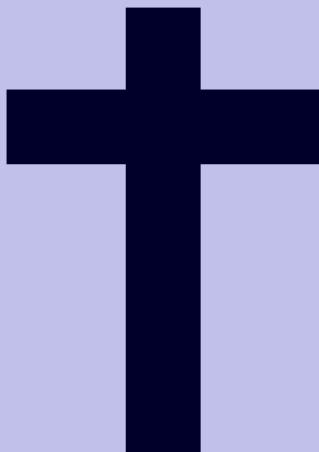

Lilailano Lyahambi
Lya Nnungu Kwa Vanu
Vammalele

Portions of the Holy Bible in the Makonde language of
Mozambique and Tanzania

Lilailano Lyahambi Lya Nnungu Kwa Vanu Vammalele
Portions of the Holy Bible in the Makonde language of
Mozambique and Tanzania

Porções da Bíblia Sagrada no idioma Makonde de Moçambique

copyright © 2020 Pioneer Bible Translators

Language: Makonde

Contributor: Pioneer Bible Translators

Copyright Information

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Makonde

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-05-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 6 May 2025 from source files dated 6 May 2025
e50d2b9d-5016-5132-9a8e-701dc953e2af

Contents

Ntandiliko	1
Matayo	66
Mako	114
Luka	144
Yohana	194
Matendo	231
Valoma	276
1 Vakolinso	296
2 Vakolinso	315
Vagalatiya	328
Vaeleso	336
Vafilipi	343
Vakolosayi	349
1 Vasesalonike	354
2 Vasesalonike	359
1 Timoseo	362
2 Timoseo	368
Tito	372
Filimoni	375
Vaeblaniya	377
Yakobo	393
1 Petulo	398
2 Petulo	404
1 Yohana	408
2 Yohana	414
3 Yohana	416
Yuda	418
Uhunulo	420

Ntandiliko

Ulongoledi wa chitabu cha Ntandiliko

Chitabu achino kwa Chiswahili chichemwa Mwanzo na kwa Chimakonde chichemwa "Ntandiliko," na chitabu achino njo chitandi cha Lilailano lya Kala. Kwa luga yake ya asili ya Chiebaniya ya chitabu achino chitandilike na malove alano, "Anepo patandi." Chitabu achino chitulanguja namuna chivitandilike vitukutuku vyammale, na namuna Nnungu chatandilihije uloongo wa kuva pamo na vanu. Vatalamu vanji va Bibiliya va maduvano vätenda kuva chitabu achino chilembwije na Musa, uchocho álembile na vitabu vinji, yani chitabu cha Kuuka na chitabu cha Valawi na chitabu cha Isabu, na chitabu cha Makumbusho la Sheliya, na inahululika kuva vitabu anevyo vilembwije mmyaka fulani kutandikila mmwaka wa 1,300 mpaka wa 1,400 K.K. (Kilsto akänambivelekwa).

Chitabu cha Ntandiliko chiumbele habali muhimu namene divayangâta vanu kwelewa vitabu vinji vyammalele vya M'bibiliya, ikâva vya Nnilailano lya Kala au Lyahambi. Chitabu cha Ntandiliko chitulanguja namuna sambi chiinjidile pachilambo, na umuhimu wa kwida kwa Mpohi wa vanu vammale. Uchocho, chitabu achino chiuuhunukula mpango wa Nnungu wa kuvapoha vanu. Chinu anecho chinahululika kumaikanu kuhalokana na unabii ntandi ulaüja kunnyamba Yesu (Ntandiliko 3:15), na kuhalokana na ahadi ya Nnungu kwa Iblahimu ya kuvibaliki vilambo vyammale vivêle pachilambo (Ntandiliko 12:3).

Uinjiphi wa chitabu cha Ntandiliko

1. Sula ya 1 na ya 2, Nnungu àumba chilambo, na àmmumba Adamu na Hawa.
2. Sula ya 3 mpaka ya 5, dimwelesija Adamu na Hawa, na kwamba sambi yao na kwamba chiveleko chao.
3. Sula ya 6 mpaka ya 9, dìmwelesija Nuhu, na kwamba habali dya alila livambwe likulu.
4. Sula ya 10 na 11, dielesa kwamba mambo lanahumidile ching'ati chipindi cha Nuhu na chipindi cha Iblahimu, pamo na habali dya nnala wa Babeli.
5. Sula ya 12 mpaka ya 50, dimwelesija Iblahimu, familiya yake na ntandiliko wa chilambo cha Isilaeli.
  - a. Maisha langa Iblahimu na Sala n'jawe, lâeleswa musula ya 12 mpaka 25.
  - b. Maisha langa Isaka na Labeke n'jawe, lâeleswa musula ya 21 mpaka 28, na habali dya kuhwa kwanga Isaka, lâeleswa musula ya 35.
  - c. Maisha langa Yakobo na Esau, vana vanga Isaka, lâeleswa musula ya 25 mpaka ya 50.
  - d. Sula ya 37 mpaka ya 50, diumbélé habali dya mwana wa Yakobo wanantamwije namene, na namuna chajuhijwe kuva ntawala fulani wa chilambo cha Misili.

Kutandilika kwa chitabu cha Ntandiliko

¹ Anepo patandi, Nnungu áumbile kumahunde na chilambo.

² Chilambo nanga pachinavele na liumbo na chîvele chihi nanga chinu. Chilambo chihunkwije na medi lohe namene na lupi ludimbije pii, na Umumu wa Nnungu nkuva avèle muha medi.

³ Nnungu nkuaula kuchidoni, "Pààve nng'anji!" Nng'anji nkupwawa.

⁴ Nnungu nkwnona kuva anewo nng'anji nni chinu chambone. Anepo Nnungu nkuhapulanya nng'anji na lupi.

⁵ Nnungu nkuuchema nng'anji "Muhi," na lupi nkuluchema "Chilo." Bahi nkuva muhi, na nkuva chilo. Na anelyo lyávele liduva litandi.*

⁶ Nnungu nkuchidoni, "Pààve na nafasi ching'ati medi. Nafasi aneyo ilayavanye medi mibali mivili, yani muha na pahi."

⁷ Bahi nkuva muchi chahawile. Nnungu nkuvika nafasi ya kulayavanya medi lavêle muha na medi lavêle pahi.

⁸ Nnungu nkuuchema aneyo nafasi, "Kumahunde." Bahi nkuva muhi, na nkuva chilo. Na anelyo lyávele liduva lyavili.

⁹ Nnungu nkuchidoni, "Medi lavêle pahi lalilopolele pamo, uchinga paonekane pachinu pakávele medi." Bahi nkuva muchi chahawile.

¹⁰ Nnungu nkupachema pachinu pakávele medi "Chilambo," na muchinu amula mulopokedile medi nkumuchema "Dibahali." Bahi Nnungu nkwnona kuva anecho chachitendile nni chinu chambone.

---

* ^{1:5} Apano pâlembwije "nkuva chilo na muhi, liduva litandi." Vâlembile uchocho ing'anya Nnungu pachiumbile chilambo lupi lwaniipwawa, koka nkulumba liduva, nkupwawa muhi. Bahi Vayahudi vävalanga liduva kutandilika nnupi kuhwena kunng'anji.

¹¹ Bahi Nnungu nkuhaulua kuchidoni, "Chilambo chimeje kila aina ya mimea, mimea ivêle na dimbeyu, na milandi îpa vihepo vivêle na dimbeyu dya namuna yake." Bahi nkuva muchi chahawile.

¹² Chilambo nkumeja mimea ivêle na dimbeyu dya namuna yake, na milandi îpa vihepo vivêle na dimbeyu dya namuna yake. Bahi Nnungu nkwona kuva anecho chachitendile nni chinu chambone.

¹³ Bahi nkuva muhi, na nkuva chilo. Na anelyo lyávele liduva lyatatu.

¹⁴ Nnungu nkuchidoni, "Kumahunde kùuve na ming'anje uchinga ihapulanye chilo na muhi. Ming'anje uyoyo îive vimaiho nya kulanguju mahiku, na maduva na vyaka,

¹⁵ na ming'anje aneyo ivale aneko kumahunde uchinga ilangajije pachilambo." Bahi nkuva muchi chahawile.

¹⁶ Nnungu nkujuhua ming'anje mivili mikulungwa, aula nng'anje nkulu namene ulangaje muhi na aula n'joko ulangaje chilo. Uchocho, Nnungu nkujuhua na dinondwa.

¹⁷ Nnungu nkuivika aneyo ming'anje kumahunde uchinga ilangaje pachilambo,

¹⁸ ilangaje chilo na muhi na kuhapulanya nng'anje na lupi. Bahi Nnungu nkwona kuva anecho chachitendile nni chinu chambone.

¹⁹ Bahi nkuva muhi, na nkuva chilo. Na anelyo lyávele liduva lya nccheche.

²⁰ Nnungu nkuchidoni, "Mmedi muumbale makuwa la viumbe vyomi, na vyuni viuluke kumahunde."

²¹ Bahi Nnungu nkovaumba anyama vakulu namene va m'bahali na aina dyammalele dya viumbe vyomi viônga mmedi. Uchocho, nkumba na aina dyammalele dya vyuni. Bahi Nnungu nkwona kuva anecho chachitendile nni chinu chambone.

²² Nnungu nkuvibaliki wachidoni, "Velekana, na kuyenjejeka. Viumbe nya m'bahali viumbale m'bahali, na vyuni viyenjejeka pachilambo."

²³ Bahi nkuva muhi, na nkuva chilo. Na anelyo lyávele liduva lya nnyano.

²⁴ Nnungu nkuchidoni, "Chilambo chiûve na aina dyammalele dya viumbe vivêle na umi, yani anyama va kulangwa na va munnyitu na vakoko." Bahi nkuva muchi chahawile.

²⁵ Nnungu nkumba kila aina ya anyama va kulangwa na va munnyitu na vakoko. Bahi Nnungu nkwona kuva anecho chachitendile nni chinu chambone.

²⁶ Anepo Nnungu nkuchidoni, "Tummube munu kwa nfano wetu, alandane na hwetu uchinga atawale dihomba dya m'bahali na vyuni viulûka kumahunde na anyama vammalele va kulangwa na anyama vammalele va munnyitu na vakoko vammalele va pachilambo."

²⁷ Bahi Nnungu nkumumba munu kwa nfano wake. Kwa nfano wake mwene Nnungu ámmumbile nnume na mmahe.

²⁸ Nnungu nkuvabaliki wawahaulila kuchidoni, "Velekana na muyenjejeka, muumbale pachilambo na kuchitawala. Uchocho, muvatawale ahomba va m'bahali, na vyuni viulûka kumahunde na kila chiumbe chivêle na umi chiônga pachilambo."

²⁹ Anepo Nnungu nkuchidoni, "Lola, nangu nimwing'anga kila mmea wa pachilambo uvêle na dimbeyu, na kila nnandi îpa vihepo vivêle na dimbeyu uchinga viîve chakulya chenu.

³⁰ Na anevo anyama vammalele va nchilambo, na vyuni vyammalele viulûka kumahunde, na viumbe vyammalele viônga pachilambo, yani kila chiumbe chivêle na umi, chakulya chavo chimbekuva mahamba lammalele la mimea." Bahi nkuva muchi chahawile.

³¹ Bahi Nnungu nkuvilola vyammalele vyaviumbele, nkwona kuva kila chinu chachitendile nni chambone namene. Bahi nkuva muhi, na nkuva chilo. Na anelyo lyávele liduva lya sita.

2

¹ Bahi chilambo na kumahunde na vyammalele vivêle anemwo, nkumalilika kuumbwa.

² Kabla likânahwiwa liduva lya saba Nnungu ávele amalidilè madengo lammalele la kuumba. Bahi nniduva anelyo lya saba Nnungu nkuyeweleta kukola madengo lake.

³ Nnungu nklibaliki liduva anelyo lya saba na kilitenda liûe kwajili yake mwene, kwa kuva, liduva anelyo Nnungu ániyeweleta kukola madengo lake lammalele la kuumba.

Maeleso lanji layâmba namuna chichiumbwije chilambo na vanu

⁴ Bahi uvila njo chichiumbwije chilambo na kumahunde.

Yahwe Nnungu paumbile chilambo na kumahunde,

⁵ nchilambo müvele bado mukanambimèlè chinu chohecho ing'anya Yahwe Nnungu ávele bado akanambichitoniyèlè chilambo imbula, na wala nanga panapwawije munu wa kulima.

⁶ Henga medi lachihuma mmimbwimbwi njo lachiulovya ulongo wa nchilambo.

⁷ Bahi Yahwe Nnungu nkummumbwa nnume kwa litutunga lya ulongo, nkummejia dimumu dya umi n'dimula dyake, na aneyo munu nkuva chiumbe chivêle na umi.

⁸ Bahi Yahwe Nnungu nkuvika bustani m'bali wa mashaliki, kueneo lichêmwa Adeni, na m'bustani aneyo nkummika ayula munu wammumbile.

⁹ Anepo Yahwe Nnungu nkumeja kila namuna ya nnandi ukatapêle na ufâa kwa chakulya. Na ching'ati bustani aneyo pâvele na milandi inji mivili ya vihepo. Vihepo vya nnandi umo vivatenda vanu vââve na umi ukee na ntululilo, na vihepo vya nnandi unji vivatenda vanu vââve na uweso wa kupembula mambo lambone na lahakalenge.

¹⁰ Aneko ku Adeni kûvele na muto uchimwadilangila medi lake m'bustani aneyo, na kutandikila pabustani aneyo muto nkuyavanyika kuva myuto ncheche.

¹¹ Lina lya muto ntandi nni Pishoni. Muto anewo ùdinguka chilambo chammalele cha Havila, chilambo chivêle zahabu.

¹² Sahabu ya chilambo anecho nni yambone namene. Uchocho, nchilambo anecho mùvele malashi la bedola na mayanga lakatapêle la shohamu.

¹³ Na muto wavili ûchemwa Gihoni. Muto anewo ùdinguka nchilambo chammalele cha Kushi.

¹⁴ Na muto watatu ûchemwa Tigili. Muto anewo ûkululila m'bali wa mashaliki wa imanga ya Ashulu. Na muto wa ncheche ûchemwa Eflati.

¹⁵ Bahi Yahwe Nnungu nkuntwala ayula nnume nkummika M'bustani ya Adeni uchinga ailime na kuichunga.

¹⁶ Yahwe Nnungu nkumwamulisa ayula nnume wachidoni, "Unahulula chihi kulya vihepo vya nnandi wohewo wa m'bustani,

¹⁷ henga vihepo vya nnandi wa kupembula mambo lambone na lahakalenge unalye, kwa kuva, liduva lyumbekulya vihepo vya nnandi anewo, muhiu uchiuhwe."

¹⁸ Anepo Yahwe Nnungu nkuchidoni, "Chikee chinu chambone ayu nnume kuva weka. Nimbemmumbila nkûyangata ambenfâla."

¹⁹ Bahi Yahwe Nnungu nkummumbwa kwa ulongo kila nnyama wa munnyitu na kila chuni chiulûka kumahunde, nkumpelekejija ayula nnume uchinga arole chambevacema. Na malina lávichemilè viumbé aneyo, nkuva njo malina lavo.

²⁰ Bahi ayula nnume nkuvachema malina anyama vammalele va kulangwa, na anyama va munnyitu na vyuni vyammalele viulûka kumahunde. Henga aneyo nnume nanga panammwene nkûyangata ambenfâla.

²¹ Bahi Yahwe Nnungu nkunnaja ayula nnume luwono luidôpa, pánavele nkwnona luwono, Nnungu nkualamola luvau lomo lwa aneyo nnume, na pachinu apala paha-lamwele luvau nkupahunika kwa inyama.

²² Bahi alula luvau lwaholomwene kuhaloka kwanga nnume, Yahwe Nnungu nkulujuha kuva mmahe, nkumpelekeja ayula mmahe kwanga ayula nnume.

²³ Anepo aneyo nnume nkuchidoni,

"Enhee, ayuno njo angufâla! Ayuno nni liwangwa kuhaloka mmawangwa langu, na inyama kuhaloka muinyama yangu.

Ayuno àmbechemwa 'Mmahe,'

kwa kuva, àhumile mwang'unne ninnume."

²⁴ Njo mana nnume ànneka atatake na anyokwe, nkulundana na n'jawe, na anevo vavili vââva mmili umo.

²⁵ Bahi aneyo nnume na n'jawe vammalele vââvele chihi lukundu mwandu, henga wala nanga pávanawene dihoni.

3

Sambi inandi na asabu yake

¹ Nnyongo áevele na ulamba kuwapunda anyama vammalele va munnyitu vanavaumbile Yahwe Nnungu. Bahi nnyongo nkunnyaaulila ayula mmahe kuchidoni, "Ati muhiu kuva Nnungu áhawile kuva munalye vihepo vya nnandi wohewo wa m'bustani?"

² Mmahe nkunnyang'ula ayula nnyongo kuchidoni, "Nanga, tûnahulula chihi kulya vihepo vya milandi ivêle m'bustani,

³ henga Nnungu áhawile kuva, tunalye vihepo vya nnandi uvêle ching'ati bustani, na wala tunaukwahe, na takâtenda uchocho tûmbekuhwa."

⁴ Nnyongo nkunnyaaulila mmahe kuchidoni, "Mmh! Nanga pamumbekuhwa!

⁵ Nnungu áhawile uchocho kwa kuva ànimala kuva mukâlyâ vihepo vya nnandi anewo ding'ano dyenu dichiduhunkuliwe, na mwenu mùmbekuva muchi mwene Nnungu kwa kumala lambone na lahakalenge."

⁶ Bahi mmahe pawene kuva vihepo anevyo vînafala namene kwa chakulya, na vînautila mmeho na vînafala kwa kupata lûnda, nang'e nkuheda chihepo cha nnandi anewo, nkulya, nkumwing'a na nng'andomwe anavele nawe pamo, nanang'e nkulya.

⁷ Upala vammalele nkuhunukulika ding'ano, nkulimala kuva vâvele chihi lukundu mwandu, bahi nkutota mahamba la nnandi wa tini la kulikuhikija.

⁸ Bahi chinalyulo, mpapa pauchipunga, ayula nnume na n'jawe nkupilikana dihinji dya Yahwe Nnungu waonga m'bustani, vanang'o nkulipiha mmilandu ya m'bustani kuchinga Yahwe Nnungu anavone.

⁹ Henga Yahwe Nnungu nkunchema ayula nnume na kummuja kuchidoni, "Ùvele kwachi?"

¹⁰ Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, "Nangu ngúpilikene dihinji dyako m'bustani, nangu nkuyopa, nkulipiha, kwa kuva ngûvele lukundu mwandu."

¹¹ Yahwe Nnungu nkummuja kuchidoni, "Nnani akuhaulidile kuva úvele lukundu mwandu? Dachi, ûlile chihepo cha nnandi chinikulimbijije unalye?"

¹² Ayula nnume nkuyang'ula kuchidoni, "Ayu mmahe úngupèlè aikale pamo na nangu njo angupêle chihepo cha nnandi anewo, nangu nkulya."

¹³ Anepo Yahwe Nnungu nkummuja ayula mmahe kuchidoni, "Chinu ntwani achino chiuchitendile?" Mmahe nkuyang'ula kuchidoni, "Nnyongo áningulambila, nangu nkulya."

Asabu

¹⁴ Bahi Yahwe Nnungu nkunnyaulila nnyongo kuchidoni,

"Kwa kuva wako ùtendile uchocho,
bahi ûnilaniwa kupunda anyama vammalele valângwa,
na kupunda anyama varmmalele va munnyitu.

Ùmbekwawa kwa litumbo lyako,
na kuwila litutunga maduva lammalele la umi wako.

¹⁵ Nimbevika umongo kati yakuwe na ayu mmahe,
kati ya chiveleko chako na vanu va nnukolo lwanga ayu mmahe.
Na munu yumo muvanu va nnukolo lwake àmbeponda muti wako,
na wako ûmbennuma aneyo munu chihing'ino chake."

¹⁶ Anepo nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni,
"Nimbekunonoheja uchungu wa kuveleka,
ùmbevaveleka vana kwa uchungu.
Henga, pamo na anelyo, wako ûmbekuva chihi nkuntamwa namene ntwalo,
nanang'e àmbekutawala wako."

¹⁷ Anepo Yahwe Nnungu nkunnyaulila ayula nnume kuchidoni,
"Kwa kuva wako ûmpilikaniidle n'jalo,
nkulya vihepo vya nnandi vinnakulimbijije unalye,
bahi ulongo ûnilaniwa ing'anya yakuwe.

Na wako ûmbelipatila chakulya kuhaloka muulongo anewo kwa kukola madengo lakama-janga namene,

mmaduva lammalele la umi wako.

¹⁸ Ulongo ûmbemeja miva na lukwekwe kwajili yako,
na wako ûmbekulya mahamba la mmwelu.

¹⁹ Na ûmbelipatila chakulya kwa kukola madengo lakamajanga namene,
mpaka paumbeuya muulongo mutwaliwije.

Kwa kuva, wako ûmbwjie kwa litutunga, na uchiuile kavila kuva litutunga."

²⁰ Bahi ayula nnume nkunchema n'jawe lina "Eva,"* kwa kuva, àmbekuva mama wa vanu vammalele.

²¹ Yahwe Nnungu nkunkatapajija Adamu na n'jawe mambende, nkuvawaja.

Adamu na Eva vâvingangwa m'bustani

²² Bahi Yahwe Nnungu nkuchidoni, "Vino vanu vâvele muchi mutuvelelee hwetu, kwa kulamala lambone na lahakalenge. Vino vâlemebelewa vadivilwe kulya chihepo cha nnandi wa umi ukee na ntululilo, kwa kuva, vakâlyâ vâmbekuva na umi ukee na ntululilo.

²³ Bahi Yahwe Nnungu nkuvavingangila aneve vanu panda bustani ya Adeni, uchinga vakalime muulongo muvanatwaliwije.

²⁴ Nnungu pavavingangidile vanu panda bustani, nkuvivika viumbe vya kulihunde vivêle na dimapa, m'bali wa mashaliki wa Bustani ya Adeni pamo na upanga wa moto

* ^{3:20} Lidi lya lina Eva lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya "avêle na umi."

uchidinguka-dinguka nnyenje, kwa kuichunga indila ichihwena kunnandi wa umi ukee na ntululilo.

4

Kaini na Habilu

¹ Babi Adamu nkulala na Eva n'jawe, Eva nkvikuta chitumbo, nkummeleka Kaini.* Eva nkuchidoni, "Nimmaleke munu kwa kuhululihwa na Yahwe."

² Alafu nkummeleka Habilu, nnung'une Kaini. Habilu ávele nchunga wa dingandolo, na Kaini ávele nkúlima.

³ Palanahwikile mahiku la lichela, Kaini nkunanhumiya Yahwe sadaka ya vilyo kuhaloka mmwelu,

⁴ na Habilu nanang'e nkunhumija Yahwe sadaka ya vipande nya inyama ya angandolo vake vatandi kuvelekwa, vitumbwile namene. Yahwe nkukatapaliwa namene na Habilu chalumo na sadaka yake,

⁵ henga Nnungu nanga panakatapaliwije na Kaini, wala sadaka yake. Bahi Kaini nkuvisa namene, nkukwinyilanya lyenyé lyake.

⁶ Yahwe nkunyaaulila Kaini kuchidoni, "Ing'anya ntwani ùnivisa, na ing'anya ntwani ukwinyilanyije lyenyé lyako?

⁷ Dachi, ukátenda lyambone ukámbekubaliwa? Na ukànatende lyambone, bahi sambi ivenkukuvetela pannango pakó, ìnakulembele namene, henga ùlembelawa uileme."

⁸ Anepo Kaini nkunnyaaulila Habilu nnung'une kuchidoni, "Tuhwene kumawelu." Bahi pavaneave kumawelu, Kaini nkunhavila Habilu nnung'une, nkummwalala.

⁹ Bahi Yahwe nkummuja Kaini kuchidoni, "Nnung'uno Habilu ávele kwachi?" Kaini nkunyang'ula kuchidoni, "Nangu nikámaite! Dachi, kwani nangu njo nchunga wa nnung'unwangu?"

¹⁰ Anepo Yahwe nkuchidoni, "Ùtendile chamani? Myadi ya nnung'uno imwadilikidile muulongo ivenkungukutila.

¹¹ Hambi wako ùnilaniwa! Nanga chinu chohecho chiumbechipanda muulongo nkukulumuka. Kwa kuva, ulongo anewo ùnywejije myadi ya nnung'uno úmmwalèlè.

¹² Paumbelima muulongo, anewo ulongo nanga paumbemeja kavila vilyo kwajili yako. Ümbekuba munu ukávele na kwenu na wakuhamama-hama pachilambo."

¹³ Kaini nkunnyaaulila Yahwe kuchidoni, "Asabu yuning'ile nni ing'ulungwa namene, nikambehulula kuipililila.

¹⁴ Lola, nelo ùninguvingga nguuke paulongo wa matapata, nnaonekane pameho pakó. Bahi nimbekuva nimunu wakuhamama-hama, nikávele na iikadi pachilambo, na munu woheyò ambengwôna àmbenguiwala."

¹⁵ Henga Yahwe nkunyang'ula kuchidoni, "Nanga, ikámbekuva uchocho! Munu woheyò ambekuwálâ wako, munu aneyo àmbepindikulwa myanda saba." Bahi Yahwe nkummika Kaini alama uchinga kila munu ambemwôna anammwalale.

¹⁶ Kaini nkuuka pameho pa Yahwe, nkuhwena unaikala nchilambo cha ku Nodi,[†] chivèle m'bali wa mashaliki wa ku Adeni.

Lukolo lwanga Kaini

¹⁷ Aneko, Kaini nkulala na n'jawe, na n'jawe nkvikuta chitumbo, nkummeleka Henoko. Kaini nkudenga imanga, nkuichema lina Henoko, lina lya mwanaewe.

¹⁸ Henoko nkummeleka Iladi. Iladi nanang'e nkummeleka Mehuyaeli, na Mehuyaeli nkummeleka Mesushaeli, na Mesushaeli nkummeleka Lameki.

¹⁹ Lameki ávalombie vamahe tavili, yumo vánchema Ada na yunji vánchema Zila.

²⁰ Ada nkummeleka Yabali. Na Yabali njo ánavele anakulwao vanu vaikâla mmigongwe na kulanga.

²¹ Nnung'une Yabali vánchema Yubali. Na Yubali njo ánavele anakulwao vanu vammalele vawômba ving'wenya-ng'wenya na vimbeta.

²² Zila nanang'e nkummeleka mwana wa chilume uvanchema Tubali-Kaini, ánavele nkúhana wa vyombo vyammalele nya chitale na shaba. Nnumbuwe Tubali-Kaini vánchema Nama.

²³ Lameki nkuvahaulila ajavake kuchidoni,
"Ada na Sila, ngupilikanile nangu!"

Pilikanila malove lángutangòlà na mwenu mmajavangu.

* **4:1** Kwa Chieblaniya, ilove kwa ilove Eva àhawile kuchidoni, "Nimpete munu." Eva ávele na mana ya kuva àmmeleke mwana. Na lidi lya lina Kaini, lipilikanika muchi ilove lya Chieblaniya livéle na mana ya "kupata." † **4:16** Lidi lya lina Nodi, lipilikanika muchi ilove lya Chieblaniya livéle na mana ya "kuhamama-hama."

Nangu nímmwalele kijana yumo ing'anya ya kunguchabolanga.

²⁴ Ikáva munu ambemmwalâla Kaini àmbepindikulwa myanda saba,
bahi muhiu kuva, munu ambemmwalâla Lameki àmbepindikulwa myanda sabini na saba."

Kuvelekwa kwanga Seti

²⁵ Adamu nkulala kavila na Eva n'jawe, Eva nkummeleka mwana wa chilume. Eva nkuchidoni, "Ayu mwana nímbenchema lina Seti,"[‡] ing'anya Nnungu àningujalila kumpata mwana yunji badala ya Habilu, awalélwe na Kaini, nkuluwe."

²⁶ Seti nanang'e nkummaleka mwana wa chilume, nkunchema lina, Enoshi. Anepo njo vanu pavatandilike kunnyuwa Yahwe.

5

Histoliya ya Adamu na vanu va nnukolo lwake

(1 Mahiku 1:1-4)

¹ Aino njo histoliya ya Adamu na vanu va nnukolo lwake. Nnungu pavaumbile vanu, ávaumbile malinga mwavelelee mwene Nnungu.

² Ávaumbile nnume na mmahe, nkuvabaliki, nkuvachema lina, "Vanu."

³ Adamu panavele na vyaka myamoja salasini, nkummaleka mwana ánavalele mwene mwalehu, nkuchema lina Seti.

⁴ Bada ya kummaleka Seti, Adamu nkuikala vyaka myanane. Na muvyaka anevyo, Adamu ánívaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

⁵ Bahi Adamu áikele vyaka myatisa salasini, nkuhila.

⁶ Seti panavele na vyaka myamoja na tano, nkummaleka Enoshi.

⁷ Bada ya kummaleka Enoshi, Seti nkuikala vyaka myanane na saba. Na muvyaka anevyo, Seti ánívaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

⁸ Bahi Seti áikele vyaka myatisa kumi na mbili, nkuhila.

⁹ Enoshi panavele na vyaka tisini, nkummaleka Kenani.

¹⁰ Bada ya kummaleka Kenani, Enoshi nkuikala vyaka myanane kumi na tano. Na muvyaka anevyo, Enoshi nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

¹¹ Bahi Enoshi áikele vyaka myatisa na tano, nkuhila.

¹² Kenani panavele na vyaka sabini, nkummeleka Mahalaleli.

¹³ Bada ya kummaleka Mahalaleli, Kenani nkuikala vyaka myanane alubaini. Na muvyaka anevyo, Kenani nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

¹⁴ Bahi Kenani áikele vyaka myatisa na kumi, nkuhila.

¹⁵ Mahalaleli panavele na vyaka sitini na tano, nkummaleka Yaledi.

¹⁶ Bada ya kummaleka Yaledi, Mahalaleli nkuikala vyaka myanane salasini. Na muvyaka anevyo, Mahalaleli nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

¹⁷ Bahi Mahalaleli áikele vyaka myanane tisini na tano, nkuhila.

¹⁸ Yaledi panavele na vyaka myamoja sitini na mbili, nkummeleka Henoko.

¹⁹ Bada ya kummaleka Henoko, Yaledi nkuikala vyaka myanane. Na muvyaka anevyo, Yaledi nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

²⁰ Bahi Yaledi áikele vyaka myatisa sitini na mbili, nkuhila.

²¹ Henoko panavele na vyaka sitini na tano, nkummeleka Mesusela.

²² Henoko ávele munu ánavalele pepi namene nawi Nnungu. Bada ya kummaleka Mesusela, Henoko nkuikala vyaka myatatu. Na muvyaka anevyo, Henoko nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

²³ Bahi Henoko áikele vyaka myatatu sitini na tano.

²⁴ Henoko ávele munu ánavalele pepi namene nawi Nnungu, na ániwalawala, kwa kuva, Nnungu áníntwala.

²⁵ Mesusela panavele na vyaka myamoja samanini na saba, nkummaleka Lameki.

²⁶ Bada ya kummaleka Lameki, Mesusela nkuikala vyaka myasaba samanini na mbili. Na muvyaka anevyo, Mesusela nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

²⁷ Bahi Mesusela áikele vyaka myatisa sitini na tisa, nkuhila.

²⁸ Lameki panavele na vyaka myamoja samanini na mbili, nkummaleka mwana wa chilume.

²⁹ Lameki nkuchidoni, "Ayu mwana nímbenchema lina Nuhu,"^{*} kwa kuva àmbetutuja mitima ing'anya ya madengo lakamajanga latukola kwa makono letu muulongo auno waulanite Yahwe."

³⁰ Bada ya kummaleka Nuhu, Lameki nkuikala vyaka myatano tisini na tano. Na muvyaka anevyo, Lameki nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

[‡] 4:25 Lidi lya lina Seti, lipilikani muchi llove lya Chieblaniya livêle na mana ya "kujaliwa." * 5:29 Mana ya lina Nuhu nni, kutuja ntima.

³¹ Bahi Lameki áikele vyaka myasaba sabini na saba, nkuhila.

³² Nuhu panavele na vyaka myatano, nkummaleka Shemu, nkummaleka Yafeti, nkummaleka nawi Hamu.

6

Kuyenjejeka kwa mambo lahakalenge

¹ Bahi vanu pavatandilike kuyenjejeka pachilambo na kuvaveleka vana vachimahe,

² viumbe fulani vinahaleke kuliuhunde* nkuvona anevo vana va chimahe kuva vânikatapala, bahi nkulitomolelanga avala uvachivatamwa, nkuvajuha kuva ajavao.

³ Anepo Yahwe nkuchidoni, "Nikambeleka imumu yangu ya umi iïkale nkati mwanga munu maduva lammalele, kwa kuva nang'e nni munu chihi wa kuhwa. Bahi munu akâmbelama vyaka vipûnda myamoja na ishilini."

⁴ Bahi mmahiku anelo, na lapapête, pachilambo pávele na vanu maluchi lalepîle namene, vanavelekwejje kuhalokana na ulombi wa avala viumbe na avala vana va chimahe. Anevo vanu maluchi vâchemwa "Vanefili," na nni vanu vanavele ang'ondo vavêle na dimongo namene vanapwawije anepo kala, na nni vanu vachimaikana namene.

⁵ Yahwe pawene kuva mambo lahakalenge lâvenkuhalija kuyenjejeka pachilambo, na kuva kila chinu chakudungila munu muisungu yake chiâva chihi chibaya mmaduva lammalele,

⁶ Yahwe nkulihamola namene kwa kummumba munu pachilambo, na muntima mwake nkuva na lihindambi.

⁷ Bahi nkuchidoni, "Nimbebaondanga mwalehu vanu univaumbile, vanapwawe pachilambo. Uchocho, nimbebaondanga na anyama vammalele na vakoko na vyuni viulûka kumahunde. Kwa kuva, nahinginika kwa kuvaumba."

⁸ Henga Yahwe nkukatapaliwa nawi Nuhu.

Habali dyanga Nuhu

⁹ Aino njo histoliya yanga Nuhu na vanu va nnukolo lwake. Nuhu ávele munu achilatenda àlalá lalalembela Nnungu, na ávele munu akánavele na likosa ching'ati vanu va mmaduva anelo, na ávele munu anavele pepi namene nawi Nnungu.

¹⁰ Nuhu ávele na vana vatatu vachilume, Shemu, Yafeti nawi Hamu.

¹¹ Nnungu áchiwene chilambo kuva chìniondongeka na chìumbélé chihi ukatili,

¹² yani áchiwene chìniondongeka mwalehu, kwa kuva kila munu àtenda chihi lahakalenge.

¹³ Nnungu nkunnyaaulila Nuhu kuchidoni, "Nimbeviondanga viumbe vyammalele kwa kuva, chilambo chammalele chìumbélé ukatili ing'anya ya vanang'o. Muhiu, nimbebaondanga mwalehu pamo na chilambo!"

¹⁴ Bahi likatapajije safina ya mbaô dya mvinje. Yavanya vyumba nkati mwake na uipakalange lami, nkati na pawelu uchinga medi lanainjile nkati.

¹⁵ Ikatapajije safina ïvèle na ulehu wa futi myanne na amsini, na upana wa futi sabini na tano na changa cha futi alubaini na tano.

¹⁶ Aneyo safina ïvèle ya galofa tatu na ïvèle na nnango nnuvau. Tununa muha, na uleke mwanya wa ding'olokoto uvêle na ulehu malinga wa futi moja na nusu kati ya nakatene na likangala, mmipata yammalele ya safina.

¹⁷ Nimbekwida na livambwe uchinga nguondongange viumbe vyammalele nya pachilambo. Kila chiumbe chivéle na umi pachilambo chimbekuhwa.

¹⁸ Henga nimbetenda lilailano lyangu na wako. Ùmbeinjila nsafina, wako pamo na n'jalo na vana vako pamo na ajavao.

¹⁹ Na kila aina ya viumbe vivêle na umi viinjije nsafina vivili-vivili, yani nannume na mmahe, uchinga uvachunge vââve vomi chalumo na wako umwene.

²⁰ Kila aina ya chuni na nnyama na kila aina ya nkoko, vachivaide kwakuwe vavili-vavili, uchinga vachungwe, vanahwe.

²¹ Uchocho, twala aina dyammalele dya vilyo, uvikondye uchinga viïve chakulya chenu na cha anevyo viumbe."

²² Bahi Nuhu nkutenda lammalele malinga chalaijijwe na Nnungu.

7

Livambwe

¹ Yahwe nkunnyaaulila Nuhu kuchidoni, "Injila nsafina, wako pamo na vanu vammalele va nng'ande mwako, kwa kuva muvanu va chîvelèkwà achino, nangu nikuwene chihi wako weka kuva umunu utênda àlalá lângulembèlâ.

* ^{6:2} Lilove kwa lilove apano pâlembwije, "vana vachilume vanga Nnungu."

² Vatwale anyama vammalele halali, vachilume saba na vachimahe saba, henga anyama halamu vatwale vachilume vavili na vachimahe vavili.

³ Uchocho, vitwale vyuni viulûka kumahunde nya kila aina, vyachilume saba na vyachimahe saba. Tenda uchocho kwajili ya kukondya mipandani ya aina dya anyama na vyuni anevyo, pachilambo.

⁴ Bada ya maduva saba, nimbetonya imbulu pachilambo maduva alubaini, chilo na muhi, na kila chiumbe chivêle na umi chinichiumbile pachilambo nimbechiondonganga."

⁵ Bahi Nuhu nkutenda lammalele malinga chalaijjije na Yahwe.

⁶ Livambwe paliidile pachilambo, Nuhu ávele na myaka myasita.

⁷ Nuhu na n'jawe na vana vake na ajavao nkuinjila nsafina uchinga valinyemye na livambwe.

⁸ Bahi anyama halali na anyama halamu na vyuni na viumbe vyammalele viônga pachilambo,

⁹ vyachilume na vyachimahe, nkuida kwanga Nuhu, nkuinjila nsafina malinga Nnungu chanamwamulisije Nuhu.

¹⁰ Bada ya maduva saba, medi la livambwe nkutandilika kuchihunika chilambo.

¹¹ Nuhu panavele na vyaka myasita, nniduva lya kumi na saba lya mwedi wa vili, liduva anelyo vimbwimbwi vyammalele nya pahi chilambo nkulipuha medi, na medi lavêle kumahunde nkukung'unikila pachilambo.

¹² Bahi imbulu nkutonya pachilambo kwa maduva alubaini, chilo na muhi.

¹³ Nniduva ulyolyo imbulu paitandilike kutonya, Nuhu na n'jawe na vana vake, Shemu, Yafeti na Hamu pamo na ajavao, nkuinjila nsafina.

¹⁴ Anemwo nsafina vâinjidile vene pamo na aina dyammalele nya anyama va munnyitu na aina dyammalele nya anyama va kulangwa na aina dyammalele nya vakoko vaôngua pachilambo na vyuni nya kila aina, na kila chiumbe chivêle na dimapa.

¹⁵ Bahi viumbe vyammalele nya kila aina nkuida kwanga Nuhu, nkuinjila nsafina, vivili-vivili.

¹⁶ Kila aina ya viumbe anevyo vînjidile nannume na mmahe malinga Nnungu chanamwamulisije Nuhu. Bahi Nuhu pamalilikidile kuinjila nsafina, Yahwe Nnungu nkuchima nnango.

¹⁷ Imbulu ítonile maduva alubaini, na livambwe nkuhalija kuyenjejeka pachilambo. Medi nkuyenjejeka namene mpaka safina kunyanyulwa muha namene mwa chilambo.

¹⁸ Medi nkuhalija kuyenjejeka namene ulehu, na safina nkuva uielea muha mwake.

¹⁹ Anelo medi nkuva lohe namene muha chilambo mpaka machinga lammalele malehu la pachilambo nkuhunikwa.

²⁰ Medi lániyenjejeka mpaka kuhunika machinga na kulapunda, malinga ulehu wa futi ishilini na mbili.

²¹ Bahi viumbe vyammalele nya pachilambo nkuhwanga, yani vyuni na anyama va kulangwa na anyama va munnyitu na vakoko vammalele vaôngua pachilambo, na vanu vammalele.

²²⁻²³ Nnungu áníviondonganga viumbe vyammalele vivêle na umi nya nchilambo, yani vanu na vanyama na vakoko vaôngua pachilambo na vyuni vyammalele. Na nanga chiumbe chinalekwije chivêlè chomi ikànavé chihi Nuhu na vanji vanavele nsafina.

²⁴ Medi anelo lánitanda pachilambo kwa uhiku wa maduva myamoja na amsini.

8

Ntululilo wa livambwe

¹ Nnungu nanga panannuvalidile Nuhu na anyama vammalele va munnyitu, na va kulangwa vanavele chalumo nanang'e nsafina. Bahi Nnungu nkupungihia lipungo pachilambo chammalele, na medi nkutandilika kunywenyelekela.

² Vimbwimbwi nya medi, na medi lachikung'unika kuhaloka kumahunde nkunyalajwa.

³ Medi nkuhweneha kunywa kadiki-kadiki nchilambo. Bada ya maduva myamoja na amsini, medi inkunywa namene.

⁴ Nniduva lya kumi na saba lya mwedi wa saba, safina nkunatula kumachinga la Alalati.

⁵ Medi nkuhweneha kupungula kadiki-kadiki, na nniduva litandi lya mwedi wa kumi, visweswe nya machinga nkutandilika kwonekana.

⁶ Bada ya maduva alubaini, Nuhu nkuchimula lidilisha lyanakatapajije nsafina aneyo,

⁷ nkunhumya nankonda pawelu, henga nankonda nanga panauyite, nang'e ápite chihi wanachiuluka-uluka mpaka uhiku aula medi palanywele nchilambo.

⁸ Bahi Nuhu nkunhumya umunda pawelu uchinga apate kumala ikàva medi làninywa.

⁹ Henga kwa kuva medi lávele bado lakànambikunyuwa, ayula umunda nanga panawene pachinu pakutulila, bahi nkuya kwanga Nuhu nsafina. Nuhu nkunyoloja nkono wake nkuntwala ayula umunda nkunnyinjija nsafina.

¹⁰ Nuhu nkulindilila kwa maduva lanji saba, nkunhumya kavila ayula umunda.

¹¹ Chinalyulo ayula umunda nkuya kwanga Nuhu akuno apambilè pakanya pake lihamba livihi lya nnandi wa nzeituni. Bahi Nuhu nkumala kuva medi lènipungula nchilambo.

¹² Nuhu nkulindilila kwa maduva lanji saba, nkunhumya kavila ayula umunda, mwanda anewo ayula umunda nanga panauite kavila kwanga Nuhu.

¹³ Nuhu panavele na vyaka myasita na moja, liduva litandi lya mwedi ntandi, medi lávele lanywèlè nchilambo. Anepo Nuhu nkuchihunukula chihuniko cha safina, na palolite pawelu, nkwnona medi lanywèlè mwalehu nchilambo.

¹⁴ Liduva lya ishilini na saba lya mwedi wavili, chilambo chivèle chiyumilè mwalehu.

¹⁵ Bahi Nnungu nkunnyaulila Nuhu kuchidoni,

¹⁶ "Huma nsafina, wako pamo na n'jalo na vana vako na ajavao.

¹⁷ Na vihume y pawelu viumbe vyammalele, yani vyuni na anyama na vakoko vammalele vaõngä pachilambo uchinga vapate kuvelekana namene na kuyenjejeka na kuyanjala pachilambo chammalele."

¹⁸ Bahi Nuhu nkuhuma nsafina, nang'e pamo na n'jawe na vana vake na ajavao.

¹⁹ Uchocho, viumbe vyammalele vivèle na umi nkuhumananga kupapatana na aina dyake, yani anyama vammalele na vakoko vammalele vaõngä pachilambo na vyuni vyammalele nya pachilambo.

Nuhu ànhumija Nnungu sadaka

²⁰ Nuhu nkundengela Yahwe chitala, nkuntwala nnyama yumo-yumo kuhaloka nnikuwa lya kila aina ya anyama halali na kuhaloka nnikuwa lya kila aina ya vyuni halali, nkunhumija Nnungu sadaka ya kuipija moto pachitala.

²¹ Liumba lya kunung'ila lya sadaka aneyo nkunkatapalila Yahwe, nkutangola chimunda-munda kuva, "Nikambechilani kavila chilambo ing'anya ya vanu. Nangu ñimala kuva mawaso lavo lènihakalanga kutandikila ujoko wavo. Mwiko nikambeuila kavila kuviondonganga viumbe vyammalele malinga chingutendilè.

²² Bahi mahiku la kupanda na la kuvuna, na mahiku la chipwepwe na la chitukuta, na mahiku la chihuku na la chambu, chilo na muhi, aneyvo vyammalele vimbekuva chihi nkupwawa mpaka ntululilo wa chilambo."

9

Nnungu àtenda lilailano na Nuhu

¹ Nnungu nkum'baliki Nuhu na vana vake wannyaaulila kuchidoni, "Velekana, na muyenjejeka mukachiumbaje chilambo.

² Anyama vammalele va pachilambo na vyuni vyammalele na viumbe vyammalele viõngä pachilambo na ahomba vammalele va m'bahali, väkamujijwe mmakono lenu, vanang'o vämbenneyopanga namene mwenu.

³ Viúmbe vyammalele vivèle na umi vimbekuva chakulya chenu malinga chinimpelenge dimbowa dya mahamba kuva chakulya chenu.

⁴ Henga munamulye nnyama bila kumwadila myadi yake, kwa kuva umi ùvèle mmyadi.

⁵⁻⁶ Nangu nimmumbile munu kwa nfano wangu nimwene, bahi nguchinimwasibu nnyama woheyo au munu woheyo ambemmwalala munu. Ikàva nnyama àmbemmwalala munu, aneyo nnyama lasima awalalwe. Na ikàva munu àmbemmwalala munu nnyake, aneyo munu lasima awalalwe.

⁷ Bahi mwenu velekanga na muyenjejeka, velekanga namene, muyenjejeka pachilambo."

Inyingamu

⁸ Bahi Nnungu nkunnyaulila Nuhu pamo na vana vake kuchidoni,

⁹ "Lola, nangu ngütenda lilailano lyangu na mwenu pamo na vanu va nnukolo lwenu,

¹⁰ na viumbe vyammalele vivèle na umi, yani vyuni na vanyama va kulangwa pamo na vanyama vammalele va munyyitu, vammalele vahumile nsafina pamo na mwenu.

¹¹ Nangu ngütenda lilailano lyangu na mwenu kuva, likambehumila kavila livambwe lya kwondonganga chilambo chammalele na viumbe vyammalele.

¹²⁻¹³ Na ayi inyingamu inguivikile kumahunde, imbekuva chimaiho cha lilailano lingulitenda na mwenu na viumbe vyammalele nya pachilambo. Inyingamu ayi ichiinkumbusange mwenu kuva, pàvele lilailano kati yangu na mwenu, mmivelekwa vyammalele.

¹⁴ Na ìmbekuva uvila, kila panimbetanda mahunde la imbulu kumahunde, na aneyo inyingamu paimbeoneka aneko kumahunde,

¹⁵ anepo nguchingukumbukile lilailano lyangu língutendilè pamo na mwenu na viumbe vyammalele. Na pakambekuva na livambwe lya kwondonganga viumbe vyammalele, mwiko.

¹⁶ Aneyo inyingamu paimbehumila kumahunde, nimbeyona na kulihimukila lilailano anelyo likee na ntululilo kati yangu na viumbe vyammalele nya pachilambo.”

¹⁷ Anepo Nnungu nkunyaulila Nuhu kuchidoni, “Achi njo chimaiho cha lilailano lyangu língutendilè na viumbe vyammalele nya pachilambo.”

Nuhu pamo na vana vase

¹⁸ Vana vanga Nuhu vanahumile nsafina nni, Shemu, Yafeti na Hamu. Na Hamu njo anavele atatake Kanaani.

¹⁹ Anevo njo vana vatatu vanga Nuhu, na kuhalokana na vana anevo, vanu vánienyjejaka na kuyanjala pachilambo chammale.

²⁰ Bada ya livambwe, Nuhu ávele nkúlima, na ávele munu ntandi kulima welu wa mizabibu.

²¹ Liduva limo, Nuhu nkukumbila divayi, nkukalewa, nkulala chihi lukundumwandu mun'gongwe wake wachiikala.

²² Bahi Hamu, atatake Kanaani, nkuwona mwandu wa atatake, nkuhuma pawelu nkunavahaulila avala akuluvake vavili.

²³ Heng Shemu na Yafeti nkutwala inguwo, nkuiyika mmavala lavo, nkuhwena chi-henganyuma, nkunammimba atatawao. Meho lavo lálola chihi nnyenje, na wala nanga pavanauwene mwandu wa atatawao.

²⁴ Bahi Nuhu paunnyamwike wala, nkumala namuna chantendeledile mwanawé n'joko,

²⁵ nkuchidoni,

“Kanaani alanike!

Àmbekuva ntumwa wa pahi namene wa akuluvake.”

²⁶ Nkuhaulà kavila kuchidoni,

“Yahwe, Nnungu wangu am'baliki Shemu!

Na Kanaani àave ntumwa wanga Shemu.

²⁷ Nnungu aidalambule mipaka yanga Yafeti,

na Yafeti akumilane na Shemu na kuikala nawe pamo,

na Kanaani àave ntumwa wanga Yafeti.”

²⁸ Bada ya livambwe, Nuhu nkuikala vyaka myatatu amsini.

²⁹ Bahi Nuhu nkuikala vyaka myatisa amsini, nkuhila.

10

Vanu va n'ding'olo dyo vana vanga Nuhu

(1 Mahiku 1:4-23)

¹ Bada ya livambwe, vana vanga Nuhu, yani Shemu, Yafeti na Hamu, nkuvaveleka vavana. Na aino njo histoliya ya vanu va n'ding'olo dyavo.

Vanu va nnukolo lwanga Yafeti

² Yafeti ámmeleke Gomeli na Magogu na Madayi na Yavani na Tubali na Mesheki na Tilasi.

³ Gomeli nkummaleka Ashikenazi na Lifati na Togama.

⁴ Yavani nkummaleka Elisha na Talishishi na Kitimu na Lodanimu.

⁵ Kuhalokana na vana anevo vanga Yavani, nkuvelekwa vanu vohe vayanjèle mmilambo nya pwani ya bahali ya Meditelaniya na mmisiwa vyake. Anevo njo vanu va nnukolo lwanga Yafeti kupapatana na matawa lao na luga dyavo na ding'olo dyavo na vilambo vyao.

Vanu va nnukolo lwanga Hamu

⁶ Hamu ámmeleke Kushi na Misili na Puti na Kanaani.

⁷ Kushi nkummaleka Seba na Havila na Sabita na Laama na Sabiteka. Na Laama nkummaleka Sheba na Dedani.

⁸ Uchocho, aneyo Kushi nkummaleka * Nimlodi, anavele munu ntandi kuva mwings'ondo shujaa pachilambo.

---

* 10:8 Apano palembwije 'nkummaleka,' kwa Chieblaniya inahululika kuva na mana, Nimlodi ávele wa nnukolo lwanga Kushi, au mwana wa kummaleka mwene Kushi.

⁹ Nimlodi ávele nkúlumbata nkulu kupunda vammalele pachilambo,[†] njo mana pàvele na itangodi ivatangola vanu kuva, “Ayu munu ávele muchi Nimlodi, ayula nkúlumbata nkulu kupunda vammalele pachilambo.”

¹⁰ Dimanga dinandi dyanatandilike kuditawala dyávele, Babeli na Eleku na Akadi na Kaline, nchilambo cha Babiloni.[‡]

¹¹ Nimlodi paukile nchilambo anecho nkuhwena mpaka chilambo cha ku Ashulu, aneko nkunadenga imanga ya Ninawi na Lehabosi-Ili na Kala,

¹² na Leseni. Na imanga ya Leseni yávele ching'ati imanga ya Ninawi na imanga ya Kala, na imanga ya Kala yávele imanga ing'ulu.

¹³ Na Misili njo ánavele anakulwao Valudi na Vaanami na Valehabi na Vanafutuhi,

¹⁴ na Vapasilusi na Vakafutoli na Vakasiluhi. Na Vakasiluhi njo anakuluvaao Vafilisti.

¹⁵ Kanaani nkummaleka Sidoni, mwanawewe chihungula mikova. Na Sidoni njo anakulwao Vasidoni. Uchocho, Kanaani ávele anakulwao Vahiti,

¹⁶ na Vayebusi na Vaamoli na Vagiligashi,

¹⁷ na Vahivi na Vaaliki na Vasini,

¹⁸ na Valivadi na Vasemali na Vahamasi. Bahi lukoto, vanu va lukolo lwanga Kanaani nkuyanjala,

¹⁹ na lipalu lya chilambo chavo nkutandikila Sidoni kuloja m'bali wa kusini mpaka ku Gelali na ku Gaza. Na kutandikila Gaza kuloja m'bali wa mashaliki línhweneha mpaka ku Sodoma na ku Gomola na ku Adima na ku Seboimu, mpaka kuhwikila ku Lasha.

²⁰ Anevo njo vanu va nnukolo lwanga Hamu kupapatana na matawa lao na luga dyavo na ding'olo dyavo na vilambo vyao.

Vanu va nnukolo lwanga Shemu

²¹ Shemu nkuluwe Yafeti, nang'e ávele anakulwao vanu vammalele va nnukolo lwanga Ebeli.[§]

²² Shemu ámmeleke Elamu na Ashulu na Alifikisadi na Ludi na Alamu.

²³ Na Alamu nkummaleka Uzi na Huli na Geseli na Mashi.

²⁴ Alifikisadi nkummaleka Sela, na Sela nkummaleka Ebeli.

²⁵ Ebeli nkuvaveleka vana vavili vachilume, yumo nkunchema lina Pelegi, ing'anya mahiku anelo vanu vánimwadilhanyija pachilambo chammalele, na mwana yunji nkunchema Yokitani.

²⁶ Yokitani nkummaleka Alimodadi na Selefú na Hazalimaweti na Yela,

²⁷ na Hadolamu na Uzali na Dikla,

²⁸ na Obali na Abimaeli na Seba,

²⁹ na Ofili na Hayila na Yobabu. Anevo vammalele nni anavake Yokitani.

³⁰ Vanu anevo váikelenge kutandikila ku Mesha mpaka ku Sefali, chilambo cha machinga chivèle m'bali wa mashaliki.

³¹ Anevo njo vanu va nnukolo lwanga Shemu kupapatana na matawa lao na luga dyavo na ding'olo dyavo na vilambo vyao.

³² Bahi anevo njo histoliya ya vanu va n'ding'olo dya vana vanga Nuhu kupapatana na matawa lavo na vilambo vyao. Na bada ya livambwe, vanu anevo vánianjala, na vanu va vilambo vyammalele vählokene na vanu va ding'olo anedyo.

11

Nnala wa Babeli

¹ Mmahiku anelo vanu vammalele va pachilambo vávele chihi na luga imo, na vátangola chihi uchimo.

² Bahi vanu pavatandilike kuhwena-hwena kuloja m'bali wa mashaliki*, nkuhwika nchilambo chikávele na machinga-machinga aneko ku Babiloni, nkuikalanga aneko.

³ Bahi anevo vanu nkuhaulnila kuchidoni, “Hambi, tufyatule matofali koka tulay-oché mmoto uchinga latandeke saana.” Bahi vanu anevo vátumidile matofali badala ya mayanga, na vátumidile lami kulundanyijija matofali anelo.

⁴ Nkuhaulnila kavila kuchidoni, “Hambi tuidenge imanga na nnala ulepíle namene, umbehwika kumahunde uchinga tupate kumaikana na tunamwadilikan pachilambo chammalele.”

[†] **10:9** Nchieblaniya ilembwije 'nkúlumbata wambone pameho pa Yahwe.'   [‡] **10:10** Babiloni nni lina linji lya chilambo na imanga ya Sinali.   [§] **10:21** Malove 'vanu vammalele va nnukolo lwanga Ebeli,' kwa Chieblaniya inahululika kuva lâvele na mana ya Vaeblaniya, yani Vaisilaeli.   ^{*} **11:2** Munsitali auno inahululika kuva, vanu vâhwena m'bali wa mashaliki au vâhaloka m'bali wa mashaliki.

⁵ Bahi Yahwe nkusulupuka kuhaloka kulihunde uchinga akailole aila imanga na anewo nnala uvachidenga vanu.

⁶ Yahwe nkuhaulka kuchidoni, "Ava vanu nni uvamo na vammalele nni vanu va luga imo, na anecho chivachitenda nni ntandiliko chihi wa àlalá lavambelatenda, bahi chinu chohecho chivambekudungila kuchitenda chichichitendeke.

⁷ Bahi tusulupuke pachilambo tukaitimbange luga yavo uchinga vanapilikanane."

⁸ Bahi Yahwe nkuvamwadilihanyija kila pachinu, pachilambo chammalele, nkulekanga kuidenga aila imanga.

⁹ Imanga aneyo nkuchemwa Babeli,[†] kwa kuva, aneko njo Yahwe kwanatimbenge luga ya chilambo chammalele, na kutandikila anepo pachinu, Yahwe nkuvamwadilihanyija vanu kila pachinu, pachilambo chammalele.

Kutandikila Shemu mpaka Ablamu

¹⁰ Aino njo histoliya ya Shemu na vanu va nnukolo lwake. Paipitile myaka mivili bada ya livambwe, Shemu panavele na vyaka myamoja, nkummaleka Alifikisadi.

¹¹ Bada ya kummaleka Alifikisadi, Shemu nkuikala vyaka myatano, na mmyaka aneyo nkuvaveleka vana vanji, vachilume na vachimahe.

¹² Na Alifikisadi panavele na vyaka salasini na tano, nkummaleka Sela.

¹³ Alifikisadi bada ya kummaleka Sela, nkuikala vyaka myanne na tatu, na mmyaka aneyo nkuvavaleka vana vanji vachilume na vachimahe.

¹⁴ Na Sela panavele na vyaka salasini, nkummaleka Ebeli.

¹⁵ Na bada ya kummaleka Ebeli, nkuikala vyaka myanne na tatu, na mmyaka aneyo nkuvavaleka vana vanji vachilume na vachimahe.

¹⁶ Ebeli panavele na vyaka salasini na nne, nkummaleka Pelegi.

¹⁷ Na bada ya kummaleka Pelegi, nkuikala vyaka myanne na salasini, na mmyaka aneyo nkuvavaleka vana vanji vachilume na vachimahe.

¹⁸ Pelegi panavele na vyaka salasini, nkummaleka Leu.

¹⁹ Na bada ya kummaleka Leu, nkuikala vyaka myambili na tisa, na mmyaka aneyo nkuvavaleka vana vanji, vachilume na vachimahe.

²⁰ Leu panavele na vyaka salasini na mbili, nkummaleka Selugi.

²¹ Na bada ya kummaleka Selugi, nkuikala vyaka myambili na saba, na mmyaka aneyo nkuvavaleka vana vanji, vachilume na vachimahe.

²² Selugi panavele na vyaka salasini, nkummaleka Naholi.

²³ Na bada ya kummaleka Naholi, nkuikala vyaka myambili, na mmyaka aneyo kuvaveleka vana vanji, vachilume na vachimahe.

²⁴ Naholi panavele na vyaka ishilini na tisa, nkummaleka Tela.

²⁵ Na bada ya kummaleka Tela, nkuikala vyaka myamoja kumi na tisa, na mmyaka aneyo nkuvavaleka vana vanji, vachilume na vachimahe.

²⁶ Tela pahwikhiji vyaka sabini, nkutandilika kuvaveleka vana, yani Ablamu na Naholi na Halani.

²⁷ Na aino njo histoliya ya Tela na vanu va nnukolo lwake. Tela nkummaleka Ablamu na Naholi na Halani. Halani nkummaleka Lutu.

²⁸ Henga Halani ánihilu muimanga ya Ulu ya Vakaludayo, muimanga yanavelekwejije, na uhiku anewo atatake ávele chihi momi.

²⁹ Bahi Ablamu na Naholi nkulomba. N'jawe Ablamu vánchema Salai, na n'jawe Naholi vánchema Milika. Milika na Isika vávele vana vachimahe vanga Halani.

³⁰ Na Salai ávele ntonga, nanga panavele na mwana.

³¹ Tela nkuntwala mwawanwe uvanchema Ablamu na Salai n'jawe Ablamu, chalumo na n'dukuluwe uvanchema Lutu, mwawanwe Halani, vammalele nkuukananga ku Ulu ya Vakaludayo, nkulodya kuchilambo cha ku Kanaani. Henga pavakamwele ku Halani, nkuikalanga anepo.

³² Tela áikele vyaka myambili na tano, nkuhila aneko ku Halani.

12

Nnunyu àntandola Ablamu

¹ Bahi Yahwe nkunnyaaulila Ablamu kuchidoni, "Uka nchilambo chako, valeke alan-gavako na ing'ande ya atatako, koka uwhene nchilambo chinimbekulanguja.

² Nangu nimbevatenda vanu va nnukolo lwako kuva chilambo chikulungwa, na nimbekubaliki na kulitumbyanga lina lyako. Wako pamo na vanu va nnukolo lwako mùmbekuva balaka kwa vanu vanji.

[†] 11:9 Babeli mana lake kutimbanyika.

³ Munu ambekubaliki wako, nangu nguchinim'baliki, na munu woheyo ambekulâni wako, nangu nguchingunlani. Na kwa kupitila wako, nimbeabaliki vanu va vilambo vyammalele nya pachilambo."

⁴ Bahi Ablamu nkuuka ku Halani malinga chanalaijijiwe nawi Yahwe. Lutu nanang'e nkulongana nawe. Ablamu paukile ku Halani ávele na vyaka sabini na tano.

⁵ Ablamu nkuntwala Salai n'jawe na Lutu mwana wa nnung'une na dimali dyavo dyammalele pamo na vanu vammalele uvanavapete aneko ku Halani. Vammalele nku-pananika mwanda, nkuhwena mpaka chilambo cha ku Kanaani. Pavahwikile aneko,

⁶ Ablamu nkupita nchilambo anecho, nkuhwena unaikala ku Shekemu, pachinu pachinnungu, pavêle nnandi wa chinnungu wa Mole.* Mmahiku anelo, venedi va chilambo anecho vávele Vakanaani.

⁷ Bahi Yahwe nkunhumila Ablamu nkunnyaulila kuchidoni, "Chiveleko chako nimbeching'a chilambo achino." Anepo Ablamu nkudenga chitala kwajili ya Yahwe, anhumidile.

⁸ Ablamu nkuuka, nkulodya ya kumachinga lavêle m'bali wa mashaliki wa ku Beseli. Aneko Ablamu nkudenga n'gongwe wake ching'ati eneo livêle m'bali wa mashaliki wa imanga ya Beseli na m'bali wa mangalibi wa imanga ya Ai. Anepo napanang'o nkun'dengela Yahwe chitala cha kunhumija sadaka, nkutandilikka kunnyuwa.

⁹ Anepo Ablamu nkuhweneha na mwanda, waonganya-onganya kulodya m'bali wa kusini, kulilanga lya Negebu.‡

Ablamu nchilambo cha Misili

¹⁰ Mmahiku anelo nkukamola indala ing'ulungwa nchilambo anecho, bahi Ablamu nkubidi ahwene ku Misili akaikale aneko kadiki.

¹¹ Ablamu panavele pepi kuhwika ku Misili nkunnyaulila Salai n'jawe kuchidoni, "Nnimala kuva wako nni nkongwe ukatapele namene na uutila mmeho.

¹² Vamisili pavambekwona vâmbehaula kuva, 'Ayu nni n'jawe.' Anepo njo pavambembwalala nangu, henga wako vâmbekuleka uvêlè umumi.

¹³ Bahi vahaulile kuva, wako nnumbwangu, uchinga vangutendele lambone, na ngupate kulama kwajili yako."

¹⁴ Bahi Ablamu pahwikile ku Misili, Vamisili nkumwona Salai kuva nkongwe akatapele namene.

¹⁵ Maafisa fulani vanga Falao, nfalume wa Misili pavammwene Salai, nkunannombolela namene kwanga Falao. Bahi Salai nkupelekejwa muing'ande yanga Falao.

¹⁶ Falao nkuntendela Ablamu lambone ing'anya ya Salai, nkumwing'a Ablamu dingandolo na ding'ombe na punda anamilume na makolo, vatumwa vachilume na vachimahe pamo na angamila.

¹⁷ Henga Yahwe nkuntaya magonjwa Falao, nang'e pamo na vanu va nng'ande mwake ing'anya ya kuntwala Salai, n'jawe Ablamu.

¹⁸ Anepo Falao nkunchema Ablamu nkummuja kuchidoni, "Chinu ntvari achino chungutendeledi? Mwadachi unanguhaulile kuva Salai ni n'jalo?"

¹⁹ Mwadachi úhawile kuva ni nnumbulo mpaka nangu nkuntwala kuva n'jangu? Bahi n'jalo ayuno, ntware uuuke nawe!"

²⁰ Anepo Falao nkuvalaija vanu vake vampelekele Ablamu pamo na n'jawe. Vanang'o nkumpelekela pamo na dimali dyake dyammalele.

13

Kuhapukana kwa Ablamu na Lutu

¹ Ablamu nkuuka ku Misili, nkuhwena kulilanga lya Negebu. Ablamu ávele na n'jawe na dimali dyake dyammalele pamo na Lutu.

² Mmahiku anelo Ablamu ávele na dimali dyohe namene, yani makuwa la anyama na dihela na zahabu.

³ Anepo Ablamu nkuuka, nkupita wanachionga-onga kulodya ya ku Beseli. Nkunahwika pachinu panadengile n'gongwe anepo patandi, ching'ati imanga ya Beseli na Ai,

⁴ pachinu apala panadengile chitala. Anepo Ablamu nkunnyuwa kavila Yahwe kwa lina lyake.

* ^{12:6} Lilove 'Mole' kwa Chieblaniya livele na mana ya auhunûla uhiu au atangôla badala ya milungu. Pachinu pene au milandi fulani íchemwa uchocho ing'anya pamilandí mikulungwa malinga aneyo, yani mialoni, vanu vâkulupila kuva únahulula kupata lûnda kuhaloka kwa milungu. † ^{12:7} Lilove kwa lilove apano pâlembwije "chilambo anecho nimbeching'a imbeyu yako." ‡ ^{12:9} Negebu nni lilanga livele m'bali wa kusini wa chilambo cha Kanaani.

⁵ Uchocho, Lutu nanang'e ávele na makuwa la dingandolo na dimbudi na ding'ombe pamo na migongwe yachikala na vanu vake.

⁶ Isabu ya vanyama uvanavenavo yavele ing'ulu namene, na chilambo achila nanga pachinatosije Ablamu na Lutu kuikala pamo,

⁷ kwa kuva, mmahiku anelo venedi va chilambo anecho, yani Vakanaani na Vapelizi väikalanga eneo ulyolyo. Bahi vachunga vanga Ablamu na vanga Lutu nkutandilika kupwatana.

⁸ Bahi Ablamu nkunnyaaulila Lutu kuchidoni, "Nangu na wako tunapwatane, wala vachunga vangu na vako navanang'o vanapwatane, kwa kuva nangu na wako nni munu na mwanaewe.

⁹ Lola chilambo achino chammalele chivèle muyo mwako. Bahi tuhapukane, wako ukähwena m'bali wa kunchinda, nangu nimbewhena m'bali wa kunkono, na ukähwena m'bali wa kunkono, nangu nimbewhena m'bali wa kunchinda."

¹⁰ Lutu palolite saana, nkulwona luhunde lwa muto wa Yoludani. Lutu áluwene luhunde anelwo kuva lüvele na medi lohe namene kila pachinu. Eneo ly a luhunde anelwo mpaka ku Soali lyanikatapala muchi bustani ya Adeni, yanaivikile Yahwe, na muchi chilambo cha ku Misili. Kwa kuva, uhiku anewo wavele kabla Yahwe akänambikwondonga imanga ya Sodoma na Gomola.

¹¹ Bahi Lutu nkulitandolela luhunde lwammalele lwa muto wa Yoludani, nkulodya m'bali wa mashaliki. Anepo Ablamu na Lutu nkuhapukana.

¹² Ablamu nkuikala nchilambo uchila cha Kanaani, na Lutu nkuhwena unadenga migongwe yake pepi na imanga ya Sodoma na kuikala ching'ati dimanga divèle nmuhunde lwa muto wa Yoludani.

¹³ Henga vanu va ku Sodoma vávele vanu vatênda lahakalenge na va kupundiha kutenda masambi pamoho panga Yahwe.

Ablamu àlangijwa chilambo

¹⁴ Bada ya Lutu kuhapukana na Ablamu, Yahwe nkunnyaaulila Ablamu kuchidoni, "Kutandikila anepo pauvele, lola saana mipata yammalele, kaskazini na kusini na mashaliki na mangalibi.

¹⁵ Chilambo anecho chammalele chiuchona nimbekwing'a wako na vanu va nnukolo lwako chìive chenu, vyaka vyammalele.

¹⁶ Vanu va nnukolo lwako nimbavetenda kuva vohe namene, vanu vakávalangika, malinga litutunga ly a pachilambo chilikavalangika!

¹⁷ Bahi imila upite uwonga-onga nchilambo achino, ulehu wake na upana wake, kwa kuva, nimbekwing'a wako."

¹⁸ Bahi Ablamu nkuusa migongwe yake, nkuhwena unaikala ku Hebloni, pepi na milandi ya chinnungu yanga Mamle. Aneko Ablamu nkun'dengela Yahwe chitala.

14

Ablamu àmpoha Lutu

¹ Bahi mmahiku anelo, nfalume Amulafeli wa ku Babiloni na nfalume Alioko wa ku Elasali na nfalume Kedolilaoma wa ku Elamu na nfalume Tidali wa ku Goimu,

² kwa pamo nkuhwena unapanya ing'ondo na nfalume Bera wa ku Sodoma na nfalume Bilisha wa ku Gomola na nfalume Shinabu wa ku Adima na nfalume Shemebeli wa ku Seboimu na nfalume wa ku Bela, yani wa ku Soali.

³ Likuwa anelyo lyavili ly a vafalume nnyano vánilalundanya matiyala lao kuluhunde lwa Sidimu, yani kuluhunde lwa bahali ya Munyu.

⁴ Vafalume anevo vánitawaliwa na nfalume Kedolilaoma kwa vyaka kumi na mbili, henga chaka cha kumi na tatu, nkuhita kutawaliwa na nfalume aneyo.

⁵ Nchaka cha kumi na nne, nfalume Kedolilaoma na vafalume vavake vanalilundenye pamo na nang'e nkuhwena unapanyana ing'ondo. Nkuvalema Valefaimu aneko ku Ashitelosi-Kalinaimu na Vazuzi aneko ku Hamu, na Vaemi aneko ku Shawe-Kilyasaimu,

⁶ na Vaholi aneko kulichinga lyao ly a Seili, nkuvavinganga mpaka ku Elipalani, nnipalu ly a lilanga.

⁷ Bahi anevo vafalume nkuuya nnyuma mpaka ku Enimisifati, yani Kadeshi, nkuchipa-nya chilambo chammalele cha Vaamaleki pamo na Vaamoli vachiikala ku Hasason-Tamali.

⁸ Anepo nfalume wa ku Sodoma na nfalume wa ku Gomola na nfalume wa ku Adima na nfalume wa ku Seboimu na nfalume wa ku Bela, yani Soali, nkuhwena unalipanga kwajili ya ing'ondo nnuhunde lwa Sidimu uchinga vapanyane,

⁹ nawi Kedolilaoma nfalume wa ku Elamu na Tidali nfalume wa ku Goimu na Amulafeli nfalume wa ku Babiloni na Alioko nfalume wa ku Elasali. Vafalume anevo nccheche nkupanyana ing'ondo na vafalume anevo nnyano.

¹⁰ Nnuhunde lwa Sidimu m'umbele mapondo la lami, bahi nfalume wa ku Sodoma na wa ku Gomola pavachitukuta ing'ondo, matiyala lavo lanji nkumatokela mmapondo anelo, henga vanji nkutukutila kumachinga.

¹¹ Bahi vafalume avala nccheche, nkutwala dimali dyammalele dya ku Sodoma na ku Gomola, chalumo na vyakulya vyao vyammalele, nkuukananga.

¹² Nkunkamula na Lutu, mwana wanga nnung'une Ablamu, achiikala ku Sodoma. Uchocho, vátwete na dimali dyammalele dya Lutu.

¹³ Munu yumo anapalanyweke mmapoko mwa anevo vafalume, nkuhwena una-haulanga habali dyanga Lutu kwanga Ablamu, Mwebaniya achiikâla pepi na milandi ya chinnungu yanga Mamle, Mwamoli. Mamle ávele mnangawake Eshikoli na Aneli, na vanu anevo vatatu, anepo patandi vátendile lilailano lya kuyangatana nawi Ablamu.

¹⁴ Ablamu papete habali kuva mwana wa nnung'une átwaliwije litwala, nkuuka na ang'ondo vake myatatu na kumi na name, vavelekwejje nng'ande mwake, nkuvalandola anevo vafalume mpaka ku Dani.

¹⁵ Aneko Ablamu nkuvayavanya ang'ondo vake matunji-matunji. Chilo, nkuvahavila anevo vafalume, nkuvalema na kuvavinganga mpaka ku Hoba, m'bali wa kaskazini wa ku Dameski.

¹⁶ Bahi Ablamu nkumpoha Lutu na dimali dyake, na dimali dinji dyammalele dinatwaliwije na anevo vafalume, chalumo na vamahe na vanu vanji.

Melikisedeki àm'baliki Ablamu

¹⁷ Ablamu panavenkuuya, bada ya kunnema dimongo nfalume Kedolilaoma na vafalume avake vanji, nfalume wa ku Sodoma nkuhwena unanchingamila Ablamu nnuhunde lwa Shawe, luhunde lumaikâna kwa lina lya, Luhunde lwa Nfalume.

¹⁸ Melikisedeki, nfalume wa imanga ya ku Salemu, anavele kuhani wa Nnunu Nkulu, nanang'e nkwidia na nkate na divayi,

¹⁹ nkum'baliki Ablamu wachidoni,
“Ablamu àabalikiwe na Nnunu Nkulu,
aumbile chilambo na kulihunde!

²⁰ Àtumbyangwe Nnunu Nkulu,
avakamujije amongo vako mmapoko lako!”

Ablamu nanang'e nkumwing'a Melikisedeki asilimiya kumi ya vitukutuku vyammalele vyanatwete litwala.

²¹ Nfalume wa ku Sodoma nkunnyaaulila Ablamu kuchidoni, “Ning'e vanu vangu vanatwaliwije litwala, koka anedyo dimali dyammalele uditwale wako umwene.”

²² Henga Ablamu nkunnyaaulila nfalume wa ku Sodoma kuchidoni, “Mbènkwapila kwanga Yahwe, Nnunu Nkulu, aumbile chilambo na kulihunde,

²³ kuva, nangu nikambetwala uzi, wala n'didi wa chilatu wala chinu chako chohecho, uyopa ûnahaula kuva ûningutajilisha.

²⁴ Bahi nangu nikambetwala chinu chinji chohecho, ila litunji lyangu lìmbekuva chihi chakulya achila chivanalile vanu vangu mmwanda. Henga Aneli na Eshikoli na Mamle, anevo vävele na haki ya kupata litunji kuhaloka n'dimali anedyo, kwa kuva, vanang'o väpatene na nangu.”

15

Lilailano lya Nnunu na Ablamu

¹ Bada ya kupita mambo anelo, Yahwe nkutangola na Ablamu mwindoto kuchidoni, “Ablamu unayope, kwa kuva, nangu njo nikuchûngu wako. Na inudy o yako imbekuva ing'ulu namene!”

² Henga Ablamu nkuyang'ula kuchidoni, “Nang'olo Yahwe, balaka anedyo dimbengukatalila chani nangu nikavèlè na mwana? Eliezeli, munu wa ku Dameski njo ambetwâla mapala langu.

³ Wako nanga paungujalidile nangu kumpata mwana. Bahi Eliezeli, ntumishi wa nng'ande mwangu, anevo njo ambekûva mmapala wang!”

⁴ Bahi Yahwe nkutangola kavila na Ablamu kuchidoni, “Aneyo ntumishi nanga pambetwala mapala lako! Henga mwana umbemmalêka wako umwene, anevo njo ambetwâla mapala lako.”

⁵ Bahi Yahwe nkunhumya panda Ablamu nkunnyaaulila kuchidoni, “Lola meho lako kumahunde udivalange dinondwa ikàva muhiu uchiuhulule kudivalanga!” Nkunnyaaulila

kavila kuchidoni, "Vanu va nnukolo lwako vāmbekuva muchi anedyo dinondwa dyudyona!"

⁶ Ablamu nkunkulupila Yahwe, na kwa kutenda uchocho Yahwe nkummalangila kuva wambone pameho pake.

⁷ Nnungu nkunnyaaulila kuchidoni, "Nangu njo Yahwe nikupelekejije apano kuhaloka ku Ulu, imanga ya Vakaludayo, uchinga nikwing'e chilambo achino chīlīve mapala lako."

⁸ Henga Ablamu nkummuja kuchidoni, "Nang'olo Yahwe, nangu nimbemala dachi kuva chilambo achino chimbekuva mapala langu?"

⁹ Yahwe nkunnyaung'uila kuchidoni, "Ning'e ung'ombe wachimahe wa vyaka vitatu na umbudi wachimahe wa vyaka vitatu na ungandolo nannume wa vyaka vitatu na lideya na likanda lya umunda."

¹⁰ Bahi Ablamu nkuvasinja anevo anyama vammalele na vyuni, nkumpelekejija Yahwe. Kila nnyama nkumpasulanya vipande vivili, nkuvipanga midododo mivili, uvilolana. Henga vyuni nanga panavipasulanyije vipande vivili.

¹¹ Na vipungo pavidiile unadadola mituhi ya anyama anevo, Ablamu nkuva wavavingga.

¹² Liduva palichiswa, Ablamu nkukamulwa na luwono luidōpa. Muuhiku uwowo, lupi lwanapi pii lwa kuyoha nkunyidila Ablamu.

¹³ Yahwe nkunnyaaulila Ablamu kuchidoni, "Bahi umale kuva, muhiu vanu va nnukolo lwako vāmbekuva vamidi nchilambo chikāvèle chavo, vāmbejuhwa kuva vatumwa na vāmbebanhwa namene kwa vyaka myanne.

¹⁴ Henga nimbechihukumu asabu chilambo anecho chivambechitumikila muchi vatumwa, na ntululilo wake vanu anevo vāmbeuka nchilambo anecho vavèlè na dimali dyohe.

¹⁵ Henga wako Ablamu ùmbeikala pachilambo kwa vyaka vyohe, na ùmbehila uhiku wa amani.

¹⁶ Bada ya vanu va nnukolo lwako kuva vatumwa kwa vyaka myanne, vāmbeuya nchilambo achino, kwa kuva, mmahiku anelo lavambeuya, mambo lahakalenge la Vaamoli lāmbekuva lahwikidilē muuhiku uvalembelewa kwasibiwa."

¹⁷ Bahi liduva paliswele na lupi palwendile, Ablamu nkuchona chilongo chitutūma lyohi na mwenze uyāka moto upitā ching'ati avila vipande vya anyama.

¹⁸ Liduva anelyo Yahwe nkutenda lilailano na Ablamu, nkuchidoni, "Chilambo achino niveng'a vanu va nnukolo lwako, kutandikila kulipalu lya ku Misili mpaka kumuto aula nkulungwa wa Eflat,

¹⁹ yani vilambo vya Vakeni na Vakenizi na Vakadimoni,

²⁰ na Vahiti na Vapelizi na Valefaimu,

²¹ na Vaamoli na Vakananai na Vagiligashi na Vayebusi."

16

Salai na Hajili

¹ Bahi Salai, n'jawe Ablamu, ávele akànammelekela mwana nng'andomwe. Henga ávele na ntumwa wa chikongwe wa ku Misili uvanchema Hajili.

² Bahi Salai nkunnyaaulila Ablamu kuchidoni, "Wako ùnimala kuva Yahwe nanga pangujalidile kupata mwana. Bahi ntwale Hajili ntumwa wangu, panjika nguchingupate vavana kupidila nang'e." Bahi Ablamu nkuyambukila achila channyaaulidile Salai.

³ Anepo Salai nkuntwala Hajili ntumwa wake nkumwing'a Ablamu uchinga àave n'jawe. Mambo anelo láhumidile bida ya Ablamu kuikala nchilambo cha ku Kanaani kwa vyaka kumi.

⁴ Bahi Ablamu nkulala na Hajili, na Hajili nkupata chitumbo. Henga Hajili pawene kuva àvele pammili, nkutandilikila kunsalau Salai, nkulu wake.

⁵ Anepo Salai nkunnyaaulila Ablamu kuchidoni, "Wako njo utendile nangu ngusalauliwe. Nangu níkupele ntumwa wangu, henga nang'e pàyukwite chihi chitumbo, nangu ngwònекana chihi kuva nikee chinu pameho pake! Bahi Yahwe aamule, katì yangu na wako, nnani avèle na haki!"

⁶ Henga Ablamu nkunnyaaulila Salai kuchidoni, "Aneyo nni ntumwa wako, wako ntendele chihi chohecho chulembela." Bahi Salai nkum'baniha namene Hajili, ntululilo wake Hajili nkutaloka.

Kuvelekwa kwanga Isumaili

⁷ Malaika wa Yahwe nkunkoja Hajili pepi na pachimbwimbwi cha medi aneko kulilanga, chimbwimbwi chinavele pepi na indila ilôja ku Shuli.

⁸ Malaika nkummuja Hajili kuchidoni, "Wako Hajili, ntumwa wanga Salai, ùhaloka kwachi na ùhwena kwachi?" Hajili nkunnyaug'ula kuchidoni, "Nìntukuta Salai, nkulu wangu."

⁹ Malaika wa Yahwe nkunnyaaulila Hajili kuchidoni, "Uya kwanga Salai, nkulu wako na ukalisulupuhe pameho pake.

¹⁰ Nangu nìmbevatenda vanu va nnukolo lwako kuva vohe, ata vanahululike kuvalangika ing'anya vàmbekuva vohe namene."

¹¹ Nkunnyaaulila kavila kuchidoni, "Wako ùvele na chitumbo, na ùmbemmeleka mwana wa chilume. Mwana aneyo ùmbenchema lina Isumaili, mana lake 'Nnungu ànipilikana,' kwa kuva, Yahwe àniyona ibaniki yako.

¹² Henga Isumaili àmbeikala muchi punda wa munnyitu. Àmbekuva mmongo wa kila munu na kila munu àmbekuva mmongo wake. Na àmbehapukana na alangavake.

¹³ Bahi Hajili nkutumila lina linji kumwamba Yahwe alonjedile nawi nang'e. Nkunchema Yahwe "El-loi," mana lake "Nnungu alôla." Kwa kuva, áliahulidile muntima wake kuva, "Muhu apano nìmmwene ayula angwôna nangu."

¹⁴ Njo mana chihima achila chivèle ching'ati Kadeshi na Beledi chìchemwa Beli-Lahai-Loi, mana yake "chihima cha ayula avèle na umi na angwôna."

¹⁵ Bahi Hajili nkuyua, nkummelekela Ablamu mwana wa chilume. Ablamu nkunchema mwana aneyo lina lyake, Isumaili.

¹⁶ Hajili pammaleke Isumaili, Ablamu ávele na vyaka samanini na sita.

17

Lilailano na kuyalulwa

¹ Ablamu panavele na vyaka tisini na tisa, Yahwe nkunhumila nkunnyaaulila kuchidoni, "Nangu ni Nnungu Nguvêle Na Dimongo Dyammalele.* Ngutumikile nangu kwa ikulupiki na uikale kwa kutenda àlalá langulalembela nangu,

² na nangu nguchingutende lilailano na wako na nìmbevatenda vanu va nnukolo lwako kuva vohe namene."

³ Ablamu nkuhunama mpaka pahi, na Nnungu nkunnyaaulila kuchidoni,

⁴ "Alino njo lilailano lingulitenda na wako kuva, wako ùmbekuva atata wa vilambo vyoho.

⁵ Na kutandikila vino, ukambechemwa kavila Ablamu,[†] henga ùmbecchemwa Iblahimu,[‡] kwa kuva nikutendile kuva atata wa vilambo vyoho.

⁶ Nangu nìmbevatenda vanu va nnukolo lwako kuva vohe namene. Na vanu anevo nìmbevajuba kuva vilambo vyoho, na vanji muanevo vàmbekuva vafalume.

⁷ Maduva lammalele na mmivelekwa vyammalele, nangu nìmbelichunga lilailano lingutendile na wako na vanu va nnukolo lwako kuva, nangu njo Nnungu wako na Nnungu wa vanu va nnukolo lwako.

⁸ Na chilambo achino cha Kanaani chuikala vino muchi mmidi, chammalele nìmbekwing'a wako na vanu va nnukolo lwako, vyaka na vyaka. Na nangu nìmbekuva Nnungu wavo."

⁹ Anepo Nnungu nkunnyaaulila Iblahimu kuchidoni, "Na kwa upande wako, wako chalumo na vanu vammalele va nnukolo lwako na vívelèkwà vyao vyammalele, mùlemebelewa mulichunge lilailano lyangu.

¹⁰ Na alino njo lilailano limulemebelewa mulichunge kuva, kila nnume mmwenu àlembelewa ayalulwe.

¹¹ Mùlemebelewa mucheketwe mambende lenu, na anecho njo chimbekûva chimaiho cha lilailano lyangu na mwenu.

¹²⁻¹³ Kila mwana wachilume wa maduva nane mmwenu àlembelewa ayalulwe, na ata vanu vakávele va n'ding'olo dyenu, ikàva vatumbwa vavelekwejíe n'ding'ande dyenu au vasumwjé kwa dihela kuhaloka kwa amidi, navanang'o vâlembelewa vayalulwe. Na anecho njo chimbekûva chimaiho cha lilailano lyangu mmiili yenu, lilailano lya vyaka na vyaka.

¹⁴ Nnume woheyo akambeyalulwa, àmbenyemwa na vanu, kwa kuva àmbekuva ànilitimba lilailano lyangu."

Iblahimu àahidiwa mwana

* 17:1 Nnungu Nguvêle Na Dimongo Dyammalele, kwa Chieblaniya nni El-Shadai. El-Shadai ìvele na mana kuva, nang'e nni Nnungu avèle na dimongo dyammalele. Nang'e nanga pávèlè muchi vanji vahaulika kuva milungu, vanang'o nanga pavavele na dimongo. † 17:5 Ablamu mana lake atata atumbyêngwe. ‡ 17:5 Iblahimu mana lake atata wa vana vohe.

¹⁵ Bahi Nnungu nkunnyaaulila Iblahimu kuchidoni, "Na kwamba n'jalo Salai, nang'e ukambenchema kavila Salai, ila lina lyake limbekuva Sala."§

¹⁶ Nangu nimbem'baliki Sala kwa kuntenda akuvelekele mwana wachilume. Nimbem'baliki namene Sala kwa kuntenda kuva mama wa vilambo vyohé. Na vanu vanji ja nnukolo lwake vämbekuva vafalume."

¹⁷ Anepo Iblahimu nkuhunama mpaka pahi, nkuva waheka chimunda-munda walyuja kuchidoni, "Imbehululika dachi nangu ninsele wa vyaka myamoja kummaleka mwana? Na imbehululika dachi Sala, nkongwe wa vyaka tisini kummaleka mwana?"

¹⁸ Bahi Iblahimu nkunnyaaulila Nnungu kuchidoni, "Chikaniva chinu chambone kuikave ahadi aneyo uiva kwanga Isumaili."

¹⁹ Nnungu nkunnyang'ula Iblahimu kuchidoni, "Nanga! N'jalo Sala achiakuvelekele mwana wachilume, na wako uchiuncheme lina lyake, Isaka."** Nangu nimbeweneha kulichunga lilailano lyangu kwake na kwa vanu va nnukolo lwake, vyaka na vyaka.

²⁰ Na kwamba Isumaili, nangu ñnipilikana kuyuwa kwako. Nimbem'baliki na kuvatenda vanu va nnukolo lwake kuva vohe namene. Isumaili àmbekuva atata wa vatawâla kumi na mbili, na nimbentenda kuva chilambo chikulungwa.

²¹ Henga nangu nimbeweneha kulichunga lilailano lyangu kwanga Isaka, mwana wambekuvelekelia Sala mmahiku malinga ulano, mmwaka uâda."

²² Bahi Nnungu pamalidile kulonjela nawi Iblahimu, nkunneka.

²³ Nniduva ulyolyo, Iblahimu nkutenda muchi chalaijijwe nawi Nnungu. Nkunyalula Isumaili na valume vammalele vavêle nng'ande mwake, yani avala vavelekwejîje nng'ande mwake na avala vasumwîje kwa dihela.

²⁴ Iblahimu áyalwike avèlè na vyaka tisini na tisa.

²⁵ Na Isumaili mwanawé Iblahimu áyalwike avèlè na vyaka kumi na tatu.

²⁶ Nniduva ulyolyo, Iblahimu pamò na mwanawé Isumaili,

²⁷ na valume vammalele va nng'ande mwake, yani valume vammalele vavelekwejîje nng'ande mwake na vammalele vasumwîje kwa dihela kuhaloka kwa amidi, vammalele vâniyalulwa.

18

Nnungu àmwahidi Sala mwana

¹ Liduva limo Yahwe ánhumidile kavila Iblahimu pepi na milandi ya chinnungu ya Mamle. Uhiku anewo Iblahimu áikele pannango wa n'gongwe wake, muhi uhiku wa chitukuta.

² Panyamwile meho lake, nkuvona valume vatatu vaimidilè pepi nanang'e. Upala Iblahimu pavawene anevo vanu, nkutukuta uhwena unavachingamila. Pavahwikidile, nkuhunama kwa eshima mpaka pahi,

³ nkuchidoni, "Nang'olo wangu, ikàva wako ùnikatapaliwa na nangu, bahi nakuyuwa unangupite nangu ntumishi wako.

⁴ Leka ngulajie medi kadiki mukalave mmadodo lenu koka mupumulile pammbweha wa nnandi auno.

⁵ Pamumbekuva umupumulila, nangu nguchinguanda chakulya kadiki mulye, uchinga mupate dimongo dya kuhweneha na mwanda, kwa kuva mùnguidilidile nangu ntumishi wenu." Vanang'o nkuchidoni, "Haya! Tenda muchi chuhawile."

⁶ Iblahimu nkupiyanya kuinjila mun'gongwe, nkunnyaaulila Sala kuchidoni, "Upéhi! Yamola pishi tatu dya uhu wambone namene, umunyangé koka ukatapaje mikate.

⁷ Anepo Iblahimu nkuuka upéhi nkuhwena kulikuwa lya ding'ombe, nkuntandola undama anunîle namene, nkumwing'a ntumishi wake ansinje. Aneyo ntumishi nkupiyanya kumwandaa.

⁸ Chakulya pachinavele tayali, Iblahimu nkutwala ntindi na mavele na aila inyama yandalwiîje, nkuvavikila anevo vayeni. Na Iblahimu nkuimila pepi na vayeni anevo pavachilya, pahi nnandi akuno wawahudumila.

⁹ Anevo vayeni nkumuja Iblahimu kuchidoni, "Sala n'jalo àvele kwachi?" Iblahimu nkuvayang'ula kuchidoni, "Avele mun'gongwe."

¹⁰ Munu yumo muavala vayeni nkuchidoni, "Chaka chiîda mmahiku ulano, muhiu nguchinguide kavila kwajili yako, na n'jalo Sala àmbekuva avèlè na mwana wa chilume." Aneyo munu pachitangola malove anelo Sala àvele kunyuma nnango wa n'gongwe wapi-likanila.

§ 17:15 Sala mana lake mwana wachimahe wanga nfalume au mmahe wa ntawala. ** 17:19 Isaka mana lake ànaheka.

¹¹ Mmahiku anelo Iblahimu na Sala vánikongopala namene, na vyaka vya Sala vya kuvaleka vívele vipundilè.

¹² Bahi Sala nkuheka chimunda-munda wachidoni, "Nangu ñnikongopala, na ntwangu nanang'e uchocho ànikongopala. Ìmbehululika dachi nangu kuva na ihangaladi ya kumpata mwana?"

¹³ Yahwe nkummuja Iblahimu kuchidoni, "Ing'anya ntwani Sala àniheka na kuliua ikàva muhiu ichiihululike kumpata mwana akuno akongopèlè?

¹⁴ Dachi, chitukutuku ntwani chikáhululika kwanga Yahwe? Mwaka uîda, mmahiu malinga alano, nangu nguchinguide kavila kwakuwe, na Sala n'jalo àmbekuva avèlè na mwana wa chilume."

¹⁵ Henga Sala kwa kuva ániyopa namene, nkukana wachidoni, "Nangu nikáhekile!" Yahwe nkunnyaaulila kuchidoni, "Unakane, wako ùniheka!"

Iblahimu àvayuwila vanu va imanga ya Sodoma

¹⁶ Bahi avala valume pavatakatwiye uchinga vauke, nkulola mpata wa ku Sodoma. Na pavachiuka, Iblahimu nkuvapelekela kadiki.

¹⁷ Bahi Yahwe nkuliua muntima wake kuva, "Dachi, nìmpipe Iblahimu chinu chin-gukudungidile kuchitenda?

¹⁸ Nangu nìmbentenda nang'e kuva chilambo chikulungwa, chivèle na dimongo, na kupilita nang'e nìmbevaliki vanu va vilambo vyammalele vya pachilambo.

¹⁹ Kwa kuva, nangu nìntandwele nang'e kuchinga avalodye vana vake na vanu va nnukolo lwake kuipapata indila yangu kwa kutenda haki na kulatenda àlalá langúlambèl nangu uchinga ngulatimise àlalá lanimwahidite Iblahimu."

²⁰ Bahi Yahwe nkuchidoni, "Pàvele mahinginiko lohe layâmba masambi la vanu va ku Sodoma na ku Gomola kuva, masambi lavo lânipundyà namene.

²¹ Bahi nìmbesulupuka uchinga nikalyonele nimwene, ikàva muhiu mambo lavátendàngà lanalinganana na chitangelo chinguhwikidile. Na ikànave uchocho, nguchingumale."

²² Bahi avala valume nkuuka anepo, nkulodya ya ku Sodoma. Henga Yahwe nkuisalila chihi upala aimidilè na Iblahimu.*

²³ Iblahimu nkunhengelekela Yahwe, nkummuja kuchidoni, "Dachi, uchiuvaondon-gange vanu vatênda haki chalumo na vanu vatênda lahakalenge?

²⁴ Ikàva muimanga aneyo mùvele vanu vatênda haki malinga amsini, dachi, muhiu uchiuyondongange imanga yammalele badala ya kuileka ing'anya ya vanu vatênda haki vavêlé muimanga aneyo?

²⁵ Ikàvaila wala kadiki wako kutenda uchocho. Ikàhululika kuyawalala vanu vatênda haki chalumo na vanu vatênda lahakalenge, au vanu vatênda haki kutendewa sawa na vanu vatênda lahakalenge! Nkùhukumu wa chilambo chammalele akambeleka kutenda haki!"

²⁶ Yahwe nkuchidoni, "Nikàvakoja vanu amsini vatênda haki muimanga ya Sodoma, nangu nikambyondonganga ing'anya ya vanang'o."

²⁷ Iblahimu nkuchidoni, "Hambi kwa kuva ñnikudungila kutangola na Nang'olo, ikànava nangu nni litutunga na liu, bahi leka ngutangole kavila.

²⁸ Vakàpwawa chihi vanu alubaini na tano vatênda haki badala ya amsini, dachi uchiuyondongange ing'anya ya kupungula vanu nnyano?" Yahwe nkunnyaang'ula kuchidoni, "Nikàvakoja vanu alubaini na tano vatênda haki, nanga panimbeyondonganga imanga aneyo."

²⁹ Iblahimu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Dachi, vakàpwawa chihi vanu alubaini vatênda haki?" Yahwe nkunnyaang'ula kuchidoni, "Kwajili ya vanu alubaini vatênda haki, nangu nikambyondonganga."

³⁰ Iblahimu nkutangola kavila kuchidoni, "Chonde Nang'olo unangusunalile, leka ngutangole kavila. Dachi vakàpwawa chihi vanu salasini vatênda haki?" Yahwe nkunnyaang'ula kuchidoni, "Nikambetenda uchocho nikàvakoja anevo vanu salasini."

³¹ Iblahimu nkuchidoni, "Nangu ñnisubutu kutangola na Nang'olo. Dachi, vakàpwawa chihi vanu ishilini vatênda haki?" Yahwe nkunnyaang'ula kuchidoni, "Ing'anya ya anevo vanu ishilini, nanga panimbeyondonganga."

³² Anepo Iblahimu nkuchidoni, "Chonde Nang'olo unangusunalile, leka ngutangole chihi mwanda umo bahi. Dachi, vakàpwawa chihi vanu kumi vatênda haki?" Yahwe nkunnyaang'ula kuchidoni, "Ing'anya ya anevo vanu kumi, nanga panimbeyondonganga imanga aneyo."

³³ Bahi Yahwe pamalidile kulonjela na Iblahimu, nkulihwenela, na Iblahimu nkuuya kukaya kwake.

* **18:22** Malemba lanji la kala lâlembwije kuva, "Iblahimu nkuisalila chihi aimidilè muyo mwanga Yahwe."

19

Mambo lahakalenge la vanu va ku Sodoma

¹ Bahi avala malaika vavili nkuhwika ku Sodoma chinalyulo. Na Lutu áikele pannango wa imanga ya ku Sodoma. Lutu pavawene, nkuimila uhwena unavachingamilia, nkuhu-nama kwa eshima mpaka pahi,

² nkuhaula kuchidoni, "Mmanang'olo vangu, kalibu kukaya kwangu, nangu ni ntumishi wenu. Muchimukalave medi mmadodo na kulala kukaya kwangu chilo cha nelo, koka ulyamba namambumbu muhwenehe na mwanda wenu." Henga vanang'o nkuchidoni, "Nanga, hwetu tumbelala chihi ukuno kuchiwanja, kuching'ati imanga."

³ Lutu nkuvapembeja namene, kuntululilo vanang'o nkukubali, nkuhwena unainjila nng'ande mwake. Lutu nkuvaandalila chakulya chohe namene pamo na mikate ikátaijwe hamila, vanang'o nkulyanga.

⁴ Henga chilo kabla vakànambilala, valume vammalele va muimanga ya ku Sodoma, vijana na vasele vammalele, nkuidinguka ing'ande yanga Lutu.

⁵ Nkunchema Lutu nkummuja kuchidoni, "Valume avala vaidile kwakuwe vâvele kwachi? Vahumye pawelu, hwetu tûlembela tuvalale."

⁶ Lutu nkuhuma pawelu, akuno wachima nnango wa ing'ande yake,

⁷ nkuvahaulila kuchidoni, "Chonde mmalangavangu, nannyuwanga munatende chinu anecho chihakalenge.

⁸ Lola, nangu apano ngùvele na vana vangu vavili vachimahe, vakámmaite nnume. Nangu ninnuywanga nimwing'ange vali anevo uchinga muvatendele muchi chimulembela. Henga valume avano ninnuywanga munavatendele chinu chohecho, kwa kuva vâidle paing'ande yangu na ngùlembelewa nivachunge."

⁹ Henga anevo vanu nkuchidoni, "Uka wako! Wako paunaidile apano wavele mmidi, na hambi úlitenda kuva nkúhukumu! Bahi tumbekutenda vibaya kupunda chitumbematenda anevo vayeni vako." Bahi vanu anevo nkuntuha Lutu, nkuhengelekelanga muyo uchinga vatutumule nnango wa ing'ande yake.

¹⁰ Henga avala vayeni nkuchimula nnango, nkunyalodya makono lavo, nkummutangila Lutu nng'ande, nkuchima nnango.

¹¹ Anepo nkuvaputaja meho valume vammalele vanavele pannango, vijana na vasele, bahi nkusindwa kuuhwikila nnango.

Lutu àuka ku Sodoma

¹² Avala vanu vavili nkunnyaaulila Lutu kuchidoni, "Dachi, ùvele na munu yunji apano, ikâva vana vako au vaposi va vana vako au alangavako vanji vaikâla muimanga aino? Vause apano upehi,

¹³ kwa kuva, tûmbeyondonganga mwalehu imanga aino. Chitangelo chimmwikilidile Yahwe kwamba venedi va apano ni chikulungwa namene, nanang'e ànitutuma tuide tukayondongange."

¹⁴ Bahi Lutu nkuvahwenela vaposi va vana vake nkuvahaulila kuchidoni, "Ukananga pachinu apano, kwa kuva, Yahwe àmbeeyondonganga imanga aino!" Henga vanang'o nkum-wona chihi kuva àtenda mang'wanyi.

¹⁵ Bahi uhiku pauchele, malaika nkunkulumisa Lutu uvachidoni, "Takatuka ntware n'jalo na vana vako vavili uyopa munaondongwa paimbeondongwa imanga aino."

¹⁶ Lutu nkova walidoha-doha, bahi avala malaika vavili nkunkamula nkono Lutu na njawe na vana vake vavili, nkuvahumya panda imanga, kwa kuva Yahwe ámmikidile chididi.

¹⁷ Pavavausije muimanga aneyo, malaika yumo nkuvahaulila kuchidoni, "Tukutanga mupohe umi wenu! Munalole nnyuma na wala munaimile pachinu pohepo nnuhunde aluno! Tukutilangila aneko kuchilambo cha machinga uyopa munaondongwa."

¹⁸ Lutu nkunnyaaulila kuchidoni, "Chonde nang'olo wangu ngùyuwa inàâve uchocho!

¹⁹ Wako ngwôna ùnikatapaliwa na nangu, na üngutendeledile lambone namene kwa ku-upoha umi wangu. Henga aneko kuchilambo cha machinga nni kulehu namene. Na kwondongwa anekwo kumbeng'ojia chihi kabla nikànambihwika aneko, nanangu nguchinguuhwe.

²⁰ Lola, akula kùvele imanga inyoko, nangu nahulula chihi kutukutila aneko kwa kuva ívele pepi. Bahi nguluhusu ngutukutile aneko. Aila nni imanga chihi inyoko, na aneko nguchinguphe umi wangu."

²¹ Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, "Haya, ñnikubali chiuyuwite. Nangu nikambeyondonganga imanga aneyo.

²² Bahi tukutila aneko upehi, nangu nikambetenda chinu chohecho mpaka paumb-hwika aneko." Na aneyo njo ing'anya inatendile imanga aneyo ichemwe Soali, mana lake "pachinu pajoko."

Kwondongwa kwa imanga ya Sodoma na Gomola

²³ Lutu pahwikile kuimanga ya Soali liduva lívele lihumilè tayali.

²⁴ Bahi Yahwe nkutonya moto wa baluti kuhaloka kumahunde muimanga ya ku Sodoma na ku Gomola,

²⁵ nkudyondonganga dimanga anedyo na luhunde lwammalele na vanu vammalele na mimeya yammalele nchilambo anecho.

²⁶ Henga n'jawe Lutu ánavele nnyuma mwanga Lutu, nkulauka kulola nnyuma, nkujuka sanamu ya munyu.

²⁷ Bahi nniduva ulyolyo, Iblahimu áatakatiwe ulyamba na mambumbu, nkupiyanya kuhwena pachinu apala pánaimidilè walonjela nawi Yahwe.

²⁸ Iblahimu pahwikile pachinu anepo, nkulola kuluhunde mpata wa ku Sodoma na ku Gomola na eneo lyammalele lyahuhunde, nkukangana palyonite lyohi ulitutuma mueneo lyammalele lyahuhunde, muchi lyohi lihalóka nnitanuli likulungwa.

²⁹ Henga Nnungu ánikumbukila Iblahimu kwa kummusa Lutu n'dimanga dya nnuhunde, dyachiikala uchinga anaondongwe pamo na anedyo dimanga muuhiku aula Nnungu padyondongenge dimanga anedyo.

Kutandilika kwa Vamoabu na Vaamoni

³⁰ Lutu nkuyopa kuikala muimanga ya ku Soali, bahi nang'e pamo na vana vake vavili nkuhama muimanga aneyo, nkuhwenunaikala nnipanga, aneko kuchilambo cha machinga.

³¹ Lutu na vana vake pavanavele aneko, mwali wake nkulungwa nkunnyaaulila nnung'une kuchidoni, "Atata wetu vino ánikongopala, na wala nanga nnume nchilambo achino wa kulala na hwetu uchinga tupate vavana muchi chiivele kwa vanu vammalele va pachilambo.

³² Bahi tunkelewehe atata wetu wala uchinga tupate kulala nawe. Kwa kutenda uchocho, tuchituhwenehe lukolo lwetu kupitila atata wetu."

³³ Chilo cha liduva anelyo, nkunkeleweha atata wao wala, na ayula mwali wake ntandi nkuhwenunaalala nawe. Henga atatake nanga panakameke uhiku wainjidile mwanawewe unalala nawe, wala uhiku waukile.

³⁴ Liduva lipapête, ayula mwali nkulungwa nkunnyaaulila nnung'une kuchidoni, "Chilo cha nelo nangu nñilala na atata. Uchocho na nelo tunkelewehe, koka na wako uhwene ukalale nawe uchinga tuhwenehe lukolo lwetu kupitila atata wetu.

³⁵ Bahi chilo chipapête nkunkeleweha wala atata wao, na ayula mwali n'joko nkuhwenunaalala nawe. Henga atatake nanga panakameke uhiku wainjidile mwanawewe unalala nawe, wala uhiku waukile.

³⁶ Bahi avala vali vanga Lutu vammalele nkuva na vitumbo vya atata wao.

³⁷ Ayula mwali ntandi nkummaleka mwana wachilume, nkunchema Moabu.* Aneyo njo anakulwao Vamoabu mpaka nelo.

³⁸ Na ayula mwali n'joko nanang'e nkummaleka mwana wachilume, nkunchema Benami.[†] Aneyo njo anakulwao Vaamoni mpaka nelo.

20

Iblahimu na Abimeleki

¹ Bahi Iblahimu nkuuka, nkuloja maeneo la kulilanga lyahuhunde, livèle mpata wa kusini, nkunaikala ching'ati Kadeshi na ku Shuli. Anepo nkuuka nkuhwenunaikala kwa mahiku kadiki aneko ku Gelali.

² Iblahimu panavele aneko ku Gelali áhawile kuva, Sala n'jawe nni nnumbuwe. Bahi nfalume Abimeleki wa ku Gelali nkuntwala Sala.

³ Henga Nnungu nkumwidila Abimeleki muindoto nkunnyaaulila kuchidoni, "Wako ûmbekuhwa ing'anya ya mmahe untwete, kwa kuva àvele na ntwave."

⁴ Abimeleki àvele akànambilala nawe, bahi nkunnyaang'ula Nang'olo kuchidoni, "Nang'olo, ûmbewawalala dachi vanu vakávele na likosa?

⁵ Iblahimu mwene tenda njo ahawile kuva ayu mmahe nni nnumbuwe? Tena ata Sala mwene áhawile kuva Iblahimu ni nkuluwe. Alano langútendilè nangu, ngùlatendile chihin bila kuhukumika muntima na wala nukee na likosa."

⁶ Bahi Nnungu nkunnyaaulila Abimeleki muindoto aneyo kuchidoni, "Elo, nangu nñimala kuva ùtendile chihin bila kuhukumika muntima, na nangu njo nikudividile unangutende masambi, njo mana nangu nanga pannakulekile un'guse aneyo mmahe.

* ^{19:37} Lidi lya lina Moabu, lipilikanika muchi lilove lyahuhunde, Chieblaniya livèle na mana ya "atata." † ^{19:38} Benami mana lake mwana wa vanu vangu.

⁷ Hambi nnudise aneyo mmahe kwa ntwave. Iblahimu ni nabii, nang'e achiakuyuwile na wako uchiulame. Henga ukànannduse, uikale umala kuva wako pamo na vanu vako vammalele mumbekuhwa."

⁸ Bahi ulyamba namambumbu, Abimeleki nkutakatuka, nkuvachema maafisa vake vammalele na kuvalaulila mambo lalalotile, vanang'o nkuyopa namene.

⁹ Anepo Abimeleki nkunchema Iblahimu nkummuja kuchidoni, "Ùtutendeledile chani wako? Nangu nìkukosedile chani mpaka ukudungile kungutenda ngùuve na likosa ling'ulungwa malinga ali, nangu na ufalume wangu? Wako ùngutendeledile mambo lakálembelewa kutendwa.

¹⁰ Dachi, chinu ntwani chikutendile utende uchocho?"

¹¹ Iblahimu nkunnyang'ula kuchidoni, "Nangu ngùtendile uchocho ing'anya ngútenda kuva apano nanga munu annyópa Nnungu, na ngýópa munanguwalala nkuntwala n'jangu.

¹² Pamo na anelo, ni muhiu kuva aneyo mmahe nnumbwangu, kwa kuva atata wetu yumo, henga tùtindene kumama, njo mana àjukile kuva n'jangu.

¹³ Nnungu pananguhaulidile niileke ing'ande ya atatang koka nguhwene kumidi, nangu nínnyaulidile n'jangu kuva, "Pachinu pohepo patumbehwena, wako haula kuva nangu ninkululo. Ukàtenda uchocho njo paumbelanguja kuva unangutamwa."

¹⁴ Bahi Abimeleki nkunnudisija Iblahimu n'jawe, nkumwing'a na dingandolo na ding'ombe na vatumwa va chilume na vachimahe.

¹⁵ Abimeleki nkunnyaulila Iblahimu kavila kuchidoni, "Lola, chilambo achino chammalele chang'ue! Bahi tandola pachinu pohepo paulambela, uikale."

¹⁶ Abimeleki nkunnyaulila Sala kuchidoni, "Nangu nìmwing'a nkululo vipande alufu moja nya madini la dihela. Ngùtenda uchocho ethinga nnààve na likosa, na ilanguje kuva wako nanga pauvèle na likosa."

¹⁷ Anepo Iblahimu nkunnyuwa Nnungu, na Nnungu nkunnamya Abimeleki chalumo na n'jawe na vatumwa vake, na kuvaluhulihia kuveleka kavila vana.

¹⁸ Kwa kuva, anepo patandi Yahwe ánilahunga matumbo la vanu va nng'ande mwa Abimeleki ing'anya ya Sala, n'jawe Iblahimu.

21

Sala àmmelekela mwana Iblahimu

¹ Yahwe nkum'baliki Sala kwa kuntendela muchi chanamwahidite.

² Bahi Sala nkwikuta chitumbo, nkummalekela Iblahimu mwana wachilume akuno Iblahimu avèlè nsele namene. Na anelo láhumidile mmahiku ulala lanahawile Nnungu.

³ Mwana ayula, Sala wammelekedile Iblahimu, Iblahimu nkunchema lina Isaka.

⁴ Isaka panavele na changa cha maduva nane, Iblahimu nkunnyalula malinga chanalai-jijwe nawi Nnungu.

⁵ Pavelekwejje Isaka, Iblahimu ávele na vyaka myamoja.

⁶ Bahi Sala nkuchidoni, "Nnungu àngutendile nguheke, na munu woheyoo ambeplikâna habali adino, àmbelihekela chalumo na nangu.

⁷ Dachi, mnani achichiahulule kunnyaulila Iblahimu kuva, nangu Sala nguchinguy-on'ejie vavana? Tena nimmelekedile mwana wachilume muusele wake!"

⁸ Isaka nkuhweneha kukulumuka, na liduva alila livanannekehije kuyong'a, Iblahimu nkuntendela Isaka ing'ole ing'ulungwa.

Kuvingga wa Isumaili na Hajili

⁹ Liduva limo Sala ámmwene Isumaili, mwana wanga Iblahimu wammelekedile Hajili, nkongwe wa ku Misili, wannembula Isaka mwanawee.

¹⁰ Bahi Sala nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, "Mmingange ayu ntumwa chalumo na mwanawee, kwa kuva ikáhululika mwana wanga ntumwa kupata mapala pamo na mwanango Isaka."

¹¹ Chinu anecho chíninnyundaja namene Iblahimu, kwa kuva Isumaili nanang'e nni mwanawee.

¹² Henga Nnungu nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, "Unayundale ing'anya ya aneyo mwana, wala aneyo ntumwa wako. Chinu chohecho chambekuhaulila Sala wako chitende, kwa kuva, vanu va nnukolo lwako vàmbéhalokana na Isaka."

¹³ Na kwamba aneyo mwana wanga ntumwa wako, nanang'e nimbentenda kuva atata wa chilambo chikulungwa, kwa kuva, nanang'e nni mwananalo."

¹⁴ Bahi ulyamba namambumbu, Iblahimu nkutwala chakulya na medi, nkunnyakuja Hajili mmavala, nkumminganga chalumo na mwanawee. Hajili nkuuka, nkuva wadumba-dumba nnilanga lyu ku Beli-sheba.

¹⁵ Àlálá medi palannyilidile, Hajili nkunnaja mwanawé pachihole.

¹⁶ Anepo Hajili nkuhwena kunyenje kadiki, malinga mita myamoja uvila, walitangolela chimunda-munda kuchidoni, "Nikátamwa nimwone mwanangu pámbekùvà wahwa." Hajili panaikele anepo, nkukuta kwa uchungu.

¹⁷ Nnungu nkumpilikana mwana wakuta, malaika wanga Nnungu nkunchema Hajili kuhaloka kulihunde nkunnyaaulila kuchidoni, "Chikutendile chani Hajili? Bahi unayope, ing'anya Nnungu ànipilikana chitangelo chake kuhaloka apala pávèlè."

¹⁸ Imila uhwene ukampembeje mwana kwa kuva, nimbentenda kuva chilambo chikulungwa."

¹⁹ Bahi Nnungu nkunkusumbula Hajili meho, nkuchona chihima cha medi. Nang'e nkuhwena unateka medi, nkunankumbija mwanawé.

²⁰ Bahi Nnungu nkunchunga ayula mwana, na aneyo mwana nkuhweneha kukulu-muka. Nkuikala kulilanga, na nkuna munu amáite kutemelela saana upinde.

²¹ Mwana aneyo áikala kulilanga lya Palani, na anyokwe nkunnembelela mmahe kuhaloka nchilambo cha ku Misili.

Lilailano lya Iblahimu na Nfalume Abimeleki

²² Bahi mmahiku ulolo, Nfalume Abimeleki pamo na Fikoli, nkulungwa wa matiyala lake, nkummwenela Iblahimu, nkunnyaaulila kuchidoni, "Nnungu àvele pamo na wako kwa kila chinu chitenda.

²³ Bahi ngwapilile kwa lina lya Nnungu kuva nanga paumbengulambila nangu wala vana vangu wala vanu va nnukolo lwangu. Malinga chinikutededile nangu lambone, na wako uchocho ngutendele nangu lambone chalumo na vanu va chilambo achino chukuhala.

²⁴ Iblahimu nkuchidoni, "Mbènkwapila kuva nguchingutende uchocho."

²⁵ Mmahiku anelo Iblahimu nkunhinginikila Abimeleki kwamba chihima cha medi chivanampakanyewe vatumwa vanga Abimeleki.

²⁶ Henga Abimeleki nkunnyaaulila Iblahimu kuchidoni, "Nangu nikánkameke atendile uchocho, na nanga paunanguhaulidile. Nangu nelo njo kupilikana habali anedyo."

²⁷ Bahi Iblahimu nkutwala dingandolo na dimbudi na ding'ombe, nkumwing'a Abimeleki, vammalele vavili nkutenda lilailano.

²⁸ Iblahimu nkudihapula dingandolo saba dya chimahe.

²⁹ Abimeleki nkummuja Iblahimu kuchidoni, "Ing'anya ntwwani ùvahapula anevo angandolo saba va chimahe?"

³⁰ Iblahimu nkunyang'ula kuchidoni, "Avano angandolo saba vachimahe ngùyuwa uvapwechelele kuhaloka kwang'une, uchinga ùùvè ushahidi kuva nangu njo nguhimbile chihima achino."

³¹ Bahi apala pachinu nkupachema Beli-sheba,* kwa kuva vammalele vavili vánipilanila pachinu anepo.

³² Bada ya kutenda lilailano anelyo aneko ku Beli-sheba, Abimeleki na Fikoli, nkulu wa matiyala lake nkuyang'ana kwavo, chilambo cha Vafilisti.

³³ Iblahimu nkupanda nnandi wa nkwalu akula ku Beli-sheba, nkunnuwa Yahwe, Nnungu wa vyaka na vyaka.

³⁴ Bahi Iblahimu nkuikala nchilambo cha Vafilisti kwa vyaka vyohe malinga mmidi.

22

Kulingwa kwanga Iblahimu

¹ Bada ya myaka fulani, Nnungu nkulinga ing'ulupa yanga Iblahimu. Nnungu nkunchema Iblahimu wachidoni, "Iblahimu!" Iblahimu nkunyang'ula kuchidoni, "Nangu apano."

² Nnungu nkuchidoni, "Ntwale mwanaalo Isaka, mwana uyoyo yumo, untâmwâ namene, uhwene nawe mpaka chilambo cha ku Moliya, unhumye kuva sadaka ya kupija moto nnichinga linimbekulanguja."

³ Bahi liduva lipapête, Iblahimu nkutakatuka ulyamba namambumbu, nkuntayalisha saana punda wake, nkuvatwala vatumishi vake vavili pamo na Isaka mwanawé. Nkutayalisha ding'uni kwajili ya sadaka ya kupija moto, anepo nkutandilika mwanda kuhalo pachinu pannyaaulidle Nnungu ahwene.

⁴ Nniduva lya tatu lya mwanda wavo, Iblahimu palolite meho moyo, nkupona anepo pachinu kwa kulehu uvila.

---

* ^{21:31} Lilove "Beli-sheba," kwa Chieblaniya linahululika kuva na mana dimbili, yani "chihima cha kwapila" au "chihima cha saba," ing'anya ya adila dingandolo saba.

⁵ Iblahimu nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, "Mwenu chalumo na ayu punda ngulindange upano, nangu pamo na mwanangu tumbewena akula, tukamwabudu Nnungu, koka tunkojange."

⁶ Bahi Iblahimu nkuditwala adila ding'uni, nkunyakuja Isaka mwanawewe, mwene nkunyakula moto na chipula, nkuukananga.

⁷ Isaka nkummuja atatake kuchidoni, "Eti atata!" Atatake nkuyambukila kuchidoni, "Nangu apano mwanangu!" Isaka nkuchidoni, "Moto na ding'uni tunivanadyo, hambi ungandolo wa sadaka ya kupija moto àvele kwachi?"

⁸ Iblahimu nkunyayang'ula kuchidoni, "Mwanangu, Nnungu mwene achiatwing'e." Bahi nkuhweneha na mwanda wavo.

⁹ Pavakamwele pachinu pannyaulidile Nnungu ahwene, Iblahimu nkudenga chitala, nkupanga ding'uni muha mwake. Anepo nkunyunga Isaka mwanawewe, nkunnaja ding'uni, divéle muha chitala.

¹⁰ Iblahimu nkunyaloya nkono wake, nkutwala chipula uchinga ansinje mwanawewe.

¹¹ Henga malaika wanga Yahwe nkunchema Iblahimu kuhaloka kulihunde wachidoni, "Iblahimu! Iblahimu!" Nang'e nkwitika, "Nangu apanol!"

¹² Malaika nkunyaulila Iblahimu kuchidoni, "Unansinje mwana na wala unantende chinu chohecho! Hambi ñimala kuva unamweshimu Nnungu, kwa kuva nanga paung-wimile kananga mwanalo uyoyo yumo."

¹³ Iblahimu nkunyamula meho lake, nkumwona ungandolo nannume nnyuma mwake ahavikwjè dimembe dyake nchihole. Bahi nkuhwena, nkuntwala ayula ungandolo, nkunhunya sadaka ya kupija moto badala ya mwanawewe.

¹⁴ Bahi Iblahimu nkupachema anepo pachinu "Yahwe-Yile," yani, Yahwe ànajalila," malinga chiihaulika mpaka nelo kuva, "Palichinga lyanga Yahwe, vanu vânajaliwa."

¹⁵ Bahi malaika wanga Yahwe nkunchema Iblahimu mwanda wavili kuhaloka kuli-hunde,

¹⁶ nkunyaulila kuchidoni, "Yahwe àhauila uvila, 'Nangu ñiapiila kwa lina lyangu nimwene kuva, ing'anya ùtendile uvila, na wala nanga pungwimile mwanalo uyoyo yumo,

¹⁷ muhiu nimbekubaliki, na vanu va nnukolo lwako nimbematenda kuva vohe malinga dinondwa dyu kumahunde na nnyangi uvêle nnyenje bahali. Vanu va nnukolo lwako vâmbvalema amongo vao na kuditwala litwala dimanga dyavo.

¹⁸ Kupitila vanu va nnukolo lwako, nimbekubaliki vanu va vilambo vyammalele vya pachilambo ing'anya wako ûniipilikana amuli yangu."

¹⁹ Bahi Iblahimu nkuuya kwa avala vatumishi vake akuno alongènè na mwanawewe Isaka, vammalele nkuukananga, nkuuya ku Beli-sheba. Na Iblahimu nkukikala aneko ku Beli-sheba.

Vana vanga Naholi

²⁰ Bada ya anelo, munu fulani nkunyaulila Iblahimu kuchidoni, "Milika, nkongwe wa Naholi nnung'uno, nanang'e àvaveleke vana nane vachilume.

²¹ Mwanawao ntandi vâncema Uzi, na wavili vâncema Buzi na yunji vâncema Kemueli, atatake Alamu.

²² Na vana vanji nni, Kesedi, na Hazo, na Pildashi na Idilafu na Besueli.

²³ Besueli nkummaleka Labeka. Milika ámmelekedile Naholi, nnung'uone Iblahimu vana anevo nane.

²⁴ Uchocho, Naholi ávele na n'jawe ntumwa uvanchema Leuma, nanang'e nkummelekela Naholi vana ncheche, yani Teba na Gahamu na Tahashi na Maaka.

23

Kuhwa kwanga Sala

¹ Sala pahwikihije vyaka myamoja ishilini na saba,

² nkuhila aneko kuimanga ya Kiliasi-Alba, yani Hebloni, nchilambo cha ku Kanaani. Iblahimu nkunkutangila namene Sala n'jawe.

³ Iblahimu nkuuleka mmili wa n'jawe, nkuhwena unatangola na Vahiti, nkuvahaulila kuchidoni,

⁴ "Apaso nangu ni mmidi. Bahi ngùyuwa pachinu pakukatapaja nsati, uchinga ngupate kunsika n'jangu."

⁵ Vahiti nkunyayang'ula Iblahimu kuchidoni,

⁶ "Tupilikanile nang'olo wetu! Wako nni munu nkulu namene kwetu hwetu. Wako tandola chihi pachinu pohepo pambone pakunsika n'jalo, na wala nanga munu woheyo muhwetu ambekwîma kukusumisa pachinu pakunsika n'jalo."

⁷ Bahi Iblahimu nkuimila na kutepa kwa eshima muyo mwa avala Vahiti, vene chilambo, ⁸ nkuvahaulila kuchidoni, "Bahi kwa kuva münunguluhusu kunsika n'jangu, hambi ngüyuwa mukannyuwe Efuloni, mwana wanga Sohali kwajili yangu,

⁹ uchinga angusumise lipanga lyake lya ku Makipela livèle nnipalu lya welu wake. Nnyuwange namene angusumise pachinu anepo uchinga nipajuhe kuva pachinu pangu pakusikila. Na nangu nguchingulipe bei yoheyo ilinganâna na pachinu anepo, muyo mwenu."

¹⁰ Mwene Efuloni ávele nnikuwa anelyo lya Vahiti vanakojene pannango wa imanga. Bahi Efuloni, Mhti nkunnyang'ula Iblahimu muyo mwa Vahiti vammalele apala pannango kuchidoni,

¹¹ "Nanga nang'olo. Chonde nangu ngüyuwa ungupilikanile. Nangu nìkwing'a aula welu wammalele na lipanga alila livèle mmwelu anewo, na nìkwing'a muyo mwa Vahiti avangu, usike anemwo n'jalo."

¹² Bahi Iblahimu nkutepa kavila kwa eshima muyo mwa venedi va chilambo anecho,

¹³ nkunnyaaulila Efuloni akuno Vahiti vammalele uvapilikànà kuchidoni, "Chonde nangu ngüyuwa ungupilikane. Ngüyuwa ungusumise welu wako, na upwechele malipo anelo uchinga ngupate kunsika n'jangu."

¹⁴ Efuloni nkunnyang'ula Iblahimu kuchidoni,

¹⁵ "Ngupilikanile, nang'olo. Anewo welu üvele na samani ya vipande myanne vy a madini la dihela, henga anecho chikee chinu chikulu katì yangu na wako. Wako nsike chihi n'jalo."

¹⁶ Iblahimu nkwelewana na Efuloni, nìkwing'a avila vipande vy a dihela vyanatambulenge muyo mwa Vahiti vammalele, yani vipande myanne vy a madini la dihela vi-vanapimile kulinganana na vípimo vy a akúchuusa va mahiku anelo.

¹⁷ Bahi welu wanga Efuloni wa aneko ku Makipela, pepi na ku Mamle, chalumo na lipanga na milandi yammalele inavele mmwelu anewo, vyammalele nkupewa Iblahimu kuva vyake,

¹⁸ muyo mwa Vahiti vammalele vanakojene pannango wa imanga.

¹⁹ Bada ya anelo, Iblahimu nkunysika Sala n'jawe nnipanga alila livèle amula mmwelu wa ku Makipela, pepi na ku Mamle, yan Hebloni, nchilambo cha ku Kanaani.

²⁰ Bahi kwa indila aneyo rjo Vahiti chivanankamujije Iblahimu welu na lipanga livèle mmwelu anewo, uchinga apate kuvasikila vanu vase.

24

Kulomba kwanga Isaka

¹ Mmahiku anelo Iblahimu ávele nsele wa vyaka vyohe, na Yahwe ánim'baliki kwa kila chinu chachitendile.

² Liduva limo Iblahimu nkunnyaaulila ntumishi wake anantumikidile kwa vyaka vyohe kupunda vanji, nkwidilila wa dimali dyake dyammalele kuchidoni, "Ngwapilile kwa kutaya nkono wako munnyonga mwangu.

³ Apila kwa Yahwe, Nnungu aumbile kumahunde na chilambo kuva, ukambemposija mwanganu, mwali woheyo wa Chikanaani, unguikala navo nchilambo achino.

⁴ Unguapile kuva ümbehwena mpaka nchilambo changu, kwa alangavangu, untahije mmahe, mwanganu Isaka."

⁵ Ayula ntumishi nkunnyaaulila Iblahimu kuchidoni, "Aneyo mmahe akàhita kulangana na nangu kwida akuno, dachi lasima nimpelekeje mwanaalo nchilambo chiuialeke?"

⁶ Iblahimu nkunnyang'ula kuchidoni, "Nanga! Chonde ngüyuwa unampelekeje mwanganu aneko.

⁷ Yahwe, Nnungu aumbile kumahunde, angusijie nng'ande mwa atatangu, na nchilambo changu chinguvelekwejije, Nnungu anatongwêle na nangu, áninguapilila kuva, àmbeveng'a vanu va nnukolo lwangu chilambo achino. Nang'e àmbentuma malaika wake muyo mwako uchinga wako umpelekejije mwanganu mmahe kuhaloka aneko.

⁸ Ikàva mmahe aneyo akambetamwa kulangana na wako mpaka akuno, bahi chiplilo changu chikambekuhunga, henga kwa namuna yoheyo, unampelekeje mwanganu aneko."

⁹ Bahi ayula ntumishi nkutaya nkono wake munnyonga mwanga Iblahimu nang'olo wake, nkwapila kwamba chinu anecho.

¹⁰ Anepo ayula ntumishi nkuvatwala angamila kumi va nang'olo wake, nkutandilika mwanda akuno anyakwîlè dinudyò dikatapêle dya kila namuna kuhaloka kwa nang'olo wake. Nkuhwena mpaka imanga yachiikala Naholi, nchilambo cha ku Mesopotamiya.*

* 24:10 Mesopotamiya, nni eneo livèle mpata wa kaskazini nchilambo cha Siliya.

¹¹ Pahwikile, nkuvatindivaja malundi angamila vake nnyenje chihima cha medi chivèle kunyenje imanga uchinga asulupuke. Na anewo wavele uhiku wa chinalyulo, uhiku uvahwena vakongwe unateka medi.

¹² Aneyo ntumishi nkuyuwa wachidoni, "Yahwe, Nnunu wa nang'olo wangu Iblahimu, nelo nangu ngüyuwa ungujalile kuchipata achila chinguilidile, na untendele lambone nang'olo wangu Iblahimu kwa ikulupiki yako yammalele."

¹³ Lola, nangu ngüvele apano pepi na chihima achino cha medi chivaida vali, venedi va imanga unateka medi.

¹⁴ Bahi mwali unimbennyaulila kuva tula chitumba chako cha medi uning'e medi ngukumbile, nanang'e nkuning'a medi na kuvakumbija angamila vangu, bahi aneyo njo àave nkongwe untandoledile ntumishi wako Isaka. Na chinu anecho chichichingumaihe kuva üntendeledile lambone nang'olo wangu Iblahimu kwa ikulupiki yako yammalele."

¹⁵ Bahi kabla akànambimalila kuyuwa, upala nkuhaloka Labeka akuno anyakwilè chitumba chake nnivala lyake. Labeka ávele mwali wanga Besueli, na Besueli ávele mwana wanga Milika, anavele mmahe wa Naholi, nnung'ue Iblahimu.

¹⁶ Ayula mwali ánikatapala namene kumeho na ávele akànabbimmala nnume. Bahi ayula mwali nkuelelekela kuchihima, nkuumbjaj chitumba chake medi, nkuyamboka.

¹⁷ Anepo ayula ntumishi nkuhwena unakojana nawe upehi, nkunnyaaulila kuchidoni, "Chonde mbeyele medi la kukumbila kuhaloka nchitumba chako."

¹⁸ Ayula mwali nkunyang'ula kuchidoni, "Aya kumbila nang'olo wangu." Upala nkusulupusa chitumba chake nnivala, nkukamulila mmakono, nkunkumbija.

¹⁹ Bada ya kunkumbija, ayula mwali nkuchidoni, "Nguchinguvatekele medi na angamila vako, vakumbile mpaka vatolele."

²⁰ Bahi ayula mwali nkupiyanya kumiminila medi nchombo cha kuvakumbijiya anyama medi, nkuepeya kuhwena kuchihima unateka medi lanji, nkuvakumbija angamila vake yammalele.

²¹ Bahi ayula ntumishi nkuva wannoleha saana bila kutangola chinu chohecho, uchinga apate kumala ikàva Yahwe àniujujila mwanda wake au nanga.

²² Angamila pavatoledile medi, ayula ntumishi nkumwing'a ayula mwali chipini cha zahabu cha samani ing'ulu na dibangili dimbili dya zahabu dya samani ing'ulu.

²³ Nkummuja kuchidoni, "Chonde nguhaulile, wako nni mwali wanga nnani? Dachi, pànipwawa pachinu pakulala nng'ande mwa atatako kwajili yetu?"

²⁴ Labeka nkunyang'ula kuchidoni, "Nangu nni mwali wanga Besueli, mwana wanga Milika, mmahe wanga Naholi.

²⁵ Kwetu hwetu kùvele mahahi na vyakulya vinji vya kutosha kuvalisha anyama vohe, na pachinu pakulala vayeni."

²⁶ Bahi ayula ntumishi nkuhunama mpaka pahi, nkumwabudu Yahwe,

²⁷ wachidoni, "Atumbyangwe Yahwe, Nnunu wanga nang'olo wangu Iblahimu. Nang'e àvechinkuva wambone na wakukulupilika kwa nang'olo wangu. Yahwe àningulodya nangu mpaka kwa alangavake nang'olo wangu!"

²⁸ Bahi ayula mwali nkutukuta uhwena unavahaulila habali anedyo vanu vammalele va nng'ande mwa anyokwe.

²⁹⁻³⁰ Labeka ávele na nkuluwe uvanchema Labani. Labani pachiwene achila chipini na adila dibangili mmakono mwa nnumbuwe na kupilikana malove àlalá lanatangwele ayula munu nkunnyaaulila Labeka, bahi nkuuka watukuta uhwena unakojana na aneyo munu akula kuchihima. Pahwikile, nkunkoja ayula ntumishi aimidilè pepi na angamila vake nnyenje chihima.

³¹ Labani nkunnyaaulila kuchidoni, "Kalibu kukaya, wako ubalikiwíje nawi Yahwe. Mwadachi ùmidile chihi akuno panda imanga? Nangu ñmitayalisha ing'ande kwajili yako na pachinu pakuvavika aneve angamila vako!"

³² Bahi ayula ntumishi nkuhwena nawe kukaya kwavo. Labani nkuvalaja vanu vavahungule angamila misigo, na kuveng'a mahahi na vyakulya vinji. Uchocho, nkumwing'a ayula ntumishi medi la kukalava mmadodo, nang'e chalumo na vanu vase.

³³ Bahi nkumwing'a chakulya, henga nang'e nkuchidoni, "Nikambekulya mpaka ninnyaaulilange àlalá langulembela kuhaulà." Labani nkunnyaaulila kuchidoni, "Bahi haula nano."

³⁴ Ayula munu nkuchidoni, "Nangu ni ntumishi wanga Iblahimu.

³⁵ Yahwe ànim'baliki namene nang'olo wangu, na vino àjukile kuva munu nkulu. Yahwe ànimwing'a dingandolo na ding'ombe na angamila na punda vohe na madini la dihela na zahabu na vatumwa vachilume na vachimahe.

³⁶ Na Sala, anavele mmahe wa nang'olo wangu, ata kama ánikongopala, henga ámmelekedile nang'olo wangu mwana wachilume, na nang'olo wangu àmpele aneyo mwana vitukutuku vyammalele vyavenavyo.

³⁷ Na nang'olo wangu àningwapilila wachidoni, 'Unamposije mwanangu mmahe woheywo muvali va Chikanaani, chilambo achino chinguikala.

³⁸ Henga hwena mpaka kwa alangavake atatangu, yani kulitawa lyangu nimwene uchinga ukantahije mwanangu Isaka mmahe.'

³⁹ Nangu nkummuja nang'olo wangu kuchidoni, 'imbekuva dachi mmahe aneyo akàhita kwida akuno?'

⁴⁰ Henga nang'e nkunguyang'ula kuchidoni, 'Yahwe angulôja nangu mmaisha langu, achiannaije malaika wake ahwene pamo na wako na kuujalila mwanda wako uchinga untwalile mwanangu, mmahe kuhaloka kwa alangavake atatangu na kulitawa lyangu nimwene.

⁴¹ Paumbbehwika kwa alangavangu, na vakànakwing'e aneyo mwali, anepo wako nanga paumbbehungwa na chiapilo chinikuapishije.'

⁴² Na nelo panguhwikile kuchihima, nangu nkuyuwa kuchidoni, 'Wako Yahwe, Nnunuwa nang'olo wangu Iblahimu, nelo nakuyuwa uujalile mwanda wangu na untendele lambone nang'olo wangu.

⁴³ Lola, nangu ngûvele apano nnyenje chihima achino cha medi. Mwali ambeîda unateka medi, unimbennyuwa medi kadiki la kukumbila la nchitumba chake,

⁴⁴ nanang'e nkunyeng'a na kuvatekela angamila vangu medi, bahi aneyo ààve mmahe untandwêle kuva mmahe wa mwana wa nang'olo wangu.'

⁴⁵ Kabla nikànambimalila kuyuwa muntima mwangu, upala Labeka nkukamola akuno anyakwilè chitumba chake nnivala, nkuhelelekela kuchihima unateka medi. Nangu nkunyaulila kuchidoni, 'Chonde mbeyele medi ngukumbile.'

⁴⁶ Upala nang'e nkupiyanya kuchisulupusa chitumba chake cha medi nnivala nkuhaula kuchidoni, 'Kumbila. Na nguchinguhwene nikavatekele angamila vako medi.' Bahi nangu nkukumbila, na nang'e nkuveng'a na angamila vangu medi.

⁴⁷ Anepo nangu nkummuja kuchidoni, 'Wako nni mwali wanga nnani?' Nang'e nkunguyang'ula kuchidoni, 'Nangu ni mwali wanga Besueli, mwana wanga Milika, mmahe wanga Naholi.' Nangu nkummika chipini mwimula yake na kummwaja dibangili mmakono mwake.

⁴⁸ Anepo nangu nkuhunama mpaka pahi, nkumwabudu Yahwe. Nkuntumbyanga Yahwe, Nnunuwa nang'olo wangu Iblahimu, angulojje mwalehu mpaka kwanga mwali, udukulu wanga nnung'une mwene nang'olo wangu uchinga nintwale kwajili ya mwanaawe.

⁴⁹ Ambi nguhaulilange ikàva mùvele tayali kuntendela nang'olo wangu uwambone na kwa ikulupiki. Na ikànavé uchocho, bahi nguhaulile uchinga ngumale chakutenda."

⁵⁰ Labani na Besueli pavapilikene uchocho, nkunyang'ula kuchidoni, "Chinu achino chihaleke kwa Yahwe, na hwetu nanga patumbbehulula kuhita.

⁵¹ Labeka ayuno apano, wako ntware uwewene nawe, ààve mmahe wa mwana wa nang'olo wako malinga chahawile Yahwe."

⁵² Ayula ntumishi wanga Iblahimu papilikene uchocho, nkuhunama mpaka pahi, nkumwabudu Yahwe.

⁵³ Anepo nkuhumya vitukutuku vikatapajjwe kwa zahabu na kwa madini la dihela pamo na dingwu, nkumwing'a Labeka. Uchocho, nkumwing'a nnumbuwe Labeka na anyokwe, dinujo digalika namene.

⁵⁴ Bahi ayula ntumishi wanga Iblahimu chalumo na vanu avala vanalongêne nawe, nkulyanga, nkukumbila na kulala aneko. Ulyamba pavatakatwike, ayula ntumishi nkuchidoni, "Nangu ngûyuwa nguuye kwa nang'olo wangu."

⁵⁵ Henga nnnumbuwe Labeka na anyokwe nkuchidoni, "Nneke ayuno mwali aikale na hwetu kadiki, malinga maduva kumi uvila, koka uhwene nawe.

⁵⁶ Henga ayula ntumishi nkuchidoni, "Chonde munangutimye, kwa kuva Yahwe àniujalila mwanda wangu, bahi ngûyuwa munguluhusu nguuye kwa nang'olo wangu."

⁵⁷ Vanang'o nkuchidoni, "Hoti tuncheme mwali mwene, tummuje."

⁵⁸ Nkunchemea Labeka nkummuja kuchidoni, "Uchiuhwene na ayuno munu?" Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, "Nguchinguhwene nawe."

⁵⁹ Bahi nkunnailanga Labeka, nkunneka ahwene na ayula ntumishi wanga Iblahimu na vanu vake pamo na yaya annedile Labeka.

⁶⁰ Bahi nkum'baliki Labeka, nkunnyaaulila kuchidoni, "Wako nnumbwetu Labeka, ùùve mama wa maelufu kwa maelufu la vanu, na vanu va nnukolo lwako vadirwale dimanga dya amongo vao kuva dyavo."

⁶¹ Bahi Labeka na vatumishi vake vachimahe nkuvakwela angamila nkupapatana na ayula ntumishi wanga Iblahimu, vammalele nkuhweneng'ana.

⁶² Uhiku aula ntumishi wanga Iblahimu panavele mmwanda, Isaka áidle kukaya kwa Iblahimu atatake, kuhaloka ku Beli-Lahai-Loi nchilambo cha Negebu kwachiikala.

⁶³ Liduva limo chinalyulo, Isaka nkuuwa nkuhwena kumawelu unachionga. Bahi palolite meho lake moyo, nkuvona angamila uvaida.

⁶⁴ Labeka nanang'e palolite meho lake moyo nkumwona Isaka, nkusulupuka pahi,

⁶⁵ nkummuja ntumishi wanga Iblahimu kuchidoni, "Ayula avéle mmwelu nnani aida unatupwechela?" Ayula ntumishi nkuchidoni, "Ayula nni nang'olo wangu." Bahi Labeka nkutwala ingwu yake, nkulihunika kumeho.

⁶⁶ Ayula ntumishi nkunnyaaulila Isaka lammalele lalatendile.

⁶⁷ Bahi Isaka nkuntwala Labeka kuva n'jawe, nkuikala nawe mun'gongwe wa Sala, anyokwe. Isaka nkuntamwa namene Labeka, na kutujwa ntima wake ing'anya ya kuhwa kwa anyokwe.

25

Vana vanji vanga Iblahimu

(1 Mahiku 1:32-33)

¹ Iblahimu ánnombile nkongwe yunji uvanchema Ketula.

² Nkongwe aneyo nkummalekela Iblahimu vana sita vachilume, yani Zimlani na Yokishani na Medani na Midiani na Ishibaki na Shua.

³ Yokishani nkummaleka Sheba na Dedani. Na vanu va nnukolo lwanga Dedani ni Vaashulu na Valetushi na Valeumi.

⁴ Vana vachilume vanga Midiani vávele Efa na Efeli na Hanoki na Abida na Elida. Anevo vammalele njo vanavele vanu va nnukolo lwanga Ketula.

⁵ Iblahimu nkumwing'a Isaka dimali dyake dyammalele kuva mapala lake.

⁶ Henga Iblahimu kabla akànambikuwa, nkuveng'a dinudyo vana va ajavake vatumwa, nkuvausa anevo vana nkuvapelekeja m'bali wa kumashaliki, kulehu na Isaka, mwawane.

Kuhwa kwanga Iblahimu

⁷⁻⁸ Iblahimu áhidile akongopèlè namene, avèlè na vyaka vyohé namene, vyaka myamoja sabini na tano. Na bada ya kuhwa, nkuhwena unaikala pamo na anyakala vake, vanahidile kala.

⁹ Isaka na Isumaili, vana vake Iblahimu, nkunsika atatawao nnipanga lya ku Makipela, pepi na ku Mamle, mmwelu unavele wanga Efuloni, mwana wanga Sohali, Mhiti.

¹⁰ Welu anewo njo wanasmile mwene Iblahimu kwa Vahiti. Na anepo njo panasikwije Iblahimu na Sala n'jawe.

¹¹ Bada ya kuhwa Iblahimu, Nnungu nkum'baliki Isaka, mwana wanga Iblahimu. Na uhiku anewo Isaka áikala pepi na chihima cha Beli-Lahai-Loi.

Vana vanga Isumaili

¹² Aino njo histoliya ya vana vachilume vanga Isumaili, mwawane Iblahimu, mwana wanammelekedile Hajili, Mmisili anavele ntumwa wanga Sala.

¹³ Na alano njo malina lavo kupapatana na chivavelekwejije. Mwana ntandi ni Nebayosi nkwida Kedali nkwida Adibeli nkwida Mibisamu,

¹⁴ nkwida Mishima nkwida Duma nkwida Masha,

¹⁵ nkwida Hadadi nkwida Tema nkwida Yetuli nkwida Nafishi nkumalilikila Kedema.

¹⁶ Anelo njo malina la vana kumi na mbili vanga Isumaili, na vana anevo vávele vatawála va matawa lavo kumi na mbili. Na vanu vao vâchemile malina la kaya dyavo na vijiji vyao kupapatana na malina la vana anevo.

¹⁷ Isumaili áhidile avèlè na vyaka myamoja salasini na saba, nkuhwena unaikala pamo na anyakala vake, vanahidile kala.

¹⁸ Vanu va nnukolo lwanga Isumaili váikala eneo livèle ching'ati Havila na Shuli, mpata wa kumanga wa ku Misili, kulodya ku Ashulu. Vanu anevo vânihapukana na udukulu unji wanga Iblahimu.

Kuvelekwa kwanga Esau na Yakobo

¹⁹ Aino njo histoliya ya Isaka, mwana wanga Iblahimu, na vanu va nnukolo lwake.

²⁰ Isaka panavele na vyaka alubaini nkunnomba Labeka, mwali wanga Besueli, Mwalamu wa ku Padani-Alamu. Labeka ávele nnumbuwe Labani.

²¹ Labeka ávele ntonga, bahi Isaka nkunnyuwa Yahwe. Na Yahwe nkun'jalila, Labeka nkupata chitumbo.

²² Chitumbo chívele cha vana mavila. Vana anevo nkuva uvatukuhana nnitumbo lyanga Labeka, nang'e nkuchidoni, "Mwadachi làng'oja alano?" Bahi nkuhwena unammuja Yahwe.

²³ Yahwe nkunnyaaulila kuchidoni,
"Vana wavili vavèle nnitumbo lyako vàmbekuva vilambo vivili,
na matawa mavili lambehalokána na vana umbevaveléka wako, làmbehapukana.
Litawa limo limbekuva na dimongo kupunda linji,
na mwana nkulungwa àmbentumikila n'joko."

²⁴ Mahiku lake la kuveleka palakamwele, Labeka nkuvaveleka vana mavila.
²⁵ Mwana ntandi ávele wanahuvi, anavele na maleha mmili mammale, nkunchema lina Esau.*

²⁶ Wavili nkuvelekwa akuno ankamwìlè Esau chihing'ino, nkunchema lina Yakobo.[†] Pavalekwejije Esau na Yakobo, Isaka ávele na vyaka sitini.

Esau àsumisa haki yake

²⁷ Anevo vavana nkukulumuka, Esau nkuva munu akaméke saana kulumbata, na átamwa namene maisha la kwilanga. Henga Yakobo nkuva munu wakutungamana, na átamwa namene maisha la kuikala pakaya.

²⁸ Bahi Isaka nkuntamwa namene Esau, ing'anya Isaka ánatamwa namene kulya dinyama dyachilumbata, na Labeka nkuntamwa namene Yakobo.

²⁹ Liduva limo Yakobo pachitaleka susa ya dengu, Esau nkuuya kuhaloka kwilanga akuno avèlè na indala namene.

³⁰ Bahi Esau nkunnyaaulila Yakobo kuchidoni, "Nangu ngùvele na indala. Chonde ngùyuwa ungumayele aneyo susa yanahuvi ngulye." Aneyo njo ing'anya inantendile Esau achemwe Edomu, lina livèle na mana ya "wanahuvi."

³¹ Yakobo nkunnyaaulila kuchidoni, "Ukàlembela ngusumise haki yako ya kuva umwana ntandi kuvelekwa."

³² Esau nkuchidoni, "Sawa! Nangu ngùvele pepi na kuhwa. Haki yangu ya kuva mwana ntandi kuvelekwa imbengufala chamani?"

³³ Yakobo nkunnyaaulila kuchidoni, "Ngwapilile hoti." Bahi Esau nkumwapilila na kunsumisa Yakobo haki yake ya kuva mwana ntandi kuvelekwa.

³⁴ Anepo Yakobo nkumwing'a Esau nkate na aila susa ya dengu. Esau nkulya na kukumbila, nkuuka nkulihwelenla. Bahi uvila njo Esau chanaihebwile haki yake ya kuva mwana ntandi kuvelekwa.

26

Isaka àhamila ku Gelali

¹ Bahi nkukamola indala inji nchilambo achila, tofauti na indala aila inahumidile mmahiku langa Iblahimu. Bahi Isaka nkuhwena ku Gelali kwanga Abimeleki nfalume wa Vafilsti.

² Yahwe nkunhumila Isaka nkunnyaaulila kuchidoni, "Unahwene ku Misili, ila wako hwena ukaikale nchilambo chinimbekuhaulila.

³ Ikala nchilambo anecho malinga mmidi, nanangu nguchinguve pamo na wako na kukubaliki. Nangu nguchingutimise ahadi inimwahidite atatakó Iblahimu, kwa kuva vilambo avino vyammalele nimbekwing'a wako chalumo na vanu va nnukolo lwako.

⁴ Vanu va nnukolo lwako nimbевatenda kuva vohe namene malinga dinondwa dyu kumahunde, na nimbeveng'a vilambo avino vyammalele. Kupitila vanu va nnukolo lwako, nimbевabaliki vanu va vilambo vyammalele vya pachilambo,

⁵ kwa kuva Iblahimu áningupilikana nangu na kulakamuliha malaijo langu na amuli dyangu na mashaliti langu na Sheliya dyangu."

⁶ Bahi Isaka nkuicala aneko ku Gelali.

⁷ Valume va aneko pavammujije kwamba n'jawe, nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Ayuno nnumbwangu." Áhawile uchocho kwa kuva, áyopile venedi va chilambo anecho vanammwalala ing'anya ya Labeka, kwa kuva Labeka ávele nkongwe akatapéle namene.

⁸ Bahi Isaka bada ya kuikala aneko maduva lohe, Abimeleki, nfalume wa Vafilsti, nkupenekela palidilisha lyake kulola pahi, nkumwona Isaka ankumbatidilè Labeka, n'jawe.

* ^{25:25} Esau, kwa Chieblaniya ivèle na mana ya "kuva na maleha lohe mummili." Na lina lyake linji vánchema Edomu, lina livèle na mana ya wanahuvi. † ^{25:26} Yakobo, kwa Chieblaniya ivèle na mana ya, "ànkamwile chihing'ino." Na kuhaulua kuva, ànkamwile chihing'ino, aneyo nni itangodi ivèle na mana ya kunnambila munu.

⁹ Abimeleki nkunchema Isaka nkunnyaaulila kuchidoni, "Muhiu ayu n'jalo! Ing'anya ntwani úhawile kuva nnumbulo?" Isaka nkunnyang'ula kuchidoni, "Ngúyopa nawalalwa ing'anya yanga nang'e."

¹⁰ Abimeleki nkunnyang'ula kuchidoni, "Chinu ntwani achino chiututendeledile? Kwikave munu yumo muvanu vangu walàlà na n'jalo, wako ukaritutenda tûuve na likosa."

¹¹ Bahi Abimeleki nkuhumya amuli kwa vanu vake vammalele kuva, "Munu woheyò ambentênda chinu chohecho chibaya munu ayu au n'jawe, achiawalalwe."

¹² Mwaka anewo Isaka nkupanda dimbeyu nchilambo anecho, nkuvuna mafuno lohe namene, kwa kuva Yahwe ánim'baliki.

¹³ Isaka nkutajilika, nkuhalija kupata dimali mpaka nkova tajili nkulungwa namene.

¹⁴ Isaka ávele na matunji la dingandolo na ding'ombe dyohe na vatumwa vohe, mpaka Vafilisti kumwonela wiu.

¹⁵ Bahi Vafilisti nkuvihuhulila vihima vyammalele vya medi, vivanahimbile vatumwa vanga Iblahimu atatake, panavele mumi.

¹⁶ Bahi Abimeleki nkunnyaaulila Isaka kuchidoni, "Uka apano, kwa kuva wako ùvele na dimongo kutupunda hwetu."

¹⁷ Bahi Isaka nkuuka aneko, nkunaikala nnuhunde lwa Gelali.

¹⁸ Isaka nkuvihukula kavila avila vihima vya medi vivanahuhulidile Vafilisti bada ya kuhwa kwanga Iblahimu. Isaka nkuvichema malina ulala lanachemile atatake.

¹⁹ Henga vatumishi vanga Isaka pavachihimba vihima amula nnuhunde, nkudawola medi lachikulula pahi kwa pahi,

²⁰ henga vachunga va apala pa Gelali nkupwatana na vachunga vanga Isaka uvachidoni, "Alano medi letu." Bahi Isaka nkuchichema achila chihima, "Eseki"^{*} kwa kuva vánipwatana nawe.

²¹ Vatumishi vanga Isaka nkuhimba chihima chinji, nachinang'o uchocho nkuchip-watanila, Isaka nkuchichema chihima anecho Sitina, mana lake "umongo."

²² Bahi Isaka nkuhwena pachinu panji nkunahimba chihima chinji. Henga anecho nanga pavanapwatanidile. Isaka nkuchichema chihima anecho, "Lehabosi,"[†] kwa kuva áhawile kuchidoni, "Yahwe ànitwing'a nafasi, na hwetu tuchitujaliwe nchilambo achino."

²³ Isaka nkuuka anepo nkuhwena ku Beli-Sheba.

²⁴ Chilo uchila Yahwe nkunhumila nkunnyaaulila kuchidoni, "Nangu nni Nnunngu wa atatako Iblahimu. Unayope, kwa kuva ngûvele pamo na wako. Nimbekubaliki na kuvatenda kuva vohe namene vanu va nnukolo lwako kwajili ya Iblahimu, ntumishi wang."

²⁵ Bahi aneko, Isaka nkun'dengela Yahwe chítala cha kunhumija sadaka, nkunnyuwa kwa lina lyake. Nkudenga n'gongwe wake, na vatumishi vake nkuhimba chihima.

Kupatana kwa Isaka na Abimeleki

²⁶ Mmahiku anelo, Abimeleki nkuuka ku Gelali nkummwenela Isaka akuno alongènè na Ahuzati nshauli wake na Fikoli, nkulu wa matiyala lake.

²⁷ Isaka nkuvauja kuchidoni, "Mwadachi müidile kwang'une wakati mwenu münanguvenga na müninguvingga kwenu?"

²⁸ Nkunnyang'ula kuchidoni, "Muhiu hwetu tûwene kuva Yahwe àvele pamo na wako. Bahi hwetu nkwnona kuva inafala twapilanile,

²⁹ kuva, ukambetutendela mabaya malinga hwetu chitukakutendeledile mabaya. Hwetu tûkutendeledile lambone na kukuleka uhwene kwa amani bila kukutendela ubaya wohewo. Na wako vino nni munu ubalikiwi na Yahwe."

³⁰ Bahi Isaka nkuvatendela ing'ole, vanang'o nkulya na kukumbila.

³¹ Liduva lipapête vammalele nkutakatukanga ulyamba namambumbu nkwapilanila. Bahi Isaka nkuvapelekela, nkulekana kwa amani.

³² Liduva ulila vatumishi vanga Isaka nkummwenela Isaka nkunnyaaulila habali dya achila chihima chivanahimbile, kuchidoni, "Tûnidowola medi!"

³³ Isaka nkuchichema chihima anecho "Sheba,"[‡] Bahi imanga ivêle anepo mpaka nelo ìchemwa Beli-Sheba.[§]

Vajavake Esau

³⁴ Esau panavele na vyaka alubaini, nkuvvalomba amahe vavili va litawa lya Vahiti, Yudisi mwali wanga Beeli na Basemasi mwali wanga Eloni.

³⁵ Amahe aneveo nkulatendiha maisha langa Isaka na Labeka kuva na uchungu.

* 26:20 Eseki mana lake "kupwatana." † 26:22 Lehabosi mana lake "nafasi." ‡ 26:33 Sheba mana lake "chiapilo" au "saba." § 26:33 Beli-Sheba mana lake "chihima cha chiapilo" au "chihima cha saba" Lola Ntandiliko 21:31.

27

Isaka àm'baliki Yakobo

¹ Isaka pana kongopele namene na meho lake kuputala, anahulule kuchona chinu chohecho, nkunchema Esau mwanawé nkulungwa, nkunnya ulila kuchidoni, "Mwanangu!" Nang'e nkuyambukila, "Nangu apano atata!"

² Isaka nkuhaula kuchidoni, "Lola, nangu vino ñnikongopala namene na liduva lya kuhwa kwangu wala nikálíkameke.

³ Bahi twala myumba na upinde wako, uhwene kwilanga ukalumbate anyama kwajili yangu,

⁴ koka ungutelekele chakulya chinowa, achila chinichitamwa namene, ungupelekejeje ngulye, uchinga ngupate kukubaliki kabla nikánambikuuhwa."

⁵ Uhiku aula Isaka pachilonjela na Esau, kumbe Labeka ávenkupilikanila. Bahi Esau papite kwilanga unalumbata,

⁶ Labeka nkunnya ulila Yakobo mwanawé kuchidoni, "Ñnimpilikana atatako wannya ulila nkulu lu Esau kuva,

⁷ ampelekejije nnyama wannumbete na kunkatapajije chakulya chinôwa alye, uchinga apate kum'baliki muyo mwanga Yahwe, kabla akánambikuuhwa.

⁸ Hambi mwanangu, pilikanila malove langu, na utende chinikulaija.

⁹ Hwena mpaka kuluiwa lya ambudi ukangutwalile ambudi vavili vavana vanunile namene, uchinga ngunkatapajije atatako chakulya chinôwa, cháchitámwà namene.

¹⁰ Nikáteleka, koka ukamwing'e atatako alye, uchinga apate kukubaliki kabla akánambikuuhwa."

¹¹ Henga Yakobo nkunnya ulila Labeka anyokwe kuchidoni, "Nkulwangu Esau àvele na maleha mummili wammale, henga nangu mmili wangu ukee na maleha.

¹² Panjika atata achiangupame-pame, dachi nikambekwonekana kuva nkúlambila, nkulitya chihi dinumbu badala ya balaka?"

¹³ Anyokwe nkuchidoni, "Mwanangu, dinumbu dyako dingupate nangu, wako tenda chinikuhaulidile, hwena ukangutwalile aneve ambudi uide navo."

¹⁴ Bahi Yakobo nkuhwena unavatwala ambudi vavili, nkumpelekejija anyokwe, na anyokwe nkukatapaja chakulya chinôwa, cháchitámwà namene atatake.

¹⁵ Anepo Labeka nkutwala dinguwo dyambone dyanga Esau, mwanawé nkulungwa, dyavanenadyo kukaya kwake, nkummwaja Yakobo, mwanawé n'joko.

¹⁶ Nkutwala mambende la ambudi nkunhwinika mmakono na muukoti wake.

¹⁷ Bahi nkumwing'a Yakobo achila chakulya chinôwa na nkate wanakatapajije.

¹⁸ Bahi Yakobo nkumpelekejija atatake, nkunchema kuchidoni, "Atata." Na nang'e nkwitika, "Nangu apano! Wako nnani mwanangu, Esau au Yakobo?"

¹⁹ Yakobo nkunyang'ula atatake kuchidoni, "Nangu Esau, nimwanalo ntandi. Ngütendile muchi chungulajije. Chonde atata, takatuka ulye inyama inikulumbatidile, koka ungubaliki."

²⁰ Henga Isaka nkummuja kuchidoni, "Mwanangu, ihululike dachi nelo kupata inyama upehi namuna ai?" Yakobo nkunyang'ula kuchidoni, "Yahwe, Nnunu wako, àningujalila."

²¹ Anepo Isaka nkunnya ulila Yakobo kuchidoni, "Bahi mwanangu hengelekela apano uchinga nikupame-pame ngumale ikàva wako ni muhiu mwanangu Esau au nanga."

²² Yakobo nkunhengelekela Isaka atatake, nanang'e nkumpama-pama nkuchidoni, "Lidi lyanga Yakobo, henga makono langa Esau."

²³ Bahi Isaka nanga panammaite ing'anya makono lake lávele na maleha lohe muchi makono langa Esau, nkuluwa. Henga kabla akánambim'baliki,

²⁴ Isaka nkummuja cavila Yakobo kuchidoni, "Ivi muhiu kuva wako mwanangu Esau?" Nang'e nkunyang'ula kuchidoni, "Elo, unene."

²⁵ Atatake nkuchidoni, "Idanayo aneyo inyama yumbwalalidile, niilye koka nikubaliki." Bahi Yakobo nkumpelekejija, nang'e nkulya, nkumpelekejija na divayi, nkukumbila.

²⁶ Anepo atatake nkunnya ulila kuchidoni, "Hengelekela pepi mwanangu ungubusu."

²⁷ Bahi Yakobo nkunyengengelekela atatake, nkum'busu, na atatake papilikene liumba lya dinguwo dyake, nkum'baliki wachidoni,

"Enhee! Alino nni liumba likatapele lya mwanangu, livéle muchi liumba lya welu waubalikite Yahwe!

²⁸ Nnungu akung'unile lime lya kulihunde mmawelu lako, na akwing'e ulongo wa matapata,

na vilyo vyohé na divayi dyohe.

²⁹ Matawa la vanu lakutumikile, na vanu va vilambo vakuhunamile.

Ùuve ntawala wa alangavako,
na vana va anyoko vakuhunamile.
Kila munu ambekulâni wako, nanang'e alaniwe,
na kila munu ambekubalîki wako, nanang'e abalikiwe!"

Esau àyuwa balaka

³⁰ Isaka pamalidile kum'baliki Yakobo, na Yakobo paukile chihi kwa atatake, Esau nkuluwe Yakobo, nkuuya kuhaloka unalumbata.

³¹ Esau na nang'e nkwindaa chakulya chinôwa, nkumpelekejija atatake, nkunnyaulila kuchidoni, "Atata, takatuka ulye inyama inikuwalalidile, koka ungubaliki!"

³² Isaka nkummuja kuchidoni, "Wako nnani?" Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, "Nangu Esau, mwanalo ntandi kuvelekwa."

³³ Anepo Isaka nkutetemela namene, nkuchidoni, "Vino ayula aidîle unaning'a inyama ya munnyitu nnani? Nangu ñimilya kabla wako ukânambikamola, na ñnim'baliki tayali. Na nni muhiu kuva achiabalikiwe!"

³⁴ Esau papilikene malove la atatake, nkutumbula chitengelo kwa uchungu. Bahi nkunnyaulila atatake kuchidoni, "Chonde atata, nanani ngübâlik!"

³⁵ Henga Isaka nkuchidoni, "Nnung'uno ániida kwa kulilambilila, nanang'e ànitwala balaka yako."

³⁶ Esau nkuchidoni, "Njo mana àchemwa Yakobo!"^{*} Nang'e àtwete nafasi yangu myanda mivili. Mwanda ntandi àtwete haki yangu ya kuva nimwana ntandi kuvelekwa, na vino àtwete balaka yangu." Bahi Esau nkummuja atatake kuchidoni, "Dachi, ukândekedile balaka yoheyo?"

³⁷ Isaka nkunnyang'ula kuchidoni, "Nangu tayali ñintenda Yakobo kuva ntawala wako, uchocho, ñivatendile alangavake vammalele kuva vatumishi vake. Ñnim'baliki apate vilyo vyohe na divayi dyohe. Hambi nangu nikutendele chani mwanangu?"

³⁸ Esau nkunnyaulila atatake kuchidoni, "Atata, kwani wako ùvele chihi na balaka imo bahi? Nanani ngübâlik! atata!" Bahi Esau nkutumbula chitengelo.

³⁹ Isaka nkunnyaulila kuchidoni,
"Wako ùmbeikala kulehu na ulongo wa matapata,
kulehu na mawelu lâkung'univa lime lya kuliuhunde.

⁴⁰ Ùmbelamila chihi upanga wako wa ing'ondo,
na ùmbentumikila nnung'uno,
henga paumbekwamula kuuka mmakono lake,
uchiulihungulange kuhaloka nnikongwa lyake lya utawala."

⁴¹ Bahi Esau nkunvisija Yakobo ing'anya ya balaka yapewije na atatake. Esau nkultangolela chimunda-munda kuchidoni, "Kwa kuva atata àvele pepi na kuhwa, bahi akâhwa, na palambemaliliika maduva la kunkutangila, anepo njo panimbemmalala nnung'unwango Yakobo."

⁴² Henga Labeka palamaite àlalá lalakudungidile mwanawewe nkulungwa, nkunchema Yakobo mwanawewe n'joko, nkunnyaulila kuchidoni, "Lyongolele, nkululo Esau àvenkulitija ntima kwa kukudungila kukuwalala wako.

⁴³ Hambi mwanangu, tenda chinimbekuhaulila. Apano uka, tukutila ku Halani kwanga Labani, nkulwangu.

⁴⁴ Uikale nawe kwa mahiku kadiki mpaka asila ya nkululo paimbehila.

⁴⁵ Asila yake paimbehila, na kulanluvalila àlalá luntendeledile, nguchinintume munu akakutahe aneko. Mwadachi nguhiliwe na mmanavangu mmammalele nniduva limo?"

Yakobo àlajwa kwanga Labani

⁴⁶ Labeka nkunnyaulila Isaka kuchidoni, "Nangu munda nkánowa ing'anya ya amahe avano va Chihiti vanga Esau. Ikâva Yakobo nanang'e àmbennomba mmahe wa Chihiti, nangu ngwôna kuva nanga faida ya kuhweneha kuva nimomi."

28

¹ Bahi Isaka nkunchema Yakobo, nkum'baliki, nkunnaija wachidoni, "Unannombe mmahe woheyo wa Chikanaani.

² Wako hwena ku Padani-Alamu, kuing'ande ya anakululo Besueli, ukannombe mwali yumo muvali va anang'alavako Labani.

* ^{27:36} Yakobo, kwa Chieblaniya ivèle na mana ya, "ànkamwile chihing'ino." Na kuhaulà kuva, ànkamwile chihing'ino, aneyo nni itangodi ivèle na mana ya kunnambila munu.

³ Nnungu Avêle Na Dimongo Dyammale* akubaliki uchinga vanu va nnukolo lwako väâve vohe na kuyenjejeka mpaka kuhwikila kuva matawa lohe.

⁴ Uchocho, Nnungu akubaliki wako chalumo na vanu va nnukolo lwako kwa kukuhululiha kuchimiliki chilambo chuwikala vino muchi mmidi, chilambo chanahidite Nnungu kumwing'a atatangu Iblahimu chalumo na vanu va nnukolo lwake!"

⁵ Bahi Isaka nkuntuma Yakobo kuhwena ku Padani-Alamu kwanga Labani, mwana wanga Besueli, Mwalamu. Labani áevele nkuluwe Labeka, anyokwe Yakobo na Esau.

Esau ànnomba mmahe watawu

⁶ Esau nkumala kuva Isaka ànn'baliki Yakobo na kuntuma ahwene ku Padani-Alamu, uchinga akannombe mmahe aneko, na áimala kuva Isaka pam'balikite Yakobo, ánnimbija anannombe mmahe wa Chikanaani.

⁷ Na áimala kuva Yakobo ànipapilikaniha anyokwe na atatake, nkuhwena ku Padani-Alamu.

⁸ Uchocho, áimala kuva atatake nanga pakatapaliwa na amahe va Chikanaani.

⁹ Bahi Esau nkuhwena kwanga Isumaili, mwana wanga Iblahimu, nkunannomba Mahalati mwali wanga Isumaili, nnumbwe Nebayosi.

Indoto yanga Yakobo aneko ku Beseli

¹⁰ Bahi Yakobo nkukuwa ku Beli-Sheba, nkulodya ya ku Halani.

¹¹ Pahwikile pachinu fulani, nkulala anepo, kwa kuva liduva líniswa. Nkutwala liyanga lya pachinu anepo, nkuyamyia muti wake, nkulala.

¹² Yakobo nkulota indoto, na muindoto aneyo, áiwene ingasi iimijjwè nchilambo na chisweswe chake chihwikile kumahunde, na malaika va Nnungu uvakwela na kusulupuka muingasi aneyo.

¹³ Ámmwene na Yahwe aimidilè kuchisweswe ingasi aneyo, nkunnyafulila Yakobo kuchidoni, "Nangu nni Yahwe, Nnungu wanga Iblahimu anakululo, na Nnungu wanga Isaka. Chilambo achino chulele, nimbekwing'a wako na vanu va nnukolo lwako.

¹⁴ Vanu va nnukolo lwako vämbekuva vohe muchi litutunga lya pachilambo, na kuyanjala kila mpata, mpata wa mangalibi na mashaliki na kaskazini na kusini. Na kupitila wako na vanu va nnukolo lwako, vanu vammalele va pachilambo vämbabalikiwa.

¹⁵ Nangu ngûvele pamo na wako, nguchinikuchunge kila pachinu paumbehwena na nguchinikuuihe nchilambo achino. Nangu nikambekuleka mwiko, na nguchinikutendele anelo lanikuahidite.

¹⁶ Yakobo patakatiwke nnuwono nkutangola chimunda-munda kuchidoni, "Muhiu Yahwe áevele apano, na nangu nikanamaite!"

¹⁷ Yakobo nkuyopa namene, nkuchidoni, "Apano pachinu pànayoha namene! Muhiu pachinu apano nni paing'ande ya Nnungu na nnango wa kulihunde."

¹⁸ Bahi ulyamba na mambumbu, Yakobo nkutakatuka, nkutwala alila liyanga lyanayamije muti wake, nkuliimija uchinga liive ukumbuso, nkulitenda kuva liyanga Nnungu kwa kulimiminila mahuta.

¹⁹ Yakobo nkupachema pachinu anepo "Beseli," mana lake, "ing'ande ya Nnungu." Henga lina litandi lya pachinu anepo lívele Luzu.

²⁰ Bahi Yakobo nkuvika nasili wachidoni, "Ikâva wako Nnungu, ûmbekuva pamo na nangu na kunguchunga mmwanda wangu, uning'â chakulya na dinguwo,

²¹ uchinga nguuye kukaya kwa atatangu salama, bahi wako Yahwe ûmbekuva Nnungu wangu.

²² Na pachinu apano panguimijje liyanga alino lya ukumbuso pàmbekuva pachinu pakukuabudu wako Nnungu, na nangu nguchinikwing'e wako asilimiya kumi ya vitukutuku vyammalele vyumbening'a."

29

Yakobo àhwika kwanga Labani

¹ Bahi Yakobo nkuhweneha na mwanda wake, nkunahwika nchilambo cha vanu vaikâla mpata wa kumashaliki wa chilambo cha Kanaani.

² Pahwikile aneko, liduva limo nkuchona chihima aneko kulilanga, na matunji matatu la angandolo lapumulidilè pepi na chihima anecho. Angandolo vâkumbijwa medi la chihima anecho chinahinikwije liyanga likulungwa.

³ Kwa kawaida, makawa lammalele la angandolo lakâkojana anepo, vachunga vânakumilana kuhilingiliha alila liyanga lya pachihima na kuvakumbija angandolo medi. Na vakâmalila kuvakumbija, nkuchihinika kavila kwa liyanga anelyo.

* ^{28:3} Apano pàlembwije "El-Shadai." Mana la El-Shadai lola chitabu cha Ntandiliko 17:1.

⁴ Yakobo nkuvauja vachunga anevo kuchidoni, "Mmalangavangu, mwenu kwenu kwachi?" Nkunnyang'ula kuchidoni, "Hwetu kwetu ku Halani."

⁵ Nang'e nkuvauja kuchidoni, "Dachi, mùnimma Labani n'dukuluwe Naholi?" Nkunnyang'ula kuchidoni, "Elo tünimmala."

⁶ Nkuhweneha kuvauja kuchidoni, "Dachi, mumi?" Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Nang'e mumi, na Laheli mwali wake ayula apala, àvenkwida na angandolo vase."

⁷ Bahi Yakobo nkuvahaulila kuchidoni, "Lola, vino nni muhi namene, na auno ukee uhiku wa kuvapelekeja anyama unalala. Vakumbijange anyama medi koka muhwene mukavachunge."

⁸ Henga vanang'o nkunnyaaulila kuchidoni, "Tukáhulula kutenda uchocho mpaka makuwa lammalele laide, na liyanga lihingilihiwe, koka tuvakumbije medi angandolo."

⁹ Bahi Yakobo pachitangola na anevo vachunga, nkukamola Laheli na angandolo va atatake, kwa kuva nang'e njø achivachunga.

¹⁰ Yakobo pammwene Laheli, mwali wanga Labani anang'alavake na angandolo vase, nkuhwena unalihingiliha alila liyanga pachihima, nkuvakumbija angandolo va anang'alavake.

¹¹ Bahi Yakobo nkusalimila Laheli kwa kum'busu, na kukuta chitangelo kwa kuhangalala.

¹² Yakobo nkunnyaaulila Laheli kuva, atatake Laheli nang'e ànchema nnang'alavake, na kuva, nang'e ni mwana wanga Labeka amatiye Laheli. Laheli nkutukuta chimbamba kuhwena kukaya unannyaaulila atatake.

¹³ Labani papilikene chihi habali dya Yakobo mwipwave, nkutukuta upehi uhwena unanchingamila. Pammwene, nkunkumbatila na kum'busu, nkunkalibisha kukaya kwake. Yakobo nkunnyaaulila Labani mambo lammalele lahumiñile.

¹⁴ Labani nkuchidoni, "Muhiu, wako ni nnangawangu, na myadi yangu!" Yakobo nkuikal ka wanga Labani mwedi umo.

Yakobo àvalomba vali vanga Labani

¹⁵ Paumalilike mwedi anewo umo, Labani nkunnyaaulila Yakobo kuchidoni, "Wako kuva unnangawangu ikee na mana kuva ùlembelawa ungtutumikile bila kukwing'a chinu chohecho. Bahi nguhaulila, ùlembela nikulipe chamani."

¹⁶ Ambi Labani ávele na vana vavili vachimahe, ntandi vánchezema Leya na n'joko vánchezema Laheli.

¹⁷ Leya ávele na meho lakukakula,* henga Laheli ávele na liumbo lyambone na kumeho kwake kúnikatapala namene.

¹⁸ Yakobo nkuntamwa namene Laheli, bahi nkunnyaaulila Labani kuchidoni, "Nangu nguchinikutumikile kwa vyaka saba uchinga uning'e Laheli, mwali wako n'joko."

¹⁹ Labani nkunnyaaulila kuchidoni, "Wasa nikwing'e wako Laheli kuliko umwing'a munu yunji. Bahi hweneha kuikala na nangu."

²⁰ Bahi Yakobo nkuntumikila Labani vyaka saba kwajili yanga Laheli, henga Yakobo áwene chihi maduva anelo kuva kadiki, kwa kuva ánintamwa namene Laheli.

²¹ Anepo Yakobo nkunnyaaulila Labani kuchidoni, "Maduva langu lánitímila, bahi ning'e n'jangu, ngwende nawe ulombi."

²² Bahi Labani nkwindaa ing'ole na kuvakumbula vanu vammalele va pachinu anepo.

²³ Henga pachikamwele chinalyulo, Labani nkuntwala Leya mwanaewe nkulungwa, nkumpelekeja kwanga Yakobo, na Yakobo nkulala nawe.

²⁴ Na Labani nkunhumya ntumwa wake wa pachimahe uvanchema Zilipa, ààve ntumwa wanga Leya.

²⁵ Ulyamba wake, Yakobo nkumala kuva vámwing'ile Leya! Bahi Yakobo nkummuja Labani kuchidoni, "Ùngutendeledile chinu ntwani? Dachi, tenda níkutumikidle kwajili yanga Laheli? Ing'anya ntwani ùningulambil?"

²⁶ Labani nkunnyang'ula kuchidoni, "Nchilambo chetu nanga patutenda uchocho. Akee nyambo wetu kulongolela kulombwa mwali n'joko kabla ya nkulungwa.

²⁷ Bahi malila lijuma limo lya kuhangalalila ing'ole ya ulombi, koka tukwing'e Laheli utumikile vyaka vinji saba."

²⁸ Yakobo nkukubali. Bahi Yakobo pamalidile anelyo lijuma limo, Labani nkunhumya Laheli, mwali wake n'joko ààve n'jawé Yakobo.

²⁹ Labani nkunhumya ntumwa wake wa pachimahe uvanchema Biliha, uchinga ààve ntumwa wanga Laheli.

* ^{29:17} Apano kwa Chieblaniya pàlembwije kuva "meho laini." Vatalamu vanji vátenda kuva inahululika kuva mana yake ívele, meho lake láníkatapala na vanji vâhaulia kuva meho lake lávele na ionjela na vanji vâhaulia kuva nanga pachiutila.

³⁰ Uchocho, Yakobo nkulala na Laheli. Yakobo nkuntamwa namene Laheli kupunda Leya. Nkuntumikila Labani vyaka vinji saba.

Vana vanga Yakobo

³¹ Yahwe pawene kuva Yakobo nanga pantamwa namene Leya, bahi nkun'jalila Leya kupata vana, henga Laheli nkuva ntonga.

³² Leya nkupata chitumbo, nkummeleka mwana wachilume, nkunchema Lubeni,[†] kwa kuva áhawile kuchidoni, "Yahwe ànikwona kubanika kwangu, muhiu kuva ntwangu vino achiangutamwe."

³³ Leya nkupata chitumbo kavila, nkummeleka mwana wachilume, nkunchema lina Simeoni,[‡] kwa kuva áhawile kuchidoni, "Yahwe ànining'a mwana yunji wachilume, kwa kuva ànipilikana namuna chakangutamwa."

³⁴ Leya nkupata chitumbo chinji, nkummeleka mwana wachilume, nkunchema lina Lawi,[§] kwa kuva áhawile kuchidoni, "Vino ntwangu achialundane na nangu, kwa kuva nìmmelekedile vana vatatu vachilume."

³⁵ Leya nkupata chitumbo kavila, nkummeleka mwana wachilume, nkunchema lina Yuda,^{**} kwa kuva áhawile kuchidoni, "Mwanda auno nìmbennombolela Yahwe." Bahi Leya nkuimija kuvaleka kwa vyaka fulani.

30

¹ Laheli pawene kuva nanga pammelekedile Yakobo vavana, nkummikila wiu adadaye, nkunnyaaulila Yakobo kuchidoni, "Nguvelekele vana. Ikànavé uchocho, bahi nìmbekuhwa."

² Yakobo nkunsunalila Laheli, nkunnyaaulila kuchidoni, "Kwani nangu ngùjukile kuva Nnungu akutendile unààve na vana?"

³ Laheli nkunyang'ula kuchidoni, "Biliha ntumwa wangu wachimahe ànipawa. Bahi lala nawe uchinga unguvelekele vana, nanangu ngupate vana kupitila nang'e."

⁴ Bahi Laheli nkumwing'a Yakobo Biliha ntumwa wake, uchinga ààve n'jawe, na Yakobo nkulala nawe.

⁵ Biliha nkupata chitumbo, nkummeleka Yakobo mwana wachilume.

⁶ Laheli nkuchema lina Dani,^{*} kwa kuva áhawile kuchidoni, "Nnunu ànining'a haki yangu, ànipilikana kuyuwa kwangu na kuning'a mwana wachilume."

⁷ Biliha ntumwa wangu Laheli, nkupata kavila chitumbo, nkummeleka Yakobo mwana wavili wachilume.

⁸ Laheli nkunchema lina Nafutali,[†] kwa kuva áhawile kuchidoni, "Ngùpanyene ing'ondo ing'ulungwa na nkulwangu, nanangu nìnnnema."

⁹ Bahi Leya pawene kuva lutumbo lwake lùninyalalika kuveleka, nkuntwala Zilipa ntumwa wake, nkumwing'a Yakobo uchinga ààve n'jawe.

¹⁰ Zilipa nkummeleka Yakobo mwana wachilume.

¹¹ Leya nkunchema lina Gadi,[‡] kwa kuva áhawile kuchidoni, "Nnibahatika."

¹² Zilipa, ntumwa wanga Leya, nkummeleka Yakobo mwana wavili wachilume.

¹³ Leya nkunchema lina Asheli,[§] kwa kuva áhawile kuchidoni, "Nnihangalala! Vino vakongwe vàmbenguchema ihangaladi."

¹⁴ Bahi mahiku la lichela lya ngano, Lubeni nkuhwena kumawelu, na aneko nkuyona mimeya fulani innyululíha munu kupata chitumbo, nang'e nkuitwala nkunamwing'a Leya, anyokwe. Laheli nkunnyaaulila Leya kuchidoni, "Chonde ngùyuwa ungumayele kadiki mimeya yakupele mwanalo!"

¹⁵ Henga Leya nkunkalipila wachidoni, "Wako ùtenda chinu chijoko ungupakanyola ntwangu? Dachi, na vino ülembele uitwale mimeya yaning'ile mwanangu?" Laheli nkunyang'ula kuchidoni, "Ukàning'a mimeya yakwing'ile mwanalo, bahi nelo Yakobo achialale kwakuwe."

¹⁶ Bahi chinalyulo Yakobo pachiuya kumawelu, Leya nkuhwena unanchingamila, nkunnyaaulila kuchidoni, "Nelo ülembelewa ulale kwang'une, kwa kuva nìnikusuma kwa mimeya yaning'ile mwanangu." Bahi chilo anecho Yakobo nkulala kwanga Leya.

[†] **29:32** Lidi lya lina Lubeni lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livèle na mana ya "ànikwona kubanika kwangu."

[‡] **29:33** Lina Simeoni, inahululika kuva na mana ya "ayula apilikâna." § **29:34** Lidi lya lina Lawi lipilikanika muchi lilove

lyá Chieblaniya livèle na mana ya "kulundana." *** **29:35** Lidi lya lina Yuda lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livèle na mana ya "kulombolela." * **30:6** Lidi lya lina Dani, lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livèle na mana ya "àamwile kwa haki." † **30:8** Lidilaya lina Nafutali lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livèle na mana ya "kupanyana."

[‡] **30:11** Lina Gadi, livele na mana ya "bahati." § **30:13** Lina Asheli, livele na mana ya "ihangaladi."

¹⁷ Nnungu nkupilikana kuyuwa kwanga Leya, na Leya nkupata chitumbo, nkummelekela Yakobo mwana wa nnyano wachilume.

¹⁸ Leya nkunchema lina Isakali,^{**} kwa kuva áhawile kuchidoni, "Nnungu àning'ile inudyo, ing'anya nímwing'ile ntwangu ntumwa wangu wachimahe."

¹⁹ Leya nkupata kavila chitumbo, nkummelekela Yakobo mwana wa sita wa chilume.

²⁰ Leya nkunchema lina Zabuloni,^{††} kwa kuva áhawile kuchidoni, "Nnungu àning'ile inudyo yambone. Vino ntwangu achiangutumbyange, kwa kuva nímmelekedile vana sita vachilume."

²¹ Mmyaka ipapête, Leya nkummaleka mwana wachimahe, nkunchema lina Dina.

²² Bahi Nnungu nanga panannuvalidile Laheli, nkupilikana kuyuwa kwanga Laheli, nkunyungula litumbo lyake.

²³ Laheli nkupata chitumbo, nkummaleka mwana wachilume. Laheli nkuchidoni, "Nnungu àninguisusia dihoni dyangu."

²⁴ Bahi mwana aneyo nkunchema lina Yusufu,^{‡‡} kwa kuva áhawile kuchidoni, "Yahwe anguyenjeje mwana yunji wachilume."

Yakobo àvenkutajilika

²⁵ Bahi Laheli pammaleke Yusufu, Yakobo nkunyaulila Labani kuchidoni, "Ndeke vino nguuye kukaya, kuchilambo changu.

²⁶ Uning'e ajavangu na anavangu, unguvapete kwa kukutumikila wako, uchinga nguuhwene navo. Kwa kuva únimala namuna chinikutumikidile saana."

²⁷ Henga Labani nkunyaulila kuchidoni, "Ikàva ùníkatapaliwa na nangu, ngùyuwa uikale upano. Nangu ñnipata kumala kwa indila ya kulauja kuva, ing'anya yakuwe, Yahwe àningubaliki namene.

²⁸ Bahi tambulanga nshahala ulambéla nikulipe, nanangu nguchinikulipe."

²⁹ Yakobo nkunyaulila kuchidoni, "Wako umwene ùnimala namuna chinikutumikidile saana, na namuna anyama vako chivahalijije kuva vohe.

³⁰ Kabla nikànambikwida, wako wavele chihi na dimali kadiki, henga kutandikila panguidile nangu, dimali dyako dñinyenjejeka namene, na Yahwe ànikubaliki kwa lammalele langulatendile. Henga vino ngùlembela nguvakambikambile vanu va nng'ande mwangu nimwene."

³¹ Labani nkumuuya Yakobo kuchidoni, "Vino ùlambela nikulipe chinu ntwani?" Yakobo nkunyang'ula kuchidoni, "Wala unaning'e chinu chohecho. Nangu nguchinguhwenehe kuvachunga anyama vako,

³² ikàva nelo uchiunguluhusu ngupite mmatunji la anyama vako vammalele, na kila litunji nivatwale angandolo na ambudi vavèle na madolidoli au malemba, na kila ungandolo wanapi. Anevo njo vambekúwa nshahala wangu.

³³ Paumbidea unalola nshahala wangu mmaduva laîda, anepo njo paimbekwonekana ikulupiki yangu. Umbudi woheyò akávele na madolidoli au malemba, au ungandolo woheyò akávele wa langi-langì au wanapi akàonekana nnitunji lyangu, aneyo àmbekuva ñnimwiva."

³⁴ Labani nkuchidoni, "Sawa! Bahi iive muchi chuhawile."

³⁵ Henga nniduva ulyolyo, Labani nkuhwena unalatwala magogoma lammalele la ambudi vavèle na misitali na madolidoli, na makolo lammalele la ambudi vavèle na madolidoli au malemba lanahe, na kila ungandolo wa langi-langì, nkuvakamuja vana vase uchingaavalolihije.

³⁶ Labani na vana vase nkupukana na Yakobo, nkuvapelekeja anyama anevo ulehu wa mwanda wa maduva matatu, henga Yakobo nkwisalila wavachunga anyama vanji vanga Labani vaisalidile.

³⁷ Bahi Yakobo nkutwala dinavi dimbihi dya milandi fulani, nkudiwaula vipandevipande uchinga yonekane misitali yanahe n'dinavi anedyo.

³⁸ Yakobo nkua wadiimija dinavi anedyo dyadiawile, muvyombo vivavakumbijija anyama medi. Na kwa kuva anyama anevo pavachiida unakumbila medi vánakwelana,

³⁹ bahi nkupata vitumbo moyo dinavi anedyo, bahi nkuvaveleka anyama vavèle na misitali na malemba na madolidoli.

⁴⁰ Bahi Yakobo nkuvahapula anevo angandolo vajoko vavelekwejije, kuva vase. Na angandolo vanji vanga Labani pavachikwelana, Yakobo nkualodya meho kuvavele

** 30:18 Lidi lya lina Isakali lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livèle na mana ya "inudyo." †† 30:20 Lidi lya lina Zabuloni, lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livèle na mana ya "kutumbyanga." ‡‡ 30:24 Lidi lya lina Yusufu, lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livèle na mana ya "ayenjeje."

anyama vanji vanga Labani. Bahi kwa kutenda uchocho, Yakobo nkupata kuvayenjeja anyama nnitunji lyake mwene, na wala nanga panalikundanje na alila lyanga Labani.

⁴¹ Na kila palachikamola mahiku la anyama vanyetile kuhamula, Yakobo nkuva waimija adila dinavi muvyombo anevyo vya kuvakumbijja anyama uchinga vapate vitumbo moyo mwa dinavi anedyo.

⁴² Henga Yakobo nanga panadivikile dinavi anedyo moyo mwa anyama vayandile pavachipata vitumbo. Bahi anyama vanyetile nkuva vanga Yakobo na vayandile nkuva vanga Labani.

⁴³ Bahi Yakobo nkutajilika namene, nkuva na matunji makulungwa la anyama na vatumwa vachimahe na vachilume na angamila na punda.

31

Yakobo ántaloka Labani

¹ Bahi Yakobo nkupilikana kuva vana vachilume vanga Labani vánatangola kuva, "Yakobo ànitwala kila chinu cha atatawetu, na ànipata utajili kupitila dimali dya atatawetu."

² Uchocho, Yakobo ánimala kuva Labani vino akán'jali muchi chachin'jali patandi.

³ Bahi Yahwe nkunnyaaulila Yakobo kuchidoni, "Uya nchilambo cha vasele vako na alangavako, nanangu nguchinguve pamo na wako."

⁴ Bahi Yakobo nkuvatuma vanu vakancheme Laheli na Leya uchinga vaide kumawelu kwachivachunga angandolo na ambudi vake.

⁵ Pavakamwele, Yakobo nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu ngwòna kuva atatawenu vino nanga pangujali muchi patandi. Henga Nnungu wa atatangu àvèle pamo na nangu.

⁶ Mwenu mmene mùnimala kuva nintumikidile atatawenu kwa dimongo dyangu dyamalele.

⁷ Pamo na anelo, atatawenu àningulambila kwa kupindikulanya nshahala wangu myanda yohe,* henga Nnungu nanga pannampele wasa wa kungutenda mabaya.

⁸ Atatawenu kila pahawile kuva, 'Anyama vavéle na malemba njo vambékûva nshahala wako,' bahi litunjí lyammalele nkuveleka anyama vavéle na malemba. Na kila pahawile kuva, 'Anyama vavéle na misitali njo vambékûva nshahala wako,' bahi litunjí lyammalele nkuveleka anyama vavéle na misitali.

⁹ Bahi uvila njo Nnungu chavatwete anyama va atatawenu, nkuning'a nangu."

¹⁰ Mmahiku la anyama kuhamula, nangu ínilota, na muindoto aneyo ngúlawene magogoma lanavakwedile makolo. Na magogoma anelo lammalele lávele na misitali na madolidoli na malemba.

¹¹ Malaika wanga Nnungu nkulonjela na nangu muindoto aneyo, nkunguchema wachidoni, 'Yakobo,' nangu nkvitika, 'Nangu apalo!'

¹² Nang'e nkunguhaulila kuchidoni, 'Lola magogoma lammalele lavakwêla makolo lávele na misitali na madolidoli na malemba. Ívele uchocho ing'anya íniloná àlalá lakutendeledile Labaní.

¹³ Nangu njo Nnungu nnakuhumidle ku Beseli, pachinu apala paunalimiminidile mahuta liyanga alila lya ukumbuso lyunaimijije, na kunguvikila nasili. Vino uka nchilambo achino uuye nchilambo chuvelkekwejije."

¹⁴ Laheli na Leya nkunnya'ula Yakobo kuchidoni, "Hwetu nanga patuvele na chinu wala mapala lohelo kwa atatawetu!"

¹⁵ Na hwetu vino àtwona chihi muchi tuvamidi, kwa kuva ànitusumisa, na dimali dyapete kwa kutusumisa hwetu àniditumila tayali.

¹⁶ Dimali dyammalele dyaditwete Nnungu kuhaloka kwa atatawetu, anedyo njo dimali dyetu chalumo na vavana vetu. Bahi wako tenda chihi chinu chohecho chakulaijije Nnungu!"

¹⁷ Bahi Yakobo nkupanganika kuuka, nkuvakweja vana vake na ajavake muangamilia.

¹⁸ Nkuvatwala anyama vake vammalele na dimali dyake dyammalele dyadipete aneko ku Padani-Alamu, nkutandilika mwanda wa kuuya nchilambo cha ku Kanaani, kwa Isaka atatake.

¹⁹ Uhiku anewo Labani ápite unavahenga maleha angandolo vake, bahi Laheli nkupata wasa wa kwiva disanamu dya milungu ya atatake.

²⁰ Pamo na anelo, Yakobo nanang'e nkunnambila Labani, Mwalamu kwa kuuka bila kunnaila.

²¹ Bahi Yakobo nkutwala dimali dyake dyammalele, nkutaloka. Nkuyamboka muto wa Efulati, nkulodya ya ku Gileadi, chilambo cha machinga-machinga.

* ^{31:7} Kwa Chieblaniya apano vâlembile myanda kumi, henga aneyo ýávele chihi namuna ya kuhaulisa, kulanguja kuva átendile myanda yohe.

Labani ànnondola Yakobo

²² Liduva lya tatu, vanu vanji nkunnyaaulila Labani kuva Yakobo ànitaloka.

²³ Bahi Labani nkuvatwala alangavake, nkunnondola Yakobo kwa maduva saba, nkunkoja ku Gileadi, chilambo cha machinga-machinga.

²⁴ Henga chilo, Nnungu nkunhumila Labani, Mwalamu muindoto, nkunnyaaulila kuchidoni, "Lichunge! Unannyaohe Yakobo kwa namuna yoheyo."

²⁵ Labani ánkójije Yakobo adengilè n'gongwe aneko ku Gileadi, nchilambo cha machinga-machinga. Labani pamo na alangavake, nanang' e nkudenga n'gongwe upopo.

²⁶ Labani nkummuja Yakobo kuchidoni, "Wako ùtendile chamaní? Mwadachi ùningulambila, nkuvatwala vali vangu muchi matwala la kuing'ondo?

²⁷ Mwadachi ùningutaloka na kungulambila? Mwadachi ukangulaidile uchinga ngupate kukulaila kwa ihangaladi akuno ungwimba dihimu na ungwomba likungwa na libangu?

²⁸ Mwadachi ukaning'ile wasa wa kuvabusu anavangu na adukuluvangu? Muhiu ùtendile uvelu!

²⁹ Nangu ngùvele na dimongo dya kukutenda chinu chibaya, henga chilo cha kwimukila nelo, Nnungu wa atatako áninguhumila, nkunguhaulila kuchidoni, "Lichunge! Unannyaohe Yakobo kwa namuna yoheyo."

³⁰ Nangu ñimala kuva ñitaloka ing'anya ya kuva na hamu ing'ulungwa ya kuuya kukaya kwa atatako. Henga ing'anya ntwani üivite disanamu dya milungu yangu?"

³¹ Yakobo nkunnyang'ula kuchidoni, "Nangu nnayopa, ing'anya ngútenda kuva uchiungupakanyole vali vako.

³² Henga ukànkoja munu woheyò avéle na disanamu dya milungu yako muhwetu, bahi analame. Muyo mwa alangavetu avano, chilanguje chinu chako chohecho, na ikàva chìnipawa, bahi chitwale." Yakobo átangwele uchocho ing'anya nanga panamaite kuva Laheli njo adiivite disanamu dya milungu yanga Labani.

³³ Bahi Labani nkwinjila mun'gongwe wanga Yakobo, na mun'gongwe wa Leya, na mmigongwe ya avala vatumwa vavili vanavajuhiye Yakobo kuva ajavake, wataha disanamu dyake dya milungu, henga nanga panadipete. Kuntululilo nkunainjila mun'gongwe wa Laheli.

³⁴ Na Laheli átwete adila disanamu nkudivika nnitandiko livavavika angamila pamongo, nang'e nkuliikalila. Labani nkutaha mun'gongwe wammalele, henga nanga panadipete.

³⁵ Laheli nkunnyaaulila atatake kuchidoni, "Chonde atatangu unasunale, kwa kuva nikáhulula kwimila moyo mwako kwa kuva ngùvele mmaduva langu." Bahi Labani ánitaha namene disanamu dya milungu yake, henga nanga panadipete.

³⁶ Bahi Yakobo nkusunala, nkupwatana na Labani nkummuja wachidoni, "Nangu ngütendile likosa ntwani? Nangu ngütendile sambi ntwani mpaka ungpapatilile uvila?

³⁷ Dachi, ùwene chinu ntwani chako pupalahanyije vitukutuku vyangu? Ikàva chìnipawa, bahi chivike moyo mwa alangavangu na alangavako, uchinga vanang'o vatwamulile cha kutenda hwetu tuvavili!

³⁸ Nangu ngùkele na wako kwa vyaka ishilini vino. Na uhiku anewo wammalele, angando vako na ambudi vako vakánambiwhi kwondonganga vitumbo, wala nikánambiwhi kutang'una ligogoma lya ungandolo wa nnikuwa lyako.

³⁹ Nangu wala nikánambiwhi kukupelekejija nnyama wako awalélwe na anyama va kunnyitu, henga aneyo asala yavele chihi yangu nimwene. Wako úningudaiy nnyama aivíjwe chilo au muhi.

⁴⁰ Na aino njo inavele hali yangu, muhi ñipililila liduva likalipa namene na chilo imepo ínanguputa. Na wala nanga panichipata luwono kananga kadiki.

⁴¹ Anelo njo maisha langukele kwa uhiku wa vyaka ishilini, panichiikala na wako. Vyaka kumi na nne ñikutumikila uchinga nivapate vali vako vavili, na vyaka sita ñikutumikila uchinga nivapate anyama vambékûva vangu. Henga wako nkupindikulanya nshahala wangu myanda yohe.

⁴² Na kwikavele Nnungu wa anakulwangu Iblahimu, Nnungu wa kuyoha namene wa atatangu Isaka, akààva mpata wangu, muhiu ukanginguleka nguuke chihi makono weka. Henga Nnungu ànikwona kubanika kwangu na madengo langukodile kwa makono langu, nkukuduma chilo cha kuyumukila nelo."

⁴³ Labani nkunnyang'ula Yakobo kuchidoni, "Ava vali vang'une, na ava vana nni vadukuluvangu, na ava anyama vang'une, na vyammalele vyuvyon apano vyang'une. Henga nangu nimbetenda chani nelo kwamba ava vali vangu na vana vao uvavaveleke?"

⁴⁴ Bahi tutende lilailano nangu na wako uchinga liive ushahidi kati yangu nangu na wako."

⁴⁵ Bahi Yakobo nkutwala liyanga nkuliimija uchinga liive ukumbuso.

⁴⁶ Nkuvahaulila alangavake kuchidoni, "Kunganya mayanga." Na vanang'o nkukunganya, nkuvika chisulu. Bahi nkulyanga chakulya pepi na chisulu anecho cha mayanga.

⁴⁷ Labani nkuchichema chisulu anecho cha mayanga kwa Chialamu, Yegali-Sahaduta, mana lake "chisulu cha ushahidi." Henga Yakobo nkuchichema chisulu anecho kwa Chieblaniya Galedi, mana lake "chisulu cha ushahidi."

⁴⁸ Labani nkuchidoni, "Chisulu achino ni ushahidi kati yako na nangu nelo." Njo mana chisulu anecho chichemwa Galedi.

⁴⁹ Anecho chisulu nkuchichema Mizipa,[†] kwa kuva áhawile kuchidoni, "Yahwe atulolihiye nangu na wako kwa uhiku aula utumbalekana na kuva kulehu uchinga àave shahidi wa lilailano lyetu.

⁵⁰ Ukkàvabaniha vali vangu au ukàvatwala amahe vanji tafauti na avano, na ata kama munu yunji anamale, ila umale kuva Nnungu njo shahidi kati yangu na wako.

⁵¹ Lola chisulu achino cha mayanga na alino liyanga lya ukumbuso linguimijje kati yako na nangu.

⁵² Chisulu achino na liyanga alino nni ushahidi kuva, nangu nikambepulung'anya chisulu achino kwida kwakuwe unakutendela mabaya, na wako ukambepulung'anya chisulu achino na liyanga alino kwida kwang'une unangutendela mabaya.

⁵³ Nangu nìiyuwa milungu ya anyakala vetu, yani milungu ya anakululo Iblahimu na anakulwangu Naholi, vatuamulile nangu na wako." Bahi Yakobo nkwapila kwa kuntambulanga Nnungu ayôha, Nnungu wanga Isaka, atatake Yakobo.

⁵⁴ Bahi Yakobo nkuhumya sadaka aneko kuchilambo cha machinga-machinga, na nkuvakumbula alangavake valye chakulya. Pavamalidile kulya, nkwisalila ukoko chilo chammale.

⁵⁵ Ulyamba na mambumbu, Labani nkuvabusu adukulu vake na vali vake, nkuvabaliki. Anepo Labani nkuuka, nkuuya kukaya kwake.

32

Yakobo àlipanganiha ukojana na Esau

¹ Yakobo nkuuka nkuhwena mwanda wake, na malaika va Nnungu nkukojana nawe.

² Yakobo pavonite, nkuhaulua kuchidoni, "Alino nni likambi lya jeshi lya Nnungu!" Apala pachinu nkupachema Mahanaimu.*

³ Bahi Yakobo nkuvatuma vajumbe vannongolele kuhwena kwanga Esau nkuluwe aneko ku Seili nchilambo cha Edomu.

⁴ Nkuvalaija wachidoni, "Nnyaulile nkulwangu Esau kuchidoni, 'Ntumishi wako Yakobo atedoni, 'Nangu ngúikala kumidi kwanga Labani mpaka vino.

⁵ Na vino ngûevele na ding'ombe na punda na angandolo na ambudi na vatumwa vachilume na vachimahe. Na vino ngútuma ujumbe auno kwa nkulwangu, uchinga ngupate kuyambukilwa muyo mwako.'"

⁶ Anevo vajumbe nkuhwena, pavauite kwanga Yakobo nkunnyafulila kuchidoni, "Tùnihwika kwa nkululo Esau, na nang'e vino àvenkwida unakuchingamila, na àlongene na valume myanne."

⁷ Bahi Yakobo nkuyopa namene na kulipwalela. Nkuvayavanya vanu vanalongene navo matunji mavili, uchocho nkuvayavanya angandolo na ambudi, na ang'ombe na angamila.

⁸ Yakobo nkulitangolela chimunda-munda wachidoni, "Esau akàida nkulyondonganga litunji limo, bahi litunji limbeisalila, lichililame."

⁹ Bahi Yakobo nkunnya Nnungu wachidoni, "Wako Nnungu wa anakulwangu Iblahimu na wa atatangu Isaka! Wako Yahwe unguhaulidile nguyue nchilambo changu kwa alangavangu, na kunguahidi kungutendela lambone,

¹⁰ nangu wala nkáfala kananga kadiki kupwechela uwambone ungutendedile na ikulupiki yundangujije nangu ntumishi wako. Panguyombweke muto wa Yoludani, nangu ngûevele chihi nanga chinu ila isimbo weka, henga vino ngûevele na matunji mavili la vanu vohe na anyama.

¹¹ Vino ngûyuwa ungupohe kuhaloka mmakono la nkulwangu Esau, kwa kuva, ngûyopa kuva achielaide unanguwalala nangu na ajavangu pamo na anavangu.

¹² Wako úninguahidi kuva uchiungutendele lambone, na kuvatenda vanu va nnukolo lwangu kuva vohe namene muchi nnyangi wa kubahali, ukáhululika kuvalangika!"

¹³ Bahi chilo anecho Yakobo nkulala pachinu anepo. Bahi nkutwala dimali dyake fulani uchinga diîve dinudyö kwa Esau nkuluwe.

* ^{31:49} Mizipa, mana lake "nnala wa kuchungila." * ^{32:2} Mahanaimu, mana lake "makambi mavili."

¹⁴ Yakobo álatwete magogoma la dimbudi ishilini na makolo myambili, na angandolo ishilini anamilume na makolo myambili,

¹⁵ angamila salasini vayong'êja chalumo na anavao, na makolo la ding'ombe alubaini na maluchi la ding'ombe kumi, na makolo ishilini la punda na anamilume kumi.

¹⁶ Nkuvakamuja vatumishi vase, kila munu na litunji lyake, nkuvahaulila kuchidoni, "Ngulongolele, na mulekane kadiki kati ya litunji limo na linji."

¹⁷ Nkunnaiajai ayula alongoledile kuchidoni, "Nkulwangu Esau pambekojana na wako na kukuua kuva, 'Wako ntumishi wanga nnani? Uhwena kwachi? Na vanyama ava vammalele vanga nnani?'

¹⁸ Wako nnyang'ule kuchidoni, 'Adino nni dimali dya ntumishi wako Yakobo. Na dyammalele adino ni dinudyo kwajili yako wako nkulu. Na Yakobo mwene àvenkwida nyuma mwetu.'

¹⁹ Na ntumishi wa litunji lya vili na lya tatu na vanji vammalele nkuvalaija uchocho, wavahaulila kuchidoni, "Pamumbekojana na Esau nnyaulile malove ulolo.

²⁰ Pamo na anelo, munaluvalie kunnyaulila kuva, 'Ntumishi wako Yakobo àvenkwida nyuma mwetu.' " Yakobo átendile uchocho kwa kuva álitangoledile chimunda-munda kuva, "Nimbentungamanija kwa dinudyo adino dingúlongolèjà, na panimbekojana nawe, panjika achiangupwachele."

²¹ Bahi nkulongoledya dinudyo dyake, henga mwene nkulala upopo palipanda chilo achila.

Yakobo áyalahana na Nnungu

²² Chilo uchocho Yakobo nkutakatuka, nkuntwala Leya na Laheli na avala ajavake vanji vavili vatumwa, na vana vake kumi na moja, nkuyamboka muto wa Yaboki.

²³ Pávayombohijé avala vanalongene navo na dimali dyake dyammalele,

²⁴ Yakobo nkwalisalila chihi weka. Bahi nkwidia munu yumo, nkuyalahana na Yakobo mpaka kulyamba.

²⁵ Ayula munu pawene kuva nanga pahulula kunnema Yakobo, bahi pavachiyalahana ayula munu nkukwaha inyonga yanga Yakobo, na aneyo inyonga nkuteneng'uka.

²⁶ Anepo ayula munu nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, "Ndeka nguuke, kwa kuva uhiku ùvenkucha." Henga Yakobo nkunnyang'ula kuchidoni, "Nikambekuleka mwiko, mpaka ungubaliki."

²⁷ Ayula munu nkummuja Yakobo kuchidoni, "Wako lina lyako nnani?" Yakobo nkunyang'ula kuchidoni, "Yakobo."

²⁸ Ayula munu nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, "Wako ukambechemwa kavila Yakobo,[†] ila ümbechemwa Isilaeli,[‡] kwa kuva ünishindana na Nnungu na vanu, na wako ùnivalema."

²⁹ Bahi Yakobo nkuchidoni, "Chonde ngüyuwa unguhaulile lina lyako." Henga nang'e nkummuja kuchidoni, "Ing'anya ntwani ünguuja lina lyangu?" Bahi nkum'baliki Yakobo.

³⁰ Yakobo nkupachema pachinu anepo "Penueli,"[§] kwa kuva áhawile kuchidoni, "Nangu nimmwene Nnungu meho kwa meho, henga umi wangu nanga pautwaliwije."

³¹ Yakobo nkuuka ku Penueli liduva lihumilé akuno wahumbaila ing'anya ya kupwateka inyonga.

³² Njo mana mpaka nelo Vaisilaeli nanga pavalya nnanga wa muinyonga, kwa kuva, ayula munu ánkwhahje Yakobo pamalundilo la chiya, munnanga wa inyonga yake.

33

Kukojana kwanga Yakobo na Esau

¹ Bahi Yakobo nkulola meho lake moyo, nkumwona Esau waida na vanu vake, valume myanne. Anepo Yakobo nkuvayavanya vana vake, kila mwana nkumpelekeja kwa anyokwe, vana va Leya nkumwing'a Leya, na va Laheli nkumwing'a Laheli, na vana va avala ajavake vavili vatumwa navanang'o nkuvapelekeja kwa ayuvao.

² Yakobo nkuvalongoleja moyo avala ajavake vatumwa na vanavao, nkupapatila Leya na vana vake, na kuntululilo nkwidia Laheli na Yusufu, mwawanawe.

³ Yakobo mwene nkuvalongolela moyo, na pachinnyengelekelia Esau nkuluwe, nkuva wannyunamila kwa eshimia mpaka pahi myanda saba, mpaka pammwikidile.

⁴ Henga Esau nkutukuta uhwena unanchingamila Yakobo nnung'uone. Pahwikile nkunkumbatila na kum'busu. Vammalele vavili nkukuta.

[†] 32:28 Mana ya lina Yakobo lola, Ntandiliko 25:26.   [‡] 32:28 Lidi lya lina Isilaeli, lipilikani muchi llove lya Chieblaniya livèle na mana ya "àshindana na Nnungu."   [§] 32:30 Penueli, mana lake "kumeho kwanga Nnungu."

⁵ Esau palolite meho lake moyo nkuvona avala vamahe na vavana, nkuuja kuchidoni, "Ava vanu vupapatene navo vanga nnani?" Yakobo nkunyang'ula kuchidoni, "Ava nni vavana vágújálidilé Nnungu kwa inema yake, nangu nintumishi wako."

⁶ Bahi avala ajavake Yakobo vatumwa na vana vao nkuhengelekela, nkuhunama moyo mwanga Esau kwa eshima mpaka pahi.

⁷ Leya nanang'e nkwidá chalumo na anavake, navanang'o nkuhunama moyo mwanga Esau kwa eshima mpaka pahi. Kuntululilo, nkwidá Laheli chalumo na Yusufu, navanang'o nkuhunama moyo mwanga Esau kwa eshima mpaka pahi.

⁸ Bahi Esau nkuuja kuchidoni, "Matunji la anyama lanilawene nndila lachani?" Yakobo nkunyang'ula kuchidoni, "Nangu ngùlembela njambukilwe na wako, nang'olo wangu."

⁹ Henga Esau nkuchidoni, "Nangu ngùvele na dimali dyohe nnung'unwangu, dimali dyako diive chihi dyako umwene."

¹⁰ Yakobo nkunnyaúlila kuchidoni, "Nanga! Ikáva muhiu ùninguyambukila, bahi nakuyuwa upwechelele dinudyo dyangu. Kwa kuva, kukwona kumeho kwako ívele muchi níkuwene kumeho kwanga Nnungu, ing'anya ùngupwechedile saana.

¹¹ Chonde nakuyuwa udiwechelele dinujo dinikupelekejije, kwa kuva nanani Nnungu àningwing'a cinema, ngùvele na dimali dyohe." Bahi uvila njo Yakobo chanankolokohije Esau, na Esau nkupwechelele dinudyo dyake.

¹² Bahi Esau nkuhaula kuchidoni, "Panganika mwanda tuhweneng'ane. Na nangu nguchingulongolele moyo."

¹³ Henga Yakobo nkunnyaúlila kuchidoni, "Nang'olo wangu, wako ùnimala kuva ava vavana ni vajoko. Uchocho, ùnimala kuva ava anyama vánayong'eja, nanangu ngùlembelawa nivaongolele. Avano anyama vakátukutihwa kwa liduva limo, vammalele vachivahwe.

¹⁴ Bahi nang'olo wangu, nangu níkuyuwa ungulongolele nangu nintumishi wako, akuno ungwidá kadiki-kadiki kupapatana na mwanda wa anyama na vavana vangu, mpaka panimbekukoja aneko ku Seili."

¹⁵ Esau nkunnyaúlila Yakobo kuchidoni, "Nangu ngwòna kuva wasa nikulekele vanu vangu kadiki uchinga vakuchunge na kulkulodya." Henga Yakobo nkuchidoni, "Mwadachi utende uchocho? Nang'olo wangu, nangu kuyambukilwa na wako inatosha."

¹⁶ Bahi liduva ulila Esau nkutandilika mwanda wa kuuya ku Seili.

¹⁷ Henga Yakobo nkuhwena ya ku Sukosi, na aneko nkulidengela ing'ande na vitundu kwajili ya anyama vase. Njo mana pachinu anepo pàchemwa Sukosi.*

¹⁸ Na bada ya kupita mahiku fulani, Yakobo nkuhwena ku Shekemu, nchilambo cha ku Kanaani. Bahi anepo njo panamalilidile mwanda wake wa kuhaloka ku Padani-Alamu, na kuhwika salama nchilambo cha ku Kanaani, nkuvika lipanda pepi na imanga aneyo ya Shekemu.

¹⁹ Na pachinu anepo panaikele, Yakobo ánipasuma kuhaloka kwa vanu va nnukolo lwa Hamoli, atatake Shekemu, kwa vipande myamoja vyà madini la dihela.

²⁰ Bahi Yakobo nkudenga chitalá pachinu anepo nkupachema, "Eli-Elohe-Isilaeli," mana lake "Nnungu ni Nnungu wa Isilaeli."

34

Kupindikula kwa Simoni na Lawi kwajili ya nnumbwao

¹ Liduva limo, Dina, mwali wanga Yakobo wammekedile Leya, nkuhwena unavaon-gela vamahe va chilambo anecho cha Vahivi.

² Na Hamoli njo anavele nkulungwa wa chilambo anecho. Bahi Shekemu mwana wanga Hamoli pammwene Dina, nkunkamula nkuntula na kunnala.

³ Henga Shekemu nkunowelwa namene na ayula mwali, nkuntamwa namene na kutandilika kulonjela nawe saana uchinga antamwe.

⁴ Bahi Shekemu nkunnyaúlila Hamoli atatake kuchidoni, "Chonde atata, ngùyuwa unig'e ayu mwali ààve n'jangu."

⁵ Yakobo nkupilikana kuva Dina mwali wake átaijwe dihoni na Shekemu, henga kwa kuva vana vase vávele kumachungani, nang'e nkunyalalila chihi mpaka pavauite kukaya.

⁶ Bahi Hamoli, atatake Shekemu, nkuhwena kwanga Yakobo unalonjela nawe.

⁷ Na vana vachilume vanga Yakobo pavapilikene chihi habali anedyo, nkuyang'aná kuhaloka kumachungani. Vijana aneveo dínivapwateka namene disungu, na kutunuuka namene, kwa kuva kwa kulala na mwali wanga Yakobo, Shekemu átendile chitendo chivachona Vaisilaeli kuva chitendo cha dihoni namene, chitendo chikáchilembelewa kutendwa.

⁸ Henga Hamoli nkuvahaulila kuchidoni, "Mwanangu Shekemu ànan tamwa namene mwali wenu. Chonde ngùyuwa munnuhusu aende nawe ulombi.

* 33:17 Sukosi, mana lake "vitundu."

⁹ Leka tulombane, mwenu mutulombese vali venu na hwetu tunnombesange vali vetu.

¹⁰ Na mwenu muchimuiakale pamo na hwetu, na kuva hulu nchilambo achino. Ikalanga nchilambo achino na kuchuusa na kupata dimali."

¹¹ Uchocho, Shekemu nkunnyaaulila atatake Dina na alangavake Dina kuchidoni, "Chonde, ng'yuwa ngukubaliwe pameho penu, nanangu nguchinimwing'ange chinu chohecho chimumbbehauila.

¹² Mwenu nguhaulile chihi nkaka umulembela na dinudyo, ata kudiva dyohe namuna ntwwani, nangu nguchinguhumye kupapatana na namuna chimumbenguhaulila. Mwenu ning'e chihi ayu mwali ààve n'jangu."

¹³ Bahi vana vachilume vanga Yakobo nkunnya'ula Shekemu na Hamoli atatake kwa hilà, kwa kuva nnumbwao Dina átajwe dihoni.

¹⁴ Nkuvahaulila kuchidoni, "Hwetu tukáhulula kuntwala nnumbwetu nkumwing'a munu akáyalwike. Kutenda uchocho ni dihoni kwetuhwe.

¹⁵ Hwetu tuchitukubaliane na mwenu mukâtenda chinu chimo. Chinu anecho nni mwenu kuva muchi chituvele hwetu, kwa kunnyalula kila nnume mmwenu.

¹⁶ Anepo njo pamumbevalomba vali vetu na hwetu kuvalomba vali venu. Tuchituikale pamo na kuva utuvamo.

¹⁷ Henga mukâhita kukubaliana na hwetu na kuyalulwa, bahi hwetu tûmbentwala nnumbwetu na kuuka nawe."

¹⁸ Malove anelo nkuva lambone pameho panga Hamoli na Shekemu mwanawewe.

¹⁹ Bahi Shekemu, kijana achieshimika namene kupunda vanu vammalele vachiikala nng'ande mwa atatake, nang'e nanga panatimile kuhwena unalatenda àálá lavava-haulidile, kwa kuva áníntamwa namene mwali wanga Yakobo.

²⁰ Bahi Hamoli na Shekemu mwanawewe, nkuhwena pannango wa kuinjilila muimanga yavo, pachinu pavakojana vanu, nkulonjela na vanu vao,

²¹ uvachidoni, "Ava vanu nni ayanjavetu. Bahi tuvakalibishe vaikale nchilambo chetu na kuchuusa, kwa kuva tûvele na chilambo cha kutotosha hwetu na vanang'o, koka hwetu tuvalombe vali vao na vanang'o vavalombe vali vetu.

²² Henga vanang'o vâmbekubâli kuikala na hwetu na kuva utuvamo tukâtenda chinu chimo. Kila nnume muhwetu àlemeblewa ayalulwe muchi chivayalwike vanang'o.

²³ Dachi, mwenu nanga pamwona kuva anyama vao vammalele na dimali dyao dimbekuva dyetu? Bahi tukubaliane navo uchinga vaikale pamo na hwetu."

²⁴ Bahi alume vammalele vanakojêne pannango wa kuinjilila muimanga nkuyambukilana na Hamoli na Shekemu mwanawewe. Bahi alume vammalele va imanga aneyo nkuyalulwa.

²⁵ Nniduva lyâ tatu lyâ kuyalulwa kwavo, wakati vammalele vilonda vivenkuukùtâ namene, vana vavili vanga Yakobo, yani Simeoni na Lawi, alumbuvake Dina, nkutwala mapanga lavo, nkuhwena unaihavila aila imanga bila vene kumala na kuvawalala alume vammalele.

²⁶ Nkummwalala kwa upanga Hamoli na Shekemu mwanawewe, nkunhumya Dina nng'ande mwanga Shekemu, nkuukananga.

²⁷ Anepo vana vanji vachilume vanga Yakobo nkuinjila muimanga aneyo nkutwala litwala dimali dyammalele ing'anya nnumbwao Dina átajwe dihoni.

²⁸ Vátwete dingandolo na dimbudi na ding'ombe na punda na kila chinavele muimanga na kumawelu,

²⁹ na kuvatwala litwala vavana na amahe vammalele na dimali dyavo dyammalele dinavele n'ding'ande dyavo.

³⁰ Bahi Yakobo nkunnyaaulila Simeoni na Lawi kuchidoni, "Mwenu mùngupelekejijije ibaniki kwa kungutenda ngununge' kwa venedi va chilambo achino cha Vakanâani na Vapelizi. Nangu nikávele na vanu vohe, na kama vakâlundana na kwida unanguhavila, vachivanguwalale nangu chalumo na alangavetu."

³¹ Anevo vana vavili nkuchidoni, "Dachi, wako úlembela tunneke nnumbwetu wantendela muchi malaya?"

² Bahi Yakobo nkuvahaaulila alangavake na vanu vammalele vanavenavovo kuchidoni, "Yahilangila kulehu disanamu dya milungu dimuvenadyo, lihahulange na muwalange dingwo dinji kulanguja kuva münilihahula moyo mwanga Nnunu,

³ koka tuhwene ku Beseli uchinga nikan'dengele Nnunu chitala, Nnunu ayula anayang'wile maombi langu muuhiku wa kubanika kwango na kuva pamo na nangu kila pachinu panichihwena."

⁴ Bahi 'anevo vanu nkumwing'anga Yakobo disanamu dyammalele dya milungu di-vanavenadyo pamo na diheleni divanawete mmakutu lavo. Yakobo nkudihuhulila pahi nnandi wa mwaloni unavele pepi na ku Shekemu.

⁵ Yakobo na vana vake pavanavele mmwanda, Nnunu nkuvayopeha namene venedi va dimanga dyammalele dichivadinguka, na wala nanga pavanalingile kuvapapatilila.

⁶ Bahi Yakobo pamo na vanu vammalele vanalongene navo nkuhwika ku Luzu, yani ku Beseli, nchilambo cha ku Kanaani.

⁷ Yakobo nkudenga chitala pachinu anepo, nkupachema "El-Beseli,"^{*} kwa kuva, pachinu anepo njo panilanguijje Nnunu kwango Yakobo uhiku wachintukuta Esau, nkuluwe.

⁸ Bahi Debola, unavele yaya wanga Labeka, nkuhila, nkunansika pannandi wa mwaloni unavele mpata wa kusini wa imanga ya Beseli. Bahi Yakobo nkupachema pachinu anepo Aloni-Bakusi, mana lake "Mwaloni wa Maomboleso."

⁹ Yakobo paulyite kuhaloka ku Padani-Alamu, Nnunu nkunhumila kavila na kum'baliki.

¹⁰ Nnunu nkunnyaaulila kuchidoni, "Wako lina lyako Yakobo, henga ukambechemwa kavila lina anelyo, vino lina lyako limbekuva Isilaeli."[†] Bahi anepo njo Nnunu panchemile Yakobo[‡] lina, Isilaeli.

¹¹ Nnunu nkunnyaaulila Yakobo kuchidoni, "Nangu ni Nnunu Nguvêle Na Dimongo Dyammalele.[§] Veleka, na vanu va nnukolo lwako vayenjeke. Vanu va nnukolo lwako vämbekuva chilambo chikulungwa, na vämbekuva vilambo vyohe na vanji vämbekuva vafalume.

¹² Chilambo chinnamewing'ile Iblahimu na Isaka, nimbekwing'a na wako na vanu va nnukolo lwako."

¹³ Bahi Nnunu pamalidile kulonjela na Yakobo, nkunneka.

¹⁴ Na pachinu anepo Nnunu pachitangola na Yakobo, Yakobo nkuliimija liyanga uchinga liive ukumbuso, nkulijuha kuva lyanga Nnunu kwa kulimiminila mahuta na sadaka ya chikimbilo.

¹⁵ Bahi Yakobo nkupachema anepo pachinu panalonjedile na Nnunu, Beseli.

Kuvelekwa kwanga Benjamin na kuhwa kwanga Laheli

¹⁶ Bahi Yakobo pamo na alangavake vammalele nkuuka pa Beseli, nkulodya ku Efulata. Henga pavanavele nndila, kulehu kadiki na ku Efulata, Laheli nkulindamuka uchungu wa kuveleka, na ánibanika namene pachiveleka.

¹⁷ Laheli bada ya kuveleka kwa ibaniki ing'ulu, nkunga nkunnyaaulila kuchidoni, "Unay-ope, kwa kuva ümpete mwana yunji wachilume."

¹⁸ Laheli panavele pepi na kuhwa, nkunchemba aneyo mwana lina, Ben-Oni, mana lake "mwana wa ibaniki yangu." Henga atatake nkunchemba lina, Benjamin, mana lake "mwana wa kunkono kwangu."

¹⁹ Bahi Laheli nkuhila, nkunansika nnyenje indila ilôja ya ku Efulata, yani Beselehemu.

²⁰ Yakobo nkuliimija liyanga lya ukumbuso muha nsati wa Laheli, na liyanga anelyo linipwawa mpaka nelo.^{**}

²¹ Bahi Isilaeli, yani Yakobo nkuuka anepo chalumo na alangavake nkuhwena unadenga n'gongwe wake mpata wavili wa nnala wa valinzi aneko ku Edeli.

²² Isilaeli pachikala nchilambo anecho, Lubeni mwanaewe, nkulala na Biliha, ntumwa unavele n'jave atatake, Isilaeli nkupilikana habali aneyo.

Vana vanga Yakobo (1 Mahiku 2:1-2)

Yakobo ávele na vana kumi na mbili vachilume.

²³ Vana vachilume vammelekedile Leya ni avano, Lubeni mwana ntandi wanga Yakobo na Simeoni na Lawi na Yuda na Isakali na Zabuloni.

²⁴ Na vana vachilume vammelekedile Laheli ni avano, Yusufu na Benjamin.

* ^{35:7} El-Beseli, mana lake "Nnunu wa ku Beseli" au "Nnunu wa ing'ande ya Nnunu." Kwa kuva, Beseli i'vele na mana ya "Ing'ande ya Nnunu."   † ^{35:10} Mana ya lina Isilaeli, lola Ntandiliko 32:28.   ‡ ^{35:10} Mana ya lina Yakobo, lola Ntandiliko 25:26.   § ^{35:11} Apano pálembijje "El-Shadai." Mana la El-Shadai lola chitabu cha Ntandiliko 17:1.

** ^{35:20} Musa pálembilè kuva "mpaka nelo," ávele na mana kuva mpaka uhiku aula wachilemba chitabu achino.

²⁵ Na vana vachilume vammelekedile Biliha, ntumwa wanga Laheli ni avano, Dani na Nafutali.

²⁶ Na vana vachilume vammelekedile Zilipa, ntumwa wanga Leya ni avano, Gadi na Asheli. Anevo njo vana vachilume vanga Yakobo, vanavelekwejije aneko ku Padani-Alamu.

Kuhwa kwanga Isaka

²⁷ Bahi Yakobo nkukua anepo, nkunahwika kukaya kwa Isaka atatake aneko ku Mamle, pepi na Kiliisa-Alba, yani Hebloni, pachinu pavachiikala Iblahimu na Isaka muchi amidi.

²⁸⁻²⁹ Isaka áhidile akongopèlè namene, avèlè na vyaka vyohé namene, vyaka myamoja samanini. Na bada ya kuhwa nkuhwena unaikala pamo na anyakala vake, vanahidile kala. Bahi vana vake, yani Esau na Yakobo, nkusika.

36

Vanu va nnukolo lwanga Esau

¹ Aino njo histoliya yanga Esau, yani Edomu.

² Esau ávalombie amahe vavili va Chikanaani, yani Ada mwali wanga Eloni, Mhti na Oholibama mwali wanga Anahi, n'dukuluwe Zibeoni, Mhivi.

³ Uchocho, nkunnonmaba na Basemasi mwali wanga Isumaili, nnumbuwe Nebayosi.

⁴ Ada nkummelekelka Esau mwana uvananchemile lina Elifazi, na Basemasi nkummelekelka Esau mwana uvananchemile lina Leuweli.

⁵ Na Oholibama nanang'e nkummaleka Esau vana vatatu, yani Yeushi na Yalamu na Kola. Anevo njo vana vanga Esau vanavelekwejije nchilambo cha ku Kanaani.

⁶ Bahi Esau nkuvatwala ajavake na vana vake vachilume na vachimahe na vanu vammalele va nng'ande mwake na ang'ombe vake na anyama vake vanji vammalele pamo na dimali dyake dyammalele dyanapete nchilambo cha Kanaani, nkuhamilia pachinu panji, kulehu na Yakobo nnung'uue.

⁷ Esau átendile uchocho ing'anya dimali dyao dívele dyohe namene mpaka nanga kuhulikila kuikala pamo. Chilambo chivachiikala muchi amidi chikáchivatosha ing'anya vávele na anyama vohe namene.

⁸ Bahi Esau, yani Edomu nkuhwena unaikala nchilambo cha machinga-machinga cha ku Seili.

⁹ Aino njo histoliya ya vanu va nnukolo lwanga Esau, anakulwao Vaedomu vaikâla nchilambo cha machinga-machinga cha ku Seili.

¹⁰ Vana vachilume vanga Esau nni, Elifazi wanammelekedile Ada n'jawe, na Leuweli wanammelekedile Basemasi n'jawe yunji.

¹¹ Na vana vachilume vanga Elifazi nni, Temani na Omali na Sefo na Gatamu na Kenazi.

¹² Elifazi mwana wanga Esau ávele na ntumwa wanjan'juhje kuva n'jawe, uvachinchema Timna. Mmahe aneyo ámmelekedile Elifazi mwana uvachinchema Amaleki. Bahi anevo njo vanavele adukuluvake Ada, n'jawe Esau.

¹³ Na vana vachilume vanga Leuweli nni Nahasi na Zela na Shama na Miza. Bahi anevo njo vanavele adukuluvake Basemasi n'jawe Esau.

¹⁴ Na Oholibama mmahe yunji wanga Esau, mwali wanga Anahi, n'dukuluwe Zibeoni, ámmelekedile Esau vana vatatu vachilume, yani Yeushi na Yalamu na Kola.

¹⁵ Avano njo vanu va nnukolo lwanga Esau, vanajukile kuva vakulu va ding'olo.

Vana vachilume vanga Elifazi, mwana ntandi wanga Esau vanajukile kuva vakulu va ding'olo nni Temani na Omali na Sefo na Kenazi,

¹⁶ na Kola na Gatamu na Amaleki. Anevo njo vakulu va ding'olo vanahalokene na Elifazi, nchilambo cha Edomu. Na anevo vammalele njo vanavele adukuluvake Ada, n'jawe Esau.

¹⁷ Vana va chilume vanga Leuweli, mwana wanga Esau, vanajukile kuva vakulu va ding'olo nni Nahasi na Zela na Shama na Miza. Anevo njo vakulu va ding'olo vanahalokene na Leuweli, nchilambo cha Edomu. Na anevo vammalele njo vanavele adukuluvake Basemasi, n'jawe Esau.

¹⁸ Vana vachilume vanga Oholibama n'jawe Esau vanajukile kuva vakulu va ding'olo nni Yeushi na Yalamu na Kola. Anevo njo vanavele vakulu va ding'olo vanahalokene na Oholibama, n'jawe Esau, mwali wanga Anahi.

¹⁹ Bahi anevo njo vanavele vanu va nnukolo lwanga Esau, yani Edomu, na kila munu muanevo ávele nkuku wa lukolo lwake.

Vanu va nnukolo lwa Seili

(1 Mahiku 1:38-42)

²⁰ Vana vachilume vanga Seili, Muholi, vachiikala nchilambo cha Edomu nni Lotani na Shobali na Zibeoni na Anahi,

²¹ na Dishoni na Eseli na Dishani. Anevo njo vanajukile kuva vakulu va ding'olo dya Vaholi nchilambo cha Edomu.

²² Vana va chilume vanga Lotani nni Holi na Hemamu, na nnumbuwe Lotani vánchema Timna.

²³ Vana vachilume vanga Shobali nni Aluvani na Manahasi na Ebali na Shefo na Onamu.

²⁴ Vana vachilume vanga Zibeoni nni Aiya na Anahi. Anahi njo anaviwene vimbwimbwi vya medi la moto aneko kulilanga pachivachunga punda va Zibeoni atatake.

²⁵ Vana vanga Anahi nni Dishoni na Ôholibama nnumbuwe Dishoni.

²⁶ Vana vachilume vanga Dishoni nni Hemdani na Eshibani na Isilani na Kelani.

²⁷ Vana vachilume vanga Eseli nni Biluhani na Zawani na Akani.

²⁸ Na vana vachilume vanga Dishani nni Uzi na Alani.

²⁹ Bahi vakulu va ding'olo dya Vaholi nni Lotani na Shobali na Zibeoni na Anahi,

³⁰ na Dishoni na Eseli na Dishani. Ding'olo dya Vaholi dichemwije malina kupapatana na malina la vakulu anevo, vachiikala nchilambo cha Seili.

Vafalume va chilambo cha Edomu

(1 Mahiku 1:43-54)

³¹⁻³² Malina la vafalume vanatawalite chilambo cha Edomu nni Bela, mwana wanga Beoli, anajuhije imanga ya Dinihaba kuva imanga yake ing'ulu.

³³ Bada ya kuhila Bela, nkutawala Yobabu mwana wanga Zela kuhaloka ku Bosila.

³⁴ Na bada ya kuhila Yobabu, nkutawala Hushamu wa chilambo cha Vatemanı.

³⁵ Na pahidile Hushamu, nkutawala Hadadi mwana wanga Bedadi anajuhije imanga ya Avisi kuva imanga yake ing'ulu. Nfalume aneyo njo anavapanyile na kuvalema Vamidiani nchilambo cha ku Moabu.

³⁶ Bada ya kuhila Hadadi, nkutawala Samula kuhaloka ku Masileka.

³⁷ Samula pahidile, nkutawala Shauli kuhaloka imanga ya ku Lehabosi, imanga ivèle pepi na muto.*

³⁸ Bada ya kuhila Shauli, nkutawala Baali-Hanani, mwana wanga Akiboli.

³⁹ Na bada ya kuhila Baali-Hanani mwana wanga Akiboli, nkutawala Hadadi anajuhije imanga ya Pau kuva imanga yake ing'ulu. N'jawe Hadadi vánchema Mehetabeli, mwali wanga Matiledi, n'dukuluwe Mezahabu.

⁴⁰⁻⁴³ Malina la vakulu va ding'olo dihalokène na Esau nni Timna na Aluva na Yasesi na Oholibama na Ela na Pinoni, na Kenazi na Temani na Mibisali na Magidieli na Ilamu. Anevo vammalele váikalanga nchilambo cha Edomu. Na kila pachinu pavachiikala vanu va lukolo fulani, páchemwije lina lya nkulu wa lukolo anelwo.

37

Yusufu na akuluvake

¹ Yakobo nkuhweneha kuikala nchilambo cha ku Kanaani, chilambo chachiikala atatake muchi mmidi.

² Aino njo histoliya ya Yakobo na vanu va nnukolo lwake.

Yusufu mwana wanga Yakobo panavele na vyaka kumi na saba, nang'e ávachunga angandolo na ambudi chalumo na akuluvake va ayuvake vanji. Anevo akuluvake nni vana va atatake vavavelekedile kwa avala ajavake vatumwa, yani Biliha na Zilipa. Na Yusufu nkuva wannyaaulila atatake habali dikee dyambone kwamba anevo akuluvake.

³ Bahi Islaeli, yani Yakobo nkuntamwa namene Yusufu kupunda vana vake vanji vammalele ing'anya ávele mwana wanammeleke muusele wake. Yakobo nkulaija vantotele Yusufu lijoho likatapele namene.

⁴ Henga avala akuluvake pavawene kuva atatawao àntamwa namene Yusufu kupunda vavana vanji vammalele, vanang'o nkunsunalila Yusufu na nanga pavanalonjedile nawe kwa amani.

Indoto yanga Yusufu

⁵ Liduva limo Yusufu nkulota indoto. Nang'e nkuvahaullila akuluvake kwamba aneyo indoto, vanang'o nkuhalija kunsunalila.

⁶ Yusufu ávahaulidile kuchidoni, "Pilikania indoto ingulotile.

⁷ Ngúlotile tuvammalele tuvèlè kumawelu utuhunganga visa vya ngano. Upala chisa changu nkuimila, na visa vyenu nkuchidinguka chisa changu na kuchihunamila mpaka pahi kwa eshima."

* 36:37 Apano kwa Chieblaniya pàlembwije "Lehabosi ya muto," henga vanu vanji vátenda kuva muto anewo ni Efulati.

⁸ Akuluvake nkummuja kuchidoni, "Dachi, wako ùlembela ututawale hwetu? Dachi, muhiu kuva wako uchiututawale hwetu?" Bahi vanang'o nkuhalija kunsunalila ing'anya ya indoto na malove lake lavahaulidile.

⁹ Bahi Yusufu nkulota kavila indoto inji, nkuvasimulila akuluvake wachidoni, "Mwenu pilikanila! Ngûlotile indoto inji. Muindoto aneyo ngûliwene liduva na mwedi na dinondwa kumi na moja udinguhunamila mpaka pahi kwa eshma."

¹⁰ Na pachivasimulila akuluvake indoto aneyo, atatake nanang'e ánipwawa. Henga atatake nkunkalipila wachidoni, "Indoto ntwanî aneyo yulotile? Ìmbehululika dachi nangu na anyoko na akuluvako tukuhunamile wako mpaka pahi kwa eshma?"

¹¹ Akuluvake nkummikilâ wiu, henga atatake nkulavika munda malove anelo.

Kusumiswa kwanga Yusufu

¹² Bahi liduva limo akuluvake Yusufu vâpîte unavachunga anyama va atatawao pepi na ku Shekemu.

¹³ Isilaeli nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, "Akuluvako vâvachunga anyama aneko ku Shekemu. Bahi nangu ngûlembela nikutume ukavalole." Yusufu nkuyang'ula kuchidoni, "Nangu ngûvele chihi tayali."

¹⁴ Atatake nkunnyaulila kuchidoni, "Hwena ukavalole akuluvako na anyama kama vâvele salama, koka uuye unguhaulile." Bahi Yakobo nkuntuma Yusufu kuuka anepo paluhunde Iwa Hebloni, pachinu pavachiikala, ahwene ku Shekemu. Yusufu panavele pepi kuhiwika ku Shekemu,

¹⁵ wanachidumba-dumba mwilanga, nkujokjana na munu yumo. Aneyo munu nkummuja Yusufu kuchidoni, "Utaha chamani?"

¹⁶ Yusufu nkunnyang'ula kuchidoni, "Ngûvataha akuluvangu. Chonde nguhaulile pachinu pavavachungila anyama."

¹⁷ Ayula munu nkunnyang'ula kuchidoni, "Anevo vanu apano vâniuka, kwa kuva nívapilikene uvahaula kuva vâhwena ku Dosani." Bahi Yusufu nkuvalondola akuluvake, nkuvakoja aneko ku Dosani.

¹⁸ Bahi akuluvake pavammwene avèlè kwa kulehu, kabla akànambihwika, vanang'o nkutenda ntemelo wa kummwalala.

¹⁹ Nkuhaulani kuchidoni, "Lola, nkûlota àvenkwida.

²⁰ Bahi tummwale na kuntaya nchihima chimo muavi, koka tukahaule kuva àliwije na nnyama wa kuyoha wa munnyitu, koka tulole anedyo dindoto dyake dìmbekuva dachi."

²¹ Henga Lubeni papilikene anelo malove, nkulembela ampohe mmakono mwavo wachidoni, "Chonde, tunammwalale.

²² Ing'anya ntwanî tunuwadile myadi kwa makono letu? Tuntaye chihi nchihima achino cha apano palilanga koka tunneke ahwe chihi mwene." Lubeni áhawile uchocho uchinga ampohe Yusufu mmakono mwavo, koka ammuive kukaya kwa atatake.

²³ Yusufu pahwikile kwa akuluvake, vanang'o nkunkudumbula alila lijoho likatapêle lyanawete.

²⁴ Bahi nkunkamula na kuntaya nchihima chikavele na medi.

²⁵ Akuluvake Yusufu pavachilya chakulya, nkuvona Vaisumaili vavêle mmwanda uvalokâ ku Gileadi uvahwena ku Misili. Na angamila vao vânyakuhiwe misigo ya samani ing'ulu, yani ubani na manemanâ na aina dinji dya ulimbo wa kunung'ila.

²⁶ Anepo Yuda nkuvahaulila anung'unuvake kuchidoni, "Tùmbepata chamani tutkâmmwalala nnung'unwetu na kupahe chitido anecho?"

²⁷ Kwa kuva, ayu ni nnung'unwetu, na nni myadi imo na hwetu, bahi tunammwalale, wasa tunsumise chihi kwa ava Vaisumaili." Bahi akuluvake na anung'unuvake nkukubali.

²⁸ Bahi Vaisumaili,* yani vakúchuusa va Chimidiani pavakamwele pachinu apala, akuluvake Yusufu nkunhumya Yusufu nchihima, nkunsumisa kwa vipande ishilini nya madini la dihela. Na anevo vakúchuusa nkunnyakula Yusufu mpaka ku Misili.

²⁹ Bahi Lubeni pauiyite apala pachihima, nanga panammwene kavila Yusufu, nang'e nkupapula dingwu dyake, ing'anya ánihinginika namene,

³⁰ nkuvalwenela anung'unuvake nkuvahaulila kuchidoni, "Nnung'unwetu akapali nchihima! Vino nangu nimbetenda dachi?"

³¹ Bahi vanang'o nkunsinja umbudi, nkulitwala alila lijoho lyanga Yusufu, nkulichuvika myadi ya umbudi.

³² Nkulitwala alila lijoho nkumpelekejija atatawao, nkunnyaulila kuchidoni, "Alino lijoho tûnililakota. Lilole ikâva lya mwanalo au nanga."

* 37:28 Apano pâlembwije Vamidiani. Vaisumaili njo Vamidiani.

³³ Atatawao palilolite nkulimala, nkuchidoni, "Alino lijoho lya mwanangu! Muhiu nnyama wa kuyoha àninkamula na kuntang'una. Muhiu Yusufu àníhalangwa vipande-vipande."

³⁴ Bahi Yakobo nkupapulanga dinguwo dyake ing'anya ánihinginika namene, nkuwala inguwo ya ligunila nchikundu, nkunkutangila mwanaaw kwa maduva lohe.

³⁵ Vana vake vachilume na vachimahe nkwidia unantuja ntima, henga nang'e nkuhita kutujwa ntima wachidoni, "Ngulekange. Nangu nguchinguhwenehe kunkutangila mwanaangu mpaka panimbekuhwa." Bahi atatake nkuhweneha kunkutangila.

³⁶ Mmahiku ulolo, Vaisumaili nkunsumisa Yusufu aneko ku Misili kwa munu yumo uvanchema Potifa, afisa yumo wa Falao, nfalume wa ku Misili. Potifa ávele nkulu wa valinzi va paing'ande ya nfalume.

38

Yuda na Tamali

¹ Mmahiku ulolo, Yuda nkuhapukana na akuluvake na anung'unuvake, nkuhwena kui manga ya ku Adulami unaikala na munu yumo uvanchema Hila.

² Yuda panavele aneko nkumwona mwali yumo wa Chikanaani, nang'e nkunnomba. Mwali aneyo atatake vánchema Shuwa.

³ Aneyo mwali nkwikuta chitumbo, nkummaleka mwana wachilume nkunchema lina Eli.

⁴ Nkwikuta kavila chitumbo, nkummaleka mwana wa chilume nkunchema lina Onani.

⁵ Nkwikuta kavila chitumbo nkummaleka mwana yunji wachilume nkunchema lina Shela. Pavelekwejije Shela, mahiku anelo Yuda áikalaka ku Kezibu.

⁶ Yuda nkuntwalila Eli, mwanaawe ntandi, mmahe uvanchema Tamali.

⁷ Henga Eli, ávele munu atênda lahakalenge pameho panga Yahwe, bahi Yahwe nkummwalala.

⁸ Bahi Yuda nkunnyaaulila Onani kuchidoni, "Ntwale mmahe wa nkululo ahidle, kwa kuka nni chulembelewa kutenda uchinga ummalekele nkululo vana."

⁹ Henga Onani, áimala kuva anevo vana vakambekuva vake, bahi Onani kila pachilala na aneyo mmahe, nkuva wahumula uchinga anammekela nkuluwe vana.

¹⁰ Yahwe nkwnona kuva chitendo anecho chinihakalanga pameho pake, bahi nanang'e nkummwalala.

¹¹ Bahi Yuda nkunnyaaulila Tamali, mmahe wa mwanaawe kuchidoni, "Uya kukaya kwa atatako, ukahwenehe kuva nannidi mpaka pambekulumuka mwanaangu Shela." Yuda átangwele uchocho wayopa Shela nanang'e anahwa muchi akuluvake. Bahi Tamali nkuuya kukaya kwa atatake.

¹² Bada ya kupita vyaka fulani, n'jawe Yuda, mwali wanga Shuwa, nkuhila. Yuda pamalidile kunkutangila nkuuka chalumo na nnyanjawake uvanchema Hila, Mmwadulami, nkuhwena ku Timna kwa vanu vachivacheketa angandolo vake maleha.

¹³ Tamali papilikene kuva nkawake ávele nndila kuhwena ku Timna unavachekeeta angandolo vake maleha,

¹⁴ nang'e nkuula dinguwo dyake dya unannidi, nkulivimba inguwo kumeho uchinga anamaikane. Nkuikala pannango wa kuinjilila nchijiji cha Enaimu, chijiji chivéle nndila ihwéna ku Timna. Tamali átendile uchocho ing'anya áwene kuva Shela àníkulimumuka, henga nanga pavantanwalidile uchinga àáve ntwave.

¹⁵ Yuda pammwene Tamali, nang'e ántenda kahaba, ing'anya Tamali álivimbile inguwo kumeho kwake.

¹⁶ Bila kummala, Yuda nkummwenela Tamali apala panyenje indila panavele, nkunnyaaulila kuchidoni, "Nangu ngùlembela ngulale na wako." Tamali nkummuja kuchidoni, "Ümbening'a chamani nikálala na wako?"

¹⁷ Yuda nkunnyaaulila kuchidoni, "Nguchinikwing'e umbudi yumo wamwana kuhaloka mnikuwa lyangu." Tamali nkuchidoni, "Ngùvikile chinu chimbemáîha kuva uchiuning'e aneyo umbudi."

¹⁸ Yuda nkummuja kuchidoni, "Wako ûlembela nikuvikile chinu ntwani?" Nang'e nkunyang'ula kuchidoni, "Ning'e pete ivéle na inembo yako na luvoi lwake Iwa kuwalila pang'ulo na isimbo yunyakwile." Bahi Yuda nkumwing'a aneyo vitukutuku vyammale, nkulala nawe. Tamali nkwikuta chitumbo cha Yuda.

¹⁹ Anepo Tamali nkuuya kukaya kwake, nkuula aila inguwo yanalivimbile kumeho, nkuwala kavila dinguwo dyake dya unannidi.

²⁰ Mmahiku ulolo, Yuda nkuntuma ayula nnyanjawake, Mmwadulami ampelekeje umbudi uchinga agambole vitukutuku vyanannekedile ayula kahaba, henga Hila nnyanjawake nanga panankojije ayula mmahe.

²¹ Hila nkuvauja venedi va ku Enaimu kuchidoni, "Ayula kahaba wa pachinu pakauabudila milungu achiikala pannango wa kuinjilila nchijiji, nnyenje indila àvele kwachi?" Nkunyang'ula kuchidoni, "Apano akánambiwahi kupwawa kahaba malinga aneyo."

²² Bahi ayula nnyanjawake nkuuya kwanga Yuda, nkunnyaaulila kuchidoni, "Nanga panimmwene! Na venedi va apala vanguhaulidile kuva, pachinu apala pakanambiwahi kupwawa kahaba wa pachinu pakauabudila milungu.

²³ Yuda nkuchidoni, "Nneke aikale navyo uyopa tunahewka. Nangu nímpelekejijie umbudi, henga wako nanga paunkojije."

²⁴ Bada ya myedi mitatu, munu fulani nkunnyaaulila Yuda kuchidoni, "Nkawako Tamali vino àjukile kuva kahaba, na àikwite chitumbo kupertila anewo ukahaba." Yuda nkuchidoni, "Nnyumye panda munnyoche moto mpaka ahwe!"

²⁵ Bahi pavachinnyumya panda, Tamali nkuntuma munu kwa nkawake wachidoni, "Mwene vitukutuku avino njo aning'ile chitumbo. Vino níkuyuwa ummale mwene pete aino na luvoi lwave na isimbo aino."

²⁶ Yuda nkuvimala avila vitukutuku, nkuchidoni, "Tamali njo avêle na haki upunda nangu, kwa kuva nikanampele Shela àave ntwave." Bahi kutandikila liduva anelyo Yuda nanga panalele kavila na Tamali.

²⁷ Palakamwele mahiku la Tamali kuveleka, nkumaikana kuva nnitumbo lyake mùvele vana mavila.

²⁸ Bahi papete uchungu wa kuvaleka, mwana yumo nkumhumya nkono pawelu, nkunga nkuuhunga uzi wanahuvi anewo nkono wachidoni, "Ayuno njo ambekûva ntandi kuvelekwa."

²⁹ Henga ayula mwana pauihije nkono wake nkati, nnyake nkuva ntandi kuvelekwa. Nkunga nkuchidoni, "Mmaa! Uvila njo chuhumile kwa dimongo!" Bahi aneyo mwana nkuchemwa lina Pelesi.*

³⁰ Lukoto nkuvelekwa ayula anahungwije uzi wanahuvi munkono, nang'e nkuchemwa lina Zela.[†]

39

N'jawe Potifa na Yusufu

¹ Bahi Yusufu patwalijiwe kupelekejwa ku Misili, Mmisili yumo uvanchema Potifa anavele afisa nkulu wa valinzi va paing'ande ya Falao, nfalume wa Misili, nkunsuma Yusufu kuhaloka kwa Vaisumaili vanampelekejije Yusufu ku Misili.

² Na Yahwe ávele pamoo na Yusufu, na kun'jalila namene. Na Yusufu nkuva waikala nng'ande mwa Potifa, nang'olo wake Mmisili.

³ Nang'olo wake nkumala kuva Yahwe ávele pamoo na Yusufu, na kumala kuva Yahwe njo achijalila kila chinu châchitenda Yusufu.

⁴ Bahi Potifa nkukatapaliwa namene nawi Yusufu, mpaka kuva ntumishi wake mwene Potifa. Potifa nkun'juha Yusufu kuva nkwidilila wa ing'ande yake na dimali dyake dyammale.

⁵ Bahi kutandikila uhiku aula Potifa wanantendile Yusufu kuva nkwidilila wa ing'ande yake na dimali dyake dyammale, Yahwe nkubaliki ing'ande ya aneyo Mmisili ing'anya yanga Yusufu. Yahwe nkuchibaliki kila chinu chanavenacho Potifa, nng'ande na kumawelu.

⁶ Bahi ing'anya ya anelyo, Potifa nkumwing'a Yusufu mamulaka la kwimilila mambo lake lammalele, na mwene Potifa nkuva chihi walyamulila chakulya chambekulya.

Yusufu ávele kijana avêle na mmili wambone na ánikatapala namene.

⁷ Bahi bada ya muda fulani, n'jawe Potifa nkummilangila mata Yusufu, nkunnyaaulila kuchidoni, "Lala na nangul!"

⁸ Henga Yusufu nkuhita, nkunnyaaulila kuchidoni, "Piliknila! Nang'olo wangu àning'ile mamulaka la kwimilila kila chinu amuno nng'ande, na mwene vino nanga pakambikam-bila kavila chinu chohecho.

⁹ Na amuno nng'ande, nang'olo wangu àngupele mamulaka lammalele. Nang'e nanga pangulimbijije kuchikamula chinu chohecho, ikànavé chihi wako bahi, ing'anya wako

* 38:29 Pelesi, mana lake "kuhuma kwa dimongo." † 38:30 Zela, inahululika kuva na mana la "yanahuvi."

n'jawe. Vino nangu nimbébulula dachi kutenda chinu chihakalenge malinga achi na nkukosela Nnunyu?"

¹⁰ Ayula mmahe nkuhweneha kunkumba Yusufu kila liduva, henga Yusufu nanga panampilikanidile na wala panayambukidile kulala nawe.

¹¹ Liduva limo Yusufu nkwinjila nng'ande unakola madengo lake malinga chachitenda, na amadengo vanji nanga pavanapwawije anemwo nng'ande.

¹² N'jawe Potifa nkukamula inguwo ya Yusufu, nkunnyaaulila kuchidoni, "Lala na nangul!" Henga Yusufu nkunnekela aneyo inguwo nkutukutila pawelu.

¹³ Bahi ayula mmahe pawene kuva Yusufu àilekile inguwo yake mmakono mwake na kutukutila pawelu,

¹⁴ nang'e nkuvachema vatumishi va nng'ande mwake nkuvahaulila kuchidoni, "Lola! Ayu Mweblaniya ntumwa waidile nawe ntwangu àidile unatutaya dihoni. Nang'e àidile kwang'u walembela angutule, henga nangu nkukuta ding'uto.

¹⁵ Papilikene ungukuta ding'uto, nkuleka inguwo yake, nkutukutila pawelu."

¹⁶ Bahi ayula mmahe nkuiungula aila inguwo mpaka pauite ntwave.

¹⁷ Nkunnyaaulila ntwave habali aneyo wachidoni, "Ayula ntumwa Mweblaniya uwidile nawe apano pakaya ámbengutula.

¹⁸ Henga pangukutile chihi ding'uto, nang'e nkuleka inguwo yake nkutukutila pawelu."

¹⁹ Bahi Potifa papilikene malove lannyaaulidile n'jawe kwamba chatendile Yusufu, nkuvisa namene.

²⁰ Potifa nkuntwala Yusufu nkunantaya nnilungu, pachinu pavachihungwa vafungwa vanga nfalume. Henga Yusufu panavele nnilungu,

²¹ Yahwe ávele pamo na Yusufu na kuntendela lambone na kuntenda akatapaliwe na nkulu wa lilungu.

²² Bahi ayula nkulu wa lilungu nkun'juha Yusufu kuva nkulu wa vafungwa, na kila chinu chichitendêka nnilungu chitendeka kwa mamulaka la Yusufu.

²³ Ayula nkulu wa lilungu nanga pachikambikambila chinu chohecho chachiimilila Yusufu, kwa kuva Yahwe ávele pamo na Yusufu na kun'jalila kila chinu chachitenda.

40

Yusufu àhaula mana la indoto

¹ Mahiku fulani bada ya mambo anelo, maafisa vavili vachintumikila Falao, nfalume wa Misili, nkukosela Falao, nang'olo wao. Maafisa aneve yumo ávele nkwidilila nkulu wa vikimbilo nya nfalume na yunji ávele nkutaleka nkulu wa mikate ya nfalume.

² Falao nkuvavisiya aneve maafisa,

³ nkuvahungila muing'ande ya chitawala yanga Potifa, nkulu wa valinzi va paing'ande ya Falao, pachinu panahungwije Yusufu.

⁴ Ayula nkulu wa valinzi nkuntandola Yusufu uchinga avatumikile aneve maafisa. Na aneve vanu nkuhungwa nnilungu kwa mahiku fulani.

⁵ Bahi liduva limo chilo, ayula nkwidilila nkulu wa vikimbilo nya nfalume na ayula nkutaleka nkulu wa mikate ya nfalume, nkulota dindoto anemwo nnilungu, na kila munu álotile indoto yake ivêle na mana tofauti na ya nnyake.

⁶ Yusufu papite ulyamba unavalola, ávakojije vammalele vavili vavèlè nnihindambi.

⁷ Yusufu nkuvauja aneve maafisa vanahungwije pamo nanang'e muing'ande ya chitawala ya nang'olo wake kuchidoni, "Mwadachi nelo müikele nnihindambi?"

⁸ Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Tùvele na lipamba ing'anya túlotile dindoto na nanga munu ahulüla kutuhaulila mana lake." Yusufu nkuvahaulila kuchidoni, "Kuhaula mana la indoto tenda madengo la Nnunyu? Bahi njaulile nangu dindoto dyenu."

⁹ Bahi ayula nkwidilila nkulu wa vikimbilo nya nfalume nkunsimulila Yusufu indoto yake wachidoni, "Muindoto yangu ngúuwene nzabibu moyo mwangu,

¹⁰ unavele na dinavi dinatu. Kwa mwanda umo, anewo nzabibu nkuhipuka mahamba, na dinduva dyake nkulikusumbula na kuhumila zabibu, na anedyo zabibu nkuula upala.

¹¹ Munkono mwangu ngúuyakwile chikombe changa nfalume, bahi nangu nkuditwala adila zabibu, nkudiminiyla nchikombe anecho, nkumwing'a nfalume."

¹² Yusufu nkunnyaaulila kuchidoni, "Mana la indoto yako nni aino, anedyo dinavi dinatu ni maduva matatu.

¹³ Nniduva lyatatu, Falao achiakuhumye nnilungu na kukuuija kavila mmadengo lako. Uchiumwing'e kavila Falao chikombe chake muchi chûchitenda anepo patandi.

¹⁴ Henga paumbejaliwa mmambo lako, chonde ngûyuwa unanguluvalile. Ungutendele lambone na kungulonjelela kwaga nfalume uchinga ngupate kuhuma nnilungu amuno.

¹⁵ Kwa kuva, nangu ngútwaliwije kwa dimongo kuhaloka nchilambo cha Vaeblaniya, na apano pa Misili nanga chinu chohecho chingútendilè chakungutenda nguhungwe nnilungu."

¹⁶ Ayula nkútaleka nkulu wa mikate pawene kuva mana la indoto yahumije Yusufu ni ya mambo lambone nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, "Ata nanangu ngúlotile indoto! Muindoto yangu ngúlotile ngunyakwílè vikapu vitatu nya mikate mmuti mwangu.

¹⁷ Nchikapu cha muha, mûvele aina dyohe nya mikate kwajili ya Falao. Henga vyuni nkuvavadoda mikate inavele nchikapu cha muha chingúnyakwílè pamuti pangul."

¹⁸ Yusufu nkunnyaulila kuchidoni, "Mana la indoto yako nni aino, anevyo vikapu vitatu nni maduva matatu.

¹⁹ Nniduva lyatatu, Falao achiakuhumye nnilungu, koka auchekete muti wako na kuupatika mmili wako munnandi, na vyuni vâmbekulya inyama ya mmili wako."

²⁰ Liduva lyatatu, lívele liduva lya ukumbuso wa kuvelekwa kwa Falao, bahi Falao nkuvatendela ing'ole maafisa vake vammalele. Nkunhumya nnilungu ayula nkwmínila nkulu wa vikimbilo nya nfalume na nkútaleka nkulu wa mikate, nkuvavika muyo mwa maafisa vake.

²¹ Bahi ayula nkwmínila nkulu wa vikimbilo nya nfalume nkumuwa mmadengo lake, uchinga apate kumwing'a kavila Falao chikombe chake cha chikimbilo.

²² Henga ayula nkútaleka nkulu wa mikate nkumpatika munnandi, muchi Yusufu chanavahaulidile mana la dindoto dyao.

²³ Henga ayula nkwmínila nkulu wa vikimbilo nya nfalume ánninuvalila Yusufu, nanga panankumbukidile.

41

Yusufu muyo mwanga Falao, nfalume wa Misili

¹ Bada ya myaka mivili, Falao nkulota indoto. Muindoto aneyo álotile aimidilè nnyenje muto wa Naili,

² nkuvona ang'ombe saba vakatapéle na vanyetile uvahuma mmuto na uvalya wahi.

³ Henga bada ya avala ang'ombe saba, nkuhumila ang'ombe vanji saba vahakalenge na vayandíle namene mmuto wa Naili, nkuimila nnyenje, pepi na avala vanyetile.

⁴ Avala ang'ombe vayandíle namene nkuvalya avala ang'ombe saba vakatapéle na vanyetile. Anepo Falao nkwmuka nnuwono.

⁵ Falao palalite kavila, nkulota mwanda wavili. Nkulona mahahi saba makulungwa na lakatapéle ulahipuka nnupambahi lumo.

⁶ Alafu nkuhipuka na mahahi lanji saba lachapakéle, layumíjwe na lipungo livèle na chitukuta namene.

⁷ Àlá lá mahahi saba lachapakéle nkulamila àlá lá mahahi saba makulungwa laumbalidile ngano. Bahi Falao payumwike, nkumala kuva yavele indoto.

⁸ Ulyamba wake, Falao nkuya na lipamba namene, nkuvachema vahavi vammalele va ku Misili, pamo na vanu vavéle na lúnda, nkuvahaulila dindoto dyake, henga wala nanga munu kananga yumo anahulwile kunnyaulila mana lake.

⁹ Bahi ayula nkwmínila nkulu wa vikimbilo nya nfalume nkunnyaulila Falao kuchidoni, "Nelo ngúlakumbukila makosa langu.

¹⁰ Maduva àlá lunatuvisijije hwetu tuvatumihi vako, nangu chalumo na nkútaleka nkulu wa mikate, nkutuhungila nng'ande ya chitawala yanga Potifa, nkulu wa valinzi vako,

¹¹ liduva limo chilo twalotile dindoto, kila munu na indoto yake ivéle na mana tofauti na ya nnyake.

¹² Kijana yumo wa Chieblaniya, ntumishi wanga nkulu wa valinzi vako ávele pamo na hwetu nnilungu. Patunsimulidile dindoto dyetu, nang'e ánihulula kutuhaulila mana la dindoto anedyo, kila munu na indoto yake.

¹³ Chanatuhaulidile rjo chiihumidile, nangu nkuuijwa mmadengo langu, na ayula nkútaleka nkulu wa mikate nkupatikwa munnandi."

¹⁴ Bahi Falao nkulaija Yusufu achemwe, bahi Yusufu nkuhumya nnilungu upehi. Bada ya kumowa ulindo wake na kubadili dinguwo dyake, nkuhwena muyo mwanga Falao.

¹⁵ Falao nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, "Nangu ngúlotile indoto, henga nanga munu ahulwile kunguhaulila mana lake. Henga ñnipilikana imbili yako kuva wako ukásimuliwa indoto unahulula kuhaulanga mana lake."

¹⁶ Yusufu nkunnyang'ula Falao kuchidoni, "Nangu nikáhulula, henga Nnungu achiak-wing'e lijibu limbekûva na faida kwakuwe."

¹⁷ Bahi Falao nkunnyaaulila Yusufu kuchidoni, "Muindoto yangu ngúlotile nguimidlè nnyenje muto wa Naili,

¹⁸ nkuvona ang'ombe saba vakatapêle na vanyetîle uvahuma mmuto na kulya wahi.

¹⁹ Bada ya anevo, nkuhumila na ang'ombe vanji saba vadabadêngé, vahakalêngé na vayandile namene. Nangu nikánambiwhi kuvona ang'ombe vavêle na hali ibaya namuna aneyo nchilambo achino cha Misili.

²⁰ Bahi avala ang'ombe vahakalenge na vayandîle namene nkuvalya avala ang'ombe saba vanyetîle.

²¹ Henga pamo na kuvalya avala ang'ombe vanyetîle, wala nanga munu achichiavamale kuva vävalile avao, kwa kuva väyandile chihi uchila muchi chivanavele patandi. Anepo nangu nkwmuka nnuwono.

²² Anepo nangu nkulota indoto inji, na muindoto aneyo ngúlawene mahahi saba lakatapêle, laumbalidîle ngano ulahipuka nnupambahi lumo.

²³ Bada ya anelo nkuhipuka mahahi lanji saba lakávele na ngano nkati mwake, lachapakèle, layumîjwe na lipungo livêle na chitukuta namene.

²⁴ Àlalá mahahi saba lachapakèle nkulamila àlalá mahahi saba lakatapêle. Bahi nangu nkuvásimulila ahavi dindoto anedyo, henga nanga munu ahlwile kunguhaulila mana lake."

²⁵ Anepo Yusufu nkunnyaaulila Falao kuchidoni, "Dindoto dyako dyammalele dîvele chihi na mana imo bahi. Nnungu àkuhunukulidile mambo lambelatenda mmaduva ulola laîda.

²⁶ Avala ang'ombe saba vakatapêle ni vyaka saba, na àlalá mahahi saba lakatapêle nni vyaka saba. Dindoto anedyo dîvele chihi na mana imo.

²⁷ Avala ang'ombe saba vayandîle namene vanahumidile bada ya avala vanyetîle, na àlalá mahahi saba lakávele na chinu, layumîjwe na lipungo livêle na chitukuta namene, mana lake ni myaka saba ya indala.

²⁸ Nfalume, malinga chinikuhaulidile kuva, Nnungu àkuhunukulidile mambo lambelatenda mmaduva ulola laîda.

²⁹ Pambekuva na vyaka saba nya indimbu ya vilyo nchilambo chammalele cha ku Misili.

³⁰ Henga bada ya anepo, vimbekwida vyaka vinji saba nya indala, mpaka aneyo indimbu ìmbeluvalika mwalehu. Indala aneyo ìmbechondonga chilambo achino.

³¹ Indimbu aneyo imbeluvalika mwalehu ing'anya indala imbekwida imbeyoha namene.

³² Indoto yako iluyidile myanda mivili kwa mifano ilandâna kumaiha kuva, Nnungu ànikudungila, na àmbetenda chinu anecho mmaduva ulola.

³³ Bahi vino wako nfalume, ùlembelewa untandole munu avêle na ding'anô na lûnda uchinga un'juhe kuva nkwmilila wa chilambo chammalele cha ku Misili.

³⁴ Uchocho, ùlembelewa uvatandole vakwîmilila nchilambo achino koka uvalajie valapole asilimiya ishilini ya vilyo vyammalele nya Misili muvyaka avino saba ya indimbu ya vilyo.

³⁵ Uvalajie vakwîmilila aneyo valapole vilyo aneyyo vyammalele muvyaka saba viâda nya indimbu ya vilyo. Na wavichunge vilyo aneyyo n'dimanga dyammalele kwa amuli yako nfalume uchinga vanu ya dimanga anedyo väâve na akiba ya vilyo.

³⁶ Vilyo aneyyo vimbekuva akiba kwajili ya chilambo cha Misili uchinga chinaondongwe ing'anya ya myaka saba iïda ya indala."

Yusufu àjuhwa kuva nkulu

³⁷ Ushauli anewo wauhumije Yusufu nkowanekana kuva wambone moyo mwanga Falao na kwa maafisa vake vammalele.

³⁸ Bahi Falao nkuvauja maafisa vake kuchidoni, "Ayu munu àvele na Umumu wa Nnungu. Dachi, tuchituhulule kumpata munu yunji malinga ayu?"

³⁹ Anepo Falao nkunnyaaulila Yusufu kuchidoni, "Kwa kuva, Nnungu ànikuhunukulila mambo alano lammalele, nangu munu yunji avêle na ding'anô na lûnda muchi wako.

⁴⁰ Wako njo umbechiimilila chilambo changu, na vanu vangu vammalele vâmbekuva mumamulaka lako. Nangu weka njo nkulu ukupunda wako, kwa kuva nangu njo nfalume.

⁴¹ Bahi vino nikutandola kuva nkulungwa wa chilambo chammalele cha Misili!"

⁴² Anepo Falao nkuula pete yake ivêle na muhuli wake nkummwaja Yusufu. Nkummwaja na dingwo dya kung'anyima namene na nkufu wa zahabu pang'ulo.

⁴³ Falao nkunkweya Yusufu munkokoteni uutângwa na falasi ukatapajîwe kwajili ya kuikala munu wa nafasi yavili muufalume wake, na valinzi nkulongolela moyo mwanga Yusufu uvanonoha lidi uvachidoni, "Tindivalanga malundi!" Bahi namuna aneyo njo Falao champele Yusufu mamulaka makulu nchilambo chammalele cha Misili.

⁴⁴ Pamo na anelo, Falao nkunnyaaulila Yusufu kuchidoni, "Nangu njo nfalume wa Misili! Ngûhala kuva, munu woheyô wa nchilambo chammalele cha Misili anatende chinu chohecho bila luhusa lwako."

⁴⁵ Falao nkumwing'a Yusufu lina lya Chimitsili, Safenasi-Panea.* Uchocho, nkumwing'a Yusufu mwali wanga Potifela, uvanchema Asenasi uchinga ààve n'jawe. Potifela ávele kuhani wa milungu yao wa imanga ya Oni. Bahi Yusufu nkutandilika kuongela chilambo chammalele cha ku Misili.

⁴⁶ Yusufu ávele na vyaka salasini patandilike kuntumikila Falao, nfalume wa ku Misili. Yusufu nkuu paing'ande ya nfalume, nkwonga nchilambo chammalele cha Misili.

⁴⁷ Na muvyaka avila saba vya indimbu ya vilyo, mawelu la ku Misili nkuva na vilyo vyohe namene.

⁴⁸ Bahi Yusufu nkulapola vilyo anevyo vyammalele, nkuvikondya n'dimanga dya ku Misili. N'dimanga dyammalele nkukondya akiba ya vilyo vichihaloka mmawelu lavèle pepi na dimanga anedyo.

⁴⁹ Yusufu nkukondya akiba ya vilyo vyohe namene. Na vilyo anevyo vyavele vyohe namene muchi ulongo wa kubahali, nkuleka kuvalanga kwa kuva viákchivalangika.

⁵⁰ Kabla viákambitandilika vyaka saba vya indala, Yusufu ávele na vana wavili vanammelekedile Asenasi n'jawe, mwali wanga Potifela kuhani wa imanga ya Oni.

⁵¹ Yusufu nkunchema mwanawewe wachilume, chihungula mikova lina lyake Manase[†] wachidoni, "Nnungu àngutendile nguluvalile ibaniki yangu yammalele na nivaluvalile vanu vammalele va muing'ande ya atatangu."

⁵² Mwanawewe wavili wachilume nkunchema lina Efulaimu[‡] wachidoni, "Nnungu àning'ile vana nchilambo cha ibaniki yangu."

⁵³ Aila myaka saba ya indimbu ya vilyo nchilambo cha Misili nkupita.

⁵⁴ Nkutandilika myaka saba ya indala malinga chanahawile Yusufu anepo patandi. Vilambo vyammalele nkuva na indala, henga chilambo chammalele cha ku Misili chívele na vilyo.

⁵⁵ Vanu vammalele va nchilambo chammalele cha ku Misili pavatandilike kuyona indala, nkunkutila Falao aveng'e vilyo. Nang'e nkuvahaulila Vamisili vammalele kuchidoni, "Hweneng'ana kwanga Yusufu, koka mutende achila chambennyaulilanga."

⁵⁶ Kwa kuva indala ívele ing'ali na íniyanjalà nchilambo chammalele, bahi Yusufu nkuchimula magala lammalele, nkuvasumisa Vamisili vilyo.

⁵⁷ Pamo na anelo, vanu kuhaloka kila pachinu pachilambo chammalele nkwida ku Misili kwanga Yusufu unsuma vilyo, ing'anya indala ínyoha namene pachilambo chammalele.

42

Akuluvake Yusufu vähwena ku Misili

¹ Isilaeli, yani Yakobo papilikene kuva aneko ku Misili kùvele vilyo, nkuvahaulila vana vake kuchidoni, "Mwadachi müükalenge chihì apano umulolana?"

² Nangu ngüpilikene kuva, aneko ku Misili kùvele vilyo. Hweneng'ana aneko mukasume vilyo, uchinga tunahwe na indala."

³ Bahi avala akuluvake Yusufu kumi, nkuhwena aneko ku Misili unsuma vilyo.

⁴ Henga Yakobo nanga panannekile Benjamini, nnung'une Yusufu alangane navo, kwa kuva áyopa lanankoja mambo mabaya.

⁵ Bahi vana vanga Isilaeli nkuhwika ku Misili na nkuva kati ya vanu avala vapíté ku Misili unsuma vilyo, kwa kuva ata chilambo cha ku Kanaani nachinang'o chívele na indala.

⁶ Mahiku anelo Yusufu njo anavele nkulu wa chilambo anecho cha ku Misili. Na nang'e njo achivasumisa vanu vilyo. Bahi akuluvake nkuhwena unanhunamila Yusufu kwa eshma mpaka pahi.

⁷ Yusufu pavawene akuluvake nkuvamala, henga nkilitenda muchi akávamaite, nkilonjela navo kwa kukalipa. Nkuvauja kuchidoni, "Mwenu mühaloka kwachi?" Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Hwetu tühaleke nchilambo cha ku Kanaani, tühidle unsuma vilyo."

⁸ Pamo na kuva Yusufu ánívamala akuluvake, henga vanang'o nanga pavanammaite.

⁹ Nkuhimukila dindoto dyake dya tangu kwamba akuluvake, nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mmapelelesi. Müidle unaapelelesa nchilambo chetu uchinga mupate kumala idabadangi yetu."

¹⁰ Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Nanga nang'olo wetu. Hwetu tuvatumishi vako tühidle unsuma vilyo.

¹¹ Hwetu tuvammalele nni tuvana tûva atata yumo. Hwetu nni tuvanu tûvá kukulupika, akee tuvapelelesi."

* **41:45** Safenasi-Panea, inahululika kuva na mana la "Nnungu ànatangola." † **41:51** Lidi lya lina Manase, lipilikanika muchi llove lya Chieblaniya livèle na mana ya "kuluvalila." ‡ **41:52** Lidi lya lina Efulaimu, lipilikanika muchi llove lya Chieblaniya livèle na mana ya "kupa vihepo myanda mivili."

¹² Henga Yusufu nkuhimya wachidoni, “Nanga! Mwenu mündile unapelelesa nchilambo chetu uchinga mupate kumala idabadangi yetu.”

¹³ Henga vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Hwetu tuvatumishi vako, túvele tuvana kumi na mbili tūvá atata yumo, mwenedi wa chilambo cha ku Kanaani. Nnung'unwetu àisalidile kukaya na atata wetu, na nnung'unwetu yunji ànihila.”

¹⁴ Henga Yusufu nkuvalaila kuchidoni, “Nni uchocho chinguahawile kuva mwenu nni mmapeleesi.

¹⁵ Uvila njo chimumbelingwa. Nangu mbènkwapila kwanga Falao* kuva, apano nanga pamumbeuka mpaka pambeida nnung'unwetu.

¹⁶ Nnaije munu yumo mmwenu akantwale aneyo nnung'unwetu akuno mmanji mutaijwè nnilungu. Anepo njo paumbemaikana uhiu wa malove lenu. Na akànaide na nnung'unwetu, bahi ngwàpila kwanga Falao kuva, muhiu mwenu mmapeleesi.”

¹⁷ Bahi nkuvalaya vammalele nnilungu kwa maduva matatu.

¹⁸ Liduva lya tatu Yusufu nkuvalaila kuchidoni, “Bahi tendanga uvila uchinga mupate kulama, kwa kuva nangu namweshimu Nnungu.

¹⁹ Ikàva muhiu mwenu ni mmanu mukulupika, bahi yumo mmwenu àisalile nnilungu, na mwenu mmanji muvapelekejije vilyo alangavenu vavéle na indala,

²⁰ koka mukahaloce na nnung'unwetu n'joko apano. Anelyo njo limbemaiha uhiu wa malove lenu, na mwenu mukambewalalwa.” Bahi vanang'o nkukubali kutenda uchocho.

²¹ Vanang'o nkua uvahaulila vene kwa vene kwa luga yavo uvachidoni, “Muhiu hwetu twaninkosela nnung'unwetu. Ikànavà twanimwona chanavele na uchungu pachitupembaja tuupohe umi wake, henga hwetu nanga patunampilikanidle. Aneyo njo ing'anya ya ibanik aino ituipata vino.”

²² Lubeni nkuvalaila kuchidoni, “Dachi, nangu tenda ínninnyaulilanga kuva tunantendele mabaya nnung'unwetu? Henga mwenu nanga pamunangupilikanidle! Hambi tûvenkwasibiwa ing'anya ya kuhwa kwake.”

²³ Vanang'o nanga pavanamaite kuva àlalá lavachitangola Yusufu ánalapilikana, kwa kuva álonjela navo kwa indila ya nkalimani.

²⁴ Yusufu nkuhwena kunyenie, nkutandilika ukuta. Panyalele, nkuuya unalonjela navo kavila. Yusufu nkulaija Simeoni akamulwe na kuhungwa mididi akuno anung'unuvake uvalola.

Akuluvake Yusufu vàuya kwavo

²⁵ Yusufu nkuvalajia vatumishi vake vavataile vilyo mmagunila lao na kila munu vammuihije madini lake la dihela nnigunila lyake, na vaveng'e chakulya cha nndila. Vanang'o nkuvatendela muchi chalajije.

²⁶ Bahi avala akuluvake nkuvanyakuja punda vao misigo yavo ya vilyo, nkuuka.

²⁷ Pavanavele nndila, nkuhwika pachinu pakulala, munu yumo muanevo nkuhungula ligunila lyake uchinga annihe punda wake chakulya, nkukangana namene palawene madini lake la dihela pannima ligunila lyake.

²⁸ Nkuvalaila anung'unuvake kuchidoni, “Madini langu la dihela vàninguyihija. Alano apano pannima ligunila lyangu!” Pavapilikene anelo, mitima yao nkutenguka. Nkulolana akuno uvatetemela, nkuujana kuchidoni, “Chinu ntwani achino chatutendeledile Nnungi?”

²⁹ Pavahwikile nchilambo cha ku Kanaani kwa Yakobo atatawao, vanang'o nkunyaulila lammalele lavakojije uvachidoni,

³⁰ “Nkulungwa wa chilambo achila átangola na hwetu kwa kukalipa, na kutwona hwetu kuva tuvapeleesi nchilambo chake.

³¹ Henga hwetu nkunyaulila kuva, hwetu ni tuvanu tuvakukulupika, na wala akee tuvapeleesi.

³² Hwetu nkunyaulila kuva, hwetu twavele tuvana kumi na mbili tūvá atata yumo, na kuva, nnung'unwetu ànihila na nnung'unwetu wa chihwangwa àvele kukaya, nchilambo cha ku Kanaani pamo na atata wetu.

³³ Anepo ayula nkulungwa wa chilambo achila nkutuhaulila kuchidoni, ‘Uvila njo chinimbemala kuva muhiu mwenu ni mmanu mukulupika. Nneke apano munu yumo mmwenu, koka mwenu mupelekeje vilyo kwa alangavenu vavéle na indala.

³⁴ Bahi pamumbeuka aneko mulangane na nnung'unwetu wa chihwangwa, na anepo njo panimbemala kuva mwenu mukee mmapelelesi ila ni mmanu mukulupika. Mukàtenda uchocho, nangu nguchininchimule nnilungu nkulwenu, na muchimuluhusiwe kusuma na kusumisa nchilambo achino.’”

* 42:15 Falao akee lina lya munu, henga nni cheo cha nfalume wa Misili.

³⁵ Pavachikuchula vilyo mmagunila lao, nkukangana pavawene kila munu vammui-hijjè chihwitiki chake cha madini la dihela nnigunila lyake. Pavalawene anelo, vamalele pamo na atata wao nkuyopa.

³⁶ Yakobo atata wao nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mìngupakanywele vana vangu! Yusufu akapali, na Simeoni akapali, na vino mülembela muntwale na Benjamini. Anelo lammalele lèngukoja chihi unene!"

³⁷ Anepo Lubeni nkunnyaaulila atatake kuchidoni, "Nikànauye na Benjamini, bahi wawalale anavangu vavili. Nneke Benjamini mmakono langu, nanangu nguchininchunge na kuuya nawe apano."

³⁸ Henga atatake nkunnyaug'ula kuchidoni, "Mwanangu nanga pambelangana na mwenu. Nkujuwe àmihila, nang'e weka njo aisalidile. Na nangu vino nni nsele nguvèle na dihulisi. Na lakànkaja mambo mabaya mmwanda umuhwena, nguchinguhwe na lihindambi."

43

Akuluvake Yusufu vähwena ku Misili chalumo na Benjamini

¹ Bahi indala nkualija kuva ing'ali nchilambo cha ku Kanaani.

² Pavihidile avila vilyo vivanasumile ku Misili, Isilaeli, yani Yakobo nkuvahaulila vana vake kuchidoni, "Hweneng'ana kavila ku Misili mukasume vilyo vinji."

³ Henga Yuda nkunnyaaulila atatake kuchidoni, "Ayula munu ántuhimya wachidoni, 'Mukànaide na nnung'unwenu, nangu nanga pamumbengwona, wala kadiki.'

⁴ Wako ukàkubali nnung'unwetu kulongana na hwetu, bahi tuchituhwene tukasume vilyo.

⁵ Henga ukànannuhusu kulongana na hwetu, bahi hwetu nanga patumbehwena unasuma vilyo, kwa kuva ayula munu átuhaulidile kuva, 'Mukànaide na nnung'unwenu, nangu nanga pamumbengwona, wala kadiki.'

⁶ Isilaeli nkuaaja kuchidoni, "Mwadachi mìngupelekejiji ibaniki kwa kunnayaaulila aneyo munu kuva müvele na nnung'unwenu yunji?"

⁷ Nkunnyaug'ula kuchidoni, "Ayula munu ántuujiha namene kwamba habali dyetu na alangavetu wachidoni, 'Dachi, atata wenu àvechinkulama? Dachi, muniva na nnung'unwenu yunji?' Na hwetu nkunnyaug'ula kupapatana na chatuujije. Hwetu túmbemala dachi kuva achiatuhaulile tuhwene na nnung'unwenu?"

⁸ Bahi Yuda nkunnyaaulila Isilaeli atatake kuchidoni, "Nnuhusu alongane na nangu uchinga tuuke uvino tuhwene tukasume vilyo ili hwetu na wako na vana vetu tunahwe na indala.

⁹ Nangu nguchinivilikile nimwene poni kwakuwe. Wako uchiungudai nangu. Na nikànammuuhe umwone kwa meho lako, likosa anelyo liive lyang'une maisha langu lammalele.

¹⁰ Kwikavele tukatima uvila, tukavele tupite myanda mivili vino."

¹¹ Anepo Isilaeli atata wao nkuvahaulila kuchidoni, "Ikàva ni lasima liive uchocho, bahi tendanga uvila, tayanga mmagunila lenu dinujo dya vitukutuku vyambone namene nya nchilambo chetu koka mumpelekejiji aneyo nkulu. Nnyakulile uchi kadiki na ubani kadiki na manemane na vitukutuku vinji nya kunung'ilä na vilyo nya samani, malinga kungumanga na lozi.

¹² Uchocho, mpelekejiji na madini lanji la dihela, myanda mivili ya àlalá matandi lava-namakkidile mmagunila lenu, kwa kuva lasima muuihe, panjika láuihijwe kwa makosa.

¹³ Ntwalange na nnung'unwenu, muhwene kwa aneyo munu upehi.

¹⁴ Na Nnungs Avéle Na Dimongo Dyammale* an'jalilange mwenu, aneyo munu am-mikilangé chididi uchinga anneke Simeoni na Benjamini uchinga vauye pamo na mwenu. Ikàva lasima nangu kuvakoha anavangu, bahi nanga chinu!"

¹⁵ Bahi nkuditwalanga adila dinudyö na àlalá madini la dihela chalumo na Benjamini, nkuhwena ku Misili. Pavahwikile, nkuhwena unalilanguja kwanga Yusufu.

¹⁶ Yusufu pammwene Benjamini alongènè navo, nkunnyaaulila nkwimilila ing'ande yake kuchidoni, "Vapelekeje ava vanu kukaya kwangu, unsinje nnyama yumo na unkapatapse saana, kwa kuva ava vanu vàmbekulya na nangu chakulya cha muhi."

¹⁷ Ayula nkwimilila nkutenda muchi chalaijijwe. Nkuvapelekeja avala vayeni kukaya kwanga Yusufu.

¹⁸ Avala vanu pavawene kuva vàpelekwejije kukaya kwanga Yusufu, nkuyopa namene, nkuva uvatangola vene kwa vene kuchidoni, "Tùpelekejijwe akuno ing'anya ya àlalá madini

* 43:14 Apano pålembwjie "El-Shadai." Mana la El-Shadai lola chitabu cha Ntandiliko 17:1.

la dihela lavanatuvikidile mmagunila letu patunaidile mwanda ntandi. Àtendile uchocho uchinga apate kutulambilila kuva tûivite madini la dihela, koka atukamule na kututenda kuva tuvatumwa vake na kutupakanyola punda vetu."

¹⁹ Bahi nkummwenela ayula nkwîmilila wa ing'ande ya Yusufu nkulonjela nawe vavèlè pannango,

²⁰ nkunnyaaulila kuchidoni, "Nkulu, mwanda ntandi hwetu twaniida apano unasuma vilyo.

²¹ Patuchiuya kukaya, nkuhwika pachinu pakulala, hwetu nkuhungulanga magunila letu, nkukangana namene patulakojije madini la dihela la kila munu lavèlè chihi uchila nnigunila lyake. Hambi tûnidiuha dihela anedyo.

²² Na tûidile na dihela dinji dya kusumila vilyo, na nanga patummaite munu adivikile dihela dyetu mmagunila letu."

²³ Ayula nkwîmilila nkuvahaulila kuchidoni, "Munave na lipamba, wala munayope. Muhiu, Nnungu wenu, Nnungu wa atata wenu, njo ammuilijije mwenu dihela mmagunila lenu. Nangu nanipwachela madini lenu la dihela." Bahi nang'e nkuvapelekejija Simeoni, nnung'unwao.

²⁴ Ayula nkwîmilila nkuvapelekeja aneve vanu muing'ande yanga Yusufu, nkuveng'a medi la kukalava mmadodo lao, na kuvaliha punda vao.

²⁵ Na vanang'o nkwindaa dinudyo dyao dya kumwing'a Yusufu, kwa kuva vânimala kuva vâmbekulya nawe chakulya cha muhi.

²⁶ Yusufu pakamwele pakaya, vanang'o nkumpelekejija adila dinudyo divananyakwile, nkuhunama mpaka pahi.

²⁷ Yusufu nkuvatasimila na kuvaaja habali dyavo wachidoni, "Mwenu mûnguhaulidile habali dya nsele, atata wenu. Achidachi? Dachi, mwomi?"

²⁸ Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Ntumishi wako, atata wetu, mwomi, àvele chihi nkwinmuka." Anepo nkuhunama moyo mwake.

²⁹ Yusufu palolite meho lake moyo nkumwona Benjamini, nnung'une, mwana wa anyokwe, nkuchidoni, "Dachi, ayu njo nnung'unwenu wachihwangwa umunanguhaulidile habali dyake?" Anepo nkuchidoni, "Nnungu akujalile mwanangu!"

³⁰ Yusufu nkuuila pachinu anepo upehi, ing'anya pammwene nnung'une ntima wake wanimenta ing'anya ya kuntamwa namene. Yusufu nkuinjila kuchumba kwake nkutandili ka kukuta.

³¹ Pamalidile ukuta, nkukalava medi kumeho, nkulikamya, nkuhuma, nkulaija chakulya.

³² Yusufu nkummikila paweka, na akuluvake navanang'o nkuvavikila paweka. Na Vamisili vanalile pamo na nang'e navanang'o nkuvavikila paweka, kwa kuva Vamisili vâona kuva, kulya chakulya pamo na Vaeblanji nni najisi.

³³ Akuluvake Yusufu pavawene vapangwijé kupapatana na vyaka vyao, kutandikila ntandi mpaka wa chihwangwa, nkulolana akuno uvakangana.

³⁴ Chakulya chítwaliwa pameza yanga Yusufu na kupelekejwa kwa akuluvake, henga Benjamini ápewije myanda nnyano kupunda achila chivapewije akuluvake. Bahi nkukumbila na kuhangalala pamo nanang'e.

44

Chikombe chionekana kwanga Benjamini

¹ Bahi Yusufu nkunnaija ayula nkwîmilila ing'ande kuchidoni, "Umbaja vilyo mmagunila la aneve vanu kupapatana na chivahulula kunyakula, koka uvike madini la dihela la kila munu pannima ligunila lyake,

² na uvike na chikombe changu chikatapajíjwe kwa madini la dihela, nnigunila ly a yula n'joko namene pamo na madini lake la dihela lachichiasumile vilyo lyake." Bahi ayula nkwîmilila nkutenda muchi chalaijjijwe na Yusufu.

³ Uhiku pauchele, akuluvake Yusufu na nnung'une, nkulekelewa uchinga vahwenneng'ané chalumo na punda vao.

⁴ Pavaukile chihî pamanga, kabla vakànambihwika kulehu, Yusufu nkunnaija nkwîmilila wa ing'ande yake kuchidoni, "Vapapate avala vanu upehi! Pumbevakojá vauje uvila, 'Ing'anya ntwani mûtendile lahakalenge akuno mutendewijé lambone?

⁵ Ing'anya ntwwi mûivite chikombe changa nkulu wangu chakumbilila na kulaujija? Chimutendile choo, chînhakalanga.'

⁶ Bahi ayula nkwîmilila pavakojije nkuvahaulila malove anelo.

⁷ Henga vanang'o nkummuja kuchidoni, "Nkulu, mwadachi ûtangola malove malinga anelo? Hwetu tuvatumishi vako, tukâhulula kutenda chinu malinga anecho!"

⁸ Madini àlálá la dihela latunalakojije mmagunila letu túnilaruiha kuhaloka nchilambo cha ku Kanaani. Ìmbehululika dachi tuive madini la dihela au zahabu muing'ande ya nkulu wako?

⁹ Bahi chikombe anecho chikàonekana kwa munu yumo muhwetu, bahi awalalwe, na hwetu tuvanji tuvammalele tuchituve tuvatumwa vako."

¹⁰ Ayula nkwmilila nkuchidoni, "Sawa, liive uchocho muchi chimuhawile. Munu woheyò ambekòjwa na chikombe anecho àmbekuva ntumwa wangu, henga mwenu mmanji mukambekuva na likosa."

¹¹ Bahi kila munu nkupiyanya kusulupuha ligunila lyake pahi na kulihungula.

¹² Ayula nkwmilila nkukusumbulanga magunila lammalele. Átandilike ligunila lya nkulungwa wao, nkumalilila lya n'joko wao. Na anecho chikombe nkowaneckana nnigunila lyanga Benjamini.

¹³ Bahi ing'anya ya anelyo, anevo vanu nkupapulanga dinguwó dyavo kwa kuhinginika. Kila munu nkunnyakuha punda wake nsigo wake, nkuuyang'ana kumanga.

¹⁴ Yuda pamo na anung'unuvake nkuhwika kuing'ande yanga Yusufu, na Yusufu ávele chihi pakaya. Bahi vammalele nkulimatohija pahi kwa kulisulupuha namene moyo mwake.

¹⁵ Yusufu nkuvauja kuchidoni, "Ing'anya ntwani mùtendile uchocho? Dachi, mwenu mukámaite kuva munu malinga nangu anahulula kumala mambo kwa kulauja?"

¹⁶ Yuda nkunnyang'ula kuchidoni, "Tukuhaulile chamani nkulu? Tùmbetangola chamani kulanguja kuva tukávele na makosa? Nnungu àvenkutuasibu ing'anya ya makosa letu. Hambi hwetu tuvammalele nni tuvatumwa vako, hwetu pamo na ayula akojìwe na chikombe chako."

¹⁷ Henga Yusufu nkuchidoni, "Nanga! Nangu nikambetenda uchocho! Ayula akojìwe na chikombe changu njo ambékúva ntumwa wangu. Mwenu mmanji mmammalele uyang'ana chihi kwa amani kwa atata wenu."

Yuda ànyuwa namene Yusufu anekelele Benjamini

¹⁸ Bahi Yuda nkunnyengelekela Yusufu, nkunnyaulila kuchidoni, "Chonde nkulu wangu, wako ùvele na mamulaka muchi mwene Falao, na nangu nintumishi wako chihi. Chonde ngùyuwa unanguvisije, henga unguhawile ngutangole kadiki moyo mwako.

¹⁹ Nkulu, wako wanituua ikàva tûvele na atata au anung'unuvetu vanji.

²⁰ Hwetu nkukuyang'ula kuva tûvele na atata, na ànikongopala namene, na kuva, tûvele na nnung'unwetu yunji n'joko wammeleke atata wetu muusele wake. Na nkuluwe aneyo nnung'unwetu àníhilà, na ayula wachihwangwa njo mwana aisalidile nnitumbo lya anyokwe, na atata wetu ànantamwa namene.

²¹ Nkulu, wako únitulajà hwetu tuvatumishi vako twide na nnung'unwetu uchinga upate kumwona.

²² Na hwetu nkukuhaulila kuva, aneyo kijana nanga pahulula kulekana na atatake, kwa kuva akànneka chihi atatake, atata wetu achiahwe.

²³ Henga wako nkulu nkutuhaulila kuva, 'Mukànaide na nnung'unwenu mukambeng-wona, wala kadiki.'

²⁴ Patuuite kukaya kwa atata wetu, ntumishi wako, hwetu nkunnyaulila muchi chutu-laijje.

²⁵ Na nang'e patuhaulidile kuva twide kavila akuno unasuma vilyo,

²⁶ hwetu nkunnyaulila kuchidoni, 'Hwetu tukambehwena mpaka nnung'unwetu alon-gane na hwetu. Akànalongane na hwetu, ayula munu tukambewona, wala kadiki.'

²⁷ Bahi atata wetu, ntumishi wako, nkutuhaulila kuchidoni, 'Mwenu mùnimala kuva n'jangu Laheli ánguvelekedile chihi vana pavili vachilume.

²⁸ Yumo ániyahika, na nangu nkwnona kuva muhiu àníhalangwa vipande-vipande na nnyama wa kuyoha, kwa kuva nikánamwona kavila.

²⁹ Na mukàntwala na ayu, koka nkunkoja mambo mabaya mmwanda umuhwena, nguchinguhwe na lihindambi.'

³⁰ Bahi nkulu, nangu nikambehulula kuuya kwa atatangu, ntumishi wako, bila ayu kijana. Umi wa atata úlisigila umi wa ayu kijana,

³¹ na pambekwona tukàlongene nawe, achiahwe! Na ikàva uchocho, hwetu tuvatumishi vako, ìmbekuva tûmmwalele atata wetu kwa lihindambi.

³² Pamo na anelo, nangu ngúlivikidile nimwene poni kwa atatangu ya kunchunga ayu kijana unguchidoni, 'Nikànauye nawe Benjamini kwakuwe, likosa anelyo liive lyang'ue maisha langu lammalele!'

³³ Hambi nkulu, ngùyuwa nangu nintumishi wako, ngwisalile apano ngùùve ntumwa wako badala ya ayu kijana. Nneke ayu kijana auyé kukaya pamo na akuluvake.

³⁴ Nangu nimbébulula dachi kuuya kwa atatangu bila ayu kijana? Nangu nikambehulula kupililila kuyona ibaniki yambebanika atatangu.”

45

Yusufu àlitambuliha kwa akuluvake

¹ Anepo Yusufu nanga panahulwile kulikamulanga muyo mwa vatumishi vake vammalele vanavele pamo na nang'e, nkunonoha lidi wawahaulila vatumishi anevo kuchidoni, “Mmanu mmammalele humananga pawelu!” Pavahumanenge pawelu, nanga munu woheyoo anapwawije nng'ande uhiku aula wachilitambuliha Yusufu kwa akuluvake.

² Yusufu nkunonoha lidi wakuta, na Vamisili vánimpilikana pachikuta. Na vanu va mwing'ande yanga Falao navanang'o vánipilikana habali anedyo.

³ Yusufu nkuvahaulila akuluvake kuchidoni, “Nangu njo Yusufu! Dachi, atatangu àvele chihi nkulama?” Henga akuluvake nkuhemwa namene kumwona Yusufu muyo mwavo, mpaka nanga pavannahulwile kuyang'ula.

⁴ Yusufu nkuvahaulila akuluvake kuchidoni, “Chonde, hengelekela pepi na nangu.” Pavahengelekedile, nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu njo nnung'unwenu Yusufu, umunansumisije kwa vanu vachihwena ku Misili!

⁵ Henga vino munayuvale na wala munayambe kwa kungusumisa akuno. Nnungu njo angupelekejje ninnongolelange mwenu uchinga nguupohe umi wa vanu.

⁶ Achino nni chaka chihi chavili cha indala nchilambo, henga pàvèle vyaka vinji nnyano viida, vanu vakambehulula kulima wala kufuna.

⁷ Nnungu áningulongoleja akuno uchinga kwa namuna ikee ya kawaida ngupate kulapoha maisha lenu na maisha la vanu va n'ding'olo dyetu, na kuvatenda vanu vohe namene vanahwe na indala.

⁸ Bahi akee mwenu mungupelekejje akuno, ila nni Nnungu. Nang'e njo angutendile nangu kuva nkúhumya ding'ano kwanga Falao, nkwidilila wa ing'ande yake yammalele na ntawala wa chilambo chammalele cha Misili.

⁹ Bahi tendanga upehi muhwene kwa atatangu mukannyaulile kuva, ‘Yusufu, mwanalo, àhaula kuchidoni, “Nnungu àngutendile kuva nkulu wa chilambo chammalele cha ku Misili. Hambi, unatime kwida kwang'une.

¹⁰ Paumbekwida akuno, wako chalumo na vana vako na adukulu vako na makuwa lako la dingdolo na dimbudi na ding'ombe na vyammalele vyuvenavyo, muchimuikale eneo lya Gosheni, pepi na nangu.

¹¹ Paumbekuva ku Gosheni, nangu nguchinikuchunge wako na vanu va nng'ande mwako chalumo na anyama vako uchinga munahwe na indala, kwa kuva pàvèle vyaka vinji nnyano vya indala vivenkwîda.’

¹² Yusufu nkuvahaulila akuluvake kuchidoni, “Mwenu mmene mìningwona kwa meho lenu na ata nnung'unwangu Benjamini nanang'e àningwona kwa meho lake kuva, nangu njo nimwene Yusufu ngulonjêla na mwenu.

¹³ Mùlemelewa mukannyaulile atatangu kwamba ukulu wammalele ungupewije akuno ku Misili, na kwamba kila chinu chimuchiwene. Bahi tendanga upehi muide na atatangu akuno.”

¹⁴ Bahi Yusufu nkunkumbatila Benjamini nnung'une, nkukuta. Benjamini nanang'e nkukuta, akuno vakumbatiènè na nkuluwe.

¹⁵ Yusufu panavenkukuta, nkuvakumbatila akuluvake na kuvabusu. Anepo njo akuluvake pavahulwile kutangola nawe.

Falao ànkumbula Yakobo, yani Isilaeli aide ku Misili

¹⁶ Bahi anedyo habali padihwikile kuing'ande yanga Falao, kuva akuluvake Yusufu vánikamola, Falao pamo na maafisa vake nkuhangalala namene.

¹⁷ Bahi Falao nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, “Vahaulile akuluvako vavanyakuje punda misigo yavo, vauye nchilambo cha ku Kanaani,

¹⁸ vaide na atatawao na alangavao vammalele apano. Nangu nguchiniveng'e eneo lyambone namene lya chilambo achino cha Misili, na aneko vachivahangalalile vilyo vyammalele vyambone namene vya chilambo achino.

¹⁹ Uchocho, pavambeuka vahaulile vanyakule na mikokoten'i ya kuutangwa uchinga vakavapakile vana vao na ajavao na atatawao, koka vaide navo apano.

²⁰ Vahaulile vanalipwalele kudileka dimali dyavo ukoko, kwa kuva, eneo lyambone kupunda lammalele nchilambo cha Misili lìmbekuva lyavo.”

²¹ Bahi vana vanga Isilaeli nkutenda muchi chivalijijiwe. Yusufu nkuveng'a mikokoten'i kupapatana na chalaijije Falao, na nkuveng'a na chakulya cha nndila.

²² Kila munu nkumwing'a dinguwo dyahambi, henga Benjamini nkumwing'a vipande myatatu vya madini la dihela na dinguwo nnyano.

²³ Na dimali dyanahumije Yusufu kumwing'a atatake nni adino, punda kumi vananyakwile vitukutuku vyambone vya ku Misili, na punda kumi makolo vananyakwile ngano na mikate na vyakulya vinji vya mmwanda wa kuida ku Misili.

²⁴ Bahi Yusufu nkulailana na akuluvake. Na pavachiuka nkuvaduma wachidoni, "Munapwatane nndila!"

²⁵ Bahi nkukananga pa Misili, nkuuya kukaya kwa atatawao Yakobo, nchilambo cha ku Kanaani.

²⁶ Nkunnyaaulila atatawao kuchidoni, "Yusufu mwomi! Nang'e njo ntawala wa chilambo chammalele cha ku Misili!" Anepo atatawao nkuhemwa, kwa kuva nanga panalakulupidile malove lavo.

²⁷ Henga pavansimulidile lammalele lavalaijije na Yusufu, na payonite mikokoteni yampelekejjije Yusufu kwajili ya kunnyakula, ntima wake nkuhangalala namene .

²⁸ Bahi Isilaeli nkuhaulua kuchidoni, "Vino nankulupilanga! Muhiu mwanangu Yusufu mwomi! Nimbewhena nikamwone kabla nikànambikuhwa."

46

Yakobo, yani Isilaeli àhwena ku Misili

¹ Bahi Isilaeli nkutandilika mwanda akuno anyakwìlè dimali dyake dyammalele. Pahwikile ku Beli-Sheba, nkunhumija sadaka Nnungu wa Isaka, atatake.

² Chilo uchila, Nnungu nkulonjela na Isilaeli muindoto, nkuchema wachidoni, "Yakobo! Yakobo!" Yakobo nkuyambukila, "Nangu apano!"

³ Nnungu nkunnyaaulila kuchidoni, "Nangu ni Nnungu, Nnungu wa atatako. Unayope kuhwena ku Misili. Paumbekuva aneko, nangu nimbewatenda vanu va nnukolo lwako kuva chilambo chikulungwa.

⁴ Nangu nimwene nguchinguhwene pamo na wako aneko ku Misili, na kukuuiha akuno. Na paumbehila, mwanalo Yusufu àmbekuva upopo na nkono wake njo umbekuhunika meho lako."

⁵ Bahi Yakobo nkuuka ku Beli-Sheba. Vana vake nkunyakula atatawao na vana vao na ajavao mmikokoteni yanahumije Falao uchinga vakannyakule Yakobo.

⁶ Uchocho, vávanyakulenge anyama vao na dimali dyammalele divanapete nchilambo cha ku Kanaani, nkuhweneng'ana ku Misili, Yakobo chalumo na vanu vammalele va nnukolo lwake,

⁷ vana vake na adukulu vake, vammalele nkuhwena navo ku Misili.

⁸ Alano njo malina la vanu va nnukolo lwanga Isilaeli, yani Yakobo vanapite ku Misili pamo nanang'e.

Luben, mwanawe ntandi kuvelekwa wachilume,

⁹ pamo na vana vake vachilume, yani Hanoki na Palu na Heziloni nawi Kalimi.

¹⁰ Simeoni pamo na vana vake vachilume, yani Yemueli na Yamini na Ohadi na Yakini na Sohali na Shauli, anavelekwejije na mmahe Nkanaani.

¹¹ Lawi pamo na vana vake vachilume, yani Gelishoni na Kohasi na Melali.

¹² Yuda pamo na vana vake vachilume, yani Eli na Onani na Shela na Pelesi na Zela. (Henga Eli na Onani váhilidile kuchilambo cha ku Kanaani). Na vana vanga Pelesi nni Heziloni na Hamuli.

¹³ Isakali pamo na vana vake vachilume, yani Tola na Puva na Yashubu na Shimiloni.

¹⁴ Zabuloni pamo na vana vake vachilume, yani Seledi na Eloni na Yaleli.

¹⁵ Anevo njo vana vachilume vanga Leya vanammelekedile Yakobo aneko ku Padani-Alamu, pamo na Dina mwali wake. Na jumula ya vana vake vachilume na vachikongwe na adukuluvake vávele salasini na tatu.

¹⁶ Gadi pamo na vana vake vachilume, yani Sefoni na Hagi na Shuni na Eziboni na Eli na Alodi na Aleli.

¹⁷ Asheli pamo na vana vake vachilume, yani Imna na Ishiva na Ishivi na Beliya na Sela, nnumbwao. Na vana vanga Beliya nni Hebeli na Malukieli.

¹⁸ Anevo njo vana na adukuluvake Zilipa, vana vanammelekedile Yakobo. Zilipa ávele ntumishi wanga Leya wananhumije Labani kumwing'a Leya, mwali wake. Na jumula ya anevo vanu ívele kumi na sita.

¹⁹ Na vana vanga Laheli vachilume, n'jawe Yakobo nni Yusufu na Benjamini.

²⁰ Na vana vanga Yusufu vachilume vanavelekwejije aneko ku Misili nni, Manase na Efulaimu. Anevo vana, Yusufu ávavele na mmahe yumo uvanchema Asenasi mwali wanga Potifela, anavele kuhani wa imanga ya Oni.

²¹ Benjamin pamo na vana vake vachilume, yani Bela na Bekeli na Ashibeli na Gela na Naamani na Ehi na Loshi na Mupimu na Hupimu na Alidi.

²² Anevo vanu kumi na nne nni vana na adukuluvake Yakobo vammelekedile Laheli, n'jawe.

²³ Dani pamo na mwanawé wachilume uvanchema Hushimu.

²⁴ Nafutali pamo na vana vake vachilume, yani Yaseli na Guni na Yeseli na Shilemu.

²⁵ Anevo vanu saba ni vana vake na adukuluvake Yakobo vammelekedile Biliha, ntumishi wananhumiye Labani kumwing'a Laheli, mwali wake.

²⁶ Jumula ya vana na adukuluvake Yakobo vanapite navo ku Misili, bila kuvavalangila amahe va anavake, yavele vanu sitini na sita.

²⁷ Na aneko ku Misili Yusufu ávavele vana vavili. Bahi pamo na vana vavili vavavelele Yusufu aneko ku Misili, jumula ya vanu va nnukolo lwanga Yakobo vanainjidile nchilambo cha Misili vávele vanu sabini.

Yakobo àhwika ku Misili

²⁸ Bahi Yakobo nkuntuma Yuda ahwene kwanga Yusufu uchinga akannyuwe vakojane aneko ku Gosheni. Pavahwikile kueneo lya ku Gosheni,

²⁹ Yusufu nkukwela munkokoteni wake uutângwa na falasi, nkuhwena unampwechela Isilaeli atatake, aneko ku Gosheni. Pammwikidile atatake, nkunkumbatila, nkukuta kwa uhiku nnehu.

³⁰ Isilaeli nkunnyaaulila Yusufu kuchidoni, "Ata kunguhwa vino, wala nanga chinu kwa kuva ñnikwona na kumala kuva umwomi!"

³¹ Yusufu nkuvahaaulila akuluvake na vanu vammalele va nng'ande mwa atatake kuchidoni, "Nangu ngûhwena unannyaaulila Falao kuchidoni, 'Akuluvangu na vanu va nng'ande mwa atatang vanavele nchilambo cha ku Kanaani vâninguidila."

³² Vanu anevo nni vachunga, na vâidile na angandolo vao na ambudi vao na dimali dyavo dyammalele.'

³³ Bahi nfalume pambenchemanga na kummujanga kuva, 'Mwenu mûkola madengo ntwani?'

³⁴ mwenu nnyang'ule kuva, 'Nkulu, hwetu tuvatumishi vako, hwetu nni tuvachunga kutandikila ujoko wetu mpaka nelo, kwa kuva njo chivanavele anakuluvetu.' Tangola uchocho uchinga Falao annuhusu mwenu kuikala eneo lya ku Gosheni." Yusufu átangwele uchocho ing'anya munu woheyoo achûnga anyama, Vamisili vâmmalangila kuva najisi."

47

Yakobo àm'baliki Falao

¹ Bahi Yusufu nkuhwena kwanga Falao, nkunnyaaulila kuchidoni, "Atatangu na akuluvangu chalumo na angandolo na ambudi na ang'ombe na dimali dyao dyammalele vânikamola kuhaloka chilambo cha ku Kanaani. Na vino vâvele ku Gosheni."

² Na Yusufu ávatandwele akuluvake nnyano, nkuvavika muyo mwanga Falao.

³ Falao nkuvauja kuchidoni, "Mwenu mûkola madengo ntwani?" Vanang'o nkunnya'ula kuchidoni, "Nkulu, hwetu tuvatumishi vako nni tuvachunga, kwa kuva njo chivanavele anakuluvetu."

⁴ Anepo nkunnyaaulila Falao kuchidoni, "Hwetu tuvatumishi vako tûniida uchinga tuikale kwa uhiku kadiki nchilambo achino kwa kuva, indala ni ing'ali namene aneko ku Kanaani, na wala nanga wahí wa kuvaliha anyama vetu. Hambi nkulu, tûnakuyuwa hwetu tuvatumishi vako utuluhusu kuikala eneo lya ku Gosheni."

⁵ Falao nkunnyaaulila Yusufu kuchidoni, "Atatako na akuluvako vâkwidilidile wako.

⁶ Wako tandola chihi eneo lyohelyo nchilambo achino cha Misili uchinga vaikale. Mwing'e atatako na akuluvako eneo lya Gosheni, eneo lyambone kupunda maeneo lammaele apano pa Misili. Na ikâva ûnivamala vanu vamaîte kuvachunga saana anyama nnikuwa lyao, bahi vatandole vavachunge anyama vangu."

⁷ Anepo Yusufu nkuhaloka na Yakobo atatake, nkumwimija muyo mwanga Falao, na Yakobo nkum'baliki Falao.

⁸ Falao nkummuja Yakobo kuchidoni, "Ùvele na changa cha vyaka vingapi?"

⁹ Yakobo nkunnya'ula kuchidoni, "Changa chingujaliwje mmwanda wangu wakupita pachilambo nni vyaka myamoja salasini. Vyaka anevyo vijukile kuva vyaka kadiki

namene, na nni vyaka viumbêle ibaniki, tena vyaka anevyo vikànambihwikila isabu ya vyaka vyaka anakuluvangu vanaikele pachilambo muchi vakúpita.”

¹⁰ Anepo Yakobo nkum'baliki Falao, nkuuka.

¹¹ Bahi Yusufu nkumwing'a atatake na akuluvake eneo lya ku Lamesesi, eneo lyambone namene nchilambo cha Misili uchinga vaikale anepo, na vanang'o nkulitwala eneo anelyo malinga chalajije Falao.

¹² Na Yusufu nkuva waveng'a chakulya atatake na akuluvake chalumo na vanu vanng'ande mwa atatake kupapatana na isabu ya vana vao.

Kwimilila kwanga Yusufu

¹³ Bahi mmahiku anelo vilyo vínihova mwalehu nchilambo chammalele. Indala yavele ing'ali namene mpaka vanu vammalele va ku Misili na ku Kanaani kuyanda namene.

¹⁴ Bahi Yusufu nkukunganya dihela dyammalele dya nchilambo cha ku Misili na dya nchilambo cha ku Kanaani dinapatikene kuhaloka kwa vanu vachisuma ngano kwa Falao. Yusufu nkudipelekeja dihela anedyo muing'ande yanga Falao.

¹⁵ Vanu vammalele va chilambo cha ku Misili na chilambo cha ku Kanaani pavamalidile kuditumila dihela dyavo dyammalele, Vamisili vammalele nkummwenela Yusufu nkunyaulila kuchidoni, “Tumeyele vilyo! Mwadachi tuhwe moyo mwako? Lola, vino dihela dyetu dyammalele díñimalilika!”

¹⁶ Yusufu nkuvahaulila kuchidoni, “Ikàva dihela dyenu díñimalilika, bahi ning'e anyama venu koka nanani nimwing'ange vilyo!”

¹⁷ Bahi anevo vanu nkumpelekejija Yusufu anyama vao, yani falasi na ang'ombe na angandolo na ambudi na punda, na Yusufu nkuveng'a anevo vanu vilyo. Mmwaka anewo wammalele Yusufu nkuva waveng'a vanu vilyo kwa kubadilana na anyama vao vammalele.

¹⁸ Mwaka upapête nkumwidila kavila Yusufu nkunyaulila kuchidoni, “Nkulu, muhiu dihela dyetu dyammalele díñimalilika na anyama vetu vâjukile kuva mali yako. Hambi nkulu, hwetu tuvatumishi vako tukávele na chinu chohecho chakukwing'a, lisalidile chihi miili yetu na mawelu letu bahi.

¹⁹ Mwadachi tuhwe moyo mwako na mawelu letu laondongeke? Tusume hwetu pamo na mawelu letu kwa vilyo uchinga tûùve tuvatumwa tûva Falao. Twing'e vilyo uchinga tunahwe, na utwing'e na dimbeyu kwajili ya mawelu letu.”

²⁰ Bahi Yusufu nkuchisuma chilambo chammalele cha Misili uchinga chîive mali yanga Falao. Kila Mmisili nkusumisa mawelu lake, kwa kuva indala ívele ing'ali namene. Chilambo chammalele nkuva mali yanga Falao,

²¹ na Yusufu nkuvatenda vanu kuva vatumwa, kutandikila mpata umo wa chilambo cha Misili mpaka mpata unji.

²² Eneo lyakanasumije Yusufu nni alila livachiikala makuhani. Anevo makuhani nanga pavanasumisije mawelu lavo kwa kuva vâpata vilyo kuhaloka kwanga Falao.

²³ Bahi Yusufu nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Lola, nangu ñininsumanga mwenu mmamalele pamo na mawelu lenu kuva mali yanga Falao. Bahi nangu nguchinimwing'ange dimbeyu uchinga mupande mmawelu lenu.

²⁴ Henga pamumbefuna, mwing'ange Falao asilimiya ishilini ya mafuno, na asilimiya samanini dimbeisalila, anedyo dîmbekuva mpandani na chakulya chenu na cha vanu van'ding'ande dyenu na cha vana venu.”

²⁵ Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Nkulu, wako ûníupoha umi wetu! Na kwa kuva ûnítulanguja uwambone wako, hwetu tûmbekuva tuvatumwa tûvâ Falao.”

²⁶ Bahi kwa namuna aneyo njo Yusufu chanavikile sheliya itumîka mpaka nelo nchilambo cha ku Misili kuva, kila munu àlembelewa ahumye asilimiya ishilini ya mafuno lake kwa nfalume. Chilambo cha makuhani weka njo chikanasumwije na kujuhwâ kuva mali yanga Falao.

Malajo langa Yakobo kwamba kuhwa kwake

²⁷ Vaisilaeli väikele eneo lya ku Gosheni nchilambo cha ku Misili. Na pavanavele aneko, nkupata dimali dyohe na vânivelekana namene na kuyenjejeka namene.

²⁸ Yakobo nkui kala nchilambo cha ku Misili kwa uhiku wa vyaka kumi na saba, mpaka pahwikhijie vyaka myamoja alubaini na saba.

²⁹ Uhiku wa kuhwu kwake paunavele pepi, Yakobo* nkunchema Yusufu mwanawewe nkunyaulila kuchidoni, “Hambi, ikâva wako ûníkatapaliwa na nangu, bahi nguahidi kwa kutaya nkono wako munnyonga wangu kuva, uchiungutendele uwambone na uchiukulupike. Unangusike akuno ku Misili,

* 47:29 Apano pâlembwije Isilaeli, kwamba lina linji lyanga Yakobo.

³⁰ ila panimbehila na kuhwena unaikala pamo na anakuluvangu vahidile tangu, ungutwale apano pa Misili koka ukangusike munsati wavo." Yusufu nkuchidoni, "Nguchingutende muchi chunguhaulidile."

³¹ Yakobo nkunnyaaulila kuchidoni, "Ngwapilile!" Yusufu nkumwapilila. Bahi Isilaeli, yani Yakobo nkutepehija muti wake mpata wa kumuti wa chinanda chake, nkumwabudu Nnungu.

48

Yakobo àm'baliki Efulaimu na Manase

¹ Babi bada ya mambo anelo Yusufu nkupilikana kuva atatake ànauula. Yusufu nkuvatwala vana vake vavili, yani Manase na Efulaimu, nkulanganavo kwa atatake.

² Yakobo papilikene kuva Yusufu mwanawewe àniida unannola, nkulikamya kutakatuka, nkuikala nchinanda.

³ Yakobo nkunnyaaulila Yusufu kuchidoni, "Nnungu Avêle Na Dimongo Dyammalele*" àninguhumila pannavele akula ku Luzu, nchilambo cha ku Kanaani, nkungubaliki.

⁴ Nkunguhaulila kuchidoni, 'Nimbekutenda ùüve na vanu vohe nnukolo lwako na kuyenjejeka. Nimbekutenda wako kuva nnyakala wa ding'olo ding'ulu dya vanu. Na chilambo achino nimbeveng'a vanu va nnukolo lwako vyaka na vyaka.

⁵ Na vana vako vavili vuvapete apano pa Misili kabla nikànambikamola vàmbevalangiwa kuva vangu. Efulaimu na Manase vàmbekuva vana vangu malinga chavele Lubeni na Simeoni.

⁶ Henga vana umbevapâta lukoto anevo njo vambekûva vako umwene, henga mapala lavo làmbéhalokana na Efulaimu nawi Manase.

⁷ Ngwàmwile kutenda uchocho ing'anya ya àlalá lananhumiidle anyoko, Laheli. Panichiyua kuhaloka ku Padani, Laheli àníhila nchilambo cha ku Kanaani, patunavele pepi kuhwiwa ku Efulata, yani ku Beselehemu nkungulekela uchiva. Bahi nangu nkunsika upala, nnyenje indila ihwêna ku Efulata.'

⁸ Isilaeli, yani Yakobo pavawene vana vanga Yusufu, nkummuja Yusufu kuchidoni, "Ava vana vannani?"

⁹ Yusufu nkunyang'ula kuchidoni, "Ava ni vana vangu vangujalidile Nnungu kuwapata nguvèlé akuno ku Misili." Isilaeli nkuchidoni, "Chonde nguyuwa uvahengeleje pepi uchinga ngupate kuvabaliki."

¹⁰ Na meho langa Isilaeli lakáchilola saana ing'anya ya kukongopala. Bahi Yusufu nkuvahengeleja vana vake pepi na atatake, Isilaeli nkuvabusu na kuvakumbatila.

¹¹ Anepo Isilaeli nkunnyaaulila Yusufu kuchidoni, "Nangu nikáchilolela ukwona kumeho kwako kavila, henga Nnungu àningujalila kuvona na vana vako!"

¹² Bahi Yusufu nkuvausa vana vake mmalundi la atatake, nkuhunama mpaka pahi.

¹³ Yusufu nkuvakamula avala vana vake vavili. Efulaimu ànkamwile kwa nkono wake wa kunkono nkunnodya mpata wa kunchinda wa nkono wa atatake, na Manase ànkamwile kwa nkono wake wa kunchinda nkunnodya mpata wa kunkono wa nkono wa atatake, nkuvahengeleja kwa anakulwao.

¹⁴ Henga Isilaeli nkulatindanya makono lake, nkono wake wa kunkono nkuvika mmuti wanga Efulaimu, ikànavà ávele n'joko, na nkono wake wa kunchinda nkuvika mmuti wanga Manase, anavele ntandi kuvelekwa.

¹⁵ Bahi Isilaeli nkum'baliki Yusufu wachidoni,
"Nnungu uvanantumikidile anakuluvangu, Iblahimu na Isaka mmaisha lavo kwa ikulupiki yavo yammalele,

Nnungu anguchungile mmaisha langu mpaka nelo,

¹⁶ N'jumbe[†] ayula angupohije mmambo mabaya lammalele,
avabaliki avano vanemba!

Vana avano vààve ukumbuso wa lina lyangu,
na malina la anakuluvangu, Iblahimu na Isaka,
na vahalije kuyenjejeka namene pachilambo."

¹⁷ Yusufu pawene kuva atatake àuvikile nkono wake wa kunkono mmuti wanga Efulaimu, nanga panakatapaliwije. Bahi nang'e nkuvakamula nkono wa atatake uchinga auuse mmuti mwà Efulaimu na kuuvika mmuti mwanga Manase.

¹⁸ Yusufu nkunnyaaulila atatake kuchidoni, "Akee uchocho atata! Ayuno njo ntandi kuvelekwa. Uvike nkono wako wa kunkono mmuti mwake."

* ^{48:3} Apano pàlèmbwije "El-Shadai." Mana la El-Shadai lola chitabu cha Ntandiliko 17:1. † ^{48:16} Apano kwa Chiebaniya vàlèmbile "malaika," na ilove lyene limwamba Nnungu mwene. Na ilove malaika livele na mana la n'jumbe.

¹⁹ Henga atatake nkuhita wachidoni, “Nnimala mwanangu, nnimala. Manase àmbekuva nkulu, na vanu va nnukolo lwake vàmbekuva chilambo chikulungwa. Pamo na anelo, nnung'une àmbekuva nkulu kumpunda nang'e, na vanu va nnukolo lwake vàmbekuva vilambo vyoho.”

²⁰ Bahi liduva anelyo Yakobo nkuvabaliki wachidoni, “Vaisilaeli vàmbelatumila malina lenu kwa kuvalabili vanu, uvachidoni, ‘Nnunu akubaliki muchi chanam’balikite Efulaimu na Manase!’” Bahi uvila njo Yakobo chanantendile Efulaimu kuva nkulu kumpunda Manase nkuluwe.

²¹ Bahi Isilaeli nkunnyaaulila Yusufu kuchidoni, “Nangu ngüeve pepi kuhwa, henga Nnunu achiave pamo na mwenu na achiammuhange nchilambo cha anakuluvetu.

²² Pamo na anelo, eneo fulani lya kumachinga linivapakanyewe Vaamoli kwa upanga na upinde wangu, nikwing'ile wako, na akee akuluvako.”

49

Yakobo àvabaliki vana vase

¹ Bahi Yakobo nkuvachema vana vase nkuvahaulila kuchidoni, “Idang'ana apano ninnyaaulilange mambo lambenkojanga mmaduva laida.

² “Idang'ana mupilikani, mwenu mmana mma Yakobo, mungupilikani nangu Isilaeli atata wenu.

³ Wako Lubeni mwanangu ntandi kuvelekwa, mwana wa ujana wangu, na chihépo cha ujana wangu. Wako ùnivapunda anung'unuvako kwa ukulu na dimongo.
⁴ Henga üvele muchi medi lakádivilika la livambwe. Wako nanga paumbekuva kavila mwanangu ntandi, kwa kuva, úlele na njangu ntumwa, nkuitaya najisi ulombi wangu.

⁵ Simeoni na Lawi ni munu na nnung'une, vanang'o vàtumila vikomanilo vyao kuvalagiba vanu chikalalihi,
⁶ henga nangu nanga panimbekumila njama dyao dibaya. Nangu nanga panimbekumila makojano lao, kwa kuva, kwa kuvisa kwavo váwalele vanu, na kwa kutamawa kwavo vene vâchékete minanga ya ang'ombe.
⁷ Ivisi yavo ilaniwe, kwa kuva nni ing'ali namene, na gasabu yavo nni ya chikalalihi.

Nnunu avamwadilihanye vanu va ding'olo dyavo muvanu va ding'olo dyangu dinji. Na avamwadilihanye nchilambo cha Isilaeli.

⁸ Wako Yuda * chalumo na vanu va nnukolo lwako, vanu va n'ding'olo dya anung'unuvako vàmbennombolelanga.

Vanu va n'ding'olo dya anung'unuvako vàmbenhunamila mwenu, kwa kuva, mümbvalema amongo venu.

⁹ Yuda mwanangu, wako na vanu va nnukolo lwako müvele muchi uhimba, amalidile kuntang'una nnyama wammwalele. Uhimba aneyo áhwena unalinyoloja na kulala, na nanga munu alinga kuntakatuha.

¹⁰ Isimbo ya chifalume nanga paimbeuka kwa vanu va nnukolo lwanga Yuda, wala isimbo ya utawala nanga paimbeuka mmakono[†] lavo, mpaka pambeida ayula mwene isimbo, uvambempilkana vanu va vilambo.

¹¹ Vanu va nnukolo lwako vàmbebalikiwa namene.

Kupapatana na anelyo, vanu anevo vàmbevahungangila punda vao mmizabibu yambone namene.

Vàmbechapa dinguwo dyavo n'divayi, na majoho lavo n'divayi dyanahuvi.

¹² Meho lavo làmbekunduvala ing'anya ya divayi kuva dyohe namene, na meno lavo làmbeswelela ing'anya ya mavele kuva lohe namene.

* **49:8** Lidi lya lina Yuda, lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livèle na mana ya “kulombolela.” † **49:10** Kwa Chieblaniya apano pâlembwjie “isimbo ya utawala nanga paimbeuka mmadodo langa Yuda,” yani utawala ümbekuva chihi wa vanu va nnukolo lwanga Yuda.

¹³Zabuloni, vanu va nnukolo lwako vambièkala nnyenje bahali, na pwani yavo imbekuva pachinu pakuyamija dingalava. Na chilambo chavo chimbédambaluka mpaka ku Sidoni.

¹⁴Isakali, vanu va nnukolo lwako vambièkula muchi punda avèle na dimongo, alilâja ching'ati misigo yake.

¹⁵Kwa kuva, vambièpona pachinu pao pakui kala kuva pambone namene, na vambièchona chilambo chao kuva chinkatapala namene. Bahi vambiètepya myongo yavo uchinga vanyakule misigo iidôpa namene, na kukolokohwa kukola madengo lakamajângâna namene.

¹⁶Dani, ikànavu lukolo lwako lujoko, henga vakulu vake vambièvatawala vanu vao, muchi vakulu va ding'olo dirinji dya Isilaeli chivavatawala vanu vao.

¹⁷Vanu va nnukolo lwako vambièkula muchi nnyongo nndila, nnyongo avèle na sumu nnyenje indila, alûma vikotwa vya falasi, na munu ankwedile nkumotoka luwali.

¹⁸Yahwe, nangu ngùlindilila ungupohe kuhaloka kwa amongo vangu!

¹⁹Gadi, vanu va nnukolo lwako vambièhavilwa na vakúpakanyola, henga vanang'o vambièvapapatilila anevo vanu kwa nnyuma na kuvalavila.

²⁰Chilambo cha Asheli chimbéhumya vilyo vyambone namene, na vilyo anevyo vimbefala kumwing'a nfalume.

²¹Nafutali, vanu va nnukolo lwako vâvele muchi umbavala avèle hulu, avaveléka vana vakatapêle namene.‡

²²Yusufu àvele muchi nzabibu ûpa vihepo pepi na chimbwimbwi, na dinavi dyake dinakulumuka mpaka kuhulula kuvalavila na kuyomboka lingongo.

²³Amongo vake, vatalamu va kuyela myumba, vâintunduwilila namene, nkunyelangila myumba na kunhavila kwa ukatili.

²⁴Henga upinde wake únihwinga, na makono lake nkutaywa dimongo, kwa kuhululihwa na Nnungu wa Yakobo, Nnungu Avèle Na Dimongo Dyammalele, Nnungu avèle muchi Nchunga, na Mwamba§ wa Isilaeli.

²⁵Nnungu wa atatako achiakuyangate,

Nnungu Avèle Na Dimongo Dyammalele ** achiakubaliki, uchinga upate balaka dya kuhaloka muha kulihunde na balaka dya medi la vimbwimbwi vivêle pahi, na balaka dya kuvelekana kwa vanu na anyama.

²⁶Balaka dyang'une atatako nni ding'ulu namene kupunda adila dihalôka mmachinga la kala.††

Na balaka anedyo dinnyidilile Yusufu, kwa kuva, nang'e njo nkulu wa akuluvake na nnung'une.

²⁷Benjamini, vanu va nnukolo lwako vâvele muchi lihoha ayôha namene, ulyamba àvalya anyama vavalumbête, na lyulo àyavanya vitukutuku vyake vyavitwete litwala."

²⁸Anelo njo matawa kumi na mbili la Isilaeli. Na anelo njo malove lanatangwele atatawao pachim'baliki kila mwana kupapatana na namuna chachilembelewa.

Kuhwa kwanga Yakobo

²⁹Bahi Isilaeli nkualaija vana vake wachidoni, "Nangu ngûvele pepi na kuhwa na kuhwena unaikala na anyakala vangu vahidile kala. Nikâhwa, ngusike pachinu pavasikwije anakuluvangu, nnipanga livêle mmmwelu mwa Efuloni Mhiti,

‡ 49:21 Malove la apalo lakâvele mwandu. Ìnahululika kuva làvele na mana la "Àhumya malove lakatapâla." § 49:24

Kuhaula kuva "mwamba wa Isilaeli," ìnahululika kuva na mana ya Nnungu nni nilnzi wa Isilaeli au Nnungu nni wa kulisigila. ** 49:25 Apano pâlembwjye "El-Shadai." Mana la El-Shadai lola chitabu cha Ntandiliko 17:1. †† 49:26

Apano àvele na mana kuva, balaka dya Yusufu dîmbekuva ding'ulu kupunda balaka dya akuluvake na nnung'une.

³⁰ aneko ku Makipela, pepi na ku Mamle, nchilambo cha ku Kanaani. Iblahimu ásumile lipanga na welu anewo kuhaloka kwa Efuloni, Mhiti, uchinga pààve pachinu pake pakusikila.

³¹ Aneko njo kwasikwije Iblahimu na Sala n'jawe, na njo kwasikwije Isaka na Labeka n'jawe, na njo kuninsikile Leya.

³² Welu anewo pamo na lipanga livêle mmwelu anewo, vísumwije kwa Vahiti."

³³ Yakobo pamalidile kuveng'a vana vake malaijo, nkuuiha madodo lake nchinanda, nkuhila. Nkuhwena unaikalala pamo na anyakala vake vahidile kala.

50

¹ Bahi Yusufu nkunkumbatila atatake akuno wakuta na kum'busu.

² Anepo Yusufu nkuvalaija vatumishi vake vaganga, vampake ntela Isilaeli atatake uchinga anakandike, navanang'o nkutenda uchocho.

³ Anevo vaganga vátumidile maduva alubaini kukola madengo anelo, kwa kuva njo maduva lachilembelewa. Na Vamisili navanang'o nkunkutangila Yakobo kwa maduva sabini.

⁴ Palamalilike maduva la kunkutangila, Yusufu nkuvahaulila vashauli vanga Falao kuchidoni, "Ikàva mwenu münikatapaliwa na nangu, chonde ngùyuwa mulonjele na Falao kwajili yangu kuva,

⁵ atatangu áningwapiswa wachidoni, 'Nangu ngùuvele pepi na kuhwa. Ùlembelewa ukangusike munsati unguvedile kwajili yangu nchilambo cha ku Kanaani.' Hambi ngùyuwa anguluhusu nguhwene nikansike atatangu, koka nguyueye."

⁶ Falao nkunnyang'ula kuchidoni, "Hwena ukansike atatako malinga chakuapisije."

⁷ Bahi Yusufu nkuuka, nkuhwena unansika atatake akuno apapatènè na maafisa vohe vanga Falao na vashauli va lukumbi lwanga Falao, pamo na vashauli vammalele va nchilambo cha ku Misili.

⁸ Uchocho, Yusufu álongene na vanu vammalele va nng'ande mwake na akuluvake vammalele na nnung'une na vanu vammalele va nng'ande mwa Yakobo atatake. Mueneo lyu ku Gosheni váisalidile chihi anavao pamo na angandolo na ambudi na ang'ombe vao bahi.

⁹ Uchocho, álongene na vakúkwela falasi na mikokoteni iutângwa na falasi, nkuva likuwa likulungwa namene.

¹⁰ Pavahwikile paluungo lwanga Atadi luvhulila ngano, luvêle mpata wa mashaliki wa muto wa Yoludani, nkuklikutangila kwa uchungu namene, na Yusufu nkunnalila atatake matanga kwa uhiku wa maduva saba.

¹¹ Vakanaani, yani venedi va chilambo anecho, pavalaawene maomboleso latendewijé paluungo luvhulila ngano lwanga Atadi, nkuchidoni, "Maomboleso ala la Vamisili ni makulungwa namene!" Bahi pachinu anepo pavêle ng'ambo yavili ya muto wa Yoludani nkuchemwa Abeli-Misili.*

¹² Bahi vana vanga Yakobo nkuntendela atatawao muchi chavalaijje.

¹³ Váninnyakula mpaka nchilambo cha ku Kanaani, nkunsika nnipanga livêle mmwelu aneko ku Makipela, pepi na ku Mamle. Lipanga anelyo na welu anewo Iblahimu ánisuma kuhaloka kwanga Efuloni, Mhiti uchinga pààve pachinu pake pakusikila.

¹⁴ Bada ya kunsika atatake, Yusufu nkuuya ku Misili chalumo na akuluvake na nnung'une na vanu vammalele vanampelekedile unansika atatake.

Yusufu àausija akuluvake lipamba

¹⁵ Bada ya kuhila atatawao, akuluvake Yusufu nkuhaulanila kuchidoni, "Mbwasa vino Yusufu àmbetuengna na kutupindikulila mabaya lammalele latuntendeledile."

¹⁶ Bahi vanang'o nkumpelekejja ujumbe uvachidoni, "Atatako kabla akànambikuhwa álaijje uvila,

¹⁷ 'Nnyaulile Yusufu kwa niaba yangu kuva, 'Chonde ngùyuwa uvasamehe akuluvako makosa lavo na mabaya lammalele lavakutendeledele.' Hambi tìyuwa utusamehe mabaya lammalele latukutendeledele hwetu tuvatumishi tìvá Nnungu wa atatako.' Yusufu papilikene ujumbe anewo, nkukuta,

¹⁸ Anepo akuluvake nkumwidilila, nkunhunamila mpaka pahi uvachidoni, "Lola, hwetu ni tuvatumwa vako."

¹⁹ Henga Yusufu nkuvahaulila kuchidoni, "Munayope! Dachi, kwani nangu Nnungu mpaka ninniyukumu mwenu?

* ^{50:11} Abeli-Misili mana lake "maomboleso la Vamisili."

²⁰ Mwenu múlembela mungutendele mabaya, henga Nnungu ángukudungidile lambone uchinga vanu vohe vinate kuva vomi malinga chimwona nelo.

²¹ Bahi munayope. Nangu nguchinimwing'ange vilyo, mwenu pamo na vana venu." Bahi Yusufu nkuvatuja mitima na kutangola navo saana.

Kuhwa kwanga Yusufu

²² Yusufu nkuhweneha kuikala nchilambo cha Misili, nang'e pamo na vanu vammalele va nng'ande mwa atatake. Yusufu nkulama kwa uhiku wa vyaka myamoja na kumi.

²³ Yusufu ánjjalawa kuvona vavana na vadukulu va mwanawewe Efulaimu. Uchocho, vana vanga Makili mwana wanga Manase, ánívapwechela kuva vana vake.

²⁴ Anepo Yusufu nkuvahaulila akuluvake kuchidoni, "Nangu vino ngùvele pepi na kuhwa. Henga muhiu Nnungu achiannyangatange na kummusanga nchilambo achino na kumpelekejanga nchilambo chanamwahidite Iblahimu na Isaka na Yakobo."

²⁵ Bahi Yusufu nkuvaapisa vana vanga Isilaeli wachidoni, "Muhiu Nnungu achi-aide unannyayangatanga mwenu kuuka nchilambo achino, na mwenu muchimunyakule mawangwa langu."

²⁶ Bahi Yusufu nkuhila aneko ku Misili akuno avèlè na vyaka myamoja na kumi. Na vanang'o nkupakala mmili wake ntela uchinga unakandike upehi, nkuvika nnisanduku aneko ku Misili.

Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Matayo Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Matayo, nni chitabu chimo mmitabu ncheche nya Lilailano lya Hambi vitângâ maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevelo ncheche chichemwa "Injili," mana lake, "Malove Lambone lamwâmba Yesu." Vitabu anevelo vîlembwîje bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevelo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Vatalamu va Bibiliya nanga pavamaite uhiku ulembwîje chitabu cha Matayo, henga inahululika kuva chîlembwîje mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 50 mpaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Valoma vândongenge imanga ya Yelusalemu na Ing'ande ya Nnungu mmwaka wa 70, na vanu vanji vâtenda kuva Matayo âlembile chitabu achino bada ya kwondongwa kwa imanga na Ing'ande ya Nnungu, na vanji vâtenda kuva âlembile kabla vîkânambikwondongwa. Na pachinu panavele Matayo walemba Malove alano Lambone pakâmaikana saana, henga vanu vohe vâtenda kuva lálembwîje nchilambo cha Isilaeli, na inahululika kuva chîlembwîje muimanga ya Yelusalemu.

Alembile chitabu achino nni Matayo. Matayo kabla akànambichemwa kuva nkuhundwa wanga Yesu, Matayo ávele nkútawala kodi na ániamaikana namene kwa lina lya Lawi. Matayo ávele yumo wa mitume kumi na mbili, na âlembile malove lake wavalonda akúsoma va Chiyyahudi. Anelyo linamaikana ing'anya âtumidile namene malemba la manabii vao, yani malemba la Nnilailano lya Kala. Matayo âtumidile malemba anelo malinga myanda 60 nchitabu achino uchinga alanguje kuva Yesu njo Masiya, yani Kilisto uvachinnolela kuva àmbekwida. Vayahudi válolela kumpewchela mpohi kuhaloka kwa Nnungu. Mpohi anevelo kwa Chieblaniya vâncema "Masiya," na kwa Chigiliki vâncema "Kilisto," mana lake "atandolwejije na Nnungu." Uchocho, Matayo âlembile vitukutuku vyoe viyâmba Ufalume wanga Kulihunde. Vayahudi vâtenda kuva anevelo Masiya àmbekuva nfalume wa utawala wa kisiasa. Bahi Matayo kwa kulyongolela namene, ánitindana na achila chivachilolela Vayahudi kwa kuelesija saana Ufalume wanga Kulihunde, yani Ufalume wa Nnungu.

Bahi kwa kuva Vayahudi válolela kumwona Masiya wa utawala wa kisiasa, Yesu nkwmula aulonjelele Ufalume wa Nnungu na makudungilo la Nnungu kwa anevelo Masiya kwa namuna ya sili. Kwa kuva, kuikave wavahaulila chihi mwandu kuva nang'e njo Masiya, yani Kilisto, Vayahudi avala vanatandilike kunkulupila na kupilikaniла mahundo lake vakanitamwa namene van'juhe kuva nfalume wavo apano pachilambo uchinga avapohe muutawala wa Valoma. Njo mana palonjeledile kwamba Kilisto au Mwana wa Munu alonjeledile muchi àmwamba chihi munu yunji, kumbe ályamba mwene. Átendile uchocho uchinga apate wasa wa kuvahunda vanu kwamba makudungilo la uhiu la Nnungu. Kwa kuva, Yesu nanga panaidile apano pachilambo uchinga ajuhwe kuva nfalume, henga ániida uchinga ahwe na kufufuka kwajili ya vanu vammalele.

Malemba Lambone lalembwîje na Matayo ni chitabu chifala kuva ntandiliko wa Lilailano lya Hambi ing'anya ya kutumila malove lake lohe kuhaloka Nnilailano lya Kala. Chitabu cha Matayo ni chilundilo chikataapele kati ya Lilailano lya Kala na lya Hambi. Vatalamu va Bibiliya vâonite kuva, panjika Matayo álíngâ kuuyeya nfumo wa vitabu nya Musa, vitabu nnyano vitandi nya Lilailano lya Kala. Hutuba yanga Yesu panavele mnichinga (Matayo 5-7) inahululika kulandanywa na chitendo cha Nnungu kumwing'a Musa Sheliya panavele kulichinga (Makumbuso 19:3-23:33).

Unjipipi wa chitabu cha Matayo

1. Sula ya 1-4, Matayo âtandilika Malemba Lambone kwa kutanga habali dyo kuvelekwa kwanga Yesu Kilisto na ntandiliko wa madengo langa Yesu.
2. Sula ya 5-25, Matayo âtana kwamba madengo langa Yesu na kwamba mahundo lake lohe.
3. Sula ya 26-28, Nnitunji alino lya ntululilo Matayo âtanga kwamba ukamilifu wa madengo langa Yesu wonekâna kukuhwa kwake na kufufuka kwake.

¹ Auno njo n'dododo wa malina la vanu va nnitawa lyavelekwejije Yesu Kilisto*, n'dukuluwe Nfalume Daudi, n'dukuluwe Iblahimu.

² Iblahimu ámmaleke Isaka,

Isaka nkummaleka Yakobo,

Yakobo nkummaleka Yuda chalumo na akuluvake na anung'unuvake.

³ Yuda nkummaleka Pelesi na Sela, na amamayavo ávele Tamali,

Pelesi nkummaleka Esiloni,

Esiloni nkummaleka Alamu.

⁴ Alamu nkummaleka Aminadabu,

Aminadabu nkummaleka Nashoni,

Nashoni nkummaleka Salumoni,

⁵ Salumoni nkummaleka Boasi, na anyokwe Boasi ávele Lahabu.

Boasi nkummaleka Obedi, na anyokwe Obedi ávele Lutu.

Obedi nkummaleka Yese.

⁶ Yese nkummaleka Nfalume Daudi.

Daudi nkummaleka Selemani, na anyokwe Selemani njo ánavele n'jawe Uliya kabla akànambimmaleka Selemani.

⁷ Selemani nkummaleka Lehoboamu,

Lehoboamu nkummaleka Abiya,

Abiya nkummaleka Asa,

⁸ Asa nkummaleka Yehoshafati,

Yehoshafati nkummaleka Yolamu,

Yolamu nkummaleka Usiya.

⁹ Usiya nkummaleka Yosamu,

Yosamu nkummaleka Ahasi,

Ahasi nkummaleka Ezekiya,

¹⁰ Ezekiya nkummaleka Manase,

Manase nkummaleka Amoni,

Amoni nkummaleka Yosiya,

¹¹ Yosiya nkummaleka Yekoniya chalumo na anung'unuvake,

mmaduva áálá lavachitwaliwa Vayahudi kupelekejwa kumidi, aneko ku Babeli.

¹² Vayahudi pavapelekejijwe kumidi, aneko ku Babeli,

Yekoniya nkummaleka Shealitieli,

Shealitieli nkummaleka Selubabeli,

¹³ Selubabeli nkummaleka Abiudi,

Abiudi nkummaleka Eliakimu,

Eliakimu nkummaleka Asoli,

¹⁴ Asoli nkummaleka Sadoki,

Sadoki nkummaleka Akimu,

Akimu nkummaleka Eliudi,

¹⁵ Eliudi nkummaleka Eleasali,

Eleasali nkummaleka Matani,

Matani nkummaleka Yakobo,

¹⁶ Yakobo nkummaleka Yusufu ntwave Maliya, na Maliya njo ammaléke Yesu, uvanchema Kilisto.

¹⁷ Bahi kutandikila Iblahimu mpaka Nfalume Daudi, pávele na vivélekwa kumi na ncheche, na vivélekwa kumi na ncheche kutandikila Nfalume Daudi mpaka pavachitwaliwa Vayahudi kupelekejwa kumidi aneko ku Babeli, na vivélekwa vinji kumi na ncheche kutandikila kutwaliwa kwa Vayahudi mpaka kuvelekwa kwanga Kilisto.

Kuvelekwa kwanga Yesu

(Luka 2:1-7)

¹⁸ Aino njo habali ya kuvelekwa kwanga Yesu Kilisto. Maliya anyokwe Yesu áposwa na munu yumo uvanchema Yusufu. Henga kabla vakànambikwikalana, na Maliya kabla akànambikummala nnume, áonekene ávele na chitumbo kwa dimongo dya Umumu Wanaswe.

¹⁹ Na Yusufu kwa kuva ávele munu wambone pameho pa Nnungu na akanatamwije untaya dihoni Maliya, bahi nkukudungila anneke kwa sili bila vanu vanji kumala.

²⁰ Bahi pachikumbukilanya anelo, malaika wa Nang'olo nkumwidila muindoto nkunyafula kuchidoni, "Wako Yusufu n'dukuluwe Nfalume Daudi, unayope kuntwala Maliya àave n'jalo, kwa kuva, chitumbo chake chihalokene na dimongo dya Umumu Wanaswe.

* ^{1:1} Kilisto mana lake, "atandolwejije na Nnungu." Na Nnungu ániyahidi myanda yohe kwa indila ya manabii vake kuva achiavapohe vanu vake kupitila aneyo Kilisto.

²¹ Nang'e àmbemmeleka mwana wa chilume, koka uncheme lina lyake Yesu,[†] kwa kuva, nang'e njo ambevapôha vanu vake n'disambi dyavo."

²² Anelo lammalele lámítendeka uchinga latimile malove lanatangwele Nang'olo Nnungu kupitila kwanga nabii wake kuva,

²³ "Nkongwe akámmaite nnume àmbekuva na chitumbo, na àmbemmaleka mwana wa chilume,

na vàmbenchema Imanueli,"[‡]

mana lake, Nnungu àvèle pamo na hwetu.

²⁴ Bahi Yusufu patakatiwike, nkuhwena unatenda muchi malaika wa Nang'olo channaijije, nang'e nkuntwala Maliya kuva n'jawé.

²⁵ Henga nanga panalele nawe mpaka pammaleke mwana wa chilume, na Yusufu nkunchema lina Yesu.

2

Vanu kuhaloka m'bali wa mashaliki

¹ Yesu ávelekwejije muimanga ya Beselehemu, nchilambo cha Yudeya, mmaduva àlalá Helode lánavele nfalume. Bahi Yesu pavelekwejije, nkuhalokanga vanu kuhaloka m'bali wa mashaliki, vanu vavèle na elimu ya kumala lambehumîla kwa kuloleha dinondwa, nkuhwika ku Yelusalemu.

² Vanu anevo nkuuja kuchidoni, "Àvele kwachi Nfalume wa Vayahudi avelekwejîje? Tùniyona inondwa yake patunavele m'bali wa mashaliki, na hwetu tûidle unamwabudu."

³ Nfalume Helode papilikene anelo, nang'e pamo na vanu vammalele va pa Yelusalemu nkuva na lipamba.

⁴ Bahi Helode nkuvachema makuhani vakulu vammalele na vakúhunda Sheliya yanga Musa, nkuvaaja kuchidoni, "Kilsto àmbevelekwa kwachi?"

⁵ Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Ambevelekwa ku Beselehemu, nchilambo cha Yudeya, kwa kuva njo chalembile nabii kuva,

⁶ "Henga wako Beselehemu, uvêle chilambo cha ku Yudeya, wako nanga puvele n'joko n'dimanga ding'ulu dya ku Yudeya, kwa kuva, kwakuwe àmbehaloka nkútawala ambevatawâla vanu vangu Vaisilaeli."*

⁷ Bahi Helode nkuvachema chitinya-tinya avala vanu vavèle na elimu ya kumala lambehumîla kwa kuloleha dinondwa, uchinga avauje aila inondwa íhumidile duvani.

⁸ Anepo Helode nkuvatuma vahwene aneko ku Beselehemu wahaula kuchidoni, "Hweneng'ana mukatumbame kuntaha aneyo mwana. Mukàmwona, uyang'ana munguhaulile, uchinga nanani nguhwene nikàmwabudu."

⁹ Pavampilikanidle nfalume, vanang'o nkuhweneng'ana. Na aila inondwa ivaiwene pavavavele m'bali wa mashaliki nkualodya, na vanang'o nkUILondola mpaka paiimidile pachinu apala pavele ayula mwana.

¹⁰ Pavaiwene aneyo inondwa nkuhangalala namene.

¹¹ Anevo vanu nkuinjila nng'ande, nkumwona mwana chalumo na Maliya anyokwe, nkutindivala malundi nkumwabudu ayula mwana. Anepo nkuhungula vihapu vyao nkumwing'a ayula mwana dinujo dya zahabu na ubani na mahuta lagalika la manemané.

¹² Anevo vanu nkuuyang'ana kukaya kwavo kwa kupitila chihî indila inji ing'anya Nnungu ánívakalipila muindoto vanauyile kavila kwanga Helode.

Kutukutila ku Misili

¹³ Avala vanu pavaukile, malaika wa Nang'olo nkunnyumila Yusufu muindoto nkunyaulila kuchidoni, "Takatuka, ntwale mwanalo pamo na anyokwe, mutukutile ku Misili. Ikalanga aneko mpaka panimbekuhaulila uuye, kwa kuva, Helode àntaha mwana uchinga ammwalale."

¹⁴ Bahi chilo anecho Yusufu nkutakatuka, nkuntwala mwana pamo na anyokwe mwana, nkuhwena ya ku Misili.

¹⁵ Nkuikala aneko mpaka Helode pahwile. Chinu anecho chínítendeka uchinga litimile lillove lyanatangwele Nang'olo Nnungu kupitila kwanga nabii wake kuva, "Nínchemile Mwanangu, auye kuhaloka ku Misili."†

Kuwalalwa kwa vavana

¹⁶ Helode pamaite kuva avala vanu vavèle na elimu ya kumala lambehumîla kwa kuloleha dinondwa vàninnambila, nkutunduwila namene. Nkulaja vavana vammalele

* 1:21 Yesu nni lina lyà Chigiliki, na kwa Chieblaniya lina anelyo nni Yoshuwa, mana lake nni "Nang'olo àpoha." † 1:23

va chilume va ku Beselehemu na vannyenje, kutandikila vakanunu mpaka vavêle na myaka mivili, vawalalwe. Helode ávatondwele vavana va changa anecho kupapatana na uhiku aula uvanaiwene inondwa avala vanu vavêle na elimu ya kumala lambehumila kwa kuloleha dinondwa.

¹⁷ Anepo njo palatimidile malove lanatangwele nabii Yelemiya kuva,

¹⁸ "Lidi línipilikanika aneko ku Lama,
kukuta na kulikutangila.

Laheli wavakutila vana vake,
wala anatamwe kutujwa ntima,
ing'anya vammalele vânihwa."[‡]

Kuuya kuhaloka ku Misili

¹⁹ Pahwile Helode, malaika wanga Nang'olo Nnungu nkunnyumila Yusufu muindoto akula ku Misili.

²⁰ Nkunnyaulila kuchidoni, "Takatuka, ntwale mwana pamo na anyokwe, uuye navo ku chilambo cha Isilaeli, kwa kuva, avala vachilambela kummwalala mwana, vânihwa."

²¹ Bahi Yusufu nkutatukata, nkuntwala mwana pamo na anyokwe mwana, nkuuya ku chilambo cha ku Isilaeli.

²² Henga Yusufu papilikene kuva Alikelao, mwanawele Helode, àjukile kuva nfalume wa chilambo cha Yudeya, pachinu pachitawala atatake, ániyopa kuhwena aneko. Henga Yusufu padumwije muindoto, nkuhwena kuchilambo cha ku Galilaya,

²³ nkunaikala kuimanga ya ku Nasaleti, uchinga latimile malove lavanatangwele manabii kumwamba Kilisto kuva,
"Vâmbenchema Nnasaleti."

3

Yohana Nkúbatisa àvahubilila vanu

(Mako 1:1-8, Luka 3:1-18, Yohana 1:19-28)

¹ Mmahiku anelo, Yohana Nkúbatisa áhumilidile kulilanga lya ku Yudeya, nkutandilika kuvalubilila vanu,

² wachidoni, "Lekanga kutenda masambi, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ùvele pepi."

³ Aneyo Yohana njo wachimwamba nabii Isaya pachihaula kuchidoni,

"Munu ànonoha lidi kulilanga, wachidoni,

'Nkatapajije Nang'olo indila yake,

nyoshanga dihengo dyambepita.'"^{*}

⁴ Yohana áwete inguwo ikatapajijwe kwa maleha la ungamilia na nchikundu mwake áhungile nkanda wa limbende. Chakulya chake chívele chihi mahiya na uchi wa munnyitu.

⁵ Vanu vohe kuhaloka imanga ya ku Yelusalemu na chilambo chammalele cha ku Yudeya na va vilambo vyammalele vivêle nnyenje muto wa Yoludani, vânimmwelenla.

⁶ Nkulitangolanga masambi lavo, na Yohana nkuvabatisa mmuto wa Yoludani.

⁷ Yohana pavawene Mafalisyao na Masadukayo vohe uvammwenela uchinga avabatise, nang'e nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu nni mmana mma nachihungo! Nnani an'dumêngé mwenu mutile gasabu ya Nnungu iîda?

⁸ Tendanga matendo lalanguja kuva munilekanga masambi lenu.

⁹ Munatende kuva mùnahulula kulisingila kuva Iblahimu nni anakulwenu! Lola, nangu nînnyaulilangà kuva, Nnungu ànahulula kulapindikulanya mayanga alano lààve udukulu wanga Iblahimu.

¹⁰ Bahi vino imbedo inivika tayali kucheketa mahina la milandi. Kila nnandi ukápa vihepo vikatapêle umbecheketwa na kuyahwa mmoto.

¹¹ Nangu nim'batisa mwenu kwa medi kulanguja kuva mùnileka masambi lenu. Henga aîda nnyuma mwangu àvele na dimongo ungupunda nangu, na nangu nikáfala kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake. Nang'e àmbem'batisa mwenu kwa Umumu Wanawse na kwa moto.

¹² Nang'e ànyakwile chihelo cha kupembulila mmakono mwake uchinga apepetele ngano yake. Àmbeilapola ngano na kuivika nnikangala, henga makadakada àmbelayocha mmoto ukâdimika."

Kubatiswa kwanga Yesu

(Mako 1:9-11, Luka 3:21-22)

¹³ Anepo Yesu nkuuka ku Galilaya, nkuhwena kumuto wa Yoludani, uchinga Yohana am'batisa.

¹⁴ Henga Yohana nkulinga unnimbija Yesu wachidoni, "Nangu ngùlembelewa ngubatiswe na wako, mwadachi wako ùida kwang'une?"

¹⁵ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Kwa vino, leka iive chihi uchocho, kwa kuva njo chilembelewa uchinga tulatimise lammalele lalalembela Nnungu." Bahi Yohana nkukubali.

¹⁶ Yesu pamalidile kubatiswa, nkuhuma mmedi, upala kulihunde nkuhunukuka, nkumwona Umumu wa Nnungu achionekâna muchi umunda, wasulupuka na kutulila muha mwake.

¹⁷ Lidi nkupilikanika kuhaloka kulihunde ulichidoni, "Ayuno njo Mwanangu ungu-tamwa, ñnikatapaliwa nawe."

4

Kulingwa kwanga Yesu

(Mako 1:12-13, Luka 4:1-13)

¹ Bahi Yesu nkulojwa na Umumu Wanaswe mpaka kulilanga uchinga akalingwe na Ibilisi.

² Yesu nkufunga maduva alubaini chilo na muhi, pamalidile maduva anelo nkwnona indala.

³ Bahi Ibilisi, ayula avalinga vanu nkumwidila Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Ikàva wako Mwana wanga Nnungu lahaulile mayanga alano lààve mikate."

⁴ Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,

'Munu akambelama, kwa kulya chihi nkate,

ila kwa kulikamula kila lilove lyatangola Nnungu.' ^{*}

⁵ Ibilisi nkuntwala Yesu mpaka ku Yelusalemu, imanga yanawse, nkunammika kuchisweswe cha muha namene cha Ing'ande ya Nnungu,

⁶ nkunnyaulila kuchidoni, "Ikàva wako Mwana wa Nnungu, liyahe pahi, kwa kuva, inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,

'Nnungu àmbevalajja malaika vake kwajili yako.

Vanang'o vàmbekunyakula mmakono lavo,

uchinga unalihumbule kananga madodo lako mmayanga.' [†]

⁷ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Inilembwa kavila Mmalemba Lanaswe kuva, 'Unanninge Nang'olo, Nnungu wako.' [‡]

⁸ Anepo Ibilisi nkuntwala kavila Yesu mpaka kudedu lichinga lilehu, nkunnanguja ufalume wa kila chilambo na ukulu wake.

⁹ Ibilisi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Ukatindivala malundi na kungwabudu, nakwing'a anevyo vyammalele."

¹⁰ Henga Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Uka, Nanchindenga! Kwa kuva, inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,

'Mwabudu Nang'olo Nnungu wako,

na kuntumikila chihi nang'e weka.' [§]

¹¹ Anepo Ibilisi nkunneka Yesu, nkuhaloka malaika nkunnyudumila.

Yesu àtandilika kuvhabilila vanu ku Galilaya

(Mako 1:14-15, Luka 4:14-15)

¹² Bahi Yesu papilikene kuva Yohana vantadile nnilungu, nkuhwena chijiji cha ku Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya.

¹³ Yesu nkuuka kuimanga ya Nasaleti, nkuhwena unaikala imanga ya ku Kapelinaumu, imanga ivéle pepi na Litanda lya ku Galilaya, vilambo vya vanu va litawa lya Sabuloni na litawa lya Nafutali.

¹⁴ Yatendike uchocho uchinga latimile malove lanatangwele nabii Isaya kuva,

¹⁵ "Vilambo vya vanu va litawa lya Sabuloni na litawa lya Nafutali,

nni vilambo vivéle nndila ilôdyá kubahali na m'bali wavili wa muto wa Yoludani. Anevyo njo vilambo vya ku Galilaya, vivaikala vanu vohe vakávele Vayahudi.

¹⁶ Vanu anevo vaikâla nnupi,

vâniwona nng'anje nkulu.

Na anevo vaikâla nchilambo chihinikwije kwa chimbwehedi cha kuhwa,

nng'anje univahimbukila!" ^{**}

¹⁷ Na kutandikila mahiku ulolo, Yesu nkutandilika kuvhabilila vanu ujumbe wake wachidoni, "Lekanga kutenda masambi, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ûvele pepi!"

* 4:4 Makumbuso 8:3   † 4:6 Sabuli 91:11, 12   ‡ 4:7 Makumbuso 6:16   § 4:10 Makumbuso 6:13   ** 4:16 Isaya

*Yesu àvachema akúupa dihomba ncheche vààve vakuhundwa vake
(Mako 1:16-20, Luka 5:1-11)*

¹⁸ Bahi Yesu pánavele nkwonga nnyenje Litanda lya ku Galilaya, nkuvona akúupa dihomba vavili uvayela dinjau dyavo nnitanda, Simoni uvanchema Petulo chalumo na nnung'ue uvanchema Anduleya.

¹⁹ Yesu nkuvalaulila kuchidoni, "Ngupapate, nangu nguchinintende mwenu kuva mmanu mma kuvapila vanu kwa Nnungu."

²⁰ Upala, nkudilekanga dinjau dyavo, nkumpapata Yesu.

²¹ Papite muyo kadiki, nkuvona vanu vanji vavili, munu na nnung'ue, Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo. Vanang'o vávelenge muingalava pamo na atatawavo Sebedayo uvakatapaja dinjau dyavo. Yesu nkuvachema,

²² upala, nkuileka ingalava pamo na atatawavo, nkumpapata Yesu.

*Makuwa lohe la vanu làmpapata Yesu
(Luka 6:17-19)*

²³ Bahi Yesu nkwonga chilambo chammalele cha ku Galilaya, wavahunda vanu n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na kuvahubilila vanu Malove Lambone layâmba Ufalume wanga Nnungu na kulamya kila namuna ya ugonjo na kila namuna ya kuhuvanga.

²⁴ Imbili yake nkupilikanika nchilambo chammalele cha ku Siliya. Bahi vanu nkumpelekejija Yesu vanu vammalele vánavele na magonjo la kila namuna na vachihu-vanga na vabaníhwa na anamindenga, na vánavele na chihundahunda, na vadidimêngé miili, nang'e nkuvalamya vammalele.

²⁵ Makuwa lohe la vanu kuhaloka kudimanga kumi dichemwa Dikapoli, na kuhaloka ku Yelusalemu na chilambo cha ku Galilaya na ku Yudeya na kung'ambo muto wa Yoludani, lammalele lánimppapata.

5

*Yesu àvahubilila vanu kwamba kuhangalala
(Luka 6:20-23)*

¹ Bahi Yesu pauwene mmuluku wa vanu, nkukwela nnichinga, nkunaikala. Vakuhundwa vake nkummwenela,

² nang'e nkutandilika kuvahunda wachidoni,

³ "Wasa vanu avala valisingila chihi Nnungu weka, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wavo.

⁴ Wasa vanu avala valikutangila, kwa kuva, Nnungu achiavatuje ntima.

⁵ Wasa vanu avala valisulupúha, kwa kuva, chilambo chimbekuva mapala lavo.

⁶ Wasa vanu avala vavéle na indala na inyota ya kutenda lalalembela Nnungu, kwa kuva, Nnungu àmbevasibáha.

⁷ Wasa vanu avala vavéle na chididi, kwa kuva, Nnungu achiavavikile chididi.

⁸ Wasa vanu avala vavéle na disungu dihahwíke, kwa kuva, vàmbemwona Nnungu.

⁹ Wasa vanu avala vavapatanísa vanu, kwa kuva, vàmbevalangiwa kuva vana va Nnungu.

¹⁰ Wasa vanu avala vabaníhwa ing'anya ya kutenda lalalembela Nnungu, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wavo.

¹¹ Wasa mwenu, vanu vakántangolela malove lahakalenge na kum'baniha na kunnabilila lahakalenge, kwajili yangu.

¹² Hangalala na kulutila, kwa kuva, inujo yenu ing'ulu ìnivikwa kulihunde. Uvila njo chivanananhijwe manabii vanapwawije, kabla mwenu mukànambipwawa."

*Munyu na nng'anje
(Mako 9:50, Luka 14:34-35)*

¹³ "Mwenu mùvele muchi munyu kwa vanu vammalele. Henga inowi ya munyu ikàhang'uka, dachi, ùmbetawaya chamani uchinga inowi yake iuyile kavila? Ukálembelewa kwa chinu chohecho, ila uuyaha chihi pawelu na kuluvatwa na vanu.

¹⁴ Mwenu mùvele muchi nng'anje kwa vanu vammalele, nng'anje ukáhululika kupihika, malinga chuukapihika nng'anje wa imanga idengwíje muha lichinga.

¹⁵ Nanga munu achâcha chibatali koka nkuchihinika lidebe, ila vàchivika muha chipanda, uchinga chivamulikile vanu vammalele vàvele nng'ande.

¹⁶ Uchocho, na mwenu nng'anje wenu ulangaje moyo mwa vanu, uchinga valone àlalá lambone lamutenda, koka vannombolele Atata wenu wa kulihunde."

Mahundo layâmba Sheliya ya Musa

¹⁷ "Munatende kuva nangu ngûidile unaipukutanga Sheliya ya Musa au mahundo la manabii. Nangu nikáidile unaipukutanga, henga ngûidile unaitimilisa.

¹⁸ Nangu nînnyaulilanga uhiu kuva, mpaka anepo chilambo na lihunde pavimbepita, wala nanga pachinu kananga pajoko pa ilove mu Sheliya yanga Musa pambeûka mpaka lammelele latimile.

¹⁹ Munu woheyò akambeiyonela mana kananga amuli inyoko mu Sheliya adino na kuvahunda vanu vanji vatende uchocho, aneyo àmbevalangiwa kuva n'joko mu Ufalume wa Nnungu. Henga ayula ambekamûla Sheliya na kuvahunda vanu vatende uchocho, aneyo àmbevalangiwa kuva nkulu mu Ufalume wa Nnungu.

²⁰ Nangu nînnyaulilanga uhiu kuva, ikâva nanga pamutenda àlalá lalalembela Nnungu kupunda chivatenda Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa, mukámbeinjila mu Ufalume wa Nnungu."

Kuwalala

(*Luka 12:57-59*)

²¹ "Mwenu mûnipilikana amuli ihaûla kuva, 'Unawalale, na munu woheyò ambewalâla àlembelewa ahukumiwe asabu.'

²² Henga nangu nînnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyò amvisîja nnyake, àlembelewa ahukumiwe asabu. Na munu antangolêla nnyake malove lahakalenge, nang'e àmbehukumiwe asabu ku Lukumbi Lukulu Iwa Vayahudi. Na munu annyaulîla nnyake kuva, 'Ukâvele na ding'ano' nang'e àlembelewa ayahwe mmoto wa Jihannamu.

²³ Ikâva ûhwena unannyumija Nnungu sadaka pachitala, upala nkukumbukila kuva nnyako àvele na lituku na wako,

²⁴ bahi ileke sadaka yako pachitala, uhwene ukapatane na nnyako hoti, koka uuye unnyumije Nnungu sadaka yako.

²⁵ Piyanyija kupatana na munu akusítêke, tenda uchocho kabla mukànambilwika kulu-kumbi. Ukanatende uchocho, munu akusítêke àmbekupelekeja kwa nkúhukumu, koka nkúhukumu akupelekeje kwa litiyalà, koka litiyalà akuchimile nnilungu.

²⁶ Nangu nîkuhaulila uhiu kuva, anemwo ukambehuma mpaka paumbemalilila ulipa senti ya ntululilo."

Kulala ugoni

²⁷ "Mwenu mûnipilikana amuli ihaûla kuva, 'Unalale ugoni.'*

²⁸ Ambi nangu nînnyaulilanga kuva, ambennôla mmahe kwa kunng'unukila, aneyo ànilala nawe ugoni mwisungu mwake.

²⁹ Ikâva liso lyako lya kunkono likutenda utende sambi, lidabole uliyahe kulehu na wako! Wasa unàâve na imbande imo, kuliko mmili wako wammalele kuyahwa mmoto wa Jihannamu.

³⁰ Na ikâva nkono wako wa kunkono ùkutenda utende sambi, uchekete uuyahe kulehu na wako! Wasa unàâve na imbande imo, kuliko mmili wako wammalele kuyahwa mmoto wa Jihannamu."

Kulekana

(*Matayo 19:9, Mako 10:11-12, Luka 16:18*)

³¹ "Vanu vanji våhala kuva Sheliya ìhala kuva, 'Munu woheyò annêka n'jawe, àlembelewa arwing'e talaka.'‡

³² Henga nangu nînnyaulilanga kuva, munu woheyò annêka n'jawe, ikànavé chihi kwa ing'anya ya kulala ugoni, àntenda mmahe aneyo kuva n'goni, na nnume ambennômba mmahe aneyo, nanang'e àlalá ugoni."

Kuapila

³³ "Uchocho, mûnipilikana chivanavahaulidile vanyakala kuva, 'Munavike nasili ya kulumilla, henga àlembelewa utimise nasili yunavikile kwanga Nang'olo Nnungu.'

³⁴ Henga nangu nînnyaulilanga kuva, wala munaapile kwa kutambulanga kulihunde, kwa kuva, aneko njo kwaikala Nnungu nchiteng'u chake cha chifalume.

³⁵ Na wala munaapile kwa kutambulanga chilambo, kwa kuva, anepo njo pachinu pakuvika madodo lake, na wala munaapile kwa kutambulanga Yelusalemu, kwa kuva, aneyo njo imanga ya Nnungu, Nfalume Nkulu.

³⁶ Na wala unaapile kwa kutambulanga muti wako, kwa kuva, nanga pauhulula kananga kuutenda ulindo wako umo ùùve wanaswe au wanapi.

³⁷ Mwenu mukàhaua, 'Elo,' muhiu ìive elo, na mukàhaua, 'Nanga,' muhiu ìive nanga, kwa kuva, malove latongolêwa kupunda anepo lâhaloka kwa Nanchindenga."

Kupindikula

(*Luka 6:29-30*)

³⁸ "Mùnipilikana kuva ìnihaulwa kuva, 'Antumbûla nnyake liso nanang'e atumbulwe liso, na an'gong'ôla nnyake lino nanang'e agong'olwe lino."⁸

³⁹ Hambi nangu ninnyafulilanga kuva, munu akutendedile lahakalenge unampindikule. Na munu akàkusala kwa kukupanya likofi nnibuda lya kunkono, nnekele akupindikulile na lya kunchinda.

⁴⁰ Na ikâva munu àlembela akusitaki kulukumbi uchinga awtale nkogo wako, bahi nnekele awtale na likoti lyako mwalehu.

⁴¹ Munu akàkunamatija unyakula chihapo chake kilometra imo, wako nnyakulile kilometra dimbili.

⁴² Munu akàkuyuwa mwing'e, na munu ambekuyadîka chinu unamwime."

Kuvatamwa amongo

(*Luka 6:27-28,32-36*)

⁴³ "Mwenu mùnipilikana chiinahaulike kuva, 'Ntamwe nnyako, na ummenge mmongo mwalo.'**

⁴⁴ Henga nangu ninnyafulilanga kuva, vatamwange amongo mwenu na kuvayuwila avala vam'baniha mwenu,

⁴⁵ kwa kutenda uchocho mùùva mmama mmahiu mma Atata wenu wa kulihunde. Kwa kuva, nang'e àavalangajja liduva vanu vaténda lahakalenge na vanu vambone, na kuvatonyela imbulu vanu vaténda lalalembela Nnungu na vanu vakâtenda lalalembela Nnungu.

⁴⁶ Ikâva mùvatamwa chihi vanu vantamwângâ mwenu, dachi, mùmbepata inujo ntiani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vakútawala kodi na vanang'o vâtendanga uchocho!

⁴⁷ Ikâva mùvasalimila chihi vakúkulupila avenu, dachi chinu ntiani chinji chimuchitenda kupunda vanu vanji? Ata vanu vakâmmaite Nnungu vâtenda uchocho.

⁴⁸ Bahi mülembewe mùùve mmanu mmakukamilika malinga Atata wenu wa kulihunde chakamilike."

6

Kuvayangata amahuvani

¹ "Lyongolelange uyopa munatenda lambone pameho pa vanu uchinga vannolange. Mukâtenda uchocho, Atata wenu wa kulihunde nanga pambemwing'a dinujo.

² Bahi paunnyangata mmahuvani, unalihaulange kwa vanu kwa kwombela lipenga muchi vakulilambilila chivatenda n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na mmadila uchinga valombolewe na vanu. Nangu ninnyafulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali vânipata inujo yavo.

³ Henga wako paunnyangata mmahuvani, ilembelewa kananga nkono wako wa kunchinda unamale chitenda nkono wako wa kunkono.

⁴ Paunnyangata mmahuvani, nnyangate kwa sili, na Atatako alôna àlalá laulatenda kwa sili achiakwing'e dinujo."

Kuyuwa

(*Luka 11:2-4*)

⁵ "Pamuuya munatende muchi vakulilambilila chivatenda. Vanang'o vananowellwa kwimila na kuyuwa n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na nnyenje dindila uchinga vanu vavone. Nangu ninnyafulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali vânipata inujo yavo.

⁶ Henga wako puyuwa, injila nchumba chako, uchime nnango, koka unnyuwe Atatako akâonekana. Na Atatako, achôna anecho chutenda kwa sili achiakwing'e inujo yako.

⁷ Pamuyuwa, munatangole malove lohe lákuila-uilda muchi vanu vakâmmaite Nnungu chivatenda. Vanang'o vâtenda kuva Nnungu achiavapilikane ing'anya ya malove lavo lohe.

⁸ Munatende muchi vanang'o, kwa kuva, Atata wenu ànilamala lamusikikidile kabla mwenu mukànambinnyuwa.

⁹ Bahi mwenu yuwanga uvila,
'Atata wetu uvêle kulihunde,

lina lyako litumbyangwe.

10 Ufalume wako uide.

Na apano pachilambo, latendeke àlalá lulalembela wako, malinga chilatendeka aneko kulihunde.

11 Utwing'e nelo chakulya chimbetutoleja kwa nelo.

12 Utusamehe makosa letu,

muchi hwetu chituvasamehe vanu vatukosêla.

13 Na patulingwa, unatuleke ututenda masambi,

henga utopohe mmakono mwanga Nanchindenga. [Kwa kuva, Ufalume na dimongo na ukulu nni vyaka, vyaka na vyaka. Amina.]*

14 Mukàvasamehe vanu vankosêla mwenu, uchocho na Atata wenu wa kulihunde achi-ansamehe mwenu makosa lenu.

15 Henga mukánavasamehe vanu vankosêla mwenu, na Atata wenu wa kulihunde akambensamehe mwenu makosa lenu."

Mahundo layâmba kufunga

16 "Pamufunga, munayundale muchi vakulilambilila chivatenda. Vanang'o vakungunyaja kumeho kwavo uchinga vapate kwonekana na vanu kuva vanafunga. Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali vâmpatipa inujo yavo.

17 Henga wako paufunga, kalawa medi kumeho na ulipakale mahuta mmuti,

18 uchinga vanu vanamale kuva wako unifunga, ila umaiokane chihi na Atatako akâoneka. Na Atatako alôna anelo laulatenda kwa sili achiakwing'e inujo yako."

Tandilika kuukambi-kambila Ufalume wanga Nnungu nahoti

(Luka 12:22-36, Luka 16:13)

19 "Munalikondeje dimali dyohe apano pachilambo. Apano pachilambo vakoko vânnaondonganga na ing'ange ìnaondonganga, na vakwiva vanatutumula nkwiwa.

20 Mwenu likondeje dimali dyenu kulihunde, aneko vakoko vâkâondonganga na ing'ange ikâondonganga, na wala vakwiva vakâhulula kututumula, nkwiwa.

21 Kwa kuva, apala padivele dimali dyako njo padimbololeha ding'ano dyako.

22 Meho njo chibatali cha mmili. Bahi meho lako lakâva lumi, mmili wako wammalele ùmbeumbala nng'anje.

23 Henga meho lako lakâondongeka, mmili wako wammalele ùmbekuva nnupi. Bahi ikâva nng'anje uvêle nkati mwako ùnipindikuka kuva lupi, bahi anelwo nni lupi lwa kuyoha!

24 Nanga munu ahulûl kuvatumikila anang'olo wavili. Kwa kuva, akâtenda uchocho àmbenchima yumo na kuntawma yunji, au àmbekamulanâ na yumo na kummenga yunji. Mwenu mukambéhulula kumtumikila Nnungu akuno umuditumikila na dimali.

25 Bahi nangu ninnyaulilanga kuva, munââve na lipamba ing'anya ya maisha lenu, kuva mùmbekulya chani au mùmbekumbila chani, au kuyamba mili yenu, kuva mùmbewala chani. Kwa kuva, maisha lenu nni la mana namene, akee chihi kwajili ya chakulya weka. Na miili yenu nni ya mana namene, akee chihi kwajili ya dinguwo weka.

26 Valolange vyuni. Vanang'o nanga pavapanda wala nanga pavafuna, na wala nanga pavakondya chinu chohecho nnichehe. Pamo na anelo, Atata wenu wa kulihunde ànávalisa. Dachi, mwenu mukee mmamana namene kupunda vyuni?

27 Alida mmwenu kwa kulikambya-kambya namene ànahulula kuyenjeja kananga lisaa limo mmaisha lake?

28 Mwadachi mùùva na lipamba ing'anya ya dinguwo? Lolanga mauwa la kunnyitu chilakulumuka. Wala nanga palakola madengo na wala nanga palalitotela lene dinguwo.

29 Henga nangu ninnyaulilanga kuva, ata Nfalume Selemani pamo na ukulu wake wanavele nawo, henga nanga panawahite kuwajwa saana muchi liuwa limo mmauwa anelo.

30 Mwenu mmanu muvêle na ing'ulupa inyoko, ikâva Nnungu àlawaja uchocho mauwa la kumawelu, lapwâwa chihi nelo, nundu nkuyahwa mmoto, dachi Nnungu akambepunda kummwajanga mwenu saana?

31 Bahi munââve na lipamba, umuchidoni, 'Tùmbekulya chani,' au 'Tùmbekumbila chani,' au 'Tùmbewala chani!'

32 Kwa kuva, anelo lammalele njo lavátâhà vanu vâkâmmaita Nnungu. Henga Atata wenu wa kulihunde ànimala kuva mùnisikikila anevyo vyammalele.

33 Henga tandilika kuukambi-kambila Ufalume wanga Nnungu na àlalá lalalembela Nnungu hoti, nanang'e achiamwing'ange anelo lammalele.

* 6:13 Mmalemba lanji matandi-matandi, malove alano lakâpali, "Kwa kuva, Ufalume na dimongo na ukulu nni wako, vyaka na vyaka. Amina."

³⁴ Bahi munààve na lipamba kwajili ya liduva lya nundu, kwa kuva, mambo la nundu nni la nundu, na la nelo nni la nelo. Kulikambya-kambya na mambo la nelo kunatosa kwa nelo.”

7

Kuvahukumu vanu vanji
(Luka 6:37-38,41-42)

¹ “Munavahukumu vanu vanji ili Nnungu anannyukumu mwenu.

² Malinga chimuvahukumu vanu vanji, nni uchocho Nnungu chambennyukumu mwenu, na chipimo chimutumila kuvahukumila vanu vanji njo uchocho chambetumila Nnungu kunnyukumu mwenu.

³ Mwadachi ûulela nswani uvêle nniso lya nnung'uno, akuno lukongolo luvêle nniso lyako ukàlwònà?

⁴ Ùmbehulula dachi kunnyaulila nnung'uno kuchi, ‘Nnung'unwangu, nahoti nikuuse chipatu chivêle nniso lyako,’ akuno umwene uvèlè na lukongolo nniso lyako?

⁵ Nkúlilambilila wako! Tandilika kuluusa lukongolo luvêle nniso lyako nahoti, na anepo njo pumbelola saana na kuchiusa chipatu chivêle nniso lya nnung'uno.

⁶ Munaveng'e vitukutuku vyanaswe vanu vakávele vanaswe, uyopa vanampindikukila na kunnunanga muchi chivaluma ang'avanga. Na wala munavayelele vitukutuku vyambone vanu vakávele vambone, uyopa vânavikadamba kwa madodo lavo muchi anguluve chivakadamba vitukutuku.”

Yuwa, taha, hodika
(Luka 11:9-13)

⁷ “Yuwanga, na Nnungu achiamwing'ange, tahanga na mwenu muchimupate, hodikanga na mwenu muchimuchimuliwe.

⁸ Kwa kuva, kila munu ayûwa ànapewa, na atâha ànapata, na ahodíka ànachimuliwa.

⁹ Alida mmwenu, mwanawé akànnuyuwa nkate, nang'e àmwing'a liyanga?

¹⁰ Au akànnuyuwa uhomba, nang'e àmwing'a nnyongo?

¹¹ Ikàva mwenu mmakutenda masambi, múnimala kuveng'a vavana venu vitukutuku vikatapele, dachi Atata wenu wa kuhundu akambepunda namene kuveng'a vitukutuku vikatapele avala vannyûwa?

¹² Chímulembela vanu vantendele mwenu, na mwenu vatendele vanang'o uchocho, kwa kuva, aino njo mana ya mahundo la Sheliya ya Musa na manabii.”

Nnango uhonene na nnango udambalwike
(Luka 13:24)

¹³ “Injilanga kwa kupitila nnango uhonene, kwa kuva, nnango na indila ilôja kukuondongwa inidalambuka na vanu vapitila indila aneyo, nni vohe.

¹⁴ Henga nnango wa kwinjilila kuumi ùníhonana na indila ilôja aneko ìníhonana, na vanu vayôna indila aneyo vâvele chihi kadiki.”

Nnandi na vihepo vyake
(Luka 6:43-44, 13:25-27)

¹⁵ “Lyongolelange na manabii va kulambila. Vamwidîla akuno uvaonekana muchi angandolo kwa pawelu, henga nkati mwavo nni mahoha lakalipa.

¹⁶ Bahi muchimuvamale kwa vihepo vyavo. Dachi, vanu vâhepa zabibu n'diheya au vâhepa tini mmbigili?

¹⁷ Bahi kila nnandi wambone ùpa vihepo vyambone, na kila nnandi ukee wambone ùpa vihepo vikee vyambone.

¹⁸ Nnandi wambone ukápa vihepo vikee vyambone, na nnandi ukee wambone nanga paupa vihepo vyambone.

¹⁹ Kila nnandi ukápa vihepo vyambone umbecheketwa na kuyahwa mmoto.

²⁰ Bahi muchimuvamale manabii va kulambila kwa àlalá lávatendângá.

²¹ Akee kila munu anguchéma nangu, ‘Nang’olo, Nang’olo,’ ambekwinjila mu Ufalume wa Nnungu, henga vambekwinjila nni avala vatênda àlalá lalalembela Atatangu avêle kulihunde bahi.

²² Nniduva anelyo lya hukumu, vanu vohe vâmbenguhaulila kuchidoni, ‘Nang’olo, Nang’olo! Kwa lina lyako twanihumya unabii, na kwa lina lyako twanivahumya vanu anamindenga na kutenda masaibu!’

²³ Anepo njo panimbevahaulila kuchidoni, ‘Mwiko nangu nikánkamekenge mwenu! Ukananga apano pang’une, mwenu mmanu mutênda lahakalenge! ’

Vakúdenga vavili
(*Luka 6:47-49*)

²⁴ “Bahi kila munu apilikanîla mahundo langu na kutenda muchi chahundwije, aneyo àlandana na munu avêle na ding'ano adengîle ing'ande yake nniyanga likulungwa.

²⁵ Imbula nkutonya, livambwe nkuida, lipungo nkupunga nkuiguma ing'ande aneyo. Henga nanga painayangwike kwa kuva nsingi wake údengwije muha liyanga likulungwa.

²⁶ Henga kila munu apilikâna mahundo langu, koka anatende muchi chahundwije, aneyo àlandana na munu walivelu, adengîle ing'ande yake panniima ulongo.

²⁷ Imbula nkutonya, livambwe nkuida, lipungo nkupunga na kuiguma aila ing'ande, nkuyanguka na kubamokwa mwalehu.”

Mamulaka langa Yesu

²⁸ Bahi Yesu pamalidile kutangola anelo lammalele, makuwa la vanu nkukangana namene namuna chachivahunda,

²⁹ kwa kuva, ávahunda muchi munu avêle na mamulaka, na akee muchi vakúhunda vao va Sheliya.

8

Yesu ànnamya munu avêle na mangundula
(*Mako 1:40-45, Luka 5:12-16*)

¹ Yesu pasulupwike nnichinga, makuwa makulungwa la vanu lánimpapata.

² Nkuida munu yumo avêle na mangundula, nkutindivala malundi myuo mwanga Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Nang'olo, ukâlembela ùnahulula chihi unguhahulanga kwa kungulamya.”

³ Yesu nkunyoloja nkono wake, nkun'gusa aneyo munu, nkuhaulua kuchidoni, “Elo naalembela, lama.” Upala ayula munu, nkulama mangundula lake.

⁴ Bahi Yesu nkunnyaaulila ayula munu kuchidoni, “Kaleha, unannyaulile munu wohey, henga wako hwena ukalilanguje kwanga kuhanu, na ukahumye sadaka muchi chalaijije Musa, uchinga vanu vamale kuva ùnihahulwa.”

Yesu ànnamya ntumishi wa nkulu wa matiyala myamoja
(*Luka 7:1-10*)

⁵ Yesu painjidile muimanga ya Kapelinaumu, nkulu wa matiyala myamoja la Valoma nkummwelenwa Yesu, nkunnuwu annyangate.

⁶ Nkunnyaaulila kuchidoni, “Nang'olo, ntumishi wangu ànilala kukaya, ànididimanga na ànauula namene.”

⁷ Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Nguchinguide nikannamye.”

⁸ Nkulu aneyo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, kwa kuva wako ni nkulu, nangu nikâfala wala kadiki kukupwechelela wako nng'ande mwangu. Henga wako tangola chihi lilove, na ntumishi wangu achialame.

⁹ Kwa kuva, ata nangu nimwene nni munu nguvêle pahi pa mamulaka la vakulu, na pâvele na matiyala vavêle pahi pangu. Nikànnyaaulila yumo kuchi, ‘Hwena!’, ànahwena, na nikânnyaaulila yunji kuchi, ‘Ida!’, ànaida, na nikânnyaaulila ntumishi wangu kuchi, ‘Tenda achinol!’, ànatenda.”

¹⁰ Yesu papilikene anelo nkukangana namene, nkuvahaulila avala vachinnondola kuchidoni, “Nangu nìnnyaaulilanga uhiu kuva, nikánambimwona munu muvanu va Isilaeli avêle na ing'ulupa ing'ulungwa malinga ayi.

¹¹ Nangu nìnnyaaulilanga kuva, vanu vohe vakee Vayahudi vâmbeida kuhaloka mashaliki na mangalibi, vambeikala na kulya paing'ole chalumo na Iblahimu na Isaka na Yakobo mu Ufalume wa Nnunu.

¹² Henga Vayahudi vohe, avala vachilembelewa vâavè mu Ufalume wa Nnunu vâmbeyahwa pawelu, nnupi, aneko vâmbekuta na kuhaya meno.”

¹³ Bahi Yesu nkunnyaaulila ayula nkulu wa matiyala kuchidoni, “Hwena kukaya, na itendeke kwakuwe muchi chukulupidile.” Upala ntumishi wake nkulama.

Yesu àvalamya vanu vohe
(*Mako 1:29-34, Luka 4:38-41*)

¹⁴ Yesu painjidile nng'ande mwa Petulo, nkumwona nkawake Petulo àlelé pachinanda, wauula chidumba.

¹⁵ Yesu nkun'gusa munkono wake na chidumba nkunneka, nanang'e nkuimila nkutandi-likia kunnyudumila Yesu.

¹⁶ Palihwikile lyulo, vanu nkumpelekejije Yesu vanu vohe vavêle na anamindenga, nang'e nkuausa anamindenga kwa kutangola chihi lilove na kuvalamya wagonjo vammalele.

¹⁷ Anelo lánitendeka uchinga latimile malove lanatangwele nabii Isaya kuva, "Mwene átwete idabangang yetu na kulitika magonjo letu lammalele."*

Galama ya kunnondola Yesu

(*Luka 9:57-62*)

¹⁸ Yesu paliwene likuwa likulungwa lya vanu lin'dingwìkè, nkuvaamulisa vakuhundwa vake ahwene navo m'bali wavili wa litanda.

¹⁹ Bahi nkúhundwa yumo wa Sheliya ya Musa, nkummmwenela Yesu, nkunnyaaulila kuchidoni, "Nkúhunda, nimbekulondola kwoheko kumbewena."

²⁰ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Macheta lâvelé na vivava na vyuni vivele na vitehi, henga Mwana wa Munu, akávele na pachinu pakuyeweleta."

²¹ Nkúhundwa wake yumo nkuchidoni, "Nang'olo, nguleke hoti nguhwene nikansike atatangu."

²² Henga Yesu nkunnyaaulila kwa nfano wachidoni, "Ngupapate, valeke vanu vavêle muchi vânihwa vavasike vahwile avao."

Yesu ànyala chimbunga

(*Mako 4:35-41, Luka 8:22-25*)

²³ Anepo Yesu nkwendwa muingalava, nkupapatana na vakuhundwa vake.

²⁴ Upala nkulindamuka chimbunga chikulungwa amula nnitanda, medi nkulindamuka kwinila muingalava, na Yesu ávele alèlè luwono.

²⁵ Vakuhundwa vake nkummmwenela, nkumwimula, uvachidoni, "Nang'olo, tupohe, tûvenkuhwa!"

²⁶ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu mmanu muvèle na ing'ulupa inyoko, mwadachi mùnayopa?" Bahi Yesu nkutakatuka, nkuliamulisa lipungo na mawimbi vitungamane, navinang'o nkutungamana na kunyalalika nduu.

²⁷ Vanu vammalele nkukangana, uvachidoni, "Dachi, ayu munu wa namuna ntwani? Ata lipungo na mawimbi lànampilikana!"

Yesu àvaua anamindenga

(*Mako 5:1-20, Luka 8:26-39*)

²⁸ Yesu pahwikile m'bali wavili wa litanda, nchilambo cha Vagadala,[†] nkukojana na vanu vavili vavêle na anamindenga, uvahaloka ya kumisati. Vanu anevo vánayopwa namene, na nanga munu analingile kupita indila aneyo.

²⁹ Upala, nkulindamuka unonoha malidi uvachidoni, "Ùndambela chani wako Mwana wa Nnungi? Dachi, wako widile unatubaniha kabla lakànambilwika maduva letu?"

³⁰ Pepi na pachinu anepo, pávele na likuwa likulungwa lya dinguluve dichilitahija vilyo.

³¹ Anevo anamindenga nkunyyuwa namene Yesu uvachidoni, "Ukàtuhumya, tuhaulile tukadyende dinguluve."

³² Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Hweneng'ana!" Bahi nkuvauka, nkunadyenda dinguluve, na dinguluve dyammalele nkuhelelekela kumakobikobi makulungwa, nkutubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.

³³ Bahi vachúngua va dinguluve nkutukuta mpaka kumanga, nkuvahaulila vanu àlalá lammalele, na kila chinu chivakojíe avala vanu vavêle na anamindenga.

³⁴ Bahi vanu vammalele nkuhwena uchinga vakakojane na Yesu. Na pavakojene nawe, nkunyyuwa namene auke nchilambo chavo.

9

Yesu ànnamyia munu adidimenge

(*Mako 2:1-12, Luka 5:17-26*)

¹ Yesu nkwendwa muingalava, nkuyomboka litanda, nkuhwika kuimanga yachiikala.

² Aneko vanu nkumpelekejija munu yumo adidimêngé, akuno alajìjwè nchinanda. Yesu paiwene ing'ulupa yavo, nkunnyaaulila ayula munu adidimêngé kuchidoni, "Likamye ntima mwanangu! Únisamehewa masambi lako."

³ Upala, vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa nkutandilika kutangola chimundamunda uvachidoni, "Ayu munu ànkufulu Nnungi!"

* ^{8:17} Isaya 53:4   † ^{8:28} Malemba lanji la kala vanji vâlemibile Vagadala na vanji vâlemibile Vagelagesi.

⁴ Yesu ánilamala lavachiliuja, nkuhaulua kuchidoni, "Mwadachi mìluija lahakalenge mmitima mwenu?

⁵ Lilida lipeyapeya namene, kuhaula kuva, 'Ùnisamehewa masambi lako,' au kuhaula kuva, 'Imila uhwene?'

⁶ Henga kwa kunnanya munu ayuno, nangu ngùlembela ngùmaihe kuva, Mwana wa Munu àvele na mamulaka la kuvasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo." Bahi nkunnyaaulila ayula munu adidimènje kuchidoni, "Imila utwale chinanda chako, uhwene kukaya kwako."

⁷ Anepo ayula munu nkuimila, nkuhwena kukaya kwake.

⁸ Likuwa lya vanu pavalawene latendeke, nkukangana na kuyopa, nkunnombolela Nnungu avapéle vanu mamulaka anelo.

Yesu ànchema Matayo

(*Mako 2:13-17, Luka 5:27-32*)

⁹ Yesu nkuuka anepo, na pánavele nkuhwena, nkumwona nkútwala kodi yumo uvanchema Matayo, aikèlè paing'ande ya kulipila kodi. Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, "Ngupapate." Matayo nkutakatuka, nkumpapata Yesu.

¹⁰ Yesu pánavele nkulya kuing'ande yanga Matayo, vakútwala kodi vohe na vanu vanji vahaulika kuva nni vanu vavéle na masambi, vâniida nkulya pamo na Yesu na vakuhundwa vake.

¹¹ Mafalisayo pavalawene anelo, nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, "Mwadachi nkúhunda wenu àlya pamo na vakútwala kodi na vanu vavéle na masambi?"

¹² Yesu papilikene uchocho, nkuvahaulila kuchidoni, "Vanu vakáuula nanga pavannembela n'ganga, ila vanu vauûla njo vannembêla r'gang'a.

¹³ Henga hweneng'ana mukalihunde mana la Malemba Lanaswe lahaûla kuva, 'Ngùlembela muvalanguje vanji chididi, akee unguhumija chihi sadaka.*' Nangu nikáidle unavachema vanu vaténda àlalá lalalembela Nnungu, ila nguidile unavachema vanu vavéle na masambi."

Kufunga

(*Mako 2:18-22, Luka 5:33-39*)

¹⁴ Anepo vakuhundwa vanga Yohana Nkúbatisa nkuhwena unamuja Yesu kuchidoni, "Mwadachi, hwetu na Mafalisayo túnafunga, henga vakuhundwa vako vakáfunga?"

¹⁵ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Vanu vakúmbulijiwe kuing'ole ya ulombi vâmbeyundala dachi, mwene nnombi avélè pamo na vanang'o? Ikáhululika! Henga uhiku uchiukamole nnombi pambetwaliwa muvanang'o, anepo njo pavambefunga.

¹⁶ Nanga munu atotêla chilaka cha inguwo yahambi nnipindi. Kwa kuva, chilaka anecho chahambi chimbekungunyalà na kuhalija kupamola anelyo lipindi, na pachinu panapomweke pambeyenjejeka.

¹⁷ Úchocho, wala nanga munu atâya divayi dyahambi mmipatila ya tangu ya limbende. Akâtenda uchocho, aila mipatila inapwapuka ing'anya ya kuhaha kwa divayi, na divayi dinamwadilika, na mipatila nkwendongeka. Henga vanu vâtaya divayi dyahambi mmipatila yahambi, na vyammalele vivili vînachunginka."

Yesu ànnanya mmahe yumo na kufufula nahaku wanga nkulu yumo

(*Mako 5:21-43, Luka 8:40-56*)

¹⁸ Yesu pachitangola malove anelo, nkuhaloka nkulu yumo wa ing'ande ya kunnuyuwila Nnungu, nkutindivala malundi muyo mwanga Yesu, nkuhaulua kuchidoni, "Nahaku wangu ànihila uvino. Vino tuhwene ukammikile nkono wako, nanang'e achifufuke."

¹⁹ Yesu pamo na vakuhundwa vake nkutakatuka, nkupapatana nave.

²⁰ Mmahe yumo ánavele na ugonjo wa kuhuma myadi kwa vyaka kumi na mbili, nkunnyaídila Yesu kwa kumongo, nkugusa lupepe lwa lijoho lyawete Yesu.

²¹ Aneyo mmahe nkilitangolela chimundamunda kuva, "Nikágusa chihi lijoho lyake nguchingulame."

²² Yesu nkupindikuka, nkummwona aneyo mmahe, nkunnyaaulila kuchidoni, "Mwanangu, likamye ntima! Ing'ulupa yako inikulamya." Upala, ayula mmahe nkulama.

²³ Yesu painjidile nng'ande mwa ayula nkulu, nkuvona vakwómba vimbeta vyà kulikutangila, pamo na likuwa lya vanu uvalikutangila.

²⁴ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Humang'ana! Mwana akáhidile, àlelé chihi luwono." Vanang'o nkunnyeka.

²⁵ Henga likuwa lya vanu palihumanenge, Yesu nkwinjila kuchumba kwavele nahaku, nkunkamula nkono, ayula nahaku nkuimila.

* **9:13** Oseyea 6:6

²⁶ Habali aneyo nkuyanjala nchilambo anecho chammalele.

Yesu àvalamya vanu vavili vaputêle meho

²⁷ Bahi Yesu nkukua anepo, na pánavele mndila, vanu vavili vaputêle meho nkumpapata uvanonoha lidi, uvachidoni, "N'dukuluwe Nfalume Daudi, tûvikile chididi!"

²⁸ Yesu painjidile nng'ande, vanu vavili vaputêle meho nkummwenela, Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, münakulupila kuva nangu nàhulula kunnamya?" Vanang'o nkunyung'ula kuchidoni, "Elo, Nang'olo."

²⁹ Anepo Yesu nkuvagusa meho lavo, nkuhaula kuchidoni, "Ítendeke muchi chimukulupila."

³⁰ Meho lavo nkukusumbuka. Yesu nkuvaduma wachidoni, "Lyongolelange munanyaule munu woheyō."

³¹ Henga vanang'o nkukananga, nkuhwena unayanaja habali dya Yesu nchilambo achila chammalele.

Yesu àmmusa nanndenga mmunu anavele bubu

³² Vanu avala vavili pavachiukananga, bahi vanu vanji nkumpelekejija Yesu munu bubu avèle na nanndenga.

³³ Bahi Yesu pammusije ayula nanndenga, ayula munu ánavele bubu nkutandilika kutangola. Makuwa la vanu nkukangana, nkuhaula kuchidoni, "Chitendo malinga achi chikáambikwoneka nchilambo achino cha Isilaeli!"

³⁴ Henga Mafalisayo nkuhaula kuchidoni, "Nanchindenga[†], nkulu wa anamindenga njo annyululíha nang'e kuvalsa anamindenga."

Vakúkola madengo vâvele kadiki

³⁵ Bahi Yesu nkudinguka n'dimanga dyammalele na mmijiji, wavahunda vanu n'ding'ande dyavo dya kunnyuwila Nnungu na kuvalubilila Malove Lambone layâmba Ufalume wanga Nnungu, na kulamya kila namuna ya ugonjo na kila namuna ya kuhuvanga.

³⁶ Yesu palawene makuwa la vanu, nkuvavikila chididi ing'anya vánibanika namene na kuyuvala muchi angandolo vakávele na nchunga.

³⁷ Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Mafuno làvele lohe, henga vakúfuna vâvele kadiki.

³⁸ Bahi nnyuwange Nang'olo wa mafuno avatume vakúkola madengo vanji, mmwelu wake."

10

Miture kumi na mbili

(Mako 3:13-19, Luka 6:12-16)

¹ Bahi Yesu nkuvachema vakuhundwa vake kumi na mbili, nkuveng'a mamulaka la kuvalsa anamindenga na kulamya magonjo la kila namuna na ihuvangi ya kila namuna.

² Alano nni malina la vakuhundwa kumi na mbili vanga Yesu, vanavachemile Yesu kuva mitume, ntandi Simoni uvanchema Petulo, na nnung'ue uvanchema Anduleya, na Yakobo mwana wanga Sebedayo pamo na nnung'ue uvanchema Yohana,

³ na Filipo, na Batolomayo, na Tomaso, na Matayo ánavele nkútawala kodi, na Yakobo mwana wanga Alufayo, na Sadayo,

⁴ na Simoni ánavele nnnikuwa lya Vaselote,^{*} pamo na Yuda Isikaliote ánantengeleke Yesu.

Yesu àvatuma mitume kumi na mbili

(Mako 6:7-13, Luka 9:1-6)

⁵ Yesu nkuvatuma anevo mitume kumi na mbili wavahaulila kuchidoni, "Munahwene kwa vanu vakávele Vayahudi, na wala munainjile n'dimanga dya chilambo cha Samaliya.

⁶ Henga mwenu hweneng'aná kwa vanu va Isilaeli, anevo vavéle muchi angandolo vayahike.

⁷ Pamuhwena vahubilile uvila, 'Ufalume wa Nnungu ùvele pepi.'

⁸ Valamyange wagonja na kuvalufufula vanu vahwîle na valamyange vâvele na mangundula na kuvalsa anamindenga. Mupewije bule, bahi humyanga bule.

⁹ Munanyakule hela yoheyo mmitondo mwenu.

¹⁰ Munanyakule mpatila wa mwanda, wala nkogo wa akiba, wala vilatu wala isimbo. Kwa kuva, akôla madengo álembelewa apate áálá lalasikikidile.

[†] **9:34** Matayo àlembile Belisabuli, lina litumíke kumwamba Nanchindenga. * **10:4** Vaselote lívele likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma.

¹¹ Imanga yoheyo na chijiji chohecho chimumbeinjila, ntahange munu avêle tayali kumpwechelanga, muikale kwanga nang'e mpaka pamumbeukananga.

¹² Pamumbeinjila muing'ande aneyo, vayuwile vanu va kaya aneyo Nnungu avabaliki.

¹³ Na vanu va kaya aneyo vakâmpwechelela saana, bahi vapwechelele balaka dya amani dimuvayuwidile, hengaakanampwechelela saana, balaka anedyo dya amani dimmuile mwenu mmene.

¹⁴ Na munu akâhita umpwechelela wala upilikanila malove lenu, pamumbeuka pakaya anepo au paimanga aneyo, vakanange vanu anevo kwa kulipumunanga litutunga lya mmadodo lenu ilangule kuva, vene vânitandola kulahita malove la Nnungu.[†]

¹⁵ Nangu nînnyaulilanga uhiu kuva, liduva lya hukumu, vanu va imanga aneyo vâmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu va ku Sodoma na ku Gomola.

Kubanika kwa Mitume

(Mako 13:9-13, Luka 21:12-17)

¹⁶ Lola, nangu nîntumanga mwenu muchi angandolo ching'ati vanu vayôha muchi maha. Bahi mülembelewa mukalamuke muchi mihongo, na munaambike ching'ati vanu anevo.

¹⁷ Lyongolelange na vanu. Kwa kuva, vanang'o vâmbenkamulanga mwenu na kumpeleke-janga kulukumbi na kunsulubulanga n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu.

¹⁸ Mûmbepelekejwa kwa vatawâla na kwa vafalume ing'anya yang'une, uchinga mupate kuva mmashahidi vangu kwa vanang'o na kwa vanu vakâvele Vayahudi.

¹⁹ Henga pavambempelekeja kulukumbi, munââve na lipamba namuna chimumbenatangola au chinu chimumbenatangola, kwa kuva, upala, muchimupewe chinu chakutangola.

²⁰ Kwa kuva, mukambetangola mwenu, ila Umumu wa Atata wenu Nnungu njo ambe-tangôla kupitila mwenu.

²¹ Munu àmbentengeleka nnung'une awalalwe, na atata àmbentengeleka mwanawé awalalwe, na wavava navanang'o vâmbevapindikuka vavalâke na kuvatenda vavalalwe.

²² Na vanu vammalele vâmbemmenganga mwenu ing'anya yang'une. Henga ambepililila mpaka kuntululilo, aneyo njo ambe-pôhwa.

²³ Pamumbebanihwa muimanga imo, tukutila imanga inji. Nangu nînnyaulilanga uhiu kuva, mukambemalila kupita n'dimanga dyammalele dya Isilaeli, kabla Mwana wa Munu akânambikwida.

²⁴ Nkúhundwa akâva nkulu kumpunda nkúhunda wake, wala ntumishi akâva nkulu kumpunda nang'olo wake.

²⁵ Henga ìnatoswa nkúhundwa kuva muchi nkúhunda wake, na ntumishi kuva muchi nang'olo wake. Ikâva vanu vanji vânguchemile nangu nkulu wa ing'ande kuva Nanchindenga,[‡] dachi vanu va nng'ande mwangu vakambehaliya kuchemwa malina lahakalenge namene?"

Alembelêwa kuyopwa

(Luka 12:2-9)

²⁶ "Bahi munavayope vanu anevo, kwa kuva, kila chinu chihinikwîje chimbehunukulîwa na kila chinu chipihîjwe chimbepisulîwa.

²⁷ Chininnyaulila mwenu nnupi, mwenu chihaulange panng'anje, na achila chimupilikana kwa manyinyi, chiyanjajange kwa vanu vammalele.

²⁸ Munavayope avala vahulûla chihi kuuwalala mmili, henga vakâhulula uiwalala isungu. Henga nnyopange ayula aondongângâ mmili pamo na isungu, mmoto wa Jihan-namu.

²⁹ Dachi, vyuni vivili vijoko vikásumiswa chihi kwa dihela kadiki? Henga wala nanga chuni chimo chîhwa bila Atata wenu Nnungu kutamwa.

³⁰ Henga mwenu ata isabu ya ulindo wa myuti yenu Nnungu àniimala.

³¹ Bahi munayope, kwa kuva, mwenu nni mma maana namene kupunda vyuni vyohe.

³² Munu woheyo anguyambukila nangu muyo mwa vanu kuva, nang'e nni wang'une, na nangu nguchiniinnyambukile muyo mwa Atatangu avêle kulihunde.

³³ Henga munu woheyo ambengukâna nangu muyo mwa vanu, na nangu nguchininkane muyo mwa Atatangu avêle kulihunde."

[†] **10:14** Chitendo achino cha Vayahudi kulipumunanga litutunga mmadodo, chilandana na nnyambo wa Vamakonde pavahaula kuva, nangu ñnikalava mwalehu. [‡] **10:25** Matayo àlembile Belisebuli, lina litumike kumwamba Nanchindenga. Nchitabu cha Matayo 12:24 na Mako 3:22 na Luka 11:15, yònèkana kuva vanu vanji vâhawile kuva Yesu àtumila dimongo dyanga Belisebuli.

*Yesu àida na kuhapukana
(Luka 12:51-53, 14:26-27)*

³⁴ “Munatende kuva nangu ngùidile unapelekeja amani pachilambo. Nanga, nangu nikáidile unapelekeja amani ila ihapukani.

³⁵ Kwa kuva, nangu ngùidile unavatenda vanu vahapukane.

‘Mwana wa chilume àmbehapukana na atatake,
mwana wa chimahe àmbehapukana na anyokwe,
na nkangalombwa àmbehapukana na nkawake.

³⁶ Na amongo va munu vámbekevu avala va nng'ande mwake.[§]

³⁷ Munu woheyo antâmwa atatake au anyokwe kupunda changutamwa nangu, aneyo akálemelewa kuva nkúhundwa wangu. Na munu woheyo antâmwa mwanawé kupunda changutamwa nangu, aneyo akálemelewa kuva nkúhundwa wangu.

³⁸ Na munu woheyo akátamwa kuunyakula nsalaba wake na kuva tayali kuhwa ing'anya yang'une, aneyo akáfala kuva munu wangu.

³⁹ Na munu woheyo autâmwa namene umi wake kupunda changutamwa nangu, akam-bekuva na umi ukee na ntululilo, henga munu akubálí kuhwa ing'anya yang'une, achiave na umi ukee na ntululilo.”

Dinujo

(Mako 9:41)

⁴⁰ “Ampwechelânga mwenu, àngupwechelela nangu, na ayula angupwechelêla nangu, àmpwechelâya ayula ángutumîle.

⁴¹ Munu ampwechelâla nabii, ing'anya ya kuva nang'e nni nabii, àmbepata dinujo dilandâna na dya nabii ayula, na munu ampwechêla munu atênda lalalembela Nnungu, ing'anya ya kuva nang'e nni munu atênda lalalembela Nnungu, àmbepata dinujo dilandâna na dya munu atênda lalalembela Nnungu.

⁴² Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo ambemwîng'a yumo wa ava vajoko, chikombe cha medi ladidimîla, ing'anya ya kuva nang'e nni nkúhundwa wangu, munu aneyo àmbepata dinujo dyake.”

11

Yesu na Yohana Nkúbatisa

(Luka 7:18-35)

¹ Yesu pamalidile uvalaija vakuhundwa vake kumi na mbili, nkuuka anepo nkuhwena unahunda na kuvahubilila vanu kudimanga dya chilambo cha ku Galilaya.

² Yohana Nkúbatisa pánavele nnilungu, nkupilikana lachitendanga Yesu Kilisto, bahi Yohana nkuvatuma vakuhundwa vake kwanga Yesu,

³ vakammuje kuchidoni, “Dachi, wako njo ayula Mpohi ahaulíka kuva àvenkwida au tunnolele yunji?”

⁴ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Uyang'ana, hwena mukannyaulile Yohana àlalá lamupilikene na kulona,

⁵ vanu vapusété meho vàvenkulola na vikwavi vivenkuhwena na vavêle na mangundula vànalama na mimwidî vàvenkupilikana na vanu vahwîle vànafufuka na amahuvani vànahubiliwa Malove Lambone.

⁶ Wasa munu ayula akáleka kungukulupila nangu ing'anya ya àlalá langulatenda.”

⁷ Vakuhundwa vanga Yohana pavachiuka, Yesu nkutandili ka kulahaulila makuwa la vanu habali dyanga Yohana wachidoni, “Dachi, pamupite kulilanga unannola Yohana, múlolela muchone chani? Dachi, mûtenda àmbekuva muchi imbalu itikínywa na mpapa? Nanga!

⁸ Bahi ikànavé uchocho, vino mwapite unalola chani? Munu awête dinguwó dikat-apele? Nanga, akee uchocho! Vanu vawâla dinguwó dikatapele vaikâla n'ding'ande dya chifalume.

⁹ Bahi nguhaulile, mwapite unalola chani? Dachi, mwapite unannola nabii? Elo! Henga nangu ninnyaulilanga kuva, umummwene ni nkulu kumpunda nabii.

¹⁰ Yohana njo n'jumbe achiyambwa Mmalemba Lanaswe, Nnungu pachihaula kuchi-doni,

‘Nangu nimbentuma n'jumbe wangu akulongolelee,
aneyo njo ambekukatapajíja indila yako.’*

11 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, muvanu vavelekwejíje na mmahe, nanga munu nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa. Henga ayula avalangíwa kuva n'joko kupunda vammalele mu Úfalume wa Nnungu, aneyo njo nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa.

12 Kutandikila maduva lachihibili Yohana Nkúbatisa mpaka hambi, vanu vánautahuka namene Ufalume wa Nnungu, na vanu vakálee isungu vánalinga kuuahavila kwa dimongo.

13 Kwa kuva, kabla Yohana Nkúbatisa akànambikamola, Sheliya ya Musa na manabii vánilauja kuyamba mahiku alano.

14 Na ikáva múnahulula kukulupila, bahi Yohana njo Eliya uvachinnyaula manabii kuva àmbeida.

15 Avéle na makutu la kupilikana, apilikane!

16 Dachi, nivalandanye na chani vanu va chívelèkwà achino? Vàlandene na vavana vaikaléngé kusakoni uvavahaulila vavana avao kuva,

17 'Twanimwombelanga vimbeta, henga nanga pamunavinité!

Twaniimba dihimu dya kulikutangila, henga nanga pamunakutile!

18 Kwa kuva, Yohana Nkúbatisa àniida, nang'e àjukile chihi munu wa kufunga-funga na wala akákumbila divayi, henga vanu vähaura kuva, 'Yohana àvele na nanndenga.'

19 Henga Mwana wa Munu àniida, walya na kukumbila, henga vanu vähaura kuva, 'Ayu munu nni nkúlya uwamba na nkúkalewa, nnyanjawavo vakútwala kodi na vanu vavéle na masambi!' Henga lúnda Iwa Nnungu lúmaiwa kuva Iwambone kupitila vitendo vyá vanu vavéle na lúnda anelwo."

Dimanga dya vanu vakákulupila

(Luka 10:13-15)

20 Anepo Yesu nkutandilika kuvaduma vanu va dimanga dyanatendile masaibu lohe, ing'anya nanga pavanalekile kutenda masambi wachidoni,

21 "Ole wenu mwenu mmanu mma kuimanga ya Kolasini! Ole wenu mwenu mmanu mma imanga ya Betisaida! Kwa kuva, ikàchiva masaibu latendéke kwenu mwenu, ulaten-deka kuimanga ya Tilo na ku Sidoni, vanu vake vakaniwala magunila na kulipakalanga liu, kulanguja kuva vánileka kutenda masambi.

22 Henga nangu nìnnyaulila kuva, liduva lya hukumu, mwenu mùmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu va ku Tilo na ku Sidoni.

23 Na mwenu mmanu mma imanga ya Kapelinnaumu, dachi mütenda kuva mùmbekwejwa mpaka muha kulihunde? Nanga, mùmbesulupuhwa mpaka pachinu pavanu vahwíle! Kwa kuva, kuikave masaibu latendéke kwenu mwenu, lakàchitendeka ku Sodoma, vanu va imanga aneyo vakàvechinkupwawa mpaka nelo.

24 Henga ninnyaulila kuva, liduva lya hukumu, mwenu mùmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu va imanga ya ku Sodoma."

Idang'ana kwang'ue nguchininnyyeweje

(Luka 10:21-22)

25 Upala Yesu nkutangola kuchidoni, "Atata, Nang'olo wa kulihunde na pachilambo, nakulombolela kwa kuva, vitukutuku aneyo ùvapilite vanu vavéle na lúnda na vavéle na elimu, nkuvahunukulila vanu vavéle na mitima ivéle muchi vana vajoko.

26 Elo Atata, kwa kuva njo chukatapaliwije wako."

27 Yesu nkuvahaulila vanu kuchidoni, "Atatangu àngupele vitukutuku vyammalele. Nanga munu ammaíte Mwana ikànave chihi Atata, na wala nanga munu ammaíte Atata ikànave chihi Mwana chalumo na munu woheyo wantandwele Mwana kunnyunkulila.

28 Idang'ana kwang'ue mmanu mmammalele muhopedile namene na kutemwa na misigo iidopa, nangu nguchininnyyeweje.

29 Mukubali kulojwa na nangu malinga chalojwa ung'ombe akàhungwa likongwa, na mulapapate mahundo langu kwa kuva nangu nni mpole na ngùvele na ntíma wa kulisulupuha, na mwenu muchimuyewejele mmítima yenu.

30 Kwa kuva, likongwa lyangu likápwateka, na nsigo wangu unapeyapeya."

12

Yesu njo Nang'olo avéle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyeweleta

(Mako 2:23-3:6, Luka 6:1-11)

1 Liduva limo lya Kuyeweleta, Yesu ápita n'dindila dya mmawelu la ngano. Na vakuahundwa vake vavéle na indala, nkutandilika kupulula ngano na kutang'una.

2 Mafalisyayo pavalaawene anelo, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Lola, vakuahundwa vako vátenda àlalá lakáluhusiwiye na Sheliya ya Musa kutendwa Nniduva lya Kuyeweleta."

3 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Dachi, mwenu nanga pamusomile chanatendile Nfalume Daudi, nang'e pamó na vavake pavanavele na indala?"

⁴ Nang'e áingidile pa Ing'ande yanga Nnungu. Nang'e na vavake nkulya mikate ihumíjwe kwanga Nnungu, ikanava nanga painaluhusiwije na Sheliya ya Musa kuliwa na munu yunji ila makuhani weka.

⁵ Dachi, mukánambisoma mu Sheliya yanga Musa kuva Liduva lya Kuyeweleta makuhani vánailumula Sheliya kwa kukola madengo mu Ing'ande yanga Nnungu? Henga nanga munu avasitáki kuva válumwile sheliya ya Liduva lya Kuyeweleta.

⁶ Hambi ninnnyala kuva, apano pàvele munu nkulu kupunda Ing'ande yanga Nnungu.

⁷ Malemba Lanaswe lähauila kuva, 'Ngüembela muvalanguje vanji chididi, akee unguhumiija chihi sadaka.* Mukàchimala mana la malove anelo, mukánavahukumu vanu vakávele na makosa.

⁸ Kwa kuva, Mwana wa Munu njo Nang'olo avéle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyeweleta."

⁹ Yesu nkuuka anepo, nkuinjila muing'ande yavo ya kunnyuwila Nnungu,

¹⁰ anemwo müvele na munu yumo ánavale na nkono udidimenge. Vanu nkummuja Yesu kuchidoni, "Dachi, Sheliya ya Musa ínaluhusu unnamya munu Liduva lya Kuyeweleta?" Vanu vámmyijije uchocho uchinga vapate ing'anya ya kunsitaki.

¹¹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Munu ntwani mmwenu akábenkamula na kunnyumya ungandolo wake, akàinjila nnipondo, Nniduva lya Kuyeweleta?"

¹² Bahi munu njo wa mana namene kupunda ungandolo! Na Sheliya yetu ìnatuluhusu tutende lambone Nniduva lya Kuyeweleta.

¹³ Anepo nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, "Nyoloja nkono wako." Nang'e nkuunyoloja, naunang'o nkulama, nkuva umi muchi unji.

¹⁴ Henga avala Mafalisayo nkuhuma pawelu, nkuva uvaujana namuna chivambe-mmwalala Yesu.

Ntumishi atandolwejíje na Nnungu

¹⁵ Akuno Yesu amaite anelyo livakudungidile, nkuuka anepo pachinu, na vanu vohe nkumpapata. Na nang'e nkuvalamya vagonjo vammalele.

¹⁶ Nkuvalimbija vanannyaaulile munu woheyò habali dyake.

¹⁷ Átendile uchocho uchinga latimile malove lanatangwele Nnungu kúpitila kwanga nabii Isaya kuva,

¹⁸ "Ayuno njo ntumishi wangu unintondwele, unguantamwa, na ntima wangu unikatapaliwa nawe.

Nimbemika Umumu wangu nkati mwake, nanang'e àmbevayanjajja hukumu yangu vanu va vilambo vyammalele.

¹⁹ Akámbepwatana na munu, na wala akábenyokonya, na nanga munu ambepilikána lidi lyake mmadila.

²⁰ Akámbevabaniha avala vadabadângá, na wala kuwapweteha avala vakávele na dimongo, àmbetenda uchocho mpaka pámbetenda haki itawale.

²¹ Na vanu va vilambo vyammalele vámbelisingila nang'e."†

Yesu na Nanchindenga

(Mako 3:20-30, Luka 11:14-23)

²² Anepo vanu nkumpelekejija Yesu munu anavele na nanndenga anantendile aputale meho na kuva bubu. Yesu nkummusa nanndenga kwanga ayula munu, nkuhulula kutangola na kulola.

²³ Makuwa lammalele la vanu nkukangana uvachidoni, "Dachi, ìnahululika kuva ayu nni N'dukuluwe Nfalume Daudi, utuchinnolela?"

²⁴ Henga Mafalisayo pavapilikene anelo, nkuhaula kuchidoni, "Munu ayu àavausa ana-mindenga kwa kuhululihwa na Nanchindenga,‡ nkulu wa anamindenga."

²⁵ Akuno Yesu alamaite lavachiliua mmitima yavo, nkuvahaulila kuchidoni, "Ufalume wohewo ulumbâna wene kwa wene, ümbematoka, na imanga yoheyo au kaya yoheyo ililumbânya yene ikambekwimila.

²⁶ Ikáva Nanchindenga àmmusa nanndenga, bahi nang'e àlilumbanya mwene. Dachi, ufalume wake ümbekwimila dachi?

* **12:7** Oseyá 6:6   † **12:21** Apano Matayo àlemble "vámbelisingila mulina lyake." Kwa vanu va mahiku anelo aneyo yavele itangodi ya kawaida kuhaulila kuva, munu àtenda chinu mulina lya nkulu fulani. Na ivéle na mana kuva ànilundana na aneyo nkulu na àtenda mambo kwa niaba yake na kwa mamulaka lake. Bahi kulisingila mulina lyake ivéle na mana ya kulisingila mwene, na akee chihi kulisingila lina.   ‡ **12:24** Mana la Belisabuli, lola Matayo 10:25.

²⁷ Mwenu mùhala kuva nangu ngùvauisa anamindenga kwa kuhululihwa na Nanchindenga[§], dachi, nnani avêng'a vanu venu dimongo dya kuvausa anamindenga? Bahi vanu venu mmene njo vambennyukumu mwenu ing'anya ya malove lamutangwele.

²⁸ Henga ikâva nangu nîvauisa anamindenga kwa dimongo dya Umumu wa Nnungu, bahi mumale kuva Ufalume wa Nnungu ùnimwidilanga.

²⁹ Nanga munu ahulula kuinjila muing'ande ya munu avêle na dimongo nkumpakanyola vitukutuku vyake, mpaka àtandilike kunnyunga mididi hoti. Anepo njo pambehulula kumpakanyola vitukutuku vyake.

³⁰ Munu woheyò akâvele pamo na nangu, aneyo ànangutahuka, na munu woheyò akâkunganya pamo na nangu, aneyo ànamwadilihanya.

³¹ Bahi nangu nînnyaulilanga kuva, vanu vachivasamehewe masambi lavo na kufulu dyavo dinji, henga munu ambenkufûlum Umumu Wanaswe, akambesamehewe.

³² Munu woheyò ambientangolêla malove lahakalenge Mwana wa Munu achiasamehewe, henga ambenkufûlum Umumu Wanaswe akambesamehewe, mmaduva alano na laida."

Nnandi na vihepo vyake

(Luka 6:43-45)

³³ "Nnandi ùmaikana kwa vihepo vyake. Kwa kuva, nnandi wambone ùpa vihepo vyambone, na nnandi ukee wambone ùpa vihepo vikee vyambone.

³⁴ Mwenu nni mmana mma nachihungo! Mùhulula dachi kutangola malove lambone akuno mitima yenu ikâvele yambone? Kwa kuva, munu àtongola àlalà laumbêle muntima mwake.

³⁵ Munu avêle na ntima wambone àhumya vitukutuku vyambone kuhaloka muvyambone vyakondije muntima wake wambone, na munu akâvele wambone àhumya vitukutuku vikee vyambone kuhaloka muvitukutuku vikee vyambone vyakondije muntima wake ukee wambone.

³⁶ Henga nangu nînnyaulila kuva, liduva lya hukumu, vanu vâmbeyang'ula ing'anya ya kila llilove likâvele lyambone livatangwele.

³⁷ Kwa kuva, kila munu àmbevalangiwa kuva wambone au kuhukumiwa asabu kupapatanà na malove lake."

Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa vâlembela valangujwe chimaiho

(Mako 8:11-12, Luka 11:29-32)

³⁸ Anepo Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, Nkúhunda, hwetu tûlembela utulanguje chimaiho cha lisai'bû."

³⁹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu nni mmanu mma chivelèkwà cha vanu vakâkulupika kwa Nnungu na cha vanu vakútenda masambi, njo mana mùlembela nin-nangujange chimaiho, henga nanga pamumbelangujwa chimaiho chohecho ikànave chihi achila cha nabii Yona.

⁴⁰ Malinga nabii Yona chanaikele maduva matatu chilo na muhi nnitumbo lya uhomba nkulungwa, nni chiilembekuva kwanga Mwana wa Munu, àmbeikalà maduva matatu chilo na muhi, pahi chilambo.

⁴¹ Nniduva anelyo lya hukumu, vanu va ku Ninawi vâmbemila na kuvasitaki vanu va chivelèkwà achino kuva vânikosela. Kwa kuva, vanu va ku Ninawi vânglekanga kutenda masambi ing'anya ya mahubili la nabii Yona, na apano pâvele munu yumo nkulungwa kumpunda nabii Yona!

⁴² Na liduva lya hukumu, malukiya wa kusini, wa chilambo cha Sheba àmbeimila na kuvasitaki vanu va chivelèkwà achino kuva vânikosela. Kwa kuva, nang'e ániida kuhaloka chilambo cha kulehu kwida unapilikana malove la lûnda la Nfalume Selemani, na apano pâvele munu yumo nkulungwa kumpunda Nfalume Selemani."

Kuuya kwa nanndenga

(Luka 11:24-26)

⁴³ "Nanndenga pammuka munu, àpita wadinguka-dinguka pachinu pakâvele medi wataha pachinu pakuyeweleta, henga nanga papata.

⁴⁴ Anepo àlihailila mwene muntima kuva, 'Nimbeuya kuing'ande yangu inguilekile.' Na páuyà, àikoja ikaikaliwà, ipyailiwijè na kila chinu chivikwijè saana.

⁴⁵ Anepo ànauka nkunavatwala anamindenga avake saba vabaya kumpunda nang'e, na vammalee vânahwena nkumwenda aneyo munu. Na hali ya kuntululilo ya munu aneyo lii'ibaya kumpunda hali yake inandi. Uvila njo chiimbekuva kwa vanu vachivelèkwà achino chihakalenge."

*Ayuvake na vanung'unuvake Yesu
(Mako 3:31-35, Luka 8:19-21)*

⁴⁶ Yesu pachitangola na likuwa lya vanu, anyokwe pamo na vanung'unuvake vaimidile pawelu uvanninda valonjele nawe.

⁴⁷ Munu yumo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Anyoko pamo na vanung'unuvako vaimidile pawelu, valembele valonjele na wako."

⁴⁸ Yesu nkunnyaang'ula kuchidoni, "Kwani mama nangu ni nnani na anung'unuvangu ni vanani?"

⁴⁹ Anepo Yesu nkuvaolotela nkono vakuhundwa vake, nkuhaulia kuchidoni, "Avano apano njo ayuvangu na vanung'unuvangu!"

⁵⁰ Kwa kuva, munu atênda lalalembela Atatangu avêle kulihunde, aneyo njo nnung'unwangu na nnumbwangu na nnyuwangu."

13

*Nfano wa nküpanda
(Mako 4:1-9, Luka 8:4-8)*

¹ Liduva ulyolyo Yesu pahumidile pawelu, nkuuka nkuhwena unaikala kunyenje litanda.

² Makuwa makulu la vanu nkumwombalanila, bahi Yesu nkubidi akwele muingalava ínavele nnitanda, nkuikala. Na vanu nkuva vaimidilè kunnyangi.

³ Anepo Yesu nkuvahaulila vitukutuku vyohe kwa mifano wachidoni,

"Pílikanila! Nküpanda ápite unapanda dimbeyu."

⁴ Pánavele nkumyaya dimbeyu, dinji nkumatokela nndila, vyuni nkuhaloka nkudidadola.

⁵ Na dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle na mayanga-mayanga, pakávele na ulongo wohe. Anedyo dimbeyu nkupiyanya kumela kwa kuva ulongo úvele kadiki.

⁶ Liduva palivadile, aneyo mitipu nkunyala, na kwa kuva dinyiya dikanatadile pahi namene, bahi nkuyumanga.

⁷ Dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle miva, nkumela, miva nkukulumuka na kuidingila aila mitipu.

⁸ Na dimbeyu dinji nkumatokela paulongo wa matapata, na ulongo anewo nkupundaya kuhumya mafuno myanda myamoja au sitini au salasini, kupunda dimbeyu adila dipandwié.

⁹ Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!"

*Ing'anyaya kutumila mifano
(Mako 4:10-12, Luka 8:9-10)*

¹⁰ Vakuhundwa vake nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, "Mwadachi ûlonjela na vanu kwa kutumila mifano?"

¹¹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu mënijaliwa kudimala disili dya Ufalume wa Nnunu, henga vanang'o nanga pavanajaliwijie."

¹² Kwa kuva, munu avêle na chinu àmbeyenjeja àâve na vyohe, henga ayula akávele na chinu, ata achila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa.

¹³ Njo mana ngútangola navo kwa mifano, kwa kuva kulola vânolola, henga nanga chivachona, na kupilikana vanapilikana, henga nanga pavapilikana na wala kwelewa.

¹⁴ Kwa vanang'o, kuva uchocho nni kutimisa malove lanatangwele nabii Isaya kuva, 'Kupilikana mùmbepilikana, henga mukambekwelewa.

Na kulola mùmbelola, henga mukambekameka.

¹⁵ Kwa kuva, mitima ya ava vanu ìninonopa,

na makutu lavo lânaidopa kupilikana,

na meho lavo vânónija.

Kuikavele ikâva uchocho, vakanilola kwa meho lavo,

na vakanipilikana kwa makutu lavo,

na vakanikameka kwa mitima yavo,

na vakaningulaukila,

nanani nikanivalamya.'

¹⁶ Henga wasa mwenu, kwa kuva meho lenu lanaloleha saana, na makutu lenu lanapilikaniha saana.

¹⁷ Nangu ninnyaaulanga uhiu kuva, manabii vohe na vanu vâchitèndà lalalembela Nnunu, vânílembela kulona lamulona mwenu, henga nanga pavanalawene, na vânílembela kulapilikana alano lamupilikana mwenu, henga nanga pavanalapilikene."

*Yesu àtana chiulanda nfano wa nkúpanda
(Mako 4:13-20, Luka 8:11-15)*

¹⁸ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu pilikanila chiulanda nfano wa nkúpanda.

¹⁹ Vanu vapilikâna lilove liyâmba Ufalume wa Nnungu bila kwelewa, avano vâlandanywa na amula nnidila mudimatokedile adila dimbeyu. Nanchindenga ànaida na kuchiisa achila chipandwîje mmitima yavo.

²⁰ Na pachinu pavêle mayanga-mayanga padimatokedile adila dimbeyu, anepo pâlandanywa na vanu valipwecheléla lilove kwa kulihangalalila,

²¹ henga kwa kuva anelyo lilove nanga palyenda mmitima yavo muchi chidikatita dinyiya pachinu pavêle mayanga, vanu anevo vâlikamulila chihi kwa uhiku kadiki alila lilove liyâmba Ufalume wa Nnungu, na kukàida kulaga au kubanika ing'anya ya alila lilove, upala vânahochejwa.

²² Na pachinu pavêle miva, apala padimatokedile adila dimbeyu, anepo pâlandanywa na vanu valipilikâna anelyo lilove, henga lipamba lyâmba na kukumbika na dimali, anevo vinalidingila anelyo lilove lipandwîje mmitima yavo, nkova chihi nanga kuhumya mafuno.

²³ Na pachinu pavêle ulongo wa matapata, apala padimatokedile adila dimbeyu, anepo pâlandanywa na vanu valipilikâna lilove anelyo na kulyelewa, vanu anevo vânapundaya kuhumya mafuno, yumo myanda myamoja na yunji myanda sitini na yunji myanda salasini, kupunda dimbeyu adila dipandwîje."

Nfano wa lukwekwe

²⁴ Yesu nkuvahaulila vanu kavila nfano unji wachidoni, "Ufalume wa Nnungu ûlandana na munu apandile dimbeyu dyambone mmwelu mwake.

²⁵ Henga vanu pavanalele luwono, nkuida mmongo wake nkúpanda lukwekwe ching'ati ngano, nkuuka.

²⁶ Ngano paitandilike umela na kutumbuka dinumbu, nkowane kana na lukwekwe amula mmwelu.

²⁷ Bahi vatumishi va mwene welu nkummwenela mwene welu, nkunnyaulila kuchidoni, 'Nang'olo, tenda úpandise dimbeyu dyambone mmwelu wako? Ambi lukwekwe luhaleke kwachi?'

²⁸ Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, 'Mmongo wangu njo atendile uchocho.' Vatumishi vake nkummuja kuchidoni, 'Dachi, unalembela tuhwene tukaludabole?'

²⁹ Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, 'Nanga, munadabole, uyopa munadabola kumo na ngano.

³⁰ Vilekange vyammalele vikulumuke pamo mpaka lichela. Anepo njo panimbeva haulila vakufuna kuva, tandilika kudabolângâ lukwekwe na kuluhunga matunji na mulutaye mmoto, koka muilokotanye ngano na kuivika nnikangala lyangu.'

Nfano wa imbeyu ya haladali na nfano wa hamila

(Mako 4:30-34, Luka 13:18-21)

³¹ Yesu nkuvahaulila kavila nfano unji wachidoni, "Ufalume wa Nnungu ûlandana na imbeyu ya haladali yanatwete munu yumo, nkupanda mmwelu mwake.

³² Imbeyu yêne, nni inyoko upunda dimbeyu dyammalele, henga nnandi wake paukulumuca ùvua nkulungwa kupunda milandi yammalele ya imbowa ya mmwelu wâ bustani, ata vyuni vânahulula chihi kudenga vitehi n'dinavu dyake."

³³ Yesu nkuvahaulila nfano unji kavila wachidoni, "Ufalume wa Nnungu ûlandana na hamila yanatwete mmahe yumo, nkuikundanya na uhu wohe wa ngano, na lidonji lyammalele nkuumuka."

³⁴ Alano lammalele, Yesu ánilahaulila makuwa la vanu kwa mifano. Na nanga chinu chanavahaulidle bila kutumila nfano,

³⁵ uchinga litimile lilove lyanatangwele nabii kuva,

"Nimbetangola navo kwa mifano,
na nimbavahaulila mambo lapihîke, kutandikila kuumbwa kwa chilambo."

Yesu àtana chiulanda nfano wa lukwekwe

³⁶ Anepo Yesu nkulaleka makuwa la vanu, nkuinjila nng'ande. Vakuhundwa vake nkummwenela, nkunnyaulila kuchidoni, "Tuhaulile chiulanda aula nfano wa lukwekwe mmwelu."

³⁷ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Ayula apandile adila dimbeyu dyambone nni Mwana wa Munu.

³⁸ Aula welu ni chilambo, na adila dimbeyu dyambone ni vanu va mu Ufalume wa Nnungu, na alula lukwekwe ni vanu vanga Ibilisi, ayula nkútenda lahakalenge.

³⁹ Na mmongo apandile alula lukwekwé ni Ibilisi, na lichela ni ntululilo wa chilambo, na vakufuna ni malaika.

⁴⁰ Bahi malinga chiludobolewa lukwekwé na kuyochwa mmoto, nni chiimbekuva ntululilo wa chilambo.

⁴¹ Mwana wa Munu àmbевatumá malaika vake vause kuhaloka mu Ufalume wake kila chinu chíténda vanu vatende sambi, pamo na vanu vammalele vatendângâ lahakalenge,

⁴² na kuvayaha nnitungulu lya moto, aneko nni kuvambekuta na kuhaya meno.

⁴³ Anepo njo vanu váchitenda lalalembela Nnungu pavambeng'anyima muchi liduva mu Ufalume wa Atatawavo. Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!"

Nfano wa dimali dipihijwe na nfano wa lulu

⁴⁴ "Ufalume wa Nnungu ùlandana na lichehe lya dimali dya isabu ing'ulu linapihijwe mmwelu. Munu yumo paliwene, nkupipiha kavila. Nkuuka anepo wahangalala, nkuhwena unassumisa vitukutuku vyammalele vyavenavyo, nkunausuma aula welu.

⁴⁵ Kavila, Ufalume wa Nnungu ùlandana na nkúchuusa yumo, atâha lulu dyambone.

⁴⁶ Payonite lulu ya samani ing'ulu, nkuhwena unassumisa vitukutuku vyammalele vyavenavyo, nkunausuma aila lulu."

Nfano wa lwau

⁴⁷ "Kavila, Ufalume wa Nnungu ùlandana na lwau luvatadile m'bahali, nkuupa dihomba dya kila namuna.

⁴⁸ Dihomba padyombele nnwau, vanu nkututangila lwau kunnyangi, nkuikalanga, nkuditandolela dihomba dikatapele mmakalala, na adila dihakalenge nkudiyaha.

⁴⁹ Uvila njo chiimbekuva ntululilo wa chilambo. Vâmbhaloka malaika na kuvahapula vanu váchitèndà lahakalenge kuhaloka kwa vanu váchitèndà lalalembela Nnungu.

⁵⁰ Anepo anevo vanu váchitèndà lahakalenge vâmbeyahwa nnitungulu lya moto, aneko njo kuvambekuta na kuhaya meno."

Vitukutuku vyahambi na vyakala

⁵¹ Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, münivimala vitukutuku anevyo vyammalele?" Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Elo."

⁵² Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Bahi kila nkúhunda Sheliya ya Musa ààva nkuhundwa mu Ufalume wa Nnungu, aneyo àlandana na munu, mwene ing'ande ahûmya vitukutuku vyahambi na vyakala kuhaloka nnichehe lyake lya kukondidya dimali dya isabu ing'ulu."

Vanu va ku Nasaleti vannyita Yesu

(Mako 6:1-6, Luka 4:16-30)

⁵³ Yesu pamalidile kuhaula misano aneyo, nkuuka pachinu anepo,

⁵⁴ nkuhwena ku Nasaleti chijiji cha kwave. Nkutandilika kuvalunda vanu muing'ande yavo ya kunnyuwila Nnungu, na vanu nkukangana uvachidoni, "Ayu munu apête kwachi lûnda alu na dimongo dya kutenda masaibu?"

⁵⁵ Kwani ayu akee ayula mwana wanga fundi selemala? Na anyokwe akee ayula uvanchema Maliya na anung'unuvake akee anga Yakobo na Yusufu na Simoni na Yuda?

⁵⁶ Dachi, na alumbevake vammalele akee vatuikanavo apano petu? Dachi, àlapete kwachi alano lammalele?"

⁵⁷ Bahi vanang'o nkunsunalila. Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nabii nanga kwakapata eshima ikànave chihi nkaya yake na kwa alangavake."

⁵⁸ Bahi Yesu nanga panatendile masaibu lohe, ing'anya nanga pavanankulupidile.

14

Kuhwa kwanga Yohana Nkúbatisa

(Mako 6:14-29, Luka 9:7-9)

¹ Mmaduva anelo, Nfalume Helode ánipilikana habali dyanga Yesu.

² Nkuvalila vatumishi vake kuva, "Munu ayu nni Yohana Nkúbatisa, ànifufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle, njo mana dimongo dya masaibu dìkola madengo nkati mwake."

³ Helode njo analaijje Yohana akamulwe na kutaywa nnilungu, ing'anya yanga Helodiya, n'jawé Filipo, nnung'ue wake mwene.

⁴ Kwa kuva, Yohana ánnyafulidile Helode kuchidoni, "Ikáluhusiwa wako kwikalana na mmahe aneyo!"

⁵ Helode álembela ammwalelale Yohana, henga ávayopile vanu, kwa kuva, kwa vanang'o Yohana ávele nabii.

⁶ Paikamwele sikukuu ya kuvelekwa kwanga Helode, mwali wanga Helodiya ánívina muoyo mwa vayeni nkunhangalaja Helode.

⁷ Bahi Helode nkumwahidi ayula mwali kuva achiamwing'e chohecho chambeyuwa.

⁸ Anyokwe ayula mwali nkunnyaaulila chinu chakuyuwa. Ayula mwali nkunnyaaulila Nfalume Helode kuchidoni, "Idanawo nsahani muti wanga Yohana Nkúbatisa."

⁹ Nfalume nkuva nnihindambi, henga kwa kuva ániyahidi na ing'anya ya avala vayeni apala paing'ole, nkulaija vamwing'e.

¹⁰ Bahi Nfalume Helode nkulaija Yohana acheketwe muti nnilungu.

¹¹ Nkuida na muti wanga Yohana nsahani, nkumwing'a ayula mwali, nang'e nkumpelekejija anyokwe.

¹² Vakuhundwa vanga Yohana nkuida, nkutwala mmili wake, nkuusika. Anepo, nkuhwena unannyaaulila habali aneyo Yesu.

Yesu àveng'a chakulya vanu vapundile alufu nnyano

(Mako 6:30-44, Luka 9:10-17, Yohana 6:1-14)

¹³ Yesu papilikene habali dyanga Yohana, ániuka apala, nkukwela muingalava, nkuhwena weka pachinu pakávele na vanu. Na vanu pavapilikene, nkummwenela kwa madodo uholoka kudimanga.

¹⁴ Yesu pasulupwike muingalava, nkulyona likuwa likulungwa lya vanu, nkuvavikila chididi, nkualamya vagonjo vavo.

¹⁵ Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa vake nkummwenela, nkunnyaaulila, "Apano patuvele ni palilanga na hambi liduva línisia. Bahi valaile vanu uchinga vahweneng'ane kuvijiji vakalismile chakulya."

¹⁶ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Vanang'o vakálembewa vahweneng'ane. Veng'e mwenu chakulya."

¹⁷ Vanang'o nkunnyaaulila kuchidoni, "Hwetu tûvele chihi na mikate nnyano na ahomba vavili."

¹⁸ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Idanavyo apano."

¹⁹ Nkuvahaulila vanu vaikalange muukoka. Nkùtwala aila mikate nnyano na avala ahomba vavili, nkulola muha kuhunde, nkunshukulu Nnungu. Nkuimeyanya aila mikate, nkuveng'e vakuhundwa vake, vakuhundwa nkuvayavanyija vanu.

²⁰ Vanu vammalele nkulyanga na kusiba. Vakuhundwa nkulokotanga maisalilo, nkwoombaja makalala kumi na mbili.

²¹ Vanu vanalile vávele valume alufu nnyano, bila kuvalangila vamahe na vavana.

Yesu àonga muha medi

(Mako 6:45-52, Yohana 6:15-21)

²² Upala, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vakwelange muingalava, valongolele kung'ambo litanda, akuno nang'e walalaila makuwa la vanu.

²³ Pávalaidele vanu, nkukwela nnichinga weka unayuwa. Chinalyulo, nang'e ávele chihi weka aneko,

²⁴ na uhiku anewo ingalava ívele ihwikilè ching'ati litanda, akuno mawimbi ulaipanya alia ingalava, ing'anya lipungo linapunga kuholokela moyo mwavo.

²⁵ Kulyamba, Yesu nkuvahwenela vakuhundwa vake akuno waonga muha medi.

²⁶ Vakuhundwa vake pavammwene waonga muha medi, vániyopa namene, nkuhaula kuchidoni, "Ali lindelya!" Nkukuta ding'uto kwa kuyopa.

²⁷ Upala, Yesu nkuhaula, "Likamye ntima, munayope nni nangu!"

²⁸ Petulo nkunnyaaulila Yesu, "Nang'olo, ukava njo wako, nguhaulile ngwonge muha medi nguide ukwokwo."

²⁹ Yesu nkunnyaaulila, "Ida." Bahi Petulo nkuhuma muingalava, nkwoonga muha medi, nkummwenela Yesu.

³⁰ Henga palyonite alila lipungo ulipunga namene nkuyopa, nkutandilika kutitimila, nkukuta ding'uto wachidoni, "Nang'olo, ngupohe!"

³¹ Upala, Yesu nkunyoloja nkono wake, nkunkamula nkunnyaaulila kuchidoni, "Wako ùvele na ing'ulupa inyoko. Mwadachi ukákulupila kuva nahulula ukutenda wonge muha medi?"

³² Apala, nkukwelanga muingalava na lipungo nkunyalala.

³³ Na vammalele vánavèlè muingalava nkuntindivalila malundi, nkuhaula kuchidoni, "Muhiu wako nni Mwana wanga Nnungu."

Yesu àvalamya vagonjo ku Genesaleti

(Mako 6:53-56)

³⁴ Yesu na vakuhundwa vake pavayombweke litanda, nkuhwika chilambo cha ku Genesaleti.

³⁵ Vanu va pachinu anepo pavammaite kuva ayu nni Yesu, nkuyanaja hababi nchilambo chammalele cha ku Genesaleti. Vanu nkumpelekejija Yesu vagonjo vammale,

³⁶ nkunnuwa namene van'guse kananga lupepe lwa lijoho lyake. Na vammale vanan'gusije vánilama mwalehu.

15

Mambo lantênda munu ààve najisi (Mako 7:1-23)

¹ Bahi Mafalisayo vanji na vakúhunda Sheliya ya Musa uholoka ku Yelusalemu, nkummuñwela Yesu nkummuja kuchidoni,

² "Mwadachi vakuhundwa vako vakálakamula mahundo la mihambo ivatulekedile anyakala vetu? Kwa kuva, nanga pavakalava medi mmakono kabla ya kulya!"

³ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwadachi na mwenu muleka kudikamula amuli dya Nnungu ing'anya ya mahundo la mihambo yenu mmene?

⁴ Kwa kuva, Nnungu átele kuchidoni, 'Mweshimu atatako na anyoko,' na 'Munu antongoléla atatake au anyokwe malove lahakalenge àlembelewa awalalwe'.

⁵ Henga mwenu mûhauila kuva akee lasima munu kumweshimu atatake, na mûhunda kuva munu ànahulula chihi kunnyaulila atatake au anyokwe kuva 'Chinu chichichi chikwing'e faida, ngùchihumje sadaka kwa Nnungu.'

⁶ Anecho nni chimuleka llove lyanga Nnungu ing'anya ya kupapata mahundo la mihambo yenu mmene.

⁷ Mmakulilambilila mwenu! Nabii Isaya álaujije saana kumwamba mwenu, panalembile malove la Nnungu lahaúla kuva,

⁸ 'Ava vanu vångweshimu chihi pakanya,
henga mitima yavo ívele kulehu na nangu.

⁹ Kungwabudu kwavo kukee mana,
kwa kuva, mahundo lavo nni malaijo chihi la vanu.' "

¹⁰ Bahi Yesu nkulichema alila likuwa lya vanu nkuvahaulila kuchidoni, "Pilikaniha saana, mumale!

¹¹ Chinu chintênda munu kuva najisi moyo mwa Nnungu chikávele achila chênda pakanya, ila malove làhuma nkati mwanga munu njo lantênda kuva najisi."

¹² Vakuhundwa vake nkummuñwela, nkummuja kuchidoni, "Dachi, ivi unimala kuva Mafalisayo vânivisa pavapilikene malove anelo?"

¹³ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Kila nnandi wakaupandile Atatangu wa kulihunde, umbedobolewa.

¹⁴ Valekange! Vanang'o nni vakúlodya vaputêle meho, vavalôdyâ vakúputala avao. Munu aputêle meho akànnoda wakuputala nnyake, vammalele vavili vâmatokela nnipondo."

¹⁵ Petulo nkuaula kuchidoni, "Tuhaulile mana la nfano anewo."

¹⁶ Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, mpaka hambi na mwenu nkâmaite?

¹⁷ Dachi, mukâmaite kuva kila chinu chênda nkanya, chihwena nnitumbo na lukoto nkunachiyapuka?

¹⁸ Henga malove lahûma nkanya, làhaloka muntima, na anelo njo lantâya munu unajisi.

¹⁹ Kwa kuva, muntima mwanga munu mûhuma mawaso lahakalenge na kuwalala na kulkala ugoni na usalati na kwiva na ushahidi wa kulambilila na kuntongolela munu lahakalenge.

²⁰ Anelo njo lantênda munu ààve najisi. Henga kulya chakulya bila kukalava makono kukântenda munu ààve najisi."

Ing'ulupa yanga mmahe wa ku Kanaani (Mako 7:24-30)

²¹ Bahi Yesu nkua pachinu anepo, nkuhwena kuchilambo chivêle pepi na dimanga dya ku Tilo na ku Sidoni.

²² Bahi nkualoka mmahe yumo Nkanaani achiikala chilambo anecho, nkukuta, akuno wachidoni, "Nang'olo, N'dukuluwe Nfalume Daudi, ngùvikile chididi! Kwa kuva, nanndenga ànannagiba namene mwali wangu."

²³ Henga Yesu nanga panayangw'le chinu. Bahi vakuhundwa vake nkummuñwela Yesu nkunyaulila kuchidoni, "Nnyaulile ahwene, mana anyakonya chihi watupapata hwetu."

²⁴ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu ngùtumwije chihi kwa vanu va Isilaeli vavêle muchi angandolo vayahîke."

²⁵ Bahi ayula mmahe nkuida, nkuntindivalila Yesu malundi, nkuchidoni, "Nang'olo, nguyangate."

²⁶ Yesu nkunnyang'ula kuva, "Ikákatapala kutwala chakulya cha vavana nkuvayeleta ang'avanga."

²⁷ Ayula mmahe nkuchidoni, "Elo Nang'olo, henga ata ang'avanga vánalya makombo latamatwéke pameza ya nang'olo wavo."

²⁸ Apala Yesu nkunnyaaulila ayula nkongwe kuchidoni, "Mama, ing'ulupa yako nni ing'ulupi! Bahi utendewe muchi chulembela." Udisaa udila nanndenga nkummuka ayula mwali, nkulama.

Yesu àvalamy vanu vohe

²⁹ Bahi Yesu nkuuka anepo nkuhwena kunyenje Litanda lya ku Galilaya, nkukwela nnichinga, nkuikala aneko.

³⁰ Makuwa makulungwa la vanu nkummwenela uvampelekejija vanu valamèle na vaputéle meho na vikwavi na mabubu na vanu vanji vohe, nkuvavika moyo mwanga Yesu, nanang'e nkuvalamya.

³¹ Vanu nkukangana namene pavavawene mabubu uvatangola na vikwavi uvilama na valamele uvahwena na vaputéle meho uvalola, vanu nkunnombolela Nnungu wa Vaisilaeli.

Yesu àveng'a chakulya vanu vapûnda alufu ncheche

(Mako 8:1-10)

³² Anepo Yesu nkuvachema vakuhundwa vake, nkuvahaaulila kuchidoni, "Nangu nivavikila chididi ava vanu ing'anya väikele na nangu maduva matatu vino, na hambi chakulya chinivahilila. Nanga paikatapala nivaleke vahweneng'ane akuno vadobilé, uyopa vanadilika nndila."

³³ Vakuhundwa nkunnyaaulila kuchidoni, "Apano patuvele palilanga. Dachi, tumbepata kwachi mikate ya kuvatoleja vanu ava vammalele?"

³⁴ Yesu nkuvauja kuchidoni, "Müvele na mikate mingapi?" Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Saba na ahomba kadiki vadikidiki."

³⁵ Yesu nkuvahaaulila vanu vaikalange pahi.

³⁶ Anepo nkuitwala aila mikate saba na avala ahomba, nkunshukulu Nnungu, nkuvimeyanya, nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile vanu.

³⁷ Vammalele nkulyanga na kusiba, vakuhundwa nkulokotanya maisalilo, nkwbajama makalala saba makulungwa.

³⁸ Na vanalile vävele vanu valume alufu ncheche, bila kuavalangila akongwe na vavana.

³⁹ Anepo Yesu nkuvataila vanu, nkuinjila muingalava, nkuhwena kuchilambo cha ku Magadani.

16

Mafalisayo na Masadukayo vâlembela valangujwe chimaiho cha lisaibu

(Mako 8:11-13, Luka 12:54-56)

¹ Mafalisayo na Masadukayo nkummwenela Yesu nkunninga avalanguje chimaiho cha lisaibu chimaiha kuva dimongo dyake dihaloka muha kulihunde.

² Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Pachikamola chinalyulo, mühaula kuva, 'Uhiku wa nundu ülembekuva wambone, kwa kuva kumahunde kwanaahuvi.'

³ Na ulyamba paucha mühaula kuva, 'Nelo imbetonya imbulwa ing'ulungwa ya lipungo kwa kuva kumahunde kùnikunduvala na mahunde ländimbya.' Mwenu mùnahulula kulauga hali ya hewa kwa kuloleha kumahunde, henga nanga pamuhulula kumala vimaiho vyá mahiku alano.

⁴ Mwenu nni mmanu mma chívelèkwà cha vanu vakákulupika kwa Nnungu na cha vakütenda masambi, njo mana mülembela ninnangujange chimaiho, henga nanga pamumbelangujwa chimaiho chohecho cha lisaibu ikànave chihi achila cha nabii Yona." Anepo Yesu nkuvaleka, nkulihwelenela.

Hamila ya Mafalisayo na Masadukayo

(Mako 8:14-21)

⁵ Vakuhundwa pavayombweke litanda, nkuhimukila kuva, vâniliavalila unyakula mikate.

⁶ Yesu nkuvahaaulila kuchidoni, "Lyongolelange na mulinyemye na hamila ya Mafalisayo na Masadukayo."

⁷ Vanang'o nkuva uvahaulanila kuchidoni, "Àtangola uchocho ing'anya itukanyakwile mikate."

⁸ Yesu ánimala chivachiliua, nkuvahaaulila kuchidoni, "Mwenu mmanu muvêle na ing'ulupa inyoko, mwadachi müujana ing'anya imukavele na mikate?

⁹ Mpaka hambi mìkanamala? Dachi, mukákumbukila aila mikate nnyano innavayavidile vanu vapûnda alufu nnyano? Dachi, mwómbajije makalala mangapi la maisalilo?

¹⁰ Na aila mikate saba innavayavidile vanu vapûnda alufu ncheche, dachi, múlokotanyije makalala mangapi la maisalilo?

¹¹ Mwadachi mwenu mukámaite kuva nangu nikáchiiyamba mikate? Henga lyongole-lange na hamila ya Mafalisayo na Masadukayo!"

¹² Anepo vakuhundwa nkumala kuva Yesu nanga pachivahaulila valyongolele na hamila ya mikate, ila valyongolele na mahundo la Mafalisayo na Masadukayo.

Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa

(Mako 8:27-9:1, Luka 9:18-27)

¹³ Yesu pakamwele pepi na imanga ya Kaisaliyi Filipi, nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, "Dachi, vanu vachidachi, Mwana wa Munu nni nnani?"

¹⁴ Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Vanu vanji våhauku kuva wako nni Yohana Nkúbatisa, na vanji Eliya, na vanji Yelemiya au yumo wa manabii."

¹⁵ Yesu nkuvauja kuva, "Dachi, na mwenu muchidachi, nangu nnani?"

¹⁶ Simoni uvanchema Petulo nkuyang'ula kuchidoni, "Wako nni Kilisto, Mwana wanga Nnungu mumi."

¹⁷ Yesu nkunnyang'ula kuva, "Wasa wako Simoni mwana wanga Yona, kwa kuva akee munu akuhunukulidile, ila mwene Atatangu avèle kulihunde.

¹⁸ Wako Petulo, wako nni liyanga likulungwa na muha liyanga alino nìmbetandiliha na kuhweneha likuwa lya vanu vangukulupila, na kuwu kukambelilema likuwa anelyo.*

¹⁹ Nimbekwing'a wako mitukulo ya Ufalume wa Nnungu, na lyohelyo lyumbelihunga pachilambo, limbehungwa na kulihunde, na lyohelyo lyumbelihungula pachilambo, limbehunguliwa na kulihunde."

²⁰ Anepo Yesu nkuvalimbija vakuhundwa vake vanannyaulile munu woheyoo kuva nang'e njo Kilisto.

²¹ Bahi kutandikila anepo, Yesu nkutandilikia uvahaulila vakuhundwa vake kuva, àlembewela ahwene ku Yelusalemu, na aneko vasele va Vayahudi na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa våmbem'baniha namene, våmbemmwalala na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.

²² Anepo Petulo nkuntwala Yesu kunyenje, nkutandilikia kuntahuka wachidoni, "Mwiko Nang'olo, anelyo wala likambekukoja wako!"

²³ Yesu nkulauka nkunnyaulila Petulo kuchidoni, "Uka moyo mwangu, Nanchindeng! Wako nni lutambo kwang'une, kwa kuva, mawaso lako lakee la chinnungu ila la chimunu chihi."

²⁴ Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Munu woheyoo akàlembela kungupapata nangu, lasima alishukulu mwene, alitike nsalaba wake koka angupapate.

²⁵ Na munu woheyoo autâmwaa namene umi wake upunda changutamwa nangu, akambekuva na umi ukee na ntululilo, henga munu akubâli kuhwa ing'anya yang'une achiave na umi ukee na ntululilo.

²⁶ Dachi, munu àmbepata faida ntwani akàpata kila chinu cha pachilambo, akuno auyahítè umi ukee na ntululilo? Au pàvele chinu ntwani apano pachilambo munu chambebadilana uchinga apate umi ukee na ntululilo?

²⁷ Kwa kuva, Mwana wa Munu àmbekwida muukulu wa Atatake pamo na malaika, na anepo nni pambennipa kila munu kupapatana na vitendo vyatendile.

²⁸ Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidile apano vakambekuhwa mpaka pavambemwona Mwana wa Munu waida mu Ufalume wake."

17

Kubadiliya kwanga Yesu aneko kulichinga

(Mako 9:2-13, Luka 9:28-36)

¹ Bada ya maduva sita, Yesu nkuntwala Petulo na Yakobo na Yohana nnung'une Yakobo, nkuhwena navo weka muha lichinga lilehu namene.

² Aneko Yesu nkubadiliya moyo mwavo, lyenyé lyake nkuchenga muchi liduva na dinguwu dyake nkung'anyima muchi nng'anje wa ing'uva.

³ Anepo nkuhumila Musa na nabii Eliya nkuva uvatangola na Yesu.

* ^{16:18} Munsitali auno Matayo àlembile kuva "milango ya Hades." Vanu va maduva anelo vákulupila kuva, Hades pávele pachinu pavachihwena vanu vahwile, bahi nsitali auno ùvele na mana kuva, ata kuhwa kukambelulula kulilema likuwa lya vanu vankulupila Yesu. Likuwa anelyo limbehweneha chihi kupwawa, vyaka na vyaka.

⁴ Petulo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, nni chinu chambone hwetu kupwawa apano! Ukàlembela, nguchingudenge migongwe mitatu, umo wako na umo wa Musa na umo wa Eliya."

⁵ Petulo pachitangola anelo, lihunde lyakuchenga namene nkuvahinika, na lidi nkupikanika kuhaloka mualila lihunde ulichidoni, "Ayuno nni Mwanangu unintamwa, ungukatapaliwa nawe, mpilikanile nang'e."

⁶ Avala vakuhundwa pavalipilikene anelyo lidi, nkuhunama na kuyopa namene.

⁷ Henga Yesu nkuhwena, nkuvagusa, nkuhaula kuchidoni, "Imilanga, munayope!"

⁸ Na pavakusumbwile meho nanga pavanamwonite munu yunji, nkumwona chihi Yesu weka.

⁹ Bahi pavachisulupuka nnichinga, Yesu nkuvaamulisa wachidoni, "Munannyaaulile munu woheyo achila chimuchiwene, mpaka Mwana wa Munu pámbeufukà kuhaloka kwa vanu vahwile."

¹⁰ Vakuhundwa vake nkummuja uvachidoni, "Mwadachi, vakúhunda Sheliya yanga Musa vähaula kuva nabii Eliya lasima alongolele kwida kavila hoti?"

¹¹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Muhiu, Eliya àmbekwida hoti unakatapaja lammalele,

¹² henga nangu ninnyaaulilanga kuva, Eliya tayali àniida kavila, na wala vanammale, nkuntendela chihi chivalembedile vene. Uvíla njo chivambem'baniha Mwana wa Munu."

¹³ Bahi vakuhundwa nkumala kuva àmwamba Yohana Nkúbatisa.

Yesu ànnanya nnemba avèle na nanndenga

(Mako 9:14-29, Luka 9:37-43)

¹⁴ Pavakamwele kulikuwa lya vanu, munu yumo nkummwenela Yesu nkutindivala malundi myuo mwa Yesu,

¹⁵ nkuchidoni, "Nang'olo, mmikile chididi mwanangu. Nang'e àvele na chihundahunda, na àanabanika namene, kwa kuva, myanda yohe àmatokela pamoto na myanda inji mmedi.

¹⁶ Ñnimpelekeja kwa vakuhundwa vako, henga nanga pavahulwile kummusa aneyo nanndenga."

¹⁷ Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Mwenu mmanu mma chívelèkwà chikákulupila na chihochedíle! Dachi, nimbeikala na mwenu mpaka chakani na nimbempililila mpaka chakani? Idanawe apano mwanalo."

¹⁸ Bahi Yesu nkunkalipila ayula nanndenga, na nanndenga nkummuka, na ayula nnemba nkulama upala.

¹⁹ Anepo vakuhundwa nkummwenela Yesu paweka, nkummuja kuchidoni, "Mwadachi, hwetu nanga patunahulwile kummusa ayula nanndenga?"

²⁰ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Ing'anya ing'ulupa yenu inyoko. Nangu ninnyaaulilanga uhiu kuva, mukàva na ing'ulupa inyoko malinga imbeyu ya haladali, muchimuhulule kulihaulila lichinga alino, 'Uka apano uhwene apala,' na linang'o lichiliuke. Nanga chinu chohecho chikachichichihululike kwenu mwenu. [

²¹ Henga nanndenga malinga ayu ikáhululika kummusa ikànave chihi kwa kuyuwa na kufunga.]*

Yesu àtangola kavila kwamba kuhwa na kufufuka kwake

(Mako 9:30-32, Luka 9:43b-45)

²² Pavanavele pamo aneko ku Galilaya, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Mwana wa Munu àvele pepi uhwena unakamujwa mmakono la vanu.

²³ Vàmbemmwala na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufulwa." Bahi vakuhundwa vake nkova nnihindambi.

Kulipa kodi ya Ing'ande yanga Nnunu

²⁴ Yesu na vakuhundwa vake pavahwikile ku Kapelinaumu, vakútawala kodi ya Ing'ande ya Nnunu nkummwenela Petulo, nkummuja kuchidoni, "Dachi, nkúhunda wenu ànalipa kodi ya Ing'ande ya Nnunu?"

²⁵ Petulo nkuyang'ula kuchidoni, "Elo, ànalipa." Bahi Petulo painjidile nng'ande, Yesu nkova ntandi ummuja Petulo kuchidoni, "Petulo, wako wona dachi? Vafalume va pachil-ambo vátwala ushulu au kodi kwa vanu ntwaní? Kuhaloka kwa vanu vao au kwa vayeni?"

²⁶ Petulo nkuyang'ula kuchidoni, "Kuhaloka kwa vayeni." Yesu nkuchidoni, "Ikàva uchocho, bahi vanu vao vakálembelewa kulipa.

²⁷ Henga uchinga tunavasunaje, hwena kulitanda ukayele indowana mmedi, na uhomba ambekùva ntandi kutanjika, nnyahamule kanya unakoja hela nkati mwake. Wako itwale ukalipe kodi yangu na yako."

18

Alida nkulu?

(*Mako 9:33-37,42-48, Luka 9:46-48, 17:1-2*)

¹ Upala vakuhundwa nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, "Alida nkulu mu Ufalume wa Nnungu?"

² Yesu nkunchema mwana n'joko nkumwimija paching'ati pavo,

³ nkuchidoni, "Nangu ninnyaaulilanga uhiu kuva, mukanapindikuke nkuva muchi vavana vajoko, mwiko mukambeinjila mu Úfalume wa Nnungu.

⁴ Bahi munu woheyo alisulupusa nkuva muchi mwana ayuno, aneyo nni nkulu mu Ufalume wa Nnungu.

⁵ Na munu woheyo ampwechelêla mwana n'joko muchi ayuno ing'anya yang'une, aneyo angupwechelêla nangu."

⁶ "Henga munu woheyo ambientênda yumo wa avano vajoko vangukulupila nangu alikuvale kwa kutenda masambi, ikâvele wasa munu aneyo ahungiwe liyanga likulungwa lya khayila muukoti na kutitimijwa ching'ati medi lohe la m'bahali.

⁷ Ole wavo vanu va pachilambo ing'anya ya mambo lavakuvâja vanu kutenda masambi! Mambo lavakuvâja vanu kutenda masambi lasima laide, henga ole wake munu ambe-tendîha laide!"

⁸ "Ikâva nkono au ludodo lwako lunakukuvaja kutenda masambi, luchekete uluyahé kulehu. Wasa wingile muumi ukee na ntululilo akuno ukavèlè na nkono umo au ludodo lumo, kuliko kwenda mmoto ukâdimika akuno uvèlè na makono mavili na madodo mavili.

⁹ Na ikâva liso lyako linakukuvaja kutenda masambi, bahi lidabole uliyahé kulehu! Wasa uinjile muumi ukee na ntululilo akuno uvèlè na liso limo kuliko kuyahwa mmoto wa Jihannamu akuno uvèlè na meho mavili."

Nfano wa ungandolo ayahîke

(*Luka 15:3-7*)

¹⁰⁻¹¹ "Lyongole lange munansalau yumo wa avano vajoko. Nangu ninnyaaulilanga kuva, aneko kulihunde malaika vao vààva moyo mwa Atatangu wa kulihunde maduva lam-malele.*

¹² Ikâva munu àvele na angandolo myamoja, na yumo nkuhochela, dachi àmbetenda dachi? Àmbevaleka avala tisini na tisa kumachinga nkuhwena unannembela ayula ahochedile.

¹³ Nangu ninnyaaulilanga uhiu kuva, akàmwona, àmbennyangalalila kupita avala tisini na tisa vakâhochedile.

¹⁴ Uchocho, Atata wenu avêle kulihunde akâtamwa kananga yumo wa avano vajoko ahochele."

Kun'duma munu atendîle sambi

¹⁵ "Nkûkulipila nnyako akâkutendela lahakalenge, hwena ukân'dume, wako na nang'e weka. Akâkupilikanu imbekuva ûnimpata kavila nnyako.

¹⁶ Henga akânakupilikanu, ntiale munu yumo au vavili uhwene navo, uchinga ìive muchi Malemba Lanaswe chilahaula kuva, kila lîlove limaihwe kwa mashahidi vavili au vatatu.

¹⁷ Akâlema kuwapilikana vanang'o, bahi lihaulile likuwa lya vanu vangukulupila, na akâlema kulpilikilanila likuwa lya vanu vangukulupila, lekana nawe malinga chimitenda kwa munu akâmmaite Nnungu au nkútwa kodi.

¹⁸ Nangu ninnyaaulilanga kavila kuva, lyohelyo limumbelihunga pachilambo limbehungwa na kulihunde, na lyohelyo limumbelihungula pachilambo limbehunguliwa na kulihunde.

¹⁹ Nangu ninnyaaulilanga uhiu kavila kuva, vanu vavili mmwenu vakâyambukilana pachilambo kuyuwa chinu chohecho, Atatangu wa kulihunde achiavatendele.

²⁰ Kwa kuva, pachinu pohepo pavakojana vanu vavili au vatatu ing'anya yang'une, nangu mbèpamo na vanang'o."

Nfano wa ntumishi akânsamehe nnyake

²¹ Bahi Petulo nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, "Nang'olo, nnung'unwangu akângutendela lahakalenge, ninsamehe myanda mingapi? Dachi mpaka myanda saba?"

²² Yesu nkunyang'ula kuchidoni, "Nikâhaulâ chihi myanda saba bahi, henga ata saba mala sabini.

²³ Kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ûlandana na nfalume anakudungidile kutenda isabu ya dihela dyachivalonga vatumishi vase.

* **18:10-11** Mmalemba lanji matandi-matandi làlembwije malove alano, "Kwa kuva, Mwana wa Munu áidle únavapoha avala vayahîke."

²⁴ Patandilike kutenda isabu ya madeni lachilonga, vanu vanji nkuida na munu yumo wachinnonga dihela dyohe namene.

²⁵ Nang'e kwa kuva nanga pánavèlè na cha kulipa, nfalume nkwanmula asumiswe, nang'e pamo na n'jawe na vanavake na kila chinu chavenacho, uchinga valipe lideni.

²⁶ Bahi ntumishi aneyo nkutindivala malundi moyo mwake, nkunnyaaulila kuchidoni, 'Ngupililile, nguchinikulipe lideni lyako lyammale.'

²⁷ Bahi nfalume wake nkummkila chididi, nkunsamehe alila lideni, nkunneka auke.

²⁸ Henga munu aneyo nkukojana na ntumishi nnyake wachinnonga sendi kadiki. Nkunkamula, nkunnihi pang'ulo, wachidoni, 'Ngulipe dihela dyangu!'

²⁹ Ntumishi nnyake nkutindivala malundi nkunnyaupa namene wachidoni, 'Ngupililile, nguchinikulipe.'

³⁰ Henga nang'e nkuhita, nkunnyaunga nnyake nnilungu, mpaka anepo pámbelìpà alila lideni.

³¹ Vatumishi vanji pavachonite achila chitendeke, nkuhinginika namene, nkuhwena unannyaaulila nfalume wavo kila chinu chitendéke.

³² Bahi nfalume wavo nkunchema ayula ntumishi, nkunnyaaulila kuchidoni, 'Wako nni ntumishi uténda lahakalenge. Ñnikusamehe lideni lyammale kwa kuva uninguuya wa ngutende uchocho.

³³ Dachi, ukáchilembelewa ummikile chididi ntumishi nnyako muchi nangu chiniku-vikidile wako chididi?'

³⁴ Bahi nfalume nkutunduwila namene, nkunnyaunga nnilungu abanike mpaka alipe lideni lyammale.

³⁵ Uvila njo chambentendela mwenu Atatangu wa kulihunde, ikàva wako nanga paun-samehe nkukulupila nnyako kuhaloka muntima."

19

Kulekana

(Mako 10:1-12)

¹ Yesu pamalidile kutangola habali anedyo, nkuuka chilambo cha ku Galilaya nkuhwena nhilambo cha ku Yudeya, kung'ambo muto wa Yoludani.

² Makuwa makulu la vanu nkumpapata, aneko nkuvalamya avala vánavele vagonjo.

³ Mafalisayo vanji nkummwelenla Yesu uchinga vanninge, nkummuja kuchidoni, "Dachi Sheliya ya Musa inaluhusu nnume unneka n'jawe kwa ing'anya yoheyó?"

⁴ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Dachi, nanga pamusomile Mmalemba Lanaswe kutañdikila patandi kuva, 'Nnungu Nkùumba, ámmumbile munu nnume na mmahe?"

⁵ Bahi Nnungu nkutangola kuchidoni, 'Ing'anya ya anelyo, nnume àmbenneka atatake na anyokwe, koka alundane na n'jawe, na anevo vavili vámbekeva mmili umo?'

⁶ Kupapatana na anelyo, vanang'o akee vavili kavila, henga nni mmili umo. Bahi vavalundanyije Nnungu, munu anavahapulânye."

⁷ Anepo Mafalisayo nkummuja Yesu kuchidoni, "Mwadachi Musa ániamaulisa kuva nnume àlembelewa amwing'e n'jawe talaka na kunneka?"

⁸ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Musa áminnuhusu muvaleke vamahe venu ing'anya ya kukamajanga kwa mitima yenu. Henga kutandikila anepo patandi ikánavele uchocho."

⁹ Nangu ninnyaaulilanga kuva, munu woheyò annéka n'jawe ikànavé chihi kwa ing'anya ya kulala ugoni, nkunannombà mmahe yunji, aneyo áálá ugoni."*

¹⁰ Vakuhundwa vake nkunnyaaulila kuchidoni, "Ikàva uvila njo chiiva kwa nnume na n'jawe, wasa kuikalà chihi bila kulomba."

¹¹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Akee kila munu ahulùla kuikala chihi bila kulomba, ila avala vahulilìwa na Nnungu.

¹² Kwa kuva, pàvele vanu vanji vakálulula kulomba ing'anya vávelekwejije chihi akuno vadélè mikuda, na vanji vátendwije na vanu kuva mikuda, na vanji vániamula chihi vanalombe ing'anya ya kuutumikila Ufalume wa Nnungu. Henga munu ahulùla kuikala chihi bila kulomba, anomalobe."

Yesu àvabaliki vavana vajoko

(Mako 10:13-16, Luka 18:15-17)

¹³ Anepo vanu nkumpelekejija Yesu vavana vajoko uchinga avavikile makono na kuvayuwila, henga vakuhundwa vake nkuvakalipila avala vanu.

* ^{19:9} Malove alano lahaùla kuva, "Na ayula annômba ayula alekwíje nanang'e àálá ugoni," lakapali Mmalemba lanji la kala.

¹⁴ Yesu nkauhaula kuchidoni, "Valekange vana vajoko vaidang'ane kwang'une, wala munavadivile, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wa vanu vavêle muchi vavana ava."

¹⁵ Bahi Yesu pamalidile kuvavikila makono na kuvabaliki, nkuuka apala pachinu.

Kijana nkúpata

(Mako 10:17-31, Luka 18:18-30)

¹⁶ Lola, munu yumo nkumwidila Yesu, nkummuja kuchidoni, "Nkúhunda, dachi, ngútende lilida lyambone, uchinga ngupate umi ukee na ntululilo?"

¹⁷ Yesu nkunyang'ula kuchidoni, "Mwadachi ùnguuja kuyamba lyambone? Nnunu weka njo wambone bahi. Na ukàlembela kuupata umi ukee na ntululilo, dikamule amuli dia Nnunu."

¹⁸ Ayula munu nkua ja kuchidoni, "Amuli ntwani?" Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Unawalale, unalale ugona, unaive, unahumye ushahidi wa kulambila,

¹⁹ mweshimu atatakano na anyoko, na ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene."

²⁰ Ayula kijana nkunyaulila Yesu kuchidoni, "Anedyo amuli dyammalele nangu ñnidikamula. Dachi, ngùisalijiwi na lilida kavila?"

²¹ Yesu nkunyang'ula kuchidoni, "Wako ukàlembela ukamili, hwena ukasumise vitukutuku vyako koka dihela uveng'e amahuvani. Na wako uchiuve na dimali kulihunde, koka uyye ungupapate."

²² Ayula kijana papilikene uchocho, nkuuka akuno apoywèkè ing'anya ávele na dimali dyohe namene.

²³ Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, inikamajanga namene nkúpata kuinjila mu Ufalume wa Nnunu.

²⁴ Ninnyaulilanga kavila kuva, inipeyapeya namene nnyama uvanchema ungamilia kupita nchitonono cha isindano kuliko nkúpata kuinjila mu Ufalume wa Nnunu."

²⁵ Vakuhundwa vake pavapilikene malove anelo nkukangana namene, nkummuja Yesu kuchidoni, "Nnani bahi ambehulûla kupohwa?"

²⁶ Yesu nkuvapalambahija meho, nkuvahaulila kuchidoni, "Kwa dimongo dya chimunu ikáhululua, henga Nnunu ànahululua kumatenda lammalele."

²⁷ Anepo Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, "Lola, hwetu tûlekile vitukutuku vyamalele nkukupapata wako! Dachi, tûmbepata chamaní?"

²⁸ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, nchilambo chiîda, Mwana wa Munu pambeikala nchiteng'u chake cha Ufalume, na mwenu mungupapete nangu mùmbeikala mmíteng'u kumi na mbili nya chifalume umuvahukumu vanu va matawa kumi na mbili la Isilaeli.

²⁹ Na kila munu ailekile ing'ande yake au alumbuvake au akuluvake au atatake au anyokwe au vavana au mawelu ing'anya yang'une, nang'e àmbepunda kupata anelo lammalele na kuyenjeja myanda myamoja na kupata umi ukee na ntululilo.

³⁰ Henga vanu vohe vaonekâna hambi kuva vakulu, vâmbekuva va pahi, na vanu vohe vaonekâna hambi kuva va pahi, vâmbekuva vakulu."

20

Nfano wa amadengo va mmwelu wa mizabibu

¹ "Bahi Ufalume wa Nnunu ûlandana na munu ánamele na welu wa mizabibu, anaukile ulyamba na mambumbu, uhwena unavataha vanu vakakole madengo mmwelu mwake.

² Nkupatana navo avalipe nshahala wa kawaida wa malipo la liduva limo, anepo nkuvapelekeja mmwelu wake wa mizabibu.

³ Malinga satatu ya ulyamba nkuuka kavila, nkuvona vanu vanji vakávele na madengo vaimidilé kusakoni.

⁴ Nang'e nkuvahaulila kuchidoni, 'Hweneng'ana mmwelu wangu wa mizabibu mukakole madengo, nanani nguchinimwing'ange haki yenu.'

⁵ Vanang'o nkuvaheneng'ana. Ayula mwene welu nkuuka kavila sasita na satisa, nkutenda uchila.

⁶ Sakumi na moja ya lyulo nkuuka kavila, nkuvona vanu vanji vaimidilé pasakoni, nkuuya kuchidoni, 'Mwadachi mwìmidile chihi apano waulyamba mukavèlè na madengo?'

⁷ Avala vanu nkunyang'ula kuchidoni, 'Ing'anya nanga munu atupêle madengo la kukola.' Nang'e nkuvahaulila, 'Hweneng'ana mukakole madengo mmwelu wangu wa mizabibu.'

⁸ Liduva palichiswa, mwene welu nkunyaulila ayula nkwmilila wake kuchidoni, 'Vacheme vakukola madengo vammalele uveng'e nshahala wavo, tandilika na wantululilo mpaka ntandi.'

⁹ Pavakamwele avala va sakumi na moja, navanang'o nkupwechela nshahala wa kawaida wa malipo la liduva limo.

¹⁰ Paikamwele samu ya avala vatandi, vanang'o vátenda muchi vâmbepata dihela dyohe kuvapunda avao, henga navanang'o nkupwechela chihi kila munu nshahala wa kawaida wa malipo la liduva limo.

¹¹ Avala vanu vatandi kukola madengo pavapwechedile, nkutandilika kuntongodika mwene welu,

¹² uvahaula kuchidoni, 'Ava vanu va kuntululilo vâkodile chihi madengo kwa lisaa limo, hambi mwadachi ùtupele chihi uchimo navanang'o, wakati hwetu tûnipililila kukola madengo lakamajije waulyamba mpaka chinayulo, na kutuvalila liduva?'

¹³ Mwene welu nkunnyang'ula yumo wa avala vanu kuchidoni, 'Nnyanjawangu, nangu nanga panikukumbile. Dachi, tukanapatene nshahala uula wa kawaida wa malipo la liduva limo?

¹⁴ Twala chivêle chako uuoke. Nangu ngùlembela nimwing'e wa kuntululilo chinu uchimo na wako.

¹⁵ Dachi, nangu nikáluhusiwa kutumila dimali dyangu malinga chíngulembèlà nimwene? Au wako ùvele na wiu ing'anya nangu nni munu wambone?" "

¹⁶ Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Bahi vanu vaonekâna hambi kuva va pahi, vâmbekuva vakulu, na vanu vaonekâna hambi kuva vakulu, vâmbekuva va pahi."

Yesu àtangola kavila kuyamba kuhwa na kufufuka kwake

(Mako 10:32-34, Luka 18:31-34)

¹⁷ Yesu pachiyomboka kuhwena ya ku Yelusalemu, ávatwete avala vakuhundwa kumi na mbili paweka, nkuvahaulila kuchidoni,

¹⁸ "Lola, tûvenkuyomboka kuhwena ku Yelusalemu, aneko Mwana wa Munu àmbekamujwa kwa makuhani vakulu na kwa vakúhunda Sheliya yanga Musa. Na vanang'o vâmbennyukumu kuhwa,

¹⁹ na kunkamuja mmakono la vanu vakávele Vayahudi. Vanang'o vâmbentendela mang'wanyu na kunsulubula na kummamba munsalaba. Henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake, àmbefufulwa."

Kuyuwa kwanga anyokwe Yakobo na Yohana

(Mako 10:35-45)

²⁰ Anepo ayuva vana vanga Sebedayo nkummwenela Yesu akuno apapatene na vana vake, Yakobo na Yohana. Ayula mmahe nkutindivala malundi moyo mwanga Yesu kwa nkunnyuwa chinu.

²¹ Yesu nkummuja kuchidoni, "Ùlembela chamani?" Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, "Paumbekuva mu Ufalume wako, ngùyuwa uvaluhusu avano anavangu vavili vaikale, yumo m'bali wako wa kunkono na yunji m'bali wako wa kunchinda."

²² Yesu nkunnyaulila Yakobo na Yohana kuchidoni, "Mwenu mukâmaite chinu chimuyuwa. Dachi, muchimuhulule kupililila ibaniki inimbebanika nangu?" Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Elo, tûnahulula."

²³ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Muhiu, ibaniki inimbebanika nangu lasima mupitile, henga kwa habali ya kuikala m'bali wangu wa kunkono au wa kunchinda anelo lakee madengo langu. Ila nafasi anedyo vâmbekala vanu avala vâvatandwèlè Atatangu."

²⁴ Bahi avala vakuhundwa vanji kumi pavapilikene malove anelo nkuvasunalila avala vakuhundwa vavili, Yakobo na Yohana.

²⁵ Yesu nkuvachema vakuhundwa vammale, nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mûnimala kuva, vakulu va vanu vakávele Vayahudi vâvatawala vanu vao kwa dimongo na kuvatumikisa.

²⁶ Henga kwenu mwenu inààve uchocho. Alembêla kuva nkulu mmwenu, àlembelewa ààve ntumishi wenu.

²⁷ Na munu woheyoo mmwenu alembêla ààve ntandi, àlembelewa ààve ntumwa wenu.

²⁸ Kwa kuva, Mwana wa Munu akáidile unatumikiwa, henga àidile unatumikila na kuuhumya umi wake uchinga ùüve fidiya ya kukombolewa kwa vanu vohe."

Yesu àvalamy vanu vavili vaputêle meho

(Mako 10:46-52, Luka 18:35-43)

²⁹ Yesu na vakuhundwa vake pavachiuka pa Yeliko, likuwa likulu lya vanu nkumpapata.

³⁰ Bahi pávele na vanu vavili vaputêle meho vachiikâla nnyenje indila. Pavapilikene kuva Yesu àvenkupita, nkunonoha lidi lyavo uvachidoni, "Nang'olo, N'dukuluwe Nfalume Daudi, túvikile chididi!"

³¹ Likuwa lya vanu nkuvakalipila na kuvahaulila vanyalale, henga vanang'o nkuhalija chihi kunonoha lidi uvachidoni, "Nang'olo, N'dukuluwe Nfalume Daudi, tûvikile chididi!"

³² Yesu nkuimila, nkuvachema, nkuvauja kuchidoni, "Mûlembela nintendele chani?"

³³ Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Nang'olo, tûyuwa ulatende meho letu lalole."

³⁴ Yesu nkuvavikila chididi, nkulagusa meho lavo, upala nkulola, vanang'o nkunnondola Yesu.

21

Yesu àinjila muimanga ya ku Yelusalemu

(*Mako 11:1-11, Luka 19:28-40, Yohana 12:12-19*)

¹ Yesu na vakuhundwa vake pavanavele pepi kuhwika ku Yelusalemu, nkuhwika chijiji cha Betifage, pepi na Lichinga lya Miseituni. Anepo Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake vavili,

² wavahaulila kuchidoni, "Hweneng'ana mpaka chijiji chivèle moyo mwenu. Pamumbekamola aneko, muchimumwone punda vannyungile, na mwanawé àvele upopo. Vahungulange koka muide navo.

³ Na munu akàmmuja kuva mwadachi mùnanniyungula nnyaulile kuva, 'Nang'olo ànavalembela,' na upopo aneyo munu achiannusu muide navo."

⁴ Alano lammalele lánihumila, uchinga latimile malove lánatangwele nabii wachidoni,

⁵ "Vahaule venedi va imanga ya Yelusalemu,"*

'Lola, Nfalume wenu àvenkwida kwenu mwenu.

Nang'e mni munu wa kulisupuha, ànkwedile punda tena mwana wanga punda.'

⁶ Bahi avala vakuhundwa vavili nkuhweneng'ana, vanang'o nkutenda muchi Yesu chavalajije.

⁷ Nkuida nawe punda na mwana wanga punda, nkulaja dingwo muha mwavo, na Yesu nkuikala muha mwanga mwana wanga punda.

⁸ Likuwa likulungwa lya vanu nkulaja dingwo dyavo nndila, na vanji nkulumulanga dinavi dya milandi nkudilaja nndila.

⁹ Likuwa lya vanu vananongoledile Yesu na avala vachinnondola pachikundu, nkutandilika kunonoha malidi lavo uvahaula kuchidoni,

"Ulombolewe wako N'dukuluwe Nfalume Daudi!

Ubalikiwe wako úfa kwa lina lya Nang'olo!

Atumbyangwe Nnungu avéle muha kulihunde!"

¹⁰ Bahi Yesu painjidile muimanga ya Yelusalemu, imanga yammalele nkulindima. Vanu nkujiana kuchidoni, "Ayu nnani?"

¹¹ Likuwa lya vanu nkuyang'ula kuchidoni, "Ayu njo ayula nabii, Yesu wa ku Nasaleti chilambo cha ku Galilaya."

Yesu àvavinganga vakuúsumisa, nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu

(*Mako 11:15-19, Luka 19:45-48, Yohana 2:13-22*)

¹² Yesu nkuijila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu, nkutandilikà kuvavingangila pawelu vanu vammalele vachisumisa na kusuma vitukutuku, anemwo. Nkudibinula dimeza dya vanu vachibadili dihela, na viteng'u vya vanu vâchisumisà dimunda.

¹³ Nkuvalila kuchidoni, "Ínilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, 'Ing'ande yangu ìmbechemwa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu.' Henga mwenu mùniipindikulanya nkuijuha kuva muchi lipanga lya kulipiha vakúpalaula!"

¹⁴ Vanu vaputèle meho na vikwavi nkummwelenla Yesu umula nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, nanang'e nkuvalamya.

¹⁵ Henga makuhani vakulu na vakuuhunda Sheliya yanga Musa nkusunala namene pavawene masaibu lalatendile na vavana vachinonoha malidi lavo nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu uvahaula kuchidoni, "Ulombolewe wako, N'dukuluwe Nfalume Daudi!"

¹⁶ Bahi nkumuuma Yesu kuchidoni, "Dachi, ùnapilikana malove lavatongolanga avano vavana?" Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Elo. Dachi, mukánambisoma Malemba Lanaswe lahaûla kuva,

Kwa kanya dya vana vajoko na dya vakanunu
wako Nnungu ûnitangasa imbili yako."†"

¹⁷ Anepo nkuvaleka, nkuhuma muimanga ya Yelusalemu, nkuhwena Besaniya, nkulala aneko.

* ^{21:5} Auno nsitali ùlembwije "Sayuni." Paimanga ya Yelusalemu pávele na lichinga lichichemwa Sayuni, linadengwije Ing'ande ya Nnungu. Bahi Vayahudi vápona pa Yelusalemu kuva nni pakaya panga Nnungu na vanu vake. Na myanda inji pavachilonjelela Yelusalemu, vâhala Sayuni, kwa kuva ínavakumbusa kuva Nnungu àvele pamò na vanu vake. † ^{21:16} Sabuli 8:2

*Kuyuma kwa nnandi wa vihepo nya tini
(Mako 11:12-14,20-24)*

¹⁸ Ulyamba wake Yesu pachihwena kavila ku Yelusalemu, nkwnona indala.

¹⁹ Nkuwona nnandi wa vihepo nya tini kunyenje indila, nkuuhengelekela, henga nanga panadiwene tini munnandi aula ila mahamba weka. Anepo Yesu nkuluani aula nnandi wachidoni, "Wako nnandi, unape kavila vihepo, kutandikila nelo na maduva lammalele!" Upala aula nnandi nkuyuma.

²⁰ Vakuhundwa vake pavawene uchocho, nkukangana namene na kuliua kuva, "Auno nnandi upiyanyije dachi kuyuma?"

²¹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu ninnyafulanga uhiu kuva, mukàva na ing'ulupa bila kuva na lipamba, münahulula chihi kutenda muchi chiniutendedile nnandi auno, na uchocho muchimuhulule kulihaulila lichinga alino kuva, 'Uka apano ukaliyahé m'bahali,' na ichiitendeke uchocho.

²² Na mukàkulupila kuva muchimupwechelele, bahi chinu chohecho chimumbennyuwa Nnungu muchimupwechelele."

*Yesu àujwa kuyamba mamulaka lake
(Mako 11:27-33, Luka 20:1-8)*

²³ Yesu nkuijila nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu. Pánavele nkùhunda, makuhani yakulu na vasele va Vayahudi nkummwelenla Yesu nkummuja kuchidoni, "Wako ùlatenda alano kwa mamulaka ntwaní? Na nnani akupéle wako mamulaka la kumatenda anelo?"

²⁴ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nanani uchocho nimbemmujanga chinu chimo. Mukànguyang'ula, nguchininnyaaulile ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwaní.

²⁵ Dachi, Yohana Nkúbatisa ápete mamulaka la kubatisa kuhaloka kwachi? Kuhaloka kulihunde au kwa vanu?" Vanang'o nkutandilika kuujana vene kwa vene, uvachidoni, "Tukàyang'ula kuva làhaleke kulihunde, nang'e àmbetuua kuva, 'Hambi mwadachi mukánankulupidile'?

²⁶ Henga tukàhaula kuva làhaleke kwa vanu, tûvayopa ava vanu, kwa kuva vammalele vânakulupila kuva Yohana Nkúbatisa ávele nabii."

²⁷ Bahi vanang'o nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Hwetu nanga patumaite!" Yesu nanang'e nkuvahaulila kuchidoni, "Nanani uchocho nikambennyaulila kuva, ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwaní."

Nfano wa vana vavili

²⁸ Yesu nkutangola kuchidoni, "Mwenu mwònadachi kuyamba habali aino? Pávele na munu yumo ánavele na vana vavili. Nang'e nkunnyaulila mwana ntandi kuvelekwa kuchidoni, 'Mwanangu, nelo hwena ukakole madengo mmwelu wangu wa mizabibu.'

²⁹ Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, 'Nikátawa.' Henga lukoto nkupindikuka isungu yake nkuhwena kumawelu.

³⁰ Anepo nkummwelenla mwana wavili, nkunnyaulila muchi channyaulidile ntandi. Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, 'Nguchinguhwene atata,' henga wala nanga panapite."

³¹ Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, muavano vavili, alida atendile chanalembedile atatake?" Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, "Nni ayula ntandi."

Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu ninnyafulanga uhiu kuva, vakútwala kodi na makahaba vâvenkunnongolela kuijila mu Ufalamwe wa Nnungu.

³² Kwa kuva, Yohana ániida kwenu mwenu unannangija namuna chimulembelewa kuikalanga malinga chalembela Nnungu, henga mwenu nanga pamunankulupidile. Henga vakútwala kodi na makahaba váninkulupila. Na mwenu pamo na kulona anelo lammalele, nanga pamunalekile masambi lenu na kunkulupila nang'e."

*Nfano wa vakúlima vahakalenge mitima
(Mako 12:1-12, Luka 20:9-19)*

³³ "Pilikaniila nfano unji. Pávele na munu yumo ánavele na welu, na welu anewo nkùpanda mizabibu, nkuudinguhija lingongo na nkùhimba lipondo lyà kuminyila vihepo nya zabibu, nkùdenga na nnala wa kuikalala valinzi va welu. Anepo nkukodisa aula welu kwa vakúlima vanji, mwene nkuuka nkuhwena mwanda wa kulehu."

³⁴ Mahiku la lichela palakamwele, nkuvatuma vatumishi vake kwa avala vakúlima uchinga vakatwale sehemu ya vihepo nya mmwelu wake.

³⁵ Henga avala vakúlima nkuvakamula avala vatumishi. Yumo nkumpanya na yunji nkummwalala na yunji watatu nkumpanya mayanga mpaka kummwalala.

³⁶ Anepo mwene welu nkuvatuma kavila vatumishi vanji vohe kupunda vatandi, henga avala vakúlima nkuvatendela muchi chivavatendeledile avala vatandi.

³⁷ Kuntululilo, nkunnaija mwanawewe, wahaula kuchidoni, ‘Nnimala kuva mwanangu vachivamweshimu.’

³⁸ Henga avala vakúlima pavammwene ayula mwana, nkuhaulnila kuchidoni, ‘Ayu njo mwene mapala la auno welu. Bahi leka tummwalale, koka welu auno ùüve mapala letu!’

³⁹ Bahi nkunkamula, nkunnyumya pawelu aula welu wa mizabibù, aneko nkummwalala.’

⁴⁰ Anepo Yesu nkuuja kuchidoni, “Dachi, mwene welu pámbeidà, àmbevatenda dachi avala vakúlima?”

⁴¹ Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Àmbevawalala anevo vakúlima vahakalenge mitima bila chididi, koka welu àavavikile vakúlima vanji vambemwîng'a chivèle chake kwa mahiku la lichela.”

⁴² Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mukásomile alano Mmalemba Lanaswe?

‘Liyanga lihitwîje na vakúdenga,
hambi lijukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele.
Na Nang'olo njo atendile chinu anecho,
na lyonekana kuva lisaiwu pameho petu.’

⁴³ Bahi nìnnyaaulanga kuchidoni, Ufalume wa Nnungu ûmbeuswa kwenu mwenu na kuven'g'a vanu vanji vambetênda àlalá lalalembela Nnungu.

⁴⁴ Munu woheyò ambeyangukila nniyanga anelyo àmbelumukana, na munu woheyò ulimbemmatokela, àmbetingindika mwalehu.”

⁴⁵ Makuhani vakulu na Mafalisayo pavapilikene mifano yanga Yesu, vánimala kuva àvayamba vanang'o.

⁴⁶ Bahi nkutaha namuna ya kunkamula Yesu, henga nkuyopa makuwa la vanu kwa kuva, vanang'o vánikulupila kuva nang'e nni nabii.

22

Nfano wa ing'ole ya ulombi

(Luka 14:15-24)

¹ Bahi Yesu nkuhweneha kutangola na alila likuwa lya vanu kwa mifano. Nkuvalaulila kuchidoni,

² “Ufalume wa Nnungu ûlandana na nfalume yumo antendeledîle mwanawewe ing'ole ya ulombi.

³ Bahi nkuvatuma vatumishi vake unavachema avala vakumbuliwîje kuing'ole, henga vanang'o nanga pavanatamatwije kwida.

⁴ Anepo nkuvatuma vatumishi vanji, nkuvahaulila kuchidoni, ‘Hweneng'ana mukava-haulile vakumbuliwîje kuva, ing'ole yangu hambi ìvele tayali. Ñnisinja maluchi langu la ang'ombe na ang'ombe vanji vanunile, vitukutuku vyammalele vívele tayali. Vahaulile vaide kuing'ole!’

⁵ Henga avala vakumbuliwîje nanga pavanajalite aneko kukumbulwa, nkulihwenela chihi kuvalembedile vene, yumo nkuhwena kumawelu kwake na yunji nkuhwena kumadengo lake la kuchuusa.

⁶ Na vanji nkuvakamula avala vatumishi nkuvatuma vatumishi vanji na kuvawalala.

⁷ Bahi nfalume nkusunala. Nkuvalatuma matiyala lake unavawalala avala vakúwalala na kuyocha imanga yavo moto.

⁸ Anepo nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, ‘Ing'ole ya ulombi ìvele tayali, henga avala vakumbuliwîje nanga pavachilembelewa kwida.

⁹ Bahi hweneng'ana mmadila, na vanu vammalele umumbevona vakumbule vaide kuing'ole.’

¹⁰ Bahi avala vatumishi nkuhweneng'ana n'dindila, nkuvatuma vanu vammalele uvachivona, vanu vambone na vatêndalahakalenge, na nnukumbilwammalele lwa ing'ole nkumbala vayeni.

¹¹ Henga painjidile nfalume unavalola vayeni vake, nkumwona munu yumo akanawete inguwo ya ing'ole ya ulombi.

¹² Nkummuja kuchidoni, ‘Nnyanjawangu, uinjidile dachi apano akuno ukawètè dingwu dyo ing'ole ya ulombi?’ Ayula munu nkunyalala chihi nduu.

¹³ Anepo nfalume nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, ‘Nnyungange ayuno munu makono na madodo, koka munnyahe pawelu pavéle lupi. Aneko àmbekuta na kuhaya meno..’

¹⁴ Anepo Yesu nkutangola kuchidoni, “Kwa kuva, vanu vohe vànakumbulwa, henga vatandôlwa vavéle kadiki.”

*Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi
(Mako 12:13-17, Luka 20:20-26)*

¹⁵ Anepo Mafalisayo nkukananga apala nkunavika ntemelo wa kunteya Yesu uchinga vankamule umomo mmalove lake.

¹⁶ Mafalisayo nkuvatuma vakuhundwa vao pamo na vanu va likuwa lya Helode*, nkunammuja Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, túnimala kuva wako nni munu wa uhiu na ùhunda chihì kwa uhiu kuyamba indila ya Nnungu. Na wala nanga pauyopa ukulu wanga munu, kwa kuva, nanga paulola kumeho kwanga munu.

¹⁷ Bahi tuhaulile, chuwona wako, dachi Sheliya ya Musa ìnatuluhusu kuhumya kodi kwa Nfalume wa Loma[†] au ikátuluhusu?"

¹⁸ Henga Yesu kwa kuva ánilamala lahakalenge lavakudungidile, nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu mmakulilambilila, ing'anya ntwanì münangulinga?

¹⁹ Ndanguje hela ihúmywa kodi kwa Nfalume wa Loma." Vanang'o nkumpelekejeja.

²⁰ Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, ing'ope aino na lina lilembwíje apano iyanga nnani?"

²¹ Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Vyanga Nfalume wa Loma." Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Bahi la Nfalume wa Loma mwìng'e Nfalume wa Loma na la Nnungu mwìng'e Nnungu."

²² Bahi vanang'o pavapilikene mayang'udi lake, nkukangana namene, nkunneka Yesu, vanang'o nkulihwenela.

*Yesu àujwa kuyamba kufufuka
(Mako 12:18-27, Luka 20:27-40)*

²³ Liduva ulyolyo Masadukayo vanji vakulupíla kuva, vanu vahwíle vakáfufuka, nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni,

²⁴ "Nkúhunda, Musa átuhaulidile uvila, 'Nnume akàhila nkunneka n'jawe bila kummelekela vana, nnung'une àlembelewa annombe aneyo mmahe uchinga ammelekele nkuluwe vana.'

²⁵ Pávele na vana saba va chilume va litumbo limo. Ayula ntandi ánnombile mmahe, nkuhila bila kummelekela mwana, na ayula nannidi nkutwaliwa na nnamuwe.

²⁶ Nanang'e nkuhila bila kummelekela mwana, na nnamuwe watatu nanang'e nkwendwa makande, nanang'e nkuhila, bahi vammalele saba nkuhilanga bila kummelekela mwana.

²⁷ Kuntululilo ayula mmahe nanang'e nkuhila.

²⁸ Dachi, liduva livambefufuliwa vanu vahwíle ayula nkongwe àmbekuva wanga nnani? Kwa kuva, valume vammalele saba vániikalana nawe."

²⁹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu münakumbika ing'anya nanga pamulamaite Malemba Lanaswe wala dimongo dyanga Nnungu.

³⁰ Kwa kuva, vanu vahwíle pavambefufuka, nanga pavambelomba wala kulombwa, ila vámbekeva muchi malaika va kulihunde.

³¹ Henga kwa habali ya kufufulwa kwa vanu vahwíle, dachi mukánambisoma chanan-nyaulidile Nnungu?

³² Nnungu áhawile kuchidoni, 'Nangu njo Nnungu wa Iblahimu, Nnungu wa Isaka, na Nnungu wa Yakobo.[‡]' Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, "Nnungu akávele Nnungu wa vanu vahwíle, henga nang'e nni Nnungu wa vanu vumi."

³³ Makuwa la vanu pavapilikene malove anelo, nkukangana namene ing'anya ya mahundo lake.

*Amuli ing'ulu
(Mako 12:28-34, Luka 10:25-28)*

³⁴ Mafalisayo pavapilikene kuva Yesu ánívanyalaja Masadukayo, nkukojana pamo nkummwenela.

³⁵ Munu yumo muanevo ánameita namene Sheliya yanga Musa nkummwenela Yesu nkummuja kwa kunninga,

³⁶ wachidoni, "Nkúhunda, amuli ntwanì ing'ulu kupunda dyammalele mu Sheliya yanga Musa?"

³⁷ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Ntamwe Nang'olo Nnungu wako kwa ntima wako wammalele na kwa isungu yako yammalele na kwa ding'ano dyako dyammalele."[§]

³⁸ Aino njo amuli ing'ulu na njo inandi.

³⁹ Na yavili ilandâna na ai nni aino, 'Ntamwe nnyako malinga chiilitamwa umwene.'

* 22:16 Vanu va likuwa lya Helode nni vanu vachikubali kutawaliwa na familia ya Helode Nkulu na Helode Antipasi mwawewe. † 22:17 Nsitali auno ülembwíje Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma. ‡ 22:32

Kuuka 3:6 Nnungu álatangwele anelo akuno Iblahimu na Isaka na Yakobo vahídfíle § 22:37 Makumbuso 6:5

⁴⁰ Sheliya yammalele yanga Musa na mahundo la manabii, vyammalele vîlisingila amuli adino dimbili."

Kilisto nni n'dukulu wanga nani?

(Mako 12:35-37, Luka 20:41-44)

⁴¹ Yesu pavawene Mafalisayo vakojènè pamò, nkuvauja kuchidoni,

⁴² "Dachi mwenu mûtenda kuva Kilisto ni nnani? Dachi, nang'e nni n'dukuluwe nnani?" Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "N'dukuluwe Nfalume Daudi."

⁴³ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Ihlulika dachi, Nfalume Daudi mwene kwa kulojwa na Umumu Wanaswe ancheme Kilisto, Nang'olo? Kwa kuva, àhaula kuchidoni,

⁴⁴ 'Nnunu Nang'olo ánnyalidile Nang'olo wangu kuchidoni,

Ikala mumamulaka langu, m'bali wangu wa kunkono,

mpaka paniimbevavika amongo vako pahi makumbatu lako.'**

⁴⁵ Bahi ikàva Nfalume Daudi àñchema Kilisto 'Nang'olo,' ìmbehululika dachi Kilisto àave n'dukuluwe?"

⁴⁶ Nanga munu analingile kunnyang'ula lilove, na kutandikila liduva anelyo nanga analingile kummuja kavila.

23

Yesu àvaamba vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo

(Mako 12:38-39, Luka 11:43,46, 20:45-46)

¹ Anepo Yesu nkulahaaulila makuwa la vanu na vakuhundwa vake kuchidoni,

² "Vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo vatwéte nafasi yanga Musa.

³ Bahi mùlemeblewa kuvapilikana na kukamula malove lammalele lavannyaaulila, henga munapapate àalalá lávatendàngà, kwa kuva malove lavahaaulanga akee lávatendàngà.

⁴ Vanang'o vâhunga misigo iidôpa na kuvatika vanu mmavala, henga vene vakálinda kananga kunyolojo chala kuvapwechela.

⁵ Kila chinu chivachitenda vâchitenda chihi uchinga vanu vavalole. Vânatumbuja dibadili divahûngâ mmalyenyé lavo na mmakono, mmêle Malemba Lanaswe la Sheliya ya Musa nkati mwake, na vânameleyanga misuwana ya mmapepe la majoho lavo.

⁶ Vânatamwa namene kuikala mmiteng'u vya muyo n'ding'ole na kuikala nafasi dya kweshimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnunu.

⁷ Vânatamwa namene kusalimiwa kwa eshima kusakoni na kuchemwa na vanu, 'Nkúhunda.'

⁸ Henga mwenu mìnukubali kuchemwa 'Nkúhunda,' kwa kuva mwenu mmammalele nni ummamo, na mùvele chihi na nkúhunda yumo.

⁹ Uchocho, apano pachilambo munancheme munu woheyò 'Atata' kwa kuva mùvele chihi na Atata yumo, avéle kulihunde.

¹⁰ Wala munakubali kuchemwa 'Mmakulu,' kwa kuva mùvele chihi na nkulu yumo, nanang'e njo Kilisto atandolwejjé na Nnunu.

¹¹ Henga nkulungwa mmwenu, àlembelewa àave ntumishi wenu.

¹² Munu woheyò alitumbângâ mwene, àmbesulupuswa, henga munu alisulupûha, àmbetumbyangwa."

Kulilambilila kwa vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo

(Mako 12:40, Luka 11:39-42,44,52, 20:47)

¹³⁻¹⁴"Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mwenu mùvachimila vanu nnango wa mu Ufalume wa Nnunu, na mwenu mmene mukainjila, na avala valembéla kuinjila mìnividivila vanainjile.*

¹⁵ Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mùhwena myanda ya kupita m'bahali na mukee m'bahali uchinga mumpindikulanye kananga munu yumo kuva nkúhundwa wenu. Pamumpindikulanya, mùntenda àave munu wa Jihannamu myanda mivili kumpunda mwenu mmene.

¹⁶ Ole wenu mwenu mmakulodya muputéle meho! Kwa kuva, mwenu mùhaula kuva munu akâapila kwa kuitambulanga Ing'ande ya Nnunu, anecho chikee chinu, henga akâapila kwa kutambulanga zahabu ivèle mu Ing'ande ya Nnunu, àlembelewa atimise achila chaapidile.

** 22:44 Sabuli 110 * 23:13-14 Mmalemba lanji matandimatandi lálembwijwe malove alano, Mumbebambala mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Muwapakanyola dimali anannidi, na kilitenda kuva mmambone kwa kuyuwa namene. Kwa ing'anya aneyo liduva lya hukumu mumbebata asabu ing'ulu namene!

¹⁷ Mwenu m̄mamavelu na mmanu muputêle meho! Dachi, chikulungwa namene chilida, zahabu au Ing'ande yanga Nnungu iitênda aila zahabu ivalangiwe kuva yanawse?

¹⁸ Uchocho m̄uhaula kuva, 'Munu akàapila kwa kutambulanga chitala, anecho chikee chinu, henga munu akàapila kwa kutambulanga sadaka ivêle pachitala, àlembelewa atimise achila chaapidile.'

¹⁹ Mwenu nni mmanu muputêle meho! Dachi, chilida chikulungwa namene, sadaka au chitala chitiénda sadaka aila kuva yanawse?

²⁰ Bahi munu aapila kwa kutambulanga chitala, àapila kwa chitala anecho na kwa vitukutuku vyammalele viveléngé pachitala.

²¹ Uchocho, munu aapila kwa kutambulanga Ing'ande ya Nnungu, àapila kwa ing'ande aneyo na kwa Nnungu avêle nkati mwake.

²² Na munu aapila kwa kutambulanga kulihunde, àapila kwa chiteng'u cha Nnungu na kwa Nnungu aikâla pachiteng'u anecho.

²³ Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mwenu münajali namene kuhumya asilimiya kumi ata kwa vitukutuku vijoko malinga vitakilo nya kukoleja muimbowa, akuno umulekanga vitukutuku nya muhimu nya Sheliya, yani kuvatendela vanu vanji haki na kuvavikila chididi vanu vanji, na kukulupika. Anelo njo lamulelewa kulakamula bila kuleka kulatenda na anelo lanji.

²⁴ Mwenu nni mmakulodya muputêle meho! Pamukumbila, mwenu münajali namene kuhamata dinjenjema nkummila ungamilia.

²⁵ Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mwenu müvele muchi munu àhahula mwawo na nkungu pannima, henga nkati mwòmbele chihi kung'unuka na kupakanyola.

²⁶ Wako Nfalisayo uputêle meho! Tandilika kuhahula nkati chikombe nahoti, uchinga pawelu napanang'o patakate.

²⁷ Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mülandene na misati ipambwîje kwa pawelu, henga nkati mwòmbele chihi mawangwa la vanu vahwîle na kila namuna ya uhakwa.

²⁸ Uchocho na mwenu njo chimuva, kwa pawelu mwònekana kuva mmambone pameho pavunu, henga nkati mwenu mwòmbele chihi ulamba na vitendo vihakalenge."

*Asabu ya vakúhunda Sheliya na Mafalisayo
(Luka 11:47-51)*

²⁹ "Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, müdengela misati ya manabii na kulemba misati ya vanu vánavele vambone,

³⁰ na m̄uhaula kuva, 'Hwetu tukachiva utupwawa machedo mmaduva lavanapwawije anyakala vetu, tukanalundane navanang'o kuwalalala manabii.'

³¹ Bahi mwenu mülimaiha mmene kuva mwenu nni mmadukulu mma vanu vavawaléle manabii.

³² Bahi malilila anelo lavatandihije anyakalavenu!

³³ Mwenu nni mihongo, mmana mma nachihungo! Ñnembehulula dachi kuitila hukumu ya Jihannamu?

³⁴ Kwa kuva, nimpelikejija mwenu manabii na vanu vavêle na lúnda na vakúhunda. Henga vanji mümbewawala na vanji mümbewavamba mmisalaba na vanji mümbewasulubula n'ding'ande dyenu nya kunnyuwila Nnungu na kuvavinganga muiimanga imo mpaka inji.

³⁵ Mwenu mümbepata asabu ing'anya ya vanu vambone pameho pa Nnungu wawalaliwîje, kutandikila kuwalalwa kwanga Habilu ánavele wambone pameho panga Nnungu, mpaka kuwalalwa kwanga Sakaliya mwana wanga Balakiya, umummwalalidile nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu ching'ati Ing'ande ya Nnungu na chitala cha kuhumija sadaka.

³⁶ Nangu ninnyafulangá uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vámbehukumiwa asabu ing'anya ya kuwalalwa kwa vanu anevo vammalele."

*Yesu àihinginikila imanga ya Yelusalemu
(Luka 13:34-35)*

³⁷ Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Mwenu mmanu mma ku Yelusalemu, mmanu mma ku Yelusalemu! Mwenu müvawalala manabii na kuvapanya mayanga avala vatumwîje kwenu mwenu. Myanda yohe ñnilinga kuvalopolela pamo vana venu muchi ung'uku chavautamila vana vake paliungu dimapa dyake, henga mwenu nanga pamutamwije.

³⁸ Lola, Ing'ande yenu ya Nnungu ìmbekuva lihame.[†]

³⁹ Na nangu nìnnyaulilanga kuva, mukambengwona kavila mpaka pamumbehaula kuva, 'Ubaliwi wako uida kwa lina lya Nang'olo.' "

24

*Yesu àhaula namuna chiimbekwondongwa Ing'ande yanga Nnungu
(Mako 13:1-31, Luka 21:5-33)*

¹ Yesu nkuuka pa Ing'ande ya Nnungu, pánavele nkuhwena vakuuhundwa vake nkummenela nkunnanguja ding'ande dya pa Ing'ande ya Nnungu.

² Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, mùvenkulona anelo lammalele? Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nanga liyanga limbeisalila muha liyanga linji, kila liyanga límbemato hijwa pahi."

³ Bahi Yesu panaike muha Lichinga lya Miseituni, vakuuhundwa vake nkummenela paweka, nkummuja kuchidoni, "Tuhaulile, vitukutuku anevyo vímbehumila chakaní? Na chimaiho ntwani chimbelangjùa kwida kwako, na ntululilo wa mahiku alano?"

⁴ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Lyongolelange uchinga munahochejwe.

⁵ Kwa kuva, vanu vohe vàmbeida uvalitenda kuva vanang'o njo nangu, uvachidoni, 'Nangu njo Kilisto!' Vanu anevo vàmbehavocheja vanu vohe.

⁶ Mùmbepilikana habali dya ing'ondo na habali dya ing'ondo, henga munayope. Kwa kuva, anelo lasima laide, henga aula ntululilo ukánambikamola.

⁷ Kwa kuva, chilambo chimo chimbepanyana na chilambo chinji, na ufalume umo ùmbepanyana na ufalume unji. Kùmbekuva na indala ing'ulu na sehemu dyohe dya pachilambo dimbendengenda.

⁸ Anelo lammalele làvele muchi kulindamuka kwa uchungu wa kuveleka.

⁹ Anepo nnembekamujwa mmakono la vanu vanji uchinga m'banihwe na kuwalalwa, na vanu va vilambo vyammalele vàmbemmenga mwenu ing'anya yang'une.

¹⁰ Chipindi anecho nni chivambelekanga vanu vohe ing'ulupa yavo, vàmbetengelekana vene kwa vene na kuvengana.

¹¹ Vàmbehumila manabii vohe va kulambilna kuvalahocheja vanu vohe.

¹² Ing'anya ya kuyenjejeka kwa lahalenje, kutamwana kwa vanu vohe kumbehang'uka.

¹³ Henga ambepillila mpaka kuntululilo, aneyo njo ambepôhwa.

¹⁴ Na kabla ya kuhwika anewo ntululilo, Malove Lambone la Ufalume wa Nnungu lámbehubiliwa pachilambo chammalele kuva ushahidi kwa vanu va vilambo vyammalele."

¹⁵ Bahi munu ambesôma chitabu achino, àlembelewa apilikanihe saana mana ya malove laîda. Anepo Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Bahi anepo mùmbechona chinu chanahawile nabii Danieli, chinu chíitênda Ing'ande ya Nnungu kuva najisi chíimijjìwé pa Ing'ande ya Nnungu.

¹⁶ Anepo vavelêngé kuchilambo cha ku Yudeya vatukutile kumachinga.

¹⁷ Na munu avèle muha ing'ande analitinike kwa kutukutila nng'ande unatwala vitukutuwyake.

¹⁸ Na avèle kumawelu nanang'e uchocho, anauye kukaya únatwala lijoho lyake.

¹⁹ Ole wavo amahe vavèle na vitumbo na vayong'êja mmahiku anelo.

²⁰ Nyuwange Nnungu uchinga kutila kwenu kunave mmahiku la chipwepwe au Liduva lya Kuyeweleta.

²¹ Kwa kuva, mmahiku anelo kùmbekuva na ibaniki ing'ulu ikánambipwawa kutandikila Nnungu pachiumbile chilambo mpaka vino, na ibaniki malinga aneyo ikámbehumila kavila.

²² Kuikave Nnungu akàinjipiha isabu ya mahiku àlalá la ibaniki akánapwawe munu kananga yumo achichiapohwe. Henga ing'anya ya vanu vake vávatondwèlè, àniinjipiha mahiku anelo.

²³ Anepo munu akànnyaulila kuva, 'Lola, Kilisto àvele apano,' au 'Àvele apala,' munakulupile.

²⁴ Kwa kuva, vàmbeida vanu vambelilambilila kuva vanang'o njo Kilisto, uchocho vàmbeida manabii va kulambilna. Vanu anevo vàmbetenda vímaiho víkulu na masaibu, uchinga ikàhululika vapate kuvalahocheja ata vanu vávatandwèle Nnungu.

²⁵ Lola, nangu ñinnyaulilanga kabla anelo lammalele lakànambihumila.

²⁶ Bahi vanu vakannyaulila kuva, 'Lola, Kilisto àvele kulilangal!' Munahwene aneko. Au vakannyaulila kuva, 'Lola, àlipihite nng'ande!' Munavakulupile.

[†] **23:38** Munsitali auno Matayo àlembele "ing'ande yenu," inahululika àyamba Ing'ande ya Nnungu au imanga ya Yelusalemu.

²⁷ Kwa kuva, kwida kwanga Mwana wa Munu kùmbekuva muchi nng'anje wa ing'uva chiuhumila gafula kumahunde na kulangaja kumahunde kwammale.

²⁸ Bahi pohepo pauvele ntuhu njo pavambekojana vipungo."

²⁹ Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Upopo, palalembemalilika maduva la kubanika, 'Liduva limbekuva na lupi na mwedi ukambelangaja na dinondwa dimbematoka kuhaloka kumahunde na vitukutuku vyammalele nya kumahunde vivêle na dimongo, vimbetikinyika.'

³⁰ Anepo njo pachimbekwonekana chimaiho changa Mwana wa Munu kumahunde. Vanu vammalele va pachilambo vâmbekutanga, na vâmbemwona Mwana wa Munu avèlè mmahunde waida, akuno avèlè na dimongo na ukulu nkulu.

³¹ Anepo àmbevatuma malaika vake kwa lidi litumbwile lya lipenga na vâmbevalopola vanu vake vâvatandwèlè kuhaloka nchilambo chammale.

³² Bahi kwa nnandi wa ntini lihundange nfano auno. Dinavi dyake padihipuka na kulikwasula mahamba, mwenu mùnamala kuva chihiku chîvele pepi.

³³ Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo lammalele laninnyaulidile, bahi mumale kuva uhiku wa kwida kwake ûvele pepi kukamola, tena ûvele chihi pannango.

³⁴ Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chivelèkwà achino vakambepita mpaka palambetimila anelo lammalele.

³⁵ Kumahunde na chilambo vîmbepita, henga malove langu lakambepita mwiko."

Atata Nnungu bahi njo amaîte liduva lyene

(Mako 13:32-37, Luka 17:26-30,34-36)

³⁶ "Henga kuyamba liduva na uhiku wene anewo, nanga munu amaîte, ata malaika va kulihunde nanga pavamaite, wala Mwana nanga pamaite, henga Atata weka njo amaîte.

³⁷ Malinga chilanavele mahiku langa Nuhu, nni uchocho chiimbekuva pambekwida Mwana wa Munu.

³⁸ Kwa kuva, mmahiku àlalá livambwe kabla likànambikwida, vanu vânalya na kukumbila, vânalomba na kulombwa mpaka liduva alila lyainjidile Nuhu nsafina.

³⁹ Vanang'o nanga pavanamaite chinu chohecho mpaka livambwe palihaleke nkuvayola vammalele. Uvila nni chiimbekuva pambekwida Mwana wa Munu.

⁴⁰ Uhiku anewo vanu vavili vâmbekuva kumawelu, yumo àmbetwaliwa na yunji ambelekwa.

⁴¹ Vamahe vavili vâmbekuva pamo uvahaya ntama nniyanga, yumo àmbetwaliwa na yunji ambelekwa.

⁴² Bahi lyongole lange kwa kuva nanga pamumaite liduva lyambekwida Nang'olo wenu.

⁴³ Mwenu mùnimala kuva, kuikave mwene ing'ande waumala uhiku wambekwida nkwiwa unaiva, akaniva meho uchinga ing'ande yake inatutumulwe.

⁴⁴ Bahi na mwenu uchocho, lipanganihange, kwa kuva Mwana wa Munu àmbekwida uhiku umukalolela mwenu."

Ntumishi akálupika na ntumishi akálupika

(Luka 12:41-48)

⁴⁵ Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Dachi, ntumishi alida akulupíka na avêle na ding'ano? Nni ayula wammikile nang'olo wake kuvaimilia vatumishi vanji na kunnaija aveng'e chakulya kwa uhiku ulembelêwa.

⁴⁶ Wasa ntumishi aneyo ikàva pambeida nang'olo wake àmbenkoja watenda chalaijjewe.

⁴⁷ Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, nang'olo aneyo àmbemmika ntumishi aneyo kuva nkwiwilila wa dimali dyake dyammale.

⁴⁸ Dachi, imbekuva dachi ikàva ntumishi aneyo nni munu atênda lahakalenge, nkuli-haulila muntima wake kuva, 'Nang'olo wangu ânatima kuuya,'

⁴⁹ nkutandilika kuvapanya vatumishi avake, akuno walya na kukumbila na kukalewa?

⁵⁰ Nang'olo wa aneyo ntumishi àmbuya nniduva lyakalolela na uhiku wakaumaita.

⁵¹ Àmbencheketanya vibeduli vivili ntumishi aneyo na kumika pachinu pavikwîje kwa-jili ya vakulilambilila, aneko vâmbekuta na kuhaya meno."

25

Nfano wa vali kumi

¹ Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Uhiku anewo Ufalume wa kulihunde nni paumbelandana na vali kumi vanatwete vibatali vyavo nkuhwena unampwechela nnombi.

² Vali nnyano muanevo vávele mavelu na nnyano vanji vânilitmuka.

³ Avala mavelu vâwtwetenge chihi vibatali vyavo wala vananyakule na mahuta la akiba.

⁴ Henga avala valimwîke vânyakwile vibatali na kukondya mahuta lanji.

⁵ Bahi nnombi patimile kuhwika, vammalele nkuhindila na kulala luwono.

⁶ Ching'ati chilo nkupilikanika lidi lyâ munu ulichidoni, 'Pilikanila, nnombi àvenkwida! Humang'ana mukanchingamile!'

⁷ Bahi vali vammalele nkutakatukanga, nkutayalisha vibatali vyavo.

⁸ Avala mavelu nkuvahaulila avala valimwîke kuchidoni, 'Tumeyele mahuta lenu kadiki kwa kuva vibatali vyetu vitandilika kudimika.'

⁹ Avala valimwîke nkuyang'ula kuchidoni, 'Ikambbehululika, mahuta latuvenalo lakambetosa kuyavana hwetu na mwenu. Mwenu hwena kwa vanu vachuûsa mukalisumile lenu.'

¹⁰ Avala mavelu pavapite unasuma mahuta, nnombi nkukamola. Avala vali nnyano vanavêle tayali, nkuingila pamo na nnombi nnukumbi lwa ing'ole ya ulombi na nnango nkuchimwa.

¹¹ Lukoto kadiki avala vali vanji nkukamolanga, nkutandilika kutangola kuchidoni, 'Nang'olo, nang'olo, tuchimulile!'

¹² Henga nnombi nkuvayang'ula kuchidoni, 'Nangu nînnyaulilanga uhiu kuva, nangu nikâmaite mwenu.'

¹³ Anepo Yesu nkuhauila kuchidoni, "Bahi mùûve meho, kwa kuva nanga pamulimaite liduva anelyo wala uhiku wambekwida Mwana wa Munu."

Nfano wa vatumihi vatatu

(Luka 19:11-27)

¹⁴ Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Ufalume wa Nnungu ûlandana na munu ânalembidle kuhwena mwanda. Nang'e ávachemile vatumihi vake, nkuvakamuja dihela dyake. ¹⁵ Yumo nkumwing'a mipatila nnyano ya dihela dya zahabu na yunji nkumwing'a mipatila mivili na yunji nkumwing'a mipatila umo kupapatana na uweso wanga munu. Anepo nkuhwena mwanda.

¹⁶ Upala ayula apête mipatila nnyano ya dihela dya zahabu nkutandilika kutenda uchuusi, nkuyenjejeka mipatila inji nnyano.

¹⁷ Uchocho na ayula apête mipatila mivili, nkuyenjejeka mipatila inji mivili.

¹⁸ Henga ayula apête mipatila umo, nkuhimba lipondo, nkupiha dihela dya nang'olo wake.

¹⁹ Bada ya maduva lohe, nang'olo wa avala vatumihi nkuuya, nkutenda navo isabu ya dihela dyanavakamujije.

²⁰ Bahi nkuhaloka ayula ntumishi anapete mipatila nnyano ya dihela dya zahabu, nang'e nkuhumya na inji nnyano, nkuhauila kuchidoni, 'Nang'olo, úngukamujidye mipatila nnyano, lola vino iyenjejeka inji nnyano.'

²¹ Nang'olo wake nkunnyaulila kuchidoni, 'Ùtendile saana, wako nni ntumishi wambone, na ûnakulupika. Únikulupika kwa dimali kadiki, bahi vino nimbekukamuja dimali dyohe. Ida uhangalale pamo na nangu!'

²² Nkuhaloka ayula ntumishi wavili anapete mipatila mivili ya dihela, nanang'e, nkuchidoni, 'Nang'olo, úngupele mipatila mivili, lola, vino iyenjejeka mipatila inji mivili.'

²³ Nang'olo wake nkunnyaulila kuchidoni, 'Ùtendile saana, wako nni ntumishi wambone, na ûnakulupika. Únikulupika kwa dimali kadiki, bahi vino nimbekukamuja dimali dyohe. Ida uhangalale pamo na nangu!'

²⁴ Anepo nkuhaloka ayula ntumishi yunji watatu anapete mipatila umo wa dihela, nkuhauila kuchidoni, 'Nang'olo, nangu ñniikumala wako kuva, nni umunu ukee na chididi, wako ûvele muchi munu ahôla chihi na pachinu pakapandile nang'e.

²⁵ Nangu ñniyopa, nkuhwena unapiha dihela dyako nnipondo. Bahi hela yako aino, itwale.'

²⁶ Nang'olo wake nkunnyang'ula kuchidoni, 'Wako nni ntumishi nkútenda lahakalenge, na unnemwa! Wako wanimala kuva, nangu nni munu ngufûna chihi pachinu panikapandile nangu.

²⁷ Elo, henga wako úlembelewa udivike dihela dyangu benki, uchinga liduva linimbeuya ngudipate dihela dyangu na dinji diyenjejêke.

²⁸ Bahi mpakanyolange aneyo, dihela anedyo, mumwing'e ayula avêle na mipatila kumi ya dihela.

²⁹ Kwa kuva, kila munu avêle na chinu àmbyenjejwa àâve na yyohe, henga munu akâvèle na chinu ata achiila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa.

³⁰ Bahi ntwale ayu ntumishi akáfala, munnyahangue pawelu pavêle lupi. Aneko njo kuvambekuta na kuhaya meno.' "

Angandolo na ambudi

³¹ “Pámbeidà Mwana wa Munu akuno avèlè na ukulu wake pamo na malaika vammalele, anepo njo pámbeikàlà nchiteng'u chake cha chifalume.

³² Vanu va vilambo vyammalele vámbelepokela moyo mwake, nanang'e àmbevahapulanya anevo vanu muchi nchunga chavahapula angandolo n'dimbudi.

³³ Àmbevavika angandolo m'bali wake wa kunkono na ambudi m'bali wake wa kunchinda.

³⁴ Anepo Nfalume àmbevahaulila avala vavèle m'bali wake wa kunkono, ‘Idang'ana, mwenu mubalikiwje na Atatangu, pwachelanga Ufalume umuunguliwje kutandikila kuumbwa kwa chilambo.

³⁵ Kwa kuva ngúvele na indala mwenu nkuning'a chakulya, na ngúvele na inyota mwenu nkuning'a medi, na ngúvele ninnyeni mwenu nkungupwechela,

³⁶ na ngúvele lukundumwandu, mwenu nkuning'a inguwu yuwala, na nnauula mwenu nkunanguuja, na ngúvele nnilungu mwenu nkuidang'ana unangulola.’

³⁷ Anepo avala vatênda lalalembela Nnungu njo pavambevang'ula kuchidoni, ‘Nang'olo, chakani patukuwene uvèlè na indala hwetu nkukwing'a chakulya, au púnavele na inyota hwetu nkukwing'a medi lukumbila?

³⁸ Chakani patunakuwene uvèlè nnyeni, hwetu nkukupwechela, au chakani púnavele lukundumwandu, hwetu nkukwing'a dinguwo?

³⁹ Na chakani patukwene ubwahela au uvèlè nnilungu, hwetu nkuida unakulola?’

⁴⁰ Nfalume àmbevayang'ula kuchidoni, ‘Nangu nìnnyaülilanga uhiu kuva, kila chinu chimuntendedile munu avalangîwa kuva akee chinu, müngutendedile nangu.’

⁴¹ Anepo Nfalume àmbevahaulila avala vavèle m'bali wake wa kunchinda kuchidoni, ‘Ukananga apalo, mwenu mulaniwje! Muhwene mmoto ukee na ntululilo, moto waunguliwje Ibilisi na malaika vase!

⁴² Kwa kuva, pangunavele na indala, mwenu nkananing'ile chakulya na pangunavele na inyota, mwenu nkananing'ile medi lukumbila

⁴³ na pangunavele ninnyeni, mwenu nkanangupwecheledile na pangunavele na uhou, mwenu nkananing'ile dinguwo dyuwala na panichiula, mwenu nkanaidile unangulola na pangunavele nnilungu mwenu nkanaidile unangulola.’

⁴⁴ Anepo vanang'o vámbeNNyang'ula kuchidoni, ‘Nang'olo, chakani patunakuwene uvèlè na indala an inyota au uvèlè unnyeni au uvèlè na uhou au uuùlì au uvèlè nnilungu, na hwetu tunaide unakuhudumila?’

⁴⁵ Nang'e àmbevayang'ula kuchidoni, ‘Nangu nìnnyaülilanga uhiu kuva, kila chinu chimusindwije kuntendela munu avalangîwa kuva akee chinu, müsindwije kungutendela nanangu.’

⁴⁶ Anepo anevo vanu vambehwena muasabu ikee na ntululilo, henga avala vatênda lalalembela Nnungu, vámbeingila muumi ukee na ntululilo.”

26

Ntemelo wa kummwalala Yesu

(Mako 14:1-2, Luka 22:1-2, Yohana 11:45-53)

¹ Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkuvalaulila vakuhundwa vake kuchidoni,

² “Mwenu mùnimala kuva ya maduva mavili pàmbekuva na sikukuu ya Pasaka, na Mwana wa Munu àmbetengelekwa uchinga avambwe munsalaba.”

³ Anepo makuhani vakuulu pamo na vasele va Vayahudi nkukojana paing'ande ya Kuhani Nkulu, uvanchema Kayafa.

⁴ Nkutenda ntemelo namuna chivambenkamula na kummwalala Yesu.

⁵ Nkuhaulà kuchidoni, “Henga tunankamule pasikukuu, uyopa vanu vanataya timbwili.”

Yesu àmiminiwa mahuta la kunung'ilà

(Mako 14:3-9, Luka 7:36-50, Yohana 12:1-8)

⁶ Yesu ávele ku Besaniya muing'ande yanga Simoni analamijwe mangundula.

⁷ Pánavele nkulya, nkuhaloka mmahe ananyakwile chupa chikatapele namene chikata-pajjìwe kwa mayanga la alabasta. Chupa anecho chíumbele mahuta lánung'ilà la kugalika namene, nkumminnila Yesu mmuti.

⁸ Vakuhundwa vanga Yesu pavalawene anelo latendêke nkusunala, nkuhaulà kuchidoni, “Mwadachi kwondonganga uvila mahuta?

⁹ Alano mahuta lakanisumiswa kwa dihela dyohe namene nkuveng'a amahuvani!”

¹⁰ Henga Yesu nkumala lavachiliuja, bahi nkuvalaulila kuchidoni, “Mwadachi mu-nankambyakambya ayuno mmahe? Nang'e àngutendedile lyambone.

¹¹ Kwa kuva, maduva mammalele mumbekuva na amahuvani, henga nanga pamumbekuva na nangu maduva mammalele.

¹² Nang'e àmwadilidile mahuta mammili wangu, uchinga angutayalishe kwa kungusika.

¹³ Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, kila pachinu pámbehubilíwa Malove Lambone nchilambo chammalele, alino lyatendile ayuno mmahe limbetambulangwa kwa kunhimukila nang'e."

*Yuda àkubali kuntengeleka Yesu
(Mako 14:10-11, Luka 22:3-6)*

¹⁴ Anepo, yumo wa vakuhundwa kumi na mbili, lina lyake Yuda Isikaliote, nkuhwena kwa makuhani vakulu,

¹⁵ nkuvahaulila kuchidoni, "Mùmbening'a chamani nikantengeleka Yesu kwenu mwenu?" Bahi nkumwing'a dihela dya nnyoyo salasini.

¹⁶ Kutandikila anepo Yuda nkova wataha wasa wa kuntengeleka Yesu.

*Yesu na vakuhundwa vake vâlyà chakulya cha Pasaka
(Mako 14:12-21, Luka 22:7-13, 21-23, Yohana 13:21-30)*

¹⁷ Liduva litandi lya Sikuku ya Mikate Ikátaijwe Hamila, vakuhundwa vake nkumwenela Yesu nkummuja kuchidoni, "Ülembela tukakwandalile kwachi chakulya cha Sikuku ya Pasaka?"

¹⁸ Yesu nkuvahaulila vahweneng'ane kumanga, kwanga munu yumo vakannyaulile kuchidoni, "Nkúhunda àhawile kuchidoni, 'Uhiku wautondwele Nnungu kwajili yangu ùvele pepi, vakuhundwa vangu pamo na nangu nimwene tûmbehangalalila muing'ande yako Sikuku ya Pasaka.'

¹⁹ Bahi vakuhundwa nkutenda muchi Yesu chavalaijije, nkandarda chakulya cha Sikuku ya Pasaka.

²⁰ Pachikamwele chinalyulo, Yesu nkulya chakulya pamo na vakuhundwa vake kumi na mbili.

²¹ Pavanevele nkulya, Yesu nkuhaula kuchidoni, "Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, munu yumo mmwenu àmbengutengeléka"

²² Vakuhundwa vake nkova nnihindambi likulu, nkutandilika yumo-yumo kunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, nikee nangu!"

²³ Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Achahwijíje nkate wake munkungu pamo na nangu njo ambengutengeléka.

²⁴ Mwana wa Munu àmbekuhwa malinga chiilembwiye Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e. Henga ole wake munu aneyo antengeléka Mwana wa Munu! Ikàvele wasa kwa munu aneyo kuikave akavelekwa."

²⁵ Anepo Yuda, ayula nkutengeleka, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, nikee nangu!" Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Ùmbekuva uwewe."

*Chakulya cha Nang'olo
(Mako 14:22-26, Luka 22:14-20, 1 Vakolinso 11:23-25)*

²⁶ Bahi pavanevele nkulya, Yesu nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya, nkuveng'a vakuhundwa vake. Nkuhaulila kuchidoni, "Twalanga mulye, auno njo mmili wangu."

²⁷ Anepo, nkutwala chikombe chivêle divayi, nkunshukulu Nnungu, nkuveng'a vakumble, nkuhaulila kuchidoni, "Kumbilanga mmammalele,"

²⁸ kwa kuva, aino njo myadi yangu imáîha lilailano lya Nnungu na vanu vake, imwadilika kwajili ya vanu vohe uchinga vasamehewa masambili lavo.

²⁹ Nangu ninnyaulilanga mwenu kuva, nikambekumbila kavila divayi, mpaka liduva linimbekumbila divayi dyahambi pamo na mwenu mu Ufalume wa Atatangu."

³⁰ Bahi pavamalidile kwimba luhimu, nkuhumananga pawelu, nkuhweneng'ana ku Lichinga lya Miseituni.

*Yesu àlauja kuva Petulo àmbenkana
(Mako 14:27-31, Luka 22:31-34, Yohana 13:36-38)*

³¹ Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Ing'anya ya àlalá lambenguhumila nangu, mwenu mmammalele chilo cha nelo ñnembeleka kungukulupila, malinga chahawile Nnungu Mmalemba Lanaswe kuva, 'Nimbempanya nchunga,

na angandolo vâmbewadilikan."^{*}

³² Henga panimbefufuka, nimbennongolela kuhwena ku Galilaya."

* 26:31 Sakaliya 13:7

³³ Petulo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Ata kuiva vammalele uvava na lipamba na wako nkukuleka, henga nangu nikambekuleka mwiko."

³⁴ Yesu nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, "Nangu nkukuhaulila uhiu kuva, chilo uchino cha nelo, kabla ung'uku akànambikongovela, wako ümbekuva ungukanile myanda mitatu."

³⁵ Petulo nkuyang'ula kuchidoni, "Ata kungulembelewa kuhwa chalumo na wako, nangu nikambekukana ng'ol!" Vakuhundwa vammalele nkutangola uchocho.

Kuyuwa kwanga Yesu kuwelu wa Getisemané

(Mako 14:32-42, Luka 22:39-46)

³⁶ Anepo Yesu nkuhwena pamo na vakuhundwa vake kuwelu uvachema, Getisemané, nkuvauhlila vakuhundwa vake kuchidoni, "Ikalanga apano, nangu nguhwena akula unayuwa."

³⁷ Nkuntwala Petulo pamo na vana vavili vanga Sebedayo. Bahi Yesu nkutandilika kuva na lihindambi na kukambakamba muntima,

³⁸ nkuhaula kuchidoni, "Ntima wangu ùvele na lihindambi likulu, pepi na kuhwa. Bahi ikalanga apano, mùùve meho pamo na nangu."

³⁹ Nkuhwena moyo kadiki, nkuhunama mpaka pahi, nkuyuwa wahaula kuchidoni, "Atatangu, ikàhululika ngunyemye na ibaniki iida! Henga unatende muchi chingulembela nangu, ila tènda muchi chulembela wako umwene."

⁴⁰ Bahi Yesu nkuvahwenela avala vakuhundwa vatatu, nkuvakoja valèlè, nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, "Dachi, nanga pamuhulwile kuva meho pamo na nangu kananga lisaa limo?

⁴¹ Bahi mùùve meho na muyuwe uchinga pamumbelingwa munatende masambi. Isungu inalembela, henga mmili unadabadanga."

⁴² Yesu nkuhwena mwanda wavili unayuwa, wahaula kuchidoni, "Atatangu, ikànahululike kungunyemija ibaniki aneyo iida, bahi itendeke muchi chulembela wako."

⁴³ Bahi Yesu nkuhwena kavila kwa vakuhundwa vake, nkuvakoja valelèngè luwono, kwa kuva meho lavo láumbele chihi luwono.

⁴⁴ Yesu nkuvaleka kavila, nkuhwena unayuwa mwanda watatu watangola chihi malove ulala.

⁴⁵ Bahi Yesu nkuvahwenela vakuhundwa, nkuvauhlila kuchidoni, "Mwenu mmechinkwona na kupumulila. Lola uhiku ünikamola wambekamujwa Mwana wa Munu mmakono la vanu vavèle na masambi.

⁴⁶ Na ayula angutengeléka àvele pepi, bahi takatukanga tuhweneng'ane!"

Kukamulwa kwanga Yesu

(Mako 14:43-50, Luka 22:47-53, Yohana 18:3-12)

⁴⁷ Yesu pánavele nkutangola malove anelo, nkualoka Yuda, yumo wa avala vakuhundwa kumi na mbili, pamo na likuwa likulu lya vanu vanyakwile mapanga na dindonga. Vanu aneveo vammalele vatumwije na makuhani vakulu na vasele va Vayahudi.

⁴⁸ Ayula nkútengeléka ávapele avala vanu chimaiho wachidoni, "Munu ayula unimbem'busu njo nang'e, mwenu nkamule!"

⁴⁹ Yuda nkummwelenla Yesu nkuchidoni, "Nkúhunda, umumi?" Bahi nkum'busu.

⁵⁰ Yesu nkunnyaaulila Yuda kuchidoni, "Nnyanjawangu, tènda lyuwidilidile." Bahi avala vanu vanapapatene na Yuda nkuhengelekelé, nkunkamula Yesu.

⁵¹ Nkuhundwa yumo muavala vakuhundwa vanga Yesu nkualalamola upanga, nkuncheleta liketu ntumwa wanga Kuhani Nkulu.

⁵² Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, "Ludisha upanga wako m'benda yake. Kwa kuva, vammalele vatumila upanga wa kukomanila, vambekuhwa kwa upanga uwowo wa kukomanila.

⁵³ Dachi, ütenda kuva nikáhulula unnyuwa Atatangu angupelekejje matunji kumi na mbili la maelufu la malaika vakunguchunga?

⁵⁴ Henga nikàtenda uchocho làmbetimila dachi Malemba Lanaswe lahaüla kuva, alano lasima lahumile?"

⁵⁵ Anepo Yesu nkulihaulila likuwa lya vanu kuchidoni, "Mwadachi mùidile unangukamula akuno munyakulèngè mapanga na dindonga muchi nangu nkúpalaula? Maduva lammalele nangu ngúikala nnuwaní lwa Ing'ande ya Nnunu unguhündà, henga nanga pamunangukamwile.

⁵⁶ Henga alano lammalele lànihumila, uchinga latimile àlalá lavanalembile manabii Mmalemba Lanaswe." Anepo vakuhundwa vammalele nkunneka, nkutukuta.

Yesu moyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi

(Mako 14:53-65, Luka 22:54-55, 63-71, Yohana 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Bahi avala vankamwile Yesu, nkumpelekeja Yesu kwa Kayafa, Kuhani Nkulu. Anepo njo pachinu pavanakojene vakuhunda Sheliya ya Musa na vasele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi.

⁵⁸ Petulo nkuva wannondola Yesu kwa kulehu mpaka paluwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu. Nkuvingila nkati, nkuikala pamo na valinzi uchinga alalole lambehumila.

⁵⁹ Makuhani vakulu na vajumbe vammalele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi nkutaha ushahidi wa kulambila kunnyamba Yesu, uchinga vammwalale.

⁶⁰ Henga nanga pavanapete, ikànavanu vohe vánihaloka unahumya ushahidi wa kulambila. Kuntululilo, nkuhaloka vanu vavili,

⁶¹ nkuhaula kuchidoni, "Ayu munu áhawile kuva, 'Nangu nahulula kuibamola Ing'ande yanga Nnungu na kuidenga kavila mmaduva matatu.'

⁶² Anepo Kuhani Nkulu nkuimila, nkummuja Yesu kuchidoni, "Dachi, wako ukee na ililove lyu kuyang'ula kwamba anelo lavakusitaki ava vanu?"

⁶³ Henga Yesu nkunyalala chihi. Kuhani Nkulu nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Nnunu nni mumi, hambi nakuapisa kwa lina lyake, bahi tuhaulile ikàva wako nni Kilisto, Mwana wanga Nnungu."

⁶⁴ Yesu nkunyang'ula kuchidoni, "Elo, umomo muhaulidile wako. Henga nangu ninnyaaulilanga mwenu kuva, kutandikila hambi muchimumwone Mwana wa Munu aikèlè m'bali wa kunkono wa Nnungu Avèle na Dimongo, uchocho muchimumwone avèlè mmahunde waida."

⁶⁵ Anepo Kuhani Nkulu nkupapulanga dinguwo dyake, nkuhaula kuchidoni, "Ayu munu ànkufwile Nnungu! Dachi, pàvèle ing'anya ntwaní kavila ya kuvataha mashahidi? Lola, tènda münipilikana chankufwile Nnungu?"

⁶⁶ Mwenu mwona dachi?" Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, "Àlembelewa ahwe."

⁶⁷ Anepo vanu vanji nkunsunila mata kumeho na kumpanya ding'ondi. Na vanji nkumpanya makofí,

⁶⁸ uvahaula kuchidoni, "Wako Kilisto, tùlaujije, nnani akupanyile!"

Petulo ànkana Yesu

(Mako 14:66-72, Luka 22:56-62, Yohana 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Uhiku anewo Petulo áikele nnuwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu. Ntumishi yumo mmahe, nkummwenela Petulo nkunnyaaulila kuchidoni, "Na wako úvele pamo na Yesu wa ku Galilaya."

⁷⁰ Henga Petulo nkukana muyo mwa vanu vammalele vánavele apala, wahaula kuchidoni, "Nikámaite malove lutangola."

⁷¹ Anepo Petulo nkuuka apala nkuhwena pannango wa luwani lwa lukumbi, bahi mmahe yunji nkumwona, nkuvahaulila vanu vánavele apala kuchidoni, "Ayuno munu ávele pamo na Yesu wa ku Nasaleti."

⁷² Henga Petulo nkukana kavila, nkuapila wachidoni, "Nikámmaite munu aneyo!"

⁷³ Lukoto kadiki avala vanu vanaimidile apala, nkummwenela Petulo nkunnyaaulila kuchidoni, "Muhiu wako nni yumo munkumbo wavo, ing'anya ata itangodi yako ìnakumaiha."

⁷⁴ Anepo Petulo nkutandilika kwapila wachidoni, "Ngulanike ikàva nalambilà! Nangu nikámmaite munu aneyo!" Upala ung'uku nkukongovela.

⁷⁵ Petulo nkuhimukila malove langa Yesu lanannyaaulidile kuva, "Kabla ung'uku akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanilè myanda mitatu." Bahi nkuhuma pawelu, nkunatumbula chitangelo.

27

Yesu àpelekejwa kwa Pilato

(Mako 15:1, Luka 23:1-2, Yohana 18:28-32)

¹ Pauchelete, makuhani vakulu vammalele na vasele va Vayahudi nkukojoana, nkutenda ntemelo uchinga vapate kummwala Yesu.

² Nkunyunga Yesu, nkumpelekeja na kunkamuja kwanga Pilato, nkulu wa Chiloma wa chilambo achila.

Kuhwa kwanga Yuda

(Matendo 1:18-19)

³ Bahi Yuda, ayula antengeléke Yesu pawene kuva Yesu ànihukumiwa kuhwa, nkulyamba, nkuvauihija makuhani vakulu na vasele va Vayahudi adila dihela salasini dya nnyoyo.

⁴ Nkuvahafulila kuchidoni, "Natendile masambi kuntengeleka munu ayuno akávele na likosa, uchinga awalwalwe." Vanang'o nkunnyafulila kuchidoni, "Yetuhwe ilida? Anelo unamala umwene!"

⁵ Bahi Yuda nkudiyaha adila dihela dya nnyoyo mu Ing'ande ya Nnungu, nkuhwena unalipambilia.

⁶ Makuhani vakulu nkudilokotanya adila dihela dya nnyoyo, nkuhula kuchidoni, "Kupapatana na sheliya yetu, ikáluhusiwa kudivika nnisanduku lya sadaka, kwa kuva nni dihela dipatikene kwa kumwadila myadi."

⁷ Adila dihela nkwamula vasume welu wa munu amunyanga ulongo, uchinga pààve pachinu pa kuvasikila vayeni.

⁸ Njo mana aula welu vachema, "Welu wa Myadi," mpaka nelo*.

⁹ Anepo nni palatimidile malove lanatangwe nabii Yelemiya kuchidoni, "Nkuditwala dihela dya nnyoyo salasini, divanawene Vaisilaeli kuva dinalingilana na kuhwa kwanga munu,

¹⁰ nkutumila dihela anedyo kusuma welu wa munu amunyanga ulongo, muchi Nang'olo changulaijje."

Yesu muyo mwanga Pilato

(Mako 15:2-5, Luka 23:3-5, Yohana 18:33-38)

¹¹ Anepo Yesu nkapelekejwa muyo mwanga Pilato nkulu wa Chiloma wa chilambo achila. Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, "Dachi, wako nni Nfalume wa Vayahudi?" Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Wako ùnihaula."

¹² Bahi makuhani vakulu na vasele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi pavansiteke Yesu, nang'e nanga panayang'wile llove.

¹³ Anepo Pilato nkummuja kavila Yesu kuchidoni, "Dachi, uvenkulapilikana anelo lammalele lavakusitaki?"

¹⁴ Yesu nkunyalala chihi na akanayang'wile kananga llove limo, Pilato nkukangana namene.

Yesu àhukumiwa kuwa

(Mako 15:6-15, Luka 23:13-25, Yohana 18:39-19:16)

¹⁵ Kila Sikukuu ya Pasaka Pilato ávele na nnyambo wa kuvhungulila Vayahudi nfungwa yumo uvachinnembela.

¹⁶ Na maduva àlalá pávele na nfungwa yumo anamaikene namene ing'anya ya kutenda lahakalenge, lina lyake Balaba.

¹⁷ Bahi vanu pavanakojene pamo, Pilato nkuvauja kuchidoni, "Mulembela ninchimulile alida, Balaba au Yesu uvanchema Kilisto?"

¹⁸ Pilato átangwele uchocho kwa kuva áimala kuva, Yesu ákamujijwe kwanga nang'e kwa wiu.

¹⁹ Pilato panaikele nchiteng'u cha hukumu, n'jawe nkumpelekejije ujumbe uchidoni, "Unantende chinu chohecho aneyo munu akávèle na likosa, kwa kuva chilo ñinbanika namene muindoto ing'anya yanga nang'e."

²⁰ Henga makuhani vakulu pamo na vasele va Vayahudi nkuvachonjela vanu vánavele apala kuva vayuwe alekelewé Balaba, na Yesu awalwalwe.

²¹ Pilato nkuvauja kuchidoni, "Muvanu avano wavili mûlembela ñinnyungulile alida?" Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Nnyungulile Balaba."

²² Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, "Mûlembela nintende dachi ayuno Yesu uvanchema Kilisto?" Vammalele nkuyang'ula kuchidoni, "Avambwe munsalaba!"

²³ Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, "Ing'anya ntwaní? Kwani àtendile lilida li-hakalenge?" Henga vanang'o nkualija chihi kutaya Iwasu uvachidoni, "Avambwe munsalaba!"

²⁴ Bahi Pilato pawene kuva nanga chambehulula kutenda, na Iwasu luhalija chihi, nkutwala medi nkukalava mmakono muyo mwa vanu vammalele, wahaula kuchidoni, "Kuhwa kwa munu aneyo, nangu nikávele na makosa! Anelo lenu mímene."

²⁵ Vanu vammalele nkuyang'ula kuchidoni, "Asabu ya kuwalalwa kwanga munu aneyo kutukoje hwetu pamo na viveléko vyetu!"

²⁶ Anepo Pilato nkuvahungulila Balaba, henga nkulaija Yesu asulubulwe na kunkamuja kwa matiyala va Chiloma uchinga avambwe munsalaba.

Matiyala vàntendela Yesu mang'wanyu

(Mako 15:16-20, Yohana 19:2-3)

* ^{27:8} Matayo palembi kuva mpaka nelo, àyamba maduva àlalá nang'e lachilemba chitabu achino.

²⁷ Anepo matiyala la Pilato nkuntwala Yesu nkumpelekeja nnuwani lwa nkati lwa ing'ande yanga Pilato, na likuwa lyammalele lya matiyala nkunteng'eneja.

²⁸ Nkummulanga dinguwo dyake, nkummwaja likoti lya langi ya chifalume.

²⁹ Nkudinga lutavi lwa miva muchi kofiya ya chifalume, nkummwaja mmuti. Nkunkamudyia isimbo ya imbalu munkono wake wa kunkono, nkutindivala malundi muyo mwake, nkutandilika unnombolela kwa mang'wanyu uvachidoni, "Utumbyangwe, Nfalume wa Vayahudi!"

³⁰ Nkunsunila mata, nkutwala aila imbalu nkumpanya mmuti.

³¹ Pavamalidile kuntendela mang'wanyu, nkummula alila likoti, nkummwaja dinguwo dyake. Anepo nkuntwala, nkuhwena unammamba munsalaba.

Kuvambwa kwanga Yesu

(Mako 15:21-32, Luka 23:26-43, Yohana 19:17-27)

³² Pavachihwena, nkukojana na mwenedi wa imanga ya ku Kilene, lina lyake Simoni, nkunnamatija aunyakule aula nsalaba wanga Yesu.

³³ Pavakamwele pachinu pavachema Goligota, mana lake, "Pachinu pa Libadang'a."

³⁴ Nkumwing'a divayi divakundanyije na chinu chikalala namene. Henga payejije, nkuhita kukumbila.

³⁵ Pavamalidile kummamba munsalaba, nkuyavana dinguwo dyake kwa kuyela indingi.

³⁶ Nkuikalanga pahi upala uvannolihija.

³⁷ Munsalaba wake muha pamuti paké vákomedile chibau chílembwije malove layamba lisitaka lyake, "AYUNO NJO YESU, NFALUME WA VAYAHUDI."

³⁸ Uhiku uula, nkuvambwa na vakúpalaula vavili, yumo m'bali wake wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda.

³⁹ Bahi vanu vachipítá anepo nkuva uvapukunya myuti yavo na kunchamba,

⁴⁰ uvachidoni, "Wako akee unahawile kuva úmbebamola Ing'ande yanga Nnungu na kuidenga kavila mmapudua matatu, hambi lipohé umwene! Ikàva wako Umwana wa Nnungu, lisulupuse munsalaba!"

⁴¹ Uchocho, makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa pamo na vasele va Vayahudi navanang'o nkuntendela mang'wanyu, uvahaula kuchidoni,

⁴² "Ávapohije chihi vanu vanji, henga hambi akáhulula kulipoha mwene! Ati nang'e nni Nfalume wa Vaisilaeli! Hambi alisulupuhe mwene munsalaba, uchinga na hwetu tunkulupile.

⁴³ Nang'e álisingila Nnungu na áhawile kuva nang'e nni Mwana wanga Nnungu. Ikàva Nnungu ánakatapaliwa nawe, bahi ampohe hambil!"

⁴⁴ Na avala vakúpalaula vanavambwije pamo na nang'e, navanang'o uchocho vántangoledile malove lahakalenge.

Kuhila kwanga Yesu

(Mako 15:33-41, Luka 23:44-49, Yohana 19:28-30)

⁴⁵ Bahi kutandikila sasita muhi mpaka satisa, chilambo chammalele nkuva chihi lupi.

⁴⁶ Pailwikile malinga satisa, Yesu nkunonoha lidi lyake, nkuhaula kuchidoni, "Eloyi, Eloyi, lama sabakitani?" Mana lake nni, "Nnungu wangu, Nnungu wangu, mwadachi úninguleka?"

⁴⁷ Vanu vanji vanaimidile apala pavapilikene uchocho nkuhaula kuchidoni, "Ànchema Eliya."

⁴⁸ Upala, munu yumo nkutukuta nkutwala siponji, nkuchuvika n'divayi dihahama. Nkuipatika nnufito, nkunnyanyulila Yesu uchinga ahonde.

⁴⁹ Henga vanu vanji nkuhaula kuchidoni, "Nneke, tulole ikàva Eliya achiaide unam-poha!"

⁵⁰ Bahi Yesu nkunonoha kavila lidi likulu, koka nkuhila.

⁵¹ Upala lipanzia linahungwije paching'ati mu Ing'ande ya Nnungu nkudaluka vipande vivili, kutandikila muha mpaka pahi, chilambo nkundangenda na mayanga makulungwa nkutumbuka.

⁵² Misati nkuhunukuka, na vanu vohe va Nnungu vanahidile nkufufuliwa.

⁵³ Nkuhuma mmisati yavo, na Yesu páfufwike, anevo vanu nkuingila muimanga yanaswe Yelusalemu, nkwonwa na vanu vohe.

⁵⁴ Nkulu yumo wa matiyala la Chiloma na avala vánavele pamo nanang'e uvannolihija Yesu, pavachiwene chilambo uchindengenda na lammalele lahumidile, nkuyopa namene, nkuhaula kuchidoni, "Muhiu ayu munu ávele Mwana wanga Nnungu."

⁵⁵ Pachinu anepo pávele na vamahe vohe vachimpenekele Yesu kwa kulehu, anevo nni avala vachinnondola Yesu kutandikila ku Galilaya na kuntumikila.

⁵⁶ Muanevo vamahe, mûvele na Maliya wa imanga ya Magidala na Maliya ayuvao Yakobo na Yusufu, pamo na ayuvao vana vanga Sebedayo.

Kusikwa kwanga Yesu

(Mako 15:42-47, Luka 23:50-56, Yohana 19:38-42)

⁵⁷ Liduva palichiswa, nkuhaloka munu yumo nkúpata, uvanchema Yusufu, mwendi wa ku Alimataya. Munu aneyo nanang'e ávele nkúhundwa wanga Yesu.

⁵⁸ Nang'e nkuhwena kwanga Pilato, nkuuyuwa mmili wanga Yesu, bahi Pilato nkawmulu vamwing'e.

⁵⁹ Anepo Yusufu nkuuwtala aula mmili, nkuddingilija sanda itakete,

⁶⁰ nkunausika munsati wake wahambi unavedwíje nniyang'a likulungwa namene. Anepo nkuhingilihija liyanga likulu pannango wa nsati, nkuuka.

⁶¹ Maliya wa imanga ya Magidala pamo na ayula Maliya yunji váikalenge upala, kuloja pansati.

Matiyala lèlolihijsa nsati

⁶² Liduva lipapete, livele Liduva lya Kuyeweleta, makuhani vakulu na Mafalisayo nkummwenela Pilato,

⁶³ nkunnyaaulila kuchidoni, "Nang'olo, túnakumbukila kuva ayula nkúlambila pánavele mumi átele kuchidoni, 'Liduva lya tatu lya kuhwa kwangu nimbefufuka kuhaloka kwa vahwile.'

⁶⁴ Bahi amulisa nsati ulolihijwe mpaka liduva lya tatu, uyopa vakuhundwa vake vánauiva mmili wake na kuvahaulila vanu kuva ànifufuka. Kwa kuva, kulambil kwa vino kumbe-mamoja kupunda kutandi."

⁶⁵ Pilato nkuvayang'ula kuchidoni, "Vatwale matiyala, muhwene mukauchunge malinga chimuhulula."

⁶⁶ Bahi vanang'o nkuhwena unaulohijja aula nsati kwa kuvavika valinzi vaulohijje, na kwa kuvika alama muha liyanga lya pannango uchinga ilanguje, ikáva pàvele munu anachimwile, na iive kuvadivila vanu vanause anelyo liyanga.

28

Kufufuka kwa Yesu

(Mako 16:1-10, Luka 24:1-12, Yohana 20:1-10)

¹ Palipitile Liduva lya Kuyeweleta, ulyamba na mambumbu liduva lya Jumapili, Maliya wa imanga ya Magidala na Maliya yunji vápite unaulola nsati.

² Upala, nkuhumila nndengendo nkulu wa chilambo, kwa kuva malaika wa Nang'olo ánisulupuka kuhaloka kulihunde, nkuhwena kunsati, nkulihingilihija alila liyanga kunyenje, nkuliikalila.

³ Aneyo malaika ánan'anyima muchi nng'anje wa ing'uva, na dingubo dyake dívele dyanahe mbee!

⁴ Avala valinzi vachichûnga nsati wa Yesu nkuyopa na kutetemela, nkuva muchi vânihwa.

⁵ Henga ayula malaika nkuvahaulila avala amahe kuchidoni, "Munayope, nangu ñnímala kuva müntaha Yesu avambwíje munsalaba.

⁶ Apano nang'e akapali, kwa kuva ànifufulwa muchi chahawile. Idananga mupalole pachinu panalajije.

⁷ Bahi hweneng'ana upehi mukavahaulile vakuhundwa vake kuva, nang'e ànifufulwa uholoka kwa vanu vahwile, na àninnongolela kuhaloka ku Galilaya, aneko muchimum-wone. Lola, nangu ñinnyaulanga tayali."

⁸ Bahi avala vamahe nkupiyanya kuuka pansati, kwa kuyopa na kuhangalala namene nkutukuta uhwena unavahaulila vakuhundwa vake.

⁹ Upala, Yesu nkuvahumila avala vamahe, nkuchidoni, "Mmumi mwenu?" Avala vamahe nkummwenela, nkuhunama moyo mwake, nkukamula madodo lake.

¹⁰ Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Munayope. Hweneng'ana mukavahaulile vakuhundwa vangu vavêle muchi anung'unuvangu vahwene ku Galilaya, aneko nni kuvambengwona."

Valinzi vâhaua mambo lahumidíle

¹¹ Avala vamahe pavaneavele nndila, matiyala vanji vachiulohijja nsati nkuhwena kumanga unavahaulila makuhani vakulungwa kila chinu chihumidíle.

¹² Anepo makuhani vakulu nkukojana pamo na vasele va Vayahudi, nkutenda ntamelo, nkuveng'a dihela dyohe avala matiyala va nsati.

¹³ Anepo vanang'o nkuvahaulila matiyala kuchidoni, "Vahaulile vanu kuva, pamunavele nkwnona, vakuhundwa vake Yesu vâniida nachilo, nkumwiva.

¹⁴ Na Pilato akàpilikana habali aino, hwetu tunatangola nawe, mwenu nkalembeingila mukulaga."

¹⁵ Bahi avala matiyala nkupwechelela adila dihela nkutenda muchi chivalaijjwe. Habali aneyo ínhweneha kuyanjala kwa Vayahudi mpaka nelo.

Yesu àvatuma vakuhundwa vake

(Mako 16:14-18, Luka 24:36-49, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8)

¹⁶ Anepo avala vakuhundwa kumi na moja nkuhwena ku Galilaya mpaka kulichinga alila lyanavahaulidile Yesu vahwene.

¹⁷ Vanang'o pavammwene, nkutindivala malundi muyo mwake uvamwabudu, henga vanji nkuva na lipamba.

¹⁸ Anepo Yesu nkuvahengelekela nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu ngùpewije mamulaka lammalele, kulihunde na pachilambo.

¹⁹ Bahi hweneng'ana kwa vanu va vilambo vyammalele mukavajuhe kuva vakuhundwa vangu, umuvabatisa kwa lina lya Nnungu Atata na lya Mwana na lya Umumu Wanawse.

²⁰ Muvahunde kulakamula lammalele laninnaijje. Na mumale kuva nangu ngùvele pamo na mwenu maduva lammalele mpaka ntululilo wa chilambo."

Malove lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako, nni chitabu chimo mmitabu ncheche nya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chichemwa "Injili" mana lake, "Malove Lambone lamwâmba Yesu." Vitabu anevyo vîlembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Mmitabu anevyo ncheche, chitabu cha Mako njo chananjipi namene kupunda vitabu vinji. Na ikulupika kuva, chitabu achino cha Mako njo chinavele chitandi kulembwa kupunda anevyo vinji, na ìnahululika kuva chîlembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 50 mpaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na vatalamu va Bibilia vâkulupila kuva chitabu achino chilembwije muimanga ya Loma kwa makudungilo la kuvakamya mitima vakúkulupila va aneko.

Mako ayu njo anamaikene kwa lina lya Yohana Mako, achipapatana na Banaba na Ntume Paolo. Imbili yanga Mako ínihakajangwa apala panaamwile kulihapula mmwanda wao wa madengo la chitume (Matendo 13:13). Mmwanda unji Mako nkupapatana kavila nawi Banaba (Matendo 15:37-39). Mako ámaikene namene kuva nnyanjawake Petulo wa pepi namene (1 Petulo 5:13). Na vatalamu va Bibilia vânakulupila kuva Mako anilemba malove lohe la shuhuda dyanga Petulo, na shuhuda anedyo njo nsingi wa Malove Lambone lalembwîje na Mako. Mmalove alano Lambone, Mako àhimya namene mambo layâmba namuna ya kuva nkuhundwa wanga Yesu, na mahundo langa Yesu layâmba mahiku la ntululilo.

Unjipihi wa chitabu cha Mako

1. Sula ya 1:1-13, Mako àchimaiha chitabu.
2. Sula ya 1:14-8:21, Mako àtana kwamba madengo la Yesu mmahiku lanave ku Galilaya.
3. Sula ya 8:22-10:52, Mako àtana kwamba mwanda wanga Yesu kuhwena ku Yelusalemu.
4. Sula ya 11:1-16:8, Mako àmalilila chitabu chake kwa kutana habali dyanga Yesu panavele ku Yelusalemu, na habali dya kuhila na kufufuka kwanga Yesu.

*Yohana Nkúbatisa àvahubilila vanu
(Matayo 3:1-12, Luka 3:1-18, Yohana 1:19-28)*

¹ Alano nni Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto, Mwana wa Nnungu.

² Lâtandilike muchi chilalembwije nchitabu changa nabii Isaya, Nnungu pahaula kuchidoni,

"Nangu nimbentuma n'jumbe wangu akulongolee,
aneyo njo ambekukatapajîja indila yako."^{*}

³ "Munu ànonoha lidi kulilanga wachidoni,

'Nkatapajije Nang'olo indila yake,

nyoshanga dihengo dyambepica.' "[†]

⁴ Bahi Yohana Nkúbatisa áhumilidile kulilanga, wavahubilila vanu valeke masambi lavo na vabatiswe uchinga Nnungu avasamehe masambi lavo.

⁵ Vanu vohe kuhaloka chilambo cha ku Yudeya na imanga ya ku Yelusalemu vânihwena unampilikana Yohana, nkulitangolanga masambi lavo, nang'e nkuvabatisa mmuto wa Yoludani.

⁶ Yohana áwete inguwo ikatapajjwe kwa maleha la ungamilia, na nchikundu mwake áhungile nkanda wa limbende. Na chakulya chake chîvele chihi mahiya na uchi wa munyyitu.

⁷ Yohana rkuva wavahafulila vanu kuchidoni, "Nnyuma mwangu àvenkwida avêle na dimongo dyohe namene ungupunda nangu. Nangu wala nikáfala kuntumikila kananga kwa kutepa na kuihungula mididi ya vilatu vyake.

⁸ Nangu ním'batisa mwenu kwa medi, henga aneyo àmbem'batisa mwenu kwa Umumu Wanaswe."

*Kubatiswa na kulingwa kwanga Yesu
(Matayo 3:13, 4:11, Luka 3:21-22, 4:1-13)*

* 1:2 Malaki 3:1   † 1:3 Isaya 40:3

⁹ Maduva anelo, Yesu nkukamola kuhaloka imanga ya ku Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya, Yohana nkum'batisa Yesu mmuto wa Yoludani.

¹⁰ Upala, Yesu pahumile chihi mmedi, nkukwona kulihunde kuhunukwike, na Umumu Wanaswe achionekâna muchi umunda wansulupukila.

¹¹ Lidi nkupilikanika kuhaloka muha kulihunde ulichidoni, "Wako njo Mwanangu unikutamwa, ñnikatapaliwa na wako."

¹² Upala, Umumu Wanaswe nkunnodya Yesu kuhwena ya kulilanga,

¹³ nkuijala aneko maduva alubaini walingwa na Nanchindenga. Aneko, ávele pamo na anyama va munnyitu, na malaika nkuva uvantumikila.

Yesu àvachema vakuhundwa vatandi

(Matayo 4:12-22, Luka 4:14-15, 5:1-11)

¹⁴ Bada ya Yohana kutaywa nnilungu, Yesu nkuhwena chilambo cha ku Galilaya unavahibilila vanu Malove Lambone la Nnungu,

¹⁵ wachidoni, "Mahiku lânihwika na Ufalume wa Nnungu ùvele pepi na mwenu. Lekanga masambi lenu na mulakulupile Malove Lambone!"

¹⁶ Yesu pachipita nnyenje Litanda lya ku Galilaya, nkuvona akúupa dihomba vavili uvayela dinjau dyavo nnitanda, Simoni uvanchema Petulo chalumo na nnung'ue uvanchema Anduleya.

¹⁷ Yesu nkuvahafulila kuchidoni, "Ngupapate, nangu nguchinintendange mwenu kuva mmanu mma kuvapila vanu kwa Nnungu."

¹⁸ Upala, nkudilekanga dinjau dyavo, nkumpapata Yesu.

¹⁹ Papite muyo kadiki, nkumwona Yakobo na nnung'ue wake uvanchema Yohana, chalumo na Sebedayo atatawavo pamo na amadengo vanji, vavèlè muingalava yavo uvakatapaja dinjau dyavo.

²⁰ Upala, Yesu nkunchema Yakobo na Yohana, na vanang'o nkunneka atatawavo pamo na amadengo vanji muingalava, vanang'o nkumpapata Yesu.

Yesu àmmusa nanndenga

(Luka 4:31-37)

²¹ Yesu pamo na vakuhundwa vake nkukangana mahundo lake, kwa kuva, ávahunda muchi munu avéle na mamulaka, na akee muchi vaku'hunda va Sheliya yanga Musa.

²² Vanu vanampilikene nkukangana mahundo lake, kwa kuva, ávahunda muchi munu avéle na mamulaka, na akee muchi vaku'hunda va Sheliya yanga Musa.

²³ Uhiku uwowo, munu yumo ánavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, ánavele na nannenga, nkulindamuka ukuta ding'uto wachidoni,

²⁴ "Ùtulembelela chani hwetu, wako Yesu wa ku Nasaleti? Dachi ùidle unatwondonganga? Ñnímala kuva wako nni Wanaswe, utumwíje na Nnungu!"

²⁵ Yesu nkunkalipila ayula nanndenga wachidoni, "Nyalala! Mmuke ayu munu."

²⁶ Bahi ayula nanndenga nkunkunyang'unya namene ayula munu akuno wakuta kwa lidi likulungwa, nkummuka.

²⁷ Vanu vammalele nkukangana, nkuva uvaujana kuva, "Ala nni lalida? Ala nni mahundo lahambi lavéle na mamulaka! Ayu munu àvele na dimongo dya kuvaamulisa anamindenga, na vanang'o vánampilikana!"

²⁸ Anepo habali dyanga Yesu nkupiyanya kuyanjala nchilambo chammalele cha ku Galilaya.

Yesu àvalamya vanu vohe

(Matayo 8:14-17, Luka 4:38-41)

²⁹ Yesu na vakuhundwa vake, pamo na Yakobo na Yohana nkuhumang'ana muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuhwena mwalehu mpaka kukaya kwanga Simoni na Anduleya.

³⁰ Nkawake Simoni áelele pachinanda ing'anya ápweteka chidumba. Yesu pakamwele, vanu vanji nkunyaulila habali dya aneyo mmahe.

³¹ Yesu nkummwenela ayula mmahe, nkunkamula nkono, nkuntakatuha. Chidumba nkummuka, nkutandilika kuvalhudumila.

³² Pachikamwele chinalyulo liduva lititile, vanu nkumpelekejija Yesu wagonjo vammalele na vanu vánavele na anamindenga.

³³ Na vanu vammalele va imanga aila nkunaimila muyo luungo lwa ing'ande.

³⁴ Yesu nkualamya vanu vohe vachiula, na kuvalsa anamindenga vohe. Na wala nanga panavalekile aneve anamindenga vatangole chinu chohecho kwa kuva vánimmala.

Yesu àvahibilila vanu aneko ku Galilaya

(Luka 4:42-44)

³⁵ Ulyamba na mambumbu, kabla liduva likànambiu huma, Yesu ánitakatuka, nkukka anepo pakaya nkuhwena kunyenje imanga, pachinu pakávele na vanu, nkunnuwa Nnungu aneko.

³⁶ Simoni na avake nkuhwena unantaha.

³⁷ Pavammwene, nkunnya ulila kuchidoni, "Vanu vammalele vànakutaha!"

³⁸ Henga Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Tuhweneng'ane vijiji vinji vya pepi uchinga nikàhubili na kunang'o, kwa kuva, njo chinguidilidile."

³⁹ Bahi Yesu nkuhwena kila pachinu aneko ku Galilaya, wahubili n'ding'ande dyavo dya kunnyuwila Nnungu akuno wavausa vanu anamindenga.

Yesu ànnamyu munu avéle na mangundula

(Matayo 8:1-4, Luka 5:12-16)

⁴⁰ Munu yumo achiuula mangundula nkummwelenla Yesu, nkutindivala malundi, nkunnuwa Yesu wachidoni, "Ukàlembelela ùnahulula chihi unguhahulanga kwa kungulamya."

⁴¹ Yesu nkummkilka chididi aneyo munu, nkunyoloja nkono wake, nkun'gusa, nkunnya ulila kuchidoni, "Elo na lembela, lama!"

⁴² Upala, ugonjo nkummuka, nkulama.

⁴³ Anepo Yesu nkunnya ulila ahwene, nkun'duma wachidoni,

⁴⁴ "Kaleha, unannya ulile munu woheyo lanikutendeledile, henga wako hwena ukalilanguje kwa kuhani na kuhumya sadaka muchi chalajije Musa uchinga vanu vamale kuva unihahulwa."

⁴⁵ Henga ayula munu papite, nkutandilika kuyanjaja aneyo habali kila pachinu. Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nanga panahulwile kuhwena muimanga yoheyo kwa kulilanguja. Nkuntenda aikale kunyenje imanga pachinu paweka pakávele na vanu. Henga vanu nkummwelenla kuhaloka kila m'bali.

2

Yesu ànnamyu munu adidimènge

(Matayo 9:1-8, Luka 5:17-26)

¹ Palapitile maduva kadiki, Yesu nkuhwena kavila ku Kapelinaumu, vanu nkupilikana kuva àvele pakaya.

² Vanu vohe namene nkumbala nng'ande mpaka pannango. Bahi Yesu pachivahibilila vanu,

³ nkuhaloka vanu ncheche akuno vannyakwilè munu adidimènge, nkumpelekeja kwanga Yesu.

⁴ Bahi kwa kuva vanu vániumbala namene, nanga pavanahulwile kumpelekeja pachinu pávélè Yesu. Bahi avala vanu nkuvimbula muha palikangala, kuloja pachinu pánavele Yesu. Pavapete chitonono, nkunsulupuha aneyo munu akuno aîlè nchinanda.

⁵ Yesu paiewe ing'ulupa yavo, nkunnya ulila ayula munu adidimènge kuchidoni, "Mwanangu, ùnisamehewa masambi lako."

⁶ Vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa vanaikele anepo nkuva uvaliuja mmítima yavo kuva,

⁷ "Ayu munu mwadachi àtangola uvila? Ànkufulu Nnungu! Nnani ahulùla kunsamehe munu masambi ikànavé chihi Nnungu weka?"

⁸ Upala, Yesu nkumala chivaliuja mmítima yavo, nkuva uja kuchidoni, "Ing'anya ntwani mütangodikanga uchocho mmítima yenu?

⁹ Liliida lipeyapéya namene, kunnaya ulila ayu munu adidimènge kuchi, 'Ùnisamehewa masambi loko,' au kunnaya ulila, 'Imila, twala chinanda chako uhwene?'

¹⁰ Bahi nangu ngùlembela ngumaihe kuva, Mwana wa Munu, àvele na mamulaka la kuvasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo." Anepo Yesu nkunnya ulila ayula munu adidimènge kuchidoni,

¹¹ "Nikuhaulila, imila, utwale chinanda chako uhwene kukaya!"

¹² Upala, ayula munu nkutakatuka, nkutwala chinanda chake, nkukka. Vanu vammalele nkukangana na kunnombolela Nnungu uvachidoni, "Tukanachona chinu malinga achi."

Yesu àñchemu Lawi uvanchemu lina linji Matayo

(Matayo 9:9-13, Luka 5:27-32)

¹³ Yesu nkuhwena kavila kunyenje Litanda lya Galilaya. Likuwa lya vanu nkummwelenla, nang'e nkutandilika kuvahunda.

¹⁴ Yesu pánavele nkupita, nkumwona Lawi mwana wanga Alufayo, aikèlè paing'ande ya kulpila kodi. Yesu nkunnya ulila kuchidoni, "Ngupapate!" Lawi nkuimila, nkumpapata.

¹⁵ Lukoto, Yesu nkuva walya chakulya muing'ande yanga Lawi. Vakútwala kodi vohe na vanu vanji vahaulika kuva nni vanu vavéle na masambi, vániiida nkulya pamo na Yesu na vakuhundwa vake, ing'anya vanu vohe vánampapata.

¹⁶ Bahi vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa vánavele Mafalisayo, pavammwene Yesu walya pamo na vanu vahaulika kuva vavéle na masambi na vakútwala kodi, nkuvaaja vakuhundwa vake kuchidoni, "Mwadachi àlyà pamo na vakútwala kodi na vanu vavéle na masambi?"

¹⁷ Yesu papilikene anelo nkuvahaulila kuchidoni, "Vanu vakáuula nanga pavannembela n'ganga, henga vauûla njo vannembéla n'ganga. Nangu nikáidle unavachema vanu vatênda alálalá lalalembela Nnungu, henga ngùidle unavachema vanu vavéle na masambi."

*Yesu àujwa chivambefunga
(Matayo 9:14-17, Luka 5:33-39)*

¹⁸ Vakuuhundwa va Yohana Nkúbatisa na vakuhundwa va Mafalisayo vánafunga. Bahi vanu nkuhwena unammuja Yesu kuchidoni, "Ing'anya ntwwani vakuhundwa va Yohana Nkúbatisa na vakuhundwa va Mafalisayo vánafunga, henga vakuhundwa vako vakáfunga?"

¹⁹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Dachi, vanu vakumbuliwîje kuing'ole ya ulombi vánahulula kufunga wakati vavéle pamo na mwene nnombi? Ikáhululika kufunga wakati nnombi àvele pamo na vanang'o.

²⁰ Henga uhiku uchiukamole, nnombi pambetwaliwa muvanang'o, anepo njo pavambefunga.

²¹ Nanga munu atotéla chilaka cha inguwu yahambi nnipindi. Kwa kuva, akâtenda uchocho, chilaka anecho chahambi chimbekungunyalá na kuhalija kupamola anelyo lipindi, na pachinu panapomweke pambeyenjejeka.

²² Na wala nanga munu atâya divayi dyahambi mmipatila ya tangu. Akâtenda uchocho, aila mipatila inapapuka ing'anya ya kuahaha kwa divayi, na divayi dinamwadilika na mipatila nkwendongeka. Henga divayi dyahambi dilembelewa ditaywe mmipatila yahambi!"

*Yesu njo Nang'olo avéle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyeweleta
(Matayo 12:1-14, Luka 6:1-11)*

²³ Liduva limo lya Kuyeweleta, Yesu nkuva wapita n'dindila dya mmawelu la ngano chalumo na vakuhundwa vake. Pavachipita, vakuhundwa vake nkutandilika kupulula ngano na kutang'una.

²⁴ Mafalisayo nkummuja Yesu kuchidoni, "Lola! Mwadachi vâtenda vitukutuku vikálusuwiye na Sheliya ya Musa kutendwa Nniduva lya Kuyeweleta?"

²⁵ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Dachi, mukásomile chanatendite Nfalume Daudi panaleembedile chakulya, nang'e pamo na avake pavanavele na indala?"

²⁶ Maduva langa Kuhani Nkulu Abiasali, Daudi áinjidile pa Ing'ande ya Nnungu, nkulya mikate ihumijwe kwa Nnungu, nkuveng'a na avake navanang'o nkulya, wakati Sheliya ya Musa iluhusu chihi mikate aneyo kuliwa chihi na makuhani weka.

²⁷ Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Liduva lya Kuyeweleta linivika kwajili ya munu, na akee munu kwajili ya Liduva lya Kuyeweleta.

²⁸ Bahi Mwana wa Munu njo Nang'olo avéle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyeweleta."

3

¹ Anepo Yesu nkuinjila kavila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, na amula nkati müvele na munu adidimènge nkono.

² Na müvele na vanu vanji vachitâha ing'anya ya kunsitaki Yesu, bahi nkuva uvannoleha uchinga vamale ikâva àmbennamya munu Nniduva lya Kuyeweleta.

³ Yesu nkunyaulila ayula munu avéle na nkono adidimènge kuchidoni, "Ida moyo amuno."

⁴ Yesu nkuvauja vanu kuchidoni, "Dachi, Sheliya yetu ìnatuluhusu kutenda lambone au lahakalenge Nniduva lya Kuyeweleta? Kuupoha umi au kuuwalala?" Henga vanang'o nkunyalala chihi.

⁵ Anepo Yesu nkulaulkila mipata yammalele wavalola vanu akuno avisijè na kuvasikitika ilia ing'anya ya kunanopa kwa mitima yavo. Nkunyaulila ayula munu kuchidoni, "Nyoloja nkono wako!" Nang'e nkunyoloja, nkono nkuva umi kavila.

⁶ Upala, Mafalisayo nkuhumang'ana pawelu nkunakojana na vanu va likuwa lya Helode * uchinga vatahe indila ya kummwalala Yesu.

Likuwa lya vanu limpapata Yesu

* ^{3:6} Vanu va likuwa lya Helode nni vanu váchitamwa namene utawala wa familia ya Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawee.

⁷ Yesu nkuuka anepo pamo na vakuhundwa vake, nkuhwena mpaka kunyenje Litanda lya Galilaya. Likuwa likulu lya vanu nkumpapata. Vanu anevo váhaleke ku Galilaya na ku Yudeya,

⁸ na ku Yelusalemu na ku Idumeya na vilambo nya m'bali wavili wa muto wa Yoludani na vilambo vidingûka dimanga dya Tilo na Sidoni. Likuwa anelyo lya vanu vâmmwenedile Yesu ing'anya vânipilikana àlalá lanatendile Yesu.

⁹ Bahi ing'anya ya vanu kuva vohe, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vakamwan-dalile ingalava, uchinga vanu vanan'gong'ole.

¹⁰ Yesu ánívalamya vanu vohe, na wagonjo vammalele vachipwateka nkuva uvagong'olana uchinga vannyengelekele pepi uchinga van'guse.

¹¹ Na anamindenga pavammwene Yesu, nkuvamatohija pahi vanu anevo vavêle na anamindenga akuno uvakuta ding'uto uvachidoni, "Wako njo Mwana wanga Nnungu!"

¹² Henga Yesu nkuvakalipila anamindenga vanammaihe kwa vanu.

Yesu àvatandola vakuhundwa kumi na mbili

(Matayo 10:1-4, Luka 6:12-16)

¹³ Anepo Yesu nkukwela nnichinga, nkuvachema vanu vavalembedile, na vanang'o nkuhwena.

¹⁴ Nang'e nkuvatandola vanu kumi na mbili vanavachemile mitume, uchinga vaikale pamo nanang'e na kuvatuma vakayanjaje lilove lya Nnungu,

¹⁵ nkuveng'a na mamulaka la kuvausa anamindenga.

¹⁶ Vanu kumi na mbili vanavatondwele nni avano, Simoni wananchemile Yesu lina linji Petulo,

¹⁷ na Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo wanavachemile Yesu, Boanege, mana lake, "Vana va ing'uva,"

¹⁸ na Anduleya na Filipo na Batolomayo na Matayo na Tomaso na Yakobo mwana wa Alufayo, na Sadayo na Simoni ánavele mnikuwa lya Vaselote[†],

¹⁹ na Yuda Isikaliote, ánantengeleke Yesu.

Yesu na Belisebuli

(Matayo 12:22-32, Luka 11:14-23, 12:10)

²⁰ Anepo Yesu nkuhwena kavila kukaya. Likuwa lya vanu nkumwombalila kavila, Yesu na vakuhundwa vake nkua nanga pavanapete wasa wa kulya chakulya.

²¹ Valangavake pavapilikene anelo, nkuhwena unantwala, kwa kuva, vanu vâhauku kuva, "Àvele na ding'apedi."

²² Na vakuhunda Sheliya yanga Musa vanaheleke ku Yelusalemu, nkuhauka kuchidoni, "Àvele na Nanchindenga,[‡] nkulu wa anamindenga. Aneyo njo annyululîha nang'e kuvausa anamindenga."

²³ Bahi Yesu nkuvachema, nkuvahaulila kwa mifano kuchidoni, "Ìmbehululika dachi Nanchindenga aliuse mwene?

²⁴ Ikâva vanu va ufalume umo vânalumbana, ufalume anewo nanga paumbekwimila.

²⁵ Na ikâva vanu va ing'ande imo vânalumbana, ing'ande aneyo ikambekwimila.

²⁶ Na ikâva Nanchindenga àlitahuka mwene, na ufalume wake ukàlumbanyika, bahi ufalume anewo ukambekwimila, ila ùmbeyanguka.

²⁷ Nanga munu ahulûla kwenda muing'ande yanga munu avêle na dimongo nkumpakanyola vitukutuku vyake, mpaka atandilike kunnyunga munu aneyo hoti, anepo njo pambehulula kumpakanyola vitukutuku vyake.

²⁸ Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, vanu vachivasamehewe masambi lavo lammalele na kufulu dyavo dinji.

²⁹ Henga munu ambenkufûlu Umumu Wanaswe, mwiko aneyo nanga pambesamehewe, kwa kuva, àtendile sambi ikásamehewe vyaka na vyaka."

³⁰ Yesu átangwele uchocho kwa kuva, vanu vâhauku kuva, "Àvele na nanndenga."

Anyokwe na anung'unuvake Yesu

(Matayo 12:46-50, Luka 8:19-21)

³¹ Anepo anyokwe Yesu pamo na anung'unuvake nkukamola. Nkuimila pawelu, nkun-naija munu nkati akancheme Yesu.

³² Anemwo nng'ande, likuwa lya vanu líniikala akuno lin'dingwikè Yesu. Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, "Anyoko na anung'unuvako vâvele pawelu, vânakutaha."

[†] **3:18** Vaselote lívelé likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo na vakâchitamwa kutawaliwa na Valoma. [‡] **3:22** Mako àlembele Belisebuli kwamba lina litumíke kumwamba Nanchindenga.

³³ Yesu nkuvauja kuchidoni, "Kwani nnyuwangu njo nnani na anung'unuvangu nni vanani?"

³⁴ Anepo Yesu nkuvalola vanu vanan'digwiye nkuhaulà kuchidoni, "Lola! Avano apano njo ayuvangu na anung'unuvangu.

³⁵ Munu woheyò atènda lalalembela Nnungu, aneyo njo nkulwangu na nnumbwangu na nnyuwangu."

4

*Nfano wa munu apânda dimbeyu
(Matayo 13:1-9, Luka 8:4-8)*

¹ Yesu nkutandiliika kavila kuvahunda vanu, akuno avèlè nnyenje Litanda lya Galilaya. Likuwa lya vanu nkumwombalanila, bahi Yesu nkubidi akwele muingalava ínavele nni-tanda, nkuikala. Vanu vammalele nkuva vaimilèngè munnyangi nnyenje litanda.

² Yesu nkuvahunda vitukutuku vyohé kwa mifano, na pachivahunda nkuvahaulila kuchidoni,

³ "Piliikanila! Nkúpanda ápíté únapanda dimbeyu.

⁴ Pánavélè nkumyaya dimbeyu, dinji nkumatokela nndila, vyuni nkuhaloka nkudidadolà.

⁵ Na dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavéle na mayanga-mayanga, pakávele na ulongo wohe. Anedyo dimbeyu nkupiyanya kumela kwa kuva ulongo úvele kadiki.

⁶ Liduva palividile, aneyo mitipu nkunyala, na kwa kuva dinyiya dikanatadile pahi namene, bahi nkuyumanga.

⁷ Dimbeyu dinji nkumatokela paulong wa matapata. Mitipu nkumela, nkukulumuka na kuidingila aila mitipu, nkuva nanga paipele.

⁸ Dimbeyu dinji nkumatokela kuhumya mafuno, myanda salasini au sitini au myamoja, kupunda dimbeyu adila dipandwíje."

⁹ Anepo nkuvahaulila kuchidoni, "Munu avèle na makutu la kupilikana, apilikane!"

*Ing'anya ya kutangola kwa nfano
(Matayo 13:10-17, Luka 8:9-10)*

¹⁰ Yesu pánavele weka, vakuhundwa vake kumi na mbili, pamo na vanu vanji, nkunamuja Yesu chiichilanda aila mifano.

¹¹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mmanganya mùníjaliwa kuimala sili ya Ufalume wanga Nnungu. Henga vanu vanji vakávele nnikuwa lyenu kila chinu vâpilikana kwa mifano,

¹² uchinga,

'Vakâloleha, vanachone chinu,
vapilikane, henga vanamale.

Ing'anya vakâmalà, vâmbemmuila Nnungu,
nanang'e achiavasamehele masambi lavo.' "

*Yesu àhaura chiulanda nfano wa nkúpanda
(Matayo 13:18-23, Luka 8:11-15)*

¹³ Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, na mwenu mukâmaite nfano auno? Hambi mùmbbehulula dachi kumala mifano inji?

¹⁴ Nkúpanda, àpanda Lilove lyanga Nnungu.

¹⁵ Vanu vanji vâlandanywa na hali ya nndila, amula mudimatokedile adila dimbeyu. Pavapilikana lilove lya Nnungu, Nanchindenga ànaida nkunalitwala lilove lipandwíje mmítima yavo.

¹⁶ Na vanu vanji vâlandanywa na hali ya pachinu pavéle mayanga-mayanga, apala padimatokedile adila dimbeyu. Pavalipilikana lilove vânalipwechelela kwa kulihangalalila.

¹⁷ Henga likâvenda mmítima yavo muchi dinyiya chidikahulula kutita mmayanga, bahi vâlikamula chihi kwa uhiku kadiki. Pavalaga ing'anya ya alila lilove, upopo vânalileka.

¹⁸ Vanu vanji vâlandanywa na hali ya pachinu pavéle na miva, apala padimatokedile adila dimbeyu. Vanu anevo vânalipilikana anelyo lilove,

¹⁹ henga madengo la chilambo achino na kulembela kwa dimali na tama dya vitukutuku vinji dìnavenda mmítima yavo na kulitimbinga alila lilove lya Nnungu, nkuva chihi nanga kupa.

²⁰ Henga vanu vanji vâlandanywa na hali ya ulongo wa matapata, apala padimatokedile adila dimbeyu. Avano vânalipilikana lilove lya Nnungu na 'kulikulupila, vanu anevo vânapundaya kuhumya mafuno, yumo myanda salasini na yunji sitini na yunji myamoja, kupunda dimbeyu adila dipandwíje."

*Chibatali chihinikwîje
(Luka 8:16-18)*

²¹ Yesu nkuhweneha uvahaulila kuchidoni, "Dachi, munu ntwani achâcha chibatali nng'ande, nkuchihinika lidebe au unachivika nniungu chinanda? Dachi, akâchivika muha chipanda?

²² Bahi kila chinu chipihîje chimbepihuliwa, na chinu chihinikwîje chimbekunukuliwa.

²³ Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!"

²⁴ Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, "Pilikaniha saana malove lamupilikana! Chipimo chimutumila kuvalukumila vanu vanji, na Nnungu àmbennayukumila kwa chipimo uchocho na ñembeyenjejwa.

²⁵ Munu avêle na chinu àmbeyenjejwa, na munu akávele na chinu, ata achiila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa."

Nfano wa imbeyu imêla

²⁶ Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Ufalume wa Nnungu ùlandana na munu yumo achimyaya dimbeyu mmwelu mwake.

²⁷ Kila liduva ànalala na kutakatuka, akuno dimbeyu udimela na kukulumuka. Henga nang' nanga panamaite chidichimela.

²⁸ Ulongo wene njo utenda mitipu ikulumuke na kupa. Ìtandilika uhipuka mahamba matete, nkwidia mahahi na nkumalilikila dyene dimbeyu mmahahi.

²⁹ Ngano ikâtendeka, mwene welu àpita wahenga kwa chipula, kwa kuva nchela ûnikamola."

Nfano wa imbeyu ya haladali

(Matayo 13:31-32,34, Luka 13:18-19)

³⁰ Yesu nkuhaula kavila kuchidoni, "Dachi Ufalume wa Nnungu tuulandanye na chani? Dachi, tuuwelesee kwa nfano ntwani?

³¹ Ùlandana na imbeyu ya haladali, imbeyu inyoko namene kupunda dimbeyu dyamalele dya pachilambo.

³² Henga ikàpandwa, ìnamele, nkukulumuka nkuva nnandi nkulungwa wa imbowa kupunda milandi yammaleye ya mmwelu wa bustani. Ùpaika dinavi ding'ulu dya mmbweha, ata vyuni vânahulula chihi kudenga vitehi n'dinavi dyake na kupata mmbweha."

³³ Yesu ánvahubilila vanu ujumbe wake kwa mifano yohe islandâna na aneyo kupapatana na namuna chivanahulwile kupilikana.

³⁴ Yesu nanga panalonjedile navo chohecho bila mifano, henga pánavele pamo na vakuhundwa vake weka ánavafafanulila kila chinu.

Yesu àchikalipila chimbunga

(Matayo 8:23-27, Luka 8:22-25)

³⁵ Liduva ulyolyo chinalyulo, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Tuyomboke litanda, tuhwene m'bali wavili."

³⁶ Bahi vanang'o nkulilaila likuwa lya vanu, nkuinjila muingalava uila yanaikele Yesu, nkuuka pamo nanang'e. Na dingalava dinji nkumpelekela.

³⁷ Chimbunga nkupunga, na mawimbi nkupputa aila ingalava, na medi nkutandilika umbala muingalava.

³⁸ Yesu ávele kunyuma muingalava, alèlè luwono akuno ayamitè muti wake mun-sagamiya. Bahi vakuhundwa vake nkumwimila uvachidoni, "Nkúhunda, dachi, wako ukávele na lipamba kuva tûvenkutitimila?"

³⁹ Yesu nkutakatuka, nkulikalipila alila lipungo na nkulahaulila mawimbi kuva, "Nyálala!" "Tungamana!" Bahi chimbunga nkunyalala, nkutungamana.

⁴⁰ Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Ing'anya ntwani mìnayopa? Dachi, mpaka hambi mukánakuva na ing'ulupa?"

⁴¹ Vanang'o nkuyopa namene, nkuva uvaujana kuva, "Ayu munu wa namuna ntwani? Ata lipungo na mawimbi lànampilikana!"

5

Yesu àvaua anamindenga

(Matayo 8:28-34, Luka 8:26-39)

¹ Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika m'bali wavili wa Litanda lya Galilaya, kuchilambo cha Vagelasi.*

* **5:1** Malemba lanji la kala vanji välembile Vagadalwa va vanji välembile Vagelasi na vanji välembile Vagelagesi.

² Yesu pasulupwike muingalava, upala nkukojana na munu yumo ánavale na nanndenga, munu aneyo áhaleke ya kumisati.

³ Maduva lammalele munu aneyo áikalà chihi kumisati na wala nanga munu anahulwile kuntava kavila mididi ya chitale.

⁴ Myanda yohe vánintava mididi ya chitale na dipingu, henga nang'e nkukadulanga aila mididi ya chitale na kulumulanga adila dipingu, na wala nanga munu anahulwile unkamula.

⁵ Chilo na muhi áikalà kumisati na myanda inji áva kumachinga wakuta ding'uto akuno walicheketanga mayanga.

⁶ Pammwene Yesu kwa kulehu, nkuntukutila nkutindivala malundi.

⁷ Nkunonoha lidi wachidoni, "Yesu Mwana wa Nnungu Nkulu, ùndambela chani? Nakuyuwa uapile kwa Nnungu kuva ukambengubaniha!"

⁸ Átangwele uchocho kwa kuva, Yesu ánnyaulidile kuva, "Wako nanndenga, mmuke ayu munu!"

⁹ Bahi Yesu nkummuja kuchidoni, "Wako lina lyako nnani?"

Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, "Lina lyangu Likuwa, kwa kuva hwetu tûvele tuvohe."

¹⁰ Avala anamindenga nkunnyuwa Yesu kavila uchinga anavayamile nchilambo achila.

¹¹ Pepi na anepo pávele na likuwa likulu lya dinguluve dichisosanya chakulya nnyenje lichinga.

¹² Bahi avala anamindenga nkumpembeja Yesu uvachidoni, "Tuamulise tuhwene padin-guluve adila, ûtuluhusu tuvende."

¹³ Yesu nkuvaluhusu. Anepo anevo anamindenga nkummuka ayula munu, nkunavenda avala anguluve. Alila likuwa lyammalele lya dinguluve dínamele malinga alufu mbili, nkuelelekela kumakobikobi, nkutubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.

¹⁴ Vachúngá va adila dinguluve nkutukuta, nkunavahaulila vanu vavéle kumanga na kumawelu kwamba mambo lammalele lavahumidile. Vanu nkuhwena unalola lahumidile.

¹⁵ Pavahwikile kwanga Yesu, nkumwona ayula munu ánavale na likuwa lya anamindenga aikèlè pahi, awètè dinguwo dyake na ding'ano dyake dimmuidilè, vanu vammalele nkuyopa.

¹⁶ Vanu valawéne àlalá latendéke na lavapête anguluve, nkuhwena unavahaulila vanu vanji.

¹⁷ Bahi nkutandilika kunnuyuwa Yesu auke nchilambo chavo.

¹⁸ Yesu pánavele nkukwela muingalava, ayula munu ánavale na anamindenga nkunyyuwa Yesu apapatane nawe.

¹⁹ Henga Yesu nkunyyitila. Nkunyyaulila kuchidoni, "Wako hwena kukaya kwa alangavako ukavahaulile lammalele lakutendedile Nang'olo na namuna chakuvikidile chididi."

²⁰ Bahi ayula munu nkuhwena n'dimanga kumi dichémwa Dikapolì, wayanjaja habali dyà mambo àlalá lammalele lántendedilè Yesu. Na vanu vammalele vanapilikene, nkukan-gana.

Kufufulwa kwanga piti Yailo na kulamywa kwa mmahe yumo

(Matayo 9:18-26, Luka 8:40-56)

²¹ Yesu nkuyombokela kavila m'bali wavili wa litanda. Pánavele nnyenje litanda, vanu vohe nkun'dinguka.

²² Anepo nkwidia munu yumo ánavale nkulu wa ing'ande ya kunnuywila Nnungu, uvanchema Yailo. Pammwene Yesu nkulimatohija mmadodo mwanga Yesu,

²³ nkunyyuwa wachidoni, "Nahaku wangu ànabwahela namene na àvele pepi na kuhwa. Nakuyuwa uide, ukammikile makono lako, apate kulama na kuva mumi."

²⁴ Bahi Yesu nkulongana nawe. Na vanu vohe nkumpapata, akuno uvan'gumaguma kila m'bali.

²⁵ Umula nnikuwa mûvele na mmahe yumo achiuula ugonjo wa kuhuma myadi vyaka kumi na mbili.

²⁶ Mmahe aneyo áníbanika namene wawahwanela vaganga. Ánímalila dihela dyake dyammalele waliuju, henga wala nanga panapete wasa, nkuhalija chihi kupwateka.

²⁷ Mmahe aneyo papilikene habali dyanga Yesu, nkuvapunda vanu vammalele va nnikuwa alila, nkummwelenla Yesu kwa nnyuma, nkunagusa lijoho lyawete Yesu.

²⁸ Átendile uchocho kwa kuva ánilitonolela mwene kuva, "Nikàgusa chihi lijoho lyake nguchingulame."

²⁹ Pagusije chihi inguwo ya Yesu, upala myadi nkuleka kuhuma, mwene nkulyona mummili mwake kuva ànilama.

³⁰ Upala Yesu nkumala kuva dimongo dyake dînimmuka. Nkulilaukila alila likuwa lya vanu, nkuuja kuchidoni, "Nnani angugusîje inguwo yangu?"

³¹ Vakuhundwa vake nkunnyang'ula kuchidoni, "Ùvenkulola vanu chivakuguma-guma, mwadachi ùuja kuva nnani akugusîje?"

³² Henga Yesu nkuhalija kulola mipata yammalele uchinga amwone ayula atendile uchocho.

³³ Ayula mmahe nkuyopa na nkutandilika kutetemela, ing'anya áimala lammalele lanuyimidile. Nkuhwena unaliyaha mmadodo langa Yesu, nkunnyaaulila lammalele.

³⁴ Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, "Mwanangu, ing'ulupa yako ìnikulamya. Hwena kwa amani, na ulame mwelehu ugonjo wako."

³⁵ Yesu pánavele nkutongola anelo, nkwidia vanu kuhaloka kukaya kwanga Yailo nkulu wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkunnyaaulila ayula nkulu kuchidoni, "Nahaku wako ànihwa. Chamani chuhalija chihi unkambyakambya Nkúhunda?"

³⁶ Henga Yesu nanga panapilikanidile malove lavo, nkunnyaaulila Yailo kuchidoni, "Unayope, wako kulupila chihi."

³⁷ Yesu nanga panalembedile apelekewle na munu yunji, henga nkuhwena chihi na Petulo na Yakobo na Yohana nnung'uene Yakobo.

³⁸ Pavahwikile pakaya pa Yailo, Yesu nkupilikana vanu uvakuta na kulikutangila.

³⁹ Yesu nkuijila nng'ande, nkuvahaulila vanu kuchidoni, "Mwadachi mùnanyakonya na kukutanga? Mwana nanga pahwile, àlele chihi luwono."

⁴⁰ Henga vanang'o nkunyyeka. Bahi Yesu nkuvahumya vanu vammalele panda, nkunt-wala chihi atatake na anyokwe mwali na avala vakuhundwa vake vatatu vanalangene navo, nkuijila nchumba chanalee aneyo mwali.

⁴¹ Yesu nkunkamula nkono ayula nahaku, nkunnyaaulila kuchidoni, "Talita kumi!" Mana lake, "Nahaku nkukuhaulila imila!"

⁴² Upala, ayula mwali nkuijila, nkutandiliha uhwena. Ayula mwali ávele na vyaka kumi na mbili. Anepo vanu pavalaawene anelo latendêke, nkukangana namene.

⁴³ Yesu nkuvaduma vananyaulile munu woheyoo kwamba àlalá latendêke. Anepo nkuvahaulila vamwing'e ayula mwali chakulya alye.

6

Kuhitwa kwanga Yesu aneko ku Nasaleti

(Matayo 13:53-58, Luka 4:16-30)

¹ Yesu nkuuka anepo nkuhwena kuchijiji chavelekwiye, akuno apapatènè na vakuhundwa vake.

² Liduva lya Kuyeweleta, nkutandiliha kuvalunda vanu muing'ande ya kunnyuwila Nnungu. Vanu vohe vampilikéne nkukangana, nkuhaulia kuchidoni, "Dachi, àlamaite dachi mahundo anelo lammalele? Lúnda lwa namuna ntwani alu lwapete ayu munu? Lola masaibu lalatenda kwa makono lake!

³ Kwani ayu akee ayula fundi selemala mwana wa Maliya, nkuluwe Yakobo na Yose na Yuda na Simoni? Dachi, alumbuvake tenda tuikanavo upano petu?" Bahi vanang'o nkusunala namene kwajili yanga nang'e, nkuhita kunkulupila.

⁴ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nabii nanga kwakapata eshima ikànave chihi nkaya yake na kwa alangavake na nng'ande mwake."

⁵ Yesu nanga panatendile masaibu aneko, henga ávavikidile chihi makono vagonjo kadiki na kuvalamya.

⁶ Yesu ánikangana ing'anya vanu nanga pavachikulupila.

Yesu àvatuma vakuhundwa kumi na mbili

(Matayo 10:5-15, Luka 9:1-6)

Anepo Yesu nkuhwena kuvijiji vya pepi, wavahunda vanu.

⁷ Yesu nkuvachema avala vakuhundwa kumi na mbili, nkuvatuma vavili-vavili. Nku-veng'a mamulaka la kuvalusa anamindenga.

⁸ Nkuvalaija wachidoni, "Munanyakule chinu chohecho kwajili ya mwanda, ila nyakula chihi isimbo. Munanyakule nkate wala mpatila wala dihela pachitondo.

⁹ Walanga vilatu, henga nnanyakule nkogo wa akiba."

¹⁰ Nkuvahaulila kavila kuchidoni, "Paing'ande ivambempwechelela, ikalanga anemo mpaka pamumbeuka paimanga aneyo.

¹¹ Na pachinu pohepo pavambehita kumpwechelela na kumpilikanila, ukanga anepo na muvakane kwa kulipumunanga litutunga lya mmadodo lenu ilanguje kuva, vene vanitandola kulahita malove la Nnungu."

¹² Anepo vakuhundwa nkuukananga, nkuhwena unavahubilila vanu valeke masambi lavo.

¹³ Nkuvausa anamindenga vohe, nkuvapaka mahuta la seituni vagonjo vohe, na kuvalamya.

Kuhwa kwanga Yohana Nkúbatisa

(Matayo 14:1-12, Luka 9:7-9)

¹⁴ Nfalume Helode ánipilikana habali dyanga Yesu, kwa kuva lina lyanga Yesu líniúmana kila pachinu. Vanu vanji nkuhaulà kuchidoni, "Yohana Nkúbatisa ànífufulwa, njo mana àvele na dimongo dya masaiba dikòla madeng nkatì mwake."

¹⁵ Vanji nkuhaulà kuchidoni, "Nang'e nni Eliya."

Na vanji nkuchidoni, "Nang'e nni nabii malinga yumo wa manabii va machedo."

¹⁶ Henga Helode papilikene uchocho, nkuchidoni, "Aneyo àmbekuva Yohana Nkúbatisa ungunanchekete muti, henga ànífufulwa!"

¹⁷ Mwene Helode njo ánalajije Yohana akamulwe na kutaywa nnilungu. Átendile uchocho ing'anya Helode ánnombile Helodiya, ánavele n'jawe Filipo, nnung'ue wake mwene.

¹⁸ Yohana ánnyalidile Helode kuchidoni, "Ikáluhusiwa wako kwikalana na nkongwe wa nnung'uno."

¹⁹ Bahi Helodiya nkuva wanchima Yohana, nkulambela ammwalale, henga nanga panahulwile ing'anya yanga Helode.

²⁰ Helode ániinnyopa namene Yohana kwa kuva áimala kuva Yohana nni munu wanawse atênda lalalembela Nnunu, bahi nkuva wanchunga. Helode ánanowelwa namene kumpilikanila Yohana, henga kila pachimalila kumpilikanila, ánahinginika namene muntima mwake.

²¹ Liduva limo Helodiya nkupata wasa wa kummwalala Yohana. Liduva anelyo lyávele liduva lya sikukuu ya kuvelekwa kwa Nfalume Helode. Helode ávatendedile ing'ole vakulu vake na vakulu va matiyala na vakulu va chilambo cha ku Galilaya.

²² Bahi mwali wanga Helodiya ániinjila nkuvina saana, nkunhangalaja Helode na vayeni vake. Nfalume nkunnyaaulila ayula mwali kuchidoni, "Nguyuwe chinu chohecho chulambela, nangu nguchinikwing'e."

²³ Nkunnyaaulila kavila kuchidoni, "Chinu chohecho chumbenguyuwa, nguchinikwing'e ata kuiva nusu ya ufalume wangu."

²⁴ Anepo ayula mwali nkuuka, nkunammuja anyokwe kuchidoni, "Ninnyuwe chamaní?"

Anyokwe nkunnyang'ula kuchidoni, "Yuwa muti wanga Yohana Nkúbatisa."

²⁵ Ayula mwali nkutukuta mpaka kwanga nfalume nkunnyaaulila kuchidoni, "Ngùlembela uning'e uvino nsahani muti wanga Yohana Nkúbatisa."

²⁶ Nfalume nkuva nnihindambi likulu, henga nanga panahulwile kunnyitila ing'anya ya vayeni vanavakumbwile na kwapila kwanaapidile.

²⁷ Upala, nfalume nkuntuma litiyala, nkunnaija aide na muti wanga Yohana Nkúbatisa. Ayula litiyala nkuhwena nnilungu, nkunancheketa Yohana muti.

²⁸ Anepo nkuida na muti nsahani, nkumwing'a ayula mwali, nanang'e nkunamwing'a anyokwe.

²⁹ Vakuhundwa vanga Yohana pavapilikene anelo, nkuhwena unautwala mmili wanga Yohana, nkuusika.

Yesu àveng'a chakulya vanu vapûnda alufu nnyano

(Matayo 14:13-21, Luka 9:10-17, Yohana 6:1-14)

³⁰ Bahi avala vakuhundwa vanga Yesu nkuuyang'aná kwanga Yesu, nkunnyaaulila lamalele lávatendilé na lávahundilé.

³¹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Tuhweneng'ane mpaka pachinu pakávele na vanu uchinga mukayewebole kadiki." Átangwele uchocho kwa kuva apala pachinu pávele na vanu vohe namene vachikamola na kuuka. Yesu na vakuhundwa vake nanga pavanapete wasa wa kulya chakulya.

³² Nkukwelanga muingalava weka nkuukananga, nkuhwena pachinu pakávele na vanu.

³³ Henga vanu nkuvona pavachiukananga, nkumala kuvachihwena. Vanu vohe vachihaloka kila imaga, nkutukutila kwa madodo ukula kwapite Yesu na vakuhundwa vake, nkulitandyà kuhwika.

³⁴ Yesu pasulupwike muingalava, nkulyona likuwa lya vanu vohe, nkuvavikila chididi, kwa kuva vávele muchi dingandolo dikávele na nchunga. Bahi nkutandilika kuvahunda vitukutuku vyohé.

³⁵ Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa vake nkummwenela Yesu, nkunnyaaulila kuchidoni, "Apano patuvele nni palilanga na hambi liduva líniswa.

³⁶ Bahi valaile vanu vahwene mmawelu na n'dimanga dya pepi uchinga vakalisumile chakulya."

³⁷ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Veng'e mwenu chakulya."

Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Wako wamba dachi, tuhwene tukasume mikate kwa dihela malinga dya nshahala wa kawaida wa malipo la maduva myambili uchinga tuveng'e valye?"

³⁸ Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mùvele na mikate mingapi? Hwena nahoti mukalole."

Pavapite unalola nkuchidoni, "Küvele mikate nnyano na ahomba vavili."

³⁹ Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vavahaulile vanu vammalele vaikalange matunji-matunji, muwahi mmihi.

⁴⁰ Nkuikala matunji-matunji la vanu mia-mia na matunji la vanu amsini-amsini.

⁴¹ Anepo Yesu nkuitwala aila mikate nnyano na avala ahomba vavili, nkulola muha kuhundwe, nkunshukulu Nnunu. Nkuimeyanya aila mikate pamo na ahomba vavili, nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile vanu.

⁴² Vanu vammalele nkulya na kusiba.

⁴³ Vakuhundwa vake nkulokotanga vibeduli vy a mikate iisalidile na vibeduli vy a ahomba, nkuumbaja makalala kumi na mbili.

⁴⁴ Na vanu vanalile aila mikate vávele malinga valume alufu nnyano ukàleka vavana na akongwe.

Yesu àonga muha medi

(*Matayo 14:22-33, Yohana 6:15-21*)

⁴⁵ Upala Yesu nkuvakulumisa vakuhundwa vake vakwele muingalava, vannongolele kuhwena ku Betisaida, ng'ambo ya litanda, akuno nang'e avenkulilàlikuwa lya vanu.

⁴⁶ Pamalidile kuvalaila vanu, nkuhwena kulichinga unayuwa.

⁴⁷ Pachikamwele chinalyulo, ingalava nkuva ching'ati litanda, Yesu nanang'e ávele chihi weka pachinu pakávele medi.

⁴⁸ Bahi nkuvona vakuhundwa vake chivachilaga amula muingalava, kwa kuva, lipungo línavapungila namene. Kulyamba, Yesu nkuvakoja vakuhundwa vake akuno waonga muha medi, nkulembela kuwapunda.

⁴⁹ Vanang'o pavammwene avenkwòngà muha medi, vátenda lindelya, nkuva uvakuta ding'uto,

⁵⁰ kwa kuva, vammalele pavammwene vániyopa namene.

Henga upala Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Likamyange ntima, nni nangu! Munayope!"

⁵¹ Anepo Yesu nkukwela muingalava muvanavele vakuhundwa, lipungo nkunyalala. Vakuhundwa vake nkukangana namene,

⁵² ing'anya nanga pavananameke mana ya alila lisaibu lya kuyenjeja mikate, kwa kuva, mitima yavo ínikamajanga kumala.

Yesu àvalamya vagonjo ku Genesaleti

(*Matayo 14:34-36*)

⁵³ Yesu na vakuhundwa vake pavayombweke litanda, nkuhwika chilambo cha ku Genesaleti, anepo nkuimija ingalava yavo.

⁵⁴ Pavahumite chihi muingalava, upala vanu nkummala mwelehu Yesu.

⁵⁵ Anepo vanu nkupita uvatukuta nchilambo chammalele uvavanyakula vagonjo mminanda, na kuvapelekeja kila pachinu pavanapilikene kuva Yesu ávele anepo.

⁵⁶ Na kila pachinu Yesu panapite, mmiji na n'dimanga na mmawelu, vanu nkuvavika vagonjo mmakojano. Nkunnuwa avaluhusu van'guse kananga lupepe lwa lijoho lyake. Na vammalele vanan'gusije vánilama mwalehu.

7

Mambo lanténda munu ààve najisi

(*Matayo 15:1-20*)

¹ Mafalisayo na vakúhunda vanji va Sheliya yanga Musa vanahaleke ku Yelusalemu vánikojana muyo mwanga Yesu.

² Nkuvona vakuhundwa vanji vanga Yesu uvalya chakulya kwa makono lakákalavijwe kupapatana na nnyambo wa dini ya Chiyahudi.

³ Mafalisayo na Vayahudi vammalele väkamulila mihambo ya anyakala vao, vanang'o nanga pavalya chakulya bila kulihahula kwa kukalava medi mmakono malinga chiilembelewa.

⁴ Na pavahaloka kusakoni nanga pavalya chinu chohecho bila kuchihahula. Uchocho, väkamulila mihambo inji yohe malinga, kuhahula myawo na vilongo na vyombo vy vitale.

⁵ Bahi Mafalisayo na vakúhunda va Sheliya ya Musa nkummuja Yesu kuchidoni, “Ing’anya ntwani vakuhundwa vako nanga pavalakamula mahundo la mihambo ivatulekedile anyakala vetu, henga vanang'o válva chihi kwa makono ivêle najisi?”

⁶ Yesu nkuvayang’ula kuchidoni, “Mmakulilambilila mwenu! Nabii Isaya álaujije saana kumwamba mwenu, panalembile malove la Nnungu lahaúla kuva, ‘Ava vanu vàngweshimu chihi pakanya, henga mitima yavo ivelé kulehu na nangu.

⁷ Kungwabudu kwavo kukee mana, kwa kuva, mahundo lavo nni malaijo chihi la vanu.’

⁸ Mwenu mûleka amuli dya Nnungu nkupapata malaijo la vanu.”

⁹ Yesu nkuhweneha kuvalaulila kuchidoni, “Mwenu mûnimala kuditila amuli dya Nnungu kwa ulamba uchinga mulakamule mahundo la mihambo yenu mmene!

¹⁰ Kwa kuva, Musa ánihaula kuva, ‘Mweshimu atatako na anyoko,’ na ‘Munu woheyò antongolèla atatake au anyokwe malove lahakalenge àlembelewa awalalwe.’

¹¹ Henga mwenu mûvhundua vanu kuva, akee lasima munu kumweshimu atatake au anyokwe, na mûhunda kuva munu ànahulula chihi kunnayaulila atatake au anyokwe kuva ‘Chinu chichichichikwing’e faida, ngúchihumije sadaka kwa Nnungu,’

¹² bahi munu aneyo akâlembelewa kavila kunnyangata atatake au anyokwe.

¹³ Uvila njo chimulileka illove lyanga Nnungu kwajili ya mihambo yenu imupwechedile. Na mûtendaga vitukutuku vyohe vilandêne na anevyo.”

¹⁴ Anepo Yesu nkulichema kavila likuwa lya vanu, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmammalele ngupilikanie saana mumale kuva,

¹⁵ nanga chinu chalya munu nkuntenda munu aneyo kuva najisi. Henga achila chihalôka nkati mwanga munu anecho njo chintênda munu kuva najisi.

¹⁶ Bahi munu avêle na makutu la kupilikana na apilikane!”

¹⁷ Yesu nkulileka likuwa lya vanu nkuinjila nng’ande, vakuhundwa vake nkunammuja chuuchilanda aula nfano.

¹⁸ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ata na mwenu mukámaite chuulanda nfano? Dachi, mwenu mukámaite kuva chakulya chalya munu nanga pachintenda munu aneyo kuva najisi?

¹⁹ Kwa kuva, nanga pachimwenda muntima, ila chènda chihi nnitumbo na lukoto nkunachiyapuka.” Na kwa kuhaula uchocho, Yesu ánilanguja kuva vyakulya vyammalele vinaluhusiwa kuliwa.

²⁰ Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Chinu chinnyûma munu anecho njo chintênda munu kuva najisi.

²¹ Kwa kuva, muntima mwanga munu mûhaloka mawaso lahakalenge na usalati na kwiva na kuwalala,

²² na kulala ugoni na kwima na ditama dibaya na kulambila na kulavalava na wiu na kuntongolela munu malove lahakalenge na kulyona na uvelu.

²³ Anelo lahakalenge lammalele làhuma nkati mwanga munu, na anelo njo lantênda munu àâve najisi.”

Kukulupila kwa mmahe wa Chigiliki

(Matayo 15:21-28)

²⁴ Bahi Yesu nkukua apala nkuhwena chilambo chivêle pepi na imanga ya ku Tilo. Pahwikile aneko nkuinjila muing’ande imo kwa kuva, nanga panalembidle munu woheyò amale. Henga nanga panahulwile kulipila.

²⁵ Bahi mmahe yumo ánavèle na mwali n’joko ánavele na nanndenga, ánipilikana habali dyanga Yesu. Bahi nkummwelenla Yesu nkutindivala malundi moyo mwake.

²⁶ Mmahe aneyo nanga panavele Nnyahudi, henga ávele mwenedi wa ku Foinike, chilambo cha ku Siliya. Nkunnuwa Yesu ammuse nanndenga mmwanawé.

²⁷ Yesu nkunyang’ula kuchidoni, “Valeke hoti vavana vasibe, kwa kuva, ikákapatala utwala chakulya cha vavana nkuvayeleta ang’avanga.”

²⁸ Henga ayula mmahe nkunyang’ula Yesu kuchidoni, “Elo Nang’olo, henga ata ang’avanga vavêle pahi meza válva makombo la chakulya cha vavana.”

²⁹ Yesu nkunyang’ula ayula mmahe kuchidoni, “Ing’anya ya iyang’udi yunguyang’wile, hwena kukaya, nanndenga ànimmuka mwanalo!”

³⁰ Anepo ayula mmahe nkuhwena kukaya kwake, nkunkoja mwanawé alèlè pachinanda, nanndenga ammukilé.

Yesu ànnanya munu avêle na chitata, mmwidi

³¹ Anepo Yesu nkukua kudimanga dya chilambo cha ku Tilo, nkupita ching’ati imanga ya ku Sidoni na dimanga kumi dichémwa Dikapoli, nkuhwena ku Litanda lya ku Galilaya.

³² Vanu vanji nkumpelekejija munu ánavele na chitata na mmwidi, nkunnyuwa Yesu ammikile makono.

³³ Yesu nkummusa ayula munu palikuwa lya vanu, nkumpelekeja kunyenje, nkumwinjija vyala mmakutu lake, Yesu nkusuna mata, nkun'gusa nnúlimi na àlalá mata.

³⁴ Anepo Yesu nkulola muha kulisundu, nkuyaha ntima, nkunnyafulila ayula munu kuchidoni, "Efata," mana lake "Hunguka."

³⁵ Upala makutu la ayula munu nkudiuka na lulimi lwake nkupeyapeya, nkutandilika kutangola saana.

³⁶ Yesu nkuvalaija vanannyaaulile munu woheyo àlalá lalatendile apala. Henga malinga chavalimbijije, nni chivahalijije kuyanaja habali aneyo.

³⁷ Vanu nkuhalija kukangana namene, nkuva uvatangola kuchidoni, "Lammalele latalenda lánikatapala. Ávatenda vanu vánavele mimwidi vapilikane na bubu vapate kutangola!"

8

Yesu àveng'a chakulya vanu alufu ncheche

(*Matayo 15:32-39*)

¹ Mmaduva àlalá likulu lya vanu nkummwenela Yesu kavila. Bahi pachivahilidile chakulya, Yesu nkuvacchema vakuhundwa vake nkuvahaulila kuchidoni,

² "Nangu nìvavikila chididi ava vanu ing'anya väikele na nangu maduva matatu vino, na hambi chakulya chìnivahilila.

³ Nikàvahaulila vahwene kukaya kwavo akuno vavèlè na indala vachividilike nndila, kwa kuva vanji våhaleke kulehu."

⁴ Vakuhundwa vake nkummuja Yesu kuchidoni, "Apano patuvele palilanga, tumbepata kwachi mikate ya kuvatoleja vanu ava vammalele?"

⁵ Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mùvele na mikate mingapi?"

Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Saba."

⁶ Yesu nkuvahaulila vanu vaikalange pahi. Nkuitwala aila mikate saba, nkunshukulu Nnungu, nkuiyema, nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile vanu, na vakuhundwa nkutenda uchocho.

⁷ Uchocho, pávele na ahomba vajoko, Yesu nkuvatwala avala ahomba nkunshukulu Nnungu, nkuvahaulila vakuhundwa vake vavayavile vanu.

⁸ Vanu nkulya na kusiba, vakuhundwa nkulokotanga vibeduli vyä mikate na ahomba, nkuumbaja makalala saba.

⁹ Na vanu vanalile vávele malinga alufu ncheche. Anepo Yesu nkuvalaila vahwene kukaya,

¹⁰ upala nkwenda muingalava chalumo na vakuhundwa vake, nkuhwena kuchilambo cha ku Dalumanuta.

Mafalisayo vålembela valangujwe chimaiho cha lisaibu

(*Matayo 12:38-42, 16:1-4*)

¹¹ Mafalisayo nkummwenela Yesu, nkutandilika kutahukana nawe. Nkuva uvanninga uvalembela alanguje chimaiho cha lisaibu chimaîha kuva dimongo dyake díhaloka muha kulisundu.

¹² Yesu nkuyaha ntima, nkuhaulila kuchidoni, "Mwadachi mmanu mma chivelèkwà achino mûlembela mulangujwe chimaiho? Nangu nìnnyafulilanga uhiu kuva, nikambennang'ua chimaiho chohecho cha lisaibu."

¹³ Anepo Yesu nkuvaleka, nkukwela muingalava, nkuyamboka kuhwena kung'ambo litanda.

Hamila ya Mafalisayo na ya Helode

(*Matayo 16:5-12*)

¹⁴ Vakuhundwa vanga Yesu vániluvalila kunyakula mikate, na vávele chihi na nkate umo amula muingalava.

¹⁵ Yesu nkuvaduma vakuhundwa vake wachidoni, "Lyongolelange na hamila ya Mafalisayo na ya Helode."

¹⁶ Vakuhundwa nkutandilika kutongojana vene kwa vene uvachidoni, "Àtangola uchocho ing'anya itukavele na mikate."

¹⁷ Yesu nkumala lavachiujana, nkuvauja kuchidoni, "Mwadachi mûnaujana ing'anya imukavele na mikate? Dachi, mpaka hambi mukánamala wala kwelewa? Dachi, mitima yenu ivehinkunopona?

¹⁸ Dachi, mùvele na meho henga mukálola? Dachi, mùvele na makutu henga mukápilikana?

¹⁹ Dachi, mukákumbukila apala pangunaimeite aila mikate nnyano nkuvayavila valume alufu nnyano chalumo na vavana na akongwe? Dachi, múlokotenge makalala mangapi la vibeduli nya maisalilo la mikate?"

Nkunyang'ula kuchidoni, "Kumi na mbili."

²⁰ Yesu nkuvauja kavila kuchidoni, "Dachi, pangunaimeite aila mikate saba nkuveng'a vanu alufu nccheche, múlokotenge makalala mangapi la vibeduli?"

Vakuhundwa nkunyang'ula kuchidoni, "Saba."

²¹ Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, mpaka hambi mukánakwelewa?"

Yesu ànnamya munu aputêle meho aneko ku Betisaida

²² Yesu nkuhwika ku Betisaida chalumo na vakuhundwa vake. Aneko vanu vanji nkumpelekejija munu yumo akáchilola, nkunyuuwa Yesu ang'uste.

²³ Yesu nkunkamula nkono ayula munu aputêle meho, nkumpelekeja pawelu chijiji. Nkunsunila mata mmeho, nkummikila makono, nkummuja kuchidoni, "Dachi, ùnachona chinu chohecho?"

²⁴ Ayula munu akáchilola, nkuyang'uka kuchidoni, "Nivona vanu vaonekâna muchi milandi ìhwénahwena."

²⁵ Yesu nkuvika kavila makono mmeho mwa ayula munu aputêle meho. Anepo meho la ayula munu nkupata kulola, nkuchona kila chinu saana.

²⁶ Yesu nkunnyaaulila ayula munu ahwene kukaya kwake, nkunnaija wachidoni, "Unaule kavila kuchijiji!"

Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa

(Matayo 16:13-28, Luka 9:18-27)

²⁷ Yesu na vakuhundwa vake nkuuka, nkuhwena kuvijiji vivêle pepi na imanga ya ku Kaisaliya Filipi. Pávanavele ndnila, Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, "Dachi, vanu våhauka kuva nangu nnani?"

²⁸ Vakuhundwa nkunyang'ula kuchidoni, "Vanji våhauka kuva wako Yohana Nkúbatisa, na vanji våhauka kuva wako Eliya na vanji våhauka kuva wako nni yumo wa manabii."

²⁹ Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, "Na mwenu muchidachi, nangu nnani?" Petulo nkuyang'ula kuchidoni, "Wako njo Kilisto."

³⁰ Yesu nkuvaduma vanannyaaulile munu woheyoo habali dyake.

³¹ Yesu nkutandilika kuvhunda vakuhundwa vake wachidoni, "Mwana wa Munu àmbebanika namene na kuhitwa na vasele va Vayahudi na makuhani vakulu na vakuhunda Sheliya ya Musa. Vàmbemmalala, henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka."

³² Yesu áváhaulidile habali aneyo bila kuvapiha. Bahi Petulo nkuntwala Yesu kunyenje, nkutandilika kuntahuka.

³³ Henga Yesu papindikwiye nkuvalola vakuhundwa vake, nkunkalipila Petulo wachidoni, "Uka myoo mwangu Nanchindenga! Kwa kuva, mawaso lako lakee la chinnungu ila la chimunu chihi."

³⁴ Anepo Yesu nkulichema likuwa lya vanu pamo na vakuhundwa vake, nkuvahaulila kuchidoni, "Munu woheyoo akàlembela ungupapata nangu, lasima alishukulu mwene, alitike nsalaba wake,"* koka angupapate.

³⁵ Na munu woheyoo autâmwaa namene umi wake kupunda changutamwa nangu, akámbekuva na umi, henga munu akubâli kuhwa ing'anya yang'ue na ing'anya ya Malove Lambone achiave na umi.

³⁶ Dachi, munu àmbepata faida ntwani akàpata kila chinu cha pachilambo, akuno auyahitè umi ukee na ntululilo?

³⁷ Au pàvele chinu ntwani apano pachilambo munu chambebadilana uchinga apate umi ukee na ntululilo?

³⁸ Munu woheyoo wa nchívelèkwà achino chivêle na masambi, akàngwonela nangu dihon ni na malove langu, Mwana wa Munu achiamwonele dihon ni munu aneyo, pambeida muukulu wa Atatake pamo na malaika vanaswe."[†]

9

¹ Yesu nkuhweneha kuvhunda kuchidoni, "Nangu nìnnuyafulanga uliu kuva, vanu vanji vaimidile apano vakambekuhwa mpaka vawone Ufalume wanga Nnungu uidà kwa dimongo."

Kubadilika kwanga Yesu

(Matayo 17:1-13, Luka 9:28-36)

* ^{8:34} Kulitika nsalaba, mana lake nni kuva tayali kubanika au kuhwa kwajili ya Yesu. † ^{8:38} Yesu pahaula kuva, Mwana wa Munu, anepo àlyamba mwene.

² Bada ya maduva sita, Yesu nkuntwala Petulo na Yohana na Yakobo nkuhwena navo muha lichinga lilehu pachinu pakávele vanu. Aneko Yesu nkubadilika moyo mwavo,

³ dinguwo dyake nkung'anyima, nkuva dyanahe mbee namuna yakahulula munu kudichapa nkuva dyanahe malinga dinguwo anedyo.

⁴ Bahi nabii Eliya na Musa nkuhumila moyo mwavo nkuva uvalonjela na Yesu.

⁵ Petulo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, nni chinu chambone hwetu kupwawa apano, bahi tudenge migongwe mitatu, umo wako na umo wanga Musa na unji wanga Eliya."

⁶ Petulo akanamaite lya kutangola, kwa kuva, nang'e na avake vánijopa namene.

⁷ Anepo nkuhumila lihunde nkuvahinika na lidi nkupilikanika kuhaloka nnihunde alila ulichidoni, "Ayuno njo Mwanangu unguntamwa, mpilikanile nang'e."

⁸ Upala, pavang'anyang'nyenje nanga pavanammwene munu woheylo pamo na vanang'o ilà Yesu weka.

⁹ Pavachisulupuka nnichinga, Yesu nkualimbija vanannyaaulile munu woheylo vitukutu vivaviwene, mpaka Mwana wa Munu pambefufuka kuhaloka kwa vanu vahwile.

¹⁰ Vakuhundwa nkutenda muchi chavahaulidile, henga nkuva uvaujana mana la kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwile.

¹¹ Vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni, "Mwadachi vakúhunda Sheliya yanga Musa vähala kuva nabii Eliya lasima alongolele kwida kavila hoti?"

¹² Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Elo, Eliya àmbekwida hoti unakatapaja lammale. Henga pamo na anelo, mwadachi Mmalemba Lanaswe inilembwa kuva, Mwana wa Munu àlembelewa alagihwe na kuhitunga na vanu?

¹³ Henga nangu ninnyaaulilanga kuva, Eliya tayali àniida kavila, vanang'o nkuntendela kila chivalembidle muchi chiilembwije Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e."

Yesu ànnanya nnemba avèle na nanndenga

(Matayo 17:14-21, Luka 9:37-43)

¹⁴ Pavakamwele pachinu pávanavele vakuhundwa vanji, nkulyona likuwa likulu lya vanu vavadingwìkè. Na vakúhunda va Sheliya yanga Musa uvatahukana na avala vakuhundwa.

¹⁵ Upala likuwa lya vanu pavammwene Yesu, vammalele nkukangana namene, nkuntukutila, nkunammtua habali.

¹⁶ Yesu nkuvauva vakuhundwa vake kuchidoni, "Mútahukana navo chamani?"

¹⁷ Munu yumo nnikuwa alila lya vanu nkunnyang'ula kuchidoni, "Nkúhunda, nangu nikupelekejije mwanangu avèle na nanndenga antendile ààve bubu.

¹⁸ Kila pam'bebeluha àmmatoha pahi na kuntenda ahume chihulu nkanya na kultang'unanya meno, na mmili nkuyuma chihi chwa. Ñnívayuwa vakuhundwa vako vamuse aneyo nanndenga, henga nanga pavahulwile."

¹⁹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu mmanu mma chívelèkwà chikákulupila! Dachi, nimbeikalà na mwenu mpaka chakan? Na nimbempililila mpaka chakan? Idanawe apano."

²⁰ Bahi nkumpelekejija. Upala ayula nanndenga pammwene Yesu, nkuntaya chihundahunda ayula nnemba na nkummatoha pahi, nkuyalata pahi na kuhuma chihulu nkanya.

²¹ Yesu nkummuja atatake ayula nnemba nkuchidoni, "Mambo alano làñkojije chakan?"

Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, "Kutandikila ujoko wake.

²² Na myanda yohe àmmatohija mmoto na mmeli, walambela ammwalale. Henga ukàhulula kutenda chinu, túnakuyuwa utuvikile chididi na kutuyangata!"

²³ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Mwadachi ùhaulà kuva ukàhulula? Lammalele lánahululika kwa munu akulupila."

²⁴ Upala atatake mwana nkuronoha lidi nkuchidoni, "Nangu nakulupila! Henga nguyangate ngukulupile namene."

²⁵ Yesu paliwene likuwa lya vanu ulihalija kuyenjejeka moyo mwake, nkunkalipila ayula nanndenga, nkunnyaaulila kuchidoni, "Wako nanndenga bubu na mmwidi, nikuhaulila, mmuke mwana ayuno na unamwende kavila!"

²⁶ Anepo aneyo nanndenga nkukuta ding'uto, nkuntaya chihundahunda ayula mwana, nikummuka. Ayula mwana nkowanekeana muchi àñihwa, vanu vohe nkuhaulà kuva, "Anihwa!"

²⁷ Henga Yesu nkunkamula ayula mwana nkono nkuntakatuha, mwana nkuiimila.

²⁸ Yesu painjidile nng'ande, vakuhundwa vake nkummuja pachinu paweka kuchidoni, "Ing'anya ntwani hwetu nanga patuhulwile kummusa ayula nanndenga?"

²⁹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nanndenga wa namuna ai nanga pahululika kuuka, ikànavé chihi kwa kuyuwa."

*Yesu à haula kavila kwamba kuhwa kwake
(Matayo 17:22-23, Luka 9:43b-45)*

³⁰ Bahi Yesu na vakuhundwa vake nkuuka anepo, nkupitila chilambo cha ku Galilaya. Yesu nanga panalembidle vanu vamale pávèlè,

³¹ ing'anya ávahunda vakuhundwa vake. Nkuvahaulila kuchidoni, "Mwana wa Munu àvele pepi uhwena unakamujwa mmakono la vanu, vanang'o vambiwmwalala, na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka."

³² Vakuhundwa vake nanga pavanamaite mana la mahundo anelo. Henga vanang'o nkuyopa kummuja.

*Alida nkulu?
(Matayo 18:1-5, Luka 9:46-48)*

³³ Pavakamwele Kapelinaumu, nkwendwa nng'ande, Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, "Mùtahukana ya chani nndila?"

³⁴ Henga vanang'o nkunyalalanga chihi, ing'anya pávanavele nndila vátahukana ya ukulu, kuva nnikuwa lyavo nkulu alida.

³⁵ Yesu nkuikala pahi, nkuvachema avala kumi na mbili, nkuvahaulila kuchidoni, "Munu woheyo alembèla kuva nkulu, àlembelewa alisulupuhe kuvapunda vammalele na ààve ntumishi wa vammalele."

³⁶ Anepo Yesu nkùntwala mwana n'joko, nkumwimija paching'ati pavo nkunkumbatila, nkuvahaulila kuchidoni,

³⁷ "Munu woheyo ampwechelèla mwana malinga ayu ing'anya yang'une, àngupwechelela nangu. Na munu angupwechelèla nangu, akángupwechelela chihi nangu, henga àmpwechelela na ayula angutumile."

*Munu akáthukana na hwetu àvele m'bali wetu
(Luka 9:49-50)*

³⁸ Yohana nkunyaulila Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, tummwene munu wavausa ana-mindenga kwa lina lyako, hwetu túninnimbja kwa kuva akávele wa nniikuwa lyetu."

³⁹ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Munannimbije, kwa kuva nanga munu ahulùla kutenda vitukutuku vya masaibu kwa lina lyangu, upopo nkungutongolela malove la-hakalenge.

⁴⁰ Kwa kuva munu akáthukana na hwetu, aneyo àvele m'bali wetu.

⁴¹ Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo ambemwìng'a mwenu mwawo wa medi, ing'anya ya kuva mmanganya nni mmanu vake Kilisto, munu aneyo àmbepata dinujo dyake."

*Kuntenda munu atende sambi
(Matayo 18:6-9, Luka 17:1-2)*

⁴² "Henga munu woheyo ambientênda yumo wa avano vajoko vangukulupîla nangu atende sambi, ikàvèle wasa munu aneyo ahungiwe liyangâ likulungwa lya kuhayila muukoti wake na kuyahwa m'bahali.

⁴³ Ikàva nkono wako ükutenda utende sambi, uchekete! Wasa kuinjila muumi akuno ukavèlè na nkono umo, kuliko kuinjila Jihannamu, mmoto ukádimika akuno uvèlè na makono mavili. [

⁴⁴ Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga paudimika.]*

⁴⁵ Ikàva ludodo lwako lükutenda utende sambi, luchakete! Wasa kuinjila muumi akuno ukavèlè na ludodo lumo, kuliko kuva na madodo mavili na kuyahwa Jihannamu. [

⁴⁶ Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga paudimika.]†

⁴⁷ Ikàva liso lyako línakukuvaja kutenda masambi, bahi lidabole! Wasa uinjile mu Ufalume wanga Nnungu akuno uvèlè na liso limo, kuliko kuva na meho mavili na kuyahwa Jihannamu.

⁴⁸ Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga paudimika.

⁴⁹ Kwa kuva, kila munu àmbetaywa munyu kwa moto.

⁵⁰ Munyu nni chinu chambone. Henga inowi yake ikàhang'uка, dachi, ùmbetaywa chamani uchinga inowi yake iuyile kavila?

Bahi müüve na munyu nkati mwenu na kila munu aikale na nnyake kwa amani."

10

*Mahundo layâmba kulekana
(Matayo 19:1-12, Luka 16:18)*

* 9:44 Nsitali auno Mmalemba lanji la kala ukapali. † 9:46 Nsitali auno Mmalemba lanji la kala ukapali.

¹ Yesu nkuuka anepo, nkuyamboka muto wa Yoludani, nkuhwena chilambo cha Yudeya. Likuwa lyá vanu nkummwenela kavila, nang'e nkuvahunda muchi chiunavele nnyambo wake.

² Bahi Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu, nkummuja kwa kunninga uvachidoni, "Dachi, Sheliya ya Musa īnaluhusu nnume unneka n'jawe?"

³ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Dachi, Musa ánnaijije chamani?"

⁴ Vanang'o nkuhaula kuchidoni, "Musa ániluhusu nnume umwing'a n'jawe talaka na unneka."

⁵ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Musa ánilemba amuli aneyo ing'anya ya kukamajanga kwa mitima yenu.

⁶ Henga Nnungu pachiumbile chilambo, Nnungu ámmumbile munu nnume na mmahe.

⁷ Bahi ing'anya ya anelyo, nnume àmbenneka atatake na anyokwe, koka alundane na n'jawe,

⁸ na anevo vavili vámbekeva mmili umo. Bahi anevo akee vavili kavila, henga nni mmili umo.

⁹ Bahi vavalundanyíje Nnungu, munu anavahapulanye."

¹⁰ Pavainjidile kavila nng'ande, vakuhundwa vake nkummuja kuyamba alila lilove.

¹¹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Munu woheyó annéka n'jawe, nkunannomba mmahe yunji, aneyo àlalá ugóni.

¹² Uchocho, mmahe annéka nng'andomwe nkulombwa na nnume yunji, aneyo àlalá ugóni."

Yesu àabaliki vavana vajoko

(Matayo 19:13-15, Luka 18:15-17)

¹³ Vanu nkumpelekejija Yesu vavana vajoko uchinga avabaliki kwa kuvavikila makono, henga vakuhundwa vake nkuvakalipila avala vanu.

¹⁴ Yesu pawene uchocho nkusunala, nkuvahaulila kuchidoni, "Valekange vavana vajoko vaide kwang'uine, wala munavadivile, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wa vanu vavéle muchi vavana ava.

¹⁵ Nangu ninnýaulilanga uhiu kuva, munu woheyó akáupwechela Ufalume wa Nnungu malinga mwana n'joko, nanga pambeinjila anemwo."

¹⁶ Anepo nkuvakumbatila avala vavana, nkuvavikila makono na kuvabaliki.

Munu nkúpata

(Matayo 19:16-30, Luka 18:18-30)

¹⁷ Yesu páhavéle wauka, munu yumo nkuntukutila nkutindivala malundi, nkummuja kuchidoni, "Nkúhunda wambone, ngítende dachi uchinga niupate umi ukee na ntululilo?"

¹⁸ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Ing'anya ntwani ùnguchema wambone? Nanga munu wambone ila Nnungu weka.

¹⁹ Únidimala diamuli dya Nnungu dihaúla, 'Unalale ugóni na unaive na unawalale na unahumye ushahidi wa kulambilá na unatindinganyange na mweshimu atatako na anyoko.'"

²⁰ Munu aneyo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, anelo lammalele ñnilakamula kutandilikila ujoko wangu."

²¹ Yesu nkunnola, nkuntamwa, nkunnyaulila kuchidoni, "Wako ùisaliwíje na chinu chimo chukanambitenda. Hwena ukasumise vyammalele vyuvenavyo, koka dihela uveng'e amahuvani, anepo uchiuve na dimali kulihunde. Ukàmalila kutenda uchocho koka uide ungupapate."

²² Ayula munu papilikene anelo nkukunyata kumeho, nkuuka akuno apoywèkè, ing'anya ávele na dimali dyohe namene.

²³ Yesu nkulola mipata yammalele, nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Ínikamajanga namene vakúpata kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu!"

²⁴ Vakuhundwa vake nkukangana malove lake. Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, "Anavangú, ínikamajanga namene kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu!"

²⁵ Ínipeyapeya namene nnyama uvanchema ungamilá kupita nchitonono cha chitolero, kulkiko nkúpata uinjila mu Ufalume wanga Nnungu."

²⁶ Vakuhundwa vake nkukangana namene, nkujana, uvachidoni, "Nnani bahi ambe-hulùla kupohwa?"

²⁷ Yesu nkualola nkuvahaulila kuchidoni, "Kwa dimongo dya chimunu ikáhululika, henga kwanga Nnungu ikávele uchocho, kwa kuva, Nnungu ànahulula kulatenda lammalele."

²⁸ Petulo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Lola, hwetu tûlekile vitukutuku vyammalele nkukupapata wako!”

²⁹ Yesu nkuhaula kuchidoni, “Nangu ninnyaaulilanga uhiu kuva, mmaisha alano la vino munu ailekile kaya au anung'unuvake au alumbuvake au anyokwe au atata au vavana au mawelu ing'anya yang'une na Malove Lambone,

³⁰ munu aneyo àmbepunda kupata anelo lammalele myanda myamoja kupunda patandi chalumo na kubanihwa. Na mmahiku laida àmbepata umi ukee na ntululilo.

³¹ Henga vanu vohe vaonekâna hambi kuva vakulu, vàmbekuva va pahi, na vanu vohe vaonekâna hambi kuva va pahi, vàmbekuva vakulu.”

*Yesu àhaula mwanda watatu kuyamba kuhwa na kufufuka kwake
(Matayo 20:17-19, Luka 18:31-34)*

³² Yesu na vakuhundwa vake pávanavele nndila uvayomboka kuhwena ku Yelusalemu nang'e ánívalongolela. Vakuhundwa nkukangana na vanu vachivapapata nkuyopa. Yesu nkuvatwala kavila avala vakuhundwa kumi na mbili panyenje nkutandilika kuvahaulila habali dya mambo lámbenkójä.

³³ Nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikanga! Tüvenkuyomboka kuhwena ku Yelusalemu, aneko Mwana wa Munu, àmbekamujwa mmakono la makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa. Vanang'o vàmbennuyukumu kuhwa na kukamujwa mmakono la vanu vakávele Vayahudi.

³⁴ Na vanang'o vàmbentendela mang'wanyu na kunsunila mata na kunsulubula na kummwalala. Henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.”

*Kiyuwa kwanga Yakobo nawi Yohana
(Matayo 20:20-28)*

³⁵ Anepo Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo, nkummwenela Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Nkúhunda, tûlembela ututendele chinu chitumbekuyuwa.”

³⁶ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mûlembela nintendelange chamani?”

³⁷ Nkunnyang'ula kuchidoni, “Paumbeikala nchiteng'u chako cha Ufalume muukulu wako, tuyuwa utuluhusu tuikale pamo na wako, yumo m'bali wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda.”

³⁸ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mukámaite chinu chimuyuwa! Dachi, muchimuhulule kupililila ibaniki inimbebanika nangu? Au kubatiswa ubatiso wa ibaniki muchi unimbebatiswa nangu?”

³⁹ Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo, túnahulula.” Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ibaniki inimbebanika nangu, lasima mupitile, na muchimubatiswe muchi chinimbebatiswa nangu.

⁴⁰ Henga kwa habali ya kuikala m'bali wangu wa kunkono au wa kunchinda anelo lakee madengo langu. Ila nafasi anedyo vàmbekala vanu avala vávatandwèlè Atatangu.”

⁴¹ Vakuhundwa vanji kumi pavapilikene anelo, nkutandilika uvasunalila Yakobo na Yohana.

⁴² Yesu nkuvachema vakuhundwa vake, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mûnimala kuva avala vavalangîwa kuva vakulu va vanu vakávele Vayahudi, vàvatawala vanu vao kwa dimongo na kuvatumikisa.

⁴³ Henga kwenu mwenu inave uchocho. Alembêla kuva nkulu mmwenu, àlembelewa ààve ntumishi wenu.

⁴⁴ Na munu woheyu mmwenu alembêla ààve ntandi, àlembelewa ààve ntumwa wa vammalele.

⁴⁵ Kwa kuva, Mwana wa Munu akáidile unatumikiwa, henga àidile unatumikila na kuhumya umi wake uchinga ùùve fidya ya kukombolewa kwa vanu vohe.”

*Yesu ànmama Batolomayo, munu aputêle meho
(Matayo 20:29-34, Luka 18:35-43)*

⁴⁶ Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika kuimanga ya Yeliko. Pavachiuka muimanga aneyo pamo na likuwa likulu lya vanu, munu yumo aputêle meho uvanchema Batolomayo mwana wanga Timayo áikele nnyenje indila wayuwa.

⁴⁷ Papilikene kuva Yesu wa ku Nasaleti àpita pachinu anepo nkutandilika kunonoha lidi wachidoni, “Yesu n'dukuluwe Nfalume Daudi, * nguvikile chididi!”

⁴⁸ Vanu vohe nkunkalipila uchinga anyalale, henga nang'e nkuhalija chihi kunonoha lidi wachidoni, “N'dukuluwe Nfalume Daudi, nguvikile chididi!”

⁴⁹ Yesu nkuimila, nkuhaula kuchidoni, “Ncheme.”

* ^{10:47} Vayahudi vànnolela Masiya kuhaloka nnitawa lya Nfalume Daudi, njomana vànchemba Yesu kuva n'dukuluwe Daudi.

Bahi nkunchema ayula munu aputêle meho, nkunnyaaulila kuchidoni, "Likamey ntima! Imila, anakuchema."

⁵⁰ Batolomayo nkuyaha likoti lyake, nkuuluka, nkummwenela Yesu.

⁵¹ Yesu nkummuja kuchidoni, "Ùlembela nikutendele chamani?"

Ayula munu aputêle meho nkunnyaaulila kuchidoni, "Nkúhunda, ngùlembela ngupate kulola."

⁵² Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, "Hwena, ing'ulupa yako inikulamya."

Upala ayula munu aputêle meho, nkuhulula kulola, nkumpapata Yesu nnida.

11

Yesu àingila ku Yelusalemu kwa kuhangalala

(*Matayo 21:1-11, Luka 19:28-40, Yohana 12:12-19*)

¹ Yesu na vakuhundwa vake pávanavele pepi na ku Yelusalemu, nkuva vavèlè pepi na chijiji cha Betifage na Besaniya, pepi na Lichinga lya Miseituni. Anepo Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake vavili,

² nkuvahaulila kuchidoni, "Hwena chijiji chivèlè moyo mwenu. Pamumbekuva umuinjila nchijiji anecho, munankoja mwana wa punda vambahilidilè, akánambikalwa na munu. Nnyungulange muide nawe apano.

³ Na munu akàmmuja kuva, 'Mwadachi mütenda uchocho?' Nnyaulile kuva, 'Nang'olo àannembela na achiannudise upano lukoto.'

⁴ Bahi nkuhwena, nkunkoja mwana wanga punda vannyungilè nnyenje indila pepi na pannango. Pavachinnyungula,

⁵ vanu vanji vanaimidile upopo nkuvauja kuchidoni, "Ing'anya ntwani mùnnyungula aneyo mwana wanga punda?"

⁶ Vakuhundwa nkuvayang'ula muchi chanavahaulidile Yesu na vanang'o nkuvaleka vakuhundwa vahwene nawe.

⁷ Nkumpelekejija Yesu aneyo mwana wanga punda. Nkulaja dinguwo dyavo muha mwa ayula mwana wanga punda na Yesu nkuikala muha mwake.

⁸ Vanu vohe nkulaja dinguwo dyavo nnida, na vanji dinavi dya milandi divanalumwile mmawelu.

⁹ Vanu vanalongoledile na avala váchipapàtà nnyuma, nkuva uvanonoha malidi uvachidoni, "Atumbyangwe Nnungu! Ubalikiwe wako uîda kwa lina lya Nang'olo!

¹⁰ Ubalikiwe ufalume uîda wanga anakulwetu Daudi. Atumbyangwe Nnungu avèle muha kulihundel!"

¹¹ Yesu nkuinjila muimanga ya Yelusalemu nkuhwena ku Ing'ande yanga Nnungu, nkulola saana kila chinu. Henga kwa kuva liduva livenkuswa, nkuuya kavila ku Besaniya chalumo na avala vakuhundwa vake kumi na mbili.

Yesu àulani nnandi wa vihepo vya tini

(*Matayo 21:18-19*)

¹² Ulyamba wake, pávanavele nkuuka ku Besaniya, Yesu nkuva na indala.

¹³ Nkuwona nnandi wa ntini kulehu kadiki ùvele na mahamba lohe. Nkuhwena unaulola panjika ùvele na chihepo chohecho. Pahwikile pepi, nkuukoja uvèlè chihi nanga chihepo, úmbele chihi mahamba weka, kwa kuva lakánavele mahikulu la kupa vihepo vya tini.

¹⁴ Bahi Yesu nkuvahaulila nnandi kuchidoni, "Kutandikila nelo na maduva lammalele munu anapate chihepo kuhaloka kwakuwe." Na vakuhundwa vake vánipilikana àlalá malove latangwele.

Yesu àvavinganga vaksumisa nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu

(*Matayo 21:12-17, Luka 19:45-48, Yohana 2:13-22*)

¹⁵ Pavakamwele pa Yelusalemu, Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu, nkutandilika kuvavingangila pawelu vanu vammalele váchisumisà na kusuma vitukutuku, anemwo. Nkudibinula dimeza dya vanu váchibadili dihela, na viteng'u vya vanu váchisumisà amunda.

¹⁶ Uchocho, ánívalimbija vanu vanainjije wala kuhumya vitukutuku nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu.

¹⁷ Bahi nkuvahunda wachidoni, "Inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,

'Ing'ande yangu ìmbechemwa

ing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya vanu vammalele va pachilambo!"

Henga mwenu mùniipindikulanya nkuijuha kuva muchi lipanga lya kulipihà vakúpalaula!"

¹⁸ Makuhani vakulungwa na vakúhunda Sheliya ya Musa pavapilikene anelo, nkutandilika kutaha indila ya kummwalala Yesu. Henga váninnyopa kwa kuva likuwa lyammalele lya vanu vánikanganwa na mahundo lake.

¹⁹ Pachikamwele chinalyulo, Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuuka paimanga aneyo.

Lihundo liyâmba nnandi wa ntini uyumile

(Matayo 21:20-22)

²⁰ Ulyamba na mambumbu, pávanavale nkuhwena, nkuwona ntini wammalele uyumile, kutandikila kulikolo.

²¹ Petulo nkuukumbukila, nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, lola aula ntini uulanîte ûniyuma!”

²² Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Nkulupilange Nnunu.

²³ Nangu nînnyaulilanga uhiu kuva, munu akâlihaulila lichinga alino, ‘Uka apano ukaliyahe m’bahali,’ na ikâva átangola malove anelo bila kuva na lipamba muntima mwake, na nkukulupila kuva lammalele látangwèlè lachilatendeke, muhiu lachilatendeke.

²⁴ Bahi ing’anya ya anelo, nangu nînnyaulilanga kuva, pamuyuwa kwajili ya chinu fulani chimulembela, kulupilanga kuva münipwechela, na kwa kutenda uchocho bahi lachilatendeke muchi chimuyuwite.

²⁵ Na mwenu pamunnuwa Nnunu, ikâva müvele na lituku na munu fulani, bahi nsamehe uchinga Atata wenu avêle kulihunde ansamehe na mwenu makosa lenu.

²⁶ Henga mwenu mukanavasamehe vanu vanji, uchocho na Atata wenu avêle kulihunde akambensamehe mwenu makosa lenu.”

Mamulaka langa Yesu làhaloka kwachi

(Matayo 21:23-27, Luka 20:1-8)

²⁷ Yesu pamo na vakuhundwa vake nkukamola kavila ku Yelusalemu. Bahi Yesu pánavele nk Wonga nnuwani lwa Ing’ande ya Nnunu, makuhani vakulungwa na vakúhunda Sheliya ya Musa na vasele va Vayahudi, nkummwenela.

²⁸ Nkummuja kuchidoni, “Ülatenda alano kwa mamulaka ntwani? Na nnani akupêle mamulaka la kulatenda?”

²⁹ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani uchocho nimbemmujanga chinu chimo. Mukânguyang’ula nguchiniinnyaulile, ngûlatenda alano kwa mamulaka ntwani.

³⁰ Dachi, mamulaka langa Yohana Nkúbatisa la kubatisa láhaleke kulihunde au kwa vanu? Nguhaulile.”

³¹ Vanang’o nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, “Tukâhaula kuva, làhaleke kulihunde, àmbetuua kuva, ‘Hambi, mwadachi mukánankulupidle?’

³² Na tukáhulula ku haula kuva làhaleke kwa vanu.” Vátangwele uchocho kwa kuliypa likuwa lya vanu, kwa kuva, vanu vammalele vánakulupila kuva Yohana Nkúbatisa ni nabii wa Nnunu.

³³ Bahi nkunnyang’ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nanga patumaite.” Na Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani uchocho nikambenyaaulila kuva ngûlatenda alano kwa mamulaka ntwani.”

12

Nfano wa vakúlima va welu wa mizabibu

(Matayo 21:33-46, Luka 20:9-19)

¹ Yesu nkutandilika kutangola navo kwa mifano, “Munu yumo álimile welu wa mizabibu. Nkuudinguhija lingongo, na ching’ati welu nkuhimba lipondo lya kuminyila zabibu, nkudenga nnala wa kuikala valinzi va welu. Nkuukodisa kwa vakúlima, nkuhwena mwanda wa kulehu.

² Paukamwele nchela wa zabibu, nkuntuma ntumishi wake yumo kwa avala vakúlima, uchinga akatwale sehemu ya vihepo vy a mmwelu wake.

³ Avala vakúlima nkunkamula, nkumpanya, nkumminganga chihi makono weka.

⁴ Bahi mwene welu nkuntuma kavila ntumishi yunji, aneyo nkumpanya mmuti na kuntendela vy a kuhakalanga.

⁵ Mwene welu nkuntuma ntumishi yunji kavila, aneyo nanang’e nkummwalala. Nkuvatumishu vanji vohe, vanji vánivapanya na vanji nkuvwawalala.

⁶ Mwene welu nkuisaliwa chihi na munu yumo wakuntuma, na aneyo ávele mwanawee, wantamwa. Kuntululilo nkuntuma aneyo wachidoni, ‘Nnimala kuva mwanangu vachivamweshimu.’

⁷ Henga avala vakúlima nkuhaulnila kuchidoni, ‘Ayu njo mwene mapala la welu auno. Bahi leka tummwalele koka auno welu üüve mapala letu!’

⁸ Bahi nkunkamula, nkummwalala, nkunnyaха pawelu aula welu wa mizabibu.”

⁹ Bahi Yesu nkuuja kuchidoni, “Dachi, mwene welu pambeida àmbеватenda dachi avala vakúlima? Àmbeida koka avawalale anevo vakúlima na anewo welu avakodise vanu vanji.

¹⁰ Dachi, mukásomile Malemba alano?

‘Liyanga lihitwíje na vakúdenga, hambi lijukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele.

¹¹ Na Nang’olo njo atendile chinu anecho, na iyonekana kuva lisaiibu pameho petu.’ ”

¹² Makuhani vakulu, na vakúhunda Sheliya yanga Musa na vasele vánimala kuva anewo nfano ùvamba vanang’o. Nkulembela unkamula, henga nkuyopa likuwa lya vanu. Nkuneka, nkuukananga.

Yesu àujwa kuyamba kulipa kodí

(*Matayo 22:15-22, Luka 20:20-26*)

¹³ Bahi Mafalisayo fulani na vanu vanji va nnikuwa lya Helode* nkutumwa kwanga Yesu uchinga vakanteye kwa malove lake.

¹⁴ Nkummwenela, nkunnyaaulila kuchidoni, “Nkúhunda, túnimala kuva wako nni munu wa uhiu, na wala nanga pauyopa ukulu wanga munu, kwa kuva, nanga paulola kumeho kwanga munu, henga ùhunda chihi kwa uhiu kuyamba indila yanga Nnungu. Tuhaulile, dachi, Sheliya ya Musa inatuluhusu uhumya kodí kwa Nfalume wa Loma[†] au ikátuluhusu?”

¹⁵ Henga Yesu ánimula ulamba wavo, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwadachi munangulginga? Idanayo hela niilole.”

¹⁶ Nkumpelekejija hela. Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ing’ope aino na lina alino lilembwíje apano lyanga nnani?”

Nkunyang’ula kuchidoni, “Vya Nfalume wa Loma.”

¹⁷ Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi la Nfalume wa Loma mwing’e Nfalume wa Loma na la Nnungu mwing’e Nnungu.” Vanang’o nkunkangana namene.

Yesu àujwa kuyamba kufufuka

(*Matayo 22:23-33, Luka 20:27-40*)

¹⁸ Bahi Masadukayo, vanu vahaúla kuva nanga ufufulo wa vanu vahwíle, nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni.

¹⁹ “Nkúhunda, Musa átulajije uvila, ‘Nnume akàhila nkunneka n’jawe bila kummelekela mwana, nnung’une wake àlembelewa annombe aneyo mmahe wannekile nkuluwe, uchinga ammelekele nkuluwe vavana.’ ”

²⁰ Bahi pávele na vana saba va chilume va litumbo limo, ntandi nkunnomba mmahe, henga nkuhila chihi bila kummelekela mwana.

²¹ Na mwana wavili nkwendwa makande kwanga ayula mmahe wannekile nkuluwe, nanang’e nkuhila bila kummelekela mwana. Na mwana watatu nanang’e nkova uchocho.

²² Vammalele saba vanannobile nkuhila bila kummelekela mwana ayula mmahe. Kuntululilo ayula mmahe nanang’e nkuhila.

²³ Dachi, liduva livambefufuliwa vanu vahwíle ayula nkongwe àmbekuva wanga nnani? Kwa kuva, vammalele saba vániikalana nawe.”

²⁴ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu münakumbika ing’anya nanga pamulamaite Malemba Lanaswe wala dimongo dyanga Nnungu.

²⁵ Kwa kuva, vanu vahwíle pavambefufuka, nanga pavambelomba wala kulombwa, ila vambekuva muchi malaika va kulihunde.

²⁶ Na kwa habali ya kufufulwa kwa vanu vahwíle, dachi mukásomile nchitabu cha Sheliya yanga Musa, àlalá malemba latâna kuyamba chihole chichiyaka moto? Nnungu ánnyaaulidile Musa kuva, ‘Nangu njo Nnungu wanga Iblahimu, Nnungu wanga Isaka na Nnungu wanga Yakobo.’ ”

²⁷ Nang’e akávele Nnungu wa vanu vahwíle, henga nang’e nni Nnungu wa vanu vumi. Mwenu münikosela namene.”

Amuli ing’ulu

(*Matayo 22:34-40, Luka 10:25-28*)

²⁸ Nkukamola munu yumo nkúhunda Sheliya yanga Musa, nkupilikana chivayang’ulana Yesu na Masadukayo. Ayula munu ánimala kuva Yesu àvayang’wile saana, nkuhumila, nkummuja kuchidoni, “N’diamuli dyammalele, ing’ulu ilida?”

* ^{12:13} Vanu va likuwa lya Helode nni vanu váchitamwa namene utawala wa familiya yanga Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawee. † ^{12:14} Nsitali auno ülembwíje Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

²⁹ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Amuli ing'ulu nni aino, 'Pilikana wako chilambo cha Isilaeli! Nang'olo Nnungu wetu njo Nang'olo weka.

³⁰ Ntamwe Nang'olo Nnungu wako kwa ntima wako wammalele na kwa isungu yako yammalele na kwa ding'ano dyako dyammalele na dimongo dyako dyammalele.[‡]

³¹ Na amuli yavili nni aino, 'Ntamwe nnyako malinga chiilitamwa umwene.'[§] Nanga amuli inji ing'ulu namene kupunda adino."

³² Bahi ayula nkúhunda wa Sheliya yanga Musa nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Elo, Nkúhunda! Útangwele muhiu kuva Nnungu nni yumo bahi, wala nanga yunji ila nang'e weka.

³³ Kuntamwa Nnungu kwa ntima wako wammalele na kwa ding'ano dyako dyammalele na kwa dimongo dyako dyammalele na kuntamwa nnyako malinga chiilitamwa umwene, kúnafala namene kupunda kunhumija Nnungu sadaka dya kupija inyama na sadaka dinji dyammalele."

³⁴ Yesu pawene kuva àyang'wile saana, nkunnyaaulila kuchidoni, "Wako ukávele kulehu na Ufalume wanga Nnungu."

Na kutandikila anepo nanga munu yunji analingile kummuja kavila chinu chinji.

Kilsto ni nnani?

(Matayo 22:41-46, Luka 20:41-44)

³⁵ Yesu pachihunda nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu nkukuja kuchidoni, "Mwadachi vakúhunda Sheliya yanga Musa vàhauku kuva Kilisto nni N'dukuluwe Nfalume Daudi?

³⁶ Umumu Wanawé ánimwongosa Daudi kutangola kuchidoni,

'Nang'olo ánnyaaulidile Nang'olo wangu,

Ikala m'bali wangu wa kunkono,

mpaka panimbevavika amongo vako pahi makumbatu lako.'

³⁷ Nfalume Daudi mwene àñchema Kilisto, 'Nang'olo.' Hambi ìmbehululika dachi Kilisto àáve n'dukuluwe?"

Na likuwa lya vanu vámpilikanila Yesu kwa kuhangalala.

Yesu àvaduma vanu valyongolele na vakúhunda Sheliya

(Matayo 23:1-36, Luka 20:45-47)

³⁸ Yesu panavenkuhunda, nkuhauku kuchidoni, "Lyongolelange na vakúhunda Sheliya yanga Musa, vanang'o vànatamwa namene kwonga akuno vawète dinguwo dindehu na kusaliwiwa kwa eshimia kusakoni,

³⁹ na kuikalanga nafasi dya kweshimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na mmíteng'u vya muyo n'ding'ole.

⁴⁰ Vàvapakanya dimali dyavo ananundi na kulitenda kuva vambone kwa kuyuwa namene! Bahi ing'anya ya ànelyo, liduva lya hukumu vàmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu vanj."

Sadaka yahumije mmahe nannidi

(Luka 21:1-4)

⁴¹ Yesu áikele pepi na lisanduku lya sadaka. Nkuvona vanu vohe uvahumya dihela na kuditaya nnisanduku lya kutaya sadaka. Na akúpata vohe våhumiye dihela dyohe.

⁴² Bahi nkwidia mmahe yumo nannidi, mmahuvani, nkuhumya disendi dimbili.

⁴³ Apala Yesu nkuvachema vakuhundwa vake nkuvahaaulila kuchidoni, "Nangu nünnyaaulilanga uhiu kuva, nannidi ayuno mmahuvani àhumije sadaka ing'ulu namene kupunda vanu vammalele vatâya dihela nnisanduku lya sadaka.

⁴⁴ Kwa kuva, vanu vanji vammalele våhumiye chihi avila viyenjejéke n'dimali dyavo, henga ayu mmahe pamò na umahuvani wake, àhumije vyammalele vyavenavyo."

13

Yesu àhauku namuna chiimbeondongwa Ing'ande ya Nnungu

(Matayo 24:1-21,29-35, Luka 21:5-33)

¹ Yesu pachiuka nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu, yumo wa avala vakuhundwa vake nkunnyaaulila kuchidoni, "Nkúhunda, lola mayanga alano na ding'ande adino chidikatapele!"

² Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, "Dachi, ùvenkudyona adi ding'ande ding'ulungwa? Wala nanga liyanga limbeisalila muha liyanga linji, kila liyanga limbemato hijwa pahi."

³ Bahi Yesu panaikela muha Lichinga lya Miseituni kuloja ku Ing'ande yanga Nnungu, Petulo na Yakóbo na Yohana na Anduleya nkummuja paweka kuchidoni,

⁴ “Tuhaulile, vitukutuku anevyo vimbéhumila chakani? Na chimaiho ntwani chimbelangúja kuva vitukutuku anevyo vîvele pepi kuhumila?”

⁵ Yesu nkutandilika uvahaulila kuchidoni, “Lyongolelange uchinga munahochejwe.

⁶ Kwa kuva, vanu vohe vâmbaida uvalitenda kuva vanang'o njo nangu, uvahaula kuva, ‘Nangu njo Kilisto.’ Vanu anevo vâmbvahochaja vanu vohe.

⁷ Pàmumbeplikana habali dya ing'ondo na manyinyi la ing'ondo, henga munayope. Anelo lasima laide, henga aula ntululilo ukánambikamola.

⁸ Chilambo chimo chimbepanyana na chilambo chinji, ufalume umo ùmbepanyana na ufalume unji. Sehemu dyohe dya chilambo dimbekuva na nndengendo wa chilambo, uchocho pàmbekuva na indala ing'ulu. Na anelo lammalele lâvele muchi kulindamuka kwa uchungu wa kuveleka.

⁹ Henga mwenu lyongolelange. Kwa kuva, vanu vâmbenkamulanga mwenu na kumpelekejanga n'ding'umbi, na kunsulubulanga n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu. Mùmbeimila muyo mwa vakulu vao na vafalume ing'anya yang'une uchinga mupate kuva mmashahidi vangu kwa vanang'o.

¹⁰ Henga Malove Lambone lasima layanjajwe nahoti mmilambo vyammalele kabla ukánambikamola aula ntululilo.

¹¹ Pamumbekamulwa na kupelekejwa unasitakiwa n'ding'umbi dyavo, munave na lipamba namuna chimumbehwena unatangola. Henga mwenu tangola chihi alila limumbepewa upala, kwa kuva, akee mwenu mumbetangôla, ila nni Umumu Wanaswe.

¹² Munu achiantengeleke nnung'une awalalwe, na atata achiantengeleke mwanawewe awalalwe. Na vana vâmbepavindikua vâvelèkè na kuvatenda vawalalwe.

¹³ Vanu vammalele vâmbemmenganga mwenu ing'anya yang'une. Henga ambepilifila mpaka kuntululilo aneyo njo ambepôhwa.”

¹⁴ Bahi munu ambesôma chitabu achino, àlembelewa apilikanihe saana mana ya malove laida. Anepo Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Mùmbechona chinu chanahawile nabii Danieli, chinu chiitênda Ing'ande ya Nnungu kuva najisi chiimijjìwè pachinu pakâlembelewa, yani pa Ing'ande ya Nnungu. Anepo vavelêngé kuchilambo cha ku Yudeya vatukutile kumachinga.

¹⁵ Na munu avèle muha ing'ande analitinike kwa kutukutila nng'ande unatwala vitukutuku vyake.

¹⁶ Na munu avèle kumawelu anauye kukaya unatwala lijoho lyake.

¹⁷ Ole wavo amahe vavêle na vitumbo na vayong'êja mmahiku anelo!

¹⁸ Nnyuwange Nnungu uchinga anelo lànahumile mmahiku la chipwepwe.

¹⁹ Kwa kuva, mmahiku anelo kùmbekuva na ibaniki ing'ulu ikánambipwawa kutandikila Nnungu pachiumbile chilambo mpaka vino, na ibaniki malinga aneyo ikámbehumila kavila.

²⁰ Kuikave Nang'olo akâinjipiha isabu ya mahiku àlalá la ibaniki, akánapwawe munu kananga yumo achichiapohwe. Henga ing'anya ya vanu vake vâvatondwèlè, Nnungu âniñjipiha mahiku anelo.

²¹ Anepo munu akânnýaulila kuva, ‘Lola, Kilisto àvele apano,’ au ‘Àvele apala,’ munakulupile.

²² Kwa kuva, vâmbaida vanu vambelilabilâ kuva vanang'o njo Kilisto, uchocho vâmbaida manabii va kulambilâ. Vanu anevo vâmbetenda vimaiho na masaibu, uchinga ikâhululika vapate kuvhochaja ata vanu vâvatondwèlè Nnungu.

²³ Henga mwenu lyongolele. Nangu ñinnýaulilanga kabla anelo lammalele lakânambihumila.

²⁴ Henga lakâmalilika maduva la kubanika, liduva lîmbekuva chihi na lupi na mwedi nanga paumbelangaja

²⁵ na dinondwa dimbematoka kuhaloka kumahunde na vitukutuku vyammalele nya kumahunde vivêle na dimongo, vimbetikinyika.

²⁶ Anepo njo vanu pavambewona Mwana wa Munu avèlè mmahunde waida, akuno avèlè na dimongo ding'ulu na ukulu.

²⁷ Anepo àmbematuma malaika vake mmibali ncheche ya chilambo unavalapola vanu vake vâvatandwèlè kuhaloka nchilambo chammalele.

²⁸ Bahi kwa nnandi wa vihepo nya tini lihudange nfano auno. Dinavi dyake padhipuka na kulikwasula mahamba, mwenu mùnamala kuva chihiku chivele pepi.

²⁹ Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo laninnyaulidile, bahi mumale kuva uhiku wa kwida kwake ùvele pepi kukamola, tena ùvele chihi pannango.

³⁰ Nangu ñinnýaulilanga uhiu kuva, vanu va chivelèkwà achino vakambepita, mpaka palambetimila anelo lammalele.

³¹ Kumahunde na chilambo vimbepita, henga malove langu lakambepita mwiko."

*Atata Nnunu bahi njo amaîte liduva lyene
(Matayo 24:36-44)*

³² "Henga kuyamba liduva au uhiku wene anewo, nanga munu amaîte, ata malaika va kulihunde nanga pavamaite, wala Mwana nanga pamaite, henga Atata weka njo amaîte.

³³ Lyongolelange, na muve meho, kwa kuva, nanga pamukameke uhiku ulambehumila anelo.

³⁴ Imbekuva muchi munu aûka pakaya yake nkuhwena mwanda na kuvalekela vatumishi vake mamulaka lake, kila yumo na madengo lake, na nkunnyafulila nlinzi wa pannango àâve meho.

³⁵ Bahi mùûve meho, kwa kuva, mukákameke nang'olo mwene kaya àmbeuya chakani, panji imbekuva chinalyulo, au ching'ati chilo, au mambumbu na panji ulyamba.

³⁶ Bahi mùûve meho uchinga akaïda akuno akannaïdilè anankoje mulèlè luwono.

³⁷ Laninnyafulilanga mwenu, nìvahaulila na vammalele, mùûve meho!"

14

Ntemelo wa kummwalala Yesu

(Matayo 26:1-5, Luka 22:1-2, Yohana 11:45-53)

¹ Láisalidile maduva mavili kuhwikila Sikukuu ya Pasaka na ya Mikate Ikátaijwe Hamila. Makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa vátaha indila ya kunkamula Yesu kwa ulamba, uchinga vammwalale.

² Kwa kuva, váhauila kuva, "Tunankamule pasikukuu uyopa vanu vánataya timbwili."

Yesu àmiminiwa mahuta la kunung'ila aneko ku Besaniya

(Matayo 26:6-13, Luka 7:36-50, Yohana 12:1-8)

³ Yesu pánavélè ku Besaniya, muing'ande yanga Simoni ánamele mmangundula walya, nkuida mmahe yumo ananyakwile chupa chikatapele namene chikatapajíjwe kwa mayanga la alabasta chivèle na mahuta la kunung'ila namene la kugalika. Nkumbandula chisibo cha anecho chupa, nkumiminila mahuta mmuti mwa Yesu.

⁴ Vanu vanji vánavele apala nkutunduwila mmitima yavo, nkuva uvapwahikanga uvachidoni, "Mwadachi kwondonganga uvila mahuta?

⁵ Kwa kuva, alano mahuta ikanihululika kusumiswa kwa dihela dyohe namene, nkuveng'a amahuvani."* Bahi nkunkalipila namene ayula mmahe.

⁶ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nnekange, mwadachi mìnankambyakambya? Nang'e angutedidle lyambone.

⁷ Amahuvani mumbekuva navo maduva lammalele, bahi mìnáhulula chihi kuvayangata kila pamulembela, henga nangu nikambekuva na mwenu maduva lammalele.

⁸ Nang'e àtendile chahulwile, ànilongolela kuupaka mmili wangu mahuta uchinga autayalishe kwajili ya kuusika.

⁹ Nangu nìmmyaulilanga uhiu kuva, kila pachinu pámbehubilwà Malove Lambone nchilambo chammalele, na alino lyatendile ayuno mmahe limbetambulangwa kwa kunnyimukila nang'e."

Yuda àkubali kuntengeleka Yesu

(Matayo 26:14-16, Luka 22:3-6)

¹⁰ Anepo Yuda Isikaliote, ayula yumo wa avala vakuhundwa kumi na mbili, nkuhwena kwa makuhani vakulu, uchinga antengeleke Yesu.

¹¹ Makuhani vakulungwa papavilikene habali aneyo nkuhangalala namene, nkuhahidi kuva vâmbemwing'a dihela. Bahi Yuda nkutandilika kutaha wasa wa kuntengeleka Yesu.

Yesu àlauja pachakulya cha Pasaka kuva Yuda achiantengeleke

(Matayo 26:17-25, Luka 22:7-14, 21-23, Yohana 13:21-30)

¹² Liduva litandi lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, liduva lyasinjwa ungandolo wamwana wa Pasaka, vakuhundwa vake nkummuja kuchidoni, "Ùlembela tukakwandalile kwachi chakulya cha Sikukuu ya Pasaka?"

¹³ Bahi Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake vavili, nkuvahaulila kuchidoni, "Hweneng'ana kumanga, aneko muchimukojane na nnume yumo anyakwîle chilongo cha medi. Mpapatange aneyo munu,

* ^{14:5} Munsitali auno Mako àlembile "dinali 300." Munu álipwa dinali imo kwa madengo la kawaida la liduva limo. Ambi dinali 300 nni sawa na nshahala wa kawaida wa malipo la maduva 300.

¹⁴ mpaka muing'ande yambeinjila, koka munnyaaulile mwene ing'ande kuva, 'Nkúhunda ànauja kuva, chívele kwachi chumba chinimbelila chakulya cha Sikuu ya Pasaka chalumo na vakuhundwa vangu?'

¹⁵ Nanang'e achiannanguje chumba chikulungwa cha muha, chiandaliwje tayali, chivéle na kila chinu. Twandalile anemwo chakulya."

¹⁶ Vakuhundwa vake nkuuka, nkuhwena kumanga, nkunakoja kila chinu chivèlè muchi chavahaulidile Yesu, nkwendalila chakulya cha Sikuu ya Pasaka.

¹⁷ Pachikamwele chinalyulo, Yesu pamo na vakuhundwa vake kumi na mbili nkukamola.

¹⁸ Pávanavélè nkulya, Yesu nkuhaula kuchidoni, "Nangu ninnyaaulilanga uhiu kuva, munu yumo mmwenu âlya pamo na nangu, àmbengutengeleka."

¹⁹ Vakuhundwa vake nkuva na nnihindambi, nkutandilika yumo-yumo kummuja kuchidoni, "Dachi, nikee nangu?"

²⁰ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nni yumo mmwenu kumi na mbili, achahwíja nkate munkungu pamo na nangu."

²¹ Mwana wa Munu àmbekuhwa malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e, henga ole wake munu ayula antengeléka Mwana wa Munu! Ikàvele wasa kwa munu aneyo kuikave akavelekwa."

Chakulya cha Nang'olo

(Matayo 26:26-30, Luka 22:14-20, 1 Vakolinso 11:23-25)

²² Yesu na vakuhundwa vake pavanavele nkulya, Yesu nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkumeya, nkuveng'a vakuhundwa vake, wachidoni, "Twalanga, auno njo mmili wangu."

²³ Nkutwala chikombe chivèle divayi, nkunshukulu Nnungu, nkuveng'a, na vammalele nkukumbila nchikombe anecho.

²⁴ Nkuvahaulila kuchidoni, "Aino njo myadi yangu imaîla lailano lya Nnungu na vanu vake, imwadifika kwajili ya vanu vohe.

²⁵ Nangu ninnyaaulilanga uhiu kuva, nikambekumbila kavila divayi mpaka liduva alila linimbekumbila divayi dyahambi mu Ufalume wa Nnungu."

²⁶ Bahi pavamalidile kwimba luhimu, nkumananga pawelu, nkuhweneng'ana ku Lichinga lya Miseituni.

Yesu àlauja kuva Petulo achiankane

(Matayo 26:31-35, Luka 22:31-34, Yohana 13:36-38)

²⁷ Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Mwenu mmammalele nnembéléka kungukulupila, malinga chahawile Nnungu Mmalemba Lanaswe kuva, 'Nimbempanya nchunga, na angandolo àvambewadilikan."

²⁸ Henga panimbefufuka, nìmbennongolela uhwena ku Galilaya."

²⁹ Petulo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Ata kuiva vammalele uvava na lipamba na wako nkukuleka, henga nangu nikambekuleka!"

³⁰ Yesu nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, "Nangu nkuvahaulila uhiu kuva, chilo uchino cha nelo, kabla ung'uku akànambikongovela myanda mivili, wako ùmbekuva unguwanilè myanda mitatu."

³¹ Henga Petulo kuhimya kwa dimongo wachidoni, "Ata kungulembelewa kuhwa chalumo na wako, nangu nikambekukana ng'o." Na vakuhundwa vammalele nkutangola uchocho.

Kuyuwa kwanga Yesu mmwelu wa Getisemané

(Matayo 26:36-46, Luka 22:39-46)

³² Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika pawelu uvauchema Getisemané. Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Ikalanga upano nangu panimbewena unayuwa."

³³ Anepo Yesu nkuntwala Petulo na Yakobo na Yohana. Yesu nkutandilika kuyuvala na kukambakamba muntima.

³⁴ Nkuvahaulila kuchidoni, "Ntima wangu ùvele na nnihindambi likulu, pepi na kuhwa. Bahi ikalanga apano, mùüve meho."

³⁵ Yesu nkuhwena muyo kadiki, nkumatoka kwa kuhunama, wayuwa kuva ikâhululika uhiku aula wa kubanika untapuke.

³⁶ Yesu nkutangola kuchidoni, "Atata, kwakuwe lammalele lànahululika, bahi ngùyuwa ungunyemye na ibaniki iida! Henga unatende muchi chingulembela nangu, ila tènda muchi chulembela wako umwene."

³⁷ Bahi Yesu nkuvahwenela avala vakuhundwa vake vatatu, nkuvakoja valèlè luwono. Yesu nkummuja Petulo kuchidoni, "Simoni, dachi ùnilala? Nanga pauhulwile kucheja kananga lisaa limo?"

³⁸ Bahi chejanga na kuyuwa uchinga pamumbelingwa munatende masambi, isungu inalembela henga mmili unadabadanga."

³⁹ Yesu nkuhwena kavila unayuwa, watangola chihi malove ulâla.

⁴⁰ Bahi Yesu nkuhwena kavila kwa vakuhundwa vake nkuvakoja valèlè luwono, kwa kuva meho lavo láumbélé luwono, na wala nanga pavanamaite lya kunnyang'ula.

⁴¹ Bahi Yesu nkuvahwenela vakuhundwa vake mwanda wa tatu nkuvahaulila kuchidoni, "Dachi, mmechinkwona na kupumulila? Bahi hambi uhiku ùnikamola! Lola, Mwana wa Munu, àhwena unakamujwa mmakono la vanu vavêle na masambi.

⁴² Na ayula angutengeléka àvele pepi, bahi takatukanga tuhweneng'ané."

Kukamulwa kwanga Yesu

(Matayo 26:47-56, Luka 22:47-53, Yohana 18:3-12)

⁴³ Bahi Yesu kabla akànamalila kutangola, upala nkukamola Yuda, yumo wa vakuhundwa vake kumi na mbili pamo na likuwa lya vanu vânyakwîlè mapanga na dindonga. Vanu anevo vâtumwije na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa na vasele va Vayahudi.

⁴⁴ Ayula nkútengeleka ávapele avala vanu chimaiho wachidoni, "Munu ayula unimbem'busu, njo nang'e, nkamule na munchunge saana."

⁴⁵ Bahi Yuda pakamwele, nkummw恒ela mwalehu Yesu, nkuchidoni, "Nkúhunda!" Bahi nkum'busu.

⁴⁶ Bahi anevo vanu nkunkamula Yesu na kunnyunga.

⁴⁷ Henga nkuhundwa yumo muavala vánavele apala nkuhalamola upanga wake nkunchecketa likutu ntumwa wanga Kuhani Nkulu.

⁴⁸ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mwadachi mûidile unangukamula akuno munyakulèngè mapanga na dindonga muchi nangu nkúpalaula?

⁴⁹ Maduva lammalele nangu ngûvele pamo na mwenu nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu unguhùndà na wala nanga pamunangukamwile. Henga alano lävenkutendeka uchinga Malemba Lanaswe latimile."

⁵⁰ Anepo vakuhundwa vake vammalele nkunneka, nkutukuta.

⁵¹ Henga kijana yumo anawete chihi shuka áhweneha chihi kunnondola Yesu. Pavalingile kunkamula,

⁵² nang'e nkuileka shuka, nkutukuta chihi lukundumwandu.

Yesu moyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi

(Matayo 26:57-68, Luka 22:54-55, 63-71, Yohana 18:13-14, 19-24)

⁵³ Bahi vanango nkumpelikeja Yesu kwa Kuhani Nkulu. Anepo nkukojana makuhani vakulu na vasele va Vayahudi pamo na vakúhunda Sheliya yanga Musa.

⁵⁴ Petulo nkuva wannondola Yesu kwa kulehu, nkwendwa nnuwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu, nkuikala pamo na valinzi wayota moto.

⁵⁵ Bahi makuhani vakulu na vajumbe vammalele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi nkutaha ushahidi wa kunsitaki Yesu uchinga vammwalale, henga nanga pavanapete.

⁵⁶ Vanu vohe nkuhumya ushahidi wa kulambila kumwamba Yesu, henga ushahidi wavo únitindana.

⁵⁷ Ata vanu vanji nkuimila, nkuhumya ushahidi wa kulambila kumwamba Yesu, uvachidoni,

⁵⁸ "Hwetu túnimplikana wahaula kuva, 'Nangu nìmbebamola Ing'ande aino ya Nnungu idengwije na vanu, na mmaduva matatu nìmbeidenga inji ikâdengwije na vanu.'"

⁵⁹ Henga pamo na anelo, ushahidi wavo únitindana.

⁶⁰ Anepo Kuhani Nkulu nkuimila paching'ati pavo nkummuja Yesu kuchidoni, "Dachi, wako ukee na ilove lya kuyang'ula kwamba anelo lavakusitaki ava vanu?"

⁶¹ Henga Yesu nkunyalala chihi nanga kuyang'ula ilove. Kuhani Nkulu nkummuja kavila kuchidoni, "Dachi, wako njo Kilisto, Mwana wa Nnungu, Nnungu Atumbyangîka?"

⁶² Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Nangu njo nang'e! Mwenu muchimumwone Mwana wa Munu aikèlè m'bali wa kunkono wa Nnungu Avèle na Dimongo, uchocho muchimumwone avèlè mmahunde waida."

⁶³ Anepo Kuhani Nkulu nkupapula dinguwo dyake, nkuhaula kuchidoni, "Dachi, pàvèle ing'anya ntwanî kavila ya kuvataha mashahidi?"

⁶⁴ Mwenu mmene mûnipilikana chankufwile Nnungu! Hambi mwòna dachi?" Vammalele nkunnyukumu kuva, àlembelewa ahwe.

⁶⁵ Vanu vanji nnikuwa alila nkutandilika kunsunila Yesu mata, nkun'diva kumeho na kumpanya ding'ondi, uvannyaulila kuchidoni, "Lauja, nnani akupanyile!" Na valinzi navanang'o nkuntwala Yesu nkumpanya makofi.

Petulo ànkana Yesu

(*Matayo 26:69-75, Luka 22:56-62, Yohana 18:15-18,25-27*)

⁶⁶ Bahi Petulo pánavele pahi, nnuwani lwa lukumbi, nkuida ntumishi yumo mmahe, ntumishi wanga Kuhani Nkulu.

⁶⁷ Pammwene Petulo wayota moto, nkumpalambahija meho, nkuchidoni, "Na wako uchocho úvele pamo na Yesu wa ku Nasaleti."

⁶⁸ Henga Petulo nkukana wachidoni, "Nangu wala nikámaite wala kwelewa anelyo lyuwamba wakol!" Anepo Petulo nkuhuma pawelu nkunaimila pannango wa kuinjilila, ung'uku nkukongovela.

⁶⁹ Ayula ntumishi mmahe nkumwona kavila, nkutandilika kuvalaulila avala vanu vanaimidile anepo kuchidoni, "Ayu munu àvele nkumbo umo na Yesu."

⁷⁰ Henga Petulo nkukana kavila.

Lukoto kadiki, avala vanu vanaimidile anepo nkunnyaulila Petulo kuchidoni, "Muhiu wako nni yumo munkumbo wavo, kwa kuva, ata na wako N'galilaya." ⁷¹ Bahi Petulo nkutandilika kwapila wachidoni, "Ikáva nalambilà, bahi ngulaniwe! Nangu nikámmaite munu aneyo umunnyaula."

⁷² Upala ung'uku nkukongovela kavila. Bahi Petulo nkulihimukila alila lilove livanan-nyaulidile na Yesu kuva, "Kabla ung'uku akànambikongovela myanda mivili, wako ùmbekuva ungukanilè myanda mitatu." Petulo pahimukidile anelo nkutandilika kukuta.

15

Yesu àpelekejwa kwanga Pilato

(*Matayo 27:1-2, 11-14, Luka 23:1-5, Yohana 18:28-38*)

¹ Uhiku paucheple, makuhani vakulu nkuva uvaujana pamo na vasele va Vayahudi na vakúhunda Sheliya yanga Musa na vanu vammalele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi. Nkunyunga Yesu, nkuntwala na kunkamuja kwanga Pilato.

² Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, "Dachi, wako nni Nfalume wa Vayahudi?" Yesu nkuyang'ula, "Wako ùnihaula."

³ Makuhani vakulu nkunsitaki Yesu masitaka lohe.

⁴ Pilato nkummuja kavila Yesu kuchidoni, "Dachi, nanga pauyang'ula? Lola masitaka ala lammalele lavakusitaki!"

⁵ Henga Yesu nanga panayang'wile lilove, Pilato nkukangana.

Yesu àhukumiwa kuhwa

(*Matayo 27:15-26, Luka 23:13-25, Yohana 18:39-19:16*)

⁶ Bahi kila Sikukuu ya Pasaka Pilato ávele na nnyambo wa kuvalungulila Vayahudi nfungwa yumo uvachinnembela.

⁷ Bahi pávele na munu yumo uvanchema Balaba, uvanantadile nnilungu pamo na avake ing'anya ya kuvalalala vanu pachivachonjela vanu kuutahuka utawala wa Chiloma.

⁸ Vanu vohe nkummwenela Pilato nkunyuwa avatendele muchi chiuvele nnyambo wake.

⁹ Pilato nkuvauja kuchidoni, "Dachi, mìlembela ninchimulile Nfalume wa Vayahudi?"

¹⁰ Avaujije uchocho kwa kuva, ánimala kuva makuhani vakulu vánkamujije Yesu kwanga nang'e kwa wiu.

¹¹ Henga makuhani vakulu nkuvachonjela vanu vannyuwe Pilato avahungulile Balaba.

¹² Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, "Nintende dachi ayuno munu umunnyaula kuva Nfalume wa Vayahudi?"

¹³ Vanu vammalele nkutaya lwasu kavila uvachidoni, "Mmambe munsalaba!"

¹⁴ Henga Pilato nkuvauja kuchidoni, "Ing'anya ntwani? Kwani àtendile lilida li-hakalenge?" Henga vanang'o nkuhalija chihi kutaya lwasu uvachidoni, "Mmambe mun-salaba!"

¹⁵ Bahi kwa kuva Pilato álembidle atende muchi chilichilembela likuwa lya vanu, bahi nkunyungulila Balaba auke. Nkulaija Yesu asulubulwe, koka nkunhumya uchinga vammambe.

Matiyala vántendela Yesu mang'wanyu

(*Matayo 27:27-31, Yohana 19:2-3*)

¹⁶ Matiyala nkuntwala Yesu nkumpelekeja nnuwani lwa nkati lwa ing'ande yanga Pilato, nkulichema likuwa lyammalele lya matiyala.

¹⁷ Nkummwaja likoti lya langi ya chifalume, nkudinga lutavi lwa miva muchi kofiya ya chifalume nkummwaja mmuti.

¹⁸ Nkutandilika kunnombolela kwa mang'wanyu uvachidoni, "Utumbyangwe wako Nfalume wa Vayahudi!"

¹⁹ Nkumpanyapanya imbalu mmuti, nkunsunila mata, nkutindivala malundi muyo mwake, na kunnyunamila kwa mang'wanyu.

²⁰ Pavamalidile kuntendela mang'wanyu, nkummula alila likoti lya langi ya chifalume, nkummwaja dinguwo dyake mwene, nkumpelekeja pawelu imanga uchinga vakamambe.

Kuvambwa kwanga Yesu

(*Matayo 27:32-44, Luka 23:26-43, Yohana 19:17-27*)

²¹ Pávanavele nndila, nkukojana na munu yumo uvanchema Simoni, mwenedi wa imanga ya ku Kilene, atatawavo Isikanda na Lufo, wahaloka kumawelu. Matiyala nkunnamatija aunyakule nsalaba wanga Yesu.

²² Nkumpelekeja Yesu mpaka pachinu pavachema Goligota, mana lake, "Pachinu pa Libadang'a."

²³ Nkumwing'a divayi divakundanyije na mahuta lachémwa manemane, latumika kupungusa ipwateki, henga nang'e nkuhita kukumbila.

²⁴ Nkummamba munsalaba, nkuyavuna dinguwo dyake kwa kuyela indingi, uchinga kila munu apate dinguwo dyalembelewa kutwala.

²⁵ Ívele malinga satatu ulyamba pavanammabile.

²⁶ Na malemba la lishtaka lyake válembile kuva, "NFALUME WA VAYAHUDI."

²⁷ Vámmambilé pamo na vakúpalaula vavili, yumo m'bali wake wa kunkono na yumo m'bali wa kunchinda. [

²⁸ Anepo nkutimila Malemba Lanaswe lahaûla, "Ávalangiwiye pamo na vatênda lahakalenge."*

²⁹ Bahi vanu vachipiita anepo nkuva uvapukunya myuti yavo na kunchamba, uvachidoni, "Haa! Wako akee unahawile kuva ùmbebamola Ing'ande yanga Nnungu na kuidenga kavila mmaduva matatu!

³⁰ Hambi lipohe umwene nano kwa kulisulupuha munsalaba!"

³¹ Makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa uchocho na vanang'o nkunnyeka uvahaulanila kuchidoni, "Ávapohije chihi vanu vanji, henga hambi akáhulula kulipoha mwene!

³² Ati nang'e nni Kilisto, Nfalume wa Vaisilaeli! Hambi alisulupuhe mwene munsalaba uchinga tulole na kukulupila." Na avala vakúpalaula vanavambwije pamo na nang'e navanang'o uchocho vántangoledile malove lahakalenge.

Kuhila kwanga Yesu

(*Matayo 27:45-56, Luka 23:44-49, Yohana 19:28-30*)

³³ Kutandikila sasita ya muhi mpaka satisa, chilambo chammalele nkuva chihi lupi.

³⁴ Satisa Yesu nkunonoha lidi, wachidoni, "Eloyi, Eloyi, lama sabakitani?" Mana lake, "Nnungu wangu, Nnungu wangu, mwadachi ùninguleka?"

³⁵ Vanu vanji vanaimidile apala pavapilikene uchocho, nkuhaula kuchidoni, "Pilikana! Ànchema nabii Eliya."

³⁶ Munu yumo nkutukuta, nkunachuvika siperonji n'divayi dihahâma nkupatika nnufito, nkunnyanyulila Yesu uchinga ahonde, wachidoni, "Leka, tulole ikâva Eliya àmbeida unsulupuha munsalaba!"

³⁷ Yesu nkunonoha lidi likulu, nkuhila.

³⁸ Bahi lipanzia linahungwije paching'ati, mu Ing'ande ya Nnungu nkudaluka vipande vivili kutandikila muha mpaka pahi.

³⁹ Nkulù yumo wa matiyala la Chiloma anaimidile muyo mwake pammwene Yesu namuna chahidile, nkuchidoni, "Muhiu ayu munu ávele Mwana wa Nnungu."

⁴⁰ Pávele na amahe vachilôla kwa kulehu. Nnikuwa lya amahe anevo ápwawije Maliya wa imanga ya Magidala na Salome na Maliya ayuvao Yakobo n'joko na Yose.

⁴¹ Amahe anevo njo vachinnondola Yesu pánavele aneko ku Galilaya na kuntumikila. Pamo na anevo, pávele na amahe vanji vohe vanaidile ku Yelusalemu pamo na nang'e.

Kusikwa kwanga Yesu

(*Matayo 27:57-61, Luka 23:50-56, Yohana 19:38-42*)

---

* ^{15:28} Mmalemba lanji la kala, auno nsitali ukapali.

⁴² Pachikamwele chinalyulo, nniduva lya kulipanganiha kabla likänambikamola Liduva lya Kuyeweleta,

⁴³ nkwida Yusufu munu wa ku Alimataya, ánameve n'jumbe wa Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, munu achieshimika namene. Nang'e mwene álolela kwida kwa Ufalume wa Nnunzu. Bahi nkummwenela Pilato bila kuyopa, nkuyuwa akautwale mmili wanga Yesu.

⁴⁴ Henga Pilato nkukangana papilikene kuva Yesu ànipiyanya kuhila. Bahi nkunchema ayula nkulu wa matiyala, nkummuja, uchinga amale ikàva Yesu áhidile kanandi.

⁴⁵ Pilato papilikene kwanga ayula nkulu wa matiyala kuva áhidile kanandi, nkunnyaaulila Yusufu akautwale mmili wanga Yesu.

⁴⁶ Anepo Yusufu nkusuma sanda, nkuusulupuha mmili munsalaba, nkuudingilija aila sanda, nkuusika munsati uvedwíje nniyanga líkulu namene, koka nkuhingilihija liyangá likulu pannango wa nsati.

⁴⁷ Maliya wa imanga ya ku Magidala na Maliya anyokwe Yose navanang'o nkupona pachinu apala paulajijwe mmili wanga Yesu.

16

Kufufuka kwanga Yesu

(*Matayo 28:1-8, Luka 24:1-12, Yohana 20:1-10*)

¹ Palipitile Liduva lya Kuyeweleta, Maliya wa imanga ya Magidala na Salome pamo na Maliya anyokwe Yakobo, nkusuma mahuta la kunung'ila uchinga vakaupake mmili wanga Yesu.*

² Liduva lya Jumapili, ulyamba na mambumbu, liduva pachiliimbuka, nkuhwena kunsati.

³ Nkuva uvaujana vene kwa vene uvachidoni, "Nnani ambetuusíja alila liyangá likulu namene pannango wa nsati?"

⁴ Henga pavololite, nkulyona alila liyangá lihingiliwijjwè kunyenje nnango.

⁵ Pavainjidile munsati, nkumwona malaika achiloleka muchi kijana, akono awètè inguwu yanahe ing'anyíma namene, aikèlè m'bali wa kunkono, vanang'o nkukangana namene.

⁶ Ayula malaika nkuvahaaulila kuchidoni, "Munayope. Nangu ñnímala kuva mùntaha Yesu wa ku Nasaleti avambwíje munsalaba. Nang'e ànfufuka, apano akapali. Lola pachinu pavanannajije.

⁷ Hweneng'ana mukavahaaulile vakuhundwa vake pamo na Petulo kuva, ànninnongolelanga kuhwena ku Galilaya. Aneko muchimumwone malinga chanannyaaulidile."

⁸ Vanang'o nkukangana na kuyopa, bahi nkuhuma amula munsati uvatukuta. Na wala nanga pavanannyaaulidile munu chinu, kwa kuva, vánijopa namene.†

Yesu ànhumila Maliya wa imanga ya ku Magidala

(*Matayo 28:9-10, Yohana 20:11-18*)

⁹ Yesu pafufwike ulyamba na mambumbu liduva lya Jumapili, nkutandilika ulilanguja kwa Maliya wa imanga ya Magidala, wanammusije anamindenga saba.

¹⁰ Maliya nkunavahaaulila lammalele avala vakuhundwa vanavenkukuta na kulikutangila.

¹¹ Henga pavapilikene kuva Yesu mumi, na Maliya wa imanga ya ku Magidala ànimwona, vanang'o nanga pavanakulupidile.

Yesu àvahumila vakuhundwa vavili

(*Luka 24:13-35*)

¹² Bada ya anelo, Yesu nkuvahumila vakuhundwa vake vavili vachihwêna ya kuchijiji, akuno waloleka chihi chinji.

¹³ Vakuhundwa anevo nkuhwena unavahaaulila vakuhundwa vanji. Henga navanang'o nanga pavanakulupidile.

Kutumwa kwa vakuhundwa

(*Matayo 28:16-20, Luka 24:36-49, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8*)

¹⁴ Kuntululilo, Yesu nkuvahumila vakuhundwa kumi na moja pavanavele pameza uvallya. Nkuvakalipila ing'anya nanga pavanakulupidile, na ing'anya ya itahuki yavo, kwa kuva, nanga pavanavakulupidile avala vammwêne Yesu bada ya kufufuka.

* **16:1** Maeleso layâmba Liduva lya Kuyeweleta, lola Misamiati ya malove lakamajanga la Nnilailano lya Hambi lavêle kunyuma chitabu achino. † **16:8** Malemba matandi-matandi nsitali wa 9-20 ikapali.

¹⁵ Nkuvahaulila kuchidoni, "Hweneng'ana mmilambo vyammalele mukàvayanjajije vanu vammalele Malove Lambone.

¹⁶ Akúlupila na kubatiswa achiapohwe, akambekulupila àmbbehukumiwa asabu.

¹⁷ Na vimaiho avino nya masaibu vimbepapatana na avala vakulupila, kwa lina lyangu vàmbeausa anamindenga na vàmbetangola kwa luga dyahambi, divakanalihunda.

¹⁸ Ata kuvakamula mihongo na kukumbila chinu chohecho chivèle na sumu, vikambe-vavenga. Vàmbeavikila vagonjo makono, na vanang'o vachivalame."

Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena muha kulihunde

(Luka 24:50-53, Matendo 1:9-11)

¹⁹ Bahi Nang'olo Yesu pamalidile kutangola navo malove anelo, Nnungu nkuntwala Yesu kuhwena muha kulihunde kwa Nnungu, nkuikala m'bali wa kunkono wa Nnungu.

²⁰ Vakuhundwa nkuuka nkunayanjaja Malove Lambone kila pachinu. Nang'olo nkukola madengo pamo navanang'o, na kumaiha uhiu wa malove lake kwa vimaiho nya masaibu víchipapatànà na malove lavo.

Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Luka Luka Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako, nni chitabu chimo mmitabu ncheche nya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chichemwa "Injili" mana lake, "Malove Lambone lamwâmba Yesu." Vitabu anevyo vîlembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembe vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Luka nanga palembile chihi kwamba maisha langa Yesu bahi, henga nchitabu cha Matendo la Mitume, Luka àlembile na vitukutuku vivavitendile vakuhundwa va Yesu bada ya kuhila na kufufuka kwa Yesu. Na nanga munu aumaite uhiku walembile Luka chitabu achino, na wala nanga munu apamaite pachinu pachilembwije chitabu achino. Vatalamu vohe va Bibiliya vâtenda kuva chitabu achino chilembwije mmwaka fulani, pepi na mmwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Luka njo alembile chitabu achino, na ávele n'ganga. Namuna yake ya ilembi na luga yatumidile vinamaiha kuva nang'e ávele munu avêle na elimu. Luka ákudungidile alembe saana uhiu wa maisha langa Yesu kwa kutanga saana namuna chilanavele uchinga vanu vanji vapate faida (Luka 1:1-3). Luka akanavele Nnyahudi (Vakolosayi 4:10-14), na alembile kwa namuna ya kunnyululiha munu akávele Nnyahudi kumala. Chinu anecho chimaikana mwalehu apala patanga kwamba mihambo ya Chiyahudi (Luka 1:8).

Chitabu cha Luka chilandana na chitabu cha Matayo na Mako, kwa kuva vitabu anevyo vitana vitukutuku uvila kwa namuna ilandana. Mmitabu anevyo vitatu, chitabu cha Luka njo chitabu weka chítâna namene habali dya kuvelekwa kwanga Yohana Nkúbatisa. Na Luka àlonjelela namene habali ya kusamehewa masambi (Luka 3:3, 11:4, 17:3-4, 23:34, 24:47) na habali ya kunnyuwa Nnungu (Luka 3:21, 5:16, 6:12, 11:1-12, 22:32).

Unjinjipihi wa chitabu cha Luka

1. Sula ya 1:1-4, Luka àtandiliha chitabu chake kwa kunnyaulila Teofili, nkulu wa Chiloma ing'anya intendile nang'e alembe chitabu achino.
2. Sula ya 1:5-4:13, Luka àtana habali dya kuvelekwa kwanga Yesu na namuna chaandaliwiye kwajili ya utumishi wake.
3. Sula ya 4:14-21:38, Luka àtana habali dya madengo lalakodile Yesu, asa-asa masaibu lalatendile na mahundo lahundile.
4. Sula ya 22-24, Luka àtana namuna Yesu chahidile na chasikwije na chafufwike.

¹ Nkulu Teofili,

Vanu vohe vânitumbama kulemba saana habali dya vitukutuku avila vitimiswîje kwe-tuhwe.

² Na vâlembile uchila muchi chivatusimulidile vanu avala vaviwêne vitukutuku anevyo kutandikila anepo patandi, na vanu uvovo nkujuka kuva vatumishi va Lilove lya Nnungu.

³ Hambi Nkulu, kwa kuva nangu nimwene ñnilitahija uhiu wa vitukutuku anevyo kutandikila anepo patandi, ngûwene kuva ñikatapala nikulembile uhiu wa vitukutuku vyene chivinavele.

⁴ Ngütendile uchocho uchinga na wako uumale uhiu wammalele wa vitukutuku vyuhundwije.

Malaika àlauja kuyamba kuvelekwa kwanga Yohana Nkúbatisa

⁵ Mahiku anelo Helode pánavele nfalume wa chilambo cha ku Yudeya, pávele na kuhani yumo lina lyake Sakaliya, wa nnikuwa lya makuhani va litawa lya Abiya. Na Elisabeti njawé nanoang'e ávele wa nnitawa lya kuhani uvanchema Haluni.

⁶ Vammalele vavili vâtenda àlalá lalalembela Nnungu, na vâikalâ kwa kudikamula amuli na malaijo la Nang'olo bila kwambika.

⁷ Henga nanga pavanavele na mwana ing'anya Elisabeti ávele ntonga, na vammalele vavili vânikongopala namene.

⁸ Liduva limo, Sakaliya ávele pa Ing'ande ya Nnungu wakola madengo lake la chikuhani muyo mwanga Nnungu, kwa kuva, ívele samu ya likuwa lyake.

⁹ Na kupapatana na namuna chunavele nnyambo wa chikuhani, nang'e ánitandolwa kwa indila ya kuyela indingi uchinga ainjile mu Ing'ande ya Nang'olo Nnungu akatutumye ubani.

¹⁰ Sakaliya panavele nkututumya ubani, likuwa lya vanu vanaidile unayuwa, lívele nkuyuwa pawelu.

¹¹ Bahi malaika nkunnyumila, nkuimila m'bali wa kunkono wa chitala cha kututumija ubani.

¹² Sakaliya pammwene ayula malaika nkukambakamba muntima mwake na kuyopa.

¹³ Henga ayula malaika nkunyaulila kuchidoni,

“Sakaliya, unayope, kwa kuva Nnungu ànipilikana kuyuwa kwako. N'jalo Elisabeti àmbekunyakulila mwana wa chilume, na wako nccheme lina Yohana.

¹⁴ Na wako ùmbehangalala na kulihekela namene, na vanu vohe vambièhangalala ing'anya ya kuvelekwa kwake.

¹⁵ Kwa kuva, àmbekuva nkulungwa pameho pa Nang'olo na wala nanga pambekumbila divayi wala wâla, na àmbeumbajwa Umumu Wanawo kutandikila nnitumbo lya anyokwe.

¹⁶ Nang'e àmbevatenda Vaisilaeli vohe vammuyile Nang'olo Nnungu wavo.

¹⁷ Na àmbelongolela muvo mwa Nang'olo kwa dimongo na isungu muchi mwanavelelee Eliya uchinga avatayalise vanu kwajili ya kwida kwake. Àmbevapatanisa anga atata na vanavao, na kuvapindikulanya vanu vakâpilikana uchinga vââve na lûnda lwa kumpilikana Nnungu.”

¹⁸ Sakaliya nkummuja ayula malaika kuchidoni, “Chinu ntware chimbemâha kuva anelo malove lunguhaulila nni la uhiu? Nangu ñnikongopala, na n'jangu uchocho nanang'e ñnikongopala.”

¹⁹ Ayula malaika nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu njo Gabuilieli, nguimila muvo mwanga Nnungu. Ñnituma unalonjela na wako na kukuhaulila malove alano lambone.

²⁰ Lola, kwa kuva wako nanga paulakulupidile malove langu lanikuhaulidile, lambeitimila kwa uhiku wake, bahi kutandikila vino wako ùmbekuva bubu na ukambehulula kutangola mpaka liduva alila palambetimila malove anelo.”

²¹ Na vanu vanavele pawelu uvanninda Sakaliya, nkuva uvakangana pàvawene watima kuhuma mu Ing'ande ya Nnungu.

²² Pahumile pawelu, nanga panahulwile kutangonavo. Anepo vanu nkumala kuva àlawene maono mu Ing'ande ya Nnungu. Bahi kwa kuva ávele bubu, nkuva watangola navo kwa kuvalotela kwa makono.

²³ Sakaliya pamalidile maduva lake la kukola madengo la chikuhani, nkuuya kukaya kwake.

²⁴ Bada ya maduva anelo, Elisabeti n'jawe nkuva na chitumbo, nkuikala pakaya pake myedi nnyano, nkutangola kuchidoni,

²⁵ “Hambi Nang'olo àngutendeledile lambone kwa kungusija dihoni dyo kuva ntonga, dinnavenadyo pameho pavano.”

Malaika àmwongela Maliya

²⁶ Mmwedî wa sita wa chitumbo changa Elisabeti, Nnungu nkunnaija malaika lina lyake Gabuilieli, ahwene mpaka imanga ichêmwa Nasaleti chilambo cha ku Galilaya,

²⁷ kwanga mwali yumo, akànambimmala nnume. Aneyo mwali áchemwa Maliya, anaposwie na munu yumo lina lyake Yusufu, wa nnitawa lyanga Daudi.

²⁸ Malaika nkummuñwela, nkunyaulila kuchidoni, “Disalamu dyako, wako ujaliwîje na Nnungu! Nang'olo àvele pamo na wako.”

²⁹ Maliya papilikene malove anelo muntima mwake nkukambakamba, nkuva waliuja kuva, “Disalamu anedyo dîvele na mana ntware?”

³⁰ Ayula malaika nkunyaulila kuchidoni, “Maliya unayope, kwa kuva, Nnungu ànikatapaliwa na wako.

³¹ Lola, ùmbekuva na chitumbo, na ùmbemmeleka mwana wa chilume, na lina lyake ùmbenchema Yesu.

³² Nang'e àmbekuva nkulu na àmbechemwa Mwana wa Nnungu Nkulu. Na Nang'olo Nnungu àmbewing'a chiteng'u cha chifalume changa Daudi, anakuluwe.

³³ Àmbevatawala Vaisilaeli vyaka na vyaka, na ufalume wake nanga paumbekuva na ntululilo.”

³⁴ Maliya nkummuja malaika kuchidoni, “Anelo mambo làmbéhululika dachi, na nangu nikàmmaitê nnume?”

³⁵ Malaika nkunyayang'ula kuchidoni, “Umumu Wanawo àmbekuidila, na dimongo dyo Nnungu Nkulu dîmbekuhunika muchi mmbweha. Bahi ing'anya ya anelyo, Mwana ambelevékwa àmbekuva Wanawo na àmbechemwa Mwana wanga Nnungu.

³⁶ Lola, ata nnanga wako Elisabeti àvele na chitumbo na àmbemmeleka mwana wa chilume ikànavà ànikongopala. Vanu vambiète kuva nang'e ntonga, henga vino àvele na chitumbo cha mwedi wa sita.

³⁷ Kwa kuva, nanga chinu chikâhululika kwanga Nnungu.”

³⁸ Maliya nkuchidoni, "Nangu ni ntumishi wanga Nang'olo, bahi ngutendewe muchi chuhawile." Anepo aneyo malaika nkuuka.

Maliya àmwongela Elisabeti

³⁹ Mmaduva ulolo Maliya nkupanganika, nkupiyanya kuhwena kuimanga imo ivêle kumachinga la chilambo cha ku Yudeya.

⁴⁰ Pakamwele aneko, Maliya nkuhwena kukaya kwanga Sakaliya, nkuinjila nng'ande, nkunsalimila Elisabeti.

⁴¹ Bahi Elisabeti papilikene chihi disalamu dya Maliya, nkanunu avêle nnitumbo mwanga Elisabeti, nkupikitanga namene kwa kuhangalala. Anepo Elisabeti nkuumbajwa Umumu Wanawse,

⁴² nkunonoha lidi wachidoni, "Ùnijaliwa kupunda amahe vammale, na mwana umbe-mmelêka ànjaliwi!

⁴³ Henga nangu ni nani mpaka anyokwe Nang'olo wangu aide kwang'une?

⁴⁴ Lola, pangupilikene chihi disalamu dyako, mwana nkanunu nkupikitanga namene kwa kuhangalala nnitumbo lyangu.

⁴⁵ Henga wasa wako ukulupidile kuva, àlalá lákuhaulidilè Nang'olo lachilatimiswe!"

Maliya ànnombolela Nnunu

⁴⁶ Maliya nkuchidoni,

"Ntima wangu ùnnombolela Nang'olo,

⁴⁷ na isungu yangu ìnnyangalalila Nnunu Mpohi wangu.

⁴⁸ Kwa kuva, ànguvikidile chididi nangu nintumishi wake ngulisulupûha.

Na kutandikila vino mpaka vyaka na vyaka, vívelêkwa vyammalele vîmbenguchema ngujaliwîje,

⁴⁹ kwa kuva, Nnunu Avêle na Dimongo àngutendedile mambo makulu, na lina lyake nni wanawse.

⁵⁰ Nang'e àvavikila chididi vanu vamwesîmu va vívelêkwa vyammalele.

⁵¹ Àtendile mambo makulungwa kwa dimongo dyake,

na ànivapalang'anya vanu avala valyôna mmitima yavo.

⁵² Àvasulupusije vafalume mmiteng'u vyavo vy a chifalume, na kuvatumbyanga vanu vaonekâna kuva vasee va mana.

⁵³ Àvasibihije amahuvani vavêle na indala kwa vitukutuku vyambone, henga vakúpata àvavingenge chihi makono weka.

⁵⁴ Àvayangete vanu va Isilaeli vatumishi vasee, kwa kukumbukila ahadi yake ya kuavavikila chididi,

⁵⁵ malinga chanavaahidite anyakala vetu,

Iblahimu na lukolo lwake, vyaka na vyaka!"

⁵⁶ Bahi Maliya nkuikala na Elisabeti malinga myedi mitatu, anepo nkuuya kukaya kwake.

Kuvelekwa kwanga Yohana Nkúbatisa

⁵⁷ Palahwikile mahiku la Elisabeti kunyakula, bahi nkummeleka mwana wa chilume.

⁵⁸ Avandikani mwave chalumo na alangavake pavapilikene kuva Nang'olo àmmikilidile chididi chikulungwa, vammalele nkuhangalala nawe pamo.

⁵⁹ Mwana pahwikhijie maduva nane, vanu nkwidang'anu unannyalula, nkulembela vamwing'e lina Sakaliya, lina lyateatake.

⁶⁰ Henga anyokwe nkuchidoni, "Nanga! Akee uchocho, lina lyake àmbechemwa Yohana."

⁶¹ Anevo vanu nkuchidoni, "Mbona nnitawa lyenu nanga munu avêle na lina anelyo!"

⁶² Anepo vanu nkummuja atatake mwana kwa kumwolotela uchinga vamale àlemberenchema lina ntwani.

⁶³ Sakaliya nkuyuwa chibao cha kulemba, nkulemba uvila, "Lina lyake Yohana." Vanu vammalele nkukangana!

⁶⁴ Bahi upala lulimi na kanya ya Sakaliya nkuhunguliwa, nkutandiliika kavila kutangola akuno wannombolela Nnunu.

⁶⁵ Avandikani mwave vammalele nkuyopa, na vanu vammalele nkuva uvatangola habali anedyo kila pachinu nchilambo cha machinga-machinga cha ku Yudeya.

⁶⁶ Vanu vammalele vapilikhéne habali anedyo, nkudivika mmitima yavo akuno uvaliuja kuchidoni, "Ayu mwana àmbekuva inunu wa namuna ntwani?" Kwa kuva, dimongo dyanga Nang'olo dinanchunga.

Sakaliya àhumya unabii

⁶⁷ Sakaliya, atatake Yohana, nkuumbjawa Umumu Wanaswe, nkutandilika kuhumya unabii wachidoni,
⁶⁸ "Alombolewe Nang'olo, Nnungu wa Isilaeli, kwa kuva, àidile unavayangata vanu vake na kuvakombola.
⁶⁹ Nang'e àtwing'ile Mpohi avêle na dimongo, avelekwejje nnitawa lyanga Daudi, ntumishi wake,
⁷⁰ malinga chanatangwele anepo kala, kupitila manabii vake vanaswe.
⁷¹ Na vino tumbepohwa mmakono la amongo vetu, yani vanu avala vatuvênga.
⁷² Nnungu àavavikidile chididi anyakala vetu, kwa kulikumbukila lilailano lyake lyanaswe,
⁷³ lyanamwapilidile anakulwetu Iblahimu.
⁷⁴ Tùnipohwa mmakono la amongo vetu, bahi tûnahulula kuntumkila bila kuyopa,
⁷⁵ kwa hali ya uwanaswe na haki pameho pake, mmaduva lammalele la umi wetu.
⁷⁶ Na wako mwanangu, ùmbechemwa nabii wa Nnungu Nkulu, kwa kuva, ùmbennongolelela Nang'olo, uchinga unkapatapajje indila yake,
⁷⁷ kwa kuvamaiha vanu vake upohi wa kusamehewa masambi lavo.
⁷⁸ Bahi ing'anya ya chididi chikulu changa Nnungu wetu, nng'anje wa upohi kuhaloka kulihunde üvele pepi kutulangajija,
⁷⁹ hwetu tuikâla nnupi na mummbweha wa kuhwa, uchinga atulodye tupate kuipapata indila ya amani."

⁸⁰ Aneyo mwana nkuhweneha kukulumuka na kuyenjejeka dimongo muisungu yake. Nkuhwena unaikala kulilanga mpaka palihwikile liduva alila lyatandilike utumishi wake pameho pa vanu va Isilaeli.

2

Kuvelekwa kwanga Yesu (Matayo 1:18-25)

¹ Mmaduva anelo, Nfalume Agusto, ánavele nfalume nkulu wa Loma*, álajije vanu vammalele va vilambo víchitawaliwa na ufalume wa Loma, valembwe malina lavo mmitabu.

² Na auno wávele mwanda ntandi wa kuvalangwa kwa vanu mmahiku àálalá Kuleniyo panavele nkulu wa chilambo cha ku Siliya.

³ Kila munu nkuhwena kuimanga yavelekwejje unalembwa lina lyake.

⁴ Yusufu nanang'e nkuuwa kuimanga ya ku Nasaleti chilambo cha ku Galilaya, nkuhwena kuimanga ya ku Beselehemu ivêle nchilambo cha ku Yudeya, imanga yanavelekwejje Nfalume Daudi. Yusufu ápite aneko kwa kuva, ávelekwejje nnitawa lyanga Daudi.

⁵ Yusufu ápite unalembwa pamo na Maliya mmahe wachimposa, ánavele na chitumbo.

⁶ Pavanavele aneko ku Beselehemu, uhiku wa Maliya kunyakula nkukamola,

⁷ nkummaleka mwana wa chilume, chihungumikova. Nkun'dingilija dinguwo dya chikanunu, nkunannaja nchombo cha kuvalisija ang'ombe, kwa kuva, nanga pavananapete nafasi muing'ande ya vayeni.

Malaika àvahumila vachunga

⁸ Chilo uchocho, pepi na imanga aneyo pávele na vachúnga vachicheja kulilanga chilo uvavalolihija angandolo vao.

⁹ Upala malaika wanga Nang'olo nkuvahumila, na nng'anje wa ukulu wa Nang'olo nkuvlangajija kila m'bali, vachúnga nkuyopa namene.

¹⁰ Malaika nkuvahaulila kuchidoni, "Munayope, kwa kuva, nangu nìmpelekejiji mwenu malove lambone lambevahangalâja namene vanu vammalele.

¹¹ Kwa kuva, nelo muimanga yavelekwejje Nfalume Daudi, àvelekwejje Mpohi kwajili yenu, aneyo njo Kilisto[†] na Nang'olo.

¹² Na achino njo chimbekûva chimaiho kwenu mwenu kuva, pamumbehwena mùmbenkoja nkanunu adingilijìjwè dinguwo dya chikanunu akuno alajijwè nchombo cha kuvalisija ang'ombe."

* 2:1 Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma. † 2:11 Kilisto mana lake, "atondwelejje na Nnungu." Na Nnungu ániyahidi myanda yohe kwa indila ya manabii vake kuva achiavapohe vanu vake kupitila aneyo Kilisto.

¹³ Upala nkhumila likuwa likulungwa lya malaika, nkulundana na aneyo malaika, nkuva uvannombolela Nnungu uvachidoni,

¹⁴ "Atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde,

na apano pachilambo pââve na amani kwa vanu vâkatapaliwîjè navo!"

¹⁵ Anevo malaika pavaukile kuhwena kulihunde, vachûngâ nkuhaulanila kuchidoni, "Tuhweneng'ane ku Beselehemu tukalole chinu chihumidîle, chatuhaulidile Nang'olo."

¹⁶ Bahi vanang'o nkutumanuma kuhwena, nkunkoja Maliya na Yusufu na ayula nkunu, alajîjwè nhombo cha kuvalisija ang'ombe.

¹⁷ Avala vachûngâ pavammwene ayula nkununu, nkuhwena unavahaulila[‡] vanu vammalele malove lanavahaulidile ayula malaika kunnyamba aneyo mwana.

¹⁸ Vanu vammalele vanapilikene anelo, nkukangana namene habali anedyo divachitanga anevo vachûngâ.

¹⁹ Henga Maliya nkulavika anelo lammalele muntima mwake akuno walahimukila.

²⁰ Bahi avala vachûngâ nkuuyananga, akuno uvantumbyanga na kunnombolela Nnungu kwajili ya mambo lammalele lavalapilikene na kulona, kwa kuva, lammalele láhumiidle muchi chanavahaulidile ayula malaika.

Mwana àchemwa lina

²¹ Palikamwele liduva lya nane, liduva lya kunnyalula ayula mwana, nkunchema lina Yesu. Lina aneyo áhumiye malaika kabla Maliya akànambikuva na chitumbo.

Yesu àkamujwa kwa Nang'olo

²² Palamalilike maduva la luhuko kupapatana na Sheliya ya Musa chinalaijije, Yusufu na Maliya nkuntwala mwana nkumpelekeja ku Yelusalemu, unankamuja kwanga Nang'olo uchinga antumikile.

²³ Vápite unatenda uchocho kupapatana na Sheliya yanga Nang'olo ihaûla kuva, "Kila chihungumikova wa chilume, àmbekamujwa kwanga Nang'olo àâve wake."[§]

²⁴ Na vápite unahumya na sadaka malinga chilaijije Sheliya ya Nang'olo kuva, "madeya mavili au makanda mavili la dimunda."**

²⁵ Na pa Yelusalemu pávele na munu yumo lina lyake Simeoni. Munu aneyo átenda àlalá lalalembela Nnungu na kumweshim. Simeoni áôlela kwa hamu ing'ulu kuida kwa upohi wa vanu va Isilaeli, na Umumu Wanáswe ávèle pamo nanang'e.

²⁶ Umumu Wanáswe ánimmaîha kuva, akambekuhwa mpaka amwone Kilisto^{††} wa Nang'olo Nnungu.

²⁷ Anepo Umumu Wanáswe nkunnodya Simeoni kuinjila pa Ing'ande ya Nnungu. Vammelêke Yesu pavampelekejije mwana pa Ing'ande yanga Nnungu uchinga atendewe muchi chilaijije Sheliya ya Musa,

²⁸ Simeoni nkumpwecheleta aneyo mwana mmakono lake na kunnombolela Nnungu, wachidoni,

²⁹ "Nang'olo Nkulu, nangu ni ntumishi wako, vino nguluhusu nguhwe kwa amani, kwa kuva, ùniitimisa ahadi yako.

³⁰ Kwa kuva, kwa meho langu ñniyona indila yako yumbevapohi ja vanu.

³¹ Na indila aneyo ùniitayalisha uchinga vanu vammalele vayone.

³² Indila aneyo njo imbevalangajîja vanu vakâvele Vayahudi,

na kuida na ukulu kwa vanu vako Vaisilaeli."

³³ Atatake Yesu pamo na anyokwe nkukangana namene pavapilikene malove lachitangola Simeoni kumwamba Yesu.

³⁴ Simeoni nkuvabaliki, nkunnyaaulila Maliya anyokwe Yesu kuchidoni, "Ayu mwana ànivelekwa kuva ing'anya ya kuyahika na kupohwa kwa Vaisilaeli vohe. Na nang'e àmbekuva chimaiho kuhaloka kwanga Nnungu, henga vanu vohe vâmbentahuka,

³⁵ uchinga mitima ya vanu vohe imaikane. Na wako Maliya ntima wako ùmbepwateka muchi ûhomwije upanga ukôla akuno na akuno."

³⁶ Anepo pa Ing'ande yanga Nnungu pávele na nabii yumo wa chikongwe anakongopele namene. Mmahe aneyo lina lyake vâncchema Ana, mwana wanga Fanuweli, wa nnitawa Iwa Asheli. Ana pánavele mwali áikalene na ntwave myaka saba, anepo ntwave nkuhila.

³⁷ Pahiliwijje na ntwave nkuva chihi waikala weka mpaka kuhwikila kuva na myaka samanini na nccheche. Maduva anelo lammalele akachiuka pa Ing'ande ya Nnungu wantumikila Nnungu chilo na muhi, wafunga na kunnyuwa Nnungu.

[‡] 2:17 Apano Luka àlembile, "vânhaula," bila kuhaula kuva, vâvahaulidile vanani. Kwa kuva, Chigiliki chake nanga pacchimaikanana sana kama aneyo vachûngâ vâvahaulidile vammalêke Yesu au vanu vanji. [§] 2:23 Kuuka 13:2,12

** 2:24 Valawi 12:8   †† 2:26 Mana la Kilisto, lola Luka 2:11.

³⁸ Aneyo mmahe nkuhaloka, nkutandilika kunnombolela Nnungu na kutanga habali dya aneyo mwana kwa vanu vammalele vachilolêla kupohwa kwa imanga ya Yelusalemu.

³⁹ Yusufu pamo na Maliya, pavamalidile kutenda mambo lammalele lalaijijwe mu Sheliya yanga Nang'olo, nkuukananga pa Yelusalemu nkuhwena kuchijiji chavo cha ku Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya.

⁴⁰ Aneyo mwana nkukulumuka na kuyenjejeka dimongo na kuumbalwa na lúnda, na inema ya Nnungu ívele pamo nanang'e.

Yesu pa Ing'ande yanga Nnun

⁴¹ Kila mwaka atatake na anyokwe Yesu vánayomboka kuhwena ku Yelusalemu kusikukuu ya Vayahudi ya Pasaka.

⁴² Yesu pahwikhiji change cha myaka kumi na mbili, nkuyomboka navo kuhwena kusikukuu kupapatana na nnyambo wa sikukuu aneyo.

⁴³ Na paimalilike sikukuu, nkutandilika mwanda wa kuuya kwavo, henga Yesu nkusalila ku Yelusalemu. Anyokwe na atatake vakáchimala kuva àniísilila,

⁴⁴ vanang'o vátenda kuva ávele nnikuwa lya amwanda. Anepo nkuhwena mwanda wa liduva limo, nkutandilika kuntaha mmakwuwa la alangavao na ayanjavao.

⁴⁵ Bahi kwa kuva nanga pavanammwene, nkuuyananga ku Yelusalemu unantaha.

⁴⁶ Nniduva lya tatu lya kuntaha, nkunankoja nnuwani Iwa Ing'ande ya Nnungu aikèlè ching'ati vakúhunda Sheliya ya Musa, wavapilikana na kuvaauja maswali.

⁴⁷ Vanu vammalele vachimpilikanila vánikangana namene ing'anya ya ding'anó dyake na mayang'udi lake.

⁴⁸ Vammaléke pavammwene nkukangana namene. Anyokwe nkummuja kuchidoni, "Mwanangu, ing'anya ntwani ùtutendedile uchocho? Nangu na atatako twavele na lipamba patuchikutaha."

⁴⁹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwadachi mungutahe? Dachi, mukámayite kuva ngùlemelewa ngùùve mu Ing'ande ya Atatangu?"

⁵⁰ Henga vammaléke, nanga pavanakameke chilachiyamba malove lavahaulidile.

⁵¹ Bahi Yesu nkuya ku Nasaleti chalumo na anyokwe na atatake, nkuva wavapilikana. Anyokwe nkulavika anelo lammalele muntima mwake akuno walahimukila.

⁵² Yesu nkuhweneha kuyenjejeka lúnda na change, na kuhalija kunkatapalila Nnungu pamo na vanu.

3

Yohana Nkúbatisa àvahunda vanu

(Matayo 3:1-12, Mako 1:1-8, Yohana 1:19-28)

¹ Bahi mmwaka wa kumi na nnyano wa utawala wanga Tibeliyo Nfalume wa Loma, Pontio Pilato ávele nkulu wa chilambo cha ku Yudeya. Na Helode ávele nkulu wa chilambo cha ku Galilaya na Filipo nkuluwe Helode ávele nkulu wa chilambo cha ku Ituleya na ku Talakoniti, na Lusaniya ávele nkulu wa chilambo cha ku Abilene,

² Anasi na Kayafa vâvele Makuhani Vakulu. Bahi mmahiku anelo Yohana mwana wanga Sakaliya nkupwechelela ujumbe wa lilove lya Nnungu pánavele aneko kulilanga.

³ Anepo Yohana nkupita waonga mmilambo vyammalele vivêle pepi na muto wa Yoludani wavahubilila vanu valeke masambi na kubatiswa uchinga Nnungu avasamehe masambi lavo.

⁴ Bahi anepo njo palatimidile malove alano lalembwîje nchitabu change nabii Isaya kuchidoni,

"Munu ànonoha lidi aneko kulilanga wachidoni,

'Nkatapajije Nang'olo indila yake,

nyoshanga dihengo dyambepita.

⁵ Kila luhunde lùmbéhuhuliwa,
na kila lichinga na kila chisulu vimbetingilivanywa,
na sehemu dingongomêne dimbenyoshwa,
na dindila divêle na mapondo dìmbehang'anijwa.

⁶ Na kila munu achiawone upohi uhalôka kwa Nnungu!" *

⁷ Bahi Yohana nkuva wavahaulila vanu vammalele vachiida unabatiswa kuchidoni, "Mwenu nni mmana mma nachihungo! Nnani an'dumêngé mwenu muatile gasabu yanga Nnungi iida?

⁸ Bahi tendanga matendo lalangûja kuva múnialeka masambi lenu. Mùnatandilike chihi kulihaulila mmene kwa mmene kuva, 'Iblahimu nni anakulwetu.' Nangu ninnayaulilanga kuva, Nnungu ànahulula kulapindikulanya mayanga alano lààve udukulu vanga Iblahimu.

* 3:6 Isaya 40:3-5

⁹ Bahi vino imbedo inivikwa tayali kucheketa mahina la milandi. Kila nnandi ukápa vihepo vikatapele umbecheketwa na kuyahwa mmoto."

¹⁰ Likuwa lya vanu nkummuja Yohana kuchidoni, "Vino tutende dachi?"

¹¹ Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, "Kila munu avéle na mikogo mivili, atwale umo annyavile nnyake akávenawo, na avéle na chakulya nanang'e avayavile vakávenacho."

¹² Na vakútwala kodi navanang'o nkummmwenela uchinga vabatiswe, nkummuja Yohana kuchidoni, "Nkúhunda, nkée hwetu tutende dachi?"

¹³ Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Nnatwale kodi kupunda chimulaijjwe."

¹⁴ Matiyala navanang'o nkummuja Yohana kuchidoni, "Nkée hwetu tutende dachi?" Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu munansulumu munu chinu chohecho, na wala munansitaki munu kulukumbi kwa kunnambilila. Mwenu tolejwa chihi na misahala yenu."

¹⁵ Vanu vammalele vachiloléla kuida kwa Kilisto, nkuva uvaliuja mmitima yavo kuva, panjika Yohana njo Kilisto.

¹⁶ Bahi Yohana nkuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, "Nangu ním'batisa mwenu kwa medi, henga ànipwawa aída, avéle na dimongo ding'ulu kungupunda nangu, na nangu wala nikáfala kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake. Nang'e àmbem'batisa mwenu kwa Umumu Wanaswe na kwa moto.

¹⁷ Nang'e ànyakwile chihelo cha kuperembulila mmakono mwake uchinga aperetele ngano yake. Àmbeilapola ngano na kuivika nnikangala, henga makadakada àmbelayouta mmoto ukádimika."

¹⁸ Yohana ánívahubilila avala vanu Malove Lambone akuno wavahaulila malove lohe la kila namuna la kuvaduma.

¹⁹ Uchocho, Yohana ánín'duma Nfalume Helode ing'anya ya kunnomba Helodiya, n'jawe Filipo nnung'uene mwene Helode, na ing'anya ya mambo lanji mabaya lanatendile.

²⁰ Anepo Helode nkualija kutenda lahakalenge kwa kuntaya Yohana nnilungu.

Kubatiswa kwanga Yesu

(*Matayo 3:13-17, Mako 1:9-11*)

²¹ Vanu vammalele pavachibatiswa, Yesu nanang'e nkubatiswa. Yesu pachinnyuwa Nnungu, kuliundu nkuhunukuka,

²² na Umumu Wanaswe áñavele muchi umunda nkunsulupukila. Anepo nkupilikanika lidi kuhaloka kulihunde ulichidoni, "Wako njo mwanangu unikutamwa, ñnikatapaliwa na wako."

Litawa lyavelekwejije Yesu

(*Matayo 1:1-17*)

²³ Yesu patandilike kukola madengo lake ávele na myaka malinga salasini, na vanu vátenda kuva nang'e ni mwana wanga Yusufu. Yusufu ávele mwana wanga Heli.

²⁴ Heli ávele mwana wanga Masati, na Masati ávele mwana wanga Lawi, na Lawi ávele mwana wanga Meliki, na Meliki ávele mwana wanga Yanayi, na Yanayi ávele mwana wanga Yusufu,

²⁵ na Yusufu ávele mwana wanga Matatiya, na Matatiya ávele mwana wanga Amosi, na Amosi ávele mwana wanga Nahumu, na Nahumu ávele mwana wanga Hesili, na Hesili ávele mwana wanga Nagayi,

²⁶ na Nagayi ávele mwana wanga Maasi, na Maasi ávele mwana wanga Matatiya, na Matatiya ávele mwana wanga Semeyi, na Semeyi ávele mwana wanga Yoseki, na Yoseki ávele mwana wanga Yuda,

²⁷ na Yuda ávele mwana wanga Yohanani, na Yohanani ávele mwana wanga Lesa, na Lesa ávele mwana wanga Selubabeli, na Selubabeli ávele mwana wanga Shealitieli, na Shealitieli ávele mwana wanga Neli,

²⁸ na Neli ávele mwana wanga Meliki, na Meliki ávele mwana wanga Adi, na Adi ávele mwana wanga Kosamu, na Kosamu ávele mwana wanga Elimadamu, na Elimadamu ávele mwana wanga Eli,

²⁹ na Eli ávele mwana wanga Yoshuwa, Yoshuwa ávele mwana wanga Eliaseli, na Eliaseli ávele mwana wanga Yalimu, na Yalimu ávele mwana wa Masati, Masati ávele mwana wanga Lawi,

³⁰ na Lawi ávele mwana wanga Simeoni, na Simeoni ávele mwana wanga Yuda, na Yuda ávele mwana wanga Yusufu, na Yusufu ávele mwana wanga Yonamu, na Yonamu ávele mwana wanga Eliakimu,

³¹ Eliakimu ávele mwana wanga Meleya, na Meleya ávele mwana wanga Mena, na Mena ávele mwana wanga Matasa, na Matasa ávele mwa wa Nasani, na Nasani ávele mwana wanga Daudi,

³² na Daudi ávele mwana wanga Yese, na Yese ávele mwana wanga Obedi, na Obedi ávele mwana wanga Boasi, na Boasi ávele mwana wanga Salumoni, na Salumoni ávele mwana wanga Nashoni,

³³ na Nashoni ávele mwana wanga Aminadabu, na Aminadabu ávele mwana wanga Adimini, na Adimini ávele mwana wanga Alini, na Alini ávele mwana wanga Hesiloni, na Hesiloni ávele mwana wanga Pelesi, na Pelesi ávele mwana wanga Yuda,

³⁴ na Yuda ávele mwana wanga Yakobo, na Yakobo ávele mwana wanga Isaka, na Isaka ávele mwana wanga Iblahimu, na Iblahimu ávele mwana wanga Tela, na Tela ávele mwana wanga Naholi,

³⁵ na Naholi ávele mwana wanga Selugi, na Selugi ávele mwana wanga Lewu, Lewu ávele mwana wanga Pelegi, na Pelegi ávele mwana wanga Ebeli, na Ebeli ávele mwana wanga Sela,

³⁶ na Sela ávele mwana wanga Kenani, na Kenani ávele mwana wanga Alifikisadi, na Alifikisadi ávele mwana wa Shemu, na Shemu ávele mwana wanga Nuhu, na Nuhu ávele mwana wanga Lameki,

³⁷ na Lameki ávele mwana wanga Mesusela, na Mesusela ávele mwana wanga Henoko, na Henoko ávele mwana wanga Yaledi, na Yaledi ávele mwana wanga Mahalaleli, na Mahalaleli ávele mwana wanga Kenani,

³⁸ na Kenani ávele mwana wanga Enoshi, na Enoshi ávele mwana wanga Seti, na Seti ávele mwana wanga Adamu, na Adamu ávele mwana wanga Nnungu.

4

Kulingwa kwanga Yesu

(Matayo 4:1-11, Mako 1:12-13)

¹ Anepo Yesu nkuuya kuhaloka kumuto wa Yoludani akuno aumbajijwè Umumu Wanaswe. Aneyo Umumu nkunnodya Yesu kuhwena kulilanga.

² Aneko kulilanga Yesu nkulingwa na Ibilisi kwa maduva alubaini. Mmaduva anelo, Yesu nanga panalile chinu chohecho, na palamalidile maduva anelo, nkuva na indala.

³ Ibilisi nkunnyafulila Yesu kuchidoni, "Ikàva wako Mwana wanga Nnungu, lihaulile alino liyanga liive nkate."

⁴ Yesu nkunnya'ula kuchidoni, "Inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, 'Munu akambelama chihi kwa kulya nkate.'^{*}"

⁵ Anepo Ibilisi nkumpelekeja Yesu kudedu lichinga lilehu, nkunnanguja kwa pamo ufalume wa kila chilambo.

⁶ Ibilisi nkunnyafulila Yesu kuchidoni, "Nangu nguchinikwing'e mamulaka la kutawala ufalume anewo wammalele na ukulu wake, kwa kuva, vyammalele vivele mmakono mwangu, na nangu nahulula kumwing'a munu woheyoo unintamtawa.

⁷ Bahi ukàngwabudu nangu nguchinikwing'e anevyo vyammalele."

⁸ Yesu nkunnya'ula kuchidoni, "Inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, 'Mwabudu Nang'olo Nnungu wako, na kuntumikila chihi nang'e weka.'[†]"

⁹ Bahi Ibilisi nkumpelekeja Yesu ku Yelusalemu, nkunammika kuchisweswe cha muha namene cha Ing'ande ya Nnungu, nkunnyafulila kuchidoni, "Ikàva wako Mwana wa Nnungu, liyaha pahi,

¹⁰ kwa kuva, inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, 'Nnungu àmbekulaijja malaika vakuchunge,

¹¹ na vanang'o vàmbekunyakula mmakono lavo, uchinga unalihumbule kananga madodo lako mmayanga.[‡]"

¹² Henga Yesu nkunnya'ula kuchidoni, "Inilembwa, 'Unanninge Nang'olo, Nnungu wako.'[§]"

¹³ Bahi Ibilisi pamalidile kunninga Yesu kwa kila namuna, nkunneka kadiki mpaka pánapàtà wasa unji wa kunninga.

Yesu àtandiika madengo lake nchilambo cha ku Galilaya

(Matayo 4:12-17, Mako 1:14-15)

¹⁴ Anepo Yesu nkuuka kuhilanga, nkuhwena kwave ku Galilaya akuno aumbajijwè dimongo dya Umumu Wanaswe, habali dyake nkuyanjala kila pachinu nchilambo anecho.

¹⁵ Yesu nkuva wawahunda vanu n'ding'ande dyavo dya kunnyuwila Nnungu, na vanu vammalele nkuva uvannombolela.

* 4:4 Makumbuso 8:3   † 4:8 Makumbuso 6:13   ‡ 4:11 Sabuli 91:11-12   § 4:12 Makumbuso 6:16

*Kuhitwa kwanga Yesu aneko ku Nasaleti
(Matayo 13:53-58, Mako 6:1-6)*

¹⁶ Anepo Yesu nkuhwena ku Nasaleti, chijiji chavalekwejije. Palihwikile Liduva lya Kuyeweleta, Yesu nkuinjila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, malinga chiunavele nnyambo wake. Nkuimila uchinga avasomele vanu Malemba Lanaswe.

¹⁷ Nkopewa chitabu changa nabii Isaya. Nkuchihunukula, nkutaha pachinu palembwije uvila,

¹⁸ "Umumu wa Nang'olo àvelo pamo na nangu.

Kwa kuva, àningutandola nivahubilile amahuvani Malove Lambone.

Na àningutuma nivahaulile vafungwa kuva vàmbekombolewa,
na vanu vaputéle meho kuva vachivalole.

Àningutuma unaveng'a uhulu vanu vabaníhwa,

¹⁹ na kuvahaulila vanu kuva mahiku la Nang'olo kulanguja uwambone kwa vanu lànikamola."**

²⁰ Anepo Yesu nkuchihinika achila chitabu, nkumwing'a ntumishi wa muing'ande aneyo, nang'e nkuikala. Vanu vammalele vanavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu nkumpalambahija meho.

²¹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Alano Malemba, nelo lànitimila pamuchipilikana."

²² Anepo vanu vammalele nkunnombolela na kukangana ing'anya ya malove la inema lachilatangola, nkuva uvachidoni, "Kwani ayu akee mwana wanga Yusufu?"

²³ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nikée na lipamba kuva muchimunguhaulile nili auno, 'N'ganga lilamye umwene!' Uchocho muchimunguhaulile kuva, 'Lammalele latupilikene kuva ùnilatenda ku Kapelinaumu, latende na apano pernu.'

²⁴ Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Nangu nìnnuyafula uhiu kuva, nanga nabii akabalika nkaya yake.

²⁵ Nangu nìnnuyafulanga uhiu kuva, mmahiku langa Eliya, nchilambo cha Isilaeli kúvele na anannidi vohe. Na mmahiku anelo imbula ìníhungwa uchinga inatonye kwa uhiku wa vyaka vitatu na myedi sita, bahi nkuva na indala nchilambo chammalele.

²⁶ Pamo na anelo, Eliya nanga panatumwije kwa anannidi anevo va nchilambo cha Isilaeli. Henga átumwije chihì kwa nannidi wa ku Salepta, nchilambo cha ku Sidoni.

²⁷ Na mmahiku langa nabii Elisha, nchilambo cha Isilaeli kúvele na amangundula vohe. Henga áalamjwe chihì mmangundula yumo uvanchema Namani wa nchilambo cha ku Siliya."

²⁸ Vanu vammalele vanavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuvisa namene pavapilikene malove anelo.

²⁹ Nkuimilanga, nkunyomya Yesu pawelu imanga yavo inadengwije muha lichinga. Nkumpelekeja mpaka nnyenje likobikobi uchinga vammotohije.

³⁰ Henga Yesu nkupita ching'ati likuwa, nkuhwena.

*Yesu àmmusa nanndenga
(Mako 1:21-28)*

³¹ Bahi Yesu nkuhelela mpaka kuimanga ya ku Kapelinaumu, chilambo cha ku Galilaya. Aneko Yesu nkuva wavahunda vanu kila Liduva lya Kuyeweleta.

³² Vanu vammalele nkukangana namene namuna chachivahunda, kwa kuva, ávahunda muchi munu avêle na mamulaka.

³³ Na amula muing'ande ya kunnyuwila Nnungu mûvele na munu anavele na nanndenga, nkukuta ing'uto wachidoni,

³⁴ "Aaa! Wako Yesu wa ku Nasaleti ùtulembela chani hwetu? Dachi, ùidle unatuwalala? Nangu ìníkumala wako. Wako nni Wanawse wanga Nnungu!"

³⁵ Yesu nkunkalipila ayula nanndenga wachidoni, "Nyalala! Mmuke munu ayuno!" Bahi nanndenga nkummatohija ayula munu pahi, moyo mwa vanu, nkummuka bila kummumisa.

³⁶ Vanu vammalele nkukangana namene, nkuva uvahaulila kuchidoni, "Malove alano la namuna ntwani? Kwa kuva, kwa dimongo na mamulaka àvaamulisa anamindenga vauke, na vanang'o vànauka!"

³⁷ Bahi habali dyanga Yesu nkupilikanika kila pachinu nchilambo cha ku Galilaya.

*Yesu àvalamya vanu vohe
(Matayo 8:14-17, Mako 1:29-34)*

** ^{4:19} Isaya 61:1-2, Isaya 58:6

³⁸ Yesu nkuhuma amula muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuhwena kukaya kwanga Simoni uvanchema Petulo. Nkawake Simoni ánaauula namene chidumba, bahi nkunnyuwa Yesu annamye mmahe aneyo.

³⁹ Yesu nkunyengelekela ayula mmahe, nkuchiamulisa chidumba chimmuke, na chidumba nkummuka. Upala ayula mmahe nkuimila, nkutandilika kuvhudumila.

⁴⁰ Liduva palichiswa, vanu vammalele vánavele na alangavao vánavele na magonjo la kila namuna, nkumpelekejija Yesu anevo vagonjo. Na Yesu nkuvavikila makono lake vagonjo vammale, nkuvalamya.

⁴¹ Anamindenga vánivauka vanu vohe akuno uvataya lwasu uvachidoni, "Wako nni Mwana wanga Nnungu!"

Henga Yesu nkuvakalipila anevo anamindenga, na kuvadivila vanatangole kwa kuva, vánimmala kuva nang'e njo Kilisto^{††}.

*Yesu àvayanajija Malove Lambone vanu va ku Yudeya
(Mako 1:35-39)*

⁴² Liduva lipapete ulyamba na mambumbu, Yesu nkuuka paimanga nkuhwena pachinu pakávele na vanu. Likuwa likulungwa lya vanu nkutandilika untha. Pavammwene nkulinga kun'divila uchinga anauke.

⁴³ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Ngùlemelewa nguhwene na n'dimanga dinji nikavahubilile vanu Malove Lambone la Ufalume wa Nnungu, kwa kuva, ñinitumwa kwajili ya amelyo."

⁴⁴ Bahi Yesu nkuva wavayanajija vanu Malove Lambone n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu, nchilambo cha ku Yudeya.

5

*Yesu àvatandola vakuhundwa vatandi
(Matayo 4:18-22, Mako 1:16-20)*

¹ Liduva limo, Yesu áimidile nnyenje Litanda lya Galilaya, akuno likuwa lya vanu lin'dingwike uvagumanagumana uchinga vapilikaniile lilove lya Nnungu.*

² Yesu nkudyona dingalava dimbili divêlè nnyenje litanda. Dingalava anedyo dílekwiye na akúupa dihomba vachiúsa miswani n'dinjawu dyavo.

³ Yesu nkuijila muingalava imo ínavele yanga Simoni uvanchema Petulo, nkunnyaulila Simoni aitukuhije mmedi, kulehu kadiki na kunnyangi. Yesu nkuikala, nkuva wahunda likuwa lya vanu akuno aikélè mwinglevala.

⁴ Pamalidile kuvahunda vanu, nkunnyaulila Simoni kuchidoni, "Ihengeleje ingalava mpaka pachinu pavéle medi lohe, mukataye dinjawu dyenu, muupe dihomba."

⁵ Simoni nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Nang'olo, tünitumbama kuupa chilo chamele ila nanga patupete chinu. Henga kwa kuva ùhawile wako, bahi nguchingutaye dinjawu."

⁶ Pavatadile dinjawu, nkuupa dihomba dyohe namene, mpaka dinjawu dyavo kutandilika kukaduka.

⁷ Bahi nkuvakapila avao vanavele muingalava inji uchinga vaide vakavayangate. Vanang'o nkuidananga, nkuumbajanga dihomba n'dingalava dyammalele dimbili, mpaka dingalava kutandilika kutitimila.

⁸ Bahi Simoni uvanchema Petulo palawene anelo lahumidle, nkuhunama moyo mwa Yesu nkuchidoni, "Nang'olo, linyemye na nangu! Kwa kuva, nangu nni munu nguvêle na masambil!"

⁹ Simoni átangwele uchocho ing'anya nang'e na avake vammalele vánikangana namene ing'anya ya kuupa dihomba dyohe.

¹⁰ Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo, vanavele vakúupa avake Simoni, na vanang'o vánikangana. Yesu nkunnyaulila Simoni kuchidoni, "Unayope, kwa kuva kutandikila vino wako ûmbekuwa uvaupilà vanu kwanga Nnungu."

¹¹ Anepo nkuitangila dingalava dyavo mpaka kunyenje litanda, nkulekanga kila chinu, nkumpapata Yesu.

*Yesu ànnamya mmangundula
(Matayo 8:1-4, Mako 1:40-45)*

¹² Yesu pánavélè muimanga imo ya chilambo cha ku Galilaya, nkuida munu yumo anavele na mangundula mmili wammale. Pammwene Yesu, nkuhunama pamadodo

*†† **4:41** Mana la Kilisto lola Luka 2:11. * **5:1** Munsitali auno Luka àlembile "Litanda lya Genesaleti" kwamba Litanda lya Galilaya.

langa Yesu nkunyuuwa wachidoni, "Nang'olo, wako ukàlembela unahulula chihi unghahulanga kwa kungulamya."

¹³ Yesu nkunyoloja nkono wake nkun'gusa, nkunnyaaulila kuchidoni, "Elo nalembe, lama. Hahuka mwalehu!" Upala mangundula nkummuka.

¹⁴ Bahi Yesu nkumwamulisa ayula munu kuchidoni, "Unannyaaulile munu woheyo, henga hwena ukalilanguje kwa kuhani na uhume sadaka ya kuhahulwa kwako malinga chalaijije Musa, uchinga vanu vamale kuva ùníhahulwa."

¹⁵ Henga habali dyanga Yesu nkuhalija kuyanjala kila pachinu. Makuwa lohe la vanu nkuidang'anu unampilikana na kulamywa magonjo lavo.

¹⁶ Henga myanda yohe Yesu ánalinyemya na anevo vanu wahwena pachinu pakavele vanu, wayuwa.

Yesu ànnanya munu adidimêngé na kunsamehe

(*Matayo 9:1-8, Mako 2:1-12*)

¹⁷ Liduva limo Yesu ávenkuhunda. Mafalisayo na vakúhunda Sheliya vánahaleke mmijiji vyammalele via nchilambo cha ku Galilaya na ku Yudeya na imanga ya Yelusalemu, vammalele vávele upala. Na Yesu ávalamya vagonjo kwa dimongo dya Nang'olo.

¹⁸ Upala nkwidá vanu vannyakwíle munu adidimêngé, akuno alelè nchinanda. Nkulinga kutuba nafasi ya kumwingija uchinga vakammike pachinu pávélè Yesu.

¹⁹ Bahi ing'anya vanu vávele vohe, nanga pavanapete nafasi ya kumwingija nkati. Vanu anevo nkukwela nawe muha ing'ande, nkuvimbula pachinu, nkunsulupusa nchinanda mpaka ching'ati likuwa lya vanu, pachinu pávélè Yesu.

²⁰ Yesu paiwene ing'ulupa yavo, nkunyaulila ayula munu adidimêngé kuchidoni, "Nnyanjawangu, ùnisamehewa masambi lako."

²¹ Vakúhunda Sheliya na Mafalisayo nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, "Ayu ni munu wa namuna ntwani ankufúlu Nnungu? Nnani ahulùla kunsamehe munu masambi ikànavé chihi Nnungu weka?"

²² Henga Yesu ánilamala lavachitangodikanga, nkuvauja kuchidoni, "Ing'anya ntwani mütangodikanga uchocho mmitima yenu?

²³ Lilita lipeyapeya namene, kuhaula kuva, 'Ùnisamehewa masambi lako,' au kuhaula, 'Imila uhwene?'

²⁴ Bahi nangu ngulembela ngumaihe kuva, Mwana wa Munu àvele na mamulaka la kusasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo." Anepo nkunyaulila ayula adidimêngé kuchidoni, "Nikuhaulila, imila, utwale chinanda chako, uhwene kukaya!"

²⁵ Upala ayula munu adidimêngé nkuimila moyo mwavo, nkutwala chinanda chake, nkuhwena kukaya kwake, akuno wannombolela Nnungu.

²⁶ Vanu vammalele nkukangana namene! Nkuyopa na kunnombolela Nnungu uvachidoni, "Nelo tùviwene vitukutuku nya kukanganya."

Yesu àñchemá Lawi, uvanchema lina linji Matayo

(*Matayo 9:9-13, Mako 2:13-17*)

²⁷ Palamalilike anelo, Yesu nkuhuma pawelu nkumwona nkútawala kodi yumo lina lyake Lawi aikèlè paing'ande ya kulpila kodi. Yesu nkunyaulila kuchidoni, "Ngupapate!"

²⁸ Lawi nkuiimila, nkuleka kila chinu, nkumpapata.

²⁹ Bahi Lawi nkuntendela Yesu ing'ole ing'ulu kuing'ande yake. Na likuwa likulu lya vakútwala kodi pamo na vanu vanji nkuikala pamo na Yesu uvalya nawe.

³⁰ Henga Mafalisayo na vakúhunda vao va Sheliya, nkuva uvavatongodikila vakuuhundwa vanga Yesu uvachidoni, "Ing'anya ntwani múnalya na kukumbila pamo na vakútwala kodi na vanu vavéle na masambi?"

³¹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Vanu vakáuula nanga pavannembela n'ganga, ila vanu vauúla njo vannembéla n'ganga.

³² Nangu nikádíle unavachema vanu vaténda àlalá lalalembela Nnungu, henga ngùidile unavachema vanu vavéle na masambi uchinga vapate kulaleka masambi lavo."

Vanu fulani vàmmuja Yesu habali dya kufunga

(*Matayo 9:14-17, Mako 2:18-22*)

³³ Vanu fulani nkunyaulila Yesu kuchidoni, "Vakuuhundwa vanga Yohana Nkúbatisa myanda yohe vànafunga na kuyuwa, ata vakuuhundwa va Mafalisayo navanang'o vátenda uchocho, henga vakuuhundwa vako, våly chihi na kukumbila!"

³⁴ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Dachi, inahululika kuvatenda vanu vakumbuliwíje kuing'ole ya ulombi vafunge wakati mwene nnombi avenavo pamo? Ikáhululika.

³⁵ Henga mahiku lachilakamole nnombi pambetwaliwa muvanang'o, anepo njo pavam-befunga."

³⁶ Yesu nkuvahaulila nfano kuchidoni, "Nanga munu apapúla chilaka muinguwo ya-hambi nkutotela muinguwo yatangu. Akàtenda uchocho, àmbeyondonga inguwo yahambi, na chilaka cha inguwo yahambi chikambekwendana na inguwo aneyo yatangu.

³⁷ Uchocho, wala nanga munu atâya divayi dyahambi mmipatila ya tangu ya lim-bende. Akàtenda uchocho, anedyo divayi dyahambi dìmbeipapula aneyo mipatila, na divayi dìmbenwadilika, na mipatila imbekwondongeka.

³⁸ Henga divayi dyahambi dilembelewa ditaywe mmipatila yahambi.

³⁹ Na wala nanga munu akumbila divayi dya tangu koka nkulambela kavila divayi dyahambi. Kwa kuva, àhaula kuva, adila dya tangu nni dyambone namene."

6

Yesu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyeweleta

(Matayo 12:1-14, Mako 2:23-3:6)

¹ Liduva limo lya Kuyeweleta, Yesu nkuva wapita n'dindila dya mmawelu la ngano chalumo na vakuhundwa vake. Vakuhundwa vake nkutandilika kupulula ngano, uvaitinginda na makono lavo na kutang'unna.

² Henga Mafalisayo vanji nkuvauja kuchidoni, "Mwadachi mütenda vitukutuku vikálusuwa na Sheliya ya Musa kutendwa Nniduva lya Kuyeweleta?"

³ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Dachi, mwenu nanga pamusomile chanatendile Nfalume Daudi na vavake pavanavele na indala?

⁴ Daudi áingidile pa Ing'ande ya Nnungu, nkutwala mikate ihumíjwe kwa Nnungu nkulya, nkuveng'a na avake navanang'o nkulya, wakati Sheliya ya Musa iluhusu chihi mikate aneyo kulihi chihi na makuhani weka."

⁵ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mwana wa Munu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyeweleta."

⁶ Liduva linji lya Kuyeweleta, Yesu nkuhwena muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuva wahunda. Na amula nkati mûvele na munu anadidimenge nkono wa kunkono.

⁷ Vakúhunda Sheliya pamo na Mafalisayo vátaha ing'anya ya kunsitaki Yesu. Bahi nkuva uvannoleha uchinga vamale ikàva àmbennamya munu Nniduva lya Kuyeweleta.

⁸ Henga kwa kuva Yesu áimala lavachiliuja avala vanu, nkunyaulila ayula munu avêle na nkono udidiméngé kuchidoni, "Takatuka, ida uimile moyo." Ayula munu nkutakatuka, nkunaimila moyo mwa vanu.

⁹ Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nímmujanga mwenu kuva, dachi Sheliya yetu inatuluhusu kutenda lambone au lahakalenge Nniduva lya Kuyeweleta? Dachi, inatuluhusu kumpoha munu au kummwalala?"

¹⁰ Yesu nkuvapalambahija meho vanu vammalele vanapwawije apala, koka nkunyaulila ayula munu kuchidoni, "Nyoloja nkono wako." Nang'e nkunyoloja, na nkono wake nkuva umi.

¹¹ Henga vanu nkusunala namene, nkuujana ding'ano namuna chivambentenda Yesu.

Yesu àvatandola mitume kumi na mbili

(Matayo 10:1-4, Mako 3:13-19)

¹² Mmaduva ulolo, Yesu nkuhwena kulichinga unayuwa, aneko nkucheja wannyuwa Nnungu.

¹³ Ulyamba wake, Yesu nkuvachema vakuhundwa vake, nkuvatandola vanu kumi na mbili kuhaloka nnikuwa lya vakuhundwa, nkuvachema kuva mitume.

¹⁴ Vanu anevo vanavatandwele Yesu nni Simoni wananchemile Petulo, na Anduleya nnung'uene Simoni na Yakobo na Yohana na Filipo na Batolomayo,

¹⁵ na Matayo na Tomaso na Yakobo mwana wanga Alufayo na Simoni achichemwa Nselote*,

¹⁶ na Yuda mwana wanga Yakobo chalumo na Yuda Isikaliote, anantengeleke Yesu.

Yesu àvahunda vanu na kuvalamya vagonjo

(Matayo 4:23-25)

¹⁷ Bahi Yesu nkusulupuka nnichinga chalumo na mitume vake, nkunaimila pachinu pavéle tambalale. Na pachinu anepo pávele na likuwa likulungwa lya vakuhundwa vake pamo na mmuluku wa vanu vanahaleke nchilambo chammalele cha ku Yudeya na kuimanga ya Yelusalemu, na kuhaloka nchilambo cha Tilo na Sidoni, chilambo chivéle nnyenje bahali.

* ^{6:15} Vaselote lívele likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo, na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma.

¹⁸ Vanu anevo vágidle unampilikani na Yesu na kulamywa magonjo lavo. Na vanu vachibanihwā na anamindenga, navanang'o vánia na nkulamywa.

¹⁹ Na kila munu ánatumbama uchinga an'guse Yesu, ing'anya dimongo dya Nnungu dínnanyuma na kuvalamy vanu vammalele.

Wasa na ole

(Matayo 5:1-12)

²⁰ Yesu nkualola vakuhundwa vake, nkuchidoni,
“Wasa mwenu mmamahuvani,
    kwa kuva, Ufalume wanga Nnungu ni wenu!
²¹ Wasa mwenu muvèle na indala hambi,
    kwa kuva, muchimusibe!
Wasa mwenu mukúta hambi,
    kwa kuva, muchimuheke kwa kuhangalala.

²² Wasa mwenu, vanu pavambemmenganga na kulinyemya na mwenu, pavambentangolelanga malove lahakalenge na kuhakajanga malina lenu ing'anya yanga Mwana wa Munu.

²³ Mambo anelo palambehumila, hangalala na kuvina, ing'anya inujo yenu ing'ulungwa inivikwa kulihunde. Kwa kuva, uvila nni anyakala vao chivanavatendile manabii.

²⁴ Henga ole wenu mwenu mmakupata,
    kwa kuva, tayali mùnitujwa mitima yenu!

²⁵ Ole wenu mwenu musibile hambi,
    kwa kuva, mùmbekuva na indala.

Ole wenu mwenu muhêka hambi,
    kwa kuva, mùmbekuta na kulikutangila.

²⁶ Ole wenu vanu vammalele vakànnombolélanga!
    Kwa kuva, uvila njo anyakala vao chivanavatendedile manabii va kulambila!”

Kuvatamwa amongo mwenu

(Matayo 5:38-48, 7:12a)

²⁷ “Henga nangu nìnnayaulilanga mwenu mungupilikanila kuva, vatamwange amongo mwenu. Na muvatendele lambone vanu vammengângä.

²⁸ Vayuwile lambone avala vanlâni mwenu, na muvayuwile avala vantendelângä lahakalenge.

²⁹ Munu akàkupanya likofi nnibuda limo, uchocho nneke akupindikulile na libuda lya vili. Na munu akàkupakanyola likoti lyako, uchocho nneke awale na nkogo wako mwalehu.

³⁰ Munu woheyò akàkuyuwa chinu mwing'e, na munu akàkupakanyola vitukutuku vyako, unayuwe akuuyihije.

³¹ Chimulembela vanu vantendele mwenu, na mwenu vatendele vanang'o uchocho.

³² Ikâva mùvatamwa chihi vanu vantamwângä mwenu, dachi, mùmbepata inujo ntwaní kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavéle na masambi vâvatamwa vanu vavatâmwâ vanang'o.

³³ Na mwenu mukàvatendela chihi lambone vanu avala vantendêla mwenu lambone, dachi mùmbepata inujo ntwaní kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavéle na masambi navanang'o vâtenda uchocho avao.

³⁴ Na ikâva mùvakopesa chihi avala vamuvalolela kuva vachivannipange, dachi mùmbepata inujo ntwaní kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavéle na masambi navanang'o vâvakopesa avao akuno uvalolela kuuyihijwa achila chivavakopesije.

³⁵ Henga mwenu vatamwange amongo mwenu, vatendele lambone, na mukàvakopesa munaloolele kuuyihijwa achila chimuvakopesije. Anepo njo inujo yenu paimbekuva ing'ulu kwa Nnungu, na njo pamumbekuva mmana mma Nnungu Nkulu, kwa kuva, nang'e nni wambone kwa vanu vakâvele na shukulani na vatênda lahakalenge.

³⁶ Bahi mùvè na chididi muchi Atata wenu chevèle na chididi.”

Munavahukùmù vanji

(Matayo 7:1-5)

³⁷ “Munavahukùmù vanu vanji na Nnungu akambennyukumu mwenu. Munavaambe vanu vanji, na Nnungu akambemwamba mwenu. Muvasamehe vanu vanji, na Nnungu achiansamehe mwenu.

³⁸ Veng'ange vanu vanji vitukutuku vivasikidile, na Nnungu achiamwing'ange mwenu. Muchimupwechele chipimo chambone namene, chichinyiwîje na kutikwa, chiombêle mpaka kupakatika. Kwa kuva, chipimo uchila chimupimila kuveng'a vanu vanji, njo uchocho chambetumila Nnungu kumpimila mwenu.”

³⁹ Anepo Yesu nkuvahaulila nfano auno kuchidoni, "Dachi, munu aputêle meho ànahulula kunnodya nnyake aputêle meho? Dachi, vammalele vavili vakambematokela nnipondo?

⁴⁰ Nkúhundwa akáva nkulu kumpunda nkúhunda wake, henga kila nkúhundwa ákàmalila kulihunda kwake, àáva muchi nkúhunda wake.

⁴¹ Mwadachi üuloleha nswani uvêle nniso lya nnung'uno, akuno lukongolo luvêle nniso lyakulwònà?

⁴² Au ùmbbehulula dachi kunnyaulila nnung'uno kuchi, 'Nnung'unwangu, nahoti nikuisse chipatu nniso lyako,' akuno umwene ukálwònà lukongolo luvêle nniso lyako? Nkúlilambilila wako! Tandilika kuluusa lukongolo luvêle nniso lyako nahoti, na anepo njo pumbelola saana na kuchiusa chipatu chivêle nniso lya nnung'uno."

Nnandi úmaikana kwa vihepo vyake

(Matayo 7:16-20, 12:33-35)

⁴³ "Wala nanga nnandi wambone úpa vihepo vikee vyambone, na wala nanga nnandi ukee wambone úpa vihepo vyambone.

⁴⁴ Na kila nnandi úmaikana kwa vihepo vyake. Vanu nanga pavahepa tini n'diheya, na wala nanga pavahepa zabibu mmbigili.

⁴⁵ Munu wambone àhumya vitukutuku vyambone kuhaloka muvyambone vyakondije muntima wake wambone, na munu akávele wambone àhumya vitukutuku vikee vyambone kuhaloka muvitukutuku vikee vyambone vyakondije muntima wake ukee wambone. Kwa kuva, munu àtangola àlála laombéle muntima wake."

Nfano wa vakídenga vavili va ing'ande

(Matayo 7:24-27)

⁴⁶ "Mwadachi mùnguchema nangu, 'Nang'olo, Nang'olo,' akuno mukatèndà àlála lanin-nyaulila mulatende?

⁴⁷ Munu woheyò aída kwang'une, nkupilikanila mahundo langu na kutenda chalem-belewa atende,

⁴⁸ munu aneyo àlandana na munu adengile ing'ande yake saana. Áhimble lipondo lilehu lya nsingi mpaka nniyanga likulungwa, nkudenga nsingi wa ing'ande aneyo nniyanga anelyo. Paliidile livambwe, medi nkuiguma namene aneyo ing'ande henga nanga palanahulwile kananga kuitikinya ing'anya ínitandeka.

⁴⁹ Henga munu apilikána mahundo langu koka anatende chalembelewa atende, aneyo àlandana na munu akádengile saana ing'ande yake. Nang'e nanga panahimbile lipondo lya nsingi, ila ádengile chihi muha ulongo. Livambwe paliidile, medi nkuiguma aneyo ing'ande, upala nkulinduka na kwondongeka mwalehu!"

7

Yesu ànnamya ntumishi wanga nkulu wa matiyala

(Matayo 8:5-13)

¹ Yesu pamalidile kutangola anelo kwa vanu, nkuhwena ku Kapelinaumu.

² Aneko kívele na nkulu yumo wa matiyala myamoja la Valoma, ànavele na ntumishi wake wachimweshimu namene, na aneyo ntumishi ánapwateka namene pepi na kuhwa.

³ Ayula nkulu wa matiyala papilikene habali dyanga Yesu, nkupalaija vasele va Vayahudi vakannyuwe Yesu aide akannamyé ntumishi wake.

⁴ Pavakamwele kwanga Yesu, nkunnuwu namene uvachidoni, "Ayu munu ànavaiika wako unnyangate,

⁵ ing'anya ànavatamwa namene vanu vetu na njo atudengedile ing'ande ya kunnyuwila Nnungi."

⁶ Bahi Yesu nkua ka chalomo na anevo vanu. Henga pánavele pepi na ing'ande yanga nkulu wa matiyala, ayula nkulu nkupalaija ayanjavake vakannyaulile Yesu kuchidoni, "Nang'olo unalihopeje kwida akuno. Nangu wala nikáfala kukupwechelela wako nng'ande mwangu,

⁷ na ngùlyona kuva nikáfala kukwidila wako. Henga wako tangola chihi llove na ntumishi wangu achialame.

⁸ Kwa kuva, ata nangu nimwene nni munu nguvêle pahi pa mamulaka la vakulu, na pâvèle na matiyala vavêle pahi pangu. Nikànnyaaulila yumo kuchi, 'Hwena!', ànahwena. Na nikànnyaaulila yunji kuchi, 'Ida!', ànaida. Na nikànnyaaulila ntumishi wangu kuchi, 'Tenda achino!', ànatenda."

⁹ Bahi Yesu papilikene anelo malove, nkunkangana namene ayula munu, nkupindikuka nkulilola likuwa lya vanu lichinnondola nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nikánambimwona munu muvanu va Isilaeli avêle na ing'ulupa ing'ulungwa malinga ayil!"

¹⁰ Bahi avala vanu vanatumwije kwanga Yesu, pavauyite kukaya kwanga nkulu wa matiyala, nkunkoja ayula ntumishi avèlè mumi.

Yesu ànfula mwana wanga nannidi

¹¹ Bada ya anelo, Yesu nkuhwena imanga imo ivachema Naini, vakuhundwa vake na likuwa lya vanu nkunnondola.

¹² Pánavele pepi na nnango wa kuinjilila muimanga aneyo, nkualoka vanu vanyakwìlè ntuhi wa kijana ánavale mwana wa weka wa nannidi. Na likuwa lya vanu vohe va imanga aneyo vavéle chalumo na mmahe aneyo.

¹³ Nang'olo Yesu pammwene ayula nannidi nkummikila chididi, nkunnyaulila kuchidoni, "Unakute."

¹⁴ Anepo Yesu nkuhengelekela, nkuchigusa chinanda chivanyakulidile ntuhi, na avala vanachinyakwile nkuimila. Yesu nkuchidoni, "Kijana, nikuhaulila takatuka!"

¹⁵ Bahi ayula kijana anahwile nkutakatuka, nkuikala na kutandilika kutangola. Anepo Yesu nkunkamuja ayula kijana kwa anyokwe.

¹⁶ Vanu vammalele nkuyopa, nkunnombolela Nnungu, uvachidoni, "Nabii nkulu wanga Nnungu àidile kwetuhwe. Nnungu àidile unavayangata vanu vake."

¹⁷ Habali dya kijana aneyo nkupilikanika nchilambo chammalele cha ku Yudeya, na vilambo vyammalele vya pepi.

Vatumishi kuhaloka kwanga Yohana Nkúbatisa

(Matayo 11:2-19)

¹⁸ Vakuhundwa vanga Yohana Nkúbatisa nkunnyaulila Yohana habali dya vitukutuku vyammalele vyachitenda Yesu. Anepo Yohana nkuvachema vakuhundwa vake vavili,

¹⁹ nkuvalaja vahwene kwanga Nang'olo Yesu vakammuje kuchidoni, "Dachi, wako njo ayula Mpohi ahaulika kuva àvenkwida au tunnolele yunji?"

²⁰ Avala vanu pavahwikile kwanga Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Yohana Nkúbatisa ànitulajia tukakuje kuva, 'Dachi, wako njo ayula Mpohi ahaulika kuva àvenkwida au tunnolele yunji?'"

²¹ Uhiku uwowo, Yesu àvenkuvalama vanu vohe vánavele na magonjo na vachihuvanga na vachibanihwa na anamindenga, na kuvalama vanu vaputéle meho.

²² Bahi Yesu nkuvayang'ula vakuhundwa vanga Yohana kuchidoni, "Hwena mukan-nyaulile Yohana lammalele lamulawene na kulpilikana, vanu vaputéle meho vâvenkulola na vikwavi vîvenkuhwena na amangundula vânalama na anammwidi hambi vâvenkupilikana na vanu vahwîle vânaufufuka na amahuvani vânahubiliwa Malove Lambone.

²³ Wasa munu ayula akáleka kungukulupila nangu ing'anya ya àálá langulatenda!"

²⁴ Vakuhundwa vanga Yohana pavaukile, Yesu nkutandilika kuhaulila makuwa la vanu habali dyanga Yohana wachidoni, "Dachi, pamupite kulilang unannola Yohana, mûlolela muchone chani? Dachi, mûtenda àmbekuva muchi imbalu itikínya na mpapa! Nanga!

²⁵ Bahi ikânavé uchocho, vino mwapite unalola chani? Dachi, mwapite unannola munu awête dingwo dikatapêle? Nanga akee uchocho! Vanu vawâla dingwo dikatapêle na kupoka, vaikala n'ding'ande dya chifalume.

²⁶ Bahi nguhaulile, mwapite unalola chani? Dachi, mwapite unannola nabii? Elo! Henga nangu nînnyaulilanga kuva, umummwene ni nkulu kumpunda nabii.

²⁷ Yohana njo n'jumbe achiyambwa Mmalemba Lanaswe, Nnungu pachihaula kuchidoni,
'Nangu nîmbentuma n'jumbe wangu akulongolelee,
aneyo njo ambekukatapajíja indila yako.'*

²⁸ Yesu nkuyenjeja kutangola kuchidoni, "Muvanu vavelekwejjie na mmahe, nanga munu nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa. Henga ayula avalangíwa kuva n'joko kupunda vammalele mu Ufalume wanga Nnungu, aneyo njo nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa."

²⁹ Vanu vammalele na ata vakútwala kodí pavapilikene malove la Yesu, nkukubali kuva, makudungilo la Nnungu nni lambone kwa kubatiswa na Yohana.

³⁰ Henga Mafalisayo na vakúhunda Sheliya vánilahita makudungilo la Nnungu kwamba vanang'o kwa kuhita kubatiswa na Yohana.

³¹ Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Nivalandanye na chani vanu va chivelèkwà achino? Vanu ava vavéle muchi chinu ntwang?

³² Vâlandene na vavana vaikalêngé kusakoni uvahaulanila vene kwa vene kuva, 'Twani-mwombelanga vimbeta, henga nanga pamunavinite! Twaniimba dihimu dya kulikutangila, henga nanga pamunakutile!'

³³ Kwa kuva, Yohana Nkúbatisa àniida, nang'e àjukile chihi munu wa kufunga-funga na wala akákumbila divayi, henga mwenu mùhaula kuva, 'Yohana àvèle na namndenga!'

³⁴ Henga Mwana wa Munu àniida, analya na kukumbila, henga mwenu mùhaula kuva, 'Ayu munu nni nkúlya uwamba na nkúkalewa, nnyanjawavo vakútawala kodí na vanu vavéle na masambi!'

³⁵ Henga lúnda lwa Nnungu lùmáihwa kuva lwambone kupitila vitendo vya vanu vamalele vavéle na lúnda anelwo."

Mmahe avéle na masambi àmpaka Yesu mahuta

(Matayo 26:6-13, Mako 14:3-9, Yohana 12:1-8)

³⁶ Munu yumo Nfalisayo nkunkumbula Yesu kukaya kwake akalye chakulya cha lyulo chalumo nanang'e. Bahi Yesu nkuhwena kuing'ande kwanga ayula Nfalisayo, nkuikala na kulya chakulya.

³⁷ Muimanga aneyo mûvele na mmahe yumo nkútenda masambi. Mmahe aneyo pa-pilikene kuva Yesu àvenkulya muing'ande yanga ayula Nfalisayo, àniida akuno anyakwílè chupa chikatapele namene chikatapajíjwe kwa mayanga la alabasta cha mahuta lanung'ilà namene.

³⁸ Nkuhwena unahunamila mmadodo langa Yesu wakuta, akuno mihodi yake uima-tokela mmadodo langa Yesu, na kulapukutanga madodo langa Yesu kwa ulindo wake na kulabusu na kulapaka mahuta lanung'ilà namene.

³⁹ Ayula Nfalisayo ankumbwile Yesu palawene anelo latendéka, nkuva watangola chimunda-munda kuva, 'Ayu munu akachíva nabii wa Nnungu akanimmala ayu mmahe ankwáhà kuva nni munu wa namuna ntwani. Akanimala kuva nni munu avéle na masambi.'

⁴⁰ Yesu nkunnyaaulila aneyo Nfalisayo kuchidoni, "Simoni, ngùvele na chinu cha kukuhaulila." Simoni nkuyang'ula kuchidoni, "Aya nkúhunda, nguhaulile."

⁴¹ Yesu nkutandilika kutangola wachidoni, "Pávele na vanu vavili vanayadike dihela kwanga munu ayadikísa dihela. Munu yumo áyadike dihela dihwikíla nshahala wa mwaka umo na myedi sita, na munu yunji áyadike dihela dihwikíla nshahala wa mwedi umo na majuma matatu.[†]

⁴² Vammalele vavili wala yumo anahulwile kulipa dihela dyanayadike, nang'e nkuvasehe. Dachi, kati ya anevo vanu vavili, alida ambientâmwa namene ayula munu anavayadikisije dihela?"

⁴³ Simoni nkuyang'ula kuchidoni, "Nangu ngwòna kuva, ayula uvansamehite dihela dyohe njo ambientâmwa namene."

Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, "Elo, ùniyang'ula saana."

⁴⁴ Anepo Yesu nkunnaukila ayula mmahe, nkunnyaaulila Simoni kuchidoni, "Ùvenkumwona ayu mmahe? Nangu ngùidile nng'annde mwako, henga ukáning'ile medi la kukalava mmadodo langu, ila ayu mmahe ànilakalavya madodo langu kwa mihodi yake na kulayumya kwa ulindo wake.

⁴⁵ Wako úkángupwechedile kwa kungubusu nnibuda, henga ayu mmahe, kutandikila panguingidile, akánaleka kulabusu madodo langu.

⁴⁶ Wako nanga paungupakile mahuta mmuti mwangu, henga ayuno mmahe àningupaka mahuta la kunung'ilà mmadodo langu.

⁴⁷ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nkukuhaulila kuva, itamwi ing'ulu yalangujije ayu mmahe imaiha kuva Nnungu ànínsamehe masambi lake lohe. Henga munu ayula uvansamehite mambo kadiki, àtamwa chihi kadiki."

⁴⁸ Anepo Yesu nkunnyaaulila ayula mmahe kuchidoni, "Masambi lako lànisamehewa."

⁴⁹ Bahi vanu vanji vanavele pachakulya chalumo na Yesu nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, "Ayu munu ntwani mpaka ahulule kusamehe masambi?"

⁵⁰ Yesu nkunnyaaulila ayula mmahe kuchidoni, "Ing'ulupa yako inikupoha. Hwena kwa amani."

8

Amahe vachipapatâna na Yesu

¹ Bahi palamatilike anelo, Yesu nkuhwena n'dimanga na mmijiji wayanjaja Malove Lambone layâmba Ufalume wa Nnungu. Na vakuhundwa vake kumi na mbili vânipapatana nawe.

[†] **7:41** Mmalemba la nsitali auno ilembwije, dinali 500 na dinali 50. Dinali imo yávele sawa na nshahala wa kawaida wa liduva limo.

² Na amahe vanji vanausijwe anamindenga na Yesu na kulamywa magonjo navanang'o vánipapatana nawe. Amahe anevo nni chalumo na Maliya wa imanga ya ku Magidala anausijwe anamindenga saba,

³ na Susana na Yoana n'jawe Kusa, Kusa ánameve nkwmilila dimali dyanga Helode, na amahe vanji vohe. Amahe anevo vánnyudumila Yesu na vakuhundwa vake kwa dimali dyavo.

*Nfano wanga nkúpanda
(Matayo 13:1-9, Mako 4:1-9)*

⁴ Vanu vohe kuhaloka kila imanga nkummwenela Yesu. Likuwa lya vanu palikojene pamo, Yesu nkuvahaulila nfano auno wachidoni,

⁵ "Nkúpanda ápíte unapanda dimbeyu. Pánavélè nkumyaya dimbeyu mmwelu, dinji nkumatokela nndila. Vanu nkudilivata, na vyuni nkudadadola.

⁶ Dimbeyu dinji nkumatokela mmayanga muvèle ulongo kadiki, padimedile mitipu nkuyuma ing'anya muulongo mukanavele medi.

⁷ Dinji nkumatokela ching'ati miva. Mitipu nkukulumuka chalumo na miva. Miva nkuidingila aila mitipu na kuiwalala.

⁸ Dimbeyu dinji nkumatokela pavéle ulongo wa matapata, mitipu nkumela na kukulumuka, nkupundiha kupa, myanda myamoja kupunda adila dipandwíje."

Bahi Yesu pamalidile kuvahaulila anelo lammalele, nkunonoha lidi wachidoni, "Munu avéle na makutu la kupilikana, apilikane!"

*Chiuchilanda nfano
(Matayo 13:10-23, Mako 4:10-20)*

⁹ Vakuhundwa vake nkummuja Yesu mana la aula nfano.

¹⁰ Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu múnijaliwa kudimala disili dya Ufalume wa Nnungu. Henga kwa vanu vanji ngútangola kwa mifano uchinga, 'Ikànavà analola, vanachone chinu, na ikànavà vánipilikana, vanamale chinu.'*

¹¹ Bahi aino njo mana ya anewo nfano. Adila dimbeyu dipândwa dìlandanywa na llove lya Nnungu.

¹² Vanu vanji vâlandanywa na hali ya nndila, amula mudimatokedile adila dimbeyu. Vanu anevo vânalipilikana llove lya Nnungu, henga Ibilisi ànaida nkuliusa anelyo llove mmitimá yavo, wachinga vanakulupile nkupohwa.

¹³ Na vanu vanji vâlandanywa na hali ya pachinu pavéle mayanga-mayanga, apala padimatokedile adila dimbeyu. Vanu anevo vânalipilikana llove lya Nnungu na kulipwechelela kwa kuhangalala, henga nanga palitita mmitimá yavo muchi chiditita dinyiwa muulongo. Vâlikulupila chihi kwa uhiku kadiki llove anelyo, henga pavalingwa, vânalileka.

¹⁴ Na vanu vanji vâlandanywa na hali ya mimiva, amula mudimatokedile adila dimbeyu. Anevo vanu vanalipilikana llove lya Nnungu, henga ing'anya ya kukambikambila namene mambo la maisha na kupoka na dimali dya pachilambo, mambo anelo lânavabana na nanga pavapa vihepo vitandêke.

¹⁵ Na vanu vanji vâlandanywa na hali ya pachinu pavéle ulongo wa matapata. Vanu anevo vâvele na ntima wambone na wa kupilikana. Vânalipilikana na kulikamulila anelyo llove na kupa vihepo kwa kupililila."

*Chibatali chihinikwíje
(Mako 4:21-25)*

¹⁶ "Nanga munu achâcha chibatali nkuchihinika na chombo fulani au kuchivika palingu chinanda. Henga àchivika muha chipanda uchinga vanu vainjila nng'ande vawone nng'anje.

¹⁷ Kwa kuva, chinu chohecho chipihíje chimbepihuliwa, na chinu chohecho chihinikwíje chimbekunukulwa na kuvikwa palangele.

¹⁸ Bahi lyongolelange saana namuna chimupilikanila llove lya Nnungu. Kwa kuva, munu avéle na chinu àmbeyenjejwa vinji, henga munu akávele na chinu ata achila châtèndà kuva ànivanacho àmbepokonyolwa."

*Anyokwe Yesu pamo na vanung'unuvake Yesu
(Matayo 12:46-50, Mako 3:31-35)*

¹⁹ Anyokwe Yesu chalumo na anung'unuvake vâniida unannola, henga nanga pavanhulwile kuhwika pepi nanang'e ing'anya ya likuwa lya vanu.

²⁰ Munu yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Anyoko chalumo na anung'unuvako vâimidile pawelu, vâlembela vakwone."

* 8:10 Isaya 6:9

²¹ Henga Yesu nkuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, “Ayuvangu nangu na anung'unuvangu nni vanu vammalele vapilikâna lilove lyanga Nnungu na kutenda chililembela.”

Yesu ànyalaja chimbunga

(Matayo 8:23-27, Mako 4:35-41)

²² Bahi liduva limo Yesu ávahaulidile vakuhundwa vake kuchidoni, “Tuyomboke litanda, tuhwene m'bali wavili.” Nkukwelanga muingalava, nkutandilika mwanda.

²³ Pavanavele mmwanda, Yesu nkulala iuwono. Upala chimbunga nkulindamuka kupunga, medi nkwendu muingalava, vammalele nkova vavèlè muhatali ing'ulungwa.

²⁴ Bahi vakuhundwa vake nkummwenela Yesu nkumwimula uvachidoni, “Nang'olo, Nang'olo! Tùvenkuhwa!”

Yesu nkuiumka, nkuliamulisa lipungo na mawimbi vinyalale. Vyammalele nkunyalala, litanda nkutungamana.

²⁵ Anepo Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Ing'ulupa yenu ivele kwachi?”

Henga vanang'o nkukangana, nkuyopa akuno uvaujana kuva, “Ayu munu wa namuna ntwanî? Àliamulisa mpaka lipungo na mawimbi, na vyammalele vînampilikana!”

Yesu àmmusa munu nanndenga nchilambo cha ku Gelasi

(Matayo 8:28-34, Mako 5:1-20)

²⁶ Yesu na vakuuhundwa vake nkuhwena na mwanda wavo, nkunahwika chilambo cha Vagelasi[†] chivèle kung'ambo Litanda lya Galilaya.

²⁷ Yesu pasulupwike kunnyangi, munu yumo ánamele na anamindenga nkumwidila. Aneyo munu kwa maduva lohe nanga pachiwala dinguwo na wala akáchiikala nng'ande, henga áikala chihi kumisati.

²⁸ Aneyo munu pammwene Yesu, nkukuta, nkunamatokela moyo madodo langa Yesu akuno watangola kwa lidi likulu wachidoni, “Yesu Mwana wanga Nnungu Nkulu! Dachi, ùndambela chani nangu? Nakuyuwa unangubanihe!”

²⁹ Munu aneyo átangwele uchocho ing'anya Yesu áwmwalisije nanndenga ammuke. Myanda yohe aneyo nanndenga ànambebelua. Pamo na kuva vanu vâniintava makono na madodo kwa mididi ya chitale, henga ánihulula kuikadulanga, na nanndenga nkuntukutija kulilanga.

³⁰ Yesu nkummuja ayula munu kuchidoni, “Lina lyako nnani?” Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Lina lyangu Jeshi.” Aneyo munu átangwele uchocho ing'anya vámwingidile anamindenga vohe.

³¹ Anevo anamindenga nkunyuwa Yesu anavapelekeje nnipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo.

³² Pepi na pachinu apala pávele na likuwa likulu lya anguluve vanavele nkulya nnichinga. Avala anamindenga nkumpembeja Yesu avaluhusu vakavaingile avala anguluve. Yesu nkavaluhusu vahwene vakavaingile.

³³ Anamindenga nkummuja ayula munu, nkunavaingila anguluve. Likuwa lyammalele lya anguluve nkuhelelekela kumakobikobi, nkutubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.

³⁴ Vachúngà va anguluve pavalawene anelo lahumidile, nkutukuta, nkuhwena kumanga na mmawelu unavahaulila vanu kuyamba áålá lavakojíje.

³⁵ Vanu nkuhweneng'ana unalola lahumidile. Pavahwikile kwanga Yesu, nkumwona munu ausîjwe anamindenga aikèlè pamadodo langa Yesu, akuno awètè dinguwo, na ding'ano dyake dimmuyidilé. Bahi vanu vammalele nkuyopa.

³⁶ Vanu vammalele valawéne anelo, nkuvahaulila vanu vanji habali dyanga ayula munu ánamele na nanndenga namuna chalamijwe.

³⁷ Bahi vanu vammalele va chilambo cha Vagelasi, nkunyuwa Yesu auke, ing'anya vânayopa namene. Anepo Yesu nkukwela ingalava nkukwela.

³⁸ Ayula munu anausijwe anamindenga nkunyuwa namene Yesu apapatane navo.

Henga Yesu nkuhita kupapatana nawe, nkunyaulila kuchidoni,

³⁹ “Uya uhwene kukaya ukavahaulile vanu vitukutuku vyammalele vyakutendeledile Nnungu.” Ayula munu nkukwa nkuhwena imanga yammalele, wavahaulila vanu habali dya vitukutuku vyammalele vyatendewije na Yesu.

Kulamywa kwa mmahe yumo na kufufulwa kwa piti Yailo

(Matayo 9:18-26, Mako 5:21-43)

[†] 8:26 Malemba lanji la kala vanji vâlembile Vagadala va vanji vâlembile Vagelasesi.

⁴⁰ Yesu pauyite kuhaloka m'bali unji wa litanda, likuwa lya vanu nkumpwechelela kwa kuhangalala, kwa kuva, vanu vammalele vávele nkunnindilila.

⁴¹ Upala nkuida munu yumo lina lyake Yailo, nkulungwa wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu. Nkulimatoha pamadodo langa Yesu, nkunnyuwa Yesu apapatané nawe ahwene kukaya kwake,

⁴² ing'anya nahaku wake ánavele na vyaka malinga kumi na mbili ánaauula na ávele pepi na kuhwa.

Yesu pachihwena, likuwa lya vanu nkuva uvan'gumaguma kila m'bali.

⁴³ Nnikuwa anelyo mûvele na mmahe ánavele na ugonjo wa kuhuma myadi vyaka kumi na mbili. Mmahe aneyo ánisumisa vitukutuku vyake vyammalele na kuveng'a vaganga, henga nanga anahulwile kunnamya.

⁴⁴ Ayula mmahe nkumwidila Yesu nnyuma mwake nkugusa lupepe lwa lijoho lyawete Yesu. Upala myadi nkunyalala kuhuma.

⁴⁵ Yesu nkuuja kuchidoni, "Nnani angugusíje?" Vanu vammalele nkukana. Petulo nkuchidoni, "Nang'olo, lola mmuluku wa vanu ukudingwike na kukubana-bana."

⁴⁶ Henga Yesu nkuchidoni, "Pàvele munu angugusíje, kwa kuva, ngwôna dimongo dyangu dlinitumika."

⁴⁷ Ayula mmahe pawene kuva ànimaikana, nkulihumija akuno watetemela, nkulimato-hija pamadodo langa Yesu, nkulihaulanga moyo mwa vanu vammalele ing'anya intendile nang'e an'guse Yesu na kuva, nkulamywa upala.

⁴⁸ Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, "Mwanangu, ing'ulupa yako ìnikulamya, hwena kwa amani."

⁴⁹ Yesu pánavele nkupwahika, nkvida munu yumo kuhaloka kukaya kwanga Yailo. Nkunnyaulila Yailo kuchidoni, "Nahaku wako ànihila, unamkambye-kambye nkúhunda."

⁵⁰ Yesu papilikene anelo nkunnyaulila Yailo kuchidoni, "Unayope, wako kulupila chihi na mwanalo achialamywe."

⁵¹ Yesu pahwikile kukaya kwanga Yailo, nkualimbija vanu vanji vanaingile nng'ande pamo na nang'e, henga áingidile chihi na Petulo na Yohana na Yakobo pamo na atatake na anyokwe mwana ahidile.

⁵² Vanu vammalele vánakuta na kunkutangila ayula mwana. Yesu nkuvahaulila kuchi-doni, "Nyálala, munakute, kwa kuva, ayu mwana nanga pahidile ila àèle chihi luwonol!"

⁵³ Anevo vanu nkunnyeka Yesu ing'anya vánimala kuva mwana ànihila.

⁵⁴ Yesu nkukamula nkono wanga ayula mwana ahwile nkunonoha lidi wachidoni, "Mwanangu, imuka!"

⁵⁵ Upala dimumu dyake nkummuila, nkutatukuta. Anepo Yesu nkuvahaulila vamwing'e chakulya.

⁵⁶ Bahi atatake na anyokwe ayula mwana nkukangana namene, Yesu nkuvahaulila vanannyaaulile munu woheyoo kwamba achila chihumidile.

9

*Yesu àvatuma mitume kumi na mbili
(Matayo 10:5-15, Mako 6:7-13)*

¹ Yesu nkuvachema pamo vakuhundwa vake kumi na mbili, nkuveng'a dimongo na mamulaka la kuvausa anamindenga vammalele na kuvalamya vagonjo.

² Bahi nkuvatuma vakavayanajije vanu habali dya Ufalume wanga Nnungu na kuvalamya vagonjo.

³ Nkuvahaulila kuchidoni, "Munanyakule chinu chohecho mmwanda, ata kuiva isimbo au mpatila au chakulya au dihela au nkogo wa akiba.

⁴ Ing'ande yoheyo imumbepwechelewa, ikalanga anemwo mpaka pamumbeukananga muimanga aneyo.

⁵ Na vanu va imanga fulani vakàhita kumpwechelanga, pamumbeuka paimanga aneyo vakanange vanu anevo kwa kulipumunanga litutunga mmadodo lenu ilangule kuva vene vànítandola kulahita malove langa Nnungu."

⁶ Bahi vakuhundwa nkutandilika mwanda, nkuhwena ya kuvijiji uvayanaja Malove Lambone na kuvalamya vagonjo kila pachinu.

*Kupuwanyika kwa Helode ing'anya yanga Yesu
(Matayo 14:1-12, Mako 6:14-29)*

⁷ Nfalume Helode ánipilikaná habali dya vitukutuku vyammalele vyachitenda Yesu. Bahi nkupuwanyika ding'ano ing'anya vanu vanji vá haula kuva, "Yohana ánífufuka kuhaloka kwa vanu vahwile!"

⁸ Na vanu vanji váhaua kuva, Eliya àniida, na vanu vanji váhaua kuva, yumo wa manabii va machedo ànifufuka.

⁹ Henga Helode nkuhaula kuchidoni, "Yohana nìnchekete muti, hambi anevo nnani ungumpilikana habali dyake?" Bahi Helode nkutaha namene kumwona Yesu.

Yesu àveng'a chakulya vanu vohe

(*Matayo 14:13-21, Mako 6:30-44, Yohana 6:1-14*)

¹⁰ Bahi mitume pavauyite, nkunnyaulila Yesu kuyamba mambo lammalele lavatendile. Yesu nkuvatwala nkuhwena navo pachinu pakávele na vanu kuimanga ya ku Betisaida.

¹¹ Henga likuwa lyammalele lya vanu pavamayite kwapite Yesu, nkumpapata. Yesu nkuvapwechelanga, nkuvahaulila habali dya Ufalume wanga Nnungu na nkualamya vammalele vachilembela kulamya.

¹² Liduva palichiswa, avala vakuhundwa kumi na mbili nkummwenela Yesu nkunyaulila kuchidoni, "Valaile vanu vahweneng'ane ya kuvijiji na kumawelu vakalitahije chakulya na pachinu pakulala, kwa kuva, apano patuvele palilanga."

¹³ Henga Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Veng'e mwenu chakulya."

Vanang'o nkuchidoni, "Tùvele chihi na mikate nnyano na ahomba vavili bahi. Dachi, wako ùlembela hwetu tukavasumile chakulya vanu ava vammalele?"

¹⁴ Na pachinu anepo pávele na valume vahwikila malinga alufu nnyano.

Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Vahaulile vanu vaikale matunji la vanu malinga amsini-amsini."

¹⁵ Vakuhundwa nkutenda uchocho, na vanu vammalele nkuiakala pahi.

¹⁶ Yesu nkuitwala aila mikate nnyano na avala ahomba vavili, nkulola muha kulihunde, nkuvibaliki na kuvimeyanya, nkuveng'a vakuhundwa vavayavanyije vanu.

¹⁷ Vanu vammalele nkulya nkusiba, nkulokotanya vibeduli nya maisalilo la mikate na ahomba nkumbabajang makalala kumi na mbili.

Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa

(*Matayo 16:13-28, Mako 8:27-9:1*)

¹⁸ Liduva limo Yesu pánavele nkuyuwa weka, vakuhundwa vake vávele pamo nanang'e. Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, vanu váhaua kuva nangu nnani?"

¹⁹ Vakuhundwa nkunyang'ula kuchidoni, "Vanu vanji váhaua kuva wako nni Yohana Nkúbatisa, na vanji váhaua kuva wako nni Eliya na vanji váhaua kuva wako nni yumo wa manabii va machedo afufwíke."

²⁰ Henga Yesu nkuvauja kuchidoni, "Na mwenu muchidachi, nangu nnani?"

Petulo nkuyang'ula kuchidoni, "Wako njo Kilisto" ^{*} uhaléke kwanga Nnungu."

²¹ Yesu nkuvaduma vakuhundwa vake vanannyaulile munu woheyoo habali anevo.

²² Nkuvalila kuchidoni, "Mwana wa Munu àmbebanika namene na kuhitwa na vasele va Vayahudi na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya. Vàmbemmwalala, na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka."

²³ Anepo nkuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, "Munu woheyoo akàlembela kungupata nangu, lasima alishukulu mwene, koka alitike nsalaba wake kila liduva, angupapate.

²⁴ Kwa kuva, munu alembéla kuupoha umi wake àmbeuyaha, henga munu ambeuyâha umi wake ing'anya yang'une, àmbeupoha.

²⁵ Dachi, munu àmbepata faida ntwaní akàpata kila chinu cha pachilambo akuno auyahítè au awondongèngé mwalehu umi ukee na ntululilo?

²⁶ Kwa kuva, munu woheyoo angwonèla nangu dihoni na mahundo langu, Mwana wa Munu àmbemwonela dihoni munu anevo pambeida, akuno avélè na ukulu wake na ukulu wa Atatake na ukulu wa malaika vake.

²⁷ Nangu nìnnyafulanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidile apano vakambekuhwa mpaka vawone Ufalume wanga Nnungi."

Kubadilika kwanga Yesu

(*Matayo 17:1-8, Mako 9:2-8*)

²⁸ Bada ya maduva nane kutandikila liduva lyanatangwele malove anelo, Yesu nkutwala Petulo na Yohana na Yakobo, nkuhwena navo kulichinga unayuwa.

²⁹ Yesu pánavele nkuyuwa, kumeho kwake nkubadilika, na inguwo yake nkung'anyima namene muchi nng'anje wa ing'uva.

³⁰ Upala, nkuhumila vanu vavili, Musa na nabii Eliya.

³¹ Vanu anevo váonekene muukulu wa kulihunde uvalonjela na Yesu kuyamba kuhwa kwake kwambekutimisa aneko ku Yelusalemu mmaduva kadiki laida.

* ^{9:20} Mana la Kilisto lola Luka 2:11

³² Muuhiku anewo Petulo na vavake vávele nnuwono, pavatakatwike, nkuwona ukulu wanga Yesu, na vanu vavili vaimidilè nawe.

³³ Anevo vanu pavachilekana na Yesu, Petulo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, nni chinu chambone namene hwetu tupwawe apano. Leka tudenge migongwe mitatu, umo wako na umo wanga Musa na umo wanga Eliya." Henga Petulo akáchimala chachitangola.

³⁴ Petulo pánavele nkutangola, nkuhaloka lihunde nkuvahinika. Vakuhundwa nkuyopa namene palichivahinika lihunde anelyo.

³⁵ Nkupilikanika lidi kuhaloka nnihunde ulichidoni, "Ayuno njo Mwanangu unintandwele.[†] Mpilikanile nang'e."

³⁶ Palinyalalike anelyo lidi, Yesu nkowane kana avèlè chihi weka. Vakuhundwa vake nkulavika chihi munda anelo lavala wene na nanga pavanannyaulidile munu woheywo mmaduva anelo.

Yesu ànnanya nnemba avèlè na nanndenga

(Matayo 17:14-18, Mako 9:14-27)

³⁷ Ulyamba wake, Yesu na avala vakuhundwa vake vatatu pavasulupwike nnichinga, nkulikoja likuwa likulungwa lya vanu.

³⁸ Munu yumo nnikuwa alila lya vanu nkunonoha lidi wachidoni, "Nkúhunda, chonde ndolele mwanganu, kwa kuva nang'e nni mwanganu wa weka!"

³⁹ Myanda yohe nanndenga ànam'bobelua. Upala pam'beluela, àntenda akute ding'uto na kukwijula na kuhuma chihulu nkanya. Aneyo nanndenga ànam'baniha namene na ànatima kunneka.

⁴⁰ Ñnívayuwa vakuhundwa vako vammuse nanndenga, henga nanga pavahulwile."

⁴¹ Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Mwenu mmanu mma chivelèkwà chickákulupila na chiochedile! Dachi, nimbekala pamo na mwenu ungumpililila mpaka chakani?" Anepo nkunnyaaulila ayula munu kuchidoni, "Idanawe apano mwano."

⁴² Ayula nnemba pachihwena pávèlè Yesu, nanndenga nkummatoha nnemba na kuntenda akwijule. Yesu nkunkalipila ayula nanndenga, nkunnamya aneyo nnemba, nkumuyiha kwa atatake.

⁴³ Na vanu vammalele nkukangana namene kwa kudyona dimongo ding'ulu dya Nnungu.

Yesu àlonjelela kavila kuyamba kuhwa kwake

(Matayo 17:22-23, Mako 9:30-32)

Vanu pavanavele nkukangana vitukutuku vyatendile Yesu, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni,

⁴⁴ "Pilikaniila sana alano malove lanimbennyaulila kuva, Mwana wa Munu àvele pepi uhwena unakamujwa mmakono la vanu."

⁴⁵ Henga vakuhundwa vake nanga pavanamayite chilachiyamba malove latangwele, kwa kuva lánipihwa kwa vanang'o uchinga vanalamale. Vanang'o nkuyopa kummuja Yesu mana lake.

Alida nkulu?

(Matayo 18:1-5, Mako 9:33-37)

⁴⁶ Bahi vakuhundwa nkutandilika kutahukana vene kwa vene kuva, alida nkulu nnikuwa lyavo.

⁴⁷ Yesu palamaite àlalá lavachiliuja mmitima yavo, nkuntwala mwana n'joko nkummika pepi nanang'e.

⁴⁸ Anepo nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Munu woheywo ampwecheléla mwana n'joko malinga ayuno ing'anya yang'une, aneyo àngupwechelela nangu, na munu woheywo angupwecheléla nangu, aneyo àmpwechelela ayula angutumíle. Kwa kuva, munu woheywo n'joko kupunda vammalele, aneyo njo nkulu kupunda vammalele."

Munu akátauhukana na mwenu aneyo àvele m'bali wenu

(Mako 9:38-40)

⁴⁹ Yohana nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, tummwene munu yumo wavausa anamindenga kwa lina lyako, hwetu nkunnimbija, kwa kuva nang'e akávele wa nnikuwa lyetu lya vakuhundwa."

⁵⁰ Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, "Munannimbije, kwa kuva, munu woheywo akátauhukana na mwenu, aneyo àvele m'bali wenu."

[†] 9:35 Unintandwele iwele na mana kuva, vanu vánnolela Kilisto, na vino Nnungu àvenkumaiha kuva, Yesu njo Kilisto atondwelejijwe na Nnungu.

Vasamaliya vâhita kumpwechelela Yesu

⁵¹ Maduva la kutwaliwa kwa Yesu kuhwena kulihunde palanavele pepi kukamola, Yesu nkukudungila namene kuhwena ku Yelusalemu.

⁵² Bahi nkuvatuma vajumbe vannongolelee. Avala vajumbe nkuukananga, nkuhwena kuchijiji chimo cha Vasamaliya uchinga vamwandalile kila chinu nchijiji anecho.

⁵³ Henga vanu va chijiji anecho nanga pavanampwacheledile ing'anya vânimala kuva Yesu àkudungidile kuhwena kuimanga ya ku Yelusalemu.

⁵⁴ Henga Yohana na Yakobo vakuhundwa vanga Yesu, pavalawene anelo, nkummuja Yesu kuchidoni, "Nang'olo, dachi ûnalembela tuuchemehije moto kuhaloka kulihunde uvapije vammale?"

⁵⁵ Yesu nkuvalaukila vakuhundwa vase, nkuvakalipila.[‡]

⁵⁶ Bahi nkuukananga nkuhwena kuchijiji chinji.

Galama ya kunnondola Yesu

(Matayo 8:19-22)

⁵⁷ Pavanavele mmwanda, munu yumo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Nimbekulondola kwoheko kumbehwena."

⁵⁸ Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, "Macheta lâvele na vivava, na vyuni vivele na vitehi, henga Mwana wa Munu akâvele na pachinu pakuyeweleta."

⁵⁹ Yesu nkunnyaaulila munu yunji kuchidoni, "Ngupapate." Henga aneyo munu nkualula kuchidoni, "Nang'olo, nguleke hoti nguhwene kukaya nikansike atatangu."

⁶⁰ Henga Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Valeke vanu vavéle muchi vânihwa vavasike vahwile vao, henga wako hwena ukauyanjaje Ufalume wanga Nnungu."

⁶¹ Munu yunji nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, nangu nguchinikupapate, henga nguleke nahoti nikavalaile vanu va nng'ande mwangu."

⁶² Henga Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, "Munu woheyoo atandilika kulima koka nkulola kunyuma, aneyo akâlembelewa mu Ufalume wa Nnungu."

10

Yesu àvatumua vakuhundwa sabini na mbili

¹ Bada ya anelo, Nang'olo Yesu nkuvatandola vanu vanji sabini na mbili* nkuvatuma vavili-vavili vannongolele kila imanga na kila pachinu pachilambela ahwene.

² Nkuvahaulila kuchidoni, "Mafuno lâvele lohe, henga vakúfuna vâvele kadiki. Hambi, nnyuwange Nang'olo wa mafuno avatume vakúfuna mmwelu wake.

³ Bahi hweneng'ana! Lola, nangu nintumanga mwenu muchi angandolo ching'ati vanu vayôha muchi mahoha.

⁴ Munanyakule dihela wala mpatila wala vilatu. Na nndila munalitinike umuvataslimila vanu.

⁵ Pamuinjila muing'ande yoheyo ivambempwechelela, tandilika kuvabaliki kwa kuhaula kuchidoni, 'Mmanu mma ing'ande aino mtiûve na amani!'

⁶ Akâpwawa munu wa amani, bahi amani yenu ichiive pamo nanang'e, henga akânawewe, amani yenu ìmbemmuilanga mwenu mmene.

⁷ Ikalanga muing'ande aneyo, umulya na kukumbila chohecho chivambemwing'a, kwa kuva, kila munu akôla madengo àlembelewa apwechele nshahala wake. Ikalanga muing'ande imukamoledile, na munahame-hame kuuka ing'ande imo kuhwena ing'ande inji.

⁸ Imanga yoheyo imumbeinjila na vanu nkumpwachelela, mwenu ilya chakulya chohecho chivambemwing'a.

⁹ Valamye vagonjo vavelêngé muimanga aneyo na muvahaulile kuchidoni, 'Ufalume wa Nnungu ùvele pepi na mwenu.'

¹⁰ Na imanga yoheyo imumbeinjila alafu vanu vase vanampwachelele, mwenu hweneng'ana n'dindila dya imanga aneyo mukahaule kuchidoni,

¹¹ 'Litutunga lya imanga yenu livêle mmadodo letu tuvenkulipumunanga uchinga liîve chimaiho kuva, mukâvele na chinu mu Ufalume wa Nnungu. Henga mûlembelwa mumale kuva, Ufalume wa Nnungu ùvele pepi na mwenu!'

¹² Nangu ninnyaaulila kuchidoni, liduva anelyo lya hukumu, vanu va imanga aneyo vâmbepata asabu ing'ulungwa namene kupunda vanu va imanga ya ku Sodoma."

[‡] 9:55 Malemba lanji la kala lâniyenjea kutangola kuva, "Mukâmayite isungu imuvenayo, kwa kuva, Mwana wa Munu akâidile unaondonganga umi wa vanu, henga unaupoha." * 10:1 Malemba lanji la kala vâlembile kuva, vakuhundwa vâvele sabini.

*Dimanga dihitile Malove Lambone
(Matayo 11:20-24)*

¹³ Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Ole wenu mwenu mmanu mma imanga ya Kolasini! Ole wenu mwenu mmanu mma imanga ya Betisaida! Kwa kuva, ikàchiva masaibu latendéke kwenu mwenu ulatendeka kuimanga ya Tilo na ku Sidoni, vanu vake vakaniikala pahi na kuwala magunila na kulipakalanga liu, kulanguja kuva vánileka kutenda masambi.

¹⁴ Bahi nniduva lya hukumu, mwenu mùmbepata asabu ing’ulungwa namene kupunda vanu va ku Tilo na ku Sidoni.

¹⁵ Na mwenu mmanu mma imanga ya Kapelinaumu, dachi mùtenda kuva mùmbekwejwa mpaka muha kulihunde? Nanga! Mùmbesulupuhwa mpaka pachinu pavanu vahwile!”

¹⁶ Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Munu ampilikanila mwenu, àngupilikanila nangu, na munu annyita mwenu, ànguhita nangu. Na munu anguhita nangu, munu aneyo ànnitya ayula angutumile nangu.”

Kuuya kwa vanu sabini na mbili

¹⁷ Bahi avala vakuhundwa sabini na mbili nkuuya akuno uvahangalala, uvahaula kuchidoni, “Nang’olo, ata anamindenga vánatupilikana patuvaamulisa kwa lina lyako.”

¹⁸ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nímmwene Nanchindenga wamatoka kuhaloka kuli-hunde muchi nng’anje wa ing’uva.

¹⁹ Lola, nangu nímpele mwenu mamulaka la kulivata mihongo na vivalavala na kudilema dimongo dya mmongo wenu Nanchindenga, na nanga chinu chohecho chimbe-mmenga.

²⁰ Bahi munahangalale ing’anya anamindenga vánampilikana, henga hangalala kwa kuva, malina lenu lánilembwa kulihunde.”

Kuhangalala kwa Yesu

(Matayo 11:25-27, 13:16-17)

²¹ Upala, Yesu nkuumbajwa ihangaladi kwa dimongo dya Umumu Wanaswe, nkuhaulia kuchidoni, “Atata, Nang’olo wa kulihunde na pachilambo, nakulombolela kwa kuva vitukutuku anevyo ùvapihite vanu vavèle na lúnda na vavèle na elimu, nkuvahunukulila vanu vavèle na mitima ivèle muchi vana vajoko. Elo Atata, kwa kuva, njo chiukatapaliwije wako.”

²² Yesu nkuhweneha kuvalaukila vanu kuchidoni, “Atatangu àngupele nangu vitukutuku vyammalele. Nanga munu ammaite Mwana ikànave chihi Atata, na wala nanga munu ammaite Atata ikànave chihi Mwana chalumo na munu woheyo wanatandwele Mwana kunnyunukulila.”

²³ Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake akuno vavèlè chihi vanang'o weka nkuvahaulila kuchidoni, “Wasa mwenu muvyóna vitukutuku vimuyyyona.

²⁴ Kwa kuva, nangu nínnýaulilanga kuva, manabii na vafalume vohe vánilembela kulona lamulona mwenu, henga nanga pavanalawene, na vánilembela kulapilikana alano lamupilikana mwenu, henga nanga pavanalapilikene.”

Nfano wanga Nsamaliya wambone

²⁵ Bahi nkúhunda yumo wa Sheliya nkumila nkummuja Yesu wachinga anninge, nkuchidoni, “Nkúhunda, ngututende dachi úchinga ngupate umi ukee na ntululilo?”

²⁶ Yesu nkummuja kuchidoni, “Dachi, Sheliya yanga Musa ichidachi? Dachi, wako úiyelewa dachi?”

²⁷ Ayula munu nkuyang'ula kuchidoni, “Ntamwe Nang’olo Nnungu wako kwa ntima wako wammalele, na kwa isungu yako yammalele, na kwa dimongo dyako dyammalele, na kwa ding’ano dyako dyammalele. Na ntamwe nnyako malinga chulitamwa umwene.”

²⁸ Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Úniyang'ula saana, bahi tènda uchocho nawako uchiuve na umi ukávele na ntululilo.”

²⁹ Henga ayula nkúhunda Sheliya álembela aliyavile haki, bahi nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, nnyangu njo nnani?”

³⁰ Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Pávele na munu yumo achihelela kuhaloka ku Yelusalemu wahwena ku Yeliko. Pánavèlè nndila, vakúpalaula nkunkamula, nkummulanga dingwu dyake na kumpanya, nkunneka avèlè pepi na kuhwa.

³¹ Kwa bhati nkumila kuhani yumo achihelela muindila uila, henga pammwene ayula munu uvampanyile, nang'e nkupita kunyenje.

³² Uchocho nkuida na Mlawi yumo, pahwikile apala nkumwona ayula munu, uchocho nanang'e nkupita kunyenje.

³³ Henga Nsamaliya yumo ánavele mmwanda, nkuhwika pachinu anepo, pammwene ayula munu nkummi kila chididi.

³⁴ Nkunnyengelekela, nkuhahulanga vilonda kwa mahuta na divayi, nkuvihunga. Nkunkweja munnyama wake, nkumpelekeja kuing'ande ya kulala vayeni, nkummuu ja.

³⁵ Liduva lya vili, ayula Nsamaliya nkutwala dihela malinga dya nshahala wa maduva mavili nkumwing'a nkumwila ing'ande ya vayeni. Nkunnyaaulila kuchidoni, 'Mmuuje ayuno munu, na chohecho chumbeyenjeja muha, nakuihija panimbeuya.'

³⁶ Bahi Yesu nkummuja ayula nkúhunda Sheliya kuchidoni, "Wako wona dachi, muanevo vanu vatatu, alida ánavele nnyake ayula munu uvampanyile vakúpalaula?"

³⁷ Ayula nkúhunda Sheliya nkuyang'ula kuchidoni, "Ayula ammikidile chididi na kunyangata njo nnyake."

Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, "Na wako hwena ukatende uchocho."

Yesu ávaongela Masa na Maliya

³⁸ Yesu na vakuhundwa vake pavanavele mmwanda wa ku Yelusalemu, nkuhwika pachijiji chimo. Nchijiji anecho nkupwechelewa na mmahe yumo uvanchema Masa.

³⁹ Masa ávele na nnung'une uvanchema Maliya, anaikale pamadodo langa Nang'olo walapikanila mahundo lake.

⁴⁰ Henga Masa ávenkudumba-dumba na madengo lohe. Bahi nkummwenele Yesu nkummuja kuchidoni, "Nang'olo, wako ukona kuva nnung'unwangu àndekedile madengo lohe ungutenda weka? Nnyaulile anguyangate."

⁴¹ Nang'olo nkunyang'ula kuchidoni, "Masa, Masa, wako ùnadumba-dumba na kuva na lipamba ing'anya ya vitukutuku vyohe.

⁴² Henga chilembelewa chihi chitukutuku chimo bahi. Na Maliya àtandwele chitukutuku chambone namene chakambepakanyolwa."

11

Yesu ávahunda vakuhundwa vake kuyuwa

(Matayo 6:9-13, 7:7-11)

¹ Liduva limo Yesu ávele pachinu fulani ávenkuyuwa. Pamalidile kuyuwa nkuhundwa yumo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, tükuyuwa utuhunde kuyuwa muchi Yohana Nkúbatisa chavahundile vakuhundwa vake."

² Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Pamuyuwa tangola uvila,
'Atata wetu wa kulihunde,
lina lyako litumbyangwe,
Ufalume wako uide.

³ Kila liduva utwing'e chakulya chimbetutoleja.

⁴ Utusamehe masambi letu,
kwa kuva, na hwetu túnava samehe vanu vatukoséla,
na patulingwa, unatuleke ututenda masambi.*"

⁵ Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Ikàva munu yumo mnikuwa lyenu ávele na nnyanjawake, nkummwenela kukaya kwake ching'ati chilo nkunnyaaulila kuchidoni, 'Nnyanjawangu, chonde njadike mitatu nakuihija,

⁶ kwa kuva, nnyanjawangu ánavele mmwanda ànikamola kukaya kwangu na nangu nikávele na chakulya cha kumwing'a.'

⁷ Bahi ikàva aneyo nnyanjawake àmbeyang'ula chihi avèlè chihi nng'ande kuchi, 'Unangukambye-kambye! Nnango ùnichimwa, nangu na vanavangu túnilala, nikachinguhulu kutakatuka nikwing'e chakulya.'

⁸ Nangu ninnyaaulilanga uhiu kuva, pamo na kuva akambetakatuka ing'anya ya kuva nang'e nnyanjawake, henga àmbetakatuka na kumwing'a vyammalele vyasikikidile kwa kuva, ànítumbama kunnyuwa.

⁹ Bahi nangu ninnyaaulilanga kuva, yuwanga na Nnungu achiamwing'ange, tahanga na mwenu muchimupate, hodikanga na mwenu muchimuchimuliwe.

¹⁰ Kwa kuva, kila munu ayûwa ànapewa, na atâha ànapata, na ahodíka ànachimuliwa.

¹¹ Na mwenu anga atata, alida mmwenu mwanawé akànnyyuwa ihomba àmbemwing'a nnyongo?

¹² Au akànnyyuwa liye, àmbemwing'a chivalavalá?

¹³ Ikàva mwenu mmakutenda masambi, mùnimala kuveng'a vana venu vitukutuku vikatapele, dachi, Atata wenu wa kulihunde akambepunda namene kuveng'a Umumu Wanaswe vanu vannyûwa?"

* ^{11:4} Pàvele Malemba lanji là haula kuva, "henga utupohe mmakono mwanga ayula nkútenda lahakalenge."

*Yesu na Nanchindenga**(Matayo 12:22-30, Mako 3:20-27)*

¹⁴ Liduva limo Yesu ámmusa nanndenga anantendile munu àave bubu. Nanndenga pammukile ayula munu nkutandilika kutangola, likuwa lya vanu nkukangana.

¹⁵ Henga vanu vanji nkuchidoni, "Nanchindenga[†], nkulu wa anamindenga njo annyul-uliha nang'e kuvalsa anamindenga."

¹⁶ Vanu vanji nkunninga Yesu kwa kunnyuwa alanguje chimaiho cha lisai bu chilangúja kuva dimongo dyake díhaloka muha kulihunde.

¹⁷ Akuno Yesu alamaité lavachiliua mmitima yavo, nkuvalaulila kuchidoni, "Kila ufalume ulumbâna wene kwa wene ümbematoka, na vanu va ing'ande imo vakàlumbana, ing'ande aneyo imbeondongeka.

¹⁸ Dachi, ikàva Nanchindenga àlilumbanya mwene, ufalume wake ümbekwimila dachi? Nangu ngùtangola uchocho ing'anya mwenu mùhaula kuva ngùusa anamindenga kwa dimongo dya Nanchindenga[‡].

¹⁹ Mwenu mùhaula kuva nangu ngùvalsa anamindenga kwa kuhululihwa na Nanchindenga, dachi, nnani avéng'a vanu venu dimongo dyaka kuvalsa anamindenga? Bahi vanu venu mmene njo vambenniyukumu mwenu ing'anya ya malove lamutangwele.

²⁰ Henga ikàva nangu ngùvalsa anamindenga kwa dimongo dyanga Nnunu, bahi mumale kuva Ufalume wanga Nnunu ünimwidilanga.

²¹ Munu avéle na dimongo pailolihiya ing'ande yake kwa vikomanilo, vitukutuku vyake vikátwaliwa.

²² Henga akàida munu avéle na dimongo kumpunda nang'e nkupanyana nawe ing'ondo na kunnema, àmbempakanyola vikomanilo vyake vyachilisingila na kutwala litwala vitukutuku vyake.

²³ Munu woheyò akávele pamo na nangu, aneyo ànangutahuka, na munu woheyò akákunganya pamo na nangu, aneyo ànamwadilhanya."

*Kuuya kwa nanndenga kwa munu**(Matayo 12:43-45)*

²⁴ "Nanndenga pammuka munu, àpita wadinguka-dinguka pachinu pakávele medi wataha pachinu pakuyeweleta, henga nanga papata. Anepo àlihaulila mwene muntima kuva, 'Nimbeuya kavila kuing'ande yangu inguilekile.'

²⁵ Páuyà, àikoja aila ing'ande ipyailiwijè na kila chinu chivikwìjè saana.

²⁶ Anepo ànauka, nkunavatwala anamindenga avake saba vabaya kumpunda nang'e, na vammalele vànhawena nkumwenda aneyo munu. Na hali ya kuntululilo ya munu aneyo iiva ibaya kupunda hali yake inandi."

Wasa vanu valikamulîha lilove lya Nnunu

²⁷ Yesu pachitangola uchocho, mmahe yumo nnikuwa alila lya vanu, nkunonoha lidi wachidoni, "Wasa mmahe ayula akuvalêke na kukuyong'eja!"

²⁸ Henga Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Wasa vanu avala vapilikâna lilove lyanga Nnunu na kulikamulîha."

*Chimaiho cha Yona**(Matayo 12:38-42)*

²⁹ Likuwa lya vanu palichihalija kuyenjejaka, Yesu nkuvalaulila kuchidoni, "Mwenu nni mmanu mma chivelèkwà cha vanu vakútenda masambi, njo mana mùlembela ninnangu-jange chimaiho cha lisai bu, henga nanga pamumbelangujwa chimaiho chohecho ikànave chihi achila cha nabii Yona.

³⁰ Malinga nabii Yona chanavele chimaiho kwa vanu va ku Ninawi, njo uchocho Mwana wa Munu chambekuva chimaiho kwa vanu va chivelèkwà achino.

³¹ Na liduva lya hukumu malukiya wa kusini, wa chilambo cha Sheba àmbeimila na kuvasitaki vanu va chivelèkwà achino kuva vànikosela. Kwa kuva, nang'e ániida kuhaloka chilambo cha kulehu kwida unaplikanila malove la lúnda la Nfalume Selemani, na apano pàvele munu yumo nkulungwa kumpunda Nfalume Selemani.

³² Nniduva anelyo lya hukumu vanu va ku Ninawi vàmbeimila na kuvasitaki vanu va chivelèkwà achino kuva vànikosela. Kwa kuva, vanu va ku Ninawi vànílekanga kutenda masambi ing'anya ya mahubili la nabii Yona, na apano pàvele munu yumo nkulungwa kumpunda nabii Yona!"

*Meho njo chibatali cha mmili**(Matayo 5:15, 6:22-23)*

[†] **11:15** Luka àlembele Belisabuli, lina litumíke kumwamba Nanchindenga. [‡] **11:18** Mana la Belisabuli lola Luka 11:15.

³³ Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Nanga munu achâcha chibatali nkuchivika pachinu palipihite, au nkuchihinika lidebe, henga âchivika muha chipanda wachinga vanu vainjila nng'ande vawone nng'anje.

³⁴ Meho lako njo chibatali cha mmili. Meho lako lakâva lumi, mmili wako wammalele ûmbembala nng'anje. Henga meho lako lakâondongeka, mmili wako wammalele ûmbembala lupi.

³⁵ Bahi lyongolele, uchinga nng'anje uvêle nkati mwako unapindikuke kuva lupi.

³⁶ Ikâva wako ûmbelwe na nng'anje nkati mwako bila kupwawa pachinu pohepo pavêle na lupi, anepo wako ûmbelola saana malinga pachikulangajija chibatali."

*Yesu àwasitaki Mafalisayo na Vakúhunda Sheliya
(Matayo 23, 1-36, Mako 12:38-40)*

³⁷ Yesu pamalidile kutangola, Nfalisayo yumo nkunkumbula Yesu kukaya kwake akalye chakulya. Yesu nkuhwena, nkuikala kulya chakulya.

³⁸ Nfalisayo aneyo ánikangana namene kumwona Yesu walya bila kukalava.

³⁹ Bahi Nang'olo nkunnyaaulila kuchidoni, "Mwenu Mafalisayo mühahula chihi mwawo na nkungu pannima, henga nkati mwenu mwòmbele chihi kupakanyola na kutenda lahakalenge.

⁴⁰ Mavelu mwenu! Dachi, Nnungu akatapajîje pawelu akee njo uyoyo akatapajîje nkati?

⁴¹ Bahi hahulanga nkati mwenu kwa kuwayangata amahuvani, na mwenu muchimuhuhuke mwalehu.

⁴² Ole wenu mwenu Mmafalisayo! Kwa kuva, mwenu münajali namene kuhumya asilimiya kumi ata kwa vitukutuku vijoko malinga vitakilo vya kukoleja muimbowa, akuno umulekanga vitukutuku vya muhimu vya Sheliya, yani kuvatendela vanji haki na kuntamwa Nnungu. Anelo njo lamulembelewa kulakamula bila kuleka kulatenda na anelo lanji.

⁴³ Ole wenu mwenu Mmafalisayo! Kwa kuva, münatamwa namene kuicala nafasi dya kweshimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na kusalimiwa kwa eshma kusakoni.

⁴⁴ Ole wenu! Kwa kuva, mülandene na misati ikâvele na alama, iluvâtwâ na vanu bila kumala kuva chinu chivêle nkati nni chibaya."

⁴⁵ Nkúhunda yumo wa Sheliya nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, pautangola uchocho, ututangolela na hwetu lahakalenge."

⁴⁶ Yesu nkunnyaang'ula kuchidoni, "Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya! Kwa kuva, müvâtika vanu misigo iidôpa, akuno mmene mukâhulula kuinyakula. Mwenu mmene mukányoloja kananga chala kuwayangata.

⁴⁷ Ole wenu! Kwa kuva, mwenu müdengela misati ya manabii uvanavawalele anyakala venu.

⁴⁸ Mwenu mmene nni mmashahidi mma àlalá lavanatendenge anyakala venu na münakubaliana navo, kwa kuva vanang'o vánivawala manabii na mwenu müvadengela misati yavo.

⁴⁹ Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu kwa lûnda Iwake átangwele kuchidoni, 'Nimbavapelekeja manabii na mitume, henga vanji vâmbewawala na vanji vâmbewabaniha.'

⁵⁰ Bahi vanu va chivelèkwâ achino vâlembelewa vahukumiwe asabu ing'anya ya kuwalalwa kwa manabii vammalele kutandikila pachiumbwije chilambo,

⁵¹ kutandikila kuwalalwa kwa Habilu mpaka kuwalalwa kwa Sakaliya anawalelwé nnuwanî lwa Ing'ande ya Nnungu, ching'ati Ing'ande ya Nnungu na chitala cha kuhumija sadaka. Nangu ninnuyaülanga uhiu kuva, vanu wa chivelèkwâ achino vâmbbehukumiwa asabu ing'anya ya kuwalalwa kwa vanu anevo vammalele.

⁵² Ole wenu mwenu Mmakuhunda Sheliya! Kwa kuva, müvapakanywele vanu ntukulo wa pachinu pakulihunda elimu. Na mwenu mmene mukâinjidle, na avala vachiinjila münivadivila vanainjile."

⁵³ Yesu paukile apala, Mafalisayo na Vakúhunda Sheliya nkulindamuka kunnyonga-honga kwa kumuja vitukutuku vyohe,

⁵⁴ uvachinga vapate kunkamula kwa lilove lyohelyo libaya lyambetangola.

12

Alembelêwa kuyopwa

(Matayo 10:26-33, 12:32, 10:19-20)

¹ Muuhiku uwowo mmuluku wa maelufu la vanu vákojene pamo mpaka kutandilika kukadambana. Yesu nkutandilika kutangola na vakuhundwa vake nahoti wachidoni, "Lyongolelange na hamila ya Mafalisayo, yani ulamba wavo.

² Kila chinu chihinikwije chimbephunukuliwa, na kila chinu chipihîjwe chimbephuhuliwa.

³ Bahi malove lamutangwele nnupi, vanu vāmbelapilikana chihi panng'anje, na achila chimunyinyite nng'ande, chimbeyanajawa chihi palangele.

⁴ Nangu ninnyaulilanga mwenu mmayanjavangu kuva, munavayope avala vahulūla chihi kuuwalala mimi na lukoto nanga chinji chíyahulūlā kuchitenda.

⁵ Henga nguchininnanguje ayula alembelēwa kuyopwa, nnyopange Nnungu avêle na dimongo dya kummwalala munu, na akāmalila kummwalala ànahulula kunnyaha munu mmoto wa Jihannamu. Nangu ninnyaulilanga kuva, nnyopange nang'e.

⁶ Dachi, vyuni vijoko nnyano vikásumiswa chihi kwa dihela kadiki? Henga wala nanga chuni kananga chimo chilivaliwa na Nnungu!

⁷ Henga mwenu ata isabu ya ulindo wa myuti yenu Nnungu àniimala. Bahi munayope, kwa kuva, mwenu nni mma maana namene kupunda vyuni vyohe!

⁸ Nangu ninnyaulilanga mwenu kuva, munu woheyoo anguyambukîla nangu moyo mwa vanu kuva nang'e nni wang'uone, Mwana wa Munu achiannyambukile munu aneyo moyo mwa malaika vanga Nnungu.

⁹ Henga munu angukâna nangu moyo mwa vanu, Mwana wa Munu achiankane munu aneyo moyo mwa malaika vanga Nnungu.

¹⁰ Na munu woheyoo antangolêla malove lahakalenge Mwana wa Munu, aneyo achi-asamehewe. Henga munu ambenkufûlu Umumu Wanaswe, aneyo akambesamehewa.

¹¹ Pavambenkamulanga na kumpelekejanga unansitaki n'ding'umbi dya ing'ande ya kunnyuwila Nnungu na moyo mwa vajumbe na akútawala, munave na lipamba namuna chimumbewhewa unayang'ula au chimumbetangola.

¹² Kwa kuva, uhiku uwowo Umumu Wanaswe achiannyunde chimulembelewu kutangola."

Nfano wa nkúpata livelu

¹³ Munu yumo nnikuwa alila lya vanu, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, nnyaulile nkulwango tuyavane mapala latulekedile atata wetu."

¹⁴ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Nnyanjawangu, nnani anguvikîle nangu kuva nkúhukumu au kuva munu wa kunnyavanyija vitukutuku vyenu?"

¹⁵ Yesu nkuhweneha kuvalaulila vanu vammalele kuchidoni, "Lyongolelange na mulinyemye na tama ya dimali, kwa kuva, umi wanga munu ukáhalokana na dimali dyohe dyavenadyo."

¹⁶ Anepo Yesu nkuvahaulila nfano auno wachidoni, "Pávele na munu yumo nkúpata ánamele na welu uvêle vilyo vyohe.

¹⁷ Aneyo nkúpata nkuva waliuju chimundamunda kuchidoni, "Vino ngutende dachi na nangu nkávele na pachinu pakuvika vilyo vyangu vyammalele?"

¹⁸ Anepo aneyo munu nkulihaulila kuchidoni, 'Nimbetenda uvila, nimbehadulanga makangala langu, koka ngudenge lanji makulungwa namene, koka anemwo ngutaye vilyo vyangu na vitukutuku vyangu vyammalele.'

¹⁹ Koka anepo niuhaulile ntima wangu kuva, hambi ûvele na vitukutuku vyohe vyulivikidile akiba kwa vyaka vyohe, vino yewelela, ilya, kumbila na uhangalale.'

²⁰ Henga Nnungu nkuchidoni, 'Livelu wako, chilo chanelo umi wako ümbetwaliwa. Dachi, vitukutuku aneyo vyulivikidile akiba vimbekuva vyanga nnani?"

²¹ Yesu nkumalilila kwa kutangola kuchidoni, "Uvíla njo chava munu alivikîla akiba ya vitukutuku vyohe, henga pameho panga Nnungu akávalangíwa kuva nkúpata."

Tandilika kuukambi-kambila Ufalume wa Nnungu nahoti

(Matayo 6:19-21,25-34)

²² Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Bahi ing'anya ya anelyo, nangu ninnyaulilanga kuva, munàâve na lipamba ing'anya ya maisha lenu, kuva mùmbekulya chani au mùmbewala chani.

²³ Kwa kuva, maisha lenu nni la mana namene, akee chihi kwajili ya chakulya weka. Na muili yenu nni ya mana namene akee chihi kwajili ya dingwu weka.

²⁴ Valolange anamikonda, nanga pavapanda wala nanga pavafuna na wala nanga pavavele na lichehe wala likangala. Henga Nnungu ànavalisa. Mwenu ni mma mana namene kupunda vyuni!

²⁵ Alida mmwenu kwa kulikambya-kambya namene ànahulula kuyenjeja kananga lisaa limo mmaisha lake?

²⁶ Na ikâva mukáhulula kutenda chinu chijoko malinga anecho, mwadachi mùnalikambyakambya ing'anya ya vitukutuku vinji?

²⁷ Lalolange namuna mauwa chilakulumuka. Wala nanga palakola madengo na wala nanga palalitotela lene dingwu. Henga nangu ninnyaulilanga kuva, ata Nfalume Selemani

pamo na ukulu wake wanavele nawo, henga nanga panawahite kuwajwa saana muchi liuwa limo mmauwa anelo.

²⁸ Mwenu mmanu muvèle na ing'ulupa inyoko, ikàva Nnungu àlawaja uchocho mauwa la kumawelu lapwâwa chihi nelo, nundu nkuyahwa mmoto, dachi, Nnungu akambepunda kummwajanga mwenu saana?

²⁹ Bahi munalikambyekambye namene kutaha chakulya au chikumbilo.

³⁰ Kwa kuva, aneyvo vyammalele njo vivátâhà namene vanu va pachilambo. Henga Atata wenu Nnungu ànimala kuva mùnisikikila aneyvo.

³¹ Bahi tandilika kuukambi-kambilila Ufalume wa Nnungu nahoti, na anelo lammalele Nnungu achiamwing'ange.

³² Mwenu likuwa lijoko, munayope! Kwa kuva, Atata wenu ànikatapaliwa kumwing'a mwenu Ufalume wake.

³³ Sumisanga vimuvenavyo koka dihela muveng'e amahuvani. Likatapajije mipatila ya dihela ikákandika, na kulikondida dimali kulihunde, kudikambemalilika. Aneko nkwiwa akáingila na wala nanga vakoko vaondongânga.

³⁴ Kwa kuva, apala padivele dimali dyako njo padimbeloleha ding'ano dyako."

Vatumishi vannolêla nang'olo wavo

³⁵ "Lihungange nkanda mmikundu vyenu uchinga mùùve tayali kutumika, na vibatali vyenu viïve uviyaka.

³⁶ Mùùve muchi vanu vannolêla nang'olo wavo auye kuhaloka kuing'ole ya ulombi koka palambehodika, upopo vanchimulile.

³⁷ Wasa vatumishi avala Nang'olo wavo pambekamola nkuvakojà vavèlè meho! Nangu ninnyaülilanga uhiu kuva, nang'olo aneyo àmbelihunga nkanda nchikundu na kuvahaulila vaikalange uchinga valye, koka aide avatumikile.

³⁸ Wasa vatumishi aneyo, nang'olo wavo akàvakojà vapanganikè ata kwauya ching'ati chilo au kulyamba!

³⁹ Henga mwenu mùnimala kuva, kuikave mwene ing'ande waumala uhiku wambekwida nkwiwa unaiva, akáanneke nkwiwa watutumula ing'ande yake.

⁴⁰ Na mwenu uchocho, lipanganihange kwa kuva, Mwana wanga Munu àmbekwida uhiku umukalolela mwenu."

Ntumishi akulupîka na akákulupika

(Matayo 24:45-51)

⁴¹ Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, "Nang'olo, nfano anewo ùtwamba chihi hwetu au ûvamba na vanu vanji vammalele?"

⁴² Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Dachi, ntumishi alida akulupîka na avèle na ding'ano? Nni ayula wammikile nang'olo wake kuvaimilila vatumishi vanji na kunnaija aveng'e chakulya kwa uhiku ulembeléwa.

⁴³ Wasa ntumishi aneyo ikàva pambeida nang'olo wake àmbenkoja watenda chalaijjwe.

⁴⁴ Nangu ninnyaülilanga uhiu kuva, nang'olo aneyo àmbemmiika ntumishi aneyo kuva nkwimilila wa dimali dyake dyammalele.

⁴⁵ Dachi, imbekuva dachi kwa ntumishi aneyo akàlihaulila kuva, 'Nang'olo wangu ànatima kuuya,' nkutandilika kuvapanya vatumishi avake akuno walya na kukumbila na kulkalewa?

⁴⁶ Nang'olo wa aneyo ntumishi àmbeuya nniduva lyakalolela na uhiku wakaumaite. Àmbencheketanya vibeduli vivili ntumishi aneyo na kummika pachinu pavikwîje kwajili ya vanu vakákulupila.

⁴⁷ Bahi ntumishi amaîte chalembela nang'olo wake, henga analipanganihe, na anatende chalembela nang'olo wake, aneyo ntumishi àmbeasibiwa namene.

⁴⁸ Henga ntumishi ayula akámaite saana chalembela nang'olo wake, henga nkutenda mambo lalembeléwa kuasibiwa, aneyo ntumishi àmbeasibiwa chihi kadiki. Kwa kuva, munu apewîje vitukutuku vyohe àmbelongwa vyohe, na munu akamujîje vitukutuku vyohe, àmbelongwa vyohe."

Yesu àvatenda vanu vahapukane

(Matayo 10:34-36)

⁴⁹ "Nangu ngùidile unakumbanya moto pachilambo, na nangu nikanitamwa namene niwone uyakile tayali!"

⁵⁰ Henga ngùevele na ubatiso wa ibanighwi ungulembelewa ngubatiswe, na nangu nauhimukila namene mpaka panimbeutimisa.

⁵¹ Dachi, mwenu mütenda kuva nangu ñniida uchinga nguide na amani pachilambo? Nangu ninnyaulilanga mwenu kuva, akee amani, henga ñniida uchinga nivatende vanu vayavanyike.

⁵² Kwa kuva, kutandikila vino, vanu nnyano va ing'ande imo vâmbepapukana, vatatu vâmbepapukana na vavili na vavili vâmbepapukana na vatatu.

⁵³ Atata àmbehapukana na mwanaewe wa chilume, na mwana wa chilume àmbehapukana na atatake na mama àmbehapukana na mwanaewe wa chimahe na mwana wa chimahe àmbehapukana na anyokwe, na mukwe àmbehapukana na nkawake na mmahe àmbehapukana na mukwe."

Kulamala mahiku
(Matayo 16:2-3)

⁵⁴ Yesu nkuvahaulila vanu kuchidoni, "Pamulona mahunde ulahaloka m'bali wa mangalibi, mühaula kuva, 'Imbulà imbetonya,' na ñatonya.

⁵⁵ Na pamulyona lipungo lya kusini ulipunga, mühaula kuva, 'Kumbekuva na chitukuta,' na njo chiiva.

⁵⁶ Mwenu mmakulilambilila! Mwenu mùnahulula kulauja hali ya hewa kwa kuchiloleha chilambo na kumahundre, vino mwadachi mukâhulula kulamala mahiku alano la vino?"

Patana na mmongo mwalo
(Matayo 5:25-26)

⁵⁷ "Mwadachi mwenu mùnaalemwa kuchimala chitukutuku chambone cha kuchitenda?

⁵⁸ Kwa kuva, ikàva mmongo mwalo àkupelekeja kulukumbi unakusitaki, tumbama kapatana nawe kabla mukànambihwika, ukatanatene uchocho nkûhukumu àmbekupelekeja kwa litiyala, na litiyala nkunakuchimila nnilungu.

⁵⁹ Nangu nikuhaulila kuva, anemwo ukambehuma mpaka paumbemalilila ulipa senti ya ntululilo."

13

Lekanga kutenda masambi munahwa

¹ Mahiku anelo pávele na vanu vanannyaulidile Yesu habali dya vanu va Galilaya vanavawalele Pilato pavachinnyumija Nnungu sadaka.

² Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Dachi, mwenu mütenda anevo Vagalilaya vâwalelwé namuna aneyo ing'anya vâtenda lahakalenge namene kupunda Vagalilaya vanji vammalele?

³ Nanga, akee uchocho! Henga nangu ninnyaulilanga mwenu kuva, mukanaleke masambi, uchocho na mwenu muchimwondongwe.

⁴ Dachi, vanu kumi na nane vanamatokewije na nnala wa vakúlolihja aneko ku Siloamu, nkuhwanga, mütenda kuva vanang'o vâtenda lahakalenge kupunda vanu vanji vâchiikala ku Yelusalemu?

⁵ Nanga, akee uchocho! Henga nangu ninnyaulilanga mwenu kuva, mukanaleke masambi, uchocho na mwenu muchimwondongwe."

Nfano wa nnandi wa ntini ukápa vihepo

⁶ Anepo Yesu nkuvahaulila auno nfano wachidoni, "Pávele na munu yumo ánavele na nnandi wa ntini mmwelu wake wa mizabibu. Munu aneyo nkuhwena unahepa vihepo munnandi anewo, henga nanga panachikojije chihepo kananga chimo.

⁷ Bahi aneyo munu nkunnyaaulila nkúlolihja welu kuchidoni, 'Lola, achino chaka cha tatu unguida ungulembela nguhepe vihepo munnandi auno, henga nikápata chihepo. Vino uchekete! Mwadachi uhwenehe chihi kuutumila ulongo bule?'

⁸ Henga nkúlolihja welu nkunnyaang'ula kuchidoni, 'Nang'olo, namwaka uleke nahoti, niulimile na kuutaila mbolea.

⁹ Na ukápa vihepo mwaka uîda, ichiikatapale, na ukanape unaucheketa.'

Yesu ànnamy mmahe Liduva lya Kuyeweleta

¹⁰ Liduva limo lya Kuyeweleta, Yesu ávenkuhunda muing'ande ya kunnyuwila Nnungu.

¹¹ Upala, nkuhaloka mmahe anavele na nanndenga anantendile ahuvange kwa vyaka kumi na nane. Mmahe aneyo álamele mongo na ikâchihululika kuudula wala kadiki.

¹² Yesu pammwene aneyo mmahe, nkunchema, nkunnyaaulila uvila, "Mama, ùnhunguliwa kuhaloka muihuvangi yako!"

¹³ Yesu nkummikila makono aneyo mmahe, upala mmili wake nkudukanga kavila, nkutandilikila kunnombolela Nnungu.

¹⁴ Nkulungwa wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu nkutunduwila ing'anya Yesu ànnamije aneyo mmahe Nniduva lya Kuyeweleta. Bahi nkuvahaulila vanu kuchidoni,

"Mwenu mìvele na maduva sita la kukola madengo. Bahi kamolanga mmaduva anelo mukalamywe, henga munaide unalamywa Nniduva lya Kuyeweleta."

¹⁵ Anepo Nang'olo nkunyang'ula aneyo nkulu kuchidoni, "Mwenu mmakulilambila! Dachi, alida mmwenu akánchimulila ung'ombe wake au punda wake nchitundu Nniduva lya Kuyeweleta nkumpelekeja unankumbija medi?

¹⁶ Ayuno mmahe achibaniwa na namndenga kwa myaka kumi na nane nni munu wa nnitawa lya Iblahimu, dachi ikáchilembelewa alamywe ikànava Liduva lya Kuyeweleta?"

¹⁷ Yesu patangwele anelo, vanu vammalele vachintahuka nkwonanga dihoni, henga vanu vanji nkuhangalala ing'anya ya vitukutuku vyambone nya kukanganya vyatendile Yesu.

Nfano wa imbeyu inyoko ya haladali

(Matayo 13:31, Mako 4:30-32)

¹⁸ Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, Ufalume wanga Nnungu ùlandana na chani? Dachi, niulandanye na chamani?

¹⁹ Ùvele muchi imbeyu ya haladali yanatwete munu yumo nkuipanda mmwelu wake, nkumela na kukulumuka nkua nnandi nkulungwa. Vyuni nkudenganga vitehi vyavo n'dinavi dyake."

Nfano wa hamila

(Matayo 13:33)

²⁰ Yesu nkooja kavila kuchidoni, "Dachi, Ufalume wanga Nnungu niulandanye na chamani?

²¹ Ùlandana na hamila yanatwete mmahe yumo, nkukundanya na uhu wohe wa ngano, na lidonji lyammalele nkuumuka."

Nnango uhonene

(Matayo 7:13-14, 21-23)

²² Yesu nkuhweneha mwanda wake kuhwena ya ku Yelusalemu wapitila n'dimanga na mmijiji, wawahunda vanu.

²³ Munu yumo nkumuja Yesu kuchidoni, "Nang'olo, dachi vanu vambepôhwa vâmbekuva chihi kadiki?"

Yesu nkuyang'ula kuchidoni,

²⁴ "Tumbama namene, muinjilile kwa kupitila nnango uhonêne, ing'anya vanu vohe vâmbelabela kwinjila, henga nanga pavambehulula.

²⁵ Mwene ing'ande palembrimila nkunachima nnango, mwenu mûmbemila chihi pawelu na kutandilikà kuhodikanga, umuchidoni, 'Nang'olo, tuchimulile nnango.' Henga nang'e àmbennyang'ula kuchidoni, 'Nikánkamekenge mwenu wala kumuhalokanga!'

²⁶ Anepo njo pamumbennyaulila kuchidoni, 'Hwetu njo tuvanu tuchilya na kukumbila chalumo na wako, na wako wanhhunda n'dindila dyo mmijiji vyetu.'

²⁷ Henga nang'e àmbekuhidoni, 'Nikánkamekenge mwenu wala kumuhalokanga! Ukananga apano pang'une, mwenu mmammalele mmakutenda lahakalenge!'

²⁸ Mwenu mûmbekuta na kuhaya meno, kwa kuva, mûmbemwona Iblahimu na Isaka na Yakobo na manabii vammalele vavèlè mu Ufalume wa Nnungu, akuno mwenu muyahìjwè pawelu!

²⁹ Vanu vâmbelida kuhaloka mmipata yammalele ya chilambo, nkukala na kulya paing'ole mu Ufalume wanga Nnungu.

³⁰ Anepo vanu vaonekâna hambi kuva vakulu, vâmbekuva va pahi, na vanu vohe vaonekâna hambi kuva pa pahi, vâmbekuva vakulu."

Yesu chavatamwa vanu va imanga ya Yelusalemu

(Matayo 23:37-39)

³¹ Upala, Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu nkunyaulila kuchidoni, "Apano uka uhwene pachinu panji, kwa kuva Nfalume Helode àlembela akuwalale."

³² Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Hwena mukannayaulile Helode, akalamwîke muchi nanchetakuva, 'Nelo na nundu nivausa anamindenga na kuvalamya wagonjo, na palyamba nimbemila madengo langu.'

³³ Nelo na nundu na palyamba, nangu ngùlembelewa nguhwenehe na mwanda wangu wa ku Yelusalemu, kwa kuva, ikáhululika nabii vammwalalile pachinu panji ikànave chihi ku Yelusalemu.

³⁴ Mwenu mmanu mma ku Yelusalemu, mmanu mma ku Yelusalemu! Mwenu mûvawalala manabii na kuvalapanya mayanga avala vatumwîje kwenu mwenu. Myanda yohe ñnilinga kuvalopolela pamo vana venu muchi ung'uku chavautamila vana vake paliungu dimapa dyake, henga mwenu nanga pamutamwije.

³⁵ Lola, Ing'ande yenu ya Nnungu ìmbekuva lihame.* Na nangu nìnnyafulilanga kuva, mukambengwona kavila mpaka pamumbeaula kuva, 'Ubalikiwe wako uïda kwa lina lya Nang'olo.' ”

14

Yesu ànnanya munu áchiuula ugonjo wa kuvimbanga

¹ Liduva limo lya Kuyeweleta, Yesu ápite unalya chakulya kukaya kwanga nkulungwa yumo wa Mafalisayo, vanu nkuva uvannoleha namene Yesu.

² Muyo mwanga Yesu, mûvele na munu ánavale na ugonjo wa kuvimbanga mmili.

³ Yesu nkuvauja vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo kuchidoni, "Dachi, ìnaluhusiwa au ikáluhusiwa kunnamya munu Nniduva lya Kuyeweleta?"

⁴ Henga vanang'o nkunyalala chihi. Yesu nkunkamula ayula n'gonjo, nkunnamya, nkunnuhusu ahwene.

⁵ Anepo nkuvauja avala vanu kuchidoni, "Ikàva munu yumo mmwenu, mwanawewe au ung'ombe wake àamatokedile nchihima Nniduva lya Kuyeweleta, dachi akambemusa nniduva anelyo?"

⁶ Henga vanang'o nanga pavanahulwile kunnyang'ula.

Yesu àvahunda vanu kuyamba kulisulupuha

⁷ Yesu pavawene vayeni vakumbuliwíje uvalitandolela viteng'u nya mayo, nkuvahaulila kuchidoni,

⁸ "Munu akàkukumbula kuing'ole ya ulombi, unaikale chiteng'u cha mayo, uyopa ànahaloka munu wa kwesimika namene kukupunda wako.

⁹ Mukànatende uchocho, àmbeida ayula ankumbwile mmammalele mmavili nkukuhaulila kuchidoni, 'Mpishe ayu aikale.' Anepo ùlèmbekwona dihoni paumbekuva uhwena unaikala chiteng'u cha nnyuma.

¹⁰ Wako ukàkukumbulwa kuing'ole, ikala chiteng'u cha nnyuma, uchinga ayula ankumbwile pambehaloaka akuhaulile kuchidoni, 'Nnyanjawangu, ida uikale mmiteng'u nya mayo.' Anepo njo paumbetumbyangika pameho pavanu vammalele vavêle anepo.

¹¹ Kwa kuva, kila munu alitumbyângâ mwene àmbesulupuswa, na munu alisulupûha, àmbetumbyangwa."

¹² Anepo Yesu nkunyaulila ayula munu ankumbwile kuchidoni, "Pauteleka chakulya cha muhi au nalyulo, unavakumbule ayanjavako wala anung'unuvako wala alan-gavako wala avandikani mwalo vakúpata, kwa kuva, ukàtenda uchocho navanang'o vâmbekukumbula wako kumakande lavo na kukulipa malinga chunavatendedile vanang'o.

¹³ Henga wako pauteleka chakulya cha ing'ole, vakumbule amahuvani na vanu valamele na vikwavi na vaputêle meho.

¹⁴ Ukàtenda uchocho, uchiubalikiwe, ing'anya vanang'o vakambehulula kukuuihija. Kwa kuva, Nnungu achiakuuihije nniduva alila livambefufuliwa vanu vambone pameho panga Nnungu."

Nfano wa ing'ole ing'ulungwa

(Matayo 22:1-10)

¹⁵ Munu yumo anaikale pachakulya pamo na Yesu papilikene malove anelo nkuhaulila kuchidoni, "Wasa munu ayula ambékulya chakulya cha ing'ole mu Ufalume wa Nnungu."

¹⁶ Yesu nkunyyang'ula kuchidoni, "Munu yumo áteleke chakulya cha ing'ole ing'ulungwa nkukumbula vanu vohe.

¹⁷ Pauhwikile uhiku wa kulya chakulya cha ing'ole, ayula munu nkuntuma ntumishi wake akavahaulek yakumbuliwíje kuva, 'Idang'ana, kila chinu chìvele tayali.'

¹⁸ Henga vammalele nkuhitang'ana ing'anya kila munu ávèle na madengo lake. Munu ntandi nkunyaulila ayula ntumishi kuchidoni, 'Nangu nikambeida, ing'anya ngùsumile welu, na ngùlemebelewa nguhwene niakaulole, chonde ngùyuwa unguسامهه.'

¹⁹ Munu wavili nkuchidoni, 'Nangu nikambeida ing'anya nivasumile ang'ombe kumi va kulimila, vino ngùvele nndila ngùhwena unavalinga, chonde ngùyuwa unguسامهه.'

²⁰ Na munu yunji watatu nang'e nkuhaulila kuchidoni, 'Nangu nikambeida, ing'anya ngùlombile uvino.'

²¹ Ayula ntumishi nkuuya nkunyaulila nang'olo wake àlalá malove. Ayula nang'olo papilikene uchocho nkuvisa, nkunyaulila ntumishi wake kuchidoni, 'Piyanya kuhwena n'dibalabala na n'dindila dya imanga ukaide na amahuvani na vanu valamele na vaputêle meho na vikwavi.'

* 13:35 Munsitali auno Luka àlembile "ing'ande yenu," ìnahululika àyamba Ing'ande ya Nnungu au imanga ya Yelusalemu.

²² Ayula ntumishi nkuchidoni, ‘Nang’olo, lammalele lungulaijije ñnilatenda, henga mpaka vino nafasi ya kuikala ìvechinkupawa.’

²³ Ayula nang’olo nkunnyaaulila ntumishi wake kuchidoni, ‘Hwena n’dibalabala na n’dindila divêle pawelu imanga ukavakolokohe vanu vaide vainjile, uchinga ing’ande yangu iumbale.

²⁴ Nangu nìnnyaaulilanga kuva, muvanu avala vanakumbuliwije patandi, wala nanga munu kananga yumo ambevêja chakulya cha ing’ole yangu.’ ”

Galama ya kumpapata Yesu

(Matayo 10:37-38)

²⁵ Anepo makuwa makulungwa la vanu nkuva uvalondojana na Yesu. Yesu nkupindikuka, nkuyahaulila kuchidoni,

²⁶ “Munu woheyo alembêla kuva nkuhundwa wangu, henga akâvele tayali kuhapukana na atatake na anyokwe na mmahe wake na anavake na anung’unuvake na alumbuvake na ata maisha lake, aneyo akâhulula kuva nkuhundwa wangu.

²⁷ Yani munu woheyo akânatamwe kuunyakula nsalaba wake na kungupapata, aneyo akâhulula kuva nkuhundwa wangu.

²⁸ Dachi, munu ntwani mmwenu alembêla kudenga nnala wa vakúlolihija, akâmbekala pahi nahoti nkutenda isabu ya galama ya nnala wammalele, uchinga amale ikâva achiave na dihela dya kumalilila?

²⁹ Kwa kuva, akâtandilika chihi kuudenga nsingi koka anahulule kuumalilila nnala anewo, vanu vammalele valôla vâmbennyeka,

³⁰ uvachidoni, ‘Munu ayu âtandilike kuudenga nnala, henga nanga pahulwile kuumalilila.’

³¹ Dachi, nfalume alida ahwéna unapanyana ing’ondo na nfalume yunji, akâikala pahi hoti nkukumbukilanya, ikâva matiyala lake alufu kumi lànahulula kupanyana na ayula nfalume annyidîla avèlè na matiyala alufu ishilini?

³² Bahi akâona kuva akambehulula, àmbevatuma vajumbe vake vahwene kwanga ayula nfalume yunji avèlè chihi kulehu, vakannyuwe pààve na amani.

³³ Uchocho, nanga munu mmwenu ambehulûla kuva nkuhundwa wangu, akânaaleke kila chinu chavenacho.”

Munyu wondongêke

(Matayo 5:13, Mako 9:50)

³⁴ “Munyu nni chinu chambone. Henga inowi yake ikâhang’uka, dachi, ùmbetaya chamanu uchinga inowi yake iuyile kavila?”

³⁵ Ukâfala kavila kananga kuutaya muulongo wala kuukundanya na mbolea. Henga ûyaha chihi kulehu.

Avèle na makutu la kupilikana, apilikane!”

15

Nfanu wa ungandolo ayahîke

(Matayo 18:12-14)

¹ Liduva limo akútawala kodi vohe na vanu vohe vahaulika kuva nni vakútenda masambi, vâmmwenedile Yesu uchinga vampilikanie.

² Henga Mafalsayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkulindamuka kuhinginika uvachidoni, ‘Nnlange munu ayu àvapwechelela vakútenda masambi na kulya navo!’

³ Yesu nkuyahaulila auno nfano wachidoni,

⁴ “Dachi, alida mmwenu akâva na angandolo myamoja, nkumala kuva ungandolo yumo àniyahika, akambevaleka avala tisini na tisa kulilanga uvalya, nkuhwena unantaha ayula ayahîke mpaka amwone?

⁵ Na akâmwona àmbennyakula mmavala, akuno wahangalala.

⁶ Akâhwika kukaya, àmbevachema ayanjavake pamò na avandikani mwave, avahaulile kuchidoni, ‘Hangalala pamò na nangu, ing’anya ñnimwona ungandolo wangu anayahike.’

⁷ Uchocho, na mwenu nìnnyaaulilanga kuva, uvila njo chivambehangalala aneko kuli-hunde ing’anya ya nkûtenda masambi yumo alekile kutenda masambi. Vâmbennyangalalila namene aneyo munu kupunda vanu tisini na tisa valyôna kuva vambone, na vakâlembelewa kuleka masambi.”

Hela ya nnyoyo iyahîke

⁸ “Dachi, ikâva mmahe yumo àvele na dihela kumi dya nnyoyo, nkunnyaahika imo, àmbetenda dachi? Àmbechacha chibatali, apyaile ing’ande yammalele waitaha mpaka ayone.

⁹ Akàyona aneyo hela, àmbèvachema ayanjavake na avandikani mwave na kuvalila kuchidoni, ‘Hangalala pamo na nangu ing’anya hela yangu inayahike ñniyona!’

¹⁰ Uchocho na mwenu nìnnýaulilanga kuva, uvila njo chivahangalala malaika va Nnungu ing’anya ya munu yumo alekile masambi.’

Nfano wa mwana ayahike

¹¹ Yesu nkuhweneha kuvalila kuchidoni, ‘Pávele na munu yumo ánamele na vana vavili vachilume.

¹² Ayula mwana n’joko nkunnyafulila atatake kuchidoni, ‘Atata, ning’e mapala langu.’ Bahi atata wavo nkuvayavanyija.

¹³ Palapite maduva kadiki, ayula n’joko nkusumisanga mapala lake lammalele nkuuka kuhwena chilambo cha kulehu, aneko nkudyondonga dihela dyake kwa maisha la uwaamba.

¹⁴ Pamalidile kila chinu chanavenacho, nkualoka indala ing’ulungwa nchilambo achila chammalele, nanang’e nkulindamuka kubanika.

¹⁵ Bahi nkuhwena kwanga mwenedi yumo wa aneko unayuwa chibaluwa, nanang’e nkumpelekeja kumawelu kwake unavachunga anguluve.

¹⁶ Aneyo mwana ánitamwa namene kulya makahi lavachilya anguluve, henga nanga munu anamwing’ile.

¹⁷ Bahi nkutandilika kulihimukila mwene, nkulihaulila kuchidoni, ‘Amadengo vangapi va atatangu väly, nkutolejwa na kulekelela, na nangu apano unguhwa na indala?’

¹⁸ Nímebeuka, nguhwene kwa atatangu nikannyaulile kuva, atata, nangu nìnkosedile Nnungu na wako mwalehu.

¹⁹ Nangu nikálembelewa kavila kuchemwa nimwanalo. Ngùtende muchi yumo wa vatumiši vako.’

²⁰ Bahi nkutakatuka, nkuhwena kwa atatake.

Pánamele kulehu, atatake nkumwona, nkummikila chididi, nkuntukutila nkunkumbatila na kum’busu.

²¹ Ayula mwana nkunnyafulila atatake kuchidoni, ‘Atata, nangu nìnkosedile Nnungu na wako mwalehu. Nangu nikálembelewa kavila kuchemwa nimwanalo.’

²² Henga atatake nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, ‘Piyanya kwida na inguwo ikatapéle na pete na vilatu mummwajange!

²³ Koka muntwale ung’ombe anunile munsinje, uchinga tulye na kuvalala!

²⁴ Kwa kuva, kwang’ue mwanangu ávele muchi àníhilu, henga vino mumi, na ávele muchi àniyahika, henga vino ànioneka.’ Bahi nkutandilika kuvalala!

²⁵ Palachitendeka anelo, mwanawé nkulungwa ávele kumawelu. Pahwikile pepi na ing’ande, nkupilikana dihimu na vanu uvavina.

²⁶ Nang’e nkunchema ntumishi yumo nkummuja kuchidoni, ‘Pávele chinu chihumidile?’

²⁷ Ayula ntumishi nkunyang’ula kuchidoni, ‘Nnung’uno àniuya, na atatako ànsinjidile ung’ombe anunile kwa kuva, mwanaue ànimmuila akuno avèlè mumi.’

²⁸ Ayula mwana nkulungwa nkuvisa, nkuhita kwingila nng’ande. Bahi atatake nkuhuma pawelu nkunyuwa aingle nng’ande.

²⁹ Nang’e nkunyang’ula atatake kuchidoni, ‘Lola, nangu ñnikutumikila muchi ntumwa kwa vyaka vyammalele, na ñnidikamula amuli dyako dyammale. Henga ukánaning’a kananga imbudi yamwana nguhangalale chalumo na ayanjavangu!

³⁰ Henga páidilé ayu mwanalo aondongéngé dihela dyako kwa makahaba, ùnsinjidile ung’ombe anunile.’

³¹ Atatake nkunyang’ula kuchidoni, ‘Mwanangu, wako ùvele pamo na nangu maduva lammalele, na kila chinu chinguvele nacho, nni chako.

³² Hwetu túlemelewa tuhangalale na kushangilila kwa kuva, nnung’uno ávele muchi àníhwa, henga vino mumi na ávele muchi àniyahika, henga vino ànioneka.’”

16

Nfano wa nkwmilila akalamwîke

¹ Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, ‘Pávele na nkúpata yumo ánamele na nkwmilila wake. Aneyo nkúpata vánnyaulidile kuva nkwmilila wake àondonganga dimali dyake.

² Aneyo nkúpata nkunchema nkwmilila wake nng’ande, nkummuja kuchidoni, ‘Malove ntwani ala langupilikana kukwamba wako? Humya isabu ya dimali dyangu dyammalele, kwa kuva, wako ukambekuva nkwmilila wangu kavila.’

³ Ayula nkwmilila nkuliua kuva, 'Vino ngutende dachi? Kwa kuva, nang'olo wangu àmbenguinganga madengo, na dimongo dya kulima nikávenajo, na kuyuwa-yuwa nangu ngwòna dihoni.

⁴ Vino ñnímala chakutenda uchinga panimbevingangwa madengo vanu vängupwechelele mmakande lavo.'

⁵ Anepo nkuvachema yumo-yumo vanu vammalele vachivalonga nang'olo wake. Nkutandilika kummuja ntandi kuchidoni, 'Nguhaulile, nang'olo wangu àkulonga chinu ntwaní?'

⁶ Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, 'Milengelo myamoja ya mahuta la seituni.' Ayula nkwmilila nkunnyaulila kuchidoni, 'Ikala pahi utwale baluwa yako ya mapatano la lideni, uleembe kuva ùlongwa milengelo amsini.'

⁷ Nkummuja wavili kuchidoni, 'Wako ùlongwa chinu ntwaní?' Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, 'Magunila myamoja la ngano.' Ayula nkwmilila nkunnyaulila kuchidoni, 'Ikala pahi utwale baluwa yako ya mapatano la lideni, uleembe kuva ùlongwa magunila samanini.'

⁸ Bahi ayula nang'olo nkunnombolela namene ayula nkwmilila akákulupika, ing'anya ya lúnda lwake. Kwa kuva, vanu va chilambo achino vätumila namene lúnda pavakola madengo na avao, kupunda vanu va Ufalume wa Nnunu*.'

⁹ Bahi Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Nangu ninnyaaulilanga kuva, tûmilanga dimali dya pachilambo kwa kuvatenda vanu kuva ayanjavenu, uchinga padimbehila, vanang'o vampwechelange mmakao lakávele na ntululilo.

¹⁰ Munu woheyò akulupika kwa lijoko namene, ànahulula kukulupika na kwa likulungwa mwalehu. Na munu woheyò akákulupika kwa lijoko namene, akáhulula kukulupika na kwa likulungwa.

¹¹ Mukànakulupike kwa dimali dya pachilambo, dachi, nnani ambehulùla kunkulupi-langa mwenu, nkumwing'anga mali ya uhio ya kulihunde?

¹² Na ikàva mukáhulula kukulupika n'dimali dya munu yunji, dachi, nnani ambe-mwing'anga mali yenu mmene?

¹³ Nanga ntumishi ahulùla kuvatumikila anang'olo vavili. Kwa kuva, akàtenda uchocho, àmbemmenga yumo na kuntawma yunji au àmbekamulana na yumo na kunsalau yunji. Mwenu mukambehulula kuntumikila Nnunu akuno umuditumikila na dimali."

¹⁴ Bahi Mafalisayo pavapilikene malove anelo nkuntendela Yesu mang'wanyu kwa kuva, vanang'o nni vanu vaditâmwaa namene dimali.

¹⁵ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mûlilangua kwa vanu kuva mmambone pameho pa Nnunu, henga Nnunu àniimala mitima yenu, kwa kuva, chinu chionekâna kuva chambone pameho panganu Nnunu nni chinu chichimwa namene."

Sheliya na Ufalume wa Nnunu

(Matayo 11:12-13, 5:31-32, Mako 10:11-12)

¹⁶ "Sheliya yanga Musa na malemba la manabii lánihubiliwa mpaka mmahiku langa Yohana Nkubatisa. Bahi kutandikila mahiku anelo langa Yohana, Malove Lambone la Ufalume wanga Nnunu lànahubiliwa, na kila munu ànatumbama kuinjila muufalume anewo.

¹⁷ Henga ìnipeyapeya namene chilambo na lihunde kupita kuliko kuuka sehemu inyoko ya lilove mu Sheliya ya Musa.

¹⁸ Nnume woheyò annéka n'jawe, nkunannomba mmahe yunji, aneyo àlalá ugóni, na kila nnume annômba mmahe alekwíje, nanang'e àlalá ugóni."

Nfano nkúpata na Lasalo

¹⁹ "Pávele na munu yumo nkúpata, achiwala dingwo digalíka namene na kupoka maduva lammalele.

²⁰ Na pávele na munu yunji mmahuvani lina lyake Lasalo. Munu aneyo ávele na vilonda mmili wammalele, na álala chihi pannango wanga ayula nkúpata.

²¹ Aneyo munu ánatamwa namene kulya makombo lamatwêke pameza yanga ayula nkúpata. Ata ang'avanga vánaida uvannamba vilonda vyake.

²² Bahi ayula mmahuvani nkuhila, malaika nkuntwala nkunammika pachinu pávèlè Iblahimu. Na ayula nkúpata nanang'e nkuhila, nkuniska.

²³ Ayula nkúpata pánavele nkubanîhwa namene pachinu pavanu vahwîle, nkukusumbula meho, nkumwona Iblahimu kwa kulehu, akuno Lasalo avèlè pamò na Iblahimu.

* ^{16:8} Munsitali auno kwa Chigiliki Luka àlembile, vana va uhiku auno, na vana va nng'anje. Anepo Luka àvayamba vanu vakávele va Nnunu, na vanu va Ufalume wa Nnunu.

²⁴ Bahi ayula nkúpata nkunonoha lidi wachidoni, ‘Atata Iblahimu, ngùvikile chididi, ntúme Lasalo àchuvike chala chake mmedi, alupoje lulimi lwangu, kwa kuva, mbènkubanihwa namene mmoto auno.’

²⁵ Henga Iblahimu nkunyang’ula kuchidoni, ‘Mwanangu, kumbukila kuva, wako punavele mumi pachilambo úpete mambo lambone, henga Lasalo ápete mambo lakávele lambone, henga vino àvenkutujwa ntima wake apano na wako ùvenkubanihwa namene.’

²⁶ Pamo na anelo, aneko kumuvele mwenu na akuno kutuvele hwetu paching’ati pàvikwije lipondo likulungwa namene, uchinga vanu valembéla kuuka akuno kwida aneko vanahulule, na valembéla kwida akuno kuhaloka aneko vanahulule.’

²⁷ Ayula nkúpata nkuchidoni, ‘Hambi Iblahimu atatangu, nakuyuwa namene untume Lasalo ahwene kukaya kwa atatangu,

²⁸ aneko kùvele anung’unuvangu nnyano, nnuhusu ahwene akavadume uyopa vànaida paching’apono pakubanihwa!’

²⁹ Henga Iblahimu nkuchidoni, ‘Anung’unuvakó vàvele na malemba langa Musa na manabii la kuvaladuma, valeke valapilikaniile anelo.’

³⁰ Ayula nkúpata nkuchidoni, ‘Iblahimu atatangu, anelo weka lakátosa. Henga akàhwena munu kuhaloka akuno kukuhwa vachivaleke masambi lavo.’

³¹ Iblahimu nkunnyaaulila kuchidoni, ‘Vakanalapilikane malemba langa Musa na manabii, ata kwahwena munu kuhaloka kwa vanu vahwile, vakambempilikana.’”

17

*Yesu àvahunda vanu kusamehe masambi
(Matayo 18:6-7, 21-22, Mako 9:42)*

¹ Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mambo lavakuvâja vanu kutenda masambi lasima laide, henga ole wake munu ambetendiha laide.

² Ikàvele wasa munu aneyo ahungwe liyanga likulungwa lya kuhayila muukoti na kuyahwa m’bahali, kuliko kuntenda yumo wa avano vajoko aliquavale kwa kutenda masambi.

³ Bahi ing’anya ya anelyo, lichungange!

Ikàva nnung’uno ànikukosela, n’dume, na akàleka kutenda makosa lake, nsamehe.

⁴ Ata kuiva àkukosedile myanda saba nniduva limo, nkukuidila kwa myanda saba wakuhaulila kuva, ‘Ngusamehe,’ wako nsamehe.”

Mahundo layâmba ing’ulupa

⁵ Mitume nkunnyaaulila Nang’olo Yesu kuchidoni, “Tuyenjeje ing’ulupa.”

⁶ Nang’olo nkuvayang’ula kuchidoni, “Kukavele umuva na ing’ulupa inyoko malinga imbeyu ya haladali, mukaniuhaulila nsulufaji auno kuva, ‘Daboka ukalipandikije m’bahali,’ na unang’o ukanimpilikana.”

Madengo la ntumwa

⁷ “Ikàva munu yumo mmwenu àvele na ntumwa wake alîma mmwelu au achûnga dingandolo, dachi, pauya kuhaloka kumawelu ànnyaulila kuva, ‘Ida chihi uikale ulye chakulya?’

⁸ Nanga! Henga àmbennyaulila kuva, ‘Tandiliaka kungatalakela chakulya nahoti, koka ulipanganihe uchinga ungutumikile panimbekuva ungulya na kukumbila, nikàmalila kulya koka ulye wako.’

⁹ Dachi, wako ùtenda aneyo nang’olo achianshukulu ntumwa aneyo ing’anya ya kuva ànilatenda àlalá lannyaulidle alatende?

¹⁰ Bahi namwenu uchocho, mukàmalila kukola madengo lamutumwije kumatenda kachidoni, ‘Hwetu nni tuvatumishi chihi tukálembelewa kutumbyangwa, tütendile chihi madengo latulembelewa kumatenda bahi.’”

Yesu àvalamya amangundula kumi

¹¹ Yesu pánavele nndila kuhwena ku Yelusalemu nkupita ching’ati chilambo cha ku Samaliya na chilambo cha Galilaya.

¹² Pánavele nkuijila pachijiji fulani, nkunyidila vanu kumi vánavele na mangundula, nkuimilanga kulehu kadiki na pávèlè nang’e,

¹³ nkunonohanga lidi uvachidoni, “Yesu, Nang’olo, tòvikile chididi!”

¹⁴ Yesu pavawene nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng’ana mukalilanguje kwa makuhani.”

Pavanavele nkuhwena, nkulamyangwa.

¹⁵ Munu yumo muavala kumi pawene kuva ànilama, nkuuya kwanga Yesu wanonoha lidi wannombolela Nnungu.

¹⁶ Nkuhunama muyo pamadodo langa Yesu akuno wanshukulu. Na munu aneyo ávele Nsamaliya.

¹⁷ Yesu nkuuja kuchidoni, "Dachi, vakanalamijwe vammalele kumi? Hambi vanji tisa vâvele kwachi?

¹⁸ Dachi, nanga vanu vanji vauyite unanshukulu Nnungu ila uyoyu mmidi bahi?"

¹⁹ Yesu nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, "Imila uhwene, ing'ulupa yako ìnikulamaya."

Kuida kwa Ufalume wa Nnungu

(Matayo 24:23-28,37-41)

²⁰ Mafalisayo fulani nkummuja Yesu kuchidoni, "Ufalume wa Nnungu ùmbeida chakani?" Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Ufalume wa Nnungu ukáida kwa namuna yonekana kwa meho.

²¹ Nanga munu ambehaûla kuva, 'Ùvele apano!' au, 'Ùvele apala!' Kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ùvele nkati mwenu*."

²² Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Mahiku làvenkwida lamumbe-lambela namene mumwone kavila Mwana wa Munu, henga mukambemwona mmahiku anelo.

²³ Vanu vanji vâmbennyaulilanga kuva, 'Àvele apala!' au, 'Àvele apano!' Henga mwenu munauke na wala munavapate.

²⁴ Kwa kuva, kwida kwanga Mwana wa Munu kùmbekuva muchi nng'anje wa ing'uva chuhumila gafula kumahunde na kulangaja kuhaloka m'bali umo mpaka unji.

²⁵ Henga àlembelewa atandiliike kubaniika namene hoti, na kuhitwa na vanu va chívelèkwà achino.

²⁶ Malinga chiinavele mmahiku langa Nuhu, njo chiimbekuva mmahiku la kwida kwanga Mwana wa Munu.

²⁷ Mahiku anelo vanu vánalya na kukumbila, vánalomba na kulombwa mpaka uhiku aula wanaingidile Nuhu musafina[†], livambwe nkuida nkuvaoondonganga mwalehu vanu vammalele.

²⁸ Mahiku anelo làmbekuva muchi chilanavele mahiku langa Lutu. Vanu vánalya na kukumbila, vánasuma na kusumisa, vánapanda dimbeyu na kudenga.

²⁹ Henga liduva alila lyanaukile Lutu ku Sodoma, moto na baluti iyâka vínisulupuka muchi imbu kuhaloka kulihunde nkuvaoondonganga mwalehu vanu vammalele.

³⁰ Bahi uvila njo chiimbekuva nniduva anelyo lyambehunukuliwa Mwana wa Munu.

³¹ Liduva anelyo munu avêle muha ing'ande analitinike kwa kutukutila nng'ande unatwala vitukutuku vyake. Na avêle kumawelu nanang'e uchocho, anauye kukaya.

³² Kumbukilanga àlalá lanankojije n'jawe Lutu!

³³ Munu woheyu alembéla kuupoha umi wake, aneyo achiauyahe, na munu woheyu ambeuyâha umi wake, aneyo achiaupohé.

³⁴ Nangu ninnyaaulilanga kuva, chilo anecho vanu vavili vâmbekuva valèlè chinanda chimo, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa.

³⁵ Vamahe vavili vâmbekuva pamo uvahaya ntama nniyanga, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa. [

³⁶ Vanu vavili vâmbekuva mmwelu, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa.]‡

³⁷ Vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni, "Kwachi Nang'olo?" Nanang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Pauvele ntuhi, njo pavambeko jana vipungo."

18

Nfano wa nkúhukumu na nannidi

¹ Anepo Yesu nkutumila nfano kuvahunda vakuhundwa vake kuvalanguja kuva vâlemelewa vannyuwe Nnungu uhiku wammalele bila kukata tama.

² Nkuvhahaulila kuchidoni, "Muimanga fulani mûvele na nkúhukumu yumo akâchinnyopa Nnungu wala kuvatamwa vanu.

³ Na muimanga uyoyu mûvele na mmahe nannidi. Mmahe aneyo áhwena-hwena kwanga ayula nkúhukumu bila kukata tama wannuwa kuchidoni, 'Chonde nangu nikuyuwa utende haki kati yangu na mmongo mwangu.'

⁴ Kwa maduva lohe ayula nkúhukumu nkova wahita kunnyangata ayula mmahe, henga kuntululilo nkilitangolela mwene chimunda-munda wachidoni, 'Pamo na kuva nangu nikânnypa Nnungu na wala kuntamwa munu woheyu,

* ^{17:21} Kwa Chigiliki, "Ufalume wa Nnungu ùvele nkati mwenu," inahululika kuva na mana kuva, tayali ùvele mmwenu.

† ^{17:27} Kumala lohe namene kuyamba safina ya Nuhu, soma Ntandiliko 6:7   ‡ ^{17:36} Malemba lanji la kala lakâvèle nsitali wa 36.

⁵ henga kwa kuva ayu mmahe ànanguhopeja, nguchinimwing'e chivèle chake, uchinga anaide apano wanguhopejal!" "

⁶ Nang'olo Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Lola namuna chanahawile ayula nkúhukumu akátenda haki.

⁷ Dachi, Nnungu akambeveng'a haki yavo vanu vake vavatandwêle, vankutíla chilo na muhi? Dachi, achiatime kuvayangata?

⁸ Nangu nìnnyaaulilanga kuva, achiapiyanye kuveng'a haki yavo. Henga dachi, Mwana wa Munu pambeida achiakjo ing'ulupa pachilambo?"

Nfano wa Nfalisayo na nkútala kodi

⁹ Yesu nkuvahaulila nfano auno vanu valyóna kuva vambone na kuvasalau vanu vanji,

¹⁰ wachidoni, "Vanu vavili vániyomboka kuhwena ku Ing'ande ya Nnungu unayuwa, yumo ávele Nfalisayo na yunji ávele nkútala kodi.

¹¹ Ayula Nfalisayo nkuijila, nkuyuwa chimundamunda wachidoni, 'Wako Nnungu, nakushukulu kwa kuva nangu nikávele muchi vanu vanji, malinga vakwiva, vaténda lahakalenge na valálá ugoni, na wala nikávele muchi ayu nkútala kodi.

¹² Nangu ngùfunga maduva mavili kwa lijuma, na nahumya asilimiya kumi ya vitukutuku vyangu vyammalele víngupâtà'.

¹³ Henga ayula nkútala kodi nkuijila kulehu, na wala nanga panalingile kananga kulla meho lake kulihunde, henga alipanyile-panyile chihi pachihuva kwa kulihinginikila wachidoni, 'Nnungu, ngùvikile chididi nangu nguvéle na masambi!'

¹⁴ Yesu nkuchidoni, "Nangu nìnnyaaulilanga kuva, ayula nkútala kodi ápite kukaya kwake akuno Nnungu wamwona kuva wambone, henga akee ayula Nfalisayo. Kwa kuva, kila munu alitumbyângâ mwene, àmbesulupuswa, na munu alisulupûha, àmbetumbyangwa."

Yesu àvabaliki vana vajoko

(Matayo 19:13-15, Mako 10:13-16)

¹⁵ Vanu vanji nkuvapelekeja vana vajoko kwanga Yesu uchinga avabaliki kwa kuvavikila makono. Vakuhundwa vake pavalawene anelo nkuvakalipila avala vanu.

¹⁶ Henga Yesu nkuvachema vana vajoko vammwenele, nkuhaula kuchidoni, "Valekange anevo vana vajoko vaide kwang'uue, wala munavadivile, kwa kuva, Ufalume wanga Nnungu nni wa vanu vavéle muchi vavana ava.

¹⁷ Nangu nìnnyaaulilanga uhiu kuva, munu woheyu akáupwechela Ufalume wanga Nnungu muchi mwana n'joko, nanga pambeinjila mu Ufalume anewo."

Kijana nkípata

(Matayo 19:16-30, Mako 10:17-31)

¹⁸ Nkulu yumo wa Chiyahudi nkummuja Yesu kuchidoni, "Nkúhunda wambone, ngutende chamani uchinga niupaté umi ukee na ntululilo?"

¹⁹ Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Ing'anya ntwani ùnguchema wambone? Nanga munu wambone ila Nnungu weka.

²⁰ Wako únidimala amuli dyo Nnungu dihaúla kuva, 'Unalale ugoni, unawalale, unaive, unahumye ushahidi wa kulambilà na mweshimu atatakó na anyoko.'"

²¹ Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, "Amuli anedyo dyammalele ñnidikamula kutandikila ujoko wangu."

²² Yesu papilikene anelo nkunnyaulila kuchidoni, "Wako ùisaliwje na chinu chimo chukanambitenda. Hwena ukasumise kila chinu chivenacho, koka dihela uvayavile amahuvani, anepo unava na dimali kulihunde, koka uide ungupapate."

²³ Henga ayula munu papilikene anelo, nkupoyoka namene ing'anya ávele na dimali dyohe.

²⁴ Yesu pammwene ayula munu apowyewe nkuchidoni, "Ínikamajanga namene vakúpata kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu!

²⁵ Kwa kuva, ìniipeyapeya namene kwa nnyama uvanchema ungamilà kupita nchitonono cha chitoloko kuliko nkúpata kuinjila mu Ufalume wa Nnungu."

²⁶ Vanu vammalele papilikene anelo nkujáa kuchidoni, "Ikàva uchocho, nnani bahi ambehulúla kupohwa?"

²⁷ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Lakáhululika kutendeka kwa dimongo dyo chimunu, Nnungu ànáhulula kulantenda lammalele."

²⁸ Anepo Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Lola, hwetu tûlekile vitukutuku vyetu vyammalele nkukupapata!"

²⁹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nìnnyaaulilanga uhiu kuva, munu woheyu ailekile ing'ande yake au mmahe wake au anung'unuvake au vammaléke au vavana ing'anya ya Ufalume wa Nnungu,

³⁰ àmbepata vyohe namene mmaisha alano la vino, na mahiku laîda àmbepata umi ukee na ntululilo.”

*Yesu òtangola mwanda watatu kuyamba kuhwa na kufufuka kwake
(Matayo 19:17-20, Mako 10:32-34)*

³¹ Yesu nkuvatwala vakuhundwa vake kumi na mbili nkuhwena navo pannyenje, nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikananga! Tuvenkuyomboka kuhwena ku Yelusalemu, aneko kila chinu chilembwîje na manabii kumwamba Mwana wa Munu chimbenatimiswa.

³² Ambekamujwa kwa vanu vakávele Vayahudi koka vantendele mang'wanyu na kunteangolela lahakalenge na kunsunila mata,

³³ na kunsulubula koka vammwalale, henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake ambefufuka.”

³⁴ Henga vakuhundwa vake nanga pavanamaite chinu chohecho, kwa kuva, vânipihwa mana lake na nanga pavanamayite Yesu amba chamani.

*Yesu ànnamya munu aputêle meho
(Matayo 20:29-34, Mako 10:46-52)*

³⁵ Yesu pánavele pepi na imanga ya ku Yeliko, munu yumo anaputêle meho áikele nnyenje indila wayuwa nsada.

³⁶ Papilikene likuwa lya vanu ulipita nkua kuchidoni, “Kùvele chamani?”

³⁷ Nkunnyang'ula, kuchidoni, “Yesu wa ku Nasaleti àvenkupita.”

³⁸ Nang'e nkunonoha lidi wachidoni, “Yesu, n'dukuluwe Nfalume Daudi, ngùvikile chididi!”

³⁹ Vanu vannongoledile Yesu nkunkalipila uvannyaulila anyalale, henga nang'e nkunonoha namene lidi wachidoni, “N'dukuluwe Nfalume Daudi, ngùvikile chididi!”

⁴⁰ Yesu nkuijila, nkualaija vanu vaidenawe. Ayula munu pahwikile pepi, Yesu nkummuja kuchidoni,

⁴¹ “Ùlembela nikutendele chamani?”

Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Nang'olo, ngùlembela ngupate kulola.”

⁴² Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Bahi uloole! Ing'ulupa yako inikulamya.”

⁴³ Upala ayula munu anaputele meho nkupata kulola, nkua wannondola Yesu akuno wantumbyanga Nnungu. Na vanu vammalele pavalawene anelo, navanang'o nkunnombolela Nnungu.

19

Yesu na Sakayo

¹ Yesu painjidile muimanga ya Yeliko, nkua walumulanya imanga aneyo.

² Muimanga aneyo mûvele na munu yumo lina lyake Sakayo, nkulungwa wa vakútwala kodi, na ávele nkúpata.

³ Munu aneyo ánitumbamba namene uchinga amwone Yesu kuva nni munu wa namuna ntwani, henga nanga panahulwile kumwona ing'anya ya likuwa likulungwa lya vanu na ániinjipala namene.

⁴ Sakayo nkutukutila muyo, nkunakwela munnandi nkulungwa uchinga amwone Yesu, kwa kuva, njo indila yambepita Yesu.

⁵ Yesu pahwikile apala nkulola muha, nkunnyaaulila kuchidoni, “Sakayo, sulupuka upehi, kwa kuva, nelo ngùlembelewa nguyewelete nng'ande mwako.”

⁶ Sakayo nkupiyanya kusulupuka, nkunkalibisa Yesu kukaya kwake kwa kuhangalala.

⁷ Vanu pavalawene anelo, nkutandilika kutangodikanga uvachidoni, “Àpite unakamolela kwa nkútenda masambi.”

⁸ Henga Sakayo nkwiwila nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, pilikanila! Nusu ya dimali dyangu nimbeweng'a amahuvani, na ikàva ngütwete chinu changa munu kwa ulamba, nimbemmuhiija myanda ncheche.”

⁹ Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Nelo upohi ùnivakamolela vanu va ing'ande aino, kwa kuva, ayuno nanang'e nni n'dukuluwe Iblahimu.

¹⁰ Kwa kuva, Mwana wa Munu àidile unavataha na kuvapoha vanu vayahîke.”

Nfano wa dihela kumi

(Matayo 25:14-30)

¹¹ Vanu pavachipikanila malove anelo, Yesu nkuvahaulila nfano unji kwa kuva ávele pepi na imanga ya ku Yelusalemu, na anevo vanu vátenda kuva Ufalume wa Nnungu ùvele pepi na kukamola.

¹² Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Pávele na munu yumo wa nnitawa lya chifalume ánapite chilambo cha kulehu uchinga akatandolwe na nfalume nkulu kuva nfalume wa chilambo chake, koka auye.

¹³ Bahi kabla akànambiuka, nkuvachema vatumishi vake kumi, nkuvayavanyija dihela kumi dya samani ing'ulungwa namene, nkuvahaulila kuchidoni, 'Dihela adino tendelanga uchusui mpaka panimbeuya.'

¹⁴ Henga laiya avake vánammenga. Bahi anevo vanu nkuvatuma vanu vakahaule kuchidoni, 'Ayu munu tukántamwa àave nfalume wetu.'

¹⁵ Pamo na anelo, ayula munu ániuya akuno atandolwejjè kuva nfalume. Pakamwele kukaya, nkuvatuma vanu vakavacheme avala vatumishi vake vanavayavidile dihela uchinga amale kila munu àpete faida ntwani.

¹⁶ Nkuhaloka ntumishi ntandi nkuchidoni, 'Nang'olo, hela imo yunaning'ile diyenjeke dihela dinji mpaka kuhwikila dihela kumi.'

¹⁷ Nang'olo nkunnyaaulila kuchidoni, 'Utendile sana, wako nni ntumishi wambone. Bahi kwa kuva ünikulupika kwa vitukutuku vijoko, nimbekuvika kuva nkútawala wa dimanga kumi!'

¹⁸ Nkuhaloka ntumishi wavili nkuchidoni, 'Nang'olo, hela imo yumaning'ile diyenjeke dihela dinji mpaka kuhwikila dihela nnyano.'

¹⁹ Nang'olo nkunnyaaulila kuchidoni, 'Na wako nimbekuvika kuva nkútawala wa dimanga nnyano.'

²⁰ Nkuhaloka ntumishi yunji nkuchidoni, 'Nang'olo, hela yako yumaning'ile aino. Nangu ñnihutika saana nchitambala na kuikondya,

²¹ kwa kuva, ñnikuyopa ing'anya wako nni umunu ukalipa, utwâla lakávele lako na ufûna chukapandile.'

²² Nang'olo wake nkunnyaaulila kuchidoni, 'Wako ntumishi nkútenda lahakalenge, nimbekuhukumu ing'anya ya malove lako umwene! Kumbe wanimala kuva nangu nni munu ngukalipa, ngutwâla vikávele vyangu na kufuna vinikapandile.

²³ Ing'anya ntwani ukanaivikile hela yangu benki uchinga panimbeuya nguipate hela yangu na inji iyenjejéke?"

²⁴ Anepo ayula nang'olo nkuvahaulila vanu vanaimilenge apala kuchidoni, 'Mpakany-olange aneyo hela, mukamwing'e ayula avèle na dihela kumi.'

²⁵ Vanang'o nkuchidoni, 'Nang'olo, aneyo tayali àvele na dihela kumi!'

²⁶ Aneyo nang'olo nkuvayang'ula kuchidoni, 'Nangu ñinnyaaulilanga kuva, kila munu avèle na chinu àmbeyenjejewa. Henga munu akávele na chinu ata achila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa.

²⁷ Na vino avala amongo vangu vakáchitamwa nangu ngùùve nfalume wavo, idanavo apano, muvawalale pameho pang.'

Yesu àinjila pa Yelusalemu kwa kuhangalala

(Matayo 21:1-11, Mako 11:1-11, Yohana 12:12-19)

²⁸ Yesu pamalidile kutangola anelo, nkutandilika kuyomboka kuhwena ku Yelusalemu.

²⁹ Panavele pepi na kuhwika chijiji cha ku Betifage na ku Besaniya, palichinga lichêmwa Lichinga lya Miseituni, nkuvatuma vakuhundwa vake vavili,

³⁰ nkuvahaulila kuchidoni, "Hwena mpaka chijiji chivèle moyo mwenu. Pamumbekamola, muchimumwone mwana wa punda akànambiikalwa na munu woheyo vampambilidilè. Nnyungulange muide nawe apano.

³¹ Munu woheyo ambemmûja kuva ing'anya ntwani mùnannyungula, nnyaulile kuva, 'Nang'olo ànannembela.'"

³² Avala vakuhundwa vatumwije nkuhweneng'an, nkunakoja muchi chavahaulidile Yesu.

³³ Pavanele nkunyungula ayula punda, vene nkuvauja nkuchidoni, "Ing'anya nt-wani mùnannyungula?"

³⁴ Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, "Nang'olo ànannembela."

³⁵ Vakuhundwa nkuntwala, nkumpelekeja kwanga Yesu, nkulaja dingwo dyavo muha mwa aneyo punda nkunyikaja Yesu.

³⁶ Yesu panavele nkuhwena mwanda, vanu nkulaja dingwo dyavo nndila.

³⁷ Yesu panavele pepi na ku Yelusalemu, pantelemuko wa Lichinga lya Miseituni, likuwa lyammale lya vakuhundwa vake nkutandilika kuhangalalila na kunombokolela Nnunu kwa kunonoha lidi, ing'anya ya masaibu lavalawene,

³⁸ uvachidoni, "Ubalikiwe wako Nfalume, uîda kwa lina lya Nang'olo. Amani iive kulihunde na atumbyangwe Nnunu avèle muha kulihunde!"

³⁹ Mafalisayo vanji vanavele nniikuwa alila lya vanu nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, vadume vakuhundwa vako!”

⁴⁰ Yesu nkuvayang’ula kuchidoni, “Nangu ninnyaaulilanga mwenu kuva, ‘Ava vanu vakànyalala, mayanga alano lachilanonohe malidi.’”

Yesu àvahinginikila vanu va imanga ya Yelusalemu

⁴¹ Yesu panavele pepi namene na ku Yelusalemu, na kuyona imanga muyo aneyo mwake nkutandilika kuvahinginikila vanu va pa Yelusalemu akuno wakuta,

⁴² wachidoni, “Nangu nikanitamwa namene mwenu mmammalele liduva lya nelo mulamale mambo lambeida na amani! Henga mambo anelo laniipihwa pameho pernu.

⁴³ Kwa kuva, maduva lävenkwida amongo mwenu pavamben’dinguhija lingongo, na kun’dingukanga na kum’bananga kila m’bali.

⁴⁴ Vambenakadambanga mwenu chalumo na vana venu nningongo lyenu, na wala nanga pavambeisalija kananga ing’ande imo ikambebamolwa, ing’anya nanga pamunamaite uhiku wanaidile Nnungu unampohanga.”

Yesu àvavinganga vakúsumisa, nnuwani lwa Ing’ande yanga Nnungu

(Matayo 21:12-17, Mako 11:15-19, Yohana 2:13-22)

⁴⁵ Yesu nkuhwena ku Ing’ande yanga Nnungu, nkutandilika kuvavinganga vanu vachisumisa vitukutuku,

⁴⁶ wavahaulila kuchidoni, “Inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Ing’ande yangu imbekuva ing’ande ya kunnyuwila Nnungu.’ Henga mwenu müniipindikulanya nkuijuha kuya muchi lipanga lya kulipiha vakúpalaula.”

⁴⁷ Kila liduva Yesu nkuva wahunda mu Ing’ande yanga Nnungu. Henga makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa pamo na vakulu va vanu nkuva uvataha indila ya kummwalala Yesu,

⁴⁸ henga nanga pavanapete wasa wa kutenda uchocho, ing’anya vanu vammalele vävenkumpilikaniha.

20

Mamulaka langa Yesu làhaloka kwachi?

(Matayo 21:23-27, Mako 11:27-33)

¹ Liduva limo Yesu panavele nkuvahunda vanu ku Ing’ande yanga Nnungu na kuvahulilika Malove Lambone, makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa pamo na vasele va Vayahudi vánimmwenela,

² nkummuja kuchidoni, “Tuhailile! Wako ûlatenda alano kwa mamulaka ntwani? Na nnani akupéle mamulaka la kulatenda?”

³ Nang’e nkuvayang’ula kuchidoni, “Nanani nimbemmujangwa mwenu chinu chimo. Nguhaulile,

⁴dachi, mamulaka langa Yohana Nkúbatisa la kubatisa láhaleke kulihunde au kwa vanu?”

⁵ Vanang’o nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, “Tukàyang’ula kuva làhaleke kulihunde, nang’e àmbetuua kuva, ‘Hambi mwadachi mukánankulupidile?’

⁶ Na tukàyang’ula kuva láhaleke kwa vanu, vanu vammalele vämbetuwalala kwa mayanga, ing’anya vanu vammalele vànakulupila kuva Yohana Nkúbatisa ávele nabii wa Nnungu.”

⁷ Bahi nkunyyang’ula kuchidoni, “Tukámaite kulahaleke.”

⁸ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani nikambennyaaulila kuva ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani.”

Nfano wa vakúlima vabaya

(Matayo 21:33-46, Mako 12:1-12)

⁹ Yesu nkuhweneha kuvahaulila vanu nfano unji wachidoni, “Munu yumo álimite welu wake wa mizabibu, nkuuyadikisa kwa vakúlima, mwene nkuhwena mwanda wa kulehu, aneko nkuikala vyaka vyohe.

¹⁰ Paukamwele ncchela wa zabibu nkuntuma ntumishi wake ahwene kwa avala vakúlima uchinga akatwale sehemu ya vihepo vya mmwelu wake. Henga avala vakúlima nkumpanya ayula ntumishi, nkumminganga chihi makono weka.

¹¹ Mwene welu nkuntuma ntumishi yunji wavili, aneyo nanang’e nkumpanya na kuntendela lahakalenge na kumminganga chihi makono weka.

¹² Nkuntuma kavila ntumishi yunji watatu, aneyo nanang’e, nkummiika vilonda na kumminganga.

¹³ Bahi ayula mwene welu nkuchidoni, ‘Hambi ngutende dachi? Nimbentuma mwanangu unintamwa namene, panjika vachivaweshimu.’

¹⁴ Avala vakúlima pavammwene ayula mwana, nkuhaulanila kuchidoni, ‘Ayu njo mwene mapala la auno welu. Bahi leka tummwalale koka welu auno ùùve mapala letu.’

¹⁵ Bahi avala vakúlima nkunnyahila kunyenje welu wa mizabibu, nkummwalala.”

Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ayula mwene welu pambeida àmbavatenda dachi avala vakúlima?

¹⁶ Àmbeida koka awavalale anevo vakúlima, na anewo welu avayadikise vanu vanji.” Bahi vanu papavilikene anelo malove nkuchidoni, “Chonde inààve uchocho!”

¹⁷ Henga Yesu nkuvapalambahija meho, nkuchidoni, “Dachi, Malemba alano Lanaswe lâvele na mana ntwanî?

‘Liyanga lihitwiye na vakúdenga, hambi ljukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele!’

¹⁸ Kila munu ambeyangukila nniyanga anelyo àmbelumukana, na munu woheyô ulimbemmatokela, àmbetingindika mwalehu.”

Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi

(Matayo 22:15-22, Mako 12:13-17)

¹⁹ Vakúhunda Sheliya yanga Musa na makuhani vakulu nkuva uvataha namuna ya kunkamula Yesu upala, kwa kuva, vánimala kuva aula nfano ûvamba vanang’o, henga nkuya uvavayopa vanu.

²⁰ Bahi vanang’o nkuva uvannoleha saana na kuvatuma vanu vanalitendile kuva vambone uchinga vankamule Yesu kwa malove lake koka vankamuje muutawala na mamulaka la nkulu wa Chiloma.

²¹ Avala vanu nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, túnimala kuva wako ùnatangola na kuhunda vitukutuku vya uhiu, na wala nanga paulola kumeho kwanga munu, henga wako ùhunda chihi kwa uhiu kuyamba indila yanga Nnungu.

²² Hambi tuhaulile, dachi Sheliya ya Musa inatuluhusu au ikátuluhusu hwetu kulipa kodi kwa Nfalume wa Loma?”*

²³ Henga Yesu ánilamala lavachikudungila, nkuvahaulila kuchidoni,

²⁴ “Ngulangujange helà.” Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ing’ope aino na lina alino lilembwije apalo lyanga nnani?”

Vanang’o nkunnyaing’ula kuchidoni, “Vyanga Nfalume wa Loma.”

²⁵ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi la Nfalume wa Loma mwинг'e Nfalume wa Loma na la Nnungu mwинг'e Nnungu.”

²⁶ Bahi anevo vanu nanga pavanahulwile kunkamula kananga kwa lilo ve lyake limo pameho pavanu, henga nkukangana chihi chavayang'wile, nkunyalalanga.

Yesu àujwa kuyamba kufufuka

(Matayo 22:23-33, Mako 12:18-27)

²⁷ Masadukayo vanji vahaûla kuva vahwile vakáfufuka, nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni,

²⁸ “Nkúhunda, Musa átulembidile hwetu uvila, ‘Nnume akàhila nkunneka mmahe wake bila kummelekela vana, nnung’une àlembelewa annombe anevo mmahe, uchinga ammelekele nkuluwe vana.’”

²⁹ Bahi pávele na vana saba va chilume va litumbo limo. Mwana ntandi ánnombie mmahe, henga nkuhila chihi bila kummelekela mwana.

³⁰ Na mwana wavili nkwendwa makande, nanang’e nkuhila bila kummelekela mwana,

³¹ na watatu nanang’e nkwendwa makande nanang’e nkuhila, vammalele saba nkuhilanga bila kummelekela ayula mmahe mwana.

³² Kuntululilo ayula mmahe nanang’e nkuhila.

³³ Dachi, liduva livambefufuliwa vanu vahwile ayula nkongwe àmbekuva wanga nnani? Kwa kuva, valume vammalele saba vániiikalana nawe.”

³⁴ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Vanu va mahiku alano vânalomba na kulombwa,

³⁵ henga vanu avala vambevalang’wa kuva vânafala kufufulwa na kuva na umi mmahiku làida, anevo vakambelomba wala kulombwa.

³⁶ Kwa kuva, vanu anevo vakambekuhwa kavila, ing’anya vâmbekuva muchi malaika. Vanu anevo vâmbekuva vana vanga Nnungu, ing’anya vâniifufulwa kuhaloka kwa vanu vahwile.

³⁷ Ata Musa ánimaiha kuva vanu vahwile vâmbefufuka. Na mmalemba lake latângâ kuyamba chihole chichiyâka moto, Musa àntambulanga Nang’olo kuva nni, ‘Nnungu wa Iblahimu, Nnungu wa Isaka, na Nnungu wa Yakobo.’†

³⁸ Nang'e akávele Nnungu wa vanu vahwile, henga nang'e ni Nnungu wa vanu vumi, kwa kuva, kwanga nang'e vanu vammalele vâàva vumi."

³⁹ Vakúhunda fulani va Sheliya yanga Musa nkuchidoni, "Anepo nkúhunda ùniyang'ula sana."

⁴⁰ Anepo nkuva nanga munu analingile kummuja kavila.

Kilsto ni nnani?

(*Matayo 22:41-46, Mako 12:35-37*)

⁴¹ Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, "Ing'anya ntwani vanu vâhaula kuva Kilisto nni n'dukuluwe Nfalume Daudi?

⁴² Nfalume Daudi mwene ànitangola nchitabu cha Sabuli kuva,
'Nang'olo Nnungu ánninyaulila Nang'olo wangu kuva,
"Ikala mumamulaka langu, m'bali wangu wa kunkono,
⁴³ mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi viteng'u vya kuvika makumbatu lako."'

⁴⁴ Hambi ikâva Nfalume Daudi àñchema Kilisto 'Nang'olo,' ìmbehululika dachi Kilisto àâve n'dukuluwe?"

Yesu àvaduma vanu kuyamba vakúhunda Sheliya yanga Musa

(*Matayo 23:1-36, Mako 12:38-40*)

⁴⁵ Vanu vammalele pavachimpilikanila Yesu, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni,

⁴⁶ "Lyongolelange na vakúhunda Sheliya yanga Musa, vanang'o vânatamwa namene kwonga akuno vawètè dinguwo dindehu na kusalimiwa kwa eshima kusakoni na kuikalanga nafasi dya kwesimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na mmiteng'u vya moyo n'ding'ole.

⁴⁷ Vâvapakanyola dimali dyavo anannidi na kulitenda kuva vambone kwa kuyuwa namene! Bahi ing'anya ya anelyo, liduva lya hukumu vâmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu vanji!"

21

Sadaka yanga mmahe nannidi

(*Mako 12:41-44*)

¹ Yesu panavele mu Ing'ande ya Nnungu nkuvona vakúpata uvataya sadaka dyavo nnisanduku lya sadaka.

² Uchocho nkumwona nannidi yumo mmahuvani wataya disendi dimbili.

³ Yesu nkutangola kuchidoni, "Nangu ninnnyaulilanga uhiu kuva, ayuno nannidi mmahuvani àhumije sadaka ing'ulu namene kupunda vanu vammalele.

⁴ Kwa kuva, vanu vanji vammalele vâhumije chihi avila viyenjejêke n'dimali dyavo, henga ayu mmahe pamo na umahuvani wake, àhumije vyammalele vyavenavyo."

Yesu àhaulà namuna chiimbekwondongwa Ing'ande yanga Nnungu

(*Matayo 24:1-21,29-35, Mako 13:1-19,24-31*)

⁵ Vakuhundwa vanji nkuva uvalonjelela habali dya Ing'ande yanga Nnungu, namuna chiidengwiye kwa mayanga lakatapêle na kuipamba kwa dinujo dihumíjwe kwa Nnungu. Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni,

⁶ "Maduva lachilahwike, palambematohijwa pahi mayanga anelo lammalele lamulona, kwa kuva nanga liyanga limbeisalifa muha liyanga linji."

⁷ Anepo vakuhundwa nkummaja Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, vitukutuku anevyo vîmbehumila chakani? Na chimaiho ntwani chimbélangûja kuva vitukutuku anevyo vivele pepi kuhumila?"

⁸ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Lyongolelange uchinga munahochejwe. Kwa kuva, vanu vohe vâmbeida uvalitenda kuva vanang'o njo nangu, uvachidoni, 'Nangu njo Kilisto,' na kuhaula kuva, 'Mahiku làvele pepi.' Mwenu wala munavapapate vanu anevo.

⁹ Pamumbepilikana habali dya ing'ondo na kulumbana, munayope, kwa kuva, anelo lasima laide hoti, henga ntululilo ukambepiyanya kwida."

¹⁰ Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Chilambo chimo chimbepanyana na chilambo chinji, na ufalume umo ùmbepanyana na ufalume unji.

¹¹ Sehemu dyohe dya chilambo dîmbekuva na nnendengendo nkulu, na indala ing'ulu na magonjo la kuwalala vanu vohe, na aneko kumahunde kùmbekwonekana vitukutuku vya kuyohoa na vimaiho vikulu.

¹² Henga anelo lammalele kabla lakànambihumila, mùmbekamulwa na kubanihwa. Mùmbekamujuwa mmakono mwa vakulu va ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na kundayanga mmalungu. Uchocho, mùmbepelekejwa unasitakiwa kwa vafalume na kwa vakulu ing'anya yang'une,

¹³ na uhiku anewo ùmbekuva wasa kwenu mwenu kuva mmashahidi vangu moyo mwavo.

¹⁴ Henga mwenu kudungilanga mmitima yenu kuva, mukambekambikambila namuna chimumbehwena unavayang'ula,

¹⁵ kwa kuva, nangu nguchinimwing'ange malove la kutangola na línda luvakambehulula amongo venu kutahukana nalwo wala kuluhita.

¹⁶ Mùmbetengelekwa na atata venu na ayuvetu na akuluvetu na alangavetu na ayanjavetu, na vanu vanji mmwenu vambiwalalwa.

¹⁷ Vanu vammalele vambiwmenganga ing'anya yang'une.

¹⁸ Henga nanga ulindo kananga umo wa myuti yenu umbeyahika.

¹⁹ Kwa kuva, kwa kupililila kwenu muchimuupohe umi wenu.

²⁰ Henga pamumbeyona imanga ya Yelusalemu udingukwa na makuwa la matiyala, bahi mumale kuva kwondongeka kwake kùvele pepi.

²¹ Anepo vavéle nchilambo cha ku Yudeya vatukutile kumachinga na avala vambékûva muimanga ya Yelusalemu vauke, na avala vambékûva kumawelu vanauye muimanga aneyo.

²² Kwa kuva, mahiku anelo nni mahiku la Nnungu kuvalukumu asabu vanu vase Isilaeli uchinga vitukutuku vyammalele vilembwije Mmalemba Lanaswe vitimiswe.

²³ Ole wavo amahe vavéle na vitumbo na vayong'êja mmahiku anelo! Kwa kuva, kùmbekuva na ibaniki ing'ulu pachilambo na asabu ing'ulu kwa vanu va chilambo achino cha Vayahudi.

²⁴ Vanu anevo vambiwalalwa kwa upanga, na vanji vambiwalawa litwala na kumwadil-ihanywa mmilambo vyammalele, na imanga ya Yelusalemu imbetawaliwa kwa dimongo na vanu vakavéle Vayahudi, mpaka palambemalilika mahiku lávapèlè Nnungu kuitawala imanga aneyo.

²⁵ Kùmbekuva na vimaiho mniduva na mmwedi na n'dinondwa. Na vanu va pachilambo vambiwalalwa na lipamba ing'anya ya iungulumi na nkuchukuchu wa m'bahali.

²⁶ Vanu vambiwalikanga ing'anya ya kuyopa namene, pavambekuva uvalolela kulona àlalá lambehumila pachilambo, kwa kuva, vitukutuku vyammalele vyka kumahunde vivéle na dimongo, vimbetikinyika.

²⁷ Anepo njo pavambemwona Mwana wa Munu avèlè mmahunde waida, akuno avèlè na dimongo na ukulu nkulu.

²⁸ Pavimbetandilika kutendeka vitukutuku anevyo, changamukanga na munyanyulange myuti yenu, kwa kuva, upohi wenu ùvele pepi."

²⁹ Anepo Yesu nkuvalaulila nfano auno wachidoni, "Lola nnandi wa ntini na milandi inji yammale.

³⁰ Pamulona mahamba lake ulahipuka, mùnamala kuva chihuku chivele pepi.

³¹ Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo laninnyaulidile, bahi mumale kuva Ufalume wanga Nnungu ùvele pepi.

³² Nangu ninnyafulilanga uhiu kuva, vanu va chivelèkwà achino vakambepita mpaka palambetimila anelo lammale.

³³ Kumahunde na chilambo vimbepita, henga malove langu lakambepita mwiko."

³⁴ "Bahi lyongolelange uyopa mitima yenu inatemwa na maisha la uwamba na kukalewa na kukambikambila maisha la apano pachilambo, na anelyo liduva nkunnyidilanga kwa gafula muchi lutambo chiluhatuka.

³⁵ Kwa kuva, liduva anelyo limbevaidila kwa gafula vanu vammalele vaikâla pachilambo.

³⁶ Bahi mùve meho maduva lammalele akuno umuyuwa, uchinga mupate dimongo dya kulinyemaya na vitukutuku vyammalele vimbehumila, na kuimila moyo mwanga Mwana wa Munu."

³⁷ Kila liduva Yesu ávahunda vanu ku Ing'ande yanga Nnungu, henga chilo áhwena kulichinga lya Miseituni unalala.

³⁸ Vanu vammalele váyumuka ulyamba na mambumbu uhwena ku Ing'ande ya Nnungu unampilikana Yesu.

¹ Sikukuu ya Mikate Ikáitaijwe Hamila, ichêmwa Pasaka yavele pepi.

² Bahi makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkuva uvataha indila ya kummwalala Yesu, henga nkuva uvavayopa vanu.

³ Nanchindenga nkumwingila Yuda uvanchema Isikaliote, yumo wa vakuhundwa vake kumi na mbili.

⁴ Anepo Yuda nkuuka, nkuhwena unatangola na makuhani vakulu na vakulu va vakulolihja Ing'ande ya Nnungu, namuna chambentengeleka Yesu.

⁵ Vanang'o nkuhangalala namene, nkuyambukilana kuva vâmbemwing'a dihela.

⁶ Yuda nkukubali, nkutandilika kutaha wasa wa kuntengeleka Yesu pachinu pakâvele vanu.

Yesu na vakuhundwa vake vâtayalisha chakulya cha Pasaka

(Matayo 26:17-25, Mako 14:12-21, Yohana 13:21-30)

⁷ Bahi liduva lya Sikukuu ya Mikate Ikáitaijwe Hamila nkukamola, liduva lyasinjwa ungandolo wamwana wa Pasaka.

⁸ Yesu nkuntuma Petulo na Yohana, nkuvahaulila kuchidoni, "Hweneng'ana mukatandalile chakulya cha Sikukuu ya Pasaka tupate kulya."

⁹ Vanang'o nkummuja kuchidoni, "Dachi, ülembela tukakwandalile kwachi?"

¹⁰ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Pilikani! Pamumbekuva umuinjila muimanga, muchimukojane na munu yumo anyakwile chilongo cha medi. Mpapatange munu aneyo mpaka paing'ande yambeinjila.

¹¹ Nnyaulile mwene ing'ande kuva, 'Nkúhunda ànauja kuva, chîvele kwachi chumba chinimbela chakulya cha Sikukuu ya Pasaka chalumo na vakuhundwa vangu?'

¹² Nanang'e achiannangujânge chumba chikulu cha muha na anecho chîvele na kila chinu, na mwenu andalila anemwo chakulya."

¹³ Bahi avala vakuhundwa nkuhwena, nkunakoja kila chinu chivèlè muchi chava-haulidile Yesu, na vanang'o nkwandaa chakulya cha Sikukuu ya Pasaka anemwo.

Chakulya cha Nang'olo

(Matayo 26:26-30, Mako 14:22-26, 1 Vakolinso 11:23-25)

¹⁴ Uhiku pauhwikile, Yesu nkuikala pachakulya chalumo na avala mitume vake.

¹⁵ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Kutandikila tangu nangu nnalembela namene kulya chakulya cha Pasaka aino pamo na mwenu kabla nikânambibanihwa.

¹⁶ Nangu ninnyaulilanga kuva, nikambekulya kavila chakulya cha Pasaka mpaka mana ya Pasaka paimbetimiswa mu Ufalume wa Nnungu."

¹⁷ Yesu nkutwala chikombe, nkunshukulu Nnungu, nkuchidoni, "Twalanga chikombe achino mulememejane mmammale.

¹⁸ Nangu ninnyaulilanga kuva, kutandikila hambi, nikambekumbila kavila divayi mpaka Ufalume wanga Nnungu paumbeida."

¹⁹ Uchocho, nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya nkuveng'a wachidoni, "Auno njo mmili wangu uhûmywa kuva sadaka kwajili yenu mwenu. Bahi tendanga uvila kwa kunguhimukila nangu."

²⁰ Pavamalidile kulya, Yesu nkutwala chikombe chivèlè divayi nkuhaulila kuchidoni, "Chikombe achino nni lilailano lyahambi lya Nnungu, limaîhwa kwa myadi yangu imwidilika kwajili yenu.

²¹ Henga ayula ambengutengelêka àvenkulya upano pameza pamo na nangu.

²² Kwa kuva, Mwana wa Munu àhwena unahwa malinga chapangile mwene Nnungu, henga ole wake munu ayula antengelêka!"

²³ Vakuhundwa vake nkutandilika kuujana vene kwa vene kuva alida nnikuwa lyavo ambientengelêka.

Vakuhundwa vânatahukana kuva alida nkulu

²⁴ Uchocho vakuhundwa nkutandilika kutahukana vene kwa vene kuva alida nkulu nnikuwa lyavo.

²⁵ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Vafalume va vanu vakâvele Vayahudi vâvatawala vanu kwa dimongo, na vanu vavèlè na mamulaka navanang'o vâlichema kuva, 'Vanu vavayangâta vanu vao.'

²⁶ Henga kwenu mwenu inave uchocho. Ila nkulungwa mmwenu àlembelewa ààve muchi n'joko kupunda mmammale, na nkútawala àlembelewa ààve muchi ntumishi.

²⁷ Dachi, alida nkulu? Ayula aikêle pameza walya chakulya au ayula annyudumila ayula âlyâ? Nkulu nni ayula aikêle pameza. Henga nangu ngüvele nnikuwa lyenu malinga ntumishi.

²⁸ Na mwenu njo muhwenehîje kuva chalumo na nangu muuhiku unginglingwa.

²⁹ Bahi malinga Atata chaning'ile nangu mamulaka la kutawala, nanani uchocho nlmwing'anga mwenu,

³⁰ uchinga mupate kulya na kukimbila chalumo na nangu mu Ufalume wangu. Uchocho, mùmbeikalà mmiteng'u vya chifalume umuvahukumu vanu va matawa kumi na mbili la Isilaeli."

*Yesu àlauja namuna chambekanwa na Petulo
(Matayo 26:31-35, Mako 14:27-31, Yohana 13:36-38)*

³¹ Yesu nkuchidoni, "Simoni, Simoni, nguplikanile! Nanchindenga àyuwite wasa wa kunninganga mwenu uchinga annyapulanyange mwenu na Nnungu malinga munu chapembula ngano na makadakada.

³² Henga nangu ñnikuyuwila wako Simoni uchinga unaleke kunkulupila Nnungu. Na wako paumbenguuya kavila nangu, uvahwingihe anung'unuvako."

³³ Petulo nkuchidoni, "Nang'olo, nangu ngùvele chihi tayali kuhwena na wako kulilungu au ata kuhwa pamo na wako."

³⁴ Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Petulo nangu ñikuhaulila kuva, chilo uchino cha nelo,* kabla ung'uku akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanilè myanda mitatu kuva ukáng'ameka."

Mpatila wa dihela

³⁵ Yesu nkuvauja kuchidoni, "Pangunantumenge bila kunyakula dihela wala mpatila wala vilatu, dachi müsikikidile chinu ntwaní?"

Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, "Tukanasikikidile chinu chohecho."

³⁶ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Henga hambi, munu avéle na dihela aditwale na munu avéle na mpatila nanang'e auyakule, na munu akávele na upanga asumise lijoho lyake akasume.

³⁷ Kwa kuva, nangu ninnyafulanga kuva, Malemba Lanaswe lalembwíje kungwamba nangu lasima latimiswe, na làvele pepi kutimiswa. Malemba anelo làhaula kuva, 'Ávalangiwije kuva nnitunji limo chalumo na vakútenda lahakalenge.'

³⁸ Vakuhundwa nkuchidoni, "Nang'olo, lola apalo tûvele na mapanga mavili."

Nang'e nkuchidoni, "Bahi!"

Yesu ànayuwa aneko ku Lichinga lya Miseituni

(Matayo 26:36-46, Mako 14:32-42)

³⁹ Anepo Yesu nkuuka, nkuhwena ku Lichinga lya Miseituni muchi chiunavele nnyambo wake, na vakuhundwa vake nkupapatanawewe.

⁴⁰ Pahwikile aneko nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Yuwanga, uchinga pamubelingwa munatende masambi."

⁴¹ Anepo Yesu nkuvaleka, nkuhwena uléhu wa kuyela liyangá, nkutindivala malundi, nkuyuwa wachidoni,

⁴² "Atata, ukàlambela ngunyemye na ibaniki iida! Henga unatende muchi chingulembela nangu, ila tènda muchi chulembela wako umwene."

⁴³ Bahi nkualoka malaika wa kuliuhunde, nkuntaya dimongo.

⁴⁴ Panavele muuchungu, nkutumbama namene kuyuwa, nkuviduka namene na mandondo la medi lánavele muchi myadi nkuvulasululila pahi.[†]

⁴⁵ Pamalidile kuyuwa, nkuimila, nkuhwena pavavele vakuhundwa vake, nkuvakoja valelèngé luwono kwa kuva, vâvele na nnihindambi likulu.

⁴⁶ Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mbona mìlalenge luwono? Imukanga muyuwe, uchinga pamubelingwa munatende masambi."

Kukamulwa kwanga Yesu

(Matayo 26:47-56, Mako 14:43-50, Yohana 18:3-11)

⁴⁷ Yesu panavele nkutangola, nkuida likuwa lya vanu ulilojwa na Yuda, yumo wa vakuhundwa vake kumi na mbili. Yuda nkunnyengelekela Yesu uchinga àm'busu.

⁴⁸ Henga Yesu nkummuja kuchidoni, "Yuda, dachi, wako üntengeleka Mwana wa Munu kwa kum'busu?"

⁴⁹ Vakuhundwa vake pavalawene anelo nkuchidoni, "Nang'olo, dachi tuvachekekete mapanga?"

⁵⁰ Yumo wa vakuhundwa, nkutwala upanga nkuncheketa likutu lya kunkono ntumwa wanga Kuhani Nkulu.

* ^{22:34} Kwa Vayahudi, liduva lyahambi litandilika paliswa liduva. † ^{22:44} Malemba lanji la kala lakávele na nsitali wa 43 na 44.

⁵¹ Henga Yesu nkuchidoni, "Bahi leka." Nkuligusa likutu lyanga ayula ntumishi, nkunnamya.

⁵² Anepo Yesu nkuvauja makuhani vakulu na vakulu va valinzi va Ing'ande ya Nnunu na vasele va Vayahudi vanaidile unankamula kuchidoni, "Mwadachi müidle unangukamula akuno munyakulèngè mapanga na dindonga muchi nangu nkùpalaula?

⁵³ Maduva lammalele nangu ngúvele pamo na mwenu nnuwani lwa Ing'ande ya Nnunu unguhündà, henga nanga pamunangukamwile. Henga auno nni uhiku wenu, uhiku wa nkútawala wa lupi."

Petulo ànkana Yesu

(*Matayo 26:57-58, Mako 14:53-54, 66-72, Yohana 18:12-18, 25-27*)

⁵⁴ Bahi anevo vanu nkunkamula Yesu nkumpelekeja kuing'ande yanga Kuhani Nkulu. Henga Petulo nkuva wannondola Yesu kwa kulehu.

⁵⁵ Valinzi nkukumbanya moto ching'ati luwani lwa lukumbi lwa kuhani nkulu, nkuva uvayota moto, Petulo nanang'e nkuhwena unaikala upala.

⁵⁶ Bahi ntumishi yumo mmahe nkumwona Petulo aikèlè pepi na aula moto, nkumpalam-bahija meho, nkuhaulua kuchidoni. "Ayu munu nanang'e ávele pamo na Yesu."

⁵⁷ Henga Petulo nkukana wachidoni, "Wako mmahe, nangu nikámmaite munu aneyo!"

⁵⁸ Lukoto kadiki, munu yunji nkumwona Petulo, nanang'e nkuchidoni, "Na wako uchocho úvele nkumbo umo na Yesu."

Petulo nkuyang'ula kuchidoni, "Wako munu, nangu nikee nkumbo umo nanang'e!"

⁵⁹ Palipitile lisaa limo, munu yunji nkuhimya wachidoni, "Muhiu ayu munu ávele nkumbo umo na Yesu, kwa kuva, nanang'e N'galilaya."

⁶⁰ Henga Petulo nkuchidoni, "Wako munu, nangu nikálamaite anelo lutangola!"

Upopo panavele nkutangola, ung'uku nkukongovela.

⁶¹ Nang'olo nkulauka, nkunnola Petulo. Anepo Petulo nkulahimukila malove lanahawile Nang'olo kuva, "Chilo uchino cha nelo, kabla ung'uku akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanilè myanda mitatu."

⁶² Bahi Petulo nkuhuma nnuwani, nkuhwena pawelu unatumbula chitangelo kwa uchungu.

Yesu àtendewa mang'wanyu na kupanywa

(*Matayo 26:67-68, Mako 14:65*)

⁶³ Vanu vachinchunga Yesu nkutandilika kumpanya na kuntendela mang'wanyu Yesu.

⁶⁴ Nkun'diva chitambala kumeho, nkummuja kuchidoni, "Lauja, nnani akupanyilé!"

⁶⁵ Vanu anevo nkuntongolela Yesu malove lanji lohe lahakalenge.

Yesu muyo Lukumbi Lukulu lwa Chiyahudi

(*Matayo 26:59-66, Mako 14:55-64, Yohana 18:19-24*)

⁶⁶ Uhiku pauchele, vasele va Vayahudi pamo na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkukojana pamo. Nkumpelekeja Yesu ku Lukumbi lwao Lukulu.

⁶⁷ Nkummuja kuchidoni, "Tuhailile, dachi, wako njo Kilisto?"

Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Ata kuninnya ulilanga, mukambengukulupila,

⁶⁸ na nikàmmujanga mukambenguyang'ula.

⁶⁹ Henga kutandikila hambi, Mwana wa Munu àmbekuva aikèlè m'bali wa kunkono wanga Nnunu Avèle na Dimongo."

⁷⁰ Vanu vammalele nkummuja kuchidoni, "Vino wako wamba dachi, wako njo Mwana wa Nnunu?"

Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu münihaula kuva nangu njo nang'e."

⁷¹ Vanang'o nkuchidoni, "Mpaka anepo hwetu tuvène túnimpilikanwa watangola kwa kanya yake. Dachi, tüvele na ing'anja ntwani ya kutaha ushahidi unji?"

23

Yesu àpelekejwa kwanga Pilato, nkulu wa Chiloma

(*Matayo 27:1-2, 11-14, Mako 15:1-5, Yohana 18:28-38*)

¹ Bahi vanu vammalele va Lukumbi Lukulu vanakojene apala, nkuimila, nkumpelekeja Yesu kwanga Pilato.

² Nkutandilika kunsitaki uvachidoni, "Ayuno munu túninkojija wavahochéja vanu vetu, wavahaulila vanu vanahunye kodi kwanga Nfalume nkulu wa Loma, na kulichema kuva Kilisto, Nfalume."

³ Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, "Dachi, wako nni Nfalume wa Vayahudi?"

Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Wako ùnihaula."

⁴ Anepo Pilato nkuvahaulila makuhani vakulu pamo na likuwa lya vanu kuchidoni, "Nangu nikáchona chinu chakosedile ayu munu."

⁵ Henga vanang'o nkuhalija kuhimya uvachidoni, "Nang'e àvachonjela vanu vammalele va nchilambo cha Yudeya kwa mahundo lake uchinga vautahuke utawala wa Chiloma. Àtandikidle chilambo cha ku Galilaya na hambi àvele apano pa Yelusalemu."

Yesu àpelekejwa kwanga Helode

⁶ Pilato papilikene anelo, nkuuja kuchidoni, "Dachi, kwani ayuno munu N'galilaya?"

⁷ Pilato pakameke kuva Yesu nni munu wa chilambo chatawala Helode, bahi nkumpelekeja kwanga Helode, kwa kuva, maduva anelo Helode àvele upopo pa Yelusalemu.

⁸ Helode pammwene Yesu nkuhangalala namene, kwa kuva, kwa maduva lohe Helode álembela amwone Yesu ing'anya ánipilikana habali dyake, na álembela amwone Yesu watarenda lisaibu.

⁹ Helode nkummuja Yesu malove lohe, henga Yesu nanga panayangw'ile li love lyohelyo.

¹⁰ Makuhani vakulu pamo na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkuimila, nkunsitaki Yesu kwa dimongo.

¹¹ Anepo Helode pamo na matiyala lake nkunhebula Yesu na kuntendela mang'wanyu. Nkummwaja ingwu ya chifalume, nkumpelekeja kavila kwanga Pilato.

¹² Liduva ulyolyo, Helode na Pilato nkupatana kuva munu na nnyanjawake, kwa kuva, anepo patandi vávele amongo.

Yesu àhukumiwa kuhwa

(*Matayo 27:15-26, Mako 15:6-15, Yohana 18:39-19:16*)

¹³ Bahi Pilato nkuvachema pamo makuhani vakulu na vakulu vanji na vanu,

¹⁴ nkuvalaulila kuchidoni, "Mwenu mûidile na munu ayuno kwang'une umuhaula kuva àvachonjela vanu uchinga vautahuke ufalume wa Loma. Nangu hnimmuija moyo mwenu kwamba mambo anelo, henga nikámmwene kuva àvele na likosa lya kusítakiwa,

¹⁵ na ata Helode nanang'e nanga paliwene likosa lyohelyo lyakosedile, njo mana ammuyihe kwetuhwe. Lola, ayu munu nanga patendile likosa lyohelyo lyalembelewa kuhukumiwa kuhwa.

¹⁶ Bahi nangu nîmbeamulisa chihi asulubulwe mijoledi, koka ninneke ahwene."

¹⁷ Pilato àvele na nnyambo wa kuvahungulilila vanu nfungwa yumo kila sikukuu ya Pasaka.*

¹⁸ Anepo vanu vammalele nkutaya lwasu uvachidoni, "Mmwalale aneyo munu, utuhungulile Balabal!"

¹⁹ Balaba áhungwje nnilungu ing'anya ya kuvachonjela vanu kuutahuka utawala wa Chiloma na ing'anya ya kuwalala.

²⁰ Kwa kuva Pilato álembela anneke Yesu ahwene, bahi nkutangola na vanu kavila,

²¹ henga vanang'o nkutaya lwasu uvachidoni, "Mmambe munsalaba, mmambe munsalaba!"

²² Pilato nkuvauja mwanda watatu kuchidoni, "Kwani ayu munu àtendile lilida li-hakalenge? Nangu nikályona likosa lyohelyo lyatendile lyalembelewa ahukumiwe kuhwa. Nîmbeamulisa chihi asulubulwe mijoledi, koka ninneke ahwene."

²³ Henga vanang'o nkuhalija kutaya lwasu uvalembela Yesu avambwe munsalaba. Bahi anelwo lwasu nkuntenda Pilato avayambukilile.

²⁴ Anepo Pilato nkwanula atende muchi chivachilonga vanang'o.

²⁵ Bahi nkunnyungulila ayula uvachinnembela, munu anahungwje nnilungu ing'anya ya kuvachonjela vanu vautahuke utawala wa Chiloma na ing'anya ya kuwalala. Henga nkunkamuja Yesu kwa matiyala uchinga atendewe muchi chivalembela Vayahudi.

Yesu àvambwa munsalaba

(*Matayo 27:31-44, Mako 15:21-32, Yohana 19:17-27*)

²⁶ Bahi pavachimpelekeja Yesu unavambwa, nndila nkukojana na munu yumo achi-haloka kumawelu, lina lyake Simoni, mwenedi wa imanga ya ku Kilene. Nkunkamula, nkunnyakuja nsalaba na kunnamatija annondole Yesu pachikundu.

²⁷ Likuwa likulungwa lya vanu nkuya ulinnondola Yesu. Nnikuwa anelyo mûvele na vamahe vachinhinginikila Yesu na kunkutangila.

²⁸ Yesu nkulauka nkupalola, nkuchidoni, "Mwenu mmamahe mma pa Yelusalemu, munangukutile nangu, henga likutile mwenu mmene na vavana venu."

²⁹ Kwa kuva, mahiku làvenkwida lavambetangola vanu kuchidoni, 'Wasa amahe mitonga, vakávaleke na kuyong'eja!'

* ^{23:17} Malemba lanji la kala lakávele na nsitali wa 17.

³⁰ Mahiku anelo vanu vāmbelahaulila machinga kuchidoni, ‘Tuyangukilange na kutubulikija!’

³¹ Kwa kuva, ikāva vanu vāutendela uvila nnandi mmihi, imbekuva dachi kwa nnandi uyumile?”

³² Uchocho, pávele na vanu vanji vavili, vakútenda lahakalenge, navanang'o nkupelekejwa chalumo na Yesu uchinga vakavambwe.

³³ Pavahwikile pachinu pavachema, “Libadang'a,” anepo nkummamba Yesu chalumo na avala vanu vanji vavili, yumo m'bali wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda.

³⁴ Anepo Yesu nkuchidoni, “Atata, vasamehe kwa kuva, vakálimate livalitenda.”[†] Vanu nkuyavana dinguwo dyake kwa kuyela indingi.

³⁵ Bahi vanu nkuva vaimilèngè uvalola. Vakulu va Vayahudi nkuva uvantendela Yesu mang'wanyu uvachidoni, “Ávapohije vanu vanji, hambi alipohe mwene ikāva nang'e njo Kilisto, atandolwejje na Nnungu!”

³⁶ Na matiyala navanang'o nkuntendela Yesu mang'wanyu, vánimmwenela nkumwing'a divayi dihahâma,

³⁷ uvachidoni, “Ikāva wako njo Nfalume wa Vayahudi, lipohe umwene.”

³⁸ Na pachanya muti wake vákomedile chibao chinalembwije kuva, “AYUNO NJO NFALUME WA VAYAHUDI.”

³⁹ Yumo wa avala vakútenda lahakalenge vanavambwije mmisalaba nkuntongolela Yesu malove lahakalenge wachidoni, “Dachi, kwani wako tenda Kilisto? Bahi lipohe umwene na utupohe na hwetu!”

⁴⁰ Henga ayula wavili nkunkalipila mnyake wachidoni, “Kwani wako ukánnycop Nnungu kananga kadiki ikànava na wako üvenkupata asabu malinga yanga nang'e?

⁴¹ Nangu na wako tûhukumiwa chihi kwa haki, kwa kuva, kupapatana na matendo letu lahakalenge, hwetu inituvaikila kuhwa. Henga ayu munu nanga likosa lyohelyo lyatendile.”

⁴² Ayula munu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Chonde Yesu, ngùyuwa ungukumbukile paumbeinjila mu Ufalume wako.”

⁴³ Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Nangu nkuhaulila uhiu kuva, unelo wako ümbekuva pamò na nangu ku Paladiso.”

Kuhila kwanga Yesu

(Matayo 27:45-56, Mako 15:33-41, Yohana 19:28-30)

⁴⁴ Yavele malinga sasita ya muhi, chilambo chammalele nkuva na lupi mpaka satisa,

⁴⁵ ing'anya liduva línileka kuvala. Lipasiya linahungwije paching'ati mu Ing'ande ya Nnungu nkudaluka vipande vivili.

⁴⁶ Yesu nkunonoha lidi wachidoni, “Atata, nangu ngùivika isungu yangu mmakono lako,” Pamalidile kutangola anelo, nkuhila.

⁴⁷ Nkulu yumo wa matiyala la Chiloma palawene anelo lahumidile, nkunnombolela Nnungu wachidoni, “Muhiu ayu munu akanavele na likosa.”

⁴⁸ Vanu vammalele vanapawwije apala uvalola mambo anelo, pavalawene anelo lahumidile, nkuhweneng'ana kukaya kwavo uvahinginka.

⁴⁹ Ayanjavake vammalele chalumo na avala amahe vanapapatene nawe kuhaloka ku Galilaya, nkuva vaimilenge kulehu uvalola mambo anelo.

Kusikwa kwanga Yesu

(Matayo 27:57-61, Mako 15:42-47, Yohana 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Pávele na munu yumo uvanchema Yusufu, mwenedi wa ku Alimataya, chilambo cha ku Yudeya. Munu aneyo ávele wambone na átenda àlalá lalalembela Nnungu, na álolela kwida kwa Ufalume wa Nnungu. Nang'e ávele n'jumbe wa Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, henga nanga panakubaliene na àlalá lanakudungiwije na avake palukumbi.

⁵² Bahi Yusufu nkuhwena kwanga Pilato, nkunyang'ula autwale mmili wanga Yesu.

⁵³ Na pausulupusije mmili wa Yesu munsalaba, nkuudengilija sanda, nkunausika mun-sati unavedwije nnyianga likulungwa namene, uvakanambikunsika munu.

⁵⁴ Na liduva anelyo lívelé liduva lya kulipanganinha kwajili ya Liduva lya Kuyeweleta, na uhiku wa kutandilika kwa Liduva lya Kuyeweleta wavele pepi.

⁵⁵ Avala amahe vanalongene na Yesu kuhaloka ku Galilaya nkuva uvannondola Yusufu, nkuwona anewo nsati na namuna mmili wanga Yesu chiusikwiye.

⁵⁶ Bahi nkuyuang'ana kukaya, nkunaandaa manukato na malashi la kuupaka mmili wanga Yesu.

Henga Liduva lya Kuyeweleta navanang'o nkuyeweleta malinga chiilaijje Sheliya yanga Musa.

[†] 23:34 Mmalemba lanji la kala, malove anelo látangwèlè Yesu munsitali auno lakapali.

24

Kufufuka kwa Yesu

(Matayo 28:1-10, Mako 16:1-8, Yohana 20:1-10)

¹ Liduva lya Jumapili, ulyamba na mambumbu, avala amahe nkuhwena kunsati akuno vanyakwilè manukato lavanaandee.

² Pavahwikile pansati, nkukoja liyanga livevanavikile pannango wa nsati lihingiliwijiwe kunyenje nnango.

³ Pavainjídile nkati nanga pavanaukojije mmili wa Nang'olo Yesu.

⁴ Na pavanavele nkukangana chinu anecho, upala nkuhumila vanu vavili vawête dingwu dya kung'anyima namene nkuimilanga pepi na vanang'o.

⁵ Bahi ing'anya ya kuyopa, avala amahe nkuhunama mpaka pahi. Henga avala vanu nkuchidoni, "Ing'anya ntwani muntaha munu mumi pachinu pavanu vahwile?"

⁶ Yesu akapali apano, ànifufuliwa. Himukilanga malove lanannyaulidile panavele ku Galilaya kuva,

⁷ "Mwana wa Munu àlembelewa akamujwe mmakono la vanu vavéle na masambi uchinga avambwe munsalaba, henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuliwa."

⁸ Anepo avala amahe nkulahimukila àlalá malove lanatangwele Yesu.

⁹ Nkuukananga pansati, nkuhwena kukaya, nkunavahaulila mambo anelo avala mitume kumi na moja pamo na vakuhundwa vanji vammale.

¹⁰ Amahe vanahawile habali anedyo kwa mitume nni, Maliya wa imanga ya ku Magidala na Yoana na Maliya anyokwe Yakobo pamo na vakongwe vanji uvanapapatene navo.

¹¹ Henga avala mitume nanga pavanalakulupidile malove la amahe anevo, kwa kuva, válawene chihi kuva lakee mana.

¹² Henga Petulo nkuuwa watukuta kuhwena ya kunsati. Pakamwele nkutepa uchinga aole nkati, palolite nkuyona chihi sanda. Anepo Petulo nkuuka akuno wakangana na kuliua muntima mwake ing'anya ya mambo lahumiidile.

Yesu àvahumila vakuhundwa vavili

(Mako 16:12-13)

¹³ Liduva ulyolyo, vakuhundwa vavili va Yesu vávele nndila uvahwena chijiji chimo chivachema Emau, chinavele malinga ulehu wa kilometra kumi na moja kuuka pa Yelusalemu.

¹⁴ Vakuhundwa anevo vávele nkulonjela kuyamba mambo lammalele lahumiidile pa Yelusalemu.

¹⁵ Bahi pavanavele nkulonjela na kuujana, Yesu mwene nkuvaidila, nkulondojana navo.

¹⁶ Henga Nnunu ánívapumbaja uchinga vanammale.

¹⁷ Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mùlonjelala chaní amuno nndila akuno mmenkuhwènà?" Vanang'o nkuimilanga, akuno vayundèlè.

¹⁸ Bahi nkuhundwa yumo, uvanchema Kileopa nkuyang'ula kuchidoni, "Kwani wako unnyeni pa Yelusalemu mpaka unalamale mambo lahumiidile mmaduva alano matatu?"

¹⁹ Nang'e nkuvauja kuchidoni, "Mambo ntwani?"

Vanang'o nkunnyaaulila kuchidoni, "Mambo lankojíje Yesu wa ku Nasaleti. Nang'e ánimaihwa na Nnunu na vanu vammalele kuva ávele nabii avéle na dimongo kwa mambo lachilatenda na kumatangola.

²⁰ Makuhani vakulu na vakulu vetu váninniyumya uchinga ahukumiwe kuhwa, na vanang'o nkumumba munsalaba.

²¹ Hwetu túvele na lilolelo kuva nang'e njo ambevakombôla Vaisilaeli. Henga nelo nni liduva lya tatu kutandikila mambo anelo palatendeke.

²² Pamo na anelo, amahe fulani va nnikuwa lyetu nelo vánitusususa. Amahe anevo nelo vâpîte kunsati wake ulyamba na mambumbu,

²³ henga nanga pavanaukojije mmili wake. Bahi nkuyang'ana nkunatuhaulila hwetu kuva, malaika vánivahumila nkuvahaulila kuva, Yesu mumi.

²⁴ Anepo vanu vanji va nnikuwa lyetu nkuhwena kunsati. Na vanang'o uchocho nanga pavanauwene mmili wanga Yesu, malinga chivanahawile avala amahe."

²⁵ Bahi Yesu nkuvahaulila avala vakuhundwa vavili kuchidoni, "Mwenu ni mmanu mukávele na lúnda na mitima yenu ininonopa kulakulupila mambo lammalele lavanatang-wele manabii!

²⁶ Dachi, ikáchilemelewa Kilisto abanihwe namuna anevo na kuinjila muukulu wake?"

²⁷ Bahi Yesu nkuvafafanulila saana mambo lammalele lamwâmba mwene, lalembwíje Mmalemba Lanaswe, kutandikila vitabu vyá Musa mpaka vitabu vyá manabii vammale.

²⁸ Pavanavele pepi na chijiji chivachihwena, Yesu nkulitenda kuva muchi àmbehweneha na mwanda.

²⁹ Henga vanang'o nkunnyuwa namene uvachidoni, "Ikala chalumo na hwetu apano kwa kuva, vino nni chinalyulo na liduva liniswa." Bahi Yesu nkuinjila nng'ande, nkuikala navo.

³⁰ Yesu panaikele kulya chakulya pamo na anevo vakuhundwa, nkuutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya, nkuvayavila.

³¹ Upala, ding'ano dyavo nkuvauila, nkupata kummala Yesu, henga Yesu nkuwalawala pameho pavo.

³² Bahi anevo vakuhundwa nkuva uvahaulanila kuva, "Dachi, tenda mitima yetu ínahangalala apala pachitangola na hwetu nndila na kutufafanulila Malemba Lanaswe?"

³³ Uniku uula anevo vakuhundwa nkuukananga, nkuhwena ku Yelusalemu. Aneko nkuvakoja avala vakuhundwa kumi na moja vanga Yesu chalumo na vanu vanji vanavelenge pamo na vanang'o.

³⁴ Anevo vanu nkuvahaulila avala vakuhundwa vavili kuchidoni, "Muhiu Nang'olo ànifufuka, na ànniyumidile Simoni."

³⁵ Na avala vakuhundwa vavili navanang'o nkuvahaulila anevo vanu mambo lammalele lanahumidile nndila na namuna chivanapete kummala Yesu panaumeite nkate.

Yesu àvahumila vakuhundwa vase

(Matayo 28:16-20, Mako 16:14-18, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8)

³⁶ Bahi pavachilonjelela mambo anelo, upala Yesu mwene nkuimila paching'ati pavo, nkuvahaulila kuchidoni, "Amani ìive pamo na mwenu."

³⁷ Vammalele nkususuka na kuyopa namene kwa kuva, vátenda kuva vàliwene lihoka lyake.

³⁸ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Ing'anya ntwani mùnayopa na kuva na lipamba mmitimia yenu?

³⁹ Lolanga makono na madodo langu, mumale kuva nangu njo nimwene. Ngupamepame mulole, kwa kuva, lihoka nanga paliva na mmili wala mawangwa muchi chimungwona nangu."

⁴⁰ Patangwele malove anelo, nkuvalanguja makono na madodo lake.

⁴¹ Payanavele bado vakànambikukulipila ing'anya ya ihangali na ikangani ivanavenayo, Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mùniva na chakulya chohecho apano?"

⁴² Vanang'o nkumwing'a chipande cha uhomba anayanikwije pamoto.

⁴³ Yesu nkuchitwala, nkuchilya, akuno vammalele vavenkunnòlā.

⁴⁴ Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Pannavele pamo na mwenu naninnyaulilanga kuva, mambo lammalele langwâmba nangu lalembwîje mmitabu nya Sheliya yanga Musa na mmitabu nya manabii na mu Sabuli, lasima latimiswe."

⁴⁵ Bahi Yesu nkudilangajija ding'ano dyavo uchinga vapate kulamala Malemba Lanaswe.

⁴⁶ Nkuvahaulila kuchidoni, "Ínilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, Kilisto àmbebanihwa mpaka kuhwa, na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuliwa."

⁴⁷ Uchocho, inilembwa kuva, kutandikila pa Yelusalemu, vanu va vilambo vyammalele vàmbbehibiliwa kuyamba kuleka masambi na kusamehewa masambi kwa mamulaka la lina lyake.

⁴⁸ Na mwenu njo mumbehûmya ushahidi wa mambo anelo lammalele.

⁴⁹ Na nangu nimwene nguchinimpelekejije mwenu ahadi aila yaahidite Atatangu kwenu mwenu. Henga ikalanga upano pa Yelusalemu mpaka pamumbepwechelela dimongo dihalôka muha kulihunde."

Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena muha kulihunde

(Mako 16:19-20, Matendo 1:9-11)

⁵⁰ Bahi Yesu nkuvalodya vakuhundwa vase kuhwena pepi na chijiji cha ku Besaniya, aneko nkunyoloja makono lake muha, nkuabaliki.

⁵¹ Panavele nkuabaliki nkuhapukana navo, Nnungu nkuntwala Yesu kuhwena muha kulihunde.

⁵² Vanang'o nkumwabudu, anepo nkuuyang'ana ku Yelusalemu akuno uvahangalala namene.

⁵³ Bahi anevo vakuhundwa maduva lammalele nkuva uvatimba pa Ing'ande ya Nnungu uvannombolela Nnungu.

Malove lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Yohana Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Yohana, nni chitabu chimo mmitabu ncheche nya Lilailano lya Hambi vitângâ maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu aneyvo ncheche chichemwa "Injili" mana lake, "Malove Lambone lamwâmba Yesu." Vitabu aneyvo vílembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu aneyvo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Chitabu cha Yohana chílembwije mmwaka fulani, pepi na mmwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Ikânavà chitabu achino chikâhaula kuva Yohana njo achilembile, henga namuna ya ilembi yake ilandana namene na ilembi aila ilembwîje m'baluwa inandi ya Yohana na baluwa yavili ya Yohana na baluwa yatatu ya Yohana. Vakûlemba vanji va kala vânnyaula Yohana kuva, mmahiku anelo áikala muimanga ya ku Efeso. Bahi ing'anya ya anelyo, ìnahululika kuva chitabu achino chílembwije muimanga ya Efeso.

Yohana 20:31, Yohana àhaula chihi mwandu kuva, makudungilo la chitabu achino nni kuvayangata vanu vapate kukulupila kuva, Yesu njo Kilisto, Mwana wa Nnungu, na kwa kunkulupila vapate umi kupitila kulundana nawe. Chitabu achino chílembwije kwajili ya vakúsoma va Chiyahudi na avala vakâvele Vayahudi. Chitabu cha Yohana chikâlandana namene na vitabu vinji nya Injili. Yohana ànihimya namene kuyamba àlalá masaibu lalatendilé Yesu, na akâlembile namene kuyamba mifano yanahumije Yesu. Na habali dinji dya muhimu, diyâmba kubatiswa na kulingwa kwake akula kulilanga, nalanang'o nanga palalembwije nchitabu achino chílembwije na Yohana.

Uinjipihi wa chitabu cha Yohana

1. Sula ya 1:1-18, Yohana àtandilîha chitabu chake kwa kulanjelela kuva, Yesu nni lîlove lya Nnungu.
2. Sula ya 1:19-12:50, Yohana àlemba kuyamba masaibu fulani lalatendilé Yesu.
3. Sula ya 13:1-20:31, Yohana àtana kuyamba mambo lohe lanahumidile mmaisha langa Yesu, panavele mmwanda wa kukuhwa na kufufuka kwake. Na Yohana 20:31, Yohana àmalilila kwa kutanga likudungilo lyake lya kulemba chitabu achino.
4. Sula ya 21, Yohana àmalilila chitabu kwa kutanga kuyamba uhiku aula Yesu wanavahu-midle vanu bada ya kufufuka kwake.

Lilove nkujuka munu

¹ Anepo patandi, chilambo kabla chikâambiumbwa, Lilove ávele apwawîje, na Lilove ávele pamo na Nnungu. Malinga chanavele Nnungu na Lilove ávele uchocho.

² Kutandikila anepo patandi aneyo Lilove ávele pamo na Nnungu.

³ Vitukutuku vyammalele víumbwije kupitila nang'e, na wala nanga chinu chimo chin-ambwije bila nang'e.

⁴ Nang'e ávele chitandikilo cha umi na umi anewo úvele nng'anje kwa vanu.

⁵ Nng'anje anewo ùlangaja nnupi, na lupi nanga palunahulwile kuudimanga nng'anje.

⁶ Pávele na munu yumo anatumwije na Nnungu, lina lyake Yohana.

⁷ Nang'e áidile unavahafulila vanu kuyamba aneyo nng'anje, uchinga kwa malove lake, vanu vammalele vapate kukulupila.

⁸ Yohana mwene ákânavale aneyo nng'anje, henga áidile chihi unavahafulila vanu uhiu wa habali dya aneyo ánavale nng'anje.

⁹ Ayuno njo nng'anje uhiu uida apano pachilambo, uvalangajja vanu vammale.

¹⁰ Aneyo nng'anje ánipwawa pachilambo, na kupitila nang'e chilambo chíniumbwa, henga vanu va pachilambo nanga pavanammaite kuva nang'e ni nnani.

¹¹ Nang'e áidile kwa vanu vake, henga vanu vake nanga pavanampwecheledile.

¹² Henga avala vammalele vampwecheledile na kunkulupila, àvatendile vajuke kuva vana vanga Nnungu.*

¹³ Vana aneyo vakâvele vana vanga Nnungu kwa kuvelekwa muchi chivavelekwa vanu, na wala nanga pavavelekwejije malinga chutamwa mmili, na wala akee malinga chatamwa munu, henga kwa kutamwa kwa mwene Nnungu.

* ^{1:12} Apano Yohana àlembile "vakulupila mulina lyake." Kwa vanu va mahiku anelo aneyo yavele itangodi ya kawaïda kuhaula kuva, munu àtenda chinu mulina lya nkulu fulani. Na ívele na mana kuva ànilundana na aneyo nkulu na àtenda mambo kwa niaba yake na kwa mamulaka lake. Bahi kukulupila mulina lyake ívele na mana ya kunkulupila mwene, na akee chihi kulikulupila lina.

¹⁴ Ilolove nkujuka munu, nkuikala pamo na hwetu, akuno aombèèle inema na uhiu. Na hwetu tûniwona ukulu wake, ukulu wanga Mwana wa weka ahaléke kwa Atata Nnungu.

¹⁵ Yohana Nkúbatisa pammwene Yesu, nkuvahaulila vanu habali dyanga munu aneyo, wanonoha lidi wachidoni, "Ayuno njo unichimwamba panichihaula kuva, 'Aïda nnyuma mwangu nni nkulu kungupunda nangu kwa kuva, nang'e ánipawa kabla nangu nikànambivelekwa."

¹⁶ Ing'anya ya ukulungwa wa chididi chake ànitubaliki na kutubaliki.

¹⁷ Nnungu áhumije Sheliya yake kupitila Musa, henga Yesu Kilisto áidle na chididi na kuuhunukula uhiu.

¹⁸ Nanga munu awahîte kumwona Nnungu. Henga Mwana wa weka wa Nnungu, nang'e njo Nnungu muhiu, avêle pamo na Atata Nnungu, aneyo njo atumaihîje chavale Atata Nnungu.

*Kuyang'ula kwanga Yohana Nkúbatisa kuva nang'e akee Kilisto
(Matayo 3:1-12, Mako 1:1-8, Luka 3:1-18)*

¹⁹ Auno njo ushahidi wanga Yohana Nkúbatisa wakati Vakulu va Vayahudi va ku Yelusalemu pavanavatumiile makuhani na Valawi vahwene vakammuje Yohana kuva nang'e nni nnani.

²⁰ Yohana akanahitile kuvayang'ula, nkuvahaulila chihi bila kuvapiha kuchidoni, "Nangu nikávele Kilisto alolêwa kwida."

²¹ Vanang'o nkummuja kavila kuchidoni, "Hambi wako nnani? Dachi, wako njo Eliya?" Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu nikávele Eliya." Nkummuja kavila kuchidoni, "Dachi, wako njo ayula nabii?" Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, "Nanga."

²² Vanang'o nkummuja kavila kuchidoni, "Vino wako nnani? Tuhaulile, wako umwene ûlitanga dachi uchinga tukavahaulile avala vatulaijje tukakuuje?"

²³ Yohana nkuvayang'ula kwa malove langa nabii Isaya wachidoni, "Nangu njo mwene lidi lipilikanika kulilanga ulichidoni, 'Nyoshanga indila ya Nang'olo.'

²⁴ Anevo vanu vanalaijje na Mafalisayo,

²⁵ nkummuja kavila Yohana kuchidoni, "Ikâva wako ûhaulila kuva ukávele Kilisto, na ukávele Eliya, na wala ukávele ayula nabii, hambi mwadachî ûnabatisa?"

²⁶ Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, "Lola, nangu nîm'batisa mwenu kwa medi, henga pâvele munu yumo mmwenu umukammaite.

²⁷ Nang'e njo ayula ungunannyawile kuva, àvenkwida nnyuma mwangu, na nangu wala nikâfâla kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi ya vîlatu vyake."

²⁸ Vitukutuku anevyo vîtendeke aneko ku Besaniya[†], kung'ambo muto wa Yoludani, pachinu pachivabatisa vanu Yohana.

Ungandolo wamwana wa Nnungu

²⁹ Liduva lipapête Yohana nkumwona Yesu wahaloka, Yohana nkuvahaulila vanu kuchidoni, "Nnole ungandolo wamwana wa Nnungu avausija masambi vanu va pachilambo!"

³⁰ Ayu njo unichimwamba panichihaula kuchidoni, "Nnyuma mwangu àvenkwida munu nkulu ungupunda nangu, kwa kuva nang'e ánipawa kabla nangu nikànambivelekwa!"

³¹ Nangu nimwene nikanammaite kuva nnani, henga ngùidile unabatisa vanu kwa medi uchinga amaikane kwa vanu va Isilaeli."

³² Anepo Yohana nkuhumya ushahidi wachidoni, "Nímmwene Umumu Wanaswe achionekâna muchi umunda wasulupuka kuhaloka kulihunde, nkutulila muha mwake.

³³ Nangu nikánammale kuva nang'e nnani, bila ayula angutumile unabatisa vanu kwa medi unguhaulila anepo patandi kuva, 'Aneyo umbemwôna Umumu Wanaswe wanupukila, na kutulila muha mwake, aneyo njo abatîsa kwa Umumu Wanaswe.'

³⁴ Nangu nimwene ñnivyona vitukutuku anevyo, na mbénkushuhudila kuva, ayu nni Mwana wa Nnungu."

Vakuhundwa vatandi vanga Yesu

³⁵ Liduva lipapête, Yohana ávele pamo na vakuhundwa vake vavili.

³⁶ Yohana pammwene Yesu wapita, nkuhaulila kuchidoni, "Nnolange ungandolo wamwana wa Nnungu."

³⁷ Avala vakuhundwa vavili vanga Yohana pavapilikene malove anelo, nkumpapata Yesu.

[†] 1:28 Besaniya Chijiji achino cha Besaniya chitambulengwe apano akee achila chivachiikala vanga Lasalo na Maliya.

³⁸ Yesu nkulauka, nkuvona vakuhundwa uvammpapata, Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mùtaha chamani?" Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, "Labi ùikala kwachi?" Labi mana lake Nkúhunda.

³⁹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Idang'ana mupone." Bahi avala vakuhundwa nkumpapata, nkupona pachinu páikàlà, nkuikala nawe liduva alila lyammalele. Na uhiku anewo wávelo malinga sakumi chinalyulo.

⁴⁰ Anduleya nnung'une Simoni Petulo ávele yumo wa avala vakuhundwa vavili vanampi-likené Yohana pachitangola malove àlalá, nkunnondola Yesu.

⁴¹ Chinu chitandi chatendile Anduleya, ni kuntaha Simoni nkuluwe nahoti, nkunnyaaulila kuchidoni, "Tùnimwona Masiya," yani Kilisto.[‡]

⁴² Anepo Anduleya nkumpelekeja Simoni kwanga Yesu. Yesu nkunnola Simoni, nkuchidoni, "Wako nni Simoni mwana wanga Yohana, henga hambi ùmbechemwa Kefa." Kefa nni lina linji lyanga Petulo, Petulo mana lake, "liyanga."

Yesu ànchema Filipo na Nasanieli

⁴³ Liduva lipapête, Yesu ákudungidile kuhwena ku Galilaya. Bahi nkumwona Filipo, nkunnyaaulila kuchidoni, "Ngupapate."

⁴⁴ Filipo áhaleku Betisaida, imanga yachiikala Anduleya na Petulo.

⁴⁵ Filipo nanang'e nkukojana na Nasanieli, nkunnyaaulila kuchidoni, "Tùnimwona ayula uvannembile mmitabu nya Sheliya yanga Musa na mmitabu nya manabii, Yesu wa ku Nasaleti, mwana wanga Yusufu."

⁴⁶ Nasanieli nkummuja Filipo kuchidoni, "Ìmbelululika dachi chinu chambone chihalo keku Nasaleti?" Filipo nkunnyaaulila kuchidoni, "Ida ulilolee umwene."

⁴⁷ Yesu pammwene Nasanieli wahaloka, nkuhaulia kuchidoni, "Lolanga! Ayu nni Mwisilaeli muhiu, wala kulambilia kukapali nkati mwake."

⁴⁸ Nasanieli nkummuja Yesu kuchidoni, "Wako ùngumaite dachi nangu?" Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, "Apala punavele pahi nnandi wa vihepo nya tini, Filipo akànakuchema, nangu nanikwona."

⁴⁹ Anepo Nasanieli nkuchidoni, "Nkúhunda, wako nni Mwana wanga Nnunu, wako njo Nfälume wa Isilaeli."

⁵⁰ Yesu nkunnyaaulila Filipo kuchidoni, "Dachi, wako ùningukulipila ing'anya níkuhaulidile kuva nanikwona uikèlè pannandi? Nikuhaulila kuva, uchiuvyone vitukutuku vikulu kupunda avi."

⁵¹ Yesu nkunnyaaulila kavila Nasanieli kuchidoni, "Nangu nìnnyaaulilanga uhiu kuva, muchimukwone kulihunde ukuhunukuka na malaika uvakwela na kusulupuka muha mwanga Mwana wa Munu."

2

Yesu kuing'ole ya ulombi aneko Kana

¹ Bada ya maduva mavili, nkuva na ing'ole ya ulombi aneko kuimanga ya Kana, chilambo cha ku Galilaya, na anyokwe Yesu ávele úkoko.

² Yesu pamo na vakuhundwa vake navanang'o vánikumbulwa kuing'ole aneyo.

³ Padimalilike divayi divanaandee paing'ole, anyokwe Yesu nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Divayi dìnivahilila."

⁴ Yesu nkunyang'ula kuchidoni, "Mama, yetuhwe ilida? Uhiku wangu bado ukánambicamola."

⁵ Anyokwe Yesu nkuvahaulila vatumishi kuchidoni, "Lyohelyo lyambennyaulila mukole, mwenu likole."

⁶ Na pachinu anepo pávele na vilongo vikulu sita vikatapajjwe kwa mayanga, kila chilongo chénda milengelo mivili au mitatu ya medi. Vilongo anevyo vivele apala kupapatana na nnyambo wa Vayahudi wa kuliähahula.

⁷ Yesu nkuvahaulila avala vatumishi kuchidoni, "Umbajanga medi vilongo vyamalele." Vanang'o nkowmbajanga, toopu.

⁸ Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Hambi tekanga mukamwing'e nkwmilila ing'ole." Vanang'o nkuteka, nkumpelekejija.

⁹ Nkwímilila ing'ole nkuyeja adila divayi dínavele medi anepo patandi. Nang'e nanga panamaite kudihaleke adila divayi, henga avala vatumishi vanatekile medi vánimala. Nkwímilila ing'ole nkunchema nnombi,

^{‡ 1:41} Vayahudi válolela kumpwechela mpohi kuhaloka kwa Nnunu. Mpohi aneyo kwa Chieblaniya vánchema "Masiya," na kwa Chigiliki vánchema "Kilisto," mana lake, atandolwejje na Nnunu.

¹⁰ nkunnyaaulila kuchidoni, "Vanu vammalele vātandilika kuveng'a vakumbuliwîje divayi dinôwa nahoti, na vakâkalewa nkwida na divayi dîkânowa. Henga wako mpaka vino uvechinkukondya divayi dinôwa namene kupunda dyammalele."

¹¹ Achino nni chimaiho chitandi cha lisaibu, chanatendile Yesu kuimanga ya Kana, chilambo cha ku Galilaya. Bahi Yesu nkulanguja ukulu wake na vakuhundwa vake nkunkulupila.

¹² Pavaukile apala, Yesu na anyokwe na anung'unuvake pamo na vakuhundwa vake nkuhelele kuhweneng'ana ku Kapelinaumu, aneko nkuikala maduva kadiki.

Yesu pa Ing'ande ya Nnunu

(Matayo 21:12-13, Mako 11:15-17, Luka 19:45-46)

¹³ Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka* painavele pepi, Yesu nkuyamboka kuhwena ku Yelusalemu.

¹⁴ painjidile mnuwani lwa Ing'ande ya Nnunu, nkuvakaja vanu vohe uvasumisa ding'ombe, na vanji uvasumisa dingandolo na vanji uvasumisa dimunda. Na vanu vanji vachibadilana dihela navanang'o vâvele umwomwo vaikalèng'e n'dimeza dyavo.

¹⁵ Bahi Yesu nkupota n'didi, nkujaha isimbo nkuvavingangila pawelu vanu vammalele pamo na dingandolo na ang'ombe vao. Anepo nkudibinula dimeza dya akûbadili dihela na dihela dyavo dya nnyoyo nkumwadilikanwa.

¹⁶ Nkuvahaulila avala vachisumisa dimunda kuchidoni, "Usang'anya vitukutuku vyenu apano. Ing'ande ya Atatango munaijuhe kuva ing'ande ya kusumisija vitukutuku!"

¹⁷ Vakuhundwa vake nkulahimukila malove lalembwîje Mmalemba Lanaswe làhaula kuva, "Itamwi initiamwa ing'ande yako imbengutenda nguwalalwe."

¹⁸ Bahi vakulu va Vayahudi nkummuja Yesu kuchidoni, "Ümbetenda chimaiho ntwani cha lisaibu kumaiha kuva ùnilembelewa utenda vitukutuku avino?"

¹⁹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Iyondongange Ing'ande aino ya Nnunu, nanani nguchiniidenge mmaduva matatu."

²⁰ Vayahudi nkunnyaaulila kuchidoni, "Ing'ande aino ya Nnunu ídengwile kwa vyaka alubaini na sita. Wako ûmbelulula dachi kuidenga mmaduva matatu?"

²¹ Henga Ing'ande ya Nnunu yachiiyamba Yesu úvele mmili wake.

²² Bahi Yesu pafulufiwje, vakuhundwa vake nkuhimukila kuva ánitangola anelo. Nkulakulupila Malemba Lanaswe na malove áalálanatangwele Yesu.

Yesu àanimala chiivele mitima ya vanu vammalele

²³ Uhiku aula Yesu pánavele ku Yelusalemu kusikukuu ya Pasaka,[†] vanu vohe vánivyonava imaiho vya masaibu vyatendile, bahi nkunkulupila.

²⁴ Henga Yesu nanga panalilekeledile kwa vanu anevo ing'anya ániimala mitima yavo.

²⁵ Nang'e nanga panalembedile vanu vannyaulile chinu chohecho chimwâmba munu yunjí, kwa kuva mwene áimala lavèle mmitima ya vanu vammalele.

3

Yesu nawi Nikodemo

¹ Pávele na munu yumo lina lyake Nikodemo, wa nnikuwa lya vakulu va lukumbi lwa Vayahudi, ánavele nnikuwa lya chidini lya chiyahudi lichichêmwa Mafalisayo.

² Aneyo munu nkummwelenla Yesu nachilo, nkunnyaaulila kuchidoni, "Nkúhunda, hwetu túnimala kuva wako ùlajijwe na Nnunu, kwa kuva nanga munu ahulûla kutenda chimaiho cha lisaibu malinga chutenda wako, ikânavé chihi Nnunu àvèle pamo na wako."

³ Yesu nkunnyaang'ula kuchidoni, "Nangu níkuhaulila uhiu kuva, nanga munu ambehulûla kuinjila mu Ufalume wa Nnunu akànavalekwe mwanda wavili."

⁴ Nikodemo nkummuja Yesu kuchidoni, "Ìmbehululika dachi munu nkulungwa avelekwe mwanda wavili? Àmbehulula dachi kwenda nnitumbo lya anyokwe nkuvelekwa mwanda wavili?"

⁵ Yesu nkunnyaang'ula kuchidoni, "Nangu níkuhaulila uhiu kuva, munu akànavalekwe kwa medi na kwa Umumu Wanase, akambeinjila mu Ufalume wa Nnunu."

⁶ Munu àvelekwa chimmili kuhaloka kwa atatake na anyokwe, henga imumu ìvelekwa kuhaloka kwa Umumu Wanase.

⁷ Bahi unakangane ing'anya inguhawile kuva mùlembelewa muvelekwe mwanda wavili.

* ^{2:13} Pasaka yavele Sikukuu ya Chiyahudi kukumbukila uhiku aula Nnunu pavapohije Vaisilaeli kuhaloka muutumwa nhilambo cha Misili, mmahiku áalálan langa Musa. Nnunu ántumile Malaika Nkúwalala uchinga akahukùùmù n'ding'ande dyammalele dya ku Misili, na kila ing'ande inapakwîjwe myadi ya ungandolo munnango, vánipohwa kuhaloka muhukumu ya Nnunu. † ^{2:23} Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

⁸ Mpapa ùnapunga kuhwena kuulembela, na unaupilikana lidi lyake, henga ukámala kuuhaloka wala kuuhwena. Uvila nni chiikamajanga kuhauliha namuna chavelekwa munu kwa Umumu Wanaswe.”

⁹ Nikodemo nkummuja Yesu kuchidoni, “Vitukutuku avino vìhululika dachi?”

¹⁰ Yesu nkunnyang’ula kuchidoni, “Wako nni nkúhunda wa Vaisilaeli, ivadachi unalamale alano?”

¹¹ Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, hwetu túhauila malove latulamaite na kushuhudila àlalá latulawene, henga mwenu nkatumwanga kupwechelela ushahidi wetu.

¹² Nangu nìnnýaulidile vitukutuku nya pachilambo, henga nkángukulupidile, mùmbengukulipila dachi panimbennyaulila vitukutuku nya kulihunde?

¹³ Nanga munu woheyò apítè kulihunde, ikànavé chihi Mwana wa Munu ahaléke kuli-hunde.

¹⁴ Malinga Musa chanannyanywile nnyongo anakatapajijiwe kwa shaba, nkumpatika muha luhiči akula kulilanga, nni uchocho chalembelewa Mwana wa Munu kunyayuliwa muha,

¹⁵ uchinga munu woheyò ambenkulupíla ààve na umi ukee na ntululilo.

¹⁶ Kwa kuva, Nnungu ániyatamwa namene vanu va pachilambo, nkunnyumya Mwanawé wa weka uchinga kila munu ambenkulupíla anahwe, henga ààve na umi ukee na ntululilo.

¹⁷ Nnungu akanantumile Mwanawé pachilambo uchinga avahukumu vanu, henga áintuma uchinga avapohe.

¹⁸ Munu woheyò ankulupíla Mwana wa Nnungu akambehukumiwa, henga ayula akánkulupila, tayali àníhukumiwa, ing’anya akánkulupidile Mwana wa weka wa Nnungu.*

¹⁹ Na hukumu aneyo ihalokana na alano, nng’anje únida pachilambo, henga vanu nkulutamwa namene lupi kupunda nng’anje, kwa kuva, lávatendàngà lanihakalanga.

²⁰ Kila munu atênda lakánkatapalila Nnungu ànauchima nng’anje, na akátamwa kwida kunng’anje, wayopa lánaphuliwa àlalá lakánkatapalila Nnungu latênda.

²¹ Na munu atênda lalalembela Nnungu, nang’è àida kunng’anje, uchinga àlalá latênda lamaike kuva Nnungu nni antendíle alatende anelo.”

Malove langa Yohana Nkúbatisa lamwâmba Yesu

²² Bada ya anelo, Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuhwena chilambo cha ku Yudeya. Nkuikala aneko akuno wavabatisa vanu.

²³ Yohana nanang’è ávele aneko ku Ainoni pepi na ku Salemu, wabatisa vanu, ing’anya aneko kúvele medi lohe, na vanu nkummwenela, nanang’è nkuvabatisa.

²⁴ Na maduva anelo Yohana ávele bado akànambitaya nnmilungu.

²⁵ Bahi vakuhundwa vanga Yohana na Nnyahudi yumo vánatahukana kuyamba mihambo yavo ya kulihahula.

²⁶ Bahi avala vakuhundwa nkummwenela Yohana nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, ayula munu únavenawe pamo kung’ambo muto wa Yoludani na kutanga habali dyake, hambi nanang’è àenekubatisa, na vanu vohe namene vânammwenela.”

²⁷ Yohana nkuvahaulila kuchidoni, “Munu akáhulula kuva na chinu chohecho ikànavé chihi achila chahumije Nnungu kuhaloka muha kulihunde.

²⁸ Mwenu mmene mùnahulula chihi kushuhudila kuva naninnyaulila kuva, ‘Nangu nikee Kilisto, henga ñnilajwa uchinga ninnongolee!’

²⁹ Nang’è nni malinga nnombi na nangu nni malinga nnyanjawake nnombi. Nnyanjawake nnombi ànaimila wanninda nnombi akamole, nang’è ànahangalala akàpilikana lidi nya nnombi pakamola. Uchocho nni nangu chinguhangalala namene kupilikana anelo lamunguhaulidile.

³⁰ Ilémbelewa nang’è ààve nkulu, na nangu ngùlembelewa ngùùve nin’joko.

³¹ Aneyo ahalóka kulihunde nni nkulu kupunda vitukutuku vyammalele, na munu wa pachilambo asili yake nni pachilambo na àtangola chihi vitukutuku nya pachilambo. Henga aneyo ahalóka kulihunde nni nkulu kupunda vitukutuku vyammalele.

³² Na àtangola àlalá lalawene na kulapilikana, henga nanga munu alakulupíla malove lake.

³³ Na kila munu apwecheléla malove lake, nang’è ànamaiha kuva Nnungu nni uhiu.

³⁴ Ayula atumwíjwe na Nnungu, àtangola malove la Nnungu, ing’anya Nnungu àmwing’ile Umumu wake bila chipimo.

³⁵ Atata Nnungu ànantomwa Mwanawé, bahi àvikile vitukutuku vyammalele mmakono lake.

* **3:18** Maeleso layâmba lina lola Yohana 1:12.

³⁶ Munu woheyò ankulupila Mwanawé, nang'e ààvà na umi ukee na ntululilo. Na ayula akánkulupila Mwanawé, akambekuva na umi ukee na ntululilo, na gasabu ya Nnungu imbemwikalila."

4

Yesu na mmahe wa Chisamaliya

¹ Mafalisayo nkupilikana kuva Yesu àavatenda vanu vohe namene kuva vakuhundwa na kuvabatisa, kumpunda Yohana Nkúbatisa.

² Yesu mwene nanga panam'batisije munu, henga vakuhundwa vake nni vachibatisa.

³ Bahi Yesu pamaite anelo, nkuuka chilambo cha ku Yudeya nkuhwena kavila chilambo cha ku Galilaya,

⁴ na mwanda anewo álemebelewa apitiile chilambo cha ku Samaliya.

⁵ Anepo Yesu nkuhwika imanga imo ya chilambo cha ku Samaliya ichémwa Sikali, imanga ínavele pepi na welu wanga Yusufu wanauhumije atatake uvanchema Yakobo anepo kala.

⁶ Pachinu apala pávele na chihima cha Yakobo. Yávele malinga uhiku wa sasita ya muhi. Kwa kuva, Yesu áníhopela na mwanda, nkuikala nnyenje chihima.

⁷ Anepo nkuida mmahe yumo Nsamaliya unateka medi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Mbayele medi la kukumbila."

⁸ Uhiku anewo vakuhundwa vake vápite kumanga unasùmà chakulya.

⁹ Henga ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Wako Unnyahudi na nangu Nsamaliya! Úmbenguyua dachi medi na nangu ngùvele Nsamaliya?" Átangwele uchocho ing'anya Vasamaliya na Vayahudi vakáchikundanika.

¹⁰ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Kuikavele umálà inujo yahumya Nnungu, na nnani akuhaulila kuva mbayele medi la kukumbila, wako ukanninyuwa nang'e, nanang'e akanikwing'a medi lahùmya umi."

¹¹ Ayula mmahe nkuchidoni, "Nang'olo, wako ukee na mpowola, na chihima chìnilepa, dachi úmbepata kwachi medi lahùmya umi?

¹² Anakulwetu Yakobo nni atwing'ile hwetu chihima achino, ata mwene Yakobo pamo na vana vake na vannyama vake vammalele vákumbila medi la chihima uchino. Dachi, wako úlilambila kuva nkulu kumpunda anakulwetu Yakobo?"

¹³ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Kila munu akumbila medi la chihima achino, àmbekuva na inyota kavila.

¹⁴ Henga munu woheyò ambekumbila medi lanimbemwing'a nangu, akambekuva na inyota kavila. Medi lanimbemwing'a nangu làmbekuva muchi chimbwimbwi chikulùla medi lahùmya umi ukee na ntululilo nkati mwake."

¹⁵ Ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, mbayele nangu anelo medi uchinga nnave na inyota kavila na wala nnaide kavila apano unateka medi."

¹⁶ Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Hwena ukancheme ntwalo koka uide nawe apano."

¹⁷ Ayula mmahe nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Nangu nikee na ntwangu." Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Uyang'ile saana, kuva ukee na ntwalo.

¹⁸ Kwa kuva, úlombwije na valume nnyano na aneyo uikalâna nawe vino akee ntwalo halali, anepo útangwele uhiu."

¹⁹ Ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, nangu ngwòna wako nni nabii.

²⁰ Anakuluvetu Vachisamaliya vánnyuwa Nnungu nnichinga alino, henga mwenu Mayahudi mùhaula kuva, pa Yelusalemu nni pachinu pakunnyuwila Nnungu."

²¹ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Mama, ngukulupile, kùmbekuva na mahiku lamukambennyuwa Atata nnichinga alino wala kananga aneko ku Yelusalemu.

²² Mwenu Mmasamaliya, mukámmaite umunnyuwa, henga hwetu tuvayahudi túnnyuwa utummaite, kwa kuva upohi wa Nnungu úmbekwida kupitila kwa Vayahudi.

²³ Henga mahiku lâvenkwida, na hambi lâníkamola, avala vamwabûdu Nnungu kwa uhiu, pavambemwabudu Atata kwa kulojwa na Umumu Wanaswe na uhiu. Kwa kuva, Atata àvalembele vanu vamwabûdu namuna aneyo.

²⁴ Nnungu nni imumu, na avala vamwabûdu vâlemebelewa vamwabùudu kwa kulojwa na Umumu Wanaswe na uhiu."

²⁵ Ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nangu ñimala kuva, àvenkwida Masiya, yani Kilisto.* Na pambekwida àmbetuhaulila kila chinu."

²⁶ Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Nangu ngulonjêla na wako, 'Nangu nni Unene.'†"

* ^{4:25} Maeleso layâmba Masiya na Kilisto lola Yohana 1:41. † ^{4:26} Kwa kutangola malove alano "Nangu nni Unene," Yesu ànalitambulanga kwa kutumila lina lyanatumidile Nnungu kilitambulanga nchitabu cha Kuuka 3:14.

²⁷ Anepo vakuhundwa vake nkuuyananga, pavammwene Yesu walonjela na ayula mmahe nkukangana namene. Henga nanga munu anammujije kuva, “Ùlembela chamani kwanga aneyo mmahe?” au, “Mwadachi ùlonjela na ayu mmahe?”

²⁸ Bahi ayula mmahe nkuleka nnengelo wake wa medi, nkuhwena kumanga na kuvalaulila vanu kuchidoni,

²⁹ “Tuhweneng’ane mukannole munu anguhaulidile nangu lammalele langútendile! Dachi, inahululika kuva nang'e njo Kilisto?”

³⁰ Bahi vanu va imanga aila nkuukananga, nkummwenela Yesu.

³¹ Uhiku uwovo vakuhundwa vake nkuva uvannyuwa Yesu uvachidoni, “Chonde Nkúhunda, ilya chakulya.”

³² Henga Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu ngùvele na chakulya chimukamaite mwenu.”

³³ Bahi vakuhundwa vake nkuva uvaujana kuchidoni, “Dachi, pàvele munu ampelekejíje chakulya?”

³⁴ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Chakulya changu nni kulatenda àlalá lalalembela ayula angutumíle na kulamalila madengo lake.

³⁵ Mwenu mùnijevelela kuhaula kuchidoni, ‘Ísalidile chihi myedi ncheche ukamole nchela!’ Henga nangu nìnnyaaulila kuva, valolange ava vanu, vàvele muchi vilyo mmwelu, vilyo vilembeléwa vifunwe hambi.

³⁶ Nkúfunà àpwechelela nshahala wake, na vilyo vyafuna nni vanu vaidanavo muumi ukee na ntululilo, uchinga ayula apânda na ayula afûna vammalele vahangalale pamò.

³⁷ Kwa kuva, itangodi aino nni ihiu kuva, ‘Munu yumo ànapanda na munu yunji ànafuna.’

³⁸ Nangu nintumile mwenu mukafune vilyo vimukatendedile madengo la kulima, vanji nni vatendile madengo la kukamajanga, henga mwenu mùpita chihi mmadengo lavatendile avenu.”

³⁹ Vasamaliya vohe va imanga aila nkunkulupila Yesu ing'anya ya malove lanatongwele ayula mmahe kuva, “Àninguhaulila lammalele langutendenge.”

⁴⁰ Vasamaliya vánimmwenela Yesu nkunnyuwa aikale navo, nkwikala aneko kumanga maduva mavili.

⁴¹ Na vanu vohe namene váninkulupila Yesu ing'anya ya malove lake mwene.

⁴² Vanang'o nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Hambi túnikulupila akee chihi ing'anya ya malove lako, henga hwetu tuvène túnipilikana na kumala kuva muhiu ayu nni Mpohi wa vanu va pachilambo.”

Yesu ànnamyawanga nkulu yumo

⁴³ Bada ya maduva mavili, Yesu nkuuka anepo nkuhwena chilambo cha ku Galilaya, chilambo chavalekwejije.

⁴⁴ Yesu mwene áhawile kuchidoni, “Nabii nanga paesimika nkaya yake.”

⁴⁵ Henga pakamwele ku Galilaya, vanu vohe va aneko, nkumpwechelela, ing'anya vanang'o vánilonia lammalele lanatendile Yesu chipindi cha sikukuu ya Vayahudi ichémwa Pasaka aneko ku Yelusalemu, kwa kuva na vanang'o vávelenge ukokwo.

⁴⁶ Bahi Yesu pachipita nchilambo cha Galilaya, nkuhwika kavila muimanga ya Kana, pachinu panapindikulanyije medi kuva divayi. Na aneko ku Kapelinaumu kúvele na nkulu yumo wa ufalume wa Loma ánavele na mwana achiuula.

⁴⁷ Ayula nkulu papilikene kuva Yesu ànikamola aneko ku Galilaya kuhaloka ya kuchilambo cha ku Yudeya, nkummwenela nkunnyuwa ahwene ku Kapelinaumu akannamye mwanaawe achiuula namene, kwa kuva ávele pepi na kuhwena.

⁴⁸ Yesu nkunnyaulila ayula nkulu kuchidoni, “Mwenu mmanu mukànavyone vimaiho vya masaiuba na lakukanganya, mwiko nkambehulula kukulupila!”

⁴⁹ Ayula nkulu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nakuyuwa, tuhwene kukaya kabla mwanangu akànambikuwa.”

⁵⁰ Yesu nkunnyaulila ayula nkulu kuchidoni, “Wako hwena chihi mwanalo mumi.” Ayula munu nkùkulupila malove lavannyaaulidile na Yesu, nkupindikuka uhwena ya kwavo.

⁵¹ Pánavele nndila wahwena ya kwavo, nkukojana na vatumishi vake, nkunnyaulila kuva, mwanaawe mumi.

⁵² Anepo ayula nkulu nkuvauja disaa dyalamile mwanaawe. Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'e àlamilé lido sasaba ya muhi.”

⁵³ Ayula nkulu nkuhimukila kuva, dívele disaa udila dyanannyaaulidile Yesu kuva, “Mwanalo mumi.” Bahi nang'e pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake nkunkulupila Yesu.

⁵⁴ Auno wávele mwanda wavili, Yesu kuhaloka ku Yudeya nkuhwena ku Galilaya, na kutenda chimaiho cha lisaibu.

5

Yesu ànnanya munu palitanda lya medi

¹ Bada ya anelo, Yesu nkuhwena ku Yelusalemu kusikukuu ya Vayahudi.

² Aneko ku Yelusalemu, pepi na nnango wa imanga uchêmwa, “Nnango wa Angandolo,” pâvele na litanda lijoko lya medi lichêmwâ kwa Chieblaniya “Betisata,” na litanda anelyo lívele na dimenu nnyano.

³⁻⁴ N'dimenu anedyo mûvele na vagonjo vohe vachilalanga, vaputêle meho na vikwavi na vadidimêngé.*

⁵ Pachinu anepo pávele munu yumo achihuvanga kwa chipindi cha myaka salasini na nane.

⁶ Yesu pammwene ayula munu alêle apala na kumala kuva àlele apala kwa mahiku lohe, nkummuja kuchidoni, “Dachi, ûnailembela kulama?”

⁷ Ayula munu nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nangu nikee na munu wa kunguiñija nnitanda palatibuliwa medi. Na kila pangulinga kwenda mmedi, munu yunji ànangulongolelela.”

⁸ Yesu nkunnyaaulila ayula munu kuchidoni, “Imila, utwale chinanda chako, uhwene.”

⁹ Upala ayula munu nkulama, nkutwala chinanda chake, nkutandilika kuhwena. Na liduva anelyo lívele Liduva lya Kuyeweleta.

¹⁰ Bahi Vayahudi nkunnyaaulila ayula munu alamîje kuchidoni, “Nelo nni Liduva lya Kuyeweleta, wako ukáluluhiwa kunyakula nkeka wako.”

¹¹ Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Ayula munu angulamîje nni anguhaulidile kuva, ‘Twala nkeka wako uhwene.’”

¹² Vanang'o nkummuja kuchidoni, “Aneyo munu akuhaulidile kuva, ‘Twala nkeka wako uhwene,’ nnani?”

¹³ Ayula munu nanga pannammaite munu annamîje, kwa kuva, Yesu ávele atividîle nnuya likulu lya vanu.

¹⁴ Anepo Yesu nkunkoja ayula munu alamîje avèlè nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, nkunnyaaulila kuchidoni, “Lola, wako vino ûnilama. Bahi unauyile kavila kutenda masambi, uchinga lanakukoje la kuhakalanga namene kupunda alano.”

¹⁵ Ayula munu nkuhwena kwa vakulu va Vayahudi, nkuvahaulila kuva, Yesu nni annamîje.

¹⁶ Kwa kuva, Yesu ánnamije ayula munu Liduva lya Kuyeweleta, bahi Vayahudi nkulin-damuka kunkambyakambya Yesu.

¹⁷ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Atatangu àvele chihi nkukola madengo mpaka nelo, nanani uchocho mbènkukola madengo.”

¹⁸ Malove anelo lanatangwele Yesu lavatendile Vayahudi kukudungila namene kummwalala Yesu, akee chihi ing'anya ya kutenda lakáluluhiwa Nniduva lya Kuyeweleta, ila na kwa kunchema Nnungu kuva Atatake, nang'e àlilinganyanga na Nnungu.

Mamulaka langa Yesu, Mwana wa Nnunu

¹⁹ Bahi Yesu nkuhweneha kuvahaulila Vayahudi kuchidoni, “Nangu ninnyaaulilanga uhiu kuva, Mwana wa Nnunu akáhulula kutenda chitukutuku chohecho kwa ding'anô dyake mwene, henga àtenda chihi achila chamwona Atatake watenda. Ing'anya, achila chachítenda Atatake nanang'e àchitenda uchila.”

²⁰ Kwa kuva, Atata ànantamwa Mwanawé, na àniannanguja kila chinu chachítenda mwene. Na achiannanguje mambo makulu kupunda alano uchinga mwenu mukangane.

²¹ Kwa kuva, malinga Atata chavafufula vanu vahwile na kuveng'a umi, nni uchocho Mwanawé chaveng'a umi avala vávalembe.

²² Atata akánniyukumu munu woheyó, henga hukumu yammalele ànkamujije Mwanawé,

²³ uchinga vanu vammalele vamwesiñmù Mwanawé, malinga chivamweshimu Atata. Na munu akámweshimu Mwanawé, akámweshimu na Atata antumîle.

²⁴ Nangu ninnyaaulilanga uhiu kuva, ayula apilikâna lilove lyangu na kunkulupila ayula angutumîle, ànipata umi ukee na ntululilo. Nang'e akambehukumiwa asabu, kwa kuva, imbekuva àníhama mukuhwa, nkwendwa muumi.

* ^{5:3-4} Mmalemba matandi-matandi, malove la ntululilo la nsitali wa 3 na malove lammalele la nsitali wa 4, lakapali. Henga mmalemba lanji lakávele matandi-matandi làlembwjie malove lahaüla kuva, “Vanu anevo válindilila medi latibuliwe. Kwa kuva, myanda yohe malaika ánakamola nnitanda anelyo watibulanya medi. Na n'gonjo woheyó áchiva ntandi kwenda nnitanda anelyo, medi palatibuliwa ánalama ugonjo wake.”

²⁵ Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, pàmbekuva na uhiku, na uhiku anewo ùníkamola, vanu vahwile uvambelipilikana lidi lya Mwana wa Nnungu, na vanu vambelipilikâna, vâmbekuva vumi.

²⁶ Malinga Atata chavele na umi nkati mwake, nni uchocho chantendile Mwanawe kuva chitandikilo cha umi.

²⁷ Na àmpele mamulaka la kuhukumu, ing'anya nang'e nni Mwana wanga Munu.

²⁸ Mwenu munakangane malove anelo, ing'anya pàmbekuva na liduva, vanu vammalele vahwile livambelipilikana lidi lyake,

²⁹ na vanang'o vâmbehuma mmisati yavo. Avala vatendile lambone vâmbefufuka na kupata umi, henga avala vatendile lahakalenge vâmbefufuka uchinga vahukumiwe asabu."

Ushahidi unnyâmba Yesu

³⁰ "Nangu nikâhulula kutenda chinu chohecho kwa ding'ano dyangu nimwene. Nangu ngûhukumu chihi malinga chingupilikana kuhaloka kwa Atata, na hukumu yangu ni ya haki, kwa kuva nangu nikâkudungila chihi kutenda chingulembela nangu nimwene, henga kutenda chalembela ayula angutumile.

³¹ Nangu nikâlishuhudila nimwene, ushahidi anewo ukambekubaliwa kuva wa uhiu.

³² Henga pâvèle na munu yunji angushuhudila nangu, na aneyo nni Yohana, na nangu nnimala kuva ushahidi wake kwamba nangu ni wauhiu.

³³ Mwenu mwavatumile vanu kwa Yohana Nkúbatisa, nang'e nkuushuhudila chihi uhiu kungwamba nangu.

³⁴ Nangu nikâlisingila ushahidi wa vanu, henga ngûtangola malove alano uchinga mupate kupohwa.

³⁵ Yohana ávele muchi chibatali chichiyaka na kulangaja, na mwenu mûnitandola kuuhangalalila nng'anje wake kwa chipindi.

³⁶ Henga nangu ngûvele na ushahidi nkulu namene kupunda aula wahumije Yohana Nkúbatisa. Kwa kuva, mambo langútèndà vino njo lánguhaulidilè Atata nilatende, nalanang'o nni langushuhudila na kulanguja kuva nang'e àningutuma.

³⁷ Atata angutumile nanang'e uchocho ànangushuhudila. Mwenu mukanawahi kupilikana lidi lyake wala kumwona chavele.

³⁸ Na malove lake lakáikalà mmitima mwenu, kwa kuva nanga pamungukulupila nangu wangutumile.

³⁹ Mwenu mûloleha Malemba Lanaswe umutenda kuva nkati mwake mùmbepata umi ukee na ntululilo. Malemba anelo njo lángushuhudilà nangu,

⁴⁰ henga mwenu nkâtamwanga kwida kwang'ue uchinga mupate umi.

⁴¹ Nangu nikâkudungidile kupata imbili kuhaloka kwa vanu.

⁴² Nangu nñimmala kuva mwenu nanga pamuntamwa Nnungu.

⁴³ Lola! Nangu nñiida kwa mamulaka la Atatangu, henga nkângupwecheledile, ila munu yunji akâida kwa mamulaka lake mwene, mwenu muchimumpwechele.[†]

⁴⁴ Bahi ikâva mwenu mûtâha kupwechela imbili kuhaloka kwenu mmene na akee kuhaloka kwanga Nnungu wa weka, hambi mùmbehulula dachi kukulupila?

⁴⁵ Mwenu munatende kuva nangu nîmbensitaki kwa Atatangu. Ambensitâki mwenu nni Musa umunnolela kuva àmbekuva m'bali wenu.

⁴⁶ Mukâchinkulupila Musa, nkaningukulupila na nangu mwalehu, kwa kuva Musa ânilemba habali dinguyâmba nangu.

⁴⁷ Henga ikâva nanga pamulakulupila àlalá lalémbîle Musa, mùmbehulula dachi kukulupila malove lángutangòlâ?"

6

Yesu àveng'a chakulya vanu alufu nnyano

(Matayo 14:13-21, Mako 6:30-44, Luka 9:10-17)

¹ Bada ya anelo, Yesu nkuyamboka Litanda lya Galilaya, yani Litanda lya Tibeliya.

² Likuwa likulu lya vanu nkumpapata Yesu, ing'anya vanu anevo vávíwene vimaiko vya masaibu vyachivitenda kwa kuvalamya vagonjo.

³ Yesu nkukwela nnichinga, nkuikala aneko pamo na vakuhundwa vase.

⁴ Na Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka^{*} ívele pepi kukamola.

⁵ Bahi Yesu palolite na kulyona likuwa likulu lya vanu ulihaloka, nkummuja Filipo kuchidoni, "Tukasume kwachi mikate uchinga ava vanu valye?"

⁶ Yesu átangwele uchocho wanninga chihi Filipo, kwa kuva mwene ánimala lyambelitenda.

[†] 5:43 Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

* 6:4 Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

⁷ Filipo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Ata kututumila dihela malinga dya nshahala wa malipo la maduva myambili kusuma mikate, ikambeoneleja kananga kumupa kila munu chipande chijoko!”

⁸ Nkúhundwa yumo wa Yesu uvanchema Anduleya, nnung'une Simoni uvanchema Petulo, nkunnyaaulila Yesu kuchidoni,

⁹ “Apando pàvele kijana yumo avèle na mikate nnyano ya shayili[†] na dihomba dimbili. Dachi, vitukutuku avino vimbetoleja chani kwa vanu vohe malinga ava?”

¹⁰ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Vahaulile vanu vaikalange pahi.” Pachinu anepo pàvele na wahi wohe, bahi vanu nkuikalanga, na isabu ya valume weka vánavele anepo yávele malinga alufu nnyano.

¹¹ Yesu nkuitwala aila mikate, nkunshukulu Nnungu na kuvayavanyija vanu vammalee vanaikalenge apala, na dihomba na dinang'o nkutenda uchocho. Na kila munu nkùpata malinga chanalembidle.

¹² Vammalee pavasibile, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Lokotanga vibedulu vyammalee viisalidile nya mikate, uchinga vitumike kavila.”

¹³ Bahi vakuhundwa nkulokotanya maisalilo la vibedulu nya mikate, nkwombaja makalala kumi na mbili.

¹⁴ Vanu pavachiwene achila chimaiho cha lisaiibu chatendile Yesu, nkuchidoni, “Muhiu ayu munu nni ayula nabii utuchinnolela kwida pachilambo.”

¹⁵ Yesu pamaite kuva vámbeida unantwala kwa dimongo uchinga vankan'juhe kuva nfalume, nang'e nkuuka nkuhwena kavila kulichinga weka.

Yesu àonga muha medi

(Matayo 14:22-33, Mako 6:45-52)

¹⁶ Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa va Yesu nkuhelelekela ya kilitanda.

¹⁷ Nkukwelanga muingalava, nkutandilika kuyomboka litanda kuhwena kuimanga ya Kapelinaumu. Chipindi anecho lupi lüvelé lwendilé, na Yesu ávele bado akànambivakojá.

¹⁸ Lipungo likulu nkutandilika kupunga namene na litanda nkutibuka mawimbi.

¹⁹ Bahi pavapite mwanda wa kilometra malinga nnyano au sita, nkumwona Yesu avèle pepi na ingalava, waonga muha medi, vakuhundwa vake nkuyopa namene.

²⁰ Henga Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ni nangu, munayope!”

²¹ Bahi vakuhundwa vake kwa kuhangalala, nkumpwechelela Yesu muingalava, upala ingalava nkuhwika kunnyangi, pachinu pavachihwena.

Vanu vántaha Yesu

²² Ulyamba wake, likuwa lya vanu vanaisalidile m'bali wavili wa litanda, vánikameka kuva pachinu anepo ípwawije chihi ingalava imo bahi. Na vánimala kuva Yesu akanainjidile muingalava aila pamo na vakuhundwa vake, ila vakuhundwa vake vápíte chihi vanang'o weka.

²³ Na dingalava dinji nkukamola kuhaloka kuimanga ya Tibeliya, nkuhwika pachinu apala pavanalile vanu aila mikate, bado ya Nang'olo Yesu kunshukulu Nnungu.

²⁴ Bahi avala vanu pavamaite kuva Yesu na vakuhundwa vake vakapali pachinu apala, nkukwelanga n'dingalava dyavo nkuhwena kuimanga ya Kapelinaumu umantaha Yesu.

Yesu njo nkate ívaténdà vanu vâve na umi

²⁵ Avala vanu pavankojije Yesu ng'ambo ya vili ya litanda, nkummuja kuchidoni, “Nkúhunda, wako ùkamwele chakaní apano?”

²⁶ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu ninnyaaulilanga uhiu kuva, mwenu mìngutaha nangu ing'anya ya aila mikate imunalile na kusiba, henga akee ing'anya ya kwelewa mana ya avila vimaiho nya masaibu vingunatendile.

²⁷ Munatumbamile kupata chakulya chondongeka, ila tumbamila kupata chakulya chikónđongeka na chíida na umi ukee na ntululilo. Na Mwana wa Munu njo ambemwíng'a mwenu chakulya anecho, kwa kuva nang'e njo walimaihijiye Atata Nnungu.”

²⁸ Vanang'o nkummuja kuchidoni, “Hwetu tutende dachi uchinga tukole madengo lalalembela Nnungu?”

²⁹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Madengo lalalembela Nnungu mulatende nni alano, munkulupile chihi ayula wantumile.”

³⁰ Avala vanu nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako ùmbelanguja chimaiho ntwani cha lisaiibu, uchinga tuchone na tupate kukukulupila? Dachi, ùmbetenda chinu ntwani?

[†] 6:9 Shayili ni dimbeyu dilandâna na utani, na nkate ukatapajíwe na shayili nanga pauchigalika.

³¹ Aneko kulilanga akuluvetu válile chakulya chichémwa ‘Mana,’ chakulya chilandéne na nkate, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Ávalisije nkate uhaléke kuli-hunde.’ ”

³² Yesu nkuvahaaulila kuchidoni, “Nangu ninnyaaulilanga uhiu kuva, Musa nanga panam-pele mwenu nkate uhalôka kulihunde, henga Atatangu nni amwîng’ a mwenu nkate uhiu uhalôka kulihunde.

³³ Kwa kuva, nkate wauhumya Nnungu nni ayula asulupûka kuhaloka kulihunde, na nni avêng’ a vanu va pachilambo umi.”

³⁴ Avala vanu nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nang’olo, hwetu túnakuyuwa utwing’ e nkate anewo maduva lammalee.”

³⁵ Yesu nkuvahaaulila kuchidoni, “Nangu njo nkate wene uvatênda vanu vààve na umi. Áida kwang’ une akambekuva na indala mwiko, na angukulupila nangu akambekuva na inyota mwiko.

³⁶ Henga nangu naninnyaaulilanga mwenu kuva, ikànavá mìningwona, wala nanga pa-mungukulupila.

³⁷ Vanu vammalele vánìng’ à Atata vàmbeida kwang’ une, na ayula aída kwang’ une mwiko nikambemminganga.

³⁸ Kwa kuva, nangu nínisulupuka kuhaloka kulihunde uchinga ngutende àlalá lalalembela ayula angutumíle, akee unatenda langúlembèla nangu nimwene.

³⁹ Lalalembela ngulatende ayula angutumíle nni alano, avala vanu vângupèlè nnan-nyahé kananga yumo, henga nívafufule vammalele nniduva lya ntululilo wa chilambo.

⁴⁰ Kwa kuva, chalembela Atatangu nni achino, kila munu ambewôna Mwana wa Nnungu na kunkulupila ààve na umi ukee na ntululilo, na nangu nguchinininfufule munu aneyo nniduva lya ntululilo wa chilambo.”

⁴¹ Bahi Vayahudi pavapilikene uchocho nkutandilika kuhinginika ing’anya Yesu áhawile kuva, “Nangu njo nkate usulupwíke kuhaloka kulihunde.”

⁴² Vanang’ o nkova uvatangola kuchidoni, “Kwani ayu tenda Yesu mwana wa Yusufu? Atatake na anyokwe hwetu túnivamala! Vino nang’ e àhulula dachi kuhaula kuva, ‘Nnisulupuka kuhaloka kulihunde?’ ”

⁴³ Yesu nkuvahaaulila kuchidoni, “Lekanga kuhinginikilanila mmene kwa mmene.

⁴⁴ Nangu munu àhulula kwida kwang’ une akanachemwe na Atatangu angutumíle, na nangu nguchinininfufule munu aneyo liduva lya ntululilo wa chilambo.

⁴⁵ Mmalemba la manabii ilembwije kuva, ‘Vanu vammalele vàmbehundwa na Nnungu.’ Kila munu ampilikâna Atatangu na kulihunda kuhaloka kwanga nang’ e, aneyo àida kwang’ une.

⁴⁶ Aino ikee na mana kuva ànipwawa munu awahîte kumwona Atata, ikànavé chihi nangu nguhaléke kwa Nnungu, nangu njo nimmwéne Atata.

⁴⁷ Nangu ninnyaaulilanga uhiu kuva, munu woheyó akulupíla àpata umi ukee na ntululilo.

⁴⁸ Nangu njo nkate uvatênda vanu vààve na umi.

⁴⁹ Aneko kulilanga anakuluvetu vânilya nkate[‡] uhaléke kulihunde, henga vânihwa.

⁵⁰ Henga nangu njo nkate usulupûka kuhaloka kulihunde, uchinga munu woheyó ambeûlya anahwe.

⁵¹ Nangu njo nkate uvatênda vanu vààve na umi, nkate usulupwíke kuhaloka kulihunde. Munu woheyó akâulya nkate auno, àmbekuva na umi ukee na ntululilo. Na nkate auno ni mmili wangu, unimbeuhumya kwajili ya vanu va pachilambo uchinga vapate umi.”

⁵² Bahi Vayahudi pavapilikene uchocho nkutandilika kutahukana vene kwa vene uvachidoni, “Munu ayu àmbehulula dachi kutwing’ a mmili wake tuulye?”

⁵³ Yesu nkuvahaaulila kuchidoni, “Nangu ninnyaaulilanga uhiu kuva, mwenu nkanaulye mmili wanga Mwana wa Munu na kukumbila myadi yake, bahi nkambekuva na umi nkati mwenu.

⁵⁴ Na munu woheyó aûlya mmili wangu na kukumbila myadi yangu, ààva na umi ukee na ntululilo, na nangu nguchinininfufule munu aneyo nniduva lya ntululilo wa chilambo.

⁵⁵ Kwa kuva, mmili wangu nni chakulya cha uhiu, na myadi yangu nni chikumbilo cha uhiu.

⁵⁶ Munu woheyó aûlya mmili wangu na kukumbila myadi yangu, aneyo ànakumilana na nangu na nangu nakumilana na aneyo munu.

⁵⁷ Malinga Atata angutumíle chavèle na umi, na nangu ngùùva na umi ing’anya yanga nang’ e, uchocho munu woheyó angûlyá nangu àmbekuva na umi ing’anya yang’ une.

[‡] 6:49 Apano Yohana àlembile Mana, na aneyo mana yalandene na nkate, njo mana Yesu àlilonjeledile mwene kuva nang’ e nni nkate usulupwíke kuhaloka kulihunde.

⁵⁸ Bahi auno nni nkate usulupwíke kuhaloka kulihunde, henga ukee muchi chakulya chichémwa 'Mana' inasulupwíke kuhaloka kulihunde, ivachilya anakuluvetu akula kulilanga. Pamo na kulya Mana aneyo, vammalee vánihwanga, henga munu ambeúlya nkate auno àmbekuva na umi ukee na ntululilo."

⁵⁹ Yesu átangwele malove anelo pánavele nkùhunda muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, aneko ku Kapelinaumu.

Malove lavéle na umi ukee na ntululilo

⁶⁰ Bahi vanu vohe muavala vakuhundwa vake pavapilikene uchocho, nkuhaulua kuchidoni, "Malove ala lànikamajang! Munu ntwani ambehulùla kulapwechela?"

⁶¹ Yesu nkumala kuva vakuhundwa vake vànahinginika ing'anya ya malove anelo, nkuvauja kuchidoni, "Dachi, malove alano lànanchima?

⁶² Bahi imbekuva dachi pamumbewona Mwana wa Munu wakwela kavila kulihunde, pachinu panavele mwanda ntandi?

⁶³ Umumu Wanaswe nni avêng'a vanu umi, vanu nanga pavahulula kutenda uchocho. Na malove laninnyaulidile mwenu nni la Umumu Wanaswe, na làvèle na umi.

⁶⁴ Henga pàvele vanu vanji mmwenu vakákulupila." Na Yesu átangwele uchocho kwa kuva ánívamala chítiandilikè vanu avala vakambenkulupila na ayula ambientengeléka.

⁶⁵ Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, "Njo mana nangu nínnyaulidile kuva, nanga munu àhulua kwida kwang'une bila kuhululihwa na Atatangu."

⁶⁶ Ing'anya ya malove anelo, vanu vohe vachinkulupila nkunnekanga, na nanga pavannondwele kavila Yesu.

⁶⁷ Anepo Yesu nkuvauja avala vakuhundwa kumi na mbili kuchidoni, "Dachi, na mwenu uchocho ñinembeukananga?"

⁶⁸ Petulo nkunyang'ula Yesu kuchidoni, "Nang'olo, hwetu tûmbewena kwakinani? Wako nni uvèle na malove lavêng'a vanu umi ukee na ntululilo.

⁶⁹ Hwetu tûnimala na kukulupila kuva wako nni ayula Wanaswe ahaléka kwa Nnungu."

⁷⁰ Yesu nkuyayang'ula kuchidoni, "Dachi, nangu nikée nintandwéle mwenu kumi na mbili? Henga yumo mmwenu àlojwa na Ibilisil!"

⁷¹ Yesu átangwele malove anelo wamwamba Yuda mwana wanga Simoni Isikaliote, kwa kuva nang'e nni ambientengeléka ikànavà ávele yumo wa avala kumi na mbili.

7

Yesu na anung'unuvake

¹ Bada ya anelo, Yesu nkupita waonga nchilambo cha ku Galilaya. Akanatamwije kwonga chilambo cha ku Yudeya, ing'anya vakulu va Vayahudi vákudungidile kummwalala.

² Bahi Sikukuu ya Vayahudi ichémwa, Sikukuu ya Migongwe, yávele pepi kukamola,

³ bahi anung'unuvake Yesu nkunyang'ula Yesu kuchidoni, "Uka apano uhwene ya ku Yudeya, uchinga vakuhundwa vako vakalone lutenda.

⁴ Munu alembéla amaikane, akátenda vitukutuku vyake kwa sili. Bahi ikàva ùtenda vitukutuku avi, bahi lilanguje kwa vanu va pachilambo."

⁵ Ata anung'unuvake Yesu navanang'o nanga pavanankulupidile.

⁶ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Uhiku wangu ulembeléwa, ukánambikamola. Henga mwenu mwenu kila uhiku ûnafala.

⁷ Vanu va pachilambo vakáhulula kummenga mwenu, henga vànguvenga nangu ing'anya nangu nashuhudila kuva, lavatendanga lànihakalanga.

⁸ Mwenu hweneng'ana kusikukuu aneyo. Henga nangu nikambekwida kusikukuu aneyo, kwa kuva uhiku ukatapèle kwang'une ukánambikamola."

⁹ Yesu patangwele malove anelo, nkuisalila chihi nchilambo uchila cha ku Galilaya.

Yesu àhwena ku Yelusalemu ku Sikukuu ya Migongwe

¹⁰ Anung'unuvake pavaukile uhwena ya kusikukuu, Yesu nanang'e nkuhwena, henga ápite chihi kwa sili bila kulilanguja kwa vanu.

¹¹ Aneko kusikukuu, vakulu va Vayahudi nkova uvantaha Yesu akuno uvaujana kuchidoni, "Kwani ayu munu ávele kwachi?"

¹² Mmakwu àlalá la vanu mûvele na manyinyi lachinnyamba Yesu. Vanu vanji váhaua kuchidoni, "Yesu nni munu wambone." Na vanu vanji váhaua kuva, "Yesu akávele munu wambone! Nang'e ávalambila chihi vanu."

¹³ Henga nanga munu analingile kutangola habali dyanga Yesu palangele, kwa kuva vávayopa vakulu va Vayahudi.

¹⁴ Bahi paihwikile ching'ati sikukuu, Yesu nkuijila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu nkutandilika kuhunda.

¹⁵ Anepo Vayahudi pavapilikene mahundo lake, nkukangana namene uvachidoni, "Munu ayu àipete dachi elimu malinga ayi akuno akasomilè?"

¹⁶ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mahundo lánguhûnda nangu lakávele langu, ila ni la ayula angutumile.

¹⁷ Munu woheyò akàlembela kutenda lalalembela Nnungu, achiamale kuva mahundo langu làhaleke kwanga Nnungu, au ngùtangola chihi kwa ding'ano dyangu nimwene.

¹⁸ Munu atangôla chihi kwa ding'ano dyake mwene, aneyo àtaha chihi imbili yake mwene. Henga munu ayula atâha imbili ya ayula antumile, aneyo nni wa kukulupika, na wala nanga palambila.

¹⁹ Dachi, Musa akanampele mwenu Sheliya? Henga wala nanga munu yumo mmwenu aikamûla Sheliya aneyo. Ing'anya ntwani mùlembela munguwalale?"

²⁰ Bahi avala vanu nkunnyang'ula kuchidoni, "Wako ùvele na nanndenga! Nnani akudungidile ukuwatala?"

²¹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu ngútendile lisaibu limo, na mwenu mmammalele mmenkuhemwa.

²² Mwenu mùvayalula vanu ata Liduva lya Kuyeweleta ing'anya Musa ámpele mwenu amuli ya kuyalula. Nangu nìnnýaulilanga uhiu kuva, amuli aneyo ikanahaleke kwanga Musa, ila ihaleke kwa anakuluvetu.

²³ Bahi ikàva mùnahulula kunnyalula munu Liduva lya Kuyeweleta uchinga Sheliya yanga Musa inalumulwe, mwadachi mùnguvisija nangu ing'anya ya kunnamyu munu Liduva lya Kuyeweleta?

²⁴ Lekanga kuhukumu kwa kupamipamila, henga ilembelewa muhukumu kwa haki."

Dachi, Yesu njo Kilisto?*

²⁵ Bahi vanu vanji va ku Yelusalemu nkuhaulà kuchidoni, "Dachi, ayu munu akee uvantaha uchinga vammwalale?

²⁶ Hambi lola, àtangola chihi palikuwa lya vanu na wala nanga munu annyaüfîa lîlove lyohelyo! Dachi, inahululika kuva vakulu navanang'o vânimala kuva, muhiu ayuno njo Kilisto?

²⁷ Henga kwalaloka ayu munu hwetu tûnikumala. Na Kilisto pambeida nanga munu ambemâla pachinu páhakèlè!"

²⁸ Bahi Yesu pánavele nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu wahunda, nkunonoha lidi nkuhaulà kuchidoni, "Mwenu mùningumala, na kunguhaleke mùníkumala! Nangu níkaídile kwa mamulaka langu nimwene, henga ayula angutumile nni wauhiu, na mwenu nanga pamummaite.

²⁹ Henga nangu ñnímmala, kwa kuva ngùhaleke kwanga nang'e, nanang'e nni angutumile nangu."

³⁰ Anepo vanu nkulembela vankamule Yesu, henga nanga munu analingile kunkamula, kwa kuva uhiku wake wa kukamulwa wávele ukànambikamola.

³¹ Vanu vohe nnikuwa lya vanu vánavele apala, nkunkulupila Yesu, nkuva uvahaula kuchidoni, "Pámbeídà Kilisto tuchitummale, kwa kuva àmbetenda masaibu lohe. Na ayu munu àtenda masaibu lohe, bahi inahululika kuva ayu njo Kilisto."

³² Mafalisayo nkupilikana malove lavachitangola vanu kumwamba Yesu. Bahi makuhani vakulu na Mafalisayo nkuvatuma valinzi vakankamule Yesu.

³³ Yesu nkuhaulà kuchidoni, "Nangu nímbekuva pamo na mwenu kwa mahiku kadiki, koka nguhwene kwanga ayula angutumile.

³⁴ Mùmbengutaha, henga nkambengwona, kwa kuva pachinu panimbekuva mwenu nkambehulula kuhwika."

³⁵ Vakulu va Vayahudi nkutandilika kuujana vene kwa vene, uvachidoni, "Ayu munu àmbehwena kwachi kutukambehulula kumwona? Dachi, àmbehwena kwa Vayahudi vamwadilikéne mmilambo nya vanu vakávele Vayahudi, akavahunde vanu vakávele Vayahudi?

³⁶ Àvele na mana ntwani páhàùlà kuva, 'Mùmbengutaha, henga nanga pamumbengwona, na pachinu panimbekuva nangu, mwenu nanga pamumbekulula kuhwika?'

³⁷ Liduva lya ntululilo lya sikukuu aneyo, liduva líva likulu namene musikukuu aneyo, Yesu nkuimila nkunonoha lidi wachidoni, "Munu woheyò avêle na inyota aide kwang'une akumbile.

³⁸ Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kuva, munu woheyò angukulupîla nangu, myuto ya medi lavêng'a vanu umi dîmbekulula kuhaloka muntima mwake!"

* 7:24 Maeleso layâmba Kilisto, lola Yohana 1:41.

³⁹ Yesu átangwele malove anelo wamwamba Umumu Wanaswe kuva, avala vankulupidile nang'e vachivampwechele. Mahiku anelo, Umumu Wanaswe ávele akànambikamola, kwa kuva Yesu ávele akànambikwinjila muukulu wake.

⁴⁰ Vanu vanji nnikuwa alila pavapilikene malove anelo nkuhaulua kuchidoni, "Muhiu, ayuno munu nni nabii achiloléwa kwida!"

⁴¹ Vanu vanji nkuhaulua kuchidoni, "Ayuno nni Kilisto!" Henga vanu vanji nkuhaulua kuchidoni, "Nanga, imbehululika dachi Kilisto ahaloke ku Galilaya?"

⁴² Dachi, Malema Lanaswe lakáhawile kuva, Kilisto àmbevelekwa muudukulu wa Nfalume Daudi, muiimanga ya Beselehemu, imanga yavelekwejije Daudi?"

⁴³ Bahi vanu vánavele apala palikuwa nkutandilika kuyavanyika ing'anya ya Yesu.

⁴⁴ Vanu vanji nkulembela vankamule Yesu, henga nanga analingile kunkamula.

Vakulu va Vayahudi vakánkulupila Yesu

⁴⁵ Bahi avala valinzi pavauyang'ene, makuhani vakulu na Mafalisayo, nkuvauja kuchidoni, "Ing'anya ntwani mukáidinawe?"

⁴⁶ Valinzi nkuyang'ula kuchidoni, "Hwetu tukánambimwona munu atangôla muchi chatangola ayula munu!"

⁴⁷ Bahi Mafalisayo nkuvauja kuchidoni, "Dachi, na mwenu uchocho mùnikumbika?

⁴⁸ Dachi, alida muvakulu vetu au Mmafalisayo ankulupidile nang'e?

⁴⁹ Henga likuwa alino lya vanu vakaimaite Sheliya ya Musa vâniliangi na Nnungu!"

⁵⁰ Nfalisayo yumo uvanchema Nikodemo, anammwenedile Yesu nachilo, nkuvahaulila kuchidoni,

⁵¹ "Dachi, Sheliya yetu ìnatuluhusu kunnyukumu munu kabla tukánambimpilikanila hoti na kumala chatendile?"

⁵² Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Dachi, na wako uchocho ùhaleke ku Galilaya? Bahi hwena ukatahe Mmalemba Lanaswe, uchiulole kuva nabii akambehaloka ku Galilaya!"

⁵³ Bahi nkuukananga, kila munu nkuhwena kukaya kwake.

8

Mmahe uvankamwile ugoni*

¹ Yesu nkuhwena ku Lichinga lya Miseituni.

² Bahi liduva lipapete, ulyamba na mambumbu Yesu nkuhwena kavila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu. Vanu vammalele nkummwenela, nang'e nkuikala, nkutandilika kuvhunda.

³ Vakúhunda Sheliya yanga Musa na Mafalisayo, nkumpelekejija Yesu mmahe yumo uvankamwile ugoni, nkumwimija muyo mwa vanu vammalele.

⁴ Bahi nkunnyafulila Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, ayuno mmahe vánkamwile ugoni.

⁵ Mu Sheliya yetu, Musa ánituanulisa kuva, nkongwe malinga ayu apanywe mayanga, mpaka ahwe. Hambi wako wâmba dachi?"

⁶ Avala vanu vátangwele malove anelo uvanninga chihi Yesu, uchinga vapate ing'anya ya kunsitaki. Henga Yesu nkutepa na kulemba muulongo kwa chala chake.

⁷ Pavahalijije kummuja, Yesu nkuhinamuka, nkuvahaulila kuchidoni, "Munu woheyò akávele na sambi nnikuwa lyenu, bahi ààve ntandi kunnyelangila mmahe ayu liyanga."

⁸ Anepo Yesu nkutepa kavila nkuva walemba muulongo.

⁹ Pavapilikene malove anelo, vanu vammalele nkutandilika kuukananga yumo-yumo, na vasele nni vánavele vatandi kuukananga. Vammalele nkuukananga nkuisalila chihi Yesu na ayula mmahe anaimidile muyo mwake.

¹⁰ Yesu painamwike nkummuja ayula mmahe kuchidoni, "Vanu vanaimilenge apa vâvelenge kwachi? Dachi, nanga munu ahawîle kuva ùlembelewa uhwe?"

¹¹ Ayula mmahe nkuyang'ula kuchidoni, "Wala nanga munu, Nang'olo!" Bahi Yesu nkunnyafulila ayula mmahe kuchidoni, "Na nangu uchocho nikákuhukumu. Wako hwena chihi, henga unauyile kavila kutenda sambi."

Yesu njo nng'anje wa chilambo

¹² Yesu nkuvahaulila kavila vanu kuchidoni, "Nangu nni Unene† nguhûmya nng'anje kwa vanu wa pachilambo. Ambengupapâta nangu akambekwonga nnupi, ila àmbekuva na nng'anje uhûmya umi."

¹³ Bahi Mafalisayo nkunnyafulila Yesu kuchidoni, "Ushahidi wako ukákulupilwa kuva wa uhiu, kwa kuva wako ulishuhudila chihi umwene."

* ^{8:} Mmalemba la kala namene, misitali ya 7:53-8:11 ikapali. † ^{8:12} Maeleso layâmba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26.

¹⁴ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Ata kungulishuhudila nimwene, henga ushahidi wangu nni wauhiu, kwa kuva, nangu ñnipamala pachinu panguhaleke na panguhwena. Henga mwenu mukámaite pachinu panguhaleke wala panguhwena.

¹⁵ Mwenu mùhukumu chihi kwa ding'ano dya chimunu, henga nangu nanga paninyukumu munu.

¹⁶ Ata nikàhukumu, hukumu yangu ni ya uhiu, kwa kuva, nangu nikáhukumu weka, ila Atata angutumile àvele pamo na nangu.

¹⁷ Na mu Sheliya yenu ñilembwa kuva, ushahidi wa vanu vavili ùnakulupilwa kuva nni wa uhiu.

¹⁸ Nangu ngùlishuhudila nimwene, na Atata angutumile nanang'e uchocho ànangushuhudila."

¹⁹ Bahi vanang'o nkummuja kuchidoni, "Atatako wako àvele kwachi?" Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu nanga pamungumaite nangu, na wala nanga pamummaite Atatangu. Henga kuikavele umungumala nangu, bahi mukanimmala na Atatangu."

²⁰ Yesu átgwele malove anelo pachihunda nnuwani lwa Ing'ande ya Nnunu pepi na pachinu palavele masanduku la sadaka. Na wala nanga munu anahulwile kunkamula, ing'anya uhiku wake wa kukamulwa wávele bado ukànambikamola.

Kunguhwena nangu mwenu nkáhulula kuhwika

²¹ Bahi Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, "Nangu mbènkuhwena, na mwenu mùmbengutaha, henga mwenu mùmbekuhwa ing'anya ya masambi lenu. Na kunguhwena nangu, mwenu mukáhulula kuhwika."

²² Bahi vakulu va Vayahudi pavapilikene malove anelo nkuchidoni, "Patangola kuva, 'Kunguhwena nangu mwenu mukáhulula kuhwika.' Dachi, àlembela aliwalale mwene?"

²³ Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mùhaleke upano pahi, henga nangu ngùhaleke muha. Mwenu ni mmanu mmapachilambo achino, henga nangu nikávele wa pachilambo achino.

²⁴ Njo mana nínnýaulidile kuva, mùmbekuhwa ing'anya ya masambi lenu. Na ikàva nanga pamumbekulupila kuva, 'Nangu nni Unene,'[‡] muhiu mùmbekuhwa ing'anya ya masambi lenu."

²⁵ Bahi vanang'o nkummuja kuchidoni, "Kwani wako nnani?" Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu njo ayula uninannyaaulidile kutandiki patandi.

²⁶ Nangu ngùvele na malove lohe la kutangola kumwamba mwenu na la kunnyukumu mwenu. Henga ayula angutumile nangu nni wauhiu, na nangu ñivahaulila vanu va pachilambo àlalá langupilikene kuhaloka kwanga nang'e."

²⁷ Henga avala vanu wala nanga pavanaelewije kuva Yesu àtangonavo kumwamba Atatake wa kulihunde.

²⁸ Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Pamumbennyanyula Mwana wa Munu muha munsalaba, anepo njo pamumbemala kuva, 'Nangu nni Unene,'[§] na nni pamumbemala kuva, nanga chinu chingútênda kwa ding'ano dyangu nimwene, ila ngùtangola chihi àlalá langúhundile Atata.

²⁹ Na ayula angutumile àvele pamo na nangu, wala akángulekile weka, ing'anya maduva lammalele ngùtenda lankatapafila."

³⁰ Bahi pachitangola malove anelo, vanu vohe váninkulupila.

Vana vanga Nanchindenga

³¹ Bahi Yesu nkuvahaulila avala Vayahudi vankulupidile kuchidoni, "Mwenu mukálakamula mahundo langu, muhiu mùmbekuva mmakuhundwa vangu."

³² Anepo njo pamumbeumala uhiu, na anewo uhiu ùmbentenda mukombolewe."

³³ Bahi avala vanu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Hwetu nni tuvanu tûvá lukolo lwanga Iblahimu, na tukáambikuva tuvatumwa tûvá munu woheyoo. Hambi wako tûvele na mana ntwani pauaula kuva, tuchitukombolewe?"

³⁴ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu nínnýaulilanga uhiu kuva, kila munu atênda sambi ni ntumwa wa sambi.

³⁵ Ntumwa nanga pavalangiwa kuva mwanafamiliya maduva lammalele, henga mwana ànavalangiwa kuva mwanafamiliya maduva lammalele.

³⁶ Mwana wa Nnunu akànkombola mwenu, bahi muchimukombolewe mwalehu.

³⁷ Nangu ñimala kuva, mwenu ni mmanu mma lukolo lwa Iblahimu. Henga mÙkudungila munguwalale ing'anya mwenu nkálatamwanga mahundo langu laikale mmitima yenu.

[‡] 8:24 Kwa kutangola malove alano "Nangu nni Unene," Yesu ànalitambulanga kwa kutumila lina lyanatumidile Nnunu kultitambulanga ncitabu cha Kuuka 3:14.   [§] 8:28 Maeleso layâmba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26.

³⁸ Nangu ngùlatangola chihi àlalá lanilawene kwa Atatangu, henga mwenu mùlatenda àlalá lamulapilikene kwa atatawenu."

³⁹ Bahi avala vanu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Hwetu nni tuvanu tûvá lukolo lwanga Iblahimu." Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu mukàchiva mmanu mma lukolo lwanga Iblahimu, mukanilatenda àlalá lachilatenda Iblahimu.

⁴⁰ Hambi nangu nìnnyaaulidile uhiu unguupilikene kwa Nnungu, pamo na anelo mwenu mùkudungila mumbwalale. Henga Iblahimu nanga panatendile uchocho!

⁴¹ Mwenu mùlatenda àlalá lalatenda atatawenu." Vanang'o nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Hwetu tukee tuvana tuva halamu! Hwetu tûvele chihi na atata yumo bahi, yani Nnungu."

⁴² Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Kwikavele Nnungu wava Atatawenu, mukaningutamwa nangu, kwa kuva, nangu ngùhaleke kwa Nnungu, na hambi ngùvèle apano. Nangu nanga panguidile kwa mamulaka langu nimwene, ila kwa mamulaka la ayula angutumîle.

⁴³ Mwadachi mwenu makálælewa malove lángutangôla? Mwenu mukálælewa malove langu ing'anya mukáhulula kulapwechela mahundo langu.

⁴⁴ Mwenu njo mmana mma atata wenu Ibilisi na mùlembela chihi kutenda àlalá lalalembela atatawenu. Nang'e nni nkúwalala maduva lammalele kutandikila patandi, nang'e nanga paendâna na uhiu, kwa kuva uhiu ukapali nkati mwake. Palambila, àtangola chihi itangodi yavelekwejije nayo, kwa kuva, nang'e ni nkúlambilna nni atata wa aneko kulambilna.

⁴⁵ Henga nangu ngùtangola chihi uhiu, na njo mana mwenu nkángukulupila!

⁴⁶ Alida mmwenu ahulüla kumaiha kuva nangu ngùvèle na sambí? Na ikâva ngùtangola uhiu, mwadachi nkángukulupila?

⁴⁷ Munu wanga Nnungu ànalapilikanila malove langa Nnungu. Henga mwenu nanga pamupilikanila ing'anya mwenu mukee mmanu mma Nnungu."

Iblahimu kabla akànambivelekwa Yesu ànipwawa

⁴⁸ Vayahudi nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Dachi, hwetu tukáhawile uhiu kuva wako ni Nsamaliya na kuva wako ùvèle na nanndenga?"

⁴⁹ Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu nikávele na nanndenga, ila nìmweshimu Atatangu, henga mwenu ñhanguvenga.

⁵⁰ Nangu nikálithija ukulu wangu nimwene, ila ànipwawa yumo autâha ukulu anewo kwajili yangu, nanang'e nni nkúhukumu.

⁵¹ Nangu nìnnyaaulilanga uhiu kuva, munu woheyò akàlakamulila malove langu, aneyo munu akámbekuhwa."

⁵² Bahi Vayahudi nkuhaula kuchidoni, "Hambi hwetu tûnimala kuva wako ùvèle na anamindenga! Iblahimu ánihwa, na manabii na vanang'o vánihwa, na wako ùhaulà kuva, 'Munu woheyò akàlakamulila malove langu, aneyo akámbekuhwa mwiko!'

⁵³ Dachi, wako ni nkulu kumpunda anakulwetu Iblahimu? Nang'e na manabii vánihwa. Dachi, wako ùlitenda kuva nnani?"

⁵⁴ Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu nikálitumbyanga nimwene, ukulu wangu ukee na mana. Henga Atatangu umumwamba mwenu kuva Nnungu wenu, aneyo nni angutumbyângâ nangu.

⁵⁵ Mwenu nanga pamummaite, henga nangu ñimmala. Na nikàhaua kuva, nanga pangummaite, nìmbelambilà muchi mwenu. Henga nangu ñimmala na nalakamula malove lake.

⁵⁶ Anakulwenu Iblahimu ánilulutila namene, akuno walolela kulyona liduva linimbekwida nangu, na paliwene liduva anelyo, ánihangalala."

⁵⁷ Bahi Vayahudi nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Wako wala ukánambikuva na vyaka amsini, hambi ùhaudachi kuva ùnimwona Iblahimu?"

⁵⁸ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nìnnyaaulilanga uhiu kuva, Iblahimu kabla akànambivelekwa nangu nanipwawa, kwa kuva, 'Nangu nni Unene.'***"

⁵⁹ Bahi Vayahudi nkulokotanga mayanga uchinga vammwalale Yesu kwa kunnyalangila mayanga, henga Yesu nkupihwa, nkuhuma nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu.^{††}

9

Yesu ànnamya munu aputêle meho

¹ Bahi Yesu pachipita, nkumwona munu yumo aputêle meho kutandikila pavelekwejije.

** ^{8:58} Maeleso layâmba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26.   †† ^{8:59} Vayahudi vambénnyalangila Yesu mayanga ing'anya ya kilitambulanga nang'e kuva Nnungu, apala patangwele kuva, "Nangu nni Unene." Lola nchitabu cha Kuuka 3:14.

² Vakuhundwa vake nkumuja kuchidoni, "Nkúhunda, alida atendile sambi, nni ayuno aputêle meho au vammalêke, mpaka avelekwe aputèlè meho?"

³ Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Ayu munu akávelekwejije aputèlè meho ing'anya ya sambi yake au sambi ya vammalêke. Henga àvele uchocho uchinga matenda Nnungu laonekane kupidila nang'e."

⁴ Kwa kuva, muhi üvechinkuhweneha, bahi tûlemebelewa tulakole madengo la ayula angutumile, kwa kuva, chilo chivenkwida, uhiku wakahulula munu kukola madengo.

⁵ Pangupwawije pachilambo, nangu nni nng'anje wa pachilambo."

⁶ Bahi Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkusuna mata pahi, nkulamunyanga na ulongo kuva litope, nkumpakala ayula munu aputêle, mmeho.

⁷ Pamalidile kumpakala, nkunnyaulila kuchidoni, "Hwena ukakalave medi nnitanda lya Siloamu," mana ya lina alino ni "Atumwíje." Bahi ayula munu aputêle, nkuhwena kulitanda unakalava medi, nkuuya aneko akuno walola.

⁸ Bahi avandikani mwave na avala vachimwôna anepo patandi wayuwayuwa, nkuva uvatangola kuchidoni, "Kwani ayu munu akee ayula achiikâla pahi wayuwayuwa?"

⁹ Vanji nkuchidoni, "Nni nang'e." Na vanji nkuchidoni, "Valandene chihi akee nang'e." Henga mwene nkuchidoni, "Nni nangu!"

¹⁰ Bahi vanu nkumuja kuchidoni, "Hambi ùpete dachi kulola?"

¹¹ Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Ayula munu uvanchema Yesu, ámunyenye litope, nkungupaka mmeho, nkunguhaulila kuchidoni, 'Hwena ukakalave medi kulitanda lya Siloamu.' Nangu nkuhwena unakalava, na pangukaleve àlála medi, nkùpata kulola."

¹² Bahi avala vanu nkumuja kavila kuchidoni, "Munu wene àvele kwachi?" Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu nikámaite kwavele!"

Mafalisayo vâuja namuna chalamile ayula munu anaputele meho

¹³ Bahi vanang'o nkumpelekeja kwa Mafalisayo ayula munu anaputele meho.

¹⁴ Na anelyo liduva lyanamunyenge Yesu litope nkunnamya ayula munu anaputele meho, lívelé Liduva lya Kuyeweleta.

¹⁵ Mafalisayo navanang'o nkutandilika kumuja ayula munu anaputele meho namuna chapete kulola. Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Ángupakele litope mmeho, nangu nkunkakalava medi, na hambi mbénkulola."

¹⁶ Bahi Mafalisayo vanji nkuhaula kuchidoni, "Aneyo munu nanga pahalékè kwa Nnungu, kwa kuva, nanga paikamula sheliya ya Liduva lya Kuyeweleta." Na vanji nkuva uvachidoni, "Ìhululika dachi munu avêle na masambi kutenda vimaiho nya masaibu malinga ala?" Nkutandilika uyavanyika.

¹⁷ Bahi Mafalisayo nkumuja kavila ayula munu kuchidoni, "Kwa kuva nang'e nni akutendile ulole, hambi wako uchidachi kwamba aneyo munu?" Nang'e nkuvahaulila kuchidoni, "Nang'e ni nabii!"

¹⁸ Henga vakulu va Vayahudi vanang'o nanga pavanakulupidile kuva munu aneyo áputele meho na hambi ànalola, bahi nkubidi vavacheme vammalêke ayula munu apête kulola.

¹⁹ Pavakamwele, nkuvauja kuchidoni, "Dachi, ayuno nni mwanawenu umunnyauala kuva ávelekwejije akuno aputèlè meho? Hambi, àpete dachi kulola?"

²⁰ Bahi avala vammalêke nkuyang'ula kuchidoni, "Hwetu túnimala kuva ayuno nni mwanawetu anavelekwejije aputèlè meho.

²¹ Henga hwetu nanga patumaite namuna chapete kulola, na wala nanga patummaite aneyo munu antendile aleole. Na kwa kuva nang'e nkulungwa, bahi mmujange achi-ayang'ule mwene."

²² Avala vammalêke, vátangwele uchocho ing'anya ya kuvayopa vakulu va Vayahudi, kwa kuva, vakulu va Vayahudi vánipatana kuva, munu woheyo ambennyambukîla Yesu kuva njo Kilisto*, àmbevingangwa muing'ande ya kunnyuwila Nnungu.

²³ Njo mana avala vammalêke, vâhawile kuva, "Nang'e nni munu nkulungwa, mmujange mwene."

²⁴ Bahi vanang'o nkunchema kavila ayula munu anaputele meho, nkunnyaulila kuchidoni, "Hambi tangola uhiu kwa kunnyopa Nnungu. Hwetu túnimala kuva ayuno munu àvele na masambi."

²⁵ Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu nikákameke kuva nang'e nni munu avêle na masambi. Henga nangu ngùmaite chihi chinu chimo, kuva ngúputele meho, na hambi mbénkulola."

* 9:22 Maeleso layâmba Kilisto, lola Yohana 1:41.

²⁶ Bahi vanang'o nkummuja kavila kuchidoni, "Àkutendeledile chamani? Àkulamije dachi meho lako?"

²⁷ Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu tayali ñinnyaulilanga, henga mwenu nkanatamwije kungupilikanila. Hambi mwadachi mülembela ninnyafulile kavila? Dachi, na mwenu mülembela müüve mmakuhundwa vake?"

²⁸ Bahi vanang'o nkuntangolela malove lahakalenge na nkuchidoni, "Wako nni nkunduhndwa wake, henga hwetu nni tuvakuhundwa vanga Musa!"

²⁹ Hwetu túnimala kuva Nnunu átagwele na Musa, henga ayuno munu tukámaite kwahaleke!"

³⁰ Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Achino nni chinu cha kukanganya! Mwenu mühaula kuva mukámaite kwahaleke, henga nang'e nni angutendile nangu ngulole!"

³¹ Hwetu túnimala kuva Nnunu akávapilikanila vanu vavéle na masambi, henga àvapilikanila vanu vammalele vamweshímu Nnunu na kutenda lalalembela.

³² Kutandikila pachiumbwije chilambo tukánambipilikanila kuva, ànipwawa munu awahíte kutenda munu avelekwejje aputèlè meho, aloe.

³³ Kwikavele ayuno munu akáhaloka kwanga Nnunu, akanahulule kutenda chinu chohecho!"

³⁴ Bahi vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Wako nni umunu wa masambi kutandikila kuvelekwa kwako, hambi ümbetuhunda dachi hwetu?" Bahi nkumminganga muing'ande ya kunnyuwila Nnunu.

Munu anaputèle meho ànkulupila Yesu

³⁵ Yesu nkupilikana kuva ayula munu anaputele meho ànivingangwa muing'ande ya kunnyuwila Nnunu. Bahi Yesu pakojene nawe nkummuja kuchidoni, "Dachi, wako ùankulupila Mwana wanga Munu?"

³⁶ Ayula munu nkunyang'ula Yesu kuchidoni, "Nang'olo, wako nguhaulile chihi, nang'e ni nnani uchinga ngupate kunkulupila."

³⁷ Yesu nkunyang'ula kuchidoni, "Wako ùnimwona, na aneyo alonjêla na wako vino nni nang'e."

³⁸ Ayula munu nkuchidoni, "Nang'olo, nangu nakulupila!" Bahi ayula munu nkunyuanila Yesu, nkumwabudu.

³⁹ Bahi Yesu nkuchidoni, "Nangu nguidile apano pachilambo unahukumu, uchinga vanu vaputèle meho valole, na valôla vaputale meho."

⁴⁰ Mafalisayo vanji vánavele pamó na nang'e vánipilikaná malove anelo, nkummuja Yesu kuchidoni, "Mwadachi wako ühaula kuva hwetu tûputele meho?"

⁴¹ Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu mukàchiva mmanu muputèle meho, mukánave na masambi. Henga kwa kuva mülyona kuva münalola, bahi masambi lenu làvechinkupwawa."

10

Yesu àhumya nfano wa nchunga wambone

¹ Yesu nkuhaula kuchidoni, "Nangu ñinnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyò akáinjila nchitundu cha dingandolo kwa kuptilila pannango, ila àchitikila chihi kwa kukwela nchitundu, nang'e nni nkwiwa na nkúpalaua.

² Henga ayula ainjila kwa kuptilila pannango wa chitundu, aneyo nni nchunga wa angandolo.

³ Nlinzi wa chitundu ànanchimulila nnango nchunga, na angandolo vânipilikaná lidi lya nchunga. Nchunga ànavachema angandolo vake kila ungandolo kwa lina lyake, na kuvalodya pawelu.

⁴ Pávahùmyà pawelu, ànavalongolelèla, na angandolo vânampapata ing'anya vânilitala lidi lyake.

⁵ Anevo angandolo mwiko vakambempapata nnyeni, ila vânantukuta kwa kuva nanga pavalimaité lidi lya nnyeni."

⁶ Yesu ávahaulidile nfano anewo, henga vanang'o nanga pavanamaite mana lake.

Yesu njo nnango wa kuinjilila na nni nchunga wambone

⁷ Bahi Yesu nkuhweneha kavila kutangola wachidoni, "Nangu ñinnyaulilanga uhiu kuva, nangu ngüvele muchi nnango wa chitundu cha angandolo.

⁸ Vammalele vangulongoledile nni vakwîva na vakúpalaua, henga angandolo nanga pavanavapilikaniidle.

⁹ Nangu nni nnango wa angandolo. Munu woheyò ainjila kwa kuptilila kwang'une, àmbepohwa. Àmbeinjila nchitundu na kuhuma, na àmbepata vilyo.

¹⁰ Nkwîva pâidà, àida chihi unaiva na kuwalala na kwondonganga. Henga nangu ñniida uchinga vanu vâpate umi, umi wa uhiu mwalehu.

¹¹ Nangu ngûvele muchi nchunga wambone. Nchunga wambone ààva tayali kuhwa ing'anya ya angandolo vase.

¹² Munu wa chibaluwa, nang'e akee nchunga na wala akee mwene angandolo. Bahi palyona lihoha ulihaloka, ànavaleka angandolo, mwene nkutukuta. Anepo lihoha ànavabwilangila angandolo na kuvatenda vanji vahangalavane.

¹³ Aneyo munu ànatukuta kwa kuva, nang'e nni munu chihi wa chibaluwa na wala nanga pavajali angandolo.

¹⁴ Nangu njo nchunga wambone. Ñnivamala angandolo vangu, na vanang'o vâningumala,

¹⁵ malinga Atata changummaite nangu, na nangu chingummaite Atatangu. Uchocho nangu ngûvele tayali kuhwa ing'anya ya angandolo vangu.

¹⁶ Nangu ngûvele na angandolo vanji vakávele va chitundu achino, na ngûlembelewa nguidenavo, na vanang'o vâmbepilikana lidi lyangu, na kùmbekuva na likuwa limo lya angandolo na nchunga yumo.

¹⁷ Atatangu ànangutamwa, kwa kuva ngûvele tayali kuhwa uchinga nguutwale umi wangu kavila.

¹⁸ Nanga munu àhulula ungupakanyola umi wangu, nangu ngûuhumya umi wangu kwa kulembela chihi nimwene. Na ngûvele na mamulaka la kuuhumya umi wangu na kuutwala kavila. Uvila nni changulaijje Atatangu ngutende."

¹⁹ Bahi ing'anya ya malove anelo, Vayahudi nkuyavanyika kavila.

²⁰ Vanu vohe muanevo nkuchidoni, "Muhiu ayu munu àvele na nanndenga na nni nding'apedi! Mwadachi mìmenkupilikanila?"

²¹ Henga vanu vanji nkuchidoni, "Malove latángôla ayu munu lakávele la munu avêle na nanndenga. Dachi, nanndenga ànahulula kulakusumbula meho la vanu vaputèle meho?"

Vayahudi vânnitya Yesu

²² Bahi aneko ku Yelusalemu kúvele na Sikukuu ya Kuhimukila Kulimbuliwa kwa Ing'ande ya Nnungu. Na maduva anelo lávele maduva la chipwepwe.

²³ Bahi Yesu nkuva waonga nnupenu lwa Ing'ande ya Nnungu, luvachema Lupenu lwa Selemani.

²⁴ Bahi Vayahudi nkun'dinguka Yesu, nkumumuja kuchidoni, "Dachi, hwetu tûmbekuva utukwaliha mpaka chakani? Ikàva wako njo Kilisto, bahi tuhaulile unatupihe."

²⁵ Bahi Yesu nkuyayang'ula kuchidoni, "Nangu naninnyaulilanga mwenu, henga nkákulupila. Vitendo vya masaibu vingútênda nangu kwa mamulaka la Atatangu nni uvyoovo vinguhumîja nangu ushahidi.*

²⁶ Henga mwenu nanga pamungukulupila ing'anya nanga pamuvele mmangandolo vangu.

²⁷ Angandolo vangu vânalipilikana lidi lyangu, na nangu ñnivamala, na vanang'o vânangupapata.

²⁸ Nangu nièveng'a angandolo anevo umi ukee na ntululilo, na vanang'o mwiko vakambeyahika maduva lammalele, na nanga munu ambehulûla ungupakanyola mmakono mwangu.

²⁹ Atatangu angupêle anevo angandolo nni nkulu kupunda vammalele, na nanga munu ahulûla kuvapakanyola mmakono mwa Atatangu.

³⁰ Nangu na Atata nni chinu chimo."

³¹ Bahi Vayahudi papavilikene malove anelo nkulokotanga kavila mayanga uchinga vammwalalé Yesu kwa kumpanya mayanga.

³² Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu ninnangujije mwenu masaibu lohe lambone kuhaloka kwa Atatangu. Bahi nguhaulile, lisaiibu ntwanî limumbengupanyila nangu mayanga?"

³³ Vayahudi nkunnyang'ula kuchidoni, "Hwetu tukákupanya mayanga ing'anya ya masaibu lambone lutendile, ila ing'anya ya kunkufulu Nnungu! Wako nni munu chihi, henga ùlitenda kuva Nnungu."

³⁴ Bahi Yesu nkuyayang'ula kuchidoni, "Înilembwa Mmalemba lenu kuva, Nnungu áhawile kuva, 'Mwenu ni milungu.'

³⁵ Bahi Malemba Lanaswe lakáhululika kupukutangwa. Ikàva Nnungu ávachemile milungu vanu avala vánapete lilove lyake,

³⁶ hambi mwadachi mûhauila kuva nangu nînkufulu Nnungu panguhauila kuva nangu nni Mwana wa Nnungu? Atata àningutandola nangu kuva niwake na kungutuma pachilambo.

* 10:25 Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

³⁷ Bahi ikàva nangu nanga pangukola madengo la Atatangu, bahi nnangukulupile.

³⁸ Henga ikàva ngükola madengo la Nnungu, na mukátamwanga kungukulupila, bahi lakulupilange anelo masaibu uchinga mupate kumala na muhwenehe kumala kuva, Atata àvele nkati mwango na nangu ngüvele nkati mwake."

³⁹ Bahi Vayahudi nkulinga kavila kunkamula Yesu, henga Yesu nkuvapolonyoka mmakono lavo.

⁴⁰ Bahi Yesu nkuhwena kavila kung'ambo muto wa Yoludani, pachinu pachivabatisija vanu Yohana Nkúbatisa, nkuikala aneko.

⁴¹ Vanu vohe nkummwelenla Yesu, nkuva uvahaula kuchidoni, "Yohana Nkúbatisa nanga panatendile lisaibu lyohelyo, henga malove lammalele lánatangwele Yohana kumwamba ayu munu nni muhiu."

⁴² Na vanu vohe vánavele pachinu apala, nkunkulupila Yesu.

11

Kuhwa kwanga Lasalo

¹ Bahi pávele na munu yumo achiuúla, lina lyake Lasalo. Munu aneyo áikala chijiji cha ku Besaniya, chijiji chivachiikala anga Maliya na Masa alumbuvake Lasalo.

² Maliya ayuno njo anampakele Nang'olo Yesu mahuta na kumpukutanga mmadodo kwa ulindo wake. Na Lasalo nkuluwe Maliya nni ánavele n'gonjo.

³ Bahi alumbuvake Lasalo nkutuma ujumbe kwanga Yesu kunnayafulila kuchidoni, "Nang'olo, nnyanja wako ayula untamwa namene, ànauula!"

⁴ Bahi Yesu papilikene uchocho, nkuhaula kuchidoni, "Ntululilo wa ugonjo anewo ikambekuwa chihì kuhwa, henga anewo ugonjo ùimpata uchinga wonekane ukulu wanga Nnungu na kwa kupertila ugonjo anewo, Mwana wa Nnungu atumbyangwe."

⁵ Yesu áintamwa namene Masa na Maliya na Lasalo.

⁶ Henga Yesu papilikene kuva Lasalo ànauula, nkuhweneha kwikala maduva lanji mavili pachinu anepo.

⁷ Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Tuhweneng'ane kavila chilambo cha ku Yudeya!"

⁸ Vakuhundwa vake nkunnyafulila kuchidoni, "Nkúhunda, hambihambi Vayahudi vákudungidile vakupanye mayanga, vino mwadachi ùaula tuhwene kavila ukwokwo?"

⁹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Dachi, liduva limo tenda livele na masaa kumi na mbili? Bahi munu akàonga muhi akambelikuvala. Munu aneyo àmbelola ing'anya pávele na nng'anje wa chilambo achino.

¹⁰ Henga munu akàonga chilo àmbelikuvala kwa kuva pakávele na nng'anje."

¹¹ Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkuvahaulila kuchidoni, "Nnyanja wetu Lasalo ànílala, henga nangu ngühwena ùnamwimula."

¹² Vakuhundwa vake nkunnyafulila kuchidoni, "Nang'olo, ikàva ànílala, bahi achialame"

¹³ Vanang'o vátenda kuva kulala luwono, kumbe nang'e áyamba kuhwa kwa Lasalo.

¹⁴ Bahi Yesu nanga panavapihite, nkuvahaulila chihì mwandu kuva, "Lasalo àníhila,

¹⁵ henga nangu nahangalala kwajili yenu kuva, nangu nikanapwawije aneko, uchinga mwenu mupate kukulupila. Hambi tuhweneng'ane kukaya kwake."

¹⁶ Bahi Tomaso, uvanchema Didimasi, nkuvahaulila vakuhundwa avake kuchidoni, "Na hwetu tuhweneng'ane tukahwe pamo na nang'e!"

Yesu njo Ufufulo na Umi

¹⁷ Bahi Yesu pahwikile aneko, nkukoja Lasalo avèlè munsati, na anelyo lívele liduva lya ncheche kutandikila liduva livansikile.

¹⁸ Chijiji cha ku Besaniya chívele pepi na ku Yelusalemu, mwanda wa kilometra dinatu.

¹⁹ Na Vayahudi vohe vánikamola kukaya kwanga Maliya na Masa unavatuja ntima kwa nsiba wa Lasalo, nnumbwao.

²⁰ Bahi Masa papilikene kuva Yesu àvenkwida, nang'e nkuhwena unachingamila, henga Maliya áisalidile chihì kukaya.

²¹ Masa nkunnyafulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, kwikavele ùùva upano, nnumbwangu akanahile.

²² Henga ñíimala kuva, ata vino chinu chohecho chumbennyuwa Nnungu, achiakwing'e."

²³ Yesu nkunnyafulila Masa kuchidoni, "Nnumbulo achiafufuke."

²⁴ Masa nkuyang'ula kuchidoni, "Ñníimala kuva, àmbefufuka liduva lya ntululilo, pavam-befufuliwa vanu vammalele."

²⁵ Yesu nkunnyafulila kuchidoni, "Nangu njo ufufulo na umi. Munu woheyò angukulupila nangu, ata kwahwa, achiave mumi.

²⁶ Kila munu aikâla nkati mwangu na kungukulupila, mwiko akambekuhwa. Dachi, ùnalakulupila alano?"

²⁷ Masa nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Elo Nang'olo, nangu nakulupila kuva wako njo Kilisto, Mwana wâga Nnungu, ayula achilolewa kwida pachilambo."

Yesu ànfufula Lasalo

²⁸ Masa pamalidile kutangola malove anelo, nkuhwena unanchema Maliya adadaye, nkunnyaulila paweka kuchidoni, "Nkúhunda ànikamola, na anakuchema."

²⁹ Maliya papilikene uchocho, nkupiyanya kutakatuka, nkummwenela Yesu.

³⁰ Na Yesu ávele bado akànambikamola pachijiji, ávele chihi upala panapite Masa unachingamila.

³¹ Avala Vayahudi vánavele kukaya pamo na Maliya uvantuja ntima, pavammwene Maliya wapiyanya kutakatuka na kuhuma pawelu, nkunnondola. Vanang'o vátenda kuva áhwena kunsati unakuta.

³² Bahi Maliya pakamwele apala pávèlè Yesu, nkutindivala malundi moyo mwanga Yesu, nkunnyaulila kuchidoni, "Nang'olo, kwikavele uuva upano nnumbwangu akanahile!"

³³ Bahi Yesu pammwene Maliya na avala Vayahudi vánapapatene navo uvakuta, isungu nkumpwateka na kuhinginika muntima mwake.

³⁴ Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mùmmikile kwachi?" Vanang'o nkunnyaulila, "Nang'olo, ida upalole."

³⁵ Yesu nkukuta wahumya mihodi.

³⁶ Bahi Vayahudi vánalongene na Maliya nkuhaulà kuchidoni, "Lolanga namuna chantawije!"

³⁷ Henga vanji nkuhaulà kuchidoni, "Ayu munu ánnamije ayula munu anaputele meho. Dachi, akanahulwile kuntenda na Lasalo anahwe?"

³⁸ Bahi Yesu nkuhwika kunsati akuno isungu yake uiimpwatèkà. Na anewo nsati wávele lipanga, linahinkwije na liyangà likulungwa.

³⁹ Yesu nkuhaulà kuchidoni, "Liusang'anye anelyo liyangà!" Masa, nnumbuwe aneyo ahidile, nkuhaulà kuchidoni, "Nang'olo, hambi ànanung'a, kwa kuva nelo nni liduva lyancheche kutandikila pahidile!"

⁴⁰ Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Dachi, nikákuhaulidile kuva ukàkulupila uchiuwone ukulu wâga Nnungu?"

⁴¹ Bahi vanang'o nkuliusa alila liyangà. Yesu nkulola muha kulihunde, nkuhaulà kuchidoni, "Atata, nakushukulu kwa kuva wako ùnangupilikana.

⁴² Ñimala kuva ùnangupilikana maduva lammalele. Henga ngútangwele malove anelo kwajili ya ààva vanu vavéle apano, uchinga vapate kukulupila kuva wako nni ungujjije."

⁴³ Pamalidile kutangola malove anelo, Yesu nkunonoha lidi wachidoni, "Lasalo, huma pawelu!"

⁴⁴ Bahi ayula munu anahwile, nkuhuma pawelu, akuno adingilijjwè sanda mmadodo na mmakono, na kumeho kwake kuhinikwije chitambala. Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "N'dingulange, munneke alihwenele."

Ntemelo wa kummwalala Yesu

(Matayo 26:1-5, Mako 14:1-2, Luka 22:1-2)

⁴⁵ Bahi Vayahudi vohe vánapite kwanga Maliya, pavachiwene chitendo anecho chatendile Yesu, nkunkulupila.

⁴⁶ Henga vanu vanji nkuhwena kwa Mafalisayo unavahaulila kuyamba achila chachitendile Yesu.

⁴⁷ Bahi makuhani vakulu pamo na Mafalisayo nkutenda lilonji lya Lukumbi Lukulu Iwa Vayahudi, nkuhaulà kuchidoni, "Tutende dachi? Lola ayuno munu chatenda vimaiho vyohe namene nya masaibu.

⁴⁸ Tukànneka chihi wahweneha, vanu vammalele vâmbenkulpila, na Valoma navanang'o vâmbekwida unaondonganga Ing'ande yetu ya Nnungu na vanu vetu!"

⁴⁹ Bahi munu yumo nnikuwa anelyo uvanchema Kayafa, ánavele Kuhani Nkulu wa mwaka anecho, nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu nanga pamumaite chinu chohecho!"

⁵⁰ Dachi, mwenu mukóna kuva nni wasa munu yumo ahwe kwajili ya vanu vammalele, kuliniko kuhwa vanu vammalele va chilambo achino?"

⁵¹ Nang'e nanga panatangwele malove anelo kwa ding'ano dyake mwene, ila kwa kuva mwaka anewo nang'e ávele Kuhani Nkulu, ánilauja kuva, Yesu àmbekuhwa kwajili ya Vayahudi,

⁵² na akee chihi kwajili ya Vayahudi weka, henga pamo na vana va Nnungu vammalele vamwadilikéne pachilambo, uchinga avahimananye pamo na kuva chinu chimo.

⁵³ Bahi kutandikila liduva anelyo, vakulu va Vayahudi nkuva uvatenda mitemelo ya kummwalala Yesu.

⁵⁴ Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nanga panaongile kavila kwa kulilanguja kwa Vayahudi, ila ániuka anepo pamo na vakuhundwa vake nkuhwena pachinu pánavele pepi na lilanga, chijiji chimo chichémwa Efulaimu. Nkuikala aneko pamo na vakuhundwa vake.

⁵⁵ Na kwa kuva Sikukuu ya Vayahudi ichémwa Pasaka* yávele pepi, bahi vanu vohe kuhaloka mmijiji, nkuhwena ku Yelusalemu uchinga valihahule, kabla ikànambikamola sikukuu.

⁵⁶ Bahi vanu nkuva uvantaha Yesu. Na pávanavele pamo nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, nkuva uvaajana kuchidoni, "Mwenu mwòna dachi? Dachi, nni muhiu kuva nanga pambeida kusikukuu aino?"

⁵⁷ Makuhani vakulu pamo na Mafalisayo váhumije amuli kuva, munu woheyo ambe pamála pachinu pavéle Yesu, avahaullile uchinga vankamule.

12

Yesu àpakwa mahuta

(Matayo 26:6-13, Mako 14:3-9, Luka 7:36-50)

¹ Palanaisalidile maduva sita kuhwika Sikukuu ya Vayahudi ichémwa Pasaka*, Yesu nkuhwena ku Besaniya, chijiji chachiíkala Lasalo, ayula wanafufwile Yesu kuhaloka kukuuhwa.

² Aneko nkwendaliwa chakulya cha lyulo kwa eshima yanga Yesu. Masa nkuva wawahudumila, na Lasalo ávele yumo wa vanu vachilya pamo na Yesu.

³ Bahi Maliya nkutwala nusu lita ya mahuta lakanung'ilá, lagalika namene, nkulapaka mmadodo langa Yesu na kulapukutanga madodo kwa ulindo wake. Na ing'ande yamalele nkunung'ilá chihi mahuta anelo.

⁴ Bahi nkuhundwa yumo wanga Yesu uvanchema Yuda Isikaliote, ayula anantengeleke Yesu lukoto, nkuhaula kuchidoni,

⁵ "Mwadachi mahuta ala lakásumisijwe kwa dihela dyohe namene, nkuveng'a amahuvani dihela anedyo?"[†]

⁶ Yuda átangwele uchocho akee kuchi ávavikila chididi amahuvani, henga ing'anya ávele nkwiwa. Na nang'e njo achichunga mpatila wa dihela, akuno wadakola dihela dichivikwa mumpatila anewo.

⁷ Henga Yesu nkuhaula kuchidoni, "Nnekange, kwa kuva átendile uchocho kwajili ya kuutayalisha mmili wangu kwa kungusika.

⁸ Anevo amahuvani mumbekuvanavo maduva lammalele, henga mukámbekuva na nangu maduva lammalele."

Ntemelo wa kummwalala Lasalo

⁹ Vayahudi vohe vánipilikana kuva Yesu ávele ku Besaniya. Bahi nkuhweneng'ana ukwokwo, akee chihi ing'anya ya Yesu, henga pamo na kunannola na Lasalo anafufuliwje na Yesu kuhaloka kukuuhwa.

¹⁰ Bahi makuhani vakulu nkutenda ntemelo wa kummwalala na Lasalo,

¹¹ kwa kuva, ing'anya ya Lasalo, Vayahudi vohe vánilinyemya na vakulu vao, nkunkulupila Yesu.

Yesu àinjila muimanga ya Yelusalemu kwa kuhangalala

(Matayo 21:1-11, Mako 11:1-11, Luka 19:28-40)

¹² Liduva lipapete, likuwa likulu lya vanu vanaidile ku Yelusalemu kusikukuu ya Vayahudi ichémwa Pasaka[‡] vánipilikana kuva, Yesu ávele nndila kwida ya ku Yelusalemu.

¹³ Bahi nkutwalanga dinavi dya mitende, nkuhwena unanchingamila, akuno uvanonoha lidi uvachidoni,

"Atumbyangwe Nnungu! Ubalikiwe wako uídá kwa lina lya Nang'olo!
Ubalikiwe wako Nfälume wa Isilaeli!"

¹⁴ Yesu ánkójije mwana wa punda, nkumwikala, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,

¹⁵ "Munayope, mwenu mmenedi mma imanga ya ku Yelusalemu!"[§]

* **11:55** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.   * **12:1** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.   † **12:5** Munsitali auno Yohana àlèmble "dinali 300." Munu álipwa dinali imo kwa madengo la kawaida la liduva limo. Hambi dinali 300 nni sawa na nshahala wa kawaida wa malipo la maduva 300.   ‡ **12:12** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.   § **12:15** Auno nsitali ülèmbwjé "Sayuni" na Vayahudi vátumílá lina anelyo uvamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5.

Lola, Nfalume wenu àvenkwida,
ànkwedile mwana wa punda.”

¹⁶ Anepo patandi vakuhundwa vake nanga pavanamaite mana la mambo anelo, henga Yesu patumbyengwe kwa kuhwa kwake nni pavakumbukidile kuva malove anelo lánilembwa Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e, na njo vanu chivantendedile.

¹⁷ Vanu vammalele vánavele pamo na Yesu wakati pananchemile Lasalo kuhaloka munsati na kunfufula kuhaloka kukuhwa, vánishuhudila anelo lanatendile Yesu.

¹⁸ Bahi ing'anya ya anelyo, vanu vohe namene vánihwena unanchingamila Yesu, kwa kuva vánipilikana kuva Yesu njo atendile chimaiko cha lisaiibu anelyo.

¹⁹ Bahi Mafalisayo pavalawene anelo, nkuhaulanila kuchidoni, “Wala nanga chinu chitumbehulula kutenda. Lola, vanu vammalele vánituleka nkumpapata nang'e.”

Yesu àlauja kuyamba kuhwa kwake

²⁰ Pávele na Vagiliki fulani vanaidile ku Yelusalemu unnannyuwa Nnunu mahiku la Sikukuu ya Vayahudi ya Pasaka**.

²¹ Bahi vanu anevo nkummwenela Filipo ánavele mwenedi wa ku Betisaida chilambo cha ku Galilaya, nkunnyaaulila kuchidoni, “Nang'olo, hwetu tùlembela tumwone Yesu.”

²² Filipo nkuhwena unannyaaulila Anduleya, bahi vammalele vavili nkukananga nkuhwena unannyaaulila Yesu.

²³ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Uhiku wa kutumbyangwa kwa Mwana wa Munu tayali ùnikamola.

²⁴ Nangu nìnnuyafulanga uhiu kuva, imbeyu ya ngano ikànamatokele muulongo nkuhwua, iisalila chihi uchocho kuva imbeyu imo. Henga ikàmatokela muulongo nkukananga nkuhwena unannyaaulila Yesu.

²⁵ Munu woheyò autâmwa namene umi wake nchilambo achino kupunda chantamwa Nnunu, aneyo akambekuva na umi ukee na ntululilo, na munu woheyò akâutamwa namene umi wake nchilambo achino, aneyo àmbekuva na umi ukee na ntululilo.

²⁶ Munu woheyò akâlembela ungutumikila nangu àlembewela angupapate nangu, na pachinu pohepo panimbekuva nangu njo upopo pambekûva ntumishi wangu. Na munu akângutumikila nangu, bahi Atata achiamweshimu munu aneyo.

²⁷ Hambi isungu yangu ìnakambakamba. Dachi, ngutangole chinu ntwani? Dachi, nìnnuyaue Atata angupohe muuhiku auno wa kubanika? Nanga, nangu ñìuida kwajili ya àlalá lambetendêka muuhiku auno.

²⁸ Atata, litumbyange lina lyako!” Bahi nkupilikanika lidi kuhaloka kulihunde ulichidoni, “Nnilitumbyanga, na nguchinilitumbyange kavila.”

²⁹ Likuwa lya vanu vanaimidile pachinu apala pavapilikene lidi anelyo nkuchidoni, “Anelyo nni lidi lya ing'uva!” Vanji nkuchidoni, “Malaika ànitangonawé!”

³⁰ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Lidi alino likápilikanike ing'anya yang'une, henga kwajili yenu mwenu.

³¹ Uhiku wa kuhukumiwa kwa chilambo achino ùnikamola. Hambi Nanchindenga ntawala wa chilambo achino àmbeyahwa.

³² Henga nangu panimbenyanyuliwa muha chilambo, nìmbevatenda vanu vammalele vaide kwang'une.”

³³ Yesu átangwele uchocho kulanguja namuna chambekuhwa muha nsalaba.

³⁴ Bahi likuwa lya vanu nkunnyaang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu túnipilikana Mmalemba Lanaswe kuva, Kilisto àmbekuva na umi ukee na ntululilo. Hambi wako úhaua dachi kuva Mwana wa Munu àlembewela anyanyuliwe muha? Na aneyo Mwana wa Munu ni nnani?”

³⁵ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nng'anje bado ùvele pamo na mwenu kwa uhiku kadiki. Bahi onganga upopa pamuvale na nng'anje, uchinga lupi lunannyunike, kwa kuva, aônga nnupi akâpamaite pachinu pahwena.

³⁶ Bahi upopa paupwawije nng'anje, ukulupilange anewo nng'anje, uchinga mùùve mmama mma nng'anje.” Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkuuka, nkuhwenaunalipiha kulehu na alila likuwa.

Vayahudi vakákulupila

³⁷ Ikânavà Yesu àtendile vimaiho nya masaibu anelo lammalele pameho pavo, henga nanga pavanankulupidile.

³⁸ Anelo lánitendeka uchinga latimile malove lanatangwele nabii Isaya kuva, “Nang'olo, nnani akulupidile habali ituyanjajife?

Nnani ahunukuliwiye matendo la dimongo dyanga Nang'olo?”

³⁹ Na uchocho, vakahanhulule kukulupila kupapatana na malove la Isaya kuva,

⁴⁰ “NnunGU ànilaputaja meho lavo,
na kudiidyopa ding’ano dyavo,
uchinga vanahulule kulola kwa meho lavo,
au kumala kwa ding’ano dyavo,
uyopa vânannaukila NnunGU,
nanang’e nkuvalamya.”

⁴¹ Isaya átangwele malove anelo kwa kuva ániwona ukulu wa Yesu na kuhaulal habali dyake.

⁴² Anepo vakulu vohe va Vayahudi váninkulupila Yesu. Henga ing’anya ya kuvayopa Mafalisayo, nanga pavanahawile kuva vânikulupila uvayopa vânavingangwa n’ding’ande dya kunnyuwila NnunGU.

⁴³ Vanang’o vánitamwa namene kulombolewa na vanu kuliko kulombolewa na NnunGU.

Munu ankulpila Yesu, ànkulpila na ayula antumile

⁴⁴ Yesu nkunonoha lidi nkuchidoni, “Munu woheyo angukulupila nangu, akángukulupila chihi nangu, henga ànkulpila na ayula angutumile.

⁴⁵ Na munu woheyo angwôna nangu, uchocho àmwona na ayula angutumile.

⁴⁶ Nangu ngùidile pachilambo uchinga ngùuve muchi nng’anje, uchinga ayula angukulupila anaikale nnupi.

⁴⁷ Munu akálapilikan malove langu koka analakamule, anepo nike nangu nimbenyukumu. Kwa kuva, nangu nikáidile unavahukumu vanu va pachilambo, henga ngùidile unavapoha.

⁴⁸ Munu anguhítia nangu na malove langu, malove àlalá langutangwele nni lambeniyukumu munu aneyo liduva lyà ntululilo.

⁴⁹ Kwa kuva, nangu nikanatangwele kwa mamulaka langu nimwene, henga Atata angutumile nni angulaijije malove lammalele langutangola.

⁵⁰ Nangu ñimimala kuva, amuli dyake njo divatênda vanu vâàve na umi ukee na ntululilo. Bahi uchila changuhaulidile Atata njo uchila chingutangola nangu.”

13

Yesu àvakalavya vakuhundwa vake madodo pachakulya cha Pasaka

¹ Bahi uhiku wa Sikukuu ya Vayahudi ichémwa Pasaka* wavele pepi kuhwika. Na Yesu ánimala kuva uhiku wake wa kuuka pachilambo na kuhwena kwa Atatake ùnikamola. Na ánitamatwa namene vanu vake vavéle pachilambo, na ánitamatwa mpaka kuntululilo.

² Yesu pamo na vakuhundwa vake pavanavenkulya chakulya chalyulo, Ibilisi ávele antadilè Yûda mwana wanga Simoni Isikaliote makudungilo la kuntengeléka Yesu.

³ Na Yesu ánimala kuva Atatake ànkamujije vitukutuku vyammalele, na ánimala kuva áhaleke kwanga NnunGU na àuya kwanga NnunGU.

⁴ Bahi Yesu, nkutakatuka pameza, nkuula likoti lyake, nkutwala litaulo nkulihunga nchikundu.

⁵ Anepo nkutaya medi nchikalango, nkutandilika kuvakalavya vakuhundwa vake madodo na kuwapukutanga kwa alila litaulo lyanahungile nchikundu.

⁶ Paikamwele samu yanga Petulo,† nang’e nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang’olo, muhiu wako ümbengukalavya nangu madodo?”

⁷ Yesu nkuhaula kuchidoni, “Chíngutèndà wako ukambechimala hambi, henga uchiuchimale lukoto.”

⁸ Petulo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Mwiko wako ukambengukalavya nangu madodo!” Yesu nkunnyaang’ula kuchidoni, “Nikanakukalavye, wako ukee chinu chimo na nangu.”

⁹ Petulo nkuhaula kuchidoni, “Nang’olo ngukalavye, henga akee chihi madodo weka, ila ngukalavye makono na mmuti mwalehu.”

¹⁰ Yesu nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, “Munu alihingile àlembelewa chihi akalave mmadodo bahi, kwa kuva mmili wake wammalele ùnihahuka. Na mwenu mùnihahuka, henga akee mwenu mmammalele muhahwîke.”

¹¹ Yesu ánimmaala ayula ambientengeléka, njo mana áhwile kuva, “ake mwenu mmammalele muhahwîke.”

¹² Yesu pamalidile kuvakalavya madodo, nkuwala kavila likoti lyake, nkunaikala pachinu panaikele kanandi, nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùnimala mana la alino lingulitendile?

* **13:1** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13. † **13:6** Mmisitali aino ilembwije “Simoni Petulo,” malina anelo mavili lávele la munu yumo, yani Petulo. Simoni lyávele lina linji lyanga Petulo.

¹³ Mwenu mìnguchema nangu kuva, 'Nkúhunda' na 'Nang'olo,' na mwenu mùtangola uhiu, kwa kuva nni chinguvele.

¹⁴ Bahi ikàva nangu ngujukile Nang'olo na Nkúhunda wenu, nìnkalavije mwenu madodo lenu, bahi na mwenu uchocho mìlèmbelewa mukalavyane madodo mmene kwa mmene.

¹⁵ Nangu nìmpele mwenu nfano, uchinga na mwenu mutende malinga nangu chinintendeledele mwene.

¹⁶ Nangu nìnnyaülilanga uhiu kuva, ntumwa nanga pávà nkulu kumpunda nang'olo wake, wala n'jumbe nanga pávà nkulu kumpunda ayula antumíle.

¹⁷ Bahi ikàva mùnilamala anelo, mùmbekuva na wasa mukàlatenda."

Yesu àlauja kuva Yuda àmbentengeleka

(Matayo 26:20-25, Mako 14:17-21, Luka 22:21-23)

¹⁸ "Alano lìngutangola lakànnýamba mwenu mmammale. Nangu ìnivamala avala univatandwele. Henga lasima latimile Malemba Lanaswe lahaùla kuva, 'Ayula alìle chakulya pamò na nangu, àningupindikuka kuva mmongo wangu.'

¹⁹ Nangu nìnnyaülila mwenu vino, kabla anelo lammalele lakànambihumila, uchinga palambehumila, mukulupile kuva, 'Nangu nni Unene.'

²⁰ Nangu nìnnyaülilanga uhiu kuva, ampwecheléla ayula unguntumíle, àngupwechelela na nangu, na munu angupwecheléla nangu, àmpwechelela na ayula angutumíle."

²¹ Yesu patangwele malove anelo isungu yake nkukambakamba, nkuchidoni, "Nangu nìnnyaülilanga uhiu kuva, munu yumo mmwenu àmbengutengeleka."

²² Vakuhundwa nkulolana, kwa kuva nanga pavachimma ayula wachimmwamba.

²³ Na nkúhundwa yumo muavalá vakuhundwa vake, anatamwíje namene na Yesu, áyamene na Yesu pavanavele nkulya.

²⁴ Bahi Petulo nkunkapila ayula nkuhundwa, nkunnyaülila kuchidoni, "Mmuje àmwamba nnani."

²⁵ Bahi ayula nkuhundwa nkuntepele Yesu, nkummuja kuchidoni, "Nang'olo, ùmwamba nnani?"

²⁶ Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Ayula unimbemwing'a chibeduli cha nkate chinimbechuvika m'bakuli, nni uyoyo." Bahi Yesu nkuchuvika chibeduli cha nkate m'bakuli nkumwing'a Yuda mwana wanga Simori Isikaliote.

²⁷ Yuda papwechedile chihi achila chibeduli, Nanchindenga nkumwenda. Bahi Yesu nkunnyaülila kuchidoni, "Anecho chumbetenda, piyanya kuchitenda!"

²⁸ Henga wala munu yumo muavalá vanaikele pachakulya anamaite ing'anya ntwani annyaülidle uchocho.

²⁹ Yuda kwa kuva ávele nkúkondya dihela, vakuhundwa vanji vátenda kuva Yesu ànnyaülidle akasume vitukutuku vilembeléwa kwajili ya sikuu, au akaveng'e amahuvani chinu chohecho.

³⁰ Bahi Yuda papwechedile achila chibeduli cha nkate, upala nkuhuma pawelu. Na uhiku wene anewo, wávèle chilo.

Amuli yahambi

³¹ Yuda paukile, Yesu nkuchidoni, "Hambi Mwana wa Munu ànitumbyangwa, na Nnunu ànitumbyangwa kupitila Mwana wa Munu.

³² Na ikàva Nnunu ànitumbyangwa kupitila nang'e, bahi na Nnunu mwene àmbentumbyanga nang'e, na akambetima kumtumbyanga.

³³ Mmanavango, nangu ngùvele pamò na mwenu kwa mahiku kadiki. Mümbengutaha, henga malinga chinivahaulidile vakulu va Vayahudi, hambi nìnnyaülilanga na mwenu kuva, kunguhwena nangu, mwenu mukambehulula kwida.

³⁴ Nangu nìmwing'anga amuli yahambi kuva, tamwana. Malinga nangu chinintamwije mwenu, na mwenu támwana uchocho.

³⁵ Mwenu mukàtamwana, vanu vammalele vachivamale kuva mwenu nni mmakuhundwa vangu."

Yesu àlauja kuva Petulo àmbenkana

(Matayo 26:31-35, Mako 14:27-31, Luka 22:31-34)

³⁶ Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, "Nang'olo, ühwena kwachi?" Yesu nkunnyaülula kuchidoni, "Kunguhwena nangu, kwa hambi ukambehulula kungupapata, henga uchiungupapate paida."

³⁷ Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, "Nang'olo, ing'anya ntwani nikáhulula kukupapata hambi? Nangu ngùvele chihi tayali kuhwa ing'anya yakuwe."

³⁸ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Dachi, muhiu kuva ùvele tayali kuhwa ing'anya yang'une? Nangu níkuhaulila uhiu kuva, ung'uku nannume kabla akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanile myanda mitatu."

14

Yesu njo indila ya kuhwena kwa Atata

¹ Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Mwenu wala munakambekambe mmitima mwenu. Nkulupilange Nnungu, na ngukulupilange na nangu mwalehu.

² Nng'ande mwa Atatangu müvele nafasi yohe, kwikavele ikáva uchocho nikàavele ninnyauidile. Na hambi ngùhwena unamwandalila anepo pachinu.

³ Nikàmalila, kumwandalila mwenu pachinu, nguchinguuye nikantwalange, uchinga apala panimbekuva nangu na mwenu müüve upopo.

⁴ Na mwenu müniimala indila ihwena aneko kunguhwena nangu."

⁵ Tomaso nkummuja Yesu kuchidoni, "Nang'olo, hwetu tukámaite kuuhwena, hambi tumbéhulula dachi kuimala aneyo indila?"

⁶ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Nangu njo Indila, na Uhiu na Umi. Nanga munu ahulúla uhwena kwa Atata Nnungu bila kupitila kwang'une.

⁷ Ikávele umungumala nangu, mukammala na Atatangu mwalehu. Na kutandikila hambi münimma, na tayali münimwona."

⁸ Filipo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, tulanguje Atata Nnungu, na hwetu tuchitutole."

⁹ Yesu nkunnyaaulila Filipo nkuchidoni, "Filipo, ngùtandilike machedo kwikalala na mwenu mpaka hambi, dachi kuva ukánangumala? Anguwéne nangu, àmmwene na Atata Nnungu. Hambi wako ùhulula dachi kuahaula kuva, 'Tulanguje Atata Nnungu'?

¹⁰ Dachi, wako ukákulipila kuva nangu ngùvele nkati mwa Atata Nnungu na Atata Nnungu àvele nkati mwangu? Malove laninnyaaulila mwenu lakáhaloka chihì kwang'une, ila Atata Nnungu àvele nkati mwangu nni akòla madengo lake kupitila nangu.

¹¹ Ngukulupilange nangu, panguhaula kuva, nangu ngùvele nkati mwa Atata Nnungu na Atata Nnungu àvele nkati mwangu. Ikáva nkátamwanga kukulupilila uchocho, bahi kulupilanga ing'anya ya masaibu langulatenda.

¹² Nangu ninnyaaulilanga uhiu kuva, angukulupila nangu, nang'e achialatende àlalá langulatenda nangu, na achiahaliye kutenda makulu kupunda ala, ing'anya nangu ngùhwena kwa Atata Nnungu.

¹³ Na chinu chohecho chimumbeyuwa kwa lina lyangu, nguchinguchitende, uchinga Atata Nnungu apate kutumbyangwa kupitila Mwanawé.

¹⁴ Na nkànguyuwa chinu chohecho kwa lina lyangu, nguchinguchitende."

Umumu Wanaswe

¹⁵ "Mukàngutamwa nangu, muchimudikamule amuli dyangu.

¹⁶ Na nangu nguchininyuwe Atata Nnungu, nanang'e achiamwing'e mwenu Nkúyangata yunji, aikale na mwenu bila ntululilo.

¹⁷ Nang'e nni Umumu wa uhiu. Vanu va pachilambo vakáhulula kumpwechela, kwa kuva vakámwona na wala vakámmaite. Henga mwenu münimma kwa kuva àikala pamo na mwenu na àmbekuva nkati mwenu.

¹⁸ Nikambennekanga mwenu müüve muchi mmana vachiva, henga nguchinimwidile mwenu.

¹⁹ Ùsalidile chihì uhiku kadiki, vanu va pachilambo vakambengwona, henga mwenu muchimungwone. Kwa kuva nangu nimumi, na mwenu uchocho mümbekuva mmumi.

²⁰ Na palimbekamola anelyo liduva muchimumale kuva nangu ngùvele nkati mwa Atatangu, na mwenu müvele nkati mwangu na nangu ngùvele nkati mwenu.

²¹ Munu woheyo adipwechela amuli dyangu na kudikamula, nang'e nni angutâmwa. Na munu angutâmwa nangu, Atatangu achiantamwe munu aneyo, na nangu nguchinguntamwe na kulilangua kwa munu aneyo."

²² Bahi Yuda, akee ayula Yuda Isikaliote, nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, imbehululika dachi ulimaihe kwetu hwetu na akee kwa vanu va pachilambo?"

²³ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Munu akàngutamwa nangu achialakamule mahundo langu, na Atatangu achiantamwe munu aneyo, na hwetu tuchituide kwanga nang'e na kwikalala nawe.

²⁴ Munu akángutamwa nangu, nang'e akálakamula malove langu. Na mahundo lamupi-likene lakávele langu, ila ni la Atata Nnungu angutumile.

²⁵ Nangu ninnyauidile alano vino, panguvele pamo na mwenu.

²⁶ Henga Atata Nnungu àmbentuma Nkúyangata kwa niaba yangu, yani Umumu Wanaswe. Na aneyo Umumu achiannyunde kila chinu na kunkumbusanga lammalele laninyaaulidile.*

²⁷ Nangu nìnnekelanga amani. Amani yangu nìmwing'anga mwenu. Nangu nikámwing'a mwenu amani aino muchi chilambo chichihumya. Munakambekambe mmítima yenu na wala munayope.

²⁸ Múningupilikana panichinnyaulila kuva, 'Nangu nguvenkuhwena, na nguchinguuye kavila kwenu mwenu.' Na mwenu mukàchiva umungutamwa nangu, bahi nkanihangalala ing'anya ngùhwena kwa Atata Nnungu, kwa kuva, nang'e njo nkulu upunda nangu.

²⁹ Nangu nìnnyaaulidle malove alano hambi kabla lakànambahumila, uchinga palambehu-mila mupate kukulupila.

³⁰ Nangu nikambetangola kavila malove lohe na mwenu, kwa kuva, Nanchindenga ntawala wa chilambo achino àvenkwida. Na nang'e akee na dimongo kwang'une,

³¹ henga vanu va pachilambo vâlemebelewa vamale kuva nangu nàntamwa Atata Nnungu, na njo mana ngütenda kila chinu malinga changulaijje. Hambi imilanga, tuukanange apalo!"

15

Yesu njo nzabibu uhiu

¹ Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Nangu njo nzabibu uhiu, na Atatangu njo nkúlima.

² Na kila lutavi lulundêne na nangu lukànape vihepo, nang'e analucheketa, na kila lutavi lûpa vihepo, nang'e àanaluhunila uchinga luhalije kupa namene.

³ Mwenu tayali munihunwa na kuhahulwa kuitila mahundo laninyaaulidile.

⁴ Hweneha kulundana na nangu, na nangu nguchinguwenehe kulundana na mwenu. Malinga lutavi chilukahulula weka kupa vihepo lukanalundane na nzabibu, uchocho na mwenu nkáhulula weka kupa vihepo mukanahwenehe kulundana na nangu.

⁵ Nangu njo nzabibu na mwenu njo dinavi. Munu woheyò ahwenéha kulundana na nangu, na nangu nikáhweneha kulundana nawe, munu aneyo àpa vihepo vyohe, kwa kuva, bila nangu mwenu nanga chimumbululua kuchitenda.

⁶ Munu woheyò akáhweneha kulundana na nangu, aneyo àvele muchi lutavi luyâhwa pawelu, nkuyuma. Dinavi malinga anedyo, dinalokotanywa na kuyahwa mmoto, nkupya.

⁷ Mukáhweneha kulundana na nangu na malove langu lakàikala nkati mwenu, yuwanga chinu chohecho chimulembela, na muchimutendewe.

⁸ Mwenu mukàpa vihepo vyohe, mûva mmakuhundwa vangu mma uhiu, na mukàva uchocho Atatangu achiatumbyangwe.

⁹ Malinga Atata changutamwije nangu, uchocho na nangu nni chinguntamwije mwenu. Bahi hweneha kuikalanga muitamwi yangu.

¹⁰ Mukàdikamula amuli dyangu muchimuhwenehe kuikala muitamwi yangu, malinga nangu chinidikamwile amuli dya Atatangu na kuhweneha kuikala muitamwi yake.

¹¹ Nangu nìnnyaaulidle mwenu malove alano uchinga muhangalale malinga chinguhangalala nangu, na ihangaladi yenu iive ing'ulu.

¹² Aino njo amuli yangu inimwing'anga mwenu, Tamwana, malinga nangu chinintamwanga mwenu.

¹³ Nanga munu avèle na itamwi ing'ulu kupunda aino ya munu kukubali kuhwa kwajili ya ayanjavake.

¹⁴ Mwenu nni mmayanjavangu, mukàtenda àlalá laninnaija.

¹⁵ Nangu nikánchezia mwenu kuva mmatumwa, kwa kuva, ntumwa nanga pamaite lalatenda nang'olo wake. Henga nangu nìncémia mwenu kuva ayanjavangu kwa kuva nìnnyaaulilanga lammalele langupilikene kwa Atatangu.

¹⁶ Akee mwenu mungutandwéle nangu, henga nangu njo nintandwéle mwenu na kuntuma muhwene mukape vihepo na vihepo vyenu vihwenehe kupwawa, uchinga Atata Nnungu amwing'e mwenu chinu chohecho chimumbennyuwa kwa lina lyangu.

¹⁷ Bahi amuli inimwing'anga mwenu nni aino, Tamwana."

Vanu va pachilambo vâmmenga Yesu na vakuhundwa vake

¹⁸ Bahi Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Vanu va pachilambo vakàmmenga mwenu, mumale kuva vâtandilike unguvenga nangu kabla vakànambahimmenga mwenu.

* ^{14:26} Nsitali auno ùlembwije "àmbentuma mulina lyangu." Kuntuma munu mulina, mana lake, ahwene kwa niaba ya munu mwene lina aneyo.

¹⁹ Kuikavele umuva mmanu mmapano pachilambo, vanu va pachilambo vakanintamwa malinga chivavatamwa vanu vase. Henga nangu nìntandwele mwenu kuhaloka nchilambo achino, na mwenu mukee mmanu mmachilambo achino kavila, njo mana vanu va pachilambo vànammenga.

²⁰ Himukila malove laninnyaulidile kuva, ntumwa nanga pávà nkulu kumpunda nang'olo wake. Ikàva vàngulagihje nangu, na mwenu uchocho muchimulagihwe. Na ikàva vànilakamula mahundo langu, bahi vachivalakamule na mahundo lenu.

²¹ Henga anelo lammalele vàmbentendela mwenu, ing'anya yang'une, kwa kuva, nanga pavammaite ayula angutumile.

²² Ikàchiva nikáida únatangonavo, wala vakánave na masambi, henga hambi vakee na mwakukanila masambi lavo.

²³ Munu anguvénga nangu, aneyo àmmenga na Atatangu mwalehu.

²⁴ Kuikavele nikatenda kwavo mambo lakánambitendwa na munu woheyó vakánave na masambi. Henga hambi vànilona mambo anelo, na vàvechinkutuvenga, nangu pamo na Atatangu mwalehu.

²⁵ Henga våtendile uchocho uchinga latimile Malemba Lanaswe lalembwíjwe mu Sheliya yavo kuva, 'Vánguvengile chihi bila ing'anya!'

²⁶ Na pámbeldà aneyo Nkúyangata unimbentuma kwenu mwenu kuhaloka kwa Atata Nnungu, nang'e àmbengushuhudila nangu. Nang'e nni Umumu wa uhiu ahalòka kwa Atata Nnungu.

²⁷ Na mwenu uchocho, muchimungushuhudile nangu, kwa kuva müvele pamo na nangu kutandikila patandi."

16

¹ Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Nangu nìnnayaulidile malove anelo lammalele uchinga munaleke kukulupila.

² Mùmbevingangwa n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu. Na ùmbehwika uhiku, munu woheyó akàmmwalala mwenu àmbetenda kuva àntumikila Nnungu.

³ Vàmbetendanga mambo anelo ing'anya nanga pavammaite Atata Nnungu na wala nanga pavangukameke nangu.

⁴ Ninnayaulidile anelo, uchinga paumbehwika uhiku anewo muhimukile kuva, nangu naninnyaulila."

Madengo la Nkúyangata, yani Umumu Wanaswe

"Nangu, nikanannayaulidile malove alano patandi ing'anya nangu ngúvele pamo na mwenu.

⁵ Henga hambi ngùhwena kwanga ayula angutumile na wala nanga munu angûja kuva, 'Ùhwena kwachi?'

⁶ Henga ing'anya nìnnayaulidile malove anelo, mitima yenu ìvele nnihindambi likulu.

⁷ Nangu nìnnayaulilanga uhiu kuva, wasa kwenu mwenu nangu nikàhwena, kwa kuva, nangu nikànahwene, aneyo Nkúyangata, yani Umumu Wanaswe akambekwida kwenu mwenu. Henga nangu nikàhwena nguchinguntume aide kwetu.

⁸ Nang'e pámbeldà àmbevamaihija vanu va apano pachilambo kuva nanga pavaelewije kuyamba masambi na haki yangu na hukumu yanga Nnungu.

⁹ Vanang'o nanga pavaelewije kuyamba sambi ing'anya nanga pavangukulupila nangu.

¹⁰ Na àmbevamaihija kuyamba haki yangu ing'anya ngùhwena kwanga Atata Nnungu, na mwenu nkambengwona kavila.

¹¹ Na àmbevamaihija kuva vànikosela kuyamba hukumu, ing'anya Nanchindenga, ntawala wa chilambo achino àníhukumiwa tayali.

¹² Nangu ngùvele na malove lohe lakunnyaaulila mwenu, henga kwa vino nkambehulula kulpililila.

¹³ Henga pámbekamòlè aneyo Umumu wa uhiu, nang'e àmbennodya mwenu kupapata uhiu wammalele. Nang'e akambetangola kwa mamulaka lake mwene, henga àmbetangola chihi àlalá lámbeplikàna, nanang'e àmbetangila mwenu habali dya mambo lámbeqwídà.

¹⁴ Nang'e àmbengutumbyanga nangu kwa kunnyaulila mwenu malove àlalá lápwechedilè kuhaloka kwang'une.

¹⁵ Vyammalele vyavele navyo Atata nni vyang'une, na njo mana ngùhawile kuva malove lambenneyaulila aneyo Umumu láhaloka kwang'une."

Lihindambi límbepindikuka kuva ihangaladi

¹⁶ Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vase kuchidoni, "Ùisalidile chihi uhiku kadiki nkambengwona, na bada ya uhiku kadiki muchimungwone kavila!"

¹⁷ Bahi vakuhundwa vake vanji nkutandilika kuujana kuva, “Àvele na mana ntwani patuhaulila kuva, ‘Ùisalidile chihi uhiku kadiki nkambengwona, na bada ya uhiku kadiki muchimungwone kavila?’ Na àvele na mana ntwani pahaula kuva, ‘Ngùhwena kwanga Atata Nnungu?’ ”

¹⁸ Bahi nkuvu uvaajana kavila kuchidoni, “Àvele na mana ntwani pahaula kuva, ‘uhiku kadiki?’ Tukámaite àyamba chamani.”

¹⁹ Yesu ánimala kuva vachivammije, bahi nkuvahaulila kuchidoni, “Dachi, mwenu mùujana kuyamba áláalá langútangwélè kuva, ‘Ùisalidile chihi uhiku kadiki nkambengwona, na bada ya uhiku kadiki muchimungwone kavila?’ ”

²⁰ Nangu ñinnyaulilanga uhiu kuva, mwenu mùmbekuta na kulikutangila, henga vanu va chilambo achino àvàmbéhangalala. Na mwenu mùmbekuva nnihindambi, henga lihindambi lyenu limbepindikua kuva ihangaladi.

²¹ Nkongwe pávà na uchungu wa kuveleka, àona kupwateka kwa kuva uhiku wake ùníhwika. Henga akàmmaleka mwana, akáhimukila kavila ipweteki yammalele ing’anya ya ihangaladi ya kuvelekwa kwa mwana pachilambo.

²² Na mwenu uchocho hambi mùnyuvala, henga nguchinimwonange kavila, na mùmbéhangalala mmitima yenu, na ihangaladi yenu nanga munu ambemmusija.

²³ Na kutandikila nniduva anelyo nanga chinu chimumbenguju. Nangu ñinnyaulilanga uhiu kuva, chinu chohecho chimumbennyuwa Atata Nnungu kwa lina lyangu, nang'e achiamwing'ange.

²⁴ Mpaka hambi mukánambiyuwa chinu chohecho kwa lina lyangu. Mwenu yuwa chihi, na muchimupate, uchinga ihangaladi yenu itimilike.”

Nangu ñichilema chilambo

²⁵ “Ninnyaulidile malove anelo kwa mifano. Henga uchiukamole uhiku unikambetangola na mwenu kavila kwa mifano, henga ñimbennyaulila chihi bila kumpiha chinu chohecho kunnyamba Atata Nnungu.

²⁶ Na kutandikila nniduva anelyo, mùmbeyuwa kwa lina lyangu, na nangu nikánnayaulila kuva ñimbennyuwa Atata Nnungu kwajili yenu mwenu.

²⁷ Kwa kuva, Atata Nnungu mwene ànantawanga mwenu. Ànantawanga mwenu ing’anya mùngutamwije nangu na kukulupila kuva ngùhaleke kwa Nnungu.

²⁸ Nangu ngùhaleke kwa Atata Nnungu, nkuida pachilambo, na hambi ngùchileka chilambo, ngùuya kwa Atata Nnungu.”

²⁹ Vakuhundwa vake nkunnyaaulila kuchidoni, “Enhee! Hambi ùhaulwa chihi mwandu wala nanga pautangola kwa mifano.

³⁰ Hambi hwetu túnimala kuva wako ùnímala kila chinu, na wala ukánnindilila munu akuuje chinu. Bahi ing’anya ya anelyo, túnakulupila kuva ùhaleke kwa Nnungu.”

³¹ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, hambi mùnakulupila?

³² Uhiku ùvenkwida, na uhiku wene ùníkamola, uhiku anewo nni umumbewadili-hanywa, kila munu walihwenela kukaya kwake, na mwenu mùmbenguleka chihi weka. Henga nangu nikávele weka, kwa kuva Atata Nnungu àvele pamo na nangu.

³³ Nangu ñinnyaulidile malove alano uchinga mùùve na amani kwa kulundanywa na nangu. Mwenu mùmbébaníhwa apalo pachilambo, henga likamyangé mitima, kwa kuva nangu ñichilema chilambo.”

17

Yesu àvayuwila vakuhundwa vake

¹ Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkulola muha kulihunde nkuchidoni, “Atata, hambi uhiku ùníkamola. Ntumbyange Mwanalo uchinga nanang'e akutumbyange wako.

² Kwa kuva, ùmpele mamulaka pachanya pavanu vammale, uchinga vanu vammalele vumpele aveng'e umi ukee na ntululilo.

³ Na umi ukee na ntululilo nni auno, vakumale wako Nnungu wa uhiu wa weka, na vammale na Yesu Kilisto untumile.

⁴ Nangu ñnikutumbyanga wako apalo pachilambo, kwa kuva, madengo lungupele kula-tenda ñnilamalila.

⁵ Hambi Atata, ngutumbyange pameho pako, kwa aula ukulu unnavele nawo pannavele kwakuwe, kabla chilambo chikàñambiumbwa.

⁶ Nangu ñnikumaiha* kwa vanu vungupele namuna chuvele, vanu avala vuvatandwele kuhaloka pachilambo. Vanang'o vävele vanu vako, na wako nkuning'a väave vangu, na vanang'o vänilakmula mahundo lako.

⁷ Na hambi vänimala kuva, vyammalele vyungupele vihaloka kwakuwe.

⁸ Kwa kuva, malove língupèlè nivapele vanang'o, na vänilapwechela na kumala kuva muñi ngüihaleke kwakuwe na kukulupila kuva wako njo ungutumile.

⁹ Nangu ñivayuwila vanang'o. Wala nanga panguvayuwila vanu va chilambo, henga ñivayuwila avala vungupele, kwa kuva vanang'o nni vako.

¹⁰ Vammalele vavéle vangu nni vako, na vavéle vako nni vangu, na nangu ñnitumbyangwa kupitila vanang'o.

¹¹ Nangu nikambeisalila chihi pachilambo, henga vanang'o vävele upano pachilambo na nangu ngwida kwakuwe. Atata Wanase, uvachunge mumamulaka la lina lyako lyungupele, uchinga väave chinu chimo muchi hwetu chituvele chinu chimo.[†]

¹² Nangu ñmiva pamo na vanang'o, ñnivachunga, nkova salama mumamulaka la lina lyako lyungupele. Na wala nanga ayahika, ikànavé chihi ayula alembelêwa kuyahika, uchinga Malemba Lanaswe lätimile.

¹³ Henga hambi ngwida kwakuwe, na ngulatangola malove alano akuno ngùvele upano pachilambo, uchinga mitima yavo iumbajwe na ihangaladi yangu.

¹⁴ Nangu ñivayanjajijiye llove lyako, na vanu va pachilambo vänilavenga kwa kuva, vanang'o nanga pavavele va pachilambo achino, malinga nangu chinikavele wa pachilambo achino.

¹⁵ Nangu nikákuyuwa uvause pachilambo, ila ngùyuwa uvachunge na Nanchindenga, Nkúnteda lahakalenge.

¹⁶ Vanang'o nanga pavavele va pachilambo achino, malinga nangu chinikavele wa pachilambo achino.

¹⁷ Uvahahule väave vanu vako kwa indila ya uhiu, na llove lyako nni uhiu.

¹⁸ Malinga wako chungutumile pachilambo, nanani uchocho, ñivatuma vanang'o.

¹⁹ Nangu ngülihumya nimwene kwakuwe kwajili ya vanang'o, uchinga na vanang'o vahahulwe kuva vanu vako kwa indila ya uhiu."

Yesu àvayuwila vanu vammalele vambenkulupila

²⁰ "Nangu nikávayuwila chihi vanang'o, henga ñivayuwila na vanu vammalele vambenkulupila kupitila mahundo lavo.

²¹ Nangu mbénkuyuwa uchinga vammalele väave chinu chimo malinga wako Atata chuve nkati mwangu na nangu chinguvele nkati mwako. Na vanang'o väave nkati mwetu, uchinga vanu va pachilambo vakulupile kuva wako nni ungutumile.

²² Aula ukulu ungupèle, ñivapele vanang'o, uchinga väave chinu chimo malinga hwetu chituvele chinu chimo.

²³ Nangu ngüüve nkati mwavo na wako ùüve nkati mwangu, uchinga väave chinu chimo mwalehu, na vanu va pachilambo vamàle kuva wako njo ungutumile, na vamale kuva ünavatamwa malinga chungutamwa nangu.

²⁴ Atata, nangu ngülembela avala vungupele väave pamo na nangu pachinu panimbekuva, uchinga vawone ukulu wangu, aula úngupèlè, kwa kuva, úningutamwa ata kabla chilambo chikànambiumbwa.

²⁵ Atata Umwene Haki, vanu va pachilambo nanga pavakumaite, henga nangu ñnikumala, na avano vakuhundwa vänimala kuva wako njo ungutumile.

²⁶ Nangu ñnikumaiha[‡] kwa avano vakuhundwa namuna chuvele, na nguchinguhwenehe kukumaiha, uchinga itamwi aila yungutamwije nangu iïve nkati mwavo na nangu ngüüve nkati mwavo."

18

Kutengelekwa kwanga Yesu

(Matayo 26:47-56, Mako 14:43-50, Luka 22:47-53)

¹ Bahi Yesu pamalidile kuyuwa, nkuuka pamo na vakuhundwa vake nkuyomboka Luhunde Iwa Kediloni. M'bali wavili wa luhunde anelwo, kúvele na welu wa miseituni, bahi Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuinjilanga anemwo mmwelu.

² Na Yuda ayula antengeléke Yesu, ánipamala pachinu anepo kwa kuva myanda yohe Yesu ánakojana na vakuhundwa vake pachinu anepo.

* ^{17:6} Munsitali auno Yohana àlembile, "ñnilimaiha lina lyako." Na vanu va chipindi achila válitambulanga lina kwa kumwamba munu mwene na mamulaka lake, bahi apano Yesu ámmaihiji Nnungu mwene akee chihi lina. ^{† 17:11} Maeleso layâmba lina lyako, lola Yohana 17:6. ^{‡ 17:26} Maeleso layâmba lina lyako, lola Yohana 17:6.

³ Bahi Yuda nkulitwala likuwa lya matiyala va Chiloma na valinzi fulani vanatumwije na makuhani vakulu na Mafalisayo. Nkuhwena navo kuwelu akuno vanyakwile vibatali na myenje na vikomanilo.

⁴ Akuno Yesu amaitè lammalele lambempâta, nkulihumija moyo mwavo, nkuvauja kuchidoni, "Mùntaha nnani?"

⁵ Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Yesu wa ku Nasaleti!" Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nni Unene." Na Yuda ayula nkútengeleka, áimidile pamo na vanang'o.

⁶ Bahi Yesu pavahaulidile kuva, "Nangu nni Unene," vanang'o nkuuyang'ana nnyuma nkumatoka pahi.

⁷ Yesu nkuvauja kavila kuchidoni, "Mùntaha nnani?" Nkunnyang'ula kuchidoni, "Yesu wa ku Nasaleti!"

⁸ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu ñnninnyaulila kuva, 'Nangu nni Unene.' Na ikàva mungutaha nangu, bahi valekange ava vahweneng'ané."

⁹ Yesu átangwele malove anelo uchinga látimile malove àlalá lanatangwele kuva, "Avala vungupele nikanannyahite wala yumo."

¹⁰ Petulo ávele na upanga, nkuuhalamola, nkunchecketa likutu lya kunkono Mako, ntumwa wanga Kuhani Nkulu.

¹¹ Bahi Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, "Ludisha upanga m'benda yake. Dachi, nangu nikálemebelewa ngupitile ibaniki yangutayalishijije Atata Nnungu?"

Yesu àpelekejwa kwanga Anasi

¹² Bahi alila likuwa lya matiyala va Chiloma na nkulu wavo na avala valinzi va Chiyahudi va Ing'ande ya Nnungu nkunkamula Yesu, nkunnyunga.

¹³ Nkutandilika kumpelekeja Yesu kwanga Anasi hoti, nkawake Kayafa, Kayafa ánavele Kuhani Nkulu mwaka anewo.

¹⁴ Kayafa rjo anavahaulidile Vayahudi kuva, wasa munu yumo ahwe kwajili ya vanu vammalele.

Petulo ànkana Yesu

(Matayo 26:69-70, Mako 14:66-68, Luka 22:55-57)

¹⁵ Bahi Petulo pamo na nkuhundwa yunji, vanang'o nkunnondola Yesu. Aneyo nkuhundwa yunji kwa kuva ánamaiaka kwanga Kuhani Nkulu, bahi nkuinjila pamo na Yesu nnuwani lwa lukumbi Iwa Kuhani Nkulu.

¹⁶ Henga Petulo áimidile chihi pawelu pepi na nnango. Ayula nkuhundwa yunji achi-maikana kwanga Kuhani Nkulu, nkuhuma pawelu, nkutangola na mwali achiloliha pannango, nanang'e nkunnuhusu Petulo kwenda nkati.

¹⁷ Bahi ayula mwali nkummuja Petulo kuchidoni, "Kwani na wako ukee yumo wa avala vakuhundwa va ayula munu?" Petulo nkunnyaulila kuchidoni, "Wala nikee nangu!"

¹⁸ Bahi kwa kuva pávele na imepo, vatumishi na valinzi nkukumbanya moto uchinga wayote. Petulo nanang'e áimidile pamo na vanang'o wayota moto.

Anasi àmmuja Yesu

(Matayo 26:59-66, Mako 14:55-64, Luka 22:66-71)

¹⁹ Bahi Anasi, ánavele Kuhani Nkulu anepo machedo, nkummuja Yesu kwamba vakuhundwa vake pamo na mahundo lake.

²⁰ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Maduva lammalele, nangu ngútangola na kila munu bila kulipiha, na myanda yohe ngúhunda n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, pachinu pavakojana Vayahudi vammalele. Na wala nanga chinu chingutangwele kwa sili.

²¹ Ing'anya ntwani ünguuja nangu? Kavauje avala vapilikene lanichitangola, vanang'o vánimala sana àlalá lanichitangola."

²² Bahi Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nlinzi yumo anaimidile apala nkumpa-nyaula Yesu likofi, wahaula kuchidoni, "Mwadachi wako ùnnyang'ula uchocho Kuhani Nkulu?"

²³ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Ikàva ñmihakajanga kutangola, bahi shuhudila anelo lañguhakajíje. Henga ikàva ngútangwele lambone, mwadachi unangupanya?"

²⁴ Bahi Anasi nkumpelekeja Yesu kwanga Kayafa, Kuhani Nkulu, akuno ahungwijé.

Petulo ànkana Yesu kavila

(Matayo 26:71-75, Mako 14:69-72, Luka 22:58-62)

²⁵ Uhiku anewo Petulo áimidile chihi upala wayota moto. Bahi vanu vanji vánavele anepo nkummuja kuchidoni, "Kwani na wako ukee yumo wa vakuhundwa vake?" Nang'e nkukana wachidoni, "Wala nikee nangu!"

26 Ntumwa yumo wa Kuhani Nkulu, nnung'une ayula ánacheketwe likutu na Petulo, nkummuja Petulo kuchidoni, "Kwani nangu nikankuwene wako akula kuwelu ùvele pamo na Yesu?"

27 Bahi Petulo nkukana kavila, upopo ung'uku nkukongovela.

Yesu moyo mwanga Pilato

(Matayo 27:1-2, 11-31, Mako 15:1-20, Luka 23:1-5, 13-25)

28 Bahi ulyamba na mambumbu Vayahudi nkuntwala Yesu kwanga Kayafa nkumpapekeja kuing'ande ya Pilato, nkulu wa Chiloma wa chilambo achila. Henga Vayahudi vene nanga pavananjinjidle nng'ande ya chifalume ing'anya ya sheliya dya Chiyyahudi, kwa kuva vakàchiingila anemwo vakanivalangiwa kuva najisi ing'anya ya kuinjila nng'ande mwa munu akávele Nnyahudi na vakanaluhusiwe kuchilya chakulya cha Sikkuuu ya Pasaka.*

29 Bahi Pilato ayula nkulu wa Chiloma, nkuvahwenela upala pawelu nkuvauja kuchidoni, "Mùvele na mashitaka ntwani kunnyamba ayu munu?"

30 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Ayu munu kwikavele akàtenda lahakalenge, hwetu tukanankamuje kwakuwe."

31 Pilato nkuvahaulila kuchidoni, "Ntwale mmene mukánniyukumu kupapatana na sheliya yenu." Vayahudi nkunnyang'ula kuchidoni, "Hwetu tukee na mamulaka la kummwalala munu woheyō."

32 Anelo lánitendeka uchinga latimile malove lánatangwele Yesu kwamba namuna chambekuhwa.

33 Bahi Pilato nkuinjila kavila nnuwani lwa nkati lwa ing'ande ya chifalume, nkunchema Yesu nkummuja kuchidoni, "Ati wako nni Nfalume wa Vayahudi?"

34 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Malove anelo útangola umwene au ànipwawa munu akuhaulidile habali dyangu?"

35 Pilato nkunnyang'ula kuchidoni, "Kwani nangu Nnyahudi? Vanu vako na makuhani vakulu njo vakupelekejíe kwang'une. Kwani útendilechi?"

36 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Ufalume wangu ukee wa apano pachilambo. Ufalume wangu ukàchiva wa apano pachilambo, valinzi vangu vakaningupanyanila uchinga Vayahudi vanangukamule. Henga hambi, Ufalume wangu ukee wa apano pachilambo."

37 Bahi Pilato nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Dachi, wamba wako nfalume?" Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Wako ùníhuala kuva nangu nfalume. Nangu ñnivelekwa na ngúidile pachilambo uchinga nivashuhudile vanu kwamba uhiu. Na kila munu autâmwā uhiu ànangupilikanila."

38 Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, "Uhiu njo chamani?"

Pilato pamalidile kutangola malove anelo, nkuvahwenela kavila Vayahudi pawelu, nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nikályona likosa lya kunnyukumu munu ayu."

39 Henga mwenu mùvele na nnyambo wakuchimuliwe nfungwa yumo mahiku la Sikkuku ya Pasaka. Dachi, múnalembela ninchimulile Nfalume wa Vayahudi?"

40 Anepo nkutayanga lwasu uvachidoni, "Tukántamwa munu aneyo! Hwetu tûlembela utuchimulile Balaba!" Na aneyo Balaba ávele muasi achilinga kuutahuka utawala wa Chiloma.

19

Yesu àhukumi kuhwa

¹ Bahi Pilato nkuvaamulisa matiyala vantwale Yesu na kunsulubula.

² Kwa mang'wanyu, matiyala nkudinga lutavi lwa miva malinga kofiya ya chifalume, nkummwaja mmuti. Nkummwaja na likoti lya langi ya chifalume.

³ Nkuva uvahwena moyo mwake uvachidoni, "Utumbyangwe, Nfalume wa Vayahudi," akuno uvampanya makofi.

⁴ Pilato nkuhuma kavila pawelu nkuvahaulila Vayahudi kuchidoni, "Lola, nangu nimbeida nawe pawelu, uchinga mumale kuva nangu nikályona likosa lya kunnyukumu."

⁵ Bahi Yesu nkuhuma pawelu, akuno awètè kofiya ya miva na alila likoti lya langi ya chifalume. Pilato nkuvahaulila kuchidoni, "Munu wene nni ayuno!"

⁶ Bahi makuhani vakulu na valinzi va Ing'ande yanga Nnunyu pavammwene Yesu, nkutaya lwasu uvachidoni, "Mmambe munsalaba! Mmambe munsalaba!" Pilato nkuvahaulila kuchidoni, "Ntwalange mmene mukammambe, kwa kuva nangu nikályona likosa lya kunnyukumu."

* **18:28** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

⁷ Vayahudi nkunnyang'ula kuchidoni, "Hwetu tûvele na sheliya yetu, na kupapatana na sheliya aneyo, ayu munu àlembelewa kuhwa, kwa kuva álichemile Mwana wanga Nnungu."

⁸ Pilato papilikene malove anelo, nkualija kuyopa.

⁹ Pilato nkuinjila kavila nnuwani lwa nkati lwa ing'ande ya chifalume, nkummuja Yesu kuchidoni, "Kwani wako kwenu kwachi?" Henga Yesu nkunyalala chihi.

¹⁰ Bahi Pilato nkunnyaaulila kuchidoni, "Dachi, ukátamwa kutangola na nangu? Dachi, wako ukámaite kuva nangu ngùvele na mamulaka la kukuhungula au kukuvamba munsala?"

¹¹ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Wako ukee na mamulaka lohelo kwang'une, ikànavé chihi àlalá lakupêle Nnungu. Bahi ing'anya ya anelyo, ayula angukamujíje kwakuwe àtendile sambi ing'ulu namene kupunda yakuwe."

¹² Bahi kutandikila anepo, Pilato nkuva wataha indila ya kunnungula Yesu. Henga Vayahudi nkutaya lwasu, uvachidoni, "Ùkànnungula munu ayu, wako ukákumilana na Nfalume wa Loma*". Kwa kuva, kila munu alítenda kuva nfalume, àntahuka Nfalume wa Loma!"

¹³ Pilato papilikene malove anelo nkunnyumya kavila Yesu pawelu, nkuikala pachiteng'u chake cha hukumu, pachinu pachémwa, "Sakifu ya Mayanga," na Vaeblaniya vâchema, "Gabata."

¹⁴ Yávele malinga sasita muhi, nniduva lyá kulipanganiha kwajili ya Sikuu ya Vayahudi ichémwa Pasaka,[†] Pilato nkuvahaullila Vayahudi kuchidoni, "Nnolange nfalume wenu!"

¹⁵ Henga vanang'o nkutayanga lwasu uvachidoni, "Mmwalale! Mmwalale! Mmambe munsalaba!" Pilato nkuvauja kuchidoni, "Dachi, mùlembela nimmambe nfalume wenu?" Makuhani vakulu nkuyang'ula kuchidoni, "Hwetu tukávele na nfalume yunji ikànavé chihi Nfalume wa Loma."

¹⁶ Bahi Pilato nkuvakamuja Yesu, uchinga vakammambe munsalaba, anepo matiyala nkuntwala Yesu.

Yesu àvambwa munsalaba

(Matayo 27:32-44, Mako 15:21-32, Luka 23:26-43)

¹⁷ Yesu nkuuka paimanga akuno anyakwìlè nsalaba wake mpaka pachinu pachémwa, "Pachinu pa Libadang'a," kwa Chieblaniya pâchemwa, "Goligota."

¹⁸ Matiyala nkummambe Yesu munsalaba. Nkuvambwa na vanu vanji vavili, yumo m'bali wake wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda, na Yesu paching'ati.

¹⁹ Pilato nkulaija lalembe malove koka lavikwe munsalaba. Anelo malove lâlembwije uvila, "YESU WA NASALETI, NFALUME WA VAYAHUDI."

²⁰ Bahi Vayahudi vohe vânîlasoma malove anelo kwa kuva, pachinu apala panavambwije Yesu pávele pepi na imanga na malove anelo lâlembwije kwa Chieblaniya na Chilatini na Chigiliki.

²¹ Bahi makuhani vakulu va Vayahudi nkunnyaaulila Pilato kuchidoni, "Unalembe, 'Nfalume wa Vayahudi,' ila lemba uvila, 'Ayuno munu áhawile kuva, nangu njo Nfalume wa Vayahudi!'"

²² Pilato nkuyang'ula kuchidoni, "Langulembile, ñnilalembal!"

²³ Matiyala pavamalidile kummambe Yesu, nkuditwala dinguwo dyake, nkuyavanya matunji ncheche, kila litiyala litunjì lyake. Nkupatana vanaipapule kanzu yake kwa kuva ikânavele na pachinu patotwije ila ífumwije chihi kutandikila muha mpaka pahi.

²⁴ Avala matiyala nkualanila kuchidoni, "Tunaipapule kanzu aino, henga tuyele indingi uchinga tumale kuva ìmbekuva yanga nnani." Anelo lánitendeka uchinga latimile Malemba Lanaswe lahaüla kuva,
"Vâniyavana dinguwo dyangu,
na inguwo yangu nkuiyelela indingi."

Bahi anelo njo lavanatendile anevo matiyala.

²⁵ Pepi na nsalaba wanga Yesu áimidile anyokwe Yesu, na anyokwe nkulu na Maliya n'jawe Kileopa na Maliya wa imanga ya ku Magidala.

²⁶ Bahi Yesu pammwene anyokwe aimidilé pepi na ayula nkuhundwa wanantamwije namene Yesu, nkunnyaaulila anyokwe kuchidoni, "Mama! Aneyo vino njo mwanalô."

²⁷ Anepo nkunnyaaulila ayula nkuhundwa kuchidoni, "Aneyo vino njo anyoko." Na kutandikila liduva anelyo, ayula nkuhundwa nkuntwala Maliya, nkunaikala nawe kukaya kwake.

* 19:12 Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lyá cheo cha Nfalume nkulu wa Loma. † 19:14 Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

*Kuhwa kwanga Yesu**(Matayo 27:45-56, Mako 15:33-41, Luka 23:44-49)*

²⁸ Bada ya anelo, akuno Yesu wamala kuva lammalele lānitimila na uchinga Malemba Lanaswe latimile, nkuchidoni, “Ngūvele na inyota.”[‡]

²⁹ Pachinu anepo pávele na chombo chinavele na divayi dihahâma. Bahi matiyala nkuchuvika siponji n'divayi adila, nkupatika nnufito lwa nnandi wa hisopo, nkummika Yesu pakanya pake uchinga ahonde.

³⁰ Yesu pamidile adila divayi nkuchidoni, “Lammalele lānitimila!” Anepo nkutepya muti wake, nkuhila.

Yesu àhomewka nkuchi nnuvau

³¹ Liduva alila lívele lya kulipanganiha kwajili ya Liduva lya Kuyeweleta, na liduva anelyo lya Kuyeweleta lívele likulu kwa kuva lívele liduva lya Sikukuu ya Vayahudi ya Pasaka.[§] Ing'anya ya anelyo, Vayahudi vakanaembedile miili ya avala vavambwîje mmisalaba iisalile chihi umula muha. Bahi nkunnuwa Pilato avaluhùsù kuvalumula madodo vanu avala vanavambwîje mmisalaba uchinga vapiyanye kuhwa na miili yavo iuswe.

³² Bahi matiyala nkuhwena unalumula madodo la avala vanu vanavambwîje pamo na Yesu munsalaba, nkunnumula ntandi na wavili.

³³ Henga pavakamwele kwanga Yesu nkunkoja ahidilè, bahi nanga pavanannumwile madodo.

³⁴ Henga litiyala yumo nkunnyoma nkuchi nnuvau, upala nkuhuma myadi na medi.

³⁵ Munu alawêne mambo anelo nni ahûmya ushahidi, na ushahidi wake nni wauhiu. Na animâla kuva àtangola uhiu, uchinga na mwenu mupate kukulupila.

³⁶ Alano lánitendeka uchinga latimile Malemba Lanaswe lahaûla kuva, “Wala nanga liwangwa lyake limo limbelumûlwa.”**

³⁷ Na Malemba Lanaswe lanji lâhaula kuva, “Vàmbennola ayula uvannyomile nkuchi.”††

*Kusikwa kwanga Yesu**(Matayo 27:57-61, Mako 15:42-47, Luka 23:50-56)*

³⁸ Anepo Yusufu mwenedi wa ku Alimataya, nkunnuwa Pilato luhusa lwa kuusa mmili wanga Yesu. Na aneyo Yusufu ávele nkuhundwa wa sili wanga Yesu, ing'anya ávayopa vakulu va Vayahudi. Bahi Pilato nkunnuusu, na Yusufu nkuhwena unauusa mmili wanga Yesu.

³⁹ Nikodemo, ayula anamwenedile Yesu nachilo nanang'e ániida. Nang'e ányakwile malina kilo salasini dya mahuta la manemané lakundanyike na ubani.

⁴⁰ Bahi vammalele vavili nkutuwala mmili wanga Yesu, nkuddingilija sanda ivapakile mahuta lakanung'ilá. Vátendile uchocho kupapatana na mihambo ya Vayahudi ya kuuan-daa mmili kwajili ya kuusika.

⁴¹ Pepi na pachinu apala pávambwije Yesu, pávele na welu, na mmwelu anewo múvele na nsati wahambi, uvakanambi kunsika munu.

⁴² Na kwa kuva lívele liduva lya kulipanganiha kwajili ya Liduva lya Kuyeweleta lya Vayahudi, na kwa kuva nsati ívele pepi, bahi nkunansika Yesu anemwo.

20*Nsati ukávele chinu**(Matayo 28:1-8, Mako 16:1-8, Luka 24:1-12)*

¹ Liduva lya Jumapili, ulyamba na mambumbu akuno kuvèlè na lupi, Maliya wa imanga ya Magidala ápite kunsati, aneko nkulyona liyangalivanadivite pannango wa nsati liuswije.

² Bahi nkutukuta nkuhwena kwanga Petulo na kwanga ayula nkuhundwa yunji wanantamwijwe namene na Yesu, nkuvahaulila kuchidoni, “Nang'olo vànimmusá munsati na wala nanga patumaite kuvammikile.”

³ Bahi Petulo pamo na ayula nkuhundwa yunji nkukwa nkuhwena kunsati.

⁴ Vammalele vavili nkutukuta, henga ayula nkuhundwa yunji nkutukuta namene kumpunda Petulo, nkulongolela kuhwika pansati.

⁵ Pakamwele, nkutepa nkupenekela nkati munsati, nkuyona sanda, henga nanga panainjidile.

⁶ Anepo Petulo nkukamola pachikundu pake, nkujnila mwalehu munsati. Nkuyona sanda ívele panyenje,

‡ 19:28 Sabuli 69:21. § 19:31 Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13. ** 19:36 Kuuka 12:46, Isabu 9:12, Sabuli 34:20. †† 19:37 Sakaliya 12:10.

⁷ pamo na chitambala chivanavimbile mmuti wanga Yesu. Anecho chitambala nanga pachinavikwije pamo na vinji, ila chínpindanywa na kuvikwa pachinu panji paweka.

⁸ Bahi ayula nkuhundwa yunji analongoledile kukamola pansati nanang'e nkuinjila nkati. Nkulilolela mwene, nkukulupila.

⁹ Kwa kuva, vávele bado vakànambikwelewa àlalá Malemba Lanaswe lahaûla kuva, lasima Yesu afufuke kuhaloka kwa vahwîle.

¹⁰ Bahi anevo vakuhundwa nkuuka, nkuuya kukaya.

Yesu ànhumila Maliya wa ku Magidala

(Matayo 28:9-10, Mako 16:9-11)

¹¹ Henga Maliya wa imanga ya ku Magidala áimidile pawelu nsati wakuta. Pánavele nkukuta, nkutepa kupenekela munsati,

¹² nkuvona malaika vanigli vanawete dinguwo dyanahe, vaikalèngè apala paunalajijwe mmili wanga Yesu, yumo m'bali wa kumuti na yunji m'bali wa kumadodo.

¹³ Anevo malaika nkummuja Maliya kuchidoni, "Mama, ùkuta chani?" Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Nakuta ing'anya vànimusa Nang'olo wangu na nangu nikámaite pachinu pavammikile."

¹⁴ Pamalidile kutangola malove anelo, nkulauka kunyuma, nkumwona Yesu aimidiilé, henga nanga panammaite kuva nni Yesu.

¹⁵ Yesu nkummuja kuchidoni, "Mama, mwadachi unakùtà? Ùntaha nnani?" Maliya nkutenda kuva walonjela nawe nni nkúlima wa aula welu, bahi nkunnyaaulila kuchidoni, "Nang'olo, ikâva wako njo ummusije, ngùhaulile kuummikile, nguhwene nikantwale."

¹⁶ Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, "Maliyal!" Maliya nkulauka, nkutangola kwa Chieblaniya, kuchidoni, "Laboni!" Mana lake, Nkúhunda.

¹⁷ Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, "Unangukamule, kwa kuva nikanahwena kwa Atatangu. Henga hwena kwa anung'unuvangu ukavahaulile kuchidoni, 'Ngùhwena muha kwa Atatangu, nanang'e nni Atatawenu, Nnungu wangu na nni Nnungu wenu.'"

¹⁸ Bahi Maliya wa imanga ya ku Magidala nkuhwena unavahaulila vakuhundwa vanga Yesu wachidoni, "Nnimwona Nang'olo!" Na nkuvahaulila lammalele lannyaaulidile Yesu.

Yesu àvahumila vakuhundwa vase

(Matayo 28:16-20, Mako 16:14-18, Luka 24:36-49)

¹⁹ Yávele chinalyulo cha liduva ulila lya Jumapili, vakuhundwa Yesu vávele pamo ng'ande na milango ínichimwa ing'anya vávayopa vakulu va Vayahudi. Bahi upala Yesu nkuvahumila, nkuimila paching'ati, nkuvahaulila kuchidoni, "Amani iive pamo na mwenu!"

²⁰ Patangwele malove anelo, nkuvahaulila namene pavammwene Nang'olo.

²¹ Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, "Amani iive pamo na mwenu! Malinga Atata Nnungu changutumile nangu, nanangu uchocho níntuma mwenu."

²² Pamalidile kutangola malove anelo, nkuvahaulila kuchidoni, "Mpwechelange Umumu Wanasse.

²³ Munu woheyò umumbensamehe masambi lake, achiasamehewe, na munu woheyò umukambensamehe masambi lake, akambesamehewa."

Yesu ànyumila Tomaso

²⁴ Henga Tomaso, uvanchema Didimasi, mana lake nnyapule, nkuhundwa yumo muavalà kumi na mbili, akánavele pamo na avake panaidile Yesu.

²⁵ Bahi avala vakuhundwa vanji nkunnyaaulila kuchidoni, "Tùnimwona Nang'olo." Tomaso nkuvahaulila kuchidoni, "Nikànadýone alama dya misumali mmakono lake na kutaya chala changu n'dyalama anedyo na kutaya nkono wangu nnuvau lwake, mwiko nikambekulupila kuva múnimwona."

²⁶ Bahi nniduva lya name, vakuhundwa vanga Yesu vávele kavila pamo nng'ande, Tomaso nanang'e ávele pamo na vanang'o. Bahi Yesu nkuvaidila, akuno milango ichimijwè, nkuimila paching'ati, nkuhaula kuchidoni, "Amani iive pamo na mwenu!"

²⁷ Anepo nkunnyaaulila Tomaso kuchidoni, "Vika chala chako apano, na ulalole makono langu, na unyoloje nkono wako uutaye nnuvau lwangu. Unave umunu ukákulupila, henga kulupila."

²⁸ Tomaso nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo wangu na Nnungu wangu."

²⁹ Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, "Wako ùnikulupila kwa kuva ùningwona, henga wasa avala vakulupila bila ungwona."

Chinu chin'tendile Yohana alembe chitabu achino

³⁰ Yesu átendile vimaiho vya masaibu vinji vyohe muyo mwa vakuhundwa vake vikálembwijwe nchitabu chino.

³¹ Henga alano lánilembwa uchinga mupate kukulupila kuva Yesu njo Kilisto, Mwana wanga Nnungu, na kwa kukulupila mupate umi kwa kulundana nawe.*

21

Yesu ávahumila vakuhundwa vake saba

¹ Bahi palapitle anelo, Yesu nkuvahumila kavila vakuhundwa vake kunyenje Litanda lya Tibeliya, yani Litanda lya Galilaya. Kuvahumila kwake kwávele uvila,

² liduva limo, Petulo na Tomaso uvanchema Didimasi, mana lake nnyapule, na Nasanieli mwenedi wa Kana ya chilambo cha ku Galilaya na vana vavili va Sebedayo pamo na vakuhundwa vanji vavili, vávelenge pamo.

³ Petulo nkuvahaulila avake kuchidoni, "Nangu ngùhwena unaupa dihomba." Vanang'o nkunnyaaulila kuchidoni, "Na hwetu tÙmbelongana na wako." Bahi nkukananga, nkunakwela langa ingalava, henga chilo anecho nanga pavanapete chinu chohecho.

⁴ Na uhiku pauchicha, Yesu nkuimila nnyenje litanda, henga vakuhundwa nanga pavachimmala kama nni nang'e.

⁵ Bahi Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mmanavangu, dachi mÙnipata dihomba?" Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Waala."

⁶ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Tayanga dinjawu m'bali wa kunkono wa ingalava na muchimupate dihomba." Bahi nkuyahanga dinjawu, nachihambi nkupata dihomba dyohe namene mpaka nkuvalema kuutangila nkati ingalava, adila dinjawu díumbele dihomba.

⁷ Anepo ayula nkuhundwa wanantamwije namene Yesu nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, "Ayu nni Nang'olo!" Bahi Petulo papilikene kuva nni Nang'olo, nkuwala ingubo yake ya pannima kwa kuva nanga panaiwete, nkuliyela mmedi.

⁸ Na avala vakuhundwa vanji nkuva uvaida kunnyangi na ingalava, akuno uvautanga lwau luombéle dihomba, kwa kuva nanga pávanavele kulehu na kunnyangi ila vávele chihi malinga mita myamoja uvila.

⁹ Na pavahwikile kunnyangi, nkuwona nkate na uhomba ayanikwíje pamakala la moto.

¹⁰ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Idanadyo apano dihomba dinji dimuupile."

¹¹ Bahi Petulo nkuijila muingalava, nkuutangila kunnyangi lwau alula luombéle dihomba ding'ulungwa myamoja amsini na tatu. Pamo na dihomba kuva dyohe, henga lwau nanga palunakadwike.

¹² Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Idang'ana mulye." Na wala nanga nkuhundwa analingile umuja kuva, "Wako nnani?" Kwa kuva, vánimala kuva nni Nang'olo.

¹³ Yesu nkwidia, nkutwala nkate, nkuveng'a, nkutenda uchocho na adila dihomba.

¹⁴ Auno wávele mwanda watatu Yesu kuvahumila vakuhundwa vake báda ya kufufuka.

Yesu nawi Petulo

¹⁵ Bahi pavamalidile kulya, Yesu nkummuja Petulo kuchidoni, "Petulo,* mwana wanga Yohana! Dachi, muhiu ùnangutamwa kupunda ava?" Nang'e nkunyang'ula kuchidoni, "Elo, Nang'olo, wako ùnimala kuva nangu nakutamwa." Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, "Valise vanu vangu unguvalandeny na angandolo."

¹⁶ Nkumuja kavila mwanda wavili kuchidoni, "Petulo, mwana wanga Yohana, dachi ùnangutamwa?" Petulo nkunyang'ula kuchidoni, "Elo, Nang'olo, wako ùnimala kuva nangu nakutamwa." Yesu nkunnyaaulila kavila kuchidoni, "Vachunge vanu vangu unguvalandeny na angandolo."

¹⁷ Anepo Yesu nkummuja mwanda watatu kuchidoni, "Petulo mwana wanga Yohana, dachi ùnangutamwa?" Bahi Petulo nkutandilika kuyuvala ing'anya áúijiye mwanda watatu kuva, "Dachi, ùnangutamwa?" Petulo nkunyang'ula Yesu kuchidoni, "Nang'olo, wako ùnimala lammalele, na ùnimala kuva nangu nakutamwa." Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, "Valise vanu vangu unguvalandeny na angandolo vangu!"

¹⁸ Nangu nkuhaulila uihi kuva, púnavele kijana úliwaja chihi umwene na kuhwena chihi kwoheko kulembela. Henga paumbekongopala úmbenyojola chihi makono lako, na munu yunji akuwaje na kukupelekeja pachinu pukatamwa."

* ^{20:31} Apano Yohana àlembile "mulina lyake," na mmahiku anelo vanu vátumila malove "lina lyake" kumwamba munu mwene. Bahi kuva mulina lyake iwele na mana kuva, wako unlundana nawe. Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

* ^{21:15} Mmalemba ilembwijwe Simoni, lina lyake linji Petulo

¹⁹ Yesu átangwele malove anelo ùlanguja namuna Petulo chambekuhwa na kuntumbiyanga Nnungu. Pámälidile kutangola uchocho, Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Ngupapate.”

Yesu nawi Yohana

²⁰ Anepo Petulo nkulauka, nkumwona ayula nkuhundwa atamwíjwe namene na Yesu wavalandola. Nkuhundwa aneyo nni ayula anayamene na Yesu pavachilya chakulya cha lyulo, na nkummuja kuchidoni, “Nang’olo, nnani ambekutengeléka?”

²¹ Bahi Petulo pammwene aneyo nkuhundwa, nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang’olo, na ayu dachi?”

²² Yesu nkunyang’ula kuchidoni, “Ikàva ngùlembela ààve chihi mumi mpaka panimbeida kavila yakuwe ilida? Wako ngupapate chihi nangu.”

²³ Bahi aila habali nkupilikanika kwa vakúlpila vanji va Yesu kuva ayula nkuhundwa nanga pambekuhwa. Henga Yesu nanga panahawile kuva aneyo nkuhundwa nanga pambekuhwa, ila áhawile kuva, “Ikàva ngùlembela ààve chihi mumi mpaka panimbeida kavila yakuwe ilida?”

²⁴ Nkuhundwa aneyo njo ayula ahûmya ushahidi wa mambo alano, na nni uyoyo alembîle habali adino. Na hwetu tûnimala kuva ushahidi wake nni muhiu.

Ntululilo

²⁵ Na pàvele na mambo lanji lohe lalatendile Yesu. Henga kwikavele uchilembwa kila chinu chachitendile Yesu, ngwôna ata chilambo chammalele chikánaoneleje kuvika vitabu vichichivilembwe.

Chitabu cha Matendo la Mitume Ulongoledi

Chitabu cha Matendo la Mitume chítana namuna likuwa lya vanu vankulupila Yesu chilitandilike aneko ku Yelusalemu na namuna chiliyenjele aneko ku Yudeya na ku Samaliya na kuvilambo vya kulehu, kupapatana na malaijo langa Yesu kwa vakuhundwa vake kabla ya kutwaliwa kuhwena kulihunde (Matendo 1:8). Chitabu achino cha Matendo la Mitume chilembwije na Luka, ayula alembile chitabu cha Luka. Luka ávele n'ganga, na ákudungidile alembe saana uhiu wa maisha langa Yesu kwa kutana saana namuna chilanavele. Munu wachinnembila vitabu avino vivili, yani chitabu cha Luka na chitabu cha Matendo la Mitume nni nkulu yumo wa Chiloma uvanchema Teofili. Henga pamo na anelo, inahululika kuva vitabu avino vílembwije kwajili ya vakúkulupila va Chiyahudi na Chigiliki (Matendo 1:1).

Chitabu cha Matendo la Mitume chilembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 60 mpaka wa 64 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Anelyo linamaikana ing'anya chitabu achino chimalilike kulembwa kabla Paolo akànambihuma nnilungu aneko Loma. Uchocho, Luka ápapatana na Ntume Paolo mmyanda yake, na myanda aneyo, myanda yohe itandikila aneko ku Antiyokiya. Njo mana vanu vanji vâtenda kuva chitabu achino chilembwije ku Antiyokiya na vanji vâtenda kuva chilembwije aneko ku Loma. Chitabu cha Matendo la Mitume nni mwendeleso wa chitabu cha Luka. Chitabu achino chítandilika kwa kutana habali ya kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena kulihunde malinga chamalilidile nchitabu cha Luka. Makudungilo la Luka la kulemba chitabu achino lávele ulala lanavenalo pachilemba chitabu cha Luka. Luka ákudungidile Teofili na vakúkulupila vachihalíja kuyenjejeka vapate kumala saana namuna chitandilike ukilisto na namuna chiuyenjele. Kwa kuva, Luka àntana saana kwamba maisha langa Yesu nchitabu cha Luka, na àntana saana habali dya kuyanjala kwa ukilisto, nchitabu cha Matendo la Mitume.

Chitabu cha Matendo la Mitume chítwing'a hwetu nfano wa vakúkulupila vatandi namuna chivachiikala kwa ing'ulupa na kulisingila Yesu. Maisha la mitume látuhunda hwetu namuna ya kulisingila uweso wa Umumu Wanaswe patuyanaja Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto kwa vanu vanji.

Uinjipihi wa chitabu cha Matendo la Mitume

1. Sula ya 1:1-8:1, Luka àtana habali dya kuida kwa Umumu Wanaswe kwa vakuhundwa na kuyenjejeka kwa vakúkulupila.
2. Sula ya 8:2-12:23, Luka àtana habali dya kulagihwa na kubanihwा kwa vakúkulupila, kunavatendile vauke pa Yeluselemu na kuhwena unayanaja Malove Lambone ata kwa vanu vakávele Vayahudi.
3. Sula ya 12:24-14:28, Luka àtana habali dya mwanda ntandi wanga Paolo kuhwena unayanaja Malove Lambone.
4. Sula ya 15:1-35, Luka àtana habali dya kukojana kwa vajumbe va lukumbi lwa vakulu va vanu vankulupila Yesu kwajili ya kwamula mambo muhimulavalembelewa kutenda vakúkulupila vahambi.
5. Sula ya 15:36-18:22, Luka àtana kwamba mwanda wavili wa Paolo wa kunahibili Malove Lambone lamwâmba Yesu.
6. Sula ya 18:23-20:38, Luka àtana habali dya mwanda watatu wanga Paolo wa kunahibili Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto.
7. Sula ya 21-26, Luka àtana habali dya kukamulwa kwanga Paolo aneko ku Yelusalemu.
8. Sula ya 27-28, Luka àtana habali dya kupelekejwa kwanga Paolo aneko ku Loma.

¹ Somo Teofili,

Nchitabu changu chitandi, nnikulembila vitukutuku vyammale vyatendile Yesu na kuvihunda kutandilika patandilike kukola madengo lake,

² mpaka liduva alila lyatwaliwje na Nnungu kuhwena kulihunde. Kabla akànambitwaliwa, Yesu ánívalaija kuptila Umumu Wanaswe, mitume vake vavatandwéle.

³ Bada ya kuhwa kwake, Yesu ánililanguja kwa mitume vake kwa namuna dyohe kumaiha kuva nang'e ànífufuka. Mmaduva alubaini Yesu ánavahumila na kulonjenavovo kuyamba Ufalume wa Nnungu.

⁴ Panavenkulya navo nkuvalaija kuchidoni, "Munauke pa Yelusalemu, ikalanga upano muilindilile aíla ahadi yaahidite Nnungu Atata, imunangupilikene nangu unglonjelela.

⁵ Kwa kuva, Yohana ávabatisije vanu kwa medi, henga mwenu mùmbebatiswa kwa Umumu Wanaswe mmaduva kadiki laida."

*Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena kulihunde
(Mako 16:19-20, Luka 24:50-53)*

⁶ Bahi mitume pavakojene pamo na Yesu, nkummuja kuchidoni, "Nang'olo, dachi auno njo uhiku úmbrevauhijà Vaisilaeli ufalume wavo?"

⁷ Anepo Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Aneyo ikee kasi yenu kumala mahiku na maduva latalandwele Atata kwa mamulaka lake mwene."

⁸ Henga mùmbepwechela dimongo, pambennyidila Umumu Wanaswe, na mwenu mùmbekuva mmashahidi vangu kutandikila apalo na Yusealemu na chilambo chammalele cha Yudeya pamo na Samaliya, mpaka mmilambo vyammalele vya pachilambo."

⁹ Pamalidile kutangola anelo, Nnungu nkuntwala Yesu kuhwena kulihunde, na pavachi-hweneha kunnola, nkutitimila mmauhunde.

¹⁰ Pavanavele nkupalambahija meho kumahunde akuno Yesu avenkuhwènà, gafula nkukhumila malaika va Nnungu vavili vavéle muchi valume, vawéte dinguwó dyanahe, nkuimila pamo na vanang'o,

¹¹ nkuchidoni, "Amanganya mmanu mma pa Galilaya, mwadachi mìnii mila umulola kumahunde? Ayu Yesu atwaliwíje kwenu mwenu kuhwena kulihunde, àmbeida kavila malinga chimummwene wahwena kulihunde."

Kutandolwa kwanga Matiya

¹² Anepo mitume nkuuya ku Yelusalemu kuhaloka ya kulichinga lichémwa Lichinga lya Miseituni livéle pepi na pa Yelusalemu, malinga ulehu uluhusiwíje kwonga Nniduva lya Kuyeweleta.

¹³ Pavahwikile kumanga, nkukwela n'galofa, nkunaingila nchumba chivachiikala. Vanu vánavele anepo nni Petulo na Yohana na Yakobo na Anduleya na Filipo na Tomaso na Batolomayo na Matayo na Yakobo mwana wanga Alufayo na Simoni ánavele nnikuwa lya Vaselote, pamo na Yuda mwana wanga Yakobo.

¹⁴ Vanu anevo vammalele chalumo na anyokwe Yesu na anung'unuvake Yesu vachilume pamo na vakongwe vanji vánakojana pamo uvannyuwa Nnungu kwa ntima umo.

¹⁵ Mmaduva anelo, liduva limo Petulo nkuimila ching'ati pa avake vankulupila Yesu, vánavele malinga myamoja na ishilini, Petulo nkuchidoni,

¹⁶ "Mmalangavangu, inilembelewa Malemba Lanaswe latimile, àlalá lanalaujije Umumu Wanaswe kala kupitila malove lanatangwele Daudi, kuyamba habali dyanga Yuda, anavalodiyie vanu vanankamwile Yesu.

¹⁷ Yuda ávele nnikuwa lyetu, na ánitandolwa uchinga akole madengo pamo na hwetu."

¹⁸ Dihela dyanapwecheledile Yuda kwa kutenda lahakalenge la kuntengeleka Yesu, vanu vanji nkunusumila luhundu. Pachinu anepo nni panalipambiliidile Yuda muha, pakandike nkumatoka pahi nkutumbukana, utumbo wake nkuhuma pawelu.

¹⁹ Vanu vammalele va pa Yelusalemu nkupilikana habali dyu kuhwa kwanga Yuda. Bahi apala pachinu nkupachema, Akelidama, mana lake, "Luhundu lwa myadi."

²⁰ Petulo nkuhweneha kutangola wachidoni, "Kwa kuva, inilembwa nchitabu cha Sabuli kuva,

'Nafasi yake iïve uchiva,

Wala anapawe munu wa kuikala nafasi yake.'

Inilembwa kavila kuva,

'Munu yunji akole madengo lachikola nang'e.'

²¹ Bahi tûlemelewa tuntandole munu yumo muavala vachipapatana na hwetu mahiku lammalele latuchionga na Nang'olo Yesu.

²² Munu aneyo àlembewa àâve munu anapawije kutandikila liduva alila Yohana lyam'batisije Yesu mpaka liduva lyatwaliwíje Nang'olo Yesu kuhwena kulihunde. Ilemelewa munu yumo muanevo àâve shahidi pamo na hwetu wa kufufuka kwanga Yesu."

²³ Bahi nkutambulanga malina la vanu vavili, Yusufu uvanchema Balisaba, lina linji vânchema Yusto, na yunji wavili lina lyake Matiya.

²⁴ Anepo nkuyuwa uvachidoni, "Nang'olo, wako ùnimala mitima ya vanu vammalele. Tulanguje muavano vanu vavili, alida untandwele,

²⁵ uchinga akole madengo la chitume lalalekile Yuda nkuhwena pachinu palembelewa."

²⁶ Anepo nkuyela indingi, indingi nkummatokela Matiya, nang'e nkuyenjejwa nnikuwa lya mitume kumi na moja.

¹ Palihwikile liduva lya Sikukuu ya Lichela, ivachema Pentekoste, vakuhundwa vammalele vâvelenge pamo.

² Upala nkupilikanika lidi kuhaloka kulihunde, lidi livêle muchi lidi lya lipungo likulu, na alila lidi nkuumbala muing'ande yammalele muvanaikele.

³ Nkuhumila dindimi dinayavanyike, dinavele muchi dya moto, nkunatulila mmuti mwa kila munu.

⁴ Bahi vammalele nkuumbajwa Umumu Wanaswe, nkutandilika kutangola kwa luga dinji malinga Umumu Wanaswe chanavahululihije.

⁵ Mmaduva anelo, pa Yelusalemu páikala Vayahudi vachikamula amuli dya Chiyahudi vachihaloka mmilambo vyammale.

⁶ Pavapilikene anelyo lidi, likuwa likulu namene lya vanu nkuhimana pamo. Vanu vammalele nkuhemwa, ing'anya kila munu ávapilikana vanu vankulupíla Yesu uvatangola kwa luga ya kila munu.

⁷ Pavanavele nkuhemwa na kukangana, nkuva uvatangola kuchidoni, "Dachi, ava vanu utuvapilikana uvatangola uvila, akee venedi va ku Galilaya?

⁸ Mwadachi kila munu muhwetu àvapilikana uvatangola kwa luga yake yavelekwejije nayo?

⁹ Muhwetu mùvè vanu vahalôka mmilambo nya ku Pati na ku Mede na ku Elamu na vanji venedi va ku Mesopotamiya na ku Yudeya na ku Kapadokiya na ku Ponto na ku Asiya,

¹⁰ na ku Filigiya na ku Pamfiliya na ku Misili na vanji vâhaleke mipata ya ku Libiya pepi na ku Kilene, na vayeni vanji vâhaleke ku Loma.

¹¹ Uchocho, pávele Vayahudi na vanu vanji vapapête dini ya Chiyahudi na vanji vâhaleke ya ku Kilete na ku Alabiya. Tuvenkuvalipiliana vanu ava uvatangola kwa luga dyetu tuvène kuyamba matenda Nnungu makulu."

¹² Vanu vammalele nkukangana na kuhwang'anyika ding'ano akuno uvaujana kuchi-doni, "Vitukutuku avino mana lake chamani?"

¹³ Henga vanu vanji nkuva uvavatendela mang'wanyu uvachidoni, "Ava vanu vakelewije wala!"

Petulo àpwahika na vanu

¹⁴ Anepo Petulo nkuimila pamo na avala mitume kumi na moja nkutandilika kup-wahika na vanu, Petulo nkunonoha lidi wachidoni, "Mmalangavangu Mmayahudi pamo na mmanu mmammalele muikalanga pa Yelusalemu, pilikanila sana alano lanimbennaulila.

¹⁵ Ava vanu nanga pavakelewije muchi chimuhaula mwenu, kwa kuva, aino nni satatu chihi ya ulyamba.

¹⁶ Henga alino nni alila lyanatangwele nabii Yoweli wachidoni,

¹⁷ 'Nnunu àhaula kuchidoni,
mmaduva la kuntululilo nimbeweng'a Umumu Wanaswe vanu vammalele.
Nnunu àmbevalululihia vana venu vachilume na vachimahe kuhumya unabii,
na Nnunu àmbevalanguja vijana venu maono,
na àmbevatenda vasele venu valote.

¹⁸ Mmaduva anelo, nimbeweng'a vatumishi vangu,
valume na vamahe Umumu Wanaswe,
na vanang'o vachivahumye unabii.

¹⁹ Nimbetenda masaibu kumahunde,
na vimaiko apano pachilambo,
kùmbekuva na myadi na moto na lyohi lya kwidopa.

²⁰ Liduva lìmbekuva na lupi,
na mwedi ùmbekuva wanahuvi muchi myadi,
kabla likànambikamola liduva alila likulu lyanga Nang'olo, liduva lya kukanganya.

²¹ Na kila munu ambennyûwa Nang'olo, achiapohwe.*

²² Mwenu Mmaisilaeli avangu, pilikanila malove alano! Yesu wa ku Nasaleti ávele munu anamaihijwe na Nnunu kwenu mwenu kwa masaibu na lakukanganya na vimaiko vyanatendile Nnunu kwenu kupitila kwanga Yesu, malinga mwenu mmene chimumaite.

²³ Kutandikila patandi Nnunu mwene ánimala na ánikudungila kuva Yesu àlèmbelewa ataywe mmakono la vanu vakápapata Sheliya ya Nnunu, na mwenu mùnimmwalala kwa kummamba munsalaba kupitila kwa vanang'o.

²⁴ Henga Nnunu ánimifufula, wammusija ihwi, ing'anya nanga painahululike kuhwa kunnyunge.

* ^{2:21} Apano Yohana alembite kulichema lina lyanga Nang'olo wayamba kunnyuwa Nang'olo nsada. Na maeleso layâmbâ lina, lola Yohana 1:12.

²⁵ Kwa kuva, Nfalume Daudi ánitangola kunnyamba Yesu pachihaula kuchidoni,

‘Nnimwona Nang’olo pamoho pangu maduva gammalele.

Ing’anya àvele m’bali wangu wa kunkono, bahi nimbewinga.

²⁶ Bahi ntima wangu unahangalala,

na lulimi lwangu lunalulutila.

Kavila, nimbekuva na lilolelo kuyamba mmili wangu.

²⁷ Kwa kuva, Nnungu ukambenguleka pachinu pavanu vahwile,
wala kunneka ntumishi wako wanawse akandike.

²⁸ Üningulanguja indila ya umi uhiu,

na kwa kupuwawa kwako nimbewumba jahangaladi!

²⁹ Mmalangavangu Mmaisilaeli, nangu nàhulula kutangola kwa uhiu habali dya anakul-wetu Daudi. Nang’e ániwha nkunsika, na nsati wake üvele upano petu mpaka nelo.

³⁰ Henga Daudi àvele nabii na áimala kuva Nnungu ánimwapilila liapilo lya kuva, nnukolo lwake àmbentandola munu yumo uchinga atwale mapala la ufalume.

³¹ Na ánilona àlalá lambehumila paida, njo mana átangwele malove kuyamba kufufuka kwanga Kilisto kuva, ‘Nnungu nanga pananekile pachinu pavanu vahwile na mmili wake nanga paunakandike.’

³² Bahi Nnungu ánimfufula Yesu, na hwetu tuvammalele nni tumashahidi tuva chinu anecho.

³³ Nnungu ánitumbyanga Yesu pankwejije nkummika m’bali wake wa kunkono. Anepo Yesu nkumpwachelela Umumu Wanawse kuhaloka kwa Nnungu Atatake muchi chanamwahidite. Na nang’e ánitwing’ a aneyo Umumu malinga chimwona na kupilikana.

³⁴ Kwa kuva, mwene Daudi nanga panakwedile mpaka kulihunde, henga nang’e mwene áhawile kuchidoni,

‘Nang’olo ànnayaulidle Nang’olo wangu kuva,

‘Ikala m’bali wangu wa kunkono,

³⁵ mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi viteng’u vya kuvika makumbatu lako.’

³⁶ Bahi vanu vammalele va Isilaeli vâlembelewa vamale kwa uhiu kuva Nnungu àntendile Yesu umunammambile kuva Nang’olo na Kilisto.”

³⁷ Bahi vanu pavapilkene anelo, mitima yavo nkuhukumika, nkummuja Petulo na mitume vanji kuchidoni, “Hambi, mmalangavetu tutende dachi?”

³⁸ Petulo nkuvahaulila kuchidoni, “Lekanga masambi na kila munu abatiswe kwa lina lyanga Yesu Kilisto, uchinga Nnungu ansamehe masambi lenu. Na mwene mùmbepwechela inujo ya Umumu Wanawse.

³⁹ Kwa kuva, ahadi aino nni yenu mwene na vana venu pamo na vanu vammalele vâvele kulehu, yani vammalele vâmbecemwa na Nang’olo Nnungu wetu.”

⁴⁰ Petulo nkuhweneha kuvaduma kwa malove lanji lohe na kuvayuwa namene wachidoni, “Lipohange kuhaloka kwa vanu va chîvelèkwa achino chitênda lahakalenge.”

⁴¹ Avala vakulupidile malove lake vânbatiswa, nniduva alila vanu malinga alufu tatu vâniyenejeka nnikuwa lya vakúkulupila.

⁴² Vammalele vânilihumya mwalehu, kulihunda kuhaloka kwa mitume na kukumilana kwa itamwi na kulya chakulya cha pamo kwa kukumbukila sadaka ya Nang’olo Yesu na kuyuwa pamo.

Chivachiikala vanu vankulupila Yesu

⁴³ Vanu vammalele nkunnyopa Nnungu, na mitume nkutenda masaibu na vimaiho vyoho.

⁴⁴ Vakúkulupila vammalele vâvele chinu chimo na kila chinu chivanavenacho chiva chavaivohe.

⁴⁵ Vânasumisa vitukutuku vyao na dimali dyao na kunnyavila kila munu malinga chachisikikila.

⁴⁶ Maduva gammalele vânakojana nnuwani lwa Ing’ande ya Nnungu, na vâlya chakulya pamo mmakande lao kwa ihangaladi na kwa ntima helele.

⁴⁷ Vânnombolela Nnungu, na vanu vanji vâvona vakúkulupila kuva vambone. Kila liduva Nang’olo nkuva wavayenjeja vanu vachipohwa, nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu.

3

Petulo ànnayama munu nkwa

¹ Liduva limo Petulo na Yohana vânyomboka kuhwena ku Ing’ande ya Nnungu malinga satisa muhi, vanu pavahwena unayuwa.

² Bahi pávele na munu yumo analamele kutandikila nnitumbo lya anyokwe. Kila liduva vanu vanannyakula uvammika pannango wa kuingilila mu Ing'ande ya Nnunu uvauchema, "Nnango Ukatapele," uchinga ayuwe dihela kwa vanu vachiingila mu Ing'ande ya Nnunu.

³ Pammwene Petulo na Yohana vâvele pepi kuingila nng'ande, nkuvayuwa vamwing'e chinu chohecho.

⁴ Vanang'o nkumpalambahija meho, Petulo nkuchidoni, "Tulole hwetu!"

⁵ Ayula nkwava nkulauka nkualola, walolela kupwechelela chinu kuhaloka kwa vanang'o.

⁶ Henga Petulo nkunnyaulila uvila, "Nangu nikávele na hela yoheyó, henga chimbénachó njo chinikwing'a. Kwa lina lya Yesu Kilisto wa ku Nasaleti, nikuhaulila imila uhwene!"

⁷ Petulo nkunkamula nkono wa kunkono nkuntakatuha, upala madodo na makumbatu lake nkupata dimongo.

⁸ Nkupiyanya kutakatuka, nkuimila, nkutandilikwa kwonga, nkunaingila mu Ing'ande ya Nnunu pamo na vanang'o, waonga na kuchitikachitika akuno wannombolela Nnunu.

⁹ Vanu vammalele vanapawije anepo vánimwona waonga na wannombolela Nnunu.

¹⁰ Pavankameke kuva ayu nni ayula achiikala pannango wa Ing'ande ya Nnunu uvauchema, "Nnango Ukatapele," wayuwayuwa nkukangana namene na wala nanga pavanamaite lankojije.

Mahibili langa Petulo

¹¹ Bahi ayula munu pachipapatana na Petulo na Yohana, vanu vammalele nkuvatukutila mpaka palupenu lwa Ing'ande yanga Nnunu luvachema, "Lupenu lwa Selemani," akuno uvakangana namene.

¹² Bahi Petulo palawene anelo nkuvahaulila avala vanu kuchidoni, "Mwenu mmanu mma pa Isilaeli, mwadachi mûlakangana alano? Ing'anya ntvari mütupalambahija meho hwetu, kuva muchi ayu munu àpete kuhwena kwa dimongo dyetu tuvène au kwa uwanaswe wetu pameho pa Nnunu?

¹³ Nnunu wa anakulwetu Iblahimu, Isaka na Yakobo, ànintumbyanga Yesu ntumishi wake umunankamujije kwanga Pilato, na kunnyita muyo mwa Pilato pamo na kuva Pilato álembedile anneke mwalehu.

¹⁴ Henga mwenu nkunnyita aneyo wanaswe na wambone pameho pa Nnunu, umunkolokohija Pilato anchimulile ayula nkúwalala.

¹⁵ Mwenu nkummwalala ayu anavele chitandikilo cha umi. Henga Nnunu áninfufula, na hwetu njo mashahidi va kufufuka kwake.

¹⁶ Ayu munu umummayite na kumwona, àpete dimongo kwa ing'ulupa ihalokána na kunkulupila Yesu. Na ing'ulupa aneyo ininnamya mwalehu malinga mwenu mmammalele chimulyonela vino.*

¹⁷ Hambi mmalangavangu, nangu ñimala kuva mwenu pamo na vakulu venu mûntendeledje Yesu anelo lammalele kwa kuva nkanamaite limuchilitenda.

¹⁸ Henga uvila njo Nnunu chatimisije malove lanalaujije machedo kuitila manabii vake kuva, Kilisto wake ámbebanika.

¹⁹ Bahi lekanga kutenda masambi, na munnaukile Nnunu uchinga ammusije masambi lenu.

²⁰ Tendanga uchocho uchinga Nang'olo Nnunu ampelekejije mahiku la kutujwa mitima na kuntuva kavila Kilisto wantandwele kutandiki patandi kwajili yenu, na aneyo njo Yesu.

²¹ Yesu álemelewa aikale kuhundu mpaka palambehwika mahiku lambetenda Nnunu vitukutuku vyammalele kuva vyahambí, muchi Nnunu chanatangwele kuitila kwa manabii vake vanaswe kutandikila patandi.

²² Kwa kuva, Musa áhawile kuchidoni, 'Nang'olo Nnunu wenu àmbeñjuha munu yumo kuva nabii muchi nangu kuhaloka nnitawa lyenu mmene. Mpilikanile nang'e kwa kila chinu chambennyaulila.

²³ Na uvila nni chiimbekuva, munu woheyó akambempilikanila nabii aneyo, Nnunu àmbemmusu mwalehu nnikuwa lya alangavake.'

²⁴ Na manabii vammalele kutandiki Samwili, vammalele válaujanga habali dya vitukutuku vihumila maduvano.

²⁵ Mwenu nni mmavana mma manabii, na nni mmavana mma lilailano lyanatendile Nnunu na atata venu. Kwa kuva, Nnunu ánnayaulidle Iblahimu kuchidoni, 'Kuitila lukolo lwako, ding'olo dyammalele dya pachilambo dimbebalikiwa.'

²⁶ Bahi Nnunu panfufwile ntumishi wake, nkuntuma kwenu hoti uchinga ám'balíki kwa kunnyemya kila munu mmwenu anatende lahakalenge."

* 3:16 Maeleso layâmba "mulina lya Yesu," lola Yohana 1:12.

4*Petulo na Yohana vâpelekejwa ku Lukumbi Lukulu*

¹ Petulo na Yohana pavanavele nkutangola na avala vanu, nkukamola makuhani na nkukulupila wa valinzi va Ing'ande ya Nnungu pamo na Masadukayo.*

² Anevo vanu vânisunala namene ing'anya Petulo na Yohana vâvahunda vanu na kuvalaulila kuva, Yesu ànifufuka na anelyo límaîha kuva vanu vahwile vâmbefufuka.

³ Anepo Petulo na Yohana nkukamulwa, bahi kwa kuva ívele chinalyulo, nkunavataya nnilungu mpaka ulyamba.

⁴ Henga vanu vohe muvanu vanapilikene mahundo langa Petulo na Yohana nkukulupila, na isabu ya valume nkuyenjejeka kuhwikila malinga vanu alufu nnyano.

⁵ Liduva lipapête ulyamba, vakulu va Vayahudi na vasele va Vayahudi pamo na vakúhunda Sheliya ya Musa, nkukojana ku Yelusalemu.

⁶ Uchocho, pávele na Anasi Kuhani Nkulu na Kayafa na Yohana na Isikanda pamo na vanu vanji vohe va nnukolo lwa Kuhani Nkulu.

⁷ Nkuvaimija Petulo na Yohana moyo mwavo nkuvauja kuchidoni, "Mwenu mûlatendile alano kwa dimongo ntwani au kwa mamulaka ntwani?"†

⁸ Anepo Petulo akuno aumbajjywè Umumu Wanaswe nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu mmakulu na mmasele mma vanu vetu,

⁹ ikâva nelo mûnatulinga kwa kutuua kwamba habali yambone yatendewije ayu munu alamêle na namuna chapete kulama,

¹⁰ bahi, mwenu na Vaisilaeli vammalele mûlembelewa mumale kuva, ayu munu aimidile moyo mwenu ápete umi kwa mamulaka langa Yesu Kilisto wa ku Nasaleti umunammibile, henga Nnungu nkunfufula.‡

¹¹ Ayu Yesu njo ulamwamba Malemba Lanaswe kuva,
'Liyanga limunahitile mwenu mmakudenga,
hambi lijukile kuva liyanga lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele.'

¹² Upohi nanga paapatikana kuitila kwa munu yunji woheyoo. Kwa kuva, pachilambo chammalele vanu nanga pavapewije lina lya munu woheyoo ahulûla kutupoña, ila Yesu weka."

¹³ Bahi anevo vakulu na vasele va lukumbi vánikangana namene kumwona Petulo na Yohana uvatangola bila kuyopa na vánivamala kuva, ava vanu vakávele na elimu ing'ulu na vakanalihundile elimu ya Malemba Lanaswe. Nkuhimukila kuva vâvele pamo na Yesu.

¹⁴ Henga kwa kuva vâvenkumwona ayula munu alamijwe aimidile pamo na vanang'o, bahi vakanavele na nilove lyohelyo lya kuvatahuka.

¹⁵ Bahi nkumwamulu Petulo na Yohana vahume Nnukumbi Lukulu lwa Vayahudi vahwene pawelu, vene nkuisalila nnukumbi uvaujana lûnda vene kwa vene,

¹⁶ uvahaula kuchidoni, "Ava vanu tuvataende dachi? Kwa kuva, vanu vammalele va pa Yelusalemu vânimala kuva, lisaiyu ali likulu vâtendile vanang'o, na hwetu kuchikana chinu achi ikâhululika.

¹⁷ Henga uchinga alino linayanjale kwa vanu, bahi tuvadume ava vanu vanalonjele kavila na munu woheyoo kwamba mamulaka la Yesu."

¹⁸ Bahi nkuvachema kavila nnukumbi, nkuvaduma vanalonjele, na wala vanahunde kwamba mamulaka la Yesu.

¹⁹ Henga Petulo na Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, "Hukumu mwenu mmene ikâva ìnavaila pameho panga Nnungu kumpilikanila mwenu au kumpilikanila Nnungu.

²⁰ Kwa kuva, hwetu tukambehulula kuleka kutanga mambo latulawene na kulapilikana."

²¹ Pavamalidile kuvayoha kwa kuvakalipila, nkuvaleka vahwene. Nanga pavanapete indila yoheyo ya kuvaasibu, ing'anya vanu vammalele vânnombolela Nnungu ing'anya ya chinu anecko chihumidile.

²² Ayula munu analamijwe kwa alila lisaiyu ávele na vyaka vipundiile alubaini.

Vakúkulupila vânnyyuwa Nnungu avakamyange mitima

²³ Petulo na Yohana pavachimulivije, nkuhweneng'ana kwa avao, nkuvahaulila malove lammalele lavatangwele makuhani vakulu na vasele va Vayahudi.

²⁴ Pavalapilikene anelo, vammalele nkunyyuwa Nnungu kwa ntima umo uvachidoni, "Nang'olo Nkulu, wako njo Nnungu uumbîle chilambo na kulihunde na bahali na vyamalele vipawijye anemwo.

* ^{4:1} Masadukayo lívele likuwa lya vanu vakákulupila kuva vanu vahwile vânaufufuka. † ^{4:7} Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12. ‡ ^{4:10} Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

²⁵ Wako njo unatangwele kwa indila ya Umumu Wanaswe kupitila kwa ntumishi wako, atata wetu Daudi, wachidoni,

‘Mwadachi vanu va vilambo vâtenda ntemelo wa kuntendela Nnungu lahakalenge?

Na ing’anya ntwanî vâtenda njama ikee na faida?

²⁶ Vafalume na vakulu va pachilambo vânilipanganih

na vakojene pamo uchinga vapanyane ing’ondo

na Nang’olo Nnungu pamo na Kilisto wake wantandwele.’

²⁷ Kwa kuva, nni muhiu Helode na Pontio Pilato pamo na vanu vakávele Vayahudi na va Isilaeli vánikojana muimanga aino, nkukudungila kuntendela lahakalenge Yesu ntumishi wako wanaswe untandwele.

²⁸ Uvila njo chivatimisije lammalele lunakudungidile kutandikila kala kwa dimongo dyako na kwa kutamwa kwako.

²⁹ Hambi Nang’olo Nnungu, lola chivatuyoha. Bahi tuhululihe hwetu tuvatumishi vako tutange malove lako bila kuyopa chinu chohecho.

³⁰ Nyoloja nkono wako vanu valame na vitendeke vimaiho na masaibu kwa mamulaka la Yesu ntumishi wako wanaswe.”[§]

³¹ Bahi pavamalidile kunnyuwa Nnungu, apala pachinu pavanavele nkutikinywa. Vammalele nkumbajwa Umumu Wanaswe, nkuhweneha kutanga llove lya Nnungu bila kuyopa.

Kukumilana kwa vakúkulupila

³² Vakúkulupila vammalele vávele na ntima umo na kukudungila chinu chimo. Wala pakanevele na munu woheyu achilikhewa chitukutuku chohecho weka, henga kila chitukutuku chíva chavammalele.

³³ Mitume nkuhweneha kuhumya ushuhuda wavo kwa dimongo ding’ulu kwamba vitukutuku vivawiwene na kuvipilikana kuyamba kufufuka kwanga Nang’olo Yesu, na Nnungu nkubabaliki namene vammalele.

³⁴ Wala nanga munu woheyu nnikuwa lyavo achisikikila chinu chohecho, kwa kuva, vanu vanavele na mawelu au ding’ande vánasumisa,

³⁵ dihela nkunaveng’ a mitume, na mitume nkuyava kulingana na chasikike munu.

³⁶ Pávele na munu yumo wa nnitawa lya Lawi, mwenedi wa chisiwa cha ku Kiplo, lina lyake Yusufu, mitume vanchemile lina Banaba, lina anelyo mana lake, “Mwana wa kutuja ntima.”

³⁷ Munu aneyo ávele na welu wake nkusuusisa, nkuida na dihela, nkuveng’ a mitume.

5

Kulambila kwa Ananiya na Safila

¹ Pávele na munu yumo uvanchema Ananiya pamo na n’jawe uvanchema Safila, vanu anevo vásümisije welu wavo.

² Ananiya nkupatana na n’jawe, nkudiyavanya adila dihela, dinji nkuisalinadyo na dinji nkuveng’ a mitume.

³ Bahi Petulo nkummuja Ananiya kuchidoni, “Mwadachi Nanchindenga ákuingidile uvila muntima mwako mpaka unnambile Umumu Wanaswe na kuisalinadyo dihela dinji dyupete pusumisije welu?”

⁴ Kwani kabla ukanausumisa aula welu tenda úvele wako? Na pauusumisije, dihela dyupete tenda ukantendela chihi chinu chulembela umwene? Hambi chinu ntwanî chikutendile utende uvila? Bahi ukánnambidile munu, wako ünmambidile Nnungu!”

⁵ Ananiya palapilikene malove anelo, upala nkuhwa, nkumatoka pahi. Na vanu vammalele vanapilikene mambo anelo lahumidile, nkuyopa namene.

⁶ Vijana nkuida, nkuddingilija sanda mmili wake, nkunhumya pawelu, nkunansika.

⁷ Bada ya kupita masaa malinga matatu, nkukamola n’jawe Ananiya, akuno akamaítè chinu chihumidile, nkuingila amula nng’ande.

⁸ Petulo nkummuja Safila kuchidoni, “Nguhaulile! Dachi, adino njo dihela dyammalele dimupete pamusumisije welu wenu, wako na n’jalo Ananiya?” Nang’ e nkuyang’ula kuchidoni, “Elo, njo udyodyo.”

⁹ Bahi Petulo nkuchidoni, “Yavele dachi mupatane wako na n’jalo kunninga Umumu wa Nang’olo? Hambi pilikanila, vanu uvala vanapite unansika n’jalo, hambi vâvele upano pannango na wako uchocho vâmbekunyakula.”

¹⁰ Upala Safila nkuhwa, nkumatokela pahi muyo mwa Petulo. Avala vijana pavaingidile, nkunkoja Safila ahwile, nkunhumya pawelu, nkunnyakula, nkunansika pepi na pachinu pavansikile ntwave.

¹¹ Likuwa lyammalele lya vanu vankulupila Yesu pamo na vanu vanji vanapilikene mambo anelo nkuyopa namene.

Nnungu àtenda masaibu na vimaiho vyohé kúpitila kwa mitume

¹² Anepo Nnungu nkutenda vimaiho na masaibu lohe pameho pavanu kúpitila kwa mitume. Na vakukulupila vávele na nnyambo wa kukojana pa Lupenu lwa Selemani lunavele mu Ing'ande ya Nnungu.

¹³ Na nanga munu woheyó akanavele wa nnikuwa lyavo analingile kulitenda kuva nkúkulupila, ikànavá vanu vánavalombolela.

¹⁴ Henga valume na vamahe vohe nkunkulupila Nang'olo, na likuwa nkuyenjejeka namene.

¹⁵ Kupapatana na mambo lammalele lahumidíle, báhi vanu nkuva uvavapelekeja vagonjo n'dindila, uvavalaja mmikeka na mminanda uvachinga Petulo pambekuva wapita, uvahwikile kananga mmbweha wake.

¹⁶ Nkuidang'ana vanu vohe kuhaloka dimanga divéle pepi na pa Yelusalemu, uvaida na vagonjo vao pamo na vanu vabaníhwa na anamindenga, vammalele nkulamywa.

Kubanihwa kwa mitume

¹⁷ Henga Kuhani Nkulu na vavake vánavele nnikuwa lya dini ya Chiyahudi lichémwa Masadukayó, nkuvavikila wiú namene.

¹⁸ Nkuvakamula mitume, nkunavataya nnilungu likulu.

¹⁹ Henga chilo, malaika wa Nang'olo nkuchimula milango ya lilungu, nkuvahumya pawelu, nkuvahaulila kuchidoni,

²⁰ "Hweneng'ana mukaimile pa Ing'ande ya Nnungu mukavahaulile vanu malove lammalele layámba umi auno wahambi"

²¹ Bahi ulyamba na mambumbu mitume nkuhweneng'ana ku Ing'ande ya Nnungu nkutandilika kuvhunda vanu, malinga chivatumwije.

Pakamwele Kuhani Nkulu na avake, nkuchemeheja nkojano wa Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi pamo na vasele vammalele va Vaisilaeli, nkuvahaulila vanu vahwene kulilungu vakavatwale mitume vaidenavo.

²² Henga avala matiyala valaijíwe, pavahwikile aneko nanga pavanavakojije mitume nnilungu. Bahi vanang'o nkuuya, nkunavahaulila vanu vavéle palukumbi habali aneyo,

²³ uvachidoni, "Tulikojije lilungu lichimwijé kila m'bali, na valinzi vaimidilé mmilango uvalindilila. Henga patuchimwile nanga patunkojije munu woheyó nkati."

²⁴ Nkulu wa valinzi va Ing'ande ya Nnungu pamo na makuhani vakulu pavapilikene anelo nkuhemwa, uvakangana kuva imbekuva dachi.

²⁵ Nkukamola munu yumo nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu, pilikanila! Avala vanu amunavachimidile nnilungu, hambi vâvele mu Ing'ande ya Nnungu vävenkuvhunda vanu."

²⁶ Anepo nkulu wa valinzi va Ing'ande ya Nnungu pamo na matiyala vanji nkuhewena ku Ing'ande ya Nnungu, nkunavatwala mitume, nkuidanavo. Henga nanga pavavakamwile kwa dimongo, kwa kuva vâyayopa vanu vanavayalangila vene mayanga nkuvawalala.

²⁷ Bahi pavaidinavo, nkuvaimija muyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, Kuhani Nkulu nkuvauja kuchidoni,

²⁸ "Dachi, mwenu tukanan'dumile kuva munavahunde vanu kwa mamulaka la munu ayuno? Hambi lola, mùumbajije mahundo lenu Yelusalemu yammalele na mùmbetutenda twambike kwamba kuhwa kwa munu aneyo."

²⁹ Anepo Petulo pamo na mitume avake nkuyang'ula kuchidoni, "Hwetu tûlembelewa tutende chatamwa Nnungu akee chivatamwa vanu."

³⁰ Nnungu wa atata vetu áñinfufula Yesu umunammwalele mwenu kwa kummamba munsalaba.

³¹ Nnungu áñintumbyanga munu aneyo kwa kummika m'bali wa kunkono mumamulaka lake na kun'juha kuva Nkulodya na Mpohi uchinga avatende Vaisilaeli vadileke disambi dyavo na kuvasamehe masambi lavo.

³² Na hwetu njo mashahidi tuva mambo anelo pamo na Umumu Wanaswe wanhumije Nnungu kwa vanu vatênda chatamwa Nnungu."

³³ Alukumbi vammalele vanapawije apala pavapilikene anelo, nkusunala namene, nkwanmula vavawalale avala mitume.

³⁴ Henga Nfalissayo yumo uvanchema Gamalieli anavele nkúhunda wa Sheliya ya Musa, uvachimwesimu namene vanu vammalele, nkuimila pa Lukumbi Lukulu, nkuamulisa avala mitume vaselekejwe pawelu hoti vakalindilile kadiki.

³⁵ Anepo nkuvahafulila vajumbe va Lukumbi kuchidoni, "Mwenu mmanu mma Isilaeli, lyongolelange saana kwamba chinu chimumbevatenda anevo vanu!"

³⁶ Lola, vyaka vipitíle pahumudile munu yumo uvanchema Teuda, analilambilidile kuva munu nkulu. Malinga vanu mamiya nccheche vánililunda kwanga nang'e kupanyana na Valoma. Henga kuntululilo ániwalalwa, na vanu vammalele vanalilundile kwanga nan'ge nkumwadilikanana na vakanapilikanike kavila.

³⁷ Bada ya kupita vyaka fulani, mmahiku àlála la kuvalangwa kwa vanu, nkuhumila munu wa ku Galilaya lina lyake Yuda. Aneyo nanang'e nkupata vanu vachivalodya kupanyana na Valoma. Henga nanang'e uchocho ániwalalwa, na vammalele vanampapete nkumwadilikanana.

³⁸ Hambi nangu ninnyaaulila uvila, mwenu linyemyange na vanu anevo na valekange vahwene. Kwa kuva, ikáva lavakudungila na lavalatenda láhaloka kwa vanu lachilahwe.

³⁹ Henga ikáva láhaleke kwa Nnungu, mwenu mukambehulula kuvadivila, uyopa mu-naonekanahu kuva mütahukana na Nnungu."

⁴⁰ Bahi vajumbe vammalele va lukumbi nkukubaliana na Gamalieli. Anepo nkuvachema mitume nkati, nkuvasulubula, nkuvamulisa vanahwene unavahunda vanu kavila kwa mamulaka la Yesu, nkuvaleka vahweneng'ane.*

⁴¹ Bahi avala mitume nkuhumananga nnukumbi akuno uvahangalala namene, kwa kuva, Nnungu ániivatumbyanga kwa kupata dihoni kwa kubanika ing'anya ya Yesu.

⁴² Bahi kutandikila anepo nanga pavanalekile kuhunda na kutanga malove lambone mu Ing'ande ya Nnungu na n'ding'ande dinji uvahaula kuva Yesu njo Kilisto, mmaduva lammalele.

6

Vakúvayangata mitume

¹ Bahi mmaduva anelo vakuhundwa pavachipunda kuyenjejeka, pávele na mahinginiko. Vayahudi vankulupíla Yesu vachitangola Chigiliki vávahinginika Vayahudi vankulupíla Yesu vatangóla Chieblaniya. Kwa kuva, Vayahudi vatangóla Chigiliki vánahinginika ing'anya vanannidi vao vánilivaliwa pavayava vilyo na vitukutuku vya kila liduva.

² Bahi avala mitume kumi na mbili nkuvachema vakuhundwa vammalele nkuchidoni, "Ikávala hwetu tuleke kutanga lilove lya Nnungu koka tuve utuyava vitukutuku na vilyo.

³ Hambi mmalangavet, vatandole vanu saba mmwenu vakulupíka kuva vambone na vaumbajíjwe Umumu Wanaswe na vavéle na lúnda koka hwetu tuveng'e madengo anelo.

⁴ Tütendile uvila uchinga hwetu tulihumye mwalehu kunnyuwa Nnungu na kutanga Lilove lya Nnungu."

⁵ Anelwo lúnda nkuvakatapalila vanu vammalele. Nkuntandola Stefano munu avéle na ing'ulupa ing'ulu anaumbajíjwe Umumu Wanaswe, uchocho nkuntandola na Filipo na Plokolo na Nikanolí na Timoni na Pamena na Nikolao wa ku Antiyokiya anaingidile dini ya Chiyahudi machedo.

⁶ Bahi nkuvavika moyo mwa mitume, na mitume nkuvayuwila akuno vavavikidile makono.

⁷ Bahi Lilove lya Nnungu nkupunda kuyanjala pa Yelusalemu na likuwa lya vakuhundwa nkuhalija kuyenjejeka namene, na makuhani vohe nkunkulupila Yesu.

Kukamulwa kwa Stefano

⁸ Bahi Nnungu nkum'baliki namene Stefano, na Stefano nkuva na dimongo dya Nnungu, nkutenda masaibu na vimaiho vikulu ching'ati vanu.

⁹ Henga nkuhumila vanu fulani vachitahukana na Stefano, vanu va ing'ande ya kunyuwu Nnungu ichémwa, "Ing'ande ya vanu vavéle na uhulu." Vanu anevo vavéle Vayahudi vahalôka imanga ya ku Kilene na ku Alekisandiliya na vanji kuhaloka chilambo cha ku Kilikiya na chilambo cha ku Asiya.

¹⁰ Henga vakanahulwile kunnema ing'anya ya lúnda lwake na Umumu Wanaswe achim-wongôsa kutangola.

¹¹ Bahi nkuvakumba vanu fulani vahaule kuva, "Hwetu túnimpilikana Stefano watangola malove la kunkufulu Musa na Nnungu."

¹² Pavatangwele uchocho, anelo malove nkuvachonjela vasele va Vayahudi na vakúhunda Sheliya ya Musa. Bahi nkuhwena unankamula Stefano nkumpelekeja ku Lukumbi Lukulu.

* ^{5:40} Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

¹³ Nkwidanavo mashahidi vakúlambila nkunavaimija uvatangola malove lakúlambila uvachidoni, "Ayu munu akáleka kuíkufulu Ing'ande ai yanawye ya Nnungu na Sheliya dya Musa.

¹⁴ Kwa kuva, hwetu túnimpilikana watangola kuva, aneyo Yesu wa ku Nasaleti àmbeiyondonganga Ing'ande ya Nnungu pamo na kuipindikulanya mihambo yanatwing'ile Musa."

¹⁵ Anepo, vanu vammalele vanaikalenge palukumbi nkumpalambahija meho Stefano, nkukwona kumeho kwa Stefano ukung'anyima muchi kumeho kwa malaika.

7

Hutuba ya Stefano

¹ Anepo Kuhani Nkulu nkummuja Stefano kuchidoni, "Dachi malove alano lavakusitaki muhiu?"

² Stefano nkuyang'ula kuchidoni, "Mwenu mmakuluvangu pamo na atatavangu, ngupilikanile! Nnungu wa ukulu ánnymidile atata wetu Iblahimu panavele akula ku Mesopotamiya mahiku anelo kabla akànambihewna unaikala ku Halani.

³ Nnungu nkunyaulila kuchidoni, 'Uka nchilambo chuwikala, valeke alangavako, uh-wene chilambo chinimbekulanguja.'

⁴ Bahi Iblahimu nkuhama chilambo cha va Kaludayo nkunaikala imanga ya Halani. Atatake Iblahimu pahwile, Nnungu nkumpelekeja Iblahimu nchilambo achino chimuikala vino.

⁵ Nnungu nanga panamwing'ile Iblahimu kananga chipande chijoko cha chilambo achino kuva mapala lake. Henga Nnungu ánimwahidi kuva àmbemwing'a chilambo achino kuva mapala lake, nang'e chalumo na vanu va nnukolo lwake, ikànava mmaduva anelo Iblahimu nanga panavele na mwana.

⁶ Nnungu nkutangola nawe wahaula kuchidoni, 'Vanu va nnukolo lwako vâmbekuva vayeni nchilambo cha vanu vanji na aneko vâmbekuva vatumwa na vâmbetendewa la-hakalenge kwa uhiku wa vyaka mamiya nccheche.

⁷ Henga nangu nimbechiasibu chilambo chimbentênda kuva mmatumwa. Anepo vanu vangu vâmbekuva nchilambo anecho vaide vakangwabudu apano pachinu.'

⁸ Anepo Nnungu nkutenda lilaiano na Iblahimu. Kwa m'bali wake Iblahimu, valume vammalele nnitanda lyake ílemelewa vacheketwe mambende la chilume. Bahi Iblahimu nkunyalula Isaka mwanawé nniduva lya nane lya kuvelekwa kwake. Isaka nanang'e uchocho nkunyalula Yakobo mwanawé. Yakobo nanang'e nkuvayalula vana vake kumi na mbili, anevo njo anakuluvetu.

⁹ Avala anakuluvetu nkummikila wiwu Yusufu nnung'unwao, nkunsumisa uchinga akave ntumwa kuchilambo cha Misili. Henga Nnungu nkova pamo na Yusufu,

¹⁰ nkumpoha na ibaniiki yammalele. Nkumwing'a lûnda na kuntenda akubalike pameho panga Falao, Nfalume wa Misili.* Bahi Falao nkuntenda Yusufu kuva nkulu wa chilambo chammalele cha Misili pamo na ing'ande yake ya chifalume.

¹¹ Bahi nkukamola indala ing'ulu nchilambo chammalele cha Misili na chilambo cha Kanaani, nkova na siki ing'ulu. Na anakuluvetu vakanavele na chakulya.

¹² Yakobo papilikene kuva ku Misili kùvele vilyo, nkuvatuma anakuluvetu kwa mwanda ntandi.

¹³ Mmwanda wavo wavili Yusufu nkultambulanga kwa akuluvake, kutandikila anepo Nfalume wa Misili nkuvamala alangavake Yusufu.

¹⁴ Bahi Yusufu nkuvallaja vanu vakantwale Yakobo atatake na alangavake vammalele vaide ku Misili. Na isabu ya vanu vammalele yavele sabini na nnyano.

¹⁵ Bahi Yakobo nkuhwena ku Misili, nkukala aneko nang'e na anakuluvetu mpaka kuhwa kwavo.

¹⁶ Miili yavo nkunyakulwa, nkupelekejwa ku Shekemu, aneko nkunaisika munsati unavedwije nniyanga, wanausumile Iblahimu kuhaloka kwa vana vanga Hamoli.

¹⁷ Bahi mahiku la Nnungu la kuitimisa aila ahadi yanamwahidite Iblahimu palanavele pepi, isabu ya vanu vetu vavéle ku Misili ívele iyenjejèkè namene.

¹⁸ Aneko ku Misili nkutawala Nfalume yunji akanammaite Yusufu.

¹⁹ Aneyo Nfalume nkuvakumba anakuluvetu na kuvatendela lahakalenge namene kwa kuvalasimisa vavayahe vakanunu vao uchinga wahve.

²⁰ Mmaduva anelo njo lanavelekwiye Musa. Na Nnungu ánikatapaliwa na Musa, na Musa álelewije chihi kwa myedi mitatu bahi nng'ande mwa atatake.

* **7:10** Lina Falao, lyavele lina lya cheo cha nfalume wa Misili.

²¹Bahi payahijwe pawelu, mwana wa chikongwe wanga Nfalume wa Misili nkunnakota, nkunnela muchi mwanawé.

²²Musa nkuhundwa mihambo yammale ya lúnda lwa va Misili, nkuva munu wa kupwahika saana na kutenda saana.

²³Bahi Musa panavele na vyaka alubaini, nkukudungila uhwene unavaongela alan-gavake Vaisilaeli na kumala hali dyavo.

²⁴Aneko nkumwona Mmisili yumo wantendela lahakalenge nnangawake Musa, nang'e nkuhwena unannyunila ayula atendéwa lahakalenge, nkumpindikula kwa kummwalala ayula Mmisili.

²⁵Musa átenda kuva alangavake Vaisilaeli vachivamale kuva Nnungu àmbevapoha kupitila nang'e, henga alangavake vakanaite anelyo.

²⁶Liduva lya vili nkuvakoja Vaisilaeli vavili uvapanyana, nkulinga kuvalapulanya wachidoni, 'Amanganya, mwenu ummamo. Ing'anya ntwwani mütendelana lahakalenge mmene kwa mmene?

²⁷Henga ayula achimmenga nnyake nkun'gong'olela Musa kunnyenje wachidoni, 'Nnani akuvikile wako kuva nkulu na nkúhukumu wetu?

²⁸Dachi, ùlèmbela umbwalale muchi chummwale ayula Mmisili lido?

²⁹Musa palapilikene malove anelo nkutukuta, nkutukutila chilambo cha ku Midiani, nkuikala aneko muchi mmidi, nkuvaveleka vana vavili vachilume.

³⁰Bahi pavipitile vyaka alubaini, malaika wa Nnungu nkunyyumila Musa nchihole chichiyaka muchi moto aneko kulilanga pepi na Lichinga lya Sinayi.

³¹Musa palawene anelo nkukangana namene, nkuhengelekela pepi uchinga aloe saana, nkuplikana lidi lya Nang'olo Nnungu ulichidoni,

³²'Nangu njo Nnungu wa anakulwenu Iblahimu na Isaka na Yakobo!' Musa nkutetemela kwa kuyopa na wala nanga panalingile kuhweneha kulola.

³³Nang'olo Nnungu nkunyyaulila Musa kuchidoni, 'Ulanga vilatu vyako kwa kuva anepo puwimidle nni pachinu panaswe.

³⁴Nni muhiu kuva, ñniyona ibaniki ya vanu vangu vavéle ku Misili. Na ñnipilikana chitengelo chavo, nanani ngùidile unavapoha. Bahi hambi, hwena kwa kuva nikutuma ku Misili.'

³⁵Aneyo Musa njo ayula uvanannyitile uvachidoni, 'Nnani akuvikile wako kuva nkulu na nkúhukumu wetu?' Nnungu ántintuma uchinga ave nkulu na mpohi, kwa kupitila kwa malaika wa Nang'olo Nnungu anannyumidle kuhaloka nchihole chichiyaka muchi moto.

³⁶Patendile masaibu na vimaiho, aneyo Musa nkualodya Vaisilaeli kuuka nchilambo cha Misili na kuvalodya kuyamboka Bahali ya Shamu na kupita nnilanga kwa uhiku wa vyaka alubaini.

³⁷Uyoyo Musa njo anavahaulidile Vaisilaeli kuchidoni, 'Nnungu àmbeñ'juha munu yumo kuva nabii muchi nangu kuhaloka nnitawa lyenu.'

³⁸Aneyo Musa njo anavele pamo na likuwa lya vanu va Nnungu akula kulilanga pamo na ayula malaika wa Nnungu achitangôla na Musa ku Lichinga lya Sinayi. Na nni nang'e anapwechedile malove latwing'a umi uchinga atwing'e hwetu.

³⁹Henga anakuluvetu nanga pavanatamwije kumpilikanila Musa, nkunyyita na kulembela vauyile kavila ku Misili.

⁴⁰Nkunyyaulila Haluni kuchidoni, 'Tukatapajije disanamu ditumbedyabudu, ditumbeditide kuva milungu imbetulôda, kwa kuva tukalimaite linkojije Musa, munu achitulodya kutandikila patuukile ku Misili'

⁴¹Anepo njo pavalikatapajije sanamu ya kuyabudu ilandêne na ung'ombe wa mwana, nkuva uvaihumija sadaka na kuitendela ing'ole sanamu ivaikatapajije vene kwa makono lavo.

⁴²Bahi Nnungu nkulinyemya navo, nkuvaleka vaabudu dinondwa na liduva na mwedi kuva milungu, malinga chiilembwije nchitabu cha manabii kuva,

'Mwenu mmanu mma Isilaeli,
dachi, nangu njo umuchinguhumija sadaka
kwa vyaka alubaini akula kulilanga?

⁴³Nanga, mwenu mûnyakwile n'gongwe wa Moleki, nnungu wenu akave muhiu, na sanamu ya inondwa ya Lefani, nnungu wenu akave muhiu.

Múlikatapajije sanamu aneyo uchinga tuyabudu aneyo milungu.

Bahi ing'anya ya anelyo, nangu ñimbempelekeja kuutumwa kulehu, kupunda ku Babeli.'

⁴⁴Akula kulilanga anakuluvetu vávele na N'gongwe wa Nnungu uchimaiha kuva Nnungu àvele pamo na vanang'o. N'gongwe anewo ukatapajije malinga Nnungu chanannaidile Musa na ulandene na aula wauwene.

⁴⁵ Bahi anakuluvetu pamo na Yoshuwa nkuupwechelela anewo N'gongwe na kuingila nawo mmilambo vya vanu vakávele Vayahudi, vanu vanavavingenge Nnungu muyo mwa anakuluvetu pavachitwala chilambo chavo. Aneko, anewo N'gongwe nkuuchunga mpaka mmaduva langa Daudi.

⁴⁶ Bahi Nnungu nkumpendelela namene Daudi, Daudi nkunnuwa Nnungu wa Yakobo ankubalile kun'dengela Ing'ande.

⁴⁷ Ikànavà Selemani njo anan'dengedile Nnungu Ing'ande.

⁴⁸ Henga Nnungu Nkulu akáikala n'ding'ande didengwíje na makono la vanu, malinga chanatangwele nabii kuva,

⁴⁹ 'Nang'olo Nnungu àhaula kuchidoni,

"Kulihunde njo chiteng'u changu cha Ufalume,

na pachilambo njo pachinu pakuvika madodo langu.

Hambi ñnembengudengela ing'ande ivedachi?

Na pachinu ntwani panimbeyeweleta?

⁵⁰ Dachi, nikée nangu nguumbíle vitukutuku vyammalele kwa makono langu?"

⁵¹ Mwenu mmakutahuka, mitima na makutu lenu lavele muchi la vanu vanji vakárikulupila Nnungu. Maduva lammalele mùntahuka Umumu Wanaswe malinga chivanta-tendile anakuluvunu.

⁵² Dachi, pávele nabii woheyo akanalagijihwe na anakuluvetu? Vánivawalala avala vanalaujije kwamba habali ya kwida kwanga ayula Mwene Haki. Na mwenu hambi mùnintengeleka na kummwalala.

⁵³ Mwenu múpwechedile Sheliya ya Nnungu kupitila malaika va Nnungu, henga nanga pamunaikamwile!"

Stefano àpanywa mayanga

⁵⁴ Bahi avala vajumbe va Lukumbi Lukulu pavapilikene malove anelo langa Stefano, nkusunala namene, nkun'gegedulila meno.

⁵⁵ Henga Stefano akuno aombèlè Umumu Wanaswe, nkupalambahija meho kulihunde, nkukwona ukulu wa Nnungu na Yesu aimidilè m'bali wa kunkono mumamulaka la Nnungu.

⁵⁶ Stefano nkuchidoni, "Lola, níkwona kulihunde kuhunukwike na Yesu aimidilè m'bali wa kunkono mumamulaka la Nnungu."

⁵⁷ Bahi vajumbe vammalele va lukumbi nkutaya lwasu na kudiva makutu lavo. Vammalele nkunyapatanila kwa pamo.

⁵⁸ Nkunkwekwelehija panda imanga, aneko nkumpanya mayanga. Na avala mashahidi nkuulanga makoti lavo nkunavika kwanga kijana yumo uvanchema Sauli.

⁵⁹ Pavachimpanya mayanga Stefano, Stefano nkuva wayuwa wachidoni, "Nang'olo Yesu, ipwachele isungu yangu."

⁶⁰ Anepo nkutindivala malundi, nkunonoha lidi wachidoni, "Nang'olo, unavalangile sambí aino ivaitenda." Patangwele malove anelo nkuhila.

8

Sauli àlibaniha likuwa lya vanu vankulupila Yesu

¹ Bahi Stefano pawalelwé, Sauli ánipwawa nanang'e nkwnona kuva kuwalalwa kwanga Stefano nni chinu chambone.

Liduva ulyolyo likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Yelusalemu nkutandilikà kubanihwa namene. Vakúkulupila vammalele nkumwadilikanà, nkutukutila chilambo cha ku Yudeya na ku Samaliya. Henga mitume nanga pavanamwadilikanà.

² Vanu vamweshimà Nnungu nkunsika Stefano na kunkutangila namene.

³ Henga Sauli nkutandilikà kulyondonganga likuwa lya vanu vankulupila Yesu, waingila kila ing'ande wavakamula valume na vamahe na kuvatayna nnilungu.

Filipo aneko ku Samaliya

⁴ Henga avala vakúkulupila pavamwadilikanà, kila pachinu pavachihwika nkuva uvahubili Malove Lambone.

⁵ Bahi Filipo nkuhelelekela imanga fulani ya chilambo cha Samaliya, na aneko nkuvahubili vanu habali dya Kilisto.

⁶ Makuwa la vanu pavachipilikana malove lachitangola Filipo na kuvyona vimaiho vya masaibu vyachitenda, vammalele nkupilikanà kwa bidi namene.

⁷ Kwa kuva, vanu vanaukwa na anamindenga na anevo anamindenga vávauka uvanyakonya, na vanu vadidimènge na vikwavi nkupata kulama.

⁸ Bahi nkuva na ihangaladi ing'ulu namene muimanga anevo.

⁹ Bahi paimanga aneyo pávele na munu yumo uvanchema Simoni. Munu aneyo ávele nyavi kwa vyaka vyohé na átenda vitukutuku vyakukanganya na kuvalila vanu va Samaliya kuva nang'e nni munu nkulu, amaikána namene.

¹⁰ Vanu vammalele, vakulu na vakávele vakulu, nkuva uvampilikanila saana uvachidoni, "Ayu munu nni aila imongo ya chinnungu ichémwa, 'Imongo Ing'ulu.' "

¹¹ Vanu nkumpapata kwa kuva, kwa vyaka vyohé ánívakanganya kwa uhavi wake.

¹² Henga vanu pavakulupidile Malove Lambone lachihubili Filipo, lachiymba Ufalume wa Nnungu na mamulala la Yesu Kilisto, vamahe na valume nkubatiswa.

¹³ Anepo Simoni nanang'e nkukulupila na kubatiswa, nkuva wampapata Filipo, wakan-gana pachilona masaibu na vimaiho vikulu vyachitenda Filipo.

¹⁴ Bahi mitume vanavele ku Yelusalemu pavapilikene kuva venedi va ku Samaliya vánlikulupila Lilove lya Nnungu, nkuntuma Petulo na Yohana.

¹⁵ Pavakamwele ku Samaliya nkuvayuwila vanu vakúkulupila uchinga vampwechelele Umumu Wanaswe.

¹⁶ Kwa kuva, uhiku anewo Umumu Wanaswe ávele bado akànambiinjila mmitima yavo, ila vábatisije chihi kwa lina lyanga Nang'olo Yesu.

¹⁷ Bahi Petulo na Yohana nkuvavikila makono avala vakúkulupila, navanang'o nkump-wechela Umumu Wanaswe.

¹⁸ Simoni nkuva avenkuvalola vanu pavachimpwechelela Umumu Wanaswe kupitila mitume kuvavikila makono. Bahi nang'e nkulinga kuhumya dihela amwing'e Petulo na Yohana wachidoni,

¹⁹ "Nanani uchocho ning'e anedyo dimongo uchinga kila munu unimbemmi kila makono langu apate kumpwechelela Umumu Wanaswe."

²⁰ Henga Petulo nkunyang'ula wachidoni, "Dihela dyako dyondongeke pamo na wako umwene, kwa kuva útenda kuva unahulula kusuma dimongo dya Nnungu!"

²¹ Wako ukávele na sehemu mmadengo alano, kwa kuva, ntima wako ukávele wambone pameho pa Nnungu.

²² Bahi pindikuka kuuka mmawaso lako lahalalenge na unnyuwe Nang'olo Nnungu, panjika achiakusamehe kwa anelo mawaso lunvenal.

²³ Kwa kuva, ngwóna kuva wiu unikuumbala namene na sambi ìnikukamula."

²⁴ Anepo Simoni nkuchidoni, "Chonde, nguyuwe mwenu mmene kwa Nang'olo Nnungu uchinga linang'oe lilove lyohelyo mmalove anelo lamutangwele."

²⁵ Pavamalidile kushuhudila na kutanga Lilove lya Nang'olo Nnungu, Petulo na Yohana nkuuya ku Yelusalemu. Pavanavenkuuya nkuva uvatanga Malove Lambone mmijiji vyohé vya ku Samaliya.

Filipo na Nkulu yumo wa chilambo cha Isyopiya

²⁶ Malaika wa Nang'olo Nnungu nkunyaulila Filipo kuchidoni, "Hwena m'bali wa kusini uilondole indila iúka ku Yelusalemu uhwena ku Gaza." Aneyo indila ipita nnilanga.

²⁷ Bahi Filipo nkuuka. Panavele nndila, nkukojana na towashi yumo wa chilambo ku Isyopiya. Munu aneyo áímilia dimali dyammalele dya Kandake,* malukiya wa chilambo chammalele cha Isyopiya. Towashi aneyo ápite ku Yelusalemu unamwabudu Nnungu.

²⁸ Aneyo munu panavele nndila wahwena ku Isyopiya áikele munkokoteni wake uchiutangwa na vanyama akuno wasoma chitabu changa nabii Isaya.

²⁹ Bahi Umumu Wanaswe nkunyaulila Filipo, "Hengelekela pepi na nkokoteni aula na ulondojane nawo."

³⁰ Filipo nkuutukutila aula nkokoteni, nkumpilikana aneyo munu wasoma chitabu cha nabii Isaya. Anepo Filipo nkummuja kuchidoni, "Dachi, unalaelewa anelo lulasoma?"

³¹ Nang'e nkunyang'ula kuchidoni, "Nimbekwelewa dachi akànapwawe munu wa kung-welekesa?" Nkunkalibisa Filipo akwele munkokoteni akaikale nawe.

³² Malemba Lanaswe lachisoma nni alano,

"Avele muchi ungandolo apelekéjwa kumasinjilo.

Na malinga chanyalala ungandolo wa mwana moyo mwa nkúcheketa maleha, uchocho nanang'e nanga panatangwele chinu chohecho.

³³ Átajewe dihoni na kuimwa haki.

Nnani ambehulùla kulonjelela kwamba vavana vase?

Kwa kuva, umi wake uniuswa apano pachilambo."

³⁴ Aneyo towashi nkummuja Filipo kuchidoni, "Nguhaulile, ayu nabii àlonjelela kwamba chani? Àlonjelela habali dyake mwene au habali dyanga munu yunji?"

* 8:27 Kandake, nni lina lya cheo cha malukiya.

³⁵ Bahi Filipo nkunyunda kwa kutandikila Malemba ulala Lanaswe, nkunyubilila Malove Lambone lamwâmba Yesu.

³⁶ Pavanavele mmwanda, nkuhwika pachinu pavêle medi, ayula towashi nkuchidoni, "Lola, apano pâvele litanda lya medi. Dachi, chinu ntwani chimbenenda nangu nnabatiswe?" [

³⁷ Anepo Filipo nkuchidoni, "Ikâva unakulupila kwa ntima wako wammalele, inahululika." Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, "Nangu nakulupila kuva Yesu Kilisto njo Mwana wa Nnungu."[†]

³⁸ Anepo nkuimija nkokoteni nkusulupukanga. Filipo na ayula towashi nkuhelelekela mmedi, na Filipo nkum'batisa ayula towashi.

³⁹ Pavahumile mmedi, upala Umumu wa Nang'olo Nnungu nkuntwala Filipo, anepo ayula towashi nkuva nanga pammwene Filipo kavila. Henga ayula towashi nkuhwena na mwanda wake akuno wahangalala.

⁴⁰ Filipo nkulikoja avèlè kuimanga ya Asoto. Anepo nkuva wapita dimanga dyammalele watanga Malove Lambone, mpaka pahwikile imanga ya Kaisaliya.

9

Kupindikuka kwa Sauli

(Matendo 22:6-16, 26:12-18)

¹ Mmaduva ulala Sauli nkuhweneha uvayoha namene kuwalala vakuhundwa vanga Nang'olo. Nkummenela Kuhani Nkulu,

² nkunyuya ahumye dibaluwa dya kummaiha Sauli nding'ande dya kunyuwila Nnungu dya ku Dameski, uchinga akankoja munu woheyô wa nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu lichêmwa, "Indila Aila,"* akâva nnume au mmahe ankamule na kumpelekeja ku Yelusalemu.

³ Henga panavele mmwanda pepi na kuhwika ku Dameski, upala nng'anje kuhaloka muha kulihunde nkunnangajija kila m'bali.

⁴ Paolo nkuhunamila pahi, nkupilikana lidi ulinnyaulila kuchidoni, "Sauli, Sauli! Mwadachi ünangubaniha?"

⁵ Sauli nkuuja kuchidoni, "Nkulu, wako nnani?" Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, "Nangu nni Yesu úngubaniha."

⁶ Henga hambi, imila uingile muimanga, na aneko uchiuhauliwe lyulembelewa kultenda."

⁷ Avala vanu vanavele mmwanda pamo na Sauli nkuimila akuno vanyalalike uvanganâna kwa kuva, vânalipilikanâla alila lidi, henga vakachimwona munu achitangôla.

⁸ Sauli nkuimila, pahunukwile meho lake nanga kuchona chinu chohecho, avala vanu nkunkamula nkono nkunnodya mpaka kuimanga ya ku Dameski.

⁹ Sauli áikele maduva matatu kabla akànambilola, na maduva anelo nanga pachilya wala kukumbila chinu chohecho.

¹⁰ Bahi akula ku Dameski kûvele na munu yumo ankulupila Yesu lina lyake Ananiya. Nang'olo Yesu nkunyaulila mmaono kuchidoni, "Ananiya!" Ananiya nkuyambukila kuchidoni, "Nang'olo, nangu apano."

¹¹ Nang'olo nkunyaulila kuchidoni, "Uka uhwene indila ichêmwa, Indila Inyokile, muing'ande yanga Yuda ukammuji munu yumo uvanchema Sauli wa imanga ya ku Taso. Aneyo Sauli vîno àverkunyuya Nnungu.

¹² Nang'e àmmwene munu yumo uvanchema Ananiya mmaono waida kwake na kum-mikila makono uchinga apate kulola kavila."

¹³ Henga Ananiya nkuyang'ula kuchidoni, "Nang'olo Yesu, nangu ñnipilikana kwa vanu vohe kwamba mambo lohe lahakalenge lavatendile vakúkulupila vako va ku Yelusalemu.

¹⁴ Na apano pa Dameski ánikamola akuno avèlè na mamulakala halôka kwa makuhani vakulu uchinga avakamule vanu vammalele vakuyûwa kwa lina lyako."

¹⁵ Henga Nang'olo Yesu nkunyaulila Ananiya kuchidoni, "Wako hwena chihi, kwa kuva ayuno munu ñintandola uchinga angutumikile, akaliyanjaje lina lyangu kwa vanu vakâvele Vayahudi na kwa vafalume vao na kwa va Isilaeli.

¹⁶ Nangu nimwene nguchininnanguje namuna chalembelewa kubanika ing'anya yang'une."

¹⁷ Bahi Ananiya nkuhwena. Pakamwele n'ng'ande yanavele Sauli, nkummikila makono Sauli, nkuchidoni, "Nkulwangu Sauli, Nang'olo Yesu anakuhumidile paunavele n'ndila uida apano, àningutuma uchinga upate kulole kavila na kuumbajwa Umumu Wanaswe."

* 8:37 Malove la nsitali wa 37 lakapali mmalemba lanji matandi-matandi. * 9:2 "Indila aila," aneyo yávele namuna ya kuvatambuliha vanu vachimpapata Yesu.

¹⁸ Upala vitukutuku vivêle muchi makakamba nkuhuma mmeho mwa Sauli, nkupata kulola kavila. Anepo Sauli nkuimila, nkuhwena unabatiswa.

¹⁹ Bahi nkulya chakulya, nkupata dimongo kavila. Aneko ku Dameski, Sauli nkuikala maduva kadiki pamo na vakuhundwa.

Kuhubili kwanga Sauli aneko ku Dameski

²⁰ Sauli nanga panatimile kutandilikana kuhubili n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu dya pa Dameski wachidoni, "Yesu nni Mwana wa Nnungu."

²¹ Vanu vammalele vanampilikene vánikangana uvachidoni, "Dachi, ayu munu akee ayula achivabaniha vanu va ku Yelusalemu vayûwa kwa lina lya Yesu? Dachi, na apano pa Dameski akákamwele uchinga avakamule anevo vanu na kuvapelekeja ku Yelusalemu kwa makuhani vakulu?"

²² Sauli nkuhalija kuva na dimongo dya kuhubili na kuvatahuka Vayahudi vachiikala ku Dameski wamaihia kuva Yesu njo Kilisto atandolwejje na Nnungu.

²³ Bada ya kupita maduva lohe, Vayahudi nkutenda ntamelo uchinga vammwalale Sauli.

²⁴ Henga lammalele lavanakudungidile pantemelo nkummwikila mwene Sauli. Bahi chilo na muhi Vayahudi nkuva uvaikalanga mmilango ya kuingilila muimanga uvavetela kummwalala Sauli.

²⁵ Henga liduva limo vakuhundwa va Sauli nkuntwala Sauli ching'ati chilo nkummika nnikalala nkumpelehija pachitonono cha lingongo lya imanga, nkunsulupuhija pawelu imanga.

Sauli aneko ku Yelusalemu

²⁶ Sauli pahwikile ku Yelusalemu nkulinga kulikundanya pamo na vakuhundwa va Yesu. Henga vammalele nkunnyopa kwa kuva vakanakulupidile kuva muhiu Sauli ànkulupila Yesu.

²⁷ Henga Banaba nkuntwala nkumpelekeja kwa mitume. Nkuvahaulila namuna Sauli chammwene Nang'olo Yesu panavele ndila na namuna Nang'olo Yesu chatangwele na Sauli. Uchocho, nkuvahaulila namuna Sauli chahabilite aneko ku Dameski kwa mamulaka la Yesu bila kuyopa.

²⁸ Bahi Sauli nkuikala pamo na mitume akuno wahubili kwa mamulaka la Nang'olo Yesu kila pachinu aneko ku Yelusalemu bila kuyopa.

²⁹ Pamo na anelo, Sauli nkuva walonjela na kutahukana na Vayahudi vatangôla Chigiliki, henga vanang'o nkulembela vammwalale.

³⁰ Bahi vakúkulupila avake pavapilikene habali aneyo, nkuntwala Sauli, nkuhwenawé ku Kaisaliya, aneko nkunnyaulila ahwene kuimanga ya Taso.

³¹ Mahiku anelo vanu vammalele vankulupila Yesu va ku Yudeya na va ku Galilaya na va ku Samaliya nkuva na amani. Uchocho, vánihalija kuhwinga disungu na kuhweneha kumweshimu Nang'olo na kutujwa mitima na Umumu Wanawes, bahi ing'anya ya anelo vanu nkupunda kuyenjejeka.

Petulo ànnanya Ineya

³² Petulo pánavele wadingukadinguka n'dimanga, liduva limo nkuvaongela vakúkulupila vachiikala ku Lida.

³³ Aneko nkunkoja munu yumo lina lyake Ineya analele kwa vyaka nane pachinanda kwa kuva ánididimanga.

³⁴ Bahi Petulo nkunnyaulila Ineya kuchidoni, "Ineya, Yesu Kilisto avenkukulamya. Takatuka ulitiike nkeka wako." Upala Ineya nkuimila.

³⁵ Vanu vammalele va ku Lida na ku Saloni pavammwene Ineya waonga, nkunkulupila Nang'olo.

Petulo ànfufula Dokasi

³⁶ Paimanga ya Yafa pávele na nkúkulupila yumo mmahe avanchema Tabisa, kwa Chigiliki Dokasi. Mmahe aneyo átenda lambone pamo na kuvayangata amahuvani.

³⁷ Bahi mmauduva anelo, aneyo mmahe nkuuula, nkuhila. Vanu nkuuhinga mmili wake, nkunaulaja nchumba chivêle n'galofa.

³⁸ Imanga ya Yafa ívele pepi na ku Lida. Vakúkulupila nkupilikana kuva Petulo ávele aneko ku Lida, bahi nkuvatuma vanu vavili vahwene kwanga Petulo vakannyaulile kuchidoni, "Chonde, piyanya kwida."

³⁹ Upala Petulo nkuuka nkupapatana navo. Pakamwele, nkupelekejwa kuchumba cha n'galofa chivannajije Dokasi. Anannidi vohe vanavele nchumba anecho nkuimilanga akuno van'dingwike Petulo uvakuta na kunnanguja makanzu na dinguwo dyanavatotile Dokasi panavele mumi.

⁴⁰ Petulo nkuvahaulila vanu vammalele vahume pawelu, nkutindivala malundi, nkuyuwa. Anepo nkupindikukila aula ntuhu, nkuchidoni, "Tabisa, takatuka." Tabisa nkukusumbula meho lake, pammwene Petulo, nkutakatuka, nkuikala.

⁴¹ Petulo nkunkamula nkono nkumwimija, anepo nkuvachema avala vakúkulupila chalumo na anannidi, nkumpelekeja ayula mmahe moyo mwavo akuno avèlè mumi.

⁴² Habali aino nkuyanjala muimanga yammalele ya Yafa, na vanu vohe nkunkulupila Nang'olo Yesu.

⁴³ Bahi Petulo nkuikala maduva lohe aneko ku Yafa kwanga munu yumo uvanchema Simoni akatapâja mambende la kukatapajija vitukutuku.

10

Petulo na Konoliyo

¹ Aneko ku Kaisaliya kúvele Mloma yumo uvanchema Konoliyo. Nang'e ávele nkulu wa likuwa lya matiyala va Chiloma myamoja lichichémwa, "Likuwa lya Chiitaliya."

² Munu aneyo pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake vánalihumya kwanga Nnungu na kumweshimu namene. Nang'e ánaveng'a sadaka amahuvani vohe na kunyuuwa Nnungu maduva mammale.

³ Liduva limo, malinga satisa muhi nkulona maono. Mmaono anelo ámmwene malaika wa Nnungu wamwidila na kunnyaulila kuchidoni, "Konoliyo!"

⁴ Konoliyo nkumpalambahija meho ayula malaika wanga Nnungu kwa kuyopa, nkunnyaulila kuchidoni, "Nang'olo, nangu apano uchidachi?" Malaika wa Nnungu nkunnyaulila kuchidoni, "Maombi lako na sadaka dyako dyuchiveng'a amahuvani Nnungu ánidipwechelela na akambediluvalila.

⁵ Hambi vino, vatumé vanu ku Yafa vakancheme munu yumo uvanchema Simoni, lina lyake linji Petulo.

⁶ Nang'e áikala muing'ande yanga Simoni nkúkatapaja vitukutuku nya mambende, na ing'ande aneyo ívele pepi na bahali."

⁷ Ayula malaika wa Nnungu achitangôla nawe paukile, Konoliyo nkuvachema vatumishi vake vavili pamo na litiyala yumo muavala vachintumikila, analihumije namene kwa Nnungu.

⁸ Nkuvahaulila mambo mammalele lahuminidile na kuvatuma kuhwena ku Yafa.

⁹ Liduva lya vili muhi malinga sasita, anevo vanu vatatu pavanavele pepi kuhwika ku Yafa, Petulo nkukwela muha ing'ande unannyuwa Nnungu.

¹⁰ Panavele nkuyuwa nkwnona indala, nkulembela apate chakulya. Henga pavachin-telekela, nkulona maono.

¹¹ Ákuwene kulihunde kuhunukwike na chinu chinavele muchi inguwo ing'ulu uchisulupuhwa pahi akuno chikamwilwè n'dindumba dyake ncheche.

¹² Nkati müvele na kila namuna ya anyama vavêle na madodo ncheche, na vakwava na vyuni.

¹³ Anepo nkupilikana lidi ulinnyaulila kuchidoni, "Petulo, imila, usinje koka utang'une."

¹⁴ Henga Petulo nkuyang'ula kuchidoni, "Wala, Nang'olo! Nangu nikanalinga kulya chinu chohecho chikáluhusiwa kuliwa, wala kulya chinu chohecho chivalangiwa kuva najisi."

¹⁵ Henga alila lidi nkuvangulila mwanda va vili, ulinnyaulila kuchidoni, "Vitukutuku vyavihahwile Nnungu, wako unavicheme najisi."

¹⁶ Àlalá malove nkupilikaniya myanda mitatu, upala aila inguwo nkuyihwa muha kulihunde.

¹⁷ Petulo panavele nkuliija mana la maono anelo, avala vanu vatumwíje na Konoliyo nkuhwika paing'ande yanga Simoni akatapâja vitukutuku nya limbende kwa kuva, vánilangujwa paivele ing'ande aneyo.

¹⁸ Nkuimila pannango wa lingongo nkuhodika, nkuja kuchidoni, "Dachi, amuno njo mwaikala nnnyeni yumo uvanchema Simoni, lina linji Petulo?"

¹⁹ Petulo panavele chihi nkuliija mana la maono àlalá, Umumu Wanaweswe nkunyaulila kuchidoni, "Simoni, apano pàvele vanu vatatu vánakutaha."

²⁰ Bahi imila, usulupuke koka upapatane navo wala unalipwalele kwa kuva nìvatumile nangu."

²¹ Petulo nkusulupuka, nkuvahaulila avala vanu kuchidoni, "Nangu njo aneyo munu umuntaha. Chinu ntwwani chintendile muide apano?"

²² Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Hwetu tütumwíje na Konoliyo, nkulu wa matiyala la Chiloma. Nang'e nni munu wambone na ànamweshimu Nnungu, na ànalombolewa na

Vayahudi vammalele. Malaika wa Nnungu ánninyumila nkunnaija akucheme wako kukaya kwake uchinga apilikane malove lumbennyaaulila.”

²³ Petulo nkuvakalibisa nng'ande, nkualanguja pachinu pakulala. Liduva lya vili, Petulo na avala vanu vatatu nkutandilika mwanda. Nkupapatana na vanu vanji vankulupíla Yesu vaikála ku Yafa.

²⁴ Liduva lipapéte nkuhwika imanga ya ku Kaisaliya. Na aneko Konoliyo ávele nkavalinda pamo na alangavake na ayanjavake vanavakumbwile.

²⁵ Petulo panavele nkuijila nng'ande, Konoliyo nkuhwena unanchingamila, nkutindivala malundi muyo mwake, nkunyunamila.

²⁶ Henga Petulo nkuntakatuha nkunyaulila kuchidoni, “Imila, kwa kuva, nangu nni munu chihi muchi wako.”

²⁷ Petulo nkuingila nng'ande akuno watangola na Konoliyo, anemwo nkuvakoja vanu vohe vavelèngé pamo.

²⁸ Petulo nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmene múnimala kuva Sheliya ya dini yetu ikálhusu Nnyahudi kukumilana na munu akávele Nnyahudi, kananga kumwongela. Henga Nnungu àningulanguja kuva ikálembelawa kummalangila munu woheyó kuva akáfala kwa Nnungu au kuva najisi kwa Nnungu.

²⁹ Njo mana puvatumile vanu unanguchema nikánatahwike kwida. Hambi vino, ngùyuwa munguhaulile chimunguchemedile.”

³⁰ Konoliyo nkuchidoni, “Maduva matatu lapítile malinga disadino, satisa ya muhi, nangu navele nng'ande ungyuuya. Upala, nkumwona malaika wa Nnungu anawete dingwu ding'anyima nameñe aimidilé muyo mwangu.

³¹ Nkunguhaulila kuchidoni, ‘Konoliyo, Nnungu ànipilikana maombi lako na sadaka dyuveng'a amahuvani dijuka ukumbuso pameho pake.

³² Bahi vatumé vanu vahwene ku Yafa vakanchele Simoni, lina linji Petulo. Aneyo Petulo àpangile muing'ande yanga Simoni nkúkatapaja vitukutuku nya mambende. Ing'ande yake ivéle pepi na bahali.’

³³ Bahi upala nangu nkuvatuma vanu kwakuwe na wako útendile saana kuida. Hambi, hwetu tûvele apano muyo mwa Nnungu kupilikanila lammalele lakulaijíje Nang'olo Nnungu unatuhaulila hwetu.”

Hutuba ya Petulo

³⁴ Bahi Petulo nkutandilika kutangola wachidoni, “Hambi nangu ñnímala kuva Nnungu nanga pannola munu kumeho.

³⁵ Henga mmilambo vyammalele, munu woheyó amweshímu Nnungu na kutenda lalalembela Nnungu, Nnungu ànampwechela.

³⁶ Na mwenu mmene ñníumala aula ujumbe wanautumile Nnungu kwa Vaisilaeli, uchitanga Malove Lambone la amani ipatikâna kuitila kwa Yesu Kilisto. Na ayu Yesu njo Nang'olo wa vanu vammalele.

³⁷ Mwenu múnílamala lanahumidile kutandikila ku Galilaya nkuyanjala chilambo chamalele cha Yudeya báda ya ubatiso wachihubili Yohana.

³⁸ Kwa kuva, Nnungu ántandwele Yesu wa ku Nasaleti na kumwombaja Umumu Wanáswe na kumwing'a dimongo uchinga acole madengo la Nnungu. Yesu nkuhwena kila pachinu wavatendela vanu lambone na kuvalamya vanu vammalele vanavele mumamulaka langa Ibilisi. Yesu átendile uchocho kwa kuva, Nnungu ávele pamo nanang'e.

³⁹ Hwetu njo mashahidi tuva vitukutuku vyammalele vyavitendile Yesu nchilambo cha Vayahudi na pa Yelusalemu. Vánimmwalala kwa kummamba munsalaba.

⁴⁰ Henga Nnungu nkunfufula nniduva lya tatu lya kuhwa kwake, nkuntenda aoneke kwa vanu.

⁴¹ Vakanammwene vanu vammalele, henga hwetu tutandolwejjíje na Nnungu kuva mashahidi vake nni tunammwene. Hwetu njo tunalile na kukumbila pamo nanang'e báda ya kufufuka kwake.

⁴² Nkutulaija kulahubili Malove Lambone kwa vanu vammalele na kushuhudila kuva Yesu njo avikwíje na Nnungu kuva Nkúhukumu wa vanu vumi na vahwile.

⁴³ Na njo uvachimwamba manabii vammalele kuva kila munu ambenkulupíla àmbesamehewa masambi lake kwa mamulaka lake.”*

Vanu vakávele Vayahudi vâmpwechela Umumu Wanáswe

⁴⁴ Petulo panavele nkutangola malove anelo, Umumu Wanáswe nkuingila mmitima ya vammalele vanavele nkupilikanila malove anelo.

* **10:43** Munsitali auno välembile “kusamehewa kwa lina lyake.” Henga maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

⁴⁵ Na avala Vayahudi vankulupila Yesu vanaidile pamo na Petulo kuhaloka ku Yafa nkukangana namene pavawene kuva Nnungu àvapele inujo ya Umumu Wanaswe vanu vakávele Vayahudi.

⁴⁶ Kwa kuva, vánipilikana uvalonjela kwa luga dya kukanganya uvannombolela Nnungu. Anepo Petulo nkuchidoni,

⁴⁷ "Ava vanu vâmpwechedile Umumu Wanaswe malinga hwetu chitumpwechedile. Dachi, pâvele munu woheyo ambehulûla kuvadivila vanabatiswe kwa medi?"

⁴⁸ Bahi anepo Petulo nkwmamu vabatiswe kwa mamulaka la lina lya Yesu Kilisto. Anevo vanu nkunnyuwa Petulo aikale navo kwa maduva kadiki.

11

Maeleso langa Petulo kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Yelusalemu

¹ Bahi mitume pamo na vanu vanji vankulupila Yesu va aneko ku Yudeya vánipilikana kuva, vanu vakávele Vayahudi vânlipwechela Lilove lya Nnungu.

² Bahi Petulo payombweke kuhwena ku Yelusalemu, avala Vayahudi vankulupila Yesu vachilembela vanu vakávele Vayahudi vayaluke nkutandilika kutahukana na Petulo uvachidoni,

³ "Wako úpite unaikala kwa vanu vakáyalwike na kulya navo!"

⁴ Anepo Petulo nkutandilika kuvalaulila saana kila chinu chihumidile wachidoni,

⁵ "Liduva limo ngûvele paimanga ya ku Yafa unguyuwa. Anepo nkulona maono. Ngúchiwene chinu muchi inguwo ing'ulu uisulupuka kuhaloka kulihunde akuno ikâmwilwe n'dindumba dyake ncheche, nkusulupukila upala pannavele.

⁶ Pangupenekedide nkati, nkuvona anyama vavêle na madodo ncheche na anyama va munnyitu na vakwava na vyuni.

⁷ Nangu nkupilikana lidi ulinguhaulila kuchidoni, 'Petulo, imila usinje koka utang'une.'

⁸ Nangu nkuchidoni, 'Wala Nang'olo! Nangu nikanalinda kulya chinu chohecho chikáluluwiwa kuliwa, wala kulya chinu chohecho chivalangîwa kuva najisi.'

⁹ Henga nangu nkupilikana kavila alila lidi kuhaloka kulihunde ulichidoni, 'Vyavihah-wile Nnungu, unavicheme kuva najisi.'

¹⁰ Àlalá malove nkupilikani ka myanda mitatu, anepo aila inguwo pamo na vitukutuku vyammalele vinavele muinguwo nkuitwa kuhwena muha kulihunde.

¹¹ Bahi upala, vanu vatatu vanatumwije kwang'une kuhaloka ku Kaisaliya nkukamola paing'ande inichiikala.

¹² Umumu Wanaswe nkunguhaulila ngupapatane navo bila kulipwelela. Na vakúkulupila avangu avano sita va ku Yafa nkupapatana na nangu, na patukamwele ku Kaisaliya, hwetu tuvammalele nkuingilanga nng'ande mwanga Konoliyo.

¹³ Konoliyo nkutuhaulila namuna malaika chanannyumidile nng'ande mwake na kunnayaulila kuva, 'Vatume vanu ku Yafa vakancheme munu yumo uvanchema Simoni, uvanchema Petulo.

¹⁴ Nang'e achiakuhaulile malove lambekupoha wako pamo na vanu va nng'ande mwako.'

¹⁵ Pangutandilike kulonjela, Umumu Wanaswe nkuingila mmitima yavo muchi chanaingidile mmitima yetu anepo patandi.

¹⁶ Bahi nangu nkukumbukila àlalá malove lanatangwele Nang'olo kuva, 'Yohana àbatisa kwa medi, henga mwenu mûmbebatiswa kwa Umumu Wanaswe.'

¹⁷ Hambi ikâva Nnungu àveng'ile vanu avano uila inujo yanatwing'ile hwetu tunkulupila Nang'olo Yesu Kilisto, dachi, nangu nni nnani mpaka nintahuke Nnungu?"

¹⁸ Pavalapilikene anelo nkuya nanga pavanevale na ililo lya kutahuka, anepo nkunnombolela Nnungu uvachidoni, "Bahi Nnungu ànvajjalila vanu vakávele Vayahudi wasa wa kulekala masambi lavo uchinga vapate umi ukávele na ntululilo!"

Vanu va ku Antiokiya vânkulupila Yesu

¹⁹ Bahi kupapatana na ibaniki inahumidile ing'anya ya kuwalalwa kwa Stefano, vakúkulupila nkumwadilikan. Vanji nkuhwena ku Foinike na ku Kiplo na ku Antiyokiya uvayanjaja aula ujumbe wa Nnungu kwa Vayahudi weka.

²⁰ Henga vakúkulupila vanji muanavo vanahaleke ku Kiplo na ku Kilene nkuhwena ku Antiyokiya nkuya uvalonjela na vanu vakávele Vayahudi kuyamba Malove Lambone lamwâmba Nang'olo Yesu.

²¹ Dimongo dya Nnungu dívele pamo na vanang'o, vanu vohe namene nkukulupila na kumpindikukila Nang'olo.

²² Habali anedyo dya vanu anevo nkupilikani kwa vanu va ku Yelusalemu vankulupila Yesu, nkuntuma Banaba ahwene ku Antiyokiya.

²³ Banaba pahwikile aneko nkowna namuna vanu chivabalikiwje na Nnungu, nang'e nkuhangalala na kuvakamya mitima wawahaulila vahalije kukulupika kwanga Nang'olo kwa mitima yavo yammalele.

²⁴ Banaba ávele munu wambone na aumbajjwe Umumu Wanaswe na ing'ulupa, na likuwa likulu lya vanu nkuyenjejeka kwanga Nang'olo.

²⁵ Bahi Banaba nkuhwena ku Taso unantaha Sauli,

²⁶ na pammwene nkuidanawe ku Antiyokiya. Kwa chaka chammalele, Banaba na Sauli nkukiala na avala vakúkulupila na uvalihunda alila likuwa likulu lya vanu vankulupila Yesu. Kwa mwanda ntandi aneko ku Antiyokiya njo kuvanachemijwe vakuhundwa va Yesu kuva Vakilsto.

²⁷ Mmaduva ulolo manabii nkuhwika ku Antiyokiya kuhaloka ya ku Yelusalemu.

²⁸ Bahi patukojene, nabii yumo muavala uvanchema Agabo nkuiimila, na kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe nkulauja kuva, imbekamola indala ing'ulu nchilambo chammalele. Indala aneyo ihumidle mmaduva la utawala wanga Kilaudiyo.

²⁹ Avala vakuuhundwa nkukudungila kila munu kwa chalihululila apelekeje chinu chohecho chambekuva nacho uchinga vavayangate vakúkulupila avao va Chiyahudi vaikâla ku Yudeya.

³⁰ Bahi vanang'o nkumwing'a Banaba na Sauli anewo nchango uchinga vaupelekeje kwa vasele va likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya aneko ku Yelusalemu.

12

Petulo àpohwa mmakono langa Nfalume Helode Agilipa

¹ Mmaduva ulala, Nfalume Helode Agilipa nkutandilika kuvatendela lahakalenge vanu vanji vankulupila Yesu.

² Nkulaija awalalwe kwa upanga Ntume Yakobo anavele nkuluwe Yohana.

³ Pawene kuva anelyo lyalitendile linivakatapalila Vayahudi, nkuhweneha, nkunkamula na Petulo. Anelyo lítendeke nniduva lya Sikukuu ya Mikate Ikáttajwe Hamila.

⁴ Pavankamwile Petulo, nkunantaya nnilungu akuno walolihija na matunji ncheche la matiyala lavéle na matiyala ncheche kila litunjì. Helode ákudungidile ikàmalilika sikukuu ya Vayahudi ichémwa Pasaka, ansitaki Petulo muyo mwa vanu.

⁵ Bahi Petulo ávele nnilungu, henga likuwa lya vanu vankulupila Yesu nkuva uvatum-bama kunnyuwila kwa Nnungu.

⁶ Kabla likànambahika liduva lyanakudungidile Helode kunnyumya Petulo pawelu uchinga ansitaki, nachilo Petulo nkuva avenkwona luwono ching'ati matiyala vavili akuno atavijwè mididi mivili ya chitale, na matiyala vanji vavili uvalolihija pannango wa lilungu.

⁷ Upala, malaika wa Nang'olo Nnungu nkuhumila, nkuiimila pepi na pavéle nang'e, nng'anje nkulangaja amula nchumba chivanavele. Malaika wa Nnungu nkun'gusa Petulo nnuvau wamwimula, wachidoni, "Takatuka upehi!" Upala aila mididi ya chitale nkuhunguka.

⁸ Anepo ayula malaika wa Nnungu nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, "Lihunge nkaka na uwale vilatu vyako." Petulo nkutenda uchocho. Malaika wa Nnungu nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, "Wala likoti lyako, koka umapate."

⁹ Petulo nkumpapata mpaka pawelu, henga akanamaite kuva anelo lachitenda malaika lávele muhiu, nang'e átenda kuva àlona chihia maono.

¹⁰ Nkulipunda likuwa litandi lya matiyala na likuwa lya vili, nkuhwika pannango wa chitale wa kuingilila muimanga. Nnango anewo nkuchimuka wene, navanang'o nkuhumila pawelu. Nkuva uvaonga pamoo m'balabala, upala ayula malaika nkunneka Petulo weka.

¹¹ Anepo njo Petulo pamaite kuva lammalele lankojíje lávele muhiu, nkuchidoni, "Hambi ñimala kuva muhiu Nang'olo ántumile malaika wake na àningupoha munkono wanga Helode na àningupoha na vitukutuku vyammalele vivachilolela Vayahudi."

¹² Petulo palamayite áálá lannyumidile, nkuhwena kukaya kwanga Maliya anyokwe Yohana. Aneyo Yohana lina linji vánchezema Mako. Anemwo nng'ande müvele na vanu vohe vanakojenye uvannya Nnungu.

¹³ Petulo nkuhodika pannango wa pawelu, na ntumishi yumo mmahe uvanchema Loda, nkuhwena pannango unapilikani.

¹⁴ Pamaite kuva anelyo lidi lyalipilikene lyanga Petulo, nkuhangalala namene, nkuleka kuchimula nnango nkutukutila nng'ande nkunavahaulila avake kuva, "Petulo ávele pawelu."

¹⁵ Avake nkunnyaaulila kuchidoni. "Wako ùvele na ding'apedi!" Henga nang'e nkukamikila kuva nni muhiu. Vanang'o nkuchidoni, "Aneyo nni malaika wake."

¹⁶ Henga Petulo nkuhweneha kuhodika. Pavachimwile nnango, nkumwona, vammalele nkukangana.

¹⁷ Petulo nkuvapungila nkono vanyalale, nkuvahaulila namuna Nang'olo channiyumi je nnilungu. Nkuvahaulila vakannyaulile Yakobo na vakúkulupila avetu vanji. Anepo Petulo nkukuka nkuhwene pachinu panji.

¹⁸ Uhiku pauchehe, avala matiyala vachinnolihiya Petulo nkuhwang'anyika ding'ano na kuyopa, nkutandilika kuujana kuva, chinu ntwwani chihumidile kwa Petulo.

¹⁹ Bahi Helode pantahije-tahije Petulo anamwone, nkuvaujauja avala matiyala vachinnolihiya, Helode nkumulisa wawalalwe. Anepo Helode nkukuka pa Yudeya nkuelelekela ku Kaisaliya, nkunaikala aneko.

Kuhwa kwanga Nfalume Helode Agilipa

²⁰ Helode Agilipa átahukana na vanu va ku Tilo na ku Sidoni. Bahi avala vanu va dimanga adila dimbili nkulundana pamo kwa ntima umo uchinga vahwene vakakojane na Helode. Nkutandilika kuvika chinemba hoti na Blasto anavele ntumishi wa pepi achikulupika wanga Helode. Nkuyuwa mapatano la amani kwa Nfalume Helode kwa kuva, dimanga dyavo dílisngila kupata vilyo kuhaloka nchilambo changa Nfalume Helode.

²¹ Bahi liduva limo lyanatandwele Helode nkukamola, áwete dinguo dyake dya chifalume nkukikala pachiteng'u chake cha chifalume nkukua wavahutubila vanu.

²² Avala vanu vanapawije apala nkukuta ding'uto uvantumbuja muti uvachidoni, "Ali lidi nni lya nnungu, likee lidi lyanga munu."

²³ Upala malaika wa Nang'olo nkummwalala Helode kwa kuntenda aliwe na maledo kwa kuva, nanga panantumbyenge Nnungu.

²⁴ Henga Lilove lya Nnungu nkuhalija kuyanjala na vanu vohe nkùkulupila.

²⁵ Banaba na Sauli pavamalidile kukola madengo lanavapelekejije ku Yelusalemu, nkukuka akuno vapapatènè na Yohana uvachinchema Mako.

13

Kutumwa kwa Banaba na Sauli uvanchema Paolo

¹ Nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Antiyokiya mûvele na vanu vanji vanavele manabii na vakuhunda, anevo nni Banaba na Sauli na Simeoni uvachinchema wanapi, na Lukio wa ku Kilene pamo na Manaeni analelewije pamo na Nfalume Helode.

² Bahi liduva limo pavanevele uvamwabudu Nang'olo na kufunga, Umumu Wanaswe nkuchidoni, "Nguhapulile Banaba na Sauli vakakole madengo lanivachemedile."

³ Bahi pavamalidile kufunga na kuyuwa, nkuvavikila makono uvavabaliki, nkuvatumava kakole madengo anelo.

Sauli navi Banaba vànahubili aneko ku Kiplo

⁴ Bahi Banaba na Sauli pavatumwije na Umumu Wanaswe, nkuelela kuhwena ku Seleukiya. Aneko nkukwela mmeli, nkuhwena chisiwa cha ku Kiplo.

⁵ Pavakamwele imanga ya Salami, nkuvahubilila vanu Lilove lya Nnungu n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu dya Chiyahudi. Aneko vápapatene na Yohana uvanchema Mako anavele ntumishi wavo.

⁶ Pavapitile nchisiwa chammalele nkuhwika ku Pafo, aneko nkunkoja Nnyahudi yumo anavele nnyavi, lina lyake Bali-Yesu, lina linji Elima, achilambilila kuva nabii.

⁷ Munu aneyo ávele na chinemba na Segiyo Paolo, nkulu wa chisiwa achila, munu anavele na ding'ano namene. Aneyo Segiyo Paolo nkunchema Banaba na Sauli ing'anya álembela apilikane Lilove lya Nnungu.

⁸ Henga aneyo nnyavi, uvanchema kwa Chigiliki, Elima, nkulinga kutahukana na Banaba na Sauli wachinga ankumbe ayula nkulu wa chisiwa anakulupile.

⁹ Bahi Sauli uvachinchema Paolo, akuno aumbajìjwè Umumu Wanaswe nkumpalam-bahija meho ayula nnyavi.

¹⁰ Nkuchidoni, "Wako nni mwana wanga Ibilisi, ùmbele ulamba wa kila namuna na lahakalenge lammalele! Wako nni mmongo wa kila chinu chambone! Indila ya Nang'olo nni muhiu, henga wako ukáleka kulinga kuitimbanga!

¹¹ Hambi pilikanila, Nang'olo àmbekuhukumu, ùmbeputala meho na ukambehulula kuwona nng'anje kwa mahiku fulani." Upala meho la Elima nkwendwa litambwe na lupi, nkutandilika kupampamila wantaha munu wa kunnodya.

¹² Ayula nkulu wa chisiwa palawene anelo, nkùkulupila kwa kuva, ánilakangana mahundo lalapilikene lamwâmba Nang'olo.

Paolo nawi Banaba aneko ku Antiyokiya ya ku Pisidiya

¹³ Bahi Paolo na avake nkuuka pa Pafu nkukwela mmeli nkuhwena mpaka kuumanga ya Pega ivêle nchilambo cha ku Pamfiliya, aneko Yohana uvanchema Mako nkuualeka nkuhwena ku Yelusalemu.

¹⁴ Henga vanang'o nkuhweneha mwanda wavo kuuka ku Pega mpaka ku Antiyokiya ya ku Pisidiya. Liduva lya Kuyeweleta nkunainjila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuikala.

¹⁵ Pavamalidile kusoma nchitabu cha Sheliya ya Musa na Malemba la manabii, vakulu va aila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu nkuntuma munu yumo kwavo avahaulile kuchidoni, "Mmalangavetu, ikâva müvele na ilove lyohelyo lya kuvahaulila vanu kwajili ya kuvakamya mitima, vahaulile."

¹⁶ Bahi anepo Paolo nkuimila, nkuvapungila nkono, nkutandilika kulonjela, "Mwenu mmanu mma pa Isilaeli na mmanu mukâvele Mmayahudi, mumweshîmu Nnungu, pilikanila!

¹⁷ Nnungu wa Vaisilaeli ávatandwele anakuluvetu, nkuvatenda vasitawi pavanavele kuyeni nchilambo cha ku Misili. Aneko Nnungu nkuvalodya kuuka, kwa dimongo dyake ding'ulu.

¹⁸ Pavanavele aneko kulilanga, Nnungu ánivapililika kwa vyaka alubaini.
¹⁹ Nnungu pavaondongenge vanu va matawa saba la ku Kanaani, nkuveng'a Vaisilaeli anecho chilambo kuva mapala lavo.

²⁰ Anelo lammalele látendeke kwa uhiku wa vyaka myanne na amsini. Bada ya anelo, Nnungu nkuvavifa vaamusi vanavalodidye Vaisilaeli mpaka mmahiku la nabii Samwili.

²¹ Anepo Vaisilaeli nkunnyuwa Nnungu aveng'e nfalume, na Nnungu nkuveng'a Sauli mwanawewe Kisi, wa litawa lya Benjamini, aneyo Sauli nkuva nfalume wavo kwa vyaka alubaini.

²² Nnungu pammusije Sauli, nkun'juha Daudi kuva nfalume wavo. Nnungu mwene ánihumya ushahidi wachidoni, 'Nangu nimmwene Daudi mwanawewe Yeso kuva nni munu auvâla ntíma wangu, munu ambelatênda lammalele langulambela latendeke.'

²³ Kuhaloka nnukolo lwa munu aneyo, Nnungu ánivapelekejija Vaisilaeli Mpohi malinga chanavaahidite, na aneyo njo Yesu.

²⁴ Yesu kabla akânambitandilika madengo, Yohana ánilongolela hoti unavahibilila vanu vammalele va Isilaeli valeke masambi na vabatiswe.

²⁵ Yohana pachimalilila madengo lake nkuvahaulila vanu kuchidoni, 'Mwenu mütenda kuva nangu nnani? Nangu nikee aneyo umunnolela. Henga pilikanila, ayula aida nnyuma mwangu, nangu wala nikâfala kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake.'

²⁶ Mwenu mmalangavangu, mmanu mma lukolo lwa Iblahimu, na mwenu mmamalele mukâvele Mmayahudi mumweshîmu Nnungu! Auno ujumbe wa upohi ùpelekeijewe kwetu hwetu.

²⁷ Kwa kuva, vanu vaikâla pa Yelusalemu na vakulu vao nanga pavanammaite Yesu na wala nanga pavanamaite malove la Manabii lachihundwa kila Liduva lya Kuyeweleta. Henga vânilitimisa malemba la manabii kwa kunnyukumu Yesu ahwe.

²⁸ Pamo na kuva vakanapete ing'anya ya kunnyukumu kuhwa, nkunnyuwa Pilato annyukumu kuhwa.

²⁹ Pavamalidile kutenda lammalele lalembwjé kumwamba Yesu, nkunsulupuha mun-salaba, nkunsika munsati uvédwíje nniyanga.

³⁰ Henga Nnungu nkunfufula kuhaloka kwa vanu vahwile.

³¹ Kwa maduva lohe nang'e nkuva wavahumila avala vanapapatene navo kuhaloka ku Galilaya mpaka ku Yelusalemu. Na anevo vanu hambi njo mashahidi vake kwa vanu va Isilaeli.

³² Na hwetu tûnnyubilila Malove Lambone kuyamba aila ahadi yanavaahidite Nnungu anakuluvetu.

³³ Hambi àniitimisa kwetuhwe tuvadukuluva, kwa kunfufula Yesu, malinga chiilemb-wjé nchitabu cha Sabuli yavili kuva,

'Wako ni Mwanango,

nangu nelo ngùjukile kuva Atatako.'

³⁴ Na kuyamba kufufuka kwanga Yesu uchinga anahwe kavila, Nnungu átangwele kuchidoni,

'Nimbemwing'a mwenu dibalaka dyanaswe dyâ kulisingila, dinnam wahidite Daudi.'

³⁵ Inilembwa kavila musabuli inji kuva,

'Ukambenneka Wanaweswe wako akandike munsati.'

³⁶ Bahi Daudi pamalidile kutenda lalalembela Nnungu mmahiku lake, nkuhwa, nknansika munsati unavedwije nniyanga, uvanavasikile anakuluvake na mmili wake nkukandika.

³⁷ Henga ayula wanafufwile Nnungu, nanga panakandike.

³⁸ Bahi mmalangavangu, hwetu tûvele apano tunnyubilile kuva kuitila ayuno Yesu pâvele kusamehewa masambili lenu.

³⁹ Kila munu ankulpila Yesu ávalangiwa kuva wambone pameho pa Nnungu, chinu chikáchihululika kutendeka kwa Sheliya ya Musa.

⁴⁰ Bahi lyongolelange uchinga lanankojange áálá lavanatangwele manabii kuva,

⁴¹ Pilikanila mwenu mutendângâ mang'wanyu. Kangana na kuhwa, kwa kuva, nimbetenda chinu mmaduva lenu, chinu chimukambechikulupila,

ata kwapwawa munu ambennyaulila.' "

⁴² Paolo na Banaba pavanavele nkuhuma muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, vanu nkuvayuwa vaide kavila Liduva lya Kuyeweleta lichipapâta vakahunde ujumbe uula.

⁴³ Bahi pavamwadilika, vanu vanavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu Vayahudi vohe pamo na vanu vakâvele Vayahudi vanasilimukidile dini ya Chiyahudi nkuva uvampa-pata Paolo na Banaba. Paolo na Banaba nkupwahiika na anevo vanu na kuvakamyia mitima uchinga vahwenehe kulolela inema yanga Nnungu.

⁴⁴ Liduva lya Kuyeweleta lipapête, vanu malinga vammalele va imanga aila vâniida uchinga vakapilikaniile Lilove lya Nnungu.

⁴⁵ Henga Vayahudi pavaliwene alila likulu lya vanu nkuva na wiu, anepo nkutandiliika kulatahuka na kulahebulu malove latlatangwele Paolo.

⁴⁶ Anepo Paolo na Banaba nkuvayang'ula Vayahudi bila kuyopa, uvachidoni, "Tûlemelewa tunnyanjajife Lilove lya Nnungu mwenu hoti. Henga kwa kuva mûnilihita na kulivalangila mmene kuva mwenu mukâfala muumi ukee na ntululilo, bahi hwetu tûvahwelenet vanu vakâvele Vayahudi.

⁴⁷ Kwa kuva uvila nni chatuhaulidile Nang'olo,

'Nintendile mwenu kuva nng'anje wa vanu vakâvele Vayahudi, uchinga mvapelekejije vanu upohi nchilambo chammalele.' "

⁴⁸ Vanu vakâvele Vayahudi pavalapilikene anelo malove nkuhangalala na kuhaula kuva Lilove lya Nang'olo nni lyambone. Na vammalele vanatandolewije vapate umi ukee na ntululilo, nkunkulupila Yesu.

⁴⁹ Lilove lya Nang'olo nkuyanjala nchilambo achila chammalele.

⁵⁰ Henga Vayahudi nkuvachonjela kwa vakulu va imanga na kwa vamahe vachieshimika na vachimweshimu Nnungu. Bahi Vayahudi nkuchonjela kubanikhwa kwa Paolo na Banaba, nkuvavinganga vauke nchilambo chavo.

⁵¹ Bahi Paolo nawi Banaba nkuvakana kwa kupumuna litutunga mmadodo lavo, anepo nkuukananga nkuhwene ku Ikoniyo.

⁵² Vakuhundwa va ku Antiyokia nkumbalwa na ihangaladi na Umumu Wanaswe.

14

Paolo na Banaba aneko ku Ikoniyo

¹ Bahi akula ku Ikoniyo vâtendile muchi chivanatendile ku Antiyokiya. Paolo na Banaba nkuingila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya Chiyahudi. Anemwo nkuhibili saana na likulu lya Vayahudi na vanu vakâvele Vayahudi nkukulupila.

² Henga Vayahudi vanahitile kukulupila nkuva uvavachonjela vanu vakâvele Vayahudi uchinga vavasunalile alangavao vankulupila Yesu, Paolo na Banaba.

³ Bahi Paolo na Banaba nkuikal aneko kwa mahiku lohe uvahubili kwajili ya Nang'olo bila kuyopa. Na Nang'olo nkuveng'a dimongo dya kutenda vimaiho na masaibu. Na kwa indila aneyo Nang'olo áîmâiha kuva ujumbe wake uvachitanga kuyamba inema yake úvele muhiu.

⁴ Vanu va imanga aneyo nkuyavanyika, vanji nkuyambukilana na Vayahudi, na vanji nkuva m'bali wa mitume.

⁵ Vanu vakâvele Vayahudi na Vayahudi pamo na vakulu vao nkutaha indila ya kuvaten-dela mitume lahakalenge na kuvawalala kwa kuvayalangila mayanga.

⁶ Paolo na Banaba pavamaite anelyo nkutukutila chilambo cha Likoniya muimanga ya Lista na Debe na sehemu dinji dya nnyenje.

⁷ Aneko nkuva uvahweneha uhibili Malove Lambone.

Paolo na Banaba aneko ku Lista na ku Debe

⁸ Aneko ku Lista kúvele munu yumo analamele madodo kutandikila nnitumbo lya anyokwe. Na wala nanga pachihulula kuhwena.

⁹ Munu aneyo nkuva wampilikanila Paolo pachitanga Malove la Nnungu, Paolo nkumpalambahija meho nkumwona kuva àevele na ing'ulupa ya kulamya.

¹⁰ Paolo nkunonoha lidi wachidoni, "Imila kwa madodo lako!" Upala ayula munu nkumila nkutandilika kuhwena-hwena.

¹¹ Mmulukwa wa vanu pavalawene àalàlalatendile Paolo, nkunonoha lidi kwa luga yavo ya Chilikoniya uvachidoni, "Milungu initusulupukila malinga nfano wa vanu!"

¹² Nkunchema Banaba lina Sewu, lina lya nnungu wavo, na Paolo nkunchema Heme, lina lya nnungu wavo yunji kwa kuva, Paolo njo anavele nkútangola nkulu.

¹³ Bahi kuhani wa ing'ande ya nnungu wavo Sewu inavele kunyenje kadiki na imanga, nkuida na magogoma la ding'ombe na mauwa moyo mwa nnango wa kuinjilila. Áidle na vitukutuku anevo y kwa kuva nang'e pamo na likuwa lya vanu valembele vavahumije avala mitume sadaka ya anyama vasinijjwe.

¹⁴ Henga Banaba na Paolo pavalapilikene anelo lavachichivatende nkupwapulanga dinguwo dyavo, kulanguja kulekana na anelo. Nkupiyanya kuhwena ching'ati likuwa lya vanu, nkunonoha lidi uvachidoni,

¹⁵ "Mwenu mmanu, mwadachi mütenda uchocho? Hwetu nni tuvanu chihi muchi mwenu, hwetu tunnyubilila mwenu malove lambone kuva muleke kulisingila vitukutuku avino vikáfala na munnaukile Nnungu avèle na umi, Nnungu aumbile kulihunde na chilambo na bahali na vyammalele vipwawijé nkati mwake.

¹⁶ Mmaduva lapítile Nnungu ánívaleda vanu va vilambo vyammalele vatende chivachilembela.

¹⁷ Henga Nnungu akanalekile kulilanguja kwa kuvatendela vitukutuku vyambone, wavatonyela imbulu kuhaloka muha na kumwing'a mwenu mavuno kwa mahiku lake na kuveng'a chakulya chohe na kuiumbaja mitima yenu ihangaladi."

¹⁸ Pamo na malove anelo la mitume, henga íníkamajanga namene kuvadivila avala vanu vanavahumije sadaka.

¹⁹ Henga pávele Vayahudi vanji vanakamwele kuhaloka ku Antiyokiya na ku Ikoniyo, nkuvakumba vanu valilunde m'bali wavo, nkumpannya Paolo mayanga na kunkwek-welaha mpaka pawelu imanga uvatenda kuva ànihila.

²⁰ Henga vakuhundwa va Yesu pavakojene na kun'dinguka Paolo, nang'e nkutakatuka nkuhwena kumanga. Liduva lipapête, nang'e pamo na Banaba nkuhwena ku Debe.

Paolo na Banaba vâuya ku Antiyokiya ya Siliya

²¹ Bahi Paolo na Banaba nkuyanjaja Malove Lambone paimanga ya ku Debe na kuvapata vakuhundwa vohe. Anepo nkutenda mwanda wa kuuya mpaka ku Lista na ku Ikoniyo na ku Antiyokiya ya ku Pisidiya.

²² Aneko nkuva uvavadenga vakuhundwa na kuvakamya mitima uchinga vahwenehe kuikamulila ing'ulupa yavo. Uvavahaulila kuchidoni, "Tùlembelawa tuingile mu Ufalume wa Nnungu kwa kupitila tabu dyohe."

²³ Paolo na Banaba nkuvatandola vasele kwa kila likuwa lya vanu vankulupíla Yesu, na kwa kuyuwa pamo na kufunga, nkuvavika kwanga Nang'olo uvachilisingila, uchinga avalohihe.

²⁴ Bada ya kupita nchilambo cha ku Pisidiya, nkuhwika chilambo cha ku Pamfiliya.

²⁵ Pavamalidile kutanya Malove la Nnungu aneko ku Pega, nkuhelelekekela ku Ataliya.

²⁶ Pavaukile ku Ataliya nkukwela mmeli nkuhwena ku Antiyokiya ya ku Siliya, aneko njo kuvanavavikile kwanga Nnungu uchinga valolihijwe kwa inema yake ing'anya ya madengo lavamalidile hambi kukola.

²⁷ Pavahwikile aneko ku Antiyokiya, nkulichema likuwa lya vanu vankulupíla Yesu, nkuvahaulila habali dya vitukutuku vyammalele vyatendile Nnungu kuptila vanang'o na namuna Nnungu chavachimulidile nnango vanu vakávele Vayahudi uchinga navanang'o vapate kukulupila.

²⁸ Na aneko ku Antiyokiya nkuikalanga maduva lohe pamo na avala vakúkulupila.

15

Lukumbi aneko ku Yelusalemu

¹ Bahi vanu vanji va ku Yudeya nkuhwena ku Antiyokiya, nkutandilika kuvahunda avala vakúkulupila uvachidoni, "Mwenu mukàñayaluke malinga chilajijje Sheliya yanga Musa mukambepohwa."

² Bahi Paolo na Banaba nkutahukana na anevo vanu kuyamba chinu anecho. Anepo vakúkulupila vanji nkuntandola Paolo na Banaba pamo na vanu vanji vahwene ku

Yelusalemu vakalonjele na mitume na vasele va alila likuwa lya vakúkulupila, kwamba malove anelo.

³ Bahi likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Antiyokiya nkumpanganiha Paolo na Banaba, na vanang'o pavachipita chilambo cha Foinike na Samaliya nkuva uvavahaulila vanu vanji namuna vanu vakávele Vayahudi chivannaukidile Nnungu. Habali aneyo nkuvahangaladya namene vakúkulupila vammalele.

⁴ Pavakamwele ku Yelusalemu, likuwa lya vanu vankulupila Yesu na mitume na vasele va likuwa lya vakúkulupila nkuvakalibisa, na vanang'o nkuvahaulila lammalele lalatendile Nnungu kupitila vanang'o.

⁵ Henga vakúkulupila vanji va nchama cha Mafalisayo vániimila nkuchidoni, "Vanu vakávele Vayahudi lasima vayaluke na kuikamula Sheliya yanga Musa."

⁶ Anepo mitume na vasele va likuwa lya vakúkulupila nkukojana pamo uchinga valon-jelele habali aneyo.

⁷ Bada ya kutenda mwaha nkulu, Petulo nkuimila nkuchidoni, "Anung'unuvangu, mwenu múnimala kuva, anepo patandi Nnungu áningutandola mmwenu uchinga nguhubili Malove Lambone kwa vanu vakávele Vayahudi uchinga vapate kupilikana na kukulupila.

⁸ Nnungu aimaité mitima ya vanu ánimaiha kuva ànívakubali vanu vakávele Vayahudi kwa kuveng'a Umumu Wanaswe muchi chatwing'ile hwetu.

⁹ Nnungu nanga panabagwile kati yetu na vanang'o, nang'e ániühahula mitima yavo kwa kuva váninkulupila.

¹⁰ Hambi mwadachi múnninga Nnungu kwa kuvatika vakúkulupila misigo ivakanahul-wile kuinyakula anakuluvetu kananga hwetu tuvène?

¹¹ Ìnave uchocho, kwa kuva, hwetu pamo na vanang'o tuvammalele túnakulupila kuva tópohwa kwa inema yanga Nang'olo Yesu."

¹² Likuwa lyammalele nkunyalalika akuno uvavapilikaniha Banaba na Paolo pavachiva-haulila kuyamba vimaiko na masaibu lalatendile Nnungu kupitila vanang'o muvanu vakávele Vayahudi.

¹³ Pavamalidile kulonjela, Yakobo nkuchidoni, "Alangavangu, ngupilikanile!

¹⁴ Petulo àñituhaulila namuna Nnungu chahusike kwa mwanda ntandi kwa kilitandolela vanu kuhaloka muvanu vakávele Vayahudi uchinga vààve vanu vase.

¹⁵ Na chinu anecho chìlandana na malove alano la manabii lalembejé Mmalemba Lanaswe kuva,

¹⁶ 'Bada ya kupta mambo alano nímbeuya,

na nangu nímbeuimija kavila ufalume wanga Daudi uyangwíke.

Nímbeudenga na kuuimija kavila aula uyangwíke,

¹⁷ uchinga vanu vanji vammalele vantahe Nnungu Nang'olo

chalumo na vanu vammalele vakávele Vayahudi univachemile vààve vang'une.

Anelo njo lalatangwele Nang'olo Nnungu, avitênda vitukutuku anevyo,

¹⁸ vímaikane kutandikila kala.'

¹⁹ Nangu ngwôna kuva tunavakambyekambye vanu vakávele Vayahudi vannaukila Nnungu.

²⁰ Henga túlemelewa tuvalembole kwa kuvalhaulila kuva valinyemye na vilyo vi-valangíwa kuva najisi ing'anya ya kuhumywa sadaka kudisanamu na valinyemye na umalaya na vanavalye anyama vadilihíje na wala vanalye myadi.

²¹ Kwa kuva, kutandikila machedo Sheliya yanga Musa ínahubiliwa kila imanga na ínasomwa kila Liduva lya Kuyeweleta n'ding'ande dyammalele dya kunnyuwila Nnungu."

Baluwa itumwíje kwa vakúkulupila vakávele Vayahudi

²² Mitume na vasele va likuwa lyammalele lya vanu vankulupila Yesu lya ku Yelusalemu nkwanamula kuvatandola vanu nnikuwa lyavo, nkuvatuma ku Antiyokiya pamo na Paolo na Banaba. Bahi nkuntandola Yuda uvanchema Balisaba na Sila. Vanu aneyo vavili vávele vakúlodya nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu.

²³ Nkuveng'a baluwa ilembwjé uvila, "Baluwa aino íhaloka kwetuhwe mitume pamo na vasele va likuwa lyetu apano pa Yelusalemu, hwetu tujukíle kuva tuvakukulupila avenu. Hwetu túnasalimilanga mwenu mmakukulupila avetu mukávele Mmayahudi, muvèle muimanga ya ku Antiyokiya na nchilambo cha ku Siliya na cha ku Kilikiya.

²⁴ Tùnipilikana kuva vanu fulani vaukíle akuno kwetu bila ulaijwa na hwetu, váninkambyakambya kwa malove na kuntayanga lipamba.

²⁵ Hambi, tuvammalele túnipatana kuvatandola vanu na kuvatuma kwenu mwenu pamo na nnung'unwetu Banaba na Paolo,

²⁶ vauhumíje umi wavo kwajili ya kuntumikila Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

²⁷ Bahi tüntuma Yuda na Sila kwenu mwenu, na anevo vachivamaihe kwa malove lavo kuyamba alano latulembile.

²⁸ Bahi ininkatapalila Umumu Wanaswe pamo na hwetu kuva tunantikange nsigo unji nkulu ikānave chihi mambo alano la muhimu,

²⁹ munalye vyakulya vihumijwe sadaka kudisanamu na wala munalye myadi na wala munalye anyama vadilihijwe na mulinyemye na umalaya. Mùmbetenda saana mukàlinyemya na mambo anelo. Tùnnembelela kila lyambone!"

³⁰ Bahi anevo vajumbe nkuhweng'ana ku Antiyokiya. Aneko nkuvachema vakúkulupila vammalele nkuveng'a aila baluwa.

³¹ Pavasomile aila baluwa, nkuhangalala ing'anya ya malove la kuvakamyा mitima lalembwije m'baluwa aneyo.

³² Bahi kwa kuva Yuda na Sila vávele manabii, nkulonjela na vakúkulupila avao kwa kuvakamyा mitima na kuvadenga muing'ulupa.

³³⁻³⁴ Pavaikele aneko ku Antiyokiya kwa maduva fulani, vakúkulupila avao va aneko nkuvatalila na kuvalembelela amani uchinga vahwene kwa avala vanavatumile.*

³⁵ Paolo na Banaba pamo na vanu vanji vohe nkuisalila ukoko ku Antiyokiya kwa maduva fulani, uvahündà na kuyanja ja lìlove lyanga Nang'olo.

Kuhapukana kwa Paolo na Banaba

³⁶ Badá ya maduva fulani, Paolo nkunnyafulila Banaba kuchidoni, "Tuuyile kila imanga ituyanjajije Lìlove lyanga Nang'olo, tukavalole vakúkulupila avetu chivaendelela."

³⁷ Banaba álembela vapapatane na Yohana uvanchema Mako.

³⁸ Henga Paolo nanga panalembidle kupapatana na Mako ing'anya Mako ánívaleda alumí Paolo na Banaba akula ku Pamfiliya na kuhita uhweneha unakola navo madengo.

³⁹ Bahi nkutahukana namene mpaka kuhapukana. Banaba nkuntwala Mako nkukwela meli nkuhwena ku Kiplo.

⁴⁰ Henga Paolo nkutandola kupapatana na Sila, na vakúkulupila avake nkunkabisi Paolo kwa Nang'olo uchinga anchunge.

⁴¹ Nkupitila nchilambo cha ku Siliya na cha ku Kilikiya walakamyा mitima makuwa la vanu vankulupila Yesu.

16

Timoseo àlundana pamo nawi Paolo na Sila

¹ Bahi Paolo nkuhwena ku Debe, na paukile aneko nkunahwika ku Lista aneko kúvele nkuhundwa yumo uvachinchema Timoseo. Anyokwe ávele Nnyahudi ankulupila Yesu, henga atatake ávele N'giliki, vanu vakáyaluka.

² Vakúkulupila avake va ku Lista na ku Ikonio vánномbolela lambone Timoseo.

³ Paolo álembidle apapatane na Timoseo mmwanda wake, bahi nkunnyalula. Áinnyalula kwa kuva, Vayahudi vachiikâla apala vánimala kuva atatake Timoseo ávele N'giliki.

⁴ Pavachipita n'dimanga dyammalele nkova uvavahaulila vakúkulupila malaijo lavahu-mije mitume na vasele va likuwa lya vanu vankulupila Yesu va ku Yelusalemu, na kuhahimya valakamulihe.

⁵ Bahi makuwa la vanu vankulupila Yesu nkuhalija kuhwinga muing'ulupa na vanu nkuyenjejeka kila liduva.

Paolo àlona maono la kuchemwa kuhwena ku Makedoniya

⁶ Kwa kuva Umumu Wanaswe nanga panavahululihije kutanga Lìlove lya Nnunu nchilambo cha Asiya, bahi Paolo na avake nkupita nnipalulya ku Filigiya na ku Galatiya.

⁷ Pavahwikile nnipalulya ku Misiya na ku Bisiniya, nkulinga kuingila ku Bisiniya, henga Umumu wanga Yesu nanga panavahululihije.

⁸ Bahi nkupita ku Misiya nkunahwika kuimanga ya Tolowa.

⁹ Chilo, Paolo nkulona maono, ámmwene munu yumo wa ku Makedoniya aimidilè moyo mwake wannyuwa namene wachidoni, "Yomboka uide akuno ku Makedoniya ukatuyangate."

¹⁰ Bahi Paolo palawene anelo maono, hwetu nkupiyanya kulipanganiha, nkukwa kuhwena ya ku Makedoniya, kwa kuva túnimala kuva Nnunu ànituchema tukavahubilile Malove Lambone.

Lidiya ànkulupila Nang'olo

¹¹ Bahi hwetu nkukwelanga mmeli, nkukwa pa Tolowa, nkuhwena mwalehu mpaka ku Samotalake, na liduva lipapéte nkuhwika ku Neapoli.

* ^{15:33-34} Mmalemba lanji la kala lakulupika namene, malove alano lahaúla kuva, "Henga Sila áamwile kuisalila ukwoko," lakapali.

¹² Patuuukile aneko, nkuhwena ku Filipi, imanga ing'ulu nchilambo cha ku Makedoniya, imanga ivachiikala laiya va Chiloma. Hwetu nkualanga muimanga aneyo kwa maduva kadiki.

¹³ Liduva lya Kuyeweleta túnhuma muimanga aneyo nkuhwena pepi na muto fulani, pachinu patunaloledile kuva tuchitupate wasa wa kunnyuwa Nnungu. Túniikala, nkulon-jela na vamaako jene pachinu anepo.

¹⁴ Nnikuwa lya avala vanu vachitupilakanila, ápwawije mmahe yumo uvanchema Lidiya wa imanga ya Tiyatila. Mmahe aneyo ásumisa dinguwo dya zambalau digalíka namene na ánamweshimu namene Nnungu. Nang'olo ániuhungula ntima wanga Lidiya uchinga apwechele malove lachitangola Paolo.

¹⁵ Anepo nang'e pamo na vanu va nng'ande mwake nkubatiswa. Nang'e nkutuyuwa namene wachidoni, "Ikàva múnakubali kuva, muhiu nangu ñninkulupila Nang'olo, bahi idang'ana muikalange nng'ande mwangu." Nkutuyuwa namene tukubali.

Paolo na Sila nnilungu

¹⁶ Liduva limo, patuchihwena pachinu pakunnyuwila Nnungu, tukojene na mwali yumo ntumwa, anavele na nanndenga achinnyululila kulauja. Mwali aneyo áveng'a anang'olo vake dihela dyohe kwa dihang dyake.

¹⁷ Bahi mwali aneyo nkuva wannondola Paolo na hwetu, wataya lwasu wachidoni, "Vanu avano nni vatumishi vanga Nnungu Nkulu. Vannyubilila mwenu indila ya upohi."

¹⁸ Aneyo mwali nkuva watenda uchocho kwa maduva lohe. Kuntululilo, Paolo nkutuuuka, nkulauka na kunnyaulila ayula nanndenga kuchidoni, "Nikuamulisa kwa mamulaka la lina lya Yesu Kilisto, mmuke ayuno munu!" Upala ayula nanndenga nkummuka.

¹⁹ Anang'olo va ayula mwali ntumwa pavawene kuva lilolelo lyavo lya kuhweneha kupata dihela linihila, nkuvakamula Paolo na Sila, nkuvakululuha mpaka moyo mwa vakulu, nnukumbi luvéle kusakoni.

²⁰ Pavahavahiki hje kwa vakulu va Chiloma, nkuvasitaki uvachidoni, "Vanu ava nni Vayahudi na våtenda timbwili muimanga yetu.

²¹ Na våhunda mihambo itukaluhusiwa hwetu laiya tuva Chiloma kuikubali na kuitenda."

²² Bahi likuwa lya vanu vanavele apala nkuvahapatanila Paolo na Sila, na avala vakulu nkuamulisa vavaulange dinguwo Paolo na Sila na kuvasulubula.

²³ Pavamalidile kuvasulubula namene nkuvataya nnilungu, nkunnaja nkulu wa lilunguavalolihi saana.

²⁴ Palajijiwe uchocho, ayula nkulu wa lilungu nkuvataya nchumba cha nkati na kuvahunga madodo lavo kwa mbao ya kuvahungila vanu.

²⁵ Ching'ati chilo, Paolo na Sila nkuva uvannyuwa Nnungu na kwimba dihimu dya kunnombolela Nnungu akuno vafungwa vanji uvavapilikani.

²⁶ Upala, nkumila nndengendo nkulu wa chilambo mpaka nsingi wa lilungu nkutikinyika. Upala, milango ya lilungu nkuchimuka na vihungo vivanahungwije vafungwa vammalele nkuhunguka.

²⁷ Ayula nkulu wa lilungu nkutakatuka, pawene milango ivèlè mwandu, nkualalamola upanga wake uchinga aliwale kwa kuva átenda kuva vafungwa vánitaloka.

²⁸ Henga Paolo nkunonoha lidi wachidoni, "Unaliwalale kwa kuva hwetu tuvammalele túvele apano!"

²⁹ Ayula nkulu wa lilungu nkuyuwa vampelekejije chibatali, nkupiyanya kuingila nchumba cha lilungu, nkutindivala malundi moyo mwa Paolo na Sila akuno watetemela.

³⁰ Anepo nkuvahumya pawelu, nkuvauja kuchidoni, "Anang'olo vangu, ngutende dachi uchinga ngupohwe?"

³¹ Nkunnyang'ula kuchidoni, "Nkulupile Nang'olo Yesu uchiupohwe, wako pamo na vanu vammalele va nng'ande mwako."

³² Anepo nkunyubillila Lilove lya Nang'olo pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake.

³³ Uhiku uula nkulu wa lilungu nkuvatwala, nkuvahahula vilonda vyavo, anepo nang'e pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake nkubatiswa.

³⁴ Anepo nkumpelekeja Paolo na Sila nng'ande mwake na kuveng'a chakulya. Nang'e nkuhangalala namene ing'anya nang'e pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake vankulupidile Nnungu.

³⁵ Ulyamba wake, avala vakulu nkuvatuma vakulu va matiyala vao kwa ayula nkulu wa lilungu vakannyaulile kuchidoni, "Vachimulile avala vanu."

³⁶ Ayula nkulu wa lilungu nkunnyaaulila Paolo aila habali wachidoni, "Vakulu vâlajije kuva nikuchimulile wako pamo na Sila. Hambi münahulula kuukananga. Bahi hweneng'ana chihi kwa amani."

³⁷ Henga Paolo nkuvayang'ula avala vakulu va matiyala kuchidoni, "Ati chani? Vânitupanya moyo mwa vanu bila kutusitaki na kutuhoji, nkututaya nnilungu ikânavâ hwetw nni laiya va Loma. Mwadachi hambi vâmbetuhuma nnilungu kwa sili? Ikâhululika! Vaidang'ane vene vakatuchimulile!"

³⁸ Avala vakulu va matiyala nkuyuyang'ana, nkunavahaulila vakulu malove anelo. Vanang'o pavapilikene kuva Paolo na Sila nni laiya va Loma nkuyopa namene.

³⁹ Bahi avala vakulu nkuhwena unavayuwa Paolo na Sila vavasamehe, nkuvahumya nnilungu na kuvayuwa vauke paimanga aneyo.

⁴⁰ Paolo na Sila pavahumile nnilungu, nkuhwena kukaya kwanga Lidiya. Aneko nkukojana na vakúkulupila avao, nkuvakamya mitima, anepo nkukananga.

17

Paolo na Sila aneko ku Sesalonike

¹ Pavapitile ya ku Amfipoli na ku Apoloniya, nkunahwika ku Sesalonike kunavele ing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya Vayahudi.

² Malinga chiunavele nnyambo wake, Paolo nkuingila amula muing'ande ya kunnyuwila Nnungu na kwa Maduva matatu la Kuyeweleta nkuva waujana navo kuyamba Malemba Lanaswe.

³ Ánivaelesa na kumaiha kuva Kilisto ánimelbelewa abanilwe na kufufuka. Nkuvalaulila kuchidoni, "Ayu Yesu uninnyaulila mwenu habali dyake njo Kilisto atandolwejîje na Nnungu."

⁴ Bahi Vayahudi vanji na likuwa likulu lya Vagiliki vachimweshîmu Nnungu pamo na vamahe vohe vachiheshimîka paimanga aneyo, vammalele nkunkulupila Yesu na kulundana pamo na Paolo na Sila.

⁵ Henga Vayahudi vanji nkova na wiu, nkuhwena kusakoni nkuvatwala vanu vamavelu vatênda lahakalenge, nkuva likuwa. Anepo nkutaya timbwili paimanga. Nkuvalila ing'ande yanga Yasoni uvantaha Paolo na Sila uchinga vavapelekejé pawelu pavêle likuwa lya vanu.

⁶ Henga pavavakohije, nkunkukuluha Yasoni pamo na vakúkulupila avake moyo mwa vakulu va imanga, nkutaya lwasu uvachidoni, "Avano vanu vâtendile timbwili pachilambo pammalele na hambi vâvele apano.

⁷ Yasoni ànivakalibisa nng'ande mwake. Vanu anevo vammalele vâtindana na amuli ya Nfalume wa Loma,* vâhaura kuva pâvele nfalume yunji uvanchema Yesu."

⁸ Pavapilikene malove anelo, likuwa lyammalele lya vanu pamo na vakulu va imanga nkuchonjewa kutaya timbwili.

⁹ Vakulu va imanga pavannipisije dihela Yasoni pamo na avake, nkuvaleka vahwene.

Paolo na Sila aneko ku Beloya

¹⁰ Chilo uchila, vakúkulupila avao nkumpelekela Paolo na Sila ku Beloya. Pavahwikile aneko, nkuhwena kuing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya Vayahudi.

¹¹ Vanu va ku Beloya vâvele vakúpilikanha saana kupunda avala va ku Sesalonike. Vânipwechela aula ujumbe kwa hamu ing'ulu. Nkuva uvaloleha saana Malemba Lanaswe kila liduva, uchinga vamale kuva âlalá lavatangola anga Paolo na Sila nni muhiu.

¹² Bahi Vayahudi vohe na vamahe va Chigiliki vachiheshimîka apala paimanga pamo na valume vohe va Chigiliki, vammalele vânikulupila.

¹³ Henga avala Vayahudi va ku Sesalonike pavapilikene kuva Paolo àtanga Lilove lyanga Nnungu aneko ku Beloya, nkuhwena ku Beloya, nkuvakumba vanu na kuvachonjela makuwa la vanu kutaya timbwili.

¹⁴ Anepo vakúkulupila avake nkumpelekela Paolo pwani, henga Sila na Timoseo vâsalidile ku Beloya.

¹⁵ Avala vanu vanampelekedile Paolo vâpîte pamo na nang'e mpaka ku Asene. Aneko nkuyua na malaijo kuhaloka kwanga Paolo kuva, Sila na Timoseo vatende kila lihululîka vapiyanye kunnondola.

Paolo aneko ku Asene

¹⁶ Bahi Paolo panavele nkuvälinda alumî Sila na Timoseo aneko ku Asene, nkunchima namene muisungu pawene namuna aila imanga chiombele disanamu dya milungu.

* 17:7 Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

¹⁷ Bahi nkuba wajadiliana na Vayahudi muing'ande ya kunnyuwila Nnungu pamo na vanu vakávele Vayahudi vamweshímu Nnungu. Na kila liduva ájadiliana na vanu vachikojâna navo kusakoni.

¹⁸ Vakúhunda vanji va mahundo la Vaepikuleo na mahundo la Vastoiko vánitahukana na Paolo. Vanji nkuba uvachidoni, "Ayu munu wa liloko àlinga kutangola chinu ntwani?" Vanji nkuchidoni, "Àonekana kuva àhubili habali dya milungu ya chiyeni." Vátangwele malove anelo ing'anya Paolo áhubili habali dyambone kunnyamba Yesu na kuyamba ufufulo.

¹⁹ Bahi nkuntwala Paolo, nkumpelekeja ku lukumbi lukulu lwa aila imanga luvachema Aleopago, nkunnyaaulila kuchidoni, "Hwetu tûlembela tumale mana la mahundo alano lahambi luhunda.

²⁰ Wako ùida na mambo mayeni mmakutu letu. Hambi hwetu tûlembela tumale alano mambo lâyamba chani."

²¹ Kwa kuva, vanu va pa Asene na vanu vanji vayeni vachiikâla anepo vakanatamwije kutenda chinu chohecho, ila kutanga mambo anelo na kupilikaniла mawaso lahambi.

²² Bahi Paolo nkuimila muyo lukumbi lwa Aleopago, nkuchidoni, "Mwenu mmanu mma pa Asene! Kwa namuna yoheyo aneyo, nangu ngwòna kuva mwenu nni mmanu muditâmwâ namene habali dya dini.

²³ Kwa kuva, panichiongaonga paimanga yenu, unguoleha saana, níviwene vitukutuku vyenu vimuviaabudu, na níchiwene chitala chenu chimo valembilé kuva, 'KWA NNUNGU AKÁMAIKANA.' Bahi aneyo Nnungu umunnyuwa manganya bila kummala njo ungunyaaulila mwenu habali dyake.

²⁴ Nnungu achiumbile chilambo na vyammalele vipawíje, nang'e njo Nang'olo wa kuli-hunde na pachilambo, nanang'e akáikala n'ding'ande dya Nnungu didengwíje na makono la vanu.

²⁵ Wala nanga patumikiwa kwa makono la vanu kuva muchi nang'e chìnipwawa chalem-bela, kwa kuva, nang'e njo avêng'a vanu umi, na kuvahululihâ kupumula pamo na kuveng'a kila chinu.

²⁶ Kutandilika na munu yumo, Nnungu ávaumbile vanu va vilambo vyammalele uchinga vaikale pachilambo chammalele. Na kabla akànambiumba, Nnungu ániamaula mahiku na pachinu pavambeikala.

²⁷ Átendile uchocho uchinga vanu vantahe Nnungu ikànavâa kwa kupamapama, henga vapate kumwona. Na nni muhiu kuva, Nnungu nanga pava kulehu na munu woheyô muhwetu.

²⁸ Malinga chatangwele munu yumo kuchidoni,

'Kwa kulundana nawi nang'e tuva na umi,
tùnalihululila na tûvachinkupawala'

Malinga chivatangwele adihimu vanji kuva,
'Hwetu tuvammalele nni tuvana vase.'

²⁹ Bahi kwa kuva hwetu nni tuvana tuva Nnungu, tukálémbelewa tutende kuva Nnungu àvele muchi sanamu ikatapajjîwe kwa zahabu au dimiya au liyanga, vitukutuku vikata-pajjîwe kwa ufundi na ding'ano dya vanu.

³⁰ Bahi mahiku àlalá la ungamala, Nnungu ánalapililila masambi la vanu, henga vino àvalaija vanu vammalele va kila pachinu valekange masambi.

³¹ Kwa kuva, ànilivika liduva lyambevhukumu vanu va pachilambo chammalele kwa haki kuptila kwanga munu yumo wantandwele uchinga ahukumu. Nnungu ànívamaiha vanu vammalele chinu achino kwa kunfufula munu aneyo kuhaloka kwa vanu vahwîle!"

³² Bahi pavampilikene Paolo watangola kwamba kufufuka kwa vanu vahwîle, vanu vanji nkuntendele mang'wanyu, henga vanji nkuchidoni, "Tûlembela tukupilikane kavila utangòlâ kuyamba chinu achino."

³³ Anepo Paolo nkuuka, nkuvaleka.

³⁴ Henga vanu vanji nkulundana pamo na Paolo na kukulupila. Na vanu vanapwawije nnikuwa aneyo lya vanu vanakulupidile nni Diyonisiyo anavele n'jumbe wa Lukumbi Lukulu luvachema Aleopago, na mmahe yumo uvanchema Damali pamo na vanu vanji vohe.

18

Paolo aneko ku Kolinsô

¹ Bada ya anelo, Paolo nkuuka pa Asene nkuhwena ya ku Kolinsô.

² Aneko nkunankoja Nnyahudi yumo lina lyake Akila, mwenedi wa ku Ponto. Aneyo Akila pamo na n'jawe uvanchema Pilisila, vâkamwele mmaduva ulolo kuhaloka ku Italiya,

ing'anya Nfalume wa Loma uvanchema Kilaudiyo ávalaijije Vayahudi vammalele vauke muimanga ya Loma. Na Paolo ápite unavalola,

³ na kwa kuva vanang'o vávele akútota dihemu muchi nang'e, Paolo nkuva waikala kwavo akuno uvakola madengo.

⁴ Kila Liduva lya Kuyeweleta, Paolo nkuva watenda navo lilonji muing'ande ya kunnyuwila Nnungu walinga kuvaauta Vayahudi na Vagiliki.

⁵ Bahi pakamwele Sila na Timoseo kuhaloka ku Makedoniya, Paolo nkutandiliika kuutu-mila uhiku wake wammalele kwa kuhubili, wavamaisha Vayahudi kuva, muhiu Yesu njo Kilisto.

⁶ Henga Vayahudi pavantahwike na kutandiliika kuntangolela malove lahakalenge, nang'e nkuliula kwa kupumunanga litutunga n'dinguwo dyake moyo mwavo wachidoni, "Hukumu ya asabu yenu íive kwenu mmene! Nangu nikambewkambika ing'anya yenu mwenu, na kutandikila hambí nimbehwena kwa vanu vakávele Vayahudi."

⁷ Bahi Paolo nkuhuma, nkuhwena unaikala kuing'ande ya munu yumo akanavele Nnyahudi achimweshímu Nnungu, lina lyake Tito Yusto, na ing'ande yake ívele pepi na aila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu.

⁸ Kilispo, nkulu wa aila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nang'e nkunkulupila Nang'olo pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake. Vakolinso vohe pavapilikene malove la Paolo, nkukulupila na kubatiswa.

⁹ Liduva limo nachilo, Nang'olo nkunnyaaulila Paolo mmaono kuchidoni, "Unayope, wako hweneha chihi kutangola wala unanyalale,

¹⁰ kwa kuva, nangu nimwene ngüvele pamo na wako. Na wala nanga munu woheyó ambehulúla ukuhavila na kukutendela lahakalenge, kwa kuva, apano pamanga pávele vanu vohe vavéle m'bali wangu."

¹¹ Bahi Paolo nkuikala aneko wawahunda Lilove lya Nnungu kwa chaka chimo na myedi sita.

¹² Henga Galiyo panavele nkulu wa chilambo cha Akaya, Vayahudi vánilundana na kunnyapatanila Paolo, nkunkamula na kumpelekeja kulukumbi.

¹³ Nkunsitaki uvachidoni, "Munu ayuno àvakumba vanu vámwabùdù Nnungu kwa indila itindâna na sheliya."

¹⁴ Bahi Paolo pachichiatandiliike kutangola, Galiyo nkuvahaullila Vayahudi kuchidoni, "Kuikavele umunositaki ing'anya ya kutenda likosa au kutenda lahakalenge, mukaniva na ing'anya ya kupilikanwa.

¹⁵ Henga kwa kuva nni matahukano chihi kuyamba malove na malina na sheliya yenu, bahi malliana mwenu mmene. Nangu nikátamwa kuva nkúhumu wa vitukutuku aneyyo!"

¹⁶ Bahi Galiyo nkuvavinganga nnukumbi.

¹⁷ Anepo Vayahudi vammalele nkunkamula Sosisene anavele nkulu wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkumpanya upala palukumbi. Henga Galiyo nanga panajalite mambo anelo.

Paolo àuya ku Antiyokiya ya Siliya

¹⁸ Paolo nkuikala aneko ku Kolinso kwa maduva lohe. Anepo nkulailana na avake vankulupila Yesu, nkuhwena ku Kenkileyá, aneko Paolo nkumowá linolo ing'anya ánitimisa nasili yanavikile moyo mwa Nnungu. Anepo nkukwela mmeli ihwéna nchilambo cha ku Siliya akuno apapaténé na Pilisila na Akila.

¹⁹ Pavahwikile ku Efeso, Paolo na avake nkusulupuka, Paolo nkuvaleka avake Pilisila na Akila. Nang'e nkuhwena kuing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuva watenda lilonji na Vayahudi.

²⁰ Pavannyuwite aikale navo kwa maduva lohe namene, nang'e nanga panalembidle.

²¹ Henga panavele nkuuka, nkuvahaullila kuchidoni, "Nnungu akátamwa, nguchinguide kavila." Anepo nkukwela mmeli nkuuka pa Efeso.

²² Pahwikile ku Kaisaliya, nkuhwena ku Yelusalemu unalasalimila likuwa lya vanu vankulupila Yesu. Paukile anepo nkuheleleke ku Antiyokiya.

²³ Nkuikala aneko kwa maduva kadíki, paukile anepo nkuva wapita n'dimanga dya chilambo cha Galatiya mpaka chilambo cha ku Filigiya, wavakamyanga mitima vakuhundwa.

Apolo aneko ku Efeso na ku Kolinso

²⁴ Bahi Nnyahudi yumo lina lyake Apolo, mwenedi wa ku Alekisandiliya, nkukamola pa Efeso. Aneyo ávele munu amaíté kulonjela saana na alamaíté saana Malemba Lanáswe.

²⁵ Munu aneyo ánihundwa indila ya Nang'olo, bahi nang'e nkutanga habali dyanga Yesu kwa bidi na kwa uhiu, henga áumaite chihi ubatiso wanga Yohana.

²⁶ Apolo nkutandilika kutangola bila kuyopa muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, Pilisila nawi Akila pavampilikene chachitangola nkuntwala nkuhwena nawe kwavo nkunhululihia kuyeleta saana indila ya Nnungu.

²⁷ Apolo pachichiahwene ku Akaya, vakukulupila avake nkunkamya ntima kwa kuvalembila baluwa vakuhundwa va ku Akaya uchinga vampwechele. Apolo pakamwele aneko ániyavangata namene avala vanu vakulupidile kwa inema ya Nnungu.

²⁸ Kwa kuva, ánitahukana na Vayahudi muyo mwa vanu na kuvalema, wavamaihija kwa Malemba Lanaswe kuva Yesu njo Kilisto atandalwejije na Nnungu.

19

Paolo aneko ku Efeso

¹ Bahi Apolo panavele ku Kolinsa, Paolo nanga panapitile mmilambo vivêle nnyenje bahali, henga ápitile waonga mmilambo vya nkati-nkati nkunahwika ku Efeso. Aneko nkukojana na vanu fulani vankulupila Yesu,

² Paolo nkuvauja kuchidoni, "Dachi, múnimpwechela Umumu Wanaswe pamukulupidile?" Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Nanga, kananga kupilikana kuva pàvele Umumu Wanaswe tukánapilikana."

³ Nang'e nkuchidoni, "Hambi mwenu múbatiswije ubatiso ntwani?" Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Ubatiso wa Yohana."

⁴ Paolo nkuchidoni, "Ubatiso wanga Yohana únitendeka uchinga vanu valeke kutenda masambi. Yohana ávahaulila vanu vankulupile ayula anavele nkwidia nnyuma mwake, yani Yesu."

⁵ Pavapilikene anelo, vammalele nkubatiswa kwa mamulaka la lina lya Nang'olo Yesu.

⁶ Bahi Paolo nkuvavikila makono, na Umumu Wanaswe nkuingila mmitima yavo, nkutandilikanga kutangola kwa luga dya kukanganya na kuhumya unabii.

⁷ Vanu anevo vammalele vávele malinga valume kumi na mbili.

⁸ Kwa myedi mitatu Paolo áva wahwena muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, wavahubilila vanu bila kuyopa. Nkuva watenda lilonji na kuvakumba vanu uchinga vadikulupile habali dya Ufalume wa Nnungu.

⁹ Henga vanji nkuva na mitima ya kunonopa, nkuhita kukulupila, nkutandilikka kutangola malove lahakalenge kwamba Indila Aila muyo mwa mmuluku wa vanu. Bahi Paolo nkuvanyema, nkuvatwala panyenje avala vakuhundwa vase, nkuva walonjela na vanu kila liduva nnukumbi lwa kulihundila lwa Tilano.

¹⁰ Ánhweneha kutenda uchocho kwa vyaka vivili mpaka vanu vammalele vachiikâla ku Asiya kulipilikana llove lya Nang'olo, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi.

Vana vanga Sikewa välinga kuvausa anamindenga

¹¹ Nnungu nkutenda masaibu la kuyoha kwa makono langa Paolo.

¹² Vanu nkuva uvatwala vitambala na dingubo dinagusije mummili mwa Paolo, nkudipelekeja kwa vagonjo, vagonjo nkulama na vanavele na anamindenga nkuvauka.

¹³ Bahi pávele na Vayahudi vanji vachionga-ôngä uvavauasa anamindenga, vanu anevo nkulinga kuvausa anamindenga kwa kilitambulanga lina lya Nang'olo Yesu, uvachidoni, "Nimwamulisa muuke kwa lina lya Yesu ayula ahubilifwa na Paolo."

¹⁴ Vanatendile uchocho vávele vana saba vanga Skewa, yumo wa makuhani vakulu va Chiayudi.

¹⁵ Henga anevo nanndenga nkuvayang'ula kuchidoni, "Yesu nangu ñinimmala na Paolo ñinimmala, henga mwenu mmanani?"

¹⁶ Anepo ayula munu anavele na nanndenga nkuvaulukila vammalele, nkuvalema dimongo. Anevo vanu nkuhuma nng'ande uvatukuta akuno vavèlè lukundumwandu na vabwang'wikenge.

¹⁷ Vanu vammalele va ku Efeso, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi nkumala habali anevo. Vammalele nkukamulwa na lipamba, na lina lya Nang'olo Yesu nkutumbyangwa.

¹⁸ Vanu vohe vankulupila Yesu vâniida, uvalitangolanga masambi lavo bila kupiha.

¹⁹ Vanu vohe vachitendaga mambo la chihavi vâniida na vitabu vyavo vya chihavi nkuviyocha moto muyo mwa vanu. Pavatendile isabu ya galama ya avila vitabu, isabu yake ívele ing'ulu namene, ihwikila vipande alufu amsini vya madini la dihela.

²⁰ Uvila njo Lilove lya Nang'olo chilinahalijije kuyanjala namene na kuva na dimongo.

Timbwili aneko ku Efeso

²¹ Bada ya anelo, Paolo ákudungidile kuhwena ku Yelusalemu kwa kupitila ku Makedoniya na ku Akaya. Nkuchidoni, "Nikàhwika aneko, ngùlembelewa ngwònge na ku Loma."

²² Anepo nkuvatuma vanu vake vavili muavala vantumikila, Timoseo na Elasto, valongolele kuhwena ku Makedoniya, nang'e mwene nkuisalila ku Asiya kwa maduva kadiki.

²³ Mmahiku ulolo nkumila timbwili ing'ulu aneko ku Efeso ing'anya ya Indila ya Nang'olo.

²⁴ Pávele na munu yumo nkúhana madini la dihela, lina lyake Demetiliyo. Munu aneyo ávele na madengo la kukatapaja disanamu dya madini la dihela dilandâna na aila ing'ande ya nnungu fulani uvanchema Atemi. Anelo madengo láveng'a faida ing'ulungwa akúhana.

²⁵ Bahi Demetiliyo nkuvakunganya aneve akúhana na vanu vanji vachikôla madengo malinga anelo, nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mmalume, mùnimala kuva kupata kwetu kuhalokana na madengo alano latukôla.

²⁶ Hambi mwenu mmene m'menekupilikana na kulyonela vitukutuku vyatenda Paolo, akee chihi apano pa Efeso weka, henga kila pachinu nchilambo chammalele cha Asiya. Nang'e ànivakumba vanu vohe na áhaura kuva milungu aila ivedwíje na vanu ikávele milungu mihiu wala kadiki.

²⁷ Hambi pávele hatali, akee chihi kuhebuliwa kwa madengo letu, henga mpaka ing'ande ya nnungu wetu Atemi imbevalangiwa kuva ikee mana. Na ukulu wake nnungu wetu aabudíwa na vanu vammalele va chilambo cha Asiya na chilambo chammalele, ukambep-wawa."

²⁸ Pavapilikene anelo, nkuvisa namene, nkutandilika kutaya lwasu uvachidoni, "Atemi nnungu wa Vaefeso nni nkulu!"

²⁹ Upala imanga yammalele nkumbala timbwili. Avala vanu nkunkamula Gayo na Alistaliko vanu va ku Makedoniya vachipapatâna na Paolo. Vammalele nkupiyanya kutukutila kuchiwanja cha makojano.

³⁰ Paolo nkulembela kulilanguja muyo mwa mmuluku wa vanu, henga vakuhundwa nkun'divila.

³¹ Vakulu vanji va chilambo anecho cha Asiya, vanavele ayanjavake Paolo, nkupelekejija Paolo ujumbe uvampembeja namene anainjile nchiwanja cha makojano.

³² Likuwa lyammalele lya vanu nkuhwang'anyika ding'ano, vanji nkuva uvahinginika uvila na vanji uvila, na vanji vakanaamate chivaidilidile apala.

³³ Yayahudi nkun'gong'olela Alekisanda muyo mwa vanu, na vanu vanji nnikuwa alila lya vanu nkumwing'a maeleso. Bahi Alekisanda nkuvapungila makono vanyalale uchinga alitetele muyo mwa vanu.

³⁴ Henga pavamaite kuva nang'e nni Nnyahudi, vammalele kwa pamo nkutaya lwasu kwa masaa mavili uvachidoni, "Atemi nnungu wa Vaefeso nni nkulu!"

³⁵ Kuntululilo, kalani wa imanga nkuvanyalaja vanu wachidoni, "Mwenu mmanu mma pa Efeso kila munu nchilambo chammalele ànimala kuva imanga aino ya Efeso njo ichûnga ing'ande ya nnungu Atemi na njo ichûnga alila liyanga lyake lyanaswe limatwêke kuhaloka kulihunde.

³⁶ Kwa kuva, nanga munu ambehulûla kukana malove alano, bahi mwenu nyalala, munatende chinu chohecho kwa halaka.

³⁷ Mwenu müidle na avano vanu apano pamo na kuva nanga pavaivite vitukutuku vya muing'ande ya nnungu wetu na wala nanga pavankufwile nnungu wetu Atemi.

³⁸ Bahi ikâva Demetiliyo pamo na akúhana avake vävele na lilove lya kuvasitaki avano vanu, lukumbi lùnipwawa na vakulu va chilambo vànipwawa, vanahulûla chihi unavasitaki aneko.

³⁹ Ikâva müvele na lilove linji, bahi ilémbelewa lipelekejwe pamakojano palembelewa chisheliya.

⁴⁰ Kwa kuva, kupapatana na vitukutuku vihumidile nelo, selekali ya Chiloma ìnahulula kutusitaki kuva tütendile timbwili. Na wala tukambehulula kuvayang'ula, ing'anya itutendile hwetu tutende timbwili."

⁴¹ Pamalidile kutangola anelo, nkuuulaila nkujano uchinga vamwadilikane.

20

Paolo àpita ku Makedoniya na ku Giliki

¹ Paimalilike aila timbwili ya pa Efeso, Paolo nkuvachema pamo avala vakuhundwa, nkuvakamya mitima. Anepo nkuvahaila, nkuhwena ya ku Makedoniya.

² Nkupitila nchilambo achila watangola na vanu kwa malove lohe la kuvakamya mitima. Nkuhwena ku Giliki,

³ nkuijala aneko myedi mitatu. Panavele pepi kuuka kuhwena chilambo cha ku Siliya, nkupilikana kuva Vayahudi väkudungidile vantendela lahakalenge. Bahi nang'e nkwanmula kuuya kwa kupitila chilambo cha ku Makedoniya.

⁴ Vanu vanapapatene na Paolo nni Sopateli mwanawele Pilo wa ku Beloya na Alistaliko na Sekundo venedi va ku Sesalonike na Gayo mwenedi wa ku Debe na Timoseo na Tikiko na Tilofimo venedi va chilambo cha ku Asiya.

⁵ Vanu anevo vánitulongolela nkunatalinda kuimanga ya ku Tolowa.

⁶ Paimalilike Sikukuu ya Mikate Ikáтайwe Hamila, hwetu nkukwela meli kuuka paimanga ya Filipi. Nkuonga kwa maduva nnyano, nkunavakoja akula ku Tolowa, aneko nkuikala kwa maduva saba.

Paolo ànufufula Eutiko

⁷ Liduva litandi lya lijuma túnikojana uchinga tulye chakulya cha pamo. Paolo nkulonjela na vanu mpaka ching'ati chilo, kwa kuva, ákudungidile auke ulyamba wake.

⁸ Nchumba cha n'galofa chitunavele, müvele na vibatali vyohe vichiyâka.

⁹ Nnemba yumo lina lyake Eutiko ávele aikèlè palidilisha akuno Paolo avenkuhweneha kupwahika. Ayula kijana nkutandilika kuhindila na kuntululilo luwono nkuntwala mwalehu, nkumatokela pahi kuhaloka kugalofa ya tatu, vanu nkunannokota ahwîlè.

¹⁰ Paolo nkusulupuka pahi, nkunanhunamila ayula kijana, nkunkumbatila nkuchidoni, "Munave na lipamba, momi."

¹¹ Paolo nkukwela kavila n'galofa, nkumeya nkate nkulya pamo na vanu vankulupila Yesu. Nkuhweneha kupwahika na vanu kwa muda nnemu mpaka kulyamba, anepo nkuuka.

¹² Avala vanu nkuntwala ayula kijana nkumpelekeja kukaya akuno avèlè mumi, akuno vatujjwè mwalehu mitima.

Paolo àhwena ku Miletu

¹³ Hwetu nkukwela mmeli nkulongolela nkuhwena ya ku Aso. Aneko túlemeblewa tuntwale Paolo malinga chanataluijje, kwa kuva, ákudungidile uhwena aneko kwa madodo.

¹⁴ Bahi patukojene na Paolo aneko ku Aso, nkunkweja mmeli, nkuhwena nawe ku Mitilene.

¹⁵ Liduva lipapête, nkuuka pa Mitilene nkuhwika ku chisiwa cha Kiyo, na liduva lya vili nkunahwika chisiwa cha ku Samo, na liduva lya tatu nkunahwika ku Miletu.

¹⁶ Paolo álembedile tupulung'anye chihi pa Efeso uchinga tunatime namene nhilambo cha Asiya. Kwa kuva, kuijave iuhululika Paolo ápiyanya ahwike ku Yelusalemu kabla ikânahwika Ing'ole ya Pentekoste.

Paolo àlailana na vasele va likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Efeso

¹⁷ Paolo panavele ku Miletu nkuvatuma vanu vahwene vakavacheme vasele va likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Efeso uchinga akojane navo.

¹⁸ Pavakamwele, Paolo nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mmene mùnimala namuna chinguikelle na mwenu maduva lammalele kutandikila nniduva litandi lingukamwele apano pa Asiya.

¹⁹ Níntumkidile Nang'olo kwa kulisulupuha namene na kwa kukuta mihodi ungupilililà ibaniki na itahukwi íngupètè ing'anya ya hila ya Vayahudi.

²⁰ Mwenu mùnimala kuva nikanampihite kananga ilove limo lya kunfala mwenu, henga ñivahabilila na kuvahunda muyo mwa vanu na n'ding'ande dyenu.

²¹ Ñivaduma Vayahudi na Vagiliki kuva ilemeblewa vannaukile Nnungu kwa kuleka masambi na kunkulupila Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

²² Hambi pilikanila! Kwa kuva ñnikolokohwa na Umumu Wanaswe, bahi nguchinguwene ku Yelusalemu bila kumala lâmbengupâtà aneko.

²³ Henga chingumaite nangu nni kuva, kila imanga Umumu Wanaswe ànangumaiha kuva vihungo na kubanika vivenkungulinda.

²⁴ Henga nangu nikáuvalangila umi wangu kuva chinu chamana namene, henga ngùlembela chihi ngumalile madengo langu na utumishi waning'ile Nang'olo Yesu, yani kushuhudila Malove Lambone la inema yanga Nnungu.

²⁵ Nangu ñnaongaonga mmwenu mmammalele unguhubili Ufalume wa Nnungu. Henga hambi, ñnímala kuva wala nanga munu kananga yumo mmwenu ambengwôna kavila.

²⁶ Bahi ninnyaulila kuva munu yumo mmwenu akâyahika nangu nikambekwambika.

²⁷ Kwa kuva, nangu nikanayopile kananga kadiki kunnyanjajijanga lammalele lalalembele Nnungu.

²⁸ Lyongolelangé mwenu mmene na mulyongolele alila likuwa lyammikile mwenu Umumu Wanaswe kuva mmakulolihija. Vachunge vanu va Nnungu vavasumile kwa myadi yake mwene.

²⁹ Nangu ñnímala kuva nikâuka nangu, lâmbekwida mahoha nnikuwa lyenu na kum'bwilangilanga, na wala lakambelivikila chididi anelyo likuwa.

³⁰ Na nnikuwa lyenu mumbéhumila vanu vambehündä mahundo la kulambila uchinga vavatindinganye vanu na kuvatenda vavapapate vanang'o.

³¹ Bahi lyongolelange! Himukilanga kuva kwa vyaka vitatu, chilo na muhi nikanahope-dile kun'duma kila munu mmwenu kwa mihodi.

³² Bahi hambi, nimmikanga mwenu muulinzi wanga Nnungu na wa lilove lyake liyamba inema yake lihulula kun'denga muing'ulupa na kumwing'a mapala pamo na vanaswe vake vammalele.

³³ Nangu nikanavele na tama ya hela yoheyo wala inguwu yanga munu woheyo.

³⁴ Mwenu mmene múnimala kuva ngúkola madengo kwa makono langu nimwene uchinga ngupate vitukutuku vyammalele vinichisikikila, nangu chalumo na avangu.

³⁵ Kwa vitukutuku vyammalele vingutendilè, ninnangujije nfano kuva kwa kutenda ucho-cho túlembelewa kuvayangata vakálihululila, akuno utulahimukila malove lanatangwele mwene Nang'olo Yesu kuchidoni, 'Wasa kuhumya kuliko kupwechela.'

³⁶ Paolo patangwele malove anelo, nkutindivala malundi pamo na avala vanu vammalele, nkuyuwa.

³⁷ Vammalele nkukuta, nkunkumbatila Paolo na kum'busu.

³⁸ Chinavayundahije namene nni malove lanavahaulidile kuva vakambemwona kavila. Anepo nkumpelekela mpaka ku meli.

21

Paolo àhwena ku Yelusalemu

¹ Patulailene navo, hwetu nkukwela mmeli nkuhwena mwalehu mpaka ku Kosi. Liduva lya vili lyake nkuhwika ku Lodo, na patuu kile aneko nkuhwena ku Patala.

² Aneko, nkuikoja meli ichihwena ku Foinike, nkukwela nkuhwena na mwanda.

³ Patukamwele pachinu patuchihulula kuchona chisiwa cha Kiplo, hwetu nkupita m'bali wa kunchinda nkuhwena chilambo cha ku Siliya. Nkunaimila imanga ya ku Tilo kwa kuva aila meli ísulupuha nsigo unavele mmeli.

⁴ Aneko nkuvakojá vakuhundwa, nkuikal navo kwa maduva saba. Vanang'o kwa kulojwa na Umumu Wanáswe nkunnyafulila Paolo kuchidoni, anahwene ku Yelusalemu.

⁵ Henga palamatilike maduva letu, hwetu nkukuta. Vakuhundwa vammalele pamo na vamahe vao na vana vao nkutupelekela mpaka panda imanga. Patukamwele pwani, tuvammalele nkutindivala malundi, nkuyuwa.

⁶ Anepo nkulailana, hwetu nkukwela mmeli, vanang'o nkuuyang'ana kwavo.

⁷ Hwetu nkuhweneha na mwanda wetu, kuuka ku Tilo nkuhwika ku Tolemayi, aneko nkusalimilana na vakúkulupila avetu, nkuikal liduva limo.

⁸ Liduva lipapéte hwetu nkuhwena ku Kaisaliya. Aneko nkuhwena kuing'ande yanga Filipo Nkúhubili Malove Lambone. Filipo nni yumo wa avala saba vanatandolwejije kuyava chakulya akula ku Yelusalemu.

⁹ Munu aneyo ávele na vana va chimahe ncheche vakánambimmala nnume, vachihúmya unabii.

¹⁰ Patuikélé aneko maduva lohe, nkukamola nabii yumo wa Nnungu kuhaloka ku Yudeya lina lyake Agabo.

¹¹ Pahwikile apala patuvele, nkutwala nkaka wanga Paolo, nkulihunga mmakono na mmadodo lake, nkuchidoni, 'Umumu Wanáswe achidoni, 'Uvíla njo Vayahudi chivambenyunga mwene nkaka auno, aneko ku Yelusalemu na kunkamuja mmakono mwa vanu vakávele Vayahudi.'

¹² Patupilikené anelo, hwetu na vanu vanji vanapwawije apala nkumpembeja namene Paolo anahwene ku Yelusalemu.

¹³ Henga nang'e nkuyang'u kuchidoni, "Mwadachi múnakuta na kundumula ntima? Nangu ngüvele tayali, akee chi kutaywa nnilungu aneko ku Yelusalemu, henga ata kuhwa ing'anya wa Nang'olo Yesu."

¹⁴ Patuwene chihi ànihita chitunnyaulidile, hwetu nkuleka kun'duma, nkuchidoni, "Lalalembela Nang'olo latendeke."

¹⁵ Bada ya anelo, hwetu nkupanganika, nkuhwena ku Yelusalemu.

¹⁶ Vakuhundwa vanji kuhaloka imanga ya ku Kaisaliya nkutupelekela mpaka kukaya kwanga Nnasoni, munu wa ku Kiplo uchinga tukave tuvayeni vake. Munu aneyo ávele yumo wa vakuhundwa vatandi vanga Yesu.

Paolo àmwongela Yakobo

¹⁷ Patuhwikile ku Yelusalemu vakúkulupila avetu vánitupwechela kwa ihangaladi ing'ulu namene.

¹⁸ Ulyamba wake Paolo nkupapatana na hwetu kuhwena unannola Yakobo, na vasele vammalele va likuwa lya vanu vankulupila Yesu navanang'o vánipiwawa.

¹⁹ Paolo pavasalimidle, nkuvahaulila kila chinu chatendile Nnungu muvanu vakávele Vayahudi kupitila utumishi wanga Paolo.

²⁰ Bahi vanang'o pavapilikene malove anelo, nkuntumbayanga Nnungu. Anepo nkunyaulila Paolo kuchidoni, "Nnung'unwetu, lola namuna maelufu la Vayahudi chivakulupídile, na vammalele vánalihumya kukamula Sheliya.

²¹ Vánipilikana habali kukwamba wako kuva, ùvahunda Vayahudi vammalele vaikâla mimilambo nya vanu vakávele Vayahudi vanakamule Sheliya ya Musa. Únivalimbija vanavayalule vanavao na wala vanapapate mihambo yetu ya Chiyahudi.

²² Anevo vanu vámbeplikanu kuva únikamola apano pa Yelusalemu. Vino tutende dachi?

²³ Bahi tènda malinga chitumbekuhaulila. Apano pàvele valume nccheche vavikile nasili muyo mwa Nnungu.

²⁴ Lündana na valume anevo muibada ya kulihahula na uvalipile galama yavo uchinga vamowe ulindo. Kwa kutenda uchocho vanu vammalele vachivamale kuva habali divapilikene dívele dya kulambila. Pamo na anelo vachivamale kuva unakamula Sheliya yanga Musa.

²⁵ Henga kuyamba avala vanu vakávele Vayahudi vankulupila Yesu túnivalembila kuyamba vitukutuku vituamwile. Túnivaamulu vanalye vyakulya vihumíwe sadaka kudisanamu na vanalye myadi na vanyama vapopotwíje na valinyemye na umalaya."

²⁶ Bahi liduva lipapéte Paolo nkuvatwala avala valume nkutenda ibada ya kulihahula pamo na anevo. Anepo nkuingila mu Ing'ande ya Nnungu, nkutambulanga kwamba ntululilo wa maduva la kulihahula na kuvaluhumija sadaka, kila munu muanevo ncchenche.

Kuhungwa kwa Paolo

²⁷ Àlalá maduva saba palanavele pepi kumalilika, Vayahudi fulani vanahaleke ku Asiya vámwmwene Paolo avèlè mu Ing'ande ya Nnungu. Nkuvachonjela vanu vammalele, nkunkamula Paolo.

²⁸ Nkutayanga lwasu uvachidoni, "Mmaisilaeli avetu, tuyangate! Ayu njo ayula munu avahûnda vanu vammalele kila pachinu kwa kuvatangolela lahakalenge vanu vetu na Sheliya yanga Musa pamo na Ing'ande aino ya Nnungu wetu. Henga pamo na kumatenda anelo, àvainjijie vanu vakávele Vayahudi mu Ing'ande ya Nnungu na kupahakajanga pachinu apano panaswe."

²⁹ Vátangwele uchocho ing'anya vámwmwene Paolo kumanga pamo na Tilofimo mwenedi wa ku Efeso, na vanang'o vátenda kuva Paolo àmwingijije Tilofimo mu Ing'ande ya Nnungu.

³⁰ Imanga yammalele nkowmbala chihi timbwili na vanu nkuhaloka mipata yammalele uvatukuta chimbamba, nkunkamula Paolo, nkummutanga na kunnyumya mu Ing'ande yanga Nnungu. Na milango ya Ing'ande ya Nnungu nkuchimwa.

³¹ Pavachichivammwalale Paolo, nkulu wa matiyala la Valoma nkupilikana habali anevo kuva imanga yammalele ya Yelusalemu yòmbele timbwili.

³² Upala ayula nkulu wa matiyala nkuvatwala vakulu vanji va matiyala nkupiyanya kuhwena akula kuvêle likuwa lya vanu. Bahi pavammwene ayula nkulu wa matiyala pamo na matiyala vake, nkulekanga kumpanya Paolo.

³³ Bahi ayula nkulu wa matiyala nkummenela Paolo, nkunkamula na kwamulu ahungwe mididi mivili ya chitale. Anepo nkuuja kuchidoni, "Ayu nnani? Na àtendile chani?"

³⁴ Vanu vanji palikuwa alila lya vanu vátaya lwasu uvatangola uvila na vanji uvila. Bahi ing'anya ya alula lwasu, nkulu wa matiyala nanga panahulwile kumala uhiu wa habali anevo. Bahi nkulaija Paolo apelekejwe m'boma lya matiyala.

³⁵ Paolo pahwikile paddingasi, matiyala nkunnyakula ing'anya ya timbwili dya likuwa lya vanu.

³⁶ Kwa kuva, likuwa lya vanu vammalele vánondola pachikundu uvachidoni, "Mmwale!"

Kulitetela kwanga Paolo

³⁷ Matiyala pavachichivamwingije Paolo m'boma lya matiyala, Paolo nkunnyaulila ayula nkulu wa matiyala kuchidoni, "Dachi, ùnanguluhusu nikuhaulile lilove limo?" Nkulu wa matiyala nkunnyang'ula kuchidoni, "Ùnimala kutangola Chigiliki?"

³⁸ Kwani wako ukávele ayula Mnisili anatandilijije ing'ondo mmaduva ulola lapítile na kuvalodyla vakúwalala alufu nccheche kuhwena kulilanga?"

³⁹ Paolo nkunnyang'ula kuchidoni, "Nangu ni Nnyahudi, nimunu wa imanga ya ku Taso chilambo cha Kilikiya, imanga ya muhimu namene. Chonde ngiluhusu ngutangole na ava vanu."

⁴⁰ Ayula nkulu wa matiyala nkunnuhusu. Bahi Paolo nkuimila paingasi, nkuvapungila nkono avala vanu uchinga vanyalale. Vammale pavanyalalike, Paolo nkutangola navo kwa luga yavo ya Chieblaniya.

22

¹ Paolo nkuchidoni, "Mmalangavangu pamo na atatavangu, ngupilikaniile panilitetela moyo mwenu!"

² Pavapilikene watangola navo kwa Chieblaniya, nkuhalija kunyalalika namene kupita patandi. Anepo Paolo nkuchidoni,

³ "Nangu Ninnyahudi, nguvelekwejije ku Taso chilambo cha Kilikiya, henga ngulelewije upano pamanga pa Yelusalemu. Nangu nguvele nkuhundwa wanga Gamalieli, na áninguhunda saana namuna ya kudipapata Sheliya dya atatavetu. Nnilihumya mwalehu kuntumikila Nnunngu malinga mwenu mmammalele chimuvele nelo.

⁴ Ñivabaniha mpaka kuvawalala vanu vachiipapâta Indila ya Nang'olo. Ñnavakamula valume na vamahe na kuvahunga nnilungu.

⁵ Kuhani Nkulu pamo na lukumbi lukulu lwa vasele, vammalele vânahulula chihi kungushuhudila. Ngüpwechedile na baluwa kuhaloka kwa vananng'o, ilembwîje na alangavetu Vayahudi va ku Dameski. Nangu nkuhwena ku Dameski uchinga nivahunge vanu vankulupila Yesu va aneko koka nguide navo mpaka pa Yelusalemu uchinga vaasibiwe.

⁶ Bahi pannavele nndila pepi na kuhwika ku Dameski, malinga saa sita muhi, upopo nkuhumila nng'anje kuhaloka kulihunde, ung'anyima namene nkungulangajja mipata yammalele.

⁷ Anepo nangu nkuhunamila pahi, nkupilikana lidi ulinguhaulila kuchidoni, 'Sauli, Sauli! Mwadachi ûnangubaniha?'

⁸ Nangu nkuuya kuchidoni, 'Nang'olo, wako nnani?' Nang'e nkunguhaulila kuchidoni, 'Nangu nni Yesu wa ku Nasaleti úngulagihà.'

⁹ Avala vanu vanavele pamo na nangu vâniwona aula nng'anje, henga nanga paranalewieje lidi lya ayula achilonjêla na nangu.

¹⁰ Bahi nangu nkuuya kuchidoni, 'Hambi Nang'olo ngutende dachi?' Nang'olo nkunguhaulila kuchidoni, 'Imila, uhwene ku Dameski na aneko vachivakuhaulile lammalele lapangwije ulatende.'

¹¹ Nangu nikahanulwile kulola ing'anya ya ing'anyimi ya aula nng'anje, bahi avangu nkungukamula nkono nkungulodya mpaka ku Dameski.

¹² Aneko ku Dameski kûvele na munu yumo uvachinchema Ananiya, munu achimweshîmu Nnunngu na kukamula Sheliya ya Musa, na kulombolewa lambone na Vayahudi vammalele vachiikâla ku Dameski.

¹³ Nang'e nkunguidila, nkuijila pepi nanangu nkuchidoni, 'Nnangawangu Sauli, ulole kavila!' Upala nangu nkupata kulola kavila, nkumwona aneyo munu.

¹⁴ Anepo Ananiya nkuchidoni, 'Nnunngu wa anakuluvetu ànikutandola uchinga ulamale laalembela Nnunngu na umwone ayula Wambone pameho pa Nnunngu na umpilikane mwene walonjela na wako.'

¹⁵ Kwa kuva, ümbekuva shahidi wake kwa vanu vammalele kuyamba àlalá lulawene na kulaplikana.

¹⁶ Hambi ûlindilila chani? Imila ubatiswe, uhahulwe masambi lako akuno uyùwà kwa lina lya Nang'olo.'

¹⁷ Bahi nangu nkuuya ku Yelusalemu, panichiyuwa mu Ing'ande yanga Nnunngu, nkulona maono.

¹⁸ Nímmwene Nang'olo Yesu, nkunguhaulila kuchidoni, 'Piyanja! Uka pa Yelusalemu upehi, kwa kuva vanu va apalo vakambeukubali ushuhuda wako kungwamba nangu.'

¹⁹ Nangu nkuyang'ula kuchidoni, 'Nang'olo, vanang'o vânimala kuva ngúpita kila ing'ande ya kunnyuwila Nnunngu unguvataya nnilungu na kuvalupila wako.

²⁰ Na vanu pavammalele shahidi wako Stefano, nangu nimwene nìmbekutuma uhwene upala, ñímkubaliana navo kuyamba kuwalalwa kwake. Na nangu njo nichilohija makoti la avala vammalele.'

²¹ Anepo Nang'olo nkunguhaulila kuchidoni, 'Hwena, nìmbekutuma uhwene kulehu, kwa vanu vakávele Vayahudi.'

²² Alila likuwa lya vanu nkumpilikanila Paolo mpaka patangwele malove anelo. Anepo nkunonohanga lidi uvachidoni, "Mmwalale aneyo munu, kwa kuva akálembelewa kuva mumi!"

²³ Nkuhweneha kutaya Iwasu akuno uvayahanga makoti lavo na kuululuha litutunga muha.

Paolo àupisula ulaiya wake wa Chiloma

²⁴ Nkulu wa matiyala nkuvahaulila matiyala vampelekeje m'boma lyavo. Nkulaija vammujeuje kwa kunsulubula mijeledi uchinga vamale ing'anya ivatendile vanu vataye lwasu ing'anya yanga nang'e.

²⁵ Henga pavannyungile Paolo uchinga vansulubule, nang'e nkummuja nkulu yumo wa matiyala myamoja anavele apala kuchidoni, "Dachi, sheliya ìnannuhusu kunsulubula laiya wa Loma kabla akànambahukumiwa?"

²⁶ Ayula nkulu palapilikene malove anelo, nkuhwena kwa nkulu wa matiyala, nkunyaulila kuchidoni, "Ùmbetenda chani? Ayu munu nni laiya wa Loma!"

²⁷ Bahi nkulu wa matiyala nkummwenela Paolo, nkummuja kuchidoni, "Nguhaulile, wako nni laiya wa Loma?" Paolo nkunnyang'ula kuchidoni, "Elo."

²⁸ Anepo nkulu wa matiyala nkuchidoni, "Nangu ngùsumile haki ya kuva laiya wa Loma kwa dihela dyohe." Paolo nkuchidoni, "Henga nangu ni laiya wa Loma kwa kuvelekwa."

²⁹ Bahi avala vachichivamujeje Paolo, nkupiyanya kuukananga. Na ayula nkulu wa matiyala nkuyopa namene pamaite kuva Paolo wannyyungile kwa mididi ya chitale ni laiya wa Loma.

Paolo àimijwa moyo Lukumbi Lukulu

³⁰ Liduva lipapête, nkulu wa matiyala álambela amale uhiu wa masitaka lasitakiwíje Paolo na Vayahudi. Bahi nkunyyungula, nkuvalaija makuhani vakulu na vajumbe va Lukumbi Lukulu vakojane. Anepo nkwidia nave Paolo na kumwimija moyo mwavo.

23

¹ Paolo nkuvapalambahija meho avala vajumbe va Lukumbi Lukulu, nkuchidoni, "Mmalangavangu, mpaka nelo ntima wangu ukánguhukumu kwa chinu chohecho kuyamba maisha langu pameho pa Nnungu."

² Bahi ing'anya ya kutangola uchocho, Ananiya kuhaní nkulu nkuvalaija avala vanaimidile pepi na Paolo vampanye likofi.

³ Anepo Paolo nkunyyaulila kuchidoni, "Nnungu mwene achiakupanye likofi, wako uvéle muchi libaka lya ing'ande livapakile chokaa! Wako üikele anepo unghukùmù nangu kwa kuipapata sheliya. Henga umwene uilumula sheliya kwa kulaija ngupanyewi!"

⁴ Avala vanu vanaimidile pepi na Paolo, nkunyyaulila Paolo kuchidoni, "Wako unton-golela malove lahakalenge Kuhani Nkulu wa Nnungu!"

⁵ Paolo nkuyang'ula kuchidoni, "Mmalangavangu, nangu nikanamaite kuva nang'e nni Kuhani Nkulu. Kwa kuva, Mmalemba Lanaswe inilembwa kuva, 'Unantangolele lahakalenge nkulu wa vanu vako.' "

⁶ Akuno Paolo wamala kuva vanu vanji vávele Masadukayo na vanji vávele Mafalisayo, nkunonoha lidi moyo lukumbi wachidoni, "Mmalangavangu, nangu nni Nfalisayo mwana wanga Nfalisayo. Nangu ngùhukumiwa ing'anya ya lilolelo limbenalyo kuva vanu vahwile vámbebufulwa."

⁷ Pamalidile kutangola malove anelo, Mafalisayo na Masadukayo nkulindamuka kupwatana namene, anepo vanu va lukumbi nkuyavanyika mipata mivili.

⁸ Anelo lánihumila ing'anya Masadukayo vähäula kuva nanga ufufulo wa vanu vahwile, na wala nanga malaika na wala mahoka, henga Mafalisayo vánalakulupila anelo lammalele.

⁹ Bahi pávele na Iwasu lukulu namene, vakúhunda va Sheliya va nnikuwa lya Mafalisayo nkuiila nkutahuka kwa dimongo uvachidoni, "Hwetu tukáchona chinu chohecho chi-hakalenge chachitendile ayu munu. Panjika malaika au mahoka vánipwahika nave."

¹⁰ Matahukano palayenjeke namene, nkulu wa matiyala nkuyopa kuva avala vanu vachivan'dalulange Paolo. Bahi nang'e nkuvaamulisa matiyala vahwene paching'ati pa aula mmuluku wa vanu vakammuse Paolo kwa dimongo koka vampelekeje m'boma.

¹¹ Chilo, Nang'olo nkuhumila na kwimila pepi na Paolo, nkunyyaulila kuchidoni, "Likamye ntima! Kwa kuva, malinga chushuhudidile habali dyangu apano pa Yelusalem, ùlembelewa akatende uchocho na ku Loma."

Mitemelo ya kummwalala Paolo

¹² Uhiku pauchele, Vayahudi nkutenda ntamelo chitinya. Nkulyapilila uvachidoni, "Tukachitulye na wala tukambekumbila mpaka tummwalale Paolo."

¹³ Isabu ya vanu vanatendile ntemelo anewo yanipunda vanu alubaini.

¹⁴ Bahi vanang'o nkuhwena kwa makuhani vakulu na vasele va Vayahudi nkuchidoni, "Hwetu tūniapila kuva tukambeyeja chinu chohecho mpaka tummwalale Paolo.

¹⁵ Hambi, mwenu pamo na vajumbe va Lukumbi Lukulu làija ujumbe kwa nkulu wa matiyala uchinga ampelekeje Paolo kwenu mwenu umulambilila kuva mûlembela mumale saana habali dyake. Hwetu tûvele tayali kummwalala kabla akànambihwika pepi na mwenu."

¹⁶ Henga mwipwave Paolo ánipilikana habali dya mitemelo ya avala vanu ya kummetela Paolo vammwalale. Bahi nkuhwena, nkunainjila m'boma lya matiyala nkunnyaulila Paolo lammale lavakudungidile.

¹⁷ Anepo Paolo nkunchemba nkulu yumo wa matiyala myamoja nkunnyaulila kuchidoni, "Papatana na ayu kijana uhwene nawe kwanga nkulu wa matiyala kwa kuva àvele na lilove lya kunnyaulila."

¹⁸ Bahi ayula nkulu wa matiyala myamoja nkumpelekeja mwipwave Paolo mpaka kwa nkulu wa matiyala, nkuchidoni, "Ayula nfungwa uvanchema Paolo áninguchema nkunguyuwa nikupelekejje ayu kijana kwa kuva àvele na chinu chambekuhaulila."

¹⁹ Bahi ayula nkulu wa matiyala nkunkamula nkono ayula kijana, nkuhwena nawe panjenye, nkummuja kuchidoni, "Ümbenguhauli chinu ntwani?"

²⁰ Ayula kijana nkuchidoni, "Vayahudi vânipatana vakuyuwe umpelekeje Paolo ku Lukumbi Lukulu nundu uvalilambilila kuva valukumbi välembela vapate habali dyake kwa uhiu namene.

²¹ Henga wako unakumbike kwa kuva pâvele vanu vapunda alubaini vammetêla. Na vânipila kuva vakambekulya wala kukumbila chinu chohecho mpaka vammwalale hoti Paolo. Na vino vävele tayali, väldililä chihi chumbekwamula wako."

²² Bahi nkulu wa matiyala nkunneka ayula kijana ahwene, nkun'duma wachidoni, "Unannyaaulile munu woheyu kuva ùninguhaulila habali aino."

Paolo àpelekejwa kwanga Feliki

²³ Nkulu wa matiyala nkuvachema matiyala vavili, vakulu va matiyala myamoja nkuvahauli kuchidoni, "Vavikange tayali matiyala myambili, akúkwela falasi matiyala sabini na matiyala myambili va mikuchi uchinga vahwene ku Kaisaliya, muikale tayali kuuka satatu ya chilo.

²⁴ Vavike tayali falasi vambennyakùla Paolo uchinga akahwiike kwanga Feliki, nkulu wa chilambo cha ku Yudeya, avelè mumi."

²⁵ Bahi nkulu wa matiyala nkulemba baluwa ya kumpelekejja nkulu Feliki, baluwa yene välembile uvila,

²⁶ "Nangu Kilaudiyo Lusiya, nìkulembila baluwa aino wako Nkulu, Mweshimiwa Feliki.

Pwechelela disalamu dyangu.

²⁷ Nkulu, Vayahudi váninkamula ayu munu na vävele pepi na kummwalala, nangu nkuhwena na matunji la matiyala nkumpoha, kwa kuva, vâningumaiha kuva nang'e nni laiya wa Loma.

²⁸ Bahi kwa ngûlembela ngumale chinu ntwani chivatèndà Vayahudi vansitaki, nangu nkunhwikiha ku Lukumbi lwavo Lukulu.

²⁹ Nangu nkumala kuva masitaka lene làyamba chihi matahukano la sheliya dyavo. Bahi nangu nikawene kuva pâvele chinu chohecho chakosedile chimbetèndà afungwe nnilungu au kuwalalwa.

³⁰ Pangupilikene kuva Vayahudi vâtenda ntemelo uchinga vammwalale, upopo nangu nkumpelekeja kwakuwe, na kuvalaja vanu vantsâki vaide na masitaka lavo kwakuwe."

³¹ Bahi avala matiyala nkuntwala Paolo malinga chivalaijijwe, chilo uchila nkumpelekeja Paolo mpaka ku Antipatili.

³² Ulyamba wake avala matiyala vachiöng'a waradodo nkuya ku Yelusalemu, m'boma lya matiyala. Nkuvaleka avala matiyala akúkwela falasi vahwenehe na mwanda chalumo na Paolo.

³³ Pavakamwele ku Kaisaliya nkumwing'a baluwa nkulu Feliki na kunkamuja Paolo kwanga ayula nkulu.

³⁴ Feliki paisomile aila baluwa, nkuvauja kuchidoni, "Ayu munu àhaloka chilambo ntwani?" Pavannyaaulidile kuva àhaloka chilambo cha ku Kilikiya,

³⁵ Feliki nkuchidoni, "Nguchingupilikanile ing'anya yako pavambekamola vanu vakusitâki." Anepo Feliki nkuamulisa vammike Paolo muing'ande ya chifalume yanga Helode, vanchunge.

24

Vayahudi vânsitaki Paolo muyo mwa Feliki

¹ Bada ya maduva nnyano, Kuhani Nkulu Ananiya nkukamola ku Kaisaliya akuno apapatènè na vasele va Vayahudi pamo na mwanasheliya yumo wa Chiloma lina lyake Tetulo. Vanang'o nkwidna na masitaka lavo lavansitaki Paolo muyo mwa ntawala.

² Bahi Paolo pachemwije, Tetulo nkutandilikä kuhumya masitaka wachidoni, "Mweshimihi Feliki, kupitila wako tûniikala maduva lohe kwa amani ihiu. Na uongosi wako ùidile na mabadiliko lohe lambone kwajili ya chilambo achino.

³ Anelo lammalele tûnilapwechelela kwa shukulani na lakambeluvalika kila pachinu mmahiku lammalele.

⁴ Henga kwa kuva nangu nikâtamwa nikuhopeje, bahi kwa uwambone wako nîkuyuwa utupilikaniile kwa alano malove letu lainjipele latumbetangola.

⁵ Tûnimala kuva ayu munu ànyakwile ihonjela. Nang'e atandiliha timbwili kila pachinu pavéle Vayahudi pachilambo pammalele. Na uyoyo njo nkulu wa lisehebu lya Vanasaleti.

⁶ Na nang'e ánilinga kuitaya unajisi Ing'ande ya Nnungu, bahi hwetu nkunkamula. [Hwtetu túlembela tunnyukumu kupapatana na sheliya dyetu.

⁷ Henga nkwidna Lusiya, nkulu wa matiyala nkuntwala kwa dimongo mmakono letu.

⁸ Anepo Lusiya nkuvalaija vanu vansitâki Paolo vaide kwakuwe.]^{*} Na wako umwene ukammujauja uchiumale uhiu wa masitaka latunsitaki."

⁹ Vayahudi vammalele nkulundana nawe kwa kunhapatkanila Paolo uvachidoni, masitaka lammalele nni la uhiu.

Paolo àlitetela muyo mwanga Feliki

¹⁰ Bahi Feliki nkumpungila nnkono Paolo uchinga atangole. Paolo nkuchidoni, "Na-hangalala kulitetela muyo mwako akuno ungumàlì kuva wako ùjukile kuva mwamusi nichilambo achino kwa vyaka vyohe.

¹¹ Wako umwene ùnahulula kumaiha kuva lakanapunda maduva kumi na mbili kuantidika pangupite ku Yelusalemu unannyuwa Nnungu.

¹² Ava vanu nanga pavangukojije ungutahukana na munu woheyu mu Ing'ande ya Nnungu wala kuvachonjela vanu n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu au pachinu panji pohepo muimanga aino.

¹³ Wala nanga pavahulula kumaiha uhiu wa masitaka lavangusitaki nangu.

¹⁴ Nangu nakubali muyo mwako kuva, nangu ngûmwabudu Nnungu wa anakuluvetu, na nni nkuhundwa wa Indila aila, ivahaûla vanang'o kuva lisehebu lya kulambilä. Nangu nakulupila malove lammalele lalembwîje mmitabu nya Sheliya na mmitabu nya manabii.

¹⁵ Nangu ngûvele na lilolelo kwanga Nnungu malinga vanang'o chivalolela kuva, Nnungu àmbevafufula vanu vambone pameho pake na avala vaténda lahakalenge.

¹⁶ Bahi ing'anya ya anelyo nangu natumbama kuikala saana maduva lammalele uchinga ntima wangu unanguhukumu kwa chinu chohecho pameho pa Nnungu na pavanu.

¹⁷ Bahi bada ya kuikala aneko kulehu kwa vyaka vyohe, nangu nkuida ku Yelusalemu uchinga nivapelekejije alangavangu Vayahudi nsada kwajili ya amahuvani na kuhumya sadaka kwa Nnungu.

¹⁸ Pavangukojije mu Ing'ande ya Nnungu ungulatenda anelo, nangu ngûvele ngumalidilè aila ibada ya kulihahula. Wala nikanavele na likuwa lya vanu na wala pakanavele na timbwili.

¹⁹ Henga apala pávele na Vayahudi vanahaleke kuchilambo cha ku Asiya, anevo njo vachilembelewa vapwawe apano uvahumya masitaka lavo ikâva vavêle na lilove lyohelyo au chinu chohecho chakungusitaki.

²⁰ Au, ava vanu vavêle apano vahaule chinu ntwani chihakalenge chivachiwene kwang'ue pannaimidile pa Lukumbi Lukulu,

²¹ ikànavé chihi malove ulala lannatangwele pannaimidile muyo mwavo kuva, 'Munguhukumu nelo ing'anya ya lilolelo linguyenalyo kuva, vanu vahwile vâmbefufuliwal!'

²² Anepo Feliki, anaimaita Indila aila saana, nkuiimija aila ing'anya hoti. Nkuvahaulila kuchidoni, "Nahumya hukumu ya ing'anya aino pambeida apano Lusiya nkulu wa matiyala."

* **24:8** Mmalemba lanji la kala malove anelo lavêle mmabano lakapali.

²³ Bahi nkumwamulisa nkulu wa matiyala myamoja anchunge Paolo na kumwing'a wasa kadiki, na ayanjavake vanalimbijwe kumwing'a vitukutuku vyasikikila.

Feliki na n'jawe vāmpilikarila Paolo

²⁴ Bada ya maduva kadiki, Feliki nkukamola na Dulusila n'jawe, anavele Nnyahudi. Nku-laija Paolo achemwe, nkumpilikarila pachitangola kuyamba ing'ulupa ya kunkulupila Yesu Kilisto.

²⁵ Henga Paolo pachilonjelela kuyamba haki na uweso wa kulikamulanga na kuyamba hukumu ya Nnungu iîda, Feliki nkuyopa, nkunnyauli Paolo kuchidoni, "Vino hwena hoti, nguchinikucheme kavila panimbepata wasa."

²⁶ Henga pamo na anelo Feliki áolela kuva, Paolo achiamwing'e dihela. Bahi ing'anya ya anelyo, Feliki nkuva wanchemachema Paolo myanda yohe wapwahika nawe.

²⁷ Bada ya vyaka vivili, Polikiyo Festo nkutwala chiteng'u cha ukulu changa Feliki. Bahi kwa kuva Feliki álembela alipakahe kwa Vayahudi, nkunneka Paolo avèlè nnilungu.

25

Paolo muyo mwanga Festo

¹ Bahi Festo pakamwele ku Kaisaliya, nkupita maduva matatu, nkuyomboka kuhwena Ku Yelusalemu.

² Aneko makuhani vakulu na vakulu va Vayahudi nkunnyaaulila Festo habali dyanga Paolo.

³ Nkuva uvampembeja Festo uchinga avatendele lyambone kwa kuvapelekejija Paolo ku Yelusalemu, kwa kuva, válembela vammetele na kummwalala pambekuva nndila.

⁴ Henga Festo nkuvayang'ula kuchidoni, "Paolo àvenkuchungwa nnilungu aneko ku Kaisaliya, na nimwene ngûvele pepi kuhwena ukwoko.

⁵ Bahi vakulu venu vapapatane na nangu vakansitaki, ikàva pàvele chinu chohecho chihakalenge chachitendile."

⁶ Bahi Festo paikeli navo malinga maduva nane au kumi uvila, nkuehelelekela ya ku Kaisaliya. Liduva lya vili nkuikala pachiteng'u cha hukumu, nkuamulisa vaidinawe Paolo.

⁷ Paolo pakamwele, avala Vayahudi vahalêke ku Yelusalemu nkun'dinguka na kutandi-likia kunsitaki masitaka lohe la kwidopa lavakanahulwile kananga vene kulamaiha.

⁸ Anepo Paolo nkulitetela wachidoni, "Nangu nanga chinu chingukosedile kwamba sheliya ya Vayahudi wala kwamba Ing'ande ya Nnungu na wala nikánkosedile Nfalume wa Loma."

⁹ Henga kwa kuva Festo álembela alipakahe kwa Vayahudi, nkummuja Paolo kuchidoni, "Dachi, únaembela uhwene ku Yelusalemu ukahukumiwe aneko muyo mwangu kwajili ya masitaka alano lavakusiteke?"

¹⁰ Paolo nkuyang'ula kuchidoni, "Nangu ngùimidile muyo lukumbi luvêle mumamulaka la Nfalume wa Loma, na apano njo pangulembelewa nguhukumiwe. Nikávakosedile Vayahudi chinu chohecho malinga wako umwene chiumaita saana.

¹¹ Bahi ikàva ngwònökene kuva ngütendile chinu chihakalenge chilembelêwa nguhukumiwe kuhwa, nangu nikâhita kuhwa. Henga ikàva nanga uhiu wohewo wa masitaka lavangusitaki, bahi nanga munu woheyô ahulûla kungukamuja kwa Vayahudi. Nangu ngûlembela haki yangu ya kunahukumiwa kwa Nfalume wa Loma!"

¹² Bahi Festo pamalidile kutangola na vasauli vake nkuchidoni, "Ùyuwite ukahukumiwe kwa Nfalume wa Loma, bahi uchiuhwene kwa Nfalume wa Loma."

Festo ùyuwa lúnda kwa Nfalume Agilipa

¹³ Bada ya maduva kadiki, Nfalume Agilipa na Beneke nkuhwika ku Kaisaliya unam-muja habali Festo.

¹⁴ Na pavaikele aneko kwa maduva lohe, Festo nkunnyaaulila nfalume kwamba ing'anya yanga Paolo wachidoni, "Apano pàvele munu yumo wannekile Feliki ahungwìjè nnilungu.

¹⁵ Nangu pannavele ku Yelusalemu, makuhani vakulu na vasele va Vayahudi váninsitaki na kunguyuwa nñnyukumu kuhwa.

¹⁶ Nangu nkuvayang'ula kuva, aneyo ikee mihambo ya Chiloma kunyukumu munu woheyô kuwalalwa kabla akànambikojana meho kwa meho na vanu vansitêke uchinga nanang'e apate wasa wa kulitetela kwamba masitaka lavansiteke.

¹⁷ Bahi pavakamwele apano nangu nikanatimile. Liduva lipapête, nangu nkuchemehija lukumbi, nkuikala pachiteng'u cha hukumu nkuamulisa aneyo munu vaide nawe.

¹⁸ Pavaimidile vanu vansitêke Paolo, nangu pavanahawile lilove lyohelyo lihakalenge lyatendile malinga chinichilolela nangu.

¹⁹ Henga vátahukana nawe kwamba dini yao vene na kuyamba munu yumo uvanchema Yesu anahidle, henga Paolo átumbamila kuva Yesu mumi.

²⁰ Anepo nangu nikanamaite namuna ya kupata uhiu wa malove anelo. Nangu nkum-muja Paolo ikàva achiatamwe kuhwena ku Yelusalemu uchinga ing'anya yake ikahuku-miwe aneko.

²¹ Henga Paolo palembedile haki yake ya kunahukumiwa kwa Nfalume wa Loma, nangu nkumulisa vanchunge nnilungu mpaka panimbempelekeja kwa Nfalume wa Loma."

²² Anepo Agilipa nkunnyaaulila Festo kuchidoni, "Nanani uchocho ngùlambela nimpili-kanile ayu munu nimwene." Festo nkuyang'ula kuchidoni, "Ùnampilikana nundu."

Paolo àpelekeja moyo mwanga Agilipa

²³ Bahi liduva lipapête, Agilipa pamo nawi Beneke nkukamola kwa dihinji ding'ulu, nkuingila nnukumbi lwa makojano pamo na yakulu va matiyala na vakulu va imanga. Anepo Festo nkumulisa vakantwale Paolo vaide nawe.

²⁴ Anepo Festo nkuchidoni, "Nfalume Agilipa, na mmammalele mmêle apano na hwetu, ayu munu umumwona moyo mwenu, Vayahudi vammalele va apano na va ku Yelusalemu vâningutongodikila akuno uvataya lwasu kuva, ayu munu àlembelewa ahwe.

²⁵ Nangu ngùwene kuva akâtendile chinu chohecho chiimbentenda ahukumiwe kuhwa. Henga kwa kuva Paolo mwene àniyuwa akahukumiwe kwanga Nfalume wa Loma, nangu nkumulisa nimpelekeje ku Loma.

²⁶ Henga nikávele na chinu chimaikâna cha kunnembila nkulu wetu, Nfalume wa Loma kumwamba Paolo. Bahi ngùidile nawe moyo mwenu, asa moyo mwako, wako Nfalume Agilipa uchinga akaujwaujwa ngupate masitaka la kulemba.

²⁷ Kwa kuva, ngwòna akee chinu chambone nangu kumpelekeja nfungwa bila kulatam-bulanga masitaka lavansiteke."

26

Paolo àlitetela moyo mwa Nfalume Agilipa

¹ Bahi Agilipa nkunnyaaulila Paolo kuchidoni, "Hambi unaluhusiwa kulitetela." Anepo Paolo nkunyoloja nkono wake nkutandilika kilitetela, wachidoni,

² "Nfalume Agilipa, nangu nilyona kuva ngùpete wasa nkulu wa kulitetela moyo mwako kwamba àlála masitaka lammalele lavangusiteke Vayahudi,

³ asa kwa kuva wako umwene ùnimala namene mihambo ya Vayahudi na matahukano lavo lammalele, bahi nakuyuwa ungupililile kwa kungupilikanila.

⁴ Vayahudi vammalele vânimala habali dya maisha langu kutandikila pannavele nin'joko na namuna chinguile nchilambo changu na aneko ku Yelusalemu.

⁵ Vanang'o vâningumala kwa vyaka vyohe na vakâlembela vânahulula chihi kushuhudila kuva nangu ngûvele nimunu wa lisehebu lya Mafalisayo, lisehebu lipapâta namene sheliya dya dini yetu ya Chiyahudi.

⁶ Vino ngûvele apano, nguhukumiwe ing'anya ya kuva ngùilolela aila ahadi yanavaahidite Nnungu anakuluvetu.

⁷ Ahadi yene nni uila iloléwa na matawa letu kumi na mbili la vanu vetu, uvamwabudu Nnungu kwa bidi chilo na muhi. Nfalume Agilipa, ing'anya ya lilolelo anelyo Vayahudi vângusitakil!

⁸ Ing'anya ntwani mwenu mùtenda kuva nni chinu chikákulupika Nnungu kuvalufula vanu vahwile?

⁹ Nangu nimwene ngútenda kuva ngùlemelewa ngutende lammalele lahululíka uchinga ngutahuke habali dya Yesu wa ku Nasaleti.

¹⁰ Anelo njo langulatendile ku Yelusalemu. Ngùpete mamulaka kuhaloka kwa makuhani vakulu, nangu nkuvataya nnilungu vakúkulupila vohe. Na pavachihukumiwa kuwalalwa, nanani ngútandola Kawalalwe.

¹¹ Myanda yohe ínahwena n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu univabaniha na ku-vakolokoha vaikane ing'ulupa yavo. Nnivasunalila namene mpaka kunavataha n'dimanga dya chiyeni."

Paolo àtana namuna chankulupidile Yesu

(Matendo 9:1-19, 22:6-16)

¹² "Bahi liduva limo ngûvele mmwanda unguhwènà ku Dameski akuno nguvèlè na mamulaka na malaijо lahålóka kwa makuhani vakulu.

¹³ Nfalume Agilipa, pannavele nndila malinga sasita ya muhi, nauwene nng'anje ung'anyima kupunda wa liduva uhalòkà kulihunde. Nkungulangajija nangu na avangu vangupapatene navo.

¹⁴ Tuvammalele nkumotoka pahi, nangu nkulipikana lidi ultangola na nangu kwa Chieblaniya kuchidoni, ‘Saul! Saul! Mwadachi ùnangubaniha? Uliwalala chihi bule malinga ung’ombe apânya litapola isimbo ihongoleke ya nichunga wake.’

¹⁵ Nangu nkumuja kuchidoni, ‘Nang’olo, wako nnani?’ Nang’olo nkuyang’ula kuchidoni, ‘Nangu nni Yesu ungubaniha.

¹⁶ Henga vino takatuka uimile. Ñnikuhumila uchinga nikuvike kuva ntumishi wangu na shahidi wangu. Uchiuvamaihe vanu vanji vitukutuku vyuviwene nelo na vinji vinimbekulanguja paida.

¹⁷ Ñimbekupoha mmakono mwa Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi. Ñikutuma kwa vanu anevo uchinga,

¹⁸ uvakusumbule meho lavo vapate kuuka nnupi vaide kunng’anje na kuuka muutawala wanga Nanchindenga, vannaukile Nnungu uchinga kwa kungukulupila nangu vasame-hewe masambi lavo na vapate mapala pamo na vanu vahahuliwije kuva vanu va Nnungu.”

Paolo àtongola kwamba madengo lake

¹⁹ “Bahi Nfalume Agilipa, nangu nkutenda malinga chingulaijijwe mmaono àlalá lahaléke kuhundu.

²⁰ Henga ngútandilike kuvalubilila vanu va ku Dameski hoti koka nkuhwena kunavahubilila vanu va ku Yelusalemu na chilambo chammalele cha Yudeya na kwa vanu vakávele Vayahudi, unguvahimya vanu valeke kutenda masambi na kunnaukila mwalehu Nnungu na vamaihe kwa vitendo vyavo kuva vâninnaukila Nnungu.

²¹ Bahi ing’anya ya malove anelo Vayahudi nkungukamula pannavele mu Ing’ande ya Nnungu nkulambela vambawale.

²² Henga kwa kuyangatwa na Nnungu, nangu nimumi mpaka nelo. Nangu ñníimiha kuhumya ushahidi kwa vanu vammalele, vakulu na vakávele vakulu. Wala nanga pangutangola malove lanji lalekéne na àlalá lavanatangwele manabii pamo na Musa kuva lâmbehumila.

²³ Vanang’o vátangwele kuva, Kilisto àmbebanihwa, na kuva, nang’e àmbekuva ntandi kufufulwa kuhaloka kwa vanu vahwile uchinga avayanajije vanu vammalele nng’anje wa upohi, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi.”

²⁴ Paolo pachilitetela uchocho, Festo nkunonoha lidi wachidoni, “Paolo ùvele na ding’apedi! Kusoma kuusomile namene kukutenda ùüve n’ding’apedi!”

²⁵ Henga Paolo nkuyang’ula kuchidoni, “Mwenye Festo, nangu nikávele n’ding’apedi. Nangu ngútangola malove mahiu na lamana.

²⁶ Kwa kuva, Nfalume Agilipa ànilamala alano, na nangu nàhulula chihi kutangola muyo mwake bila kulipwelela. Kwa kuva, ñníimala namene kuva wala nanga llove lyohelyo mualano lyakalimaite kwa kuva chitukutuku chene achino chikátendeke kunamaweka.

²⁷ Nfalume Agilipa, dachi ùnakulupila malove lavatangwele manabii va kala? Nangu ñníimala kuva ùnalakulupila.”

²⁸ Anepo Agilipa nkunnyaulila Paolo kuchidoni, “Dachi, wako ùtenda kwa malove lako kadiki ùnahulula kungutenda nangu kuva Nkilisto?”

²⁹ Paolo nkuyang’ula kuchidoni, “Ikàva kwa malove kadiki au kwa malove lohe, henga nangu nínniyuwa Nnungu uchinga wako na vanu vammalele vangupilikaniña nelo vââve Vakilisto muchi nangu, henga bila uhungwa uvila mididi.”

³⁰ Anepo Nfalume Agilipa na Festo, nkulu wa chilambo nawi Beneke na avala vammalele vanavele apala pamo na vanang’o, nkuimilanga.

³¹ Pavamwadilikenye nkuya uvahaulanila kuva, “Ayu munu nanga patendile chinu chohecho chimbentenda ahukumiwe kuhwa wala kuhungwa nnilungu.”

³² Anepo Agilipa nanang’e nkunnyaulila Festo kuchidoni, “Ayu munu akanihunguliwa kuikave akayùwà ing’anya yake ikapilikaniwe kwa Nfalume wa Loma.”*

27

Paolo àpelekejwa ku Loma

¹ Bahi paiamuliwije kuva tuhwene ku Italiya kwa indila ya bahali, Paolo na vafungwa vanji nkuvikwa kwa nkulu yumo wa matiyala myamoja lina lyake Yulio uchinga avachunge, nang’e ávele wa nnitunji lya matiyala lichichemwa “Litunji lya Nfalume wa Loma.”

² Hwetu nkukwela mmeli ichihalôka imanga ya ku Adilimitiyo inavele pepi kuuka kuhwena kubandali dinji dinavele pwani ya vilambo vya ku Asiya. Hwetu nkuuka anepo

* ^{26:32} Nsitali auno ülembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

akuno tupapatènè na munu yumo wa ku Makedoniya uvachinchema Alistaliko, áchihalòkà imanga ya ku Sesalonike.

³ Liduva lipapête, hwetu nkuhwika ku Sidoni, bahi Yulio nkuntendela Paolo uwambone nkulu namene, nkunnyafulila avaongelete ayanjavake uchinga vamwing'e vitukutuku vyanasikidile.

⁴ Patuuikile anepo, nkukwela mmeli kavila, nkupita m'bali ukápunga namene lipungo wa chisiwa cha Kiplo kwa kuva lipungo línatutukaha kwa kuhalokela moyo mwetu.

⁵ Bahi patuyombweke bahali inavele m'bali wa chilambo cha ku Kilikiya na ku Pamfiliya, nkunahwika kuimanga ichémwa Mila, ívele chilambo cha ku Likiya.

⁶ Aneko ayula nkulu wa matiyala nkuikoja meli inji ya ku Alekisandiliya ichihwena ku Italiya, tuvammalele nkukwelanga anemwo.

⁷ Tútwtete maduva lohe utwonga kadiki-kadiki akuno utubanika, henga kuntululilo nkunakamola pepi na imanga ya ku Nido. Kwa kuva lipungo lívele likulu, nkutudivila tu-nahulene kuhwena indila ituchilembela tuilondole. Anepo hwetu nkupita m'bali ukápunga namene lipungo wa chisiwa cha ku Kilete, pepi na Salimone.

⁸ Twónga kadiki-kadiki utupita nyenje medi akuno utubanika namene, nkunahwika pachinu pachemwa "Bandali Íkatapele," pepi na imanga ichémwa Laseya.

⁹ Maduva lohe lánipita, ata liduva lya kufunga nalinang'o línipita, na maduva láchipapàtà láva la hatali kwonga m'bahali. Bahi Paolo nkuvaduma wachidoni,

¹⁰ "Mmalangavangu, nangu ngwóna kuva auno mwanda úvele na hatali na asala yohe moyo mwetu, akee chihí meli na misigo bahi, henga pamo na umi wetu mwalehu."

¹¹ Henga ayula nkulu wa matiyala myamoja nkuleka kupilikaniila malove latangwele Paolo, nang'e nkupilikaniila malove la mwene meli pamo na nkúlodya meli.

¹² Hambi kwa kuva apala pabandalí pakanevale pachinu pakatapele kuikala kwa mahiku la imepo, vanu vohe nkumuya ding'ano kuva vauke pachinu apala vahwenehe na mwanda wavo mpaka kuimanga ya ku Foiniki, koka vaikale aneko mpaka palambépita mahiku la imepo hoti. Foiniki ívele bandali inavele pachisiwa cha ku Kilete chichilola m'bali wa kusini-mangalibi na kaskazini-mangalibi, kwa kuva aneko vakani-hulula kuikala kwa mahiku la imepo.

Kutibuka kwa bahali

¹³ Pautandilike kupunga mpapa ukávele na dimongo namene uchihaloka m'bali wa kusini, vanang'o nkwnona kuva mpapa uvachilindilila únícamola, bahi nkuiusa naanga nkutandilika mwanda uvaonga mwitepa chisiwa cha Kilete.

¹⁴ Henga boda ya kupita uhiku kadiki nkuhaloka lipungo likulu lichémwa, "Lipungo lya kaskazini-mashaliki," kuhaloka m'bali wa chisiwa cha Kilete.

¹⁵ Anelyo lipungo nkuitukuha meli, na kwa kuva tukanahulwile kwopotana nalyo, hwetu nkuileka meli itukuhwe na lipungo mpaka kumedi lohe kulichilodya anelyo lipungo.

¹⁶ Patuchipita m'bali ukápunga namene lipungo mwitepa chisiwa chijoko chichémwa Kauda, túníbanika namene kuiinjija mashuwa inyoko mmeli.

¹⁷ Bahi avala vanu pavamalidile kuiinjija, nkuitava mididi meli uchinga inahaduke. Na kwa kuva vágópa vanaching'ama wa muulongo uvéle pepi na pwani ya ku Siliti, bahi nkusulupuha matanga, nkuileka meli itukuhwe na lipungo.

¹⁸ Lipungo línhweneha kutwopota namene, na liduva lipapête nkututenda tutandilike kuyahanga misigo inavele mmeli.

¹⁹ Liduva lya tatu, nkutandilika kuyahanga mmedi vikolelo vya mmeli kwa makono lavo vene.

²⁰ Nkupita maduva lohe tukànambilyona liduva wala inondwa, na lipungo nkuhalija kupunga namene, kuntululilo lilolelo lya kupohwa nkuyahika mwalehu.

²¹ Vanu vágóle maduva lohe vakànambikulya chinu chohecho. Bahi Paolo nkuiimila ching'ati vanu nkutangola kuchidoni, "Mwenu mmanu, kuikavele umungupilikaniila na kuyeweja mwanda wa kuuka ku Kilete, ibaniki aino na asala aino ikánatukoje.

²² Henga hambi ninnuya mulikamye mitima, kwa kuva, wala nanga munu kananga yumo ambékühwa, ila meli bahi njo imbehadükä.

²³ Kwa kuva, chilo cha nelo malaika wa Nnungu, Nnungu ayula angutendîle nangu kuva wake na nni ungtumukila, áninguhumila nkuiimila moyo mwangu,

²⁴ nkunguhaulila kuchidoni, 'Paolo, unayope! Kwa kuva, úlembelewa uimile moyo mwa Nfalume wa Loma, na Nnungu kwa uwambone wake ànivapoha vanu vammalele vaôngá pamó na wako.'

²⁵ Bahi mmalangavangu, likamyange mitima kwa kuva, nangu nankulupila Nnungu na imbekuva muchi changuhaulidile.

²⁶ Henga lasima meli yetu iching'amwe munnyangi wa chisiwa fulani."

²⁷ Pachikamwele ching'ati chilo cha liduva lya kumi na ncheche, patuchitukuhwa akuno na aneko na lipungo lya bahali ya Adiliya, amadengo vammeli nkutenda kuva vâvele pepi na kunnyangi.

²⁸ Nkusulupuhija n'didi uvahungile chinu cha kwidopa mmedi, ukuwona ulehu wake uchidika mita alubaini kwenda pahi. Nkuhwena moyo kadiki nkupima kavila nkupata mita salasini.

²⁹ Kwa kuyopa meli inaguma mmayanga, nkusulupuhija mmedi naanga ncheche kwa nnyuma meli uchinga ihwene kadiki-kadiki, nkuyuwa uhiku upiyanye kucha.

³⁰ Amadengo va mmeli nkulembela vatile, nkusulupuhija mashuwa m'bahali, uvalambilila kuva vâlembela vasulupuhe naanga m'bali wa moyo meli.

³¹ Paolo nkunnyauli nkulu wa matiyala na matiyala lake kuchidoni, "Ava vanu vakânaisalile umuno mmeli, mwenu mmammalele mukambepohwa."

³² Anepo matiyala nkuicheketa mididi ichikamulila mashuwa, nkuileka imatokele m'bahali.

³³ Ulyamba na mambumbu Paolo nkuvakulumisa vanu vammalele valye chakulya, wachidoni, "Nelo nni liduva lya kumi na ncheche muvèlè chihi nnipamba na mukatamwije kulya, na mukánakulya chinu chohecho."

³⁴ Bahi ninnuyuwa mulye chakulya, kwa kuva mûlembelawa mulye uchinga munahwe. Kwa kuva, wala nanga munu mmwenu ambeliwalâla kananga kadiki."

³⁵ Paolo pamalidile kutangola malove anelo nkutwala nkate, nkunshukulu Nnunu moyo mwavo, nkuumeya nkutandilika kuulya.

³⁶ Anepo vammalele nkulikamya mitima, navanang'o uchocho nkutandilika kulya chakulya.

³⁷ Jumula ya tuvanu túnavele mmeli túvele myambil sabini na sita.

³⁸ Kila munu palile nkusiba, nkutandilika kuyaha misigo ya ngano m'bahali kupungula iidopi ya meli.

Kuhadukanga kwa meli

³⁹ Uhiku pauchele, vamadengo va mmeli nanga pavanachimaite achila chilambo, henga nkupona pachinu fulani bahali paiyendile kadiki nchisiwa na pachinu panavele nnyangi wohe. Bahi nkukudungila vahwene aneko uchinga ikâchihululika vaimuje meli yao aneko.

⁴⁰ Nkuhungulanga naanga dyammalele na kudileka dititimile m'bahali akuno uvahungulanga mididi ivanahungile mmilandji ivalodidya meli. Anepo nkukweja inguwo imo moyo uchinga ipapate mpapa na kutukuba meli kuhwena pwani.

⁴¹ Henga meli nkuguma nchisulu cha ulongo. M'bali wa moyo wa meli nkuhavikwa mwalehu muulongo na wala nanga kutikinyika, na m'bali wa nnyuma nkulumukana vibeduli kwa dimongo dya mawimbi.

⁴² Bahi matiyala nkulembela vavawalale vafungwa vammalele kuyopa vanaogeleta dahu mpaka kunnyangi na kataloka.

⁴³ Henga kwa kuva ayula nkulu wa matiyala álembela ampohe Paolo, nkuvadivila matiyala vanalatende anelo. Nkuvahauli vanu vahulüla kwogeleta valiyahe mmedi vaogelete mpaka kunnyangi.

⁴⁴ Na vanu vanji vahwene akuno valikamulidilè n'dimbaou au mmibeduli vya meli ilumukene. Na uvila njo tuvammalele chitunahwikile pwani salama.

28

Paolo kuchisiwa cha Malita

¹ Patuhwikile kunnyangi salama, nni patukameke kuva achila chisiwa chichemwa Malita.

² Venedi va anepo vátutendelede lambone namene. Vákumbanyije moto nkutukalibisa tuvammalele kwa kuva imbula ínatonya na pávele na imepo.

³ Bahi Paolo álokewete nnyunda wa ding'uni, na pachidivika pamoto, nnyongo avêle na sumu nkuhuma r'ding'uni adila ing'anya ya ntukuta, nkuluma munkono wanga Paolo na kuning'inila upala.

⁴ Venedi va anepo pachisiwa pavammwene nnyongo waning'inila munkono wanga Paolo, nkuva uvahaulanila kuchidoni, "Hakika ayu munu nni nkúwalala, pamo na kuva ànipohwa kuhwa m'bahali, henga nnungu wetu wachimahe utunchema Haki, akambenneka àâve mumi!"

⁵ Bahi Paolo nkumpatulila pamoto ayula nnyongo na wala nanga paunammengile kananga kadiki.

⁶ Avala vanu válolela vamwone Paolo wavimbanga au wamatoka na kuhwa upala. Henga pavalindilidile kwa uhiku nnehu bila kuchona chinu chohecho uchinkoja Paolo,

nkupindikulanya ding'ano dyao nkutandilikwa kutangola kuva Paolo nni yumo wa milungu.

⁷ Pepi na pachinu apala pávele na welu nkulungwa wanga nkulu wa achila chisiwa, lina lyake Publiyo. Munu aneyo ánitupwachelela saana kuva tuvayeni vake kwa maduva matatu akuno watutendela lambone.

⁸ Atatake Publiyo álele pachinanda kwa kuva ávele nchidumba na ádalola myadi. Paolo nkunjinji nng'ande uchinga akannole, nkunnyuwila na kummikila makono na nkunnamyia.

⁹ Bahi ng'anya ya anelyo lihumidile, vanu vammalele vachiúla va apala pachisiwa nkuida, navanang'o nkulamywa.

¹⁰ Vanu nkutweshimu namene, na patunavele tayali kuuka mwanda kwa indila ya mmedi, venedi nkutwing'a vitukutukutu vyammalele vitunasikidile, na kutupakilila mmeli.

Paolo na avake vâhwika ku Loma

¹¹ Paipitile myedi mitatu, hwetu nkutandilikwa kavila mwanda wetu mmeli ya ku Alek-isandiliya inaimidile pachisiwa anecho uvalindilila lapite mahiku la imepo hoti. Na mmeli aneyo vávedé disanamu dya milungu mavila vachémwa, Kasta na Polukusi.

¹² Patuhwikile imanga ya ku Silakusa, nkuikal a nepo maduva matatu.

¹³ Patuuikile anepo, nkunahwika imanga ya Legiyo. Liduva lipapête, lipungo nkutandiliya kupunga kuhaloka m'bali wa kusini, na liduva lya vili nkunahwika paimanga ya Puteoli.

¹⁴ Aneko nkuvakoja avetu vankulupila Yesu, nkutuyuwa tuikale navo kwa lijuma limo. Anepo nkuhwena ku Loma.

¹⁵ Bahi vakúkulupila avetu va ku Loma pavapilikene kuva tuvenkwida, vanji nkuida mpaka Palisoko lya Apiyo na vanji mpaka pachinu pachemwa, "Ding'ande Dinatu dya Vayeni," nkutupwechela. Paolo pavawene nkunshukulu Nnungu, nkutujwa ntima.

Paolo àvahubilila vanu ku Loma

¹⁶ Patukamwele ku Loma, Paolo vámwing'ile luhusa lwa kunaikala ing'ande ya weka pamo na litiyala yumo achinnolihiha.

¹⁷ Bada ya maduva matatu, Paolo nkuvachema vakulu va Vayahudi. Pavakojene, Paolo nkuvahafulila kuchidoni, "Mmalangavangu, pamo na kuva nanga chinu chohecho chihakalenge chinivatendile Vayahudi avetu au kutahukana na mihambo ya anakuluvetu, henga nangu ñnikamulwa aneko ku Yelusalemu na kutaywa mmakono la Valoma.

¹⁸ Henga Valoma pavanguujiye-uje nkungwona nanga chinu chingukosedile chimbengetênda nguhukumiwe kuhwa, nkulembela vanguhungulange.

¹⁹ Henga pavaamwile uchocho, Vayahudi nkuhita, nangu nkuyuwa nikahukumiwe kwa Nfalume wa Loma pamo na kuva nikanavele na ilove lyohelyo lya kuvasitaki Vayahudi avangu.

²⁰ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nínchemenge apano nelo uchinga tupwahike na ninnyaulile kuva ing'anya ya lilolelo livavenalyo Vaisilaeli, nangu ngütavijwe kwa mididi aino ya chitade."

²¹ Vanang'o nkunnyafulila Paolo kuchidoni, "Hwetu tukanambipwachela baluwa yoheyó ihalóka ku Judeya ikwâmba wako, na wala nanga munu woheyó akamwêle apano unatuhaulila habali dyako au kutuhaulila chinu chohecho chihakalenge chikwâmba wako.

²² Henga hwetu túnatamwa namene tupilikane chiuwona wako umwene, kwa kuva, túnimala kuva kila pachinu vanu vâtangola malove lahakalenge kuyamba lisehebu anelyo."

²³ Anepo vanang'o nkupanga liduva lya kukojana na Paolo. Liduva anelyo nkuida vanu vohe paing'ande yachiikala Paolo. Bahi Paolo, kutandikila ulyamba mpaka chinalyulo nkuba wavaelesa vanu mambo lohe pamo na kuhumya ushuhuda kwamba Ufalume wa Nnungu. Nkuwa walinga kuvakulupisa vanu habali dya Yesu kwa kutanga malove la mu Sheliya ya Musa na la mmitabu vya manabii.

²⁴ Bahi vanu vanapawije apala vanji vánilakulupila malove lake, henga vanu vanji nanga pavanakulupidile.

²⁵ Bahi vanu kabla vakànambiukananga akuno uvatahukana, Paolo nkuyenjeja kutangola wachidoni, "Umumu Wanaseswe átangwele muhiu panatangwele na anakuluvetu kupidila kwanga nabii Isaya kuva,

"Kupilikana mumbepilikana, henga mukambekwelewa, na kulola mumbelola, henga mukambekameka.

²⁷ Kwa kuva, mitima ya ava vanu ñinonopa, na makutu lavo lànaidopa kupilikana na meho lavo làñionija.

Kuikavele ikàva uchocho,
vakanilola kwa meho lao,
na vakanipilikana kwa makutu lao,
na vakanikameka kwa mitima yao,
vakaningulaukila,
nanani nikanivalamya."'

²⁸ Bahi imaike kwenu mwenu kuva auno upohi wa Nnungu ùpelekejjwe kwa vanu vakávele Vayahudi na anevo vachivapilikaniile."

²⁹ Paolo pamalidile kutangola malove anelo, Vayahudi nkuukananga akuno uvatahukana vene kwa vene.

³⁰ Kwa uhiku wa vyaka vivili Paolo nkuikala kuing'ande yake yanapangile, wavap-wechela vanu vammalele vachihwena unamwongela.

³¹ Nkuva wawahubilila vanu habali dya Ufalume wa Nnungu pamo na kuvalunda vanu habali dya Nang'olo Yesu Kilsto, bila kuyopa wala kudivilwa na munu woheyo.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile

Valoma

Ulongoledi wa baluwa ya Valoma

Baluwa ya Valoma ilembwije na Ntume Paolo mmwaka fulani, panjika mmwaka wa 54 mpaka wa 58 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Uhiku auno Paolo àvele akànambihwika ku Loma, bahi nkwanmula atume baluwa aino kwa makudungilo la kuvaalekesa vakúkulupila vaikâla ku Loma nsingi wa ing'ulupa yavo kuva, vanu vammalele vâtendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa kupidila chihi Yesu Kilisto, ikâva Vayahudi au vanu vakâvèle Vayahudi. Àlembile baluwa aino akuno avèlè muimanga ya ku Kolinsio imanga yachiikala mmahiku anelo. Paolo àlembile baluwa aino uchinga vanu vakâvèle Vayahudi vapate kunkulupila na kumpilikana Yesu Kilisto (16:26).

Baluwa ya Valoma mni baluwa muhimu namene kwa mahiku lammalele na kwa Vakilisto va kila pachinu, kwa namuna Paolo chafafanula saana kwamba upohi upatikâna chihi kupidila kwa Yesu Kilisto. Kwa kuva vanu vohe vapwechedile baluwa aino ya Valoma akee Vayahudi, bahi Paolo ànilinga kuelesa saana kwamba ulongo upwawije katì ya Lilailano lya Kala na Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto. Na vatalamu na Bibiliya vânakulupila kuva, nsitali ulonjelâ ujumbe wa baluwa aino kwa uinjipihi nni aula ùhaloka sula 1:16, uhaûla kuva, "Nangu wala nikâona dihonî kwamba Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto, kwa kuva nni dimongo dya Nnungu divapôha vanu vammalele vakulupila, kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakâvèle Vayahudi." Sehemu inandi ya baluwa ya Valoma (sula ya 1-11) ìnyakwile mahundo la nsingi layâmba namuna chitutendwa kuva tuvambone pameho pa Nnungu kwa kupidila kunkulupila Yesu. Na sehemu yavili ya baluwa aino (sula ya 12-15) ìnyakwile maeleso lohe layâmba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.

Uinjipihi wa baluwa ya Valoma

1. Sula ya 1:1-15, Paolo àtandilika baluwa yake kwa hali ya kawaida ya kulitambuliha mwene na kuvatambuliha avala vavalembila baluwa aino.
2. Sula ya 1:16-11:36, Paolo àlembile kwamba habali dya kuhochela kwa vanu vammalele, na kuyamba upohi upatikana chihi kwa kunkulupila Yesu Kilisto.
3. Sula ya 12:1-15:13, Paolo àelesea namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.
4. Sula ya 16, Paolo àmalilila kuilemba baluwa kwa kuvasalimila vanu fulani vavêle nnikuwa lya vakúkulupila va ku Loma.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo, ntumishi wanga Yesu Kilisto, ngutandolwejije na Nnungu kuva ntume na kulajwa kuyanjaja Malove Lambone la Nnungu.

² Malove anelo Lambone, Nnungu ánilahidi Mmalemba Lanaswe kutandikila machedo kupidila manabii vase.

³ Na Malove anelo Lambone làmwamba Mwanawé Nnungu, yani Yesu Kilisto Nang'olo wetu. Nang'e àvelekwejije chimmili kuhaloka nnitawa lya Nfalume Daudi,

⁴ henga kuyamba isungu yake yanawé Yesu Kilisto Nang'olo wetu ánimaihwa kwa dimongo ding'ulu kuva Mwana wanga Nnungu kwa kupidila kufufuka kwake kuhaloka kwa vanu vahwile.

⁵ Bahi kwa kupidila Yesu, Nnungu àtupele inema na àtutendile kuva mitume uchinga tuvalodye vanu vammalele vakâvèle Vayahudi vapate kunkulupila na kumpilikana, na kwa kutenda uchocho, lina lyake lipate kutumbyangwa.

⁶ Na mwenu uchocho nni mmanu muvanu anevo, mùtandolwejije na Nnungu uchinga müüve mmanu mma Yesu Kilisto.

⁷ Bahi nangu nìnnembila mwenu mmammalele muvèle ku Loma, mmanu mutâmwa na Nnungu, mutandolwejije müüve mmanu vase. Inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo Yesu Kilisto ìvè pamo na mwenu.

Paolo àvele na hamu ya kuvaongela vakúkulupila va ku Loma

⁸ Nàndiliika kunshukulu Nnungu wangu hoti kupidila Yesu Kilisto kwajili yenu mmammalele, ing'anya habali dya ing'ulupa yenu divechinkuyanjwa pachilambo pammamlele.

⁹ Kwa kuva, aneyo Nnungu unintumikila kwa ntima wangu vammalele kwa kupidila kuyanjaja Malove Lambone lamwâmba Mwanawé, nang'e nni shahidi wangu kwâmba namuna chininkumbukilanga mwenu maduva lammalele, pangunnuwa Nnungu.

¹⁰ Nangu ninnyuwa Nnungu uchinga akâtamwa, aning'e wasa wa kumwongela mwenu.

¹¹ Kwa kuva, ngùvele na hamu namene ya kwonana na mwenu uchinga ngupate kuyavana na mwenu inudyo ya chinnungu uchinga mupate kuhwinga.

¹² Yani ngwàmba uvila, nangu ngukamywe ntima kupitila ing'ulupa yenu na mwenu mupate kukamywa mitima kupitila ing'ulupa yangu.

¹³ Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela mumale kuva, myanda yohe ñnikudungila namene nimwonge, henga mpaka vino mbèchinkudivilwa. Makudungilo langu ni kukola madengo kwenu mwenu na kuvyona vihepo nya chinnungu malinga chiniviwene kwa vanu vanji vakávele Vayahudi.

¹⁴ Nangu ngùlembelewa nivahwenele vanu vammalele, Vagiliki na vakávele Vagiliki, vanu vavéle na lúnda na vakávele na lúnda.

¹⁵ Bahi ing'anya ya anelyo, nalembela namene kutanga Malove Lambone na kwenu mwenu, mmanu mma ku Loma.

Dimongo dya Malove Lambone

¹⁶ Nangu wala nikáona dihoni kwamba Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto, kwa kuva nni dimongo dya Nnungu divapôha vanu vammalele vakulupîla, kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi.

¹⁷ Kwa kuva, Malove Lambone lâlanguja namuna Nnungu chavatenda vanu kuva vambone pameho paké. Chinu anecho chikâhululika kutendeka ikânave chihi kwa kupitila kukulupila, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, "Munu wambone pameho pa Nnungu àmbekuva na umi kupitila ing'ulupa."

Asila ya Nnungu kwa vanu vavéle na masambi

¹⁸ Henga kuhalokela kulihunde Nnungu àlanguja asila yake kwa vanu vammalele vakâmpapata Nnungu, na vatênda lahakalenge, vavadivîla vanu kwa matendo lavo lahakalenge vanaumale uhiu.

¹⁹ Nnungu ànívavisja ing'anya, mambo lammalele lahululíka kumaikana kumwamba Nnungu nanga palapihijwe kwa vanang'o, kwa kuva, Nnungu mwene àlatendile lamaikane kwa vanang'o.

²⁰ Kwa kuva, kutandikila Nnungu pachiumbile chilambo, dimongo dyake dikávele na ntululilo na ulungu wake, pamo na kuva nanga pavionekana kwa meho, ila vivechinkumaikana. Na vanu vânahulula chihi kumala mambo anelo kupapatana na vitukutuku vyaviumbile Nnungu. Bahi ing'anya ya anelo, vanu anevo vakambekuva na mwakukanila.

²¹ Ikânava vânimma Nnungu, henga nanga pavantumikila wala kunshukulu malinga chalembelewa. Badala yake, mawaso lavo lâlaukidile chihi mambo lahakalenge na mitima yavo ikâmaite chinu ivèle chihi nnupi.

²² Vanang'o vâlihaula vene kuva vanu vavéle na lúnda, kumbe mavelu chihi.

²³ Badala ya kumwabudu Nnungu avêle na umi ukee na ntululilo, vanang'o nkudiabudu disanamu divedîjwe, dilandâna na munu âhwa, na vyuni na vanyama na vakoko valikululûha.

²⁴ Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu ánívialeka vadipapate tama dibaya dya mitima yavo na kutendelana mambo la dihoni mmiili yavo, vene kwa vene.

²⁵ Vanang'o nkuleka kuukulupila uhii umwâmba Nnungu, nkulakulupila mambo la kulambila, nkuviaabudu na kuvitumikila vitukutuku viumbwîje kuliko Mwene aviumbile, alembelêwa kutumbyangwa maduva lammale! Amina.

²⁶ Bahi ing'anya ya anelo, Nnungu ánívialeka vadipapate tama dyavo dya dihoni. Ata vakongwe vao navanang'o nkuleka kusalana na valume vao, nkusalana vakongwe kwa vakongwe.

²⁷ Na valume navanang'o uchocho, nkuleka kusalana na vakongwe vao, nkusalana valume kwa valume. Valume nkutendelana matendo la dihoni. Bahi ing'anya ya anelo, valing'a vene asabu ivalembelewa ing'anya ya vitendo vyao vihakalenge.

²⁸ Bahi malinga chivawene kuva, kummala Nnungu chikee chinu chamana, bahi Nnungu nkuvaleka vadipapate ding'ano dyavo dya kuhocheja uchinga valatende mambo lavakalembelewa kusatenda.

²⁹ Maisha lavo läumbele kila namuna ya kuchinya, na matendo lahakalenge, na kung'unuka, na ubaya. Vâumbele wiu, na kuwalala, na kuchonjelana, na ulamba na makudungilo mabaya. Vanang'o nni vanu va kusengenya,

³⁰ na kulambililana, na nni vanu vanchîma Nnungu, na nni vanu vavéle na jeuli, na nni vanu vavéle na chibuli na nni vanu va kulyona. Vanang'o nni vanu vatandilîha kutenda lahakalenge lahambi, na nni vanu vakávapilikana vavavaléke.

³¹ Vanang'o nni vanu va mavelu, na nni vanu vakákulupika, na nni vanu vakátamwana na nni vanu vakávele na chididi.

³² Pamo na kuva vānimala kuva Sheliya ya Nnungu ihaula kuva, vanu vatendāngā vitukutuku malinga anevyo vālemelewa wahwe, henga vanang'o vavechinkuhweneha, akee chihi kumatenda, ila kuyambukilana na anevo valatēnda.

2

Hukumu ya Nnungu

¹ Bahi wako umunu unnyukūmu munu yunji, wako umwene ukee na mwakukanila. Kwa kuva, punnyukumu munu yunji, ülihukumu wako umwene, ing'anya wako uhukūmu, umwene ùtendanga vitukutuku uvyyovo.

² Hwetu tūnimala kuva, Nnungu àvahukumu kwa haki vanu vatendāngā vitukutuku malinga anevyo.

³ Henga wako umunu uvahukūmu avala vatendāngā vitukutuku anevyo, akuno wako umwene ùlatèndà ulolo, dachi, ùtenda kuva uchiuhulule kuitila hukumu ya Nnungu?

⁴ Dachi, wako ùnausalau uwambone nkulu wa Nnungu na kupililila kwake na upole wake? Dachi, ukámaite kuva uwambone wa Nnungu ùnahulula kukulodya uchinga ueleke masambi lako?

⁵ Henga wako üninonopa na üvele na ntima ukátamwa kuleka masambi. Kwa kutenda uchocho, ülilundikila asabu ing'ulu nniduva anelyo Nnungu pambelangula asila yake na hukumu yake ya haki.

⁶ Kwa kuva, Nnungu àmbennipa kila munu kupapatana na vitendo vyake.

⁷ Avala vaténda vitukutuku vyambone bila kuhopela akuno uvautaha ukulu na eshima na umi ukáondongeka kuhaloka kwa Nnungu, Nnungu achiaveng'e umi ukee na ntululilo.

⁸ Henga vanu avala vavèle na mitima ya kulikweta na kuhita kuupapata uhiu, akuno uvapapata chihi matendo lahakalenge, anevo vāmbeyona gasabu na asila ya Nnungu.

⁹ Kila munu atendāngā lahakalenge àmbelaga na kubanika, kutandikila kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi.

¹⁰ Henga Nnungu àmbembwing'a ukulu na eshima na amani kila munu atendāngā lambone, kutandikila kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi.

¹¹ Kwa kuva, Nnungu nanga pannola munu woheyo kumeho.

¹² Vanu vakávele Vayahudi vakàtenda masambi, vāmbeondongwa, pamo na kuva nanga pavavele na Sheliya ya Musa. Na Vayahudi vaténda masambi akuno vavèlè na Sheliya ya Musa, vāmbehukumiwa kwa kutoipapata Sheliya aneyo.

¹³ Kwa kuva, vanu vaipilikaniha chihi Sheliya, akee njo vavalangíwa kuva vambone pameho panga Nnungu, ila avala vaikamùla Sheliya njo vavalangíwa kuva vambone.

¹⁴ Vanu vakávele Vayahudi nanga pavavele na Sheliya yanga Musa. Henga pavatenda malinga chiilembala Sheliya aneyo kupapatana na kuhukumika kwa mmítima mwavo, anevo vanu vāvā muchi Sheliya kwajili yavo vene kulanguja àlalá lalalembala Nnungu, pamo na kuva nanga pavavele na Sheliya.

¹⁵ Kwa kuva, vālanguja kuva malaijo la Sheliya làlembwije mmítima yavo, bahi mitima yavo na mawaso lavo vene lānavasitaki na mwanda unji lānavatetela.

¹⁶ Bahi nniduva lyà hukumu, kwa kupidila Yesu Kilisto, Nnungu àmbehukumu mambo la sili la vanu, malinga chilahaula Malove Lambone lánguhubilì.

Vayahudi na Sheliya

¹⁷ Mwenu mùlichema Mmayahudi na kulisingila Sheliya ya Musa na kulitapila uloongo wenu nawi Nnungu.

¹⁸ Mwenu mùlyona kuva mùnilamala lalalembala Nnungu na kukameka mambo lafala namene, ing'anya ya kuva mùnihundwa Sheliya.

¹⁹ Mwenu mùlikulipila mmene kuva mmakulodya mma vanu vaputéle meho na nng'anje kwa avala vavèle nnupi.

²⁰ Mwenu mùlyona kuva nni mmakuhunda mma vanu mavelu na mma vana vajoko, kwa kuva, mûvele na uhakika wa mambo lammalele la elimu na la uhiu mu Sheliya ya Musa.

²¹ Bahi mwenu muvahûnda vanu vanji, ing'anya ntwani mukálighunda mmene? Mwenu muvahubilila vanu kuva munaïve, mwadachi mmene mùnaïva?

²² Mwenu mùhaula kuva munalale ugoni, mwadachi mmene mùlala ugoni? Sanamu dya milungu, mwenu dìnanchimanga namene, hambi mwadachi mmene mwìva vitukutuku n'ding'ande dya milungu aneyo?

²³ Mwenu mùnalitapa kuva mùníimala Sheliya, henga mùntaya dihoni Nnungu kwa kutenda lalimbijjwe na Sheliya!

²⁴ Kwa kuva, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, "Vanu vakávele Vayahudi vânilikufulu lina lyanga Nnungu ing'anya yenu mwenu."

²⁵ Kuyaluka kwako kùmbekuva na mana ukàipapata Sheliya. Henga ukànaipapate Sheliya, wako ùvalangwa chihi kuva muchi munu akáyaluka, yani munu akávele Nnyahudi.

²⁶ Vanu vakávele Vayahudi vakàlakamula malaijo la Sheliya, dachi Nnungu akambe-avalangila kuva vanu vase?

²⁷ Wako Nnyahudi, vanu vakávele Vayahudi vaikamûla Sheliya vàmbekuhukumu wako, ing'anya, ikànavà ùvele na malemba la Sheliya na ùniyaluka, henga ukáikamula Sheliya.

²⁸ Kwa kuva, chaloleka Nnyahudi kwa pawelu ikee na mana kuva nang'e ni Nnyahudi muhiu, na munu wala nanga pava Nnyahudi muhiu ing'anya ya kuyaluka.

²⁹ Nnyahudi muhiu nni ayula alimaîha kuva Nnyahudi kwa nkati, yani ayula ayalwîke muntima. Na kuyaluka kwa uhiu nni achila chitendo chàchitenda Umumu Wanawse muntima mwanga munu, wala kukee akula kutendêka kupitila malemba la Sheliya. Munu wa namuna aneyo àpata imbili, akee kuhaloka kwa vanu, ila kuhaloka kwa Nnungu.

3

¹ Dachi, pàvele na faida ntwani munu kuva Nnyahudi? Au kuyaluka kùvele na mana ntwani?

² Pàvele na faida ding'ulu dya kila namuna. Kwansa, Vayahudi vánikulupilwa na Nnungu kwa kuveng'a malove lake.

³ Hambi ìmbekuva dachi ikàva vanu vanji muanevo nanga pavanakulupidile? Dachi, ungakulupila wavo ùmbetenda kukulupilika kwanga Nnungu kuuswe?

⁴ Wala kadiki! Ata kuiva kila munu wava nkùlambil, Nnungu àisalila chihi kuva nkùkulpilika maduva lammalele. Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kumwamba Nnungu kuva,

"Wako ùmbemaihwu kuva ùvele na haki, kwa malove lutangola, na pavambekusitaki, wako ùmbeshinda ing'anya yako."

⁵ Henga hambi ngütangola chihi chimunu kuva, ikàva kwa kupitila lahakalenge látutèndà, Nnungu àonekana kuva àevele na haki, dachi tÙmbehaula kuva Nnungu akávele na haki apala patwing'a asabu?

⁶ Wala kadiki! Kuikave uchocho, Nnungu ámbehahukumu dachi vanu va pachilambo?

⁷ Kapanji munu àmbehaula kuva, "Kwa kupitila kulambil kwangu, uhiu wa Nnungu ùnaonekana, na Nnungu ànalombolewa namene, bahi ing'anya ntwani nano nahukumiwa malinga munu avéle na masambi?"

⁸ Vanu vanji vànatalumbilila kuva tÙtangwele kuva, "Tutende lahakalenge uchinga laide lambone." Vanu vatangôla uchocho, vàmbekuhumiwa malinga chivalembelewa!

Wala nanga munu woheyo wambone pameho panga Nnungu

⁹ Hambi tuhaule chamani nano? Dachi, hwetu tuvayahudi nni tuvanu tuvamana namene kupunda vanu vakávele Vayahudi? Wala kadiki! Kwa kuva, ñnimaiha kuva, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi, vammalele vâtawaliwa na sambi.

¹⁰ Malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,

"Wala nanga munu kananga yumo wambone pameho panga Nnungu!"

¹¹ Wala nanga munu akamêka, na wala nanga munu antâha Nnungu.

¹² Vammalele vâninnea Nnungu, vammalele vakáfala.

Wala nanga munu kananga yumo, atênda lambone.

¹³ Malove lavo làvele muchi nsati uvêle mwandu, lâtendeha vanu vamatokele mukuhwa. Na dindimi dyavo diumbele chihi kulambil,

na dinjeye dyavo diumbele chihi lavêle muchi sumu ya nachihungo.

¹⁴ Kanya dyavo diumbele chihi laana na malove lakukalala.

¹⁵ Vanang'o vânapeyapeya namene kuwalala.

¹⁶ Kila pachinu pavapita vânaondonga na kuvabaniha vanu,

¹⁷ na wala nanga pavamaite namuna ya kuida na amani,

¹⁸ na wala nanga pavannyopa Nnungu wala kadiki."

¹⁹ Bahi tÙnimala kuva, Sheliya ivayamba avala vatawaliwa na Sheliya, uchinga vanu vammalele vanâàve na namuna ya kulitetela kupitila Sheliya, na ichinga ilanguje kuva, vanu vammalele va pachilambo vâlembewela vahukumiwe na Nnungu.

²⁰ Bahi nanga munu ambetêndwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, kwa kuva, Sheliya innyangata chihi munu kumala kuva àtendile masambi.

Namuna Nnungu chavatenda vanu kuva vambone pameho pake

²¹ Henga vino, Nnungu ànilanguja indila ya kuntenda munu kuva wambone pameho pake, ila akee kwa indila ya Sheliya. Na malemba la Sheliya na malemba la manabii lánashuhudila kwamba chinu achino.

²² Nnungu àvatenda vanu kuva wambone pameho pake kwa indila ya kunkulupila Yesu Kilisto, átenda uchocho kwa vanu vammalele vakulupila, kwa kuva, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi vammalele vánalinganana.

²³ Vanu vammalele vátendile masambi na kutuwiliwa na ukulu wa Nnungu.

²⁴ Henga kwa inujo ya inema ya Nnungu, Nnungu àvatenda vanu vammalele kuva wambone pameho pake. Átenda uchocho kwa kuvakombola kupitila Yesu Kilisto.

²⁵ Nnungu ánhumije Yesu kuva sadaka ya kusamehewa masambi. Na vanu vátendwa kuva wambone pameho panga Nnungu pavakulupila kuva, Yesu álühumije sadaka kwa kumwadila myadi yake. Sadaka aneyo ilanguja kuva, Nnungu átenda haki pachipililila masambi la vanu vánapawawije kabla Yesu akánambilihumya sadaka,

²⁶ kwa kuva, Nnungu áchinga lyamoyo panavakundaniye anevo vanu musadaka aneyo yaihumije maduvano. Átendile uchocho uchinga alanguje kuva, nang'e ni nkútenda haki, nanang'e nni anténda kila munu ankulupila Yesu kuva wambone pameho pake.

²⁷ Dachi, hambi tumbelyona ing'anya ntwani? Ikápali! Dachi, ing'anya ya kukamula Sheliya? Nanga! Henga tumbelyona ing'anya ya kukulupila kuva Yesu ànatupoha.

²⁸ Kwa kuva, Nnungu átenda munu kuva wambone pameho pake kwa kupitila kunkulupila Yesu, akee kwa kukamula Sheliya.

²⁹ Dachi, Nnungu ni Nnungu wa Vayahudi weka? Dachi, nang'e tenda Nnungu na wa vanu vakávele Vayahudi? Elo, nang'e nni Nnungu na wa vanu vakávele Vayahudi,

³⁰ kwa kuva, pàvele chihi Nnungu yumo weka. Nang'e njo ambevaténda Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi kuva wambone pameho pake kupitila kukulupila kwavo.

³¹ Dachi, túipukutanga Sheliya ing'anya ya ing'ulupa? Nanga, wala kadiki! Henga badala yake tütimilisa Sheliya.

4

Nfano wa Iblahimu

¹ Vino, tutangole chamani nano kumwamba Iblahimu, anakulwetu wa pammili? Dachi, áng'amwile chinu ntwani kwamba ing'ulupa?

² Ikâchiva anakulwetu Iblahimu atendwjè kuva wambone pameho panga Nnungu kuitila matendo lake, bahi akànihilulu chihi kulyona, henga akee pameho panga Nnungu.

³ Kwa kuva, Malemba Lanaswe lâhaula kuva, "Iblahimu ánkulupidile Nnungu, na kwa kutenda uchocho Nnungu nkummalangila kuva wambone pameho pake."

⁴ Munu akóla madengo, nshahala wake ukávalangiwa kuva muchi inujo, henga ùvalangiwa kuva haki yake.

⁵ Henga vanu vâvalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu akee ing'anya ya matendo, henga ing'anya ya kunkulupila Nnungu avasaméhe vanu masambi lavo.

⁶ Daudi nanang'e átangwele uchocho kwamba wasa kwa munu ayula avalangíwa kuva wambone pameho panga Nnungu bila kulolwa matendo lake. Átangwele kuchidoni,

⁷ "Wasa vanu avala vasamehewijé makosa lavo la kulumula Sheliya, na kupukutiwa masambi lavo.

⁸ Wasa munu ayula,
wakammalangila Nang'olo Nnungu masambi lake."

⁹ Auno wasa ukee chihi kwa Vayahudi weka, vanu vayalûka, henga chalumo na vanu vakávele Vayahudi, vanu vakáyaluka. Kwa kuva, tayali tûnihaula kuva, Iblahimu ávalangiwije kuva wambone pameho panga Nnungu kupitila ing'ulupa yake.

¹⁰ Dachi, Iblahimu ávalangiwije kuva wambone pameho panga Nnungu kabla akánayaluka au áyalwiye? Ávalangiwije kuva wambone pameho panga Nnungu kabla akánayaluka na akee bada ya kuyaluka.

¹¹ Iblahimu áyalwiye bada ya kuvalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu, na kuyaluka kwake kúvele chimaiho cha kumaiha kuva, Nnungu ámmalangidile Iblahimu kuva wambone pameho panga Nnungu ing'anya ya kukulupila kwake. Bahi kupitila ing'ulupa, Iblahimu nkuya atata wa vanu vammalele vakulupila, ikânavha nanga pavayaluka, uchinga na vanang'o uchocho vavalangiwe kuva wambone pameho panga Nnungu.

¹² Uchocho, nang'e nni atata wa avala vayalûka, henga ikee chihi ing'anya ya kuyaluka weka, ila kwa kuva väipapata indila uila ya ing'ulupa yanaipapete atata wetu Iblahimu pánavele bado akánayaluka.

Ahadia ya Nnungu ipwechelewa kwa ing'ulupa

¹³ Nnungu ámwahidite Iblahimu chalumo na vanu va nnukolo lwake kuva àmbhev'ga chilambo chi'le mapala lavo, akee ing'anya ya kuikamula Sheliya, henga ing'anya Nnungu ámmalangidile kuva wambone pameho pake kupidila ing'ulupa yake.

¹⁴ Ikàva vanu väipwachela ahadi ya Nnungu kwa kupidila Sheliya, bahi, ing'ulupa ikee na mana yoheyo, na ahadi ya Nnungu ikáfala chinu chohecho.

¹⁵ Kwa kuva, Sheliya iida na asabu ya Nnungu. Henga bila kupwawa Sheliya, kulumulwa kwa Sheliya kukánapwawe.

¹⁶ Bahi ahadi ya Nnungu ipwechelewa kwa kunkulupila Nnungu uchinga ahadi aneyo ioneokane kuva ihumijwe kwa inema ya Nnungu, na imaihe kuva ahadi aneyo nni kwa vanu vammalele, akee chihi kwa avala vaikamùla Sheliya, henga na kwa vanu avala vavèle na ing'ulupa malinga Iblahimu. Kwa kuva, Iblahimu nni atata wa tuvammalele tukulupila.

¹⁷ Malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, “Ñnikutandola uchinga ùüve atata wa vilambo vyohe.” Iblahimu ánínkulupila Nnungu, bahi nang'e nni atata wetu pameho pa Nnungu. Aneyo Nnungu njo avafufùla vahwile, na kwa amuli yake àtenda vitukutuku vikanapwawije vipate kupwawa.

¹⁸ Nnungu ánnýaulidile Iblahimu kuva, lukolo lwako lümbekuva na vanu vohe namene. Bahi Iblahimu nkuva walolela kulona mambo lakáhululika, akuno wakulupila kuva àmbekuva atata wa vilambo vyohe.

¹⁹ Iblahimu ávele nsele achitukutila malinga vyaka myamoja, henga ing'ulupa yake ikanapungwile, ikànavा mmili wake úníkongopala namene, na Sala nkongwe wake, ávele ntonga.

²⁰ Iblahimu nanga pánavéle na lipamba kwamba aila ahadi yanapewije na Nnungu, henga ing'ulupa yake ímintaya dimongo, nkuntumbyanga Nnungu.

²¹ Átendile uchocho kwa kuva áimala kuva, muhiu Nnungu ahumíje ahadi aneyo ànahulula kutenda anelyo lyahahidite.

²² Bahi ing'anya ya anelyo, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Ávalangiwe kuva wambone pameho panga Nnungu.”

²³ Henga malemba anelo lakánailembwije kwajili yanga nang'e weka,

²⁴ henga, pamo na hwetu tuvalangíwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu, hwetu tunkulupila Nnungu ánanfufwile Nang'olo wetu Yesu kuhaloka kwa vanu vahwile.

²⁵ Nang'e áñihumuya uchinga awalalwe ing'anya ya masambi letu, na kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwile uchinga tutendwe kuva tuvambone pameho panga Nnungu.

5

Kilsto ánitupatanisa nawi Nnungu

¹ Bahi kwa kuva tütendwije kuva tuvambone pameho panga Nnungu kupidila ing'ulupa, hambi tûvele na amani na Nnungu kupidila Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

² Na kwa kunkulupila Yesu, Yesu ánituhululihia kujinjila muinema ya Nnungu ituvenayo vino, na hwetu túnalisingila lilolelo lyetu lya kukumila ukulu wa Nnungu.

³ Akee chihi anelyo bahi, henga túnalisingila ata patubanika, akuno utumala kuva kubanika kúida na kúpililila,

⁴ na kúpililila kúida na kúkulupika na kúkulupika kúida na lilolelo.

⁵ Na lilolelo alino likee lya kututaya dihoni, kwa kuva túnimala kuva Nnungu ánatutamwa, ing'anya átwing'ile Umumu Wanaswe uchinga aumbaje itamwi yake mmítima yetu.

⁶ Kwa kuva, patukachihulula kulipoha, na paukamwele uhiku ukudungiwije, Kilisto áníhila ing'anya yatuhwe tukáchimweshimu Nnungu.

⁷ Ìnakamajanga namene munu kukubali kuhwa kwajili ya munu atênda chiilembela Sheliya. Panjika munu ànahulula usubutu kuhwa kwajili ya munu atênda lambone.

⁸ Henga Nnungu ánilanguja mwalehu kuva ànatutamwa, kwa kuva patunavele tuvanu tuvamasambi, Kilisto áníhila kwajili yetuhwe.

⁹ Vino, kwa kuva túnivalangíwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa indila ya myadi ya Yesu, ilanguja mwalehu kuva achiatupohe uchinga asabu ya Nnungu inatuma-tokele hwetu.

¹⁰ Kwa kuva, patunavele amongo tuva Nnungu, Nnungu mwene ánitupatanisa hwetu na mwene kwa kuhwa kwa Mwanawewe. Na kwa kuva vino túnipataniswa nawe, ilanguja mwalehu kuva tuchitupohwe, kwa kuva, Yesu Kilisto mumi.

¹¹ Henga tukáalisngila chihi anelo weka, ila túnalisingila kwa kulundana na Nnungu kupidila Nang'olo wetu Yesu Kilisto, kwa kuva, kwa kupidila nang'e, vino túnipataniswa na Nnungu.

¹² Bahi Adamu patendile sambi, sambi nkupata kuinjila pachilambo, na aneyo sambi nkuida na kuhwa. Na kwa namuna aneyo, kuhwa nkuvahunika vanu vammalele, ing'anya vanu vammalele vâtendile sambi.

¹³ Kwa kuva, Sheliya ya Musa kabla ikànambipwawa, sambi yavele ipwawijè pachilambo, henga sambi ikávalangiwá kuva sambi bila kupwawa Sheliya ya Musa.

¹⁴ Henga pamo na anelo, vanu vanapwawije mmahiku la Adamu mpaka mahiku lap-wecheledile Musa Sheliya, vammalele vânihwenehá kuhwa ikànavá nanga pavatanatendile sambi ya kulumula amuli ya Nnungu malinga Adamu chanalamwile amuli ya Nnungu. Chitendo chimo cha Adamu chítendihije kuhwa kwa vanu vammalele, na chitendo chimo cha kuhwa kwa Kilisto chítendihije umi.

¹⁵ Henga sambi yanga Adamu ikálíngananywa na inujo ya inema ya Nnungu. Kwa kuva, sambi yanga munu yumo, yani Adamu, ítendihije kuhwa kwa vanu vohe, henga túnimala kuva inema ya Nnungu nni ing'ulu na inujo yake nni ing'ulu ing'anya ya kuvasamehe vanu vohe masambi lavo kúpitila kwa munu yumo, yani Yesu Kilisto.

¹⁶ Kavila, inujo ya inema ya Nnungu ikálíngananywa na mambo lanahumidile ing'anya ya sambi ya ayula munu yumo. Kwa kuva, sambi imo ítendihije hukumu na asabu ya Nnungu, henga inujo ya inema ya Nnungu nkuvatenda vanu vavalangiwé kuva vambone pameho panga Nnungu ikànavá masambi lávele lohe.

¹⁷ Ni muhiu kuva, kwa sambi ya munu yumo, kuhwa kúnitandilika kuvatawala vanu. Henga avala vapwechedile inema ya Nnungu na inujo ya kutendwa kuva vambone pameho pake, vâmbepunda namene kutawala muumi kwa indila ya munu yumo, yani Yesu Kilisto.

¹⁸ Bahi malinga sambi imo yanaitendile Adamu chiidile na hukumu ya asabu kwa vanu vammalele, nni uchocho kwa chitendo chimo cha haki chachitendile Kilisto, vanu vammalele vâvalangiwé kuva vambone pameho panga Nnungu na kuva na umi.

¹⁹ Na malinga chiiwele kuva, kwa itahuki ya munu yumo, vanu vohe vâjukile kuva vanu va masambi, na njo uchocho, kwa ipilikáni ya munu yumo, imbevatenda vanu vohe vavalangiwé kuva vambone pameho pa Nnungu.

²⁰ Sheliya païnjidile, masambi nkuyenjejeka, henga masambi palayenjejeka, inema nkupunda kuyenjejeka namene.

²¹ Inema ya Nnungu ínyenjejeka uchinga itawale kwa kuvatenda vanu kuva vambone pameho pa Nnungu na kuida na umi ukee na ntululilo kwa kúpitila Yesu Kilisto Nang'olo wetu. Inema yanga Nnungu ikánavele muchi sambi inavatawele vanu na kuida na kuhwa.

6

Sambi inààye na dimongo kavila kwenu mwenu

¹ Vino tuhaule dachi nano? Tuhwenehe kutenda masambi uchinga inema ya Nnungu ipunde kuyenjejeka?

² Nanga, wala kadiki! Kuyamba habali ya kutenda masambi, hwetu tûvele muchi mituhi, yani sambi ikée na dimongo dya kututawala kavila. Bahi ikàva tûvele muchi mituhi kuyamba sambi, tûmbehwenehá dachi kutenda masambi?

³ Mwenu mùnimala kuva, hwetu tuvammalele túnilundana na Yesu Kilisto patun-abatiswije, bahi kwa kubatiswa, túnihwa pamo na nang'e.

⁴ Bahi kwa indila ya ubatiso, túnihwa na kusikwa pamo na nang'e, uchinga malinga Kilisto chafufuliwé kuhaloka kwa vanu vahwile kwa dimongo ding'ulu dya Atata Nnungu, na hwetu uchocho tupate kuikala kwa namuna yahambi.

⁵ Ikàva kwa indila ya ubatiso túnilundanywa na kuhwa kwake, bahi túnimala kuva, tûmbelundanywa na kufufulwa kwake.

⁶ Kwa kuva, túnimala kuva unu wetu wa kala únívambwa pamo na Kilisto, uchinga unu wa masambi uhwe na tunave kavila tuvatumwa tuva masambi.

⁷ Kwa kuva, munu ahidile ànitapulwa kuhaloka n'dimongo dya kutawaliwa na sambi.

⁸ Bahi ikàva tûhwile pamo na Kilisto, túnakulupila kuva tûmbeikala pamo nanang'e.

⁹ Túnimala kuva, Kilisto ànifufuliwa na akambekuhwa kavila, kwa kuva kwanga nang'e kuhwa kukee na dimongo kavila.

¹⁰ Bahi Yesu páhwilè, sambi ikànavale na dimongo kavila kwanga nang'e, na átendile uchocho mwanda umo bahi kwajili ya vanu vammalele, henga hambi nang'e mumi, na àikala kwajili ya ukulu wa Nnungu.

¹¹ Bahi na mwenu uchocho, kwa habali ya masambi, livalangilange kuva mùvele muchi mituhi, yani mùnileka mwalehu kutenda masambi, na livalangilange kuva mùikala pamo na Nnungu kwa indila ya kulundana na Yesu Kilisto.

¹² Bahi munaileke kavila sambi uitawala mmiili yenu na kuntendanga mudipapate tama dyake dibaya.

¹³ Wala munadilekelele kavila dimbandi dya miili yenu kuva muchi vyombo nya kuhendela lahakalenge kwa kuitumikila sambi. Henga lilekelelange mwalehu kwa Nnungu, kwa kuva müvele muchi münihwa, henga vino müpewijwe umi wahambi. Bahi dilekelelele dimbandi dyenü dyammalele diüe vyombo nya kutenda àlalá lalalembela Nnungu.

¹⁴ Kwa kuva, sambi ikámbekuva na dimongo kavila kwenu mwenu, ing'anya mwenu nkátawaliwa na Sheliya, henga mütawaliwa na inema ya Nnungu.

Vatumwa va àlalá lalalembela Nnungu

¹⁵ Vino tuhaule dachi nano? Dachi, tutende masambi ing'anya nanga patutawaliwa na Sheliya, ila tútawaliwa na inema ya Nnungu? Nanga, wala kadiki!

¹⁶ Mwenu münimala kuva mukáatandola kumpilikana munu fulani, münalilekelela kuva mmatumwa mma munu aneyo. Ikáva nni kwa utumwa wa sambi, ntululilo wake nni kuhwa, na ikáva nni kwa kumpilikana Nnungu, ntululilo wake nni kutendwa kuva mmambone pamého pa Nnungu.

¹⁷ Mwenu mwávele mmatumwa mma sambi. Henga túnshukulu Nnungu, kwa kuva vino münalaplikana kwa mitima yenu yammalele mahundo àlalá lamupwechedile.

¹⁸ Mwenu münitapulwa muutumwa wa sambi, na vino müjukile kuva mmatumwa mma kutenda àlalá lalalembela Nnungu.

¹⁹ Ing'anya ya idabadangi ya asili yenu ya chimmili, apano ngütumila nfano wa utumwa uchinga mulamale mambo alano. Anepo patandi, mwenu münililekelela mwalehu kuva mmatumwa mma kutenda mambo la ühakwa na lahakalenge akuno umuleka kutenda àlalá lalalembela Nnungu. Bahi vino, lilekelele müüve mmatumwa mma kutenda àlalá lalalembela Nnungu uchinga mupate kuva mmanaswe.

²⁰ Kwa kuva, pamunavele mmatumwa mma sambi, mukáchitawaliwa na àlalá lalalembela Nnungu.

²¹ Dachi, müpete faida ntwani kwa kutenda mambo àlalá lantayângä dihoni vino? Kwa kuva, ntululilo wa mambo anelo nni kuhwa!

²² Henga vino, kwa kuva münitapulwa muutumwa wa sambi na müjukile mmatumwa mma Nnungu, faida imupata vino nni uwanaswe, na ntululilo wake nni umi ukee na ntululilo.

²³ Kwa kuva, nshahala wa sambi nni kuhwa, henga inujo yahumya Nnungu nni umi ukee na ntululilo kwa kulundana kwetu na Yesu Kilisto, Nang'olo wetu.

7

Kuhunguliwa mmihungo nya Sheliya

¹ Mwenu mmakukulupila avangu muimaîte Sheliya ya Musa, dachi mukámaite kuva Sheliya intawala chihi munu pava mumi?

² Kwa nfano, mmahe alombwîje ànahungwa na sheliya ya ulombi maduva lammalele nng'andomwe pava mumi, henga nng'andomwe akâhila, aneyo sheliya ikánnyunga kavila mmahe aneyo.

³ Bahi aneyo mmahe akàlombwa na nnume yunji akuno nng'andomwe avèlè mumi, àmbevalangiwa kuva àlalá ugoni. Henga nng'andomwe akâhila, aneyo mmahe akâhungwa kavila na sheliya ya ulombi, na akàlombwa na nnume yunji anepo nanga páálà ugoni.

⁴ Mmakukulupila avangu, uvila nni chiiva kwenu mwenu. Kwa kulundanywa na kuhwa kwanga Kilisto, na mwenu uchocho münihwa uchinga Sheliya inantawale kavila. Vino müüva mmanu mma Kilisto, afufuliwîje, uchinga tupate kustumikila Nnungu kwa kulatenda lambone.

⁵ Kwa kuva, anepo patandi patuchikala kwa kuipilikanila asili yetu ya chimmili itawaliwa na masambi, tama dya kutenda masambi dichikonyélwa na Sheliya, díkola madengo mmiili yetu na kututenda tuhwe.

⁶ Henga vino, tünihunguliwa kuhaloka mmihungo nya kutawaliwa na Sheliya, kwa kuva, hwetu tüvele muchi tünihwa, na Sheliya ikávele na dimongo dya kututawala kavila. Bahi kupapatana na anelo, tünahulula kustumikila Nnungu, akee kwa namuna ya anepo patandi ya kulojwa na malemba la Sheliya, henga kwa indila yahambi ya kulojwa na Úmumu wake.

Sambi ìmaíana kwa kupitila Sheliya

⁷ Dachi, tuhaule chani nano? Dachi, Sheliya ya Musa nni masambi? Nanga, wala kadiki! Henga, Sheliya nni ingulangujje nangu masambi langu. Kwa nfano, nangu nikánamale kuva kung'unuka nni likosa bila Sheliya kuhaulwa kuva, "Unang'unuke."

⁸ Henga kupitila amuli aneyo ya Sheliya, sambi ípete indila ya kutakatuha kila namuna ya tama nkati mwangu. Henga bila kupwawa Sheliya, sambi ikánave na dimongo dya kutenda uchocho kwa kuva ikávele muchi chinu chihwile.

⁹ Anepo patandi pannavele bado nikánaimala Sheliya, nangu navele nimumi. Henga pangudimaite amuli dya Sheliya, sambi nkutandilika kukola madengo, na nangu nkuhwa.

¹⁰ Bahi adila amuli dya Sheliya dinakudungiwije dining'e umi, hambi dìngupelekejijije kuhwa.

¹¹ Kwa kuva, kwa kupitila amuli anedyo, sambi ípete indila ya kungulambila na kumbwalala.

¹² Bahi Sheliya yene nni yanawse na amuli na dinang'o nni dyanaswe na nni dya haki, tena nni dyambone.

¹³ Dachi, alino lyàmba kuva adila amuli dyambone nni dingupelekejijije nangu kuhwa? Wala kadikil! Henga uchinga sambi yonekane muhiu kuva sambi, ípitidile amuli aila yambone kungupelekejija kuhwa. Bahi kwa kupitila amuli anedyo dya Sheliya, sambi ínupunda kuva ibaya namene.

Ing'ondo nkati mwa munu

¹⁴ Tùnímala kuva Sheliya nni ya chinnungu, henga nangu nni munu wa chimmili, ngùsumisijwe kuva nintumwa wa sambi.

¹⁵ Nni muhiu kuva nangu nikáchimaita chinu chinguchitenda, kwa kuva achila chíngulembèlè ngutende, nikáchitenda, henga achila chinikatamwa kuchitenda njo chingu-chitenda.

¹⁶ Bahi ikáva nikátamwa kutenda achila chingutenda, aino imaiha kuva nakubali kuva Sheliya nni yambone.

¹⁷ Henga uhiu nni kuva, nikee nangu ngutênda chinu anecho chinikatamwa, ila nni aila sambi iikálâ nkati mwangu.

¹⁸ Kwa kuva, ñnímala kuva muntima mwangu nanga chinu chohecho chambone, yani muasili yangu ya chimmili. Kwa kuva, kutenda lyambone naalembela, henga nanga panguhulula kulitenda.

¹⁹ Kutenda lahakalenge nikátamwa, henga mbènkulatenda, na kutenda lambone naalembela, henga nikálatenda.

²⁰ Bahi ikáva ngutênda aila linikatamwa kutenda, akee nangu ngutênda, henga nni aila sambi iikálâ muntima mwangu.

²¹ Bahi ñníkombelela nnyambo auno kuva, pangulembela kutenda lyambone, ngùlikoja unguwekwelehwá kutenda lihakalenge.

²² Kwa kuva, muntima mwangu naihangalalila Sheliya ya Nnungu,

²³ henga mummili mwangu ngwòna kuva müvele dimongo dinji dikòla madengo, dimongo dipanyâna ing'ondo na dimongo dya ding'ano dyangu. Dimongo anedyo dingutenda ngutwaliwe litwala na dimongo dya sambi dikòla madengo mummili mwangu.

²⁴ Ole wangu nangu chonde! Nnani ambengupôha kuhaloka muhali aino ya mmili ingupelekéja kuhuhwa?

²⁵ Ashukulíwe Nnungu kwa kuva, Yesu Kilisto Nang'olo wetu nni ambengupôha!

Bahi nikátayanya anelo lammalele, nangu nimwene ngwòna kuva, kwa ding'ano dyangu niitumikila Sheliya ya Nnungu, henga kwa asili yangu ya chimmili ngùditumikila dimongo dya sambi.

8

Kulojwa na Umumu Wanaswe

¹ Bahi vino nanga hukumu ya asabu kwa avala valundêne na Kilisto Yesu.

² Kwa kuva, kwa kulundana na Kilisto Yesu, dimongo dya Umumu Wanaswe ahûmya umi, dinengukombola kuhaloka n'dimongo dya sambi na dya kuhwa.

³ Bahi ing'anya ya idabadangi ya asili yetu ya chimmili, Sheliya ya Musa ikanahul-wile kutukombola, henga Nnungu ánhululu kutukombola kwa kuntuma Mwanawae avèlè muasili ya chimmili muchi yatuhwe tuvanu tuvèle na masambi, uchinga ààve sadaka ya kusamehewa masambi letu. Na kwa indila aneyo, Nnungu ániuondonganga utawala wa sambi,

⁴ uchinga àlalá lammalele lalalembela Nnungu mu Sheliya, lapate kutimiswa nkati mwetu, hwetu tulójwa na Umumu Wanaswe, na wala akee kwa kuipilikaniла chiilembela asili yetu ya chimmili.

⁵ Kwa kuva, avala vaikálâ kwa kuipilikaniла chiilembela asili ya chimmili, anevo vâtawaliwa chihi na mambo la chimmili, henga avala vaikálâ kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, anevo vâtawaliwa na mambo lalembeléwa na Umumu aneyo.

⁶ Kwa kuva, ding'ano dya munu atawaliwa na asili ya chimmili, diida na kuhwa, henga ding'ano dya munu atawaliwa na Umumu wa Nnungu, diida na umi na amani.

⁷ Kwa kuva, vanu vavêle na ding'ano ditawaliwa na asili ya chimmili nni amongo va Nnungu, vakáipilikana Sheliya ya Nnungu na wala nanga pavahulula kuipilikana.

⁸ Vanu vatawaliwa na asili ya chimmili nanga pavahulula kunkatapalila Nnungu.

⁹ Henga ikâva Umumu wa Nnungu àikala mmitima yenu, mwenu nanga pamutawaliwa na asili ya chimmili. Munu woheyò akávele na Umumu wa Kilisto, aneyo akee wa Kilisto.

¹⁰ Mwenu mùmbekuhwa ing'anya ya sambi, henga ikâva Kilisto àikala mmitima yenu, bahi disungu dyenu dyumi, kwa kuva mùtendijwe kuva mmanu mmambone pameho panga Nnungu.

¹¹ Nnungu ánfufwile Yesu Kilisto, na ikâva Umumu wake àikala mmitima yenu, bahi Nnungu achiating'e umi miili yenu imbekûhwa, na àmbetenda uchocho kwa indila ya Umumu wake aikâla mmitima yenu.

¹² Bahi mmakukulupila avangu, hwetu tùvele na chinu chitulongwa kuchitenda, henga akee kutenda chiilembela asili yetu ya chimmili.

¹³ Kwa kuva, mukàikala kwa kutenda chiilembela asili yetu ya chimmili, mùmbekuhwa, henga mukàlawalala matendo mabaya la mmili, kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, muchimuve na umi.

¹⁴ Kwa kuva, vammalele valôjwa na Umumu wa Nnungu njo vana va Nnungu.

¹⁵ Kwa kuva, Umumu Wanaswe umumpwecheledile, nanga pantendanga mwenu kuva mmatumwa na kuntendanga tuyope kavila, ila mùmpwecheledile Umumu Wanaswe antênda mwenu kuva mmana mma Nnungu. Na kwa kupitila Umumu aneyo, hwetu tùnahulula kunchema Nnungu, "Aba," yani "Atatal!"

¹⁶ Na aneyo Umumu mwene, ànashuhudila mmitima yetu kuva hwetu nni tuvana tuva Nnungu.

¹⁷ Bahi ikâva hwetu nni tuvana tuva Nnungu, bahi hwetu njo tuvène mapala. Ni uhiu kuva, hwetu pamo na Kilisto nni tuvène mapala la ukulu wa Nnungu. Henga ikâva tumbepwechelela ukulu malinga aula wavenawo Kilisto, bahi na hwetu lasima tubanike muchi nang'e.

Ukulu uîda

¹⁸ Nangu ngwôna kuva kubanika kwa mahiku alano la vino kukee chinu ukàlandanya na ukulu aula wambeuhunukula Nnungu kwetuhwe.

¹⁹ Kwa kuva, viumbe vyammalele vivenkulolela kwa hamu ing'ulu uhiku anewo Nnungu wambemvamaïha vana vase.

²⁰ Kwa kuva, viumbe vyammalele vivikwiye muhali ikemana, henga akee kwa itamwi yavo. Henga Nnungu àivikile muhali aneyo akuno walolela kuva,

²¹ viumbe vyammalele vimbekombolewa kuhaloka muhali ya utumwa wa kukandika, na kuvitenda vikumile uhulu wa ukulu wa vana vanga Nnungu.

²² Kwa kuva, tûnimala kuva, mpaka vino viumbe vyammalele vivenkuyaha mitima, malinga mmahe avêle na uchungu wa kuveleka.

²³ Akee chihi viumbe aneyyo weka viyâha mitima, ila pamo na hwetu tuyêja ukulu wa Nnungu kwa kupawa kwake Umumu Wanaswe kwetuhwe. Tuyâha mitima kwa kuva, tùvele na hamu ìng'ulu kuyona miili yetu uikombolewa kuhaloka muhali ya utumwa wa kukandika, na kutenda mwalehu kuva tuvana tuva Nnungu.

²⁴ Kwa kuva, hwetu tûnipohwa kupitila lilolelo aneyyo. Henga munu akàchona chinu chalolela, aneyyo likee lilolelo kavila, kwa kuva nnani ahulûla kuhweneha kulolela chinu chachona?

²⁵ Henga tukàlolela chinu chitukachona, bahi tûchilolela chinu anecho kwa kupililila.

²⁶ Uchocho, Umumu wa Nnungu ànatuyangata muhali ya idabadangi yetu, kwa kuva nanga patumaite kuyuwa chiilembelewa. Henga Umumu wa Nnungu mwene ànatuyuwila kwa Nnungu kwa ikuti ikâhaulika.

²⁷ Na Nnungu alôna mambo lavêle mmitima yetu, ànalalamala mawaso la Umumu wa Nnungu, kwa kuva, aneyo Umumu àvayuwila vakúkulupila kupapatana na itamwi ya Nnungu.

²⁸ Hwetu tûnimala kuva, Nnungu àkola madengo mmambo lammalele uchinga aveng'e lambone vanu vantâmwâ, yani vanu vachemwîje kupapatana na makudungilo lake.

²⁹ Kwa kuva, avala vanu vâvamaitè Nnungu kutandikila anepo patandi, njo vâvatandwèlè Nnungu kutandikila anepo patandi apate kuvalandanya na Mwanawé, uchinga Mwanawé àave chihungumikova muvana vohe va Nnungu.

³⁰ Bahi vanu avala wavatondwele Nnungu kutandikila anepo patandi, njo anevo wavachimile, na anevo wavachemile nni uvovo wavatendile kuva vambone pameho pake, na anevo wavatendile kuva vambone pameho pake, àníveng'a ukulu wake.

Ukulu wa itamwi ya Nnungu

³¹ Bahi kupapatana na anelo, tutangole chamani kwamba anelo? Ikàva Nnungu àvele m'bali wetu, nnani ambehulùla kulumbana na hwetu?

³² Nnungu nanga panannyemije Mwanawewe wa weka na ibaniki, henga ánimnyumya kuva sadaka kwajili yetuhwe tuvammale. Ikàva átendile uchocho, dachi àmbelema dachi kutwing'a na vitukutuku vyammale, hwetu chalumo na Mwanawewe?

³³ Nnani ambehulùla kuvasitaki vanu válitandoledilè Nnungu? Akapali! Nnungu weka njo avatênda kuva vambone pameho pake.

³⁴ Nnani ambehulùla kuvahukumu asabu? Akapali! Kwa kuva, Yesu Kilisto njo anahidile na kufufuka, na vino àíkala m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu, nanang'e njo atuyuwîla.

³⁵ Chinu ntwani chimbehulùla kutuhapulanyanga na itamwi ya Kilisto? Dachi, ni kubanika, au kusikika, au kulaga, au indala, au uhôu, au hatali, au kuyohwa na kuhwa?

³⁶ Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,

"Kwajili yakuwe tûvenkuwalalwa kila liduva,

Tùvalangiwe kuva muchi angandolo va kusinjwa."

³⁷ Henga mmambo anelo lammalele hwetu tûnashinda mwalehu kupidila Kilisto atumwîje.

³⁸ Kwa kuva, ñimimala mwalehu kuva, nanga chinu chohecho chihulùla kutuhapulanyanga na itamwi ya Nnungu. Kuhwa wala kukambehulula kutuhapulanyanga na itamwi ya Nnungu, wala umi, wala malaika, wala vatawâla va kumahunde, wala mambo lahumîla maduvano, wala mambo lambehumîla mmaduva laîda wala dimongo dyohedyo,

³⁹ wala lavêle muha, wala lavêle pahi, na wala nanga chiumbe chohecho chimbehulùla kutuhapulanyanga na itamwi yanga Nnungu yailangujije kwetu hwetu kupidila Yesu Kilisto Nang'olo wetu.

9

Nnungu na vanu vase

¹ Nangu ñinilundana na Kilisto. Umumu Wanaswe na ntima wangu vînangushuhudila kuva, nangu ngútangola chihi uhiu na wala nanga pangulambilâ, paninnyaulilanga kuva,

² ngûvele nnihindambi likulu na ngûvele na uchungu ukee na ntululilo muntima mwangu.

³ Kuikavele kupata lana na kuhapulanywa na Kilisto ukuvapoha akuluvango na alum-buvango Vayahudi, bahi nangu nikaniwa tayali kutendwa uchocho kwajili ya alangavango Vayahudi,

⁴ yani vanu va Isilaeli. Vanang'o vánitandolwa na Nnungu kuva vana vase, na áñivalanguja ukulu wake, na kutenda malailano na vanang'o, na kuveng'a Sheliya, na kuvalanguja namuna ya kumwabudu, na kuveng'a ahadi dyake.

⁵ Iblahimu na Isaka na Yakobo njo anyakala vao. Na Kilisto nkuvelekwa chim-mili kuhaloka nnukolo lwavo. Nnungu atawâla vitukutuku vyammalele atumbyangwe maduva lammalele! Amina.

⁶ Nangu nanga pangauhala kuva ahadi ya Nnungu nanga paitimidile. Kwa kuva, akee vanu vammalele vavelékwa kuhaloka nnukolo lwa Vaisilaeli njo Vaisilaeli vahiu.

⁷ Na wala akee vanu vammalele vavelékwa kuhaloka nnukolo lwa Iblahimu njo vadukulu vahiu vanga Iblahimu. Kwa kuva, Nnungu ánimwahidi Iblahimu kuva, "Kwa kupidila chihi Isaka, úmbeprata vadukulu vambekûva vako."

⁸ Aino ìvele na mana kuva, vavana vavalangîwa kuva vana vanga Nnungu akee avala vavelekwejîje chimmili, henga nni avala vavelekwejîje kupapatana na ahadi ya Nnungu. Anevo njo vavalangîwa kuva alukolo vahiu vanga Iblahimu.

⁹ Kwa kuva, aino njo ahadi yene imwâmba Isaka, "Mwakani mahiku malinga alano nguchinguidie kavila, na Sala àmbekuva àmmelèkè mwana nnume."

¹⁰ Na mwana aneyo wammeleke Sala njo anakulwetu Isaka, Isaka nkunnomba Labeka.

¹¹⁻¹² Na Labeka nkuvaveleka vana vavili va mavila, henga anevo vana kabla vakânambivelekwa au kutenda chinu chohecho, Nnungu ánimnyaulidile Labeka kuva, "Mwana nkulungwa àmbentumikila n'joko." Nnungu kutenda uchocho, ìmaiha kuva, Nnungu akâvachema vanu kupapatana na matendo lavo, ila kupapatana na itandodi yake mwene uchinga atimise makudungilo lake.

¹³ Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Yakobo ñnintamwa, henga Esau ñinnyita.”

¹⁴ Vino tuchidachi nano? Nnungu akántenda haki? Wala kadiki!

¹⁵ Kwa kuva, Nnungu ánnyafulidile Musa kuchidoni, “Nímbemmikila chididi munu ayula unintandwele kummikila chididi, na nímbemwonela chididi munu ayula unintandwele kumwonele chididi.”

¹⁶ Bahi anelo mambo, lakkásingila itamwi ya munu wala kutumbama kwa munu, henga lammalele lakkásingila chididi cha Nnungu.

¹⁷ Kwa kuva, Nnungu ánnyafulidile Nfälume wa ku Misili Mmalemba Lanaswe kuva, “Níkuvikile wako kuva Nfälume uchinga kwa kupitila wako ngulanguje dimongo dyangu na lina lyangu litumbiyangwe pachilambo chammalele.”

¹⁸ Bahi iwele uvila, Nnungu àmmikila chididi munu woheyo wannembela kummikila chididi, na ánnonopya ntima munu woheyo wannembela anonopya ntima.

¹⁹ Kapanji munu àmbenguja kuva, “Ikàva Nnungu àvatenda vanu vââve uchocho, ing’anya ntwaní ànavalaamu? Dachi, nnani ahulùla kulatahuka áalá lalalembela Nnungu?”

²⁰ Wako munu, wako ulyani mpaka utahukane na Nnungu? Dachi, inahululika chombo cha ulongo kunnayaulila ayula achiumbile kuva, “Ing’anya ntwaní ünguumbile uvila?”

²¹ Nkúumba ànahulula chihi kuutumila ulongo malinga chalembela mwene. Lidonji limo lya ulongo ànahulula kuumba vyombo, chimo kwajili ya matumisi la eshma na chinji kwa matumisi chihi la kawaida.

²² Bahi uvila nni chiinavele kwanga Nnungu. Nnungu álembidle alanguje asila yake na kumaîha dimongo dyake. Henga ánívapifilà namene avala vâchilembeléwà vapate asabu yake, yani avala vachilôja unamatokela kukwondongwa.

²³ Uchocho, Nnungu álembidle alanguje ukulu wake nkulu kwa avala wavavikidile chididi, yani avala vanavakudungidile kuvatumbiyangwe kutandikila anepo patandi.

²⁴ Na hwetu túvele nnikuwa ulyolyo lya vanu wavavikidile chididi kwa kuvachema kuva vanu vase, akee kuhaloka chihi nnikuwa lya Vayahudi, henga kuhaloka na nnikuwa lya vanu vakávele Vayahudi.

²⁵ Kwamba vanu vakávele Vayahudi Nnungu ánitangola kupitila nabii wake Oseya kuva, “Avala vakanavele vanu vangu,

vino nímbevachema kuva, vanu vangu!

Na ayula unikachintamwa,

vino nímbentamwa!”

²⁶ Na áhawile kuva, “Pachinu apala pavanavahaulidile kuva,

‘Mwenu mukee mmanu vangu,’

pachinu anepo vâmbchemwa,

‘Vana vanga Nnungu avéle na umi.’ ”

²⁷ Nabii Isaya áinonoha lidi watangola kuvayamba Vaisilaeli wachidoni, “Pamo na Vaisilaeli kuva vohe muchi nnyangi wa kubahali, henga vambepôhwa vâmbekuva chihi kadiki.

²⁸ Kwa kuva, Nang’olo àmbepiyanya kuitenda hukumu yake pachilambo bila kutimya.”

²⁹ Isaya ánilauja anepo patandi wachidoni, “Kuikavele Nang’olo wa Majeshi la Kulihunde akántulekela hwetu túvá Isilaeli kananga vavana kadiki, lakanitukoja muchi la ku Sodoma na la ku Gomola.”

Vanu vâtendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa indila ya ing’ulupa

³⁰ Dachi, anelo lammalele lâvele na mana ntwaní? Anelo lâvele na mana kuva, vanu vakávele Vayahudi, yani avala vakâchilinga kutaha uwambone pameho panga Nnungu, vânvalangiwa kuva vambone pameho panga Nnungu kupitila ing’ulupa.

³¹ Henga Vaisilaeli vanatumbele namene kupatá wasa wa kutendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa kukamula Sheliya, nanga pavanaupete.

³² Dachi, ing’anya ntwaní nanga pavanaupete? Ing’anya vâtaha kuva vambone pameho panga Nnungu kwa kupitila matendo lavo na akee kupitila ing’ulupa. Nkulikuvala nniyanga alila, “liyanga lya kukuwaja,”

³³ malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,

“Lola, ngùvika pa Yelusalemu * liyanga limbevakuva vanu,

liyanga limbevatênda vanu vayanguke.

Henga munu woheyo ambenkulupila, akambepata dihoni!”

* 9:33 Auno nsitali ùlembwije “Sayuni.” Na Vayahudi vátumila lina anelyo kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5.

10

¹ Mmakukulupila avangu, chinu chingulembela kwa ntima wangu wammalele na chingunnuwu Nnungu kwajili ya Vaisilaeli nni kuva, vapohwe.

² Kwa kuva, nahulula chihi kushuhudila kuva, vānatamwa namene kuntumikila Nnungu, henga kuntumikila kwavo kukāpatana na kuumala uhiu.

³ Kwa kuva, vanang'o vakānamala namuna Nnungu chavatenda vanu kuva vambone pameho pake, na vānīhitia kuipapata indila ya Nnungu ya kuvatenda vanu kuva vambone pameho pake, henga vālitahijje chihi indila yavo vene kwa kuikamula Sheliya.

⁴ Henga Kilisto áitendile Sheliya ya Musa ihwikile ntululilo wake, uchinga kila munu ankulupila nang'e apate kutendwa kuva wambone pameho panga Nnungu.

Upohi nni kwajili ya vanu vammalele

⁵ Alano nni malove lanalembile Musa kwamba kutendwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa indila ya kuikamula Sheliya kuva, "Munu woheyo aikamūla Sheliya, ābelama kwa kupitila kuikamula Sheliya."

⁶ Henga kuyamba vanu vatēndwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa indila ya ing'ulupa vanaliuje mmitima yavo kuva, "Nnani ambehwēna kulihunde, yani unan-sulupuha Kilisto kuhaloka muha uchinga atupohe?"

⁷ Na wala vanaliuje kuva, "Nnani ambesulupūka kuhwena kwa vanu vahwile, yani unankweja Kilisto kuhaloka pahi uchinga atupohe?"

⁸ Henga Malemba Lanaswe lāhaulua kuva, "Lilove lyā Nnungu livele pepi na wako, livele nkanya mwako na muntima mwako." Na lilove anelyo njo ujumbe utuuyanjaja kuyamba ing'ulupa.

⁹ Kwa kuva, ukāyambukila kwa kanya yako umwene kuva, Yesu njo Nang'olo na kukulupila muntima mwako kuva Nnungu àninfufala kuhaloka kwa vanu vahwile, uchi-upohwe.

¹⁰ Kwa kuva, kwa kukulupila kwa ntima, Nnungu àntenda munu kuva wambone pameho pake, na kwa kuyambukila kwa kanya, Nnungu ànampoha munu.

¹¹ Malemba Lanaswe lāhaulua kuva, "Kila munu ankulupila akambepata dihoni."

¹² Bahi Vayahudi na vanu vakāvele Vayahudi nanga pavalekanidile, kwa kuva, Nang'olo wa vanu vammalele nni yumo bahi, nanang'e ànavabali ki namene vammalele vannyūwa.

¹³ Bahi nni malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, "Kila munu ambennyūwa Nang'olo, achiapohwe."

¹⁴ Dachi, vāmbennyuwa dachi ayula uvakankulupila? Na vāmbenkulupila dachi ayula uvakanambimpilikanra habali dyake? Na vāmbepilikana dachi habali dyake ikāva nanga vanu vayanjāja?

¹⁵ Na vāmbeyanjaja dachi ikāva nanga pavatumwa? Malemba Lanaswe lāhaulua kuva, "Nni chinu cha kuhangalaja namene kuida kwa vanu vayanjāja Malove Lambone."

¹⁶ Henga vammalele nanga pavanalapwecheledile álalá Malove Lambone. Njo mana nabii Isaya áhawile kuva, "Nang'olo, nnani akulupidile habali ituyanjajije?"

¹⁷ Bahi ing'ulupa chitandikilo chake nni kupilikana ujumbe, na ipilikani ya ujumbe anewo iida kupitila kuyanjajwa kwa habali dyanga Kilisto.

¹⁸ Henga nangu ngūuju kuva, dachi anevo Vaisilaeli nanga pavanaupilikene anewo ujumbe? Nanga, vāniupilikana! Kwa kuva, Malemba Lanaswe lāhaulua kuva,

"Lidi lyavo línipilikana pachilambo pammalele,
na malove lavo lánihwika mmipata yammalele ya pachilambo."

¹⁹ Nangu ngūuju kavila kuva,

Dachi, vanu va Isilaeli nanga pavanaelewije?

Nanga, vānielewai! Kwa kuva, ata mahiku langa Musa Nnungu ávahaulidile Vaisilaeli kuva, "Nimbentendanga mwenu múvavikile wiu vanu vakāvele na chilambo.

Nimbentendanga mwenu muvavisije vanu va chilambo cha vanu vakāmaite chinu."

²⁰ Na Isaya bila kuyopa átangola kuva,

"Nnililanguja kwa vanu vakāchingutaha,

na fñililuhukula kwa vanu vakāchiuja habali dyangu."

²¹ Henga kwamba Vaisilaeli achidoni,

"Muhi wammalele ngùnyoloja makono langu kwa kuvachema vanu vatahûka na vakápilikana."

11

¹ Bahi nangu nauja kuva, dachi Nnungu ànivahita vanu vake Vaisilaeli? Wala kadiki! Nangu nimwene ni Mwisilaeli, munu wa nnukolo lwanga Iblahimu kuhaloka nnitawa lwa Benjamini.

² Nnungu akanavahitile vanu vake vâvatondwèlè kutandikila anepo patandi. Dachi, mùnahimukila chilahaula Malemba Lanaswe kumwamba Eliya namuna chanavahinginike Vaisilaeli pameho panga Nnungu?

³ Eliya áhawile kuchidoni, "Nang'olo, vânivawalala manabii vako na kwondonganga vitala vyako. Na nangu weka njo nguisalidile, na vânangutaha uchinga vanguwalale."

⁴ Dachi, Nnungu ánnyang'wile dachi Eliya? Ánnyang'wile uvila, "Ngùliisalijiji vanu alufu saba vahitile kutindivala malundi kumwabudu Baali, nnungu akávele wauhiu."

⁵ Bahi uchochi nni chiivele kwa mahiku alano la vino, vâisalidile vanu kadiki vâvatondwèlè Nnungu kupapatana na inema yake.

⁶ Vâtandolwejije kwa inema ya Nnungu, akee ing'anya ya matendo lavo. Kuikavele uiva ing'anya ya matendo lavo, bahi inema ikánave inema kavila.

⁷ Tuchidachi nano? Chinu achila chívachitumbamila Vaisilaeli kuchitaha, vohe nanga pavachipete. Ila vanu kadiki vâtandolwejijè na Nnungu nni vachipête. Henga vanu vanji vaisalidile, mitima yavo ínonopywa,

⁸ malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
"Nnungu àniipumbaja mitima yavo.

Mpaka nelo ànilahunika meho lavo uchinga vanalole,
na àniladiva makutu lavo uchinga vanapilikane."

⁹ Uchocho, Daudi à haula kuchidoni,
"Ding'ole dyavo dipindikuke kuva dinambo dya kuvatanjika,
vamatoke na kupata asabu ivalembelewa.

¹⁰ Meho lavo laputale,
uchinga vanahulule kulola.

Na myongo yavo ingongomane ing'anya ya kulaga, maduva lammalele."

¹¹ Bahi nangu ngùuja kavila kuva, dachi, Vaisilaeli vâniyanguka na kwondongeka mwalehu? Nanga, wala kadiki! Henga kwa kuva, Vaisilaeli vânintahuka Nnungu, bahi Nnungu nkutumila kutahuka kwavo kuutenda upohi upatikane kwa vanu vakávele Vayahudi, uchinga Vayahudi vavonele wiu.

¹² Bahi ikàva Nnungu átumidile itahuki ya Vayahudi kuida na balaka ya upohi kwa vanu vakávele Vayahudi, dachi kupohwa kwa Vaisilaeli vammalele kukambepunda kuida na balaka dyohe namene kwa vanu vammalele va pachilambo?

Kupohwa kwa vanu vakávele Vayahudi

¹³ Vino ngútangola na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. Kwa kuva, nangu ñimitandolwa kuva nintume kwa vanu vakávele Vayahudi, bahi nalatumbyanga madengo langu.

¹⁴ Bahi kwa kulatumbyanga madengo langu, ngùlolela kuvatenda Vayahudi avangu vamwonele mwenu wiu uchinga ngupate kuvapoha vanu vanji muanevo.

¹⁵ Kwa kuva, kuhitwa kwa Vaisilaeli na Nnungu kùtendile vanu va pachilambo vapatane na Nnungu, bahi nni muhiu kuva kuyambukilwa kwavo na Nnungu, kùmbekuva muchi kufufulwa kwa vanu vahwile.

¹⁶ Alino lìlandanywa na nfano wa nkate wa muing'ande ya Nnungu. Mikate yammalele ihalóka nnidonji límo lya uhu wa ngano ivalangiwa kuva ya Nnungu ing'anya nkate ntandi ühumijwe kwa Nnungu. Na ikàva lihina lya nnandi linihumywa kuva lya Nnungu, bahi na dinavi dyake nadinang'o divalangiwa kuva dya Nnungu.

¹⁷ Pàvele na dinavi fulani dya nseituni dichekewiye mmwelu, na sehemu dichekewiye nkunyakuja dinavi dya nseituni wa munnyitu. Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, mwenu njo anedyo dinavi dya nseituni wa munnyitu, na vino mwenu mùnakumila dimongo na ulimbo wa nseituni wa mmwelu.

¹⁸ Bahi munadihebule anedyo dinavi dichekewiye. Kwa kuva, mwenu mukávele na chinu cha kulisingila, na akee mwenu mukamulidile lihina ila lihina njo linkamulidile mwenu.

¹⁹ Panjika muchimunguhaulile kuva, "Dinavi adila, dînichekewa uchinga nangu ngunyakujwe pachinu pake."

²⁰ Anepo, mütangola muhiu. Dinavi anedyo, dînichekewa ing'anya dînhita kukulupila, henga mwenu müvechinkuhweneha kupwawa anepo ing'anya ya ing'ulupa yenu, bahi, munalinowe ila lyongolelange.

²¹ Ikàva Nnungu nanga panavavikidile chididi Vayahudi valandânywa na dinavi dya asili dya nseituni aula, dachi mütenda kuva achiammikile mwenu chididi?

²² Lola namuna Nnungu chavеле wachididi na chavèle wakúkalipa. Nang'e ànakalipa kwa avala vanu vahítá kukulupila, henga mwenu mukàhweneha kulisingila chididi chake, nang'e achiave wachididi kwenu mwenu. Henga mukànahwenehe kulisingila chididi chake, na mwenu uchocho muchimucheketwe.

²³ Na Vayahudi navanang'o vakàtandilika kukulupila, Nnungu achiavanyakuje kavila nnihina, kwa kuva Nnungu ànahulula kuvanyakuja kavila nnihina anelyo.

²⁴ Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, kwa asili mwenu müvele muchi dinavi dya nseituni wa munnyitu, henga mütwalije aneko nkunanyakuja munseituni ukánavele wenu kwa asili. Henga Vayahudi vävèle muchi dinavi dya asili dya nseituni wa mmwelu, bahi Nnungu achiave tayali mwalehu kuvanyakuja kavila munseituni wavo vene.

Kupohwa kwa Vaisilaeli

²⁵ Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela muumale uhiu auno wa sili uchinga malyone kuva müvele na ding'ano namene kupunda chimuvele. Kunonopa kwa Vaisilaeli kùvele chihi kwa uhiku kadiki mpaka paimbetimila isabu ya vanu vakávele Vayahudi vambemmwikila Nnungu.

²⁶ Anepo njo pavambepohwa Vaisilaeli vammalele malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,

"Mpohi àmbeheloka ku Yelusalemu,"
nanang'e àmbelausa lahakalenge lammalele kuhaloka nnukolo lwanga Yakobo, yani Vaisilaeli.

²⁷ Na anelyo njo lilailano linimbetenda navo,
panimbeausija masambi lavo."

²⁸ Vayahudi vohe nni amongo va Nnungu ing'anya ya kulahita Malove Lambone, na chinu chene achino chìjukile faida kwenu mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. Henga Nnungu àvechinkuhweneha kuvatamwa Vayahudi ing'anya ya anyakala vao vatandi vanatondwéle.

²⁹ Kwa kuva, Nnungu pahumya dinujo kuveng'a vanu na kuvatandola, nanga palihomola kuva ing'anya ntwani àtendile uchocho.

³⁰ Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, anepo patandi na mwenu mukáchimpilikana Nnungu, henga vino müpete chididi ing'anya ya uwangapilikana wao.

³¹ Uchocho, Vayahudi vino nanga pavampilikana Nnungu njo mana chididi cha Nnungu chinnyidilidile mwenu uchinga Vayahudi navanang'o vapate kuvikilwa chididi muchi mwenu.

³² Kwa kuva, Nnungu àvatendile vanu vammalele kuva muchi vafungwa ing'anya ya uwangapilikana wavo, uchinga àavavikile chididi vanu vammalele.

Nnungu alombolewe

³³ Lola ukulu wa Nnungu na lúnda Iwake na ding'ano dyake! Nnani ahulùla kuloleha hukumu ya Nnungu na dindila dyake?

³⁴ Malemba Lanaswe làhala kuva, "Nnani alamaíte mawaso la Nang'olo?
Nnani ahulùla kumwing'a Nnungu lúnda?"

³⁵ "Nnani ahumíje chinu kumwing'a Nnungu hoti,
na Nnungu nkulembelewa anniipe?"

³⁶ Kwa kuva, vitukutuku vyammalele vihaloka kwanga nang'e, na vyammalele vìnipwawa kwa uweso wake na kwajili yake. Nnungu atumbyangwe, vyaka na vyaka! Amina.

12

Kuntumikila Nnungu

¹ Bahi mmakukulupila avangu, kwa kuva Nnungu àvele na chididi chohe, nangu niempembeja mwenu kwa ntima wangu wammalele, lihumiyanje mwalehu miili yenu kwa Nnungu kuva muchi sadaka ivéle na umi na yanaswe na ya kunkatapalila Nnungu. Na aneyo njo indila ihiu ya kumwabudu Nnungu.

² Munailondoje kavila mihambo ya chilambo cha maduvano, henga nneke Nnungu ampindikulanye mwenu kwa kudipindikulanya ding'ano dyenu. Anepo njo pamumbulula kumala lalalembela Nnungu na kukameka lambone na lankatapalila na lààva makamilifu.

³ Kupapatana na inema yaning'ile Nnungu, nìnnyaaulila mwenu mmammalele kuva, munu analyone kuva nkulu kupunda chiilembelewà ààve. Henga lapime saana mawaso lenu kupapatana na chipimo cha ing'ulupa yampele Nnungu.

* ^{11:26} Nsitali auno ùlembejwa "Sayuni." Na Vayahudi vátumila lina anelyo kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layàmba Sayuni, lola Matayo 21:5.

⁴ Mmili ùvele na dimbandi dyohe, na dimbandi anedyo dikákola madengo ulamo,

⁵ na uvila njo chiivele kwetu hwetu, ikànavà hwetu ni tuvohe, henga tûjukile mmili umo kwa kulundana kwetu na Kilisto, na kila munu nni imbandi kwa nnyake.

⁶ Tùvele na dinudyò ditindene-tindêne kupapatana na inema yatwing'ile Nnungu. Apwecheledile inujo ya unabii, àlembelewa ahumye unabii kupapatana na ing'ulupa yavennyo.

⁷ Apwecheledile inudyò ya kuvatumikila vanji, bahi atumike. Na apwecheledile inudyò ya kuhunda, ahunde.

⁸ Apwecheledile inudyò ya kuvatuja vanji mitima, atuje, na apwecheledile inudyò ya kuhumya, àlembelewa ahumye kwa ntima helele, na apwecheledile inudyò ya kuvalodya vanu, àlembelewa alodye kwa bidi, na apwecheledile inudyò ya kuvavikila vanji chididi, àlembelewa atende uchocho akuno wahangalala.

⁹ Kutamwana kwenu kunàâve kwa kulisambilila. Chivenge chinu chohecho chibaya na mchipapate achila chinu chambone.

¹⁰ Tamwana mmene kwa mmene kwa itamwi malinga ya vana va litumbo limo. Vatumbyange vanji kwa kuvalongoleja.

¹¹ Munàâve mmalemwà mmadengo, ila tumbama kuntumikila Nang'olo kwa mitima yenu yammale.

¹² Lilolelo lyenu lintende muhangalale maduva lammalele, na mmahuvilo lenu, pililila, akuno umilihuma mwalehu kunnyuwa Nnungu.

¹³ Vayangatange vakúkulupila kwa kuveng'a vitukutuku vivasikikidile, na muvapwechelele vayeni.

¹⁴ Nnyuwange Nnungu avabaliki avala vanu vam'banîha mwenu, elo, vayuwilange balaka wala munavalani.

¹⁵ Hangalala pamo na vahangalâla. Na kuta pamo na vakûta.

¹⁶ Ikalanga kwa amani mmwenu. Munalyone, henga mùûve tayali kukumilana na vanu vakálîhulilila. Wala munàâve mmanu mmakulyona kuva mùnímala kila chinu.

¹⁷ Munapindikule lahakalenge kwa kutenda lahakalenge. Tumbama kutenda vitukutuku vyambone pameho pavaru vammale.

¹⁸ Bahi ikâhululika, kwa m'bali wenu ikalanga kwa amani na vanu vammale.

¹⁹ Mmakukulupila avangu unintamwanga, munapindikule lahakalenge kwa kutenda lahakalenge, ila nnekele Nnungu wasa wa kupindikula, kwa kuva Nang'olo Nnungu ànitangola Mmalemba Lanaswe kuva, "Nangu njo mindikula, nangu nguchingupindikule."

²⁰ Henga pamo na anelo Malemba Lanaswe làhaulà kuva, "Mmongo mwalo akâva na indala, mwing'e chakulya, na akâva na inyota mwing'e medi akimbile. Kwa kuva, ukâtenda uchocho umpalila makala la moto layâka muha muti wake."

²¹ Unalemwe na lahakalenge, ila ulaleme lahakalenge kwa kutenda lambone.

13

Kuvapilikana vavêle na mamulaka

¹ Kila munu àlembelewa avapilikane vavêle na mamulaka, kwa kuva nanga mamulaka ikâhaloka kwa Nnungu, na anevo vavêle na mamulaka vâvikwije na Nnungu.

² Bahi aneyo atahukâna na munu mwene mamulaka latawâlâ àlatahuka malajio la Nnungu, na anevo vatênda uchocho vâlichemehija vene hukumu.

³ Kwa kuva, vatawâlâ nanga pavavayoha vanu valatênda lambone, ila avala valatênda lahakalenge. Dachi, ûnalambela unannyope mwene mamulaka? Tenda lambone nanang'e achiakulombolele.

⁴ Kwa kuva, nang'e àntumikila Nnungu kwa faida yakuwe. Henga ukâtenda lahakalenge nnyope, kwa kuva nang'e àvele na uweso wa kukwing'a asabu. Nang'e àntumikila Nnungu kwa kuveng'a asabu vanu vatênda lahakalenge.

⁵ Bahi ni lasima kuvapilikana vavêle na mamulaka, akee chihi ing'anya ya kuiyopa asabu bahi, ila na ing'anya ya kuhukumika muntima.

⁶ Anecho njo chintenda mwene nnipe kodi, kwa kuva, vatawâlâ anevo vântumikila Nnungu akuno uvalihumya kwa madengo anelo.

⁷ Mwing'e kila munu haki yake, ikâva ñnongwa kodi bahi lipa kodi, ikâva ñnongwa usulu bahi lipa usulu, na munu alembelêwa kweshimiwa aeshimiwe, na ayula alembelêwa kutumbyangwa na atumbyangwe.

Kutamwana chikukulupila

⁸ Munalongwe chinu chohecho na munu woheyo. Chinu chimulembelewa kulongwa ni kutamwana bahi, kwa kuva munu antâma nnyake, aneyo àniditimilisa mwalehu Sheliya dyammalele dya Nnungu.

⁹ Kwa kuva, amuli adino, "Unalale ugoni," "Unawalale," "Unaive," "Unang'unukile," na amuli dinji dyammalele dìvele nkati mwa amuli aino imo, "Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene."

¹⁰ Kwa kuva, munu antâmwâ nnyake akântendela lahakalenge. Bahi kuvatamwa vanu vanji kütimilisa Sheliya dyammalele.

¹¹ Mwenu tendanga uchocho, akuno umumala mahiku latuvenalo ni mahiku ntwani. Uhiku wa kuyumuka nnuwono lwenu ùnikamola, kwa kuva vino uhiku wetu wa kupohwa üvele pepi namene kupunda chiinavele mahiku àlalá patutandilike kukulupila.

¹² Chilo chînhweneha namene, na liduva lyahambi livele pepi namene, bahi tulayahe kulehu matendo lammalele la palupi koka tunyakulange vikomanilo nya kupanyanila munng'anje.

¹³ Bahi tûuve na mihambo yambone ilembelêwa kutenda muhi, na wala akee kwa kutenda ding'ole dya matendo lahakalenge, na wala akee kwa kukalewa, wala kutenda usalati, wala kulala ugoni, wala kupwatana, wala kuva na wiu.

¹⁴ Henga lilundanyange na Nang'olo Yesu Kilisto, na wala munahimukilanye namuna ya kunatimisa tama dya asili yenu ya chimmili.

14

Únannyukùmù nkúkulupila nnyako

¹ Mpwechelelange munu woheyô aonekâna kuva ànadabadanga muing'ulupa, bila kutuhkana nawe wala kupwatana nawe kwamba mawaso lake lakávele na umuhimu namene.

² Vanu vânatindana, kwa nfano munu yumo kupapatana na ing'ulupa yake àona kuva ànahululula chihi kulya kila chinu, henga yunji kupapatana na idabadangi ya ing'ulupa yake àlya chihi dimbowa dya mahamba.

³ Bahi ayula âlya vilyo vyammalele anansalau aneyo akâlya vilyo vyammalele. Uchocho, kwa aneyo akâlya vilyo vyammalele ánannyukùmù aneyo âlya vilyo vyammalele kwa kuva Nnungu àninkubali.

⁴ Wako ulyani mpaka ulinge kunnyukumu ntumishi wanga munu yunji? Nang'olo Nnungu njo amaîte, ikàva àtenda saana au ànalikoha. Na kwa kuhululihwa na Nang'olo, ànayambukilwa.

⁵ Munu ànahululula kutenda kuva, liduva fulani lya chidini nni lya mana namene kupunda maduva lanji, henga munu yunji ànahululula kulavalanga maduva lammalele kuva lânalininganana. Bahi kila munu atende muchi chalojwa na ntima wake.

⁶ Munu woheyô amwabûdu Nnungu nniduva lyalyona nang'e kuva lya mana kupunda liduva linji, àtenda uchocho uchinga ankatalapilile Nang'olo. Na munu âlya kila chakulya, àtenda uchocho uchinga ankatalapilile Nang'olo, kwa kuva, ànshukulu Nnungu kwajili ya chakulya chalya. Na munu alekile kulya chakulya fulani, àtenda uchocho uchinga ankatalapilile Nang'olo, kwa kuva nanang'e uchocho ànshukulu Nnungu.

⁷ Kwa kuva, nanga munu woheyô muhwetu alâma kwajili yake mwene, na wala nanga munu âhwa kwajili yake mwene.

⁸ Ikàva tûnalama, tûlama kwajili ya Nang'olo, na ikàva tûnahwa, tûhwa kwajili ya Nang'olo. Na ikàva tûnalama au ikàva tûnahwa, hwetu tuvammalele nni tuvanu tûvâ Nang'olo.

⁹ Bahi ing'anya ya anelyo, Kilisto áníwha na kufufuka uchinga apate kuva Nang'olo wa vanu vammalele, yani vomi na vahwîle.

¹⁰ Hambi ing'anya ntwani nano wako ùnnyukumu nkúkulupila nnyako? Na ing'anya ntwani wako ùnsalau nkúkulupila nnyako? Kwa kuva, hwetu tuvammalele tûmbeimila moyo mwa chiteng'u cha Nnungu cha hukumu.

¹¹ Mmalemba Lanaswe, Nang'olo Nnungu achidoni,
"Muhiu Nangu nni Nnungu nimwene umi, bahi, kila munu àmbetindivala malundi moyo mwangu,

na kila munu achiayambukile kuva nangu nni Nnungu."

¹² Bahi kila munu muhwetu àmbelitetela mwene moyo mwa Nnungu.

Unankohéje nkúkulupila nnyako

¹³ Bahi tunahwenehe kuhukumilana kavila tuvène kwa tuvène. Henga amulanga kuleka kutenda vitukutuku vimbevakohéja vanu vanji au kuvayanguha mmasambi.

¹⁴ Kwa kuva ngùlündene na Nang'olo Yesu, nangu ñimila mwelehu kuva nanga chakulya chohecho chîva najisi kupapatana na asili yake. Henga ikàva munu àchivalangila chakulya fulani kuva najisi, bahi kwanga nang'e chakulya anecho chîva najisi.

¹⁵ Ikàva wako ùmpwateha ntima nkúkulupila nnyako ing'anya ya chakulya chiulya, bahi wako ukálojwa na itamwi ya Nnungu. Únakubâli kuntenda nkúkulupila nnyako ahochele

ing'anya ya chakulya chiuchona wako kuva halali kuliwa, kwa kuva Yesu Kilisto ánihila kwajili yake.

¹⁶ Bahi unavatende vanu vanji vakutongolele lahakalenge ing'anya ya kulya chakulya chiuchona wako kuva halali kuliwa.

¹⁷ Kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ukáyamba mambo la kulya na kukimbila, henga ùyamba haki na amani na ihangaladi yahumya Umumu Wanaswe.

¹⁸ Bahi munu woheyo antumikila Kilisto kwa kuvalongoleja vanji, aneyo ànkatalapila Nnungu na ànakubaliwa na vanu.

¹⁹ Bahi tukalehe namene kutenda vitukutuku viða na amani na kututenda tuhwingi-hane muing'ulupa.

²⁰ Unaondonge madengo la Nnungu la kun'denga munu muing'ulupa ing'anya ya chakulya. Vyakulya vyammalele halali kuliwa, henga nni ubaya kwakuwe kulya chakulya chimbenténda nkúkulupila nnyako ayangukile mmasambi.

²¹ Nni chinu chambone namene kuleka kulya inyama na kukumbila divayi na kutenda chitukutuku chohecho chimbenténda nkúkulupila nnyako ayangukile mmasambi.

²² Bahi chikamulihe muntima wako chinu anecho chukulupila kuyamba mambo anelo, umale chihi wako na Nnungu wako. Wasa munu ayula akáhukumika muntima mwake kwa chinu chàchitenda.

²³ Henga munu avêle na lipamba kwa chakulya chalya, Nnungu ànannyükumu kwa kulya, kwa kuva kulya kwalya kukápatana na ing'ulupa yake. Na munu atênda chinu chohecho bila kupapata chakulupila, aneyo àtenda masambi.

15

Namuna ya kuvatendela vanu vanji

¹ Hwetu tuhwingîle muing'ulupa, túlembelewa tutwalilane na idabadangi ya avala vakávele na dimongo muing'ulupa. Tunatende chihi vitukutuku vitukatapalila tuvène.

² Henga kila munu muhwetu àlembelewa ankatapalile nnyake kwa kuntendela lambone uchinga anhwingihe muing'ulupa.

³ Kwa kuva, ata Kilisto nanga panatendile vitukutuku vichinkatapalila chihi mwene, ila ávele muchi chilahaula Malemba Lanaswe kuva, "Kuhebula kwammalele kuvakuhebwile wako Nnungu, kùngumatokidile nangu."

⁴ Na lammalele lálembwíje kala Mmalemba Lanaswe, lánilembwa kwajili ya kutuhunda hwetu, uchinga kwa kupililila kwetu na kukamywa mitima kwa indila ya Malemba Lanaswe, tuhwenehe kuva na lilolelo.

⁵ Bahi Nnungu avêng'a vanu dimongo dya kupililila na kutujwa ntima, annyululihe mwenu kuva na likudungilo ulimo akuno umutenda chanatendile Yesu Kilisto.

⁶ Anepo nni mwenu mmammalele pamumbekuva na ntima umo na lidi limo lya kuntumbyanga Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

Malove Lambone kwa vanu vammale

⁷ Bahi pwechelana mmene kwa mmene malinga Kilisto champwechedile mwenu kuva mmake, uchinga Nnungu apate kutumbyangwa.

⁸ Kwa kuva, nìnnýaulanga kuva, Kilisto ánívatumikila Vayahudi uchinga apate kulanguja ikulupiki ya Nnungu, na adila ahadi divanapewije anyakala va Chiyahudi dipate kutimila,

⁹ na uchinga na vanu vakávele Vayahudi vapate kuntumbyanga Nnungu kwa chididi chake, malinga chilembwíje Mmalemba Lanaswe kuva,
"Ching'ati vanu vakávele Vayahudi nimbekutumbyanga,
na kukuimbila dihimu dya imbili ya lina lyako."

¹⁰ Uchocho, Malemba Lanaswe láhaula kuva,

"Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi,
hangalala pamo na vanu vase."

¹¹ Kavila láhaula kuva,

"Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, nnombbole Nang'olo,
nnombbole nang'e mwenu mmanu mmammalele."

¹² Kavila Isaya àhaula kuchidoni,

"Nnikolo lya Yese àmbehumila munu,
ambevatawâla vanu vakávele Vayahudi,
na anevo vanu vámbekeuva na lilolelo ing'anya yanga nang'e."

¹³ Bahi Nnungu wa lisigilo lyetu, ammumbajange mwenu ihangaladi yammalele na amani kwa kuva mùnankulupila. Anepo njo pamumbekulupila mwalehu na lilolelo kupitila dimongo dya Umumu Wanaswe.

¹⁴ Mmakukulupila avangu, nangu nimwene ngùvele na uhakika kuva, mwenu mùniumbalwa na uwambone na mùnilamala lammalele lamulembelewa kumatenda, bahi mùnahulula chihi kuhundana mmene kwa mmene.

¹⁵ Henga sehemu dyohe m'baluwa aino ñinnembila bila kuyopa uchinga ninkumbusange kavila mambo fulani. Ngütendile uchocho ing'anya ya inema yaning'ile Nnunungu,

¹⁶ ya kuva ntumishi wa Yesu Kilisto kwa vanu vakávele Vayahudi. Ngükola madengo la chikuhani la kuyanjaja Malove Lambone uchinga vanu vakávele Vayahudi vapate kukubaliwa na Nnunungu kwa kuhahulwa na Umumu Wanaswe. Na vámbeleva muchi sadaka ikubaliwa na Nnunungu.

¹⁷ Bahi kwa kulundana kwangu na Yesu Kilisto, nahulula chihi kulilombolela ing'anya ya madengo alano langunkolela Nnunungu.

¹⁸ Henga nikambelinga kulilombolela kwamba chinu chohecho, chikànave chihi achila chachitendile Yesu Kilisto kupitila nangu uchinga vanu vakávele Vayahudi vapate kumpilikana Nnunungu. Átendile uchocho kupitila malove langu na matendo langu,

¹⁹ yani kupitila dimongo dya vimaiko nya masaibu na lakukanganya, na dimongo dya Umumu wa Wanaswe. Bahi kutandikila ku Yelusalemu mpaka chilambo cha ku Iluliko, ñnihibili kila pachinu Malove Lambone lamwâmba Kilisto.

²⁰ Na likudungilo lyangu ni kuyanjaja Malove Lambone kila pachinu pavakanambipilikana Malove Lambone lamwâmba Kilisto. Ngükudungidile uchocho uchinga nnadenge munsingi waudengile munu yunjí,

²¹ malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,

"Vanu vakánambianjajíngu Malove Lambone lamwâmba Yesu, vachivalamale.

Na vanu avala vakánambipilikana, vachivapilikane."

Paolo àkudungila kuhwika ku Loma

²² Aneyo njo ing'anya inangutendile ngudivilwe kwida kwenu kwa kuvilinganya.

²³ Henga kwa vino ñimimalila madengo langu kwa m'bali auno wa chilambo, na kwa kuva kwa vyaka vyohe ngùvele na hamu ing'ulu ya kwida ku Loma unannolanga.

²⁴ Ngùlelole kutenda uchocho panimbekuva unguhwena ya ku Isipaniya. Natamwa namene kwonana na mwenu, koka nguhangalale pamo na mwenu kwa maduva kadiki, na natamwa namene kupata nsada wenu kwajili ya mwanda wangu.

²⁵ Henga vino ngùhwena ya ku Yelusalemu hoti unaveng'a nsada vakúkulupila va aneko.

²⁶ Kwa kuva, vakúkulupila va ku Makedoniya na va ku Akaya vâniama kuhumya dimili dyao kwa kuveng'a nsada vakúkulupila vanji va aneko ku Yelusalemu, yani avala amahuvani.

²⁷ Vanang'o vânikatapaliwa kutenda uchocho, na anecho njo chivalongwa vanang'o, kwa kuva, ikáva vanu vakávele Vayahudi vâpwechedile dinujo dya chinnungu dya Vayahudi, bahi na vanang'o vâlembelawa vavahudumile Vayahudi kwa kuveng'a vitukutuku nya chimmili vivasikikidile.

²⁸ Bahi nikâmalila madengo anelo na kumala kuva vânipwechela kila chinu chichangwije, nguchingupitile kwenu mwenu panimbekuva nndila unguhwena ya ku Isipaniya.

²⁹ Nangu ñimimala kuva panimbekwida kwenu mwenu, ñimbekwida na dinujo dyohe namene dya chinnungu kuhaloka kwa Kilisto.

³⁰ Mmakukulupila avangu, nangu nannyuwanga namene kwajili ya Nang'o wetu Yesu Kilisto na kwajili ya itamwi ya Umumu Wanaswe, lundana na nangu kwa kunguyuwila kwa Nnunungu.

³¹ Yuwanga uchinga panimbehwika ku Yelusalemu nnakamulwe na vanu vakákulupila va nchilambo anecho cha ku Yudeya, na nsada ungupelekeja upate kupwechelewa na vakúkulupila va aneko.

³² Anepo Nnunungu akâtamwa, nguchinguhulule kwida kwenu akuno unguhangalala na kutujana mitima pamo na mwenu.

³³ Bahi Nnunungu wa amani, ààve pamo na mwenu mmammale! Amina.

16

Paolo àvasalimila vanu

¹ Nangu ñimmaiha kwenu mwenu, nnumbwetu Foibe ntumishi wa likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Kenkileya.*

² Ngùyuwa mumpwechelele kwajili ya Nang'o, malinga chivalembelewa kutendewa vakúkulupila. Nnyangatange kwa chinu chohecho chambesikikila, kwa kuva, nang'e àvayanganete vanu vohe pamo na nangu mwalehu.

* **16:1** Apano pàlembwije "ntumishi," lilove ulila litumîke kumwamba shemasi mmalemba lanji la Paolo.

³ Nsalimile Pilisila nawi Akila, amadengo avangu mmadengo langa Yesu Kilisto.

⁴ Vanang'o vâvele tayali kuhwa kwajili ya kuupoha umi wangu, na wala nikee chihi nangu weka nivashukûlu, ila pamo na makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu, la vanu vakâvele Vayahudi.

⁵ Vasalimile na vanu vankulupîla Yesu, vanu vakojâna nng'ande mwavo. Nsalimile nnyanjawagu Apaineto, munu ntandi kunkulupila Yesu Kilisto nchilambo cha ku Asiya.

⁶ Nsalimile na Maliya, munu atumbême namene kukola madengo kwajili yenu.

⁷ Nsalimile na Andiloniko nawi Yuniya Vayahudi avangu vanahungwije nnilungu pamo na nangu. Vanang'o vânalombolewa namene ching'ati mitume, vanu anevo vâningulongolela nangu kunkulupila Yesu Kilisto, kabla nangu nikânambi.

⁸ Nsalimile na Ampiliato, nnyanjawangu unintamwa namene muilundani yetu na Nang'olo.

⁹ Nsalimile na Alubano, mmadengo nnyangu mmadengo la Kilisto, na nsalimile nnyanjawangu Sitakisi.

¹⁰ Nsalimile na Apele munu alangujîje ikulupiki yake kwa Kilisto. Vasalimile na vanu vammalele vaikâla muing'ande yanga Alistobulo.

¹¹ Nsalimile na Helodioni Nnyahudi nnyangu, pamo na vanu vammalele vankulupîla Nang'olo, vanu va nng'ande mwanga Nalikiso.

¹² Nsalimile na Tilifaina nawi Tilifosa vamahe vatumbâma namene kuntumikila Nang'olo. Nsalimile na nnyanjawangu Pelisi, mmahe akodîle madengo lohe kwajili yanga Nang'olo.

¹³ Nsalimile na Lufo, munu atandolwejjie na Nang'olo, nsalimile na anyokwe Lufo unimmangila nangu kuva, nanani nnyuvangu.

¹⁴ Nsalimile na Asinkilito nawi Flegoni nawi Helime nawi Patiloba nawi Helima, pamo na vakûkulupila vammalele vavêle pamo na vanang'o.

¹⁵ Nsalimile Filologo nawi Yulia nawi Neleya na nnnumbuwe Neleya nawi Olimpa, pamo na vakkulupila avao vammalele vavêle pamo na vanang'o.

¹⁶ Salimilana mmene kwa mmene kwa itamwi yanga Kilisto. Makuwa lammalele la vanu vakulupîla lânansalimila.

¹⁷ Mmakukulupila avangu, nangu ninnuya mulyongolelange na avala vanu vatandilîha mahapukano na kuvahocheja vanu vanji kwa kulatahuka mahundo lamulihundile. Linyemyange kulehu na anevo vanu.

¹⁸ Kwa kuva, vanu malinga anevo nanga pavantumikila Kilisto Nang'olo wetu, henga anevo vâlatumikila chihi matumbo lavo vene. Tena kwa malove lavo la kuutila na la kukumba, vâvalambila vanu vakâmaite.

¹⁹ Vanu vammalele vânimala namuna chimumpilikana Nang'olo, bahi ing'anya ya anelyo nangu nahangalala kwajili yenu. Nangu nailembela namene mwenu mumale kutenda lambone, henga mulinyemye na mambo lahakalenge.

²⁰ Nnunu wa amani akambetima kunkadambanga Nanchindenga pahi madodo lenu.

Inema ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto ïive pamo na mwenu.

²¹ Timoseo, mmadengo nnyangu ànansalimila. Lukio na Yasoni nawi Sosipatilo Vayahudi avangu navanang'o vânansalimilanga.

²² Nangu Telitiyo ngulembile baluwa aino, nkûkulupila nnyenu kwa kulundana na Nang'olo, nansalimilanga.

²³ Mwenedi wangu Gayo angukalibisjîe nangu nng'ande mwake, na avakalibîsa vakûkulupila vammalele kukojana kwave, nanang'e ànansalimila. Nkûkulupila nnyetu Kwalito pamo na Elasto ayula akôndya dimali dya imanga aino, navanang'o vânansalimila.

²⁴[Inema yanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto ïive pamo na mwenu mmammalele. Amina.][†]

²⁵ Nnunu alombolewe! Nang'e ànahulula kuntendanga mwenu muhwinge muing'ulupa kwa kupilila Malove Lambone languyanjaja. Na ujumbe auno umwâmba Yesu Kilisto, ûnhunukula makudungilo la Nnunu kwenu mwenu mmanu mukâvele Mmayahudi. Makudungilo anelo lánipihika kutandikila anepo patandi,

²⁶ henga vino lánipihuliwa malinga chivanalaujje manabii na kupapatana na amuli yanga Nnunu akâvele na ntululilo. Makudungilo anelo lánipihuliwa uchinga vanu vakâvele Vayahudi vapate kunkulupila na kumpilikana Nnunu.

²⁷ Bahi Nnunu weka avêle na lúnda, atumbyangwe kwa kupilila Yesu Kilisto vyaka na vyaka! Amina.

[†] **16:24** Nsitali auno ukapali Mmalemba lanji la kala.

Baluwa inandi yanga Paolo yavalembidile Vakolinso

Ulongoledi wa baluwa inandi ya Vakolinso

Baluwa inandi ya Vakolinso ilembwije na Ntume Paolo mmwaka fulani, pepi na mwaka wa 55 kutandikila mwaka wavelekwejjie Yesu Kilisto (sula ya 1:1). Aino nni baluwa inandi n'dibaluwa dimbili dilembwjé na Paolo kwa vakúkulupila va imanga ya ku Kolinso. Yònèkana kuva, Paolo àlembile baluwa aino mmahiku lachiíkala ku Efeso. Kwa kuva, m'baluwa aino àhawile kuva, àmbeikalpa na Efeso mpaka paimbehwika Ing'ole ya Pentekoste koka avaongege Vakolinso, bada ya kupitila chilambo cha Makedoniya (sula ya 16:5-9).

Baluwa aino nni majibu la Paolo kupapatana na ujumbe wanaupwechedile kuhaloka kwa vakúkulupila fulani kwamba mambo lakáfala lachitendeka nnikuwa lyavo, mambo anelo nni pamo na mahapukano na umalaya. Imanga ya ku Kolinso ínimaikana namene kwa vitendo vya umalaya utolomedile, bahi nanga paikanganwa kwona kuva likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya anepo uliva na tabiya malinga anedyo. Uchocho, baluwa inandi ya Vakolinso iivele na sula ìmaikana namene ilonjeléla itamwi (sula ya 13).

Uinjipihi wa baluwa inandi ya Vakolinso

1. Sula ya 1:1-9, Paolo àvasalimila Vakolinso na kunshukulu Nnungu kwajili yavo.
2. Sula ya 1:10-4:21, Paolo àsgulikila ujumbe waupwechedile wamba mahapukano nnikuwa anelyo la vanu vankulupila Yesu va ku Kolinso.
3. Sula ya 5-6, Paolo àsgulikila swala lya mahapukano na vitendo vivatendelanila vya kusitakilana vene kwa vene.
4. Sula ya 7-15, Paolo àhumya maelekeso layâmba ulombi na kudihumija sadaka disanamu na namuna ya kutenda ibada pamakojano na dinujo dya Umumu Wanaswe na mambo layâmba kufufuliwa.
5. Sula ya 16, Paolo àmalilila kwa kuhumya maeleso kwamba mambo fulani lavalembeweleva vatende, na mambo lannýâmba chihi mwene.

Ntandilikò wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo na kwa nkúkulupila nnyetu Sositene. Nangu ñinrandolana kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu.

² Ninnembilanga mwenu, mmanu mma Nnungu munkulupila Yesu mma aneko kuimanga ya ku Kolinso, mmanu muhahuliwje kwa kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto, na mutandolwejjie na Nnungu kuva mmanu vake. Uchocho, baluwa aino nni kwajili ya vanu vammalele va kila pachinu vayûwa kwa lina lya Nang'olo wetu Yesu Kilisto, Nang'olo wa tuvammalele.

³ Ninnuyuwilanga inema na amani kuhaloka kwa Atata wetu Nnungu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto ñiive pamo na mwenu.

Sukulani

⁴ Ninshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu mwenu ing'anya ya inema yake yampele mwenu kwa indila ya Yesu Kilisto.

⁵ Kwa kuva, kwa kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto mwenu mùnjaliwa kwa kila namuna, asa kila namuna ya itangodi na kila namuna ya imadi.

⁶ Anelyo lìmaiha kuva, achila chitunyaulidile mwenu kumwamba Kilisto nni muhiu.

⁷ Bahi uhiku auno umuhweneha kulindilila kwa hamu ing'ulu kwonekana kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, nanga pamusikikila inujo yoheyoye ya chinnungu.

⁸ Nang'e njo ambentênda mwenu muhwinge mpaka kuntululilo uchinga munaonekanne na likosa lyohelyo nniduva anelyo lyambekwida Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

⁹ Nnungu achiatende uchocho kwa kuva, nang'e ànakulupika, na njo anchemile mwenu uchinga mukumilane na Mwanawé Yesu Kilisto Nang'olo wetu.

Kuyavanyika kwa vanu vankulupila Yesu

¹⁰ Mmakukulupila avangu, chonde mbènkunnuwanga kwa lina lya Nang'olo wetu Yesu Kilisto, mupilikanane uchinga lanapwawe mahapukano kwenu mwenu. Müùve chinu chimo na kukudungila ulamo.

¹¹ Kwa kuva, nangu ñipilikané habali dyenu kuhaloka kwa vanu vanji va nng'ande mwanga Koloe, kuva mmakukulupila avangu, munalumbana.

¹² Nangu ngútangola uchocho kwa kuva, kila munu mmwenu àhaua chihi chakameke mwene. Yunji àhaua kuva, "Nangu wanga Paolo," na yunji àhaua kuva, "Nangu wanga

Apolo." na yunji àhaula kuva, "Nangu wanga Petulo," na yunji àhaula kuva, "Nangu wanga Yesu Kilisto."

¹³ Dachi, mütenda kuva Kilisto àniyavanyika? Dachi, Paolo njo avambwîje munsalaba kwajili yenu? Dachi, mübatisiwe kwa lina lyanga Paolo?

¹⁴ Nangu nanshukulu Nnungu kwa kuva nikánam'batisije kananga munu yumo mmwenu ikànavé chihi Kilispo na Gayo.

¹⁵ Bahi nanga munu woheyò ambehulùla kuhaulà kuva mwenu mübatisiwe kwa lina lyangu.

¹⁶ Nni muhiu kuva, nangu nívabatisije vanu va nng'ande mwanga Stefana, henga upunda anepo nikámala kuva pàvele munu yunji ungum'batisije.

¹⁷ Kwa kuva, Kilisto akángutumile unabatisa, henga àngutumile unayanjaja Malove Lambone bila kutumila malove la kukumba la lúnda lwa vanu, uchinga ujumbe wâmba kuhwa kwanga Yesu Kilisto munsalaba unakohe dimongo dyake.

Kilisto nni Lúnda na dimongo ya Nnungu

¹⁸ Kwa kuva, ujumbe uyâmba kuhwa kwanga Yesu munsalaba, kwa avala vahochêla ùvalangwa chihi kuva uvelu, henga kwetu hwetu tupôhwa nni dimongo dya Nnungu.

¹⁹ Kwa kuva, inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,

"Nimbekwondanga lúnda lwa vanu vavêle na lúnda,
na kudiyahila kulehu ding'ano dya vanu vavêle na ding'ano."

²⁰ Àvele kwachi nano munu avêle na lúnda? Àvele kwachi nano nkûhunda Sheliya ya Musa?
Àvele kwachi ayula amaîte namene matahukano mmahiku alano? Nnungu ànilanguja lúnda lwa chilambo achino kuva nni uvelu chihi!

²¹ Kwa kuva, kupapatana na ukulu wa lúnda lwa Nnungu, vanu nanga pavanahulwile kummala Nnungu kwa indila ya lúnda lwavo vene. Henga Nnungu ànikatapaliwa kuvapoha avala vankulupîla kupidila ujumbe utuyanjaja, ujumbe wonekâna kwa vanu vavêle na lúnda kuva nni chinu cha chivelu.

²² Ing'anya Vayahudi välembela valangujwe vimaïho vya masaibu na Vagilikî vâtaha lúnda,

²³ henga hwetu tûhubili kuva, Yesu Kilisto ànívambwa munsalaba. Ujumbe anewo kwa Vayahudi wònèkana kuva chinu cha kusunaja na kwa vanu vakâvele Vayahudi vònâ chihi uvelu.

²⁴ Henga kwa avala vachemwîje na Nnungu, ikâva Vayahudi au Vagilikî, Kilisto nni dimongo na lúnda lwa Nnungu.

²⁵ Kwa kuva, chinu chivalangîwa kuva uvelu wa Nnungu, chìvele na lúnda kupunda lúnda lwa vanu, na chinu chionekâna kuva nni ididimangi ya Nnungu, chìvele na dimongo kupunda dimongo dya vanu.

²⁶ Mmakukulupila avangu, himukilanga chimunavele apala patandi pamunachemwîje na Nnungu. Ukàpima kwa chipimo cha chimunu, akee vanu vohe mmwenu vanavele na lúnda, na akee vanu vohe mmwenu vânavele na dimongo, na akee vanu vohe mmwenu vânavele na yyeo.

²⁷ Henga Nnungu àvatondwele vanu va chilambo achino vaonekâna kuva mavelu uchinga avataye dihoni avala vavêle na lúnda. Na àvatondwele vanu va chilambo achino vaonekâna kwa vanang'o kuva vakâvele na dimongo dya kutawala, uchinga avataye dihoni vanu vavêle na dimongo dya kutawala.

²⁸ Nnungu àvatondwele vanu vaonekâna pameho pavanu kuva vakee vanu va hali-hali, vanu va kusalauliwa, vanu vakee vamana, uchinga ávasulupuhe vanu vaonekâna kuva vamana.

²⁹ Átendile uchocho uchinga munu woheyò analilombolele muyo mwa Nnungu.

³⁰ Nnungu mwene njo ánnundanje mwenu na Yesu Kilisto, nanang'e ántendile Yesu Kilisto kuva lúnda lwetu. Kwa kupidila kwanga Yesu Kilisto, Nnungu àtuvalangidile hwetu kuva tuyambone pameho pake, na kututenda kuva tuvanaswe na kutukombola mmasambi.

³¹ Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
"Munu alembêla kulyona,
bahi alyonele Nang'olo."

2

Lúnda lwa Nnungu

¹ Mmakukulupila avangu, nangu pannaídile kwenu mwenu unannyubilila habali ya ujumbe wa Nnungu upihîke, nangu nanga pannatumidile malove la kukamajanga wala lúnda lwa vanu.

² Kwa kuva, pannavele pamo na mwenu ngwámwile ngulekane na lammalele langulamaite, nkuhibili chihi habali dya Yesu Kilisto avambwiye munsalaba.

³ Nangu ngúvele pamo na mwenu akuno nguvèlè nimpole, ungunnyopa Nnungu na kutetemela.

⁴ Mahibili langu na ujumbe wangu nanga pavinavele na lúnda lwa chimunu wala malove la kuvakumba vanu, henga vímaiwa kwa dimongo dya Umumu Wanaswe.

⁵ Ngütendile uchocho uchinga ing'ulupa yenu ilisingilé dimongo dya Nnungu, na akee lúnda lwa chimunu.

⁶ Pamo na anelo, hwetu tütumila malove la lúnda kwa vanu avala vahwingile muing'ulupa, henga lúnda anelwo akee lwa chilambo achino, na wala akee lúnda lwa vatawála va chilambo achino vambekwondóngwa.

⁷ Hwetu tuyanjaja lúnda lwa Nnungu, lúnda lupihíke pameho pa vanu, lúnda lwanakudungidile Nnungu kwajili ya ukulu wetu kabla chilambo chikanaumbwa.

⁸ Wala nanga nkulu yumo muvakulu va chilambo achino anakameke lúnda anelwo. Kwa kuva, kuikave uvakameka lúnda anelwo vakannammambé munsalaba Nang'olo wa ukulu.

⁹ Malinga chivalembile Mmalemba Lanaswe kuva,

“Wala nanga munu awahíte kuvyoná,

wala kuvipilikana,

kananga kuvihimukila muntima mwake,

vitukutuku avila Nnungu vyavavikidile avala vantâmwa.”

¹⁰ Henga Nnungu ánitupihilula mambo anelo kupytila Umumu wake Wanaswe. Kwa kuva, Umumu Wanaswe ánaloleha kila chinu, ata makudungilo la Nnungu lapihíke mwalehu.

¹¹ Nnani ahulùla kumala mawaso la munu yunji ikánave chihi isungu ivéle nkati mwake? Uchocho, nanga munu amálá mawaso la Nnungu ikánave chihi Umumu wa Nnungu.

¹² Umumu Wanaswe utumpwechedile akáhaloka nchilambo achino, ila áhaloka kwanga Nnungu uchinga atuhululihe kumala àlála látwing'ile Nnungu.

¹³ Bahi patunnyaulila mwenu mambo anelo, nanga patutumila malove la lúnda lwa vanu. Henga tütumila malove latuhundwije na Umumu Wanaswe, utuhaulisa uhiu wa mambo la chinnungu kwa malove la chinnungu.

¹⁴ Bahi munu atawálwa na mambo la pachilambo achino akáhalula kulakubali mambo lahálóka kwa Umumu wa Nnungu kwa kuva, àlona kuva lachivelu. Munu aneyo akáhalula kulamala mambo anelo ing'anya làkamekeka chihi chinnungu.

¹⁵ Munu wa chinnungu ànahulula kulaloleha mambo lammalele, henga nang'e nanga pahukumiwa na munu woheyó.

¹⁶ Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Nnani aumaíte ntima wa Nang'olo? Nnani ahulùla kunnyunda?” Henga hwetu túnivanawo ntima wanga Yesu Kilisto.

3

Kuyavanyika kwa vanu vankulupila Yesu

¹ Mmakukulupila avangu, pannavele pamo na mwenu, nangu nikahanhulwile kutangola na mwenu muchi mmanu mma chinnungu. Henga ngúlemebelewa ngutangole na mwenu muchi vanu vatawalíwa na mambo la pachilambo au malinga mmakanunu mmahundo langa Kilisto.

² Nínkumbijije mavele, na akee chakulya chikamile, kwa kuva, múvele mukànambichihulula anecho chakulya chikamile. Na ata vino mukáchihulula,

³ ing'anya bado mìmechinkutawaliwa na mambo la pachilambo. Kwa kuva, wiu na ing'ondo vívele chihi nkupwawa mmwenu. Dachi, mambo anelo lakálanguja kuva mwenu mìmechinkutawaliwa na mambo la pachilambo, na muikalanga muchi vanu vatawalíwa na mambo la pachilambo?

⁴ Kwa kuva, kila munu mmwenu àtangola chihi lyake, yunji àhaula kuva, “Nangu wanga Paolo,” na yunji àhaula kuva, “Nangu wanga Apolo.” Dachi, chinu anecho chikálanguja kuva mwenu mìmechinkutawaliwa na mambo la pachilambo achino?

⁵ Dachi, Apolo nnani? Na Paolo nnani? Hwetu nni tuvatumishi chihi tuva Nnungu, tutendile mwenu mupate kunkulupila Yesu. Kila munu muhwetu àkodile chihi madengo lapewije na Nang'olo.

⁶ Nangu napandile dimbeyu, na Apolo nkumwadilangila medi, henga Nnungu nni aditendile dimele na kukulumuka.

⁷ Bahi apânda dimbeyu na ayula amwadilila medi, vammalele vakávele mana, wamana nni Nnungu ahululíha dimbeyu dimele na kukulumuka.

⁸ Ayula apânda dimbeyu na ayula amwadilila medi vammalele nni chinu chimo, na Nnungu àmbemwing'a kila munu inudyó yake kupapatana na madengo lakodile.

⁹ Kwa kuva, nangu na Apolo nni amadengo tūvá Nnungu, na mwenu mūlandanywa na welu wa Nnungu na ing'ande yake.

¹⁰ Kwa inema yaning'ile Nnungu, nangu ngüvele muchi nkúdenga kwenu mwenu. Ngüdengile nsingi malinga nkúdenga avéle na lúnda, akameke kudenga saana. Na hambi munu yunji àdenga muha mwa nsingi anewo, henga kila munu àlembelewa arolehe saana mununa chadenga.

¹¹ Kwa kuva, nangu munu ahulúla kudenga nsingi wohewo ikànavé chihi aula udengwíje, na anewo nsingi nni Yesu Kilisto.

¹² Munu woheyò ànahulula kudenga muha nsingi anewo kwa kutumila zahabu au madini la dihela au mayanga lagalika au milandi au mahamba au wahi.

¹³ Henga liduva lya hukumu nni limbetênda uwonekane uwambone wa madengo la kila munu. Kwa kuva, liduva anelyo pambehumila moto, na anewo moto njo umbeipíma na kulangjuwa uwambone wa madengo la kila munu.

¹⁴ Ikàva anecho chadengile munu munsingi anewo chikambekupya moto, bahi munu aneyo àmbepwechela inujo.

¹⁵ Henga ikàva achila chadengile munu chimbekupya, bahi munu aneyo àmbepata asala, henga mwene àmbepohwa muchi munu apôhwa mmoto.

¹⁶ Dachi, nkámaite kuva mwenu nni Ing'ande ya Nnungu, na kuva Umumu wa Nnungu àikalá nkati mwenu?

¹⁷ Bahi munu àkayondonganga Ing'ande ya Nnungu, Nnungu nanang'e àmbemwondonganga munu aneyo, kwa kuva, Ing'ande ya Nnungu nni yanaswe, na ing'ande aneyo nni mwenu mmene.

¹⁸ Munalilambilange mmene, ikàva munu woheyò mmwenu àlyona kuva àvele na lúnda lwa chilambo achino, àlembelewa alitende kuva muchi livelu uchinga apate kuva na lúnda luhiu.

¹⁹ Kwa kuva, lúnda lwa chilambo achino nni uvelu chihi pameho pa Nnungu. Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, "Nnungu àtumila ulamba wa vanu valyóna kuva vâvele na lúnda kuva muchi lutambo lwa kuvataniha vene."

²⁰ Malemba Lanaswe làhaulà kavila kuva, "Nang'olo àanimala kuva, mawaso la vanu vavèle na lúnda, lakemana."

²¹ Bahi munu woheyò analyone ing'anya ya kuva nang'e nni wa munu fulani! Kwa kuva, vitukutuku vyammalele nni vyenu,

²² ikàva Paolo au Apolo au Petulo* au chilambo au umi au kuhwa au vitukutuku vipawíje hambi na viîda, vyammalele nni vyenu.

²³ Na mwenu mma Yesu Kilisto, na Yesu Kilisto nni wa Nnungu.

4

Utumishi wa Mitume

¹ Bahi vanu vatuvalangile hwetu kuva tuvatumishi tûva Yesu Kilisto, tukamujíjwe disili dyanga Nnungu.

² Pamo na anelo, chilembelêwa kwa kila munu akamujíjwe madengo anelo nni kukulupika.

³ Henga kwang'une, nkànguhukumu mwenu au vanu vanji anecho chikee chinu, na ata nangu nimwene nikálíhukumu nimwene.

⁴ Muntima mwangu nanga chinu chohecho chinguhukûmu, henga alino likámaiha kuva nangu nni wambone pameho pa Nnungu. Henga Nang'olo nni anguhukûmu nangu.

⁵ Bahi munáhukumu kabla ühiku ukànambikamola, lindilila mpaka Nang'olo pambeida. Nang'e àmbepisulanga lammalele lapihíjwe nnupi na kulavika palangele makudungilo la mitima ya vanu. Anepo njo kila munu pambebwechelela imbili yalembelewa kuhaloka kwa Nnungu.

⁶ Mmakukulupila avangu, ngùtangwele malove anelo kwa kutwalila nfano wa Apolo na nangu nimwene, uchinga lààve mahundo kwenu mwenu. Bahi kupapatana na nfano anewo nangu ngülembela mulihunde mana la malove alano kuva, "Lapapate chihi àlalá lalembwíje." Mukàtenda uchocho mukambelyonela munu fulani na kunhebula yunji.

⁷ Nnani akupéle wako haki ya kuvahukumu vanu vanji? Dachi, akee Nnungu akupéle vitukutuku vyammalele vyuvenavyo? Ikàva uchocho, mwadachi unalyôna nkuva muchi ukápewije?

⁸ Hambi mwenu mûlyona kuva tayali mûnipata vyammalele vimulembela! Mwenu mûlyona kuva tayali mûjukile mmakupata! Mwenu mûlyona kuva tayali mûjukile

* 3:22 Apano pàlembwíje Kefa, kwamba lina linji lyanga Petulo.

mmafalume, ikànavà hwetu tukee tuvafalume! Wasa kuikave muhiu umuva mmakulu uchinga na hwetu uchocho tupate kutawala pamo na mwenu!

⁹ Kwa kuva, nangu ngwòna kuva Nnungu àtutendile hwetu mitume kuva tuvanu tuvantulilò mwalehu, muchi vanu vahukumíwa kuhwa moyo mwa vanu. Tùvikwje muchi chinu cha kukanganwa, chilòlwa na vanu vammalele va pachilambo pamo na malaika.

¹⁰ Vanu vätwona hwetu kuva muchi mavelu ing'anya yanga Kilisto, henga mwenu nni mmanu muvèle na lúnda ing'anya ya kulundanywa kwenu na Kilisto! Hwetu nni tuvanu tûvá kudabadanga, henga mwenu nni mmanu muvèle na dimongo. Mwenu nni mmanu mmakweshimika, henga hwetu nni tuvanu tûvá kusalauliwa!

¹¹ Mpaka vino, tùvenkubanika na indala na inyota, tûvele na uhonu, tûnapanywa na nanga patuvele na pachinu pakuijala.

¹² Tükola madengo kwa bidi kwa makono letu tuvène. Pavatutangolela malove la-hakalenge, hwetu tûnavabaliki na patubanhwa tûnapillila,

¹³ na pavatulambilila tûyang'ula chihi kwa upole. Mpaka hambi tûvalangiá chihi muchi miswani ya pachilambo na kila munu àtulola muchi uchafu.

¹⁴ Nangu nikánembila mwenu malove alano uchinga nintayange dihoni, henga nin'dumange muchi mmanavangu unintamwanga.

¹⁵ Ikànavà müvele na vakunella alufu kumi mmaisha lenu la Chikilisto, henga müvele chihi na atata yumo. Kwa kuva, mmaisha lenu la kuva pamo na Yesu Kilisto nangu nni nimmaléke mwenu kwa kunnyubilila mwenu Malove Lambone.

¹⁶ Chonde, mbènkunywanga, munguyejange nangu.

¹⁷ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nintuma Timoseo kwenu mwenu. Nang'e nni mwanangu unintamwa na ànakulupika pameho panga Nang'olo. Nang'e achiankumbusange namuna chinimpapata Yesu Kilisto, malinga chinguvahunda vanu vankulupila Yesu va kila pachinu panguhwena.

¹⁸ Vanu vanji mmwenu vânalyona, uvatenda kuva nikâmbemwongela kavila mwenu.

¹⁹ Henga Nang'olo akâtamwa, nikambetima kwida kwenu mwenu, na anepo nni panimbelyonela nimwene, akee chihi achila chivatangola anevo vanu valyôna, henga pamo na kumala dimongo dyavo.

²⁰ Kwa kuva, Ufalume wanga Nnungu ukâlangujwa chihi kwa malove weka, ila kwa dimongo dya Nnungu.

²¹ Hambi mwenu mülembela chani? Dachi, nguide kwenu na chiboko au nguide na ntima wa itamwi na upole?

5

Linyemyange na umalaya

¹ Nangu nakangana kupilikana kuva, kwenu mwenu kùvele umalaya wa kuyoha, na umalaya anewo kananga vanu vakâmmaita Nnungu vakânambiutenda. Vânguhaulidile kuva, munu yumo mmwenu àonga na mmahe wa atatake!

² Mwenu mühulula dachi kulyona? Mwenu mülembelewa mulikutangile, na mummuse mmwenu munu aneyo atendile chitendo anecho.

³ Ikànavà kwa mmili ngùvele kulehu na mwenu, henga isungu yangu ìvele pamo na mwenu. Bahi mumale kuva, ñninniyukumu munu aneyo atendile chitendo anecho cha dihoni muchi ngùvele pamo na mwenu.

⁴ Bahi pamumbekojana pamo kwa lina lya Nang'olo wetu Yesu, nanani nimbekuva pamo na mwenu kwa isungu, na dimongo dya Nang'olo wetu Yesu dimbekuva pamo na mwenu.

⁵ Bahi pamumbekojana, mülembelewa munkamudye munu aneyo kwanga Nanchindenga kwa kummusa nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu, uchinga asili yake ya chimmili itawaliwa na sambi iondongwe, na isungu yake ipohwe, nniduva alila lyambeida Nang'olo Yesu Kilisto.

⁶ Kulyona kwenu kukee chinu chambone! Dachi, mukâmaite nfano uhaûla kuva, hamila kadiki iumuha lidonji lyammalele lya uhu wa ngano?

⁷ Bahi lihahulange kwa kuiusa hamila ya machedo ya sambi uchinga mupate kuva muchi lidonji lyahambi likâtaiwe hamila, malinga chimulembelewa müüve. Tendanga uchocho kwa kuva, Kilisto tayali àníhumywa kuva sadaka kwajili yetu malinga ungandolo wa Sikukuu ya Pasaka.

⁸ Bahi tuihangalalile ing'ole aneyo bila kutumila mikate ivatadile hamila, yani hamila ya sambi na vitendo vihakalenge malinga chivachihangalalila ing'ole aneyo kwa kulya mikate ikâtaiwe hamila, yani kuva na ntima wambone na uihi.

⁹ M'baluwa yangu nínnembidilene mwenu kuva, munakundanyike na amalaya.

¹⁰ Nikámba kuva munakundanyike mwalehu na amalaya vammalele va pachilambo, wala vanu vakúng'unuka, wala vakúpakanyola, wala vakúyuwa disanamu. Kwa kuva, ikàchiva uchocho, mwenu mûlembelewa muuuke nchilambo achino!

¹¹ Henga vino ninnembila kuva, munakundanyike na munu woheyò alichéma kuva nkúkulupila, akàva mmalaya au akàva nkúng'unuka au nkúyuwa disanamu au munu avaton-goléla avake malove lahakalenge au munu akalewa, na munu wa kupakanyola. Munu wa uchocho, ata kulya munalye nawe.

¹² Akee madengo langu kuvahukumu vanu vakávele nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu. Nnungu njo ambevahukúmu vanu anevo. Henga mwenu mûlembelewa muvahukumu vanu vavéle nnikuwa lyenu.

¹³ Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, "Mmuse mmwenu munu ayula atênda lahakalenge."

6

Kusitakilana kwa vanu vankulupila Yesu

¹ Ikàva munu woheyò mmwenu àpwatene na nkúkulupila nnyake, ìvadachi akansitaki kwa vanu vakámmaite Nnungu badala ya kuhwena kwa vanu vankulupila Yesu vakalamalile?

² Dachi, mwenu mukákameke kuva vanu vankulupila Yesu njo vambevahukúmu vanu va chilambo achino? Na ikàva mwenu mûmbechihukumu chilambo, dachi, mukálembelewa kulamalila mambo anelo majoko?

³ Dachi, mwenu mukákameke kuva tûmbevahukumu malaika? Bahi mwenu mûnahulula chihi namene kulamalila mambo la kawaida la mmaisha alano.

⁴ Bahi ikàva pàvele na ipwatani mmwenu ing'anya ya mambo la namuna anevo, mwadachi nano mûlapelekeja masitaka lenu kwa vanu vakávele na mamulaka nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu uchinga vakalamalile?

⁵ Ngùlatangola anelo uchinga ngupate kuntayanga dihoni. Dachi, nanga munu kananga yumo mmwenu avèle na lúnda lwa kuhulula kulamalila malove la vakúkulupila avake?

⁶ Henga badala yake nkúkulupila ànsitaki nnyake, tena lyene alino lítendeka moyo mwa vanu vakákulupila!

⁷ Uhiu ni kuva, aneko kusitakilana kwa mmene kwa mmene kùmaisha kuva mûnilemwa mwalehu! Wasa mutendewe lahakalenge kuliko anelo! Wasa mupakanyolwe dimali dyenu kuliko kutenda anelyo!

⁸ Henga mwenu mmene nni muvatendêla avenu mambo lahakalenge na kuvapakanyola dimali dyavo, na vanu umuvatendela uchocho nni vakúkulupila avenu!

⁹ Dachi, au mukákameke kuva vanu vatênda lahakalenge vakambeulisi ufalume wa Nnungu? Munahochejwe! Vanu vatênda umalaya na vayûwa disanamu na valâla ugoni, na valume valihûmya vene kulombwa na valume avao na valume vavalômba valume avao,

¹⁰ na vakwîva, na vakúng'unuka, na vakukalewa, na vanu vavatongolêla vanu vanji lahakalenge, na vakúpakanyola, vanu anevo wala nanga pavambeulisi Ufalume wa Nnungu.

¹¹ Mmanji mûvele uchocho, henga vino mûnihahulwa mwalehu na kutendwa kuva mma Nnungu na kutendwa kuva mmambone pameho pa Nnungu kwa kulundanywa na Nang'olo Yesu Kilisto na Umumu wa Nnungu wetu.*

Mili ya vanu vankulupila Yesu nni dimbandi dyanga Yesu Kilisto

¹² Munu ànahulula kuhaula kuchidoni, "Vitukutuku vyammalele kwang'une nni halali." Elo, henga akee vitukutuku vyammalele vivêle na faida. Nangu nàkubali kuva, "Vitukutuku vyammalele kwang'une nni halali," henga nikambetawaliwa na chinu chohecho.

¹³ Mwenu muhaua kuchidoni, "Chakulya chìnipawa kwajili ya litumbo na litumbo lînipawa kwajili ya chakulya." Elo, henga Nnungu àmbevypyondonganga vyammalele vivili. Mmili wanga munu ukávele kwajili ya umalaya, ila ni kwajili ya kuntumikila Nang'olo, na Nang'olo njo aichûnga miili yetu.

¹⁴ Nnungu ánfufwile Nang'olo Yesu, uchocho achiatufufule na hwetu kwa dimongo dyake.

¹⁵ Dachi, mwenu mukákameke kuva miili yenu nni dimbandi dya mmili wa Yesu Kilisto? Dachi, mûtenda nahulula kutwala dimbandi dya mmili wanga Kilisto nkudilundanya na kabaha? Mwiko ikáhululika!

¹⁶ Dachi, mwenu mukákameke kuva ayula alundâna na kabaha ààva mmili umo na nang'e? Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaura kuva, "Na anevo vavili vâmbekuva mmili umo."

¹⁷ Henga ayula alundanîjwe na Nang'olo ààva isungu imo na nang'e.

* **6:11** Apano Paolo àlémibile "mulina lya Nang'olo Yesu Kilisto." Na maeleso layâmba lina, lola 1:12.

¹⁸ Vitukute vitendo vya chimalaya! Masambi lanji lammalele lalatenda munu lakáukosela mmili wake, henga ayula aténda umalaya, àukosela mmili wake mwene.

¹⁹ Dachi, mukákameke kuva miili yenu nni ing'ande ya Umumu Wanaswe aikálá nkati mwenu umumpwechedile kuhaloka kwa Nnungu? Bahí mwenu mukee mali yenu mmene.

²⁰ Kwa kuva, mùkombolewije kwa galama ing'ulungwa namene. Bahí vino, itumile miili yenu kwa kuntumbyanga Nnungu.

7

Mambo layamba ulombi

¹ Bahí kwamba mambo àlalá lamulembile, wasa nnume analombe.*

² Henga kwajili ya kulinymema na umalaya, bahí wasa kila nnume ààve na mmahe wake mwene, na kila mmahe ààve na ntwave.

³ Nnume amwing'e n'jawe ulombi, na mmahe nanang'e amwing'e ntwave ulombi.

⁴ Mmili wa mmahe ukávele wake weka, henga chalumo na ntwave, na mmili wa nnume naunang'o ukávele wake weka, henga chalumo na n'jawe.

⁵ Munaimane miili yenu mmene kwa mmene, ikànavé chihi mùnipatana kutenda uchocho kwa mahiku kadiki uchinga mupate wasa wa kulihumya, kwa kufunga na kuyuwa. Anepo munatime kuhimana kavila uyopa Nanchindenga ànapata wasa wa kunninganga ing'anya ya kudidimanga kwenu.

⁶ Malove laninnyaulilanga vino nni ushaulí chihi akee amuli.

⁷ Nangu nikanitamwa namene vanu vammalele vaikale chihi bila kulomba, vààve chihi muchi chinguvele nangu. Henga kila munu àpwechedile inujo yake mwene kuhaloka kwa Nnungu, yumo inujo ya namuna ai na yunji inujo ya namuna inji.

⁸ Bahí avala vakánambilomba na vanannidi nìvahaulila kuva, wasa vaikale muchi chin-guikala nangu.

⁹ Henga vakànahulule kulichunga vene, bahí valombe, kwa kuva nni wasa munu kulomba kuliko kuukuta tama muntima mwake.

¹⁰ Kwa avala valombene, nìveng'a amuli ihalôka kwa Nang'olo akee kwang'une kuva, mmahe anahapukane na ntwave.

¹¹ Henga akâhapukana nawe, analombwe kavila, na ikànavé uchocho, bahí apatane kavila na ntwave. Uchocho, nnume nanang'e ananneke n'jawe.

¹² Henga vanu vanji nìvahaulila nangu akee Nang'olo kuva, ikàva nnume akulupîla àvele na n'jawe akâkulupila, na aneyo mmahe akâkubali kuikalana nawe, bahí ananneke mmahe aneyo.

¹³ Uchocho, ikàva mmahe akulupîla àvele na ntwave akâkulupila, na aneyo nnume akâkubali kuikalana nawe, bahí aneyo mmahe anahapukane na aneyo nnume.

¹⁴ Kwa kuva, aneyo nnume akâkulupila ávalangíwa kuva ànihahulwa kwa kúpitila kwa n'jawe akulupîla. Na aneyo mmahe akâkulupila ávalangíwa kuva ànihahulwa kúpitila ntwave akulupîla. Kuikave ikààva uchocho, vavana vao vâkavalangwíje kuva najisi pameho pa Nnungu, henga hambi Nnungu àavalangila kuva vânihahulwa.

¹⁵ Bahí ikàva ayula akâkulupila àlèmbela kunneka nnyake akulupîla, bahí anneeke chihi. Anepo aneyo mmahe au nnume akulupîla nanga pambehungwa. Kwa kuva, Nnungu àñchemile mwenu uchinga muikale kwa amani.

¹⁶ Wako mmahe unkulupîla Yesu, dachi ukákameke kuva ìnahululika wako kumpoha ntwalo? Na wako nnume unkulupila Yesu, dachi ukákameke kuva ìnahululika wako kumpoha n'jalo?

Kuikala malinga chimuchemwije nawi Nang'olo

¹⁷ Henga kila munu àlèmbelewa aikale kupapatana na chapangiwiye na Nang'olo, na aikale uchila malinga chanavele pachemwije na Nnungu. Na anelyo njo lilaijo lyangu kwa makawa lammalele la vanu vankulupîla Yesu.

¹⁸ Ikàva nnume áchemwije akuno ayalwíkè uchinga ainjile n'dini ya Chiyahudi, bahí analilambilile kuva nanga payalwike. Na ikàva áchemwije akuno akànambiyaluka, bahí anayaluke uchinga ainjile n'dini ya Chiyahudi.

¹⁹ Kwa kuva, kuyaluka au kutoyaluka anecho chikee chinu, ila chilembeléwa nni kudikamula amuli dya Nnungu.

²⁰ Bahí kila munu aisalile chihi uchila muchi chanavele pachemwije na Nnungu.

²¹ Dachi, wako pauchemwije wavele ntumwa? Bahí unayuvale, henga ukàpata wasa wa kuva hulu, utumile.

* ^{7:1} Nsitali auno kwa chigiliki ùlembwíjé kuva, "Wasa nnume anan'guse mmahe."

²² Kwa kuva, munu woheyo achemwije na Nang'olo Yesu akuno avèlè ntumwa, aneyo munu ààva hulu kwa Nang'olo Yesu. Na munu woheyo anachemwije akuno avèlè hulu, aneyo munu ààva ntumwa kwa Yesu Kilisto.

²³ Mwenu mùkombolewije na Nnungu kwa galama ing'ulungwa namene, bahi munave mmatumwa mma vanu.

²⁴ Mmakukulupila avangu, kila munu aisalile na Nnungu malinga chanavele apala panachemwije na Nnungu.

Vakálombile na vakálombwije

²⁵ Hambi, kwamba vanu vakánambiwhi kulomba wala kulombwa, nangu nikávele na amuli ihalòka kwa Nang'olo ila ngùhumya chihi ushauli malinga nimunu ngulembeléwa kukulupilwa kupapatana na chididi chaning'ile Nang'olo.

²⁶ Bahi kupapatana na kulaga kupwawije maduva alano, nangu ngwòna kuva ìnikatapala munu aisalile chihi umwomwo mwavelelee.

²⁷ Ikàva ùnilomba, bahi unalekane na n'jalo. Na ikàva nanga pulombie, bahi unantahe mmahe.

²⁸ Henga ukálomba wala nanga paumbetenda sambi, na mwali akálombwa wala nanga pambetenda sambi. Na anevo valombâna vámbejona na ibaniki nchilambo achino, na nangu ngùlembela nin'dumange uchinga mulinyemye na ibaniki aneyo.

²⁹ Henga mmakukulupila avangu, nangu ngùhaua uvila, uhiku uisalidile ukee wohe. Bahi kutandikila vino vanu valombíle vámbelewe vantumikile Nnungu malinga chivatumikila vanu vakálombile.

³⁰ Na vanu vakúta vâàve muchi vakákuta, na vanu vahangalâla vâàve muchi vakáhangalala, na vanu vasúma vâàve muchi vakásaliwiye na chinu.

³¹ Na vanu vatumiâ dimali dya nchilambo achino, vanatawaliwe na dimali anedyo. Kwa kuva, mambo la chilambo achino lánapita.

³² Nangu ngùlembela mwenu muikale bila kulikambyakambya na mambo la nchilambo achino. Munu akálombie àlikambyakambya na mambo la Nang'olo Nnungu wataha namuna chambenkatalapila.

³³ Henga nnume alombile àlikambyakambya na mambo la nchilambo achino wataha namuna chambenkatalapila n'jawé,

³⁴ bahi munu aneyo àlikambyakambya na mambo mavili. Na mmahe akálombwije au akánambiwhi kulombwa ànahulula chihi kulikambyakambya na mambo la Nang'olo uchinga apate kulihumya mwalehu kuva wanga Nang'olo, kwa mmili wake na isungu yake. Henga mmahe alombwije, àlikambyakambya na mambo la nchilambo achino, wataha namuna chambenkatalapila ntwave.

³⁵ Ngútangola malove anelo kwa faida yenu, na akee kwa kulembela nin'divilange. Nangu ngùlembela ninnangujange namuna ya kuikala malinga chiilembelewa uchinga mupate kuntumikila Nang'olo bila uitangwa na mambo lanji.

³⁶ Ikàva nnume àona kuva nanga pantendela saana mmahe wake wamposa kwa kumbomba namene alele nawe, na akàona kuva ìnakamajanga kwanga nang'e kulipililila bila kulalana nawe, bahi apitise chihi ulombi na wala nanga pambekwonekana kuva àtendile sambi.

³⁷ Henga ikàva nnume àniamaula muntima mwake bila kukolokohwa na munu woheyu kuva akambelomba, na ikàva ànahulula kuditawala tama dyake, bahi àtenda saana akanalombe.

³⁸ Bahi valume vaamûla kulomba vâtenda saana, henga valume avala vaamûla vanalombe vâtenda saana namene.

³⁹ Mmahe alombwije ànahungwa na ntwave kwa mahiku lammalele la umi wa ntwave. Henga ntwave akâhwâ, mmahe aneyo akâhungwa, na akâlembela ànahulula chihi kulombwa na munu woheyu, nnadi ààve chihi munu ankulupila Nang'olo Yesu.

⁴⁰ Henga nangu ngwòna kuva, wasa kwanga nang'e kuikala chihi bila kulombwa. Anecho njo chingwona nangu, nanangu ngwòna kuva ngùvele na Umumu wa Nnungu.

8

Chakulya chihumíjwe sadaka kudisanamu

¹ Na vino kwamba habali ya chakulya chihumíjwe sadaka kudisanamu, túnimala kuva, hwetu tuyvammalele tûvele na elimu, henga elimu aneyo ivatenda vanu valyone, ila itamwi ivatenda vanu vavahwingihe vanu vanji muing'ulupa.

² Munu alyôna kuva ànímala chinu, muhiu munu aneyo nanga pakameke chinu chohecho malinga chalembelewa amale.

³ Henga munu akântamwa Nnungu, aneyo ànímaikana na Nnungu.

⁴ Bahi kuyamba chakulya chihumijwe sadaka kudisanamu, tûnimala kuva disanamu akee chinu apano pachilambo, na nanga Nnungu yunji ila yumo weka bahi.

⁵ Ikànavà vânipwawa vachêmwa milungu pachilambo au kulihunde, na ikànavà vanu vanji vâona kuva milungu nni yohe na anang'olo ni vohe,

⁶ henga hwetu tûnimala kuva Nnungu àvele chihi yumo bahi, nanang'e njo Atata, avimûble vyammalele, na hwetu tûvele na umi kupitila nang'e. Na pàvele chihi na Nang'olo yumo bahi, nanang'e nni Yesu Kilisto, na kupitila nang'e vyammalele viniumbwà, na hwetu tûvele na umi kupitila nang'e.

⁷ Henga, akee vanu vammalele vamaîte elimu aino. Kwa kuva, vanu vanji vânijevelela kutenda kuva, disanamu nni chinu muhiu. Bahi pavalya chakulya malinga anecho, vâtenda kuva vâdiabudu disanamu anedyo, na kwa kuva vânahukumiwa mmitima yavo ididimângà, vâlyona kuva vâlitaya unajisi kwa kulya chakulya anecho.

⁸ Henga chakulya nanga pachimbetutenda tûuve pamo na Nnungu, na tukanalye wala nanga patupwelelewà na chinu chohecho, na tukâlya wala nanga patuyenjejwa chinu chohecho.

⁹ Henga lyongolelange saana namuna chimuutumila uhulu wenu uyopa munavakoheja avala vadidimângà muing'ulupa.

¹⁰ Kwa kuva, ikâva munu adidimângà muing'ulupa akâkwona wako uvêle na elimu ùùlyà chakulya muing'ande ya disanamu, dachi, ntima wake ukambentenda alye vyakulya vîhumijwe sadaka kudisanamu?

¹¹ Bahi ing'anya ya elimu yako, aneyo munu adidimângà muing'ulupa àmbayahika, na Kilisto ánihila kwajili yanga nang'e.

¹² Pamuvakosela uchocho avenu vankulupila Yesu kwa kuiondonganga mitima yavo ididimângà, anepo mùnkosela Kilisto mwene.

¹³ Bahi ikâva achila chingulya nangu chînkoheja nkúkulupila nnyangu, bahi nangu nikambetang'uná kavila inyama, uyopa nankoheja nkúkulupila nnyangu.

9

Madengo la mitume na mamulaka lavo

¹ Dachi, nangu nikée nimunu nguvêle hulu? Dachi, nangu nikée nintume? Dachi, nangu nikâmmwene Yesu Nang'olo wetu? Dachi, mwenu mukee vihepo vyangu mmadengo langu wanga Nang'olo?

² Ikànavà vanu vanji vâ haula kuva nangu nikée nintume, henga nikée na lipamba kuva mwenu mùnakubali kuva nangu nni ntume. Na kulundanywa kwenu na Yesu kumaiha kuva nangu nintume wanga Nang'olo Yesu.

³ Aino njo iyang'udi yangu kwa avala vatahûka mamulaka langu.

⁴ Dachi, hwetu tukee na haki ya kupwechela chakulya na kukumbila ing'anya ya madengo letu latukola?

⁵ Dachi, tukee na haki ya kunnomba mmahe ankulpila Yesu na kupapatana nawe malinga chivatenda mitume vanji pamo na anung'unuvake Nang'olo Yesu na Petulo?*

⁶ Au nangu na Banaba bahi njo tulembelêwa kukola madengo kwa makono letu uchinga tupate vitukutuku vitusikikila?

⁷ Dachi, litiyalà ntwani ahwêna kuing'ondo kwa kulilipila mwene? Na nkúlima ntwani akâlya vihepo vya welu wake wa mizabibu? Na nchunga ntwani akâkumbila mavele la anyama vake?

⁸ Dachi, ngútangola malove alano malinga chivatangola chihi vanu? Dachi, Sheliya yanga Musa nainang'o ikâhaulà uchocho?

⁹ Kwa kuva, inilembwa mu Sheliya yanga Musa kuva, "Unannyunge kanya ung'ombe puntumila kupulula vyakulya." Dachi, anepo Nnungu ànyyamba chihi ung'ombe weka?

¹⁰ Dachi, akâtangwele malove anelo kwa kutuyamba hwetu namene? Muhiu alano malove lâniembwa ing'anya yetuhwe. Kwa kuva, munu alîma na avâya, vammalele vavili vâvele na haki ya kulelolela kupata chivechavo kuhaloka mmafuno anelo.

¹¹ Kwa kuva, hwetu tûmpele mwenu mambo la chinnungu, dachi mwenu mwòna kuva chinu chikulungwa namene hwetu kupata vitukutuku vya pachilambo kuhaloka kwenu mwenu?

¹² Ikâva vanji vâvele na haki ya kupata vitukutuku kuhaloka kwenu mwenu, dachi, hwetu tukee na haki aneyo na kupunda vanang'o?

Henga hwetu nanga patuchilisingila haki aneyo. Badala yake, hwetu tûnapililila lammalele uyopa tûnadivila Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lânahwike kwa vanu.

* 9:5 Munsitali auno ûlembwije Kefa, kwamba lina linji lyanga Petulo.

¹³Dachi, nkákameke kuva avala vakôla madengo mu Ing'ande ya Nnungu vàpata chakulya chavo mu Ing'ande ya Nnungu, na makuhani vatumika pachitala cha Nnungu kuhumya sadaka vààva na lifungu lyavo lya vitukutuku vya pachitala?

¹⁴Uchocho, Nang'olo ànilaija kuva avala vahubili Malove Lambone vàlemebelewa vapate mahitaji lavo kupitila kutanga kwa Malove Lambone.

¹⁵Henga nangu wala nanga pangutumidile haki yohey, na nanga pangulemba baluwa aino uchinga nidipate haki anedyo. Kwa kuva, kwang'une nni wasa kuhwa kuliko kudivilwa na munu wohey, kuyamba kulilombolela kwangu kuva, nguhubili bila malipo.

¹⁶Ikâva ngûlahubili Malove Lambone, anecho chikee chinu cha kulilombolela, kwa kuva, nni lijukumu lyaning'ile Nnungu. Na ole wangu nikáñalahubili Malove Lambone!

¹⁷Kwa kuva, kuikave ungukola madengo alano kwa kutamwa kwangu nimwene, nikanilolela kupata inujo. Henga kwa kuva nni madengo laning'ile Nnungu, bahi ngulemebelewa chihî ngulatende.

¹⁸Bahi inujo yang'une nni chamani? Inujo yang'une nni aino, kulahubili Malove Lambone bila malipo, yani kulahubili bila kudai haki dyangu dilembelêwa kwa kuhubili Malove Lambone.

¹⁹Kwa kuva, nangu nikée nintumwa wa munu wohey, henga ngûlitenda kuva muchi nintumwa wa kila munu uchinga nivatende vanu vohe vankulupile Kilisto.

²⁰Kwa Vayahudi, ngûvele muchi Nnyahudi, uchinga nivatende Vayahudi vankulupile Kilisto. Yani kwa avala valôjwa na Sheliya yanga Musa, ngûlitendile muchi ngûlojwa na Sheliya ya Musa uchinga nivapate avala valôjwa na Sheliya ya Musa. Henga nangu nimwene nikálojwa na Sheliya ya Musa.

²¹Kwa avala vakálojwa na Sheliya, ngûlitendile muchi nikálojwa na Sheliya, uchinga nivatende aneve vakálojwa na Sheliya vankulupile Kilisto. Ikee na mana kuva nangu nikákamula Sheliya ya Nnungu, kwa kuva, nangu ngûlojwa na Sheliya ya Kilisto.

²²Kwa avala vadidimângâ muing'ulupa ngûlitendile muchi wakudidimângâ uchinga nivatende avala vadidimângâ vankulupile Kilisto. Ngûlitendile munu wa kila namuna kwa vanu vammalele uchinga kwa indila yohey, ngupate kuwapoha vanu.

²³Ngûtenda alano lammalele ing'anya ya Malove Lambone uchinga ngupate kulakumila pamò na vanji.

²⁴Dachi, mwenu mukákameke kuva mmasindano la kutukuta, vakútukuta vammalele vànatukuta, henga apâta inujo nni munu yumo tu bahi? Bahi tukutanga uchocho uchinga mupate inujo.

²⁵Na kila munu apwâwa mmasindano àtenda masowesi lakamajanga, vàtendanga uchocho uchinga vapate litaji lyondongeka! Henga hwetu tütenda uchocho uchinga tupate litaji likáondongeka.

²⁶Bahi na nangu ngûtukuta uchocho, akee muchi munu atukûta bila likudungilo. Nangu nikée muchi nkúpanyana apânya ing'ondi pachinu pakee chinu.

²⁷Nangu ngûlagiha mmili wangu na kuutumikisa. Ngûtenda uchocho uchinga bada ya kuvhahibilila vanu vanji, nangu nimwene nnave nimunu nikálembelewa kupata inujo.

10

Kudumwa kwa Vaisilaeli ing'anya ya kudiabudu disanamu

¹Mmakukulupila avangu, nangu nikátamwa muluvalile kuyamba àlalá lanavahumidile anakuluvetu machedo aneko kulilanga. Vammalele våchungwa na alila lihunde lichivalon-golelela, na vammalele våyombweke Bahali ya Shamu kwa madodo.

²Chitendo cha kulojwa na lihunde na kuyomboka bahali chívele muchi kubatiswa uchinga vààve vanu vanga Musa.

³Vanu vammalele vánilyanga chakulya uchimo cha chinnungu,

⁴na kukumbila chikumbilo uchimo cha chinnungu. Kwa kuva, vâkumbidile medi lanatalendile Nnungu lahume nniyangâ alila likulu lya chinnungu lichivapapata, na liyangâ anelyo lívele Yesu Kilisto mwene.

⁵Henga vanu vohe nnikuwa lyavo, Nnungu nanga panakatapaliwje navo, bahi nkuvawalala, na miili yavo nkuyanjala chihî nnilanga.

⁶Bahi anelo lammalele ni nfano kwetu hwetu, lätuduma hwetu tunalatamwe lahakalenge muchi muvanatendeledile vanang'o.

⁷Munadiyuwe disanamu muchi chivanatendile vanu vanji nniikuwa lyavo, malinga chihalauba Malemba Lanaswe kuva, "Vanu vâniikalanga pahi, nkulya na kukumbila, nkui mila na kudivinila disanamu anedyo."

⁸Wala tunatende umalaya muchi chivanatendile vanu vanji muvanang'o, nniduva limo nkuhwanga vanu alufu ishilini na tatu.

⁹ Tunanninge Nang'olo muchi chivatendile vanu vanji muvanang'o, nkuhwanga kwa kulumwa na mihongo.

¹⁰ Wala munahinginike muchi chivanahinginike vanu vanji muvanang'o, nkuwalalwa na malaika nkúwalala!

¹¹ Anelo mambo lammalele lávapete vanang'o uchinga lààve nfano kwetuhwe, na anelo lánlembwa uchinga latudume hwetu tuvêle kuntululilo wa mahiku.

¹² Bahi munu woheyó alyóna kuva ànnimila saana, alyongolele uchinga anamatoke.

¹³ Kulingwa kumulungwa, njo kuvakojíje vanu vanji vammalele. Henga Nnunu nni wakukulupika, nang'e nanga pambeleka mulingwe kupunda dimongo dyenu. Pamo na kulingwa, nang'e àmbemwing'anga mwenu indila ya kuhumila uchinga muhulule kupilila.

Meza ya Nang'olo na chakulya chihumywa sadaka kwa disanamu

¹⁴ Bahi mmayanjavangu unintamwanga, linyemyange kudiyuwa disanamu.

¹⁵ Ngútangola na mwenu mmanu muvélé na ding'ano. Amulanga mwenu mmene kwamba alano languhaula.

¹⁶ Hwetu túnanshukulu Nnunu kwajili ya chikombe chituchitumila patulya Chakulya cha Nang'olo. Patuchitumila chikombe anecho cha inema, dachi, tukálundanywa na myadi yanga Kilisto? Na patuumeya nkate, dachi, tukálundanywa na mmili wanga Kilisto?

¹⁷ Kwa kuva, nkate nni umo na hwetu tuvammalele túnakumila anewo nkate umo, bahi hwetu tûvele muchi mmili umo, ikánavá hwetu tûvele tuvohe.

¹⁸ Lolanga nfano wa Vaisilaeli vene. Dachi, aneve vanu pavachilya sabihu, vakáchikumilana na chitala?

¹⁹ Ngùchidachi nano? Dachi, kwamba achila chihumíjwe sadaka kudisanamu ni chinu chivéle na mana yoheyó? Na kwamba anedyo disanamu, dachi, nni chinu cha mana?

²⁰ Wala kadiki! Chinguaula nni kuva, vitukutuku vivavihumya sadaka vanu vakánkameke Nnunu vavaşhumija anamindenga, akee Nnunu. Nanani nikátamwa mwenu mukumilane na anamindenga.

²¹ Nanga pamuhulula kukumbila chikombe cha Nang'olo pamo na chikombe cha anamindenga, na nanga pamuhulula kukumila meza ya Nang'olo na meza ya anamindenga.

²² Au tûlembela tuntende Nang'olo ààve na wiu? Mütenda tûvele na dimongo namene kumpunda nang'e?

Tendanga lammalele kwajili ya ukulu wa Nnunu

²³ Panjika pàvele munu ambehaúla kuva, "Vitukutuku vyammalele nni halali," henga akee vyammalele vifála. Nni muhiu kuva vitukutuku vyammalele halali, henga akee vyammalele vidéngá ing'ulupa.

²⁴ Bahi munu anatahe faídá yake mwene, ila faida ya nnyake.

²⁵ Kila chinu chivasumisa kusakoni mwenu ilya bila kuujauja ing'anya ya kuhukumika mmitima yenu.

²⁶ Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuchidoni, "Chilambo na vyammalele vivéle nkati mwake nni mali yanga Nang'olo."

²⁷ Ikáva munu akákulupila àninkumbulanga mwenu, na mwenu nkukubali kuhwena, bahi ilyanga kila chinu chivambemwing'a bila kuujauja ing'anya ya kuhukumika mmitima yenu.

²⁸ Henga munu akànnyaaulila kuchidoni, "Chakulya achino chihumijwe sadaka kudisanamu," bahi munalye ing'anya ya aneyo annyaaulidile uchocho, na ing'anya ya kuhukumika munitima.

²⁹ Nangu nikáhaua kuyamba kuhukumika kwa mitima yenu, henga ngùyamba kuhukumika kwa ntima wa aneyo munu annyaaulidile.

Panjika pàvele munu ambeúja kuva, "Ing'anya ntwani ngudivilwe kutenda vitukutuku kupapatana na uhulu wangu ing'anya ya kuhukumika kwa ntima wanga munu yunji?"

³⁰ Ikáva nangu ngúlya chakulya anecho akuno ungunshukulu Nnunu, ing'anya ntwani ngwambike kwa chakulya chingunshukulite Nnunu?"

³¹ Bahi chinu chohecho chimutenda, ikáva kulya au kukimbila, tendanga lammalele kwajili ya ukulu wa Nnunu.

³² Munavakoheje Vayahudi wala Vagiliki wala vanu va Nnunu vankulupila Yesu.

³³ Mùùve muchi nangu ngulíngá kuvakatapalila vanu vammalele kwa kila namuna, bila kutaha faida yangu nimwene ila faida ya vammalele, uchinga vapate kupohwa.

² Nangu ninnombolelanga mwenu ing'anya mìnanguhimukila na kulakamuliha mahundo langu malinga chininnyundile.

³ Henga ngùlembela mumale kuva, Kilisto àvele na mamulaka kwa valume vammalele, na nnume àvele na mamulaka kwa nkongwe wake, na Nnungu àvele na mamulaka kwanga Kilisto.

⁴ Bahi nnume woheyò ahunika muti wake pannyuwa Nnungu au pahumya unabii, aneyo àntaya dihoni ayula avéle na mamulaka kwanga nang'e, yani Kilisto.

⁵ Na mmahe woheyò akanahunike muti wake pannyuwa Nnungu au pahumya unabii, aneyo àntaya dihoni ayula avéle na mamulaka kwanga nang'e, yani ntwave. Na chitendo anecho chivalangiwa kuva muchi àmowite ulindo.

⁶ Kwa kuva, ikàva nkongwe akáuhunika muti wake, àlembelewa amowe ulindo wake. Henga ikàva mwòna dihoni nkongwe kuhengula ulindo wake au kumowa, bahi àlembelewa auhunike muti wake.

⁷ Nnume akálembelewa kuuhunika muti wake kwa kuva, nang'e nni nfano wa Nnungu na ukulu wa Nnungu, henga nkongwe nni ukulu wanga nnume.

⁸ Kwa kuva, nnume akáumbwije kuhaloka mwa mmahe, henga mmahe nni aumbwíje kuhaloka mwa nnume.

⁹ Pamo na anelo, nnume nanga paumbwije kwajili yanga mmahe, henga mmahe àumbwija kwajili yanga nnume.

¹⁰ Bahi ing'anya ya anelyo, na kwa kuva malaika vànàlola, bahi mmahe àlembelewa ahuunike muti wake kulanguja mamulaka lavéle muha mwake.

¹¹ Bahi kwa kulundanywa kwetu na Nang'olo, mmahe akáilihululila bila nnume na nnume akáilihululila bila mmahe.

¹² Kwa kuva, malinga mmahe chaumbwije kuhaloka mwa nnume, uchocho njo nnume Chavezekwa kuhaloka mwa nkongwe. Henga vitukutuku vyammalele vîhaloka kwanga Nnungu.

¹³ Bahi amulanga mwenu mmene lya kutenda, dachi ìnakatapala mmahe annyuwe Nnungu akuno akahunikè muti wake?

¹⁴ Ata maumbile lene la nnume làlanguja mwalehu kuva nni dihoni kwa nnume kuva na ulindo nnehu,

¹⁵ henga nni eshma kwa mmahe kuva na ulindo nnehu. Kwa kuva, mmahe àpewije ulindo nnehu uchinga ahuunike muti wake.

¹⁶ Henga ikàva munu àmbetahuka malove anelo, bahi amale kuva, hwetu wala makuwa la vanu vankulupîla Yesu nanga patuvele na mihambo inji.

*Ukumbuso wa chakulya cha Nang'olo
(Matayo 26:26-29, Mako 14:22-25, Luka 22:14-20)*

¹⁷ Henga mmalaijo alano lanimwing'anga mwenu, nikambennombolela, kwa kuva, pamukojana nanga pamuvatendela vanu vanji lambone, henga mùvatendela chihi la-hakalenge.

¹⁸ Kwansa ngùpilikana kuva pamukojana mmanu munkulupîla Yesu, mìnayavanyika. Nanani nakulupila kuva malove lanji muhiu,

¹⁹ kwa kuva, kutindana lasima kupwawe, uchinga vamaikane avala vakubaliwîje na Nnungu.

²⁰ Bahi pamukojana, anecho chakulya chimulya chikee Chakulya cha Nang'olo.

²¹ Kwa kuva, pamulya, kila munu mmwenu àlya chihi chakulya chake bila kuvalindilila vanji, nkutenda vanu vanji mmwenu kuva na indala na vanji kukalewa.

²² Dachi, mukáhulula kulya na kukumbila mmakande lenu? Au mùvasalau vanu va Nnungu vankulupîla Yesu na kuvataya dihoni avala vakee na chinu? Dachi, mùlembela nin-nyaulilange chani? Dachi, mùlembela ninnombolelange? Wala nikambennombolelanga ing'anya ya anelo.

²³ Kwa kuva, nangu ngùpwechedile kuhaloka kwa Nang'olo àlalá malaijo laninnekeledile mwenu kuva, chilo achila Nang'olo Yesu patengelekwiye, àtwete nkate,

²⁴ nkunshukulu Nnungu, nkuumeya nkuchidoni, "Auno njo mmili wangu uhûmywa kuva sadaka kwajili yenu mwenu. Bahi tendanga uvila kwa kunguhimukila nangu."

²⁵ Uchocho, pavamalidile kulya, nkutwala chikombe chivèle divayî, nkuchidoni, "Chikombe achino nni lilailano lyahambi lya Nnungu, limâihwa kwa myadi yangu. Bahi tendanga uvila kila pamukumbila kwa kunguhimukila nangu."

²⁶ Kwa kuva, kila pamulya nkate auno na kukumbila nchikombe achino, mùtangasa kuhwa kwanga Nang'olo mpaka pambeida.

²⁷ Bahi kila munu aûlya nkate auno au kukumbila nchikombe changa Nang'olo kwa namuna intâya Nang'olo dihoni, munu aneyo àmbevalangiwa kuva àevele na sambi kwa kuukosela mmili na myadi yanga Nang'olo.

²⁸ Henga kila munu na alyuje mwene hoti, koka aulye nkate auno na kukumbila nchikombe achino.

²⁹ Kwa kuva, munu aûlya nkate na kukumbila nchikombe bila kueshimu mana la mmili wanga Nang'olo, munu aneyo àlipelekejija mwene hukumu ya asabu kwa kulya na kukumbila.

³⁰ Na anecho njo chivatênda vanu vohe mmwenu vadabadange na vanji kuuula na vanji kuhwa.

³¹ Henga kuikave utuliuja tuvène hoti, wala Nnungu akánatuhukumu asabu.

³² Henga ikâva Nang'olo àtuhukumu asabu, anepo tûnadumwa uchinga tunahukumiwe asabu pamo na vanu va chilambo achino.

³³ Bahi mmakukulupila avangu, pamukojana uchinga mulye, mùlembelewa mulindane.

³⁴ Na ikâva muhiu mûvele na indala, bahi ilyanga kukaya kwenu uchinga pamukojana munakojane kwa kulipelekejija hukumu ya Nnungu. Henga kwamba malove lanji laisalidîle nguchininnyaulilange panimbeida.

12

Dinujo dya Umumu Wanaswe

¹ Bahi mmakukulupila avangu, nangu nikátamwa munamale kuyamba uhiu wa dinujo dya Umumu Wanaswe.

² Mwenu mùnimala kuva pamunavele bado kummala Nnungu, múnikumbika na kuhochejwa kwa kudyabudu disanamu dikátangola.

³ Bahi ing'anya ya anelyo, ngùlembela mumale kuva, nanga munu alôjwa na Umumu Wanaswe ahlulûla kuhaula kuva, "Yesu alaniwe," na nanga munu ahlulûla kuhaula kuva, "Yesu nni Nang'olo," akânalojwe na Umumu Wanaswe.

⁴ Pàvele dinujo dya namuna dyohe, henga Umumu wa Nnungu adihûmya dyammalele nni uyumo.

⁵ Pàvele na namuna dyohe dya kutumika, henga Nang'olo atumikîwa nni uyumo.

⁶ Pàvele madengo la namuna dyohe, henga Nnungu avahululîha vanu kulatenda nni uyumo.

⁷ Henga kila munu àpewa inujo imaiha kupwawa kwa Umumu Wanaswe, kwa faida ya vanu vammalele.

⁸ Kwa kuva, Umumu uyula Wanaswe nni amwîng'a munu yumo dimongo dya kuhunda malove la lûnda na munu yunji dimongo dya kuhunda malove la elimu.

⁹ Umumu uyoyo yumo, munu yunji àmwing'a inujo ya ing'ulupa na yunji àmwing'a inujo ya kuvalamya wagonjo.

¹⁰ Munu yunji àmwing'a dimongo dya kutenda masaibu, na yunji àmwing'a dimongo dya kuhumya unabii na munu yunji àmwing'a dimongo dya kupembula mambo, ikâva àlatenda Umumu Wanaswe au nanga. Munu yunji àmwing'a dimongo dya kutangola luga dya kukanganya na yunji àmwing'a dimongo dya kutana luga anedyo.

¹¹ Mambo alano lammalele àlatenda Umumu uyoyo yumo, àmwing'a kila munu inujo malinga chatamwa mwene Umumu.

Mmili umo, henga ùûva na dimbande dyohe

¹² Kwa kuva, Kilisto àvela muchi mmili umo uvêle na dimbande dyohe. Ikànavà mmili ûvele na dimbande dyohe, henga ùûva chihi mmili umo.

¹³ Na hwetu tuvammalele uchocho, tukâva tuvayahudi au tuvanu tukee tuvayahudi, tukâva tuvatumwa au tuvanu tukee tuvatumwa, henga tuvammalele tûbatisijwe kwa Umumu yumo uchinga tûûve mmili umo na hwetu tuvammalele tûpewije Umumu yumo.

¹⁴ Kwa kuva, mmili ukee chihi na imbande imo, henga ûvele na dimbande dyohe.

¹⁵ Ikâchiva likumbatu ulihaula kuva, "Kwa kuva nangu nikee liyanda, bahi nangu nikee wanga mmili," henga pamo na anelo, likumbatu likánamelekuva imbande ya mmili.

¹⁶ Na ikâchiva likutu ulihaula kuva, "Kwa kuva nangu nikee liso, bahi nangu nikee wanga mmili," henga pamo na anelo, likutu likánamelekuva imbande ya mmili.

¹⁷ Ikâchiva mmili wammalele ùûva liso, úmbepilikana dachi? Na ikâchiva mmili wammalele ùûva likutu, úmbenung'ija dachi?

¹⁸ Henga Nnungu àdivikile dimbande mummili na kila imbande àivikile malinga chatamwije.

¹⁹ Henga dimbande dyammalele dikâchiva imbande imo, mmili ukapanpwawe!

²⁰ Henga iwele uvila, dimbande dîvele dyohe, henga mmili ûvele umo.

²¹ Bahi liso likáhulula kulihaulila liyanda kuva, "Wako nikákutamwa!" Wala muti ukáhulula kulihaulila makumbatu kuva, "Mwenu nikántamwanga!"

²² Pamo na anelo, adila dimbande dya mmili dyonekâna kuva dya kudabadanga nni udyodyo divêle na mana.

²³ Na dimbande dya mmili ditudyona kuva dikee dya kutumbyangika njo udyodyo dituditumbyanga namene. Na dimbande ditulembela dinaonekane, njo ditudyongolela namene.

²⁴ Henga adila dimbande dyonekâna kuva dya kutumbyangika, anedyo njo dikálemelewa kwongolewa namene. Henga Nnungu mwene àniulundanya mmili, na kuditumbyanga namene adila dimbande dikátumbyangwa,

²⁵ uchinga panaàeve na kubagulana n'dimbande dya mmili, ila dimbande dyammalele dichungane kila imbande na iyake.

²⁶ Ikáva imbande imo íniliwala, bahi dimbande dyammalele diuula pamo na inang'o. Imbande imo ikálombolewa bahi dimbande dyammalele díhangalala pamo na inang'o.

²⁷ Bahi mwenu nni mmili wanga Kilisto na kila munu yumo mmwenu nni imbande ya mmili anewo.

²⁸ Na nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu, Nnungu àvavikile vanu, vatandi mitume na vapili manabii, na vatatu nni vakúhunda, koka vanu vavéle na dimongo dya kutenda masaibu na vanji vavéle na inujo ya kulamya na vanji kuvayangata vanu vanji, na vanji kulodya na vanji kutangola luga dya kukanganya.

²⁹ Dachi, vammalele nni mitume? Dachi, vammalele nni manabii? Dachi, vammalele nni vakúhunda? Dachi, vammalele nni vavéle na dimongo dya kutenda masaibu?

³⁰ Dachi, vammalele nni vavéle na inujo ya kulamya? Dachi, vammalele nni vavéle na dimongo dya kutongola luga dya kukanganya? Dachi, vammalele nni vavéle na dimongo dya kutana luga?

³¹ Bahi lambela namene kupata dinujo dya mana namene. Na vino nimbennanguja indila yambone namene kupunda dyammalele.

13

Kutamwa

¹ Ata kunguhulula kutangola luga dya vanu na dya malaika, henga nikànavatamwe vanu, ngúivele chihi muchi kengele ífuma au likungwa litáya lwasu.

² Nikáva na inujo ya unabii na kudimala disili dyammalele na kuimala elimu yammalele, na nikáva na ing'ulupa ing'ulu ihulûla kulausa machinga, henga nikànavatamwe vanu, nangu nikee chinu.

³ Uchocho, nikáhumya dimali dyangdyammalele nkuveng'a amahuvani, na kuuhumya mmili wangu uyochwe moto, henga nikànavatamwe vanu, nangu nanga chinu chingupàta.

⁴ Itamwi ìntenda munu avapililile vanu vanji, na itamwi ìntenda munu avatendele vanu vanji labone. Itamwi ikántenda munu avaonele vanu vanji wiu, na itamwi ikántenda munu alitumbyange kwa vanu vanji na itamwi ikántenda munu alyone.

⁵ Itamwi ikántenda munu avatendele vanu vanji vitukutuku vya dihoni, na itamwi ikántenda munu alikwete na itamwi ikántenda munu apiyanye kusunala, na itamwi ikántenda munu alavalange lahakalenge latendewije na munu,

⁶ na itamwi ikántenda munu alahangalalile lahakalenge, ila ìhangalalila vitukutuku vya uhiu.

⁷ Itamwi ituhululiha hwetu kuhweneha kupililila munamuna yohey, na itamwi ituhululiha kuhweneha kukulupila munamuna yohey, na itamwi ituhululiha kuhweneha kulolela munamuna yohey, na itamwi ituhululiha kuhweneha kulichikulila munamuna yohey.

⁸ Itamwi ikee na ntululilo. Henga unabii ùmbekuva na ntululilo, na kutangola luga ya kukanganya kùmbekuva na ntululilo, na kumala elimu na kunang'o kùmbekuva na ntululilo.

⁹ Kwa kuva, imadi yetu na dimongo dyetu dya kuuhumya unabii, víkákamilike.

¹⁰ Henga paumbehwika uhiku wa mambo lammalele kukamilika, àlalá lakákamilike lámbepta.

¹¹ Nangu pannavele nimwana n'joko ngútangola muchi nimwana n'joko, ng'áme ka muchi nimwana n'joko, na ngúliuja muchi nimwana n'joko. Henga pangukulumwike, ñnilaleka mambo la chijokojoko.

¹² Namuna ítulolà hambi, ivèle muchi tòlola nchilolo chidiyéle, henga anepo lukoto, tòmbelola chihi mwandu. Vino ngùlamaite chihi mambo kadiki, henga anepo lukoto, nimbélamala saana mambo lammalele, malinga Nnungu changumala nangu.

¹³ Bahi vino, ing'ulupa na lilelole na itamwi, anevyo vîvele chihi nkupwawa, henga likulungwa kupunda lammalele nni itamwi.

14

Ibada itendeke muchi chiilembelewa na kwa mpangilio

¹ Tumbama namene kutamwana. Uchocho, lembela namene kupata dinujo dya Umumu Wanaswe na asa-asa inujo ya unabii.

² Munu atangôla luga ya kukanganya nanga patangola na vanu ila àtangola na Nnungu, kwa kuva, nanga amâla chatangola. Kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe nang'e àtangola mambo la sili.

³ Henga munu avêle na inujo ya unabii, nang'e àtangola na vanu kwajili ya kuvadenga muing'ulupa na kuvakamya mitima na kuvatuja mitima.

⁴ Munu atangôla luga ya kukanganya àlidenga mwene muing'ulupa. Henga munu ahûmya unabii, aneyo àvadenga muing'ulupa vanu vammalele vankulupila Yesu.

⁵ Bahi ngûlembela mwenu mmammalele mutangole luga ya kukanganya, henga nikantamwa namene mùûve na inujo ya unabii. Kwa kuva, munu avêle na inujo ya unabii nni wamana namene kupunda ayula atangôla luga ya kukanganya, henga vammalele vâmbelinganana akâpwawa munu ahulûla kutana anelo malove latangôla, uchinga vanu vankulupila Yesu vapate kudengwa muing'ulupa.

⁶ Bahi mmakukulupila avangu, nikàida kwenu mwenu na kutangola luga ya kukanganya, imbenfala chamani? Wala nanga faida inimbemwing'a, henga nimbemwing'anga faida nikâtana kuyamba uhunulo wanga Nnungu au elimu au unabii au mahundo fulani.

⁷ Tulole nfano wa vyombo nya musiki, malinga chichivele chimbeta au ching'wenyng'wenya. Ikâva iumanî ya vyombo anevyo ikâtindana, dachi, munu àmbemala dachi luhimu luwombwa?

⁸ Lipenga likânaombwe kwa iumi ya kukumbula, dachi, nnani ambelipanganîha kwa ing'ondo?

⁹ Uvila nni chiivele kwenu mwenu. Mukâtangola malove lakâmaika, nnani ambemâla chinu chimutangola? Malove lenu làmbehewna chihi na lipungo.

¹⁰ Pachilambo pâvele luga dyohe dya tafauti, na wala nanga luga ikee na mana.

¹¹ Bahi ikâva nanga pangumala mana ya luga yatangola munu fulani, nangu nimbekuva nimidi kwanga nang'e nanang'e àmbekuva mimidi kwang'une.

¹² Nni uchocho chiivele kwenu mwenu. Kwa kuva, mùñalembela namene kupata dinujo dya Umumu Wanaswe, bahi tumbama namene kupata dinujo diyangâta kuvadenga muing'ulupa vanu vankulupila Yesu.

¹³ Bahi munu atangôla luga ya kukanganya annyuwe Nnungu uchinga apate dimongo dya kutana malove latangwele.

¹⁴ Kwa kuva, nikâyuwa kwa luga ya kukanganya isungu yangu njo iyûwa, henga ding'ano dyangu nanga paditumika.

¹⁵ Ngutendé dachi bahi? Nimbeyuwa kwa isungu yangu, henga nimbeyuwa kwa ding'ano dyangu mwalehu. Nimbekwimba kwa isungu yangu, henga nimbekwimba kwa ding'ano dyangu mwalehu.

¹⁶ Ikâva ûnnyuwa chihi Nnungu kwa isungu yako, na anepo pankojano pâvele munu akâkameke chutangwele mmaombi lako la kushukulu, àmbehulula dachi kuyambukila "Amina" akuno akâkameke luyuwite?

¹⁷ Nni muhiu kuva, maombi lako la kushukulu nni lambone, henga nanga palan'denga munu yunji muing'ulupa.

¹⁸ Nangu nîñshukulu Nnungu kwa kuva ngûtangola kwa luga ya kukanganya kupunda mwenu mmammalele.

¹⁹ Henga palikuwa lya vanu vankulupila Yesu nikanitamwa namene kutangola malove kananga nnyano la kweleweka uchinga nivahunde vanji, kuliko kutangola malove alufu kumi la luga ya kukanganya.

²⁰ Mmakukulupila avangu, munave na mawaso muchi mmâjoko. Henga mawaso lenu lâlembelewa latandeke malinga mmanu mmakulungwa. Na kuyamba kuteenda masambi, mwenu mùûve muchi mmâjoko.

²¹ Mmalemba Lanaswe Nang'olo àhawile kuchidoni,

"Nimbetangola na vanu vangu,

kupitila vamidi, vanu vakâvele va luga yavo,

henga pamo na anelo nanga pavambengupilikana."

²² Bahi kutangola kwa luga ya kukanganya nni chimaiho cha dimongo dya Nnungu kwajili ya vanu vakânkulupila Yesu, henga akee kwajili ya vanu vankulupila Yesu. Na

kuhumya unabii nni chimaiho kwajili ya vanu vankulupila Yesu, henga akee kwajili ya vanu vakankulupila Yesu.

²³ Bahi ikàva vanu vammalele vankulupila Yesu vànikojana pamo, na vanu vammalele nkutandilikola kutangola luga dya kukanganya, koka nkwidia vanu vakákameke chimutangola au vanu vakankulupila Yesu, dachi, vakambehaula kuva mwenu müvele na ding'apedi?

²⁴ Henga vanu vammalele vakàva uvahumya unabii, koka nkwidia munu akákameke au munu akánkulupila Yesu, àmbekulupihwa na vammalele kuva nang'e nni munu avèle na sambi. Na lammalele lambelapiliana làmbenniyukumu,

²⁵ na disili dya muntima mwake dimbepihuliwa, nanang'e àmbetindivala malundi na kumwabudu Nnungu wachidoni, "Muhiu Nnungu àvèle pamo na mwenu."

²⁶ Bahi mmakukulupila avangu, tuhaule chamani nano? Pamukojana pamo kumwabudu Nnungu, yumo aimbe luhimu na yunji ahunde na yunji ahumye uhunulo uhalóka kwa Nnungu na yunji atangole kwa luga ya kukanganya na yunji atane àlafá latangolewa. Lammalele latendeke kwajili ya kuvadenga muing'ulupa vanu vankulupila Yesu.

²⁷ Vakàpwawa vanu vatangôla luga ya kukanganya, bahi vatangole vavili au vatatu na wala vanapunde, na tena atangole yumo-yumo, na apwawe na munu yunji wa kutana latangolewa.

²⁸ Henga akanapwawe munu wa kutana, bahi anevo vanu vatangôla luga ya kukanganya vanyalale pankojano wa vanu vankulupila Yesu, na vatangole chihi chimundamunda uvatangola na Nnungu.

²⁹ Na manabii vatangole chihi vavili au vatatu na vanu vanji valapime anelo malove latangoléwa.

³⁰ Henga ikàva pàvele munu ahumya unabii, na munu yunji nkuhunukuliwa llove lya Nnungu, bahi ayula ahumya unabii, anyalale.

³¹ Kwa kuva, mwenu mmammalele mùnahulula yumo-yumo kuhumya unabii, uchinga vammalele vapate kuhundwa na kukamywa mitima.

³² Manabii välembelewa vaitawale inujo ya unabii ivapewije.

³³ Kwa kuva, Nnungu akee Nnungu wa timbwili, ila nni Nnungu wa amani. Malinga chuuvele nnyambo mmapakuwa lammalele la vanu vankulupila Yesu,

³⁴ vakongwe välembelewa vanyalale chihi nduu mmakojano la vanu vankulupila Yesu. Vakáluhusiwa kutangola, ila välembelewa valivike pahi mamulaka, malinga chihaula She-liya.

³⁵ Ikàva vävele na chinu cha kuuja, bahi vavauje valume vao kukaya, kwa kuva, nni dihoní kwanga mmahe kutangola pankojano wa vanu vankulupila Yesu.

³⁶ Dachi, mütenda llove lya Nnungu lítandikidile kwenu mwenu au lìmwidilidile chihi mwenu weka?

³⁷ Ikàva munu àlyona kuva nang'e nni nabii au nni munu wa chinnungu, bahi amale kuva alano laninnembidile mwenu nni malajo langa Nang'olo.

³⁸ Henga munuakanalapilikane malove alano, bahi nanang'e anapilikanwe.

³⁹ Bahi mmakukulupila avangu, lembela namene kuhumya unabii, na munavalimbije vanu kutangola luga dya kukanganya.

⁴⁰ Henga lammalele lätendeke muchi chiilembelewa na kwa kupangilila.

15

Kufufuka kwanga Kilisto

¹ Hambi mmakukulupila avangu, ngùlembela ninkumbusange àlalá Malove Lambone laninnyubilidile, na mwenu nkulapwechela na kulakulupila mwalehu.

² Na kwa kupilila Malove anelo Lambone mwenu mùnapohwa ikàva mùnahweneha kulakamuliha. Henga ikànavé uchocho, bahi mükulupidile chihi bule.

³ Kwa kuva, nangu nímwing'ile mwenu mahundo la muhimu kupunda lammalele, lanapwechedile nimwene kuhaloka kwa vanu vanji kuva, Kilisto ánihwa kwajili ya disambi dyetu malinga chilahaula Malemba Lanaswe,

⁴ na kuva, ánisika, na nniduva lya tatu nkufufuliwa, malinga chilahaula Malemba Lanaswe,

⁵ na kuva, ánililanguja kwa Petulo, koka nkunalilanguja kwa avala vakuhundwa kumi na mbili.

⁶ Na bada ya anelo, nkunalilanguja kwa vakúkulupila avetu vanapundile myatano kwa mwanda umo. Na vanu vohe muanevo vävele chihi nkulama, henga vanji kadíki vàníhwa.

⁷ Na bada ya anelo, nkunalilanguja kwa Yakobo, koka nkunalilanguja kwa mitume vammalele.

⁸ Pamalidile kulilanguja kwa vanu anevo, nkunalilanguja kwang'une, nangu ñinavele muchi mwana avelekwejíje kabla myedi yake ikànambihwika.

⁹ Kwa kuva, mitume vammalele nni va muhimu namene kupunda nangu, na wala nikálembelewa kuchemwa ntume, ing'anya ñivalagiba vanu va Nnungu vankulupila Yesu.

¹⁰ Henga kwa inema yanga Nnungu, nangu nni ntume vino, na inema yake kwang'une ikánavele chihí chinu chikee na mana. Nangu ngükodile madengo kupunda vammalele, na wala nikee nangu, ila nni inema yanga Nnungu ikôla madengo pamó na nangu.

¹¹ Bahi ikàva ngùhubili nangu au vanang'o, tuvammalele tûhubili chihí ujumbe uumo, na mwenu mënìukulupila.

Kufufuliwa kwa vanu vahwîle

¹² Hambi ikàva tûhubili kuva, Kilisto ánífufuliwa kuhaloka kwa vanu vahwîle, ing'anya ntwanu vanu vanji mmwenu vâhaulu kuva, nanga ufufulo wa vanu vahwîle?

¹³ Bahi ikàva nanga ufufulo wa vanu vahwîle, bahi ata Kilisto nanang'e nanga pafufuliwije,

¹⁴ na ikàva Kilisto nanga pafufuliwije, bahi mahubili letu lakávele na mana na ing'ulupa yetu ikee mana.

¹⁵ Pamo na anelo, hwetu twònekana kuva tumasaidi tuvakulambilà kumwamba Nnungu, kwa kuva tûnashuhudilà kuva Nnungu ánínfufula Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwile. Henga ikàva muhiu kuva vanu vahwîle vakáfufuliwa, bahi muhiu kuva Nnungu nanga pananufufwile Kilisto.

¹⁶ Kwa kuva, ikàchiva muhiu kuva vanu vahwîle vakáfufuliwa, bahi Kilisto nanang'e nanga pafufuliwije.

¹⁷ Na ikàva Kilisto nanga pafufuliwije, bahi ing'ulupa yenu ikee na mana, na mpaka hambi bado mmechinkuva na masambi.

¹⁸ Bahi ikàva uchocho, vanu vammalele vahwîle akuno uvankulupila Kilisto, vâniyahika mwalehu.

¹⁹ Na ikàva tûnnolela Kilisto kwa maisha alano la vino weka, bahi hwetu nni tuvanu tuvakuvikiwa chididi kupunda vanu vammalele va pachilambo.

²⁰ Henga nni muhiu kuva, Kilisto ánífufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle, na alino lîmaiha kuva, avala vahwîle navanang'o vâmbefufuliwa.

²¹ Malinga kuhwa kuchinaidile kupidila munu yumo, uchocho ufufulo wa vanu vahwîle ùníida kupidila munu yumo.

²² Kwa kuva, malinga chiivele kuva, kupidila Adamu vanu vammalele vânahwa, uchocho kupidila Kilisto vanu vammalele vâmbekuva na umi.

²³ Henga kufufuka aneko kûvele na mpango wake. Kilisto nni ntandi kufufuliwa koka vapapate vanu vake, anepo pambéida.

²⁴ Na bada ya anelo, ntululilo wa vitukutuku vyammalele ùmbehwi. Anepo njo Kilisto pambewondonga utawala wammalele, na mamulaka na dimongo dyammalele, koka amwing'e Nnungu Atata Ufalume.

²⁵ Kwa kuva, Kilisto àlémbelewa atawale mpaka Nnungu pambevalema amongo vake vammalele na kuvarika pahi madodo la Kilisto.

²⁶ Na mmongo wa ntululilo ámbeondongwa nni kuhwa.

²⁷ Kwa kuva, Malemba Lanaswe lâ haula kuva, "Nnungu àmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele." Henga Malemba Lanaswe palahaula kuva, "Nnungu àmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele," malove alano lâlanguja kuva Nnungu akâvalangiwa mmítukutuku aneyyo, kwa kuva nang'e njo amwingile Yesu mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele.

²⁸ Bahi vitukutuku vyammalele pavimbevikwa pahi mamulaka la Kilisto, anepo njo Mwana pambelivika pahi mamulaka la Nnungu amwing'ile mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele uchinga Nnungu avitawale vitukutuku vyammalele.

²⁹ Ikàva vanu vahwîle vakáfufuliwa, dachi vanu avala vabatíswa kwajili ya vanu vahwîle vâlôlela kupata chinu ntvari? Na ikàva vanu vahwîle nanga pavafufuliwa, ing'anya ntvari vanu vâhabatíswa kwajili yavo?

³⁰ Na hwetu tuvene, ing'anya ntvari tûlivika muhatali kila lisaa?

³¹ Mmakukulupila avangu, nni muhiu kuva kila liduva nangu ngùpatwa na hatali ya kuhwa! Na ngùmaiha kuva chinu anecho nni muhiu malinga chingumaiha kuva nalinowela kwajili yenu mwenu kwa kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto Nang'olo wetu.

³² Ngùpanyene na anyama vakúyoha, yani vanu va apano pa Efeso. Ikàva ngùpanyene kwa makudungilo la chimunu, dachi ngùpete faida ntvari? Na ikàva vanu vahwîle vakáfufuka, bahi, "Leka tulye na kukimbila, kwa kuva nundu tûmbehila."

³³ Munakumbike, "Kuvika chinemba na vanu vabayá, kütimbanga tabia yambone."

³⁴ Hihimukanga muchi chimulembelewa, na lekanga kutenda sambi, kwa kuva vanu vanji mmwenu nanga pavammaite Nnungu kananga kadiki. Ngutongola uchocho uchinga nintayange dihoni.

Kufufuka kwa mmili

³⁵ Panjika munu yunji ànahulula kuuja kuva, "Vanu vahwile vambefufuliwa dachi? Vambekuva na mmili uvèle dachi?"

³⁶ Aneyo nni iuji ya chivelu! Paupanda imbeyu pahi, aila imbeyu ikáhululika kumela ikànahwe hoti.

³⁷ Achila chiupanda pahi nni imbeyu weka, panjika imbeyu ya ngano au imbeyu chihi inji, na akee ntipu umbehumila lukoto.

³⁸ Henga Nnungu àing'a aneyo mitipu miili yalembela mwene, na kila aina ya imbeyu àhumija ntipu uvèle na mmili wa weka.

³⁹ Miili ya viumbé vyammalele nanga pailandana. Vanu vâvele na miili yavo ya weka, na anyama vâvele na miili yavo ya weka, na vyuni vâvele na miili yavo ya weka, na ahomba na vanang'o vâvele na miili yavo ya weka.

⁴⁰ Uchocho, pâvele na miili ya kulihunde na miili ya pachilambo, na ikatapadi ya miili ya kulihunde ikáländana na ikatapadi ya miili ya pachilambo.

⁴¹ Ikatapadi ya liduva ikáländana na ikatapadi ya mwedi au ikatapadi ya dinondwa, na ata ikatapadi ya dinondwa nainang'o inatindana.

⁴² Uvila njo chiimbekuva pavambefufuliwa vanu vahwile. Malinga chiivele imbeyu, mmili ùsikwa muulongo akuno uvèlè na hali ya kukandika, henga paufufuliwa ùùva na hali ikákandika.

⁴³ Mmili ùnasikwa akuno uvèlè muhali ikákatapele, na ùufufuliwa akuno uvèlè muhali ya kukatapala, ùsikwa akuno uvèlè muhali ya kudidimanga, na ùufufuliwa akuno uvèlè muhali ya dimongo.

⁴⁴ Ùsikwa mmili wa chimunu, henga paufufuliwa ùùva mmili wa chinnungu. Ikàva pâvele mmili wa chimunu, bahi pâvele na mmili wa chinnungu.

⁴⁵ Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, "Munu ntandi, Adamu, nkutendeka kuva chiumbe chivèle na umi," henga Yesu, Adamu wa ntululilo, nni imumu ivèng'a vanu umi.

⁴⁶ Henga mmili ulongoledile kwida akee aula wa chinnungu ila nni aula wa chimunu, koka nkwidwa aula wa chinnungu.

⁴⁷ Munu ntandi Adamu, áumbwije kwa ulongo wa chilambo achino, henga Yesu, Adamu wavili, nang'e àhaleke kulihunde.

⁴⁸ Vanu vammalele va chilambo achino vâlandana na ayula aumbwíje kwa ulongo, na vanu wa kulihunde vâlandana na ayula ahaléke kulihunde.*

⁴⁹ Malinga chitulandene na ayula aumbwíje kwa ulongo, nni uchocho chitumbelandana na mmili wa ayula ahaléke kulihunde.

⁵⁰ Mmakukulupila avangu, chinu chíngulambèlè kutangola nni achino, miili yetu iumbwíje kwa inyama na myadi ikáhulula kutwala mapala la Ufalume wa Nnungu muhali aneyo, yani miili yetu ya kukandika ikáhulula kutwala mapala la Ufalume ukee na ntululilo.

⁵¹ Hambi pilikananga, nangu nìnnýaulanga mwenu sili kuva, pambeida Yesu hwetu tunkulupila Yesu, akee tuvammalele tumbekûhwá, henga tuvammalele tumbepindikulanywa.

⁵² Kupindikulanywa aneko kumbetendeka kwa kupiyanya, malinga chilakapila meho, muuhiku aula ulimbeumana lipenga lya ntululilo. Kwa kuva, lipenga palimbeumana, vanu vahwile vambefufuliwa na kuva na hali ikáhululika kuhwa kavila, na hwetu tuvammalele tumbepindikulanywa.

⁵³ Kwa kuva, lasima mmili wa kukandika upindikulanywe kuva mmili ukákandika, yani mmili wa kuhwa lasima upindikulanywe kuva mmili ukáhwa.

⁵⁴ Bahi mmili auno ukandika paumbepindikulanywa kuva mmili ukákandika, yani mmili wa kuhwa paumbepindikulanywa kuva mmili ukáhwa, anepo njo palimbetimila alila lilembwíje Mmalemba Lanaswe kuva, "Kuhwa kunilemwa na ushindi."

⁵⁵ "Wako kuhwa, ushindi wako ûvèle kwachi?

Wako kuhwa, dimongo dyako dya kuwalala ðivele kwachi?"

⁵⁶ Kuhwa kùpata dimongo dya kuwalala ing'anya ya kupwawa kwa sambi, na sambi ipata dimongo dyake ing'anya ya kupwawa kwa Sheliya ya Musa.

⁵⁷ Henga ashukuliwe Nnungu atwîng'a ushindi kwa indila yanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto!

* **15:48** Paolo pahaula vanu va kulihunde, àvayambá vanu vánkulupila Yesu.

⁵⁸ Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga, hwinganga wala munatikinyike. Hweneha kuntu mikila Nang'olo maduva lammalele akuno umumala kuva madengo la kukamajanga lamukola kwajili ya Nang'olo lakambekuva muchi chinu chikee mana.

16

Nchango kwajili ya vanu vankulupila Yesu va ku Yelusalemu

¹ Hambi kuyamba aula nchango kwajili ya vanu vankulupila Yesu va imanga ya ku Yelusalemu, na mwenu tendanga uchocho malinga chinilalijje makuwa la vanu vankulupila Yesu la chilambo cha ku Galatiya.

² Kila liduva lya Jumapili, kila munu mmwenu àlembelewa ahapule dihela kadiki kupapatana na chapata koka akondye, uchinga munalembelewe kutenda nchango kwa mwanda umo uhiku aula unimbekuva nangu ng'amwèlè.

³ Na nangu panimbeida, nimbeveng'a baluwa dya kuvamaiha vanu vamumbevatandola mmwenu, uchinga vaselekeje dinujo dyenu ku Yelusalemu.

⁴ Na ikàlemelewa na nangu nguhwene, bahi, vànapapatana na nangu.

Makudungilo la Paolo

⁵ Nguchinguide unannolanga mwenu bada ya kuitila chilambo cha ku Makedoniya, kwa kuva ngùkudungila kuitila ku Makedoniya.

⁶ Panjika nimbekala pamo na mwenu kadiki, na ikàhululika nimbekala na mwenu mpaka kumalilikia mahiku la chipwepwe, uchinga mupate kunguyangata kuhweneha na mwanda wangu kwoheko kunimbehwena.

⁷ Kwa kuva, nikàtamwa kwonana na mwenu kwa kuitila chihi, henga Nang'olo akàtamwa, ngùlolela kuikala na mwenu kadiki.

⁸ Henga nimbekala apano pa Efeso mpaka palimbehwika liduva lya ing'ole ya lichela, ichêmwa Pentekoste.

⁹ Kwa kuva, apano ngùpete wasa nkulu wa kukola madengo lavêle na mana, ikànavanu vangutahûka vâvele vohe.

¹⁰ Henga Timoseo akàida kwenu, mpwechelange saana uchinga anayope mmwenu, kwa kuva nang'e àkola madengo la Nang'olo muchi nangu nimwene.

¹¹ Bahi anapwawe munu wa kunhebula, henga nnyangatange ahwenehe na mwanda wake kwa amani, uchinga ahulule kuuila kavila kwang'une, kwa kuva mbènkunnindilila, nang'e pamo na vakulupila avetu vanji.

¹² Na kunnyamba nkukulupila nnyetu Apolo, nangu ñinnyuwa namene aide kwenu mwenu, nang'e pamo na vakulupila avetu vanji, henga akanatamwije kwida vino, ila àmbeida pambepata wasa.

Malove la ntululilo

¹³ Mùûve meho, na imilanga dedede muing'ulupa, mulikamyange na mulihwingihe.

¹⁴ Tendanga mambo lammalele kwa itamwi.

¹⁵ Mmakukulupila avangu, mwenu mùnimma Stefana pamo na vanu va nng'ande mwake, vanang'o nni vanu vatandi kunkulupila Yesu nichilambo cha Akaya, anevo vànilihumya kuvatumikila vanu vankulupila Yesu. Bahi nannyuwanga namene,

¹⁶ vapilikanie vanu malinga anevo, na vammalele vatumika mmadengo alano kwa kutumbama.

¹⁷ Nanani nahangalala kwa kupwawa kwa Stefana na Foltunato na Akaiko apano, kwa kuva kupwawa kwavo kùvele muchi kupwawa kwenu.

¹⁸ Vâniuhangalaja ntima wangu na mitima yenu mwalehu. Bahi vàeshimu vanu malinga anevo.

¹⁹ Makuwa lammalele la vanu vankulupila Yesu la chilambo cha ku Asiya lànansalimila. Akila na Pilisila pamo na vanu vankulupila Yesu vakojâna nng'ande mwavo, vànansalimila namene, ing'anya hwetu nni utuvamo kwa kulundana na Nang'olo.

²⁰ Vakukulupila avetu vammalele va apano, vànansalimilanga. Na mwenu uchocho, pamusalimiana langujanga itamwi ya chinnungu.

²¹ Aino nni salamu inguilemba kwa nkono wangu nimwene, nangu Paolo.

²² Ikàva munu woheyo akàntamwa Nang'olo, alanike! Nang'olo wetu, ida!

²³ Inema yanga Yesu Nang'olo ìive pamo na mwenu.

²⁴ Nantamwanga mwenu mmammalele, ing'anya hwetu nni utuvamo kwa kulundana na Yesu Kilisto.

Baluwa yavili yanga Paolo yavalembidile Vakolinso Ulongoledi wa baluwa yavili ya Vakolinso

Baluwa yavili ya Vakolinso ìlembwije na Ntume Paolo mmwaka wa 55 au 56, kutandikila mwaka wavelekwejje Yesu Kilisto (sula ya 1:1). Aino nni baluwa yavili n'dibaluwa dituvenadyo dilembwíje na Paolo kwa likuwa lya vakúkulupila va ku Kolinso. Vatalamu va Bibiliya vakúkulupila kuva, pàvele na baluwa inji ikáonekana kwa kuva Paolo àilonjelela m'baluwa aino musula ya 2:3-4. Yònèkana kuva, baluwa anejo ítumwije ching'ati baluwa inandi ya Vakolinso na baluwa aino yavili ya Vakolinso. Baluwa anejo yònèkana kuva yavele na malove la kukalipa namene, henga nanga patuvele na kumbukumbu yoheyo ya baluwa anejo yaitambulenge Ntume Paolo musula ya 2:3-4. Baluwa aino yavili ya Vakolinso ìnahululika kuva áilembile panavele ku Makedoniya (sula ya 2:13).

Baluwa yavili ya Vakolinso nni baluwa ya namuna ya weka kabisa kwa kuva ìtanga namene kwamba mambo lohe lamwâmba Paolo mwene na namuna chalapwechedile mambo anelo. Paolo àtanga kwamba ihangalidi yake ihalokene na habali dyambone dyadipwechedile kuhaloka kwa Tito, habali divayamba vakúkulupila va ku Kolinso. M'baluwa aino tòputa mahundo la nkati namene kwamba swala lya kuhumya malinga chin-katapalila Nnungu. Musula ya 8 na 9 Paolo àhumya malaijo la kutendeka kwa michango ya dihela uchinga divayangate vakúkulupila vavéle ku Yelusalemu. Yònèkana kuva mitume fulani vakulambila vakanavele va nnikuwa anejo lya vakúkulupila vátumidile chuki ivanapandikijje nnikuwa lya vakúkulupila uchinga Paolo anakulupilike. Anevo vanu vátendile uchocho uchinga vapate wasa wa kukubalika kwa Vakolinso. Vánilinga kuvatenda vanu kuva na lipamba na mamulaka lachitume langa Paolo, na chinu anecho njo chinantendile Paolo atangole malove lavele na dimongo kuntululilo wa baluwa aino kumaiha mamulaka lake kuva, nang'e nni ntume wanga Yesu Kilisto.

Unjipihì wa chitabu chavili cha Vakolinso

1. Sula ya 1:1-7, Paolo àtandilika kulemba baluwa yake kwa kuvasalimila vakúkulupila.
2. Sula ya 1:8-7:16, Paolo àlonjelela kwamba mabadiliko la mwanda wake, na kwamba habali dyadipwechedile kwamba Vakolinso, na kwamba namuna Vakolinso chivaip-wechedile baluwa aila ya ching'ati.
3. Sula ya 8:1-9:15, Paolo àhumya malaijo kwamba nchango wa dihela dya kuvayangata vakúkulupila vavéle ku Yelusalemu.
4. Sula ya 10:1-13:10, Paolo àtetela utume wake, na kuvalduma Vakolinso kwamba mwanda wake unavele pepi.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'uñe Paolo na kwa nkúkulupila nnyetu Timoseo. Nangu Paolo ngujukîle kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu, ninnembila mwenu mmanu munkulupila Yesu mma aneko kuimanga ya ku Kolinso pamo na vakúkulupila vammalele vavéle chilambo chammalele cha ku Akaya.

² Nangu nínnyuwila mwenu inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Yesu Kilisto Nang'olo wetu, diìve pamo na mwenu.

Paolo ànshukulu Nnunu

³ Alombolewe Nnunu, Atata wanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto, Atata avêle na chididi. Nang'e nni Nnunu wa kila namuna ya itujiwi ya ntima.

⁴ Hwetu patulaga, nang'e ànatutuja mitima yetu, uchinga na hwetu tupate kuvatua mitima vanu vanji pavalaga, kwa itujiwi uila itupwecheledile kuhaloka kwa Nnunu.

⁵ Kwa kuva, malinga chitukumila mmaisha letu ibaniki yanabanike Kilisto, njo uchocho Nnunu chahalija kuituja mitima yetu kupitila kwa Yesu Kilisto.

⁶ Ikàva hwetu túnalaga, bahi nni kwajili ya kutujwa na kupohwa kwenu. Na ikàva túnatujwa, nni kwajili ya kutujwa kwenu, uchinga mupate dimongo dya kupililila kulaga ukula kutulaga hwetu.

⁷ Hwetu túnimala kuva lilolelo lituvenalyo kwenu mwenu nni lya uhiu, kwa kuva, túnimala kuva, malinga chimulagihwa muchi chitulagihwa hwetu njo uchocho chimumbetujwa mitima muchi hwetu chitutujwa mitima na Ñnungu.

⁸ Mmakukulupila avangu, hwetu tûlembela muimale ibaniki itunabanike kuchilambo cha ku Asiya. Ibaniki anejo ínitupunda changa, mpaka ukata tama ya kulama.

⁹ Nni muhiu kuva, hwetu tuvène túlyona kuva tûhwena unahwa. Bahi anelyo nkututenda hwetu tunalisingile tuvène, ila tulisingile chihi Nnungu ávafufula vanu vahwîle.

¹⁰ Nnungu ánitupoha muhatali aneyo ing'ulu ya kuhwa, na achiatupohe kavila. Na hwetu tûnannolela kuva achiatupohe kavila,

¹¹ akuno mwenu umutuyangata kwa kutuyuwila. Bahi inema itumbepata kupapatana na kuyuwa kwa vanu vohe ìmbekuva ing'anya ya vanu vohe kunshukulu Nnungu kwajili yetu.

Paolo àhumya ing'anya ya kuyeweja mwanda wake

¹² Chinu chituhulula külilombolela nni kuva, hukumu ya mmitima yetu ìnatumaïha kuva tûníikala pachilambo kwa kukulupika na kwa uhiu utujaliwije na Nnungu. Hwetu nanga patunalojijwe na lûnda lwa chimunu, henga kwa inema yanga Nnungu, na tûlatendile anelo lammalele asa kwenu mwenu.

¹³ Bahi n'dibaluwa dyetu tûnnembila mwenu vitukutuku vimumbehulula kuvisoma na kuvyelewa. Nanani ngûlolela kuva muchimutwelewe mwalehu,

¹⁴ ikànavà kwa vino mütwelewa chihi kadiki. Bahi nniduva alila lyambeuya Nang'olo wetu Yesu muchimulyone kwajili yetu malinga hwetu chitumbelyona kwajili yenu.

¹⁵ Kwa kuva, ñimala kuva mwenu mülinowela hwetu, bahi ngûkudungidile kwida kwenu mwenu hoti uchinga mupate faida myanda mivili.

¹⁶ Ngûkudungidile ngùpitile kwenu mwenu mmwanda wangu wa kuhwena kuchilambo cha ku Makedoniya, na panimbekuva unguuya nimpitile kavila, uchinga munguyangate kwajili ya mwanda wangu wa kuhwena kuchilambo cha ku Yudeya.

¹⁷ Dachi, pannayewejiye mwanda wangu ngwónékene muchi nimunu wa kudumbadumba? Dachi, pangupanga mipango yangu mütenda kuva nangu ngûlojwa na ding'ano dya chimunu mpaka nguhauje "Elo" na "Nanga" kwa mwanda uwovo umo?

¹⁸ Henga malinga Nnungu chakulupika, bahi, àlalá latunyaulilanga mwenu nni lakukulupika, akee malove lakuhaula "Elo" na "Nanga" kwa mwanda uwovo umo.

¹⁹ Kwa kuva, Yesu Kilisto, Mwana wanga Nnungu, anahubiliwije kwenu mwenu kwa indila yang'ue na Sila* na Timoseo, nang'e akanavele munu wa "Elo" na "Nanga," ila nang'e maduva lammalele ávele chihi munu wa "Elo" ihalôka kwa Nnungu.

²⁰ Kwa kuva, nang'e njo atímisa ahadi dyammalele dya Nnungu. Uchocho, patuyambukila "Amina," amina yetu ìnahwi kwa Nnungu kúpitiña Yesu Kilisto uchinga Nnungu atumbyangwe.

²¹ Bahi mwene Nnungu àtutenda tuhwinge pamo na mwenu kwa kulundanywa kwetu na Kilisto, nanang'e mwene njo atutondwêle.

²² Na àvikile chimaiho kwetuhwe chimaïha kuva hwetu nni tuvanu vake kwa kummika Umumu Wanaweswe mmitima yetu kuva malinga chivikilo.

²³ Nnungu njo shahidi wangu, nang'e àníumala ntíma wangu! Bahi ing'anya ya kumkilangà chididi, nangu ngûkudungidile nnauyile kavila ku Koliso uyopa nankalipilanga namene.

²⁴ Hwetu tukátamwa tutumile dimongo kwamba ing'ulupa yenu, kwa kuva mùnihwinga muing'ulupa. Henga tûlembela tutumike pamo na mwenu uchinga mupate kuhangalala.

2

¹ Bahi ngûkudungidile nnapanganike kavila mwanda unji umbentênda mwenu muyuvale.

² Kwa kuva, ikàva nangu nùm'bennuyaja mwenu, hambí nnani ambenguhangalâja kavila nangu, ikànavà chihi mwenu uninnyundahije?

³ Njo mana nínnembidle baluwa aila kwa kuva nikanatamwije kwida kavila kwenu mwenu koka nguyuvajwe na vanu vachilembelewa vanguhangalaje. Nangu ñimala kuva panguhangalala, na mwenu mmammalele mùnahangalala.

⁴ Kwa kuva, nínnembidle akuno isungu yangu uipwateka na kuhinginika muntima wangu akuno ungukuta mihodi. Nangu nanga pannakudungidile ninnyuvaje, henga ngûlembela mupate kumala namuna chinintamwanga.

Kusamehe

⁵ Pàvele munu atendile mambo la kuyuvaja, henga aneyo munu nanga panguyundahije nangu namene kupunda channyundahije mwenu mmammalele, na nangu nikátamwa ngukalipe namene.

⁶ Asabu yapete munu aneyo kuhaloka kwa vanu vohe mmwenu, ìnertosia.

⁷ Bahi vino, wasa kunsamehe na kuntuja ntíma uchinga anakate tama mwalehu ing'anya ya kuyuvala namene.

* **1:19** Nsitali auno ülembwijé Silwano, kwamba lina linji lya Sila

⁸ Bahi nannyuwanga namene munnanguje aneyo munu itamwi yenu.

⁹ Makudungilo langu la kunnembila baluwa aila ngúlembela ninninge uchinga ngupate kumala ikàva mùvele tayali ungupilikana kwa kila chinu.

¹⁰ Mukànsamehe munu kwa chinu chohecho, nanani uchocho ñninsamehe munu aneyo. Kwa kuva, ikàva pàvele chinu chohecho cha kusamehe, nasamehe moyo mwanga Kilisto kwa faida yenu,

¹¹ uchinga Nanchindenga anapate indila ya kutukumba. Kwa kuva, túnimala makudungilo lake.

Vatumishi va lilailano lyahambi

¹² Bahi pangukamwele kuimanga ya ku Tolowa unahubili Malove Lambone langa Kilisto, Nang'olo áning'ile wasa ukatapele wa kutumika aneko.

¹³ Henga pamo na anelyo, ñniyuvala namene ing'anya nanga pannankojije nkúkulupila nnyangu Tito. Bahi aneko nkulailana chihi na vanu va imanga aneyo, nangu nkuhwena chilambo cha ku Makedoniya.

¹⁴ Henga Nnungu ashukuliwe, kwa kuva kwa kulundanywa kwetu na Kilisto nang'e àtutendile hwetu kuva matwala vake na kutulongolela mmaduva lammalele mmaandamano la ushindi wa Kilisto. Na nang'e àtutumila hwetu kuyanjaja habáli dya kummala Kilisto kila pachinu, na habáli anedyo divele muchi liumba lya mahuta la kunung'ilá.

¹⁵ Kwa kuva, Nnungu àtwona hwetu kuva muchi liumba lya mahuta la kunung'ilá livaténda vanu vammale Kilisto. Henga vanu vapóhwa na vanu vayahíka, vâpilikana chààke liumba anelyo.

¹⁶ Kwa vanu vayahíka hwetu tûvele muchi liumba lya kuhwa liídá na kuhwa, henga kwa vanu avala vapóhwa hwetu tûvele muchi liumba lya umi liídá na umi. Bahi nanga munu ahulúla kutimisa madengo la namuna aneyo kwa dimongo dyake mwene.

¹⁷ Bahi hwetu tukee muchi vanu vanji valisumísa lìlove lyanga Nnungu kwa ulamba kwajili ya faida yao. Henga kwa kuva Nnungu nni atutumíle, hwetu tûhubili chihi lìlove lya Nnungu kwa ntima wambone na kwa mamulaka la Yesu Kilisto, akuno Nnungu watwona.

3

¹ Panjika mwenu mùtenda kuva hwetu tûlilobolela kavila kwenu mwenu, henga akee uchocho. Vanu vanji pavambeida kwenu mwenu välembewe vävè na baluwa ya kuhombolewa au kupata baluwa ya kulombolewa kwa vanu vanji kuhaloka kwenu mwenu, henga hwetu tukálembewe kuvanadyo.

² Mwenu mmene mùvele muchi baluwa yetu ya kuhombolela, ilembwíje mmitima yetu imaikâna na kusomwa na vanu vammalele.

³ Ímaikana mwalehu kuva mwenu nni baluwa ilembwíje na Kilisto, kupapatana na utumishi wetu. Baluwa aino ikálembwíje kwa wino, henga ilembwíje kwa Umumu wanga Nnungu avéle na umi. Na baluwa aneyo nanga pailembwíje mmibao vya mayanga, henga ilembwíje mmitima ya vanu.

⁴ Tütangola malove anelo ing'anya ya lìlolelo lituvenalyo kwa Nnungu kwa indila ya Kilisto.

⁵ Na tukáhaukuva hwetu tûnalihululila tuvène kutenda chinu chohecho, henga dimongo dya kuhulula kwetu dìhaloka kwa Nnungu.

⁶ Nang'e njo atuhululíha hwetu kuva tuvatumishi tûvá lilailano lyahambi. Lilailano anelyo likee lya Sheliya ilembwíje, ila nni lilailano lya Umumu Wanaswe. Kwa kuva, Sheliya ilembwíje iida na kuhwa, henga Umumu Wanaswe àida na umi.

⁷ Sheliya ya Musa ílembwíje mmibao vya mayanga. Ikànavà ntululilo wake wátendihije kuhwa, henga ihwikile kwa Vaisilaeli ivélè na ukulu nkulu namene. Kwa kuva, Musa páiidle na Sheliya kwa Vaisilaeli, Vaisilaeli nanga pavanhahulwile kulola kumeho kwa Musa ing'anya kumeho kwake kúnang'anyima. Na ing'anyimi aneyo yavele chihi ya uhiku kadiki. Bahi ikàva utumishi wa achila chinatendihije kuhwa kutendeke kwa ukulu nkulu namuna aneyo,

⁸ bahi, utumishi wa Umumu Wanaswe ùmbepunda kuva na ukulu nkulu namene.

⁹ Bahi ikàva utumishi uvapelekejíja vanu hukumu ya asabu úvele na ukulu, dachi utumishi uvaténda vanu vavalangiwe kuva vambone pamého panga Nnungu ukambepunda kuva na ukulu nkulu namene?

¹⁰ Ni muhiu kuva, aula ukulu únang'anyime machedo ukáhulula kulingananywa na ukulu wa vino úva nkulu namene.

¹¹ Bahi ikàva Sheliya ínavele chihi ya uhiku kadiki ípete ukulu, bahi àlála lakávele na ntululilo lâvele na ukulu nkulu namene.

¹² Bahi kwa kuva tûvele na lìlolelo anelyo, hwetu tütangola bila kuyopa.

¹³ Hwetu tukátenda muchi Musa chachihunika kumeho kwake kwa chitambala uchinga Vaisilaeli vanayone idiyali na imalilikí ya aila ing'anyimi.

¹⁴ Henga ding'ano dyavo dñiniidopywa kumala. Kwa kuva, mpaka nelo Vaisilaeli pavavísoma vitabu vya Lilailano lya Kala, ding'ano dyavo dñhweneha chihi kuva muchi dñhnikwije na chitambala uchila. Na chitambala anecho chimbeuswa chihi kwa munu alundânywa na Kilisto.

¹⁵ Na mpaka nelo, kila pavasoma mmitabu vya Sheliya ya Musa, mitima yavo ñiva muchi inihinikwa na chitambala.

¹⁶ Henga munu pampindikukila Nang'olo, chitambala anecho chınauswa.

¹⁷ Bahí "Nang'olo" njo Umumu Wanaswe, na pachinu pávèlè Umumu wanga Nang'olo, anepo njo pavéle na uhulu.

¹⁸ Bahí hwetu tuvammalele tuhunukuliwíje kumeho, tñlanguja ukulu wa Nnungu muchi chilolo chìchilanguja chimbwehedi changa munu mwene. Bahí Nang'olo, yani Umumu Wanaswe ànatupindikulanya hwetu uchinga tulandane nawe, na kutupitisha kuuka muukulu umo mpaka ukulu unji ûva nkulu namene.

4

Hasina ya kulihunde muvyombo vya ulongo

¹ Bahí Nnungu, kwa chididi chake, àtwing'ile utumishi auno, na ing'anya ya anelyo hwetu tukákata tama.

² Tùnilahita mambo la sili la dihoni, na wala nanga patuikala kwa ulamba, wala kulichen-jeuha li love lyanga Nnungu. Ila kwa kùumaiha uhiu palangele, hwetu tñlombolewa muntima mwa kila munu, akuno Nnungu watwona.

³ Henga ikáva Malove Lambone latuyanjaja lànihinikwa, làhnikwije chihi kwa avala vahochéla.

⁴ Nanchindenga, nnungu wa chilambo achino ànidiputaja ding'ano dya vanu vakánkulupila Yesu, uchinga vanapate kuwona nng'anje nkulu wa Malove Lambone, yani ujumbe uyamba ukulu wanga Kilisto. Na Kilisto njo nfano uhiu wanga Nnungu.

⁵ Kwa kuva, nanga patuyanjaja habali dyetu hwetu tuvène, ila tuyanjaja kuva, Yesu Kilisto njo Nang'olo, na hwetu tuvène nni tuvatumihi venu kwajili yanga Yesu.

⁶ Kwa kuva, Nnungu anatangwele kuva, "Nng'anje ulangaje nnupi," nang'e njo alangajíje mmitima yetu uchinga tuumale ukulu wa Nnungu wonekana kumeho kwanga Yesu Kilisto.

⁷ Hwetu tûvele chihi muchi vyombo vya ulongo, vyombo vitajwe nng'anje anewo nkulu, uchinga imaike kuva dimongo anedyo ding'ulu dihaloka kwa Nnungu na wala akee kwetu hwetu tuvène.

⁸ Hwetu tñnapambikija kwa kila namuna, henga nanga patubobana, na ikànavá tukámala lya kutenda, henga tukákata tama,

⁹ tñnalumbatwa, henga Nnungu akátuleka weka, tñnamatohijwa pahi, henga tukáondongeka.

¹⁰ Kupitila kubanika kwetu, kila uhiku miili yetu ihweneha chihi kukumila kuhwa kwanga Yesu uchinga vanu vanji vawone umi wanga Yesu kupitila miili yetu.

¹¹ Kwa kuva, kila uhiku hwetu tuvèle na umi wa Yesu, tûtiva muhatali ya kuhwa kwajili ya Yesu uchinga vanu vanji vawone umi wake kupitila miili yetu ya kuhwa.

¹² Aino ivéle na mana kuva, hwetu tûvele tayali kuhwa uchinga mwenu mupate kuva na umi.

¹³ Malemba Lanaswe lâhaulá kuva, "Ñnikulupila, njo mana ñnitangola." Na hwetu uchocho, tûtiva na ing'ulupa uila, njo mana tûnatangola.

¹⁴ Tùnimala kuva ayula anfufwile Nang'olo Yesu, àmbetufufula na hwetu uchinga tûtive pamo na Yesu na kutuvika moyo mwake pamo na mwenu.

¹⁵ Anelo lammalele latendéka nni kwajili ya faida yenu. Lànatenkeda uchinga inema yanga Nnungu ihalije kuvahwikila namene vanu vohe. Na vanu vâmbenshukulu namene Nnungu, na Nnungu àmbehajja kutumbyangwa namene.

¹⁶ Bahí ing'anya ya anelo, hwetu tukákata tama. Ikànavá miili yetu ñaondongeka, henga disungi dyetu dñtendwa kuva dyahambi kila liduwa.

¹⁷ Hwetu twôna kuva kubanika kutubanika nni kujoko chihi na nni kwa maduva chihi kadiki, ing'anya kubanika anekwo kùmbetwing'a ukulu upîta lammalele látulolêla, ukulu ukávele na ntululilo.

¹⁸ Ing'anya hwetu tukávilolela avila vyonekâna, ila tûvilolela avila vikáonekana. Kwa kuva, vyonekâna nni vya maduva chihi kadiki, henga avila vikáonekana nni vya vyaka na vyaka.

5

¹ Kwa kuva, mili yetu ilandanya na migongwe ituikala apano pachilambo kwa uhiku kadiki. Henga migongwe aino paimbekwondongwa, túnimala kuva, Nnunyu achiatwing'e ding'ande dya kuikala aneko kulihunde, yani mili yahambi. Ding'ande anedyo dìdengwa na Nnunyu mwene, akee vanu. Na ding'ande anedyo nni dya vyaka na vyaka.

² Na hambi kwa kuva tükikala mmigongwe aino, tuyaha mitima akuno utulindilila kwa hamu ing'ulu kuikajwa n'ding'ande dyetu dya kulihunde.

³ Kwa kuva, tukáuwala mmili anewo wa kulihunde, tukambekwonekana kuva muchi disungu dikávele na mmili.

⁴ Nni muhiu kuva, kwa uhiku auno utuikala mun'gongwe auno wa pachilambo, tuyaha mitima kwa kutemwa. Hwetu tuyaha mitima, akee chihí ing'anya ya kuva tükembela mili yetu ya pachilambo iuswe, henga tükembela tuwale mili ya kulihunde, uchinga mili yetu ya kuhwa imilwe na umi ukee na ntululilo.

⁵ Nnunyu mwene njo atutayalishjé kwa mapindikulanyo anelo, na kummika Umumu Wanase nkati mwetu ààve chivikilo cha àlalá látuungulidilé.

⁶ Bahi maduva lammalele hwetu nanga patutikinyika. Túnimala kuva patuikala mmili auno, nanga patuikala nkaya yanga Nang'olo.

⁷ Na lammalele látutèndà tülätenda chihí kwa ing'ulupa akee kwa kulona.

⁸ Hwetu tukátkinyika, na tukanitamwa namene kuuleka mmili auno na kuhwena unai kala nkaya yanga Nang'olo.

⁹ Henga makudungilo letu ni kunkatapalila Nang'olo, ikàva tükikala mummili wa pachilambo apano au kulihunde.

¹⁰ Kwa kuva, hwetu tuvammalele lasima tuimile muyo mwa chiteng'u cha hukumu changa Kilisto, uchinga kila munu apwechele malipo kupapatana na matendo lake lambone au lahakalenge lalatendile panavele mummili wake.

Kupataniswa na Nnunyu kwa indila yanga Kilisto

¹¹ Hwetu túnimala kuva ni lasima kunnyopa Nang'olo, njo mana túnatumbama kuva utanga vanu vanji. Nnunyu ànitumala mwalehu, nanani ngúlolela kuva na mwenu mmene mùnitumala mwalehu.

¹² Hwetu tukálilombolela kavila kwenu mwenu, ila tükembela tumwing'ange mwenu ing'anya ya kulyona kwajili yetu. Kwa kutenda uchocho, muchimuhulule kupata malove la kuvayang'ula avala valyôna ing'anya ya mambo laonekâna, na wala akee ing'anya ya àlalá lavéle mmimita yavo.

¹³ Ikàva twònekana kuva tûvele na ding'apedi, nni kwajili yanga Nnunyu, na ikàva tûvele na ding'anó, bahi nni kwa faida yenu mwenu.

¹⁴ Kwa kuva, itamwi yanga Kilisto ituloja hwetu tukubâli kuva, munu yumo bahi nni anahwile kwajili ya vanu vammalele, na anelyo livele na mana kuva vammalele vâkumila kuwa kwake.

¹⁵ Nang'e áñiwa kwajili ya vanu vammalele, uchinga avala vâva na umi, vanààve na umi kwajili yavo vene, henga kwajili ya ayula ahwîle na kufufuka kwajili yavo.

¹⁶ Bahi kutandikila vino, hwetu nanga patunnoleha kavila munu woheyô kupapatana na ding'ano dyetu dya chimunu. Na ikànavà túnnoleha Kilisto kupapatana na ding'ano dyetu dya chimunu, henga kwa vino tukánnoleha kavila kupapatana na hali aneyo.

¹⁷ Munu woheyô akàlündanya na Kilisto ààva chiumbe cha hambi. Mambo la kala lânipita, lola vino läidle lahambi!

¹⁸ Anelo lammalele àlatendile Nnunyu atupatanisjé hwetu na mwene kwa indila yanga Kilisto, na kutwing'a utumishi wa kuvalatanisa vanu na mwene.

¹⁹ Chitwamba apano nni kuva, Nnunyu nni achivapatanisa vanu va pachilambo na mwene kupilila Kilisto, akuno waleka kuvalangila masambi lavo. Nang'e àtupele ujumbe uyâmba kuvalatanisa vanu na mwene Nnunyu.

²⁰ Bahi hwetu nni mabalosi vanga Kilisto, na Nnunyu mwene àñchemanga mwenu kupilila hwetu. Hwetu tutangola badala ya Kilisto akuno utunnyuwanga namene mwene mupataniswe na Nnunyu.

²¹ Kwa kuva, Kilisto nanga pânavele na sambi, henga Nnunyu ányakujije nsigo wa masambi letu, uchinga kwa indila yake tupate kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnunyu.

6

¹ Bahi hwetu tukôla madengo pamo na Nnunyu, túnnyuwanga múnakubâli kui leka inema imupwechedile kuhaloka kwanga Nnunyu uiyahika chihí bule.

² Kwa kuva, Nnunyu àtangola uvila Mmalemba Lanaswe,

"Nangu naniyang'ula maombi lako muuhiku aula unavaikidile.

Na nniduva alila lya kupoehwa, nangu nanikuyangata."

Bahi auno njo uhiku uvaikidile, na nelo njo liduva lya kupoehwa!

³ Hwetu tukátamwa kunkoheja munu woheyoy kwa chinu chohecho uchinga utumishi wetu unaambike.

⁴ Na badala yake, hwetu túlimaiha kuva tuvatumishi tuvahiu tûvá Nnungu kwa lammalele látupitilà na kumatenda. Tùnipililila namene muuhiku wa kubanika na kusikika na kulaga.

⁵ Tùnipanywa na kutaywa nnilungu na kutendewa timbwili na kukola madengo laka-majângâna na kupimijwa luwono na kudoba indala.

⁶ Tùnilanguja kuva tûvele na mitima ihahwîke na elimu ihalôka kwa Nnungu na tûnapililila, na tûvele na unu wambone na Umumu Wanaswe na itamwi ya uhiu.

⁷ Tùnhubili ujumbe wa uhiu na kolanguja dimongo dya Nnungu. Na mambo la haki nni latulatumila hwetu kuva muchi vikomanilo vya kupanyanila na kulichingila.

⁸ Tùnatumbiyangwa na kuhebuliwa, tütangolewa malove lahakalenge na kulombolewa. Tùvalangiwa kuva muchi vanu tulambilà, ikânavâ hwetu tütangola uhiu,

⁹ muchi tuvanu tukâmaikana, ikânavâ tûnamakana namene. Tùvâ muhatali ya kuhwa, henga tuvumi, tûnapanywa henga tukânakuhwa.

¹⁰ Tùnayuvajwa henga tûnahangalala maduva lammalele. Twònekana kuva muchi amahuvani, henga tûvatajilisa vanu vohe, twònekana kuva muchi tukâvele na chinu, henga tûvele na vitukutuku vyammalele.

¹¹ Mwenu Mmakolinso, hwetu tütangwele na mwenu bila kumpihanga, na mitima yetu ivèle chihi mwandu kwenu mwenu.

¹² Hwetu nanga patulidivila kuntamwanga mwenu, henga mwenu njo mulidivâlita kututamwa hwetu.

¹³ Ambi ngútangola na mwenu malinga anavangu, tutamwange malinga hwetu chituntamwanga mwenu.

Kulihapula mulahakalenge

¹⁴ Munalihungananye likongwa pamo na vanu vakâkulupila. Dachi mambo la haki lâmbekumilana dachi na mambo lahakalenge? Dachi, nng'anje ùmbekumilana dachi na lupi?

¹⁵ Dachi, pâvele na mapatano ntwani kati ya Kilisto na Nanchindenga?^{*} Au munu akulupâlita àmbepatana dachi na munu akâkulupila?

¹⁶ Dachi, pâvele na mapatano ntwani kati ya Ing'ande ya Nnungu na disanamu? Kwa kuva, hwetu nni Ing'ande ya Nnungu avêle na umi, malinga Nnungu mwene chahawile kuva,

"Nimbeikala pamo navanang'o,
na kwonga pamo navanang'o.

Nimbekuva Nnungu wavo,
navanang'o vâmbekuva vanu vangu."[†]

¹⁷ Bahi ing'anya ya anelyo, Nang'olo à haula kuchidoni,

"Ukananga nnikuwa lya vanu anevo,

mulinyemye navo.

Munakamule chinu chohecho chivalangiwa kuva najisi,
na nangu nguchinimpwechelange."

¹⁸ Nang'olo Avêle na Dimongo Dyammalele, à haula kuchidoni,

"Nangu nimbekuva Atata wenu,

na mwenu mùmbekuva mmanavangu, mmachilume na mmachimahe."

7

¹ Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga namene, kwa kuva tûpewije ahadi adino dyammalele, bahi tulihahule uhakwa wammalele uhakajângâ miili na disungu dyetu, na tutumbame kuva tuvanaswe mwalehu kwa kuiakala kwa kunnyopa Nnungu.

Ihangaladi ya Paolo

² Hwetu tûnyuwanga mwenu mutukusumbulile mitima yenu! Kwa kuva, hwetu nanga patunkosedile munu woheyoy wala kuntimbanga munu woheyoy na wala kunkumba munu woheyoy.

* **6:15** Nsitali auno ûlembwije Beliali, lina anelyo kwa Chieblaniya mana lake "lahakalenge," na lítumika kumwamba Nanchindenga. † **6:16** Valawi 26:12, Ezekiel 37:27

³ Nangu nikátangola malove alano kwa kunnyukumu mwenu. Kwa kuva, ñnilongolela kutangola kuva, mwenu nni mmanu utuntamwanga namene. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tûvele tayali kuikala pamo na mwenu na ata kuhwa pamo na mwenu.

⁴ Nangu nankulupilanga namene mwenu, na nalyona kwajili yenu. Muibaniki yetu yammalele, natujwa namene ntima na kuumbajwa ihangaladi.

⁵ Kwa kuva, ata patukamwele ku Makedoniya nanga patunapumulidile wala kadiki. Túnibanika kwa kila namuna, kwa pawelu tútahukana na vanu vanji, na mmitima yetu, túnayopa.

⁶ Henga Nnungu, avatúja mitima vanu vayundâla, nang'e ánitutuja mitima yetu kwa kukamola kwake Tito.

⁷ Na hwetu tukátujiwe chihi mitima yetu kwa kukamola kwake, henga pamo na namuna chimuntujije ntima. Nang'e ànituhaulila namuna chimuvele na hamu ing'ulu ya kungwona, na namuna chimuyuvala, na namuna chimulihumya kwajili yangu. Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nahangalala namene.

⁸ Bahi ikànavà ñinnyuvajanga kwa baluwa yangu, nangu nanga pangulyamba vino. Henga ngýùyambile chihi apala pannamaite kuva baluwa aila ínninyuvajanga ikànavà kwa uhiku chihi kadiki.

⁹ Hambi nangu nahangalala, akee ing'anya ya kuva múvele nnihindambi, henga nahangalala ing'anya lihindambi alila líntendile muleke masambi. Kwa kuva, múniyuvajwa kupapatana na makudungilo la Nnungu. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu nanga patunan-tendedile mwenu chinu chohecho chihakalenge.

¹⁰ Kwa kuva, lihindambi lihalokâna na makudungilo la Nnungu lñnyululîha munu kuleka masambi lake. Kuleka masambi kuntenda munu apohwe, na aneko kupoohwa kukántenda munu alyambe. Henga lihindambi lihalokâna na chilambo líntenda munu ahwe.

¹¹ Bahi lolanga ntululilo wa lihindambi lihalokâna na makudungilo la Nnungu! Lihindambi anelyo líntendile mwenu mùvèe mmanu mma kutumbama, na mùvèe mmanu mma kulitetela na mùvèe mmanu mma kuisunalila sambî na mùvèe mmanu mma kupilikana, na kuva mmanu muvèle na hamu ing'ulu ya kungwona, na mùvèe mmanu mma kuli-humya kwajili yangu, na mùvèe mmanu mma kulembela namene kuuuhukumu ubaya. Na mwenu múnilingualu kwa kila namuna kuva nanga pamunavele na likosa kumwamba munu ayula atendîle likosa.

¹² Bahi ikànavà ñilembla aila baluwa, henga akee kwajili ya ayula atendîle likosa au ayula wankosedile. Henga makudungilo langu lávele mupate kumala itumbami imuvenayo pameho panga Nnungu kwajili yetu.

¹³ Bahi ing'anya ya anelo, hwetu tûnitujwa namene mitima.

Henga akee chihi kutujwa mitima yetu bahi, ila Tito nanang'e ànituhangalaja kwa ihangaladi yavenayo kupapatana na namuna mwenu mmammalele chimuntujije ntima.

¹⁴ Nangu ñinnombolelanga namene pameho panga Tito, na mwenu nanga pamungu-matoひje. Na kila chinu chitunannyaaulidile mwenu chívele chihi cha uhiu, na akula kunnombolelanga kwetu pameho panga Tito kùnimaihwa kuva kuhiu.

¹⁵ Bahi Tito ànantamwanga namene mwenu mmammalele, asa apala pakumbukila namuna chimunavele tayali kumpilikana na chimumpwechedile kwa kunnyopa Nnungu na kutetemela.

¹⁶ Nangu nahangalala namene ing'anya nankulupilanga kwa kila chinu.

8

Kuhumya sadaka kwa ntima wambone

¹ Mmakukulupila avangu, hwetu tûnatamwa namene mumale namuna Nnungu chalajalidile inema makuwa la vanu vankulupila Yesu la aneko ku Makedoniya.

² Vakúkulupila va aneko vánilingwa namene kupitila kubanika kwa namene. Henga vániumbalwa namene na ihangaladi, ikànavà vávele amahuvani namene, henga vávele na ntima wa kuhumya.

³ Nàshhudila kuva, kwa kutamwa kwavo vene, vánihumya kupapatana na chivachilihulula, na ata kupunda chivachilihululila.

⁴ Vánituyuwa namene tuveng'e wasa wa kukumilana na hwetu muutumishi wa kuvayan-gata vakúkulupila va ku Yelusalemu.

⁵ Anecho chívele chinu chitukachilole! Vátandilike ulihumya vene kwajili ya Nang'o, na nkulihumya kwajili yetu hwetu, kupapatana na chalembela mwene Nnungu.

⁶ Bahi ing'anya ya anelyo, túninnyuwa namene Tito amalilile utumishi anewo wa kunnoja mwenu mùvèe na ntima wa kuhumya malinga chatandilihiye.

⁷ Mwenu mùniombalwa kila chinu, ing'ulupa na uweso wa kutangola na uweso wa kumala, na kila namuna ya kutumbama, na itamwi aila itunannyundile mwenu. Bahi kupapatana na anelo, uchocho tûlembela muumbajwe namene inema aino ya kuhumya.

⁸ Nangu nikátongola uvila kwa kumwamulu, henga ngùlembela ninningange mwenu kwa indila ya kulingananya itumbami yenu na ya vanu vanji, uchinga itamwi yenu ipate kumaikana kama nni ya uihiu.

⁹ Kwa kuva, mwenu mùnimálá namuna chiinavele inema ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto, ikànavà ávele na utajili, henga álitendile kuva mmahuvani kwajili yenu uchinga mupate utajili wa chinnungu kpitila umahuvani wake.

¹⁰ Bahi kupapatana na anelyo, nangu nìmwíng'anga ushauli umbenfâla namene mwenu. Mwaka upítile mwenu mwávele mmatandi, akee chihi kuhumya weka, ila pamo na makudungilo la kutenda uchocho.

¹¹ Bahi vino, muhwenehe kuhumya na kumalilila. Kupapatana na chimunavele na ntima wambone wa kukudungila kuhumya, bahi mùùve na ntima wambone wa kumalilila kuhumya kupapatana na uweso wa dimali dimuvenadyo.

¹² Kwa kuva, ikàva munu àevele na ntima wa kuhumya, Nnungu ànapwechelela achila chahumya kupapatana na achila chavenacho, akee kupapatana na achila chakavenacho.

¹³ Nangu nikee na mana kuva, mwenu mùlembelewa mubanike kwajili ya kuvayangata vanu vanji, henga chingwamba nangu nni kuva, papwawe na kulinganana.

¹⁴ Bahi kwa kuva mwenu vino mùvele na dimali dipundíle, mùnahulula chihi kuvayangata avala vakávele na chinu, uchinga navanang'o pavambekuva na dimali dipundíle vapate kunnyangatanga mwenu mukásikika. Na kutenda uchocho, kùmbekuva na kulinganana,

¹⁵ malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,

"Ayula alopwêle vyohé namene nanga panaisaliwije vitukutuku vyohé namene, na ayula alopwêle kadiki nanga panapwelewejije."

Tito na vakúkulupila avake

¹⁶ Nangu nìnhukulu Nnungu ampêle Tito ntima wa kutumbama kunnyangatanga mwenu, malinga chituvenerawo hwetu.

¹⁷ Patunnyuwite Tito, nang'e ánikubali kumwongelanga mwenu kavila, na àevele na hamu ing'ulu ya kuida unamwongelanga.

¹⁸ Pamo na Tito, tûntuma na nkukulupila nnyetu, munu alombokoléwa namene na makuwa lammalele la vanu vankulupila Yesu, ing'anya ya utumishi wake kwajili ya Malove Lambone.

¹⁹ Uchocho, munu aneyo ànitandolwa na makuwa la vanu vankulupila Yesu, uchinga apatane na hwetu mmwanda wetu wa kupelekeja dinujo dyetu ku Yelusalemu, utumishi utuutenda kwajili ya ukulu wanga Nang'olo na ulangùja hamu yetu ya kuvayangata vanu vanji va aneko.

²⁰ Tùnapapatana uchinga tulinyemye na masitaka la vanu vanji kuyamba dimali adino dyohe dítuchùngà.

²¹ Kwa kuva, hwetu tûnatumbama namene kutenda lambone, akee chihi pameho panga Nang'olo, henga na pameho pavanu.

²² Hwetu tûntuma kwenu mwenu nkukulupila nnyetu yunji chalumo na alumí Tito. Nkukulupila aneyo, hwetu tûniinninga myanda yohe, na maduva lammalele ànilanguja kuva ànatumbama namene. Na hambi nang'e nni munu wa kutumbama namene kwa kuva ànkukulupilanga namene mwenu.

²³ Na kwa habali ya Tito, nang'e nni nnyangu ungukola nawe madengo kwajili yenu. Na kuyamba avala vakúkulupila avetu vanji vaâda pamo nanang'e, aneve nni vajumbe va makuwa la vanu vankulupila Yesu, vatumiâka kwajili ya ukulu wanga Kilisto.

²⁴ Bahi muvamaihe itamwi yenu ava vajumbe pamo na Tito, uchinga makuwa la vanu vankulupila Yesu vapate kuimala itamwi yenu, na ing'anya ya hwetu kunnombolelanga mwenu.

9

Nsada kwa vakúkulupila va ku Yelusalemu

¹ Akee lasima nangu ninnembile kuyamba nsada upelekéjwa kwajili ya vakúkulupila vaikâla ku Yelusalemu.

² Nangu ñnímala namuna chimuvele na hamu ya kuyangata, na nalyona kwajili yenu muyo mwa vanu va Makedoniya. Ñnívahaulila kuva, mwenu mmakukulupila avetu mma chilambo cha ku Akaya mwávele tayali kuyangata kutandikila mwaka upítile. Bahi kwa kpitila itumbami yenu ya kuyangata, uchocho mùvatendile vanu vohe navanang'o vahumye.

³ Bahi hambi nìvatuma anevo vakúkulupila avetu uchinga kunnombolelanga kwetu kunààve kwa bule. Na nangu ngùlembela mùùve tayali malinga chininnyaulidile.

⁴ Kwa kuva, ikàva vanu va ku Makedoniya väida pamo na nangu na tukànankojange mùvele tayali, hwetu tÙmbepata dihoni namene kupapatana na chininkulupilanga, na nangu nikátangola chinu kuyamba dihoni dimumbepata.

⁵ Bahi ngwónite kuva ìnakatapala kuvayuwa vakúkulupila avetu ava valongolele kuida aneko uchinga vapanganye vitukutuku avila vimuahidite kuhumya kwa kutamwa kwenu. Na kwa kutendu uchocho vimbekuva vivèlè tayali, na imbelanguja kuva mùvihumije kwa ntima wa itamwi, akee kwa kukolokohwa.

⁶ Bahi kumbukilanga malove lahaùla kuva, "Ayula apânda kadiki àmbefuna kadiki, na ayula apânda vyohe àmbefuna vyohe."

⁷ Bahi kila munu ahumye muchi chakudungidile, akee kwa kuhinginika wala akee kwa kukolokohwa. Kwa kuva, Nnungu ànantamwa namene munu ahûmya kwa kuhangalala.

⁸ Na Nnungu ànahulula kumwombajanga mwenu balaka na kupundiha, uchinga mu-nasikikile chinu chohecho maduva lammalele, na muhalije kuyangata kila namuna ya madengo lambone.

⁹ Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,

"Àhumije vyohe,
na kuveng'a amahuvani,
Na uwambone wake ukee na ntululilo."

¹⁰ Nnungu njo amwîng'a nkúpanda dimbeyu na nkate wa kulya. Uchocho, nang'e achiamwing'ange mwenu na kuyenjeja achila chimuvenacho uchinga mùùve na ntima wambone wa kuhalija kuhumya.

¹¹ Nang'e àmbentendanga mwenu kuva mmakupata mma kila namuna uchinga maduva lammalele mulanguje mitima ya kuhumya, na vanu vânshukùlù Nnungu kwajili ya nsada utuvapelekejija, kuhaloko kwenu mwenu.

¹² Kwa kuva, utumishi auno wa kuhumya nsada ukáfala chihi kwa kuvayangata vakúkulupila uchinga vapate vitukutuku vivasikikidile, henga na kwa indila aneyo vanu vohe vânshukulu Nnungu.

¹³ Bahi kupapatana na namuna imumbelima ha mmene kupidila utumishi auno, ichi-intumbyange Nnungu. Kwa kuva, mwenu múnikulupila Malove Lambone lannyàmba Kilisto, na muchimulakamule kwa kukumilanila dimali dyenu pamo na vanang'o na vanu vammalele.

¹⁴ Bahi vachivannyuwilange namene mwenu ing'anya ya inema ing'ulu imujaliwije na Nnungu.

¹⁵ Ashukuliwe Nnungu kwajili ya inujo yake itukahulula kuihaulisa saana!

10

Paolo àutetela utumishi wake

¹ Bahi nangu Paolo nìnnuwanga mwenu kwa upole na kwa uwambone malinga aula wanga Kilisto. Nangu nní ayula uvanguaula vanu kuva ni mpole panguva pamo na mwenu, henga nakalipa panguva kulehu na mwenu.

² Nangu nìnnuwanga mwenu kuva, panimbekamola kwenu mwenu, munangutende ngukalipe. Kwa kuva, nni muhiu kuva, nìmbekalipila vanu avala vammalele vatênda kuva hwetu tükala kwa kuupapatà mmili.

³ Kwa kuva, ikànavà tükala kwa pachilambo, henga tukápanyana ing'ondo kwa namuna ya chimmili.

⁴ Na vikomanilo vitutumila muing'ondo vikee nya chimmili, ila vikomanilo vyetu nni dimongo dya Nnungu dihulùla kwondonganga mángongo,

⁵ yani twòndonganga mawaso lammalele la kulambilà na kubamola vidivilo vyammalele vivalinowela vanu, vivadivìla kummala Nnungu. Tùlatwala litwala mawaso lammalele la vanu la kuntahuka Nnungu na kuvahunda vampilikane Kilisto.

⁶ Hwetu tüvele tayali kuchihukumu asabu kila chitendo cha kutahuka, apala pamumbe-languja kuva mùnapilikana mwalehu.

⁷ Mwenu mìlola chihi vitukutuku kwa pannima. Munu woheyò alikulupila mwene kuva nang'e nni wa Kilisto, àlembelewa amale kuva na hwetu uchocho nni tuvanu tûvà Kilisto.

⁸ Bahi ikànavà nangu ñipundiha kulyona ing'anya ya mamulaka latwing'ile Nang'o, nangu nanga pangwona dihoni, kwa kuva mamulaka anelo nni kwajili ya kun'denganga mwenu muing'ulupa na akee kum'bamolanga.

⁹ Nangu nikátamwa ngwonekane kuva nannyopehangà kwa baluwa dyangu.

¹⁰ Kwa kuva, vanu vanji vàhaukuva, "Baluwa dyanga Paolo dinayoha na dívele na malove lavêle na dimongo. Henga pávà pamo na hwetu, àonekana chihi kuva munu wa kudabadanga na itangodi yake iiva chihi ya kuhebuliwa."

¹¹ Munu atangôla malove malinga anelo, àlembelewa amale saana kuva, malove latulemba n'dibaluwa dyetu patuva kulehu na mwenu nanga palatindana na matendo latutenda patuva pamo na mwenu.

¹² Nni muhiu kuva, hwetu tukálunga kulilandanya au kulilingananya na vanu valilombolêla vene. Vanu anevo nni mavelu. Válipimanga vene kupapatana na chipimo chavo vene na kulilingananya na vene.

¹³ Hwetu tukambelyona kupunda chitulembelewa, henga tûlembela tulyone kwajili ya àlalá lahumidile mmadengo àlalá latwing'le Nnungu, na látutendilè hwetu kuhwika mpaka kwenu mwenu.

¹⁴ Hwetu twaniida kwenu mwenu unannyanjija Malove Lambone lamwâmba Kilisto, tena twavele tuvatandi kutenda uchocho. Bahi patulyona kwajili ya mamulaka letu kwenu mwenu, nanga patuyomboka mikuka yetu.

¹⁵ Uchocho, hwetu nanga patulyona ing'anya ya madengo la vanu vanji. Henga tûlelela kuva, ing'ulupa yenu paimbekuva uiyenjejeka, tunahulula kukola madengo makulungwa namene kwenu mwenu kupapatana na chipimo cha madengo latwing'le Nnungu.

¹⁶ Anepo nni patumbehulula kuhubili Malove Lambone mmilambo vya kulehu namene, kupulung'anya kwenu mwenu. Kwa kuva, hwetu tukátamwa chihi kulilombolela ing'anya ya madengo lavakodile vanu vanji.

¹⁷ Henga Malemba Lanaswe làhaukuva kuchidoni, "Munu alembêla kulyona, bahi alyonele Nang'olo."

¹⁸ Kwa kuva, munu akubaliwa, akee ayula ailombolêla mwene, henga nni ayula alombolêwa na Nang'olo.

11

Paolo na mitume va kulambila

¹ Bahi ikaniva saana mungupililile kadiki matangodi langu la chivelu! Chonde nînyuwanga mungupililile.

² Nangu nimmikila mwenu wiu malinga Nnungu chammikila mwenu wiu. Kwa kuva, mwenu mûvèle muchi bikila ahahwîke ungumposejije nnume yumo, yani Kilisto.

³ Henga nangu nayopa kuva, malinga ayula nnyongo chanannambidile Hawa kwa ulamba wake, ding'ano dyetu nadinang'o dinahululika kuhochejwa, nkuleka kukulupika kwenu na ukamilifu wenu kwanga Kilisto.

⁴ Mwenu münapililile lammalele lavannyaaulila vanu vanji, ikànava vànnyubilila habali dya Yesu yunji utukannyubilate hwetu, au kunnyubilila habali dya Umumu Wanasee yunji tafauti na ayula umunampwechedile au kunnyubilila Malove Lambone tafauti na àlalá lamunayambukidile.

⁵ Nangu ngwôna kuva avala vavalangîwa kuva muchi mitume vakulu namene, anevo vakángupunda nangu.

⁶ Ìnahululika kuva nangu nikée nimunu ngumaîte kutangola saana, henga kuyamba elimu, nangu ñinivanayo namene. Na chinu anecho, hwetu tûnichilanguja kila pachinu na kila uhiku.

⁷ Nangu ñnilisulupha kwa kunnyubilila mwenu Malove Lambone langa Nnungu bila кудai nshahala uchinga mwenu mupate kutumbyangwa. Dachi, nangu natendile likosa kutenda uchocho?

⁸ Panichikola madengo kwenu mwenu, makuwa lanji la vanu vankulupila Yesu nni vachinguhudumila. Yavele muchi ngùpakanýewe dimali dya vanu anevo na kuditumila kwa kunnyangatanga mwenu.

⁹ Pannavele kwenu mwenu, nangu nikantanemile munu woheyó kwa àlalá lan-nasikikidile, kwa kuva, vakúkulupila avetu vahaléku Makedoniya váningupelekejija vitukutuku vyammalele vinnasikikidile. Nangu nanilinyemaya uchinga nnanteme munu kwa namuna yoheyó na nguchinguhwenehe kutenda uchochó.

¹⁰ Kupapatana na uhiu ungtangola malinga Kilisto, nangu ngùhaukuva nanga munu ambehulûla kungudivila kulyona kuyamba chinu anecho, nchilambo chammalele cha Akaya.

¹¹ Dachi, ing'anya ntwani nikántemanga mwenu? Dachi, ing'anya nikántamwanga mwenu? Nanga, Nnungu mwene àanimala kuva nantamwanga.

¹² Nimbeweneha kutenda muchi chingutenda hambi, uchinga nivadivile avala valembêla kulyona kuva, vàkola madengo muchi hwetu.

¹³ Vanu anevo nni mitume va kulambila, vàkola madengo kwa ulamba, na kulilambilila kuva mitume vanga Kilisto.

¹⁴ Chinu anecho chikee cha kukanganya, kwa kuva ata Nanchindenga mwene ànalilambilila kuva muchi malaika wa nng'anje.

¹⁵ Bahi chikee chinu cha kukanganya ikàva vatumishi vake vànalilambilila kuva muchi vatumishi va haki. Na ntululilo wavo, vàmbelipwa kupapatana na matendo lavo.

Kulyona kwanga Paolo ing'anya ya kubanika kwake

¹⁶ Nangu ngùhaula kavila kuva, munu woheyo anangutende nangu kuva livelu. Henga mukànutenda kuva livelu, bahi mwechelange malinga livelu uchinga nanani ngupate kulyona kadiki.

¹⁷ Malove anelo lángutangòlè kuyamba kulyona kwangu lakápatana na kutamwa kwanga Nang'olo, henga ngútangola chihì muchi livelu.

¹⁸ Vanu vohe vànalyona kwa namuna ya chimmili, bahi ing'anya ya anelyo, nanani nguchingulyone.

¹⁹ Mwenu mùlyona kuva mùvele na lúnda, njo mana mùnatamwa namene kuvapililila mavelu!

²⁰ Mwenu mùmpililila na munu antendângäa mwenu kuva muchi mmatumwa au amwivila dimali dyenu au ànkumbângä au antawalângä kwa mabafu au ampanyângä kumeho!

²¹ Nangu ngwôna dihoni kuhaulà kuva, hwetu twanidabadanga namene mmambo anelo, yani nanga patunahulwile kutenda muchi vanang'o!

Henga kwa chinu chohecho chivalîngä kulyonela, nanani ngulyonela uchocho. Anepo nangu ngútangola muchi livelu.

²² Dachi, vanang'o nni Vaeblaniya? Nanani uchocho. Dachi, vanang'o nni Vaisilaeli? Nanani uchocho. Dachi, vanang'o nni vanu va nnukolo Iwanga Iblahimu? Nanani uchocho.

²³ Na vino nìmbetangola muchi nin'ding'apedi kuva, ikàva vanang'o nni vatumishi vanga Kilisto, nanani nni ntumishi wake kupunda vanang'o. Kwa kuva, ngükodile madengo lanonôpa namene kupunda vanang'o, ñinitawy nnilungu myanda yohe namene kupunda vanang'o, na ñnipanya myanda yohe namene kupunda vanang'o, na ngûvele muhatali ya kuhwa myanda yohe kupunda vanang'o.

²⁴ Kwa Vayahudi, nanisulubulwa myanda nnyano, mijeledi salasini na tisa.

²⁵ Nanipanya wa dimbalalava myanda mitatu, na mwanda umo vânilinga kunguwala kwa kungupanya mayanga. Na myanda mitatu, ingalava innakwedile yanititimila ing'anya ya kulumukana. Na mwanda umo, ñniikala m'bahali liduva lyammalele.

²⁶ Mmyanda yangu yohe ngükodjene na hatali ya mavambwe la myuto, na hatali ya vakúpalaula, na hatali kuhaloka kwa Vayahudi avangu na hatali kuhaloka kwa vanu vakâvele Vayahudi. Ngûvele muhatali n'dimanga na mwilanga na m'bahali, na hatali kuhaloka kwa vanu valilambilila kuva vakúkulupila.

²⁷ Ñniyakaduka na kukola madeng lanonôpa, na kucheja myanda yohe. Myanda yohe ñinbanika kwa indala na inyota, na myanda yohe ñnikolokohwa kuikala bila kulya. Ñnitetemela imepo kwa kukoha dinguwo dya kulivimba.

²⁸ Na ukàlekana na anelo lammalele, kila liduva nangu nilayanda makuwa lammalele la vanu vankulupila Yesu.

²⁹ Vakúkulupila avangu vakàdidimanga, uchocho nanani nadidimanga. Na vakúkulupila avangu vakàkohejwa kutenda sambi, nangu natunuuka namene.

³⁰ Nangu nikàlembelewa nilyone, bahi nimbelyona kwajili ya kudidimanga kwangu.

³¹ Nnungu, Atata wa Nang'olo Yesu, alombolêwa vyaka na vyaka, nang'e ànimala kuva nanga pangulambila.

³² Pannavele ku Dameksi, nkulu wa imanga aneyo, anavele pahina muutawala wanga Nfalume Aleta, nang'e ávavikile matiyala mmilango ya imanga aneyo uchinga vangukamule.

³³ Henga vakúkulupila avangu nkungutaya nnikalala likulungwa, nkungupeleha pa-lidilisha lya lingongo lya imanga, nkungusulupuhija pahi, nanani nküpata kupalanyoka mmakono lake.

12

Maono lamwâmba Paolo na idabadangi yake

¹ Bahi nangu nìmbeheweneha kulilombolela ikànava nanga faida. Henga vino nìmbetangola kuyamba maono na mahunulo langupete kuhaloka kwa Nang'olo.

² Nangu ñimmalla munu yumo alundêne na Kilisto. Vyaka kumi na ncheche viphile, munu aneyo ánitwaliwa mpaka lihunde lya tatu. Nangu nikámaite ikàva ányanyuliwje kwa hali ya chimmili au ya chinnungu, Nnungu njo amaîte.

³ Nangu ngùuyila kavila kutangola kuva, ngùmaite kuva, munu aneyo ánínyanyuliwa mpaka Paladiso. Na nikámaite ikàva munu aneyo ányanyuliwje kwa hali ya chimmili au ya chinnungu, Nnungu njo amaîte.

⁴ Aneko ku Paladiso, aneyo munu nkupilikana habali dya mambo lakátangoleka, lakáluhusiwa munu kulahaulisa.

⁵ Bahi nangu nimbelilombolela kwajili ya munu malinga aneyo, henga nikámbelilombolela kwajili yangu nimwene. Nimbelilombolela chihi ing'anya ya idabadangi yangu.

⁶ Ikàchiva ungulembela kulilombolela ing'anya ya maono anelo, nangu nikánave livelu, kwa kuva, nikátangwele chihi uhiu. Henga nangu ngùnyema kulilombolela, uyopa vanu vânangwona kuva ninkulu kupunda àlalá langulatenda na kultatangola.

⁷ Henga uchinga nnapunde kulilombolela namene ing'anya ya kupwechela anelo mahunulo, mummili mwangu ngùjaliwje hali ingusumbúla muchi mwiva. Hali aneyo ívele muchi n'jumbe wanga Nanchindenga, ìnangubaniha na kungudivila kuchinga nnapundihe kulilombolela.

⁸ Bahi nangu naninnyuwa Nang'olo myanda mitatu uchinga anguuusije hali aneyo.

⁹ Henga nang'e nkunguhaulila kuchidoni, "Inema yangu ìnatoso kwakuwe, kwa kuva dimongo dyangu ditimiswa kupidila idabadangi." Bahi nimbelilombolela kwa kuhangalala kuyamba idabadangi yangu uchinga nguumbajwe dimongo dyanga Kilisto.

¹⁰ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nahangalalila idabadangi yangu, na kutongolwa malove lahakalenge, na kulagihwa na kubanihwa na kupatihiwa siki kwajili ya Kilisto, kwa kuva pangudabandaga njo panguva na dimongo.

Paolo àvayanda Vakolinso

¹¹ Ngútangola muchi livelu, henga mwenu njo mungutendile nangu ngùùve uvila. Mwenu njo muchilembelewa mungulombolele. Kwa kuva, nangu nikée pahi pavano anevo valavalangíwa kuva muchi mitume vakulungwa, ikànava nangu nikée chinu kwenu mwenu.

¹² Matendo lamaîha kuva nangu nintume, lànitendeka mmwenu kwa ipilidi yohe, kwa kupidila vimaiho na lakukanganya na masaibu.

¹³ Dachi, mùpungukiwje na balaka ntwani kupunda makuwa lanji la vanu vankulupila Yesu ikànave chihi aila ya kutemwa na nangu kwa kupata nsada kuhaloka kwenu? Mungusamehe kwa likosa anelyo.

¹⁴ Vino nangu ngùvele tayali kwida kwenu mwenu mwanda watatu, na nangu wala nikambentemanga. Kwa kuva, nikambelambela chinu chohecho kuhaloka kwenu, henga nimbenembela chihi mwenu. Kwa kuva, akee madengo la vavana kuavavikila vavaveléke akiba, henga nni madengo la vakuveléka kuavavikila vavana akiba.

¹⁵ Nangu nimbéhangalala kutumila vyammalele vinguvenavyo, na kulihumya nimwene kwajili yenu. Dachi, mwenu mùmbengutamwa nangu kadiki ati ing'anya ya kuva nangu nintamwanga mwenu namene?

¹⁶ Bahi mwenu muchimuyambukile kuva, nangu nanga pannantemenge mwenu. Henga vanu vanji vâtenda kuva nangu ngùvele na ulamba na nimpete mwenu kwa ulamba.

¹⁷ Dachi, nangu ñimwivilanga kwa kupidila munu woheyó unantumile kwenu mwenu?

¹⁸ Nangu nínniyuwe Tito aide kwenu mwenu, na níntumile pamo na nkúkulupila nnyetu yunji. Dachi, mùmbehaula kuva Tito ánimwivilanga? Nangu na Tito túlojwa na Umumu Wanaswe uyumo na kwonganga umumo?

¹⁹ Dachi, mwenu mütenda kuva mpaka hambi hwetu tûvechinkulitetela moyo mwenu? Nanga, henga hwetu tutangola mambo anelo moyo mwanga Nnungu malinga tuvanu tulundanywje na Yesu Kilisto. Mmakukulupila avangu, mambo anelo lammalele nni kwajili ya kun'denganga mwenu muing'ulupa.

²⁰ Kwa kuva, nalipwalela kuva, panjika panimbeida kwenu mwenu nikambenkojanga muchi chingulembela, na mwenu nkambengwona muchi chimulembela. Nalipwalela panjika pàmbekuva na mapwatano, na wiu na kusunala na kutahuka na kulambililana na kulambana vikohi na kulyona na timbwili, mmwenu.

²¹ Nangu nalipwalela panjika panimbeida kavila kwenu mwenu, Nnungu wangu àmbengutenda kavila kuva na dihoni moyo mwenu. Na nangu nimbekuta kwajili ya vanu vohe vatendile masambi, vanu vakánameka kutenda lahakalenge na umalaya na kulavalava.

¹ Auno umanganika nni mwanda wangu watatu wa kwida kwenu mwenu. Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, "Kila lisitaka lilembelewa limaihwe kwa ushahidi wa vanu vavili au vatatu."

² Nangu nanin'dumanga mwanda wavili pannavele pamo na mwenu. Na hambi panikavele pamo na mwenu ngūiila kavila kun'dumanga kuva, panimbeida kavila kwenu mwenu nimbevahukumu asabu avala vatendile sambi machedo na vanji vammalele.

³ Nimbetenda uchocho ing'anya mwenu mülembela mumaihwe kuva Kilisto ànatangola kupitila nangu. Nanang'e akádabadanga kwenu mwenu muchi nangu, henga nang'e àlanguja dimongo dyake kwenu mwenu.

⁴ Ikànava Kilisto ávambwije munsalaba avèlè muhali ya chimmili, ya kudabadanga, henga vino àikala kwa dimongo dya Nnungu. Uchocho, nangu na avangu, kwa kulundanywa nawe tûùva tuvanu tûvá kudabadanga muchi chanavele Kilisto. Henga patumbensugulikilanga mwenu kwa kumwasibu, muchimumale kuva hwetu tuvumi kwa dimongo dya Nnungu malinga chavеле nang'e.

⁵ Lilolehe mwenu mmene uchinga mupate kumala ikàva münihwinga muing'ulupa. Lilingange mwenu mmene. Mwenu münimala kuva Yesu Kilisto àikala mmwenu, na ikànave uchocho, ing'ulupa yenu ikee ya uhiu.

⁶ Henga ngùlolela kuva, mwenu muchimumale kuva, ing'ulupa yetu nni ya uhiu.

⁷ Hwetu tukánnyuwa Nnungu uchinga vanu vanji vaone kuva ing'ulupa yetu nni ya uhiu, henga tûnyuwa Nnungu uchinga munatende chinu chohecho chihakalenge na muhwenehe kutenda lambone ata kuyonekana kuva ing'ulupa yetu ikee ya uhiu.

⁸ Kwa kuva, hwetu tukátanwa kutenda chinu chohecho chitahukâna na uhiu. Na chinu chituhulùla kuchitenda nni kuuhweneha uhiu.

⁹ Mwenu pamuva na dimongo, hwetu tûnahangalala ikànava tuvene twònekana kuva tûnadabadanga. Na hwetu tûnannyuwilanga uchinga mukamilike.

¹⁰ Aino njo ing'anya ingutênda nangu ninnembile mwenu malove alano nguvèlè kulehu na mwenu, uchinga panimbekuva pamo na mwenu nnakalipe kupapatana na mamulaka láning'ilè Nang'olo. Kwa kuva, mamulaka anelo nni kwajili ya kun'denganga mwenu muing'ulupa, akee la kum'bamolanga.

¹¹ Mmakukulupila avangu, nangu ngùmalilila baluwa aino kwa kutangola kuchidoni, hangalalanga. Tûmbama namene kuva mmakamilifu na mutujane mitima mmene kwa mmene. Mukudungile ulamo na kuikalanga kwa amani, na Nnungu wa itamwi achiave pamo na mwenu.

¹² Musalimilane kwa itamwi ya Chikilisto. Vakúkulupila vammalele vânansalimilanga.

¹³⁻¹⁴ Hwetu tûnyuwila mwenu mmammalele inema ihalôka kwa Nang'olo Yesu Kilisto, na itamwi ya Nnungu na ilundanywi yenu na Umumu Wanaswe, viïve pamo na mwenu.*

---

* **13:13-14** Tafasili dinji malove alano lahaùla kuva, "Vanu vammalele va Nnungu vânansalimilanga," làlembwije munsitali wa 13. Na malove la nsitali wa 13 làlembwije munsitali wa 14. Henga tafasili dinji vatendile muchi chitutendile hwetu.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vagalatiya

Ulongoledi wa baluwa ya Vagalatiya

Baluwa ya Vagalatiya ilembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Paolo áilembile baluwa aino mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 48 mpaka wa 57 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na ávalembele vakúkulupila va chilambo cha Galatiya, sehemu ing'ulungwa ichitawaliwa na Valoma. Vatalamu va Bibiliya nanga pavamaite pachinu pachilembila Paolo baluwa aino, henga vohe vâtenda kuva ilembwije muimanga ya Efeso au ku Kolins.

Paolo áilembile baluwa aino wavalonda vakúkulupila vammalele va ku Galatiya, yani Vayahudi pamo na vakávele Vayahudi. Ánilemba uchinga avatahuke Vakilisto va Chiyahudi vachihunda mahundo la kulambilala lachihaula kuva, nni lasima vakúkulupila vadikamule Sheliya dya Chiyahudi divêle Nnilailano lya Kala, asa-asa sheliya ichivalembela vanu va Nnuntu vammalele vayaluke. Vanu anevo vávanamatija vakúkulupila vakávele Vayahudi vayaluke uchinga väâve Vakilisto. Uchocho, vanu anevo vátahuka utume wanga Paolo. Njo mana Paolo ániutetela utume wake kwa kulanjelela namuna chanavele munu wa mana namene n'dini ya Chiyahudi na namuna chajukile kuva ntume (sula ya 1:11-2:14). Na Paolo ànilitetela Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto kwa kuelesa kuva, upohi upatikana chihi kwa kunkulupila Yesu Kilisto bahi, akee kwa kuikamula chihi Sheliya (sula ya 2:16). Upohi úhalokana chihi na uwambone wa Nnuntu, na wala ukálisingila matendo la vanu.

Uinjipihu wa baluwa ya Vagalatiya

1. Sula ya 1:1-5, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kulasalimila makuwa la vanu vankulupila Yesu la chilambo cha ku Galatiya.
2. Sula ya 1:6-2:21, Apano Paolo anamaiha kuva vanu nanga pavapohwa kwa kuikamula Sheliya. Ánamaiha kwa átana kuva, nang'e ávele munu wa mana namene n'dini ya Chiyahudi na ánitumbama namene kudikamula Sheliya dya Chiyahudi, henga nanga padinantendile atendwe kuva wambone pameho panga Nnuntu. Na mitume vanji vánikubaliana nawe kwamba chinu anecho.
3. Sula ya 3-4, Paolo àelesa namene kwamba nafasi ya Sheliya na inema muupohi.
4. Sula ya 5-6:10, Paolo àelesa namuna ya kuikala maisha lambone la Chikilisto.
5. Sula ya 6:11-18, Paolo ámalilila baluwa yake kwa kuvasalimila na kuvakumbusa kuva kupindikulanywa na kujuhwa kuva chiumbe chahambi nni chinu cha mana namene kuliko kudikamula Sheliya, malinga aila ya kuyalulwa.

Ntandilikohi wa baluwa yanga Paolo

¹⁻² Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo na kwa vakúkulupila avetu vammalele vavéle pamo na nangu. Nangu Paolo ngùchemwije kuva ntume, akee kwa kutandolwa na vanu na wala akee kwa kupitila mamulaka la munu fulani. Henga nangu ngùchemwije na Yesu Kilisto na Nnuntu Atata anfufwile Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle. Hwetu tuvammalele tûnnembilanga baluwa aino mwenu makuwa la vanu vankulupila Yesu la chilambo cha ku Galatiya.

³ Hwetu tûnnyuwilanga mwenu inema na amani ihalôka kwa Nnuntu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, viïve pamo na mwenu.

⁴ Kilisto álithumije mwene kwajili ya masambi letu muchi chanalembidile Nnuntu Atata wetu, uchinga atupohe kuhaloka nchilambo achino chihakapwêle mambo lahakalenge.

⁵ Nnuntu atumbyangwe, vyaka na vyaka. Amina.

Malove Lambone la uiu

⁶ Nangu nakangana, kumwonanga mwenu namuna chimupiyanyije kunneka Nnuntu ancheméngé mwenu kwa kupitila inema yanga Yesu Kilisto, na kupapata indila inji illilambilila kuva nni Malove Lambone.

⁷ Nni muhiu kuva, nanga Malove lanji Lambone, henga pâvele vanu vantimbângâ mwenu na valembêla kulapindikulanya Malove Lambone langa Kilisto.

⁸ Henga ata kuiva hwetu tuvene au malaika akànniyubilila mwenu Malove Lambone latindâna na àlalá latunyyubilidile hwetu, aneyo alaniwe na Nnuntu.

⁹ Hwetu twaninnyaulilanga mwenu, na tûnnyaulilanga kavila kuva, munu woheyò am-bennyubilila Malove Lambone latindâna na àlalá latunyyubilidile hwetu, aneyo alaniwe na Nnuntu.

¹⁰ Dachi, nangu ngütaha kukubaliwa na vanu au Nnungu? Au nangu ngütaha kuvakata-palila vanu? Ikächiva unguṭàḥà kuvakatapalila vanu, nangu nikánave ntumishi wanga Yesu Kilisto.

Paolo chachemwije na Nnungu

¹¹ Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela mumale kuva, Malove Lambone laninnyubilidile mwenu lakávele la chimunu.

¹² Nanangu nikánalapwechedile kuhaloka kwa munu wohey, na wala nikánahundwije na munu, henga Yesu Kilisto njo alahunukwile kwang'une.

¹³ Mwenu münipilikanamuna chinichiikala anepo machedo, panichiipapata dini yangu ya Chiyahudi. Múnimalamuna chinnavalagihije namene vanu vankulupila Yesu, na kulembela nivamalile mwalehu.

¹⁴ Nangu ínívalongolela Vayahudi avangu vohe va changa changu kwa kuipapata dini ya Chiyahudi, kwa kuva, ínitumbama namene kulakamula mahundo la anyakala vetu.

¹⁵ Henga Nnungu ángutandwele nangu kabla nikánambivelekwa, nkunguchema kwa inema yake. Nang'e íninkatapalila,

¹⁶ kunnyunukula Mwanawekwang'une uchinganilahubili Malove Lambone kwa vanu vakávele Vayahudi. Anepo nangu nikanaajene na munu wohey,

¹⁷ na wala nikanapite ku Yelusalemu kwa avala mitume vangulongoledile kuva mitume, henga ngútandilike kuhwena kuchilambo cha ku Alabiya hoti, koka nkuuya kavila ku Dameski.

¹⁸ Paipitile myaka mitatu, nangu nkuhwena ku Yelusalemu unamwona Petulo,* nkuikala aneko maduva kumi na nnyano.

¹⁹ Henga wala nanga ntume yunji unnamwonite, ila Yakobo nnung'une Nang'olo weka.

²⁰ Nangu nímmaihija mwenu pameho panga Nnungu kuva, mmalove alano langunnembila mwenu, nangu nanga pangulambilia.

²¹ Lukoto, nangu nkuhwena chilambo cha ku Siliya na chilambo cha ku Kilikiya.

²² Mmaduva anelo makuwa la vanu vankulupila Yesu la chilambo cha ku Yudeya vávele vakánambingwona,

²³ henga vápilikana chihi kuva, "Ayula achitubaniha anepo patandi, nelo àihubili ing'ulupa uila yachiitimbanga anepo patandi."

²⁴ Bahi vanu anevo nkuntumbyanga Nnungu ing'anya yang'une.

2

Paolo na mitume vanji

¹ Paipitile myaka kumi na ncheche, nangu nkuhwena kavila ku Yelusalemu chalumo na Banaba, nkupapatana na Tito.

² Ngúpíté aneko ing'anya Nnungu áninguhunukulila nguhwene. Aneko nkunakojana na vakúlodya paweka, nkuvahaulila Malove Lambone languhubili kwa vanu vakávele Vayahudi. Ngútendile uchocho uchinga madengo langu langukodile na langukola, lanààve chihí la bule.

³ Henga Tito, ayula anapapatene na nangu nanga pananamatijwe kuyaluka ikànava nanga panavele Nnyahudi.

⁴ Henga vakúkulupila vanji va kulambila vanalundene na hwetu kwa sili, vanang'o válembela vannyalule. Vanu anevo vánjinidile kwa ulamba nniikuwa lyetu uchinga vauholehe uhulu utuvenawo kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto, koka vatutende kavila kuva tuvatumwa túvá sheliya dya Chiyahudi.

⁵ Henga, uchinga uhiu wa Malove Lambone uhwenehe chihi kukondwa kwenu mwenu, hwetu nanga patunavakubalidile wala kadiki.

⁶ Henga kuyumba avala vamaikâna kuva vakúlodya, vanang'o nanga pavanavele na chinu cha kuyenjeja mualala lanichihubili. Na kumaikana kwavo kuva vakúlodya vakulu, chikánavele chinu kwang'une, kwa kuva, Nnungu akálola cheo cha munu.

⁷ Henga vanang'o vánipata kukameka kuva, Nnungu àngupele madengo la kuhubili Malove Lambone kwa vanu vakáyaluka, yani vanu vakávele Vayahudi, malinga Petulo chapewije madengo la kuhubili Malove Lambone kwa vanu vayaluka, yani Vayahudi.

⁸ Kwa kuva, ayula annyululihje Petulo kuva ntume kwa Vayahudi, njo uyoyo anguhululihje nangu kuva ntume kwa vanu vakávele Vayahudi.

⁹ Bahi Yakobo na Petulo na Yohana vamaikâna kuva vakúlodya vakulu, pavapete kuikameka inema aila yaning'ile Nnungu, vanang'o nkutukamula nkono nangu nawi Banaba, kulanguja kuva hwetu na vanang'o nni utuvamo. Bahi twanipatana kuva, hwetu

* ^{1:18} Mmalemba matandi, nsitali auno ülembwijé Kefa, yani lina linji lya Petulo.

tuhwene tukahubili kwa vanu vakávele Vayahudi na vanang'o vahwene vakahubili kwa Vayahudi.

¹⁰ Henga chinu chimo chivatuyuwite nni kuva, tuvakumbukile amahuvani vavéle mmakuwa lavo la vanu vankulupíla Yesu, na chinu anecho nni chingutumbama kuchitenda.

Paolo ànkalipila Petulo aneko ku Antiyokiya

¹¹ Henga Petulo pádile ku Antiyokiya, ínintahuka muyo mwa vanu, kwa kuva, ánikosela.

¹² Petulo álya chakulya pamo na vanu vakávele Vayahudi. Henga pavakamwele vanu vanatumwiye na Yakobo kuhaloka ku Yelusalemu, Petulo nkuleka mwalehu kulya pamo na vanu vakávele Vayahudi, ing'anya ya kuvayopa avala Vayahudi vankulupíla Yesu vavanamatija vanu vayaluke.

¹³ Na Vayahudi vanji vankulupíla Yesu, navanang'o nkutandilika kulilambilila muchi Petulo, ata Banaba nanang'e nkulundana navo kwa kulilambilila.

¹⁴ Panivawene kuva vakáupapata uhiu wa Malove Lambone, nangu nkunnyaulila Petulo muyo mwa vanu vammalele kuva, "Ikàva wako Nnyahudi úpapata mihambo ya vanu vakávele Vayahudi, ùmbehulula dachi kuvanamatija vanu vakávele Vayahudi vaipapate mihambo ya Chiyahudi?

¹⁵ Hwetu nni tuvayahudi tùvá kuvelekwa, akee tuvanu tuvélle na masambi muchi vanu vakávele Vayahudi!

¹⁶ Henga túnimala kuva, munu akátendwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya ya Musa, ila kwa kunkulupila Yesu Kilisto. Na hwetu uchocho túnkulupidile Yesu uchinga tutendwe kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa kunkulupila nang'e, akee kwa indila ya kukamula Sheliya ya Musa. Ìvele uchocho kwa kuva, nanga munu ambeténdwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya ya Musa.

¹⁷ Bahi patutaha kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kupidila kunkulupila Kilisto, vanu vanji vätwona kuva na hwetu nni tuvanu tuvélle na masambi muchi vanu vakávele Vayahudi, ing'anya ya kuileka Sheliya. Dachi, chinu achino chìlanguja kuva Kilisto nni atuténda hwetu tutende masambi? Nanga, wala kadiki!

¹⁸ Henga nikálunga kuuyila kavila ntido unnaubamwele wa kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, anepo nangu nimbelilanguja chihi kuva nangu nni munu nguvéle na masambi.

¹⁹ Kwa kuva, pannalingile kuikamula Sheliya ya Musa, inguhukumite chihi kuhwa. Bahi kuyamba Sheliya ya Musa nangu ngùvele muchi ñnihwa, yani Sheliya ikee na dimongo dya kungutawala kavila. Na Sheliya aneyo njo íngutendile nangu ngùüve uchocho uchinga ngupate kulama kwajili ya Nnungu.

²⁰ Nangu ñnihwa pamo na Kilisto munsalaba, na hambi akee nangu ngulâma, ila nni Kilisto aikâla nkati mwangu. Nangu ngùikala chihi kwa kunkulupila Mwana wanga Nnungu angutamwiye na kuuhumya umi wake kwajili yangu.

²¹ Nangu nikáitenda ínema ya Nnungu kuva ikemana kwa kulinga kutendwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya. Kwa kuva, ikàva vanu vätendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, bahi Kilisto áhwile chihi bule."

3

Ing'ulupa na Sheliya

¹ Mwenu Mmagalatiya mukávele na lúnda, nnani annowíte? Habali ya kuvambwa kwanga Yesu Kilisto yavele chihi palengele muyo mwenu.

² Nangu ngùlembela ngumale chinu chimo kuhaloka kwenu mwenu. Dachi, mwenu müimpwechedile Umumu Wanaswe kwa kuikamula Sheliya yanga Musa au kwa kupilikana Malove Lambone na kulakulupila?

³ Ìvele dachi mpaka müüve mmanu mukávele na lúnda namuna aneyo? Mwenu mwatandilike kunnondola Kilisto kwa dimongo dya Umumu Wanaswe. Dachi, hambi mülembela mumalilile kwa dimongo dyenu mmene?

⁴ Dachi, kubanika kwammalele kumubanike, kwávele chihi kwa bule? Wala, kukánavele kwa bule!

⁵ Dachi, Nnungu ámwing'ile mwenu Umumu Wanaswe na kutenda masaibu mmwenu ing'anya ya kukamula Sheliya yanga Musa au ing'anya ya kupilikana Malove Lambone na kulakulupila?

⁶ Lolanga nfano wa Iblahimu. Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Iblahimu ánkulupidile Nnungu, na kwa kutenda uchocho Nnungu nkummalangila kuva wambone pameho pake.”

⁷ Bahi mumale kuva vanu avala vammalele vankulupila Nnungu, anevo njo vana va uhiu va Iblahimu.

⁸ Uchocho, Malemba Lanaswe lánitangola kutandikila machedo kuva, vanu vakávele Vayahudi vàmbevalangiwa kuva vambone pameho panga Nnungu ing'anya ya ing'ulupa yavo. Kwa kuva, Nnungu ánilongolela kutangola Malove Lambone kwanga Iblahimu kuva, “Kupitila wako, vanu va vilambo vyammalele vàmbebalikiwá.”

⁹ Bahi ing'anya ya anelyo, vanu vammalele vankulupila Yesu vàmbebalikiwa na Nnungu muchi chanabalikiwije Iblahimu, munu ánamele na ing'ulupa.

¹⁰ Kwa kuva, vanu vammalele valisingila chihi kulakamula áalá lalembeléwa na Sheliya ya Musa, anevo vánilianiwa. Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Ánilaniwa munu ayula alémwá kukamula kila chinu chilembwiye nchitabu cha Sheliya ya Musa.”

¹¹ Nni muhiu kuva, nanga munu avalangíwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kukamula Sheliya, kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Munu wambone pameho panga Nnungu ámbekuva na umi kupitila ing'ulupa.”

¹² Henga kuyamba Sheliya, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Munu atênda lammalele lalembeléwa na Sheliya, álisingila kuva ámbepata umi kupitila Sheliya aneyo.” Kwa kuva, Sheliya ikálisingila ing'ulupa.

¹³ Kilisto ánitukombola kuhaloka mulaana itendihíjwe na Sheliya. Ánitukombola kwa kulitika laana aneyo kwajili yetu, kwa kuva Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Ánilaniwa munu woheyo avambwiye munndani.”

¹⁴ Yesu Kilisto álitikile laana aneyo uchinga vanu vakávele Vayahudi vabalikiwe kwa balaka uila yanabaliwije Iblahimu nawi Nnungu. Bahi ing'anya ya anelyo, na hwetu kupitila ing'ulupa túpata kumpwechelela Umumu Wanawes wanamwahidite Nnungu.

Sheliya na ahadi ya Nnungu

¹⁵ Mmakukulupila avangu, nangu nimbemwing'anga mwenu nfano kupapatana na maisha letu la kila liduva kuva, vanu vakâtenda lilailano nanga munu ahulüla kulitahuka au kuyenjeja lilove mulilailano anelyo.

¹⁶ Bahi Nnungu áhumije ahadi kwa Iblahimu na kwa n'dukuluwe. Malemba Lanaswe nanga palahaula kuva, “na kwa vadukulu vako,” kulanguja vanu vohe. Henga làhaula kuva, “kwa n'dukululo,” kulanguja munu yumo, yani Kilisto.

¹⁷ Chingulonjela apano nni achino, Nnungu átendile lilailano lyake na Iblahimu myaka myanne na salasini, kabla ikânambikamola Sheliya ya Musa. Na aneyo Sheliya ikâhulula kutengula lilailano lyakwa uchinga itimbanyike ahadi yake.

¹⁸ Kwa kuva, ikâchiva mapala la Nnungu ulalisingila Sheliya yanga Musa, bahi lakánahulule kavila kulisingila ahadi ya Nnungu. Henga Nnungu kwa inema yake ámwing'ile Iblahimu mapala ing'anya ániyahidi.

Makudungilo la Sheliya

¹⁹ Dachi, Sheliya ívele na madengo ntwani? Sheliya íniida uchinga imaihe makosa, na ílembelewa ihwenehe chihi kupwawa mpaka pámbeidà n'dukuluwe Iblahimu, ayula wanamwahidite Nnungu. Na kwa kupitila malaika, Nnungu ámpele Musa Sheliya yake, na aneyo Musa ávele mpatanishi kati ya Nnungu na vanu vase.

²⁰ Henga mpatanishi nanga palembelewa ikâva aahîdi nni munu yumo weka, na Nnungu nni yumo, nanang'e njo anamwahidite Iblahimu.

²¹ Dachi, makudungilo la Sheliya lanalatahuka makudungilo la ahadi dya Nnungu? Nanga! Kwa kuva, ikâchiva Sheliya uihulula kutwing'a umi, tukanihulula kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya aneyo.

²² Henga Malemba Lanaswe làhaula kuva, vanu vammalele vàvele muutawala wa masambi uchinga ahadi yaahidite Nnungu ihumywe kwa avala vankulupila kwa kupitila kunkulupila Yesu Kilisto.

²³ Henga kabla ukânambikamola uhiku wa ing'ulupa, hwetu túchungwa na Sheliya muchi tuvafungwa, akuno utulindilila ing'ulupa ihunukulíwe.

²⁴ Bahi Sheliya yavele muchi yaya kwetuhwe, ínitulela mpaka páidilè Kilisto, uchinga kwa indila ya ing'ulupa túpata kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu.

²⁵ Henga hambi kwa kuva aila ing'ulupa iniida, bahi tukálelewa kavila na Sheliya.

Vavana vanga Nnungu

²⁶ Kwa kuva, kwa kupitila ing'ulupa, mwenu mmammalele müjukile kuva mmana mma Nnungu kwa kunkulupila Yesu Kilisto.

²⁷ Na mwenu mulundanyijwe na Kilisto kwa kubatiswa, mûvele muchi mùmmwete Kilisto mwene.

²⁸ Bahi anepo nanga kubagulana kavila kati ya Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi, kati ya vatumwa na vanu vakávele vatumwa, kati ya nnume na mmahe, kwa kuva, mwenu mmammalele nni ummamo kwa kulundanywa kwenu na Kilisto Yesu.

²⁹ Ikàva mwenu nni mmanu vake Kilisto, bahi nni mmadukulu vake Iblahimu, na mwenu mûmbepwechela achila chaahidite Nnungu.

4

¹ Bahi nangu ngùhaula uvila, nkútwala mapala pávà n'joko, akálekanila na ntumwa ata kuiva dimali dyammalele nni dyake.

² Maduva anelo lammalele àtawaliwa na vanu vannêla na avala vachûngâ dimali dyake mpaka palambekamola maduva álalá lakudungiwiye na atatake.

³ Yesu kabla akànambikamola, na hwetu twavele uchocho. Twavele muchi tuvana tuvajoko, túvele tuvatumwa túvâ mihambo na dimongo dya nchilambo achino.

⁴ Henga paukamwele uhiku ukudungiwiye, Nnungu nkuntuma Mwanawewe, nkuvelekwa na mmahe, nanang'e nkuikala kwa kulojwa na Sheliya,

⁵ uchinga avapohe avala valójwa na Sheliya. Na átendile uchocho uchinga hwetu tutendwe kuva tuvana túvâ Nnungu.

⁶ Bahi Nnungu ántumile Umumu wa Mwanawewe mmitima yetu kumaiha kuva, mwenu nni mmana vake. Umumu ànatuyuwila kwa Nnungu, akuno wanchema Nnungu, "Aba" yani "Atata."

⁷ Bahi wako ukee ntumwa kavila, henga nni umwana, na kwa kuva wako nni mwanawewe, bahi Nnungu achiakwing'e mapala lavaahidite vana vake.

Lipamba lyà Paolo kwa Vagalatiya

⁸ Anepo patandi pamunavele bado kummala Nnungu, mwávele mmatumwa mma milungu ikávele ya uhiu.

⁹ Henga hambi mùnimimala Nnungu, au tuhaule kuva mùnimaikana na Nnungu. Dachi, mùivangulidile dachi mihambo na dimongo dya nchilambo achino, didabadângâ na dikee na mana? Dachi, mûlembela dintendange kavila kuva mmatumwa?

¹⁰ Mwenu mûlinga kunkatapalila Nnungu kwa kulatumbyanga maduva fulani na myedi na mahiku na myaka.

¹¹ Nangu nalipwelela kuva, ìnahululika kuva madengo langukodile kwenu mwenu kuva chihi la bule.

¹² Mmakukulupila avangu, nangu nìnniyuwanga mûùve muchi nangu, kwa kuva ata nangu ngùikala muchi mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, yani nikâhungwa na Sheliya. Panguidile kwenu mwenu, mwenu nanga pamunangutendeledile chinu chohecho chihakalenge.

¹³ Henga mùnimimala kuva, ugonjo nni unangutendile nangu ninniyibilile Malove Lambone kwa mwanda ntandi.

¹⁴ Mwenu múnilingwa ing'anya ya ugonjo wangu. Henga pamo na anelo, mwenu nanga pamunanguhebwile wala kunguhita. Múningupwechela muchi malaika au Yesu Kilisto mwene.

¹⁵ Mwenu múnahangalala. Hambi chinkojije chinu ntwani? Nangu nimwene nahulula kuhaula kuva, maduva álalá mukanihulula ata kudabola meho lenu na kuning'a nangu.

¹⁶ Dachi, hambi nangu ñnipindikuka kuva mmongo wenu ing'anya ya kunnyaulila mambo la uhiu?

¹⁷ Vanu aneve vanji vànanng'unukila namene mwenu, henga makudungilo lavo lakávele lambone. Vâlembela nangu na mwenu tuhapukane, uchinga mwenu muvang'unukile vanang'o.

¹⁸ Nni muhiu kuva, ìnakatapala kung'unukila mambo lambone mahiku lammalele, na akee chihi uhiku aula unguva pamo na mwenu.

¹⁹ Mmanavangu unintamwanga namene, malinga mmahe chapata uchungu wa kuvaleka, nanani uchocho, ngùvele na uchungu kavila kwajili yenu mpaka pamumbekuva na hali ivéle muchi yanga Kilisto mmitima yenu.

²⁰ Natamwa namene ngùùve pamo na mwenu hambi. Na ikàchiva nguvèlè pamo na mwenu, nikanipindikulanya itangodi yangu, kwa kuva ngùvele na lipamba na mwenu.

Nfano wanga Hajili na Sala

²¹ Hambi nguhaulile, mwenu Mmagalatiya mulembêla kutawaliwa na Sheliya yanga Musa, dachi mùnipilikana chiihaura Sheliya?

²² Ìnilembwa mmitabu vya Sheliya kuva, Iblahimu ávele na vana vavili. Mwana yumo ávelekwejije kwanga Hajili, mmahe ntumwa, na mwana yunji ávelekwejije kwanga Sala, mmahe akávele ntumwa.

²³ Isumaili, mwana wanga mmahe ntumwa, nang'e ávelekwejije kupapatana na makudungilo la vanu, henga Isaka, ayula mwana wa mmahe akávele ntumwa, nang'e ávelekwejije kupapatana na ahadi yanga Nnungu.

²⁴⁻²⁵ Mambo anelo lâvele muchi nfano, kwa kuva vamahe anevo vavili vâlanguja malailano mavili. Mmahe ntandi, yani Hajili, nang'e àlandanywa na lichinga lya Sinayi, kulinatendeke lilailano alila lya Sheliya ya Musa. Aneko vanu vâpwchedile Sheliya ivatendîle kuva muhali ya utumwa. Na vino Yelusalemu îlandanywa na lichinga lya Sinayi livêle ku Alabiya, ing'anya Yelusalemu yene ìvele muhali ya utumwa wa Sheliya pamo na vana vase.

²⁶ Henga Yelusalemu ya muha, yani kulihunde kukávele muhali ya utumwa. Na hwetu tukávele muhali ya utumwa wa Sheliya, ing'anya kulihunde nni kutuveleke hwetu.

²⁷ Kwa kuva, Malemba Lanaswe lâhaura kuva,

"Hagalala wako ntonga, ukáveleka.

Nonoha lidi kwa kuhangalala, wako ukànambiwona uchungu wa kuveleka!

Kwa kuva, vavana vanga mmahe alekwijje na nng'andomwe nni vohe, kupunda va mmahe ayula avêle na nnume."

²⁸ Hambi mmakukulupila avangu, mwenu mùjukile kuva mmana mma Nnungu kupapatana na ahadi, muchi chavélekwejije Isaka.

²⁹ Henga malinga chilanavele maduva àlalá, mwana ayula anavelekwejije kwa makudungilo la vanu chanan'banihije ayula anavelekwejije kwa dimongo dya Umumu Wanasse, nni uchocho chiivele maduva alano.

³⁰ Henga Malemba Lanaswe lâhaura dachi? Lâhaura uvila, "Mmingange mmahe ntumwa pamo na mwawane, kwa kuva mwana wa ntumwa akambetwala mapala pamo na mwana wanga mmahe akávele ntumwa."

³¹ Bahi mmakukulupila avangu, hwetu tukávele tuvana tùvá mmahe ntumwa, henga nni tuvana tùvá mmahe ayula akávele ntumwa.

5

Uchungange uhulu wenu

¹ Kilisto ánitukombola kuhaloka muutumwa wa Sheliya uchinga tùûve hulu mwalehu. Bahi likamyange, wala munákubali kavila kulitaya mmihungo vya utumwa wa Sheliya.

² Pilikanila! Nangu Paolo ninnyalilanga kuva, mukákubali kuyalulwa, Kilisto akamben-fala chinu chohecho mwenu.

³ Nangu nikámpihanga, ninnyalilanga kavila kuva, kila munu alîngá kunkatapalila Nnungu kwa kuyalulwa, aneyo àlembelewa akamule Sheliya yammalele ya Musa.

⁴ Mwenu mulîngá kutendwa kuva mmambone pameho pa Nnungu kwa kukamula Sheliya, múnihapulanywa na Kilisto, na múnipalanyoka muinema yanga Nnungu.

⁵ Hwetu tuikâla kwa kulisingila Umumu Wanasse, tûlolele kwa hamu kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kupidila ing'ulupi.

⁶ Kwa kuva, kwa avala valundânywa na Yesu Kilisto, kuyalulwa au kutoyalulwa chikee chinu chamana, henga chinu chamana nni ing'ulupa yetu itûfênda hwetu tuvatamwe vanu vanji.

⁷ Mwenu mwannondola saana Yesu! Nnani anhocéjije mwenu munaukamule uhiu wa Malove Lambone?

⁸ Kukumba aneko kukáhaleke kwanga Nnungu anchemângá mwenu kuva mmanu vase.

⁹ Malinga chiluhaula lulili aluno kuva, "Hamila kadiki iumuja lidonji lyammalele lya uhu wa ngano!"

¹⁰ Nangu ngûvele na lilolelo kuhaloka kwa Nang'olo kuva, mukambekuva na makudungilo latindâna na nangu. Henga munu ayula antimbângá mwenu lasima ahukuniwe asabu ata akávele nnani.

¹¹ Mmakukulupila avangu, ikâva nangu mbèchinkuhibili kuyamba kuyalulwa, ing'anya ntwwani mbèchinkubanihwa? Nikâchitenda uchocho, vanu vakánachimwe na mahubili langu layâmbâa nsalaba wanga Kilisto.

¹² Wasa vanu anevo vantimbângá mwenu valichekete mwalehu vivelekelo vyo!

¹³ Mmakukulupila avangu, mwenu múnichemwa na Nnungu uchinga mùûve hulu. Bahi munatumile uhulu anewo kuva ing'anya ya kuntenda mutawaliwe na hali dyenu dya chimmili, henga mûlembelewa mutumikilane mmene kwa mmene kwa itamwi.

¹⁴ Kwa kuva, Sheliya yammalele itimiswa kwa kukamula amuli aino imo, “Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene.”

¹⁵ Henga mukàlumana na kutang'unana muchi anyama va mwilanga, lyongolelange uyopa mùnawalalana.

Kuikala kwa kulojwa na Umumu Wanaswe

¹⁶ Bahi nangu ngùhala kuva, muikalange kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, wala munaditimise ditama dyenu dya chimmili.

¹⁷ Kwa kuva, ditama dya chimmili ditahukana na àlalá lalalembela Umumu Wanaswe. Na àlalá lalalembela Umumu Wanaswe latahukana na ditama dya chimmili. Umumu Wanaswe na ditama dya chimmili vinatahukana. Bahi ing'anya ya anelyo, mwenu mukávele hulu kutenda àlalá lamulembela mmene.

¹⁸ Bahi kwa kuva mwenu mùikala kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, mukátwaliwa na Sheliya.

¹⁹ Bahi matendo lahalokâna na hali ya chimmili nni alano, umalaya na uhakwa na kulavalava,

²⁰ kudiyuwa disanamu, na uhavi na umongo na kupwatana na wiu na kuvisa na fitina na kutuhukana na kuhapukana,

²¹ na kung'unukila na kukalewa na kutenda ding'ole dya matendo lahakalenge na mambo lanji lalandâna na anelo. Nangu nìndumanga kavila malinga chingulongoledile kun'dumanga kuva, vanu vatendânga mambo malinga anelo vakambeupata Ufalume wa Nnunu.

²² Henga Umumu Wanaswe àvatenda vanu valôjwa nanang'e vààve vanu va kuvatamwa vanu vanji na vààve vanu va kuhangalala na vààve vanu vavêle na amani na vààve vanu va kupililila na vààve vanu vavêle na uwambone na vààve vanu va kuhumya na vààve vanu va kukulupika,

²³ na vààve vanu vapole na vààve vanu vahulûla kulikamulanga. Wala nanga Sheliya ilimbija mambo malinga anelo.

²⁴ Na vanu vanga Yesu Kilisto vânidiwalala hali dyavo dya chimmili pamo na malembelo lake na ditama dyammalele dibaya.

²⁵ Bahi kwa kuva tûikala kwa kulisigila Umumu Wanaswe, bahi tulojwe nanang'e.

²⁶ Bahi tunalyone kwa kuva na chihongahonga na wiu.

6

Kuyangatana kuinyakula misigo

¹ Mmakukulupila avangu, nkukulupila nnyenu akàkosela, mwenu mulôjwa na Umumu Wanaswe, ndumange munu aneyo kwa upole. Henga lyongolelange uyopa mùnalingwa mwenu mmene.

² Muyangatane kunyakulanila misigo yenu, na kwa kutenda uchocho muchimutimise sheliya yanga Kilisto.

³ Kwa kuva, munu akàlyona kuva nang'e nni wamana, akuno akávele wamana, aneyo àlilambila chihi mwene.

⁴ Henga kila munu alilolehe mwene chaikala. Ikàva àvele na ing'anya ya kulyona, bahi aloyne kupapatana na chaikala mwene, na atende uchocho bila kulilingananya na munu yunji.

⁵ Kwa kuva, kila munu àmbenyakula nsigo wake mwene.

⁶ Kila munu ahûndwa lilove lya Nnunu àlembelewa annyavile nkûhunda wake àlalá lambone.

⁷ Munalilambile mmene, Nnunu akátendewa mang'wanyu. Kwa kuva, chinu chohecho chapanda munu njo uchocho chambefuna.

⁸ Kwa kuva, munu aikâla kwa kutenda chiilembela hali yake ya chimmili, àmbefuna kwondongeka. Henga munu aikâla kwa kutenda lalalembela Umumu Wanaswe, àmbefuna umi ukee na ntululilo.

⁹ Bahi tunahopele kutenda lambone, kwa kuva tukanahopele tuchitufune, mafuno la balaka kwa mahiku lakûdungiwije.

¹⁰ Bahi kupapatana na chitupata wasa, tutende lambone kwa vanu vammalele, asa kwa vakúkulupila avetu.

Chinu chamana nni kujuhwa kuya chiumbe chahambi

¹¹ Lolanga malemba alano makulu langutumila kulemba malove alano la ntululilo wa baluwa aino kwa nkono wangu nimwene.

¹² Vanu avala valembêla vaonekane kuva vambone kwa pawelu, anevo njo valembêla kunnamatija mwenu muyalulwe. Henga vâtenda uchocho uchinga vanabanihwe kwajili ya kuhubili habali diyamba nsalaba wanga Kilisto.

¹³ Kwa kuva, vanu anevo valisingîla kuyalulwa, nanga pavaikamula Sheliya yanga Musa, henga välembela muyalulwe uchinga vapate kulyona kwajili ya chinu anecho chitendeke mmiili yenu.

¹⁴ Henga nangu nikátamwa nilyone kwajili ya chinu chinji, ikânave chihi nsalaba wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto. Kwa kuva, ing'anya ya nsalaba anewo, nangu ngûvalangila kuva chilambo chivele muchi chînhwa, na pameho pa chilambo nangu ngûvalangiwa kuva muchi ñnihwa.

¹⁵ Kwa kuva, kuyalulwa au kutoyalulwa anecho chikee chinu chamana, chinu chamana nni kujuhwa kuva chiumbe chahambi.

¹⁶ Nangu niyayuwila amani na chididi vanu vammalele vaikâla kwa kulojwa na mambo anelo, pamo na vanu vammalele va Nnungu, vavalangîwa kuva Vaisilaeli vahiu.

¹⁷ Na kutandikila vino, munu woheyô anangukambyekambye kavila, kwa kuva ngûvele na makwanda mummili wangu langulapete kwajili ya Yesu.

¹⁸ Mmakukulupila avangu, nangu niñnyuwila mwenu mmammalele inema ihalôka kwanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto, ïïve pamo na mwenu. Amina.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile

Vaefeso

Ulongoledi wa baluwa ya Vaefeso

Baluwa ya Vaefeso ïlembwije muuhiku uumo na baluwa ya Vakolosayi, mmwaka fulani pepi na mwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na alembile baluwa aino ànilitambulanga kuva nni Ntume Paolo (sula ya 1:1). Vatalamu va Bibiliya vânakubali kuva Paolo njo alembile baluwa ya Vaefeso, ikânavà baluwa yene nanga paivele na disalamu dyake mwene malinga chiüvele baluwa yavalembidile Vakolosayi. Bahi ing'anya ya anelyo, ïnahululika kuva, baluwa aino íkudungiwje ipelekejwe mmakuwa fulani la vanu vankulupila Yesu lavêle nchilambo anecho uchinga chikasomwe. Uchocho, Paolo àaula kuva mmaduva lachilemba baluwa aino áevele nnilungu (sula ya 3:1, 4:1, na 6:20). Paolo ántumile Tikiko uchinga avaongele vakúkulupila va ku Efeso na kuvapelekejija baluwa aino (sula ya 6:21-22).

Imanga ya Efeso ívele imanga ing'ulungwa namene na njo inavele lipanda likulu lya utawala wa Valoma nchilambo cha Asiya Inyoko. Imanga aneyo ya Efeso yanimaikana namene ing'anya ya ing'ande ya nnungu mmahe wa Chigiliki uvanchema Atemi, inavele muimanga aneyo (Matendo 19:23-31). Likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya pa Efeso litandiliike na dimongo, henga lukoto nkuliluvalila (Uhunulo 2:1-7).

Sehemu inandi ya baluwa aino Paolo àtanga namuna Nnungu chavatandwele vanu kuva vake na kuvapoha kuhaloka mmasambi lavo kwa indila ya Yesu Kilisto. Paolo àavalandanya vanu vammalele vankulupila Yesu kuva nni mmili umo, na Yesu Kilisto njo muti wa mmili anewo. Uchocho, àavalandanya vanu vankulupila Yesu Kilisto na ing'ande, na Yesu Kilisto njo liyanga likulu lya paindumba lya ing'ande aneyo. Sehemu yavili ya baluwa aino àhumya maeleso layâmba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.

Unjipihì wa baluwa ya Vaefeso

1. Sula ya 1:1-2, Paolo analitambulanga na kuvasalimila vakúkulupila va ku Efeso.
2. Sula ya 1:3-3:21, Paolo àlonjelela kwamba uloongo upwawije katì ya vanu vammalele vankulupila Yesu na Yesu Kilisto mwene.
3. Sula ya 4:1-6:20, Paolo àvælesia Vaefeso namuna chivalembelewa kwikala Vakilisto.
4. Sula ya 6:21-24, Paolo àtangola malove la kumalilila baluwa.

Ntandilikò wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo, ngutandolwejîje kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu. Ninnembila mwenu mmanu mma Nnungu muikâla muimanga ya ku Efeso, * mmanu munkulupila namene Yesu Kilisto.

² Nangu ninnyuwilanga inema na amani ihalôka kwanga Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, viïve pamo na mwenu.

Nnungi ànitalbaliki kupitila Yesu Kilisto

³ Alombolewe Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto. Kwa kuva, kwa kulundanywa kwetu na Kilisto, Nnungu ànitalbaliki kwa kutwing'a dinujo dya chinnungu dya kila namuna nchilambo chikâonekana.

⁴ Kabla chilambo chikâambiumba, Nnungu ánitutandola hwetu tûùve tuvanu vake kwa kulundanywa na Kilisto, uchinga tûùve tuvanaswe na tuvanu tukávele na chilema pameho pake. Bahi ing'anya ya itamwi yake,

⁵ Nnungu ániamaula kutandikila anepo patandi kutujuha kuva tuvana vake kwa kupidila Yesu Kilisto. Átendile uchocho kupapatana na chanatamwije mwene mmakudungilo lake.

⁶ Bahi tunnombolele Nnungu kwa jili ya inema yake ing'ulungwa yatukung'unidile kwa kupidila Mwanawee wantamwije!

⁷ Kwa kuva, kupidila Yesu Kilisto, hwetu tûnikombolewa kwa myadi yake, yani masambi letu lânisamehewa, kupapatana na ukulu wa inema yake.

⁸ Nnungu ánitukung'unila inema yake kwa kutwing'a kila namuna ya lûnda na ding'ano.

⁹ Nnungu ánitumaiha makudungilo lake la sili. Átendile uchocho kupapatana na chanatamwije mwene kutandikila anepo patandi. Na makudungilo anelo ákudungidile alatimise kupidila Kilisto,

¹⁰ uchinga latimile kwa uhiku ukudungiwje, yani kuvikundanya pamo viumbe vyamalele vivêle nchilambo chikâonekana na pachilambo apano, kwa kuvivika pahi utawala wanga Kilisto.

* ^{1:1} Mmalemba lanji matandi illoive Efeso likapali.

¹¹ Kwa kulundanywa kwetu na Kilisto, Nnungu ánitutandola hwetu kuva tuvanu vake kuperapatanana àlalá lanakudungidile anepo patandi, na àkola madengo mmambo lammalele kupapatana na chatamwa mwene mmakudungilo lake.

¹² Nnungu átendile uchocho uchinga hwetu Tuvayahudi tulongoledile kulisingila Kilisto, tûüve ing'anya ya kutumbyangwa kwa ukulu wanga Nnungu.

¹³ Uchocho na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, pamunapilikene ujumbe uhiu wa Malove Lambone lantendêngé mwenu mupohwe, mwenu mûnilundanywa na Kilisto kwa kupilila kunkulupila nang'e. Nnungu nanang'e nkumwing'anga mwenu Umumu Wanaswe wanamwahidite. Na kupwawa kwa Umumu Wanaswe kwenu mwenu kumaiha kuva mwenu nni mmanu vake mwalehu.

¹⁴ Na Nnungu àntiuungulila mapala tuvanu vake. Na Umumu Wanaswe njo chivikilo chimaïha kuva, Nnungu achiatukombole mwalehu hwetu tuvanu vake na kutwing'a mapala anelo. Ámbetenda anelo kwajili ya kutumbyangwa kwa ukulu wake.

Kuyuwa kwanga Paolo

¹⁵ Bahi ing'anya ya anelyo, kutandikila pangupilikene namuna chimunkulupila Nang'olo Yesu na namuna chimuvatamwa vanu vammalele va Nnungu,

¹⁶ nangu nikánaleka kunshukulu Nnungu kwajili yenu. Nangu nankumbukilanga kila paninnyuwa Nnungu.

¹⁷ Nangu nînnyuwa Nnungu wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, Atata avêle na ukulu, amwing'ange mwenu Umumu wake Wanaswe ili müüve na lûnda na uhunulo uchinga mupate kummala Nnungu.

¹⁸ Uchocho, nangu nînnyuwa Nnungu ailangaje mitima yenu uchinga mupate kulimala alila lilolelo lyanchemedile Nnungu na kumala namuna mapala lake chilavele makulu namene kwa vanu vake,

¹⁹ na kumala namuna dimongo dyake chidivele ding'ulu namene kwetuhwe tunkulupila Yesu. Dimongo anedyo dîkôla inadengo nkati mwetu nni dimongo udila ding'ulu,

²⁰ dyananfufulidile Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwile na kumwikaja m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu, nchilambo chikâonekana.

²¹ Aneko, Kilisto àvele muha mwa mambo lammalele lavêle pachilambo achino na chiïda. Ávatawala vakulu vammalele, na vammalele vavêle na mammulaka, na vammalele vavêle na dimongo, na vanang'olo vammalele, na àvele muha mwa vyeo vyammalele.

²² Nnungu àvikile vitukutuku vyammalele pahi utawala wanga Yesu Kilisto, na kun'juha kuva muti wa vanu vammalele vankulupila Yesu.

²³ Na vanu vankulupila Yesu nni mmili wanga Yesu, na vanang'o njo vantênda nang'e atimilike, nanang'e njo avitimilisa vitukutuku vyammalele.

2

Kuhuma kuhuwa na kuinjila muumi

¹ Anepo patandi mwenu mwâvele muchi mûnínhwa ing'anya ya makosa na masambi lenu.

² Mûíkalanga kwa kupapata mihambo mibaya ya chilambo achino, akuno umumpilikani Nanchindenga, nkulu wa dimongo dikâonekana, avatawâla vanu vakâmpilikana Nnungu.

³ Uchocho, anepo patandi na hwetu tuvammalele túikala muchi vanang'o, twapapata tama dyo asili yetu ya chimmili na kutenda chiilembela miili na disungu dyetu. Bahi kupapatana na asili yetu ya chimmili, hwetu túvele muchi vanang'o, twanilembelewa kupata gasabu ya Nnungu.

⁴ Henga Nnungu àvele na utajili wa chididi. Bahi ing'anya ya itamwi yake ing'ulu kwetuhwe,

⁵ ikânavà twâvele muchi tûnínhwa ing'anya ya masambi letu, nang'e ánitufufula pamo na Kilisto. Na mwenu mûnipohwa kwa inema yanga Nnungu.

⁶ Bahi kwa kuva tûnilundanywa na Yesu Kilisto, Nnungu ánitufufula pamo na Yesu na kutuikaja pamo na nang'e nchilambo chikâonekana.

⁷ Átendile uchocho uchinga mmahiku laïda apate kulanguja utajili wa inema yake ikâpimika yaimaihije kwa uwambone wake kwetuhwe kwa kupilila Yesu Kilisto.

⁸ Kwa kuva, mûnipohwa kwa inema yanga Nnungu, kwa ïndila ya ing'ulupa. Chinu anecho chikâhalokana na kutumbamba kwenu, henga nni inujo ya Nnungu,

⁹ wala akee kwa matendo lenu, uchinga munu anapate kulyona.

¹⁰ Hwetu nni madengo latendwîje na makono langa Nnungu, na kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto, Nnungu ántiuumba kwa namuna yahambi uchinga tupate kutenda lambone lanatutayalishijje Nnungu uchinga tulatende.

Ntima umo nkati mwanga Kilisto

¹¹ Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, kumbukilanga kuva, anepo patandi mwenu mwávele mmamidi. Vayahudi vanji vankulupila Yesu vánchemea mwenu kuva mmanu nkáyalwie, henga vanang'o válchema kuva vanu vayalwíke ing'anya chihi ya àlalá lavalatdanga mmili yavo kwa makono la vanu.

¹² Bahi kumbukilanga kuva, mmahiku anelo mwenu nanga pamunavele pamo na Kilisto. Na mwávele mmamidi muvana u Nnungu, yani Vasilaeli. Na mukánavele na chinu chohecho mualala malailano la ahadi dyanahumije Nnungu kwa vanu vake. Múikalanga chihi pachilambo bila kuva na lilolelo lyohelyo na nanga pamunankameke Nnungu.

¹³ Henga kwa kuva múnilundanywa na Yesu Kilisto, mwenu mmanu munavéle kulehu na Nnungu, hambi mùhengelekejjije pepi na nang'e kwa indila ya myadi ya Yesu Kilisto.

¹⁴ Kwa kuva, Kilisto mwene nni atupelekejjije amani kwa kuvatenda Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi kuva uvamo. Kwa indila ya kuhwa kwake ivéle muchi Yesu àníbamolanga lingongo lya mu Ing'ande ya Nnungu livahapulânya Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi.

¹⁵ Yesu àusije Sheliya ya Chiyahudi pamo na amuli dyake na malaijо lake uchinga kwa kulundanywa nawe avaumbe Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi kwa namuna yahambi kuva muchi munu yumo. Bahi Yesu nkuida na amani muvanang'o.

¹⁶ Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi vájuhijwe kuva mmili umo, Yesu ánívapatanisa na Nnungu kwa indila ya kuhwa kwake munsalaba, na ániusa umongo wammalele.

¹⁷ Bahi Yesu ániida nkuhibili amani kwenu mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, múnavele kulehu na Nnungu, na kwa Vayahudi vanavéle pepi na Nnungu.

¹⁸ Kwa kuva, kwa kupitila Yesu, hwetu tuvammalele, tutayahudi na vanu vakávele Vayahudi, túnicimuliwa indila ya kuhwika kwa Atata kwa Umumu Wanasse uyoyo yumo.

¹⁹ Bahi hambi, mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, mwenu mukávele mmayeni kavila na wala mukávele mmamidi kwanga Nnungu. Henga hambi mwenu nni laiya pamo na vanu na Nnungu, na müjukile mmalangavake Nnungu.

²⁰ Uchocho mwenu muvele muchi ing'ande idengwíjwe munsingi udengwíjwe na mitume na manabii. Na Yesu Kilisto mwene njo liyanga likulu lya paindumba ya ing'ande aneyo.

²¹ Kwa kulundanywa kwetu na Yesu, ing'ande yammalele inalundanywa saana na kuyenjejeka mpaka kuhwikila kuva Ing'ande yanasse yanga Nnungu, kwajili ya Nang'olo.

²² Kwa kulundanywa na Kilisto, uchocho na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, múnalundanywa na vakulupila vammalele kuva kaya yaikala Nnungu kwa indila ya Umumu Wanasse.

3

Madengo langa Paolo kwa vanu vakávele Vayahudi

¹ Bahi ing'anya ya anelo, nangu Paolo, ngújukile ninfungwa ing'anya ya kuntumikila Yesu Kilisto kwajili yenu mwenu mmanu mukávele Mmayahudi.

² Nangu nñimala kuva, mwenu mmene múnipilikana namuna Nnungu changujalidile inema kwa kuning'a madengo lake nilakole kwajili yenu.

³ Nnungu àningumaiha kupitila uhunulo kuyamba makudungilo lake lanapihike. Na nangu nñinembedile mwenu kwa kuinjipiha kuyamba chinu anecho.

⁴ Na mwenu mukálasoma malove langu muchimumale namuna chinilakameke saana makudungilo la Nnungu lanapihike lamwâmba Kilisto.

⁵ Mmivelekwa vipitile Nnungu nanga pánavamaihje vanu kuyamba makudungilo anelo malinga chavamaihje hambi mitume na manabii vake vanaswe kwa kupitila Umumu Wanasse.

⁶ Na makudungilo anelo lanapihike nni alano, vanu vakávele Vayahudi vâpwechele pamo na Vayahudi mapala kuhaloka kwanga Nnungu kupitila Malove Lambone. Avano vavili vammalele nni dimbande dya mmili umo na vâkumila ahadi uila ya Nnungu ing'anya ya kulundanywa na Yesu Kilisto.

⁷ Kupapatana na inujo ya inema yanng'ile Nnungu kwa dimongo dyake, nangu ngújuhijwe kuva ntumishi wa Malove Lambone.

⁸ Nangu njo nin'joko kupunda vanu vammalele va Nnungu, henga Nnungu àningujalila inema ya kutanga Malove Lambone kwa vanu vakávele Vayahudi, kuyamba balaka dyanga Kilisto, balaka dikáhululika kuvalangwa.

⁹ Na Nnungu àningujalila inema ya kumaiha namuna chilatimidile makudungilo anelo lanalapihite Nnungu kutandikila anepo patandi, Nnungu aumbile vitukutuku vyamalele.

¹⁰ Na makudungilo la Nnungu kuyamba anelo lammalele nni kuva, vatawâla na vammalele vavèle na dimongo va nchilambo chikáonekana, vapate kumala lúnda lwa Nnungu lwa namuna dyohe kupitila likuwa lyammalele lya vanu vankulupila Yesu.

¹¹ Nnungu àtendile uchocho kupapatana na makudungilo lake la maduva lammalele. Àtendile uchocho kuptila Yesu Kilisto Nang'olo wetu.

¹² Bahi kwa kuva tûlundayijwe na Kilisto na ing'anya ya kunkulupila nang'e, hwetu tukalipwelela, tûvele na indila ya kuhwika kwa Atata bila lipamba.

¹³ Bahi nînnnyuwa munatenguke mitima ing'anya ya kubanika kungubanika, kwa kuva kubanika akuno nni kwajili yenu, mulyone kuva münitumbyangwa.

Kuyuwa kwanga Paolo kwajili ya Vaefeso

¹⁴ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu ngutindivala malundi muyo mwa Atata Nnungu na kunnuyuwa.

¹⁵ Nang'e njo chitandikilo cha viumbe vyammalele vya kulihunde na vya pachilambo.

¹⁶ Nangu nînnnyuwa Nnungu amwing'ange dimongo dya kuhwinga n'disungu dyenu kwa indila ya Umumu Wanaswe, kupapatana na utajili wa ukulu wake.

¹⁷ Anepo njo Kilisto pambekala mmítima yenu kwa indila ya ing'ulupa akuno muvèlè na nsingi wa itamwi na dinyiwa mítamwi,

¹⁸ uchinga mwenu pamo na vanu vammalele va Nnungu muhulule kumala namuna itamwi yanga Kilisto chiivele ing'ulu, yani chiidambwike na chiilepile na changa chake na iyendehi yake.

¹⁹ Muchimuimale itamwi yanga Kilisto ipûnda imadi yammalele ya vanu uchinga muum-bajwe itimiliyi yammalele ya Nnungu.

²⁰ Bahi Nnungu atumbyangwe! Kupapatana na dimongo dikôla madengo nkati mwetu, nang'e ânahulula kutenda vitukutuku vikulu namene kupunda avila vituyuwa au kuvikumbukila.

²¹ Yesu Kilisto na vanu vankulupîla Yesu vâàve ing'anya ya kutumbyangwa kwa Nnungu, vanu va vivelêkwa vyammalele, vyaka na vyaka. Amina.

4

Mmili umo

¹ Bahi nangu ngujukile kuva ninfungwa ing'anya ya kuntumikila Nang'olo, ngùmpembejanga mwenu muikalange malinga chimuchemwije na Nnungu.

² Lisulupusange na kuva mmapole na kuva mmanu mma kupililila, akuno umupililanila mmene kwa mmene kwa itamwi.

³ Mutumbame namene kuuchunga umoja kwa amani innundânya mwenu, umoja aula waidanawo Umumu Wanaswe.

⁴ Hwetu tuvammalele nni mmili umo, na Umumu Wanaswe nni yumo malinga chimuchemwije mùùve na lilolelo limo, apala pamunachemwije na Nnungu.

⁵ Pâvele chihî Nang'olo yumo na ing'ulupa imo na ubatiso umo.

⁶ Na pâvele chihî Nnungu yumo nanang'e njo Atata wa vanu vammalele, àtutawala hwetu tuvammalele na àkola madengo kuptila hwetu tuvammalele na àkala nkati mwetuhwe tuvammalele.

⁷ Henga kila munu muhwetu àpewije dimongo kupapatana na chajaliwije na Kilisto kuva na inujo ya inema.

⁸ Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,

"Pakwedile muha kulihunde,

âpapatene na vanu vâvatwêté litwala,

nkuveng'a vanu vake dinujo."

⁹ Dachi, lilove alino, "Pakwedile muha kulihunde," mana yake chamani? Mana yake nni kuhaula kuva, Kilisto átandilike hoti kusulupuka pahi chilambo, kwa vanu vahwîle.

¹⁰ Ayula anasulupwike pahi chilambo, nang'e njo akwedile muha namene kupunda kumahunde kwammalele uchinga aombaje mwammalele.

¹¹ Kilisto njo avapêle vanu dinujo. Vanji àvajuhiye kuva mitume na vanji kuva manabii na vanji kuva akutângâ Malove Lambone na vanji kuva vachungaji na vanji kuva vakúhunda va Lilove lya Nnungu.

¹² Àtendile uchocho uchinga avatayalise vanu va Nnungu kwa madengo la utumishi ili hwetu tuvanu vake tupate kudengwa, yani hwetu tujukile kuva mmili wake Kilisto.

¹³ Anelo lachilahwenehe mpaka tuvammalele patumbeuhwikila umoja wa ing'ulupa yetu na kummala namene Mwana wanga Nnungu, uchinga tutandeke na kuhwikila chipimo cha utimilifu wanga Kilisto.

¹⁴ Bahi tukambekuva kavila muchi tuvakanunu, utuyahwa kila m'bali na kupepeluhwa na mpapa wa kila namuna wa mahundo lávahùndà vanu akuno uvavalambilâ vanu vanji na kuvatindinganya kwa ulamba wavo.

15 Henga tukàhaulanila uhiu kwa ntima wa itamwi, tuchitutandeke mmambo lammalele na kuhwikila kuva muchi Kilisto, ajukile kuva muti wa mmili wake, yani vanu vankulupila.

16 Nang'e àdítenda dimbande dyammalele dya mmili dilundanywe pamo na kuva mmili umo. Na kila imbande ikàkola madengo lake, ichikula dimbande dinji na kuuhululiha mmili kukulumuka na kulidenga wene kwa indila ya itamwi.

Kulundana na Kilisto kuntenda munu kuva wahambi

17 Bahi kwa mamulaka langa Nang'olo, nangu nìnnuyuwanga namene kuva, munaikalange kavila malinga chivaikalanga vanu vakámmate Nnungu, vanu vapapâta mawaso lavo lakemana,

18 ing'anya ding'ano dyavo divele nnupi. Vanu anevo vâvelenge kulehu na umi wanga Nnungu ing'anya ya uvelu wavo na kukamajanga kwa mitima yavo.

19 Vanu anevo vakóna dihoni kananga kadiki na vânilihuma mwalehu kutenda chidilembela ditama dyavo, akuno uvatenda kwa hamu kila namuna ya vitukutuku vihakalenge.

20 Henga mwenu nanga pamulihundile anelo kunnyamba Kilisto.

21 Nni muhiu kuva mwenu mùnipilikana habali dyake na kuhundwa uhiu upatikâna kwanga Yesu.

22 Mùnihundwa kuukudumbulanga unu wenu wa machedo, yani kuleka kuikalanga muchi chimuchiikalanga anepo patandi. Unu anewo ùnaondongeka ing'anya ya kupapata tama dyake dikûmbya.

23 Na mùnihundwa kuva, disungu dyenu na ding'ano dyenu dilembelewa ditendwe kavila kuva dyahambi.

24 Na mùnihundwa kuva, mùlemelewa muliwajange unu wahambi wauumbile Nnungu kuva muchi mwene Nnungu, yani kuva na uwambone wa uhiu na uwanaswe wa uhiu.

25 Bahi lekanga kulambilä. Kila munu annyaulile nkúkulupila nnyake uhiu kwa kuva tuyammalele nni dimbande mummili wanga Kilisto.

26 Mukàsunala, munaleke isunadi yenu uintenda mutende masambi, na munahwenehe kusunala mpaka kuswa liduva.

27 Na wala munanchimulile Ibilisi nnango.

28 Munu woheyô aîva, anaive kavila, henga àlembelewa atumbame kukola madengo uchinga àâve na chinu cha kuvayavila amahuvani.

29 Munatangole malove lávaondongâ vanu, henga mùlemelewa mutangole chihi malove lafâla kuvadenga vanu vanji kupapatana na muvavelelee vanu vene uchinga malove anelo laveng'e inema anevo vanu valapilipâna.

30 Munanyuvaje Umumu Wanaswe wa Nnungu, kwa kuva anevo nni chimaiho chivikwíje kwenu mwenu kumaiha kuva mwenu nni mmanu mma Nnungu na kuva àâmbempohanga mwenu nniduva lya kukombolewa.

31 Bahi yahililinga kulehu umongo na kusunala na kutunuuka na timbwili na kulambilala pamo na kila namuna ya lahakalenge.

32 Henga tendelanila lambone na kuvikilanila chididi. Kila munu mmwenu ansamehe nnyake makosa lake malinga Nnungu chansamehite mwenu kupidila kwanga Kilisto.

5

Kuikala munng'anje

¹ Bahi nnyejange Nnungu, kwa kuva mwenu nni mmanu vake wantamwanga.

² Bahi muikalange kwa kutamwana malinga Kilisto chatutamwije hwetu na kuuhumya umi wake kwajili yetu kuva muchi sadaka ya kupija, inung'ila na inkatapalila Nnungu.

³ Kwa kuva, mwenu nni mmanu mma Nnungu, bahi umalaya na kila namuna ya uhakwa na kung'unuka vinapwawe kwenu mwenu.

⁴ Uchocho, lanapilikanike malove la dihoni wala la uvelu wala la mang'wanyu lakáfala, kwa kuva anelo lakâlemelewa lapwawé kwenu mwenu. Chilembelêwa kwenu mwenu nni kunnombolela Nnungu.

⁵ Bahi mumale mwalehu kuva, nanga mmalaya woheyô wala munu atênda lahakalenge wala ang'unüka ambeküva na mapala mu Ufalume wanga Kilisto na Nnungu. Kwa kuva, munu ang'unüka àlandana na munu ayüwa disanamu.

⁶ Munu woheyô anankumbange kwa malove lake lakemana. Kwa kuva, kwa makosa malinga anelo, gasabu yanga Nnungu imbeavidilila vanu vammalele vakámpilikana.

⁷ Bahi munakumilane na vanu malinga anevo.

⁸ Anepo patandi mwenu müikalanga nnupi, henga hambi kwa kulundanywa na Nang'olo müikalanga munng'anje. Bahi ikalanga malinga vana va munng'anje,

⁹ kwa kuva, vihepo vyâ munng'anje nni kuva na uwambone wa kila namuna na kutenda lalalembela Nnungu na kuva munu wa uhiu.

¹⁰Tumbama namene kumala vitukutuku vinkatapalila Nang'olo.

¹¹Munakumile matendo la nnupi lakemana, henga mùlembelewa mulapisulange.

¹²Kwa kuva, nni dihoni kulatambulanga mambo àlalá latendeka kwa sili na vanu vakämpilikan Nnungu.

¹³Henga matendo lammalele palapihuliwa na nng'anje, lànaonekana.

¹⁴Kwa kuva, nng'anje nni utênda kila chinu chonekane. Njo mana tûhaulua kuva, "Imuka wako uléle,

ufufuke kuhaloka kwa vanu vahwile,
na Kilisto achiakulangajije."

¹⁵Bahi lyongolelange namuna chimuikalanga. Munaikalange muchi mavelu ila muikalange muchi mmanu mmêle na lûnda.

¹⁶Utumile saana uhiku auno umuvenawo, kwa kuva, alano nni maduva la mambo la kuhakalanga.

¹⁷Bahi munàâve mavelu, henga mulamale àlalá lalalembela Nang'olo Nnungu.

¹⁸Lekanga kukalewa divayi, kwa kuva, kukalewa kutendiha vanu vanahulule kulidivila, ila mwenu mùlembelewa muumbajwe Umumu Wanaswe,

¹⁹akuno umutangojana kwa malove la Zabuli na dihimu dya kunnombolela Nnungu na dihimu dinji dya chinnungu. Mumwimbile Nang'olo na kunhangalalila mmitima yenu yammalele,

²⁰na kunshukulu Nnungu Atata maduva lammalele kwa kila chinu, kwa lina lyanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

Mahundo kwa valombwîje na valombîle

²¹Mupilikanane mmene kwa mmene kwa kumweshimu Kilisto.

²²Mwenu mmakongwe, vapilikane valume venu malinga chimumpilikana Nang'olo wetu.

²³Kwa kuva, nnume àvele na mamulaka kwa n'jawe, malinga Kilisto chevèle na mamulaka kwa vanu vankulupîla. Kilisto mwene nni Mpohi wa mmili wake, yani vanu vankulupîla.

²⁴Bahi malinga vanu vankulupîla Yesu Kilisto chivampilikana nang'e, uchocho vakongwe navanang'o välembelewa vavapilikane valume vao kwa kila chinu.

²⁵Na mwenu mmalume vatamwange ajavenu malinga Kilisto chanavatamwije vanu vankulupîla, nkuuhumya umi wake kwajili yavo.

²⁶Átendile uchocho uchinga avatende kuva va Nnungu kwa kuvalahula kwa medi na kwa lîlove lyake.

²⁷Ánivahahula uchinga aling'e mwene vanu vankulupîla, akuno vavèlè muhali ya ukulu, yani bila kuva na madolidoli nnimbende wala likwinyansi nnimbende, au vitukutuku vinji vivêle malinga anevyo. Na badala yake vanu vankulupîla, väâva vanaswe na bila kuva na chilema chohecho.

²⁸Uchocho, valume välembelewa vatamwe ajavao malinga chivaitamwa miili yavo vene. Kwa kuva, ayula antâmwa n'jawe, àlitamwa mwene.

²⁹Kwa kuva, nanga munu auvèngâ mmili wake mwene, henga ànaulisa na kuuchunga malinga Kilisto chavachunga vanu vankulupîla.

³⁰Kwa kuva, hwetu nni dimbande dya mmili wake.

³¹Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, "Ing'anya ya anelyo, nnume àmbenneka atatake na anyokwe koka alundane na n'jawe, na anevo vavili vämbekuva mmili umo."

³²Ínikamajanga namene kukameka sili aneyo, henga nangu ngùtangola mambo lannyâmba Kilisto na vanu vankulupîla nang'e.

³³Pamo na anelo, kila nnume àlembelewa antamwe n'jawe malinga chalitamwa mwene, na kila nkongwe àlembelewa ámweshimù nng'andomwe.

6

Vavana na vavavelêke

¹Mwenu mmavana, vapilikane vammelekenge, ing'anya mwene ni mmanu vake Nang'olo, kwa kuva uvila nni chiilembelewa kutenda.

²"Mweshimu atatako na anyoko." Aino njo amuli inandi ivêle na ahadi,

³"Mweshimu atatako na anyoko uchinga upate wasa na ûûve na vyaka vyohe pachilambo."

⁴Na mwenu anga atata, munavasunaje anavenu, ila mùlembelewa muvalele kwa kuvaduma na kuvalahula mahundo langa Nang'olo.

Vatumwa na anang'olo vao

⁵ Mwenu mmatumwa, mülemebelewa muvapilikane anang'olo venu kwa eshima na kwa kuyopa. Tendanga uchocho kwa ntima wanaswe malinga chimumpilikana Kilisto.

⁶ Tendanga uchocho akee chihi pavannolanga umutaha kulipakaha kwa vanang'o, ila mülemebelewa mutumike malinga mmatumwa mma Kilisto akuno umulihumya kutenda àlalá lalembela Nnungu kwa mitima yenu yammalele.

⁷ Lihumyange kukola madengo lenu la utumwa kwa ntima helele kuva muchi muntumikila Nang'olo, akee vanu.

⁸ Mukumbukile kuva, Nang'olo àmbennipa kila munu kupapatana na matendo lake lambone, akàva ntumwa au akànavé ntumwa.

⁹ Na mwenu anang'olo, vatendelange lambone vatumwa venu kwa ntima helele, muleke kuvayoha. Mumale kuva na mwenu müvele muchi vanang'o, mmammalele müvele chihi na Nang'olo yumo avèle kulihunde, nanang'e nanga pannola munu woheyoo kumeho.

Vikomanilo vya chinnungu

¹⁰ Bahi kwa kumalilila, nangu nìnnuyuwanga müùve na dimongo kwa kulundanywa na Nang'olo na kwa kuyangatwa na dimongo dyake ding'ulu.

¹¹ Walilanga vikomanilo vyamwing'anga Nnungu uchinga muimile na kulumbana na njama dyanga Ibilisi.

¹² Kwa kuva, hwetu tukápanyana ing'ondo na vanu va nchilambo achino, ila tùpanyan ing'ondo na matiyala la anamindenga vavêle nchilambo chikáonekana, yani vatawâla na vakulu na vavêle na dimongo, vavêle nchilambo cha lupi.

¹³ Bahi vino twalanga vikomanilo vyamwing'anga Nnungu. Kwa kutenda uchocho, muchimuhulule kunnema mmongo mwenu muuhiku aula ulambhehumila lahakalenge. Na pamumbemalila kupanyana, mümbekuva chihi mmechinkuhwinga.

¹⁴ Bahi hwinganga kwa kulihunga uhiu wa Nnungu muchi nkaka mmikundu vyenu na kuwala uwambone wa Nnungu muchi likakamba lya kulichingila mmihuva vyenu,

¹⁵ na hamu ya kuvalubilila vanu Malove Lambone la amani liive muchi vilatu mmadodo lenu.

¹⁶ Maduva lammalele, ing'ulupa liive muchi chikopa mmakono lenu, uchinga muhulule kuidimanga myumba ya moto yanga Nanchindenga.

¹⁷ Na upohi liuve muchi kofiya ya chitale ya kulichingila, na lilove lya Nnungu liive muchi upanga wamwing'anga Umumu Wanaswe.

¹⁸ Vilinganya kunnyuwa Nnungu kila uhiku akuno umulojwa na Umumu Wanaswe. Hwenehangha kunnyuwa Nnungu kwa kila namuna. Müùve meho bila kuhopela akuno umuvayuwila vanu vammalele va Nnungu.

¹⁹ Uchocho, nguyuwile na nangu, uchinga pangulonjela na vanu, Nnungu aning'e cha kulonjela, ngulonjele bila kuyopa uchinga vanu vamale sili ya Malove Lambone la Nnungu.

²⁰ Nangu ñnihungwa nnilungu ing'anya ya kuva balosi wa Malove Lambone. Bahi yuwanga uchinga ngutangole Malove Lambone la Nnungu chinamilume malinga chigulembelewa.

Disalamu dyo ntululilo

²¹ Tikiko nkükulupila nnyetu utuntamwa namene, ntumishi akulupíka mmadengo la Nang'olo, achiannyaulile habali dyangu dyammalele, uchinga mupate kulamala langulatenda.

²² Bahi ing'anya ya anelyo, nangu níntuma kwenu mwenu uchinga mupate kumala habali dyetu na ankamyange mitima yenu.

²³ Mmakukulupila avangu, nangu nìnnuyuwila müùve na amani. Uchocho, nìnnuyuwila itamwi pamo na ing'ulupa ihalóka kwanga Atata Nnungu na kwanga Nang'olo Yesu Kilisto, viive pamo na mwenu.

²⁴ Nìnnuyuwa Nnungu aveng'e inema vanu vammalele vantâmwaa Nang'olo wetu Yesu Kilisto kwa itamwi ikávele na ntululilo.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vafilipi

Ulongoledi wa baluwa ya Vafilipi

Baluwa ya Vafilipi ilembwije na Ntume Paolo, na àntambulanga na Timoseo ing'anya álembela vakúkulupila va ku Filipi vampedchelele saana Timoseo malinga ntumishi wa Nnungu (sula ya 1:1, 2:19-24). Na yönekana kuva Paolo áilembile baluwa avélè nnilungu (sula ya 1:13). Vatalamu va Bibiliya vâtenda kuva baluwa aino Paolo áilembile avélè nnilungu aneko ku Loma. Bahi ing'anya ya anelyo, väona kuva baluwa aino ilembwije mmwaka fulani, pepi na mwaka wa 61 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Bahi tunahuluka kulihunda mambo kadiki kwamba imanga ya ku Filipi kuhaloka nchitabu cha Matendo la Mitume. Imanga ya Filipi njo inavele lipanda likulu lya utawala wa Valoma nchilambo cha Makedoniya. Uchocho, likuwa lya vanu vankulupila Yesu litandi kutandilihwa nchilambo cha Makedoniya lívelé alino lya muimanga ya Filipi. Paolo na Sila vâtandilihje chalumo likuwa anelyo, na kuhungwa nnilungu chilo chimo muimanga aneyo (Matendo sula ya 16).

Înahululika kuva Paolo ávele na makudungilo lohe la kuilemba baluwa aino. Ákudungidile avashukulu Vafilipi kwajili ya inudyö ivantumidile bada ya kupilikana kuva àñihungwa (sula ya 4:10-14). Uchocho, ákudungidile avamaíhe Vafilipi namuna chaendelela aneko kulisungu, na ákudungidile avatambulihje anga Timoseo na Epafilodito kwa vakúkulupila va ku Filipi (2:19-30) uchinga vavakalibishe na kuaeshimu malinga vakulu vao.

Uinjiphi wa baluwa ya Vafilipi

1. Sula ya 1:1-11, Paolo àtandilika kuilemba baluwa yake kwa kuvasalimila vakúkulupila va imanga ya Filipi na kunshukulu Nnungu kwajili vao na kuvayuwila.
2. Sula ya 1:12-30, Paolo ávakamya mitima Vafilipi kuva, ata swala lyanga nang'e kuhungwa nnilungu likujile kuva faida mu Ufalume wa Nnungu. Bahi navanang'o vâlembelewa vapililile kwa kuva, ata kubanika kwavo kunahululika kuida na faida mu Ufalume wa Nnungu.
3. Sula ya 2:1-30, Paolo àlonjelela namuna chitulembelewa tûùve muutumishi wa Nnungu.
4. Sula ya 3:1-4:9, Paolo àvaaelesa Vafilipi namuna ya kuikala maisha ya Chikilisto.
5. Sula ya 4:10-23, Paolo àmalilika kwa kuwashukulu vakúkulupila va Filipi kwa inudyö ivantumidile na kuhumy disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'ue Paolo na Timoseo, hwetu tuvatumishi tûvá Yesu Kilisto. Tûnnembilanga mwenu mmakukulupila mmammalele mulundanyjwe na Yesu Kilisto, muikâla ku Filipi, pamo na vakulôdyä va likuwa lya vanu vankulupila Yesu na mashemasi va nnikuwa anelyo.

² Tùnyuywilanga inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, viive pamo na mwenu.

Kushukulu na kuyuwa kwanga Paolo

³ Nangu nînshukulu Nnungu wangu kwajili yenu kila paninkumbukilanga.

⁴ Kila pangunnyuwilanga mwenu mmammalele, ngûyuwa kwa kuhangalala,

⁵ kupapatana na namuna chimukumilana na nangu mmadengo la kuyanjaja Malove Lambone kutandikila patandi mpaka vino.

⁶ Nangu ngûvèle na uhakika kuva, Nnungu atandilihje madengo lambone mmítima yenu, nang'e àmbelaweneha mpaka lamalilikè, nniduva alila lya kuuya kwanga Yesu Kilisto.

⁷ Uvíla njo chingulembelewa kunkumbukilanga mwenu, ing'anya mwenu mmammalele müvele muntima mwangu. Kwa kuva, vino panguvele nchihungo na ata muuhiku aula pannavele hulu kulatetela na kulamaïha Malove Lambone, mwenu mmammalele mùkumilana pamo na nangu inema aila yaning'ile Nnungu.

⁸ Nnungu njo shahidi wangu, ànimala kuva, nantamwanga namene mwenu mmammalele kwa ntima wa itamwi uila ing'ulu yanga Yesu Kilisto.

⁹ Na chinu chînguyûwà namene kwa Nnungu nni kuva, itamwi yenu ihalije kuyenjejeka namene pamo na kuumala uhiu wammalele na kuva na lûnda lwa kila namuna,

¹⁰ uchinga mupate kutandola achila chivèle na mana namene. Na kwa kutenda uchocho, muchimuhuhuke na bila kuva na likosa nniduva alila lyambeuya Kilisto.

¹¹ Muikalange kwa iikadi iumbajijwe matendo lalalembela Nnungu, lan'jalilângâ Yesu Kilisto, kwajili ya ukulu na kutumbyangwa kwa Nnungu.

Kuikala kwajili yanga Kilisto

¹² Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela mumale kuva, mambo lammalele langukojîjé lâniyangata namene kulayanaja Malove Lambone.

¹³ Kupapatana na anelo, matiyala lammalele la ing'ande yanga Nfalume wa Loma, pamo na vanu vanji vammalele, vânimala kuva ngûvele nchihungo ing'anya ya kuntumikila Kilisto.

¹⁴ Na kuhungwa kwangu, kùvatendile vakúkulupila avetu vohe vâàve na dimongo dya kuyanjaja Lilove lya Nnungu bila kuyopa.

¹⁵ Nni muhiu kuva, vanu vanji muanevo vâyanjaja habali dyanga Yesu Kilisto kwa wiu na kulambela kutahukana, henga vanji vâyanjaja habali dyanga Kilisto kwa makudungilo lambone.

¹⁶ Vanu aneve vayanjâja kwa makudungilo lambone, vâhubilí chihi kwa itamwi, kwa kuva vânimala kuva, ngûvele nchihungo ing'anya ya kulatefela Malove Lambone.

¹⁷ Na vanu avala vayanjâja kwa wiu, vâyanjaja habali dyanga Kilisto kwa kulikweta, na makudungilo lavo lakee lambone, vâtenda kuva vâmbenguyenjejja kubanika nchihungo.

¹⁸ Bahi anecho chikee chinu! Ikâva habali dyanga Kilisto dinayanajwa kwa namuna yoheyo, yani kwa makudungilo mabaya au lambone, nangu nahangalala, na nguchinguuh-wenehe kuhangalala.

¹⁹ Kwa kuva, ñnimala kuva, ing'anya ya kuyuwa kwenu, na kwa kuyangatwa na Umumu wa Yesu Kilisto, nguchinguhungulive.

²⁰ Kwa kuva, hamu yangu ing'ulu na lilolelo lyangu nni kuva, kwa namuna yoheyo nikambepata dihoni kwa kulemwa kumatenda àlalá langulembelewa kumatenda. Henga nimbetangola bila kuyopa malinga chinichitenda maduva lammalele. Na Kilisto achia-tumbyangwe kupitila nangu, ikâva nimbekuva nimumi au nimbekuhwa.

²¹ Kwa kuva, kwang'une, kulama nni kwajili ya kuntumikila Kilisto, na kwang'une, kuhwa nni faida.

²² Henga ikâva nimbeweneha kuva nimumi, nni kwajili ya kukola madengo lavêle na fada ing'ulu. Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nikâmala ngutandole lîida,

²³ kwa kuva, ngùutangwa na mambo mavili. Nalembela namene nguuke nikaikale pamo na Kilisto, kwa kuva achino nni chinu chambone namene.

²⁴ Henga chinu cha lasima namene kwajili yenu, nni nangu kuhweneha kuva nimumi.

²⁵ Kwa kuva ngûvele na lilolelo anelyo, bahi ñnimala kuva, nimbeweneha kuva nimumi na kuikala pamo na mwenu mmammalele uchinga mupate kukulumuka na kuva na ihangaladi muing'ulupa.

²⁶ Na panimbeida kavila kwenu mwenu, muchimuve na ing'anya ya kulyonela Yesu Kilisto kwa kupwawa kwangu.

²⁷ Henga kwa namuna chilalembela Malove Lambone lamwâmbâ Kilisto, mwenu mülembelewa muikalange saana. Na kwa kutenda uchocho, ata nikâida unamwonanga au nikanaide, ngupate kananga kupilikana kuva, mmechinkuimila saana akuno muvèlè na likudungilo ulimo, na kuva, mmammalele kwa pamo mmechinkupanyana ing'ondo kwajili ya ing'ulupa ihalokâna na Malove Lambone.

²⁸ Munavayope amongo venu wala kadiki. Na anecho chimbekuva chimaiho kwavo, kuva, vanang'o vâmbekwondongwa, na mwenu mùmbepohwa, kwa kuva, Nnungu mwene njo amphohânga mwenu.

²⁹ Kwa kuva, Nnungu àmwing'enge mwenu inema ya kuntumikila Kilisto, na akee chihi kwa kunkulupila bahi, henga pamo na kubanihwa kwajili yake.

³⁰ Na kwa kubanihwa kwenu, mwenu mùkumilana pamo na nangu kupanyana ing'ondo. Mwenu mwaningwona ungupanyana ing'ondo aila, na mmechinkupilikana kuva, mbèchinkupanyana ing'ondo uila mpaka vino.

2

Kulisulupuha, na ukulu wanga Kilisto

¹ Dachi, kulkundanywa kwenu na Kilisto tenda kùnkamyanga mitima? Dachi, itamwi yake tenda lìntujanga mitima? Dachi, tenda mùkalanga kwa kukumilana na Umumu Wanaswe? Dachi, tenda müvele na ntima wambone na wachididi?

² Bahi nguumbajange ihangaladi muntima mwangu kwa kuva na likudungilo ulimo na itamwi ulimo na isungu ulimo na mawaso ulamo.

³ Munatende chinu chohecho kwa kulikweta au kwa kulyona, henga kila munu al-isulupuhe kwa nnyake, akuno kila munu wamwona nnyake kuva wa mana kupunda nang'e.

⁴ Kila munu anatahe chihi faida yake mwene, henga atahe na faida ya vanu vanji.

⁵ Mùüve na isungu malinga aila yanavenayo Yesu Kilisto.

⁶ Kutandikila anepo patandi nang'e ávele mwavelelee Nnungu, henga nang'e kuva mwavelelee Nnungu nanga panawene kuva chinu cha kulikongonekela.

⁷ Henga kwa kutamwa kwake mwene, ánvileka anevyo vyammalele, nkulijuha mwavelelee ntumwa, nkuva mwavelelee munu.

⁸ Na páonekènè avèlè muchi mwavelelee munu, ánilisulupuha kwa kumpilikana Nnungu mpaka kukubali kuhwa, ata kuhwa munsalaba.

⁹ Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu ánitumbyanga namene kupunda vammalele, nkumwing'a lina likulu kupunda malina lammalele,

¹⁰ uchinga viumbé vyammalele nya kulihunde na nya pachilambo na nya kuchilambo cha vanu vahwile,

vitindivale malundi kwa kulieshimu lina anelyo lyahambi,

¹¹ na kila chiumbe chiyambukile kuva, Yesu Kilisto njo NANG'OLO,* na Nnungu Atata achiatumbyangwe kwa namuna aneyo.

Langajanga muchi nng'anje wa pachilambo

¹² Bahi mmakukulupila avangu, nangu pannavele kwenu mwenu, maduva lammalele mwenu múnangupilikana, na vino chikavele chinu chambone namene muhwenehe kutenda uchocho ata mmaduvano languvele kulehu na mwenu. Bahi ikalanga muchi upohi wenu chunnembelanga muikalange kwa kunnyopa Nnungu na kutetemela,

¹³ kwa kuva, Nnungu njo akòla madengo nkati mwenu na kumwing'anga isungu ya kulambela na kutenda àlalà lankatapalila mwene.

¹⁴ Tendanga kila chinu bila kuhinginika wala kutahukana,

¹⁵ uchinga mùüve mmanu mukávele na likosa na mukávele na uhakwa. Na kwa namuna aneyo, muchimuve mmana mma Nnungu mukávele na likosa ching'ati vanu va chilambo achino, vatendânga lahakalenge na vahochedile. Mùlemelewe mulangaje malinga dinondwa chidilangaja kumahunde,

¹⁶ akuno umulakamula malove laïda na umi. Na anepo nni panimbepata ing'anya ya kulyona nniduva alila lyambeuya Kilisto, kwa kuva chimbekuva chimaïho chimbemaiha kuva kutumbama kwango na madengo langu vikanayahihe chihi bule.

¹⁷ Kuhweneha kwenu kunkulupila Nnungu na utumishi umutenda kwa Nnungu ùvele muchi sadaka. Na ata umi wangu kuuhumuya kuva muchi sadaka ya chikimbilo chalumo na ing'ulupa yenu, henga nimbekuva chihi nkuhangalala, na nangu ngùlembela na mwenu mmammalele mukumile ihangaladi aneyo.

¹⁸ Bahi hangalalanga, na nangu nguchingukumile ihangaladi yenu.

Paolo ànnombolela Timoseo

¹⁹ Bahi Nang'olo Yesu akàtamwa, ngùlela nintume Timoseo kwenu mwenu, maduva kadiki laïda, uchinga pambeuya ngupate kutujwa ntima kwa habali dinimbepilikana kuhaloka kwenu mwenu.

²⁰ Nangu nikee na munu yunji avèle na isungu muchi yang'une, nang'e nni munu ambenkambilambila mwenu kwa uhiu.

²¹ Vanu vanji vammalele vâkambilambila chihi mambo lavo vene, akee langa Yesu Kilisto.

²² Mwenu mmene múnimala namuna Timoseo chalilangujije kuva ánanfala, kwa kuva ánitumika namene mmadengo la kuyanaja Malove Lambone pamo na nangu, malinga mwana chakola madengo pamo na atatake.

²³ Bahi panimbemala mambo lambengukôja layâmba kuhungwa kwango, ngùlela nin-tume kwenu mwenu upehi.

²⁴ Na nangu nimwene ngûvele na lilolelo kwango Nang'olo kuva, nikambetima kwida kwenu mwenu.

* ^{2:11} Nnilailano lya Kala vátumilá lina "NANG'OLO" badala ya YAHWE, yani lina lyanalitambuji Nnungu kwanga Musa. Vayahudi vanji pavachisoma Malemba Lanaswe pachinu panalembwije YAHWE vakâchisoma uchocho ila vásomá ADONAYI, ing'anya ya kulieshimu lina anelyo YAHWE. ADONAYI mana lake NANG'OLO. Bahi munsitali auno Nnungu àmwing'á Yesu lina lyake mwene Nnungu, yani YAHWE.

²⁵ Ngùwene kuva nni lasima nintume kwenu mwenu nkúkulupila nnyetu Epafilodito, akumilâna na nangu kukola madengo na muing'ondo ya Malove Lambone. Nang'e njo umuntumile anguyangate kupapatana na namuna chingusikike.

²⁶ Nang'e àvele na hamu namene ya kumwonanga mwenu mmammale, na ntima wake ùnakambakamba kwa kuva, mwenu mwaniplikana kuva ànauula.

²⁷ Nni muhiu kuva, ánauala namene pepi na kuhwa, henga Nnungu nkummikila chididi, na akee chihi Epafilodito weka anavikiwijwe chididi, henga pamo na nangu, uchinga nangu nnàave nnihindambi linji.

²⁸ Bahi nangu nguvènukutumba kuntuma kwenu mwenu, uchinga pamumbemwona mupate kuhangalala kavila, na lipamba lyangu kumwamba mwenu lipate kupungula.

²⁹ Bahi mpwechelange kwa ihangaladi ing'ulu namene malinga nkúkulupila nnyenu, kwa kulundanywa kwenu na Nang'olo. Mùlembelewa muvatumbayange vanu malinga aneyo,

³⁰ ing'anya, nang'e àvele pepi na kuhwa kwajili ya madengo langa Kilisto. Nang'e ásumisije umi wake kwa kwida unanìng'a nsada aula umukanahulwile mwenu mmene kuning'a ing'anya mwávelenge kulehu.

3

Tukálisingila mambo la chimmili

¹ Bahi ntululilo, mmakukulupila avangu, hangalala kwajili ya kulundanywa kwenu na Nang'olo. Nangu nikáhopela kunnembilanga kavila mambo ùlalá laninnembidile patandi, kwa kuva lachilanchungange mwenu.

² Lichungange na aneve vanu najisi, vatendânga lahakalenge, vavanamatâja vanu vay-alulwe uchinga vapohwe.

³ Hwetu tunkulupila Yesu njo tuyalwike chiuhiu, kwa kuva tùmwabudu Nnungu kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, na kulyona kwajili ya Yesu Kilisto, akee kulisingila mambo la chimmili.

⁴ Ikànavà nangu ngùvele na ing'anya ya kulisingila mambo la chimmili, henga nanga pangulisingila mambo anelo. Ikàva pávele munu àlyona kuva àvele na ing'anya ya kulisingila mambo la chimmili, nangu ñimpunda munu aneyo.

⁵ Kwa kuva, nangu ngýyalwike nguvèlè na changa cha maduva nane. Nangu nni Mwisilaeli wa litawa lwa Benjamini, na nni Mwebianiya muhiu. Na kuyamba mambo la kukamula Sheliya ya Chiyahudi, nangu ngùvele Nfalisayo,*

⁶ na kuyamba kutumbama kwajili ya dini ya Chiyahudi, nangu ínavabaniha namene vanu vankulupila Yesu. Na kuyamba mambo la kuvalangiwa uwambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, nangu nikánavele na likosa lyohelyo.

⁷ Henga mambo anelo lammalele lánavele na faida kwang'uone, vino nilavalangila chihi kuva asala kwajili ya Kilisto.

⁸ Pamo na anelo, nangu ngùvalangila chihi vitukutuku vyammalele kuva vikee mana kwajili ya samani ing'ulu ya kummala Yesu Kilisto Nang'olo wangu. Kwajili yanga Yesu, nangu ñinkubali kupata asala ya vitukutuku vyammalele, unguvivalangila kuva muchi mavi uchinga nimpate Kilisto,

⁹ na kulundanywa nawe mwalehu. Na hambi nangu nikálivalangila kavila kuva wambone pameho panga Nnungu kupapatana na matendo langulatendile, yani uwambone aula upatikâna kwa kuikamula Sheliya. Henga vino ngùvalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa indila ya kunkulupila Kilisto, yani uwambone aula uhálôka kwanga Nnungu kupidila ing'ulupa.

¹⁰ Chinu chingulembela nangu nni kummala Kilisto na dimongo dya kufufuka kwake na kukumilana pamo nanang'e muibaniki yake, na kuhwa kwango kulandane na kuhwa kwake,

¹¹ uchinga ngùvè na lilolelo lya kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwile.

Kutumbama mpaka kuntululilo

¹² Nikátamwa kuhaulà kuva ñnihwikila kupata anelo lammalele au kuva ñnikamilika tayali. Henga mbéchinkuhweneha kutumbama uchinga ngupwechele inujo, na njo mana Yesu Kilisto àningukamula ngùvè wake.

¹³ Mmakukulupila avangu, nangu nikálivalangila kuva ñnipata inujo aneyo, henga chinu chingutêndà nni kuluvalila lammalele lapiñile, na kutumbamila àlalá lavèle moyo mwangu.

¹⁴ Bahi mbéchinkutumbama kuhwena moyo mpaka kuntululilo uchinga ngupate inujo aila yatuchemeledile Nnungu aneko kulihunde kwa indila ya Yesu Kilisto.

* ^{3:5} Mafalisayo, Vávele vanu va lisehebu fulani lya dini ya Chiyahudi na vâniaikana kuva vanu vaikamulîha namene Sheliya ya Musa.

¹⁵ Hwetu tuvammalele tutolomedile muing'ulupa, tûlembelewa tûûve na isungu aneyo. Henga ikâva vanu vanji mmwenu vâvele na disungu dinji, bahi Nnungu achian-nyunukulilange.

¹⁶ Henga pamo na anelo lammalele, tuhwenehe moyo kutandikila anepo patuhwikidile.

¹⁷ Mmakukulupila avangu, nguyejange nangu, na valolehange saana vanu avala vaikalângâ malinga chimutuwene hwetu utuikala.

¹⁸ Kwa kuva, nangu naninnyaulilanga myanda yohe, na hambi ninnyaUILANGA kavila, tena kwa mihodi kuva, pâvele vanu vohe vaikalângâ kwa kwona kuva, kuhwa kwanga Kilisto munsalaba nni chinu chivachîma.

¹⁹ Na ntululilo wavo ni kwondongeka, kwa kuva, nnungu wavo nni kutenda chiilembela miili yavo, vânalyona kuyamba mambo la dihonî lávatèndâ, na vâhimukila chihi mambo la chilambo achino.

²⁰ Henga hwetu ni laiya tûvâ kulihunde, na tûnnolela Mpohi wetu, Nang'olo wetu Yesu Kilisto akamole kuhaloka kulihunde.

²¹ Nang'e àmbeupindikulanya auno mmili wetu wa kudabadanga na kuulandanya na mmili wake wa ukulu kwa dimongo dyake dinnyululîha kuvivika vitukutuku vyammalele pahi mamulaka lake.

4

Malaijo

¹ Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu ngûvele na hamu namene ya kumwonanga kavila. Mwenu njo mujûka ihangaladi yangu na litaji lya ushindi wangu. Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu nînnyuwanga muhwenehe kunkulupila Nang'olo.

² Nikuyuwa namene wako Evodiya na wako Sintike, mùûve na isungu uimo ing'anya mwenu nni mmanu mma Nang'olo.

³ Na wako ntumishi nnyangu ukulupîka,* nakuyuwa uvayangate vamahe anevo, kwa kuva vânilikambakamba namene pamo na nangu mmadengo la kuyanjaja Malove Lambone. Vamahe anevo vâvele pamo na Kelementi na vamadengo avangu vanji vammalele, na anevo vammalele malina lavo lânilembwa Nchitabu cha Umî.

⁴ Hangalalanga maduva lammalele ing'anya ya kulundanywa kwenu na Nang'olo. Na ngûhaua kavila kuva, hangalalanga!

⁵ Langujanga upole wenu kwa vanu vammalele, kwa kuva Nang'olo àvele pepi kuuya.

⁶ Munââve na lipamba kwamba chinu chohecho, henga kwa kila hali imuvenayo, nnyaulilange Nnungu àlalá lamusikidile, kwa kunnyuwa na kumpembeja pamo na kunshukulu.

⁷ Na amani ya Nnungu ipûnda ding'ano dyammalele dya vanu, ichiichunge mitima yenu na disungu dyenu, ing'anya ya kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto.

⁸ Na ntululilo, mmakukulupila avangu, lavikange muntima mambo lammalele la uhîna la kweshimika na la haki na lahahwike na la kukatapala na àlalá lalembelêwa kulombolewa na la unu wambone na àlalá lalembelêwa kutumbyangwa.

⁹ Latendange àlalá lamulihundile na kulapwechela kuhaloka kwang'ûne, na kulapi-likana na kulona kuhaloka kwang'ûne, na Nnungu wa amani achiave pamo na mwenu.

Paolo àvashukulu Vafilipi

¹⁰ Nang'olo àninguhangalaja namene kwa kuva, hambi mwenu münungukumbukila kavila kunguyangata. Ñnímala kuva mîmechinkunguhimukila maduva lammalele, henga mukanapete chihi wasa wa kunguyangata.

¹¹ Nangu nikátangola uchocho ing'anya ya kuva ñnisikika, kwa kuva ñnilihunda kulisika na hali yoheyo imbenayo.

¹² Ñnímala kwikala muhali ya kusikika na ñnímala kwikala muhali ya kuva na vyohe. Nangu ñníkombelela namuna ya kulisika na kila hali, ikâva hali ya kusiba au ya indala, ikâva hali ya kuva na vitukutuku vyohe au kusikika.

¹³ Nadihulula hali dyammalele kwa kuva, Kilisto àngutaya dimongo.

¹⁴ Henga mwenu mwatendile saana kukumilana na nangu muibaniki yangu.

¹⁵ Mwenu Mmafilipi münimala saana chiinavele apala pannatandilike kuyanjaja Malove Lambone nchilambo chenu cha Makedoniya. Panguukile nchilambo anecho, mwenu bahi njo likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lichikumilana na nangu kwa kuning'a nsada.

* ^{4:3} Nchigiliki îlembwijé "suzigos" mana lake ntumishi nnyangu, na ïnahululika kuva nni lina lya munu.

¹⁶ Kwa kuva, ata mahiku lammalele lannavele ku Sesalonike, mwenu múningupelekejija nsada kwa àlalá lannasikidile, na mwatendile uchocho akee chihi mwanda umo.

¹⁷ Nangu nikátangola malove anelo ing'anya ya kuva ngùlembela ngupate dinudyo kuhaloka kwenu mwenu. Ila chingulembela nangu nni kuva, mwenu mupwechele dinudyo kuhaloka kwa Nnungu kupapatana na uwambone wenu kwang'une.

¹⁸ Ngùvele na vitukutuku vyohe, na ñiombalwa, kwa kuva Epafilodito àningupelekejija dinudyo dyenou dyammalele. Dinudyo adino divele muchi sadaka inung'ila saana pameho panga Nnungu, sadaka iyambukilwa na kunkatapalila Nnungu.

¹⁹ Bahi kwa indila ya Yesu Kilisto, Nnungu wangú achiamwing'ange vitukutuku vyamalele vimusikikidile, kupapatana na ukulu wa utajili wake.

²⁰ Atumbyangwe Nnungu Atata wetu, vyaka na vyaka. Amina.

Disalamu dyo ntululilo

²¹ Vasalimile vanu vammalele vankulupila Yesu Kilisto. Vakúkulupila avetu vapawije apano na nangu, vânansalimilanga.

²² Vakúkulupila vammalele vânansalimilanga, na asa avala vavêle muing'ande ya Nfalume wa Loma.[†]

²³ Nangu ñinnyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto liive pamò na mwenu.

[†] **4:22** Nsitali auno ùlembwijé Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vakolosayi Ulongoledi wa baluwa ya Vakolosayi

Baluwa aino ïlembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Álembile baluwa aino akuno avèlè nnilungu, panjika yavele muimanga ya Loma, mmwaka fulani pepi na mwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Baluwa ya Vakolosayi pamo na aila ya Vaefeso na Filimoni dìchemwa baluwa dya nchihungo ing'anya ádilembile avèlè nnilungu. Baluwa aino Paolo alilembidile likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya imanga ya ku Kolosayi. Paolo nanga panalitandilihije nang'e likuwa anelyo, henga àlyona kuva àvele na wajibu kwa likuwa anelyo (sula ya 1:7 na 2:1). Sula ya 1:7 yönökana kuva likuwa anelyo lítandilihije na Epafila, mwenedi wa ku Kolosayi.

Paolo ánisusuhwa na mahundo fulani la kulambila lanapwawije nnikuwa anelyo lya Vakolosayi. Njo mana sehemu ing'ulungwa ya baluwa aino ilonjeledile swala anelyo. Ìnahululika kuva, nnikuwa anelyo múvele na likuwa lya Vakilisto vavèle na asili ya Chiyahudi vachilinga kuvanamatija Vakilisto vanji vadikamule Sheliya dya Chiyahudi dya Lilailano lya Kala, asa-asa swala lya kuyaluka. Paolo àhaula saana kuva, Vakilisto nanga pavavele na chinu chohecho cha kulisingila wala munu woheyò wakuvatenda vakubaliwe na Nnungu, ila Kilisto weka (sula ya 1:5-20), na kuva mahundo lahalokána na mawaso la chimunu nanga palavele na mana (sula ya 2:8).

Uinjipihi wa baluwa ya Vakolosayi

1. Sula ya 1:1-2, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kuvasalimila vakúkulupila va ku Kolosayi.
2. Sula ya 1:3-3:4, Paolo àhaula kuva, Kilisto njo nkulu wa viumbe vyammalele, nanang'e njo lisengilo lyetu. Kwa kutangola malove anelo, Paolo ayang'ula mahundo la kulambila layanjele ku Kolosayi lachihaula kuva, pàvele vitukutuku vinji nya kulisingila na akee chihì Kilisto weka.
3. Sula ya 3:5-4:6, Paolo àelesa namuna ya kuikala maisha ya Chikilisto, malinga chatenda n'dibaluwa dyake dyohe.
4. Sula ya 4:7-18, Paolo àmalilila kwa kuhumya disalamu na maeleso kuva, baluwa aino isomwe mmakuwa lanji la vakúkulupila la ku Laodikiya.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo na kwa nkúkulupila nnyetu Timoseo. Kwa kutamwa kwake mwene Nnungu, nangu ñnichemwa kuva ntume wanga Yesu Kilisto.

² Tùnnembilanga mwenu mmakukulupila avetu kuptila kulundanywa kwetu na Kilisto, mwenu mmanu mma Nnungu mukulupíka, muikâla imanga ya ku Kolosayi. Tùnnuyuwilanga inema na amani ihalóka kwa Nnungu Átata wetu, iive pamo na mwenu.

Paolo ànshukulu Nnungu kwajili ya Vakolosayi na kuvayuwila

³ Tùnshukulu Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, kila patunnuwilanga mwenu,

⁴ kwa kuva, túnipilikana namuna chimunkulupila Yesu Kilisto na namuna chimuvatamwa vanu va Nnungu.

⁵ Mwanda ntandi pamunahubiliwije ujumbe aula wa uhiu uyamba Malove Lambone, mwenu mwaniplikana kuyamba lilolelo liyamba àlalá lamuvikiwije kulihunde. Lilolelo anelyo njo nsingi wa ing'ulupa yenu na itamwi yenu.

⁶ Malove alano Lambone lâvenkuhalija kuhumya vihepo na kuyanjala pachilambo chammalele malinga chitendeke kwenu mwenu kutandikila liduva alila limupilikene na kuumala mwalehu uhiu uyamba inema ya Nnungu.

⁷ Mùnilihunda uhiu anewo uyamba inema ya Nnungu kuhaloka kwa Epafila, ntumishi nnyetu. Nang'e nni ntumishi akulupíka wanga Kilisto, akôla madengo kwajili yenu, ⁸ na njo atuhaulidîle kuyamba itamwi yenu imujaliwije na Umumu Wanawse.

⁹ Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu nanga patuhopela kunnyuwilanga mwenu, kutandikila liduva alila litupilikene habali dyen. Tùnnuyuwa Nnungu annyululihe cumala mwalehu àlalá lalalembela, na kumwombajanga lúnda na ding'ano dya chinnungu.

¹⁰ Tùnnuyuwilanga anelo uchinga mupate kuikalanga kwa namuna intumbyângâ Nang'olo, na kunkatapalila kwa mambo lammalele. Na kwa kuikala uchocho, muchimupe kila namuna ya vihepo vyambone na kuhalija kummala mwalehu Nnungu,

¹¹ na Nnungu achiantayange dimongo dya kila namuna kwa uweso wake nkulu, uchinga mupate kuva na ilindilidi na ipililidi. Na kwa kuhangalala,

¹² muchimunshukulu Nnungu Atata, annyululihje mwenu kuva mmanu mulembelêwa kupwechela sehemu yenu ya mapala lavaungulidile vanu vake vaikalângâ munng'anje wa Nnungu.

¹³ Kwa kuva, nang'e ànitupoha kuhaloka muutawala wa lupi nkutuingija mu Ufalume wanga Mwanawé wantamwije.

¹⁴ Na kwa kupitila kwa Mwanawé, hwetu tûnikombolewa kwa kusamehewa masambi letu.

Kilsto nni nkulu wa viumbe vyammalele

¹⁵ Kilisto nni nfano uhii wa Nnungu akâonekana,
nanang'e ânipawa kabla viumbe vyammalele vikânambipwawa na nni nkulu wa viumbe
vyammalele.*

¹⁶ Kwa kupitila nang'e, viumbe vyammalele víniumbwa,
viumbe nya nchilambo achino na nchilambo chikâonekana,
viumbe vyonekâna na vikâonekana,
ikâva nni vafalume au vakulu au vatawâla au vavêle na mamulaka va nchilambo
chikâonekana.

Na Nnungu ànivumba viumbe vyammalele kwa kupitila nang'e na kwajili yake.

¹⁷ Nang'e ânipawa kabla viumbe vyammalele vikânambipwawa,
na kwa kupitila nang'e, viumbe vyammalele vihweneha chihi kupwawa.

¹⁸ Nang'e njo muti wa mmili wake, yani vanu vankulupâla Yesu.

Na nni chitandikilo cha umi wa mmili anewo,
kwa kuva, nang'e njo ntandi kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle,
uchinga àâve nkulu wa viumbe vyammalele.

¹⁹ Kwa kuva, Nnungu mwene íninkatapalila ukamilifu wake wammalele wa chinnungu ùùve
nkati mwa Kilisto,

²⁰ na kuvipatanisa viumbe vyammalele na mwene kwa kupitila Kilisto.

Kwa kuva, kupitila myadi yanga Kilisto imwadilîke munsalaba,
Nnungu nkutenda pââve na amani, muviumbe vyammalele na mwene,
viumbe nya nchilambo achino na nya nchilambo chikâonekana.

²¹ Anepo patandi mwenu mwanihapukana na Nnungu, na mûvele amongo vake ing'anya
ya mawaso lenu na matendo lenu lahakalenge.

²² Henga vino, Nnungu ànimpatanisanga na mwene kwa mmili wanga Yesu, kwa indila ya
kuhwa kwake, uchinga Nnungu amwonange kuva mmanu mmanaswe, mmanu mukâvele
na chilema wala lawama yoheyo pameho pake.

²³ Henga mwenu mûlembelewa muhwenehe kuikalanga muing'ulupa, munatikinywe
na kuleka alila lilolelo limupete mahiku lamupilikene Malove Lambone. Nangu Paolo
ñinikwa kuva ntumishi wa kuhibili Malove Lambone, àlalá layanjajifwe kwa vanu vam-
malele va pachilambo.

Madengo langa Paolo nnikuwa lya vanu vankulupâla Yesu

²⁴ Ambi nangu nahangalalila ibaniki yangu kwajili yenu mwenu. Kwa kuva, kubanika
kwangu chimmili kùhweneha itimilisi ya ibaniki ya Kilisto ilembelêwa kwajili ya mmili
wake, yani vanu vammalele vankulupâla Yesu.

²⁵ Nangu ngûjukile kuva nintumishi wa vanu vankulupâla Yesu kupapatana na madengo
lángupèlè Nnungu kwajili yenu. Na madengo lene nni kuyanjaja Lilove lya Nnungu saana.

²⁶ Lilove anelyo nni àlalá makudungilo lanapihike kutandikila anepo kala, kwa vívelèkwâ
vyammalele, henga vino ànilahunukula kwa vanu vake.

²⁷ Kwa kuva, Nnungu álebedile vanu vake vamale kuva, ukulu nkulu wanga Kilisto nni
chalumo na mwenu mmanu mukâvele Mmayahudi. Na makudungilo anelo lávele kuva,
Kilisto aikale nkati mwenu, na anelyo limaiha kuva mwenu muchimukumile ukulu wa
Nnungu.

²⁸ Bahi hwetu tûnnyanjaja Kilisto kwa vanu vammalele. Tûnan'duma na kunnyunda
kila munu kwa lûnda ïwammalele, uchinga tuvayangate vanu vammalele vâhwikile kuva
vakamilifu kwa kulundanywa kwavo na Kilisto.

²⁹ Bahi ing'anya ya anelyo, nalikambyakambya akuno ungutumbama kwa dimongo
adila ding'ulu dya Kilisto dikôla madengo nkati mwangu.

* ^{1:15} Nchigiliki ilembwijé "chihungumikova" kwa kuva mwana ntandi kuvalekwa àâve nnongoledi na nkulu va vana
vammalele.

2

¹ Ngùlembela mumale namuna chingutumbama kukola madengo kwajili yenu, na kwajili ya vanu vankulupila Yesu va imanga ya ku Laodikiya na kwajili ya vammalele vakánapata kungwona kwa meho.

² Ngütenda uchocho uchinga vakamywe mitima na kulundanywa mutamwi. Henga namene vapate kuva na uhakika mwalehu uhalokâna na elimu ya chinnungu. Anepo nni pavambemala mwalehu makudungilo la Nnungu lanapihike, yani kummala Kilisto mwene.

³ Kwa kuva, nkati mwake dípihijwe hasina dyammalele dya lúnda na elimu ya chinnungu.

⁴ Ninnyaulilanga mwenu malove alano uchinga munu woheyo anannambilange kwa malove la kuutila.

⁵ Ikánavá nangu ngüvele kulehu na mwenu, henga isungu yangu ívele pamo na mwenu, na nangu nahangalala kupilikana namuna chimuikalanga saana na kuhwinga muing'ulupa yenu kwanga Kilisto.

Ikalanga kwa kumpapata Kilisto mwene akee mahundo la vanu

⁶ Kwa kuva múnimpwechela Yesu Kilisto kuva Nang'olo wenu, bahi ikalanga kwa kumpapata nang'e.

⁷ Mumelelee dinyiya nkati mwake, mulidenge nkati mwake na kuhwinga muing'ulupa, malinga chimuhundwije, na müüve mmanu muumbélwe na shukulani.

⁸ Lyongolelange, munu anannyacheje kwa lúnda lwa mahundo la vanu, lwa kulambilalulisíngila mihambo ya vanu na dimongo dikáonekana dya nchilambo achino, henga lukálisingila Kilisto mwene.

⁹ Kwa kuva, mummili wanga Kilisto müüvele ukamilifu vammalele wa Nnungu.

¹⁰ Na kwa kulundanywa na Kilisto, mwenu múnikamilika. Nang'e njo avatawâla vatawâla vammalele na vavéle na mamulaka vammalele.

¹¹ Na kwa kupitila kulundanywa nawe, mwenu múniyalulwa, akee kwa makono la vanu, henga müyalwilwe na mwene Kilisto, yani kuiusa asili yenu itawaliwa na sambi.

¹² Kwa kuva, músikwje pamo na Kilisto kwa indila ya ubatiso wenu, na múnifufulwa pamo nanang'e ing'anya ya kukulupila dimongo dya Nnungu anfufwile kuhaloka kwa vanu vahwile.

¹³ Anepo patandi mwenu mwávele muchi múnihwa ing'anya ya masambi lenu na kutouswá asili yenu itawaliwa na sambi. Henga vino, Nnungu ánfufwile mwenu pamo na Kilisto, akuno watusamehe masambi letu lammalele,

¹⁴ na kupukutanga baluwa ya madeni letu na masitaka lachitusitaki. Ánilapukutanga mwalehu kwa kulakomelela munsalaba wa Kilisto,

¹⁵ akuno wavapakanyola dimongo vatawâla na vavéle na mamulaka va nchilambo chikáonekana, wavataya dihoni palangele kwa kuvalema kwa indila ya nsalaba.

¹⁶ Bahi munu woheyo anányukumu mwenu kuyamba vyakulya au vikumbilo, au kuyamba sikukulu fulani, ikáva sikukulu ya mwedi wahambi au ya Líduva lyá Kuyewevela.

¹⁷ Mambo anelo lammalele lâvèle muchi chimbwehedi cha mambo àlála lachiida, henga uihi wa lammalele nni Kilisto mwene.

¹⁸ Munákubali kuhukumiwa kuva mukáfala na munu chihi alilangúja kwa pawelu kuva nang'e nni munu wa kulisulupuha kwa kuubaniha mmili, na munu avabûdu malaika. Munu wa namuna aneyo áloná maono lake kuva la mana, na kulitapa chihi bule kuyamba ding'ano dyake dya chimumu.

¹⁹ Munu aneyo nanga pakamulana na Kilisto ajukíle kuva muti wa mmili, yani vanu vankulupila nang'e. Kwa kuva, kwa kulundanywa na Kilisto, mmili vammalele ûnaliswa saana na kulundanywa pamo kwa vihundo vyake na minanga yake, uchinga upate kukulumuka kupapatana na namuna Nnungu chauhululiha kukulumuka.

²⁰ Mwenu múnihwa pamo na Kilisto na kukombolewa kuhaloka n'dimongo dikáonekana dya nchilambo achino. Mwadachi müükalanga kavila muchi vanu va chilambo achino kwa kunamatijwa kukamula amuli malinga adino,

²¹ "Munakamule achino!" "Munayeje anecho!" "Munaguse achino!"?

²² Amuli anedyo dyammalele diyamba vitukutuku vyondongêka, upala pavitumiwa. Na anedyo dyammalele nni malaijo chihi na mahundo la vanu.

²³ Na amuli anedyo dyónekana kuva muchi dívele na lúnda kupapatana na namuna ya ibada ivalitungidile vene na namuna yavo ya kulisulupuha kwa kuubaniha mmili. Henga amuli anedyo nanga padifala kuditivila tama dya mmili.

3

¹ Bahi kwa kuva münifufulwa pamo na Kilisto, bahi tahanga mambo lavèle muha, pachinu paíkâla Kilisto, m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu.

² Disungu dyenu diive mmambo lavèle muha, na wala akee mmambo la pachilambo.

³ Kwa kuva, mwenu mwanihwa, na umi wenu uhiu ùnikondwa pamo na Kilisto nkati mwanga Nnungu.

⁴ Kilisto nni umi wenu uhiu, na pámbehunukulíwa kavila, bahi na mwenu muchimuhunukuliwe pamo na nang'e muukulu wake.

⁵ Bahi layahilangile kulehu mambo lammalele la pachilambo lavèle nkati mwenu, yani umalaya na uhakwa na lukou na ditama na mawaso lahakalenge. Na munang'unukile, kwa kuva kung'unukila kulinganana na kudyabudu disanamu.

⁶ Bahi ing'anya ya makosa anelo, asila ya Nnungu ivenkŵida kwa vanu anevo.

⁷ Anepo patandi na mwenu uchocho müikalanga kwa namuna uyoyo pamuchitawaliwa na mambo anelo la masambi.

⁸ Henga vino yahilangila kulehu mambo alano lammalele, kutunduwila na kusunala na lahakalenge na kulambilana na kutangola malove lahakalenge.

⁹ Munalambilane mmene kwa mmene, kwa kuva münikuudumbula mwalehu unu wenu wa kala pamo na matendo lake,

¹⁰ na kuuwala aula unu wa hambi uhwenêha kutendwa kuva wahambi kila uhiku kupapatana na nfano wa Nnungu, Nküumba wake, uchinga mupate kummala mwalehu.

¹¹ Bahi anepo nanga cha Nnyahudi wala munu akávele Nnyahudi, nanga cha munu ayalwîke wala munu akáyalwike, nanga cha munu akávele N'giliki wala mwenedi wa ku Sikita,* nanga cha ntumwa wala munu akávele ntumwa. Henga Kilisto njo kila chinu na àikala nkati mwetu hwetu tuvammalele.

¹² Mwenu nni mmanu mma Nnungu, nang'e àaintamwanga na kuntandolanga kwajili yake mwene. Bahi mùùve na ntima wa chididi na uwambone na kulisulupuha na upole na kupililila.

¹³ Mupililane na kusameheana mmene kwa mmene muuhiku wohewo munu pávà na illove ly aksitaki munu yunji. Sameheana, malinga Nang'olo chansamehite mwenu.

¹⁴ Pamo na anelo lammalele, ikamulihange itamwi, kwa kuva itamwi njo ikamilisa anelo lammalele.

¹⁵ Amani ya Kilisto itawale mmitima yenu, kwa kuva mwenu münichemwa kuva mmili umo uchinga muikalange kwa amani. Na mùùve mmanu mma kushukulu.

¹⁶ Bahi mitima yenu iumbajwe namene ujumbe umwâmba Kilisto, kwa kuhundana na kudumana na kwa kumwimbila Nnungu malove la Zabuli na dihimu dya kunnombolela Nnungu na dihimu dinji dya chinnungu, akuno umuimba na kunshukulu Nnungu mmitima yenu.

¹⁷ Kila chinu chimutenda au kutangola, chitendange akuno umumala kuva mùchitenda kwa niaba ya Nang'olo Yesu, na munshukulu Nnungu Atata kupitila nang'e.[†]

Malajo la n'ding'ande dya vakúkulupila

¹⁸ Mwenu mmakongwe, vapilikane valume venu malinga chitulembelewa kutenda tuvanu tùvá Nang'olo.

¹⁹ Na mwenu mmalume, vatamwange ajavenu, na wala munavavenge.

²⁰ Mwenu mmavana, vapilikane vammaléke kwa mambo lammalele, kwa kuva kutenda uchocho kunankatapalila namene Nang'olo.

²¹ Na mwenu anga atata, munavasunaje vavana venu, uyopa vànakata tama.

²² Mwenu mmatumwa, vapilikane vanang'olo venu va apano pachilambo kwa mambo lammalele. Tendanga uchocho kwa ntima helele ing'anya ya kunnyopa Nnungu, na akee kwa kulipakah kwa vanang'o apala pavamwonanga.

²³ Na kila chinu chimutenda, muchitende kwa ntima wenu wammalele, malinga münatumika Nang'olo Yesu na akee munu.

²⁴ Mukumbukile kuva, Nang'olo achiamwing'ange mwenu mapala àalá lavavikidile vanu vase. Kwa kuva, Kilisto nni Nang'olo wauhiu umuntumikila.

²⁵ Henga ayula atênda lahakalenge, àmbelipwa kupapatana na lahakalenge latendile, kwa kuva Nnungu nanga palola kumeho kwanga munu.

* **3:11** Vanu va ku Sikita vâhâúlikâ kuva nni vapagani, vanu väíkâla uwamba.   † **3:17** Apano Paolo àlembile "tendanga lammalele mulina ly Nang'olo Yesu." Mmahuiku anelo kuhaula kuva, munu àtenda chinu mulina ly nang'olo fulani, yavele na mana kuva àchitenda kwa niaba yake. Maeleso layâmba mulina, lola Yohana 1:12.

4

¹ Mwenu anang'olo, vatendele vatumwa venu la haki na àlalá lalembelêwa vatendewe, akuno umumala kuva na mwenu uchocho müvele na Nang'olo wenu kulihunde.

Malaijo lanji

² Lihumyange mwalehu kunnyuwanga Nnungu. Muhwenehe kuva meho kwa kunnyuwa Nnungu akuno umunshukulu.

³ Na mutuyuwile na hwetu uchinga Nnungu atwing'e wasa wa kuhibili Lilove lyake liyâmba makudungilo lake lanapihike kumwamba Kilisto. Na nangu vino ñinfungwa kwajili ya kulatendanya anelo.

⁴ Bahi nguyuwile uchinga ngupate kulapisulanga Malove Lambone, malinga chingulembelewa kutenda.

⁵ Müüve na lúnda pamuikalanga na vanu vakákulupila, akuno umuutumila saana uihiku umuvenawo.

⁶ Malove lenu làlembelewa lààve lambone na la kuvautila vanu maduva lammalele, uchinga mumale namuna ya kunnyang'ula saana kila munu.

Disalamu dyo ntululilo

⁷ Tíkiko achiannyaaulilange habali dyangu dyammalele. Nang'e nni nkúkulupila nnyetu akulupíka namene na nni ntumishi nnyangu mmadengo la Nang'olo.

⁸ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu níntuma kwenu mwenu uchinga mupate kumala habali dyetu na ankamyange mitima yenu.

⁹ Níntuma pamo na Onesimo, nkúkulupila nnyetu utuntamwa namene. Nang'e nni munu akulupíka namene na nni yumo wa vanu va kwenu. Bahi vanu aneve vavili vachivannyaaulilange mambo lammalele latendéka akuno.

¹⁰ Alistaliko nfungwa nnyangu ànansalimilanga. Uchocho na Mako nnyuvani mwave Banaba na nang'e ànansalimilanga. Mwenu münipata tayali malaijo lamwâmba Mako, bahi akâida kwenu mwenu mpwechelange saana.

¹¹ Na Yesu uvanchema Yusto, nanang'e ànansalimilanga. Avano weka njo Vayahudi vakulupidíle vatumíka pamo na nangu kwajili ya madengo layâmba Ufalume wa Nnungu, na vâningutuja namene ntima.

¹² Epafile yumo wa vanu va nnikuwa lyenu nanang'e ànansalimilanga. Nang'e nni ntumishi wa Yesu Kilisto, na nanga pahopela kumpanyanila mwenu kwa kunnyuwilanga uchinga muimile kwa kuhwinga akuno umutandeka chinnungu na kuva tayali kutenda mwalehu àlalá lalalembela Nnungu.

¹³ Nangu nahulula kushuhudila kuva, nang'e ànalikambyakambya namene kwajili yenu na kwajili ya vakúkulupila va ku Laodikiya na ku Hielapoli.

¹⁴ Luka, n'ganga wetu utuntamwa namene, pamo na Dema, na vanang'o vânansalimila.

¹⁵ Vasalimilange vakúkulupila avetu va ku Laodikiya, pamo na nnumbwetu Nimfa chalumo na likuwa lyammalele lya vanu vankulupila Yesu, likojâna nng'ande mwake.

¹⁶ Baluwa aino paimbesomwa kwenu mwenu, tenda kila lihululíka ikasomwe na ku likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Laodikiya. Na mwenu uchocho muisome baluwa iniitumile kulikuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Laodikiya.

¹⁷ Nnyaaulilange Alikipo kuva, atende kila lihululíka atimise madengo àlalá lapewije na Nang'olo.

¹⁸ Nangu Paolo ngûlemba disalamu adino kwa nkono wangu nimwene. Na kumbukilanga kuva ngûvele nchihungo. Nangu ninnuwilanga inema ihalôka kwanga Nnungu iîve pamo na mwenu.

Baluwa inandi yanga Paolo yavalembidile

Vasesalonike

Ulongoledi wa baluwa inandi ya Vasesalonike

Baluwa inandi ya Vasesalonike ïlembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1) mmwaka fulani pepi na mwaka wa 51 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Ìnahululika kuva Paolo áilemble baluwa aino mmahiku alala lanaikele namene aneko ku Kolins, kwa myedi kumi na nane (Matendo 18:1-18). Likuwa lya vakúkulupila va ku Sesalonike alitandilihije Paolo nawi Sila pavanavele mmwanda wavo wawili wa kunachiyanjaja Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto (Matendo 17:1-9). Nchitabu cha Matendo inilembwa kuva likuwa lya vakúkulupila lya ku Sesalonike litandilike na Vayahudi kadiki na Vagiliki njo vanavale vohe.

Kwa kuva Paolo nanga panahulwile kuisalila aneko ku Sesalonike kwa maduva lohe bada ya kutandililiha likuwa anelyo lya vakúkulupila, bahi, nkuituma baluwa aino uchinga avakamye mitima na kuvahunda vakúkulupila va aneko. Baluwa aino ilonjelela mambo lohe, na iwele na mahundo lohe layâmba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto. Uchocho, Paolo álonjelela kwamba kuuya kwanga Kilisto, kwa kuva, yönekana kuva vakúkulupila va ku Sesalonike vânabanihwa namene na vanu vanji ing'anya ya ing'ulupa yavo (sula ya 1:6, 2:14-16). Paolo átumidile habali aneyo ya kuuya kwa Yesu Kilisto malinga indila ya kuvakamya mitima uchinga vahwinge muing'ulupa, na kuvahimya vaikale kwa kunkata-palila Nnungu (sula ya 5:6-8).

Uinjipihu wa baluwa ya Vasesalonike

1. Sula ya 1, Paolo àtandilika baluwa aino kwa kuvasalimila Vasesalonike na ànshukulu Nnungu kwajili yavo.
2. Sula ya 2-3, Paolo àelesa ing'anya inantendile atime unavalola kavila na namuna chakatapaliwije na habali dyavo dyapewije na Timoseo kuva vavenkuhweneha kuikamuliha ing'ulpa yavo mpaka vino. Uchocho, Paolo àvahafulila Vasesalonike kuva Nnungu akàvachimulila indila ya kwida achiaide unavalola.
3. Sula ya 4:1-5:15, Paolo àelesa namuna chivalembelewa vaikale Vakilisto kupapatana na lilolelo lya kuuya kwa Kilisto.
4. Sula ya 5:16-28, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kuvasalimila kavila vakúkulupila, akuno wavaamulisa vaisome baluwa aino muyo mwa vakúkulupila vammalele.

Ntandilikò wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na Sila* na kwa Timoseo. Tùnnembilanga mwenu mmanu mma likuwa lya vanu vankulupila Yesu mma aneko ku Sesalonike, mmanu mma Atata Nnungu na Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

Hwetu tûnnuyuwilanga mwenu inema na amani, viìve pamo na mwenu.

Iikadi na ing'ulupa ya Vasesalonike

² Tùnanshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu mwenu mmammalele, akuno utunkumbukilanga kwa kunnyuwilanga bila kuhopela.

³ Patunshukulu Nnungu Atata wetu, hwetu tûnankumbukilanga mwenu pameho pake namuna chimulanguja ing'ulupa yenu kwa kuntumikila Nnungu, na namuna chimutumbama kukola madengo ing'anya ya itamwi yenu na namuna lilolelo lyenu kwanga Yesu Kilisto chilihwingile.

⁴ Mmakukulupila avangu mutâmwaa na Nnungu, hwetu tûnimala kuva Nnungu ànintandolanga kuva mmanu vake.

⁵ Kwa kuva, Malove Lambone lamwâmba Yesu nanga palanaidile kwenu mwenu kwa malove weka. Henga patunaidile unannyubililinga mwenu, túidle na dimongo dya Nnungu na kwa kuhululihwa na Umumu Wanawse, akuno utumala kuva achila chitungola nni cha uhiu. Mwenu mùnimala namuna chituchiikalanga pamo na mwenu uchinga mupate faida.

⁶ Mwenu mùpapete nfano wetu na nfano wa Nang'olo. Ikànavà múnibanihwa namene, henga mùpwecheledile lillove lyanga Nnungu kwa ihangaladi ihalôka kwa Umumu Wanawse.

⁷ Bahi kwa indila aino, mûlanguijje nfano ukatapele kwa vakúkulupila vammalele va chilambo cha ku Makedoniya na ku Akaya.

* **1:1** Nsitali auno ülembwijé Silwano, kwamba lina linji lya Sila.

⁸ Kwa kuva, kupapatana na itumbami yenu, kutandikila kwenu mwenu llove lya Nang'olo líniyanjajika, na akee chihi nchilambo cha ku Makedoniya na ku Akaya bahi, henga habalí dya ing'ulupa yenu kwa Nnungu díniyanjala kila pachinu, ata hwetu nanga patunavele na haja ya kutangola llove lyohelyo kwamba Malove Lambone.

⁹ Vanu aneve vánahaula namuna chimunatupwecheledile patunahwikile kwenu mwenu na namuna chimulekile kudyabudu disanamu, nkuntumikila Nnungu avèle na umi, yani Nnungu wa uhiu.

¹⁰ Na vánahaula namuna chimunnindilila Yesu, Mwanawé Nnungu asulupuke kuhaloka kulihunde. Aneyo Nnungu njo ananfufwile Yesu kuhaloka kwa vanu vahwile, na Yesu njo atupôha kuhaloka mugasabu ya Nnungu íida.

2

Utumishi wanga Paolo aneko ku Sesalonike

¹ Mmakukulupila avangu, mwenu mmene mùnímala kuva, mwanda wetu kwenu mwenu ukánavale wa bule.

² Malinga chimumaite kuva, kabla tukànambahwika kwenu mwenu, tútandilike kubanihwa na kutangolwa malove lahakalenge muimanga ya ku Filipi. Henga pamo na mambo anelo, Nnungu átuendile tunnyubilile mwenu Malove lake Lambone bila kuyopa.

³ Mahundo letu nanga palanavele la kulambila wala nanga palanakudungidile mambo lahakalenge na wala nanga palachinkumba munu.

⁴ Henga maduva lammalele tútangola chihi chalambela Nnungu, kwa kuva nang'e átuwene kuva túnafala kwa madengo la kuhubili Malove Lambone. Hwetu tukátaha kuvakatapalila vanu, henga túlembela tunkatapalile Nnungu aloléha mmitima yetu.

⁵ Malinga mwenu chimumaite kuva, wala nanga liduva kananga limo litunatangwele malove la kulipakaha kwa vanu wala nanga patunalembidle kupata dimali kwa sili, Nnungu njo shahidi wetu.

⁶ Wala nanga patunalembidle kupata imbili kuhaloka kwa vanu, wala kwenu mwenu, wala kwa vanu vanji.

⁷ Kwa kuva, hwetu nni mitume tûvá Kilisto, bahi túnahulula chihi kulonga vitukutuku fulani kwenu mwenu. Henga hwetu túvele tuvapole kwenu mwenu muchi mama chavakambikambila vana vase.

⁸ Hwetu twanantamwanga namene mwenu, mpaka twávele tayali akee kunnyubilila chihi Malove Lambone, henga pamo na kutenda lammalele latuhulwile uchinga tunnyangatange mwenu.

⁹ Mmakukulupila avangu, mwenu mùnakumbukila namuna chituchibani kwa kukola madengo lakamajanga. Patuchinnyubilila Malove Lambone la Nnungu, tükola madengo chilo na muhi uchinga tunanteme munu woheywa kwenu.

¹⁰ Mwenu mmene nni mmashahidi vetu, na Nnungu uchocho ànashuhudila kuva, patuchi ikala kwenu mwenu mmakukulupila, túikal kwa uwanaswe na kutenda lalalembela Nnungu na bila kuva na likosa lyohevyo kwenu mwenu.

¹¹ Mùnímala saana kuva, twantendeledile kila munu muchi atata chavatendela vana vase mwene.

¹² Hwetu twaninkamyanga na kuntujanga mitima na kunnyuwanga namene muikalange muchi chalembela Nnungu ankumbulângâ mwenu uchinga muinjile mu Ufalume wake na ukulu wake.

¹³ Kavila, túlemebelewa túnshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili ya chinu achino, pamunapilikene llove lya Nnungu kuhaloka kwetu hwetu, nanga pamunalipwecheledile muchi llove lyanga munu, henga mûlipwecheledile muchi llove lya Nnungu, na nni muhiu kuva njo chiivele. Llove anelyo njo likôla madengo mmitima yenu mwenu mmakukulupila.

¹⁴ Mmakukulupila avangu, mambo ulâla lanahumidile nchilambo cha ku Yudeya mmakuwa la vanu va Nnungu vankulupila Yesu Kilisto, nni ulolo lankojîje na mwenu. Kwa kuva, mwenu mûbanihwije na avenu vakávele Vayahudi, malinga Vayudeya chivanabanihwiye na Vayahudi avavo.

¹⁵ Vanang'o njo vanammwalele Nang'olo Yesu pamo na manabii na kutubaniha na hwetu. Vanang'o nanga pavankatapalila Nnungu, na nni amongo va vanu vammalele!

¹⁶ Vánatumbâma kutudivila tunavahubilile Malove Lambone vanu vakávele Vayahudi uchinga vanapohwe. Uvila nni chivahwikila ntululilo wa masambi lávatendilè maduva lammalele. Henga ntululilo wake gasabu yanga Nnungu inivamatokela.

Paolo àlembela avone Vasesalonike

¹⁷ Mmakukulupila avangu, hwetu túhapulanyiwe na mwenu chimmili kwa chipindi chihi chijoko, henga tukanahapulanyiwe na mwenu chinnungu. Bahi ing'anya ya kuva na hamu namene ya kumwonanga, twanitumbama namene uchinga tumwonange kavila!

¹⁸ Hwetu twanikudungila kwida kwenu mwenu, asa nangu Paolo. Myanda yohe nangu nanilinga kupanganika, henga Nanchindenga ánitudivila.

¹⁹ Kwa kuva, mwenu weka njo lilooleo lyetu na ihangaladi yetu na litaji lyetu lya ushindi litumbelinowela moyo mwa Nang'olo wetu Yesu, pambeuya.

²⁰ Nni muhiu kuva, ing'anya yenu mwenu, hwetu túnalyona na kuhangalala.

3

¹ Na ntululilo wake, hwetu nanga patunahulwile kupililila kavila. Bahi nkwna wasa tuisalile weka ku Asene,

² na kuntuma kwenu mwenu nkúkulupila nnyetu Timoseo, munu antumikíla Nnunu pamo na hwetu kwa kuyanjaja Malove Lambone lamwâmba Kilisto. Túntumile kwenu mwenu uchinga apate kunhwingiha na kunkamyanga mwenu mitima yenu muing'ulupa yenu,

³ uchinga munu woheyoo mmwenu anatikinywe ing'anya ya kulaga kwapata. Mwenu mmene mùnimala saana kuva, kulaga malinga aneko kùnilembelewa kutukoje.

⁴ Kwa kuva, patunavele pamo na mwenu, twaninnyaulila kuva, tuvammalele tumbelaghwa, na njo uchocho chiihumidile malinga chimumaite.

⁵ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu panguwene kuva nikáhulula kuhweneha kulindilila, bahi nkuntuma Timoseo uchinga ngupate kumala habali dya ing'ulupa yenu. Nangu ngúlipewela chihi kuva, panjika ayula Nanchindenga, nkúkumba ànilinga kummatohanga mwenu, na madengo lammalele latukodile kwenu mwenu làyahike chihi bule.

⁶ Henga vino Timoseo ànikamola kwetu hwetu kuhaloka kwenu mwenu. Áidle na habali dyambone kuyamba ing'ulupa yenu na itamwi yenu. Ánituhailila kuva, maduva lammalele mùnatuhimukila kwa kuhangalala, na kuva müuve na hamu namene ya kutwona, malinga na hwetu chituvele na hamu ya kumwonanga mwenu.

⁷ Bahi mmakukulupila avangu, kubanika na kulaga kwammalele kútupàtâ, túnikamywa mitima na mwenu kwa kupilikana habali dya ing'ulupa yenu.

⁸ Kwa kuva, vino túnahulula kutula chimbweha kwa kumwona mwenu chimuhweneha kunkulupila Nang'olo.

⁹ Nangu nikámala namuna ya kunshukulu Nnunu kwajili yenu mwenu ing'anya ya kuhangalala kwammalele kutuvenakwo moyo mwanga Nnunu kwajili yenu.

¹⁰ Chilo na muhi túnatumbama kunnyuwa Nnunu uchinga tupate indila ya kumwonanga mwenu kavila na kunnyenjejija achila chimupungukiwije muing'ulupa yenu.

¹¹ Bahi túnnyuwa Atata wetu, yani Nnunu mwene, na Nang'olo wetu Yesu, vatuchimulile indila uchinga tupate kwida kwenu mwenu.

¹² Na Nang'olo antende mukulumuke na kuyenjejeka muitamwi imuvenayo mmene kwa mmene na kwa vanu vammalele, malinga na hwetu chituntamwanga mwenu.

¹³ Uchocho, túnnyuwa Nnunu ahwingihe mitima yenu uchinga mupate kuva mmanaswe na bila likosa moyo mwanga Nnunu Atata wetu, nniduva alila lyambeuya Nang'olo wetu Yesu, pamo na vanu vake vammalele.

4

Kuikala kwa kunkatapalila Nnunu

¹ Bahi mmakukulupila avangu, hwetu twaninnyunda namuna chimulembelewa kuikalanga uchinga mupate kunkatapalila Nnunu, malinga chimikalanga vino. Na vino túnnyuwanga namene kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu, muhalije namene kunkatapalila Nnunu.

² Kwa kuva, mùnimala nni malaijo ntwanitumwing'enge mwenu kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu.

³ Chitukutuku chalembele Nnunu nni kuva, mwenu müuve mmanaswe. Bahi linyemyange na umalaya.

⁴ Kila munu mmwenu àlembelewa amale namuna ya kuuhulula mmili wake kwa hali ya uwanaswe na ya eshma,

⁵ na akee kwa kulilekelela kutawaliwa na tama dya mmili, malinga vanu vakánkameke Nnunu chivatenda.

⁶ Bahi kuyamba malove anelo, munu woheyoo mmwenu àlembelewa anankosele nkúkulupila nnyake wala kunkumba. Hwetu twaninnyaulilanga kwamba mambo anelo

na kun'dumanga kuva, Nang'olo àmbevahukumu asabu vanu vatendânga mambo malinga anelo.

⁷ Kwa kuva, Nnungu nanga patuchemile uchinga tuikalange kwa uhakwa, ila tuikalange kwa uwanaswe.

⁸ Bahi munu woheyo alahîta mahundo anelo, akánnyita munu, ila ànnyyita Nnungu amwing'ângâ mwenu Umumu wake Wanaswe.

⁹ Na kuyamba kuvatamwa vakúkulupila avenu, akee lasima kunnembilanga lilo've lyohéyo, kwa kuva mwene Nnungu ànnyyundanga mwenu kutamwana.

¹⁰ Nni muhiu kuva, mwenu mûnavatamwa namene vakúkulupila avenu vammalele va chilambo cha ku Makedoniya. Henga hambi tûnnyuwanga mwenu mmakukulupila avetu, muhalije namene kuvatamwa.

¹¹ Tumbama namene kuikalanga kwa amani. Kila munu alole mambo lake mwene na kukola madengo kwa makono lake mwene malinga chitunnaijenge.

¹² Kwa kutenda uchocho, muchimulombolewe na vanu vakânkulupila Yesu, na wala nanga pamumbelambela kuyangatwa na vanu vanji kwa àlalá lamumbesikikila.

Kuuya kwanga Nang'olo Yesu

¹³ Mmakukulupila avetu, hwetu tukátamwa munamale habali dya avala vahidîle, uchinga munave na lihindambi muchi vanu vanji vakâvéle na libolelo.

¹⁴ Kwa kuva, hwetu tûnakulupila kuva, Yesu ánihila na kufufuka, uchocho tûnakulupila kuva, Yesu pambeuya, Nnungu àmbevafufula vanu avala vanahidile akuno uvankulupila Yesu na kuvatenda vaide kwaake chalumo na Yesu.

¹⁵ Kwa kuva, kupapatana na mahundo la Nang'olo, tûnnyaulilanga uvila, uhiku wambeuya Nang'olo, hwetu tumbekôjwa tuvèlè tuvumi, tukambevalongolele avala vahwile.

¹⁶ Kwa kuva, amuli ya Nnungu paimbehuma, na lidi lya malaika nkulu palimbepikanika, na lipenga lya Nnungu palimbeuma, Nang'olo mwene àmbesulupuka kuhaloka kuhilunde. Koka avala vahidîle akuno uvankulupila Kilisto, vafufuliwe hoti.

¹⁷ Anepo hwetu tuisalidîle, tumbekôjwa tuvèlè tuvumi uhiku anewo, tûmbetwaliwa pamo na vanang'o mmahunde, uchinga tukanchingamile Nang'olo kumahunde. Bahi tûmbeikala pamo na Nang'olo maduva lammalele.

¹⁸ Bahi mwenu kamyana mitima kwa malove alano.

5

¹ Mmakukulupila avangu, akee lasima nangu ninnembilangile mwenu kuyamba habali ya lisaa na uhiku umbehumâla mambo anelo.

² Kwa kuva, mwenu mmene mûnímala kuva, liduva lyambeuya Nang'olo límbekamola nniduva limukalolela, malinga nkwiwa chaida nachilo.

³ Vanu pavambekuva uvahaula kuva, "Pàvele na amani na usalama," anewo nni uhiku uvambekumbwa na iyondongeki kwa gafula malinga uchungu chunkoja mmahe avêle na chitumbo, na wala nanga pavambehulula kupalanyoka.

⁴ Henga mwenu mmakukulupila avetu, mwenu nanga pamuvele nnupi, bahi ing'anya ya anelyo, liduva anelyo nanga palimbenkojanga kwa gafula muchi nkwiwa.

⁵ Kwa kuva, mwenu mmammalele nni mmanu muikâla munng'anje, yani ni mmanu mma muhi. Hwetu tukee tuvanu tûvâ chilo wala tûvâ nnupi.

⁶ Bahi tunalale luwono muchi vanu vanji, henga tûuve meho na tulikamulange.

⁷ Kwa kuva, avala valâla luwono válalâ chilo, na avala vakaléwa vâkalewa chilo.

⁸ Henga hwetu nni tuvanu tûvâ muhi, tûlembelewa tûuve tuvanu tûvâ kulikamulanga. Na tûlembelewa tuwale ing'ulupa na itamwi, muchi likakamba lya kulichingila mmihuva, na ilolelo lyetu lya upohi liive muchi kofiya ya kutuchunga.

⁹ Kwa kuva, Nnungu nanga panatuchemile uchinga tupate gasabu yake, ila tupate kupo'hwa kwa indila ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

¹⁰ Nang'e ánihila kwajili yetu hwetu, uchinga pambeuya tupate kuikala pamo na nang'e ikâva tûmbekuva tuvèlè tuvumi au tuhwilè.

¹¹ Bahi kamyana mitima na kudengana muing'ulupa, malinga chimutenda vino.

Malaijo na disalamu dya ntululilo

¹² Hambi mmakukulupila avetu, tûnnyuwanga muvaeshimu avala vatumbâma kukola madengo la Nang'olo mmwenu, avala vannodyângâna kunnyyundanga namuna ya kuijala Chikilisto.

¹³ Veng'e eshima ing'ulungwa na kuvatamwa, ing'anya ya madengo lavo lavakola. Na muikalange kwa amani mmene kwa mmene.

¹⁴ Mmakukulupila avetu, hwetu tÙnannyuwanga namene muvadumange valêmwa na kuvakamya avala vadidimêngé mitima na kuvayangata avala vadabadânga muing'ulupa, na mùûve mmanu mma kuvapililila vanu vammalele.

¹⁵ Kaleha, munu woheyô anampindikule nnyake lahakalenge kwa lahakalenge, ila maduva lammalele tahanga kutendelanila lambone mmene kwa mmene na kwa vanu vammalele.

¹⁶ Hangalala maduva lammalele,

¹⁷ na yuwanga bila kuhopela.

¹⁸ Munshukulu Nnungu kwa kila namuna. Kwa kuva, anelo nni mambo lalalembela Nnungu mulatende ing'anya ya kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto.

¹⁹ Munaladivile madengo la Umumu Wanaswe.

²⁰ Na wala munausalau unabii.

²¹ Henga mulolehe saana kila chinu na kuchikamula achila chambone.

²² Linyemyange na ubaya wa kila namuna.

²³ Mwene Nnungu wa amani, anhahulange mwalehu na kudichunga disungu dyenu na mitima yenu na miili yenu uchinga vinakojwe na likosa muuhiku aula wambeuya Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

²⁴ Nnungu anchemânga mwenu achialatende anelo, kwa kuva nang'e nni wa kukulupika.

²⁵ Mmakukulupila avetu, tuyuwilange na hwetu.

²⁶ Vasalimilange vakúkulupila vammalele kwa itamwi ya Chikilisto.

²⁷ Nangu nìmwamulisa mwenu muyo mwanga Nang'olo, muisome baluwa aino kwa vakúkulupila vammalele.

²⁸ Hwetu tÙnnyuwilanga inema ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto ìive pamo na mwenu.

Baluwa yavili yanga Paolo yavalembidile Vasesalonike Ulongoledi wa baluwa yavili ya Vasesalonike

Baluwa yavili ya Vasesalonike ñlembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Baluwa aino ñlembwije bada ya kupita maduva kadiki kutandikila pailembile aila inandi, m mwaka fulani pepi na mwaka wa 51 kutandikila mwaka wavelekwejje Yesu Kilisto. Paolo pailembile baluwa aino yavili ya Vasesalonike bado àvele chihi nkuikala muimanga ya ku Kolinso. Likuwa lya vakúkulupila va ku Sesalonike alitandilijje Paolo nawi Sila pavanavele mmwanda wavo wavili wa kunachiyanaja Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto (Matendo 17:1-9). Nchitabu cha Matendo inilembwa kuva likuwa lya vakúkulupila lya ku Sesalonike litandilike na Vayahudi kadiki, na Vagiliki njo vanavele vohe.

Yònекana kuva vakúkulupila va ku Sesalonike vánabanhwa namene na vanu vanji ing'anya ya ing'ulupa yavo. Njo mana Paolo àlonjelela namene swala lya kuuya kwanga Yesu m'baluwa aino uchinga avakamye mitima Vasesalonike kuva, avala vavabaniha vachivapate asabu yavo, malinga chahaula nchitabu achino kuva, "Nnungu àvele na haki ya kuvapindikulila ibaniki vanu avala vam'banîha mwenu" (sula ya 1:6-7). Uchocho, yònекana kuva vanu vanji vâhunda mahundo la kulambila kwamba kuuya kwanga Yesu (sula ya 2:1-2). Malinga nusu ya baluwa aino ilorjelela namene habali dya kuuya kwanga Yesu. Uchocho, Paolo àduma kwamba ulemwa. Kila munu lasima akole madengo uchinga apate chakulya (sula ya 3:6-10).

Uinjipihi wa baluwa yavili ya Vasesalonike

1. Sula ya 1:1-2, Paolo àtandilika kuilemba baluwa yake kwa kulitambuliha nang'e mwene na vavake.
2. Sula ya 1:3-12, Paolo ànshukulu Nnungu kwajili ya vakúkulupila va ku Sesalonike na kuvayuwila.
3. Sula ya 2:1-12, Paolo àlonjelela habali ya kuuya kwanga Yesu.
4. Sula ya 2:13-3:5, Paolo ávahimya Vasesalonike vahwenehe kuhwinga muing'ulupa.
5. Sula ya 3:6-15, Paolo ávaduma vanu valeke ulemwa na kuvahimya vakole madengo.
6. Sula ya 3:16-18, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kuvasalimila kavila Vasesalonike.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo na Sila* na kwa Timoseo. Tùnnembilanga mwenu mmanu mma likuwa lya vanu vankulupila Yesu mma aneko ku Sesalonike, mmanu mma Nnungu Atata wetu na Nang'olo Yesu Kilisto.

² Tùnyyuwilanga mwenu inema na amani ihalôka kwanga Nnungu Atata na kwanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto viîve pamo na mwenu.

Kushukulu na kuyuwa kwanga Paolo

³ Mmakukulupila avangu, hwetu tûlemebelewa tunshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu. Tûlemebelewa tutende uchocho kwa kuva, ing'ulupa yenu na itamwani yenu ivenkuyenjejka namene.

⁴ Kupapatana na anelo, hwetu tûnalyona kwa kunnombolelanga mwenu mmakuwa la vanu va Nnungu vankulupila Yesu ing'anya ya ipililidi yenu na ing'ulupa imuvenayo pamubanihwa na kulaghwa.

⁵ Kubanihwa kwenu na kupililila kwenu kùmaîha kuva, hukumu yanga Nnungu nni ya haki, na kùntendanga mwenu mufale kupwawa mu Ufalume wake, Ufalume umubanihwa kwajili yake.

⁶ Kwa kuva, Nnungu àvele na haki ya kuvapindikulila ibaniki vanu avala vam'banîha mwenu,

⁷ na kunnyeweleja mwenu pamo na hwetu muuhiku aula wambehunukuliwa Nang'olo Yesu kuhaloka kulihunde pamo na malaika vake vavêle na dimongo.

⁸ Nang'e àmbevaasibu kwa moto vanu avala vahîta kummala Nnungu na avala vatahûka Malove Lambone lamwâmba Nang'olo wetu Yesu.

⁹ Na Nnungu àmbevaasibu kwa kuvaaondonganga mwalehu vyaka na vyaka na àmbevahapulanya na Nang'olo Yesu na ukulu wa dimongo dyake.

* ^{1:1} Nsitali auno ûlembwije Silwano, kwamba lina linji lyanga Sila.

¹⁰ Àmbetenda uchocho nniduva alila lyambeida Nang'olo unatumbyangwa na kukan-ganwa na vanu vake vammalele vankulupila. Na mwenu uchocho mÙmbekuva pamo na anevo vanu kwa kuva mÙnikulupila ushahidi wetu umwâmba Yesu.

¹¹ Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tÙnannyuwilanga maduva lammalele uchinga Nnungu wetu annyululihe mwenu kuikala kwa namuna ya iikadi yanchemeledile. Hwetu tÙnnyuwa Nnungu uchinga kwa dimongo dyake atimise makudungilo lenu lammalele lambone na kumalila madengo lenu lahalokâna na ing'ulupa.

¹² TÙyuwa uchocho uchinga lina lyanga Nang'olo wetu Yesu lipate kutumbyangwa kwa namuna ya iikadi imuikala, na mwenu muchimupate kutumbyangwa kupitila nang'e kwa inema ya Nnungu wetu na Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

2

¹ Hambi tÙnnembilanga mwenu kwamba mambo layâmba kuuya kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto na namuna hwetu chitumbekojaniwa moyo mwake. Mmakukulupila avetu, hwetu tÙnnyuwangwa namene,

² munapiyanywe kutikinywa mmitima yenu na wala munayope kuva, liduva lya kuuya kwake Nang'olo linikamola. Munalakulupile mambo anelo ikànavà mÙnilapilikana kwa indila ya unabii au mahubili au baluwa ihaulika kuva ihaleke kwetuhwe.

³ Munákubali kulambilwa na munu woheyo kwa namuna yoheyo. Kwa kuva, Liduva anelyo likambekamola mpaka aila itahuki ing'ulu ihumìlè hoti na ayula munu nkútenda lahakalenge aonekane, yani ayula alôja kukwondongwa.

⁴ Nang'e àmbetahuka na kulikweja muha mwa kila chinu chichêmwâ kuva Nnungu au chivachiabudu vanu, mpaka tÙnainjila mu Ing'ande ya Nnungu na kuikala anemwo na kulichema mwene kuva Nnungu.

⁵ Dachi, mukákumbukila kuva naninnyaulilanga mambo anelo pannavele pamo na mwenu?

⁶ Henga mwenu mÙnimala chinu chidivâ mambo anelo lanahumìlè. Bahi aneyo nkútenda lahakalenge àmbehumila muuhikila wake ukudungiwîje.

⁷ Kwa kuva, dimongo dya ayula nkútenda lahakalenge dÌmbbehweneha chihi kuva dya sili mpaka apala pambeuswa ayula an'divîla.

⁸ Anepo nni pambehumila ayula nkútenda lahakalenge, henga Nang'olo Yesu pambehumila àmbemmwalala kwa dimumu dya nkanya mwake na kumwondonganga mwalehu kwa ihumidi ya kwida kwake.

⁹ Aneyo nkútenda lahakalenge pambehumila, àmbetenda madengo langa Nanchindenga kwa kutenda kila namuna ya masaibu la kulambilâ na vimaiko vya kulambilâ na lakuganya la kulambilâ.

¹⁰ Àmbetumila ilambidi ya kila namuna kuvahocheja avala vambeondóngwa ing'anya nanga pavanautamwije aula uhiu uhulùla kuvapoha.

¹¹ Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu àvatendile vatawaliwe na dimongo dya kuhochega uchinga vapate kukulupila mambo anelo la kulambilâ.

¹² Na ntululilo wavo, anevo vammalele nni kuhukumiwa asabu, ing'anya nanga pavaukulupidile uhiu, ila vákatapaliwa chihi na mambo mabaya.

Kuhwinga muing'ulupa

¹³ Henga hwetu tÙlembelewa tunshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu mwenu mmakukulupila avetu mutâmwa na Nang'olo. Kwa kuva, Nnungu àntondwele mwenu kutandikila anepo patandi uchinga mupate kupohwa kwa kuhahulwa na Umumu Wanasse na kwa kukulupila malove la uhiu.

¹⁴ Nnungu áñchemedile mwenu upohi anewo kwa indila ya Malove Lambone latunnya-jajijiye uchinga mupate kukumila ukulu wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

¹⁵ Bahi mmakukulupila avetu, imilanga kwa kuhwinga na mulakamule muhundo letu latunyyundile, ikàva kwa kupitila mahubili au kwa baluwa dyetu.

¹⁶ Nang'olo wetu Yesu Kilisto mwene na Nnungu Atata wetu atutamwije hwetu, na kwa inema yake nkutujalila kutujwa mitima yetu vyaka na vyaka, na kutwing'a lilolelo lyambone,

¹⁷ ankamyange mitima yenu na kunhwingiha muing'ulupa, uchinga muhulule kutenda na kutangola lambone maduva lammalele.

3

Mutuyuwile

¹ Ntululilo, mmakukulupila avetu, tÙyuwa mutuyuwile uchinga ujumbe unnyâmba Nang'olo upiyanye kuyanjala na kutumbyangwa, muchi chiinavele kwenu mwenu.

² Uchocho, nnyuwange Nnungu uchinga atupohe mmakono mwa vanu vabaya na vanu vatênda lahakalenge. Kwa kuva, akee vanu vammalele vakubâli kulakulupila Malove Lambone.

³ Henga Nang'olo ànakulupika, nang'e achiankamyange mitima na kunchunganga na lahakalenge.

⁴ Nang'olo àtwing'a lilolelo kwajili yenu kuva, mùnatenda na muchimuhwenehe kutenda àlalá latunnaijanga.

⁵ Nang'olo ailodye mitima yenu muitamwi ya Nnungu na ipililidi yatwing'a Kilisto.

Kuleka ulemwa

⁶ Mmakukulupila avetu, hwetu tûnnaja mwenu kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu Kilisto kuva, mulinyemye na vakúkulupila avetu vammalele vavêle na ulemwa na vakákamula mahundo latumwing'enge mwenu.

⁷ Mwenu mmene mùnimala saana namuna chimulembelewa kupapata nfano wetu. Kwa kuva, hwetu patuchiikala kwenu mwenu nanga patunavele tuvalemwa.

⁸ Hwetu nanga patunalile chakulya cha munu bule, henga badala yake twanitumbama kukola madengo la kuhopeja chilo na muhi uchinga tunanteme munu woheyoo mmwenu.

⁹ Tútendile uchocho, akee ing'anya nanga patunavele na haki ya kupwechelela nsada wenu, henga túlembidle tûûve nfano wa kuyejwa.

¹⁰ Kwa kuva, patunavele kwenu twaninnaijanga kuva, munu woheyoo akànatamwe kukola madengo, bahi analyse.

¹¹ Tútangola uchocho ing'anya tûnipilikana kuva, vanu vanji mmwenu vâvele na ulemwa, vakátamwa kukola madengo, ila váljinija chihi mmambo la vanu vanji.

¹² Hwetu tûvalaija vanu anevo na kuvayuwa namene kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu Kilisto kuva, vatungamane na kukola madengo uchinga vapate àlalá lavasikidile.

¹³ Henga mwenu mmakukulupila avetu, munahopele kutenda lambone.

¹⁴ Na ikâva munu akátamwa kulakamula malaijo latunnaijanga m'baluwa aino, mpihu-lange munu anevo na munakumilane nawe uchinga apate dihoni.

¹⁵ Henga munammalangile kuva muchi mmongo wenu, ila n'dume muchi nkúkulupila nnuyen.

Disalamu dya ntululilo

¹⁶ Nang'olo wa amani mwene amwing'ange amani maduva lammalele na kwa namuna dyammalele. Nang'olo àâve pamo na mwenu mmammalele.

¹⁷ Nangu Paolo ngûlemba disalamu adino kwa nkono wangu nimwene. Na ngütenda uchocho n'dibaluwa dyangu dyammalele kumaiha kuva dihaloka kwang'une.

¹⁸ Tùnyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwa Yesu Kilisto, ìive pamo na mwenu.

Baluwa inandi yanga Paolo yannembidile Timoseo Ulongoledi wa baluwa inandi ya Timoseo

Baluwa inandi ya Timoseo ïlembwije na Ntume Paolo kunnembila Timoseo nkuhundwa wake. Ìnahululika baluwa aino ïlembwije mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 62 mpaka wa 64 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Paolo álembile baluwa mmaduva la ntululilo wa umi wake. Paolo ávele na uloongo wa pepi na Timoseo, na myanda yohe ànannonjelela wanchema mwanawé (Filimoni 2:22, 1 Timoseo 1:2,18).

Baluwa aino nni imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkukulupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakukulupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa yavili ya Timoseo na baluwa ya Tito na baluwa ya Filimoni. Baluwa inandi ya Timoseo iive na maeleso lohe layâmba namuna ya kutenda ibada (sula ya 2:1-15), na namuna chivalembelewa vààve vakúlodya va vanu vankulupila Yesu (sula ya 3:1-13), na maeleso layâmba namuna ya kulatahuka mahundo la kulambila (sula ya 1:3-11, 4:1-15, 6:3-5). Baluwa aino ilanguja namuna Paolo chachinnyunda Timoseo namuna ya kuva nkukulodya mmakuwa la vanu vankulupila Yesu. Bahi iive na mahundo lohe namene lahulûla kuvayangata vakúlodya va makuwa la vanu vankulupila Yesu namuna ya kutenda utumishi wavo mmakuwa lavo.

Uinjiphi wa baluwa inandi ya Timoseo

1. Sula ya 1:1-2, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kunsalimila Timoseo.
2. Sula ya 1:3-11, Paolo àmwelekesa Timoseo namuna ya kulatahuka mahundo la kulambila.
3. Sula ya 1:12-20, Paolo àelesa namuna chanshukulu Nnungu kwajili ya Yesu Kilisto.
4. Sula ya 2-3, Paolo àmwelekesa Timoseo namuna chiilembelewa iive paibada na kwamba chivalembelewa vààve vakúlodya va makuwa la vanu vankulupila Yesu.
5. Sula ya 4-6, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kumwing'a Timoseo malaijo fulani la ntululilo.

Ntandilikò wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'uone Paolo, nguchemwíje kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa amuli ya Nnungu Mpohi wetu na ya Yesu Kilisto, liloletu lyetu.

² Nikulembila wako Timoseo mwanangu wa uhiu muing'ulupa. Nìkuyuwila inema na chididi na amani ihalóka kwanga Atata wetu Nnungu na kwanga Yesu Kilisto Nang'olo wetu, diìve pamo na wako.

Kulatahuka mahundo la kulambila

³ Bahi nìkuyuwa uikale anepo pa Efeso, malinga chinnakuyuwite panichihwena chilambo cha ku Makedoniya, uchinga uvalimbije vanu vanahwenehe kuhunda mahundo la kulambila.

⁴ Vahaulile valekane na anedyo dinano dya kulambila na malonjedi layâmba midododo ya malina la ding'olo dya anyakala dikee na ntululilo. Kwa kuva, anelo lammalele látandiliha matahukano lakee mana, na wala lakávayangata vanu kulatumikila makudungilo la Nnungu lamaikâna kwa ing'ulupa.

⁵ Makudungilo la malaijo anelo nni kuva, papwawe na itamwi ihalokâna na ntima helele na ntima ukáhukumika, na ing'ulupa ihiu.

⁶ Henga vanu vanji vànilaleka anelo lammalele nkuipindikukila chihi myaha ikee na mana.

⁷ Vánalembela namene kuva vakúhunda va Sheliya ya Musa, henga vene nanga pavala-maite malove lavatangola ikànavàlatangola kwa kuhimya.

⁸ Tùnimala kuva, Sheliya nni yambone namene ikàtumiwa chiilembelewa.

⁹ Na tùnimala kuva, Sheliya ikávikwíje kwajili ya vanu vaténda lalalembela Nnungu, henga inivikwa kwajili ya vanu vaténda lahakalenge na vatahûka, na vanu vakâmweshimu Nnungu na vakútenda masambi, na vanu vakávele vanaswe na vanu vakufûlu, na vanu vavawalâla atata vao na ayuvao, na akúwalala vammalele.

¹⁰ Na inivika kwajili ya amalaya, na valume valalâna vene kwa vene, na akúchuusa vatumwa, na akúlambila, na vaapila kwa kulambila pamo na vammalele vaténda vitendo vitindâna na mahundo la uhiu.

¹¹ Na mahundo anelo la uhiu làodana na Malove Lambone la ukulu wa Nnungu atumbyângwa, langukamujijwe nangu uchinga nguvayanjajije vanu.

Paolo ànshukulu Nang'olo Yesu ing'anya ya chididi chake

¹² Nangu nanshukulu Nang'olo wetu Yesu Kilisto angupêle dimongo dya kukola madengo, kwa kuva, ànguwene kuva nakulupika, nkungutandola uchinga nintumikile.

¹³ Ikànavà anepo patandi ngûvele nimunu wa kunkufulu Kilisto na kuvabaniha vanu vake na kuvatendela jeuli, henga Nnungu ánguvikidile chididi kwa kuva, anelo lammalele ngûlâtendile bila kumala na nikâchinkulupila Kilisto.

¹⁴ Henga Nang'olo wetu Yesu Kilisto àningujala inema yake yohe namene, nkuning'a ing'ulupa na itamwi kwa kulundanywa kwetu na nang'e.

¹⁵ Itangodi aino nni ihiu, tena inakatapala kuyambukilwa mwalehu kuva, "Yesu Kilisto áidle apano pachilambo uchinga avapohe vanu vavêle na masambi." Na muanevo vanu, nangu njo nim'baya kupunda vammalele.

¹⁶ Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu nkunguvikila chididi uchinga kupitila kwang'uee nim'baya namene kupunda vammalele, Yesu Kilisto apate kulanguja ipililidi yake ya namene, na nangu ngûùve nfano kwa vanu vammalele vambenkulupila na kupwechelela umi ukee na ntululilo.

¹⁷ Bahi eshma na ukulu viive kwanga Nnungu, Nfalume wanavyaka, Nnungu akávele na ntululilo, Nnungu akáonekana, Nnungu waweka, vyaka na vyaka! Amina.

¹⁸ Timoseo mwanangu, nangu nìkwing'a alano malaijo kupapatana na malove la unabii lanatongolewije machedo kukwamba wako. Malaijo anelo njo lambekuhululîha wako kupanyana saana ing'ondo,

¹⁹ akuno uichunga saana ing'ulupa yako na kuva na ntima ukâhukumika. Vanu vanji vânihita mwalehu kuipiliknila hukumu ya mmitima yavo, bahi kwa kutenda uchocho nkudyondonganga ding'ulupa dyavo.

²⁰ Nnikuwa lya vanu aneve vaondongêne ding'ulupa dyavo nni Imenayo na Isikanda, vanu aneve nìvakamujije kwanga Nanchindenga uchinga valihunde, vanankufùlù Nnungu kavila.

2

Malaijo layâmba ibada

¹ Bahi kabla ya mambo lammalele, nannuywanga namene mwenu muvayuwile vanu vammalele. Nyuwange Nnungu avayangate na kuvabaliki, na munshukulu Nnungu kwajili yavo.

² Vayuwile vafalume na vanu vavêle na mamulaka uchinga tupate kuikalanga kwa itungamani na amani na kuva tuvanu tuikâla kwa namuna yalembela Nnungu na kuvatendela vanu vanji lalembelêwa kuvatendela.

³ Nyambo auno nni wambone na ùnkankatapalila Nnungu Mpohi wetu,

⁴ alambêla vanu vammalele vapohwe na vapate kuumala uihiu.

⁵ Kwa kuva, pàvele chihi Nnungu yumo, na pàvele chihi munu yumo avapatanîsa vanu na Nnungu, na munu aneyo nni Yesu Kilisto,

⁶ analihumije mwene uchinga avapohe vanu vammalele. Na anewo wávele ushahidi wanauhumije Nnungu kwa vanu va pachilambo muuhiku unakudungiwiye.

⁷ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu ñitandolwa kuva nkúhubili na ntume wa Malove Lambone. Nangu nàngola chihi uihiu wala nikâlambilâ. Nnungu àningutuma nangu unavahunda vanu vakâvele Vayahudi kuyamba ing'ulupa na uihiu.

⁸ Bahi kila pachinu pamukojana kunnyuwa Nnungu, ngùlembela valume vayuwe akuno vanyolijijé makono lavo lahawîke, yani bila kuva na itunuuki wala matahukano.

⁹ Pamo na anelo, ngùlembela vamahe vawale kwa namuna ilembelêwa. Vawale kwa adabu, na wala vanapundihe namene kuwalila zahabu na lulu na dinguwo digalika namene au kutiva ulindo.

¹⁰ Henga vâlembelêwa vawalile matendo lambone lalembelêwa kutendwa na vamahe valihumije kwa Nnungu.

¹¹ Vamahe vâlembelêwa valihunde mahundo kwa kutungamana na kwa kupilikana.

¹² Nangu nikâmwing'a mmahe luhusa lwa kuhunda, wala lwa kuntawala nnume, henga mmahe àlembelêwa atungamane.

¹³ Kwa kuva, Adamu njo anavele ntandi kuumbwa, nkuida Hawa.

¹⁴ Na wala akee Adamu ánakumbike, henga mmahe njo ánakumbike, nkutenda sambi.

¹⁵ Henga ikànavà ìvele uchocho, mmahe akâhweneha kuikamulila ing'ulupa na itamwi na uwanaswe na kuva na ntima ukâpundiha, bahi achiapohwe kwa kuvaleka kwake.

3

Chivalembelewa vâàve vakûlodya va vanu vankulupila Yesu

¹ Itangodi aino nni ihiu kuva, "Munu alembêla kuva nkúlodya wa vanu vankulupîla Yesu, aneyo àlembela madengo lambone."

² Bahi nkúlodya wa vanu vankulupîla Yesu àlembelewa ààve munu akáambika kwa chinu chohecho. Àlembelewa ààve chihi na mmahe yumo, na ààve munu avêle na ntima ukápundiha na ààve munu alihulûla mwene, na ààve munu wakweshimika na ààve munu apwechelêla vayeni na ààve munu ahulûla kuhunda.

³ Àlembelewa anààve munu wa kukalewa, wala nkúkalipa, henga àlembelewa ààve mpole na munu wa kutamwa namene amani, na àlembelewa anààve munu wa kutamwa namene dihela.

⁴ Àlembelewa ààve munu ahulûla kuvaimilila saana vanu va nng'ande mwake na ààve munu ahulûla kuvaduma vana vake uchinga vààve vana va kupilikana na vavêle na eshima mwalehu.

⁵ Kwa kuva, ikàva munu nanga pahulula kuvaimilila vanu va nng'ande mwake, àmbehulula dachi kulichunga likuwa lya vanu va Nnungu vankulupîla Yesu?

⁶ Akálembelewa ààve munu ankulupidile Yesu chihambihambi, uyopa àanalyona dahu, nkumatoka muchi chanamatweke Ibilisi na kuhukumiwa.

⁷ Uchocho, àlembelewa alombolewe kwa mambo lambone na vanu vavêle panda, uchinga anaambike na kukamuka nnutambo lwa Ibilisi.

Chivalembelewa vààve mashemasi

⁸ Uchocho, na vanu vatondôlwa kuva mashemasi navanang'o vàlembelewa vààve vanu vaeshimika, vanààve vanu vavêle na makudungilo mavili, wala vanààve vanu va kukalewa, wala vanààve vanu vavêle na tama ya dimali.

⁹ Vàlembelewa vaikamule kwa ntima ukáhukumika sili ya ing'ulupa ihunukuliwîje.

¹⁰ Vàlembelewa valingwe hoti, koka vakâonekana kuva vakâyambika, bahi vànafala kuva mashemasi.

¹¹ Ajavao na vanang'o vàlembelewa vààve vanu vaeshimika, vanààve vanu va kulambilila, henga vàlembelewa vààve vanu vavêle na ntima ukápundiha na vakulupîka kwa vitukutuku vyammalele.

¹² Mashemasi vàlembelewa vààve na mmahe yumo bahi, na vàlembelewa vààve vanu vavachûnga saana vana vao pamo na vanu va n'ding'ande dyavo.

¹³ Kwa kuva, avala vakôla madengo lavo saana, valing'a eshima, na vànahulula kuyanjaja bila kuyopa habali dya ing'ulupa ivavenayo kwa Yesu Kilisto.

¹⁴ Nikulembila baluwa aino, ikànavu ngûlolela kwida maduva ulola unakulola.

¹⁵ Henga ikàva nimbetima kuhwika, ilembelewa umale namuna ya iikadi ilembelêwa muing'ande ya Nnungu, yani nnikuwa lyammale lya vanu va Nnungu avêle na umi. Vanu va Nnungu vankulupîla Yesu vàvèle muchi chipanda na nsingi wa uhiu.

¹⁶ Nanga lipamba lyohelyo kuva, alano njo makudungilo lanapihike la ukulu wa ing'ulupa yetu kuva,

Kilisto áhumidile kwa nfano wa munu, na kumaihwa na Umumu Wanaswe kuva nang'e njo wambone pameho panga Nnungu.

Nkwonwa na malaika,

na kuyanjajwa mmilambo vyammale.

Nkukulupilwa pachilambo chammalele,

na kutwaliwa kuhwena kulihunde unààvà muhali ya ukulu.

4

Vakúhunda va kulambila

¹ Umumu Wanaswe àtangola chihi mwandu kuva, mmahiku la ntululilo, vanu vanji vàmbehapukana na ding'ulupa dyavo na kuvapilikanila anamindenga akúlambila chalumo na mahundo lavo.

² Mahundo malinga anelo làyanjajwa na vanu valambîla, yani vanu valilambîla, akuno vavêle na mitima ikápilikana hukumu ya mitima yavo, mitima yondongêke mwalehu malinga ipijewe moto.

³ Vanu anevo vàvalimbija vanu kulomba na kulya vyakulya fulani. Henga Nnungu áumbile vyakulya anevo uchinga avala vankulupidile na kuumala uhiu, vapate kuvitumila kwa shukulani.

⁴ Kwa kuva, kila chinu chachiumbile Nnungu nni chambone, wala nanga chinu chilembelewa kuhitwa, henga vilembelewa vipwechelewe kwa shukulani.

⁵ Kwa kuva, kwa llove lya Nnungu na kwa kuyuwa, Nnungu àchitenda chakulya anecho chihahuke.

Ntumishi wambone wanga Yesu Kilisto

⁶ Wako Timoseo, ukàvahaulila vakukulupila vammalele malove anelo, uchiuve ntumishi wambone wanga Yesu Kilisto, akuno uhweneha kukulumuka chinnungu kwa malove la ing'ulupa na mahundo la uhiu lulakamwile.

⁷ Henga lekana na dinano dikee dya chinnungu, dikávele na mana, na badala yake lijeveleje kuikala kwa namuna yalembela Nnungu.

⁸ "Kwa kuva, kuujeveleja mmili kuhwinga kùvele na faida kadiki, henga kuikala kwa namuna yalembela Nnungu kùvele na faida mmambo lammalele, yani kùtwing'a ahadi ya kuva na umi wa vino na uïda."

⁹ Itangodi aneyo nni yakukulupika, na ìnalembelewa kuyambukilwa mwalehu.

¹⁰ Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu túnalikambyakamba na kutumbama kukola madengo, kwa kuva, túnnoleta Nnungu avêle na umi, Mpohi wa vanu vammalele, na asa Mpohi wa vanu vankulupila.

¹¹ Anelo njo malove lulembelewa kulalaija na kulahunda.

¹² Unakubàli munu woheyò akuhebule ing'anya ya kuva wako kijana. Henga wako ùlembelewa ùüve nfano kwa akukulupila, kwa itangodi yako na namuna chuwikala na kwa itamwi yako kwa ing'ulupa yako na kwa maisha lakee na uhakwa.

¹³ Tumbama kuvasomela vanu Malemba Lanaswe na kuvalubilila na kuvalhunda, mpaka panimbekwida.

¹⁴ Unaleke kuitumila inudyo ya chinnungu ivêle nkati mwako, aila yupwechedile kuhalokana na unabii muuhiku aula vasele va likuwa lya vanu vankulupila Yesu pavankuvikidile makono.

¹⁵ Bahi lavike mwisungu mambo anelo na ulihumye mwalehu kulatenda anelo lammalele uchinga vanu vammalele valole namuna chuukulumuka chinnungu.

¹⁶ Lichunge namene wako umwene pamo na mahundo lako. Hweneha kulakamula mahundo la uhiu, kwa kuva, ukàtenda uchocho, ùmbelipoha umwene chalumo na anevo vakupilikânîla.

5

Chivalembelewa kutendewa vakukulupila avetu

¹ Nnume akupundile changa unankalipile namene, henga n'dume malinga atatako. Na vijana avako vatendele malinga anung'unuvako,

² na vamahe vakupundile changa vatendele malinga ayuvako, na vali vatendele malinga alumbuvako, akuno uikala bila uhakwa.

³ Vachunge vamahe vanannidi vakávele na chinu chohecho cha kulisingila.

⁴ Henga ikàva nannidi àvele na vana au udukulu, bahi anevo vâlembelewa valihunde hoti kulihumya mwalehu kuvalhudumila alangavao na kuvaluihija vâvavelèkè na anakuluva lambone lavavatendedile, kwa kuva, chinu anecho chinankatapalila Nnungu.

⁵ Nannidi wa uhiu mwalehu, akávele na munu woheyò wa kunnyangata, aneyo àvikile lisingilo lyake kwa Nnungu, na kuhweneha kuyuwa chilo na muhi wannuwa Nnungu uchinga annyangate.

⁶ Henga nannidi aikâla mmaisha la tama, aneyo ànihila, ikànavà àonekana kuva mumi.

⁷ Malaijo alano veng'e na vanu vanji uchinga anapwawe wa kwambika.

⁸ Ikàva munu nanga pavachunga alangavake mwene, na asa avala va nng'ande mwake, aneyo munu àniikana ing'ulupa yake, na nni m'baya kupunda munu akánkulupila Yesu.

⁹ Nannidi alembeléwa kuva nnikuwa lya anannidi vayangâtwa, àlembelewa ààve nannidi akamojîye myaka sitini. Na ààve mmaisha achikulupika muulombi wake,

¹⁰ na ààve munu alombolêwa kwa kutenda lambone. Na àlembelewa ààve munu avaledile saana vana vake na avakalibîsa vayeni na avatumikila vakukulupila kwa kulisulupuha, na vayangête vanu valâga na alihûmya kutenda lambone la kila namuna.

¹¹ Henga anannidi vali unavavalangile nnikuwa lya anannidi vayangâtwa, kwa kuva, pavakojwa na tama dya kulembela kulombwa, vânameka kuntumikila Kilisto.

¹² Anannidi anevo vâmbepata asabu ing'anya vâniileka ahadi yavo inandi ya kuntumikila chihi Kilisto.

¹³ Anannidi malinga anevo, vâàva valemwa na vâàva na nnyambo wa kwonganyaonganaga ing'ande kwa ing'ande. Na akee chihi anelyo weka, ila vâàva vanu va kuvalamba vanji vikohi, na vâliinjia mmalove la vanu vanji, na kutangolanga mambo lavakalemelewa kulatangola.

¹⁴ Bahi ing'anya ya anelo, ngwònite kuva anannidi vali, valombwe, na vâveleke vana na kuchunga makande lavo, uchinga mmongo anapate wasa wa kututongolela lahakalenge.

¹⁵ Kwa kuva, pàvele anannidi vanji vânihocela na kumpapatà Nanchindenga.

¹⁶ Henga ikàva pàvele nkukulupila woheyò wa chimahe avèle na alangavake anannidi, àlembelewa avayangate wala anavaleke uvalitema likuwa lya vanu vankulupila Yesu. Na kwa kutenda uchocho, vanu vankulupila Yesu vachivaave na wasa wa kuvayangata anannidi vanji vakávele na lisingilo lyohevyo.

¹⁷ Vasele va likuwa lya vanu vankulupila Yesu vavachûnga saana vanu vankulupila Yesu, vânalembelewa kupwechela ata myanda mivili ya nshahala wavo, na asa avala vatumbâma namene kuhibili na kuhunda.

¹⁸ Kwa kuva, Malemba Lanaswe là haula kuva, "Unannyunge kanya ung'ombe puntumila kukola madengo la kuhula ngano,"* na kavila là haula kuva, "Mmâdengo àlembelewa apate nshahala wake."[†] ¹⁹ Unakubâli kupwechelela masitaka lamwâmba nsele wa likuwa lya vanu vankulupila Yesu ikànave chihi kwa ushahidi wa vanu vapili au vatatu.

²⁰ Avala vakâtamwa kuleka kutenda masambi, vadume pameho pavanu vammalele, uchinga vanji vapate kuyopa.

²¹ Níkuamulisa muyo mwa Nnungu na muyo mwa Yesu Kilisto na muyo mwa malaika vanaswe, ulakamule malaijo anelo bila kuvabagula vanu vanji wala kulola kumeho kwa munu.

²² Unapiyanye kummikila makono munu woheyò uchinga antumikile Nang'olo, wala unakumile masambi la vanu vanji. Lichunge wako umwene kwa kuikala bila uhakwa.

²³ Bahi kwajili ya litumbo lyako lipwatêka na kuhuvangahuvanga kwa mmili wako, kutandikila vino unakumbile chihi medi weka, ila kumbila na divayi kadiki.

²⁴ Masambi la vanu vanji làonekana chihi palengele ata kabla vakànambihukumiwa. Henga masambi la vanu vanji làonekana chihi lukoto.

²⁵ Uchocho, matendo lambone làonekana chihi palengele na ata àlalá lakáonekana palengele, lakâhululika kupihika.

6

¹ Vanu vammalele vavêle muutumwa vâlembelewa vavaeshimu anang'olo vao, uchinga vanu vanankufulu Nnungu na kuhebulu mahundo letu.

² Vatumwa vavêle na anang'olo vankulupila Yesu, vâlembelewa vanapunguse kuvaeshimu anang'olo vao, ing'anya ya kuva anevo anang'olo nni vakúkulupila avao. Na badala yake vâlembelewa wahaliye kuvatumikila saana, kwa kuva, vanu vapâta faida kuhalokana na madengo lavo la chitumwa nni vakúkulupila avao, kwa kuva, mwenu nni ummamo muing'ulupa na itamwi. Mambo anelo ûlembelewa ulahunde na kulahimya.

Mahundo la kulambilà na tama ya mali

³ Munu woheyò akâhunda mahundo latindâna na anelo, na akálakubali malove la uhiu la Nang'olo wetu Yesu Kilisto wala mahundo lannyululîha munu kuikala kwa namuna yalembela Nnungu,

⁴ munu aneyo àumbele kulyona na wala nanga pamaite chinu chohecho. Aneyo àvele na chilema cha kutahukana na kupwatana kwambâ mana la malove. Na anelo làida na wiu, na kuyavanyika na kutangolanila lahakalenge na kuvikilanila lipamba,

⁵ na matahukano lakee na ntululilo la vanu vavêle na ding'ano ditimbanyike. Vanu malinga aneyo, vâniuleka mwalehu uhiu. Na vanu anevo njo avala vatênda kuva, kulilanguja kuva ùmweshimu Nnungu nni indila ya kupatila utajili.

⁶ Henga kumweshimu Nnungu kùvele na faida ing'ulu, ikàva munu ànatolejwa na achila chavenacho.

⁷ Kwa kuva, nanga patunaídile na chinu chohecho apano pachilambo, na wala nanga patuhulula kuuka na chinu chohecho.

⁸ Bahi ikàva tûvele na chakulya na dinguwo, tutolejwe na anevyo vituvenavyo.

⁹ Henga avala valembêla kuva matajili, vânaliningwa na kutanjika n'dinambo dya ditama dyohe dya chivelu na dya kuvenga, divautangîla kukuyahika na kukuondongwa mwalehu.

¹⁰ Kwa kuva, kuditamwa namene dihela nni chitandikilo cha mabaya la kila namuna. Bahi ing'anya ya kuditamwa namene dihela, vanu vanji vânidileka ding'ulupa dyavo na kilituya namene uchungu mmítima yavo.

Ing'ondo yambone ya ing'ulupa

¹¹ Henga wako umunu wa Nnungu, latukute anelo lahakalenge lammalele. Tumbama namene kutenda lalalembela Nnungu na kulihumya mwalehu kwa Nnungu, na kuva na ing'ulupa na itamwi na ipililidi na upole.

¹² Panyana ing'ondo yambone kwa kuichunga ing'ulupa yako, uchinga upate kulitwalila umi ukee na ntululilo, umi aula wakuchemeledile Nnungu muuhiku aula unaiyambukidile ing'ulupa yako moyo mwa mashahidi vohe.

¹³ Moyo mwa Nnungu avêng'a viumbe vyammalele umi, na moyo mwanga Yesu Kilisto ahumiye ushahidi uhiu moyo mwa Pontio Pilato, nikuamulisa,

¹⁴ ulikamule lilajio lyulaijijwe kwa ikulupiki, na bila kuva na likosa lyohelyo, mpaka nniduva alila lyambeuya Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

¹⁵ Kuhumila kwanga Yesu kumbetendwa na Nnungu muuhiku waukudungidile. Nang'e njo Nnungu alembeléwa kutumbyangwa, na nni nkutawala wa weka, na njo Nfalume wa vafalume, na Nang'olo wa anang'olo.

¹⁶ Nang'e weka njo akâhwa, na njo aikâla munng'anje wakahulula munu kuuhengelekela. Nanga munu amwonîte, na wala nanga munu ahlulâa kumwona. Nang'e nni mwene kweshimika na mwene dimongo dikâvele na ntululilo! Amina.

¹⁷ Valaije matajili va pachilambo achino cha vino, vanalyone, na vanavike lillolelo lyavo n'dimali dyondongêka. Na badala yake vâlembelewa vannolele Nnungu atwîng'a vitukutuku vyammalele uchinga tuvihangalalile.

¹⁸ Valaije vatende lambone, na vââve matajili va matendo lambone, na vââve tayali kuhumya dimali dyavo, na vakumilane na vanu vanji kwa ntima helele.

¹⁹ Na kwa kutenda uchocho, vachivalivikile nsingi wambone kwa maduva laîda uchinga vapate umi uhiu.

²⁰ Wako Timoseo, lakamulihe saana lammalele lukamujijwe. Linyemye na myaha ikee ya chinnungu na ikee na mana na matahukano la chivelu layâmba achila chivachema vanu vanji kuva elimu, kumbe nni kulambilâ chihi.

²¹ Na kwa kuipapata elimu aneyo vanu vanji vâniileka ing'ulupa yao. Nangu nînnuyuwilanga inema ya Nnungu îive pamo na mwenu.

Baluwa yavili yanga Paolo yannembidile

Timoseo

Ulongoledi wa baluwa yavili ya Timoseo

Baluwa yavili ya Timoseo ïlembwije na Ntume Paolo kunnembila Timoseo nkuhundwa wake. Ìnahululika baluwa aino ïlembwije mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 64 mpaka wa 67 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Paolo álembile baluwa mmaduva la ntululilo wa umi wake panahungwije nnilingu aneko Loma (sula ya 1:16). Paolo ávele na uloongo wa pepi na Timoseo, na myanda yohe ànannonjelela wanchema mwawane (Filimoni 2:22, 1 Timoseo 1:2,18).

Baluwa aino nni imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkukulupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakukulupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa inandi ya Timoseo na baluwa ya Tito na baluwa ya Filimoni. Mahiku lachiilemba Paolo baluwa aino Valoma vávaona Vakilisto kuva vakáfala, bahi vanavalondola na kuvabaniha. Bahi inahululika kuva, aneyo njo inavele ing'anya ya Paolo kuhungwa nnilungu, njo mana ànhimya Timoseo ahwenehe kupililila ibaniki. Malinga chiinavele m'baluwa inandi ya Timoseo, Paolo àn'duma Timoseo kuva, vakúhunda va kulambilà vachivapwawe (sula ya 3:1-9). Uchocho, ànyaulila Timoseo kuva, mmahiku laída kumbekuva na mahiku la kuyoha namene na la hatali (sula ya 3:1).

Uinjipihi wa baluwa yavili ya Timoseo

1. Sula ya 1:1-2, 3-18, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kunsalimila Timoseo na kunkamya ntima.
2. Sula ya 2:1-13, Paolo ànhimya Timoseo ahwenehe kupililila ibaniki.
3. Sula ya 2:14-4:8, Paolo àn'duma Timoseo kwamba vakúhunda va kulambilà na namuna ya kupambana navo kwa kulikamuliha Lilove lya Nnungu na kuhunda kwa uhiu Lilove anelyo.
4. Sula ya 4:9-24, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kumwing'a Timoseo malaijo lanji na disalamu.

Ntandilikò wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwangu nangu Paolo, nguchemwíje kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu. Ñinchemwa uchinga ngùhubili ahadi ya umi utuvenawo kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto.

² Nikulembila wako Timoseo mwanangu unikutamwa. Ñikuyuwila inema na chididi na amani kuhaloka kwa Nnungu Atata na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto viive pamo na wako.

Kuduma na kushukulu

³ Ninshukulu Nnungu unintumikila kwa ntima ukáhukumika, malinga chivanatendile anyakala. Ninshukulu Nnungu kila panikuhimukila maduva lammalele panguyuwa chilo na muhi.

⁴ Nikàhimukila namuna chunakutile mihodi, ngùùva na hamu ing'ulu ya kukwona uchinga nguumbajwe ihangaladi.

⁵ Nangu mbèchinkuihimukila ing'ulupa yako ihiu, ing'ulupa yanavenayo aviviyo Loisi na anyoko Euniki. Nangu ñnimala mwalehu kuva, ing'ulupa aneyo na wako ùnivanayo.

⁶ Bahi ing'anya ya anelyo, nikukumbusa uikonyele namene inudyø ya Nnungu yuip-wechedile pannakuvikidile makono langu.

⁷ Kwa kuva, Umumu Wanase watwing'ile Nnungu akee wa kututenda tuyope, ila nni Umumu atwing'a dimongo na itamwi na ntima ukápundiha.

⁸ Bahi unaone dihoni kuhumya ushahidi kwajili ya Nang'olo wetu, na wala unaone dihoni kwajili yang'ue ngujukile kuva ninfungwa ing'anya yanga nang'e. Henga kumilana pamo na nangu muibaniki kwajili ya Malove Lambone, kupapatana na dimongo dyakwing'a Nnungu.

⁹ Nang'e ánitupoha na kutuchema kuva tuvanu vase. Ánitupoha na kutuchema akee kwa kupapatana na matendo letu lambone, ila ing'anya yavele makudungilo lake mwene kabla chilambo chikànambiumbwa kutulanguja inema yake kupitila Yesu Kilisto.

¹⁰ Na anelo lammalele vino lânimaihwa kwetuhwe kwa kuida kwake Mpohi wetu Yesu Kilisto. Nang'e ànidilema dimongo dya kuhwa, na kwa indila ya Malove Lambone nkulan-guja indila ya kuva na umi na kutokuhwa.

¹¹ Nangu ñnitandolwa kuva nkúhubili na ntume na nkúhunda wa Malove anelo Lambone.

¹² Bahi ing'anya ya anelyo, nangu mbènkabanika, henga nikáona dihoni kwa kuva ñimmala ayula uminkulupidile. Na nguvéle na uhakika kuva, ànahulula kuchichunga achila changukamujije* mpaka liduva alila lyambeuya.

¹³ Lakamulihe namene mahundo la uhiu lanikuhundile nangu, uchinga lààve nfano kwakuwe. Uikamulihe ing'ulupa na itamwi yuvenayo, ing'ulupa na itamwi uiipete kupitila kulundanywa kwako na Yesu Kilisto.

¹⁴ Kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe aikâla mmitima yetu, níkuyuwa uuchunge aula uhiu ùkamujijwè.

¹⁵ Wako umwene ùnimala kuva, vanu vammalele va chilambo cha ku Asiya váningunyema, na muanevo vanu mùvele Figelo nawi Helimogene.

¹⁶ Nang'olo àavavikile chididi vanu va nng'ande mwanga Onesifolo, kwa kuva, nang'e àniida myanda yohe unangutuja ntima, wala nanga pawene dihoni kwa kungwona nguhungwijé nnishelu.

¹⁷ Henga pahwikile ku Loma ánitumbama namene kungutaha mpaka panguwene.

¹⁸ Nang'olo an'jalile kupata chididi nniduva alila lyambeuya! Na wako ùnimala saana namuna changuyangete namene anepo pa Efeso.

2

Litiyala likulupíka wanga Yesu Kilisto

¹ Bahi mwanangu Timoseo, hwinga namene kwa indila ya inema ipatikâna kupitila kulundanywa na Yesu Kilisto.

² Wako unilapilikanà mahundo languhundiè moyo mwa mashahidi vohe. Vino na wako uluhunde kwa vanu vakulupíka vambehulûa kuvahunda na vanu vanji.

³ Kumila ibaniki pamò na nangu malinga litiyala akulupíka wanga Yesu Kilisto.

⁴ Litiyala pávà muing'ondo, akálembelewa alikambyekambye na mambo lanji la kawaida, uchinga ankatalapalile nkulu wa likuwa lyake.

⁵ Uchocho, munu woheyò akàva mmasindano, akànasindane kwa kupapata sheliya ya nnyambo, akambepata inudyò ya ushindi.

⁶ Nkúlima atumbâma kukola madengo njo alembelêwa kuva ntandi kupata litunji lya mafuno.

⁷ Lahimukile saana anelo langutangola, na Nang'olo achiakuhululihе kumala mana la anelo lammalele.

⁸ Nyimukilange Yesu Kilisto ánavele wa nnukolo lwa Nfalume Daudi, na ánaufwike malinga chilahaula Malove Lambone languhubili.

⁹ Nangu nabanihwa na kuhungwa malinga munu atênda lahakalenge, ing'anya ya kuhibili Malove alano Lambone. Henga lilove lya Nnungu likâhungwa.

¹⁰ Bahi nangu napililila mambo lammalele kwajili ya vanu válitandoledile mwene Nnungu, uchinga navanang'o vapate upohi na ukulu ukee na ntululilo upatikâna kupitila Yesu Kilisto.

¹¹ Itangodi aino nni ya kukulupika kuva,

"Ikàva tûhwile chalumo na nang'e,
bahi tuchitulame chalumo na nang'e.

¹² Tukâhweneha kupililila,
tuchitutawale chalumo na nang'e.

Na tukânkana,
na nang'e uchocho achiatukane.

¹³ Na ikàva hwetu nanga patukulupika,
nang'e àisalila chihi kuva wa kukulupika,
Kwa kuva, nang'e nanga pahulula kúlikana mwene."

Ntumishi wambone

¹⁴ Uvakumbuse vanu malove anelo lammalele na kuvaduma moyo mwanga Nnungu uchinga valeke kutahukana kuyamba mana la malove. Kwa kuva, matahukano lakávéle na faida, ila làaondonganga chihi avala valapilikâna.

¹⁵ Bahi tumbarà uchinga Nnungu akuvatlangile moyo mwake kuva umunu unkatala filà, akuno uvèlè ntumishi akáona dihoni kuyamba madengo lake, uhûnda kwa uhiu ujumbe uhiu wa Nnungu.

¹⁶ Linyemey na myaha ikee ya chinnungu na ikee na mana, kwa kuva, avala vailandôla vâhalija chihi namene kutenda lahakalenge.

* ^{1:12} Kwa malove la Chigiliki lanahululika kuva na mana malinga chitulembile apano au kuva na mana kuva "achila chininkamujije."

¹⁷ Myaha yavo ìnaambukisa muchi kansa chiiyanjala mummili wammalele. Na muanevo vanu mùvele Imenayo nawi Fileto.

¹⁸ Vanu anevo väyahikidile kulehu na uhiu, na vähochejije ding'ulupa dya vanu vohe, akuno uvahaula kuva, ufulupo wa vanu vahwile tayali ùnikamola.

¹⁹ Henga nsingi udengwíjwe na Nnungu wimidile kwa kuhwinga. Na malove alano länilembwa munsingi anewo, "Nang'olo ànívamala vanu vase," na "Kila munu ahaúla kuva nang'e nni wa Nang'olo, àlembelewa alinyemye na lahakalenge."^{*}

²⁰ Bahi muing'ande ya chitajili mukávele chihi vyombo vikatapajíjwe kwa zahabu na madini la dihela bahi, henga mùvele na vyombo vikatapajíjwe kwa milandi na ulongo. Vyombo vinji muanevyo nni kwajili ya matumisi la eshima na vinji nni kwajili ya matumisi chihi la kawaida.

²¹ Bahi ikàva munu àmbelihahula kwa kulinyemya na anelo lahakalenge lammalele, àmbekuva muchi chombo cha matumisi la eshima, yani àjuhijwe kuva wa Nnungu na àñafala Nang'olo wake, na àvikwije tayali kwa kila madengo lambone.

²² Ditukute ditama dya ujana, na tumbama namene kutenda lalalembela Nnungu na kuva na ing'ulupa na itamwi na amani. Tènda uchocho chalumo na vanu vammalele vamwabùdu Nang'olo kwa ntima uhahwike.

²³ Linyemye na matahukano la chivelu na lakee mana, kwa kuva, wako umwene ùnimala kuva matahukano lätandilíha mapwatano.

²⁴ Bahi ntumishi wanga Nang'olo akàlembelewa ààve munu nkúpwatana. Àlembelewa ààve mpole kwa vanu vammalele, amaite kuhunda na ààve munu wa kupililila.

²⁵ Àlembelewa avadume kwa upole vanu avala vautahûka uhiu, panjika Nnungu achiavalile kulaleka masambi lavo na kuumala uhiu.

²⁶ Anepo njo ding'ano dyavo padimbevauyila kavila na kupalanyoka n'dinambo dya Ibilisi, avatwête litwala uchinga vapate kulatenda lalalembela nang'e.

3

Paolo àn'duma Timoseo kwamba vakúhunda vakúlambil

¹ Henga umale kuva, mmaduva la ntululilo kùmbekuva na mahiku la kuyoha namene.

² Kwa kuva, vanu vámbekekuva vanu va kulitamwa chihi vene, vanu vatâmwaa namene dihela, vanu va kulitumbyanga na vavêle na chibuli, vanu va kunkufulu Nnungu, vanu vakávapilikana vavavelêke, vanu vakámaite kushukulu na vatênda lahakalenge.

³ Vámbekekuva vanu vakávatamwa avao na vanu vakátamwa kupataniswa na avao na vanu va kulambiliana, vanu vakáhulula kulikamulanga, vanu va kukalipa, vanu vakálatamwa mambo lambone.

⁴ Vámbekekuva vanu va kutengelekana, vanu va kutahuka, vanu va kulyona, vanu vadítâmwaa namene ditama dya pachilambo kuliko kuntamwa Nnungu.

⁵ Kwa pawelu vámbekekana muchi vanu vaikâla kwa namuna yalembela Nnungu, kumbe akuno uvadihitia dimongo dyake dinavapindikulanye. Bahi linyemye na vanu malinga anevo.

⁶ Kwa kuva, muanevo, mùvele vanu valiinjija n'ding'ande dya vanu na kuvakumba vakongwe mavelo uchinga valakubali mahundo la kulambil. Vakongwe anevo vánitemwa na misigo ya masambi na kulojwa na ditama dya kila namuna.

⁷ Vakongwe anevo vánahundwa maduva lammalele, henga nanga pavahwikila kuumala uhiu.

⁸ Malinga Yane na Yambule chivanatahukene na Musa, nni uchocho vakúhunda anevo va kulambilava vavêle na ding'ano ditimbanyike na ing'ulupa ya kulambil, chivatahukana na uhiu.

⁹ Henga vakúhunda anevo nanga pavambeweneha kulehu namene, ing'anya uvelu wavo ùmbekwonekana palangele muyo mwa vanu vammalele, malinga chiinavele kwa Yane na Yambule.

Malaijo la ntululilo

¹⁰ Henga wako ùnilamala mwalehu mahundo langu, namuna chinguikele, makudungilo langu na ing'ulupa yangu na ilindilidi yangu na itamwi yangu na ipililidi yangu,

¹¹ na kubanighwa kwangu na kulaga kwangu. Wako ùnilamala lammalele lananguhumidile akula ku Antiyokiya na ku Ikonio na ku Lista. Nangu nanipililila ibanighwi anevo, na Nang'olo nkungupoha mmambo anelo lammalele.

* ^{2:19} Munsitali auno Paolo àlembele "alitambulângä lina lya Nang'olo." Mmahiku anelo, anevo yavele chihi itangodi ya kawaida kwa Vakilisto, inavele na mana kuva, munu alitambulângä lina lya Nang'olo nni munu wa Nang'olo.

¹² Na munu woheyò alembèla kuikala mùuloóngò na Yesu Kilisto kwa namuna ya kumweshimu Nnungu, achiabanihwe.

¹³ Henga vanu vatênda lahakalenge na valilambilila, vâmbéhalija kutenda lahakalenge, uvavalambila vanu vanji akuno na vene uvalambilika.

¹⁴ Henga wako lakamulihe àalá luhundwije na kulakulupila mwalehu, kwa kuva, wako ùnivamala avala vakuhundîle.

¹⁵ Na kutandikila ujoko wako, wako ùnilamala Malemba Lanaswe lakwîng'a lûnda luîda na upohi kwa indila ya kunkulupila Yesu Kilisto.

¹⁶ Malemba lammalele Lanaswe lânilembwa kwa kulojwa na Nnungu, na lânafala kuhundila na kuvaladumila vanu makosa lavo na kuvalodidya vanu muuhiu na kuvalodidya vanu vatende lalalembela Nnungu,

¹⁷ uchinga munu wanga Nnungu apate kukamilika na kuva munu apanganihîjwe saana kwa kukola kila madengo lambone.

4

¹ Bahi ing'anya Yesu Kilisto àmbeida, na ing'anya ya ufalume wake, nangu nìkuamulisa wako moyo mwa Nnungu na mwa Yesu Kilisto ambevahukûmu vanu vumi na vahwîle,

² ulihibili Lilove lya Nnungu. Üuve tayali kuhubili muuhiku wohewo, uhiku ufâla na ukáfala. Ukalipile na udume na kuvakamya vanu mitima. Tendanga anelo kwa namuna ya ilindilidi yammalele na kwa mahundo lakatapele.

³ Kwa kuva, mahiku lachilakamole, lavambehitâ vanu kulapilikana mahundo la uhiu. Henga ing'anya ya ditama dyavo vene, vâmbelitahija vakúhunda vohe vambevahûnda mambo àalá lavalembela kulapilikana.

⁴ Vâmbéhitâ kuupilikana uhiu, na badala yake vâmbedipilikana dinano dya kulambilâ.

⁵ Henga wako ùlembelewa üuve meho mmambo lammalele, upililile ibaniki na ukole madengo lako la kuyanjaja Malove Lambone, na uutimilise mwalehu utumishi wako.

⁶ Kwa kuva, nangu vino ngûvele tayali kuhumywa muchi sadaka ya chikimbilo, na uhiku wa kuhwa kwangu ùnihwika.

⁷ Nangu ñinipanyana ing'ondo yambone, na masindano ñnilamalila na ing'ulupa ñniichunga.

⁸ Vino ñinkondejwa litaji lya ushindi, ing'anya ngûikele kwa kutenda àalá lalalembela Nnungu. Nang'olo Yesu, Nkúhukumu wa haki, achianning'e litaji anelyo nniduva alila lya kuuya kwake. Na akambening'a chihi nangu weka, henga chalumo na avala vammalele valindilila kwa inyota, kwonekana kwake pambehumila.

Malaijo lanji

⁹ Tumbama namene kwida kwang'une upehi.

¹⁰ Kwa kuva, Dema àninguleka nkuhwena ku Sesalonike, ing'anya ánilatamwa namene mambo la nchilambo achino. Na Kileske àpite ku Galatiya, na Tito àpite ku Dalumatiya.

¹¹ Luka weka nni avêle apano chalumo na nangu. Bahi pumbeida ntiale Mako, koka uide nawe, kwa kuva, nang'e achiangufale mmadengo langu.

¹² Nangu ñintuma Tikiko ku Efeso.

¹³ Na pumbeida ngunyakulile likoti lyangu lingulekile ku Tolowa kwanga Kalipo, na unjakulile na vitabu, asa avila nya limbende.

¹⁴ Ayula nkúhana uvanchema Isikanda àngutendedile mambo lohe la kuhakalanga. Nang'olo achianniye kupapatana na àalá latendile.

¹⁵ Na wako umomo lichunge na aneyo munu, ing'anya àniutahuka namene ujumbe wetu.

¹⁶ Pangulitedile kwa mwanda ntandi, wala nanga munu kananga yumo ánavele m'bali wangu, vammalele vâninguleka. Nangu nînyuwa Nnungu anavavalangile likosa anelyo.

¹⁷ Henga Nang'olo áimidile m'bali wangu, nkungutaya dimongo, uchinga ngupate kuyanjaja Malove Lambone chiilembelewa uchinga vanu vammalele vakávele Vayahudi vapate kulapilikana. Na áningupoha kuhaloka muhukumu ya kuhwa.

¹⁸ Nang'olo achiangupohe kuhaloka mmabaya lammalele na kungupelekeja salama mu Ufalume wake wa kulihunde. Nang'olo atumbyangwe vyaka na vyaka. Amina.

Disalamu dya ntululilo

¹⁹ Nsalimile Piliçila na Akila chalumo na vanu va nng'ande mwanga Onesifolo.

²⁰ Elasto áisalidile ku Kolinso, na Tilofimo nîmekile ku Mileto, ing'anya ánaauula.

²¹ Bahi tumbama uchinga ukamole akuno kabla lakanambihwika mahiku la chipwepwe. Ebulo na Pude na Lino na Kilaudiya chalumo na vakúkulupila vammalele, vânakusalimila.

²² Nang'olo ààve pamo na isungu yako. Nangu nînyuwilanga inema ya Nnungu iive pamo na mwenu.

Baluwa yanga Paolo yannembidile Tito Ulongoledi wa baluwa ya Tito

Baluwa yanga Tito nni baluwa imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkúkulupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakúkulupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa inandi ya Timoseo na baluwa yavili ya Timoseo na baluwa ya Filimoni. Baluwa aino Paolo ánnembidile Tito, henga áilembelewa muchi ìmbesoma muyo mwa vanu vohe. Tùnahulula kulimala anelyo kwa kuva, Paolo àlonjelela mambo àlalá lamaíha utume wake, wakati Tito ánilamala mwalehu mambo anelo. Baluwa aino lembwijie mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 63 mpaka wa 65, kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilsto.

Paolo ánnaijije Tito kulaimilila makuwa la vanu vankulupila Yesu lavêle nchisiwa cha ku Kilete. Na hambi ànnembidile Tito baluwa aino uchinga amwing'e maeleso layâmba kuvatandola vakúlodya va makuwa la vanu vankulupila Yesu na namuna ya kuvhunda vakúlodya anevo. Paolo áhumije maeleso malinga anelo n'dibaluwa dyake dyannembidile Timoseo. Paolo àèlesije namuna vakúlodya chivachilembelewa vaikale maisha la uwanaswe namene. Bahi makuwa la vanu vankulupila Yesu la maduvano na vakúlodya va makuwa anelo välemelewa valyone swala anelyo lya uwanaswe kuva lya muhimu namene.

Uinjipih i wa baluwa ya Tito

1. Sula ya 1:1-4, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kultambuliha na kunsalimila Tito.
2. Suala ya 1:5-16, Paolo àlonjelela kwamba madengo lannekedile Tito alakole nchisiwa cha Kilete. Tito álemelewa avatandole vakúlodya vaikâla maisha la uwanaswe namene.
3. Sula ya 2:1-3:11, Paolo àmwelekesa Tito avahunde vanu namuna ya kuikala maisha lalangúja kuva vanang'o vàmweshimu Nnungu.
4. Sula ya 3:12-15, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kumwing'a Tito malaijo lanji na kuhumya disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo, ntumishi wa Nnungu na ntume wanga Yesu Kilsto. Nangu ñnilaijwa nivalodye vanu vavatondwêle Nnungu vapate kunkulupila na kuumala uhiu uvahululihha vanu kuikala kwa namuna yalembela Nnungu.

² Na kwa uhiu anewo vachivave na lilolelo lya umi ukee na ntululilo, umi wanatuahidite Nnungu akálambila, kabla chilambo chikànambiumbwa.

³ Na muuhiku waukudungidile mwene, nkuuhunukula ujumbe wake kwa indila ya mahubili lángukamujìè Nnungu, Mpohi wetu na kunguamulisa nilahubili.

⁴ Baluwa aino nikulembila wako Tito, mwanangu wa uhiu muing'ulupa ituikumila pamo. Nìkyuwila inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata na kwa Yesu Kilisto Mpohi wetu, ìive pamo na wako.

Madengo la Tito aneko ku chisiwa cha ku Kilete

⁵ Nangu nikulekile aneko ku Kilete uchinga umalilile madengo letu lanaisalidile na uvatandole vanu kuva vasele va likuwa lya vanu vankulupila Yesu, n'dimanga dyammalele dinikuhaulidile malinga chinikulajije.

⁶ Nsele wa vanu vankulupila Yesu àlemelewa ààve munu akáyambika. Ààve chihi na mmahe yumo, na vana vake välemelewa väàve vanu vankulupila Yesu, na vakáyambika kuva väikala uwamba au nni vanu vakútahuka.

⁷ Kwa kuva, nkúlodya wa vanu vankulupila Yesu àlemelewa ààve munu akáyambika, kwa kuva, nang'e nni nkwímilila madengo la Nnungu. Àlemelewa anààve munu wa chibuli wala wa kutunuuka wala nkúkalewa na wala anààve munu nkúkalipa na wala anààve munu avéle na tama ibaya ya kupata dimali.

⁸ Henga àlemelewa ààve munu apwechelêla vayeni, ààve munu atâmwa kutenda lambone na ààve munu aikâla kwa lúnda na ààve munu atênda lalalembela Nnungu, ààve wanaswe na ààve munu ahulûla kulikamulanga.

⁹ Àlemelewa aukamule ujumbe wa uhiu utuuuhundile. Na kwa kutenda uchocho, achiahulule kuvakamya mitima vanu kupitila mahundo la uhiu, na kuvaduma avala vautahûka ujumbe anewo.

¹⁰ Kwa kuva, pàvele vakútahuka vohe vatangôla malove lakee mana, vavahochêja vanu vanji. Vanu anevo vatendângâ uchocho, asa nni avala Vayahudi vankulupila Yesu, vavana-matîja vanu vayaluke uchinga vapohwe.

¹¹ Vanu anevo lasima vanyalajwe kutangola, kwa kuva, ràvativimbanga vanu va kaya yammalele kwa kuvahunda vitukutuku vikâlembelewa kuhundwa. Vanu anevo vâtenda uchocho kwa tama ibaya ya kupata dimali.

¹² Ata nabii wavo yumo, Nkilete nnyavo, ánitangola kuva, "Vakilete vânalambla maduva lammalele, vâvele muchi anyama vakúyoha, na nni vanu akúlya uwamba na valêmwal!"

¹³ Ushahidi anewo nni wa uhiu. Bahi vakalipile namene, uchinga vahwinge muing'ulupa.

¹⁴ Vanahwenehe kukamulila dinano dya kulambila dya Vayahudi na malaijo lahalôka kwa vanu vauhitile uhiu.

¹⁵ Kila chinu chìnìhahulwa kwa vanu vahahwîke mmitima, henga nanga chinu chihahwîke kwa vanu vakáhahwîke mmitima na vakâkulupila. Kwa kuva, ding'ano dyavo dikee dyambone na mitima yavo ikee yambone.

¹⁶ Vanu malinga anevo vâhaura kuva vânimmala Nnungu, henga kwa matendo lavo vânankana. Vanu anevo nni vanu vantunduwîja Nnungu na nni vanu vakâmpilikana Nnungu, na wala nanga pavafala kwa chinu chohecho chambone.

2

Mahundo lalembelewa

¹ Henga wako Tito, ülembelewa uhunde kupapatana na mahundo la uhiu.

² Vahaulile vasele vââve vanu va kulikamulanga, na vââve vanu vaeshimika na vââve vanu vaikâla kwa lûnda, na vâlembelewa vahwinge muing'ulupa na muitamwi na muipilidî.

³ Uchocho, vahaulile amabinkubwa vaikalange malinga chivalembelewa vaikale vanu vanaswe. Vakâlembelewa vââve vanu va kulambilila au vakukalewa, henga vâlembelewa vahunde mambo lambone.

⁴ Na kwa kutenda uchocho, vachivahulule kuvahunda vali kuvatamwa alume vao na vana vao,

⁵ na kuva vanu vaikâla kwa lûnda, na vaikâla bila uhakwa, na kuva vanu va kuvachunga saana vanu va ding'ande dyavo, na kuva vanu vambone, na kuva vanu va kuvapilikana alume vao, uchinga ujumbe wa Nnungu unatangolewe malove lahakalenge.

⁶ Uchocho, vahimye vijana vachilume vââve vanu vaikâla kwa lûnda.

⁷ Mmambo lammalele, wako ülembelewa ùùve nfano wa kutenda lambone, akuno uhûndâ kwa eshima na kwa makudungilo lambone,

⁸ na kwa malove la uhiu, uchinga avala vautahûka ujumbe wa uhiu vaone dihoni, kwa kuva vakee na ilove libaya lyâ kutangola kutuyamba hwetu.

⁹ Vahunde vatumwa kuvapilikana anang'olo vao mmambo lammalele na kuvakata-palila, na wala vanatahukane navo,

¹⁰ au kuaivila vitukutuku vyavo. Henga valilanguje mwalehu kuva vânakulupika uchinga mahundo lannyâmba Nnungu Mpohi wetu lapate kuutila, kwa kuitila lammalele lâvâtendângâ.

¹¹ Kwa kuva, inema ya Nnungu ivapôha vanu vammalele ìnhunukuliwa mwalehu.

¹² Inema aneyo ìtuhunda kulaleka lahakalenge na tama dya pachilambo, na kuikala nchilambo achino cha vino kwa lûnda na kwa kutenda lalalembela Nnungu na kwa kumweshimu Nnungu,

¹³ akuno utulolela uhiku aula úmbehunukulîwâ ukulu wa Nnungu Nkulu na Mpohi wetu Yesu Kilisto.

¹⁴ Nang'e ánilihumya mwene kwajili yetu uchinga atukombole kuhaloka mmambo lammalele lahakalenge na kutuhahula uchinga tûùve tuvanu vake mwene mwalehu na tûùve tuvanu tûvâ kutumbama kutenda lambone.

¹⁵ Bahi anelo njo mambo lulembelewa ulahunde. Vadume na vakalipile kwa mamulaka lammalele lumenalo, na unanneke munu woheyô wakuhebula.

3

Kutenda lambone

¹ Vakumbuse vanu kulisulupusa na kuvapilikana vatawâla na vavêle na mamulaka na kuva tayali kwa kutenda kila lyambone.

² Vahaulile vanantongolele munu woheyô lahakalenge, henga vââve vanu va kutamwa amani na va kuvapililila vanu vanji na vââve vanu va kulanguja upole kwa kila munu.

³ Kwa kuva, anepo machedo na hwetu twavele mavelu, tuvanu tukáchimpilikana Nnungu. Twanihochejwa na kutawaliwa na kila namuna ya tama dibaya dya vitukutuku vichituitanga namene. Twaikalanga kwa kutenda lahakalenge na kuva na wiu, akuno utuvengwa na kuvengana tuvene kwa tuvene.

⁴ Henga Nnungu Mpohi wetu ánitulanguja uwambone wake na itamwi yake kwa kupidila Yesu.

⁵ Kwa kuva, ánitupoha akee ing'anya ya matendo letu la haki, henga ing'anya chihi ya chididi chake. Nang'e ánituhahula kupidila kuvelekwa kwetu kwa mwanda wavili na kututenda kuva tuvahambi kupidila Umumu Wanaswe.

⁶ Nnungu ànitukung'unila mwalehu Umumu Wanaswe kwa indila ya Yesu Kilisto, Mpohi wetu.

⁷ Átendile uchocho uchinga tupate kuva amapala tuvèle na lilolelo lya umi ukee na ntululilo akuno atuvalangidilè kuva tuvambone pameho pake kwa inema yake.

⁸ Malove anelo nni la kukulupika. Na nangu ngùlembela ulahimye uchinga vanu vankulupila Nnungu valihumye mwalehu kutenda lambone. Chinu anecho nni chambone, na chivelu na faida kwa kila munu.

⁹ Henga linyemyange na matahukano la chivelu layâmba midododo ya malina la ding'olo dya anyakala, chalumo na mapwatano na matahukano layâmba Sheliya ya Musa, kwa kuva mambo anelo lakee na faida yoheyo tena lakee mana.

¹⁰ Munu atandilîha kuyavanyika, n'dume myanda mivili, na akànakupilikane linyemye nawe.

¹¹ Kwa kuva, wako ùnimala kuva, munu malinga aneyo àniondongeka mwalehu, na masambi lake làmaiha kuva ànikosela pameho panga Nnungu.

Malove la ntululilo

¹² Panimbentuma Alitema au Tikiko kwakuwe, utumbame namene ukakojane na nangu akula ku Nikapoli, kwa kuva ngùkudungidile nguikale aneko mmahiku la chipwepwe.

¹³ Tumbama namene umpanganihe saana Sena mwanasheliya chalumo na Apolo, uchinga vanasikikile chinu chohecho mmwanda wavo.

¹⁴ Vakúkulupila avetu vâlembelewa valihunde kulihumya mwalehu kutenda lambone kwa kuvayangata vanu vasikike namene uchinga maisha lavo làâve na faida kwa vanu vanji.

¹⁵ Vanu vammalele vavêle pamo na nangu vânakusalimila. Vasalimile vakúkulupila avetu, vatutâmwa.

Nangu ninnuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwanga Nnungu, ìive pamo na mwenu.

Baluwa yanga Paolo yannembidile Filimoni Ulongoledi wa baluwa ya Filimoni

Baluwa aino yananjipi namene ïlembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Paolo pachilembe baluwa aino áhungwije nnilungu, na ìnahululika kuva áhungwije muimanga ya Loma. Na ikàva muhiu kuva uhiku wachiilemba baluwa aino áhungwije aneko ku Loma, bahi baluwa aino ïlembwije mmwaka fulani pepi na mwaka wa 61 kutandikila mwaka wavelekwejje Yesu Kilisto. Na uhiku anewo wanahungwije njo uwovo wanalembile baluwa ya Vakolosayi.

Baluwa aino Paolo ànnembidile munu yumo uvanchema Filimoni. Filimoni ávele nkúkulupila wa likuwa fulani lya vakúkulupila na ávele na vatumwa. Paolo ánnembidile baluwa aino Filimoni uchinga anamwasibu ntumwa wake uvanchema Onesimo, anantaweleke anepo patandi. Kupapatana na sheliya dya Chiloma, Filimoni ávele na haki ata ya kummwalala Onesimo. Paolo àtumila malove la kuutila uchinga Filimoni ampwechelele Onesimo malinga nkúkulupila nnyake, na kunnyaulila Filimoni kuva, akanitamwa namene Onesimo aisalile na Paolo uchinga annyangate madengo lake la kuntumikila Nnungu (sula ya 1:13-14).

Uinjipihì wa baluwa ya Filimoni

1. Sula ya 1:1-3, Paolo ànsalimila Filimoni chalumo na vakúkulupila vammalele vakojana nng'ande mwako.
2. Sula ya 1:4-21, Paolo ànnyuwa Filimoni ampwechelele saana Onesimo malinga nkúkulupila nnyake.
3. Sula ya 1:22-25, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kunnyaulila Filimoni kuva achiah-wene unavaongela na áhumya na disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'uine Paolo, ngufungwíje kwajili ya kuntumikila Yesu Kilisto, pamo na nkúkulupila nnyetu Timoseo. Tùkulembila wako Filimoni, nnyanjawetu na mmádengo nnyetu,

² chalumo na nnumbwetu Afiya na mwing'ondo nnyetu Akilipo na vakúkulupila vammalele vakojâna nng'ande mwako.

³ Hwetu túnnyuwilanga inema na amani ihalóka kwanga Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, viïve pamo na mwenu.

Paolo ànshukulu Nnungu kwajili ya Filimoni

⁴ Maduva lammalele nangu nanshukulu Nnungu kwajili yako wako Filimoni akuno unikukumbukila kwa kukuyuwila kwanga Nnungu,

⁵ kwa kuva, napilikana namuna chiunkulupila Nang'olo Yesu na chiuvatamwa vakúkulupila vammalele.

⁶ Nangu ngùnnyuwa Nnungu uchinga ing'ulupa aneyo yuikumila pamo na hwetu ikuhulihe kumala mwalehu kila chinu chambone chituvenacho, kwa kulundanywa kwetu na Kilisto.

⁷ Nkúkulupila nnyangu, itamwi yako ìninguhangalaja namene na kungutuja ntima, kwa kuva üniihangalaja mitima ya vakúkulupila vohe.

Paolo ànnyuwa Filimoni ampwechelele saana Onesimo

⁸ Bahi ing'anya ya anelyo, ikànavà ngùvèle na mamulaka láning'ilè Kilisto kukulaija àlalá lulembelewa kumat,

⁹ henga kwajili ya itamwi yangu kwakuwe, ngwòna kuva nikuyuwe namene, nangu Paolo ngujukile kuva ninsele, na vino ngùjukile kuva ninfungwa ing'anya ya kuntumikila Yesu Kilisto.

¹⁰ Nangu nakuyuwa namene kwajili ya mwanangu Onesimo, mwanangu wa muing'ulupa, uninkulupijije kwanga Kilisto akuno nguvèlè nchihungo.

¹¹ Anepo machedo akáchikufala, henga hambi ànakufala wako chalumo na nangu mwalehu.

¹² Na hambi nìmmuiha kavila kwakuwe, na nang'e vino àjukile kuva ntima wangu nimwene.

¹³ Nikanitamwa namene Onesimo aisalile pamo na nangu uchinga anguyangate madengo badala yako, muuhiku auno ungujukile kuva ninfungwa ing'anya ya kuyanjaja Malove Lambone.

¹⁴ Henga nikanatamwije kutenda chinu chohecho bila wako kukubali. Na nikanatamwije ukunamatija ungtendele lambone, henga ngùlembela ulatende kwa kutamwa kwako umwene.

¹⁵ Kapanji Onesimo áhapulanyijwe na wako kwa mahiku kadiki uchinga ùùve nawe kavila vyaka na vyaka.

¹⁶ Kwa kuva, nang'e vino akee chihi ntumwa kwakuwe, henga nni munu wambone kumpunda ntumwa, yani àjukile kuva nnung'unwetu utuntamwa. Kwang'ue nni munu wa mana namene, henga kwakuwe àmbepunda kuva wa mana namene ing'anya ya kuva ntumwa wako na nnung'uno kupitila kulundanywa kwetu na Nang'olo.

¹⁷ Bahi ikàva ùnguvalangila nangu kuva ninnyako mmàdengo la Nang'olo, bahi nìkuyuwa umpwechelele muchi chuchichiungupwechele nangu nimwene.

¹⁸ Ikàva ànikukosela au ikàva ùnannonga, bahi ngulonge nangu.

¹⁹ Nangu Paolo ngùlemba nimwene kwa nkono wangu malove alano kuva, Nangu Paolo nguchinikulipe, henga nikambekukumbusa kuva, nakulonga umi wako wa navyaka, ing'anya ya kukukulupija kwanga Nang'olo!

²⁰ Elo nkúkulupila nnyangu, nakuyuwa namene unjangate kwa anelyo kwajili ya Nang'olo, uuhangalaje ntima wangu malinga nkúkulupila nnyangu kwa kulundanywa kwetu na Kilisto.

²¹ Nikulembila baluwa aino akuno nguvèlè na uhakika kuva, uchiumilikane na uchipundihe kutenda, kupunda àlalá lanikuyuwa.

²² Pamo na anelo, ngùyuwa ungtayalishije na pachinu pakuijala, kwa kuva ngùvele na lillolelo kuva, Nnunu achiayang'ule àlalá lamuyuwa, na achiangujalile uchinga ngupate kwida kwenu mwenu kavila.

Disalamu dyo ntululilo

²³ Epafila, ahungwije chalumo na nangu ing'anya ya kuntumikila Yesu Kilisto, ànakusalmila.

²⁴ Uchocho, Mako na Alistaliko na Dema na Luka, amadengo avangu, vânakusalmila.

²⁵ Nangu ninnuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwanga Nang'olo Yesu Kilisto ìive na mwenu mmammalele.

Baluwa ivavalembidile Vaeblaniya

Ulongoledi wa baluwa ya Vaeblaniya

Baluwa ya Vaeblaniya nni baluwa ikâmya namene ntima na nni baluwa ilangûja namuna Yesu chatimilisije malemba la unabii wa Lilailano lya Kala. Baluwa aino ya Vaeblaniya ilembwije muchi hutuba ya mahubili. Nkûlemba wa baluwa ya Vaeblaniya âtumidile mistali ya Nnilailano lya Kala malinga myanda 60 ilangûja namuna Yesu chatimilisije unabii na madengo la Kuhani Nkul. Bahi ing'anya ya anelyo, baluwa aino ikudungwije ìive baluwa ya kuvakyma ntima Vakilsto ya Chiyyahudi. Baluwa aino ilanguja namuna Yesu chaitimilisije Sheliya ya Musa uchinga vino makuhani vanave na ing'anya ya kuhumya sadaka. Yesu njo anajukile kuva sadaka ya kuvausija masambi lammalele vanu va mahiku lammalele. M'baluwa aino hwetu tuvanu tuvamaduvano tunahimywa kuhweneha kunkulupila Yesu Kilisto na kumpapata nang'e, ata patubanhwa, kwa kuva, nang'e weka njo atandilihîje na njo aikamilisa ing'ulupa yetu (sula ya 12:2).

Nanga munu ammaite munu ailembile baluwa aino ya Vaeblaniya, henga vatalamu vohe va Bibiliya vâtenda kuva ilembwije na munu yumo muavano vanu nccheche, yani Ntume Paolo na Luka na Banaba na Apolo. Na uhiku ulembwije baluwa aino nanga paumaikana, henga vatalamu vohe va Bibiliya vâkulupila kuva ilembwije kabla ya mwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejje Yesu Kilisto. Imanga ya Yelusalemu yóndongwije mmmwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejje Yesu Kilisto, henga munu ailembile baluwa aino àilonjelela imanga ya Yelusalemu kuva muchi bado ikânambikwondongwa. Baluwa ya Vaeblaniya ilembwije muimanga ya Loma (13:24), na inahululika kuva ínidinguhwu uchinga isomwe mmakuwa lammalele la vanu vankulupila Yesu.

Uinjipihî wa baluwa ya Vaeblaniya

1. Sula ya 1:1-4:13, Nkûlemba ànonnjelela Yesu Kilisto kuva nni nkulu kumpunda Musa na malaika.
2. Sula ya 4:14-7:28, Na àhweneha kunnonjelela Yesu kuva nang'e nni nkulu kuvapunda makuhani vakôla madengo mu Ing'ande ya Nnungu ya ku Yelusalemu.
3. Sula ya 8:1-10:31, Uchocho, nkûlemba àlanguja kuva utumishi wanga Yesu nni wambone na ûvele na ukulu kupunda aula wa makuhani ya Lilailano lya Kala, na njo mana ata Lilailano lyake nni lyambone namene kupunda Lilailano lya Kala.
4. Sula ya 10:32-13:17, Nkûlemba bada ya kulonjelela kuva Yesu nni wambone na nkulu kwa namuna dyammalele, hambi àhumya malaijo lalembelewa latendewe madengo kwa vitendo.
5. Sula ya 13:18-25, Nkûlemba àmalilila kulemba baluwa yake kwa kuvahaulila babali fulani na kuvasalimila.

Vino Nnungu àtangola na vanu kupitila Yesu Mwanawé

¹ Anepo kala Nnungu àtangwele na anyakala vetu kwa myanda yohe na kwa namuna dohe kupitila manabii vase.

² Henga mmaaduva alano la ntululilo àtangwele na hwetu kupitila Yesu Mwanawé, wantandwele ààve mwene mapala la vitukutuku vyammalele, na kwa kupitila nang'e, Nnungu áníviumba vitukutuku vya kumahunde na pachilambo chammalele.

³ Nang'e njo ing'anyimi ya ukulu wanga Nnungu, na njo nfano uhiu wanga Nnungu mwene. Kwa kuva, Mwana wanga Nnungu àvíhululîha vitukutuku vyammalele vihwenehe kupwawa kwa dimongo dya lilove lyake. Ánívahahula vanu masambi lavo, na pamalidile nkuakala aneko kulihunde, m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu Avêle na Ukulu.

Kilsto nni nkulu kupunda malaika

⁴ Anelo lâlanguja kuva Mwana wanga Nnungu nni nkulu kupunda malaika malinga lina lyake lyapewije na Nnungu chilivele likulu kupunda malina lavo.

⁵ Kwa kuva, Nnungu nanga panawahite kananga mwanda umo kunnyaulila yumo wa malaika vase kuva,

"Wako ni Mwanangu,

nangu nelo ngùjukile kuva Atatako."*

Na wala nanga panatangwele malove alano kumwamba malaika woheyu kuva,

* ^{1:5} Sabuli 2:7, Vitendii mitume 13:33, Vaeblaniya 5:5

"Nangu nimbekuva Atatake,

na nang'e àmbekuva Mwanangu."[†]

6 Tena, Nnungu pantumile pachilambo Mwanawe chihungumikova, ávahaulidile malaika vake vammalele vamwabudu Mwanawe.[‡]

7 Henga kuyamba malaika, Nnungu ànitangola kupitila ntumishi wake kuva,

"Nnungu àvatuma malaika vake kuva muchi mpapa,

na àvatuma kuva muchi dindimi dya moto."[§]

8 Henga Nnungu ànitangola kumwamba Mwanawe kuva,

"Ufalamé wako Nnungu ukámbekuva na ntululilo.

Na wako ùwatalawa vanu vako kwa haki.

9 Wako úkatapaliwa na haki na kulachima lahakalenge.

Njo mana Nnungu, Nnungu wako ànikutandola kuva nkulu wa avako vammalele,

na kukukung'unila ihangaladi."^{**}

10 Uchocho, Nnungu átangwele kuva,

"Wako Nang'olo, anepo patandi waumbile chilambo chammalele,

na kwa makono lako waniumba kumahunde.

11 Anevyo vyammalele vimbebipa, henga wako ùmbekuva chihi nkupwawa.

Na vyammalele vimbekwondongeka muchi inguwo.

12 Anevyo vyammalele ùmbevidinga muchi likoti,

na kuvibadili muchi dinguwo.

Henga wako ùùva chihi uchocho chuvele,

na umi wako ukambekuva na ntululilo."^{††}

13 Nnungu nanga panannyaulidile kananga yumo wa malaika vake kuva,

"Ikala mumamulaka langu, m'bali wangu wa kunkono,

mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi viteng'u vya kuvika makumbatu lako."^{‡‡}

14 Dachi, malaika nni vanani? Anevo vammalele nni viumbe vya chinnungu vintumikila Nnungu na kutumwa unavayangata vanu avala vambeupwechêla upohi.

2

Upohi nkulu

1 Bahi ing'anya ya anelo, tûlembelewa tulakamulihe àlalá latupilikene uchinga tuyahike.

2 Sheliya ya Musa yaniida kupitila malaika na yanimaihwa kuva nni ya uhiu. Na kila mwanda munu pachiikosela au kuleka kuipilikana Sheliya, ànipata asabu malinga chachilembelewa.

3 Bahi ikàva Nang'olo mwene njo ánamele ntandi kutanga habali dya upohi auno na kuumaiha kwetuhwe kupitila avala vanampilikene, dachi hwetu tûmbepalanyoka dachi masabu tukànawidopye upohi nkulu malinga auno?

4 Nnungu nanang'e ániúmaihia ushahidi wavo kwa indila ya vimaiho na la kukanganya na masaibu la kila namuna, na kwa kupitila dinudyö dya Umumu Wanawes dyavapele vanu malinga chatamwije.

Yesu átendwije mutuvelelee hwetu uchinga atupohe

5 Nnungu nanga panavavikile malaika kuva vakútawala va chilambo chiïda, yani chilambo achila chitulonjelela.

6 Tena, malove anelo lànamaihwa Mmalemba lanji Lanaswe lahaüla kuva,

"Munu ni nnani mpaka unkumbukile?

Na mwana wa munu ni nnani mpaka un'jali?

7 Üntendile chihi kadiki kuva n'joko kuliko malaika, ümmwajije ukulu na eshma.

8 Ümpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele."*

Malemba palahaula kuva, Nnungu ámpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele, ivèle na mana kuva, nanga panalekile chinu chohecho. Henga kwa vino, nanga patumwona munu wavitawala vitukutuku anevyo.

[†] 1:5 2 Samwili 7:14, 1 Mahiku 17:13   [‡] 1:6 Munsitali auno lâtumike malove la Makumbuso 32:43, lalembwije mutafasili yake ya Chigiliiki kuhaloka mmalemba la ku Bahali ya Munyu.   [§] 1:7 Sabuli 104:4   ^{**} 1:9 Sabuli 45:6,7   ^{††} 1:12 Sabuli 102:25-27   ^{‡‡} 1:13 Sabuli 110:1, Matayo 22:43-44, Mako 12:36, Luka 20:42-43, Vitendií Mitume 2:34-35   ^{*} 2:8 Sabuli 8:4-6

⁹ Henga tūmwona chihi Yesu anatendwije chihi kadiki kuva n'joko kuliko malaika, uchinga kwa inema ya Nnungu, Yesu ayeje kuhwa kwajili ya vanu vammalele, vino àpete ukulu na eshima ing'anya ya kubanika na kuhwa kwake.

¹⁰ Nnungu aumbile vitukutuku vyammalele kwajili yake mwene, ánitandola kwida na vavana vohe muukulu wake. Na íninkatapalila kuntenda Yesu kuva Mpohi nkamilifu mwalehu kwa indila ya ibaniki yake uchinga avalodye vavana anevo kuupohi.

¹¹ Yesu njo avahahùla vanu masambi lavo. Nang'e chalumo na avala vahahùlwà, vammalele nni vana va Atata yumo. Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu akáona dihoni kuvachema vanu anevo anung'unuvake,

¹² wahaula kuva,

"Nimbelitumbyanga lina lyako kwa anung'unuvangu, nimbekulombolela mmakojano lavo kwa kuimba."[†]

¹³ Kavila à haula kuva, "Nimbelisingila Nnungu."[‡]

Na à haula kavila kuva,

"Nangu ngùvele apano chalumo na vana va Nnungu vágupèlè."[§]

¹⁴ Kwa kuva, vana anevo nni vanu vâvele na mmili na myadi, uchocho Yesu nanang'e nkutwala hali ya chimunu. Átendile uchocho uchinga kwa indila ya kuhwa kwake, adi-mange dimongo dya ayula ánavele na dimongo dya kuhwa, yani Ibilisi.

¹⁵ Üchocho, ávahungwile na avala vammalele vachiikálà muchi vatumwa mmaisha lavo lammalele ing'anya ya kuyopa kuhwa.

¹⁶ Kwa kuva, nang'e nanga panaidile unavayangata malaika, henga áidle unavayangata vadukulu va Iblahimú.

¹⁷ Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nkulembelewa alilandanye na anung'unuvake kwa kila namuna, uchinga àave Kuhani wavo Nkulu avêle na chididi na akulupika kwa kuntumikila Nnungu, uchinga ahumye sadaka ya kuvausija vanu masambi.

¹⁸ Kwa kuva mwene áinbanihwa na kulingwa, bahi hambi ànahulula chihi kuvayangata avala valîngwa.

3

Yesu nni nkulu kumpunda Musa

¹ Bahi mmakukulupila avangu, mmanu mma Nnungu mukumilâna na vammalele vachemwíje kulihunde, nkumbukilange Yesu utunnyambukila kuva Ntume na Kuhani Nkulu.

² Nang'e ánakulupika kwanga Nnungu, antandwêle kukola madengo lake, malinga Musa chachikulupika kuichunga ing'ande yammalele ya Nnungu, yani vanu va Nnungu.

³⁻⁴ Kwa kuva, kila ing'ande idengwa na munu, henga Nnungu njo adênga kila chinu. Adênga ing'ande àalembelewa kupata eshima ing'ulu kupunda ing'ande yene. Uchocho, Yesu àalembelewa kupata eshima ing'ulu namene kumpunda Musa.

⁵ Musa ávele chihi ntumishi muing'ande yammalele ya Nnungu na ánakulupika mwalehu. Na utumishi wake wâvele nfano wa uihi wambeuhunukula Nnungu lukoto.

⁶ Henga Kilisto ánakulupika, na njo Mwana aimilila ing'ande yanga Nnungu. Na hwetu njo ing'ande aneyo, ikàva tukáyopa kuhweneha kuhwinga muing'ulupa na kuhweneha kulisingila lilolelo lituvenalyo.

Munanonopyange mitima yenu

⁷ Bahi malinga chatangola Úmumu Wanaswe kuva,

"Nelo mukàlipikana lidi lya Nnungu,

⁸ munanonopyange mitima yenu, malinga chivanatendile anyakala venu, muuhiku aula uvachintahuka Nnungu,

na kunninga akula kulilanga.

⁹ Aneko anyakala venu vâningupima na kungulinga uchinga vandole, Ikànavà vânilona lammalele langunatendile muvyaka alubaini.

¹⁰ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nanivavisija vanu va chívelèkwà achila, na kutangola kuchidoni,

'Maduva lammalele mitima ya vanu anevo ìnahochela,
na nanga pavadipapata dindila dyang.'

¹¹ Bahi nangu nkwapila kwa kuvisa kuva,

'Nangu pavambeinjila pachinu pang'u pakuyeweleta panivatayalishijije!'^{*,*}

¹² Bahi mmakukulupila avangu, lyongolelange uyopa ànapwawa munu avêle na ntima m'baya ukákulupila mmwenu, ntima ulihapulânya na Nnungu avêle na umi.

[†] 2:12 Sabuli 22:22

[‡] 2:13 Isaya 8:17

[§] 2:13 Isaya 8:18

^{*} 3:11 Sabuli 95:7-11

¹³ Henga mukamyane mitima kila liduva lichêmwa nelo, uchinga kunave na munu wa kunonopana ntima ing'anya ya kukumbika na sambi.

¹⁴ Kwa kuva, ikâva tûmbehweneha kukulupika mpaka kuntululilo akuno utunkulupila Nnungu malinga chitunkulupidile anepo patandi, bahi tûmbekuva tukumilènè pamo na Kilisto.

¹⁵ Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kuva,
“Nelo mukâlipilikana lidi lyâ Nnungu,
munanonopyange mitima yenu, malinga chivanatendile anyakala venu muuhiku aula
uvachintahuka Nnungu.”†

¹⁶ Dachi, vanani vapilikêne lidi lyanga Nnungu nkuntahuka? Dachi, vakâvele avala
vammalele vachilôjwa na Musa kuhaloka ku Misili?

¹⁷ Dachi, Nnungu ávavisijije vanani kwa vyaka alubaini? Dachi, akânavavisijije avala
vammalele vanatendile sambi, na mituhi yavo nkutapakala kulilanga?

¹⁸ Dachi, nni vanu ntwani vanavaapilidile Nnungu kuva nanga pavambeingila pachinu
pake pakuyeweleta panavatayalishijije? Dachi, vakâvele avala vanahitile kumpilikana?

¹⁹ Bahi twôna kuva nanga pavananinjidile pachinu anepo pakuyeweleta ing'anya nanga
pavanakulupidile.

4

Ahadi yanga Nnungu ya kuinjila pachinu pake pakuyeweleta ïvele chihi nkupwawa

¹ Bahi kwa kuva ahadi ya Nnungu ya kwinjila pachinu pake pakuyeweleta ïvele chihi
nkupwawa, bahi tulyongolele uchinga anapwawe kananga munu yumo mmwenu wa
kukoha kwinjila anepo.

² Kwa kuva, malove lambone layâmba pachinu pake pakuyeweleta lânihibiliwa kwe-
tuwe malinga chilanahubiliwije kwa vanu va kala. Henga malove anelo nanga
palanavapele faida yoheyo, kwa kuva, avala vanalapilikene nanga pavanaikamulidile aila
ahadi kwa ing'ulupa.

³ Henga hwetu tukulupidile, tûmbeinjila pachinu pakuyeweleta panatambulenge Nnungu
pachihaula kuva,

“Bahi nangu nkwapila kwa kuvisa kuva,

‘Nanga pavambeinjila pachinu pangu pakuyeweleta panivatayalishijije.’ „*

Nnungu átangwele malove anelo ikânavâ madengo lake lâanimalilika kutandikila paumbile
chilambo.

⁴ Kwa kuva, Mmalemba Lanaswe pachinu fulani pànahaula kuyamba liduva lya saba kuva,
“Nnungu ányeweleta liduva lya saba, kwa kuva áanimalila madengo lake lammalele.”†

⁵ Henga malinga chiilembwije anepo muha, Nnungu áhawile kuva, “Nanga pavambeinjila
pachinu pangu pakuyeweleta panivatayalishijije.”

⁶ Bahi aneyo ahadi ya kuinjila pachinu anepo ïvele chihi nkupwawa, henga avala vânavele
vatandi kuhibiliwa malove anelo lambone nanga pavananinjidile ing'anya nanga pa-
vanampilikene Nnungu.

⁷ Bahi ing'anya ya aneyo, bâda ya kupita myaka yohe Nnungu nkuvika liduva linji
lichêmwa “Nelo.” Átendile uchocho patangwele Mmalemba Lanaswe kuyamba liduva
aneyo kupitila Daudi, malinga chingulongoledile kulemba kuva,

“Nelo mukâlipilikana lidi lyâ Nnungu,

munanonopyange mitima yenu.”‡

⁸ Kwikavèle Yoshuwa wawahwihi vanu pachinu pakuyeweleta, Nnungu akânatangolele
kavila kuyamba liduva linji lya kuyeweleta.

⁹ Bahi mayewelete lavatayalishijije Nnungu vanu vake lâvele chihi nkupwawa.

¹⁰ Kwa kuva, avala vayewelâla mmayewelete lavatayalishijije Nnungu, vânayeweleta
kwa kuva vânimalila madengo lavo apano pachilambo, malinga Nnungu chanayeweletedile
pamalidile kukola madengo lake.

¹¹ Bahi tutumbame kuinjila pachinu anepo pakuyeweleta, uchinga anapwawe munu
woheyo muhwetu ambehîta kupilikana na kukoha kuinjila, malinga chivanatendile avala
vanantahwike Nnungu akula kulilanga.

¹² Kwa kuva, Lilove lya Nnungu lîvele na umi na dimongo, na lînakola kupunda upanga
ukola akuno na akuno. Na lînapulung'anya mpaka kuhapulanya isungu na ntima wa munu,
na kuhapulanya mawangwa na unjinji, na kuhunukula makudungilo na mawaso la munu.

¹³ Nanga chinu chohecho chipihîke pameho panga Nnungu, henga vitukutuku vyamalele vinihunukuliwa na vivèle chihi mwandu pameho panga Nnungu utumbennyumija isabu ya matendo letu.

Yesu njo Kuhani Nkulu

¹⁴ Bahi kwa kuva tûvele na Kuhani Nkulu kupunda vammalele, ainjidile mpaka kuli-hunde, yani Yesu Mwana wanga Nnungu, bahi tuikamulihe saana ing'ulupa yetu ituiyambukila.

¹⁵ Kuhani wetu Nkulu utuvenawé ànahulula kutuvikila chididi ing'anya ya idabadangi yetu. Kwa kuva, nanang'e ánilingwa kwa kila namuna muchi hwetu, henga nanga panatendile sambi.

¹⁶ Bahi ing'anya ya anelyo, tuchihengelekele chiteng'u changa Nnungu cha Ufalume bila kuyopa, pachinu pavajalila vanu inema, uchinga apate kutuvikila chididi na kutujalila inema ya kutuyangata muuhiku wa idabadangi yetu.

5

¹ Kila Kuhani Nkulu atandolwejîje muvanu, ànavikwa uchinga antumikile Nnungu kwajili ya vanu. Nang'e ànhumija Nnungu dinujo na sadaka kwajili ya kusamehewa masambilavo.

² Kwa kuva mwene ànadidimanga, bahi ànahulula kuvapililila avala vahochedile na avala vakámaite chinu.

³ Na kwa kuva mwene ànadidimanga, àlembelewa ahumye sadaka, akee chihi kwajili ya vanu ila pamo na masambi lake mwene.

⁴ Nanga munu alîng'a mwene eshima aino ya kuva Kuhani Nkulu. Henga kila munu àtandolwa na Nnungu malinga chanatandolwejîje Haluni.

⁵ Uchocho, Yesu Kilisto nanang'e nanga panaling'ile mwene ukulu wa kuva Kuhani Nkulu, henga Nnungu njo annyaulidile kuva,
"Wako ni Mwanangu,

nangu nelo ngìjukile kuva Atatako."*

⁶ Nnungu ànitangola kavila pachinu panji Mmalemba kuva,

"Wako nni Kuhani ukee na ntululilo,
malinga mwavelelee Melikisedeki."†

⁷ Yesu panavele apano pachilambo, ánikuta chitangelo na mihodi wannyuwa na kumpembeja Nnungu ahulâla kumpoha mukuhwa. Yesu ánipilikanwa na Nnungu ing'anya ya kumweshimu na kumpilikana Nnungu.

⁸ Ikànavà Yesu ávele Mwana wanga Nnungu, henga ánilihunda kupilikana kultipila kubanika kwake.

⁹ Na kwa indila aneyo, Nnungu nkuntenda Yesu kuva nkamilifu, nkuva chitandikilo cha upohi ukee na ntululilo kwa avala vampilikâna.

¹⁰ Bahi Nnungu nkummika Yesu kuva Kuhani Nkulu, malinga mwavelelee Melikisedeki.

Kuleka kunkulupila Kilisto

¹¹ Bahi tûvele na malove lohe la kutangola kuyamba chinu achino, henga ìnikamajanga kunnyaulilanga ing'anya mùvele na makutu laidôpa.

¹² Nni muhiu kuva, muuhiku auno mwenu mülembelewa müùve mmakuhunda, henga bado mülembelewa chihi muhundwe, tena mahundo matandi-matandi la llove lya Nnungu. Mwenu mülembelewa muliswe chakulya chinonôpa, henga bado mülembelewa chihi muyong'ejwe mavele.

¹³ Kwa kuva, kila munu akâkala kwa kuyong'ejwa chihi mavele akâhulula kulamala mahundo la haki, kwa kuva, nang'e ávele muchi nkanunu.

¹⁴ Henga chakulya chinonôpa ni kwjili ya vanu vakulumwîke, vajevelejîje ding'anò dyavo kulamala lalida lambone na lalida lahakalenge.

6

¹ Bahi ing'anya ya anelyo, tûlembelewa tunauyileuyile mahundo matandi-matandi la chikanunu lamwâmba Kilisto, henga tuhwenehe muyo kwa kulihunda mahundo la chikulungwa. Tunahwenehe chihi kudenga kavila nsingi wa mahundo layâmba kulaleka matendo lahakalenge, na kuyamba kunkulupila Nnungu,

² na mahundo layâmba ubatiso, na kuvayuwila vanu kwa kuvavikila makono, na kufufulwa kwa vanu vahwile, na hukumu ya asabu ikee na ntululilo.

³ Nnungu akâtamwa tuchituhwenehe kukulumuka mmahundo anelo la chikulungwa.

* 5:5 Sabuli 2:7   † 5:6 Sabuli 110:4

⁴ Kwa kuva, vanu vakàlangajijwa uhiu wa Nnungu na kuyeja inujo ya kulihunde, na kukumilana na Umumu Wanaswe,

⁵ na kuyeja uwambone wa lilove lya Nnungu, na dimongo dya chilambo chiîda,

⁶ koka nkuileka ing'ulupa yavo, ikâhululika kuvapindikulanya kavila uchinga vapate kulekala masambi lavo na kunnaukila kavila Nnungu. Kwa kuva, vâmmamba Mwana wa Nnungu kavila munsalaba na kuntaya dihoni myuo mwa vanu.

⁷ Ulongo ûnywa imbulu myanda yohe na kumeja vilyo vivêle na faida kwa nkúlima, Nnungu ânaubaliki ulongo anewo.

⁸ Henga ulongo anewo ukâmeja diheya na mbigili, bahi ukávele na faida yoheyo kwa nkúlima, na ûvele pepi kulaniwa nawi Nnungu, na ntululilo wake nni kuyochwa chih moto.

⁹ Mmakukulupila avetu, ikânava tütangola uchocho, hwetu tukávele na lipamba kumwamba mwenu, akuno utumala kuva mütena lambone kupapatana na upohi wenu.

¹⁰ Kwa kuva, Nnungu àtenda haki. Nang'e akambeluvailila madengo lenu na itamwi yenu imuilingujije kwanga nang'e kwa kuvhahudumila vanu vake na chimuhweneha kuvhahudumila.

¹¹ Henga tûnalembela namene kila munu mmwenu ahwenehe kutumbama mpaka kuntu'lilo, uchinga àlalá lamulolela lapate kutimiswa.

¹² Hwetu tukâtamwa mwenu mùvve mmalemwa, henga muvayeje avala vapwechêla àlalá laahidite Nnungu kupitila ing'ulupa yavo na ipililidi yavo.

Ahadi ya Nnungu nni ya kulisigila

¹³ Nnungu panamuahidite Iblahimu, ániapila kwa lina lyake mwene, kwa kuva, nanga munu yunji nkulu kumpunda Nnungu wakanantambulenge lina lyake.

¹⁴ Nnungu átangwele kuva, "Muhiu nimbekubaliki namene na nimbelutenda lukolo lwako lùvve na vanu vohe."^{*}

¹⁵ Anepo Iblahimu nkupililila akuno walindilila, bahi nkulapwechela àlalá lanaahidiwije na Nnungu.

¹⁶ Kwa kuva, vanu pavaapila, vâapila kwa lina lya munu nkulu kuwapunda vene, na iapidi aneyo imaiha achila chitongolewije kuva nni uhiu, na ìmalila matahukano lammalele.

¹⁷ Nnungu nanang'e álembidle avamaihije avala vavaahidite kuva makudungilo lake lakápindikuka, bahi nkwapila.

¹⁸ Na Nnungu nanga pahulala kulumbla. Bahi hwetu tuntukutidile tûnakamywa mitima na kukamulua kwa dimongo lilolelo alila lituvikiwije, ing'anya ahadi dyake na iapidi yake vikâhululika kupindikuka.

¹⁹ Lilolelo alino litutenda tûvve na uhakika na usalama mmitima yetu malinga naanga chiiimija meli. Yesu ajukile kuva lilolelo lyetu ànipita palipanzia na kwinjila Pachinu Panaswe Namene.

²⁰ Yesu mwene ánilongolela kuinjila anepo kwajili yetu na àjukile kuva Kuhani Nkulu akâvele na ntululilo malinga mwavelelee Melikisedeki.

7

Kuhani Melikisedeki

¹ Aneyo Melikisedeki ávele nfalume wa imanga ya Salemu, na kuhani wa Nnungu Nkulu. Iblahimu pachiuya kuhaloka kuing'ondo aneko kwanawawalele vafalume nccheche, Melikisedeki ákojene na Iblahimu, Melikisedeki nkum'baliki Iblahimu.

² Anepo Iblahimu nanang'e nkumwing'a asilimiya kumi ya vitukutuku vyammalele vyanavenavyo. Mana la Melikisedeki nni, "nfalume wa haki," nanang'e ávele nfalume wa Salemu, na nfalume wa Salemu mana lake, "nfalume wa amani."

³ Wala nanga habali dilembwjé dinnyâmba atatake Melikisedeki wala anyokwe wala malina la anakuluvake. Na kuyamba habali dya kuvelekwa kwake na kuhwa kwake nanga padimaikana. Nang'e àlandana na Mwana wa Nnungu, kwa kuva, nang'e nni kuhani akâvele na ntululilo.

⁴ Bahi nnolange munu aneyo chanavele nkulu. Ata anakulwetu Iblahimu ánimwing'a asilimiya kumi ya vitukutuku vyammalele vyanatwete litwala kuing'ondo.

⁵ Na vanu vahalôka nnukolo lwanga Lawi, vanu vapwechêla madengo la chikuhanî, vânilajwa na Sheliya yanga Musa kutwala asilimiya kumi ya vitukutuku kuhaloka kwa Vaisilaeli avao, ikânava vanang'o nni vadukulu wa Iblahimu.

⁶ Melikisedeki akâchihaloka nnukolo lwanga Lawi, henga ánitwala asilimiya kumi ya vitukutuku kuhaloka kwa Iblahimu. Pamo na anelyo, Melikisedeki ánim'baliki Iblahimu anaahidiwije na Nnungu.

⁷ Nni muhiu kuva ayula abalikîwa nni n'joko kumpunda ayula abaliki.

⁸ Na makuhani vatwâla asilimiya kumi ya vitukutuku nni vanu vâhwa, henga Melikisedeki anatwete asilimiya kumi àhaulika kuva nang'e akâhwa.

⁹ Vanu va lukolo lwa Lawi njo vatwâla asilimiya kumi. Bahi tûnahulula kutangola kuva, ata Lawi mwene ánimwing'a Melikisedeki asilimiya kumi ya dimali dyake kupitila kwa Iblahimu.

¹⁰ Kwa kuva, Melikisedeki panakojene na Iblahimu, Lawi ávele chihi mummili mwa Iblahimu, anakuluwe.

Ìlembelewa aide kuhani yunji

¹¹ Sheliya ya Musa ínahumijwe kwa Vaisilaeli ílisingila namene utumishi wa ukuhani wa Valawi. Bahi ikâchiva ukamilifu wa vanu va Nnungu upatikènè kwa indila ya utumishi wa ukuhani wa lukolo lwa Lawi, pakanalembelewe kavila kwida kuhani yunji avêle mwavelelee Melikisedeki, na akeee aula ukuhani wa Haluni.

¹² Kwa kuva, ukuhani paupindikuka, Sheliya na inang'o ìlembelewa ipindikuke.

¹³ Na Nang'olo wetu ulannyamba malove alano ávele chihi munu wa litawa linji, na wala nanga munu kananga yumo wa nnitawa lyake alingîle kukola madengo la chikuhaní pachitala cha kuhumija sadaka.

¹⁴ Kwa kuva, ìmaikana kuva Nang'olo wetu áhaleke nnitawa lya Yuda, na kuyamba litawa aneyo Musa nanga panatangwele chinu chohecho kuyamba habali ya ukuhani.

¹⁵ Na anelo lammalele làvèle chihi mwandu, kwa kuva, kuhani yunji avêle mwavelelee Melikisedeki àniida.

¹⁶ Kuhani ayuno nanga pajuhijwe kuva kuhani kupapatana na amuli iyâmba litawa lyake, henga kupapatana na dimongo dya umi wake ukee na ntululilo.

¹⁷ Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaura kuva, "Wako nni kuhani ukee na ntululilo, malinga mwavelelee Melikisedeki."*

¹⁸ Bahi amuli aneyo ya machedo ínipukutwa, kwa kuva, ikánavele na dimongo wala faida ya kutosha.

¹⁹ Kwa kuva, Sheliya yanga Musa nanga painahulwile kuida na ukamilifu. Henga vino lidile lilolelo lyambone namene, na kwa kupitila lilolelo aneyo tûnahulula kunnyengelekela Nnungu.

²⁰ Pamo na anelo, Yesu akanajuhijwe kuva kuhani bila Nnungu kwapila. Na makuhani vanji wa litawa lya Lawi vânívikwa mmadengo anelo bila Nnungu kwapila.

²¹ Henga Yesu àjuhijwe kuva kuhani kupitila kwapila, apala Nnungu panannyaulidile Yesu kuva,

"Nang'olo àniapila,
na wala nanga pambepindikulanya makudungilo lake,
'Wako nni kuhani ukee na ntululilo.' "†

²² Bahi ing'anya ya iapidi aneyo, Yesu njo ahululîha kupwawa kwa lilailano alino lyambone namene kupunda lilailano lya kala.

²³ Kwa kuva vanu vânahwa, bahi pâpitile makuhani vohe kuhaloka nnitawa lya Lawi. Bahi ing'anya ya kuhwa, nanga pavanhahulwile kuhweneha na madengo lavo.

²⁴ Henga kwa kuva Yesu àvele na umi ukee na ntululilo, bahi ukuhani wake naunang'o ukee na ntululilo.

²⁵ Bahi nang'e ànahulula kuwapoha avala vamwidîla Nnungu kupitila nang'e, kwa kuva, nang'e àvele na umi ukee na ntululilo uchinga avayuwile vanu anevo kwa Nnungu.

²⁶ Bahi Yesu njo Kuhani Nkulu afâla kwajili yetu, kwa kuva, nang'e nni wanaswe na akávele na likosa wala lidolidoli lya uhakwa na Nnungu àinnyapulanya na vakútenda masambi kwa kunnnyanya muha namene kulihunde.

²⁷ Nang'e wala nanga palembelewa kuhumya sadaka kila liduva malinga Makuhani vanji Vakulu chivatenda. Vanang'o vâtadilika kuhumya sadaka kwajili ya sambi dyavo vene, koka nkuhumya sadaka kwajili ya sambi dya vanu vanji. Henga nang'e áhumije chihi sadaka mwanda umo bahi kwajili ya vanu vammalele, apala palihumije mwene kuhwa.

²⁸ Sheliya yanga Musa ivatandola vanu vakâkamilike kuva Makuhani Vakulu, henga iapidi yanga Nnungu inatendeke Sheliya ipwawijè, intandwele Mwanawewe kuva Kuhani Nkulu, nkamilifu vyaka na vyaka.

¹ Habali ya muhimu kupunda dyammalele ditutangolela nni aino, hwetu tûvele na Kuhani Nkulu aikâla m'bali wa kunkono wa chiteng'u cha chifalume cha Nnungu Avêle na Ukulu, aneko kulihunde.

² Aneko nang'e njo Kuhani Nkulu atumika Pachinu Panaswe, yani Mun'gongwe uhiu wa Nnungu udengwîjwe na Nang'olo Nnungu mwene, na akee vanu.

³ Kila Kuhani Nkulu ànatandolwa uchinga akole madengo la kunnyumija Nnungu dinujo na sadaka. Bahi kupapatana na anelyo, Kuhani wetu Nkulu Kilisto ánilembelewa ààve na chinu cha kuhumya.

⁴ Kwikavele Kilisto wava apano pachilambo, akánave kuhani, kwa kuva tayali pàvele makuhani vanji vahûmya sadaka kupapatana na malaijo la Sheliya ya Musa.

⁵ Na pachinu pavatumikila makuhani nni nfano chihi na chimbwehedi cha apala pavêle kulihunde. Kwa kuva, Musa panavele pepi kuudenga aula N'gongwe wa Nnungu, Nnungu ánnyaulidile kuchidoni, "Loleha saana uchinga udenge kila chinu kupapatana na nfano unikulangujije kulichinga."^{*}

⁶ Henga hambi Yesu ápewje utumishi wambone namene kupunda wa avala makuhani. Uchocho, lilailano lyajukile Yesu kuva mpatanishi nni lyambone namene kupunda alila lya kala, ing'anya lilailano lyahambi liimila munsingi wa ahadi dya Nnungu dyambone namene kupunda adila dya kala.

⁷ Kwa kuva, ikàchiva lilailano lya kala ulikamiliaka mwalehu, likánamelebelewe lilailano linji.

⁸ Henga Nang'olo Nnungu ánilona makosa kwa vanu vase, nkutangola kuchidoni, "Mmaduva laida nimbetenda lilailano lyahambi na vanu va Isilaeli na vanu va Yuda.

⁹ Lilailano alino alikambelandana na lilailano linnatendile na anyakala vao, muuhiku aula unnavakamwile nkono na kuvausa nchilambo cha Misili.

Kwa kuva, nanga pavanalikamwile lilailano lyangu, nangu nkuvaleka.

¹⁰ Hambi alino nni lilailano linimbelitenda na vanu va Isilaeli mmaduva laida, nimbividika Sheliya dyangu n'ding'ano dyavo na kudilemba mmitima yavo.

Nangu nimbekuva Nnungu wavo, na vanang'o vâmbekuva vanu vangu.

¹¹ Nanga munu ambennyûnda Mwisilaeli nnyake,

au kunnyaulila nnangawake kuva, 'Mmale Nang'olo.'

Kwa kuva, vanu vammalele vâmbengumala, kutandikila n'joko mpaka nkulungwa.

¹² Kwa kuva, nimbervasamehe lahakalenge lavatendile,

na masambi lavo nikambelakumbukila kavila."[†]

¹³ Nnungu palichemile lilailano alino kuva lyahambi, àlitendile alila litandi kuva lya kala, na chinu chohecho chikààva chakala na kuhuchulika chììva pepi na kuwalawala.

9

Mihambo ya lilailano lya kala na mapungufu lake

¹ Bahi lilailano litandi lyanatendile Nnungu na Vaisilaeli lyávele na malaijo lake la ibada na pachinu pake panaswe pakumwabudila Nnungu, apano pachilambo.

² Údengwije N'gongwe wa Nnungu, na mun'gongwe anewo wávele na vyumba vivili. Nchumba chitandi mwávele na chipanda cha kuvikila vibatali na meza na mikate ihumíjwe sadaka kwa Nnungu ínavele muha meza. Na chumba anecho chichemwa, Pachinu Panaswe. ³ Na pávele na lipanzia, na kunyuma lipanzia anelyo kúvele na chumba chinji chichichemwa, Pachinu Panaswe Namene.

⁴ Nchumba anecho mûvele chitala cha zahabu cha kututumija ubani pamo na lisanduku lya lilailano. Na Lisanduku anelyo lípakkwe zahabu mipata yammalele, na nkati mwake mûvele na chilongo cha zahabu chínavele na chakulya chichichemwa "Mana." Na nnisanduku anelyo mûvele na isimbo ya Haluni inahipwike mahamba pamo na vibao vivili nya mayanga vinalembwije Amuli Kumi dya lilailano lya kala.

⁵ Pachanya lisanduku anelyo pávele na disanamu dimbili dya viumbe nya kulihunde vivêle na dimapa, vilangûja ukulu wanga Nnungu, na dimapa anedyo dihinike pachinu pakusamehewa masambi. Henga vino tukambehulula kuhauliha mwalehu mambo anelo lammalele.

⁶ Bahi uvila nni chivinapangwije vitukutuku anevyo vyammalele. Anepo makuhani nkuva uvainjila kila liduva nchumba chitandi uchinga vatumike kupapatana na madengo lavo la ibada.

⁷ Henga chumba cha vili áinjila chihi Kuhani Nkulu weka, nanang'e áinjila chihi mwanda umo kwa mwaka. Na anemwo ánnymijia Nnungu sadaka ya myadi kwajili ya masambi lake na kwajili ya masambi lavatendile vanu bila kumala.

* 8:5 Kuuka 25:40   † 8:12 Yelemiya 31:31-34

⁸ Kupapatana na mambo anelo, Umumu Wanaswe álanguja kuva, muuhiku aula wammalele paunapwawije aula N'gongwe ntandi wa Nnungu, indila ya kuinjilila Pachinu Panaswe Namene yávele ikànambimaikana.

⁹ Na anewo wávele nfano kwajili ya uhiku wa vino, nfano ulangúja kuva dinujo na sadaka dichihumywa kwanga Nnungu dikáchihulula kuvausija vanu vamwabúdu Nnungu hukuru ya mmítima yavo.

¹⁰ Kwa kuva, anelo lammalele lálanda chihi vyakulya na vikimbilo na malaijo la kukalava medi. Na malaijo anelo la chimmili lákamulwije chihi mpaka pautimidile uhiku aula Nnungu watendile kila chinu kuva chahambi.

Yesu áhumije sadaka itimidile

¹¹ Henga vino Kilisto ájukile kuva Kuhani Nkulu wa mambo lambone lapwawíje vino. Nang'e áinjidile Mun'gongwe nkulu na ukamlike. N'gongwe anewo úkádengwije na makono la vanu, yani akee N'gongwe wa nchilambo achino.

¹² Nang'e áinjidile chihi mwanda umo Pachinu Panaswe Namene. Naakanapelekejije anemwo sadaka ya myadi ya ambudi na ang'ombe, henga ápelekejije myadi yake mwene, na kwa indila aneyo nkutukombola vyaka na vyaka.

¹³ Nnilailano ly a kala vanu váchivalangiwa kuva vakáhahwike pameho panga Nnungu kupapatana na malaijo la dini, vähahulwa uhakwa wavo wa chimmili kwa kunyunyijwa myadi ya ambudi na ang'ombe anamilume na liu ly ung'ombe apijiwe mmoto.

¹⁴ Bahi ikàva uchocho, myadi ya Kilisto imbekuva na dimongo ding'ulu dya kutuhahula! Kwa dimongo dya Umumu Wanaswe akávele na ntululilo, Kilisto ánilihumywa mwene kwanga Nnungu kuva sadaka yambone ikee na chilema. Na myadi yake imbehweneha kuhahula mitima yetu ihukumíka kuhalokana na vitendo vyetu vitulójà kukuhwa. Ìmbetuhahula uchinga tuntumikile Nnungu Mumi.

¹⁵ Bahi ing'anya ya anelyo, Kilisto njo mpatanishi wa lilailano lyahambi. Na kuitila kuhwa kwake ánívakombola vanu kuhaloka mmakosa lavo lavanatendile mmahiku la alila lilailano ly a kala, uchinga avala vachemwíje na Nnungu vapate kupwechela mapala lakávele na ntululilo lavaahidite.

¹⁶ Na kwamba mambo layâmba malaijo la mapala, lasima imaikane kuva ayula alaijije ànihilà koka layavanywe saana.

¹⁷ Kwa kuva, malaijo anelo lakátendeka mpaka mwene alaijije ahile, kwa kuva malaijo la kuyavanya mapala lakávele na mana ikàva alaijije àvechinkulama.

¹⁸ Njo mana ata alila lilailano ly a kala nanga palinatendeke bila ya kumwadilika kwa myadi.

¹⁹ Kwa kuva, Musa payanjajije amuli dyammalele kwa vanu vammalele, anepo nkutwala myadi ya ndama nkukundanya na medi, nkumyaya nchitabu cha Sheliya na kuvamaila vanu vammalele kwa kutumila maleha lanahuví na dinavi dya nnandi wa isopo.

²⁰ Musa nkuvauhaulila vanu kuchidoni, "Aino njo myadi ya lilailano limuamuliwe na Nnungu mulipilikane."

²¹ Uchocho, Musa nkuumyaila myadi N'gongwe wa Nnungu pamo na vyombo vyammalele vya ibada.

²² Kupapatana na Sheliya, vitukutuku vyammalele vihahulwa kwa myadi, na masambi nalanang'o lakáhululika kusamehewa bila kumwadila myadi.

²³ Vitukutuku anevyo nni nfano chihi wa vitukutuku vihiu vya kulihunde, bahi yávele lasima vihahulwe kwa indila aneyo. Henga vitukutuku vihiu vya kulihunde vilembelewa vihahulwe kwa sadaka yambone namene.

²⁴ Kwa kuva, Kilisto nanga panainjidile Pachinu Panaswe padengwíje na vanu, yani pachinu pa nfano chihi wa apala pahiu. Henga nang'e áinjidile kwene kulihunde, pachinu páimilà vino pameho panga Nnungu kwa jili yetu.

²⁵ Kuhani Nkulu wa Vayahudi áinjila Pachinu Panaswe Namene kila mwaka, akuno wanyakula myadi ikávele yake mwene. Henga Kilisto nanga panainjidile anemwo uchinga alihumye mwene kuva sadaka kwa myanda yohe.

²⁶ Ikàchiwa uchocho, akanilembelewa kubanihwa myanda yohe kutandikila pachiumbije chilambo. Henga vino, mmaduva alano la ntululilo, nang'e àniida mwanda umo uchinga avasamehe vanu masambi kwa indila ya kulihumya mwene sadaka.

²⁷ Kila munu àpangiwíje chihi kuhwa mwanda umo bahi, na bada ya kuhwa Nnungu ànanniyukumu.

²⁸ Uchocho, Kilisto nanang'e álíhumije chihi mwanda umo uchinga avausije vanu vohe masambi lavo. Na nang'e àmbeuya kavila unavapoha avala vannindilàla, akee unavausija kavila masambi.

10

¹ Sheliya ya Musa ni nfano chihi wa mambo lambone laïda, wala akee uhiu wa mambo lene. Bahi ing'anya ya anelyo, kupidila sadaka dihûmywa myanda yohe kila mwaka, Sheliya ikâhulula kananga kadiki kuvatenda vanu vamwabûdu Nnungu kuva vakamilifu pameho pa Nnungu.

² Ikâchiva sadaka anedyo udihulula kuvatenda vanu kuva vakamilifu, sadaka dikânahwenehe kuhumywa kavila. Kwa kuva, anevo vanu vamwabûdu Nnungu vakâvele vahahiliwjé chihi mwanda umo, na mitima yavo ikânavahukumu kavila kuva vâvele na masambi.

³ Henga kupidila sadaka anedyo, vanu vâkumbuswa masambi lavo kila mwaka,

⁴ kwa kuva, myadi ya ang'ombe na ya ambudi ikâhulula kuvausija vanu masambi.

⁵ Njo mana Kilisto paidile pachilambo ânnyaulidile Nnungu kuchidoni,
“Wako ukatanatmwije sadaka wala dinujo,
henga únguambilidile mmili.

⁶ Wako nanga punakatapaliwije na sadaka dya kupija vanyama wala sadaka dya kusame-hewa masambi.”*

⁷ Anepo Kilisto nkutangola kavila kuva,

“Lola, nangu ngûvele apano, ngûidile unatenda àlalá lulalembela wako,
malinga chilembwije Mmalemba Lanaswe kungwamba nangu.”

⁸ Kilisto ánilongolela kutangola kuva, “Wako wala nanga paunatamwije na wala nanga paunakatapaliwije sadaka na dinujo, wala sadaka dya kupija mmoto wala sadaka dya kusamehewa masambi.” Átangwele uchocho ikânavà sadaka anedyo dyammalele dihûmywa kupapatana na malajio ya Sheliya.

⁹ Anepo Kilisto nkuchidoni, “Lola, nangu ngûvele apano, ngûidile unatenda àlalá lulalembêla wako.” Bahi Nnungu ániliusa lilailano lyâ kala uchinga alitende lilailano lyahambi.

¹⁰ Kwa kuva, Nnungu álemedibile atuhahule masambi kupidila mmili wa Yesu Kilisto wauhumije sadaka mwanda umo bahi, nkutosa.

¹¹ Kila kuhani maduva lammalele ànaimila kwa kutenda madengo lake la ibada na kuhumya sadaka dya namuna imo myanda yohe, sadaka dikâhulula kananga kadiki kuusa masambi.

¹² Henga Kilisto, nang'e áhumije chihi sadaka imo bahi, ifâla vyaka na vyaka kwajili ya kusamehewa masambi. Na pamalidile kutenda uchocho, nkuikala mumamulaka, m'bali wa kunkono wa Nnungu.

¹³ Na aneko vino àvenkulindilila mpaka amongo vake vammalele pavambevikwa pahi madodo lake.

¹⁴ Kwa kuva, kupidila sadaka imo yahumije, àvatendile vanu avala vâvahahùlì kuva vakamilifu vyaka na vyaka.

¹⁵ Na Umum Wanawse nanang'e ànatumaîha mambo anelo, kwa kuva, Nang'olo Nnungu àhaua kuchidoni,

¹⁶ “Alino njo lilailano linimbetendanavo mmaduva laïda.

Nimbédivika Sheliya dyangu mmítima yavo na kudilemba n'ding'ano dyavo.”†

¹⁷ Anepo nkutangola kavila kuchidoni,

“Nikambekumbukila kavila masambi lavo,

na vitendo vyavo vihakalenge nikambevikumbukila.”‡

¹⁸ Bahi ikâva masambi lànisamehewa, ikâlembelewa kavila kuhumya sadaka kwajili ya kusamehewa masambi.

Tunnyengelekele Nnunu

¹⁹ Bahi mmakukulupila avangu, hwetu tukee na ing'anya ya kuyopa kuinjila Pachinu Panaswe Namene kwa myadi ya Yesu.

²⁰ Malinga Kuhani Nkulu chachiñjila Pachinu Panaswe Namene kupidila palipanzia, uchocho Yesu nanang'e àtwing'ile indila yahambi ya umi ya kuinjila Pachinu Panaswe Namene pa uhiu, kupidila kuhwa kwake mwene.

²¹ Kwa kuva, hwetu tûvele na Kuhani Nkulu aimilila ing'ande yammalele ya Nnungu,

²² bahi tummwenele Nnungu kwa ntima wa kukulupika na ing'ulupa itimidiile. Kwa kuva, mitima yetu ìnihahulwa na tukâhukumika mmítima yetu, na miili yetu ìnihahulwa kwa medi lahahwîke.

²³ Bahi tukalehe kukamuliha bila kudumbadumba liloolelo alila lituyambukidile, kwa kuva, Nnungu atupêle ahadi nni wa kukulupilika.

²⁴ Tukumbukilane tuvène kwa tuvène na kuhimijana kutamwana na kutenda lambone.

²⁵ Bahi tunaleke kukojana pamo malinga vanu vanji chivaleka. Henga tûlembelawa tudumane na kuhalija namene kuhimijana, kupapatana na namuna chitwona kuvandika kwa liduva lyambeida Nang'olo Yesu.

²⁶ Kwa kuva, tukâhweneha kutenda sambi namadi akuno tuumaîtè uhiu, nanga sadaka inji ihulûla kutuuusija masambi letu kavila.

²⁷ Henga anepo chuisalidile nni kuilindilila kwa kuyopa hukumu ya Nnungu ya moto utumbulûka namene, umbevapîja vanu vantahûka Nnungu.

²⁸ Munu woheyô áchitahuka Sheliya ya Musa, ánavalalwa bila chididi, ukâpwawa ushahidi wa vanu vavili au vatatu.

²⁹ Bahi ikâva uchocho, ìmbekuva dachi kwa munu ayula anahahuliwije na myadi ya Mwana wa Nnungu koka nkunsalau Mwana wa Nnungu na kuivalangila myadi aneyo ya lilailano lya Nnungu kuva ikee mana na kunsalau Umumu wa Inema wa Nnungu? Munu aneyo àmbelembelawa apate asabu ing'ulu namene kumpunda ayula aitahwîke Sheliya ya Musa.

³⁰ Kwa kuva, tûnimmala ayula ahawîle kuva, "Kupindikula nni kwang'une, nangu njo nimbepindikûla."[§] Na ihaulika kavila kuva, "Nang'olo àmbevahukumu vanu vase."^{**}

³¹ Nni chinu cha kuyoha namene kumatokela mmakono la hukumu ya Nnungu avêle na umi!

³² Bahi himukilanga mambo àlalá lananhumiidle mwenu apala patandi pamunatandi-like kunkulupila Kilisto, mwenu mwaniñbanihwa namene, henga mwaniñpililila.

³³ Myanda inji mwatongolewije malove lahakalenge na kubanîhwa paumbele vanu, na mwanda unji mwaniñkubali ata kulundana na avala vachitendêwa uchocho.

³⁴ Mwenu mwaniñvavikila chididi vanu vahungwîje mmalungu, na mûnikubali kwa kuhanagalala kupokonyolwa dimali dyenu, kwa kuva, mûnímala kuva mùvele na dimali dyambone namene na dya kudumu aneko kulihunde.

³⁵ Bahi munaleke kuva na ntima wa kuhwinga, kwa kuva, uchiumpelekejijange inujo ing'ulu.

³⁶ Mûlembelawa mupililile uchinga mulatende àlalá lalalembela Nnungu, na kwa kutenda uchocho, muchimupwechele achila chaahidite Nnungu.

³⁷ Kwa kuva, malinga Malemba alano Lanaswe chilahaula kuva,

"Ùisalidile chihi uhiku kadiki namene,
na ayula alembelêwa kwida,
àmbeida na wala akambetima.

³⁸ Henga vanu vangu vambone pameho pangu, vâmbekuva na umi kupitila ing'ulupa.
Henga vakàsuwa-suwa,

ntima wangu ukambevahangalalila."^{††}

³⁹ Henga hwetu tukâvele nnikuwa lya vanu anevo vasuwa-sûwa na kuyahika, ila hwetu nni tuvanu tuvêle nnikuwa lya vanu vavêle na ing'ulupa na vapôhwa.

11

Ing'ulupa

¹ Bahi ing'ulupa nni kuva na uhakika wa kupwechela àlalá latulalolela, nni kulakulupila mwalehu àlalá latukalona.

² Kwa kuva, Nnungu áñivamaiha anyakala vetu kuva nni vambone pameho pake, ing'anya ya ing'ulupa yavo.

³ Kwa kupitila ing'ulupa, tûnimala kuva, vitukutuku vyonekâna víumbwije na àlalá lakâonekana, kwa kuva, tûnakulupila kuva chilambo chíñiumbwa kupitila malove la Nnungu.

⁴ Kwa kupitila ing'ulupa, Habilu áñnyumijje Nnungu sadaka yambone namene kupunda aila ya Kaini. Na kupitila ing'ulupa yake áñimaihwa na Nnungu kuva wambone pameho pake, kwa kuva, Nnungu mwene ánidikubali sadaka dyake. Ikânavâ Habilu àñihwa, henga àvechinkutangola na hwetu mpaka vino kupitila nfano wa ing'ulupa yake.

⁵ Kwa kupitila ing'ulupa, Henoko áñitwaliwa nawi Nnungu, kuuka pachilambo apano bila kuhwa. Na nang'e nanga panaonekene kavila ing'anya átwaliwijwe na Nnungu kuhwena kulihunde. Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaura kuva, Henoko kabla akâñambitwaliwa nawi Nnungu, Nnungu áñimaihwa kuva àñikatapaliwa nawe.

⁶ Bahi bila ing'ulupa, ikâhulika kunkatapalila Nnungu. Kwa kuva, munu ammwenêla Nnungu àmbelembelawa akulupile kuva Nnungu ànipwawa, na kuva ànaveng'a dinujo avala vantâha.

⁷ Kwa kupitila ing'ulupa, Nuhu ádengile safina uchinga avapohe vanu va nng'ande mwake na livambwe. Nang'e ámpilikene Nnunu anan'dumile kuyamba mambo álalá lakánambiwhi kuhumila. Bahi kupapatana na ing'ulupa yake, vanu va pachilambo vánihukumiwa, nanang'e nkupata kutendwa kuva wambone pameho pa Nnunu.

⁸ Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu ánipilikana panachemwije nawi Nnunu kuhwena nchilambo achila chachichiaapwechele lukoto kuva mapala lake. Nang'e nkuchileka chilambo chake bila kumala pachinu páhwènà.

⁹ Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu áikele muchi nnyeni nchilambo achila chanaahidiwje na Nnunu. Nang'e áikala mmigongwe muchi chivanaikele Isaka na Yakobo lukoto. Na vanang'o uchochu vávele amapala pamo na Iblahimu va ahadi uila ya Nnunu.

¹⁰ Kwa kuva, Iblahimu áolela imanga ivéle na misingi ítandékè, imanga yaikuvite mwene Nnunu na kuidenga mwene Nnunu.

¹¹ Kwa kupitila ing'ulupa, ata Sala mwene ikànavá ánikongopala namene na ávele ntonga, henga ápwchedile dimongo dya kupata chitumbo, ing'anya áníkulupila kuva Nnunu achi-atimise ahadi yake.

¹² Bahi ing'anya ya anelyo, kwa kupitila munu yumo Iblahimu, munu achilolela kuhwa ing'anya ya kukongopala namene, nkuvelekwa vanu vohe namene malinga dinondwa dya kumahunde, na malinga nnyangi uvéle nnyenje bahali.

¹³ Vanu ava vammalele vánihwanga kabla Nnunu akànambitimisa ahadi adila dyanavaahidite, henga vávechinkukulupila kuva Nnunu achiaditimise. Na ahadi anedyo vádiwene chihi kwa kulehu na kudihangalalila. Na vanang'o vánikubali kuva vávele vayeni na vakúpita apano pachilambo.

¹⁴ Kwa kuva, vanu vatangóla malove malinga anelo, vâlanguja chihi mwandu kuva vâtaha chilambo chavo vene.

¹⁵ Ikâchiva uvachikumbukila chilambo chavo chivachilekile machedo, bahi vakanipata wasa wa kuula aneko.

¹⁶ Henga badala yake, vanang'o vánilembela namene vapate chilambo chamana namene, yani chilambo cha kuhundu. Njo mana Nnunu akáona dihoni kuchemwa Nnunu wavo, kwa kuva, mwene ávaaandalidile imanga.

¹⁷ Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu áníkulupila kunhumya Isaka mwanawewe wa weka kuva sadaka, muuhiku aula ing'ulupa ya Iblahimu paichilingwa na Nnunu. Iblahimu njo anapwechedile ahadi ya Nnunu, henga pamo na anelo áníkulupila kunhumya mwanawewe wa weka,

¹⁸ ikànavá Nnunu ánnyafulidile Iblahimu kuva, "Udukulu wakuwe úmbehalokana na Isaka."*

¹⁹ Iblahimu áníkulupila kuva ata kwikavele Isaka wahwa, Nnunu akanihulula kunfufula kavila. Na kwa namuna fulani, Iblahimu ávele muchi ánimpatia kavila Isaka kuhaloka kwa vanu vahwile.

²⁰ Kwa kupitila ing'ulupa, Isaka ánivaahidi Yakobo na Esau, balaka dimbeída mmaduva laida.

²¹ Kwa kupitila ing'ulupa, Yakobo panavele pepi na kuhwa, áníabaliki vana vammalele vanga Yusufu, nkumwabudu Nnunu akuno ayamíté muisimbo yake.

²² Kwa kupitila ing'ulupa, Yusufu panavele pepi na kuhwa ánitangola kuyamba uhiku uvambeuka Vaisilaeli nchilambo cha Misili, na kuvalaja kuyamba mawangwa lake.

²³ Kwa kupitila ing'ulupa, atatake na anyokwe Musa bada ya kuvalekwa Musa, vánintwala nkumpiha kwa myedi mitatu, kwa kuva, vámwmene kuva nni mwana akatapele na wala nanga pavaniayopile amuli ya nfalume.

²⁴ Kwa kupitila ing'ulupa, Musa pakulumwike, ánihita kuchemwa mwana wanga piti wa Nfalume wa Misili.

²⁵ Nang'e átandwele kubanika pamo na vanu vanga Nnunu kuliko kulihangalaja mmasambi kwa uhiku kadiki.

²⁶ Nang'e kwa kuva áolela kupwechela inujo yake, áwene kuva kupata dihoni kwajili ya Kilisto kùvele na faida ing'ulu namene kuliko kupata utajili wammalele wa chilambo cha Misili.

²⁷ Kwa kupitila ing'ulupa, Musa ániuka nchilambo cha Misili bila kuyopa ivisi ya nfalume, nang'e ánipililila ing'anya ámmwene Nnunu, akáonekana kwa meho.

²⁸ Kwa kupitila ing'ulupa, Musa nkutandiliha Pasaka[†] na kulaija myadi imyaywe mmi-lango ya ding'ande uchinga Malaika Nkúwalala wa Nnunu pambepita anavawalale vana vatandi kuvelekwa ya Vaisilaeli.

* ^{11:18} Ntandiliiko 21:12   † ^{11:28} Pasaka, nni sikukuu ya Malaika Nkúwalala wa Nnunu kupita muha ding'ande dya ku Misili.

²⁹ Kwa kupitila ing'ulupa, Vaisilaeli vániyomboka bahali ya Shamu kwa kupita munnyangi ching'ati bahali. Henga Vamisili pavalingile kutenda uchocho, vánihunikwa na medi, vammalele nkuhwanga.

³⁰ Kwa kupitila ing'ulupa, lingongo línadingwiye imanga ya Yeliko líniyanguka uhiku aula Vaisilaeli pavanamalidile kuidinguka imanga aneyo kwa maduva saba.

³¹ Kwa kupitila ing'ulupa, Lahabu ayula mmahe kababa wa ku Yeliko nanga panawalelwé pamo na avala vanu va muimanga yake vanahítile kumpilikana Nnungu, kwa kuva, nang'e ávapwechedile kwa amani avala vakúpelelesa.

³² Bahi ngutangole chamani kavila? Uhiku wa kutangola habali dyanga Gidioni na Balaka na Samsoni na Yefuta na Daudi na Samwili na manabii, ukátosa.

³³ Kwa kupitila ing'ulupa, anevo vanu vánivashinda vafalume. Vánivatendela vanu vanji mambo la haki na kupata àlalá lanavaahidite Nnungu. Vánihunga dikanya dya ahimba,

³⁴ na kudimanga dimongo dya dindimi dya moto, na kupalanyoka kukuwalalwa na upanga. Idabangí yavo ínipindikuka kuva dimongo. Vávele vanu va kuhwinga kuing'ondo, nkuvashinda ang'ondo vachiyeni na kuvavinganga.

³⁵ Kwa kupitila ing'ulupa, amahe vanji vánivapwechela vanu vao vanahwile nkufufulwa. Na vanji vánibanhwa, henga nanga pavanannekile Nnungu eti uchinga vahunguliwe. Vátendile uchocho uchinga vapate ufufulo wambone namene.

³⁶ Vanji vátendewije mang'wanyu na kusulubulwa mijeledi, na vanji vähungwije mididi ya chitale na kutayna mmalungu.

³⁷ Vanji vánivalalwa kwa kupanywa mayanga, na vanji vánivalalwa kwa kucheketanywa vibeduli vivili na nsumeno na vanji kuwalalwa na upanga. Vánidumbadumba akuno vaweténgé mambende la angandolo na ambudi, na vavéle amahuvani, na uvabanhwa na kutendewa lahakalenge.

³⁸ Chilambo chikáchifala kuva na vanu malinga anevo, njo mana vánidumbadumba kulilanga na kumachinga, uvaikalanga mmapanga la mayanga na mmaponda.

³⁹ Ikànavá Nnungu ánívamaiha vanu ava vammalele kuva vambone ing'anya ya ing'ulupa yavo, henga wala munu yumo muanevo vanu apête mambo àlalá lanavaahidite Nnungu.

⁴⁰ Kwa kuva, Nnungu ánitutayalishija mambo lambone namene uchinga vanang'o vapate kukamilishwa pamo na hwetu.

12

Nnungu Atata wetu

¹ Bahi kwa kuva hwetu túnidingukwa na likuwa likulungwa lya vanu anevo vaimaihíje ing'ulupa yavo, bahi tuyahilile kulehu vitukutuku vyammalele vitudívila, pamo na masambi lapiyânya kutudingila, koka tutukute kwa kupililila mmashindano àlalá lavikwíje myuo mwetu na Nnungu.

² Bahi tuvikange ding'ano dyetu kwanga Yesu, atandilihíje na aikamilísha ing'ulupa yetu. Nang'e kwa kuva áimala ihangaladi yambepata lukoto, ánipililila kuhwa munsalaba bila kujali dihoni dya kuvambwa munsalaba, na hambi àikele m'bali wa kunkono wa chiteng'u cha chifalume cha Nnungu.

³ Bahi mummiikange namene mmitima yenu ayula apililidile kutahukwa namene na vanu vavéle na masambi, uchinga munahopele wala kukata tama.

⁴ Kwa kuva, ing'ondo imupanyana na sambi, mwenu bado mukánambipanyana mpaka kuhwikila kumwadila myadi.

⁵ Dachi, mwenu müníluvalila malove alano la Nnungu la kunkamyanga mitima lantambulângwa mwetu kuva mmana mma Nnungu?

"Mwanangu, unaísalau idumi yákudùmà Nang'olo,

na wala unakate tama muuhiku aula wakukalipila Nang'olo.

⁶ Kwa kuva, Nang'olo Nnungu ànan'duma ayula wantamwa,

na ànawasibu kila munu wankubali kuva mwanawé."*

⁷ Nnungu pan'dumanga, mwenu pililila, kwa kuva, Nnungu àntendela mwenu malinga mmana vake. Dachi, mwana ntwwani akádumwa na atatake?

⁸ Ikàva nanga pamudumwa na Nnungu malinga chivadumwa vana vake vammalele, bahi mwenu mukávele mmana mmahiu mma Nnungu, ila nni mmana mukávele halali.

⁹ Na ikàva atata vetu vatuvélêké vánituduma, na hwetu nkuvaeishimu, dachi, hwetu tukálémbelewa kumpilikana Nnungu, Atata wa disungu dyetu, uchinga tupate umi?

¹⁰ Atata vetu vatuvélêké vánituduma kwa mahiku kadiki kupapatana na chivawene vene kuva inafala, henga Nnungu ànatuduma kwajili ya faida yetu tuvène, uchinga tupate kukumila uwanaswe wake.

* 12:6 Milili 3:11-12

¹¹ Idumi yoheyō, yònèkana kuva ìnapwateha wala ikáhangalaja. Henga ntululilo wake aneyo idumi ivapelekejija avala vadumwíje kuikala kwa amani na haki.

¹² Bahi lakamyange makono lenu ladabadanga na malundi lenu ladidiméngé.

¹³ Likatapajijange dindila dinyokile uchinga ayula ahumbaîla anateneng'uke mwalehu, ila alamye.

Idumi iyâmba kunnyita Nnungu

¹⁴ Tumbama namene kuikala kwa amani na vanu vammalele na kuva na maisha la uwanaswe, kwa kuva, nanga munu ambemwôna Nang'olo Nnungu akànavé wanáswe.

¹⁵ Lichungange, uchinga anapwawe munu wa kulinyemya muinema yanga Nnungu, na wala lunapwawe luchiya lwa kuikalala mmwenu, uyopa lùnahipuka na kunkambyakambya na kuvaambukisa na vanu vanji vohe.

¹⁶ Uchocho, lichungange uchinga anapwawe mmwenu kananga munu mmalaya au munu akámweshimu Nnungu muchi Esau anasumisije haki yake ya kuva chihungula mikova, kwa chakulya kadiki chihi.

¹⁷ Mwenu múnimala kuva, lukoto panalembedile kupwechela balaka kuhaloka kwa atatake, ánihitwa. Na ikànavá ániitaha balaka aneyo kwa mihodi, henga nanga pánapete wasa kavila wa kupindikulanya chitidé achila.

Tùpwechedile Ufalume ukátikinywa

¹⁸ Mwenu mukee muchi Vaisilaeli vanahwikile palichinga lya Sinayi. Vaisilaeli vâhwikile nnichinga anelyo lichihiululíka kuguswa, na líyaka moto, na líhinikwíje na lupi lwanapi pii na muha mwake mûúmana lidi lya chimbunga.

¹⁹ Uchocho, muha lichinga anelyo mûpilikanika lidi lya lipenga na lidi lichitangola malove la kuyoha. Na Vaisilaeli vanapilikene lidi anelyo nkuyuwa vanahauliwe kavila malove lanji,

²⁰ kwa kuva, nanga pavanahulwile kupililila amuli inahumíjwe kuva, "Ambeligûsa lichinga alino, ata kwava nnyama, àlembelewa awalalwe kwa kupanywa mayanga."[†]

²¹ Mambo anelo lavanalawene, lávèle la kuyoha namene, mpaka Musa nkuhaula kuchidoni, "Nayopa na kutetemela!"[‡]

²² Henga mwenu mûníhwika palichinga lya Sayuni[§], yani imanga ya Nnungu Avêle na Umi, imanga ya Yelusalemu ya kulihunde, kuvêle na ing'ole ihangalafíwa na maelufu kwa maelufu la malaika.

²³ Mwenu mûníhwika kulikuwa lya vanu vankulupîla Yesu, vanu vavêle na haki ya kuva vihungula mikova va Nnungu, valembwíje malina lavo kulihunde. Mûníhwika kwanga Nnungu nkúhukumu wa vanu vammalele, kuvêle disungu dya vanu vambone pameho panga Nnungu, vanu vatendwíje kuva vakamilifu.

²⁴ Mûníhwika kwanga Yesu, mpatanishi wa lilailano lyahambi kati ya Nnungu na vanu, na mûníhwika kumyadi inyulunyuñíjwe yanga Yesu ilonjeléla kwamba kusamehewa masambi badala ya kulonjelela kwamba kupindikula muchi chiinavele myadi yanga Habilu.

²⁵ Bahi lyongolelange uchinga munahite kumpilikanila Nnungu atangôla na mwenu. Vaisilaeli vanahitile kumpilikanila Musa anatangwele navo apano pachilambo kulichinga lya Sinayi, nanga pavanapolonyeweke muasabu yanga Nnungu. Chinu anecho chìlanguja mwalehu kuva hwetu tukambehulula kopolonyoka, tukâhita kumpilikanila Nnungu atangôla na hwetu kuhaloka kulihunde.

²⁶ Nnungu panatangwele kulichinga lya Sinayi, lidi lyake linindengendeha chilambo, henga vino àníahidi kuva, "Nimbendengendeha chilambo mwanda unji kavila, na akee chihi chilambo bahi, henga pamo na kulihunde mwalehu."^{**}

²⁷ Nnungu panatangwele kuva, "Mwanda unji kavila," malove anelo làlanguja kuva vitukutuku vyammalele viumbwíje vímbendengendehwa na kuuswa, uchinga avila víkâhululika kundengendehwa viusalile.

²⁸ Bahi kwa kuva tùpwechela Ufalume aula ukáhululika kundengendehwa, bahi tùùve tuvanu túvâ shukulani. Tulanguje shukulani aneyo kwa kumwabudu Nnungu kwa indila inkatapalila nang'e, kwa namuna ya eshima na kunnyopa,

²⁹ kwa kuva, Nnungu wetu àvèle muchi moto upîja.

13

Malaijo

¹ Bahi muhwenehe kuikalanga kwa kutamwana malinga mmanu ummamo munkulupîla Yesu.

[†] **12:20** Kuuka 19:12   [‡] **12:21** Makumbuso 9:19   [§] **12:22** Maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5.   ^{**} **12:26**

² Munaluvalile kuvakalibisa vayeni, kwa kuva, kwa kutenda uchocho, vanu vanji vavakalibisije malaika bila kumala.

³ Vakumbukilange avala vahungwîje nnilungu, na mulyone kuva muchi na mwenu mùhungwîje pamo na vanang'o. Vakumbukilange avala vabanîhwâ, na mwenu mulyone kuva muchi mùnabanihwâ.

⁴ Ulombi ûlemeblewa weshimiwe na vanu vammalele, nnume na mmahe vâlemeblewa vakulupike muulombi wavo, kwa kuva, Nnungu àmbevahukumu asabu amalaya na avala valâla ugoni.

⁵ Lyongolelange, munàâve mmanu mmakutawaliwa na tama ya dihela, henga mutolejwe na vitukutuku vimuvenavyo, kwa kuva Nnungu mwene àhawile kuchidoni, "Mwiko nikambekuluvalila na wala nikambekuleka."*

⁶ Bahi ing'anya ya anelyo, tûnahulula kutangola bila kuva na lipamba kuva, "Nang'olo Nnungu njo anguyangâta, wala nikambeyopa.

Munu àmbengutenda chinu ntwani?"†

⁷ Vakumbukilange vakûlodya venu, avala vannyanajijîje lîlove lya Nnungu. Lola namuna chivachiikalanga na ntululilo wa maisha lavo, koka muiyeje ing'ulupa yavo.

⁸ Yesu Kilisto akápindikuka! Nang'e àisalila chihi kuva uyula, lido na nelo na navyaka.

⁹ Munatwaliwe litwala na mahundo la chiyeni la kila namuna. Kwa kuva, mitima yenu ilembelewa itaywe dimongo kupitila inema yanga Nnungu, na akee kwa kukamula malajo lalaïjwa kuyamba chakulya. Mambo anelo lakávafalila chinu chohecho vanu avala valakamûla.

¹⁰ Hwetu tûvele na chitala chetu, na makuhani va Chiyahudi vatumîka Mun'gongwe wa Nnungu vakâvele na haki ya kulya vitukutuku vihûmywa sadaka nchitala anecho.

¹¹ Kuhani Nkulu àtwala myadi ya vanyama na kuipelekeja Pachinu Panaswe Namene kwajili ya kuihumya kuva sadaka ya kusamehewa masambi. Henga mituhi ya aneve vanyama ipiwa moto pawelu lipanda.

¹² Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nanang'e uchocho, áníbanihwa na kuhwa pawelu nnango wa imanga uchinga avahahule vanu kupitila myadi yake mwene.

¹³ Bahi tuukanange, tummwenele nang'e pawelu lipanda, akuno utukubali kupata dihoni malinga nang'e chanapete dihoni.

¹⁴ Kwa kuva, apano pachilambo nanga patuvele na imanga ya kudumu, henga tûlolela chihi aila ifida.

¹⁵ Bahi kwa kupitila Yesu, tûnnymijè Nnungu sadaka dya kuntumbyanga maduva lammalele, akuno utuyambukila kwa kanya dyetu kuva nang'e nni Nang'olo.

¹⁶ Na munaluvalile kutenda lambone na kuyangatana, kwa kuva, sadaka malinga anedyo nni dinkatapalila Nnungu.

¹⁷ Vâpilikane vakûlodya venu na kukamula malajo lavo. Kwa kuva, vanang'o njo vachûngâ disungi dyenu chilo na muhi, na nni vanu vambehûmya isabu ya utumishi wavo moyo mwanga Nnungu. Mukâvapilikana, muchimuvatende vakole madengo lavo kwa kuhangalala na wala akee kwa lihindambi, kwa kuva, vakâtumika kwa lihindambi, nanga faida imumbepata.

¹⁸ Bahi muhalije kutuyuwila. Nni muhiu kuva, tûvele na makudungilo lambone mmitima yetu, kwa kuva tûlembela tutende matendo lambone mmambo lammalele.

¹⁹ Na asa ninnuywanga namene mwenu munguyuwile kwa Nnungu uchinga Nnungu apiyanje unguha kwenu mwenu.

Kuyuwilwa balaka

²⁰ Nnungu wa amani ànfufwile Nang'olo wetu Yesu, ajukile kuva Nchunga Nkulu wa angandolo kwa kumwadila myadi yake ya lilailano likâvele na ntululilo.

²¹ Nnungu ankamilisange mwenu mmambo lammalele lambone lamulembelewa uchinga mupate kutênda lalembehâ Nnungu. Na kwa kupitila Yesu Kilisto, Nnungu alatende mmitima yetu àlalá lankatapalila mwene. Yesu atumbyangwe, vyaka na vyaka! Amina.

Malove la ntululilo na disalamu

²² Mmakukulupila avangu, nannuywanga namene mulapwechele kwa kupililila malove la baluwa aino la kunkamyanga mitima, kwa kuva, ninnembidle chihi kwa uwananjipi.

²³ Nangu ngûlembela mumale kuva, nkúkulupila nnyetu Timoseo tayali ànicimuliwa nnilungu. Akâpiyanya kwida apano, bahi nguchingupapatane nawe panimbeida unan-nolanga.

* 13:5 Makumbuso 31:6   † 13:6 Sabuli 118:6

²⁴Vasalimile vakúlodya venu vammalele na vanu vammalele va Nnungu. Na vakúkulupila avenu va ku Italiya na vanang'o vànansalimilanga.

²⁵Tùnnembelela mwenu mmammalele inema yanga Nnungu ìive pamo na mwenu.

Baluwa yanga Yakobo Ulongoledi wa baluwa yanga Yakobo

Baluwa yanga Yakobo ílembwije na munu uvanchema Yakobo. Ìnahululika kuva Yakobo ayuno njo anavele nnung'ue Yesu wa litumbo limo, na njo anavele nkúlodya wa likuwa litandi lya vanu vankulupila Yesu. Yakobo ávele yumo wa vakúlodya va lukumbi lutandi lwa vanu vankulupila Yesu, lukumbi lunatendeke ku Yelusalemu (Matendo sula ya 15:13). Uchocho, m'baluwa ya Vagalatiya sula ya 2:9 Ntume Paolo ànchemile Yakobo kuva, "nkúlodya nkulu" wa likuwa lya vanu vankulupila Yesu. Vatalamu va Bibiliya vánakulupila kuva, baluwa ya Yakobo ílembwije kabla ukànambihwika mwaka wa 50 kutandikila mmwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Kwa kuva Yakobo ávele nkúlodya wa likuwa lya vakúkulupila va ku Yelusalemu, bahi ìnahululika kuva ailemble baluwa aino pachiikala muimanga aneyo.

Sula ya 1:1, yònekaná kuva Yakobo áilemble baluwa aino wavalonda "vanu va mattawa kumi na mbili, vamwadilikéne pachilambo chammalele," na aneyo yavele namuna inji ya kuvalonjelela Vayahudi. Bahi vatalamu va Bibiliya vátenda kuva baluwa aino Yakobo ávalembeidle Vakilsto va Chiyahudi vanamwadilikéne nchilambo chammalele. Kwa kuva baluwa aino íkudungiwije ilahwikile makuwa lohe la vakúkulupila la pachilambo chammalele, bahi isugulikidle mambo lohe la tafauti-tafauti. Yakobo álanguia ulóngongo upwawije kati ya ing'ulupa na matendo. Ing'ulupa ihiu imbekwonekana mmatendo (sula ya 2:17). Uchocho, Yakobo àduma kwamba habali ya kuvabagula vanu vanji (sula ya 2:1-4), na kutuhaulila kuva tudichunge dikanya dyetu (sula ya 3:1-12).

Uinjipihi wa baluwa ya Yakobo

1. Sula ya 1:1, Yakobo àvasalimila vakúsoma vase.
2. Sula ya 1:2-27, Yakobo àvakamya mitima Vakilsto vapililile pavabanihwa.
3. Sula ya 2:1-26, Yakobo àelesa kuva nni lasima kuìlanguja ing'ulupa kwa indila ya matendo.
4. Sula ya 3:1-12, Yakobo àelesa namuna malove chilava na dimongo.
5. Sula ya 3:13-4:10, Yakobo àelesa namuna lúnda lwanga Nnungu chiluva tafauti na lúnda lwa pachilambo.
6. Sula ya 4:11-5:6, Yakobo àvaduma vakúkulupila vanalyone.
7. Sula ya 5:7-20, Yakobo àmalilila baluwa yake kwa kuhumya malaijo tafauti-tafauti.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yakobo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'ue Yakobo, ntumishi wa Nnungu na wa Nang'olo Yesu Kilisto. Ninnembilangila mwenu na kunsalimilanga, mwenu mmanu mma matawa kumi na mbili la chiyahudi munkulupila Yesu, mmwadilikéne pachilambo chammalele.

Kulingwa kwa namuna dyohe

² Mmakukulupila avangu, pamulingwa kwa namuna dyohe, mwenu valanga kuva nni chinu cha kuhangalaja,

³ kwa kuva, múnimala kuva ing'ulupa yenu pailingwa ìntenda mìùve na ipililidi.

⁴ Lekanga ipililidi itende chinu mmitima yenu mpaka kuntululilo, uchinga muhwinge na mutimilike, bila kusikikila chinu chohecho.

⁵ Ikàwa munu woheyoo mmwenu àpungukiwije na lúnda, annyuwe Nnungu, nanang'e achiamwing'e. Kwa kuva, Nnungu ànaveng'a namene vanu vammalele kwa ntima helele na wala akávakalipila avala vannyúwa.

⁶ Henga munu woheyoo payuwa, àlembelewa ayuwe kwa ing'ulupa bila kuva na lipamba. Kwa kuva, munu avéle na lipamba àvele muchi mawimbi la bahali, lagong'olwa na kuuluswa na lipungo.

⁷ Munu malinga aneyo, analolele kupwechela chinu chohecho kuhaloka kwanga Nang'olo.

⁸ Kwa kuva, nni munu avéle na makudungilo mavili, na nni munu apindikuka-pindikuka mmambo lake lammalele lalatenda.

⁹ Nkúkulupila mmahuvani àvele na chinu cha kulinowela kwa kuva, Nnungu àníntumbyanga.

¹⁰ Na nkúkulupila nkúpata àlembelewa alinowele ing'anya ya kulisulupuha kwake. Kwa kuva, akúpata vámbewalawala muchi mauwa la mahukutu lakápililila chitukuta cha liduva.

¹¹ Liduva lìnahimbuka na chitukuta chake chiyumya mahukutu, na mauwa lake lánayanguka na ikatapadi yake yammalele ìnawalawala. Uvíla njo chivambewalawala akúpata chalumo na utajili wavo.

¹² Wasa munu ayula apililìla palingwa, kwa kuva, akàshinda palingwa, achiapwechele inudyø ya umi ukee na ntululilo, inudyø aila yavaahidite Nnungu avala vantâmwâ nang'e.

¹³ Munu pautangwa kutenda masambi anahaule kuva, "Ngùutangwa na Nnungu." Kwa kuva, Nnungu akáutangwa na lahakalenge, na wala akámmutanga munu woheyò kutenda masambi.

¹⁴ Henga kila munu ànautangwa na kuutiwa kutenda sambi kwa tama dyake mwene.

¹⁵ Anepo aneyo tama ikàtandeka, i'veleka sambi, na aneyo sambi ikàtandeka i'veleka kuhwa.

¹⁶ Mmakukulupila avangu unintamwanga, munakumbike!

¹⁷ Kila inujo yambone na kila inujo itímiliké ihaloka muha kwanga Nnungu Atata, aumbile ming'anji yammalele ivéle kumahunde. Nnungu akábadilika na wala akápindikuka-pindikuka.

¹⁸ Nnungu kwa kutamwa kwake mwene àtupele hwetu maisha lahambi kwa kupitila ujumbe wa lilove lyake lya uhiu uchinga tupate kuva munafasi inandi ching'ati viumbeyake.

Kupilikana na kutenda

¹⁹ Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, nangu ngùlembela mumale chinu achino kuva, kila munu àlembelewa apeyepeye kupilikana, henga anapeyepeye kutangola na kutunuuka.

²⁰ Kwa kuva, itunuuki ya munu ikáhulula kuntenda munu àave muchi chalembela Nnungu.

²¹ Bahi ing'anya ya anelyo, yahilangila kulehu uhakwa wammalele pamo na vitendo vyammalele vya kuhakalanga. Lipwechelange lilove lya Nnungu kwa kulisupuha, lilove aila lipandwíje mmitimia yenu, lihulùa kumpohanga.

²² Mwenu mmanu, munalilambile mwenu mmene kwa kupilikana chihi lilove lyanga Nnungu bila kutenda chililembela lilove anelyo, henga tènda chililembela.

²³ Kwa kuva, munu apilikanìla chihi lilove bila kutenda chililembela lilove anelyo, àlandana na munu aliloleha nchilolo,

²⁴ pamalila kulilolela nkuuka, upala nkulivalila chavéle.

²⁵ Henga munu aloléha saana sheliya itimidile, ifida na uhulu, na kuhweneha kukamulana nayo bila kulivalila chapilikene ila àtenda malinga chilihaula anelyo lilove, munu aneyo àmbebalikiwa na Nnungu mmadengo lake.

²⁶ Ikáva munu àlyona kuva nang'e nni munu wa dini, henga akáhulula kuitawala kanya yake, munu aneyo àlilambila chihi mwene na dini yake ikemana.

²⁷ Dini yambone na ikávele na likosa pameho pa Nnungu nni aino, kuvayangata vanavachiva na anannidi vabaníhwá, pamo na kulichunga wako umwene uchinga chilambo chinakupake lilemba.

2

Itamwi ikávabagula vanu vanji

¹ Mmakukulupila avangu, kwa kuva mùnkulupila Nang'olo wetu Yesu Kilisto avèle na ukulu, bahi mùlembelewa munavabagule vanu vanji.

² Kwa nfano tuhaule uvila, munu yumo ànjidile pamakojano lenu akuno awètè pete ya zahabu na dingwu dikatapêle, na upopo nkuinjila mmahuvani akuno awètè mahanjala.

³ Na mwenu nkumpwechela chikatapele ayula munu awête dingwu dikatapêle na kunnyaulila kuva, "Ikala apano pakatapêle," henga nkunnyaulila ayula mmahuvani kuva, "Wako imila apala," au "Ikala pahi, pepi na madodo langu."

⁴ Dachi, chinu anecho chikálanguja kuva mùnabagulana, na kwa kutenda uchocho mùlojwa na mawaso lahakalenge?

⁵ Mmakukulupila avangu unintamwa, pilikananga! Nnungu àvatandwele amahuvani va chilambo achino kuva vakúpata va ing'ulupa, na kuva amapala va Ufalume wavaahidite Nnungu vanu avala vantâmwâ.

⁶ Henga mwenu mùvataba dihoni amahuvani. Dachi, vakúpata akee njo vam'baníha mwenu? Dachi, vakúpata akee njo vampelekéja mwenu nnukumbi lwa hukumu?

⁷ Dachi, vakúpata akee njo vantongoléla lahakalenge Nang'olo wenu wambone, Yesu Kilisto?

⁸ Mütenda chikatapele ikáva mùitimisa sheliya ing'ulu ya Ufalume wa Nnungu ilembwíje Mmalemba Lanaswe ihaúla kuva, "Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene."

⁹ Henga ikàva mùvabagula vanu vanji, bahi mùtenda masambi na Sheliya ìnanhukumu, kwa kuva, mìniiolumula.

¹⁰ Ata kuiva munu àdikamula amuli dyammalele dya Sheliya, nkuileka chihi amuli imo, aneyo ààva na makosa la kudilumula amuli dyammalele.

¹¹ Kwa kuva, ayula ahawíle kuva, "Unalale ugóni," njo uyoyo ahawíle kuva, "Unawalale." Bahi ikàva wako ukálele ugóni, henga ùníwalala, bahi wako tìlumwile Sheliya ya Nnungu.

¹² Bahi tangola na utende muchi vanu vambehukumíwa kwa Sheliya itwíng'a uhulu.

¹³ Kwa kuva, Nnungu nanga pambemmkilà chididi munu ayula akávavikilà chididi vanu vanji. Henga chididi chíshinda hukumu.

Ing'ulupa na matendo

¹⁴ Mmakukulupila avangu, dachi munu àmbepata faida ntwani akàhaula kuva àvele na ing'ulupa, henga akáilanguja kupidila vitendo vyambone? Dachi, ing'ulupa ya namuna aneyo inahulula kumpoha?

¹⁵ Kwa nfano tuhaule kuva, nkúkulupila nnyako àvele na uhou na àsikidile chakulya.

¹⁶ Dachi, pàmbekuva na faida ntwani ikàva munu yumo mmwenu ànnyalila kuva, "Hwena kwa amani, kayote moto na kusiba," bila kumwing'a vitukutuku vyasikidile?

¹⁷ Bahi uvila njo chíivele, ing'ulupa weka bila vitendo, inihwa mwalehu.

¹⁸ Henga munu ànahulula kuhaula kuva, "Wako úvele na ing'ulupa na nangu ngùvele na vitendo." Nangu nìmbennyang'ula kuchidoni, "Ngulanguje ing'ulupa yako bila vitendo, na nangu nguchinikulanguje ing'ulupa yangu kwa vitendo."

¹⁹ Wako ùnakulupila kuva pàvele Nnungu yumo. Sawa! Henga ata anamindenga na vanang'o vánakulupila uchocho, na vánatetemela kwa kuyopa.

²⁰ Wako uwalivelu! Dachi, wako ülembela umaihwe kuva ing'ulupa bila vitendo ikemana?

²¹ Anakulwetu Iblahimu ávalangiwije kuva wambone pameho panga Nnungu kupidila vitendo vyake kwa kunhumya Isaka mwanawé ààve sadaka muha chitala.

²² Uvenkulola namuna ing'ulupa na vitendo chivikodile madengo pamo. Matendo lake láikamilishije ing'ulupa yake.

²³ Bahi kupidila anelo, nkutimila Malemba Lanaswe lèhaula kuva, "Iblahimu ánkulupidile Nnungu, na kwa kutenda uchocho Nnungu nkummalangila kuva wambone pameho pake."* Na nang'e nkuchemwa nnyanjawake Nnungu.

²⁴ Bahi munu ávalangiwje kuva wambone pameho panga Nnungu kupidila vitendo na akee kupidila ing'ulupa yake.

²⁵ Yávele uchocho ata kwanga Lahabu, mmahe kahaba. Nnungu ámmalangidle kuva wambone pameho pake kupidila vitendo vyake, kwa kuva, ávapwechedile vapelelesi va Isilaeli na kuvatoloha kupidila indila inji.

²⁶ Kwa kuva, mmili bila imumu ünihwa, uchocho ing'ulupa bila vitendo inihwa.

3

Umuhimu wa kuichunga kanya

¹ Mmakukulupila avangu, nnikuwa lyenu munave na vakúhunda vohe, malinga chimu-maita kuva, hwetu tuvakuhunda tumbbehukumiwa namene kupunda vanu vanji.

² Hwetu tuvammalele túnakosela kwa namuna dyohe. Kuikavele utuhulula kudichunga kanya dyetu, tukanikamilika na tukanihulula kulikamulanga tuvène kwa kila namuna.

³ Hwetu tûvíka chinu chijoko nkanya mwa falasi kuvatenda vatupilikane, na túnahulula kuvalodya pachinu pohepo patulembela. ⁴ Lola nfano wa meli. Ikànavà ing'ulungwa na igóng'olwa na lipungo likulungwa, henga inahulula kulojwa na nshukani n'joko, na kuhwena pachinu pohepo pálembèlà nkúlodya ihwene.

⁵ Uchocho, kanya nainang'o, ikânavà imbande chihi inyoko ya mmili, henga inatumika kulonjelela mambo makulu namene.

Lola nfano wa moto n'joko chuuhulula kupija nnyitu nkulungwa.

⁶ Uchocho, kanya ìvele muchi moto, yòmbele lahakalenge la kila namuna na ìvele na dimongo dya kuyanaja lahakalenge mummili wammalele. Kanya itumbuluhwa moto wa lahakalenge mmaisha letu lammalele, na kanya yene, itumbuluhwa moto na dimongo dya Jihannamu.

⁷ Vanu vánahulula kuvalanga anyama va kila aina, anyama va kunnyitu na vyuni na anyama vakwâva na ahomba,

⁸ henga nanga munu ahuélùa kuichunga kanya. Kanya ìvele na lahakalenge na ikâchungika, yòmbele sumu iwalâla.

* 2:23 Ntandiliko 15:6

⁹ Kwa kanya tūnnombolela Nang'olo Atata wetu, na kwa kanya uyoyo tūvalani vanu vaumbwīje kwa nfano wa Nnungu.

¹⁰ Kanya uyoyo imo lāhuma malove la balaka na la laana. Mmakukulupila avangu, ikālemelewa iive uchocho!

¹¹ Dachi, inahululika chimbwimbwi chimo kuhumya medi ladidimīla na medi lalalāma?

¹² Mmakukulupila avangu, dachi nnandi wa tini tūnahulula kupa seituni, au nzabibu kupa vihepo vya tini? Na chimbwimbwi chimo nanga pachihulula kuhumya medi lalalāma na medi ladidimīla.

Lúnda luhalōka kulihunde

¹³ Alida mmwenu avéle na lúnda na ding'ano? Bahi avilanguje anevyo kupitila maisha lake lambone, kwa vitendo vyake vyambone vitēndwa kwa kulisulupuha kupapatana na lúnda anelwo.

¹⁴ Henga ikāva mitima yenu yòmbele wiu m'baya na fitina, bahi munaupihe uhiu kwa kulilombolela na kulambila.

¹⁵ Lúnda anelwo lukáhaloka kulihunde, na akee lwachinnungu, ila lúhaloka apano pachilambo, na nni lwachinan'ndenga.

¹⁶ Kwa kuva, pachinu pohepo pavéle na wiu na fitina, bahi pachinu anepo pàvele timbwili na kila namuna ya lahakalenge.

¹⁷ Henga lúnda luhalōka kulihunde, kwansa lukee na lilemba lya lúnda lunji. Uchocho, lüvèle na amani na lúnalisulupuha na lùnavajali vanu vanji na lwòmbele chididi na lùpa vihepo vya vitendo vyambone, na nanga palubagula wala kulilambilila.

¹⁸ Vapatanisi väpanda imbeyu ya amani, na vâtendiha haki itendeke.

4

Kuvika chinemba na chilambo kütendihaka matahukano

¹ Chamani chintênda mwenu mutahukane na kupwatana? Dachi, dikee ditama dyenu dilumbâna nkati mwenu?

² Mwenu münang'unukila namene vitukutuku, na kwa kuva mukávipata, bahi müüva tayali ata kuwalala. Münatama namene kupata vitukutuku, henga mukávipata, bahi ing'anya ya anelyo, müñatahukana na kupwatana. Mukápata kwa kuva nanga pamunyuwa Nnungu.

³ Pamuyuwa, nanga pamupwechela, kwa kuva müyüwa kwa makudungilo lahakalenge. Mwenu müyüwa vitukutuku anevyo uchinga muvitumile kwa laha dyenu.

⁴ Mwenu nni mmanu mukákulupi kwanga Nnungu, muchi chivava vanu valâla ugoni! Dachi, mwenu mukámaite kuva, kuvika chinemba na chilambo nni kuva mmongo wa Nnungu? Munu woheyoo atandôla kuvika chinemba na chilambo, aneyo ààva mmongo wa Nnungu.

⁵ Munatende kuva Malemba Lanaswe lätangola chihi bule, palahaula kuva, "Umumu Wanaswe wammikile Nnungu nkati mwetu àtwonela wiu nkulungwa."

⁶ Henga Nnungu àtwing'a inema ing'ulungwa. Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kuva, "Nnungu ànavatahuka vanu avala valitüpya, henga àveng'a inema vanu avala valisulupusa."*

⁷ Bahi mpilikane Nnungu. Muntahuke Ibilisi, nanang'e achiantukutange.

⁸ Nnyengelekelange Nnungu nanang'e achiannyengelekele mwenu. Hahulanga makono lenu, mwenu mmakutenda masambi, na ihahulange mitima yenu mwenu mmanu muvèle na makudungilo mavili!

⁹ Müüve na lihindambi, mulikutangile na kukuta ing'anya ya masambi lenu. Kuhangalala kwenu kupindikulanywe kuva kukuta, na ihangaladi yenu iive lihindambi.

¹⁰ Lisulupusange moyo mwa Nang'olo Nnungu, nanang'e achiantumbyange.

¹¹ Mmakukulupila avangu, muleke kwambana. Munu woheyoo antangolêla lahakalenge nkukulupila nnyake au kunnyukumu, munu aneyo àitangolela lahakalenge Sheliya ya Nnungu na kuihukumu. Ukâihukumu Sheliya, wako ukee umunu wa kuipilikana Sheliya, henga ùlitenda kuva nkúhukumu Sheliya.

¹² Nnungu weka njo aivîka Sheliya na njo nkúhukumu. Nang'e weka njo ahulûla kupoha na kuwalala. Dachi, wako nnani mpaka unnyukumu munu yunji?

Muleke kulyona

¹³ Bahi pilikanila mwenu mmanu muhaûla kuva, "Nelo au nundu tûmbehwena muimanga fulani, tûmbeikala aneko chaka chimo, tûmbechuusa na kupata faida."

¹⁴ Mwenu nanga pamumaite umi wenu chumbekuva nundu! Kwa kuva, mwenu mìuvele muchi litambwe lihumila chihî kwa chipindi chijoko na kuuka.

¹⁵ Mwenu mìlembelewa mutangole kuva, "Nang'olo Nnungu akàtamwa tuchitulame na tuchitutende achino au achila."

¹⁶ Henga hambi mwenu mìunalitapa mmambo àlalá lamulona kuva nni lakulisingila, na kultapita kwa namuna aneyo nni kubaya.

¹⁷ Bahi munu akánachitende chinu chambone chamaite kuva àlembelewa achitende, munu aneyo àtenda sambi.

5

Yakobo àvaduma vakúpata

¹ Mwenu mmakupata, ngupilikanile! Kutanga na kulikutangila ing'anya ya kulaga kwenu kumwidila.

²⁻³ Mwenu mìlilundikidle akiba ya dimali mmaduva alano la kuntululilo! Mali dyenu dínikandika, na dinguwo dyenu diliwije na vakoko. Sahabu na dihela dyenu dívele na kutu. Kutu aneyo imbensitaki mwenu na imbekulya miili yenu muchi moto.

⁴ Lola, mwenu nanga pamuvalipile vanu vachikòla madengo mmawelu lenu na mishahala yavo inansitaki. Na Nang'olo wa Majeshi la Kulihunde ànipilikana kukuta kwavo.

⁵ Mùikele pachilambo kwa kulihangalaja, na kwa kupoka. Mùnilinyetya tayali kwajili ya liduva lya kusinjwa.

⁶ Mwenu mìnivahukumu na kuwalalala avala vakávele na likosa, navanang'o nanga pavanhulwile kuntasukang'a!

Kupililila na Kuyuwa

⁷ Bahi mmakukulupila avangu, mìlembelewa mìùve na ipililidi mpaka Nang'olo Yesu pambeida. Lola namuna nkúlima chalolela welu wake uhumye mafuno la mana. Nang'e ààva na ipililidi mpaka ulongo utonyelwe imbula inandi na ya ntululilo.

⁸ Na mwenu uchocho, mìlembelewa mìùve na ipililidi na muhwinge, kwa kuva, Nang'olo Yesu àvele pepi kuuya.

⁹ Mmakukulupila avangu, muleke kuhinginikilana, uyopa mìnähukumiwa. Lola, nkúhukumu akávele kulehu na kukamola.

¹⁰ Mmakukulupila avangu, vakumbukilange manabii vanatangwele machedo kwa mamulaka langa Nang'olo. Muvalande vanang'o chivanapililidile pavachitendewa la hakalenge.

¹¹ Hwetu tòvalangila vanu anevo kuva vânibalikiwa, kwa kuva vânipililila. Mwenu mìnipilikanà habali dya kupililila kwanga Ayubu, lola namuna Nang'olo chanantendedile Ayubu kuntululilo. Kwa kuva, Nang'olo àumbélé chididi na uwambone.

¹² Pamo na anelo lammalele, mmakukulupila avangu, munapile kwa kutambulanga kulihunde au pachilambo au chinu chohecho. Mwenu mukàhaula "Elo," muhiu ìive chihî elo, na mukàhaula "Nanga," muhiu ìive chihî nanga, uchinga munahukumiwe na Nnungu.

¹³ Ikàva pàvele munu woheyoo mmwenu abanika, bahi àlembelewa annyuwe Nnungu. Na ikàva pàvele munu woheyoo mmwenu ahangalâla, bahi àlembelewa aimbe dihimu dya kunnombolela Nnungu.

¹⁴ Na ikàva pàvele n'gonjo woheyoo mmwenu, bahi àlembelewa avacheme vasele va vanu vankulupila Yesu vannyuwile na kumpaka mahuta kwa mamulaka langa Nang'olo.

¹⁵ Vakàyuwa kwa ing'ulupa, aneyo n'gonjo achialamywe, na Nang'olo achiammuhiye umi wake. Na ikàva àtendile sambi, achiasamehewe sambi dyake.

¹⁶ Bahi litangolange masambi lenu mmene kwa mmene na kuyuwilanila uchinga mupate kulamywa. Kuyuwa kwa namene kwa munu wambone pameho panga Nnungu kùvele na dimongo na kùnañala namene.

¹⁷ Eliya ávele munu muchi hwetu. Ányiwa namene imbula inatonye, na imbula nanga painatonyile nchilambo chavo kwa vyaka vitatu na myedi sita.

¹⁸ Bahi nkuyuwa kavila, imbula nkutonya, na chilambo nkumeja vilyo.

¹⁹ Mmakukulupila avangu, munu yumo mmwenu akàhochela kwa kuhapukana na uhiu, na munu yunji nkummuiha,

²⁰ mumale kuva, munu ammuîha munu aneyo kuhaloka muindila ya kuhochela, àmbempoha munu aneyo kuhaloka mukuhwa, na sambi dyake dyohe dya aneyo auîhwa dîmbesamehewa.

Baluwa inandi ilembwîje na Petulo Ulongoledi wa baluwa inandi ya Petulo

Baluwa inandi yanga Petulo ilembwije na Ntume Petulo. Petulo àtandilike baluwa yake kwa kulitambulanga mwene chalumo na avala vaválembidilè baluwa aino. Baluwa aino yònèkana kuva Petulo àvaledile vakúkulupila vammalele vaikalângâ mmilambo vya "Ponto na Galatiya na Kapadokiya na Asiya," vilambo vivèle nchilambo cha Utuluki maduvano. M'baluwa aino myanda yohe Petulo àvatambulanga kwa lina lya vakúkulupila "vaikâla pachilambo malinga vayenî" (sula ya 1:1). Kwa namuna fulani baluwa yake inalandana na baluwa yanga Paolo kwa Vaefero, bahi vanu vohe vânikulupila kuva baluwa inandi ya Petulo ilembwije bada ya baluwa ya Vaefero mmwaka wa pepi na mwaka wa 65 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Petulo álembile baluwa aino akuno avèlè muimanga ya Loma, imanga imakâna kwa lina lya sili, Babeli (sula ya 5:13).

Petulo àlonjeledile makudungilo lake la kulemba baluwa aino pahawile kuva, "ngùlembela ninkamyange mitima kuva, ibaniki imupitila nni sehemu ya inema yanga Nnunyu kwajili yenu. Bahi imilanga muinema aneyo akuno muhwingile" (sula ya 5:12). Petulo àvakamya mitima vakúsoma va baluwa aino kwa kuva vânabanihwa. Pàvele na ilandani fulani ya misitali ivèle nchitabu chitandi cha Petulo 2:11-3:7 na Vaefero 5:18-6:9 na Vakolosayi 3:18-4:6. Misitali aneyo yammalele ivèle na mahundo layâmbâ namuna vakúkulupila va ing'ande imo chivalembelewa vatendelanile, na habali ya kudipilikana mamulaka ditawâla. Uchocho, Petulo àvakamya mitima Vakilisto vapililile pavabanihwa kwa kuva, ntululilo ùvèle pepi (sula ya 4:1).

Unjipihi wa baluwa inandi ya Petulo

1. Sula ya 1:1-2, Petulo ànalitambulanga mwene na avala vavalembidile baluwa aino.
2. Sula ya 1:3-2:10, Petulo àñshukulu Nnunyu kwajili ya upohi uvaukumila vakúkulupila vammalele na mana la upohi anewo mmaisha lavo.
3. Sula ya 2:11-4:11, Petulo àvahunda vakúkulupila namuna ya kuikala chikatapele ching'ati vanu vakâmmaita Nnunyu kwa namuna mbalimbali.
4. Sula ya 4:12-5:11, Petulo àvakamya mitima vakúkulupila uchinga vapililile pavabanihwa.
5. Sula ya 5:12-14, Petulo àmalilila baluwa yake.

Ntandiliko wa baluwa yanga Petulo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Petulo, ntume wanga Yesu Kilisto. Ninnembila mwenu mmanu mutandolwejije na Nnunyu, muikâla apano pachilambo muchi mmayeni, mumwadilikène nchilambo cha Ponto na Galatiya na Kapadokiya na Asiya na Bisiniya.

² Nnunyu Atata ánimimala mwenu na kuntandola kutandikila anepo patandi, na Umumu wake Wanawse ántendile mwenu müüve mmanaswe. Anelo lammalele lânitendeka uchinga mumpilikane Yesu Kilisto na kuhahulwa kwa myadi yake.

Nangu nguyuwa inema na amani viyenjeke kwenu mwenu.

Lilolelo likee na ntululilo

³ Alombolewe Nnunyu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto! Kwa chididi chake chikulu àtutendile hwetu tuvelekwe mwanda wavili kwa kunfufula Yesu Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwile. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tûpete lilolelo likee na ntululilo,

⁴ na tûmbepata mapala àlalá lavaahidite Nnunyu vanu vase. Mapala àlalá lakákandika wala kuhang'uka na wala kupungula, anelo lâniwikwa kulihunde kwajili yenu.

⁵ Kwa kuva, mwenu mùnkulupila Nnunyu, bahi mùchungwa na dimongo dya Nnunyu mpaka pamumbepwechela upohi uvêle pepi kuhunukuliwa mmahiku la ntululilo.

⁶ Mmambo anelo lammalele, mwenu mùnahangala namene, ikânavà kwa hambi mùnílembelawa müüve nnihindambi kwa uhiku kadiki ing'anya ya kulingwa kwa namuna dyohe.

⁷ Kulingwa aneko kùnaida kwajili ya kupima ing'ulupa yenu ijûka kuva yamana namene kupunda zahabu. Ata zahabu yene ikânavà nni chinu chondongêka, henga ipimwa kwa kuyochwa mmoto. Uchocho, na ing'ulupa yenu ijûka kuva yamana namene kupunda zahabu, nainang'o ilembelawa ipimwe uchinga imakane kuva ya uihiu. Anepo njo pamumbelobolewa na kutumbyangwa na kweshimiwa muuhiku aula wambehumila Yesu Kilisto.

⁸ Mwenu münantamwa Yesu ikànavà mukánambimwona, na münankulupila ikànavà hambi mukámwona. Pamo na anelo, mwenu münahangala namene kwa ihangaladi ing'ulu namene ikáhaulika,

⁹ kwa kuva, mùpwechela inudyò ya kukulupila kwenu, yani kupohwa disungu dyenu.

¹⁰ Manabii vánitahataha na kuloleha saana kuyamba upohi anewo na vánihumya unabii kuyamba inema ya upohi imupwechedile mwenu mmahiku alano.

¹¹ Umumu wa Kilisto ánavele nkati mwavo ánilongolela kuvalaulila kuyamba kubanika kwanga Kilisto na ukulu umbepwâwa bada ya ibaniki aneyo. Vanang'o vánitumbama namene uchinga vapate kumala kuva mambo anelo lâmbetendeka uhiku ntwani na kwa indila ntwanì.

¹² Nnungu nkuvahunukulila manabii vake kuva, ujumbe aula uvayanjajje ukáchivamba vene, henga úmwamba mwenu. Na hambi ujumbe aula üniyanjajwa kwenu mwenu na vanu avala vachinnyubilîla mwenu Malove Lambone kwa dimongo dya Umumu Wanaswe atumwîje kuhaloka kulihunde. Ata malaika navanang'o vâvenkuloleha saana mambo anelo.

Maisha lanaswe

¹³ Bahi ing'anya ya anelyo, lipanganihange mwalehu na mùuve tayali kulikamulanga. Tendanga uchocho kwa kuvika lilolelo lyenu muinema imumbepwechela muuhiku aula wambuhumila Yesu Kilisto.

¹⁴ Bahi ikalanga muchi mmana mma Nnungu mupilikâna. Munaleke maisha lenu ulatawaliwa na tama dihakalenge dimunavenadyo machedo pamukachimala.

¹⁵ Mwenu mùlemelewa mùuve mmanaswe kwa lammalele lamutenda malinga Nnungu anchemîle mwenu chevèle wanasse.

¹⁶ Kwa kuva, inilembwa kuva, "Mùuve mmanaswe, kwa kuva nangu nni wanaswe."*

¹⁷ Na ikâva pamuyuwa münchemba Nnungu "Atata," ayula avahukûmu vanu vammalele kupertatana na áalâ lávatendângâ bila kunnola munu kumeho, bahi muikale kwa kunny-opa Nnungu mmahiku alano la kuikal apano pachilambo.

¹⁸ Kwa kuva, mwenu münimala namuna chimugombolewie kuhaloka mmaisha lakáfala lamupwechedile kuhaloka kwa anakuluvetu. Mwenu nanga pamugombolewie kwa vitukutuku vyondongêka malinga chidivele dihela au zahabu.

¹⁹ Henga mûgombolewie kwa myadi ya samani ing'ulungwa namene yanga Kilisto, ánavele muchi ungandolo wa mwana akâvele na chilema chohecho wala lîlambwadi.

²⁰ Nang'e ánitandolwa na Nnungu kabla chilambo chikànambiumbwa, nkuhunukuliwa mmahiku alano la kuntululilo kwajili yenu mwenu.

²¹ Na kwa kuptitila Kilisto, mwenu münkulupila Nnungu anfufwîle Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwile na kumwing'a ukulu. Bahi kupertatana na anelo látendilè Nnungu, mwenu münankulupila Nnungu na kuvika lilolelo lyenu kwanga nang'e.

²² Mwenu münihahulwa kwa indila ya kulipilikana lîlove lya uhiu kwa kuvatamwa vakúkulupila avenu bila kulambilila. Bahi vino tumbama kutarnwana kwa disungu dyenu dyammale.

²³ Kwa kuva, mwenu mùvelekwejje mwanda wavili, akee muchi vana vavelekwejje na atatavao na ayuvaao vavêle na mmili auno ûhwa, henga mùvelekwejje na Atata akâhwâ, yani kwa dimongo dya lîlove lya Nnungu livêle na umi na likee na ntululilo.

²⁴ Kwa kuva, Malemba Lanaswe lâhaulà kuva,

"Vanu vammalele vavêle muchi mahamba.

Na ukulu wavo vammalele unapukutika muchi mauwa,
kwa kuva, mahamba lànayuma na mauwa lànapukutika.

²⁵ Henga lîlove lya Nang'olo likee na ntululilo."[†]

Na lîlove anelyo njo Malove Lambone lahubiliwîje kwenu mwenu.

2

Liyanga livêle na umi na vanu vatandolwejje na Nnungu

¹ Bahi lekanga kutenda lahakalenge lammalele na kulambilà kwammalele na kulilambilila, na wiu na kuvatongolela vanu vanji lahakalenge.

² Malinga vakanunu chivalembela mavele, na mwenu uchocho mùlemelewa mùuve na hamu ya kukumbila mavele lahahwîke la chinnungu, uchinga mupate kutandeka na kupohwa.

³ Kwa kuva, mwenu münijeja na kumala kuva Nang'olo Yesu nni wambone.

⁴ Bahi hweneng'ana kwanga Nang'olo, kwa kuva nang'e nni liyanga livêle na umi. Liyanga anelyo línihtwa na vanu, henga Nnungu ànilitandola na kulitumbyanga namene.

* ^{1:16} Valawi 11:44-45, 19:2, 20:7. † ^{1:25} Isaya 40:6-8.

5 Na mwenu uchocho, malinga mayanga lavêle na umi, mùnalundanywa pamo uchinga mùûve ing'ande ya Nnungu. Na mwenu mùjuhijwe kuva makuhani mmanaswe uchinga muhumye sadaka dya chinnungu dyakatapaliwa Nnungu ing'anya ya Yesu Kilisto.

6 Kwa kuva, Mmalemba Lanaswe Nnungu ànitangola kuva,
“Lola, nangu ngùvika pa Yelusalemu* liyanga likulu lya paindumba,
na liyanga anelyo ñimitandola na kilitumbyanga namene.
Na munu woheyò ankulpila akámbepta dihonî.”†
7 Kwenu mwenu mukulpila, anelyo njo liyanga lya kutumbyangika namene. Henga kwa
avalà vakálupila nni,
“Liyanga lihitwíje na akúdenga,
hambi lijukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele.”‡
8 Na,
“Lijukile kuva liyanga livakuvâja vanu,
liyanga livamatôha vanu.”§

Vâmbelikuvala ing'anya nanga pavalikulupidile lilove lya Nnungu, na vâmbelapata anelo
lávakudungidilè Nnungu kutandikila anepo patandi.

9 Henga mwenu mùjukile kuva mmanu mma litawa lyalitandwele Nnungu, makuhani
mma Nfalume Nnungu, chilambo chanaswe, mmanu mma Nnungu mwene. Mûnitandolwa
uchinga mulayanjaje matendo lambone látendilè Nnungu anchemîle mwenu kuuka nnupi
na kumwingijanga munung'anje wake wa ajabu.

10 Anepo patandi mwenu mukánavele mmanu mma Nnungu, henga vino mwenu
nni mmanu mma Nnungu. Anepo patandi Nnungu akáchimmikila chididi, henga vino
ànimimkila chididi.

Muikalange muchi mmatumwa mma Nnungu

11 Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu nìnnuyuwanga mwenu muvêle muchi
mmayeni na amyanda apano pachilambo, mulinyemye na tama dya mmili dilumbâna na
isungu.

12 Muikalange chikatapele ching'ati vanu vakámmaite Nnungu, uchinga vakànnambilila
kuva mûtenda lahakalenge, valone matendo lenu lambone na kuntumbyanga Nnungu
nniduva alila lyambekwida unavahukumu vanu va pachilambo.

13 Bahi kwajili ya ukulu wanga Nang'olo, dipilikanange mamulaka dyammale dya
vanu, ikâva ni ya nfalume avêle na dimongo,

14 au ikâva ya vakulu vavikwíje na nfalume kwajili ya kuvaluhukumu asabu avala vatênda
lahakalenge na kuvalombolela avala vatênda lambone.

15 Anecho nni chalembela Nnungu, àlembela munyalaje malove la chivelu la mavelu kwa
kutenda lambone.

16 Muikalange muchi mmanu muvêle hulu, henga munatumile mwanya anewo wa
uhulu kuva chilambililo cha kutenda lahakalenge, ila mûlembewa muikalange muchi
mmatumwa mma Nnungu.

17 Vâesimu vanu vammalele, na vatamwange vakálupila avenu, nnyopange Nnungu na
mùmwesimu nfalume.

Nfano wa ibaniki yanga Yesu

18 Mwenu mmatumishi, vapilikane vanang'olo venu kwa eshima yammalele, akee chihi
avalà vambone na vapoile bahi, henga ata na avala vâkalipà.

19 Kwa kuva, mukâpililila ibaniki imukalembelewa kupata kwajili ya kumweshimu
Nnungu, anecho nni chinu chinkatapalila Nnungu.

20 Dachi, mùmbepata faida ntwani mukâpililila ibaniki imulembelewa kupata ing'anya ya
makosa lenu? Henga mukâpililila ibaniki ing'anya ya kutenda lambone, anecho nni chinu
chinkatapalila Nnungu.

21 Anecho njo chanchemedile mwenu Nnungu, kwa kuva, Kilisto nanang'e ánibanihwa
ing'anya yenu mwenu, nkunnekelanga nfano uchinga mupapate dinjayo dyake.

22 Nang'e akanatendile sambi, na wala lilove lya kulambila likánahumile nkanya
mwake.

23 Nang'e panatukenwe wala nanga panapindikwile, na panabanihijwe, nang'e wala
nanga panavayohije vanu uchinga ayopwe, ila ánilekelela mwalehu kwanga Nnungu,
ahukûmu kwa haki.

* 2:6 Auno nsitali ùlembwíje “Sayuni.” Na Vayahudi vâtumila lina Sayuni kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso
layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5. † 2:6 Isaya 28:16. ‡ 2:7 Sabuli 118:22. § 2:8 Isaya 8:14. ** 2:22 Nsitsli wa
22 mpaka 25 ülisilingila namene Isaya 53:4-9

²⁴ Kilisto mwene ádinyakwile sambi dyetu mummili mwake, apala pánavambwije munsalaba uchinga tupate kudileka mwalehu sambi na kuikala muchi chalembela Nnungu. Na kwa kupanywa kwake, mwenu múnilambywa.

²⁵ Kwa kuva, mwenu mwávele muchi angandolo vachiyahíka, henga hambi múnimmuyila ayula Nchunga na Nkwángalila wa disungu dyenu.

3

Mahundo kwa valombwíje na valombíle

¹ Uchocho na mwenu mmakongwe, vapilikane valume venu uchinga vakàpwawa valume vakálkulupila llove lyanga Nnungu vautangwe kwa matendo lenu lambone akee malove lenu.

² Vàmbeutangwa, ing'anya ya kumwonanga namuna chimuikalanga kwa maisha lanaswe kwa kunnyopa Nnungu.

³ Kulipamba kwenu kunave chihi kwa pannima, malinga kutiva ulindo na kuwala vitutuktu vikatapajíwe kwa zahabu na kwa kuwala dingwo digalíka namene.

⁴ Henga mwenu mùlemelewa mulipambe muunu wenu wa nkati, kwa ikatapadi ikáondongeka, ikatapadi ya isungu ya upole na amani. Na kulipamba malinga aneko njo kwa mana namene pameho panga Nnungu.

⁵ Uvila njo chivanalipambile akongwe vanaswe va machedo, vanang'o vávika lilolelo lyavo kwanga Nnungu na kuwapilikana alume vao.

⁶ Kwa nfano, Sala ánimpilikana Iblahimu, nkunchema nang'olo wake. Na mwenu mùbekuva mmana mma Sala mukàtenda lambone bila kuyopa chinu chohecho.

⁷ Uchocho, na mwenu mmalume, mùlemelewa muikalange na akongwe venu akuno umumala kuva vanang'o nni viumbé vidabadâng'a. Na mùlemelewa mùvaeshimu, kwa kuva vanang'o vàmbepwechela parmo na mwenu inudyö ya umi ukee na ntululilo. Väeshimu uchinga chinapwawe chinu chakudivila àlalá lamunnuwanga Nnungu.

Kubanihwa ing'anya ya kutenda lambone

⁸ Kwa kumalilila, nangu ngúaula kuva, mwenu mmammalele mùlemelewa mukudungile ulamo, na mùuve mmanu mma kusikitikilanila na mmanu mma kutamwana, malinga ummamo muing'ulupa na mùuve mmanu mma kuvikilanila chididi na mmanu mma kulisulupuha.

⁹ Munavapindikule vanu lahakalenge kwa lahakalenge au kuvatangolanga lahakalenge kwa lahakalenge, henga muvapindikule kwa kuvayuwila balaka. Kwa kuva, anelyo njo lyancheleedile Nnungu multende, nanang'e achiam'baliki mwenu mukàtenda uchocho.

¹⁰ Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaulua kuva,

"Munu alembéla alahangalalile maisha,
na kuikala mmaduva lambone,
àlembelewa aludivile lulimi lwake lunatangole lahakalenge,
na kanya yake inalambile.

¹¹ Aleke kutenda lahakalenge, koka alatende lambone,
aitahe amani na kuilondola.

¹² Kwa kuva, meho langa Nang'olo lavalola vanu vatênda lalalembela Nnungu,
na makutu lake lánnavapilikaniла pavayuwa.

Henga vanu avala vatênda lahakalenge Nang'olo ànavatahuka."*

¹³ Dachi, nnani ambemméngä mwenu mukàtumbama kutenda lambone?

¹⁴ Ata kumubanihwa kwajili ya kutenda lalalembela Nnungu, mwenu nni mmanu muvèle na wasa. Munannyope munu woheyó annyôha na wala munààve na lipamba.

¹⁵ Henga n'juhe Kilisto kuva Nang'olo wa weka mmitima yenu. Maduva lammalele mùuve tayali kunnyang'ula kila munu ammjâng'a habali ya lilolelo limuvenalyo, henga nnyang'ule kwa upole na eshma.

¹⁶ Mùuve na makudungilo lambone mmitima yenu uchinga avala vannambililâng'a na kuntangolela lahakalenge ing'anya ya matendo lenu lambone lamutenda ing'anya ya kulundanywa kwenu na Kilisto, vaone dihoni.

¹⁷ Ikáva Nnungu ànitamwa ubanihwe ing'anya ya kutenda lambone nni wasa kuliko kubanihwa ing'anya ya kutenda lahakalenge,

¹⁸ kwa kuva, ata Kilisto nanang'e ánibanihwa na kuhwa mwanda umo ing'anya ya sambi dyetu. Nang'e ávele wambone pameho panga Nnungu, henga ánihwa kwajili ya vanu vakávele vambone pameho panga Nnungu, uchinga atupelekeje kwanga Nnungu. Yesu ánihwa chimmili, henga isungu yake yávele chihi yumi.

¹⁹ Na isungu yake nkuhwena unadhubilila disungu dya vanu divéle nchihungo.

* 3:12 Sabuli 34:12-16.

²⁰ Disungu anedyo nni dya vanu avala vanantahwike Nnungu anepo kala, mmahiku la Nuhu, muuhiku aula Nuhu wachikatapaja safina, na Nnungu ánívapililila namene vanu anevo muuhiku anewo. Safina aneyo váingidile chihi vanu kadiki, vanu nane bahi vanapohwije kupitila medi anelo. ²¹ Na medi anelo nni nfano wa ubatiso umpôha mwenu vino. Ubatiso anewo ukee wa kuahahula uhakwa wa mummili, henga nni ahadi kwanga Nnungu imuitenda kwa makudungilo lambone la muntima. Na ubatiso anewo ùmpoha mwenu kwa indila ya kufufuka kwanga Yesu Kilisto.

²² Yesu àpîte kulihunde na vino àikala m'bali wa kunkono wa Nnungu, mmamulaka lake Nnungu, wavatawala malaika na mamulaka lammalele pamo na dimongo dyammalele.

4

Maisha lahambi

¹ Kilisto áníbanihwa chimmili. Bahi na mwenu uchocho likamyange uchinga mùùve na likudungilo ulyolyo lyanga Kilisto. Kwa kuva, munu apililila ibanihwi ya mmili kwajili ya Kilisto, ànílekana mwalehu na sambi.

² Kwa kuva, akáikalà kavila kwa kupapata tama dya chimunu, henga àikala kwa kutenda lalalembela Nnungu kwa maduva laisalidile la kuikalà apano pachilambo.

³ Anepo kala mwenu mútumila uhiku wohe kwa kutenda matendo lavatenda vanu vakámmaita Nnungu. Múnjevelela kutenda umalaya na kuva na tama dibaya na kukalewa na kutenda ding'ole dya kupundiha kulya, na kukimbila vikimbilo nya kukaleweja na kutenda ibada dibaya namene dya disanamu.

⁴ Henga hambi vanu vakámmaita Nnungu vànakangana kumwona mwenu mukákumilana na vanang'o kavila mmaisha lavo la uwamba, bahi ing'anya ya anelyo, vàntangolelanga malove lahakalenge.

⁵ Henga vanu anevo vàmbehumya isabu kwanga Nnungu, avêle tayali kuvahukumu vanu vumi na vahwîle.

⁶ Vanu vahwîle, váhukumwije kuhwa chimmili malinga vanu vammalele chivahukumiwa, henga vánihibili Malove Lambone uchinga disungu dyavo diikale pamo na Nnungu vyaka na vyaka.

Namuna vakúkulupila chivalebelewa vàtumile dinudy o dya chinnungu

⁷ Ntululilo wa mambo lammalele ùvele pepi kutimila. Bahi mùlembelewa mùùve na ding'ano na muhulule kulikamulanga uchinga muhulule kuyuwa.

⁸ Na lya muhimu kupunda lammalele nni mwenu kutumbama namene kutamwana, kwa kuva itamwi ísamehe sambi dyohe namene.

⁹ Mukalibisane mmene kwa mmene bila kuhinginikilana.

¹⁰ Kila munu àlembelewa aitumile inudyo yapwechedile, kwa faida ya vanu vanji, kwa kutenda uchocho muchimuve mmakwimilila mmambone mma dinudy o dya namuna dyohe dimupewije na Nnungu.

¹¹ Bahi munu woheyo ahubili; àlembelewa atangole muchi Nnungu àvenkutangola kupitila nang'e. Na munu atumika, àlembelewa atumike kwa dimongo dyapewije na Nnungu, uchinga Nnungu atumbyangwe kwa vitukutuktu vyammalele kupitila Yesu Kilisto, avêle na ukulu na dimongo dikee na ntululilo. Amina.

Kubanihwa kwa nkúkulupila

¹² Mmakukulupila avangu unintamwanga, munakangane ing'anya ya ibaniki ing'ulu ya kunninganga. Na kulingwa anekwo munakwone kuva nni chinu chiyeni kwenu mwenu.

¹³ Henga mùlembelewa muhangalale ing'anya mùkumila ibaniki yanga Kilisto. Bahi ing'anya ya anelyo, mwenu mùmbéhangala kwa ihangaladi ing'ulu muuhiku aula umbe-hunukulíwa ukulu wake.

¹⁴ Wasa mwenu mukâtangolewa malove lahakalenge kwajili ya Kilisto, kwa kuva Umumu wa ukulu, yani Umumu wanga Nnungu àikala nkati mwenu.

¹⁵ Anapwawe kananga munu yumo mmwenu abanîhwa ing'anya ya kuva nkúwalala au nkívwa au nkútenda lahakalenge au nkúlikundanya mmambó la vanu vanji.

¹⁶ Munu akâbanihwa kwa kuva nang'e nni Nklisto anaone dihoni, henga àlembelewa antumbyangwe Nnungu kwa kuchemwa lina anelyo.

¹⁷ Kwa kuva, uhiku wa hukumu ùvele pepi. Na hukumu aneyo ìmbetandilika kwa vanu va Nnungu. Na ikâva hukumu aneyo ìmbetandilika kwetuhwe, bahi ìmbekuva dachi kwa vanu vakátamwa kulapilikana Malove Lambone la Nnungu?

¹⁸ Ívele muchi Malemba Lanaswe chilahaula kuva,

"Ikâva kupohwa kwa munu atênda lalalembela Nnungu kunakamajanga,

imbekuva dachi kwa munu akámweshimu Nnungu na avêle na masambi?"*

¹⁹ Bahi vanu avala vabanîhwa kwajili ya kutenda lalalembela Nnungu, vahwenehe kutenda lambone, na vadikamuje disungu dyavo mmakono langa Nnungu Nkúumba, na akulupika mwalehu.

5

Kulichunga likuwa lya vanu vankulupila Yesu

¹ Nangu nìnyuwanga namene mwenu mmasele mma likuwa lya vanu vankulupila Yesu mma aneko. Nangu uchocho ni nsele nnyenu na shahidi wa kubanîhwa kwangà Kilisto, na nni yumo muvanu vambekumila ukulu umbehunukulîwa.

² Lichungange likuwa lyampele Nnungu na kuliimilila, akee kwa kunamatijwa ila kwa kutamwa chihi mmene muchi Nnungu chatamwa. Munantumikile Nnungu ing'anya ya tama dibaya dya mali, henga tamwanga namene kuntumikila Nnungu kwa ntima wambone.

³ Munalitawale kwa dimongo likuwa anelyo limupewije kulichunga, henga mùlembelewa mùùve nfano kwa vanu anevo.

⁴ Na pambehunukuliwa Nchunga Nkulu, anepo mumbepwechela litaji lya ukulu likáondongeka.

⁵ Uchocho na mwenu mmavijana mùlembelewa muvapilikane anevo vasele. Mwenu mmammalele mùlembelewa mulisulupuse uchinga mutumikilane mmene kwa mmene, kwa kuva Malemba Lanaswe làhaula kuva, "Nnungu ànavatahuka vanu avala valitûpya, henga aveng'a inema vanu valisulupûsa."

⁶ Bahi lisulupusange mmene moyo mwanga Nnungu avêle na dimongo ding'ulu, uchinga antumbyange muuhiku ulembelêwa.

⁷ Ntikange nang'e lipamba lyenu lyammalele, kwa kuva nang'e àankambikambilwa mwenu.

⁸ Mulikamulange mmene na kuva meho, kwa kuva, mmongo mwenu Ibilisi ànadingukadingga muchi uhimba agulûma wantaha munu antang'uue.

⁹ Mwenu ntahukange aneyo, akuno muhwingilè muing'ulupa, umumala kuva ibaniki imuyona mwenu ivakoja na vakúkulupila avenu pachilambo chammalele.

¹⁰ Mwenu bada ya kubanîhwa kwa uhiku kadiki, Nnungu wa inema yammalele ancheméngé mwenu kuinjila muukulu wake ukee na ntululilo kwa kulundanywa kwenu na Kilisto, nang'e achiankamilisange. Achiantayange dimongo na kumwimijanga, akuno muhwingilè mwalehu.

¹¹ Nang'e njo Nnungu avêle na dimongo dikee na ntululilo. Amina.

Disalamu dya ntululilo

¹² Nangu nìnnembidile mwenu baluwa aino yananjipi kwa kuyangatwa na Sila, munu unimmaite kuva ànakulupika. Nangu ngùlembela ninkamyange mitima kuva, ibaniki imupitila nni sehemu ya inema yanga Nnungu kwajili yenu. Bahi imilanga muinema aneyo akuno muhwingilè.

¹³ Likuwa lya vanu vankulupila Yesu livêle ku Babeli,[†] vanu vatandolwejîje chalumo na mwenu, vânansalimilanga. Mako, mwanangu muing'ulupa nanang'e àansalimilanga.

¹⁴ Musalimilane kwa itamwi ya Chikilisto. Nangu ngùyuwa amani ìive pamo na mwenu mmammalele, mmanu vake Kilisto.

---

* 4:18 Milili 11:31. * 5:5 Milili 3:34. † 5:13 Apano Petulo àlembile Babeli, na àtumidile luga yampiho kuyamba imanga ya Loma.

Baluwa yavili ilembwîje na Petulo Ulongoledi wa baluwa yavili ya Petulo

Baluwa yavili ya Petulo ilembwîje na Ntume Petulo. Vatalamu va Bibiliya vâtenda kuva Petulo áilembile baluwa aino avèlè ku Loma kabla ya kuhwa kwake, mmyaka ya 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Uchocho, Petulo áichema baluwa aino kuva baluwa yake yavili (sula ya 3:1), bahi imbekuva, talehe ilembwîje baluwa aino yavele bâda ya talehe aila ilembwîje baluwa inandi. Baluwa aino Petulo àvalembelewa vakúkulupila vammalele.

Petulo álembile baluwa aino uchinga avakamye vakúkulupila mitima vaikale maisha la kumweshimu Nnungu, na kuvaduma vanalapapate mahundo la vakúhunda va kulambila (sula ya 2). Uchocho, Petulo àvahimya vakúkulupila vanavapilikanile vanu vahaûla kuva, Nnungu ànatima kuitimisa ahadi yake ya kuuya kwanga Yesu. Na badala yake Petulo àvahaulila kuva Nnungu nanga patima, henga àhumya wasa uchinga vanu vanji vapohwe (sula ya 3:8-9). Kwa kuva Nang'olo àmbeitimisa ahadi yake ya kuuya, bahi vakúkulupila valembelewa vaikale maisha lambone lankatapalila Nnungu (sula ya 3:14).

Uinjipihî wa baluwa yavili ya Petulo

1. Sula ya 1:1-2, Petulo álitambulanga mwene na avala vavalembîla baluwa aino.
2. Sula ya 1:3-21, Petulo àvakumbusa kuikala maisha lambone kwa kuva, Nnungu ànitwing'a dimongo dya kuikala kwa namuna aneyo (sula ya 1:3-21).
3. Sula ya 2:1-22, Petulo àvaduma vakúkulupila kwamba vakúhunda va kulambila, na kulonjelile kwamba chinu chimbevakôja vakúhunda vakulambilâ, kuntululilo.
4. Sula ya 3:1-17, Petulo àmalilila baluwa yake kwa kuvakamya mitima vakúkulupila vaikale maisha lambone, uvalipanganiha kwajili ya kuida kwa Yesu Kilisto mwanda wavili.

Ntandiliko wa baluwa yanga Petulo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'uine Simoni nguchêmwa Petulo,* ntumishi na ntume wanga Yesu Kilisto. Nangu nînmembila mwenu mmanu mujaliwîje ing'ulupa uila yamana malinga itujaliwîje hwetu kwa haki ya Nnungu wetu na ya Mpohi Yesu Kilisto.

² Nangu ngûyuwa inema na amani iyenjejeké namene kwenu mwenu kwa indila ya kummala Nnunua na Yesu Nang'olo wetu.

Kuchemwa na kutandolwa na Nnungu

³ Kwa dimongo dyake dya chilungu, Nnungu àtupele vitukutuku vyammalele vilembêwa uchinga tui kale chihi kwa namuna yalembela Nnungu. Tûlapwechedile anelo lammalele kwa kummala nang'e atuchemile tukumile ukulu na uwambone wake mwene.

⁴ Bahi kupapatana na ukulu na uwambone wake, Nnungu àtujalidile dinujo ding'ulu na dyamana dyanatuahidite, uchinga kwa dinujo anedyo tupate kukumila hali yake ya chilungu na kupalanyoka muiyondongeki itendîhu na tama dibaya dya pachilambo.

⁵ Bahi ing'anya ya anelyo, tumbama namene kuyenjeja uwambone muing'ulupa yenu, na muuwambone wenu, yenjejanga kummala Nnungu,

⁶ na mukummala Nnungu, yenjejanga kulikamulanga, na mukulikamulanga, yenjejanga kupililila, na mukupililila, yenjejanga kuikala kwa namuna yalembela Nnungu,

⁷ na mukuikala kwa namuna yalembela Nnungu, yenjejanga kutamwana mmene kwa mmene, na mukutamwana mmene kwa mmene, vatamwe na vanu vanji.

⁸ Mukâva na dinudyo anedyo na dikâhalija kukulumuka, dîmbennyululiha mwenu kutumika saana na kupa saana vihepo na kummala mwalehu Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

⁹ Kwa kuva, munu akee na dinudyo anedyo, àputele meho, na akâhulula kulola kulehu. Nang'e àniluvalila kuva ànihahulwa sambi dyake dya anepo kala.

¹⁰ Bahi mmakukulupila avangu, tumbama namene kuikala kwa namuna imaiâha kuva mùnitandolwa na kuchemwa na Nnungu. Na mukâtenda uchocho, mwiko mukambeyanguka.

¹¹ Na kwa namuna aneyo muchimujaliwe kwa inema yake kuinjila mu Ufalume ukee na ntululilo wa Nang'olo na Mpohi wetu Yesu Kilisto.

¹² Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nîmbekuva uninkumbusanga mambo anelo maduva lammalele, ikànavâ mûnilamala na mûnihwinga muuhiu umupwechedile.

* ^{1:1} Munsitali auno ilembwîje "Simoni Petulo," malina anelo mavili lávele la munu yumo, yani Petulo. Simoni lyávele lina linji lyanga Petulo.

¹³ Nangu ngwòna kuva, nni chinu chambone nintakatuhange kwa indila ya kunkumbusanga mambo anelo muuhiku wammalele unimbekuva mun'gongwe auno, yani mmili wangu.

¹⁴ Kwa kuva, nangu ñnímala kuva ngùvele pepi kuuleka mmili auno, malinga Nang'olo wetu Yesu Kilisto changulangujije.

¹⁵ Henga nímbetumbama namene uchinga panimbekuhwa muhulule kulakumbukila mambo anelo maduva lammalele.

Vanu vashuhudidile ukulu wang Kilisto

¹⁶ Uhiku aula utuchinnyundanga mwenu kuyamba habali dya dimongo na kuuya kwanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto, hwetu nanga patuchitumila dinano dya kulambilà ditungwíje na vanu vavéle na ulamba, henga hwetu túnilyonela tuvène na meho letu, ukulu wake.

¹⁷ Kwa kuva, áphechedile eshima na ukulu kuhaloka kwanga Atata Nnungu, apala palinyidilidile lidi kuhaloka kwanga Nnungu avéle na ukulu nkulu, ulihaula kuva, "Ayuno nni Mwanangu unintamwa, ungukatapaliwa nawel!"[†]

¹⁸ Hwetu tuvène túnilipilikana lidi anelyo kuhaloka kulihunde patunavele pamo na Yesu nmichinga lyanaswe.

¹⁹ Anelo lammalele lánitumaihija uhiu wa ujumbe wa manabii. Na mwenu mumbetenda saana mukakamulanà na ujumbe anewo. Ujumbe anewo ùvele muchi chibatali chilangâja pachinu pavéle lupi, mpaka liduva alila lyantululilo palimbekucha, na Kilisto, inondwa ya kulyamba pambelangaja mmítima yenu.

²⁰ Pamo na anelo, mumale kuva nanga unabii Mmalemba Lanaswe uhalokâna na kumala kwanga munu mwene.

²¹ Kwa kuva, nanga ujumbe wohewo wa chinabii uhalekêne na itamwi yanga munu, henga vanu vátangwele àlalá lahaléke kwanga Nnungu akuno uvalojwa na Umumu Wanáswe.

2

Vakúhunda va kulambila

¹ Anepo kala vahumidile manabii va kulambila ching'ati vanu va Isilaeli, uchocho nni chivambehumila vakúhunda va kulambila mmwenu. Vanu anevo vámbeinija kwa sili mahundo mabaya namene la kulambila, akuno uvantahuka na Nang'olo Nkulù avakombwéle kwa galama ing'ulu namene, na kwa indila aneyo vámbeiyanya kulipelekejija vene iyondongeki.

² Vanu vohe vámbe papata matendo lavo lahakalenge na kwa kupitila vanang'o, Indila ya Uhiu imbelambiliwa malove lahakalenge.

³ Bahi ing'anya ya tama dyavo dya dimali, vakúhunda anevo va kulambila vámbe lipatila faida kwenu mwenu kwa malove lavo la kulambila. Henga hukumu yavo initangaswa kutandikila machedo, na vanu anevo vakambetima kwondongwa.

⁴ Kwa kuva, Nnungu nanga panavavikidile chididi malaika avala vanatendile sambi, henga ávayahite Jihannamu. Aneko vánihungwa nnupi akuno uvalindilila liduva alila lyahukumu.

⁵ Nnungu nanga panachivikidile chididi chilambo cha machedo, apala panavapelekejiji livambwe vanu avala vakáchimweshimu nang'e, henga áñchungile chihi Nuhu áchivahubilila vanu vanji haki yanga Nnungu, chalumo na vanu vanji saba.

⁶ Uchocho, Nnungu ánidihukumu asabu dimanga dya Sodoma na Gomola kwa kudipija moto. Na kwa kutenda uchocho, Nnungu álangujije nfano wa mambo lambe vapâta vanu vatênda lahakalenge.

⁷ Nnungu ámpoñje Lutu, munu áchilatenda lalalembela Nnungu, munu anahingini hijwe na matendo la vanu váchitêndà lahakalenge.

⁸ Lutu áikala ching'ati vanu vatênda lahakalenge, na kwa maduva lohe ánalona na kulapilikana mambo àlalá lachimpwetêka mwisungu yake.

⁹ Bahi Nnungu ànimala namuna ya kuvapoha mukulingwa vanu vamweshímu nang'e na ànimala namuna ya kuaasibu vanu vatênda lahakalenge akuno uvalindilila liduva lyahukumu.

¹⁰ Nnungu àmbéhalija namene kuvahukumu asabu vanu avala vavelêngé na tama dibaya dya mmili na avala valahebûla mamulaka lake.

Vakúhunda anevo va kulambila vâvele na chibuli na vânalyona na wala nanga pavayopa kuvatongolela lahakalenge viumbe vivéle na ukulu.

[†] 1:17 Matayo 17:5, Mako 9:7, Luka 9:35.

¹¹ Pamo na kuva malaika vävele na uweso na dimongo kuvapunda vanang'o, henga vakáhulula kuvatangolela lahakalenge viumbe anevo muyo mwanga Nang'olo.

¹² Henga vakúhunda anevo va kulambila vävele muchi anyama vakee na ding'ano vavelékwá chihi kwajili ya kukamulwa na kusinjwa. Vanang'o vätangola chihi lahakalenge kuyamba vitukutuku vivakamaite. Vämbekwondongwa ing'anya ya matendo lavo lahakalenge lávatendàngà.

¹³ Vämbelipwa ibaniki ing'anya ya ibanihi ivavatendedile vanu vanji. Vänahangalala namene pavatimisa tama dyavo dya mmili liduva ulivala, na pavakamola n'ding'ole dyenu vätaya dihonu na uhakwa nkulu, akuno uvahangalalila mambo lavo la kulambila.

¹⁴ Vanu anevo vähimukila chihi kulala ugoni na wala nanga pavahopela kutenda masambi. Vanu anevo vävautanga vanu vadabadângä muing'ulupa, na vanu vatawalíwa na ditama dyu kupata dimali. Vanu anevo vänilaniwa na Nnunu.

¹⁵ Väilekile indila ya uhiu na kuhochela akuno uvapapata indila aila yanapapete Balamu mwana wanga Beoli. Balamu átamwije namene kupata dimali kwa indila ikee ya haki,

¹⁶ henga ánikalipilwa ing'anya ya lahakalenge lake. Bahi punda, nnyama akáhulula kutangola, ánitangola muchi munu na kuudivila uvelu wa nnabii aneyo.

¹⁷ Väkúhunda anevo va kulambila vakávele na faida. Vävele muchi chimbwimbwi ching'ang'anéle na vävele muchi mahunde lapepelûhwa na lipungo. Na lupi lwa Jihannamu lutofile lüniivika muyo mwavo.

¹⁸ Kwa kuva, vävautanga vanu vapolonywéke chihambi-hambi muvanu vaikâla maisha la kuhochela. Na vätenda uchocho kwa malove lavo la kulyona lakee na mana na kwa kutumila tama dyu miili yao.

¹⁹ Vävaahidi vanu vanji kuva vämbekuva hulu akuno vene vavèlè vatumwa va mambo lahakalenge. Kwa kuva, kila munu ààva ntumwa wa chinu chohecho chintawâla.

²⁰ Bahi kupapatana na anelo, ikàva vanu vänipolonyoka kuhaloka muiyondongeki ya mambo la pachilambo kwa indila ya kummala Nang'olo, Mpohi wetu Yesu Kilisto, koka nkuuila kavila kutenda lahakalenge, hali yavo ya kuntululilo imbekuva ibaya kupunda aila inandi.

²¹ Kwa kuva, ikavele wasa kwa vanu anevo kuikavele vakaimala indila ya haki, kuliko kudimala amuli dyanaswe divadipwechedile koka nkudileka.

²² Henga vanu ava vämaihai uhiu wa milili ihaûla kuva, "Ung'avanga àuyila kulya matapiso lake mwene,"* na "Unguluve uvannyaingile àuyila kuyalata mmatope."

3

Ahadi ya kuuya kwa Nang'olo

¹ Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, aino nni baluwa yangu yavili innembila mwenu. N'dibaluwa adino dyammalele dimbili ngùlembela ngutakatuhe makudungilo lenu lambone uchinga mulakumbukile.

² Ngùlembela mulakumbukile malove lavanatangwele manabii vanaswe machedo na amuli dyake Nang'olo, Mpohi wetu Yesu Kilisto divanaidinadyo mitume venu.

³ Mülembelawa hoti mumale kuva, maduva la ntululilo vämbekwida vanu vambeikâla kwa kupapatata ditama dyavo vene. Vämbentendelanga mwenu mang'wanyu,

⁴ uvahaula kuchidoni, "Ániahidi kuva àmbekwida! Hambi àvele kwachi? Kwa kuva, anakuluvetu vänihilanga, henga vitukutuku vyammalele vivele chihi uchila chivinavele kutandikila pachiumbwije chilambo."

⁵ Vanu anevo välivalila namadi kuva kutandikila anepo kala Nnunu átangwele chihi lillove, koka chilambo na kumahunde nkupwawa. Chilambo chíumbwije kwa kuhumila mmedi na kwa indila ya medi.

⁶ Na kwa medi, vanu va chilambo cha kala vániondongwa kwa livambwe.

⁷ Henga kwa amuli ya Nnunu, chilambo cha vinô na kumahunde, avi viniungulwa kwajili ya moto. Viniungulwa mpaka liduva livambehukumiwa vanu vatênda lahakalenge na kwondongwa.

⁸ Henga mmakukulupila avangu unintamwanga namene, munatalavile lillove alino kuva, pameho panga Nang'olo liduva limo livele muchi myaka alufu, na myaka alufu ìvele muchi liduva limo.

⁹ Vanu vanji vätenda kuva Nang'olo ànatima kutimisa ahadi dyake, henga Nang'olo akáitima kutimisa ahadi dyake. Nang'e ànapilila ing'anya yenu mwenu, kwa kuva akátamwa munu woheyò àyahike, ila àlembela vanu vammalele valekange masambi.

¹⁰ Liduva lyambeuya Nang'olo llimbekuva muchi iidi ya nkewiva. Liduva anelyo kumahunde kùmbeuka kwa dihinji ding'ulu na vitukutuku vilangâja kumahunde

vimbepijwa moto, pamo na chilambo na vitukutuku vyammalele vivelêngé pachilambo navinang'o.

¹¹ Bahi kwa kuva vitukutuku avino vyammalele vimbekwondongwa, mwenu mùlembelawa muikale iikadi yanaswe na kwa namuna yalembela Nnungu,

¹² akuno umulolela liduva alila lya Nnungu na kulikulumisa kwida kwake. Liduva anelyo, chilambo chimbepijwa kwa moto na vitukutuku vilangâja kumahunde vimbepijwa na kuyeyuka.

¹³ Henga kupapatana na ahadi ya Nnungu, hwetu tûlolela kumahunde kwahambi na chilambo chahambi, pachinu pámbekuvâ na haki.

¹⁴ Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga namene, kwa kuva mùlelela anelo, tumbama uchinga ankoje muhahwikè bila kuva na likosa lyohelyo, akuno umuikala kwa amani pamo na Nnungu.

¹⁵ Mwenu mùlembelawa mumale kuva ilindilidi yanga Nang'olo nni wasa kwa vanu uchinga vapate kupohwa, malinga Paolo nkúkulupila nnyetu utuntamwa namene chanan-nembidile kwa lúnda Iwapwechedile kuhaloka kwanga Nnungu.

¹⁶ Mambo anelo nni lálèmbà n'dibaluwa dyake dyammalele patangola kuyamba ipililidi ya Nang'olo. M'baluwa anedyo mùvele vitukutuku vikamajângâa kuvimala. Na vanu va mavelu na vakáhulula kuukamulila uhiu, vànalapindikulanya mana la malove anelo muchi chivapindikulanya Malemba lanjì Lanaswe. Na kwa kutenda uchocho vàlyondonganga vene.

¹⁷ Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, mwenu mùnilamala mambo anelo. Bahi lyongolelange uyopa mùnahochewa na ikumbi ya vanu vatendângâa lahakalenge, nkunremanga kuhwinga.

¹⁸ Henga mùlembelawa muhwenehe kukulumuka muinema na mukummala Nang'olo, Mpohi wetu Yesu Kilisto. Nang'olo atumbyangwe, vyaka na vyaka! Amina.

Baluwa inandi ilembwije na Yohana Ulongoledi wa baluwa inandi ya Yohana

Baluwa inandi yanga Yohana ilembwije na Ntume Yohana mmmwaka fulani, kutandikila mmmwaka wa 85 mpaka mmmwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambulanga kuva nang'e njo alembile baluwa aino, henga musula inandi ya baluwa aino ilanguja kuva nang'e njo shahidi alawêne maisha langa Yesu na kufufuka kwake (sula ya 1:1-3). Uchocho, namuna ya ilembe ya baluwa aino îlandana na aila ya Injili ya Yohana. Ìkulupika kuva Yohana áchilembile chitabu cha Injili ya Yohana chalumo na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatatu, mmahiku lachiikala muimanga ya ku Efeso.

Yohana álembile baluwa aino mmahiku àlalá likuwa lya vanu vankulupila Yesu pavachikambywakambywa ing'anya ya mahundo la vanu vachilichema, "Vaginosti." Vanu anevo vâhunda kuva, mambo la chimmili nanga palavele na uhusiano na mambo la chinnungu, na kuva mmili nni chinu chibaya. Na vâhunda kuva, Yesu panavele apano pachilambo ávele Nnungu mwalehu, henga nanga panavele na mmili wa chimunu. Bahi ing'anya ya anelyo, Yohana àlitambulanga kuva nang'e nni munu alawêne maisha langa Yesu kwa meho lake, na kun'gusa kwa makono lake (sula ya 1:1-3). Makudungilo langa Yohana la kuilemba baluwa aino lavele kuva, vammalele vambeipwecheléla baluwa aino vapate kukumilana na vanu vammalele vakumilâna na Atata Nnungu na Yesu Kilisto Mwanawewe (sula ya 1:4), na kuvadivila vakúkulupila vanatende sambi (sula ya 2:1), na kuvanyemya vakúkulupila na mahundo la kulambil (sula ya 2:26), na kuveng'a vakúkulupila uhakika wa kumala kuva muhiu vânipohwa (sula ya 5:13).

Uinjiphi wa baluwa inandi ya Yohana

1. Sula ya 1:1-4, Yohana àítambuliha baluwa yake, na kulonjelela likudungilo limo lyalembidile baluwa aino.
2. Sula ya 1:5-3:10, Yohana áfafanula namuna Nnungu Chavez nng'anje, na kutuhimya kuva tûlemelewa tuikale muchi chachiikala Yesu.
3. Sula ya 3:11-5:12, Yohana àtukumbusa kwamba amuli ya kutamwana tuvène kwa tuvène.
4. Sula ya 5:13-21, Yohana àmalilila baluwa yake.

Lilove lyá umi

¹ Hwetu tûnnembilanga mwenu kuyamba ayula Lilove avêng'a vanu umi, anapwawije kutandikila anepo patandi. Hwetu twanimpilikana na twanimwona kwa meho letu na twanin'gusa kwa makono letu.

² Ayula mwene umi pahunukuliwije, hwetu twanimwona. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tunanshuhudilanga na kunnyanjajija habali dya aneyo mwene umi ukee na ntulilo, ánavele pamo na Atata, na njo ahunukuliwije kwetuhwe.

³ Ayula utummwene na kumpilikana njo uyoyo utunnyanjajija mwenu uchinga mupate kukumilana na hwetu. Na ikumilani yetu nni chalumo na Atata na Yesu Kilisto Mwanawewe.

⁴ Hwetu tûnnembilanga mwenu malove alano uchinga hwetu chalumo na mwenu tupate kuombajwa mwalehu ihangaladi.

Nnungu nni nng'anje

⁵ Na auno njo ujumbe utuupilikene kuhaloka kwa Yesu Kilisto na kunnyubilila mwenu kuva, Nnungu nni nng'anje na nkati mwake nanga lupi wala kadiki.

⁶ Tukà haula kuva tûnakumilana nawe akuno utuikala nnupi, anepo tûnalambilna matendo letu akeee la uhiu.

⁷ Henga ikàva tûikala munng'anje malinga Nnungu mwene chaikala munng'anje, anepo tûkumilana tuvène kwa tuvène, na myadi ya Yesu Mwanawewe ìnatuhahula masambi letu lammalele.

⁸ Na tukà haula kuva tukee na masambi, tûlilambilna chihi hwetu tuvène, na wala nanga uhiu nkati mwetu.

⁹ Henga tukàlitangolanga masambi letu, Nnungu achiusamehe masambi letu na kutuhahula lahakalenge lammalele, kwa kuva, nang'e nni wakukulupika na nni mwene haki.

¹⁰ Tukà haula kuva nanga patutendile masambi, tûntenda Nnungu kuva nkûlambilna, na lilove lyake likapali nkati mwetu.

2

Kilisto Nkúyangata wetu

¹ Mmanavangu unintamwanga namene, nangu ninnembilanga malove alano uchinga munatende masambi. Henga munu akàtenda masambi, túnivanawe atuyuwíla kwa Atata. Na aneyo atuyuwíla kwa Atata nni Yesu Kilisto avèle na haki.

² Kilisto njo sadaka ihumíjwe kwajili ya kusamehewa masambi letu, na akee chihi kwajili ya masambi letu weka, ila chalumo na masambi la vanu va pachilambo chammale.

³ Tukàdikamula amuli dya Nnungu, anepo túnahulula kumala kuva túnimimala nang'e.

⁴ Munu akàtangola kuva, ànimimala Nnungu, henga akádikamula amuli dyake, munu aneyo ànalambila, na nanga uhiu nkati mwake.

⁵ Henga munu woheyó alikamúla llove lya Nnungu, munu aneyo àvele na itamwi itimilíke ya Nnungu, nkati mwake. Na chinu anecho nni chitumaîha kuva túnilundanywa na Nnungu.

⁶ Munu woheyó ahaûla kuva àlundayijwe na Nnungu, àlembéléwa aikale muchi chachikala Yesu.

Amuli yahambi

⁷ Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu nikánnembila mwenu amuli yahambi, henga ninnembila amuli uila imunavenayo kutandikila machedo. Na amuli aneyo ya machedo nni alila llove limupilikene.

⁸ Henga uhiu wa amuli aneyo wonekana nkati mwanga Kilisto na nkati mwenu, kwa kuva, lupi lùvenkupita na nng'anje wa uhiu tayali ùvenkulangaja. Bahi ing'anya ya anelyo, amuli aneyo ininnembilanga nni yahambi.

⁹ Munu woheyó ahaûla kuva àikala munng'anje akuno wammenga nkúkulupila nnyake, munu aneyo àvele chihi nkukíkala nnupi.

¹⁰ Munu woheyó antâmwa nkúkulupila nnyake, munu aneyo àikala munng'anje na nkati mwake nanga chinu chihulula kuntenda munu yunji àtende masambi.

¹¹ Henga munu woheyó ammèngé nkúkulupila nnyake, munu aneyo àikala nnupi na kwonga nnupi, na wala nanga pamaite kwahwena ing'anya lupi lùntendile analole.

¹² Nangu ninnembilanga mwenu mmanavangu muing'ulupa, kwa kuva, masambi lenu lànisamehewa kupitila Yesu Kilisto.

¹³ Na ninnembilanga mwenu anga atata, kwa kuva, mùnímmala ayula anapwawíje kutandikila anepo patandi. Na ninnembila mwenu mmavijana, kwa kuva, mùnímmema Nanchindenga, Nkútenda lahakalenge.

¹⁴ Nangu ninnembilanga mwenu mmanavangu muing'ulupa, kwa kuva, mùnímmala Atata Nnungu. Ninnembilanga mwenu anga atata, kwa kuva, mùnímmala ayula anapwawíje kutandikila anepo patandi. Ninnembilanga mwenu mmavijana, kwa kuva, müvèle na dimongo na Llove lya Nnungu lìikala nkati mwenu, na mwenu mùnímmema Nanchindenga, Nkútenda lahakalenge.

¹⁵ Munachitamwe chilambo wala mambo lavèle pachilambo. Munu akàchitamwa chilambo, akáhulula kuntamwa Atata Nnungu.

¹⁶ Kwa kuva, vitukutuku vyammalele vya pachilambo, yani tama ya mmili na tama ya meho na kulyona ing'anya ya dimali, anevyo vyammalele nanga pavihaloka kwa Atata Nnungu, henga vihaloka nchilambo.

¹⁷ Chilambo chalumo na ditama dyake, vyammalele vínapita, henga munu ayula atênda àlá lá lalalembela Nnungu, nang'e àvele na umi ukee na ntululilo.

Nkúntahuka Kilisto

¹⁸ Mwenu mmanavangu, auno nni uhiku wa kuntululilo! Mwenu mwanipilikana kuyamba habali dyanga ayula nkúntahuka Kilisto kuva achiaide, henga mpaka vino vakúntahuka Kilisto vohe vàníhumila. Bahi ing'anya ya anelyo túnimimala kuva, auno nni uhiku wa kuntululilo.

¹⁹ Vanu anevyo vàhaleke kwetuhwe, henga nanga pavanavele va nnikuwa lyetu, njo mana vànilihemya na hwetu. Kuikavele uvava va nnikuwa lyetu, vakanihweneha kukamulana na hwetu. Henga kulinyemya kwavo kumaiha kuva nanga pavanavele va nnikuwa lyetu.

²⁰ Henga mwenu mukávele muchi vanang'o, kwa kuva, ayula Wanáswe àmpelengne mwenu Umumu wake, na mwenu mmammalele mùníumala uhiu.

²¹ Bahi nangu ninnembilanga mwenu akee ing'anya ya kuva mukáumaite uhiu ila kwa kuva mùníumala. Na mùníimala kuva nanga ilambidi yoheyo ihalokâna na uhiu.

²² Dachi, nnani alambila? Nni munu ayula akâna kuva, Yesu nni Kilisto.* Na munu wa namuna aneyo njo nkúntahuka Kilisto, ing'anya ànkana Atata na Mwana.

* 2:22 Kilisto mana lake nni atandolwejje na Nnungu.

²³ Kwa kuva, munu woheyò ankâna Mwana, ànkana na Atata mwalehu, na munu woheyò annyambukila Mwana, àvèle pamo na Atata mwalehu.

²⁴ Bahi mahundo àlalá lamupilikene kutandikila patandi, lachungange mmitima yenu. Mukàlachunga mahundo anelo, muchimuhwenehe kukamulana na Mwana na Atata.

²⁵ Na Kilisto mwene àntiuahidi umi ukee na ntululilo.

²⁶ Nangu ninnembiledile mwenu malove anelo uchinga nin'dumange kuyamba vanu availvalambéla kunnycachejanga mwenu.

²⁷ Henga Kilisto àmpelenge mwenu Umumu wake. Mwenu mukávele na lasima ya kuhundwa na munu woheyò, kwa kuva, Umumu aneyo àikala nkati mwenu na kunnycanga mambo lammale. Na Umumu aneyo àtangola chihi uihi wala nanga palambilà. Bahi kupapatana na Umumu aneyo channiyundanga mwenu, bahi muhwenehe kukamulana na Kilisto.

²⁸ Bahi vino mmanavangu, muhwenehe kukamulana nanang'e uchinga tunayope wala kwona dihoní muuhiku aula wambehunukuliwa, apala pambeida.

²⁹ Mwenu mùnimala kuva, Kilisto nni mwene haki, uchocho mùlembelewa mumale kuva, kila munu atênda haki àjukile kuva mwana wa Nnungu.

3

Vavana va Nnungu

¹ Lolanga namuna Nnungu chatutamwije namene, mpaka hwetu kuchemwa kuva tuvana túvá Nnungu! Nni muhiu kuva, njo chítuvele. Njo mana vanu va pachilambo nanga pavatumaite, kwa kuva, nanga pavanammaite Nnungu.

² Mmakukulupila avangu unintamwanga, vino hwetu nni tuvana túvá Nnungu, ila ikánambimaikanra namuna chitumbekuva muuhiku aula wambehunukuliwa Kilisto, henga tûnimala kuva, tûmbelandana nawe, kwa kuva, tûmbemwona malinga chavele.

³ Munu woheyò avèle na lilolelo anelyo kwanga Kilisto, ànalihahula, malinga Kilisto chahahwiwe mwalehu.

⁴ Munu woheyò atênda masambi àitahuka sheliya ya Nnungu, kwa kuva, sambi ni kuitahuka sheliya ya Nnungu.

⁵ Henga mwenu mùnimala kuva, Kilisto ániida apano pachilambo uchinga atusije masambi letu, na nkati mwake wala nanga sambi yoheyò.

⁶ Bahi munu woheyò ahwenêha kukamulana na Kilisto, aneyo akâhweneha kutenda-tenda masambi, henga munu ahwenêha kutenda masambi, aneyo akánambimwona Kilisto na wala nanga pammaite.

⁷ Mmanavangu, munalambilwe na munu woheyò. Munu atênda haki nni munu wa haki malinga Kilisto chavéle wa haki.

⁸ Munu woheyò ahwenêha kutenda-tenda masambi, aneyo nni munu wa ayula Ibilisi, kwa kuva, Ibilisi ni nkútuda masambi kutandikila anepo patandi. Bahi ing'anya ya anelyo, Mwana wanga Nnungu ániida apano pachilambo uchinga alaondongange madengo langa Ibilisi.

⁹ Kila munu ajukile kuva mwana wanga Nnungu akâhweneha kutenda-tenda masambi, kwa kuva, àvèle na hali ya chinnungu nkati mwake, na akâhweneha kutenda masambi kwa kuva, Nnungu nni Atatake.

¹⁰ Na aino njo indila ilangúja tofauti ya vavana va Nnungu na vavana va Ibilisi. Munu woheyò akâtenda haki au akântamwa nkûkulupila nnyake, aneyo akee mwana wanga Nnungu.

Tamwana

¹¹ Na auno njo ujumbe umuupilikene kutandikila anepo patandi kuva, tûlembelewa tutamwane tuvène kwa tuvène!

¹² Tunâvèe muchi Kaini, ánavele wanga Nanchindenga, nkummwalala nnung'une. Dachi, ámmwalele ing'anya ntwanî? Ánimmmwalala ing'anya matendo la nnung'une lávèle la haki na matendo la Kaini lávèle mabaya.

¹³ Mmakukulupila avangu, munakangane vanu va chilambo achino vakàmmenganga mwenu.

¹⁴ Hwetu tûnimala kuva tûnipalanyoka kuhaloka kukuhwa na kuinjila kuumi, anelyo tûnimala ing'anya tûnavatamaa vakúkulupila avetu. Na kila munu akântamwa nkûkulupila nnyake, aneyo àisalila chihi mukuhwa.

¹⁵ Munu woheyò ammêngä nkûkulupila nnyake, aneyo ni nkûwalala, na mwenu mùnimala kuva, nkûwalala woheyò akâvèle na umi ukee na ntululilo nkati mwake.

¹⁶ Hwetu tünipata kumala kuva itamwi nni chani, ing'anya Yesu Kilisto ániuhumya umi wake kwajili yetu. Na hwetu uchocho tülemelewa tükubali ata kuhwa kwajili ya vakúkulupila avetu.

¹⁷ Ikàva munu àvele na dimali dya pachilambo achino, nkumwona nkúkulupila nnyake asikikè, henga nanga kummikila chididi, dachi, itamwi yanga Nnungu ìmbehulula dachi kumala nkati mwu munu aneyo?

¹⁸ Mmanavangu, itamwi yenu inààve chihi ya malove, henga ìlembelewa ìive itamwi ya uhui na yonekane kwa matendo.

¹⁹ Na kwa indila aneyo, tuchitumale kuva hwetu nni tuvanu tûvá uhui na mitima yetu ikambekuva na lipamba pameho panga Nnungu.

²⁰ Kwa kuva, ata mitima yetu kuituhukumu, hwetu tünimala kuva Nnungu nni nkulu kupunda mitima yetu, nanang'e ànimala kila chinu.

²¹ Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, mitima yetu ikànatuhukumu, hwetu tutambeypa pameho panga Nnungu.

²² Na hwetu tûnapwechela chinu chohecho chituyuwa kwanga Nnungu, kwa kuva tünadikamula amuli dyake na kutenda àlalá lankatapalila.

²³ Na aino njo amuli yake kuva, tunkulupile Yesu Kilisto, Mwanawé, na tutamwane tuvène kwa tuvène malinga Kilisto chatulaijije.

²⁴ Vanu vadikamùla amuli dya Nnungu àhweneha kukamulana na Nnungu, na Nnungu àhweneha kukamulana na vanang'o. Na tünimala kuva Nnungu àhweneha kukamulana na hwetu ing'anya Umumu Wanaswe watwing'ile àikala nkati mwetu.

4

Umumu wa uhui na isungu ya kulambila

¹ Mmakukulupila avangu unintamwanga, pàvele manabii vohe va kulambila vahumidile pachilambo. Bahi munankulupile kila munu ahaùla kuva àlojwa na Umumu wa Nnungu, henga nnolehange saana munu malinga aneyo uchinga mumale, ikàva àlojwa na Umumu wa Nnungu au nanga.

² Na muchimummale munu alôjwa na Umumu wa Nnungu kwa namuna aino, munu woheyò akubâli kuva Yesu Kilisto ániida pachilambo akuno ààve na hali ya chimunu, aneyo nni avêle na Umumu wa Nnungu.

³ Henga munu woheyò akâukubali uhui anewo umwâmba Yesu Kilisto, aneyo akâvele na Umumu wa Nnungu, ila àvele na isungu ya nkúntahuka Kilisto. Na mwenu mwanipilikana kuva isungu ya aneyo nkúntahuka Kilisto ivenkwida apano pachilambo, na vino inikamola tayali.

⁴ Henga mwenu mmanavangu, mwenu nni mmana mma Nnungu, na mùnivalema manabii va kulambila kwa kuva, Nnungu aikâla nkati mwenu àvele na dimongo kumpunda Nanchindenga aikâla pachilambo.

⁵ Manabii va kulambila nni vanu va pachilambo, njo mana vâtangola mambo la pachilambo, na vanu va pachilambo vânnavapilikana.

⁶ Henga hwetu nni tuvanu tûvá Nnungu. Munu woheyò ammaîte Nnungu ànatupilikana hwetu, na ayula akâmmaite Nnungu nanga patupilikana. Na kwa indila aneyo, tünahulula kumala ikàva munu àvele na Umumu wa Uhui au isungu ya kulambila.

Nnungu nni itamwi

⁷ Mmakukulupila avangu unintamwanga, tutamwane, kwa kuva, itamwi ihaloka kwanga Nnungu. Munu woheyò avatâmwâ vanu vanji aneyo àjukile kuva mwana wa Nnungu, na ànmimala Nnungu.

⁸ Munu woheyò akâvatamwa vanu vanji, aneyo akâmmaite Nnungu, kwa kuva, Nnungu nni itamwi.

⁹ Na Nnungu álangujije itamwi yake kwetuhwe kwa kuntuma Mwanawé wa weka pachilambo, uchinga tûuve na umi ukee na ntululilo kwa kupitila kwanga nang'e.

¹⁰ Akee hwetu tunatandilike kuntuma Nnungu, henga nang'e njo anatandiliike kututamwa hwetu, nkuntuma Mwanawé uchinga ààve sadaka ya kusamehewa masambi letu, na aneyo njo itamwi ya uhui.

¹¹ Mmakukulupila avangu unintamwanga, kwa kuva Nnungu ánitutamwa namuna aneyo, bahi na hwetu tülemelewa tutamwane.

¹² Nanga munu awahîte kumwona Nnungu, henga tukâtamwana tuvène kwa tuvène, Nnungu àikala nkati mwetu na itamwi yake inatimilika nkati mwetu.

¹³ Hwetu tünimala kuva, tûhweneha kukamulana na Nnungu na Nnungu àhweneha kukamulana na hwetu, ing'anya Umumu Wanaswe watwing'ile, àikala nkati mwetu.

¹⁴ Nnungu àntumile Mwanawé apano pachilambo uchinga àave Mpohi wa vanu va pachilambo. Na hwetu twanimwona, na vino tìvashuhudila vanu vanji habali dyake.

¹⁵ Kila munu ayambukila kuva, Yesu nni Mwana wa Nnungu, Nnungu àhweneha kukamulana na nang'e, na nang'e àhweneha kukamulana na Nnungu.

¹⁶ Na hwetu tòniimala na tònaikulupila itamwi yatutamwa Nnungu.

Nnungu nni itamwi. Na munu woheyo aikàla muitamwi ya Nnungu àhweneha kukamulana na Nnungu na Nnungu àhweneha kukamulana nanang'e.

¹⁷ Na kwa indila aneyo, njo itamwi yetu chiikamilika. Bahi ing'anya ya anelyo, tukambeypa nniduva lya hukumu, ila tòmbeimila kwa kuhwinga pameho pake, kwa kuva, tòikele pachilambo muchi chanaikele Yesu Kilisto.

¹⁸ Paivele itamwi nanga iyopi. Henga itamwi ikamilike, iusa iyopi yammale. Ikàva tònayopa, bahi tòyopa ing'anya ya asabu. Na iyopi aneyo ilanguja kuva nanga patukamilike muitamwi yake.

¹⁹ Hwetu tòntamwa nang'e, ing'anya nang'e njo anatandilike kututamwa hwetu.

²⁰ Munu akàhauila kuva, "Nangu nàntamwa Nnungu," akuno wammenga nkúkulupila nnyake, munu aneyo ànalambilá. Kwa kuva, munu akàntamwa nkúkulupila nnyake wamwona, akáhulula kuntamwa Nnungu wakamwona.

²¹ Aino njo amuli yatwing'ile Nnungu kuva, munu antàmwa Nnungu àlembelewa antamwe na nkúkulupila nnyake mwalehu.

5

Kuchilema chilambo kwa ing'ulupa

¹ Munu woheyo akulupila kuva, Yesu nni Kilisto,* munu aneyo àjukile kuva mwana wa Nnungu, na munu woheyo antàmwa Atata Nnungu, àvatamwa na vana vake mwalehu.

² Bahi ikàva tòntamwa Nnungu na kudikamula amuli dyake, anepo tònamala kuva tònavatamwa vana vanga Nnungu.

³ Kwa kuva, kuntamwa Nnungu nni kudikamula amuli dyake. Na amuli dyake dikàntemya munu,

⁴ kwa kuva munu woheyo ajukile kuva mwana wa Nnungu ànachilema chilambo. Na hwetu tòníchilema chilambo kwa ing'ulupa yetu.

⁵ Dachi, nnani achilêma chilambo? Nni munu akulupila kuva Yesu nni Mwana wa Nnungu.

Ushahidi umwâmba Yesu Kilisto

⁶ Yesu Kilisto njo aidile kwa medi la ubatiso wake na kwa myadi yake. Wala nanga panaaidile chihi kwa medi, ila áidle kwa medi na myadi. Na Umumu Wânaswe ànashuhudila anelo, kwa kuva Umumu nni wa uhîu.

⁷ Kwa kuva, pàvele mashahidi vatatu,

⁸ Umumu Wânaswe na medi na myadi. Anevo vammalele vânapatana.

⁹ Hwetu tònaukubali ushahidi wa vanu, henga ushahidi wa Nnungu nni nkulungwa namene. Na Nnungu àinshuhudila Mwanawé.

¹⁰ Munu woheyo ankulupila Mwana wanga Nnungu àvele na ushahidi anewo muntima mwake. Henga munu woheyo akánkulupila Nnungu, aneyo àntenda Nnungu kuva nkùlambilá, kwa kuva, nanga paukulupidile ushahidi Nnungu wanniyumijje Mwanawé.

¹¹ Na auno njo ushahidi wene kuva, Nnungu àtwing'ile umi ukee na ntululilo, na umi anewo úpatikan kwa kulundanywa kwetu na Mwanawé.

¹² Munu ahwenêha kukamulana na Mwana wa Nnungu, aneyo àvele na umi anewo, na munu akáhweneha kukamulana na Mwana wa Nnungu, aneyo akee na umi.

Malove la ntululilo

¹³ Ninnembilanga malove anelo mwenu munkulupidile Mwana wanga Nnungu uchinga mupate kumala kuva mùvele na umi ukee na ntululilo.

¹⁴ Na hwetu nanga patuyopa kummwenela Nnungu, kwa kuva tònimala kuva tukànnyuwa chinu chohecho kupapatana na chalembela nang'e, ànatupilikana.

¹⁵ Na ikàva tònimala kuva ànatupilikana patunnyuwa, bahi tònimala kuva tuchitupate àlalá latunnyuwa.

¹⁶ Munu akàmwona nkúkulupila nnyake watenda sambi ikámpelekeja kukuhwa, àlembelewa annyuwile kwanga Nnungu, na Nnungu achiamwing'e munu aneyo umi. Chinu anecho chivayamba avala vatênda sambi ikávapelekeja kukuhwa. Kwa kuva, pàvele sambi impelekéja munu kukuhwa, henga nangu nikáhauila kuva àlembelewa ayuwe kwajili ya sambi aneyo.

* **5:1** Kilisto mana lake atandolwejje na Nnungu.

¹⁷ Kila chitendo chikee cha haki nni sambi, henga pàvele sambi ikámpelekeja munu kukuhwa.

¹⁸ Hwetu túnimala kuva, avala vajukîle kuva vavana vanga Nnungu nanga pavahweneha kutenda sambi, kwa kuva Mwana wanga Nnungu ànavachunga, na Nanchindenga nanga pahulula kuvagusa.

¹⁹ Tùnimala kuva, hwetu tûjukile kuva tuvana tùvá Nnungu, na chilambo chammalele chítawaliwa na Nanchindenga.

²⁰ Uchocho, túnimala kuva, Mwana wa Nnungu àniida, nanang'e àtupele ding'ano dya kum-mala Nnungu wa uhiu. Na hwetu túnilundanywa na Nnungu wa uhiu kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto Mwanawe. Aneyo njo Nnungu wa uhiu na umi ukee na ntululilo.

²¹ Mmanavangu unintamwanga, linyemyange kudiabudu disanamu.

Baluwa yavili ilembwije na Yohana Ulongoledi wa baluwa yavili ya Yohana

Baluwa yavili ya Yohana ilembwije na Ntume Yohana mmahiku la pepi na mwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambuliha mwene kwa lina lyake, henga badala yake álichema nsele. Mambo lavéle m'baluwa yavili ya Yohana lanalandana namene na áalá lavéle nchitabu cha Injili ya Yohana. Arelyo lyònekana chihi mwandu asa apala pahimya kwamba amuli ya Yesu ya kutamwana, na apala palonjelela kuva kuntamwa Yesu nni kudikamula amuli dyake (2 Yohana 1:5-6 na Yohana 15:9-10). Íkulupika kuva Yohana áchilembile chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatastu, mmahiku lachiikala imanga ya ku Efeso.

Baluwa aino Yohana ánnembidile mmahe atandolwejije, chalumo na vana vake, na itangodi aneyo ívele namuna inji ya kulilonjelela likuwa lya vanu vankulupila Yesu. Bahi vatalamu va Bibiliya våtenda kuva Yohana álieembila likuwa fulani lya vanu vankulupila Yesu. Makudungilo langa Yohana la kuilemba baluwa aino lívele kulikamya likuwa lya vanu vankulupila Yesu na kuliduma uchinga valinyemye na mahundo la vakúhunda va kulambila.

Uinjipihu wa baluwa yavili ya Yohana

1. Sula ya 1:1-3, Yohana àitandiliha baluwa yake kwa kuvatambuliha vavalembila baluwa aino na kuvasalimila.
2. Sula ya 1:4-6, Yohana álikamya ntima likuwa lya vanu vankulupila Yesu, na kuvakumbusa kwamba amuli ing'ulu kupunda dyammale.
3. Sula ya 1:7-11, Yohana ávaduma vakúkulupila valinyemye na vakúhunda va kulambila.
4. Sula ya 1:12-13, Yohana ámalilila baluwa yake kwa kuhumuya disalamu dya kuvalaila.

Ntandilikoo wa baluwa yanga Yohana kwa vakúkulupila

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une ninsele wa vanu vankulupila Yesu. Nikulembila wako nkongwe* utandolwejije na Nnungu pamo na anavako, mmanu unintamwanga kwa itamwi ihiu. Henga nikkee chihi nangu weka nintamwângâ, henga chalumo na avala vammalele vaumaite uhiu na vanang'o vânantamwanga,

² kwa kuva, uhiu anewo úikala nkati mwetu na ùmbbehweneha kuva pamo na hwetu vyaka na vyaka.

³ Inema na chididi na amani vihalôka kwa Atata Nnungu na kwa Yesu Kilisto, Mwana wa Atata, vimbbehweneha kuva pamo na hwetu tuikâla kupapatana na itamwi na uhiu unnyâmba Yesu Kilisto.

Kuikala kupapatana na uhiu na itamwi

⁴ Nangu ñnihangalala kwona anavako vanji uvaikala kupapatana na uhiu, malinga Atata Nnungu chatulaijje.

⁵ Nkongwe, nangu vino níkuyuwa tutamwane. Nangu nikákulembila amuli yahambi, henga nni uila itunavenayo kutandikila patandi.

⁶ Na itamwi nni kuikala kwa kudikamula amuli dya Nnungu. Na aino njo amuli imupilikene kutandikila patandi kuva, muikalange kwa kutamwana.

⁷ Kwa kuva, vakúlambilà vohe vânianjalà pachilambo. Vanu anevo nanga pavakubali kuva Yesu Kilisto ániida pachilambo avèlè na hali ya chimunu. Na munu woheyò akákubali uchocho nni nkúlambilà na nni nkúntahuka Kilisto.

⁸ Bahi lyongolelange uchinga munalayahe áalá lamukoledile madengo, ila mupwechele inujo itimidile.

⁹ Munu woheyò akáhweneha kulakamuliha mahundo langa Kilisto, ila ànalaleka, munu aneyo akákamulene na Nnungu. Henga munu ahwenêha kulakamuliha mahundo anelo, aneyo ákamulene na Atata na Mwana mwalehu.

¹⁰ Bahi munu akàida kwenu wahunda mahundo lakálandana na anelo, munankalibise mmakaya lenu na wala munansalimile.

¹¹ Munu woheyò ankilibâsa munu wa namuna aneyo, aneyo ànakumilana nawe mma-tendo lake mabayá.

Disalamu dya ntululilo

---

* ^{1:1} Apano Yohana álembile nkongwe, kuyamba likuwa lya vanu vankulupila Yesu, na vana va aneyo nkongwe nni vanu va nnikuwa aneyo.

¹² Nangu ngùvele na malove lohe la kunnyaulilanga mwenu, henga nikátamwa kulalemba m'baluwa. Badala yake, ngùlolela kumwongelanga na kutangola na mwenu meho kwa meho uchinga tupate kuumbajwa mwalehu ihangaladi.

¹³ Vavana va adadayo[†] atandolwejíje na Nnungu, vânansalimilanga.

[†] **1:13** Apano Yohana àlembile vavana va adadayo kuyamba vanu va likuwa linji lya vanu vankulupila Yesu.

Baluwa yatatu ilembwije na Yohana Ulongoledi wa baluwa yatatu ya Yohana

Baluwa yatatu ya Yohana ilembwije na Ntume Yohana mmahiku la pepi na mwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambuliha mwene kwa lina lyake, henga badala yake àlichema nsele (3 Yohana 1:1). Yohana àtenda uchocho m'baluwa yake yavili (sula ya 1:1). Ìkulupika kuva Yohana àchilemibile chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatatu, mmahiku lachiikala imanga ya ku Efeso.

Baluwa aino Yohana ànnembidile nkukulupila yumo uvanchema Gayo. Yohana àntambulenge Gayo kuva nnyanjawake na kumwing'a maelekeso uchinga ààve munu wa kuvapwechela Vakilisto avake vachiva mmwanda kupitila eneo lyaikala. Uchocho, Yohana àlonjelela habali dyanga munu fulani uvanchema Diotilefe, na ìnahululika kuva Gayo nni nkúlodya wa likuwa limo lya vanu vankulupila, chalumo na Diotilefe. Na ikàva njo chiivele, bahi Yohana àlembela Gayo ansugulikile Diotilefe. Henga ikàva anevo vanu vakávele va nnikuwa limo, bahi Yohana àlembela Gayo analaleke lahakalenge latatenda Diotilefe ulainjila nnikuwa lyake.

Uinjiphi wa baluwa yatatu ya Yohana

1. Sula ya 1:1, Yohana àitambuliha baluwa yake.
2. Sula ya 1:2-8, Yohana ànkamya ntima Gayo wannyaulila avapwechelele saana vakukulupila avake.
3. Sula ya 1:9-12, Yohana àavalonjelela vanu vanji vavili, yani Diotilefe na Demetiliyo.
4. Sula ya 1:13-14, Yohana àmalilila baluwa yake.

Ntandilikò wa baluwa yanga Yohana

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Yohana, ninsele wa vanu vankulupila Yesu. Nikulembila wako Gayo, nnyanjawangu unikutamwa kwa uhiu.

² Nnyanjawangu unikutamwa, nangu nikuyuwila ufanikiwe kwa kila chinu, na nikuyuwila mmili wako udidimile malinga chuufanikiwa mwisungu yako.

³ Nangu nanhangalala namene panivapilkene vakukulupila avetu vanaidile apano pavahawile kuyamba ikulupiki yako kuyamba uhiu unnyâmba Kilisto, na namuna chiuhweneha kuikalala kupapatana na uhiu anewo.

⁴ Na chinu chinguhangalâja namene nni kupilikana kuva, anavangu va muing'ulupa vävechinkuhweneha kuikalala kupapatana na uhiu.

Ikulupiki ya Gayo

⁵ Nnyanjawangu unikutamwa, wako ùnikulupika kwa àlalá lauvatendedile vakukulupila avetu, ikànavan vanang'o vävele vayeni kwakuwe.

⁶ Vakukulupila anevo vänihumya ushahidi nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu kuyamba itamwi yako. Na nangu nikuyuwa uhwenehe kuvayangata vanu anevo mmyanda yavo kwa namuna inkatapafila Nnungu.

⁷ Kwa kuva, vanu anevo vâtandilike mwanda kwajili ya madengo la Kilisto bila kupwechela nsada wohewo kuhaloka kwa vanu vakânkulupila Yesu.

⁸ Hwetu tûlembelewa tuvayangate vanu malinga anevo uchinga tupate kukumilana chalumo na vanang'o mmadengo la kuyanaja uhiu unnyâmba Kilisto.

Diotilefe na Demetiliyo

⁹ Nangu nanililembila baluwa likuwa lyenu lya vanu vankulupila Yesu kwamba mambo anelo, henga Diotilefe atâmwa namene kuva nkúloja wa likuwa lyenu, nang'e akâtamwa kutupilikana.

¹⁰ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu panimbeida nguchininnyaaulilange lammalele lâlatèndà, akuno watulambilila hwetu malove lahakalenge. Nang'e nanga patolejwa chihi na anelo látulambililà, henga àhitâ na kuvakalibisa vakukulupila avetu väâva mmyanda. Na avala valambéla kuvakalibisa, ànavalimbija na vakâtenda uchocho ànavavinganga nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu.

¹¹ Nnyanjawangu unikutamwa,unalande mambo lahakalenge, henga landa mambo lakatapele. Munu atênda mambo lambone nni wa Nnungu, henga atênda mambo mabaya, nang'e akâmmaite Nnungu.

¹² Vanu vammalele vànitangola lambone kunnyamba Demetiliyo, ata uhiu wene ùnamaiha kuyamba chinu anecho. Uchocho, na hwetu túnashuhudila lambone kunnyamba nang'e, na wako ùnimala kuva ushahidi wetu nni wa uhiu.

Disalamu dya ntululilo

¹³ Nangu ngùvele na malove lohe la kunnyaulilanga, henga nikátamwa kulalemba m'baluwa.

¹⁴ Badala yake, ngùlolela kumwongelanga maduva ulano na kutangola na mwenu meho kwa meho.

¹⁵ Nikuyuwila amani iive pamo na wako. Ayanjavako vammalele vànakusalimila. Vasalimile ayanjavetu vammalele va aneko, kila munu kwa lina lyake.

Baluwa ilembwîje na Yuda Ulongoledi wa baluwa yanga Yuda

Baluwa aino ilembwije na Yuda. Yuda àlitambulenge mwene kuva nang'e nni nnung'une Yakobo, anavele nnung'une Nang'olo Yesu (Yuda 1). Nanga patukameke ikàva baluwa aino ikudungiwje ipelekejwe kulikuwa fulani lya vanu vankulupila Yesu, henga kupapatana na namuna chatumidile matunji fulani la malemba kuhaloka Nnilailano lya Kala, yönkana kuva baluwa aino ávalembeidile vakúkulupila va Chiyahudi, avala vachemwîje na Nnungu Atata, vanu vatâma na Nnungu na kuchungwa na Yesu Kilisto (Yuda 1). Ìnahululika kuva baluwa aino ilembwije mmwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejje Yesu Kilisto.

Makudungilo la Yuda la kuilemba baluwa yake kwa Vakilsto vammalele, lávele kuvaluma uchinga vanahochejwe na mahundo la vakúhunda va kulambilala (Yuda 4). Yuda àtana mambo fulani lanahumidile Nnilailano lya Kala, na mana la mambo anelo uchinga alamaihe àlalá lakudungidile kulatangola. Baluwa aino iveau na mawaso lohe lalandâna na àlalá lavéle m'baluwa yavili yanga Petulo, malinga mahundo layâmba kuvatahuka vakúhunda va kulambilana na malonjedi layâmba malaika na imanga ya Sodoma na Gomola (Yuda 4, 2 Petulo 2:1).

Uinjipihi wa baluwa yanga Yuda

1. Nsitali wa 1-2, Yuda àtandilika baluwa yake kwa kulitambulanga mwene na avala vavalembila baluwa.
2. Nsitali wa 3-4, Yuda àlonjelela ing'anya intendîle avalembile baluwa aino, kuva nni kuvaduma kwamba mahundo la vakúhunda va kulambilala.
3. Nsitali wa 5-16, Yuda àhumya mifano fulani ya vanu na mambo fulani latendeke mu Lilailano lya Kala.
4. Nsitali wa 17-23, Yuda àvahaulila namuna chivalembilewa kutenda kupapatana na kupwawa kwa vakúhunda va kulambilala.
5. Nsitali wa 24-25, Yuda àmalilila baluwa yake kwa kunnombolela Nnungu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yuda

¹Baluwa aino ihaloka kwang'uone Yuda, ntumishi wanga Yesu Kilisto, nangu ninnung'une Yakobo.

Nangu ninnembila mwenu muchemwîje na Nnungu Atata, mmanu mutâmwâna Nnungu na muchûngwa na Yesu Kilisto.

²Nangu ngûyuwa chididi na amani na itamwi viyenjeke kwenu mwenu.

Vakúhunda vakúlambilala

³Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, nangu ngûkudungidile ninnembilange kuyamba upohi utuukumila hwetu tuvammalele, henga nkwnona kuva ngûlembilewa nin-nembilange na kunnyuwanga namene muipanyanile ing'ulupa itimidile, itukamujijwe na Nnungu, hwetu tuvanu vake tuvanaswe.

⁴Kwa kuva, pàvele vanu vakámweshimu Nnungu valiinjjije kwa sili mmwenu. Vanu anevo vâtindinganya ujumbe wa inema ya Nnungu wetu uchinga vapate kutenda usalati, na vânkana Yesu Kilisto, Nkulu wetu na Nang'olo wetu wa weka. Henga chitandilikè, Malemba Lanaswe lànímaiba hukumu imbevapâta vanu anevo.

⁵Ikànavà mûnilamala mwalehu mambo alano lammalele, henga ngûlembela ninkumbusange namuna Nang'olo chanavaphojojje Vaisilaeli nichilambo cha Misili, na lukoto nkuyaondonganga avala vanahitile kunkulupila.

⁶Uchocho, ninkumbusanga kuyamba malaika avala vanalemwije kuchunga saana vyeo vyao, na kuileka kaya yavo ya asili. Nnungu àvavikile malaika anevo nnupi lukulu na kuvahunga mididi ikákaduka vyaka na vyaka akuno uvalindilila liduva alila likulu lya kuhukumu.

⁷Vakumbukilange na vanu va imanga ya Sodoma na Gomola na vanu va dimanga dya pepi na dimanga anedyo. Vanu anevo vâtendile usalati na mambo lanji la chimmili latindâna na maumbile, na vanu anevo vâava nfano kwa avala vambehukumîwa asabu ya moto ukee na ntululilo.

⁸Uchocho, vanu anevo valiinjjije kwa sili nnikuwa lyenu vâtaya uhakwa miili yavo na kulatahuka mamulaka la Nnungu na kuvitongolela lahakalenge viumbé vya kulihunde vivêle na ukulu. Na maono lavo njo lávatêndà vatende uchocho.

⁹ Henga ata Mikaili, malaika nkulu pachitahukana na Ibilisi kuyamba mmili wanga Musa wala nanga panalingile kunnukumu kwa kuntongolela lahakalenge, henga áhawile kuchidoni, "Nang'olo mwene akukalipile!"

¹⁰ Henga vanu anevo vålatangolela lahakalenge mambo lavakamaite. Våvele muchi anyama vakávele na ding'ano, våpapata chihi àlalá lávalembeà, bahi ing'anya ya anelo, vånaondongwa.

¹¹ Ole wavo vanu anevo! Kwa kuva, våipapete indila uila ya Kaini, na vålitendile likosa ulila lyanatendile Balamu lya kutamwa namene dihela. Våntahwike Nnungu muchi Kola chanatahwiye na våmbeondongwa muchi Kola chanaondongwije.

¹² Vanu anevo pavakamola n'ding'ole dyenu dya itamwi våava na hatali ing'ulu malinga mayanga la m'bahali lakáonekana. Våanalya na kusiba pamo na mwenu bila kwona dihoni. Vanang'o våvele muchi mahunde lapepelüwa bila kutonya imbulu. Våvele muchi milandi ikápa vihepo, ipukutíke mahamba, milandi idobolewíje na kuhwa mwalehu.

¹³ Na matendo lavo la dihoni làonekana muchi chihulu cha mawimbi makulu la m'bahali. Vanu anevo våvele muchi dinondwa diukile n'dindila dyake, na Nnungu tayali ànivavikila nafasi dyavo nnupi lukulu, vyaka na vyaka.

¹⁴ Henoko, munu wa chivelèkwà cha saba kutandikila cha Adamu, ánihumya unabii kuvayamba vanu anevo kuva, "Pilikananga, Nang'olo àvenkwida chalumo na maelufu la malaika vake vanaswe,

¹⁵ únavahukùmù vanu vammalele na kuvaasibu vanu vakámweshimu Nnungu ing'anya ya matendo lavo lammalele lahakalenge lávatendèngè na ing'anya ya malove lammalele lahakalenge la vanu vavéle na masambi lavantongoledile Nang'olo."

¹⁶ Vanu anevo våhweneha chihi kuhinginika na kuvatangolela vanu vanji lahakalenge. Våikala kwa kupapata ditama dyavo dibaya. Våtangola malove la kulyona na kuvalombolela namene vanu vanji uchinga vapate faida yavo vene.

Kupilila

¹⁷ Henga mmakukulupila avangu unintamwanga, kumbukilanga àlalá lavanannyaulidile machedo mitume va Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

¹⁸ Vånnýaulidile kuva, "Mmaduva la ntululilo våmbeida vanu vambentendèla mang'wanyu Nnungu, vanu vaikála kwa kupapata ditama dibaya."

¹⁹ Vanu anevo njo vavaténda vanu vanji vayavanyike, na nni vanu vapapâta chiilembela miili yavo, na nni vanu vakávele na Umumu wa Nnungu.

²⁰ Henga mwenu mmakukulupila avangu unintamwanga, lihwingihange muing'ulupa yenu yanasse namene na kuyuwa kwa dimongo dya Umumu Wanasse.

²¹ Hwenehangha kulichunga muiitamwi yanga Nnungu akuno umulolela kwa hamu chididi cha Nang'olo wetu Yesu Kilisto, ambemwing'ânga mwenu umi ukee na ntululilo.

²² Vavikilange chididi vanu avala vavéle na lipamba muing'ulupa.

²³ Vapohange vanu vanji kwa kuvayokola mmoto. Henga kwa vanu vanji, vavikilange chididi akuno umulyongolelanga mwenu mmene kwa kuchimwa na masambi lavo lahakajângâ maisha lavo muchi dinguwo divêle na malambwadi chidinnyakajanga munu.

Kuyuwa kwa kulombolela

²⁴ Alombolewe Nnungu Mpohi wetu ing'anya ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto! Nnungu weka njo ahulûla kunchunganga uchinga munayanguke na kumwimijanga moyo mwa ukulu wake akuno mukávele na chilema na umuhangalala namene.

²⁵ Kutandikila anepo patandi chilambo kabla chikânambiumba na vino na vyaka na vyaka, Nnungu njo mwene ukulu na eshima na dimongo na mamulaka! Amina.

Chitabu cha Uhunulo

Ulongoledi wa chitabu cha Uhunulo

Chitabu cha Uhunulo nni chitabu cha ntululilo Nnilailano lya Hambi, na nni chitabu cha ntululilo kulembwa. Chitabu achino chílembwije na Ntume Yohana (sula ya 1:1). Uchocho, Yohana njo achilembile chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi ya Yohana na yavili na yatatu. Ayu Yohana njo àmaikana kuva nkuhundwa "anatamwijiwe namene na Yesu" (Yohana 13:23). Yohana àchilembile chitabu cha Uhunulo avèlè nchisiwa cha Patimo kwa kuva, áhungwije aneko ing'anya ya achila chichionekana kuva likosa lya kuhibili Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto (sula ya 1:9).

Ìnahululika kuva chitabu achino chílembwije mmmwaka wa 95 kutandikila mwaka wavelekwejje Yesu Kilisto, mmahiku la utawala wa Nfalume wa Chiloma, uvanchema Domisheni. Kwa kuva, chitabu chene chilangija kuva, vanu vapwechedile chitabu achino vánabanihwa namene. Na vatalamu vohe vâkulupila kuva ibaniki aino nni aila inahumidile mmahiku àlalà vafalume fulan va Loma pavachivakolokoha vanu vavêle muutawala wavo vavaabudu vanang'o, asa-asa Nfalume Domisheni. Nfalume aneyo ávakolokoha vanu vamwabudu, na vakanatende uchocho vánabanihwa namene, ata mpaka kuwalalwa. Bahi Vakilisto vanavalembidile Yohana chitabu achino vánabanihwa namene mmahiku la utawala wake kwa kuva vânhita kumwabudu munu wohey, ila Nnungu weka. Bahi ing'anya ya anelo, vatalamu vohe va Bibiliya vâtenda kuva ayula mmahe atambulèngwe musula ya 17 àwakilisha ufalume wa Chiloma (Iola sula ya 17:18).

Bahi kwa kuva vanu va Nnungu vánabanihwa namene mmahiku anelo, Yohana ávalemnidile chitabu achino uchinga avakamye mitima vahwenehe kukulupika kwanga Yesu Kilisto, na kuveng'a lilolelo kuva, kuida kwanga Yesu Kilisto kûvele pepi (sula ya 1:3, 22:7). Vatalamu vohe va Bibiliya vâkulupila kuva "kuida kwa Yesu" kûvele na maana dîmbili. Kuida kwa Yesu, kwa mana inji kûvele na mana kuva, Yesu àmbeida na hukumu apano pachilambo mmahiku alano kwa amongo va Nnungu na kuvapoha vanu vake. Uchocho, mana yavili nni kuva, Yesu àmbekwida kuntululilo wa chilambo unahumya hukumu ikee na ntululilo, yani kwa avala amongo va vanu va Nnungu, malinga Valoma vâvabanihwa vanu vake àmbeveng'a asabu ikee na ntululilo. Henga vanu vake vakulupika ata muuhiku wa kubanihwa, anevo àmbeveng'a inudyø ya umi ukee na ntululilo.

Chitabu achino Yohana ávalemnidile Vakilisto vammalele, asa-asa kwa makuwa saba la vanu vankulupila Yesu latambulangwa musula ya 2 na ya 3. Yohana àlonjelela chitabu achino kuva nni chitabu cha chinabii (sula ya 1:3), na àtumila namene luga ya picha kuhumya mahundo la unabii wake. Chitabu achino chilandana namene na sehemu dinji Nnilailano lya Kala, asa-asa chitabu cha Sakaliya 6:1-8. Uchocho, mapeng saba na dibakuli saba dilandanywa na mapigo àlalà lanalatumidile Nnungu kuvaasibu Vamisili (Kuuka 7-9). Chitabu cha Uhunulo chielesa habali dya ntululilo wa chilambo, na kulanguja kuva Yesu àmbekuva nshindi, na kuva, vanu avala vammalele vavîka lilolelo lyavo kwanga nang'e vâmbekala pamo nanang'e vyaka na vyaka. Bahi leka chitabu achino chikudume na kukwing'a lilolelo lya uhakika kwa kuva kuida kwanga Yesu kûvele pepi, na hwetu tûlemelewa tukumbukile kuva hwetu tuvammalele tuhwenêha kukamulana na Yesu tûnishinda chalumo na nang'e, bahi tukubali kukulupika kwanga Yesu kwa hali yoheyo ituvenayo.

Uinjipihi wa chitabu cha Uhunulo

1. Sula ya 1:1-20, Yohana àtandilika kulitambulanga mwene, na namuna chalawene maono alano la chinabii.
2. Sula ya 1:1-3:22, Yohana àhuma ujumbe uhalôka mwalehu kwanga Yesu kuhwena kwa makuwa saba la vanu vankulupila Yesu.
3. Sula ya 4:1-8:5, 8:6-11:19, Yohana àlonjelela habali dya vihungo saba vivêle na mihuli na habali dya mapenga saba.
4. Sula ya 12:1-14:20, Yohana àlonjelela habali dya ing'ondo kati ya mwana n'joko wa chilume na liyoka livêle na myuti saba.
5. Sula ya 15:1-16:18, Yohana àlonjelela habali dya dibakuli saba dya gasabu ya Nnungu.
6. Sula ya 17:1-20:15, Yohana àelesa namuna Nnungu chavashinda amongo vake.
7. Sula ya 21:1-22:21, Yohana àmalilila kulemba chitabu chake kwa kulonjelela habali dya Kumahunde kwahambi na Chilambo chahambi vimbeida kuntululilo.

Ntandiliko wa baluwa ya Uhunulo

¹ Habali adino dilembwîje amuno diyamba mambo lálahunukwîlè Yesu Kilisto. Nnungu ámpele Yesu Kilisto uhunulo auno uchinga avalanguje vatumishi vake mambo lakávele kulehu kuhumila. Na Yesu Kilisto nkuntuma malaika wake ahwene akannyafulile Yohana mambo anelo.

² Yohana nanang'e nkùshuhudila kuyamba mambo lammalele lalapilikene na kulona kuyamba Lilove lya Nnungu na àálá lálashuhudidilè Yesu Kilisto.

³ Wasa kwa munu woheyo avasomêla vanu vanji na kwa avala valapilikâna na kulakamula malove alano la unabii wa Nnungu, lalembwîje m'baluwa aino, kwa kuva mahiku la kutimila kwa mambo alano, ûvele pepi namene.

Disalamu kwa makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu

⁴ Baluwa aino ihaloka kwang'une Yohana. Nangu nilalembila makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu lavêle chilambo cha ku Asiya. Nangu nìnyuwilanga inema na amani ihalôka kwa Nnungu, apwawîje na anapwawîje na ambekwîda, na kuhaloka kwa disungu saba* divêle muyo chiteng'u chake cha Ufalume,

⁵ na kuhaloka kwanga Yesu Kilisto. Yesu Kilisto njo shahidi akulupîka, na ntandi kufufuliwa kuhaloka kukuhwa, na njo ntawala wa vafalume va pachilambo chammalele.

Yesu Kilisto ànatutamwa na ànitukombola mmasambi letu kwa myadi yake,

⁶ na kututenda kuva ufalume na makuhani uchinga tuntumikile Nnungu, Atatake. Nang'e atumbyangwe na kuva na dimongo vyaka na vyaka! Amina.

⁷ Lola, àvenkwida mmahunde,

na kila munu achiamwone,

ata avala vannyomîle nkuchi.

Na vanu va matawa lammalele la pachilambo vàmbekuta.

Elo, na uvila nni chiimbekuva! Amina.

⁸ Nang'o Nnungu Avèle na Dimongo Dyammalele, apwawîje na anapwawîje na ambekwîda átangola uvila, "Nangu njo Alufa na Omega, yani Ntandiliko na Ntululilo."†

Maono langa Yohana kumwamba Kilisto

⁹ Nangu Yohana, ni nnung'unwenu na ninnyenu kwa indila ya kulundanywa na Yesu, na kwa indila ya kukumilana na mwenu muibaniki na muufalume wa Nnungu, na muipilidi. Nangu napelekejijwe nchisiwa chichémwa Patimo ing'anya ya kuhubili Lilove lya Nnungu na kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu Kilisto.

¹⁰ Nniduva limo lya kunnyuwa Nang'o, nanikamulwa na Umumu wa Nnungu, na nnyuma mwango nkupilikana lidi likulu muchi lipenga.

¹¹ Lidi anelyo nkuhaula kuchidoni, "Leomba nchitabu mambo laulona, koka uchiipelekeje kwa makuwa saba la vanu vangukulupîla va dimanga dya ku Efeso, na ku Similina, na ku Peligamo na ku Tiyatila na ku Sadi na ku Filadefiya na ku Laodikiya."

¹² Bahi nangu nkupindikuka uchinga ninnole aneyo áchitangòlè na nangu, na pángupindikwike nkuvyona vipanda saba nya zahabu nya kuvikila vibatali.

¹³ Na paching'ati vipanda aneyvo saba níchiwene chiumbe chichionekànà kuva muchi Mwana wanga Munu, akuno awetè lijoho lilehu na nkanda wa zahabu nchihuva mwake.

¹⁴ Muti na ulindo wake vyávele vyanaswe mbée muchi sufi au balafu, na meho lake lávele muchi dindimi dya moto.

¹⁵ Madodo lake lánang'anyima-ng'anyima namene muchi shaba ivaitwîle mmoto, na lidi lyake lívele muchi medi laopôta kuhelelo.

¹⁶ Na munkono wake wa kunkono ákamwile dinondwa saba, na nkanya mwake mûhumile upanga ukola akuno na akuno, na kumeho kwake kwánang'anyima muchi liduva palivala namene.

¹⁷ Panimmwene, nangu nkuhunamila mmadodo lake muchi nimunu nguhwile. Nang'e nkunguvikila nkono wake wa kunkono, nkunguhaulila uvila, "Unayope! Nangu nni ntandiliko na nni ntululilo.

¹⁸ Nangu njo nimwene umi! Nanhwa, henga lola, hambi nangu nimumi vyaka na vyaka. Na nangu njo nguvêle na mitukulo ya kuchimula pachinu pavanu vahwile, na dimongo dya kuvhunya.

¹⁹ Bahi lalembe mambo anelo laulawene na lahumiâ hambi, na lambehumiâ lukoto.

²⁰ Aino njo mana ya dinondwa dyudiwene munkono wangu wa kunkono, na njo mana ya avila vipanda saba nya zahabu nya kuvikila vibatali. Na adila dinondwa saba ni malaika‡

* ^{1:4} Nsitali auno ùlembwîje disungu saba. Namba saba yene imaiha kuva chinu chînikamilika. Bahi inahululika kuva, atambulângwa anepo nni Umumu Wanawse au malaika fulani. † ^{1:8} Mmalemba lanji la kala malove alano,

"Ntandiliko na Ntululilo," lakâpali. ‡ ^{1:20} Lilove "malaika" kwa Chigiliki livele na mana la n'jumbe. Bahi inahululika kuva anevo nni vajumbe au vakulu fulani va makuwa anelo saba.

va makuwa saba la vanu vangukulupila, na avila vipanda saba nya zahabu ni makuwa saba la vanu vangukulupila.”

2

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Efeso

¹ Mwana wanga Munu nkuhweneha kutangola na Yohohu kuchidoni, “Malaika* wa likuwa lya vanu vangukulupila lya ku Efeso nnembile kuchidoni,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang’une ngukamulidile munkono wa kunkono adila dinondwa saba akuno ungwonga muavila vipanda saba nya zahabu nya kuvikila vibatali.

² Nangu ñnimala matendo lenu, na ibaniki yenu, na ipilidi yenu. Ñnimala kuva, mwenu mukáhulula kuvapilila vanu vaténda lahakalenge. Kwa kuva, múnivalinga avala valichémá mitume, nkuvamala kuva vakee mitume, ni vakúlambila chihi.

³ Mwenu ni mmanu mmákupililila, múnilagihwa kwajili yang’une, ila mukánahopela.

⁴ Henga nangu nímwambanga chihi chinu chimo bahi kuva, muniileka itamwi yenu imunavenayo patandi.

⁵ Bahi himukilanga namuna chimunavele patandi kabla mukánambimatoka! Lekanga kutenda masambi, muuyile kulatenda àálá lamuchitenda patandi. Mukànatende uchocho, ndémbeida kwenu mwenu na kuchiisa chipanda chenu pachinu pake.

⁶ Henga nangu ninnombolelanga chinu chimo kuva, mwenu lànanchimanga àálá lávatendàngà Vanikolayi,[†] muchi chilanguchima nangu.

⁷ Ayula avéle na makutu la kupilikana, alapilikane àálá lálahaùlì Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupila. Munu woheyu ambechilémá chilambo, nimbemwing'a vihepo avila nya nnandi wa umi ukee na ntululilo, nnandi uvèle mmwelu wa Nnunyu.”

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya Similina

⁸ “Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupila lya ku Similina nnembile uvila,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang’une, nangu ngujukíle kuva nintandi na wa ntululilo, nangu nnahwile, henga vino nimumi.

⁹ Nangu ñníimala ibaniki yenu, na umahuvani wenu, henga mwenu ni mmakupata! Ñnilamala àálá lavannambilanga vanu avala vahaúla kuva nni Vayahudi, henga akee Vayahudi, vanang'o nni likuwa lya vanu vamwabúdu Nanchindenga.

¹⁰ Munayope ibaniki imumbeipata. Lola, aneyo Ibili ìàmbenninganga mwenu kwa kuvataya mmalungu vanu vanji mmwenu, na mùmbebanika maduva kumi. Henga kulupikanga ata kwilembelewa kuhwa, na nangu nguchinimwing'ange umi ukee na ntululilo kuva litaji lyenu.

¹¹ Ayula avéle na makutu la kupilikana, alapilikane àálá lálahaùlì Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupila! Munu woheyu ambechilémá chilambo, kuhwa kwavili kukambekuva na dimongo kwanga nang'e.”

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Peligamo

¹² “Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupila lya ku Peligamo nnembile uvila,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang’une nguvéle na upanga ukola akuno na akuno.

¹³ Nangu ñnipamala pachinu pamwikalanga. Mwenu mwikalama muimanga yavikile Nanchindenga chíeng'u chake cha ufalume, henga mìmechinkuhweneha kukamulana na nangu na wala nanga pamulekile kungukulupila, ata muuhiku aula Antipa, shahidi wangu akulupíka pawalewe muimanga yenu, pachinu páikàlì Nanchindenga.

¹⁴ Pamo na anelo, nangu nímwambanga mwenu kwamba chihi mambo kadiki kuva, nnikuwa lyenu mûvele na vanu vapapâta mahundo malinga àálá la Balamu. Balamu njo anannyaundile Balaki kuvakumba Vaisilaeli vatende sambí kwa kulya vyakulya vihumíwe sadaka kudisanamu na kwa kutenda usalati.

¹⁵ Uchocho na mwenu, nnikuwa lyenu mûvele vanu vapapâta mahundo la Vanikolayi.

¹⁶ Bahi lekanga kutenda masambi! Mukànatende uchocho, nimbepiyanya kwida kwenu mwenu, na nimbepanyana na vanu anevo kwa upanga uhalôka nkanya mwangu.

¹⁷ Ayula avéle na makutu la kupilikana, alapilikane àálá lálahaùlì Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupila. Munu woheyu ambechilémá chilambo, nimbemwing'a chakulya chichémwa Mana, chipihíjwe uchinga alye. Uchocho,

* ^{2:1} Au n'jumbe. Mana la malaika lola Uhunulo 1:20. Na lilo ve aneyo litumike munstali wa 8 na 12 na 18. ^{† 2:6} Vanikolayi, lyávele likuwa lya vanu vachihûnda kuva, vanu vànahulula chihi kutenda masambi, kwa kuva, Nnunyu nanga palalola matendo la mmili, henga àolà chihi isungu.

nimbemwing'a liyanga lyanaswe na muha liyanga anelyo mìlembwije lina lyahambi lyakalimaite munu wohey, ikànavi chihi ayula apwechêla lina anelyo.'"

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Tiyatila

18 "Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupila lya ku Tiyatila nnembile uvila,

'Ujumbe auno ùhaloka kwanga Mwana wanga Nnungu, avèle na meho lamêta-meta muchi dindimi dya moto, na madodo lang'anyima-ng'anyima muchi shaba ivaitwile namene.

19 Nangu ñnilamala matendo lenu na itamwi yenu na ing'ulupa yenu na utumishi wenu na ipilididi yenu. Na hambi mwenu mütenda lambone kupunda patandi.

20 Henga nangu nimbawamba chihi chinu chimo kuva, mwenu mùmpililila ayula avèle muchi Yesebeli. Nang'e àlichema mwene kuva nabii, henga ávahocheja vatumihi vangu kwa kuvahunda kutenda usalati wa kudiabudu disanamu na kulya vyakulya vihumijwe sadaka kudisanamu.

21 Nangu nimpelie wasa wa kuleka usalati anewo, henga akátawma kuleka.

22 Bahi nangu nimbentaya ugonjo na kuvabaniha avala vâtendà navo usalati anewo, vakànameleke kupapata dindila dyake.

23 Nimbewavalala avala vannondôla. Na kwa kutenda uchocho, makuwa lammalele la vanu vangukulupila lachilamale kuva nangu njo ngulolêha mitima ya vanu na makudungilo lavo, na kuva, nimbennipa kila munu kupapatana na matendo lake.

24 Henga mmanu mmanji mma likuwa lya ku Tiyatila, mwenu nanga pamupapata mahundo malinga àlalá la Yesebeli na wala nanga pamumaite mambo la nkati namene lanniyâmba Nanchindenga. Bahi nangu nanga panimbennyakujanga nsigo unji.

25 Henga nangu nînnyuwanga muchikamulihe saana achila chimuvenacho, mpaka panimbeida.

26 Na munu wohey, ambechilêma chilambo na kuhweneha kungupilikana nangu mpaka kuntululilo, nimbemwing'a mamulaka la kuvatawala vanu va vilambo,[‡] malinga nangu chingupwechedile mamulaka kuhaloka kwa Atatangu.

27 Ámbevatawala kwa isimbo ya chitale, na kuvapwayanga muchi chombo cha ulongo.

28 Na nimbemwing'a inondwa ya ulyamba.

29 Ayula avèle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlù Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupila!"

3

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Sadi

1 Mwana wanga Munu nkuhweneha kutangola na Yohana kuchidoni, "Malaika wa likuwa lya vanu vangukulupila lya ku Sadi nnembile kuchidoni,

'Ujumbe auno ùhaloka kwang'une nguvêle na disungu saba^{*} dyanga Nnungu na adila dinondwa saba. Nangu ñnilamala matendo lenu, mwenu müvele na imbili ya kuva mmomi, henga münihwa.

²Müuve meho! Vikamyange avila viisalidile, vivêle pepi na kuhwa, kwa kuva, matendo lenu nìlawene kuva lakákamilike pameho pa Nnungu wangu.

3 Bahi lakumbukilange mahundo àlalá lamupwechedile na àlalá lamupilikene. Mu-lakamule na kuleka kutenda sambi. Mukànameleke gafula muchi chaida nkwiwa, na wala nanga pamumbemala uhiku unimbekwida kwenu mwenu.

⁴ Henga müvechinkuva na vanu nnikuwa lya vakúkulupila va Sadi, vanu vakádimbiye dingwo dyavo. Anevo njo vambekwôngâ pamoo na nangu akuno vawètè dingwo dyanahe, kwa kuva, vânafala kutendewe uchocho.

⁵ Munu wohey, ambechilêma chilambo, àmbewajwa inguwo yanahe muchi vanang'o, na nangu nikambepukutanga lina lyake Nchitabu 'cha Umi, henga nimbeliyambukila lina lyake moyo mwa Atatangu na moyo mwa malaika vase.

⁶ Ayula avèle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlù Umumu, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupila."

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Filadefiya

7 "Malaika wa likuwa lya vanu vangukulupila lya ku Filadefiya nnembile uvila,

[‡] 2:26 Vanu va vilambo, kwa Vayahudi malove anelo lávele na mana la vanu vakávele va Nnungu, na nchitabu cha Uhunulo malove anelo látumika kutafautisa kati ya vanu va Nnungu na vanu vakávele va Nnungu, yani Vakilisto na vanu vakee Vakilisto. * 3:1 Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4.

⁸ Ujumbe auno ùhaloka kwang'une niwanaswe na niwauhiu, nguvêle na ntukulo wa Nfalume Daudi. Nangu nikàuchimula nnango, nanga munu ahulûla kuuchima, na nikàuchima nnango, nanga munu ahulûla kuuchimula.

⁹ Nangu ñnilamala matendo lenu! Na ñnímala kuva mwenu mukee na dimongo dyohe, henga münilikamula llove lyangu na wala nanga pamungukanile. Lola, nangu ngùuvikile nnango uchimuliwîje moyo mwenu na wala nanga ahulûla kuuchimula.

¹⁰ Lola, nimbévatenda vaide vakakutindivalile malundi vanu avala va likuwa lya vanu vamwabûdu Nanchindenga, yani avala vakúambila vahâula kuva nni Vayahudi, henga akee Vayahudi, ila nni vakúambila chihi. Vanu anevo vachivamale kuva nangu nantamwanga mwenu.

¹¹ Bahi kwa kuva münilikamula mahundo langu layâmba kupililila, nangu nguchininyange mwenu muuhiku aula uida wa kulingwa kwa vanu vaikâla pachilambo.[†]

¹² Nangu mbènkwa upehi! Chikamulihe saana achila chimuvenacho, uchinga munu anampakanyolange litaji lyenu lya ushindî.

¹³ Munu woheyô ambechilêma chilambo, nimbentenda kuva luhichi mu Ing'ande ya Nnungu wangu, nanang'e akambehuma kavila anemwo. Pamo na anelo, nangu nimbelemba nchanya mwake lina lya Nnungu wangu na lina lya imanga ya Nnungu wangu, yani imanga ya Yelusalemu yahambi, imbesulupûka kuhaloka kulihunde kwa Nnungu wangu. Uchocho, nguchingulembe nchanya mwake lina lyangu lyahambi.

¹⁴ Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlì Umumu, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla.'"

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vangukulupîla Yesu lya Laodikiya

¹⁵ "Malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Laodikiya nnembile uvila,

'Ujumbe auno ùhaloka kwang'une nguchêmwâ 'Amina,' shahidi ngukulupîka na nguvêle na uhiu, na chitandikilo cha víumble vyammalele vyaumbile Nnungu.

¹⁶ Bahi kwa wako vino ûvele chihi paching'ati, yani ukee balidi na wala ukee moto, nangu nimbekulukula kuhaloka nkanya mwangu.

¹⁷ Mwenu münalyona kuva mmakupata muvêle na dimali dyohe, na nanga chimusikikila. Henga mwenu mukâmaite kuva nni mmanu mma kulaga na nni mmanu mma kubanika na nni mmahuvani na nni mmanu mputûle meho na nni mmanu muvêle chihi mwandu!

¹⁸ Bahi nangu ninnuyuwanga musume kwang'une zahabu ivaitwile mmoto, uchinga mupate kuva mmakupata. Uchocho, ninnuyuwanga musume dingwo dyanahe kuhaloka kwang'une uchinga mupate kupiha dihoni dya mwandu wenu. Na musume na mitela ya kutaya mmeho lenu uchinga mupate kulola.

¹⁹ Nangu navaduma na kuvaasibu avala unguvatamwa. Bahi tumbama, muleke masambi lenu.

²⁰ Lola, nangu ngùimila pannango na kuhodika. Munu akâpilikana lidi lyangu na kunguchimulila, nangu nguchinguinjile kwanga nang'e na nguchingulye pamo na nang'e nanang'e achialye pamo na nangu.

²¹ Munu woheyô ambechilêma chilambo, àmbekwikala pamo na nangu nchiteng'u changu cha ufalume, muchi nangu chinguchilemle chilambo na kuikala na Atatangu nchiteng'u chake cha ufalume.

²² Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlì Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla!"'

4

Ibada kulihunde

¹ Pangumalidile kulona maono anelo, nkulona maono lanji. Nauwene nnango uchimuliwîje kulihunde. Na alila lidi linnapilikene patandi, lidi alila linapilikanike muchi lidi lya lipenga, nkunguhaulila kuchidoni, "Yombokela muha akuno, na nangu nguchinikulanguje mambo lalembelêwa kuhumila muuhiku uida."

² Upala nangu nkukamulwa na Umumu Wanaswe. Nkuchona chiteng'u cha chifalume chivêle aneko kulihunde na munu aikèlè nchiteng'u anecho.

³ Na munu ayula anaikèle nchiteng'u anecho áñang'anyima muchi mayanga la yaspi na la akiki, mayanga la bei ing'ulu namene. Na chiteng'u anecho cha chifalume chídingukwije na iyingamu ing'anyima muchi liyanga lya sumalidi.

[†] 3:10 Yohana patangola kuyamba vanu vaikâla pachilambo, ñahululika kuva àvayamba vanu vachitâmwâ namene chilambo, yani vanu vatênda masambi au lahakalenge.

⁴ Chiteng'u anecho cha chifalume chídungukwije na viteng'u vinji ishilini na ncheche vya chifalume na viteng'u anevyo víkaliwje na vasele ishilini na ncheche. Vasele anevo vágwetenge dinguwo dyanahe na mmyuti yavo múvele mataji la zahabu.

⁵ Pachiteng'u anecho cha chifalume pánameta na kugaga na kuungulumana kwa ing'uga. Na muyo chiteng'u anecho múyaka myenje saba, na aneyo myenje njo disungu saba dya Nnungu.*

⁶ Na muyo mwa chiteng'u anecho cha chifalume múvele na chinu chichonekana muchi bahali ya chilolo, ichilangala na kung'anyima namene muchi liyang likee na langi.

Na nnyenje chiteng'u anecho múvele na viumbe ncheche vivêle na umi, vinaombele meho, muyo na kumongo.

⁷ Chiumbe chitandi chivêle na umi, chívele muchi uhimba, na cha vili chívele muchi ung'ombe wa mwana, na cha tatu chívele muchi munu, na cha ncheche chívele muchi chipungo chiulûka.

⁸ Viumbe anevyo ncheche, kila chiumbe chívele na dimapa sita, diombélwe na meho nkati na pannima. Na viumbe anevyo vínatangola chilo na muhi bila kuhopela, uvichidoni, "Wanaswe, wanaswe, wanaswe,
nni Nang'olo wetu, Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele,
anapwawije, apwawije na ambeîda!"

⁹ Na viumbe anevyo ncheche vínaimbá uvintumbyanga na kumweshimu na kunshukulu ayula aikéle nchiteng'u cha chifalume, Nnungu avêle na umi ukee na ntululilo. Na kila pavichitenda uchocho,

¹⁰ avala vasele ishilini na ncheche vánahunama mpaka pahi muyo mwa ayula aikéle nchiteng'u cha chifalume, akuno uvamwabudu ayula avêle na umi ukee na ntululilo. Na vâvikanga mataji lavo muyo chiteng'u chake cha chifalume uvahaula kuchidoni,

¹¹ "Wako Nang'olo wetu, Nnungu wetu,
ùnivaikila kuva na ukulu na dimongo na kweshimiwa,
kwa kuva, wako njo uvumbile vitukutuku vyammalele,
na vîpata kupawa ing'anya ùnivumba kupapatana na chulembela umwene."

5

Chitabu na Mwana wa ungandolo

¹ Anepo nangu nkuchona chitabu munkono wa kunkono wa ayula aikéle nchiteng'u anecho cha chifalume. Na chitabu anecho chilembwije nkati na pannima na chíhungwije kwa vihungo saba vivêle na mihi.

² Nkumwona malaika avêle na dimongo, wahubili kwa kunonoha lidi wachidoni, "Nnani avaikidile kuvinamatula vihungo na kuchihunukula anecho chitabu?"

³ Henga nanga munu kulihunde wala pachilambo wala pachinu pavanu vahwile anahul-wile kuchihunukula chitabu anecho na kulola nkati.

⁴ Nangu nkukuta namene kwa kuva, nanga munu anavaikidile kuchihunukula chitabu anecho au kulola nkati.

⁵ Bahi nsele yumo muavala vasele nkunguhaulila kuchidoni, "Unakute! Lola, uhimba wa nnitawa lya Yuda, ahalôka nnikolo lya Nfalume Daudi, àníshinda. Nang'e ànahulula kuvinamatula anevyo vihungo saba na kuchihunukula anecho chitabu."

⁶ Bahi nangu nkumwona Mwana wa Ungandolo aimidilè ching'ati chiteng'u cha chifalume chidingukwije na avila viumbe ncheche na avala vasele. Ungandolo aneyo áonekene muchi ànisinjwa na áevele na dimembe saba na meho saba, na meho anelo nni disungu saba dya Nnungu* ditumwîje pachilambo chammalele.

⁷ Aneyo Mwana wa Üngandolo nkuhwena, nkuchitwala achila chitabu munkono wa kunkono wa ayula aikéle nchiteng'u cha chifalume.

⁸ Bahi ayula Mwana wa Ungandolo pachitwete chihi achila chitabu, upala avila viumbe ncheche na avala vasele ishilini na ncheche, nkuhunama muyo mwa ayula Mwana wa Ungandolo. Kila chiumbe na kila nsele ányakwile ching'wenya-ng'wenya na bakuli ya zahabu yombéle ubani, na anewo ubani nni maombi la vanu va Nnungu.

⁹ Na vanang'o vâimbâ luhimu aluno lwahambi uvachidoni,

"Wako nni uvaikidile kuchitwala chitabu,

na kukakambula vihungo vyake.

Kwa kuva, wako wanisínjwa,

na kwa indila ya myadi yako nkunsumila Nnungu,

vanu kuhaloka kila litawa na kila luga na kila lukolo na kila chilambo.

* 4:5 Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4.

* 5:6 Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4.

¹⁰ Úvatendile kuva ufalume na makuhani uchinga vantumikile Nnungu wetu, na vanang'o vâmbetawala pachilambo."

¹¹ Anepo nangu nkulola kavila, nkupilikana lidi lya malaika vohe vachidingwîke achila chiteng'u cha chifalume, na avila viumbe ncheche na vasele ishilini na ncheche. Na isabu ya anevo malaika yávele maelufu kwa maelufu na mamiliyon i kwa mamiliyon i.

¹² Malaika anevo vânonoha lidi uvaimba kuchidoni,
"Mwana wa Ungandolo asinjijwe nj o uimmaikila,
kuva na dimongo na dimali na lûnda na dimongo na ukulu na kweshimiwa na kulombolewa!"

¹³ Anepo nangu nkupilikana viumbe vyammalele vya kulihunde na pachilambo na pachinu pavanu vahwile na m'bahali, uviimba kuchidoni,
"Ayula aikâla nchiteng'u cha chifalume na Mwana wa Ungandolo,
inivavaikila kuva na ukulu na dimongo na kweshimiwa na kutumbyangwa, vyaka na vyaka!"

¹⁴ Na avila viumbe ncheche vivêle na umi nkuhaul a kuchidoni, "Amina." Na avala vasele nkuhunama, nkwbudu.

6

Mwana wa Ungandolo àkakambula vihungo

¹ Bahi panichilola, nkumwona Mwana wa Ungandolo wakakambula chihungo chitandi muavila saba. Anepo nkuchipilikana chiumbe chimo muavila viumbe ncheche vivêle na umi, uchitangola kwa lidi muchi lya ing'ua wachidoni, "Ida!"

² Pangulolite, nkumwona falasi wanawse muyo mwangu. Na ayula anankwedile ányakwile upinde, na áwajjwe litaji mmuti mwake. Aneyo ánishinda ding'ondo, na nkuuka anepo nkuhwena unashinda ding'ondo dinji.

³ Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha vili, nangu nkuchipilikana achila chiumbe cha vili uchihaula kuchidoni, "Ida!"

⁴ Anepo nkuhumila falasi yunji wanahuvi, na ayula anankwedile falasi aneyo nkupewa dimongo dya kuusa amani pachilambo, uchinga vanu vawalalane. Na ápewije na upanga nkuklungwa.

⁵ Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha tatu nkuchipilikana chiumbe chatatu uchihaula kuchidoni, "Ida!" Pangulolite, nkumwona falasi wanapi. Na ayula anankwedile falasi aneyo ányakwile kapani munkono wake.

⁶ Anepo nangu nkupilikana muchi lidi lichihaloka paching'ati viumbe ncheche vivêle na umi, ulîhaula kuchidoni, "Chibaba chimo cha uhu wâ ngano nni nshahala wa kawaida wa liduva limo, na vibaba vitatu vya shayili nni nshahala wa kawaida wa liduva limo, henga unaondongange mahuta la seituni wala divayi!"

⁷ Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha ncheche, nangu nkupilikana lidi lya chiumbe cha ncheche chivêle na umi uchihaula kuchidoni, "Ida!"

⁸ Pangulolite, nkumwona falasi avêle na langi muchi ya liu. Na ayula anankwedile falasi aneyo lîna lyake àchemwa kuhwa, nanang'e álondojwa na pachinu pavanu vahwile. Aneyo achêmwa kuhwa, chalumo na pachinu pavanu vahwile, aneyo vâpewije dimongo dya kuvawalala vanu va m'bali umo wa chilambo, kwa upanga na kwa indala na kwa ugonjo na kwa anyama va kuyoha va pachilambo.

⁹ Mwana wanga Ungandolo pakakambwile chihungo cha nnyano, nangu nkudyona disungu pahina chitala, disungu dya vanu vawalêlwe ing'anya ya kuhubili Lilove lyanga Nnungu, na ing'anya ya kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu Kilsto.

¹⁰ Vanu anevo nkunonoha lidi uvachidoni, "Wako Nang'o Nkulu, wako wanawse na ukulupi ka, dachi, ûmbelindilila mpaka chakan i kuvahukumu na kuvapindikula vanu vaikâla pachilambo ing'anya ya kuwalalwa kwetu?"

¹¹ Anepo kila munu nkupewa lijoho lyanahe, nkuvahaulila vayewe lele kwa uhiku kadiki mpaka paimbetimila isabu ya vatumi shi avao na vakukulupila avao vavêle pepi kuwalalwa muchi vanang'o.

¹² Mwana wanga Ungandolo pakakambwile chihungo cha sita, nkuva na nndengendo nkulu wa chilambo na liduva nkupindikuka nkuva lyanapi muchi kaniki na mwedi nkuva wanahuvi muchi myadi.

¹³ Na dinondwa dya kumahunde nkumatokanga pachilambo muchi tini dinete chidipukutika uhiku aula nnandi wake paupukunywa na lipungo.

¹⁴ Kumahunde nkudingwa muchi likalatasi, nkuuswa. Machinga lammalele na visiwa vyammalele nkuuswa kuhaloka pachinu pake.

¹⁵ Anepo vafalume va pachilambo na vakulu na vakulu va matiyala na vakúpata na vavéle na dimongo na kila munu, ikáva ntumwa au munu akávele ntumwa, nkulipihanga mmapanga na ching'ati mayanga la mmachinga.

¹⁶ Nkulahaulila machinga na mayanga kuchidoni, "Tuyangukilange, mutuhiniike tunakwone kumeho kwanga ayula aikála nchiteng'u cha chifalume, na mutunyemye na gasabu ya Mwana wanga Ungandolo.

¹⁷ Kwa kuva, liduva likulu lya gasabu yavo líníkamola. Dachi, nnani ambehulúla kuimila nniduva anelyo?"

7

Vaisilaeli laki moja na alufu alubaini na ncheche vátaywa muhuli

¹ Pangumalidile kulona anelo, nkuvona malaika vaimidilé n'dindumba ncheche dya chilambo, akuno uvadivila lipungo linapunge nchilambo wala m'bahali wala munnandi wohewo.

² Nkumwona malaika yunji wayombokela muha kuhaloka kulihimbuka liduva, akuno anyakwílè muhuli wa Nnungu avéle na umi. Nkunonoha lidi wavachema avala malaika ncheche vapewijé dimongo dya kuondonganga chilambo na bahali wachidoni,

³ "Munachondongange chilambo wala bahali wala milandi, mpaka patumbevataya muhuli wa Nnungu mmalyenyenye lavo vatumishi va Nnungu wetu."

⁴ Anepo nangu nkupilikana isabu ya vanu vatajwe mihuli, kuhaloka mmatawa lamalele la Vaisilaeli, na isabu aneyo yávele vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche.

⁵ Nnitawa lya Yuda vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Lubeni vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Gadi vávele vanu alufu kumi na mbili,

⁶ na nnitawa lya Asheli vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Nafutali vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Manase vávele vanu alufu kumi na mbili,

⁷ na nnitawa lya Simeoni vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Lawi vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Isakali vávele vanu alufu kumi na mbili,

⁸ na nnitawa lya Sabuloni vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Yusufu vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Benjamini vávele vanu alufu kumi na mbili.

Nkojano nkulu wa vanu va kila chilambo

⁹ Pangumalidile kulona anelo, nkuwona mmuluku nkulungwa namene wa vanu muyo mwangu, vanu vakávalangika. Pávele na vanu va kila chilambo na vanu va kila litawa na vanu va kila lukolo na vanu va kila luga, akuno vaimiléngé muyo chiteng'u cha chifalume na muyo mwa Mwana wa Ungandolo. Vanu anevo vawetenge majoho lanahe na vánjakwile dinavi dya ntende mmakono lavo.

¹⁰ Vanu anevo vánonoha lidi uvachidoni, "Upohi úhaloka kwanga Nnungu wetu aikála nchiteng'u cha chifalume na kwa Mwana wanga Ungandolo!"

¹¹ Malaika vammalele váchidingwike chiteng'u cha chifalume na avala vasele ishilini na ncheche na avila viumbé ncheche vivéle na umi. Malaika anevo nkuhunama muyo chiteng'u cha chifalume, nkumwabudu Nnungu,

¹² uvahaula kuchidoni, "Amina! Nnungu wetu ànivaikila kuva na ukulu na lúnda na uweso na dimongo na kutumbyangwa na kushukuliwa na kweshimiwa, vyaka na vyaka! Amina!"

¹³ Anepo nsele yumo muavala vasele nkunguuja kuchidoni, "Dachi, vanu ava vaweténgé majoho lanahe nni vanani na vâhelekenge kwachi?"

¹⁴ Nangu nkunnyang'ula kuchidoni, "Nang'olo wangu, wako njo umaíte." Nang'e nkunguhaulila kuchidoni, "Vanu ava nni avala vahalôka muibaniki ing'ulu. Vànihilahula majoho lavo na kumatenda kuva lanahe mwalehu kwa myadi ya Mwana wa Ungandolo.

¹⁵ Njo mana vâimilanga muyo chiteng'u cha chifalume changa Nnungu, uvantumikila nang'e chilo na muhi muing'ande yake. Na ayula aikála nchiteng'u cha chifalume àmbeikala pamó na vanang'o na kuvachunga.

¹⁶ Na vanu anevo mwiko vakambekuva na indala kavila wala inyota, na liduva wala nanga palimbevalila kavila wala kuchona chitukuta.

¹⁷ Kwa kuva, Mwana wanga Ungandolo avéle ching'ati chiteng'u cha chifalume àmbekuva nchunga wavo na àmbevalodya kuvimbwimbwi nya medi la umi. Na Nnungu àmbevapukutanga mihodi yammalele mmeho lavo."

8

Chihungo cha saba chivéle na muhuli

¹ Mwana wanga Ungandolo pakakambwile achila chihungo cha saba chivéle na muhuli, kulihunde nkunnyalalika kwa muda wa nusu saa.

² Anepo nangu nkuvona malaika saba vaimilânga muyo mwanga Nnungu, nkupewa mapenga saba.

³ Nkuhaloka malaika yunji nkuimila pepi na chitala, akuno anyakwîlè chateso cha zahabu, nkupewa ubani wohe uchinga aututumye chalumo na maombi la vanu vammalele va Nnungu, nchitala chivèle muyo chiteng'u cha chifalume.

⁴ Bahi lyohi lya aula ubani pamò na maombi la vanu va Nnungu nkututumila muha muyo mwa Nnungu, kuhaloka munkono mwa ayula malaika.

⁵ Anepo ayula malaika nkuchitwala achila chateso, nkuchombaja makala la moto wa pachitala, nkuchiyela pachilambo. Nkuhumila imeti na igagi na iungulumanî ya ding'uva na nndengendo wa chilambo.

Malaika vàomba mapenga

⁶ Anepo avala malaika saba vavêle na mapenga saba nkulipanganiha kuwomba mapenga.

⁷ Malaika ntandi nkuwomba lipenga lyake. Anepo imbulâna ya mayanga na moto ukundanyike na myadi nkuyelwa pachilambo. Selusi imo ya chilambo nkupuya, na selusi imo ya milandi na mahamba mavîhi, vyammalele navinang'o nkupyanga.

⁸ Malaika wavili nanang'e nkuwomba lipenga lyake. Anepo chitukutuku chimo chivèle muchi lichinga likulu liyâka moto, nkuyahwa m'bâhalî, na selusi imo ya bahali nkuva myadi.

⁹ Selusi imo ya viumbe viikâla m'bâhalî nkuhwanga, na selusi imo ya dimeli nkwendongeka.

¹⁰ Malaika watatu nkuwomba lipenga lyake. Anepo inondwa ing'ulu ichiyaka muchi mwenje nkuyangukila muselusim o ya myuto na vimbwimbwi nya medi.

¹¹ Na aneyo inondwa íchemwa, "Kukalala." Bahi selusi imo ya medi nkukalala, na vanu vohe vanakumbidile medi anelo nkuhwanga ing'anya ya ikaladi ya medi anelo.

¹² Malaika wa ncheche nkuwomba lipenga lyake. Anepo selusi imo ya liduva nkwendongwa chalumo na selusi imo ya mwedi na ya dinondwa. Bahi selusi anedyo dyondongwîje nkuva lupi. Bahi selusi imo ya muhi nkuva nanga nng'anje na selusi imo ya chilo.

¹³ Anepo nangu nkumwona na kumpilikana chipungo yumo achiuluka muha namene kumahunde, wanonoha lidi wachidoni, "Ole wenu! Ole wenu! Ole wenu mmanu muaikâla pachilambo ing'anya ya mapenga lavêle pepi kuwombwa na malaika avala vatatu vaisalidile."

9

¹ Malaika wa nnyano nkuwomba lipenga lyake. Anepo nangu nkuyona inondwa ikanywêke kumahunde nkumatokela pachilambo. Inondwa aneyo nkupewa ntukulo wa kulispondi livêle na ulehu ukee na ntululilo.

² Inondwa aneyo nkuchimula lipondo anelyo. Anepo nkututuma lyohi livêle muchi lyohi lya litanuli likulungwa, kuhaloka nnipondo anelyo. Liduva na kumahunde nkuva na lupi ing'anya ya lyohi anelyo.

³ Amande nkuhumananga mulyohi anelyo, nkuhweneng'ana pachilambo akuno vapewijè dimongo muchi dya vivalavalâ.

⁴ Nkulaijwa vanawondongange wahi wala mimela wala nnandi wohewo, henga vavabanihe vanu vakâvele na muhuli wa Nnungu mmalyenyenye lavo.

⁵ Amande avala nanga pavanaluhusiwije kuwalalala anevo vanu, ila vavabanihe kwa uhiku wa myedi nnyano. Na ipwateki yake yávele muchi ya chivalavalâ pannuma munu.

⁶ Na uhiku anewo vanu vàmbetaha kuhwa, henga kuhwa kukambevapata. Vàmbelembela namene kuhwa, henga kuhwa kumbevatukuta.

⁷ Anevo amande vávele muchi anyama uvavachema falasi vavikwîje tayali kwa ing'ondo. Na mmyuti yavo mûvele na vitukutuku vivêle muchi litaji lya zahabu na kumeho kwavo kûvele muchi kumeho kwa vanu.

⁸ Anevo amande vávele na ulindo muchi wa vamahe, na meno lavo lávele muchi la ahimba.

⁹ Na mmihuva vyavo mûhinikwije na makakamba la kulichingila lavêle muchi lachitale. Na dimapa dyavo diumana muchi iúmani ya mikokoteni yohe iufângwa na falasi vatukutila kuing'ondo.

¹⁰ Anevo amande vávele na michila italôla muchi ya vivalavalâ. Na mmichila yavo mûvele na dimongo dya kuvabaniha vanu kwa uhiku wa myedi nnyano.

¹¹ Anevo amande vávele na nfalume wavo, yani malaika wa alila lipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo, na lina lya aneyo nfalume kwa Chieblaniya áchemwa Abadoni, na kwa Chigiliki áchemwa Apolioni, mana lake nkúwalala.

¹² Ole inandi inipita, henga ole yavili na ya tatu ikánambi.

¹³ Malaika wa sita nkuwomba lipenga lyake. Anepo nangu nkupilikana lidi ulihaloka n'dimembe ncheche divèle n'dindumba dya chitala cha zahabu chivèle moyo mwa Nnungu.

¹⁴ Alila lidi nkunnyaaulila ayula malaika wa sita kuchidoni, "Vahungulange avala malaika ncheche vahungwije mmuto nkulu uchémwa, Eflati."

¹⁵ Avala malaika ncheche nkuhunguliwa. Malaika anevo vávikwije tayali kwajili ya lisaa anelyo na liduva anelyo na mwedi anewo na mwaka anewo uchinga vawalale selusi imo ya vanu.

¹⁶ Anepo nangu nkupilikana isabu ya makuwa la matiyala vavakwedile falasi, na isabu aneyo yávele milioni myambili.

¹⁷ Na mmaono anelo níwawene avala falasi chalumo na avala matiyala vavakwedile falasi anevo. Matiyala anevo vágwete makakamba la kulichingila mmihuva mwavo. Na makakamba anelo lavéle la langi yanahuvu muchi moto na lanji lavéle la langi ya buluu na lanjano muchi dindimi dya moto wa baluti. Na myuti ya avala falasi ívele muchi myuti ya ahimba, na nkanya mwavo múhuma moto na lyohi na baluti iyâka.

¹⁸ Selusi imo ya vanu nkuwalalwa kwa vibaniho anevyo vitatu vinahumile nkanya mwa falasi anevo, yani moto na lyohi na baluti iyâka.

¹⁹ Kwa kuva, dimongo dya falasi anevo dívele n'dikanya dyavo na mmichila yavo. Michila yavo ívele na myuti ihulûla kuluma muchi nnyongo.

²⁰ Na vanu avala vakanawalelwé kwa vibaniho anevyo vitatu nanga pavanalekile kudiabudu disanamu divalikatapajije. Nanga pavanalekile kuvaabudu anamindenga na disanamu dya zahabu na dya madini la dihela na dya shaba na dya mayanga na dya milandi, dikáhulula kulola wala kupilikana wala kuhwena.

²¹ Vanu anevo nanga pavanalekile kuwalala wala kulowa wala kutenda usalati wala kwiva.

10

Malaika na chitabu chijoko

¹ Anepo nkumwona malaika yunji avêle na dimongo wasulupuka kuhaloka kulihunde. Malaika aneyo áhinikwije na lihunde, na mmuti mwake mûvele na inyingamu na kumeho kwake kúnang'anyima muchi liduva na madodo lake lávele muchi dihichi dya moto.

² Na munkono wake ákamwile chitabu chijoko chihunukuliwîje. Malaika aneyo nkuijima ludodo lwake lwa kunkono m'bahali na ludodo lwa kunchinda nkuimija nchilambo.

³ Nkungulumana kwa lidi likulu muchi changulumana uhimba. Na paungulwime, nkupilikani ka ding'uva saba.

⁴ Na ding'uva anedyo saba padipilikanike, nangu nkulipanganîha kulemba àlalá latongolewîje. Henga nkupilikana lidi kuhaloka kulihunde ulinguhaulila kuchidoni, "Malove anelo latongolewîje na anedyo ding'uva saba lapihe unalalembe."

⁵ Bahi ayula malaika unimmwene waimila m'bahali na nchilambo, nkunyoloja nkono wake wa kunkono kuloja kulihunde.

⁶ Nkwapila kwa lina lya Nnungu avêle na umi ukávele na ntululilo, aumbile kumahunde na vitukutuku vyammalele vivêle kumahunde, Nnungu aumbile chilambo na vitukutuku vyammalele vivêle nchilambo, Nnungu aumbile bahali na vitukutuku vyammalele vivêle m'bahali, wahaula kuchidoni, "Uhiwu wa kulindilila ùníhila!"

⁷ Henga malaika wa saba pambekwomba lipenga lyake, anepo njo Nnungu pambelatimisa makudungilo lake la sili, malinga chanavaahidite manabii vake vantumikidile."

⁸ Anepo nkupilikana kavila alila lidi lichihaloka kulihunde ulichidoni, "Hwena ukachitwale achila chitabu chijoko chihunukuliwîje, chivèle munkono mwa ayula malaika aimidile m'bahali na nchilambo."

⁹ Nangu nkuhwena kwa ayula malaika nkunyuwa aning'e achila chitabu chijoko. Nang'e nkunguhaulila kuchidoni, "Chitwale uchilîye. Nnitumbo lyako chimbekalala, henga nkanya mwako chimbaleleha muchi uchi."

¹⁰ Bahi nangu nkuchitwala achila chitabu chijoko munkono wa ayula malaika nkuchilya. Panguchilile, nkanya mwangu chínileleha muchi uchi, henga panichimidile, chínikalala namene nnitumbo lyangu.

¹¹ Anepo anelo malidi nkunguhaulila kuchidoni, "Ùlembelewa uhumye kavila unabii uvayâmba vanu va kila litawa na vanu va kila chilambo na vanu va kila luga na vafalume vammalele."

11

Mashahidi vavili na imanga yanáswe

¹ Anepo nkuning'a imbalu ivêle muchi nnandi wa kupimila, nkunguhaulila kuchidoni, "Imila uhwene ukaipime Ing'ande yanga Nnungu na chitala na kuvalanga vanu vamwabûdu Nnungu anemwo nkati.

² Henga luwani lwa pawelu lwa ing'ande aneyo unalupime, kwa kuva luwani anelwo väpewije vanu va vilambo vinji. Vanang'o vämbéitawala kwa dimongo imanga yanaswe kwa myedi alubaini na mbili.

³ Na nangu nguchinivatume mashahidi vangu vavili, akuno vawètè magunila ing'anya ya lihindambi. Anevo mashahidi vämbéhumya unabii wa Nnungu kwa maduva alufu moja na myambili sitini."

⁴ Anevo mashahidi vavili nni aila milandi mivila ya miseituni na avila vipanda vivili nya kuvikila vibatali vivêle muyo mwa Nang'olo aumbile chilambo.

⁵ Na munu akàlembela kuaondonganga, anepo moto ùhuma n'dikanya dyavo na kuvapija amongo vao. Na uvila nni chalembelewa kuhwa munu woheyò alembèla kuaondonganga.

⁶ Mashahidi anevo vävele na dimongo dya kuhunga kumahunde uchinga imbulu inatonye kwa maduva lammalele lavambekuva uvahumya unabii. Uchocho, vävele na dimongo dya kupindikulanya medi kuva myadi, na vävele na dimongo dya kuïda na vibanîo nya kila namuna pachilambo kwa uhiku wohewo uvalembela.

⁷ Na pavambemalila kuyanjaja ujumbe wa Nnungu, ayula nnyama wa kuyoha ahalôka nnipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo àmbepanyana navo ing'ondo, koka avashinde na kuvalala.

⁸ Na mituhi yavo imbekuva muindila ya imanga aila ing'ulu, yanavambwije Nang'olo wavo. Imanga aneyo kwa luga ya lifumbo ìchemwa Sodoma na Misili.

⁹ Na vanu va kila lukolo na va kila litawa na va kila luga na va kila chilambo, vämbelola mituhi aneyo kwa uhiku wa maduva matatu na nusu, na ikambeluhusiwa kusikwa.

¹⁰ Vanu vaikâla pachilambo vämbéhangalala na kululutila ing'anya ya kuhwa kwavo. Vämbéing'ana dinujo, kwa kuva, mashahidi anevo vavili vánivakambyakambya namene vanu vaikâla pachilambo.

¹¹ Henga bâda ya maduva àlalá matatu na nusu, Nnungu nkuvavehija imumu ya umi, avala mashahidi nkuiwilanga kwa madodo lavo, na vanu vammalele vachivalola nkuyopa namene.

¹² Mashahidi avala vavili nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka kulihunde ulivahaulila kuchidoni, "Idang'ana akuno!" Anepo nkutwalawa muha kulihunde akuno vanyakuliwîjê na lihunde, na amongo vao uvavalola.

¹³ Muuhiku uwowo, nkuhumila nndengendo nkulu wa chilambo, na asilimiya kumi ya imanga nkubamoka, na vanu alufu saba nkuhwanga ing'anya ya nndengendo anewo wa chilambo. Na vanu vanaisalidile nkuyopa namene na kunnombolela Nnungu wa kulihunde.

¹⁴ Ole yavili inipita, lola, ole yatatu ikambetima kuida!

Lipenga ly a saba

¹⁵ Anepo malaika wa saba nkuwomba lipenga lyake. Bahi nkupilikankika malidi latumb-wile kuhaloka kulihunde, ulahaula kuchidoni, "Ufalume wa pachilambo hambi nni wa Nang'olo wetu na Kilsto wake. Nanang'e àmbetawala vyaka na vyaka!"

¹⁶ Na avala vasele ishilini na nccheche vaikalângâ mmiteng'u vyavo vya chifalume muyo mwa Nnungu, nkuhunama uvamwabudu Nnungu,

¹⁷ uvahaula kuchidoni,

"Tùnakushukulu wako Nang'olo wetu, Nnungu Uvêle na Dimongo Dyammalele, Nnungu uppwawije na unapwawije,

kwa kuva, ùditwete dimongo dyako ding'ulu, na kutandilika kutawala.

¹⁸ Vanu va vilambo vinji vánitunduwila,

henga gasabu yako inikamola.

Na hambi nni uhiku wa kuvalukumu vahwîle,

na nni uhiku wa kuveng'a dinujo avala vakutumikidile, yani manabii vako na vanu vako vanaswe na vammalele vakueshîmu wako,

vanu vakulu na vakâvele vakulu.

Na nni uhiku wa kuvalonganga avala vaondongângâ chilambo!"

¹⁹ Anepo Ing'ande ya Nnungu ivêle kulihunde nkuchimulwa, na Lisanduku lya Lilailano lyake nkowane kana anemwo nng'ande. Bahi nkuhumila imeti na igagi na iungulumi ya ding'uva na nndengendo wa chilambo na imbulu ya mayanga yohe namene.

12*Mmahe na liyoka*

¹ Anepo nkowane kana chimaiho chikulu aneko kulihunde. Kúvele na mmahe anawajijwe liduva, na mwedi úvele pahi madodo lake, na mmuti mwake mwávele litaji lya dinondwa kumi na mbili.

² Mmahe aneyo ávele na chitumbo, na ánakuta ing'anya ya uchungu na ipwateki ya kuvaleka.

³ Anepo nkowane kana chimaiho chinji muha kulihunde. Kúvele na liyoka likulungwa namene lyanahuvi linavele na myuti saba na dimembe kumi. Na kila muti úvele na litaji.

⁴ Na nchila wake nkukwekweleha selusi ya dinondwa dya kumahunde na kudimatohija pachilambo. Alila liyoka nkuimila muyo mwanga ayula mmahe anavele pepi na kuvaleka uchinga akávaleka tu ammile aneyo mwana.

⁵ Anepo ayula mmahe nkummaleka mwana wa chilume ambevitawâla vilambo vinji vyammalele kwa isimbo ya chitale. Henga ayula mwana nkutwaliwa, nkupelekejwa kwanga Nnungu, pachiteng'u chake cha chifalume.

⁶ Ayula mmahe nkutukutila kulilanga pachinu panapatayalishije Nnungu uchinga achungwe aneko kwa maduva alufu moja na myambili na sitini.

⁷ Bahi kúvele na ing'ondo aneko kulihunde. Mikaili na malaika vake nkupanyana na alila liyoka, na alila liyoka nalinang'o chalumo na malaika vake, nkupanyana navo.

⁸ Henga alila liyoka nkulemwa, nang'e chalumo na malaika vake nkuva nanga pavavele na pachinu pakui kala aneko kulihunde.

⁹ Bahi alila liyoka likulu nkuvungangwa. Liyoka anelyo nni ayula nnyongo wa kala achémwa, Ibilisi au Nanchindenga, avalambila vanu vammalele va pachilambo. Nang'e chalumo na malaika vake nkuyahwa pachilambo.

¹⁰ Bahi anepo nangu nkupilikana lidi likulu kuhaloka kulihunde, ulichidoni, "Hambi upohi na dimongo na Ufalume wa Nnungu wetu na mamulaka langa Kilisto wake, vînikamola. Kwa kuva, ayula avasitâki vatumbishi avetu chilo na muhi pamoho panga Nnungu àniyahwa pachilambo.

¹¹ Vanang'o vàninshinda Nanchindenga kwa dimongo dya myadi ya Mwana wanga Ungandolo na kwa kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu. Vanang'o vávele tayali ata kuhwa, ing'anya maisha la apano pachilambo válawene kuva chikee chinu chama na.

¹² Bahi ing'anya ya anelyo, kumahunde kuhangalale chalumo na vyammalele viikâla kumahunde! Henga ole wenu mwenu muikâla nchilambo na m'bahali!

Kwa kuva, aneyo Ibilisi àslupukidile kwenu mwenu, akuno avèlè na gasabu ing'ulu, ing'anya ànimala kuva àisaliwije chihi na uhiku kadiiki."

¹³ Bahi alila liyoka paliwene kuva liyahijwe pachilambo, nkutandilika kumpapatilila ayula mmahe ammalêke mwana wa chilume.

¹⁴ Henga ayula mmahe nkupewa dimapa dimbili divêle muchi dya chipungo nkulungwa, uchinga auluke kuhwena kulilanga pachinu apala panatayalishiji, kulehu na alila liyoka, koka achungwe aneko kwa uhiku wa myaka mitatu na nusu.*

¹⁵ Bahi alila liyoka nkuhumya medi lohe muchi muto kuhaloka nkanya mwake uchinga lammwikile ayula mmahe na kunnyola muchi livambwe.

¹⁶ Henga alisi nkunyangata ayula mmahe, nkuyahama muchi kanya na kuumila aula muto unahaleke nkanya mwa alila liyoka.

¹⁷ Bahi alila liyoka nkummisija ayula mmahe, nkuhwena unapanyana ing'ondo na vavana vanji va ayula mmahe, yani vanu avala vadipilikâna amuli dya Nnungu na kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu Kilisto.

¹⁸ Bahi alila liyoka nkuimila kunnyangi, nnyenje bahali.

13*Vanyama vavili vakúkanganya*

¹ Anepo nangu nkumwona nnyama wahuma m'bahali. Nnyama aneyo ávele na myuti saba na dimembe kumi. Na kila lupembe lûvele na litaji, na kila muti úlembwije lina lya kunkufulu Nnungu.

² Nnyama aneyo unimmwene álandene na usuvi, henga madodo lake lávele muchi la nnyama wa kuyoha uvanchema dubu, na kanya yake ívele muchi ya uhimba. Alila liyoka

* ^{12:14} Nsitali auno kwa Chigiliki ùlembwije uvila, uhiku na mahiku na nusu uhiku. Na isabu aneyo nni sawa na myaka mitatu na nusu au maduva alufu moja na myambili sitini.

nkuntenda aneyo nnyama àave na dimongo malinga dyake na chiteng'u cha chifalume malinga chake na mamulaka makulungwa malinga lake.

³ Muti umo wa aneyo nnyama úvele muchi úniondongwa namene, henga chilonda chake chinavele cha hatali ya kuhwa chínipona tayali. Bahi vanu vammalele va pachilambo nkunkangana aneyo nnyama na kunnondola.

⁴ Anevo vanu nkutandilika kulyabudu alila liyoka ing'anya límpele aneyo nnyama mamulaka lake. Uchocho, nkumwabudu aneyo nnyama uvahaula kuchidoni, "Nnani alandâna na nnyama ayuno? Nnani ambehulûla kupanyana nawe ing'ondo?"

⁵ Aneyo nnyama nkupewa uweso wa kutangola malove la kulitupyâ na malove la kunkufulu Nnungu. Nkupewa na mamulaka la kutawala kwa myedi alubaini na mbili.

⁶ Bahi aneyo nnyama nkutandilika kunkufulu Nnungu, na lina lyake na pachinu páikâlâ pamo na avala vaikâla kulihunde.

⁷ Nkupewa uweso wa kupanyana na vanu va Nnungu, na kuwashinda. Nkupewa na mamulaka la kuwatawala vanu vammalele, vanu va kila litawa na kila lukolo na kila luga na kila chilambo.

⁸ Vanu vammalele vaikâla pachilambo vâmbemwabudu, yani vanu avala vakâlembwije malina lavo Nchitabu cha Umi kutandikila pachiumbwije chilambo. Na chitabu anecho nni cha Mwana wanga Ungandolo asinjijwe.

⁹ Munu avêle na makutu la kupilikana, na alapilikane alano.

¹⁰ Munu woheyo akudungiwîje kuhungwa, achiuhungwe.

Na munu woheyo akudungiwîje kuwalalwa kwa upanga, achiawalalwe.

Bahi ing'anya anelyo, vanu va Nnungu vâlembewela vapilile na kuva na ing'ulupa.

¹¹ Anepo nangu nkumwona nnyama yunji wavili wahundukuka muulongo. Nnyama aneyo ávele na dimembe dimbili dinavele muchi dyanga ungandolo, henga átangola muchi liyoka.

¹² Nang'e nkutumila mamulaka lammalele lapewije na ayula nnyama ntandi, àlatumile badala yake.* Áchilasimisije chilambo chammalele na vammalele vaikâla pachilambo vâmbabudu ayula nnyama ntandi ánavele na likwanda lya chilonda cha hatali ya kuhwa.

¹³ Nnyama ayula wavili nkutenda chimaiho chikulu cha lisai, mpaka nkutenda moto usulupuke kuhaloka kuhilunde mpaka pachilambo, pameho la vanu vammalele.

¹⁴ Nkuvalambila vanu vaikâla pachilambo kwa vimaiho vyahulihijwe kuvitenda badala ya ayula nnyama ntandi. Nkuvalauli vanu vaikâla pachilambo vakanatapaje sanamu kwa eshima ya ayula nnyama ntandi anaondongwije kwa upanga, henga nkulama.

¹⁵ Anepo ayula nnyama wavili nkupewa dimongo dya kuing'a umi sanamu aneyo uchinga itangole, na vammalele vahifile kuiyabudu aneyo sanamu, vawalalwe.

¹⁶ Nnyama aneyo nkuvanamatija vanu vammalele vataywé muhuli mmakono lavo la kunkono na mmalyenye lavo, vanu vammalele va mana na vakee va mana, akúpata na amahuvani, vatumwa na vakee vatumwa,

¹⁷ uchinga anappwawe munu ambehulûla kusuma au kusumisa chitukutuku bila kuva na muhuli anewo. Na muhuli anewo nni lina lya nnyama aneyo au namba diimîla badala ya lina anelyo.

¹⁸ Apano pâlembelewa lûnda. Na munu woheyo avêle na ding'ano adyelewe namba adino diimîla badala ya lina lya aneyo nnyama, kwa kuva, namba anedyo diimila badala ya munu fulani. Na namba aneyo nni myasita sitini na sita.

14

Luhimu lwa vanu vapoñijwe

¹ Anepo nangu nkumwona Mwana wanga Ungandolo aimidilè Nnichinga lya Sayuni, chalumo na vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche, na mmalyenye la vanu anevo mûlembwije lina lya Mwana wanga Ungandolo na lina lya Atatake.

² Anepo nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka kuhilunde, uliungulumana muchi lidi lya medi lohe lahelelekêla kumakobikobi au muchi lidi lya ing'uya. Lidi anelyo lípilikanike muchi lidi vya vakuwomba ving'wenya-ng'wenya pavaomba ving'wenya-ng'wenya vyaao.

³ Avala vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche nkuiomba luhimu lwahambi moyo mwa chiteng'u cha chifalume na moyo mwa viumbe ncheche vivêle na umi na moyo mwa vasele ishilini na ncheche. Na wala nanga munu anahulwile kulihunda luhimu

* ^{13:12} Kwa Chigiliki nsitali auno ù haula kuva, "Nkutumila dimongo dyammalele dya ayula nnyama ntandi moyo mwake," henga mana la malove anelo, "moyo mwake," nni badala yake au kwajili yake.

anelwo, ikànavé chihi avala vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche vakombolewíje pachilambo.

⁴ Vanu anevo nni avala vakáliahakajangje muchi chivalihakajanga vanu valâla ugóni, henga vâhwenehije chihi kukulupika muchi chivakulupika vanu vakámmaite nnume au mmahe, kwa kunnondola Mwana wanga Ungandolo kila pachinu pâchivalójâ. Vanu anevo vánikombolwa kuhaloka muvamu vanji uchinga vââve vatandi kuhumywa kwanga Nnunu na kwa Mwana wanga Ungandolo malinga sadaka ya mavuno matandi.

⁵ Vanang'o nanga pavanawahite kulambila na wala nanga pavanavele na likosa lyohe-lyo.

Vatumishi vatatu

⁶ Anepo nangu nkumwona malaika yunji wauluka kumahunde. Malaika anevo ávele na Malove Lambone lavéle na uhîu vyaka na vyaka, la kuvalibilia vanu vaikâla pachilambo, vanu va kila chilambo na va kila lukolo na va kila luga na va kila litawa.

⁷ Aneyo malaika nkutangola kwa lidi likulungwa wachidoni, "Nnyopange Nnunu na kuntumbyanga, kwa kuva, uhiku wa hukumu yake ùnikamola. Mwabudu nang'e aumbile kumahunde na chilambo na bahali na vimbwimbwi nya medi."

⁸ Anepo nkuhaloka malaika yunji wavili watangola kuchidoni, "Înimatohwa! Imanga aila ing'ulu ya Babeli* inimatohwa mwalehu. Kwa kuva, ivitendile vilambo vyammalele vikumbile divayi dya usalati wake, usalati uida na gasabu ya Nnunu."

⁹ Anepo nkuhaloka malaika yunji watatu watangola kwa lidi likulu wachidoni, "Munu woheyó amwabûdu ayula nnyama ntandi na sanamu yake, na kutawwa muhuli wake palyenye lyake au munkono wake,

¹⁰ anevo nanang'e àmbekumbila divayi dya gasabu ing'ali namene ya Nnunu itaijwe nchikombe cha asabu ya Nnunu. Munu malinga anevo àmbebanihwa mmoto wa baluti, moyo mwa malaika vanaswe na moyo mwa Mwana wanga Ungandolo.

¹¹ Na lyohi lya anewo moto wa kubanijia limbetutuma vyaka na vyaka. Na avala vachimwabudu ayula nnyama na sanamu dyake, chalumo na munu woheyó ataifwe muhuli wa lina lya nnyama anevo, yakambeylela kananga liduval limo, chilo na muhi."

¹² Bahi ing'anya ya anevo, vanu va Nnunu vâlemebelewa vapililile ibaniki na kudikamula amuli dya Nnunu na kuhweneha kunkulupila Yesu.

¹³ Anepo nangu nkupilikana lidi kuhaloka kulihunde ulihaula kuchidoni, "Lemba malove alano, 'Wasa kwa vanu avala vâhwa vino akuno uvankulupila Nang'olo!' " Na Umumu Wanaswe àtangola kuchidoni, "Elo, nni muhiu. Vâmbeyeweleta kuhaloka muibaniki yavo, ing'anya matendo lavo làmbeonekana."

Mafuno la pachilambo

¹⁴ Anepo nangu nkulyona lihunde lyanahe moyo mwangu, na nnihunde anevo múikele chiumbe achila chíchionekana kuva muchi Mwana wa Munu. Mmuti mwake müvele na litaji lya zahabu, na munkono mwake ányakwile mundu ukôla wa kufunila.

¹⁵ Anepo nkwidia malaika yunji kuhaloka mu Ing'ande ya Nnunu, nkutangola kwa lidi likulu wannyaaulila ayula aikêle nnihunde wachidoni, "Twala mundu wako utandilike kufuna, kwa kuva, uhiku wa mafuno la pachilambo lâvele tayali kufunwa."

¹⁶ Bahi ayula aikêle nnihunde, nkunyoloja mundu wake pachilambo, chilambo nkufunwa.

¹⁷ Bahi nkwidia malaika yunji kuhaloka mu Ing'ande yanga Nnunu ivêle kulihunde, na malaika anevo nanang'e ányakwile mundu ukôla namene wa kufunila.

¹⁸ Anepo nkwidia malaika yunji kuhaloka pachitala, na malaika anevo nni nkwidimila moto wa pachitala. Nkutangola kwa lidi likulu wannyaaulila ayula malaika avèle na mundu ukôla wa kufunila wachidoni, "Twala mundu wako ukahepe zabibu dya nzabibu wa pachilambo, kwa kuva, zabibu dyake tayali dinitandeka."

¹⁹ Ayula malaika nkunyoloja mundu wake pachilambo, nkuhepa zabibu dya nzabibu wa pachilambo na kuditaya nnipondo likulu lya kuminyila, lipondo liombélé gasabu ya Nnunu.

²⁰ Adila zabibu díminiyiwe nnipondo livêle pawelu imanga, na myadi nkukulula kuhaloka nnipondo anevo mpaka kuhwikila ulehu wa kilometra myatatu. Na ulehu wa aila myadi kuhwena muha úvele malinga futi nnyano.

* ^{14:8} Apano Yohana àlembile Babeli, na ìnahululika kuva àtumidile luga ya mpiho kuyamba imanga ya Loma. Na àtongoledile kuyamba usalati wa Loma ing'anya ya kuvanamatija vanu vamwabûdu Nfalume wa Loma malinga Nnunu.

15

Malaika saba na vibaniho saba

¹ Anepo nangu nkuchona chimaiko chinji chikulu cha kukanganya aneko kulihunde. Níwawene malaika saba vanyakwile vibaniho saba. Na vibaniho anevyo njo vinavele vya ntululilo, kwa kuva, vibaniho anevyo nni avila vyambevitumila Nnungu kutimilisa gasabu yake.

² Anepo nangu nkuchona chinu chivèle muchi bahali ya chilolo ikundanyike na moto. Nkuvona na avala vanshindile ayula nnyama ntandi na sanamu yake chalumo na namba diimila badala ya lina lyake. Vanu anevo váimidile m'bahali ya chilolo akuno vanyakwile ving'wenya-ng'wenya vyavapele Nnungu.

³ Vanu anevo vaimba luhimu Iwanga Musa ntumishi wanga Nnungu, na luhimu lwa Mwana wanga Ungandolo, uvachidoni,

"Wako Nang'olo wetu, Nnungu Uvèle na Dimongo Dyammale, matendo lako ni makulungwa na lànakanganya!

Wako Nfalume wa vilambo vyammalele, dindila dyako nni dya haki na dya uhiu!"

⁴ Wako Nang'olo, nanga munu akákuyopa wako, na wala nanga munu akákutumbyanga wako!

Kwa kuva, wako weka nni Wanasse.

Vilambo vyammalele vimbekwida unakwabudu wako, kwa kuva, matendo lako la haki lànhinukuliwa!"

⁵ Bada ya anelo, nkuyona Ing'ande yanga Nnungu aneko kulihunde, yani N'gongwe wa Lilailano lya Nnungu.

⁶ Bahi avala malaika saba vanyakwile vibaniho saba nkuhumang'ana mu Ing'ande yanga Nnungu. Malaika anevo váwetenge dinguwu dihahwike namene na kung'anyima namene, na vähungile mikanda ya zahabu mmihuva vyao.

⁷ Bahi chiumbe chimo muavila nccheche vivèle na umi, nkuveng'a avala malaika saba dibakuli saba dya zahabu diombèle gasabu yanga Nnungu, avèle na umi ukee na ntululilo.

⁸ Anepo Ing'ande yanga Nnungu nkuombala lyohi lihalokène na ukulu wanga Nnungu na dimongo dyake. Na nanga munu anahulwile kuinjila mu Ing'ande yanga Nnungu mpaka avila vibaniho saba vya avala malaika saba pavitimisijwe.

16

Dibakuli saba dya gasabu yanga Nnungu

¹ Anepo nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka mu Ing'ande yanga Nnungu ulivahaulila avala malaika saba kuchidoni, "Hweneng'ana mukadikung'ue pachilambo anedyo dibakuli saba dya gasabu yanga Nnungu."

² Malaika ntandi nkukung'unila bakuli yake pachilambo. Anepo vanu nkumelwa na mapoti lapwatéka namene. Vanu anevo vanamelwije na mapoti nni avala vanataijwe muhuli wa ayula nnyama na avala vachiabudu sanamu yake.

³ Malaika wavili nkukung'unila bakuli yake m'bahali. Medi nkupindikuka kuva muchi myadi ya munu ahwile, na viumbé vyammalele vivèle na umi vya m'bahali nkuhwanga.

⁴ Malaika watatu nkukung'unila bakuli yake mmyuto na mmimbwimbwi vya medi, na medi lake nkupindikuka kuva myadi.

⁵ Anepo nangu nkumpilikana malaika nkwímilila medi wachidoni,

"Wako Wanasse, upwawije na unapwawije, wako nni mwene haki,

kupapatana na namuna chiuhukumite.

⁶ Kwa kuva, vanu anevo vámwidilenge myadi ya vanu vako vanaswe na ya manabii vako. Bahi ing'anya ya anelyo, hambi wako úvakumbijije myadi, na anevo vanu vánivaikila kutendewa uchocho."

⁷ Anepo nangu nkupilikana lidi ulihaloka pachitala ulichidoni, "Wako Nang'olo wetu, Nnungu Uvèle na Dimongo Dyammale, wako úhumya hukumu dya uhiu na dya haki!"

⁸ Malaika wa nccheche nkukung'unila bakuli yake nniduva. Anepo liduva nkupewa dimongo dya kuvapija vanu kwa chitukuta chake.

⁹ Vanu anevo nkupijwa na chitukuta anecho mpaka kulikufulu lina lyanga Nnungu avèle na dimongo dya kuviamulu vibaniho anevyo. Anevo vanu nanga pavanalekile masambi lavo na kumpindikukila Nnungu uchinga vantumbyange.

¹⁰ Malaika wa nnyano nkukung'unila bakuli yake pachiteng'u cha chifalume changa ayula nnyama ntandi, na ufalume wake nkuhinikwa na lupi. Vanu nkutandilika kulilumanya dindimi dyavo ing'anya ya kupwateka.

¹¹ Nkunkufulu Nnungu wa kulihunde ing'anya ya ipwateki yavo na àlalá mapoti lavo, henga nanga pavanalekile matendo lavo lahakalenge.

¹² Malaika wa sita nkukung'unila bakuli yake mmuto nkulu wa Eflati. Medi la muto anewo nkunywa uchinga ikatapajwe indila kwajili ya vafalume vahalôka m'bali wa mashaliki.

¹³ Anepo nangu nkuvona anamindenga vatatu vavêle muchi vitowe uvahaloka nkanya mwanga alila liyoka na nkanya mwanga ayula nnyama ntandi na nkanya mwanga ayula nabii wa kulambila.

¹⁴ Anamindenga anevo njo vatênda vimaiho vya masaibu. Na njo vahwêna kwa vafalume vammalele va pachilambo na kuvakunganya uchinga vapanyane ing'ondo nniduva alila likulu lyanga Nnungu Avêle na Dimongo Dyammale.

¹⁵ Nang'oło àhaula kuchidoni, "Lola, nangu mbènkida muuhiku umukaumaite muchi chaida nkewiva! Wasa munu ayula âva meho na kudivika tayali dinguwo dyake uchinga anaonge mwandu na kilitaya dihoni moyo mwa vanu."

¹⁶ Avala anamindenga nkuvakunganyija avala vafalume pachinu pachêmwa kwa Chiebaniya, Alumagedoni.

¹⁷ Malaika wa saba nkukung'unila bakuli yake kumahunde. Anepo nkupilikani ka lidi likulu kuhaloka mu Ing'ande yanga Nnungu, pachiteng'u cha chifalume ulihaula kuchidoni, "Vino hukumu inikamilika!"

¹⁸ Anepo nkuhumila imeti na igagi na iungulumanî ya ing'uva. Nkuhumila na nnendengendo nkulu wa chilambo ukánambiwahi kuhumila kutandikila vanu pavatandilike kuikala pachilambo.

¹⁹ Na imanga aila ing'ulu Babeli nkuyavanyika sehemu dinatu, na dimanga dya vilambo vyammalele nkwendongwa. Bahi Nnungu nanga panailuvalidile imanga aneyo ing'ulu, henga áikumbijje chikombe chivêle divayi dya gasabu yake ing'ali.

²⁰ Na visiwa vyammalele nkuwalawala, na machinga lammalele nanga palanaonekene kavila.

²¹ Anepo imbulu ya mayanga makulungwa nkuvatonyela vanu, na kila liyanga lívele na kilo malinga amsini. Vanu anevo nkunkufulu Nnungu ing'anya ya anecho chibaniho cha imbulu ya mayanga, kwa kuva, chibaniho chake chivêle cha kuyoha namene.

17

Kahaba nkulu na nnyama

¹ Anepo nkuhaloka malaika yumo muavalâ saba vanyakwîle dibakuli saba dya zahabu, nkunguhaulila kuchidoni, "Ida nikulanguje chambehukumiwa ayula kahaba nkungwa, yani imanga aila idengwîje ching'ati myuto yohe.

² Vafalume va pachilambo vânîlala nawe, na vanu vaikâla pachilambo vânikalewa divayi dya ukahaba wake."

³ Bahi kwa dimongo dya Umumu wa Nnungu nangu nkuhwena, ayula malaika nkungutwala nkungupelekeja kulilanga. Aneko nkumwona mmahe amwikéle nnyama wanahuvi namene, analembwije mummili wammalele malina la kunkufulu Nnungu. Nnyama aneyo ávele na myuti saba na dimembe kumi.

⁴ Aneyo mmahe áwete dinguwo dya langi ya chifalume, yani langi ya zambalau na ya nahuvi, na álipambile kwa zahabu na mayanga lagalika na lulu. Na munkono mwake ányakwile chikombe chikatapajjwe kwa zahabu, chiombêle ukahaba wake na matendo lake lahakalenge la kunchima Nnungu.

⁵ Na mulyenyé lyake lílembwije lina lívêle na lifumbo, "IMANGA ING'ULU BABELI, MAMA WA MAKAHABA NA WA ÀLALÁ LANCHÍMA NNUNGU PACHILAMBO."

⁶ Nangu nkumwona ayula mmahe akelewijé myadi ya vanu va Nnungu, yani vanu vawalélwe ing'anya ya ushuhuda wavo kwajili ya Yesu.

Panimmwene, nangu nkukangana namene.

⁷ Ayula malaika nkunguja kuchidoni, "Mwadachi unakangana? Nangu nguchinikuhaulile sili ya aneyo mmahe na ya aneyo nnyama annyakwîle, avêle na myuti saba na dimembe kumi.

⁸ Ayula nnyama ummwêne, ánipwawa anepo kala, henga vino akapali. Na nnyama aneyo vino àvele pepi kuhuma nnipondo lívêle na ulehu ukee na ntululilo na kuhwena unaondongwa mwalehu. Na vanu vaikâla pachilambo, yani vanu avala vakâlembwijwe malina lavo Nchitabu cha Umi kutandikila pachiumbwije chilambo, vâmbekangana pavambewona aneyo nnyama, kwa kuva, ánipwawa anepo kala, henga vino akapali, na achiaide kavila!

⁹ Apano nni pàlembelewa ding'ano na lúnda. Aila myuti saba nni machinga saba láikàlà ayula mmahe.

¹⁰ Uchocho, aneyo myuti saba nni vafalume saba. Vafalume nnyano muanevo tayali vâniyanguhwa, henga wa sita àvechinkutawala na wa saba bado akànambikwida. Na aneyo nfalume wa saba pambekwida, àmbeikala chihi kadiki.

¹¹ Ayula nnyama anapwawije anepo kala, henga vino akapali, nang'e nni nfalume wa nane, na nni yumo wa avala vafalume saba,* nanang'e àhwena unaondongwa mwalehu.

¹² Na adila dimembe kumi dyudiwene nni vafalume kumi vakánambitandilika kutawala, henga vâmbepwechela mamulaka la kutawala muchi vafalume chalumo na ayula nnyama kwa uhiku kadiki.

¹³ Anevo vammalele kumi vâvele chihi na likudungilo ulimo, yani kumwing'a ayula nnyama dimongo dyavo na mamulaka lavo.

¹⁴ Vâmbepanyana ing'ondo na Mwana wanga Ungandolo, henga Mwana wanga Ungandolo àmbevelema kwa kuva, nang'e nni Nang'olo wa anang'olo na Nfalume wa vafalume. Mwana wanga Ungandolo àmbepanyana ing'ondo na aneyo vafalume akuno avèlè pamo na vanake vakulupíka namene, vâvachemilè na kilitandolela."

¹⁵ Anepo ayula malaika nkunguhaulila kuchidoni, "Aila myuto yuiwene apala páikàlà ayula kahaba, nni vanu va kila chilambo na va kila litawa na va kila luga.

¹⁶ Adila dimembe kumi dyudiwene chalumo na ayula nnyama, vâmbensunalila ayula kahaba koka vampakanyole vyammalele vyavenavyo na kunneka chihi mwandu. Vâmbetang'una inyama ya mmili wake na kupija maisalilo lake mmoto.

¹⁷ Kwa kuva, Nnungu àtadile mimítima yavo likudungilo lya kutimisa makudungilo lake, yani vayambukilane kumwing'a ayula nnyama mamulaka lavo la kutawala mpaka palambetimila malove la Nnungu.

¹⁸ Na ayula mmahe ummwêne, nni imanga aila ing'ulu ivatawâla vafalume va pachilambo."

18

*Kwondongwa kwa imanga ya Babeli**

¹ Bada ya anelo, nangu nkumwona malaika yunji wasulupuka kuhaloka kulihunde. Malaika aneyo ávele na dimongo ding'ulu, na chilambo chammalele nkung'anyima ing'anya ya ukulu wake.

² Aneyo malaika nkunonoha lidi wachidoni,

"Inimatotha! Babeli, imanga aila ing'ulu inimatotha mwalehu!

Hambi ijukile kuva kaya ya anamindenga va kila namuna,
na ijukile kuva kaya ya vyuni vyammalele vichafu na najisi.

³ Kwa kuva, vilambo vyammalele vikumbidile
divayi dya usalati wa imanga aneyo, usalati uîda na gasabu yanga Nnungu.

Vafalume va pachilambo vânilala nawe

na vakúchuusa va pachilambo vâpete dimali ing'anya ya dimali dyohe dyavenandyo."

⁴ Anepo nangu nkupilkiana lidi linji kuhaloka kulihunde ulichidoni,

"Mwenu mmanu vangu, ukananga muimanga aneyo,
uyopa mùnakumila masambi lake na kupata vibaniho vimbeikôja imanga aneyo.

⁵ Kwa kuva, masambi la imanga aneyo làvechinkuhweneha namene mpaka kuhwika kuli-hunde,

na Nnungu nanga paluvalidile matendo lahakalenge la imanga aneyo.

⁶ Itendelange imanga aneyo malinga chiintendeledile mwenu.

Na àlalá laintendedile mwenu, ilipange myanda mivili.

Imanga aneyo ínkolowedile mwenu chikombe cha ibaniki,

bahi na mwenu ikolowele myanda mivili.

⁷ Kupapatana na namuna chiilitumbyenge na kuling'a laha,

bahi ing'e imanga aneyo ibaniki na lihindambi kwa namuna uyoyo.

Imanga aneyo ilihaulila yenye kuva,

'Nangu ngùikala nchiteng'u cha chifalume muchi malukiya,

na wala nikkee nannidi na wala nikambekuva na lihindambi wala kadiki.'

⁸ Bahi ing'anya ya anelyo, vibaniho avino vimbennyidila chihi liduva limo, kuhwa na lihindambi na indala.

Pamo na anelo, imanga aneyo ìmbepijwa moto,

* ^{17:11} Apano palembwíjwe kwa Chimakonde, "yumo wa avala saba," inahululika kuva, aneyo nfalume akee yumo wa avala vafalume saba, henga nni nfalume yunji alandâna navo. * ^{18:} Kuyamba imanga ya Babeli lola Uhunulo 14:8.

kwa kuva, Nang'olo Nnungu wetu aihukûmu imanga aneyo àvele na dimongo."

⁹ Vafalume va pachilambo valombêne na kulihangalaja na imanga aneyo vâmbekutila na kuikutangila, pavambelyona lyohi lya moto wa kupya kwa imanga aneyo.

¹⁰ Vâmbemilanga kulehu uvayopa ibaniki ya imanga aneyo akuno uvachidoni, "Ole wako! Ole wako, imanga ing'ulungwa ya Babeli, imanga ivêle na dimongo! Kwa kuva, kwa uhiku chihî kadiki, hukumu yako inikamola!"

¹¹ Vakúchuusa va pachilambo vâmbekuta na kuikutangila imanga aneyo, kwa kuva, nanga munu ambesûna kavila vitukutuku vyavo,

¹² malinga zabahu na madini la hela na mayanga lagalika na lulu na dingwo dikatapêle ditotwîje na usi ukatapêle wa halili na wa kitani na dingwo dikatapêle dya langi ya zambalau na ya nahuvu namene, na milandi yammalele inung'ila saana na kila chombo chikatapajjwe kwa dimembe dya unembo na kwa milandi igalika namene na kwa shaba na kwa chitale na kwa mayanga la malumalu,

¹³ na n'dalasini na vitakilo, na ubani na mahuta la kunung'ila na uvumba na divayi na mahuta la nseituni na uhu ukatapêle na ngano na ang'ombe na angandolo na falasi na mikokoten iutângwa na falasi na ata miili na disungu dya vanu, yani vatumwa.

¹⁴ Na anevo vakúchuusa vâmbelialuila imanga aneyo kuchidoni, "Mambo àlalá lakatapêle luchitamwa namene kulapata, hambi lâniwalawala. Na vitukutuku vyammalele vya kugalika namene na vya kukatapala, vîniyahika, wala nanga paumbevyona kavila."

¹⁵ Vakúchuusa vapête dimali kupapatana na imanga aneyo, vâmbemila chihi kulehu uvayopa ibaniki ya imanga aneyo. Vâmbekuta na kuikutangila imanga aneyo,

¹⁶ uvahaula kuchidoni, "Ole wako! Ole wako, wako imanga ing'ulungwa! Wako úwala dingwo ditotwîje kwa usi ukatapêle pamô na dingwo dikatapele dya langi ya zambalau na yanahuvu namene. Wako úpambwa kwa zahabu na mayanga la kugalika na lulu!

¹⁷ Kwa kuva, kwa uhiku kadiki, dimali dyammalele diniwalawala."

Vakúloja vammalele va dimeli na amyanda vao, na amadengo vammalele va n'dimeli na vammalele vapâta dimali kupapatana na bahali, vâmbemilanga chihi kulehu.

¹⁸ Pavambelyona lyohi lya moto wa kupya kwa imanga aneyo, vâmbekuta uvachidoni, "Imanga ntwwani imbelandâna na imanga aino ing'ulungwa!"

¹⁹ Vâmbelimpadilangla litutunga mmuyti yavo, uvakuta na kulikutangila, uvachidoni, "Ole wako! Ole wako, wako imanga ing'ulungwa! Vanu vammalele vavêle na dimeli m'bahali vapête dimali ing'anya ya dimali dyako dyohe. Henga kwa uhiku kadiki, dimali dyako dyammalele diniwalawala."

²⁰ "Mwenu mma kulihunde na mmanu mma Nnungu chalumo na mitume na manabii vake, hangalalanga kwajili ya mambo lahumidile muimanga aneyo, kwa kuva, Nnungu àniihukumu imanga aneyo kupapatana na namuna chiintendeledile mwenu!"

²¹ Anepo malaika yumo avêle na dimongo nkunyanyula liyanga livêle muchi liyanga likulungwa lya kuhayila. Nkulyaha m'bahali, wahaula kuchidoni, "Uvila nni chiimbeyawha kwa dimongo imanga ing'ulungwa ya Babeli na ikambekwonekana kavila.

²² Wako imanga ya Babeli, malidi la vanu vaîmba na vaômba ving'wenya-ng'wenya na filimbi na mapenga lakambepilikanika kavila nkati mwako. Na nanga fundi woheyô wa madengo lohelo ambeonekâna kavila nkati mwako, wala kananga lidi lya liyanga lya kuhayila.

²³ Nng'anje wa chibatali ukambeonekana kavila nkati mwako. Na wala mukambepi likanika kavila malidi la vanu valômba au valômbwa, uvahangalala. Ìmbekuva uchocho ing'anya akúchuusa vako vávelenge na dimongo ding'ulu pachilambo, na vanu va vilambo vyammalele vânilambilwa kwa uhavi wako,

²⁴ na nkati mwako mùonekene myadi ya manabii na ya vanu va Nnungu chalumo na myadi ya vanu vammalele vawalêlwé pachilambo."

19

Ihangaladi aneko kulihunde

¹ Anepo nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka kulihunde, lidi lichipilikana muchi lidi lya mmuluku wa vanu, ulichidoni, "Alombolewe Nnungu! Upohi na ukulu na dimongo nni dya Nnungu wetu.

² Hukumu dyake nni dya uhui na dya haki. Kwa kuva, àninniyukumu ayula kahaba nkulu achichihochéja chilambo kwa usalati wake. Nnungu ànimpindikula ing'anya ya myadi ya vatumishi vase!"

³ Anelyo lidi nkupilikana kavila ulichidoni, "Alombolewe Nnungu! Lyohi lya aula moto upiâ aneyo imanga ing'ulu ùvenkututuma, vyaka na vyaka!"

⁴ Na avala vasele ishilini na ncheche na avila viumbe ncheche vivêle na umi, nkuhunama uvamwabudu Nnungu aikâla nchiteng'u cha chifalume uvachidoni, "Amina! Alombolewe Nnungu!"

⁵ Bahi anepo nangu nkupilikanika lidi kuhaloka pachiteng'u cha chifalume ulihaula kuchidoni, "Nnombolelange Nnungu wetu, mwenu mmatumishi vake mmammalele, mwenu mumweshîmu Nnungu, mmakulu na mukee mmakulu!"

⁶ Anepo nkupilikanika lidi lichipilikanika muchi lidi lya mmuluku wa vanu, na muchi lidi lya medi lohe lahelelekâla kumakobikobi na muchi lidi lya ing'uva, ulihaula kuchidoni, "Alombolewe Nnungu! Kwa kuva, Nang'olo Nnungu wetu, Avêle na Dimongo Dyammalele, àvenkutawala.

⁷ Tuhangalale na kululutila na kuntumbyanga Nnungu, kwa kuva, uhiku wa ing'ole ya ulombi wa Mwana wanga Ungandolo ûníkamola, na mmahe wake ànilipanganîha tayali."

⁸ Aneyo mmahe àpewije ingwu ya kuwala, itotwîje kwa usi ukatapêle wa kitani, ung'anýima namene. Ingwu aneyo iimila badala ya matendo la haki la vanu va Nnungu.

⁹ Anepo malaika nkunguhaulila kuchidoni, "Lemba malove alano, 'Wasa vanu avala vakumbuliwîje kuing'ole ya ulombi wa Mwana wanga Ungandolo.' " Aneyo malaika nkutangola kavila kuchidoni, "Anelo nni malove la uhiu la Nnungu."

¹⁰ Nangu nkuhunama pamadodo la ayula malaika uchinga nimwabudu, henga nang'e nkunguhaulila kuchidoni, "Ndulu, unatende uchocho! Nangu nni ntumishi muchi muuvelelee wako na anung'unuvako vahwenêha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu. Wako ûlembelewa umwabudu Nnungu! Kwa kuva, kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu, aneyo njo isungu ya chinabii."

Ankwedile falasi wanahe àpanyana kwa haki

¹¹ Bahi nangu nkukwona kulihunde kuhunukwîkè. Nkumwona falasi wanahe, na ayula ankwedile ayula falasi àchemwa, Nkûkulupika na Avêle na Uhiu, kwa kuva, ànahukumu na kupanyana ing'ondo kwa haki.

¹² Meho lake lánemetameta muchi dindimi dya moto, na mmuti mwake mûvele na mataji lohe na álembwjie lina lyakamayite munu woheyô ila mwene weka.

¹³ Nang'e áwete lijoho lichuwijé mmyadi, na lina lyake áchemwa, Lilove lyanga Nnungu.

¹⁴ Makwala la matiyala la kulihunde nkuva ulannondola akuno vavakwedilè falasi vanahe, na wavetèngè dingwu dyanahe ditotwîje kwa usi ukatapêle wa kitani.

¹⁵ Nkanya mwake mûhuma upanga ukôla uchinga avashinde vanu va vilambo vinji kwa upanga anewo. Na nang'e àmbetawala kwa isimbo ya chitale na kuvaminya muchi zabibu nnipondo lya kuminyila divayi, lipondo liombêle gasabu yanga Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele.

¹⁶ Nnijoho lyake na nchiya chake mûlembwije lina alino, NFALUME WA VAFALUME, NANG'OLO WA ANANG'OLO.

¹⁷ Anepo nangu nkumwona malaika yumo aimidilè nniduva akuno wavichema vyuni vichiuluka kumahunde, wavihaulila kuchidoni, "Idang'ana, mukojane pamo kwajili ya ing'ole ing'ulungwa yanga Nnungu!

¹⁸ Ida mulyange inyama ya miili ya vafalume na ya vakulu va matiyala na ya vanu vavêle na dimongo, na ya falasi na ya vanu vavakwedile falasi aneyo na inyama ya vanu vammalele, ikâva vatumwa au vanu vakâvele vatumwa, vanu va mana au vakee va mana."

¹⁹ Anepo nangu nkumwona ayula nnyama ntandi chalumo na vafalume va pachilambo na makwala lavo la matiyala vakojenè pamo uchinga vapanyane ing'ondo na ayula ankwedile falasi chalumo na likuwa lya matiyala lake.

²⁰ Henga ayula nnyama na ayula nabii wa kulambila nkukamulwa. Nabii aneyo njo ayula achilangúja vimaiho nya masaiwu badala ya aneyo nnyama, na kwa kupitila vimaiho aneyo ánívalambila vanu avala vachiiyabudu sanamu yake na kutaywa muhuli wa ayula nnyama ntandi. Bahi ayula nnyama ntandi na ayula nabii wa kulambila nkuyahwa nnipondo lya moto wa baluti akuno vavêle vumi.

²¹ Na avala vanaisalidile nkuwalalwa kwa upanga unahumile nkanya mwa ayula ankwedile falasi wanahe. Na vyuni vyammalele nkusiba inyama ya miili yavo.

20

Myaka alufu moja

¹ Anepo nangu nkumwona malaika yumo wasulupuka kuhaloka kulihunde akuno anyakwilè n'didi nkulungwa wa chitale munkono wake na ntukulo wa lipondo livêle na uléhu ukee na ntululilo.

² Nkulikamula alila liyoka, yani ayula nnyongo wa kala achêmwa Ibilisi au Nanchindenga, nkunnyunga myaka alufu moja.

³ Malaika aneyo nkuliyaha anelyo liyoka nnipondo anelyo lilehu. Nkulihinika anelyo lipondo na kuvika chihungo cha muhuli uchinga liyoka anelyo linahwenehe kuvalambilila kavila vanu va vilambo mpaka paimbetimila aila myaka alufu moja. Na paimbemalilika aneyo myaka àlembelewa achimuliwe kavila kwa uhiku kadiki.

⁴ Anepo nangu nkuyyona viteng'u nya chifalume vinaikaliwije na avala vanapewije mamulaka la kuhukumu. Nkudyona na disungu nya avala vanu vánachecketwe myuti ing'anya ya kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu na Lilove lyanga Nnungu. Vanu anevo nanga pavanamwabudite ayula nnyama ntandi wala kananga sanamu yake na wala nanga pavanatajwe muhili wa nnyama aneyo mmalyenyenye lavo au mmakono lavo. Vanu anevo vammalele nkufufukanga, nkutawala pamo na Kilisto kwa uhiku wa myaka alufu moja.

⁵ Na anewo njo ufufulo ntandi. Na vanu vanji vahwile vanaisalidile, nanga pavana-fufwike mpaka paimbetimila aila myaka alufu moja.

⁶ Vanu vanaswe na vabalikiwíje nni avala vakumila ufufulo ntandi! Kwa kuva, kuhwa kwavili kukambekuva na dimongo kwa vanu anevo, na badala yake vámbekevuva makuhani va Nnungu na vanga Kilisto, na vámabetawala chalumo na Kilisto kwa uhiku wa vyaka alufu moja.

Kuhukumiwa kwanga Nanchindenga

⁷ Aneyo myaka alufu moja paimbemalilika, Nanchindenga àmbechimuliwa kuhaloka nchihungo chake.

⁸ Nanang'e àmbbehwena unavalambilila vanu va vilambo, vaikâla mmipata yammalele ya chilambo, yani avala vachémwa, Gogu na Magogu uchinga avalopolele pamo kwajili ya kupanyanya ing'ondo, na anevo vanu vámbekevuva vohe namene muchi nnyangi wa kubahali.

⁹ Vanu anevo nkuhwena pachilambo chammalele na kulidinguka lipanda lya vanu va Nnungu, yani imanga yake yaitamwa namene Nnungu. Henga moto nkusulupuka kuhaloka kulihunde nkuvapija.

¹⁰ Anepo Ibilisi, ayula áchivalambila, nanang'e nkuyahwa nnitanda lya moto wa baluti mwávele ayula nnyama ntandi na ayula nabii wa kulambila. Na anemwo vámbebanihwa chilo na muhi, vyaka na vyaka.

Hukumu ya ntululilo

¹¹ Anepo nangu nkuchona chiteng'u chikulungwa chanahe cha chifalume chalumo na ayula aikéle nchiteng'u anecho. Chilambo na kumahunde nkutukuta pameho pake, na nanga pavinapete pachinu pakulipiha.

¹² Nangu nkuvonu vanu vahwile, vanu va mana na vakávele va mana vaimilèngè muyo chiteng'u achila cha chifalume. Vitabu nkuhunukuliwa, na chitabu chinji nkuhunukuliwa, na anecho njo Chitabu achila cha Umi. Na anevo vanu vahwile nkuhukumiwa kupapatana na matendo lavo malinga chiilembwije mmitabu anevo.

¹³ Bahali nkuvahumya vahwile vanatitimidle anemwo. Kuhwa na pachinu vanu vahwile napanang'o nkuvahumya vahwile vanapwawije anemwo. Na kila munu nkuhukumiwa kupapatana na matendo lake.

¹⁴ Bahi kuhwa na pachinu pavanu vahwile nkuyahwa nnitanda lya moto. Na litanda anelyo lya moto njo kuhwa kwavili.

¹⁵ Na munu woheyo akanalembwije lina lyake Nchitabu cha Umi, áyahijwe nnitanda lya moto.

21

Kumahunde kwahambi na chilambo chahambi

¹ Anepo nangu nkukwona kumahunde kwahambi na chilambo chahambi, kwa kuva, kumahunde kutandi na chilambo chitandi vyanipita, na bahali nainang'o nanga painapwawije kavila.

² Nangu nkuyonu imanga yanase, yani Yelusalemu yahambi, uisulupuka kuhaloka kumahunde kwanga Nnungu, akuno ipambwíjwé saana malinga bibi alusi apambwíjwé kavili ya kuhwena unakojana na ntwave.

³ Nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka pachiteng'u cha chifalume ulihaula kuchidoni, "Lola, hambi Nnungu áikala na vanu nkaya yake! Nnungu mwene àmbeikala pamo na vanang'o. Vanang'o vámbekevuva vanu vake nanang'e àmbekuva Nnungu wavo.

⁴ Nang'e àmbepukutanga mihodi yavo yammalele mmehe lavo. Kuhwa kukambepwawa kavila, wala kulikutangila wala chitangelo wala ipwateki, kwa kuva, mambo la kala tayali lànipita."

⁵ Bahi ayula anaikeli nchiteng'u cha chifalume nkukhala kuchidoni, "Lola, ngutenda vitukutuku vyammalele kuva vyahambi." Nkunguhaulila kavila kuchidoni, "Lemba malove alano, kwa kuva, nni la kukulupika na nni la uhiu."

⁶ Nkunguhaulila kavila kuchidoni, "Lammalele lâanimalilika! Nangu nni Alufa na Omega, yani Ntandiliko na Ntululilo. Munu woheyô avêle na inyota nimbemwing'a medi la kukumbila lahalôka nchimbwimbwi cha medi la umi, bila kulipa.

⁷ Munu woheyô ambechîlêma chilambo achiapwechele dinudyo anedyo, na nangu nguchinguve Nnunu wake na nang'e achiave mwanangu.

⁸ Henga vanu vayôpa muing'ulupa na vakâkulupila na akútenda lahakalenge na akúwalala na akúala ugona na ahavi na akúabudu disanamu na akúlambilâ vammale, pachinu pavo nni nnitanda alila lya moto, muyâka moto wa baluti. Na anekwo njo kuhwa kwavili."

Yelusalemu yahambi

⁹ Anepo yumo wa avala malaika saba vananyakwile adila dibakuli saba diombêle vibaniho saba nya ntululilo, nkunguhengelekela, nkunguhaulila kuchidoni, "Tuhwene akuno nikakulanguje bibi alusi, mmahe wa Mwana wanga Ungandolo."

¹⁰ Kwa dimongo dya Umumu wa Nnunu nangu nkuhwena, ayula malaika nkungelekeja nnichinga likulungwa na lilehu. Nkungulanguja imanga yanawse, yani Yelusalemu, uisulupuka kuhaloka kulihunde kwanga Nnunu.

¹¹ Imanga aneyo ínang'anyima kwa ukulu wanga Nnunu. Na ing'anyimi yake ívele muchi ya liyanga ligalika namene lya yaspi, ling'anyima muchi chilolo.

¹² Imanga aneyo ídingukwije na lingongo likulungwa na lilehu livêle na milango kumi na mbili ichichûngwa na malaika kumi na mbili. Na mmilango aneyo mülembwije malina la matawa kumi na mbili la Vaisilaeli.

¹³ M'bali wa mashaliki kûvele na milango mitatu na m'bali wa mangalibi kûvele na milango mitatu na m'bali wa kaskazini milango mitatu na m'bali wa kusini milango mitatu.

¹⁴ Na lingongo liidingwîke imanga aneyo lídengwije mmayanga la nsingi kumi na mbili, na mmayanga anelo mülembwije malina la mitume kumi na mbili vanga Mwana wanga Ungandolo.

¹⁵ Malaika aneyo achitangôla na nangu ânyakwile imbalu ya zahabu ya kupimila, uchinga aipime imanga aneyo chalumo na milango yake na lingongo liidingûka imanga aneyo.

¹⁶ Imanga aneyo ívele tele kwa tele, ulehu wake na upana wake vinalingilana. Bahi malaika nkupimila aila imanga kwa aila imbalu, ulehu wake na upana na ulehu kuhwena muha wâvele kilometra alufu mbili myanne.

¹⁷ Ayula malaika nkupima na itumbudi ya alila lingongo, itumbudi yake yávele na ulehu wa futi myambilî kumi na sita kupapatana na chipimo cha kawaida cha chimunu chanatumidile kupimila.

¹⁸ Lingongo anelyo lídengwije kwa mayanga la kugalika namene la yaspi, na imanga yene ídengwije kwa zahabu ihahwîke muchi chilolo chilangûja saana m'bali wavili.

¹⁹ Nsingi wa lingongo anelyo liidingwîke imanga aneyo lípambwije kwa mayanga la kugalika namene la kila aina. Nsingi ntandi úvele wa mayanga la yaspi na wavili úvele wa mayanga la yakuti samawi na watatu úvele wa mayanga la kalidoni na wa ncheche úvele wa mayanga la sumalidi.

²⁰ Nsingi wa nnyano úvele wa mayanga la salidoniki na wa sita úvele wa mayanga la akiki na wa saba úvele wa mayanga la kilisolito na wanane úvele wa mayanga la sabalajadi na wa tisa úvele wa mayanga la yakuti ya njano na wa kumi úvele wa mayanga la kilisopaso na wa kumi na moja úvele wa mayanga la hiakinto na wa kumi na mbili úvele wa mayanga la ametisto.

²¹ Na aila milango kumi na mbili ívele ya lulu kumi na mbili. Kila nnango úkatapajijwe kwa lulu imo. Na dindila dya aila imanga díkatapajijwe kwa zahabu ihahwîke muchi chilolo chilangûja saana m'bali wavili.

²² Nangu nanga pannaiwene Ing'ande yanga Nnunu muimanga aneyo, kwa kuva, Nang'olo wetu, Nnunu Avêle na Dimongo Dyammalele pamô na Mwana wanga Ungandolo njo ing'ande yene.

²³ Nng'anje wa liduva na wa mwedi nanga paulembelewa muimanga aneyo, kwa kuva, ukulu wanga Nnunu unailangajija, na Mwana wanga Ungandolo nni chibatali chake.

²⁴ Bahi vanu va vilambo vâmbekwonga munng'anje wake na vafalume va pachilambo vâmbekwida na dimali dyavo anemwo.

²⁵ Milango ya imanga aneyo mwiko ikambechimwa, kwa kuva, mukambekuva na chilo kavila.

²⁶ Vanu va vilambo vyammalele vambiyea muimanga aneyo unannombolela na kumwing'a eshima Nnungu.

²⁷ Nanga chinu chohecho chihakalenge chimbeinjila muimanga aneyo, wala nkutenda mambo lanchima Nnungu au nkulambila. Henga vambeinjila anemwo nni avala valembwije malina lavo Nchitabu cha Umi cha Mwana wanga Ungandolo.

22

¹ Anepo ayula malaika nkungulanguja muto wa medi la umi lang'anyima muchi chilolo. Muto anewo ukulula medi kuhaloka pachiteng'u cha chifalume changa Nnungu na cha Mwana wanga Ungandolo.

² Muto anewo ukulula medi kulondola indila ing'ulu ya imanga aneyo. Na kila m'bali wa muto anewo umedile nnandi wa umi, upa vihepo aina kumi na mbili, na nnandi anewo upa vihepo myanda kumi na mbili kwa mwaka na mwanda umo kwa mwedi. Mahamba la aula nnandi nni la kuvalamya vanu va vilambo.

³ Na wala kukambekuva na laana kavila ya Nnungu.

Chiteng'u cha chifalume changa Nnungu na changa Mwana wanga Ungandolo vimbekuva muimanga aneyo, na vatumishi vake vambiyeumikila.

⁴ Vambiyeumikila kumeho kwake, na lina lyake limbelembwa mmalyenyenye lavo.

⁵ Na wala kukambekuva na chilo kavila, wala vakambelembela nng'anje wa chibatali wala liduva, kwa kuva Nang'o Nnungu ambevalangajja, na vanang'o vambiyeumikila, vyaka na vyaka.

Kuuya kwanga Yesu

⁶ Anepo ayula malaika nkunguhaulila kuchidoni, "Malove anelo nni la uhiu na la kukulupika. Na Nang'o Nnungu avaloja manabii vake kwa Umumu wake, antumile malaika wake unavalanguja vatumishi vake mambo alalá lavèle pepi kuhumila."

⁷ Yesu nkuhaula kuchidoni, "Lola, mbènkupiyanya kwida! Wasa munu woheyoo akamula malove la unabii lalembwije nchitabu achino!"

⁸ Nangu nni Yohana, ngupilikene na kulona mambo anelo. Pangupilikene na kulona, nangu nkuhunama uchinga nimwabudu malaika ayula angulangujje mambo anelo.

⁹ Henga nang'e nkunguhaulila kuchidoni, "Ndulu, unatende uchocho! Nangu nni ntumishi muchi muuvelelee wako na anung'unuvako manabii chalumo na vammalele valakamula malove lalembwije nchitabu achino. Wako ulèmbelewa chihi umwabudu Nnungu!"

¹⁰ Aneyo malaika nkunguhaulila kuchidoni, "Unachihunike kwa chihungo cha muhuli chitabu achino cha malove la unabii, kwa kuva, lavèle pepi kuhumila.

¹¹ Munu atenda lahakalenge ambehweneha chihi kutenda lahakalenge, na munu atenda uhakwa ambehweneha chihi kutenda uhakwa, na munu atenda lalalembela Nnungu ambehaliya chihi kutenda lalalembela Nnungu, na munu wanawse ambehaliya chihi kuuhahuka."

¹² Yesu nkuhaula kuchidoni, "Lola, nangu mbènkupiyanya kwida! Ndèmbeida na dinujo uchinga ninnipe kila munu kupapatana na matendo lake.

¹³ Nangu njo Alufa na Omega, Ntandiliko na Ntululilo."

¹⁴ Wasa vanu avala vahahula majoho lavo, kwa kuva, vambiyeumikila na haki ya kulya vihepo vya nnandi wa umi na haki ya kuinjila muimanga aila kwa kupitila mmilango yake.

¹⁵ Henga pawel imanga aneyo kumbekuva na vanu najisi na ahavi na amalaya na vakuwalala na vaabubu disanamu na kila munu atamwa namene maisha la kulambila.

¹⁶ "Nangu nni Yesu, nguntumile malaika wangu unanshuhudilanga mambo anelo mwenu makuwa la vanu vangukulupila. Nangu ni wa nnikolo na wa nnukolo lwanga Nfalume Daudi. Nangu nni aila inondwa ya ulyamba ilangaja."

¹⁷ Umumu Wanawse na bibi alusi vahaula kuchidoni, "Ida!" Na munu woheyoo apilikana ahaule kuchidoni, "Ida!" Na munu woheyoo avèle na inyota na alembela medi la umi, aide akumbile bule.

Malove la ntululilo

¹⁸ Nangu Yohana nin'duma kila munu apilikana malove la unabii wa chitabu achino kuva, munu woheyoo akayenjeja chinu chohecho mmalove anelo, Nnungu ambehennyenjeja vibaniho avila vlembwije nchitabu achino.

¹⁹ Na munu woheyoo ambeusa chinu chohecho mmalove la unabii lalembwije nchitabu achino, Nnungu ambeusa sehemu yake muavila vihepo vya nnandi wa umi na muaila imanga yanase we itongolewije nchitabu achino.

²⁰ Na munu woheyoo ahuma ushuhuda wa malove anelo ahaule kuchidoni, "Elo, mbènkupiyanya kwida!"

Amina! Ida wako Nang'olo Yesu!

²¹ Inema yanga Nang'olo Yesu ilive pamo na mwenu mmammalele. Amina.